# BASME AROMÂNE

# BASME

# AROMÂNE

## ŞI GLOSAR

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI
BIBLIOTECA

DE

PER. PAPAHAGI

PROFESOR SECUNDAR.

Facultatea de Litere
Seminarul de
Bizantinologie
Bucureşti
hw 1648

EDIŢIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE.

BUCUREŞTI

INST. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL" SSOR I. ST. RASIDESCU

16, STRADA DOAMNEI, 16

1905.

INSTIT. PEDAGOGIC DE 3 ANI
Nr. 54.998
BIBLIOTECA

# INTRODUCERE.

„. . . Nu poate fi un mijloc mai interesant şi mai sigur de a cunoaşte forţele morale şi intelectuale ale unei naţiuni, decât numai prin literatura sa populară, şi nu este un alt mijloc mai nimerit şi mai frumos de a da unei literaturi culte un caracter original şi distinctiv, decât numai nutrind-o din literatura populară, precum literatura populară se adapă din fântânile unui instinct virginal".

Hasdeu: *Introducere la Basme*, etc. de Fundescu, p. 9.

Poveştile poporane la Aromâni sunt cunoscute sub numele de:

1) *Părămìθ (pîrîmìθ, părmìθ şi pîrmìθ, părmìs)*, (1) cuvânt de origine grecească, dela τὸ παραμύθι, derivat din μῦθος.

2) *Părăvulie (părvulie)* dela gr. παραβολή, lat. parabola, care înseamnă: basm, poveste, dar mai cu seamă se întrebuinţează cu sensul de anecdotă, snoavă, legendă şi proverb.

E de observat, că aceeaş deosebire se remarcă şi în Daco-Româna între «basm» şi «poveste»; terminul din urmă, pe lângă sensul de basm, mai însemnează alternativ: legendă, snoavă şi chiar proverb (2).

Tot ca şi la Daco-Români, noţiunile pentru desemnarea basmului sunt străine prin origine (3).

---

(1) *Părmìs* se aude la Moloviste şi Gopeşi.

(2) N. Şăineanu, *Basmele Române*, p. 199, Bucureşti: «vorba *poveste*, deşi obişnuit sinonimică cu *basmu*, are şi româneşte o sferă mult mai întinsă, putând desemnà alternativ: legendă, snoavă şi chiar proverb (povestea vorbei).»

(3) Hasdeu, *Etym. Magnum Rom.*, art. *basmu:* «Sinonimul poveste, întrebuinţat mai cu deosibire în Moldova, este de asemenea paleoslavic:

Pe lângă semnificarea de *basm*, adică acel gen poporan, în care miraculosul şi supranaturalul joacă un rol esenţial, *părămìθ* mai capătă, în vorbirea obişnuită, şi alte semnificări.

Pentru a exprimà idea, că cinevà a devenit proverbial din pricina unui viţiu, sau a unor fapte de criticat, a unor apucături, etc., se zice:

1) *Il feàţiră părămìθ* = Îl făcură basm;
2) *Ăgumse părămìθ* = Ajunse de basm;
3) *Il loară hoara (sau: lumea, oàmiń'l'i) părămìθ* = A ajuns de poveste în sat (sau: la lume, la oameni).
4) *Va ti l'a lumea părămìθu-n gură* = Vei ajunge de basm în sat, vei ajunge proverbial.

Arată idea de lucruri neadevărate, ca şi cuvântul basm (1).

*Aeste-s părămìθe* = Astea-s basme, lucruri inventate, neadevărate, fleacuri.

*Părămìθile aeste s-li spuńĭ la fĭcòrĭ, nu a ńia* = Basmele acestea să le spui la copii, nu mie; adică: cu neadevăruri de al de astea să înşeli pe copii, nu pe mine.

Pentru a arătà, că cinevà este bun de gură, bun povestitor, că ştie multe, se zice:

*Are părămìθe multe* sau *ştie multe părămìθe, are părvulìĭ multe (muşate).*

*Părăvulia vine* = vorba vine; povestea vorbei.

Noţiunea de «a povestì» este exprimată prin: *ḑîc părămìθ*, sau *aspùn (spun) părămìθ* = povestesc, spuiu basm.

---

новѣсть; la Slavi însă el însemnează naraţiune în genere, chiar o relaţiune curat istorică, uneori roman, niciodată *basm*, se ia apoi în sensul de fie *legendă*, fie *snoavă*, fie *anecdotă*, fie *povestea vorbei*, după cum zice foarte nimerit Anton Pann, în care nu ne întâmpină nimic miraculos sau supranatural, pe când *basm* este şi rămâne numai *conte bleu*, numai *Märchen*.»

«... Cuvântul *basm* este de origine slavică, însă numai ca material brut. Românii împrumutară pe calea cărturărească pe paleoslavicul баснь «fable», care niciodată nu însemnează la Slavi сказка, polonește «*bajka*» bohemește «*bagka*», bulgărește şi sârbeşte «*prikazka*».

(1) Vezi: **Hasdeu**, *Etym. Magn. Rom.*, art. basm, pag. 236.

## Când se povestește la Aromâni?

Rândurile următoare spuse la introducerea ghicitorilor se aplică și la basme:

«Aromânii obișnuesc a petrece cu ghicitorile — deci și cu basme — în două anotimpuri: iarna și vara, și ca să fim mai drepți, vom face următoarea distincțiune:

«Aromânii sedentari petrec mai mult iarna. În acest anotimp se adună, de mai multe ori pe săptămână, câte mai multe familii la un loc și petrec, lucrând împreună, cântând și povestind la glume și la tot felul de distracțiuni, pe când copiii strânși mai la o parte în grup, povestesc la ghicitori și la basme.

«Cauza pentru care în timpul verii nu se dau așà mult la tot ceea ce face parte din literatura populară, pare a fi următoarea: În satele unde Aromânii sunt fixați, se obișnuește a se merge în străinătate; cei înstrăinați se întorc în sânul familiei tocmai în anotimpul verii și rămân toată vara, până târziu toamna, când iarăși pornesc în străinătate. Cu această ocaziune, bărbații întorși în satul natal se țin mai mult de plimbări și de petreceri decât de stat la taifas, ca să povestească la basme și la altele de al de astea. Iar femeile, cari sunt depozitarele literaturii poporane, amână lucrul de vară până la iarnă, ca să-și *hăriească*, să-și bucure, să-și alinte pe cei sosiți din străinătate, căci mult vor fi suferit ei în depărtări.

«Clasele păstorale în schimb cultivă literatura populară atât vara cât și iarna. Vara pe *paturile* caselor, unde mai bine de douăzeci de femei și fete de toate vârstele se strâng și lucrează lâna vitelor, transformând materia brută în materie de vânzare, glumind în acelaș timp și povestind câte și mai câte.

«Iar iarna, iarna mai ales, când două trei familii închiriază o singură casă, sau, cei cari nu se duc prin sate, își fac colibele una lângă alta, și când femeile fiind mai ușurate în ce privește munca zilnică, se strâng în jurul vetrei și povestesc la bazme și la tot ce face obiectul literaturii poporane, împletind doar la ciorapi, ca să nu fie cu mâna goală, și pe

când femeile se întreţin cu de ale lor, copiii ascultă sau povestesc şi ei tot lucruri copilăreşti. Şi este de notat, că Aromânii păstori sunt foarte abundenţi în copii» (1).

**Patul Mare.** Ca să-şi facă cinevà o idee deplină de ce sunt *păturile mari* aromâneşti, săli nelipsite din casele tuturor Aromânilor şi mai ales ale celor cari se îndeletnicesc cu creşterea vitelor, altădată în plină desvoltare, trebue să facem o mică descriere a însăşi casei româneşti din Peninsula Balcanică.

În genere casele aromâneşti înfăţişază forma fig. I, II, III (2).

---

(1) Per. Papahagi: «*Din Liter. Popor. a Arom.*» pag. 343.

(2) Aromânii, din motive pe cari nu le putem atinge acì, şi cari, unele, au fost desbătute de alţii, şi-au ales ca locuinţe, pentru aşezarea satelor şi orăşelelor lor, munţii, şi încă în munţi poziţiuni strategice înaccesibile. Iată cum descrie poziţia satelor şi construirea caselor aromâne d-l I. Caragiani:

« ..... toate oraşele româneşti par a fi mai mult *cuiburi de vulturi pe munţi* decât locuinţe de oameni, zice d-l I. Caragiani, în «*Studii istorice asupra Românilor din Peninsula Balcanică*», pag. 109, 118. Intrarea în ele este inaccesibilă, iar retragerea totdeauna asigurată pe vârful munţilor în păduri. Fiecare oraş este o fortăreaţă, poate zice cinevà. Acelaş lucru se observă şi la Românii de pe munţii Balcani şi Rodope, chiar în timpurile lui Petru şi Asan. Iată cum vorbeşte *Nicetas Choniata* (pag. 482) despre aceştia din urmă: «barbarii de pe muntele «Emos (Balcani), cari mai înainte se numiau *Mesieni*, iar acum se nu«mesc Vlahi Aceştia încrezându-se în poziţiile grele de atăcat şi încu«rajându-se de fortăreţe, cari sunt foarte multe şi *se află aşezate drept «prin stânci prăpăstioase, etc*». Iar la pag. 487: «Oraşele de acolo, cari «sunt multe prin Balcani, iar cele mai multe sau toate aproape sunt zi«dite pe *stânci prăpăstioase* şi *pe munţi încunjuraţi cu nori*».

«Nu numai oraşul întreg este o fortăreaţă, continuă d-l I. Caragiani, dar chiar casele sunt aşezate astfel ca una să apere pe cealaltă. Apoi fiecare casă la intrare prezintă două laturi eşite afară pe de o parte şi alta a uşii, şi în aceste laturi sunt un fel de găuri, prin care oamenii din casă pot da cu puştile sau, altădată, cu săgeţile ori cu suliţele; iar pe deasupra uşii un fel de balcon închis, dar cu găuri pentru a vărsà de acolo apă fiartă sau untdelemn fierbinte, asupra acelora carii ar căută să spargă uşa, sau pentru a da cu puşca de acolo. Casele căpeteniilor sunt şi astăzi ca nişte casteluri, şi ruine de nişte astfel de casteluri se află în toate comunele româneşti, mai cu seamă la marginea comunei sau pe locuri mai înalte, de unde să poată apără comuna. Poziţiile în cari au fost zidite cele patru comune ale Suliaţilor erau şi mai formidabile».

(Apud. I. Neniţescu, *Dela Rom. din Turcia Europ.* pag. 230).

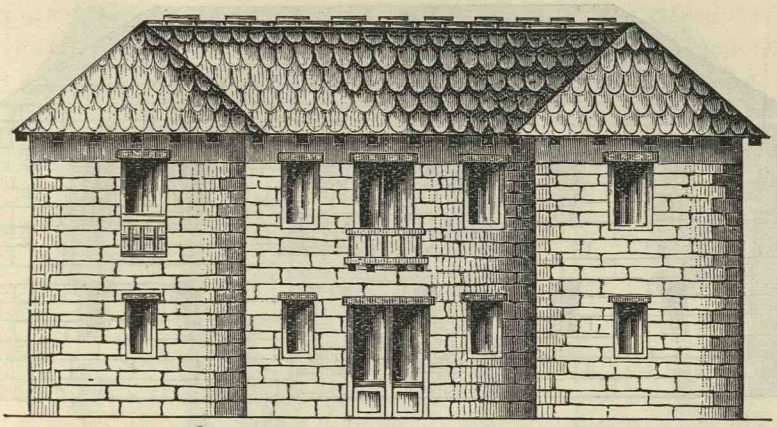

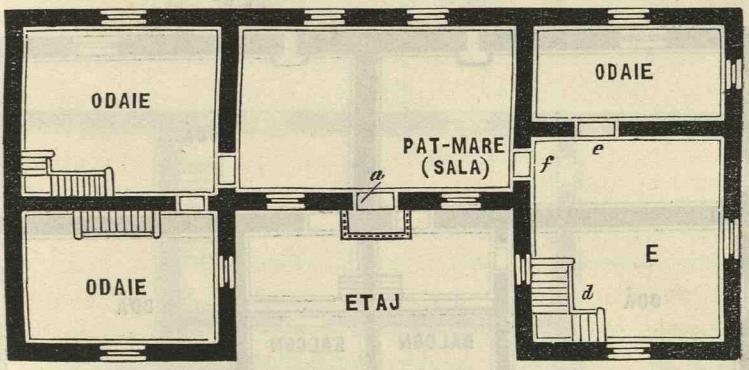


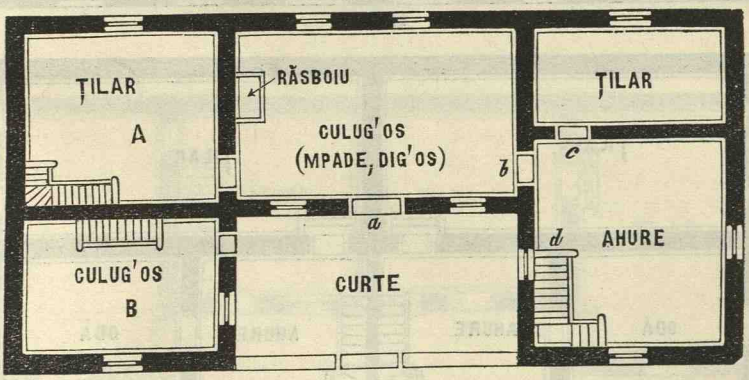


Fig. I, (Avela, Epir).

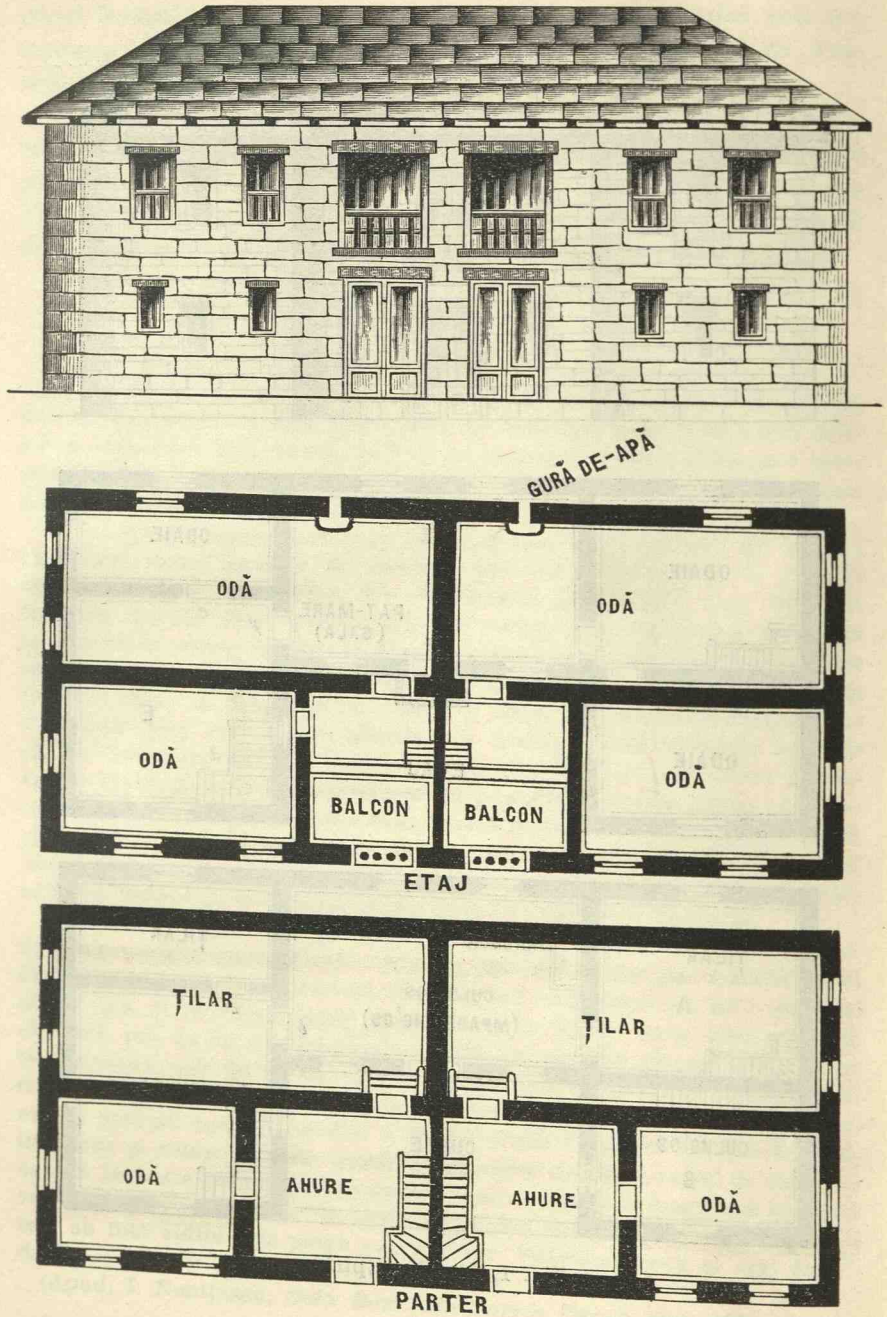


Fig. II, (Belcameni, Macedonia).

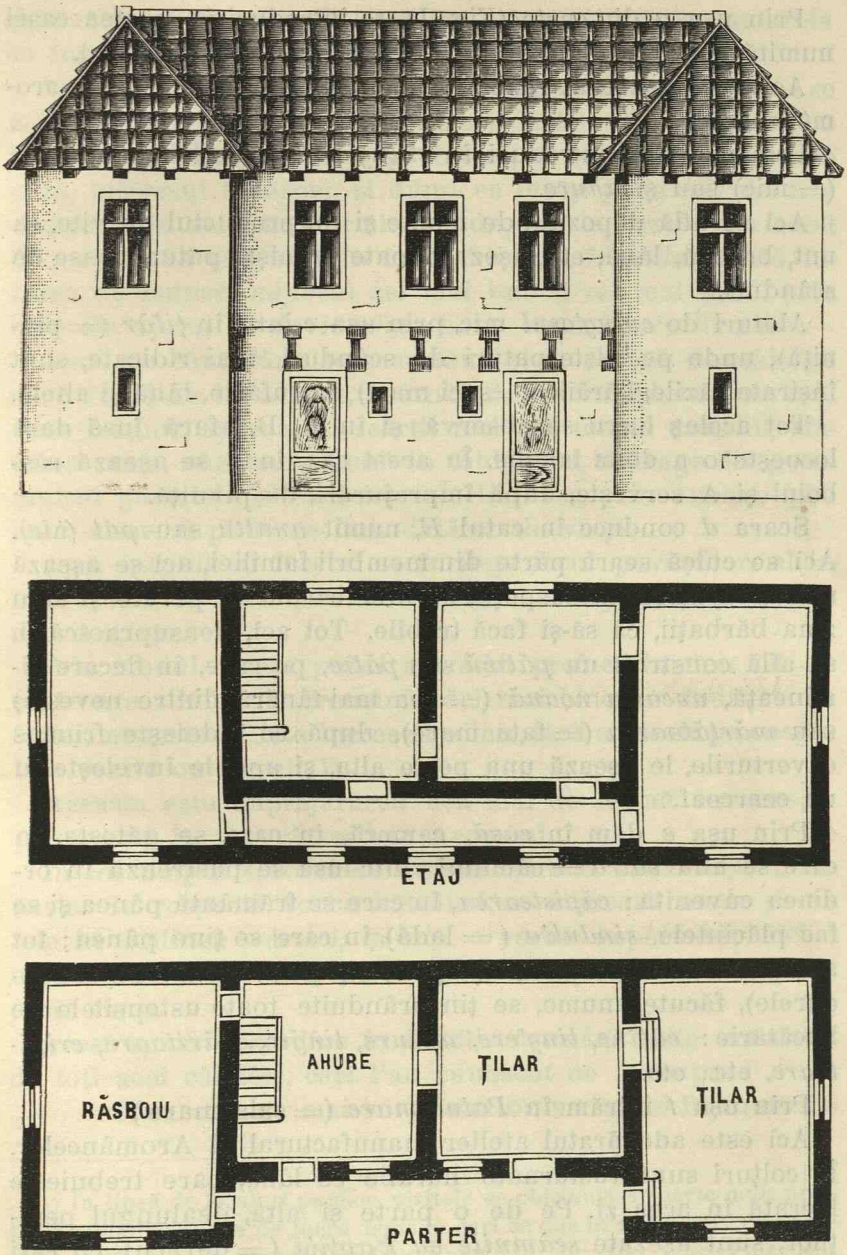


Fig. III, (Nigovani, Macedonia).

Prin uşa *a* din curte (Fig. I), te introduci în partea casei numită *culug'òs* (Macedonia), *mpade* sau *dig'òs* (Epir).

Aci se află aşezat răsboiul, nelipsit din ori ce casă aromânească.

Prin uşa *b* te introduci în *culug'osul* al doilea, numit *ńic* (= mic) sau şi *ahure*.

Acì se află depozitul de lemne şi tot productul de vite, ca unt, brânză, lână, etc., aşezate toate pe nişte paturi joase de scânduri.

Alături de *culug'osul* mic, prin uşa *c* intri în *ţilàr* (= pivniţă), unde pe nişte paturi de scânduri, mai ridicate, sunt înşirate lăzile, hărăile (=saci mari) de rufărie, lână şi altele.

Tot acelaş lucru se observă şi în A, B, afară însă dacă locueşte o a doua familie. În acest caz, în B se aşează răsboiul şi A serveşte, după împrejurări, de pivniţă.

Scara *d* conduce în catul *E*, numit *analtu* sau *pat (ńic)*. Acì se culcă seara parte din membrii familiei, acì se aşează masa, se aşteaptă oaspeţii, se află icoana în perete şi stau ziua bărbaţii, ca să-şi facă trebile. Tot acì, deasupra scării, se află construit un *pătìcŭ* sau *pătìc*, pe care, în fiecare dimineaţă, *nveasta noauă* (= cea mai tânără dintre neveste) sau *mărtătoarea* (= fata mare), după ce îndoieşte frumos cuverturile, le aşează una peste alta, şi apoi le învelesţe cu un cearceaf.

Prin uşa *e* dăm în *casă*, cameră, în care se găteşte, în care se află *vatra* = căminul. Într'însa se păstrează în ordinea cuvenită: *căpistearea*, în care se frământă pânea şi se fac plăcintele, *sinduk'a* (= ladă) în care se ţine pânea; tot acì, pe deosebitele *pulìţe* (=poliţe) şi pe *scînduriče* (=scândurele), făcute anume, se ţin orânduite toate ustensilele de bucătărie: *căţîne, ling'ere, misure, tinğire, săritoare, cripitoare*, etc., etc.

Prin uşa *f* intrăm în *Patul mare* (= sala mare.)

Acì este adevăratul atelier manufactural al Aromâncelor. În colţuri sunt răsturnate hărăile cu lâna, care trebuieşte lucrată în acea zi. Pe de o parte şi alta, dealungul pereţilor, sunt aşezate *scàmnile cu k'apţîńĭ* (= daracii), cu cari se pieptănă şi se trage lâna, se scarmănă şi se face caiere. Tot acì se află *čicrik'le, vîrtelniţele*, furcile (= *fùrţile)*, răs-

chitoarele, scăunaşele de scânduri, pe cari torc torcătoarele cu furca fixată la cingătoare.

Acì, în fiecare dimineaţă, *maea* sau *mama-mare* cum i se mai zice, distribuie lucrul la nurori, la fete şi la nepoate, cu o vorbă dulce, cu un sfat părintesc, inspirându-le grija de casă, interesul căsniciei, şi dând ea însăşi pilda cea mai frumoasă, prin zelul neadormit ce-l depune la lucru. Prin acest fel ea ştie să sădească în toate, încă din fragеda vârstă, iubirea de muncă, mijlocul cel mai bun şi cel mai solid, prin care ele ajung să devie nişte bune cârmuitoare de casă.

Apoi, pe când lâna se scarmănă şi se curăţă de scaie, pe când fusul se învârteşte, sbârnâind, iar cicricul, cu coardele unse frumos, spre a nu scârţiì nici cât, toarce dus, lin, sfătoasa maia, râzătoare, bună în totdeauna, distrage din greul muncii pe fetele şi nurorile sale harnice, prin snoave plăcute, alese şi pline de duh dătător de viaţă.

Apoi încetul cu încetul se încinge focul poveştilor, al istorioarelor, al întâmplărilor hazlii, al anecdotelor şi al ghicitorilor, etc.

Prin modul acesta, *patul mare* se preface într'un fel de şezătoare zilnică la Aromâni, căci mai bine de douăzeci de femei, neveste şi fete lucrează zilnic, fără a socotì pe oaspetele venite cu lucrul (1).

Aceasta este împrejurarea cea mai de seamă în care se povesteşte în timpul verii la Aromâni.

În tot timpul spiritul de ordine cel mai desăvârşit domneşte. Se respectă vorba bătrânei, se stimează unele pe altele în ordinea vârstei, şi nici o vorbă nepermisă, nici o expresiune necuviincioasă nu vei auzì din gura lor, în tot acest timp.

Acest spirit de ordine în familia aromână este constatat de toţi acei călători, cari l'au cunoscut de aproape.

« . . . Ceea ce este mai surprinzător, ne spune Pouqueville

---

(1) În lipsă de localuri publice, vizitele se obicinuiesc foarte mult printre Aromâni. În zile de lucru femeile, cari se duc în vizită, îşi iau cu ele şi lucru. Vezi: G. Weigand, *Die Aromunen*, I, p. 270: «Das ganze Flur dient als Gesellschaftszimmer, denn das Besuchemachen ist sehr in Schwung, es muss den Wirtshausbesuch ersetzen».

(Voyage en Grèce) despre Aromâni, este spiritul de ordine ce domneşte în familiile şi în oraşele lor.»

«Şi spiritul acesta de ordine, de care vorbeşte Pouqueville, continuă I. Neniţescu, că se oglindeşte în viaţa Aromânului, mai bine decât ori unde se vede în familia lui, ce este ca şi o biserică. Femeia aromână, pe lângă că are marele şi netăgăduitul merit de a fi păstrat limba strămoşească aromânească nealterată în sânul familiei, pe lângă că este o cârmuitoare de casă fără pereche, ea este şi întruparea vie a moralităţii (1).

Şi, pentru a-şi face cinevà o idee deplină, despre tenacitatea şi iubirea cu care ţine Aromânul la credinţele şi obiceiurile sale, las să urmeze rândurile următoare, spre a se vedeà, că nimic nu s'a schimbat în modul de a se povestì la Aromâni, de chipul cum se povesteà la Romani şi de cum trebuie să se povestească încă acolo, unde viaţa patriarhală mai este în floare :

«Fiicele lui Minyas, dispreţuind serbările lui Bachus, lucrează în încăperile lor: ele torc lâna, învârtesc fusul sub degete, fac ţăsături şi dau mereu de lucru roabelor lor. Una din ele, petrecând firul sub degetele-i subţiri, zice surorilor: «Noi, pe cari înţăleapta Pallas ne reţine acì, să uşurăm cu diferite cuvântări lucrul folositor al mânilor noastre. Să spunem pe rând câte o poveste, ca să nu simţim lungimea timpului». Surorile se învoiesc şi o roagă să înceapă mai întâiu. Ea se gândeşte ce basm să spuie printre cele multe ce cunoaşte: să povestească oare despre zeiţa Derceta, care se pomenì cu trupul acoperit cu solzi şi înfundată de atunci în bălţile Siriei? Sau povestì-và, cum fiica ei, prefăcută în pasăre, îşi petrece ultimii ani pe turnuri înalte? Cum zâna Nais, cu cântecul şi cu ierburile-i vrăjite a prefăcut flăcăi în peşti muţi, până ce ea însăşi suferì aceeaşi schimbare? Cum în sfârşit, arborele, ce purtà poame albe, poartă negre, de când fu stropit cu sânge? Această poveste îi place, fiind-că e puţin cunoscută, şi *pe când lâna se prelungeşte în fir*, ea începe să istorisească trista întâmplare a iubiţilor nenorociţi a lui Piram şi a Tisbei... Ea spune, şi minunata poveste

(1) I. Neniţescu, *Dela Românii din Turcia Europeană*, Buc. 1895, p. 66.

încântă pe tovarăşele ascultătoare. Unele acuză întâmplarea, altele zic, că zeii cei adevăraţi toate le pot. După ce tăcură, venì şi rândul Alcitoei, care începù astfel să povestească...» (1).

**Bălţatul.** Tot pe *patul mare* se ţine *bălţatul*. De obiceiu *bălţatul* se face cu două trei zile înaintea măritării unei fete, când tovarăşele viitoarei mirese se adună, ca să ajute la cusutul rochiei de mireasă, la albituri şi la alte multe mărunţişuri. În tot acest timp ele muncesc, petrecând. Astfel cântă, glumesc şi povestesc lucruri voioase, plăcute, înveselitoare, pentruca şi miresei să-i fie viaţa nouă mai dulce şi fericită. Nu este permis nici unui bărbat sau flăcău să le turbure voia bună şi să ia parte la *bălţàt*.

**Furca.** După ce trece săptămâna întâia şi a doua, tocmai într'a treia, într'o Luni după amiazi, este adusă mireasa în *patul mare*, în faţa nouălor sale rude, ca să-i puie *mama mare* «furca» în brâu. Pentru aceasta se face de mai nainte o furcă de cireş, dintr'o singură ramură, ruptă cu mâna nu tăiată, pe care se anină o bucată de *caier*, apoi se mai face un fus original, pe care dai să-l învârteşti între degete şi nu merge! *Mama mare*, pe când stă mireasa în picioare, îi aşază frumos primitiva furcă la cingătoare, îi dă fusul în mână, o sărută frumos pe obraji, se lasă a-i sărută mâna de către mireasă şi-i zice, că din ziua aceea ea face parte neapărată din casa ei. Şi astfel noua venită intră în rândul noilor sale rude! (2).

Mama mare, care nu mai poate de bucurie, se retrage la cicricul sau furca sa şi celelalte cumnate ale tinerei mirese o înconjoară, o îmbrăţişează, o hotărăsc să se aşeze pe scaun şi o decid, după mii şi mii de stăruinţi, să-şi deschidă gura şi să le spuie, ce o învăţă mamă-sa, *maea* (bunica) sau *păplu aţèl ştiutlu* (= bunicul cel înţelept).

Şi ce bine-i stă fermecătoarei mirese, când întonează un cântec duios! ce dulce-i curge vorba din gura rumenă a fetei dela Pind, care, cu boiul roşu pe obrajii feţei sale, povesteşte — trebue să povestească — unul din numeroasele basme cu *ğoñĭ-alepţî* = feţi-frumoşi!

---

(1) Ovidiu, *Metam.* IV, 32—368.

(2) La Vlaho-Clisura furca aceasta este dăruită miresei de către fărtaţii ei.

Fetele, cari-i fac cor împrejur, prietenoase din suflet şi din inimă, ci nu prefăcute, ascultă cu băgare de seamă, prind totul, ca să ştie şi ele, când se vor mărită, să-şi facă obiceiul, spre a nu fi luate drept neştiutoare. Şi, sfârşind *nveasta noauă*, povestitoare de lucruri inocente şi suave, pline de sănătate, cari îndulcesc inimele şi te fac să trăieşti o clipă fericit, o sărută în gură toate pe rând şi o îmbrăţişază, cu atâta dragoste, că te rup lacrimi de bucurie şi de fericire!

Şi rând pe rând copilaşii dau năvală, ca să fie sărutaţi şi ei de mireasă, spre a căpătà şi ei darul de a povestì şi de a cântà!

**Avlia, uborlu.** Apoi ce nu se povesteşte, sara, în *avlie, ubòr*, când mai bine de douăzeci de fraţi, veri, vecini, se grămădesc pe *piḑùl'ŭ*, la lumina lunii? Neuitat va rămâneà pentru mine momentul, când Filpa Beza, mai în vârstă decât noi, cu un timbru vocalic încântător, cu o memorie de copil puternică, cu nişte gesturi de erou, ne povestià basme nenumărate. În gura lui Filpa Beza feţi-frumoşii, balaurii, etc., aveau o expresiune fermecătoare. Neşterşi vor rămâneà în mine sclipitorii ochi ai nenorocitului Filpa Beza, care, mai târziu, apucând drumul codrilor, pentru o cauză vitregă, care n'a adus decât prăpăd vieţii naţionale şi economice a Aromânilor, nu s'a mai întors.

Şi acelaş lucru se petrece între toate droaiele de copii, în amurgul serii, strânşi pe la marginea satului, după cartier.

Totuş păstrătoarea acestor comori, a basmelor, este femeia. Ea conservă cu o fidelitate sfântă, care inspiră admiraţiune, formele cele mai caracteristice, formulele tipice, numele eroilor, — când au un nume —, formele limbii, totul în genere, în întreţinerile la şezători, arom. *ţigna-prefte*.

Şi aceasta, de când e lumea:

«..... Vârsta şi sexul povestitorului merită de asemenea o menţiune specială, zice autorul eminent al studiului *Basmele Române*, d-l L. Şaineanu, p. 197. Dejà Platon şi Cicero au observat, că femeile sunt mai conservatoare în privinţa formelor limbii şi tot aşà în privinţa materialelor folklorice, în special a basmelor. Într'adevăr, femeile în genere uită mai cu greu ca bărbaţii poveştile ce au încântat

pruncia lor, şi le repetă mereu şi cu drag copiilor. Cele mai frumoase basme germane le datoreşte Grimm unei femei.» (1).

**Scoborîrea.** După 15 August, adică după trecerea *Stămăriei*, (sf. Măria), sărbătoarea cea mai mare şi cea mai mult sărbătorită de Aromânii cari locuiesc Pindul, încep pregătirile pentru scoborîre prin locurile mai văratice, prin frumoasele şi legendarele şesuri ale Tesaliei.

Toată munca femeilor, în tot timpul ce le mai rămâne până la scoborîre, se reduce în a isprăvì lucrurile neapărat trebuincioase căsniciei şi plecării lor. Astfel *cuvertele* şi *traistele* pentru cai, sacii şi *hărăile*, *tendile*, *stricătorile*, *tîmbările* şi altele se lucrează cu repeziciune uimitoare. Lucrurile de vânzare, ca *tălăgane*, *cape* sau *tîmbărì*, velinţe, cergi, covoare, *scutic* ( = fel de abà), *şăgune*, cioareci, ciorapi, obiecte foarte mult preţuite, s'au mântuit de mult şi parte s'au vândut prin bâlciurile ce se ţin în Turcia, iar parte se păstrează pentru a se desface în timp de iarnă. Cu alte cuvinte, munca serioasă este isprăvită şi numai mici deretičări au mai rămas, cari şi ele se sfârşesc cu iuţeală de nedescris, când momentul plecării sosește.

Pouqueville, în *Voyage*, vol. II, p. 389 — 390, face o descriere frumoasă a acestei plecări:

«Migraţiunea anuală a Românilor Desareţi, pe cari Cantacuzen îi numeşte Masareţi, are cevà de impunător şi solemn, ce nu se vede la celelalte populade. La o epocă determinată şi anume la Sf. Dumitru, triburile reunite fac o sărbătoare generală, în comunele Avela, Perivole şi Samarina, aşezate pe ramura macedoneană a Pindului. După ceremonie, bătrânii ţin sfat şi aleg câtevà familii robuste, pe cari le orânduesc a păzì în timpul ernii, locuinţele părăsite de ceilalţi. Rânduiala plecării fiind regulată, preoţii o anunţă prin rugăciuni, răspândind binecuvântările Dumnezeului lui Israel asupra poporului. După toate acestea, urmează despărţirea, care e

(1) Platon, *Kratilos:* «Femeile cari conservă mai îndelungat limba cea veche..»; Cicero, *De oratore:* «Când auz pe soacră-mea vorbind, pare că aş auzì pe Plaut sau Neviu, fiindcă femeile păstrează neştirbită limba cea veche (facilius enim incorruptam antiquitatem conservant). Nevenind în contact cu fel de fel de oameni, ca bărbaţii, femeile conservă timp mai îndelungat ceea ce au învăţat în tinereţele lor».

mișcătoare și duioasă, apoi întreaga populație se ridică și, împărțită pe secțiuni, pornește. Opririle pentru pășunatul turmelor, ca și opririle pentru mas noaptea, sunt alese și hotărîte de mai nainte. Prin strigăte prelungite își iau rămas bun dela cătunele și locuințele ce părăsesc, își întorc capul spre a mai zări, încă odată, acoperământul ce îi va adăpostì la primăvară iarăși și jelesc pe acei cari rămân în urmă ca păzitori. Tot așà și berzele, pasări călătoare, își lasă cuiburile și, însoțite de nouăle odrasle, se avântă peste mări, sperând a revenì, la redeșteptarea primăverii, spre a locuì iarăși țărmurile părăsite cu durere, din cauza celor rămași în urmă. Pe coastele munților se văd turmele înaintând în coloane șerpuite; sunetul telencilor dela gâtul țapilor și berbecilor; strigătele animalelor de tot felul; vocile amestecate premerg, însoțesc și urmează lungul șirag al emigranților din Pind, cari își revarsă populațiunea sa văratică peste luncile Macedoniei. Bătrâni, flăcăiandri, bărbați, fete îmbrăcate cum erau în vechime fecioarele din Sparta, mamele împovărate de leagănul noilor născuți, pe cari îi poartă ca în desagi pe umerii lor, pășesc înconjurați de atâtea animale domestice: cai robuști, catâri încărcați cu bagaje, deasupra cărora cântă cocoșul, ceasornicul călivelor, anunțând orele nopții.

«Toți plini de sănătate, strălucitori de speranță, se îndrumează să caute abundența și un climat mai dulce, unde să trăiască sub corturi, ori prin satele lor, pe unde își au locașul de iarnă. Dacă atitudinea lor n'ar fi pacinică și pastorală, cinevà, văzând aceste colonii pribege, s'ar crede în timpurile, în cari nordul vărsà populadele sale devastatoare asupra țărilor mult încercatului Orient» (1).

În această plecare, descrisă așà de minunat de Pouqueville, lipsește dintre amănuntele picante, *nkisirea năinte* = pornirea înainte, care se face precum urmează:

Înainte de a încărcà și pornì familiile cu caii și catârii lor, în momentul când se face chemarea cailor la «*ordu-ordu*»,

(1) D-nii Jules Brun și N. Papahagi în: *Moșneagul dela Pind*, pag. 48—60, ne dau de asemenea o frumoasă și adevărată descriere a acestei scoborîri.

când bărbaţii strică corturile şi pregătesc poverile, pornesc pe jos bătrânele cu stoluri de copii, în stare de a puteà umblà; aceasta se face în vederea de a nu încurcà încărcarea şi de a uşurà drumul. Atunci zeci de bătrâne, ţapene, arse de soare, pline de tărie, cunoscătoare de drumuri, izvoare, fântânele, pomi roditori în acel anotimp, povestitoare admirabile, cântătoare unele, sfătoase mai toate, după ce iau câte cevà de merinde pentru copii, ca să aibă cu ce le astâmpărà foamea şi cu ce le îmboldì zelul de a merge într'una până la locul hotărît de mai nainte, îi îmbie să le însoţească, că le vor povestì basme, istorioare şi câte alte minunăţii.

Fiecare vale şi vâlceà, fântână, izvoraş, prăpastie, râu, lac, pod la care se abat cetele de copii, îşi are basmul, povestea, legenda, snoava, istorioara sa, încât nu vom exagerà câtuşi de puţin, spunând că fiecare petec din pământul călcat şi locuit şi astăzi de Aromâni, este investit cu un nume de care se leagă câte cevà, plin de amintiri gingaşe, duioase, dureroase uneori, dar în totdeauna scumpe Aromânului, şi pe cari bătrânele cele bune de gură, ştiu să le întipărească adânc şi neşters în mintea şi inima Aromânaşilor!..

Numai cine avut-a fericirea să trăiască, cât de puţin, ca copil, această viaţă minunată, îşi poate închipuì farmecul ei nespus. Numai cine a scoborît şi suit, în voie, veselă şi sgomotoasă sau melancolică şi posomorîtă, pe *drumul împărătesc,* cum îl numeşte un scriitor grec, Aravandinos, acest drum făcut de două ori pe an de Aromâni, îşi poate face o idee deplină de neştersul ei deliciu!

În adevăr:

Ce privelişte, neasemuit de încântătoare, nu-ţi înfăţişează regiunea muntoasă a Pindului? De pe culmile sale goaleşe sau împădurite, aruncându-ţi privirea, ţi se desfăşoară una din cele mai înălţătoare şi mai pitoreşti panorame, frumoasele *arăţîmurĭ,* îmbrăcate pururi în haina lor verde. Şi se pierde în depărtare privirea doritoare, care străbate până pe câmpia mânoasă a Tesaliei, acest *arnìŭ,* izvor de hrană şi de bogăţie altădată, în parte şi acuma, pentru Aromâni.

Şi nesfîrşită este plăcerea pe care o simţi, în această scoborîre şi suire: fie pe timp de toamnă, când furtunile se deslănţuesc nebuneşte de pe culmile Pindului, de par'că sgu-

due tot cerul în turbarea lor, iar râurile şi văile vuiesc năprazнic de se cutremură pământul şi curg şiroaie de valuri mari prin gâtlejurile munţilor ; fie pe timp de primăvară, când toată firea este voioasă, când fiorile mirositoare, albastre şi gălbui, roşii şi albe, îşi leagănă senina lor existenţă la bătaia uşoară a vântului, umplându-ţi sufletul de parfum şi veselie, când pomii mândri şi frumoşi te chiamă, par'că, la umbra lor răcoritoare, iar paserile de tot felul cântă de se omoară într'un nesfârşit concert, alături de şi mai nesfârşita poporime a oilor şi caprelor, cari însoţesc pe Aromâni, dela munte la şes şi dela şes la munte!..

Aceasta-i împrejurarea cea mai de căpetenie, în care copiii învaţă deceurile şi legendele deosebitelor localităţi, din cari şi noi am cules o bună parte şi pe cari sperăm să avem prilejul să le dăm odată publicităţii (1).

## Alte împrejurări în cari se povesteşte.

Poveşti, basme, snoave, ghicitori şi palavre de tot felul se mai spun, în serile de vară, pe la mânăstiri, vâltori (= *drîştèl'*), *bătal'e* sau *bătaňe* (= piuă) şi la moară.

Apoi se mai povesteşte, în serile de iarnă, la *mandră*, la oi, în jurul *fucurinei* (= vatră subt cer liber), mai ales în epoca fătării oilor şi a caprelor, la *fitàl'ă*, cum se zice pe aromâneşte.

În această epocă se strâng nenumeraţi bărbaţi şi flăcăi pe la *mandră*, unde se ţin oile însărcinate (= *greale*), ca să deà ajutorul cuvenit mieilor şi iezilor de curând născuţi, culegându-i şi aducându-i la adăpost de frig şi de alte intemperii; acì *celnicii* nu cruţă nimic, nici mâncarea din belşug, nici vinul cel roşu, pentru îmboldirea zelului tuturor celor cari au alergat să deà o mână de ajutor nouăi progeniturì oieşti, ferind-o de ger, îngrijind de nutreţ şi de câte altele.

Şi pe când unii se odihnesc, mare parte din ei stau neadormiţi, inspectând din când în când turmele *mase* în a-

(1) O samă de «deceuri» s'au publicat în lucrarea noastră «*Din Literatura Poporană a Aromânilor*», Buc. 1900, pag. 757–816.

propiere; aceştia glumesc, povestesc şi cântă în jurul focului viguros, pe care-l alimentează buturugi mari.

Pentru Românii sedentari, iarna ca şi toamna cu negurile sale urîcioase, procură o plăcere deosebită, prin sindrofiile ce se obişnuesc între diferitele familii, cum se face de pildă la Vlaho-Clisura. Acestea, strânse mai multe la un loc, petrec în tot felul, cântând, jucând sau povestind. Aceste sindrofii se fac mai mult printre femei, bărbaţii de obiceiu fiind puţini, ca unii cari în aceste anotimpuri sunt duşi în străinătate.

Pouqueville face o frumoasă şi adevărată descriere despre viaţa Românilor din Călăreţi (= *Călarĭi*), în timpul iernii (1). Iată cum se exprimă:

«De oare ce asprimea acestui anotimp se prevede, proviziunile făcute de mai înainte şi oarecari magazine de rezervă pentru săraci, pun în stare pe Români de a înfrunta asprul anotimp, iar industria lor înfloreşte atunci subt gheţuri. Mai concentraţi, ei torc lâna şi lucrează ţesătoriile bădărăneşti, sorgintea bogăţiei lor. Aurul şi argintul se modelează subt ciocanul argintarilor şi timpul este întrebuinţat pe cât de folositor, pe atât de economic.

(1) Pouqueville, *Voy. dans la Grèce*, t. II, p 178—179: «Comme cette saison est prévue, des provisions faites d'avance, et quelques magasins de réserve pour les pauvres, mettent les Valaques à même de braver la mauvaise saison, et leur industrie fleurit alors sous les glaces.

«Plus concentrés, ils filent les laines et travaillent aux tissus grossiers, source de leur opulence. L'or et l'argent se modèlent sous le marteau des orfèvres, et le temps est aussi utilement qu'économiquement employé. Quelles soirées délicieuses au sein des familles, pendant les longues veillées d'hiver! Tandis que le fuseau roule dans la maine des hommes et femmes, l'orateur au possession d'amuser le foyer, narre les contes des sorciers de la Thessalie et des revenants du Djumerca. On se serre, on se presse, on écoute avec avidité, on craint de respirer, pour ne rien perdre de ces *beaux récits*, dont on n'interrompt le fil que pour prêter l'oreille au tumulte des vents qui tonnent dans les montagnes. On craint pour un ami absent, on déplore la condition des pasteurs bivouaqués auprès des cataractes de l'Achéloüs..... Les heures coulent, la pieuse mère de famille ramine la lampe qui brûle devant les images des saints protecteurs de la maison! Parfois on chante en choeur un hymne à la Vierge, et l'encens offert chaque soir au dieu des saisons termine avec la prière une journée de paix, sanctifiée par le travail».

INSTIT. PEDAGOGIC DE

«Ce seri delicioase în sânul familiilor, în timpul îndelungilor vegheri de iarnă! Pe când fusul se întoarce în mânile bărbaţilor şi femeilor, oratorul în stare de a distrage căminul, povesteşte basmele vrăjitoarelor din Tesalia şi a vampirilor din Giumerca. Ascultătorii se înghesuesc, se strâng şi ascultă cu lăcomie, nu respiră de teamă de a nu le scăpă cevà din aceste frumoase povestiri, al căror şir nu se întrerupe decât pentru a trage cu urechea la sgomotul vânturilor, cari mugesc în munţi. Ei duc grija vreunui iubit, care lipseşte; deplâng soarta ciobanilor cu masul lângă cataractele Aheloului... Orele curg, evlavioasa mamă de familie reînsufleţeşte candela, care arde înaintea icoanei sfinţilor, ocrotitorii casei! Câte odată se cântă în cor un imn Fecioarei, iar tămâia oferită în fiecare seară zeului anotimpurilor încheie, cu rugăciunea, o zi de pace, sfinţită prin muncă».

Şi astfel se petrec toate zilele! Şi când *maea, paplu* sau *nveasta* nu mai spune, copiii strânşi în jurul vetrei, cu picioarele spre foc, încep ei a povestì, ce au învăţat dela *neni*, dela *nveasta*, dela *ata, mami, maea* şi *paplu*. Unul povesteşte, iar ceilalţi, cari şi ei cunosc basmul, ascultă cu mare băgare de seamă, sărind cu vorba ori de câte ori greşeşte cevà, ca să-l îndrepteze. Prin modul acesta se cimentează basmul. Apoi povestesc până când somnul îi doboară şi sunt aşezaţi în aşternut unul lângă altul şi înveliţi toţi cu o cergă mare, pentru ca a doua zi, după şcoală, să facă cor în jurul maiei, ca să mai scoată vreun basm, neştiut de ei, din ciorap, din buzunar, din sân, sau de unde ştie dânsa!

## Literatura basmelor aromâne.

Basme aromâne, publicate până acum, găsim la:

**Bagav** (Andreïu), *Cartea de alégere* (1887), p. 144: *Lupŭlu şi Mula* (fragment de basm), şi la pag. 158: *Omŭlu şi nipărtica*, scrise amândouă cu ortografia etimologică şi cu tendinţe de apropiere a dialectului aromân de cel daco-român. Basmul cel din urmă este reprodus în lucrarea de faţă, fiind popular.

**Baţaria** Nic., care a binevo't a ne oferì câtevà basme culese din Crusova, a publicat în *Şezătoarea* (Fălticeni), Anul XII, vol. IX, No. 12, 1904: *Cum s'a făcut pupăză*.

**Cosmescu** C.. a pus la dispoziţiunea d-lui L. Şăineanu rezumatul a vreo

40 de basme macedo-române. Colecţiunea lui Cosmescu n'a apărut până acuma şi consistă numai din rezumate, pe cari autorul îşi propune să le desvolte însuşi.—Pentru Folklore şi rezumatele sunt de folos. D-l Şăineanu le-a utilizat îndestul în opera sa *Basmele Române*.

**„Frăţilia"**, revistă aromânească No. 1—16, Bucureşti 1901—1902. În această revistă au apărut câtevà «deceuri» aromâneşti, scrise într'o limbă curat aromânească. Sunt toate reproduse în lucrarea noastră, (afară de basmul *Părmislu ali Donă* dela pag. 22) şi cu ortografia adoptată de noi, ţinându-se seamă de modul cum se vorbeşte în satul sau comuna unde au fost culese.

**„Gazeta Macedoniei"**, Bucureşti, 1897—1898, No. 6 şi 8. În ea s'a publicat «*Lacul di Gràmuste*» o legendă basm, de către George Zverca (alter: Ciuma al Penţi) şi este reprodus în colecţiunea de faţă, fiind important ca variant pe lângă legendele de acelaş fel publicate în «*Din Lit. Popor. a Aromânilor*», p. 797, 799 a lucrării noastre.

**„Lumina"**, revistă populară a Românilor din imperiul otoman, publicaţie a corpului didactic şi bisericesc român din Turcia, Bucureşti 1903—1904. Acì s'au publicat două deceuri, reproduse în lucrarea de faţă.

**„Macedonia"**, revista Românilor din Peninsula Balcanică, 1888. Acì s'au publicat, cu ortografia cunoscută etimologică a lui Bagav Andreiu, în No. I: *Cum se-feaţe cucuvaia* (p. 11—12) de Per. Papahagi; *Legenda Peristereĭ* de Andr. Bagav, amândouă reproduse în lucrarea noastră: «*Din Literatura Poporană a Aromânilor*», ca făcând parte din deceuri.—No. 2: *Albele şi muşatele* pag. 17, 44, este un basm frumos pus în versuri de poetul popular C. Belimace; No. 3: *Părmithŭlu alŭ Ioan Lenevosŭlu* (p. 61—64, cu urmarea la pag. 132—133, 148—151) este un basm de Vanghelie Petrescu. Acest basm păcătueşte prin multele sale daco-românisme, tendinţă inaugurată de revista «Macedonia», în dorinţa de a prezintà dialectul aromân cât mai apropriat de cel daco-român. Aşà de pildă găsim expresiuni ca: *Strimtorară* p. 62, col. I, 63. col. I; *jalea lor s-şuţi pe harauă* (=jalea lor se întoarse în bucurie, jalea lor se prefăcù în bucurie) p. 62 col. II; *fără ca s-aibă vîră lipsire* (=fără să aibă vreo lipsă, vreo necesitate) p. 62, col. II, *complimente* 63, I; *resplătirea* 62, II; *permisiune* 144, *pîn tru marginea marginelor* (?) (cfr.: până la urma urmelor) p. 63, II, *simpatie*, etc. etc. Exemplele ar puteà fi îmmulţite cât de mult. La p. 84 se povesteşte legenda fetei şi cei 12 *meşi* (=luni), legendă reprodusă de asemenea în lucrarea noastră «Din. Lit. pop.»; La pag. 164—166 *Cicioare tu cinuşe* (care se-feaţe amiră) este un basm publicat de Mandu Baliu, originar din Cruşova, fără a păstrà însă particularităţile graiului Cruşovenesc, riguros păstrate în colecţiunea noastră.

**Nenițescu I.**, *Dela Românii din Turcia Europeană*, la p. 291, a publicat un basm, pe care-l reproducem în lucrarea noastră de faţă transcris foneticeşte; de asemenea mai reproducem cel publicat la p. 288, tradus în dialect.

**Obedenaru.** (Dr. M. G.): *Texte Macedo-române*, (basme şi poezii populare dela Cruşova), publicate de prof. I. Bianu, Bucureşti 1891.

În această lucrare sunt publicate două basme:

1. *Amirŏu-lu cu ḑîna amiróñiă a Ḑini-lor* p. 1—34. şi 2. *Picurar-lu Perpilliţa cu muşata a loc-luĭ*, p. 35, 93, traduse în limba română literară şi în cea franceză.

Următoarele rânduri, cu cari d l Bianu însoţeşte textele acestea, caracterizează perfect valoarea lor:

«Răposatul dr. Obedenaru nu erà Macedo-român, n'a călătorit între Românii macedoneni, nici studiile linguistice nu erau specialitatea sa.

«Fiind secretar în legaţiunea ţării la Constantinopole, a venit în atingere cu unii Români macedoneni; curiozitatea şi dorinţa de a cunoaşte limba lor l-a îndemnat a începe îndată să o studieze. A luat în casa sa pe un tânăr macedonean Taşcu Iliescu din Cruşova, l-a învăţat singur carte şi cu ajutorul său a început a scrie basme şi poezii poporale, a face oarecari mici traduceri în dialect, a culege forme gramaticale şi cuvinte. Această lucrare a continuat apoi mai mulţi ani la Roma, unde fusese mutat Obedenaru şi unde a adus cu sine şi pe Taşcu Iliescu.»

Toate textele din această lucrare sunt date de către Taşcu Iliescu reposatului Obedenaru. Ele nu reproduc strict limbagiul cruşovenesc, de unde este originar T. Iliescu. Ştofa lor este poporană însă. Părerea d-lui Weigand (Aromunen, II, pag. 214), că ştofa acestor două basme ar fi împrumutată basmelor bulgare, ne pare greşită. Ambele basme sunt răspândite la Românii de pretutindeni, (cfr. L. Şaineanu: Basmele Române, p. 256—289, unde aceste două basme sunt grupate: primul în *Tipul Meluzina*, al doilea în *Tipul Neraida*, alături de o mulţime de variante româneşti).

**Papahagi** (Per.), în: *Din Literatura Poporană a Aromânilor*, p. 759—816 s'au publicat 34 de deceuri.

**„Revista Pindul“**, Bucureşti 1898—1899 No. 1—11. In No. 7, pag. 8 se publică o scurtă legendă despre lemnul crucii de către I. Naum. E scrisă fără nici o sistemă ortografică şi este reprodusă în lucrarea de faţă, prezintând însemnătate, ca una ce prezintă asemănări cu legenda despre lemnul crucii. A se vedeà cursul universitar despre *Istoria Literaturii Române* de Ovid Densuşianu, 1898 (redactat de Filip Drugescu, pag. 177—130): *Legenda despre lemnul crucii.*

**Taşcu Iliescu** a publicat în «Ţara nouă» (1887, Buc,) doua basme: 1° Picurarlu Perpelliţa cu *Muşuta a locluĭ* (Anul IV, No. 2, p. 103—124; No. 3, p. 186—188); 2° *Hiliŭ-lu de amirăŭ cu amiróñĭa a zânilor* (An, IV, No. 4, p. 222—235), care nu sunt altele, decât cele publicate în *Texte Macedo-române* de Obedenaru (vezi mai sus). Limba este influenţată de cea literară, întocmai ca şi în V. Petrescu.

**Weigand** (Gustav), în: *Die Aromunen* (ethnographisch-philologisch-historische Untersuchungen über das Volk der sogenannten Makedo-romanen oder Zinzaren), II, Leipzig, 1894, au apărut nouă basme cu titlurile următoare: 1° Der Mann mit dem grossen Verstand *(Minte am, paràţi no-am)*, 2° Das kluge Mädchen (=Fata isteaţă), 3° Die falsche und die wahre Königin (=Regina substituită), 4° Porkòpulos, der Findling (=arom. *Aflatlu)*, 5° Die böse Schwiegermutter (= Soacra cea rea), 6° Die hab-

gierige Frau und ihre Strafe (=Femeia lacomă şi pedeapsa ei), 7° Ali-Baba und die vierzig Räuber (=Ali-Baba şi cei 40 de tâlhari), 8° Daphne (=Dafina), 9° Schneewittchen (= Rodia).

Basmele acestea sunt culese cu îngrijire, credincios reproduse, deşi se resimte uneori sfiiciunea povestitorului, lucru de altfel greu de înlăturat, dacă ţinem seamă, cât de puţin comunicativi sunt povestitorii faţă de oaspeţii cari doresc să-i exploreze, şi mai ales când aceştia sunt străini. Totuş, din toate colecţiunile amintite, cea a d-lui Weigand este cea mai conştiincioasă.

D-l Weigand crede de cuviinţă a face următoarele aprecieri privitoare la basmele aromâne (Arom. II, 210):

«Îmi pare, după experienţa mea, că poporaţiunea nomadă de păstori este mai bogată în cântece, dar mai puţin bogată în poveşti decât poporaţiunea sedentară, şi că cea agricolă posedă materialul cel mai mare de poveşti»; apoi mai jos: «Numai un sigur basm din cele nouă, mi s'a povestit de un păstor, dar şi acesta apare ca împrumutat dela străini. Prin aceasta nu va să zică, că ar fi un gen specific aromânesc de poveşti. *Absolut nu*; pentru toate se găsesc paralele destule, atât în literatura poporană a popoarelor balcanice, cât şi pe un domeniu mai întins».

Cu destulă părere de rău constatăm, că învăţatul german, condus de cele câtevă basme culese de dânsul (9 în total), caută să se pronunţe în fond despre această comoară a Aromânilor! Că poporul pastoral este foarte bogat în tot ce atinge literatura poporană, nu încape nici o îndoială pentru cine se opreşte solid să-l cerceteze. O singură comună, ca să nu zic o singură *fălcare*, ar procură învăţatului german un material de poveşti, cât a încăput în întreaga lucrare de merit a lui Lazăr Şăineanu, în Basmele Române.

Că n'ar există un gen specific de poveşti aromâne, credem că d-nul Weigand, după apariţiunea *Deceurilor* apărute în lucrarea «Din Lit. Popor. a Aromânilor» precum şi după această colecţiune, nu va mai susţine o părere nefundată. Legendele referitoare la smeii din Pind, la păstori şi la tot ce se atinge de viaţa pastorală, credem că numai stofă străină nu poate fi.

De altfel trebuie să recunoaştem, că sunt foarte greu de stabilit marginile unei poveşti şi de dovedit originea ei. Caracterul etnic el unei poveşti îl formează situaţiunile particulare subt cari ni se povesteşte şi cari, de cele mai multe ori, sunt naţionale. Aşă de pildă naşterea, nunta, moartea, credinţele în ursitoare, etc., sunt înfăţişate potrivit cu datinele aromâneşti, dacă basmul este povestit la Aromâni, şi altfel, dacă basmul acelaş se povesteşte de un alt popor.

**Basmele Românilor din Meglenia**, culese de d-l G. Weigand (1) şi Per. Papahagi (2) nu sunt menţionate acî şi colecţiunea de faţă nu cuprinde nici un basm meglenit.

---

(1) *Vlacho-Meglen* p. 57—68 (conţine cinci basme megleneşti).

(2) *Românii din Meglenia* p. 14—26 cuprinde patru basme; *Megleno Românii* II, p. 1—165 cuprinde 18 basme.

După cum reiese din cele de mai sus, basmele adunate până acuma nu sunt nici numeroase, nici bine culese. Din ele nu resare *duhul* Aromânului. Cred că colecţiunea de faţă va umpleà un mare gol în această privinţă. Graiul am căutat să-l reproduc cu deplină scrupulozitate. M'am silit să culeg sistematic, nealterând nimic. Sforţările mele au tins să reproduc cuvânt cu cuvânt spusa povestitorului. Uneori am reuşit, altădată poate nu, căci la neputinţa mea de a transcrie repede povestea, ori ce întrerupere de a oprì pe povestitor, spre a vorbì mai rar, de a mai aşteptà niţel, îl făceà să-şi piarză uneori şirul, alteori să repete acelaş lucru. Apoi prin întreruperi se pierde tot farmecul, toată căldura ce pune povestitorul în basm. M'am adresat şi la buni povestitori şi la mediocri, şi am transcris basmul, chiar când a fost neîntregit, căci toate prezintă interes pentru un etnograf.

Întru cât am reuşit să culeg, desbrăcat de ori ce înrâuriri teoretice, lăsând în totdeauna expunerea pe seama povestitorului; întru cât m'am putut ferì de combinări şi prelucrări în basme, ceea ce ar fi o scădere; întru cât am reuşit să pătrez basmelor acestea originalitatea lor, spre a se puteà înfăţişà «*cu îmbrăcămintea lor originală, întreagă, neciuntită şi nedescoloratà*» cum se exprimă d-l Hasdeu (1) despre basme, las să se rostească acei cari nu vor pregetà să arunce o privire binevoitoare asupra lor.

Dorinţa mea arzătoare a fost să scap dela peire o preţioasă comoară a literaturii poporane aromâneşti. În parte, dorinţa mea este împlinită, căci mai bine de 400 de basme am reuşit să strâng, din cari această colecţiune înfăţişează abià a treia parte.

*A se interesà de aceste basme feerice*, zice Vasile Alexandri (2), *este un lucru natural; a le ferì de nimicirea la care ar fi expuse cu timpul, este o dorinţă patriotică; însă a şti de a le păstrà naivitatea poetică a graiului povestitorilor dela şezători, este o operă din cele mai meritorii.*»

Mi-ar părea bine, — şi aceasta ar fi o mare satisfacere

(1) *Hasdeu, Etym. Magnum Rom.*, art. *basm* p. 2.619.
(2) În prefaţa ce însoţeşte: *Basmele*, etc. de P. Ispirescu.

pentru mine, — dacă, cel puţin, dorinţa patriotică ar fi atinsă, fie şi în parte, prin publicarea materialului de faţă.

Încheind, ţiu să aduc omagii de mulţumire şi recunoştinţă Onor. Academii Române care, şi de astădată, a onorat cu sprijinul său şi această colecţie.

Exprim de asemenea mulţumirile mele cele mai călduroase, pentru interesul de aproape arătat lucrării de faţă, d-lui Profesor I. Bianu.

AUTORUL.

*Giurgiu, 7 Fevruarie 1905.*

## 1. Andruşlu şi Araplu.

Erà ună oară ş-un k'irò un fičòr, cu numa Andrèĭŭ. El după ţe si sură, duse tu xeane, tra s-acîzînsească. Ma cum easte ponda di xeană, aḑî s-amintă, mîne s-amintă, triţeà ḑî'-lile ună cîte ună, s-făţeà siptămîńńĭ, siptămîńle s-făţeà meşĭ şi meşl'i ańĭ şi an cu an se-adunară 14 de-ańĭ în cap. După 14 de-ańĭ, vru ş-nîs, corbul, si s-toarnă a casă, tra să-şĭ veadă niveasta-l', niviḑută nă etă ntreagă şi scunk'il' părinţî!

Cîndu trapse dit xeane, ş-feaţe cruţea, s-lo-aducă Dumniḑăŭ g'ine, şi ntră tu cărave. Haĭde-haĭde ağumse căravea şi s-apruk'è di màrḑinea di hoara lor. Căpitanlu di cărave strigă s-easă tuţĭ oamińl'i nafoară, că pînă aoaţe plătiră. Işiră tuţĭ, işì ş-Andreĭŭlu.

Lo calea cîtră acasă-l', hăriòs, că vru Dumniḑă, di ağumse sînătòs si-şĭ veadă părinţîl' şi nveasta. Na, ună ş-ună, ĭu l'-astal'e calea un pondu de-aràp, laĭŭ ca tučînile, şi-l' ḑîţe:

— Ţe-ńĭ daĭ si-ţĭ spun ună hăirlîtcă?

— Am ţi si-ţĭ daŭ, ḑîse Andreĭŭlu.

— Iţe s-aĭ, ńi-l daĭ ańia? ḑîse Araplu.

— E! ţ-ul daŭ, ḑîse Andreĭŭlu

— Cu sînătate! mul'area-ţĭ are fičòr. Tine nu ştiĭ, că tu fugă, o-alăsàşĭ greaŭă.

Di nă oară Andrèĭŭ se-alăxì tu faţă, cum di-l pimse aţèl-din vale, di ş-deade zborlu, si-l' da fičorlu. Tut imnà cîtră acasă cu caplu spinḑurât şi s-mindueà, cum s-facă, cum s-a-dară, se-ascapă di Aràp. Il' tîcănì, că la nîşĭ, ca oamińĭ ueàrĭ vaĭ aĭbă cîńĭ.

— Cîńl'i, va me-ascapă, minduì nîs. Apoea-l' ḑîse Arapluĭ:

— Vinu acasă, s-lu l'aĭ.

Nîs dinăinte, Araplu dinăpòĭ, ağùmsiră to-avlie. Un Ba-

l'uca, cîne vecl'u picurărescu, cît îl viḑù, l-cunuscù ş-acăţă s-da coada pri ningă nîs. Ananţî cîńĭ s-loară dipu nîs. Araplu nu cutiḑă s-intră di poartă nauntru. Andreĭŭlu, cît viḑù hil'-su, mare ş-muşàt, ğone si-l' spinḑurĭ apala di guşe, gri Arapluĭ:

— Vinu, Arape, vínu si-l l'aĭ!

— Adu-l aoaţe, gri Araplu.

Cît l'-avḑîră boaţea cîńl'i ş-carĭ da di-l bagă năinte pri măratlu de-Aràp, s-vătămă şi s-frîmse pînă se-ascapă. Nu tricù mult de-atumţea ş-unä ḑuă işiră fičorl'i di la scul'ò cu dascal'i nafoară tu virdeaţă, s-l'a vimtu. Işì ş-fičorlu al Andreĭu, cu numa Andrùş. Acşiţe l'-ḑîţeà sosl'i a luĭ.

Andruşlu cum s-ağucà pri ningă amare, viḑù un peaşte muşàt, cum no-aveà viḑută putè. Peàştile tut pri ningă buḑa de-amare anutà ş-ĭu erà apa cama puţînă. Andruşlu ş-adună čoàrisl'i nîpòĭ în sus, intră tu apă şi tut pusputeà ş-mutreà s-lo-acaţă. G'ine ma peàştile erà cîne ; aţia-ţĭ păreà, că lo-acàţĭ, aţia ţ-ascăpà prit ḑeàḑite.

Va-l' u ḑîţĭ, acăţă s-murḑească şi s-crească aţia de-aţia aùmbrile. Dàscalu l'-adună fičorl'i, si s-toarnă n-hoară. Cîndu să nk'isească, l'-anùmiră şi-l' scoate un cama ng'os. «Carĭ lipseaşte, carĭ lipseaşte?» Andruşlu lipseaşte, gri un fičòr Na-l înclò, ĭu caftă s-acaţă peşti.

L'-aurlă dàscalu, că vaĭ fugă, nîs îl' ḑîţe:

— Ninga pţîn, voĭ tra s-acàţ un peaşte.

Fičorl'i vḑiră şi lo-alăsară. Peàştile, unä-ş-unä ţe viḑù, că vḑiră fičorl'i, arsărì dit apă şi s-feaţe om. Aestu ş-erà draclu víŭ, carne ş-oase, cum mi veḑĭ şi cum ti ved, cu coàrnile treĭ pălńi mărĭ ş-cu coada treĭ coţĭ sălg'ită. Fičorlu niţi no-avù k'irò z-grească ţivà. Fu arăk'ît di drac şi dus tu pălatea luĭ din mesea di amare. Aestu era ş-Araplu ţe-l' işì al Andreĭu în cale.

Draclu aveà un tată ş-unä mumă. Tu pălate aveà ş-unä featä de-amiră arăk'ită, muşatä ca soarle ş-bunä cîtu z-ḑîţĭ. Fičorlu fu adùs tu odălu, ţe erà şi feata-de-amiră. Nîs acăţă s-plîngă, pri di nă parte, cum s-facă aclò, ş-pri di altă parte, ca-l' părù pţîn g'ine, că easte cu nă featä ahîntu muşatä. Lu ntribă feata :

— Ţe plînḑi? Nu veḑĭ ĭo feată h'iŭ ş-nu plîngu ş-tine ğone aleptu ş-verşi lăcriḿĭ?

Fičorlu se-aruşnă, ş-aştearse ocl'il' şi gri:

— Scumpă, cum s-nu plîngu? Nu veḑĭ tu ţe lăeaţă h'iŭ?

— Lasi, nu-ĭ ţivà, că ti nveţĭ, cum mi nviţàĭ ş-ĭo.

Tăcù ş-fičorlu.

Drasl'i, tatăl, muma şi h'il'lu, aveà sìstimă ahtare, că vḑea caθe seară, cîtu ntunicà. Acşiţe şi seara estă. Ma, năinte ţe s-fugă, îl' ḑîsiră a fičorluĭ:

— Ea, mtrea ncoa! mîne tah'inà s-àpiră nă avítă cu un aràpune de-auă, că si nu, si ştiĭ că nă mîşcătură ti fac! Ti mîc ş-altă nu!

Cara vḑiră, măratlu di fičòr nîpòĭ îl loară lăcriḿle cîtră ng'os. Feata l' ḑîse nîpòĭ:

— Tră-ţe plînḑi, di ţĭ-asparḑi ocl'il'?

— Ţe s-nu plîngu, muşata-locluĭ, Araplu ńĭ ḑîse, ca s-nu aduţearim pînă mîne nă avítă c-un aràpune, va s-mi mîcă, măratlu-ńĭ!

— E! glare! ţe-aĭ anang'e? ea du-te la pap-auşlu aţèla, ţe lucreaḑă aclò tu mesea de-amare şi strigă-l' acşiţe: O! pap! pap! îńĭ ḑîse h'il'e-ta mîne tah'inà s-àpiră unà avítă cu auă, că si nu va s-u mîcă Araplu!

Duse măratlu fičòr şi apărńì tra si strigă, cum lu nviţă feata. Paplu l'-ḑîse: «G'ine! du-te ş-mîne tah'inà va s-h'ibă avíta cu tut aùă».

Cîndu s-turnară to-apirită drasl'i, ş-aflară avíta co-arapuńĭ de-aùă. Li lo muma lo-Aràp ş-li mîcă, ţe si-l' se-acaţă!

Alantă seară cîndu vrea s-fugă aţèl' treïl'i c-un čor, îl' ḑîsiră a fičorluĭ:

— Mîne tah'inà s-àpiră nă pălate, ma mare di cît anoàstră, că si nu fure, ti mîcăm!

Fičorlu intră nîpòĭ tu gailei ş-tu cripare. G'ine ma feata de-amiră ş-erà acloţe... Il pitricù pale la paplu, si-l' ḑîcă: «Pap, laĭ pap! mi pitricù h'il'e-ta s-ţă ḑîc, se-àpiră nă pălate pînă mîne, ma mare ca-l Aràp, că si nu, si ştiĭ, că va s-u mîcă Araplu».

— E, g'ine, ḑîse auşlu, du-te tine, ş-mîne tah'inà va s-h'ibă.

Cîndu s-turnară aţèl' nîpòĭ, viḑură pălatea şi s-čudisiră.

G'ine ma Araplu vrea s-l'-află nă ńică acăţătură al Andrùş ş-lu mîcă. Acşiţe, seara, cîndu vrea s-fugă, îl' ḑî'siră :

— Mîne s-àpiră un arîŭ, tra s-treacă prit amare, că si nu, va s-ti mîcăm.

Feata, cîndu avḑî' dimîndata draslor, ţe maşĭ dit càpite di draţĭ puteà s-easă nă greaţă ahtare, se-aspîrè şi-l' ḑîse a fičorluĭ :

— Fičòr muşàt, fičor-aleptu, tră fricǎ easte aestu lucru... ma ştiĭ ţe ḑîc ĭo? aïde si vḑim, s-nă lom ocl'il' de-aoaţe şi s-nă ţem tu hoara ta!

— S-fuḑìm, ḑîse fičorlu, ma u ştiĭ calea tine?

— Nu ţ-u criparea, că Dumniḑắŭ nu n-alasă s-k'irìm.

Lo feata k'àptinle, cuneta c-untulemnu şi ńilia di ńilcire şi ş-loară perlu de-aclò.

To-apirită asună drasl'i la pălate s-lă dişcl'idă, no are s-ńină vîrnu! S-arucă priste stizmă, mutrescu nauntru udă di udă, no-are niţi featǎ, niţi fičòr. Loară calea nîpòĭ şi-l' ved ĭu alăgà. Si strìmsiră ş-el' to-apală tra s-l'-ağungă. Viḑură feata cu fičorlu, că vrea l'-ağungă şi vrea s-bagă mîna pri nîşĭ, loară ş arcară k'àptinle şi s-feaţe un munte mare şi arîpòs, că sk'in ningă sk'in crişteà, ndisàţĭ ca dinţîl' di k'àptine.

Nîpòĭ fuḑĭ feata cu fičorlu, nîpòĭ strinḑi-te draclu, craşt-crùşt a sk'ińlor cu gura, ş-feaţe cale, tricù mùntile şi iseà pri nîşĭ s-l'-acaţă. Carĭ u viḑură zore, arcară şi ńilia di ńilčire dipu nîşĭ şi cara s-feaţe un munte aruk'işiròs, că viḑură ş-păţîră drasl'i pînă s-lo-alină. Feata cu fičorlu aveà loată loc multu, ma tut l'-ağumse Araplu. Atumţea feata arcă ş-cuneta cu-ntulemnu. Di nă oară s-feaţe nă baltă cu apă-araţe, cît nu ţ-u ncape mintea. Feata ş-fičorlu s-feaţiră păpk'i şi ntrară tu apa ţea dulţe, tra s-lă k'ară torlu.

Ağùmsiră drasl'i şi paplu, tatăl al Aràp, acăţă s-greascǎ :

«Ah! nu eràĭ tine
Soare ş-luńină,
ţe te-aflăm to-amare,
ti hrăneàm cu ńare,
ş-tora s-nă fuḑĭ din casă?

Feata ş-fičorlu s-făţeà, că no-avdu şi strigà ca broatiţĭ : «bac! bac! bac! bac! bac! bac!

Apoea ah'ursì fičorlu al pap, Araplu s-ḑîcă:

— Ah! nu eràĭ tine, ţe te-aflăm to-amare, te adrăm tută tu fustăńĭ noauă ş-tute lùcrile ţe nî căftàşĭ ţî li feaţim ş-tora vḑişĭ şi n-alăsàşĭ!

Feata cu Andruşlu nîpòĭ:

— bac-bac-bac! bac-bac-bac!

Tu coadă gri ş-muma-l Aràp:

— Nu eràĭ, tine durută, ţi te-ascăpăm dit amare, care ti criscùm, ţî li feaţim tute k'eh'le ş-tora vḑişĭ di n-alăsàşĭ?

— Bac-bac-bac! bac bac-bac! strigară năpòĭ feata cu fičorlu.

Atumţea s-turnă şi blăstimă muma dracluĭ şi ḑîse:

— Muma-l' carĭ va-l başe, aţèl niveasta si ş-agărşască!

Ş-tru oară cîntară cucosl'i şi-ş frîmsiră zverca drasl'i. Işiră ş-feata cu fičorlu si s-ducă acasă la Andruşlu. Calea feata l'-ḑîse:

— Avḑî'şĭ, ţe ḑîse drăcoańa! mutreà g'ine s-nu te-alàşĭ s-ti başe mă-ta şi cara-z-va, si-l' ḑîţĭ, că h'iĭ surât.

— G'ine, ḑîse fičorlu.

Nîs o-alăsă mevasta-l' tu nă călivă tu munte, că l'-erà arşine, feată de-amiră s-o-aducă cu strańe arupte n-hoară, că lă se-arùpsiră di cît feàţiră pri cale.

Duse fičorlu a casă singur, s-l'i facă nă păreacl'e di strańe.

Nîs, cum ş-aveà dată zborlu, nu se-alăsă s-lu başe mă-sà

— Mamo, nu mi başe, că-ńĭ h'im surât.

Mă-sa, ca mumă, dureà să-l başe, că nu-l aveà viḑută di multu ş-tora l'-vineà ca dit lumea alantă! G'ine ma tut nu-l băşè atumţea.

Cîtră ńaḑă-nopţî, cîndu fičorlu l'-cuţeà somnu greŭ, mă-sa duse tra si-l veadă. Cîndu-l viḑù asudàt, di apustusìt ţi erà, că imnă măratluşĭ, cari-şte cît, lo-aştearse de-asudoare şi-l băşè di haraŭă. Fičorlu no-aduk'î ţivà. To-apirită si sculă, si lă şi se-aspilă g'ine-muşát, şi se-alnă pri un pat tra si şadă Lu ntribă mă-sa:

— H'il'u, spuneàĭ aèrĭ, că h'iĭ surât, cîndu va s o adùţĭ niveasta-ţî la părinţî?

Andruşlu aveà agărşită dip di dip di cum îl bîşè mă-sa şi ḑîse:

— Carĭ niveastă?

— Aţeà de-aèrĭ, ţe-ńĭ (ḑî)ţeaĭ!

— H'ïĭ arîsă, mumă, ĭo nu h'im surât.

Atumţea muma-l băgă di cale şi lo-arăvuńisì cu nă featâ din hoară, ş-alantă mărata ş-aştiptă tu munte, si z-ducă s-u l'a.

Vińe oara s-facă numta. Cîndu, na ! aclò ĭu să si ncrună, doĭ pilistèrĭ, pitricùţĭ de feata lantă, vìńirà şi şiḍură, unlu pri caplu al gambrò ş-alantu pri caplu ali nveaste. Aţèl di pri caplu ali nveaste acăţă s-cîntă şi s-ḍîcă:

— Nu eràĭ tine, ğone-aleptu, ţi te ascăpàĭ dit mîńle al Aràp cu ahîte murafèţĭ ţe feču? Nu eràĭ tine ţe-ńĭ ţeaĭ şi ţe-ńĭ ğuràĭ, că s-morĭ, s-k'erĭ, di mine nu va ti disparţî ş-tora vreĭ s-ti ncruńĭ cu altă?

Atumţea Andruşlu pimse nclo niveasta-l', s-disfeaţe di ea şi ḍîse:

— Io h'im surât, ĭo h'im surât! fuḍiţĭ, ţe vreţĭ s-mi ncrunàţĭ cu altă?

Apoea duse Andruşlu la nveasta luĭ di la munte ş-o aduse acasă şi u lo nveastă.

Eràm ş-ío aclò, ńĭ-deàdirà nîscînte pisk'ese s-v-adùc, ma cum triţeàm pri ningă nă baltă, broàtiţli feàţirà «bac-bac-bac!» ş-ańia-ńĭ si părù că fac Turţil' «brac! brac! brac! (1)» şi me-aspăreàĭ, le-alăsàĭ şi vḍiĭ!

(Spus de Constantin N. Barbaiani din Caterina, Macedonia, vilaetul Salonic).

## 2. H'il'lu de-amirâ ţe moare ş-anviaḍă a doara.

Erà nă oară, ţe nu ş-erà.

Erà nă oară un amirâ. Amirălu ş-aveà ş-amirăroańe. Aestă di cîte orĭ îl' deade Dumniḍău fumeal'e, maşĭ feate amintă. Tora amirăroańa erà greaŭă diznòŭ ş-amirăluĭ îl' vińe să z-ducă tu polim. Cîndu z-dispărţî' di aluĭ-l'i de-acasă, l'-alăsă zbòr a mă-saĭ şi-l' dimîndă:

— Mumă, s-easte că mul'area-mea va s-amintă fičòr, să-ńĭ pitrèţĭ carte; s-amintare featâ s-nu-ńĭ pitrèţĭ carte dip, că ńĭ-u arăŭ s-avdu.

O-aduse oara, şi-şĭ feaţe Dumniḍău ńilă şi-l' deade fičòr a amirăroàńil'eĭ. Muma amirăluĭ nă palmă criscù di haraŭă,

(1) *Brac!* pe turceste înseamnă: alasă!

cîndu viḑù ş-un mascur to-ahînte feate. Lo-aştiptà cu gura căscată tuţĭ, ca čireaşa ţea coapta. Il' ḑîse ea a nor-saĭ:

— H'il'e, scumpul a mel îńĭ dimîndă tu fugă, si-l' pitrèc carte, s-easte că va s-aminţî fičòr, şi s-easte că aminţî feată, s-nu-l' l'aŭ sihărik'e.

Amirăroańa si nvirină, avḑîndaluĭ aestă:

— Ba! ḑîse nîsă, canda mine vream s-fac tut feate? Macă amintàm feate, easte că Dumniḑăŭ ńi li pitriţeà. Cum s-faţe, c-amirălu s-o arucă tută furtiea pri mine?

Acşiţe amirăroańa s-năirì şi nu vru s-l'i l'a sihărik'e amiräluĭ, că feaţe fičòr.

Fičorlu criscù ḑuă di ḑuă, analtu ş-muşát, ş-acăţă să z-ducă la scul'ò. Cîndu vineà Crăčún, cîndu vineà Pàşte, tuţĭ fičorl'i ş-tuţĭ soţl'i acáţà să aspună, ţe l-acumpărară părinţîl', tătînńi, maşĭ nîs măratlu tăţeà şi şideà apreadunàt şi no-aveà ţe z-ḑîcă, că ş-o-aveà că no-are tată. Nă ḑuă, pirindu-sărbătoare, carĭ avḑí' cum fičorl'i grea ţe l-acunpărară tătăńl'i, il' vińe multu greŭ alùĭ şi fuḑì di la scul'ò, şi duse a casă la mă-sa. Apoĕa acăţă s-u ntreabă mă-sa:

— Mamă, ĭo tată no-am? Maşĭ alanţî fičòrĭ aŭ, di l-acùmpără lucri ş-muşutèţĭ?

Mumă-sa prota nu vru s-l'-aspună, că l'-erà s-nu-l cărteascà, ma tu màrḑine îl' ḑîse:

— De! h'il'u, ş-tine aĭ tată, ma ea ş-ea cum sta lùcrulu: Tată-tu duse tu polim şi me-alăsă sărţină tamàm la tine. Ţe-l' vińe, z-dimîndă şi s-alasă zbor, tra s-l'i pitriţèm hăbare şi s-l'i lom sihărik'e, maşĭ carĭ s-amintàm fičòr. Io-ńi mi năirìĭ pri nîs, că lùcurlu al Dumniḑă lo-arcà pri sk'inarea mea şi nu vruĭ si-l' pitrèc carte. Nîs, carĭ aştiptă ţe-aştiptă, biţî pòlimlu şi-ş lo ocl'il' nîpòĭ în sus tu xeane şi de atumţea nu s-turnă. Il plîngu ş-ĭo şi dor ń-e z-daŭ ocl'i ningă noară cu nîs, ma nu-ĭ čarè.

Fičorlu, nu erà de-aţèl' ţe lă-ĭ fricà şi de-aumbră-lă, i de-aţél' fiičòrĭ ţe-aşteaptă n-gură, ca ţivà puĭl' org'i. El erà ğone, om ţe disică năinte şi cîndu ş-u bîgà cu mintea s-adară un lucru, pînă nu-l făţeà, nu se-alăsà.

Cîndu avḑí' dit gura mă-saĭ cum sta lùcrulu, işì nafoară s-află un soţ, tra z-ducă s-alagă, si-şĭ află tată-su. Află un soţ tu ańl'i a luĭ şi-l lo. Mă-sa, cum sun mumăńle durute, nu

vru s-lo-alasă, că xeana-ĭ greaŭă, că lumea-ĭ araŭă, că s-nu k'ară, că s-nu l'-u toarnă mintea ţivà feate ş-armîne tu xeane şi cum s-facă nîsă fără fičòr. Ḑîse duruta mumă, cîte nu cama putù, ma mintea luĭ nu-l' si şuţă; u ligă: «că va mi duc», şi di ducă mînă nu trapse.

Ţi s-facă ş-oàrfănă di mumă, lo-alăsă dipu vrearea luĭ.

— Du-te, scumpe, ma ţîńĭ s-ti duţĭ, ma vinu s-ţă leg un semnu di mînă, la braţlu ndreptu, tra s-ti cunoască tată-tu.

Nk'isiră dol'i soţĭ ş-l'-u deàdiră cîtră tu lume. Cara imnară, imnară, l'-aprease seatea. N-cale aflară un puţ, apărvisìt tu un cîmpu ermu, ĭu nu z-videà čipit di om. Maşĭ nîşĭ dol'i. Tora carĭ s-intră nauntru să scoată apă, că cuvă nuaveà la puţ. «Intră, tine», unlu, «intră tine» alantu, tràpsiră şcurtiţa şi-l' căḑù a h'il'luĭ de amiră s-intră. Aestu intră şi cara no-aveà cu ţe z-bea, scoase căčula ş-u umplù cu apă. Fičorlu oarfăn ma şirèt, îl' căftă z-bea nîs ma naintea Il' feaţe k'efea h'il'lu de-amiră. G'ine ma aestu cătărgàr, după ţe biù, sălg'ì căpak'a priste gura di puţ şi lo-alăsă aclò.

A h'il'luĭ-de-amiră îl' păreà că oàrfănlu se-ağoacă cu nîs, că faţe şicàţĭ tr-arîdeare şi tut îl' greà:

— Dure ţĭ-u cu ğoclu, ma dişcl'ide, că vaĭ întunicăm aoaţe şi nu vaĭ avèm ĭu s-nă culcăm.

— Nu-ţĭ dişcl'îd, gri oàrfănlu, pînă nu va-ńĭ daĭ semnul ţe-l porţî la braţlu ndreptu şi ţe lo-aĭ di la mă-ta.

Viḑù tora h'il'lu-de-amiră că si ngroaşe şicălu şi c-aoaţe nu-ĭ ğoc. Ţe s-facă? Ğoacă preftul di bil'è.

— Dişcl'ide s-es, greaşte nîs, că ţ-ul daŭ şi semnul.

Lu scoase şi-l' lu deade prit ună cărpitură.

— Tut nu-ţĭ discl'id, ḑîţe oàrfănlu, pînă ţe nu va ti ğurĭ şi spriğùrĭ, că tine, di oara estă, va h'ĭĭ oàrfănlu ş-ĭo va-ń h'iŭ h'il'lu-de amiră.

Ğură şi spriğură h'il'lu de-amiră şi ḑîţe:

— Mi ğur şi mi spriğùr, tine s-h'ĭĭ h'il'lu de-amiră ş-ĭo soţlu a tăŭ, s-mor şi s-anvièḑ ş-apoea s-aspùn a tată-ńuĭ.

Oàrfănlu erà cîne, fičòr diprit căl'urĭ, vaĭ ḑîţĭ, nă soie di cupilču.

Cara feaţe ğuratlu aestu greŭ ca mùntile ţe-angreacă, mută căpak'a şi işì h'il'lu-de amiră, galbin ca turta di ţeară: le-

aveà umplută măratlu, o-aveà 'spăreată huzmetea, cît ğone ş-erà de-al'umtrea.

E, fičorl'i a mel', şi ğuneaţa s-o-aspună omlu, j-va loclu După aţeà o-adunară eară şi di om-om, întreabă un, întreabă alantu, loară di hăbare ĭu l'a pîne amirălu. Il' pitricură hăbare s easă, s-l'-aşteaptă, că l'-adùc ştirĭ bune dit loclu a luĭ.

Amirălu işì cu haraŭă, ma nu şi ştea, carĭ easte h'il'lu a luĭ. H'il'lu de-amiră, cum s-aveà ğurată, ḑîse, că oàrfănlu easte fičorlu a luĭ şi nîs easte soţu-su. Atumţea tată cu h'il'u mincunòs z-băşară, si mbrăţitară şi tràpsiră tu pălate.

Apirì ḑua lantă. Oàrfănlu s-curdusì mare-gros tu pălate, cu čor pri ḑinucl'u ş mutreà cîtră tu grădină. Veade aclò lălùḑĭ ńil'e, s-ţă si l'a mintea. L'i se urixì nă trandaflă şi-l' ḑîse a soţu-suĭ — h'il'lu de amiră — s-l' arupă şi s-l'-aducă unà.

— Nu, ḑîse amirălu, aclò nu poate s-intră vîrnu, că easte un şarpe-mare, cu doauă càpite, ţe-aveagl'e. Şàrpile aestu maşì mine mi cunoaşte, domnu-su a grădìnăl'eĭ, şi grădinarlu ţe-adară ş-adapă grădina. Ma, si z-ducă grădinarlu.

Il' ḑîşiră a h'il'luĭ-de-amiră, si-l' ḑîcă a grădinarluĭ s-arupă nă trandaflă. Aestu ntribă di grădinàr şi cara nu lo-află tu oara ţea, intră singur tu grădină. Niţi nu şi ştea nîs, că seaflă aclò şarpe-mare, cu doaŭă càpite. G'ine ma şàrpile aestu erà apicăşòńŭ. Ma-l viḑù, l-cunoscù, că-ĭ h'il'ŭ-de-amiră, nu-l cîrtì dip şi-l' ḑîse:

— H'il'u-aleptu, dişcl'ide gura... Fičorlu dişcl'ise gura şiş àrpile cu doaŭă càpite lo-ascuk'è n-gură şi aestu s-află cu tute lìmbile di priste loc anviţate. Nviţă cum zburăscu čońl'i, alîndurle, puĭl'i şi prăvḑîle tute di sti loc. Adună apoea ndoauă trandafle şi-l' le-aduse a oàrfănluĭ. Aestu mutreà di pri păl-θire la h'il'lu-de-amiră şi s-aştiptà s-lu veadă măcàt di şàrpile cu doaŭă-càpite şi multu s-ńiră, cîndu l-viḑú ascăpàt.

Oàrfănlu, fičorl i a mel', cara z-viḑù tu bune ş-tu muşutèţĭ, l'i si părù că di tot na easte acşiţe. Maşì unà sărak'e-l măcà: cum se ascapă di h'il'lu de-amiră, cum să-l facă si-şĭ mîcă caplu cu vîră trop, că sk'inu ntr-ocl'i l'i stăteà. Il mîcà laĭlu-şĭ, că s-nu easă tu pade alih'a nă ḑuă. Şi di ţe se-aspăreà pîn tu coadă no-ascăpă.

Nă ḑuă amirălu cu oàrfănlu mîcà pri measă. H'il'lu de-amiră şideà mprostu ş-l-aduţeà mîcărĭ, lă turnà să s-la ş-făţeà

huzmete. Tu oara ţea, na ĭu vin doaŭă alînduri şi ţiţir-viţir, ţiţir-viţir, si-ncăcă trà nă cumată di hrisafe, ună căftà s-u l'a nîsă ş-alantă nu vrea s-l'-u da. Fiĉorlu de-amiră, ună că aduk'à di limba lor, băgă s-arîdă, că si ncače tr-ahît lucru.

Oàrfănlu ş-o-avù, că arîde di nîs şi-l' ḑîse amirăluĭ:

— Nu veḑĭ, tată, cum ş-arîde k'irutlu di noĭ?

Amirălu s-năirì, cum un pal'u fiĉòr si-şĭ arîdă de amirălu şi di h'il'-su şi dimîndă s-lo-aspargă. Fiĉorlu de amiră, carĭ u viḑù luguria streasă, aspuse, tră ţe arîde:

— More, nu mi loaţĭ pri guşe, că ĭo no-arî'd di voĭ, ma arîd de alîndurle aeste ţe si ncače tră nă cumată di hrisafe arăpută di la h'il'a al amiră-Ğone dit loclu ĭu feată puĭl'i.

— Macă-ĭ acşiţe, gri oàrfănlu, s-ti duţĭ s-o-adùţĭ feata-al Ğone dit loclu ĭu feata puĭl'i, tra s-u l'aŭ nveastă.

Oàrfănlu pistipseà co-aestă s-lu k'ardă, că nu l'-erà a luĭ tră nsurare ahît.

H'il'lu de-amiră avḑî'ndaluĭ aestă, minte n-cap no-aveà. Cum s-facă, cum s-adară? Si duţe la şàrpile cu doaŭă-càpite şi-l' ḑiţe, ţe pate şi-l' caftă mintea.

— Nu te aspare dip, îl' ḑîse şàrpile cu doaŭă càpite, că ĭo h'iŭ cu tine şi iţe vaĭ vină, va u trăḑèm deadùn. Du-ti şi ḑî-l' amirăluĭ, s-ţă facă doaŭă părecl'i di strańe, angl'igate tu hrisăh' şi un tastru tut mplin cu flurìĭ, tra s-putèm s-o arîdèm h'il'a amirăluĭ.

Fiĉorlu li căftă şi amirălu l'i li deade. K'insì fiĉorlu cu şàrpile cu doaŭă càpite şi pînă s ţă freţĭ ocl'il', aprease un per şàrpile, acl'imă un cal azbuĭrătòr, ancălicară şi la pălatea amirăluĭ Ğone se aflară. H'il'lu-aleptu de amiră, cum apirì ḑua, s-adră tu hrisăh' şi duse n-faţa pălàtiléĭ. Strànile aţeàle, carĭ cădeà mùnḑîle a soarluĭ, luţèa, di-ţĭ loà ocl'il'. Feata-l viḑù di la pălate şi s-čudisì, care s-h'ibă.

Acşiţe nă ḑuă, acşiţe doaŭă, pînă tu a treĭa. Si scoală to atreĭa ḑuă, şi si duţe s-u caftă feata.

— Amiră-Ğone, ḑîse nîs, cu l'irtare s-h'ibă, ĭo viń̆ŭ s-ńi daĭ feata-ţĭ înveastă.—Şi după zbor, după purtare, aveà fiĉorlu-aleptu aumbră di h'il'u di domnu mare, di h'il'u de-amiră. Il' ḑîse amirălu:

— Fiĉorlu amèl, bun h'iĭ, muşàt h'iĭ, poate ş-avḑît h'iĭ, ma ĭo feata nu u daŭ pînă nu vaĭ afli *apă-vie*.

Tu k'irolu aţèl, veḑĭ, se-aflà ş-apă vie. Fičorlu cîftă nă ḑuă ĭră minduire ş-apoea s-l'i da ğueapea

— Mindueà-ti şi doaŭă, ḑîse amirălu, că ḑî'lile nu intră tu sac.

H'il'lu de-amiră deade-alaga la şàrpile cu doaŭa càpite s-l'i caftă mintea. Aestu l'-ḑîse că maşĭ ma-marle a puĭl'lor poate s-l'i facă lùcurlu aestu.

Fuga h'il'lu de-amiră la ma-marle a puĭl'lor şi cum l'i ştea limba, se-acăk'isì agońa. Acl'imă amirălu a puĭl'lor tuţĭ puĭl'i dipri loc ş-l'i ntribă, carĭ şti ĭu cură *apa-vie*. Un cîte-un tricură tuţĭ şi vîră nu şi ştea. Carĭ s-misurară tuţì puĭl'i, s-află, că un lipseaşte.

— Griţĭ-l'i, ḑîse Ma-marle a puĭl'lor, griţĭ-l'i s-vină ş-nîs, poate c-are hăbare.

— More ţe-l vreţĭ, că-ĭ şcl'op ş-c-ună peană, ḑîse un puĭl'ŭ, d-ĭu va ştibă nîs ?

— Nu cărteaşte, ḑîse amirălu a puĭl'lor, ntribarea no-asparḑe.

Şi, tră semnu ! tamàm aestu ştea. L'i spinḑurară un počŭ di guşe şi ţùpăta, ţùpăta ! duse ş-aduse *apă-vie*. U lo fičorlu de-amiră şi-l'-o-aduse amirăluĭ Ğone :

— E ! apă vie căftàşĭ, apă vie ţĭ-adùş. Altă ţe vaĭ cafţî ?

— Ğone-aleptu, ğone-aleptu, aşteaptă că ning-avèm, nîpòĭ, sun greàlile : am nă ambare cu grîn, călămbùk'ŭ, mel'ŭ. aròv, di tute vìpturle ; caftu pînă mîne dimineaţă s-le-alèḑĭ tute.

Fuga nîpòĭ h'il'lu-de-amiră la şàrpile cu doaŭă-càpite s-l'i caftă mintea.

— Nu te-aspare, că ş-aestă nu-ĭ lucru greŭ. Du-ti la Furnigă amiră, ca maşĭ nîs cu miletea luĭ poate s-lo-adară aestu lucru.

Alaga h'il'lu de-amiră şi caftă-caftă pînă da di furnigame. Tamàm aveà işită h'il'lu-al amiră Furnigă să-s priimnă, s-l'a vimtu. Ğone-aleptu bîgă mîna şi lo-acăţă.

— Nu-l daŭ vĭŭ, gri nîs, că voĭ aestu ş-aestu lucru di la voĭ

— Ore alasă-l h'il'lu al amiră Furnigă, că-ĭ lucru ţe s-adară.

Ş-acşì s-aurńì furnigamea to-ambare şi carĭ grînlu cură, carĭ călămbuk'lu, carĭ mel'lu, păn to-apirită grînuţ di grînuţ îl curară, grămăḑĭ-grămăḑĭ.

— E ! ḑîse ğonle-aleptu, ş-aestă u fečŭ, altă ţe vaĭ cafţî ?

Amirălu Ğone dit loclu ĭu feată puĭl'i, aduk'ì, că tute aeste h'il'lu de-amiră li fațe cu nveţlu a șàrpiluĭ-cu-doaŭă càpite. Aveà ș-nîs un ahtari stih'ò la pălate și-l' ḑîse:

— Maşĭ atumţea va l'aĭ feată di la mine, cîndu șàrpile cu doaŭă càpite a tăŭ va s-alumtă cu-amèl și va l'-u poată.

Fuga-alaga h'il'lu de-amiră la șarpe și-l' ḑîţe, că lucru slab cură tu mese. «Ea ș-ea ţe caftă amirălu-ğone.

Ma șàrpile a fičorluĭ erà di mumă faptu. Nîs îl' ḑîse:

— Nu te-aspare, ma du-te și adu-ńĭ 12 di mutăfurĭ și 12 di curăĭ. Bagă li ună priste alantă și ţinḑi-ńĭ le cu curăile.

Feaţe fičorlu cum lu nviţă șàrpile-cu-doaŭă càpite. Apoea-l ḑîse nîpòĭ șàrpile a fičorluĭ:

— Ascultă g'ine! macă vaĭ veḑĭ că-ńĭ vine căldură, si știi, ca vaĭ cad, ma si-ńĭ faţĭ avră; s-videariĭ, că-ńĭ vine avră, bag-o strîmbă, că va-l' mîc cumata.

Și se-acăţară, ore frătile a mel, doaŭle șerk'i, ca doaŭă lamńi, și foc și piră virsà dit gurile a lor și cîndu apucà cu gura șàrpile amirăluĭ ğone di șàrpile a h'il'luĭ de-amiră, scuteà cîte nă mutafe; ma cîndu și nh'iḑeà dinţil' șàrpile a h'il'luĭ de-amiră, fășĭ di carne arupeà. Cu tut aestă ș-aestu erà cîne di șarpe, ţîneà cu dinţî di h'er. Și se-alumtară, și se alumtară cît i ḑua di veară mari, dit apirită pîn tu ascăpitata soarluĭ.

Atumţea aduk'ì fičorlu că vine nă avră di cître șàrpile a luĭ. Lucru hăriòs, că l'-u putù a șàrpiluĭ duşmàn.

Amirălu-Ğone no-avù ţe s-cama ḑîcă și-l' deade feata.

— Na-ŭ, ḑîse, și s-u nk'irdăseşti.

Ţe z-vă ḑîc cama nclo? al amiră pri di nă parte l'-vińe greŭ, că z-dispartă di duruta lui, ma de-altă parte l'-vińe g'ine, că l'-află omlu ș-uĭdia. S-aştiptà nîs carişte cît și ma k'icàt dit steale nu vrea s-află. Feàţiră numtă mare și ḑua lantă tràpsiră de-aclò. Feata tu plicare no-agîrșì s-l'a ș-pučiclu cu apă-vie, să-l' se-află pri cale tră bun, tră arăŭ.

Cîndu s-apruk'ară di hoară, h'il'lu-aleptu îl' ḑîse a feàtil'eĭ, ţe cură tu mese și că nîsă-ĭ dimîndată tr-altu, tră h'il'ŭ di domnu mare; g'ine ma feata necă s-avdă nu vrea de-altu.

— Cu tine mi ncrună tată-ńu, a ta va h'iŭ, altu nu voĭ s-avdu.

Avḑĭ oàrfănlu că s-toarnă cu bană și armase čudusìt, ţe lug'ie omlu aestu, ascapă d-iu nu te-aştepţî? Ağùmsiră la

pălate şi nveasta nu vrea s-easă la vîrnu, nu vrea să zburască cu vîrnu, maşĭ cu h'il'lu de-amiră ţe o-aduse. Ş-erà muşată lăita, s-u sorg'i tu cupă. Oàrfănlu di oara ţe u viḍù, acăţă să-l doară buriclu; loclu nu-l acăţà. Viḍîndaluĭ că nu-l' greaşte zbor, s-plîmse la amirălu şi-l' ḍîse:

— Tată, pînă vaĭ băneaḍă cînile di soţ, nveasta tut învirnată vaĭ h'ibă, c-aţèl cari-şte ţe-l' ḍîse tută calea şi cari-şte cum l'-u şuţă mintea.

Tu oară feaţe un semnu cu caplu amirălu şi cara sărgl'iră ğil'aţl'i filĭĭ-filĭĭ lu scoàsiră. Atumţea nveasta işì z-veadă, ţe s-faţe.

— Veḍĭ, tată, ḍîse oàrfănlu, că ea di nîs itie nu işà? Veḍĭ tora cum işì?

Erà hăriòs g'iftu-oàrfănlu c-ascăpă di h'il'lu de-amiră. Nu şi şteà corbul ş-tih'ilaĭlu ţe-ş lo-aşteaptă, ş-că nîpòĭ sun fărmàţile.

Nveasta işì, ma tut nu zburà. Maşĭ un graĭu gri: «adunaţĭ-l'i cărnurle t-un sac şi aduţèţĭ-lu s-lu ved ninga nă oară ş-apoea vaĭ zburăscu.»

L'-u feàţiră k'efea. Ea acăţă di li ndreapse părţîle a trupluĭ caḍe parte tu loc-l'i şi apoea turnă dit pučìc apă-víe. S-minà nă oară, s-minà doaŭă orĭ şi tu a treĭa: na ţ-ul împrostu víŭ, cum mi veḍĭ ş-cum ti ved. Armàsiră tuţĭ cu gura hăscată ş-cu ocl'il' zgîrlìţĭ di semnul ţe viḍură!

— Greŭ somnu durńìĭ, gri ğònile-aleptu!

— Nu ş-fu somnu, corbe, că şĭ fu moarte curată, îl' ḍîse nveasta şi l'-aspuse cîte păţĭ'.

Atumţea l'i si dizligă limba di ğuràt şi zburî' h'il'lu de-amiră:

— Amiră mare, amiră mare! nveaţă c-acşì ş-acşì easte lùcurlu. Io h'iŭ h'il'lu a tăŭ. Aestu easte un oarfăn fičòr di g'iftu, ali mastorse din hoară şi-l loaĭ tră soţ pri cale. Ma, ea ş-ea ţe-ńĭ ğucă calea.

Şi h'il'lu di amiră, anarga ş-muşàt, li mbăiră tute unà cîte unà, cum intră tu puţ, cum lu ncl'ise nauntru, cum îl' lo semnul di la mă-sa, cum îl băgă să s-ğură şi să s-priğură, că nu vaĭ aspună, că-ĭ h'il'ŭ de amiră.

— De, tată, ḍîse h'il'lu de-amiră, mi ğuràĭ s-mor şi s-anvièḍ

ş-apoea s-aspùn. Tora ang'àí şi nu h'iŭ ligát di ğurát şi aspùn alih'a curată.

G'iftu-oàrfănlu acăţă s-treàmbură şi s-adară guvojdi cu dinţîl' di frică, cîndu viḑú čudia estă.

Lo-acăţară atumţea, îl ligară di patru cal' agri şi cîndu lă deàdiră cîteună sti căpul'e, făşĭ-făşĭ lo-arùpsiră.

Atumţea amirălu dipuse dipri scamnu, băgă h'il'-su tu loclu a luĭ şi di haraŭă mare, pitricù di-şĭ aduse ş-amirăroańa şi doàule amirărîl' li feàţirăună.

Eràm ş-ĭo aclò şi v-acumpăràĭ a voaŭă cîte un brîn aròş di mpăzare, ma cum mi turnàm pri la Daucàţĭ, sărg'iră cîńl'i şi gap-gup s-me arupă. Nu aveàm cu ţe s-mi apăr, mi apăràĭ cu brînlu. Gî! un cîne di brîn, gî! alantu ńi-l arăpură taha s-ţingă cîţăl'i a lor!

Ahîte ş-tute!

(Spus de mamă-mea, Avela, Epir.)

## 3. Laclu di Gràmuste.

Tu k'irolu cîndu mùntile di Gràmuste alg'à di mùltile cupìĭ di oĭ ţi-l păşteà, bănă un stih'iŭ (zmeŭ), carĭ apără hoara Gràmuste cu mùntile al'èĭ şi u făţeà s-h'ibă avută şi zilipsită di toate alante horĭ.

Numa a Gràmustil'eĭ ağumse s-h'ibă avḑîtă tu tot loclu şi la mulţî alţî stih'iĭ lî păreà arăŭ, că-ţe nu s-află ş-năşĭ tu un loc ahăt muşàt şi îmbogàt, cum erà Gràmustea.

Stih'iŭlu di Dèniscu, viţîn şi oaspe cu stih'iŭlu grămusteàn, ş-băgă tu minte să-l vàtămă şi s-aspargă Gràmustea.

Tr-unä noapte s-alinä pri k'ìpita mùntiluĭ şi ahurh'î, cu nă boaţe, carĭ făţeà s-treàmbură munţîl' şi pădurle, să strigă a stih'iŭluĭ grămusteàn:

— E! E! fărtate! Ti alavḑî, că eşti ğone şi că fiţèşĭ Gràmustea s-h'ibă alăvdată di toată lumea! Ţi-ńĭ vine z-vom cîndu avdu ahtărĭ papardeli!

Şi ahurh'î s-arădă, să-şĭ batä peză şi s-ḑîcă:

— Mare lucru di ğone, carĭ s-culcă cu puìl'i!

La avḑîrea aistòr zboară, stih'iŭlu grămusteàn si sculă ca upărît; cîndu viḑù [pi] viţinlu a luĭ cum arădeà nică, lo-a

căţă zurleaţa şi ahurh'ì să scărcică dinţîl', carî scîntèl' scuteà şi cu unà boaţe fricoasă strigă:

— Ha! ti strigare mare ğuneaţă aï, ma s-vidèm macă va s-aï şi tre-alumtare».

Şi tru oară, ca curşumlu, ağumse tu sînurlu dinisk'utescu. Atumţea alumtarea ahurh'aşte.

Brăţîle s-încărlig'eaḑă, ma trùpurle şi čičoarle nu s-băteà h'ičï dit loc, canda erà nîşte piştirèï.

Multu k'irò s-alumtară cu măńle, fără ca trùpurle s-li mină dit loc; s-alumtară pănă tu cripata hărg'iil'eï ş-viḑînda luï, că amindoïl'i suntu ğońï, s-dispărţîră şi-şï feaţiră zbor, să s-alumtă cu topk'i di neaŭă. Tòpk'ile arucate di unà parte şi di alantă, s-nu cadă m-pade, ţi, caθe un s-aşteaptă n-gură şi s-îngl'itä tòpk'ile arucate di alantu.

Cu aìstă turlie pistipseà nîşï, că îngl'itîndaluï neaŭa, carî di dol'i era ca s-h'ibă cama [di] sănătòs, va-l'- arăţeà ìnima şi erà ca s-moară.

Dupu ţi feaţiră aistu zbor, s-băgară s-alumtă cu neauă; unà ḑuă ntreagă ş-arucară topk'i şi vîrnă di el'i nu vrea să ştibă, că neaua canda căḑeà în foc.

Ahurh'i s-întuneàricä şi oïle ahurh'iră s-l'a plaïlu în sus tu munţî.

Stih'iil'i nicä s-alumtă şi îngl'itä tòpk'ile di neaŭă. Tru aţeà oară triţeà unä cupie di oï pi ningă loclu ïu erà stih'iŭlu grămusteàn şi aiştùï atumţea l'-vine tu minte ţivà: pălăcar-seaşte (pi) picurâr si-l' da niscănte oï, că-l' lipsescu.

Picurarlu cu vreare, cu nivreare l'i spune, s-l'a cîte l'i lipsescu.

Atumţea stih'iŭlu l'a şi dińicä niscînte, lî scoate şk'èpile şi cu nîse învîrteaşte mănăţî di sare. Şi multe topk'i di sare, nvîrtite cu seŭlu a şk'èpilor, feaţe stih'iŭlu grămusteàn

Aistu, fără ca să duk'ască toate aiste, acăţă s-li ngl'itä cu cama mare lişureaţă şi-l' păreà g'ine, că nu erà arăţî.

Multe topk'i di sare îngl'itä laïlu di stih'iŭ dinisk'òt, ma după niscăntu k'irò, a hurh'ì să-l ardă tu ìnimă şi să-l curmă unä mare seate.

Ca să-ş astingă seatea, s-aplicä s-bea apă din izvorlu ţi triţeà pi ningă el—ahîtă multă, că-l astărk'ì din arădăţinä. Nu tricù multu şi duk'ì, că-l' vine arăŭ şi multu greŭ şi

că easte aproapea di moarte. Di unoară l'-vine tu minte reng'a ţi-l' feaţe stih'iŭlu gramusteàn, arsare cu tută putearea ţi-l' aveà armasă şi ağumse tu sînurlu grămustinescu, ca să zgrumă stih'iŭlu di Gràmuste. Ma nu putù s-facă altu ţivà di cît s-greascà:

— Ah! mi măcàşĭ friptu, fărtate... — şi plăscànì tu loc.

Atumţea ahurh'aşte s-easă dit păntic apa ţi aveà biută şi umplù tot loclu di anverliga. Aşiţe s-feaţe laclu ţi-l vidèm pînă astăḑĭ tu mùntile di Gràmuste, care s-cl'amă şi el mùntile *Lacu*.

După ţi cripă stih'iŭlu dinisk'òt, stih'iŭlu Grămusteàn l'i scoase ìnima şi u băgă pi sulă, s-u frigă pi foclu ţi aveà aprimtă picurarlu Grămusteàn.

G'ine ma, cum erà curmàt di ahătă alumtare ţi aveà faptă ahurh'ì să s-încl'ină. Tri aţeà pălăcărsì pi picuràr, ca s-u şuţă sula, pănă s-lu fură somnul.

Picurarlu lo sula ca s-u şuţă, ma erà ahătă greàŭă, că nu puteà s u dinisească tu măńĭ.

Atumţea stih'iŭlu arăse şi ḑîse:

— Bagă ḑèaditlu pi ea, fărtate, şi linḑe-l, ca s-vreĭ s-u şuţĭ.

Picurarlu feaţe după cum lu nviţă şi ca tri ćudie sula ahurh'ì s-şuţă cu aţeà cama mare lişureaţă.

Tricù multu k'irò pînă s-frigă ìnima, că erà vîrtoasă ca k'atra şi cu greŭ puteà s-u pitrundă foclu. Tu aestu k'irò slih'iŭlu durńà şi hărk'eà ahăt sănătòs, că vuzueà şi munţîl' di anvîrliga şi s-înfricuşà agrińle din pădùrĭ.

Din linḑearea ḑeàditlor, l'i si aveà îndulţită a picurarluĭ şi vru ca s-veadă, ţi gustu are ìnima di stih'iŭ. Tri aţeà tăl'è unà cumătiće şi u mîcă. Atumţea acăţară să-l' cură bàlile. Tăl'è di a doaŭă oară nică unà cumătiće şi u mîcă. Cumătiće, di cumătiće pînă ţĭ-u mîcă toată ìnima.

Picurarlu lo s-aduk'ască, că sînḑile acăţă s-turbă tu năs şi-l' părea că tot truplu l'i creaşte şi-l faţe sănătòs ca k'atra. Scoase hăngarlu şi-l plîntă tu k'eptul a slih'iŭluĭ, care durńà, fără să scoată niţi unà boaţe; l'-u scoase ìnima, u fripse ş-nîsă şi u mîcă, aşiţe că picurarlu grămusteàn s-feaţe şi el stih'iŭ cu treĭ inińĭ. Dipri-apoea ş-lo cupia di oĭ şi s-duse la Stane, ca s-li mulgă di-adùn cu soţu-su.

Tute oĭle, carĭ li mulḑeà stih'iŭlu di picuràr, psuseà tru

loc, că lî zdrumînà ùqărle. Soţu-su cîndu şĭ-arucă ocl'il' şi viqù că ğumitate di cupie erà moartă, cu ùqărle împline cu sînqe, duk'î di unoară, că nu easte om şi cu ocl'il' împlĭnĭ di lăcrinĭ uhtă şi qîse:

-- Ah! duşmane, va-ńĭ l'aĭ fumeal'a pri zvercă, cîndu va s-află čèlniclu.

Stih'iŭlu picuràr l'i spuse s-nu aĭbă fricà şi lu nviţă cum să zburască di nintea auşàticluĭ, care va-l ğùdică, şi-l pălăcărsì s-nu spună a vîrnùĭ, că s-feaţe stih'ìŭ, că va s-moară tu hăpseane, eară munţîl' va s-armînă erńi. L'-deade flueara şi-l' qîse, că di cîte orĭ va-l l'a dorlu să-l veadă, s-ducă la Lac, s-bată cu ea şi el atumţea va s-easă di tu apă. După aiste zboare, s-băşară şi s-dispărţîră cu jale. Stih'iŭlu s-duse s-intră tu lac, eară picurarlu s-duse n-hoară şi l'i spuse a čèlnicluĭ, că ğumitățĭ di oĭ psusiră di zulape.

Čèlniclu aspăreàt s-duse s-veadă oĭle tu munte şi nu-l' părù ca s-li aĭbă acăţată zulapea, cum l'i spuneà picurarlu; tri aţeà l-deade să-l ğùdică auşàticlu. Cu tute aspărerle, cu tute băterle, picurarlu s-ţînù di zbor şi nu spuse

Mă-sa stih'iŭluĭ duk'îndaluĭ, că h'il'-su fuqì, acăţă s-plîngă, s-deàpirà şi s-pălăcărseascà picurarlu, ca s-l'i spună, ĭu s-află fičorlu a l'eĭ. Tu oara ţea nu vru s-l'i spună; naĭ tu sone l'-vine jale şi u lo deadùn cu năs ca s-ducă la lac. Aclò mă-sa stih'iŭluĭ s-ascumse după unà pisţireaŭă, eară picurarlu scoase flueara di tu supane şi ahurh'î s-batà cu ea. Di-unoară àpile a lacluĭ s-disicară şi înşì di nuntru stih'iŭlu, care gri:

— Ţi zore ti avinà, fărtate, di vinìşĭ? icà dorlu a dadă meaĭ te aduse aoaţe?

La aistu zbor, mă-sa care şideà ascumtă, nu putù s-aravdă şi ease di după pisţireaŭă şi-l' qîţe:

— Ea-me, h'il'lu-ańèŭ, ĭu me-alăsàşĭ?

Cîndu avqî aiste zboare şi viqù pi mă-sa, di unoară s-arucă tu apă şi di nuntru acăţă să strigă:

— Ah, dado! ţi fiţèşĭ! De-aoà ş-ninte munţîl' va s-armînă gol' ş-erńi. Măràtile cupiĭ di oĭ va s-l'i părnăseascà şi va s-arăspîndească tu tot loclu. Tine, fărtate, va s-k'erĭ hăpseane, cum ţĭ-aveàm qîsă.

După ţe qîse aiste zboare, acăţă s-treàmburà loclu, pînă ţi fuqì mă-sa-n hoară.



BIBLIOTECA Centrală Universitară

Picurarlu murì hăpseane, ma hoara Gràmuste tu puţăn k'irò armase pustă. Maşĭ laclu armase cum erà cu àpile a luĭ şi treàmbură cîndu s-duţe vîrnă mul'are la màrdinea a luĭ, di jalea ţi duk'aşte stih'iŭlu, cîndu ş-aduţe aminte di mă-sa. Aşì s-asparse muşata şi îmbugata hoară armînească Gràmuste !

(*Ciuma al Penţi*, în «Gazeta Macedonieĭ», An. I, No. 7, 8 Martie 1897) (1).

## 4. Cum s-feaţe şumurońlu.

Un oarfăn ună oară ş-aveà ună aṽińă multu bună, cu care ş-hrăneà fumeal'a. Viţinlu a luĭ, om multu avùt, l-zilipsì tră aistă aṽińă şi pîn tu sone l'-u lo cu zore. Măratlu di oarfăn z-duse să s-plîngă la ğudicătòr tră aistă nidriptate. Ğudicătorlu atumţea cl'imă avutlu şi-l' ḑîse:

— Că-ţe loaşĭ aṽińa viţinluĭ ?

— Aṽińa easte a mea, spuse avutlu.

— Aĭ martirĭ, că aṽińa easte a ta? întribă ğudicătorlu?

— Sìngură aṽińa mărtiriseaşte, că easte a mea, l'-u turnă avutlu.

— Aĭ minte, l'-ḑîse ğudicătorlu, aṽińa zburaşte vîrnăoară ?

— Nu vă năirìţĭ, doamne, aïde s-ńarḑim şi va z-vidèţĭ, că aṽińa zburaşte.

— Macă-ĭ acşì, aţumţea mîne tu optu oara va s-ńarḑim deadùn.

Pisti noapte avutlu lo h'il'-su, lu nviscù cu samure, ca ficòr di avùt ţe erà şi z-duse cu el l-aṽińe, feaţe aclò unică ńică lăgăme (lăgume, lugume) şi-l băgă fičorlu şi-l' ḑîse:

— Mîne tu oara optu, cîndu noĭ va z-ṽinìm aoaţe şi va s-intribăm aṽińa a cuĭ eştĭ? tine va z-ḑìţĭ: «Escu avutluĭ». Cu aestă turlie avutlu zăptisì aṽińa ţe-l' aveà ocl'ul. Măratlu di oarfăn învîrinàt di nidriptatea aestă, blăstimă şi ḑîse:

— *Blăstimàt s-h'ibă s-alagă sum loc eta tută şi luńină s-nu veadă aţèl ţe grì.*

Şi de-atumţea fičorlu a iştùĭ avùt s-feaţe şumurònŭ.

(Lumina, 6, p. 159. Floricica Pinduluĭ).

(1) In Per. Papahagi, *Din Literatura Poporană a Aromânilor*, pag. 797, 799, sînt a se vedeà variantele acesteĭ legende.

## 5. Lemnul a crùțil'eĭ.

Erà un fur carĭ vîtîmă noauă-ḑăţĭ şi noauă di oamińĭ. După ţe feaţe ahînte lăèţĭ, l'i se-aurî' di bana, ţe-l' aduţeà şi z-duse la un călugăr, si-şĭ aspună picàtile ţe aveà faptă şi s-l'a nviţătùrĭ (nveţurĭ) di la nîs, ţe lipseaşte s-facă, tra să-l' si l'artă picàtile.

Călùgărlu cîndu-l viḑù cum earà armătusìt şi lirusìt s-aspărè di nîs. Ma după ţe-l ascultă, îl' ḑîse:

— L'a tučińl'i aeşti şi du-te di-l' bagă tu loc; fă bunătèţĭ la tută lumea şi cîndu vaĭ veḑĭ că el' vaĭ scoată vlăstàr, atumţea picàtile a tale va s-h'ibă l'irtate.

Furlu lo tučińl'i şi z-duse t-un loc ningă nă cale prit carĭ triţeà lume multă. El ş-feaţe ningă cale nă călivă şi divarliga plîntă avińe. Ningă călivă el îngrupă ş-tučińl'i. Tută lumea ţe triţeà pre-acloţe şi-l' căftà auă, el lă dădeà. Ună ḑuă, el stăteà la uşa di călivă şi mutreà tufek'a luĭ. Tu oara ţea veade, că vine di diparte un om căvală pri cal; cît ağumse la avińe, discàlică dipri cal, intră tu avińe şi ah'ursì s-adună auă, fără ca să ntreabă vîrnu. Furlu l-veadi di la călivă şi-l' strigă, tră ţe nu ntreabă; am el ş-mutreà gustul. Furlu atumţea nu ma putù tra s-aravdă. Lo tufek'a tu mînă şi ḑîse:

— Vătămàĭ noauăḑăţĭ-şi-noaŭă şi ninga un si s-facă nă sută!

Trapse priste nîs şi-l culcă mpade.

Tu oara ţea ş-turnă caplu cîtră ĭu aveà tučińl'i şi armase mărmărisìt di haraŭă, cîndu-l' vîḑù, că scoàsiră vlăstàrĭ şi acşiţe l'-si l'irtară picàtile.

Sibepea carĭ feaţe si-l' si l'artă picàtile fu, că omlu aţèl ţe l vătămă el, z-duţeà cu mintea tra z-vàtămă cu multu cama multî oamińĭ di cîţĭ aveà vătămată nîs. Acşì, că vătămînda luĭ-lu, ascîpă bana multòr oamińĭ, di tr-aţeà Dumniḑăŭ îl' l'irtă picàtile.

(Revista «Pindul» No. 7; Iotta Naum.)

## 6. Cum s-feaţe cî'nile di la oĭ.

Z-duse Hristolu ună oară la un picurăr arumîn şi-l' ḑîse:

— O laĭ picurare, nu-ńĭ daĭ nih'amă de-apă, că murìĭ di

seate? Picurarlu, carĭ şideà împadi cu čičorlu un pisti alantu, cîndu viḑù, că Hristolu l'-caftă apă, si sculă şi-l' ḑîse:

— S-mi duc ş-ţî adùc di la fîntînă, g'ine ma ştiĭ ţe easte lùcrulu? Mi aspàr, că tora ağunḑe luplu di-ńĭ l'a vîrnă oae.

Hristolu l'-ḑîse:

— Du-te, că va le-avegl'u eŭ.

Picurarlu z-duse s-l'a apă, eară Hristolu şiḑù la oĭ. După multu puţînă oară ağunḑe luplu şi... ndreptu tu oĭ tra si-ş l'a tăinea, că me-agărşiĭ z-vă ḑîc: caŏe ḑuă luplu vineà di loa cîte nă oae. Hristolu, cîndu viḑù luplu, lo di mpade ună k'atră şi o-arcă pi nîs. G'ine ma k'atra aţeà ştiţĭ ţe s-feaţe? S-feaţe un cîne di la oĭ. El cara bagă luplu di năpoĭ, carişti pînă ĭu duse. Il mîcă, nu-l mîcă, nu ştiŭ, ma ştiŭ, că cînile s-turnă şi luplu nu vine altă oară.

De atumţea pînă-n ḑua di ază picurarlu alasă oĭle, fără si-l' h'ibă fricä di lup.

Acşì s-feaţe cî'nile di la oĭ.

(Cules de Nicola H. Caragea din Băiasa, Epir, Fraţilia No. 10, pag. 159.)

## 7. Cum s-feaţe Casianolu avŭ.

Ună oară Casianolu z-duse la Dumniḑăŭ şi-şĭ plînḑeà pa ràpunle, că-ţe nu-l' dădeà tińie şi a luĭ, cum a Avĭlor alăntór Dumniḑăŭ îl' ḑîse:

— Aĭ faptă vîrnu bun tu lumea aestă? Alanţî avĭ aŭ tińie, că aŭ faptă multe bunèţĭ.

Ninga ni-grit g'ine graĭlu, ea-le ĭu vine *Avul-Nicola*, udmučale.

— Avu-Nicola, ţe h'iĭ acşì ud, lu ntribă Dnmniḑăŭ?

— Ea tră-ţe, ḑîsi avĭlu: Trăḑeà un vimtu mare şi vrea sneacă unä cărave; dĭunăoară eŭ me-arcàĭ tu apă ş-o-ascăpàĭ nîsă cu tuţĭ oamińĭ.

Apoea s-turnă Dumniḑăŭ cîtră Casianolu şi-l' ḑîse:

— Veḑĭ, cum fac lucre bune, tr-aţeà aŭ tińie. Fuḑĭ de-aoaţe ş-tu patrul' ańĭ unä-oară s-vińĭ!»

Şi totna vine, cîndu Şcurtul are noaŭă-spră-ving'iţĭ di ḑîle.

(Spus de Alecu Badralexi din Veria, Frăţilia No. 4, pag. 58.)

## 8. Cum s-feaţe púpîza?

Ţi ş-erà, ma nu ş-erà.

Erà ună mul'are şi un bărbàt.

După mulţĭ ańĭ, Dumniḑă lă deade ună feată. Din ḑuă în ḑuă feata crişteà. Muşuteaţa l'eĭ erà avḑîtă tu tute horle dipi amvîrliga. Nu tricù multu k'irò şi mul'area murì. Bărbatlu si nsură ş-lo altă.

Aistă tih'isì multu anàpudă ş u băteà mărata di feată ti ičĭ ţivà. Cît v́ineà, inatea l'eĭ crişteà şi vrea cu iţi-do trop s-u k'ară feata. Ună ḑuă îl' deade a feàtil'eĭ un ocă di lînă laĭe şi-l' ḑîse:

— Na! lîna aistă, s-ti duţĭ s-u laĭ în vale şi astară s-o adùţĭ albă ca neaua.

Laea feată, care şteà ţi o-aşteaptă, cara s-nu ascultă dimîndăčunea a năearcă-saĭ, lo troară lîna şi z-duse n-vale.

Lă săhăţĭ îndrèḑĭ, ma din cot! lîna armîneà tot laĭe . . .

Cîtră tu amurḑìş, dicara viḑù că tricù ḑua fără ca lîna s-al g'ască şi cîndo s-mindueà la năirirea şi bàtirea ţi-l' făţeà năearcă-sa, s alină pi ună ḑeană, ş-anălţă mîńle cîtră ţer şi ḑîse cu boaţe mare:

— Pu! pu! Dumniḑale, am nu mi făţeàĭ un puĭl'ŭ s-ascàp di nîsă ? !

Şi Dumniḑă, care ăgută aţilòr îndrepţî, u feaţe un puĭl'ŭ a cuĭ cîntic lo-avḑîm primăveara ditu ahurh'ita Apriluĭ şi pînă ti Sum-K'etru.

(Cules din Cruşova, Macedonia, de Ion Şcodreanu, Fraţilia No. 7, p. 109.)

## 9. Cum s-feaţe cătuşa.

T-ună ḑuă di veară nă moaşe aveà inşită în pădure ti leamne ş-ti buburèţĭ. Cum căftà aoà ş-aclò, na, deade pi ḑaţe furĭ. Vru s-fugă moaşa, ma furl'i o-acăţară ş-u ligară. «Va ti tăl'èm, maĭe, îl' ḑîse un fur, că h'il'-tu nă prideade un-oară şi va nă vătămà tuţĭ.» Moaşa plînḑeà şi tut lă ḑăţeà s-o-alasă, că-ĭ oàrfănă, că-ĭ niputută. Păn apoea, a căpitanluĭ îl' si ńiluì. Un an năinte l'-aveà moartă mă-sa, carĭ erà tu vîrsta moàşil'eĭ.

PEDAGOGIC DE 3 ANI

— S-nu u tăl'èm, ḑîţe el, ma s-u duţem tu un loc ascumtòs şi aclò s-ŏ-alăsăm s-moară di foame.

U luară ş-u dùsiră tu un loc, ĭu, ńaḑă-ḑuă, nu puteàĭ z-veḑĭ niţi dao čape diparte.

Şiḑù aclò moaşa dao ḑîle, fără s-mîcă nă mîşcătură di pîne. A treea-ḑĭ vru s-fugă, ma nu şteà pri ĭu, că nu z-videà di vîrnă parte. Ti tih'e tricù pri aclò nă capră agră ş-moaşa s-lo după capră ş-putù s-easă din pădure. Lo apoea calea cătră casă, ma ağumse pi un munte ş-aclò căḑù în pade di curmată j-de-ağună ţi erà, că di treĭ ḑîle nu ş-aveà băgată niţi nă sîrmă în gură. S-ascumse moaşa tu nă groapă, că l'-erà frică s-nu u duk'ască ţivà furl'i.

— Dă-ńĭ puţînă, l'i strigă moaşa ditu groapă, că mor di foame.

— Mori ş-crek'ĭ, il' ḑîse nveasta, ma g'ine s-morĭ, ca s-nu armînă moaşe pisti loc, că nă scot sùflitlu a nao, a nveàstilor

Veḑĭ, că aţeà mul'are aveà inate pi moaşe, că nîsă nu triţeà g'ine cu soacră-sa şi-l' si păreà că tute moàşile nu suntu bune.

— S-ţă h'ibă ńilă, lea Cată, aşì u cl'imà nveasta, că, de, cu-de-avía ascăpàĭ di la furĭ.

— Stăĭ, s-lă spun, ma-ĭ aşì. Z-duse Cata aţeà anapoda ş-lă spuse ĭu-ĭ moaşa. Furl'i s-năiriră multu şi z-dùsiră cu nveasta, ca s-u află şi s-u facă di bucăţĭ. Cata tut ma lă strigà: ea-o! ea-o!

Furl'i o-acăţară ş-cîndu va s-u tăl'à, moaşa anîlţă măńle în sus şi ḑîse:

— Doamne Dumniḑale! avḑî plîngul a ńeŭ! Aestă mul'are, ţi no-avù ńilă di mine ş-mi prideade, si s-facă ună priče ńică şi cu zore să s-hărnească. Tu loc di *Cată*, s-l'i istrigă *cătuşe;* ş-cum azĭ strigă *ea-o! ea-o!* de-aoà ş-năinte să strigă: *meao!*

Dumniḑăŭ o-ascultă ş-aşì s-feaţe cătuşa.

(Cules de Ion S. Licea, Bitolia, *Frăţilia*, No. 8, pag. 127.)

## 10. Tră-ţe no-are g'ifţî furĭ?

Erà ună oară patru g'ifţî. Un d-el', cîndu viḑù, că vrea s-moară di foame, ḑîse către-alanţî treĭ:

— Aĭde s-işìm furĭ». El' ḑîsiră: «G'ine va s-işìm, ma d-ĭu

va s-aflăm pîne, ta s-mîcăm?» Atumţea aţèl ţe-apufăsì ma naintea tra s-easă, ḑîse, s-umplă tàstrile cu pîne şi si se-ascundă tu pădure tra s-u mîcă. Ş-aşiţe feàţiră. După ţe bitisiră pînea di tu tastre, no-aveà ţe s-mîcă. Vrea s-moară di foame, că erà multu ğońĭ şi nu lă ţineà s-easă tra se-acaţă vîrnu om. Cum si sculă un di el' viḑù vîră ndoàŭă arădăţińĭ de-amure. Lă strigă şi alîntòr ş-ah'ursiră s-mîcă, ma ţe u vreĭ? No acăţà loc. Nàparte tu ună vale, el' videà un foc, ţe-ardeà la ună moară. Ḑîţeà si z-ducă, ma nu lă ţîneà, că erà multu ğońĭ. Vrură, nu vrură, z-dùsiră. Cîndu se-apruk'ară di moară, avḑîră c-alătrà un cîne ş-ah'ursiră s-aurlă: «O, murare! leagă cînile, că h'im furĭ». Murarlu işì nafoară şi cîndu-l' viḑù, s-0ămăsì. Ligă cînile ş-nu ḑîse ţivà, ma l'-aduk'ì, ţe ğońĭ erà. Atumţea furl'i l'-ḑîsiră, s-l-adară unà turtă tu činuşe. El, tu loc s-adară turtă, fuḑì alăğînduluĭ şi deade hăbare l-ask'erea dit unà hoară de-aproapea.

Ğońl'i furĭ, cîndu viḑură ask'erea, se ascùmsiră pri hăeatea di moară. Un di el' nu pruftusì si s-ascundă. Lu-acăţă ask'erea şi-l tăl'è. Cîndu viḑură, că sînḑile erà laĭŭ ca di g'iftu, ḑîsiră: «more! ţe laĭŭ sînḑe are k'irătălu».

Un de-aţèl' ţe erà ascumţî ḑîse: «Easte de-amure, agà!»

Lo-acăţară ş-aestu şi-l tăl'ară. Un ask'erlì ḑîse: «Ţe! Macă s-nu grea, vrea s-aveà ascăpată». Altu un di ascumţîl'ĭ ḑise: «Ţe greaĭ, vre glare?!»

Lo-acăţară ş-aestu şi-l tăl'ară. Alantu ţe-aveà armasă, ḑîse: «Eu nu grescu, agà!».

Lo-acăţară ş-aestu şi-l tăl'ară. De-atumţea no-are g'ifţî furĭ.

(Cules de elevul *Petru Papatanasi*. Frăţilia, 2, p. 31.)

## 11. Cumu s-feaţe puĭl'lu G'on.

Erà ună oară ună mumă, care ş-aveà un singur h'il'ŭ, ţe s-cl'imà G'on. Erà bun şi-ş vrea multu pri mă-sa. Cît g'ine triţeà aestă fumeal'e! Ma aestă nu ţînù multu, că dĭună oară h'il'lu a moàşil'eĭ căḑù niputùt, ca dipri grendă. Galbin ca ţeara, cu ocl'il' intràţĭ tu càfcale, cu buḑa cripată, cu limba scrumată, ncăneà măratlu ḑuă şi noapte. Mărata-l' di mumă sta la cap-l'i şi dintr-ocl'il' a l'eĭ aròşĭ ca sînḑile, l'-cădeà cîte

unã lăcrimă groasă, care arunicà pri faţa l'ei sufrusită. Nîsă videà, că h'îl'-su s-făţeà ma arău di cum erà. Cum şideà ca un marmar ningă caplu a fičorluĭ, fără ca ea si scoată din gură vîră zbor, ahurh'î să pîrăcîlsească Dumniḑău aşì: «Aĭ ńilă di mine, Dumniḑale! Tră ţe pri mine, carĭ auşìĭ şi nu bînèḑ tu aestă lume di cît tră tirańe, nu mi l'aĭ tu loclu a fičorluĭ?».

Al Dumniḑău îl' fu ńilă şi pitricù harlu, ca s-u l'a pri nîsă tu loclu a fičorluĭ. G'ine ma moaşa cu gura ḑîţeà, ma cu ìnima: nu! Iţi viḑù, că harlu se-apruk'è di nîsă, lo-aştiptă cu aeste zboare: E! e, e, hare! Ştiŭ, că Dumniḑălu ti pitricù, ca s-mi l'aĭ pri mine tu loclu a fičorluĭ. Erà g'ine, ma-ţe s-fac, ń·easte dulţe laea pondă di bană. L'a-l ma g'ine pri nîs, că aşì l'-erà scriată, s-moară... tinir.

Harlu viḑîndaluĭ cu ţe soĭe di om aveà s-facă, lo sùflitlu a fičorluĭ şi z-duse.

După ţe mortul fu ngrupàt, ea s-turnă a casă. Aoà iţi-do lucru l'-si părea ermu şi ahurh'î si zg'ilească şi si z-deàpiră. Apoea nḑinuncl'è năintea icoànăl'eĭ din casă şi si pîrăcîlsì, aşì:

— Stămărie! mare-ţĭ easte harea! H'ĭĭ bună (!) (1) şi pîrîcîlseà (pri) (2) Dumniḑău, ca s-mi facă un puĭl'ŭ, şi s·ńĭ-alàg si-ńĭ caftu (pri) (2) scumpul a ńeŭ h'il'ŭ!

Şi di oara estă Dumniḑău o-ascultă şi u feaţe un puĭl'ŭ, care primuveara tu muşàtile nopţî, azboàră di pri un àrbure pre-alantu, strigîndaluĭ cu unã boaţe multu jiloasă:

G'on! G'on!

(Cules de Papa Ianuşi Vasile, elev în cl. VI-a, Frăţilia, No. 7. p. 15.)

## 12. Cum s-feaţe cuclu.

(Legendă populară).

Erà un-oară doĭ fraţĭ Goglu şi Cola. Şamindol'i erà picu-rărî şi aveà oĭ multe.

Ca s-li pască cama g'ine, li mpărţîră pi dao cupiĭ: *albe*

(!) Este Daco-Românizm.

(2) Tot ce-ĭ în parantes este Daco-Românizm. Aromâneşte se întrebuinţează fără prepoziţie.

*ş-lăĭ*. Un te-alantu mare vreare ş-aveà dol'i fraţi: vîrnoară nu s-încăcă şi nu-ş grea vîrnu graĭŭ arău. Ḍuă ş-noapte şideà deadùn. Ş-nu lă si duţeà pînea la ìnimă, macă măcà ahorea.

Unà ḍuă Cola s-aveà dusă cu cupia puţîn cama diparte şi s-aveà teasă sum un fag. Cum mutreà cătră n-sus, lo-acăţă somnul şi durńi-durńì un somnu multu greŭ. Cîndu z-diştiptă ḍîse: A, ca ţe muşate vise! Ţe vream z-dormu nica puţîn! Măratlu! vrea z-doarmă nica, nu ştià, că aveà durńită, multu! Treĭ sute de-ańĭ, nu şică. Si sculă pri čičoare ş-mutrì di toate părţîle. Nu videà ţivà. Ş-angînă cînile: na! Caramàn, na! Bal'uca, na! Ţivà. Nu vineà necă cîńĭ, necă k'ìpure di oĭ s-avḍà, necă frati-su Goglu s-videà di vîră parte. «Bre! ḍîse nìs, ĭu si z-dùsiră tuţi? şi băgă să strigă cît puteà: Gogu! o, laĭ Gogu! Arîsunà munţîl' dis trigarea luĭ, ma Goglu nu vineà! «Stămărie muşată, ḍîse măratlu Cola, ţe s-pîţî' fratińu? ş-acăţă s-alagă, ca s-lo-află. Munţîl' l'-adră cîmpu, noalăsă vale ş-pîdure, di-cît: di urma frati-suĭ nu putù z-da Z-duse în hoară. Cîndu ţe z-veadă? Alţî oamińĭ, alte căsurĭ, alte căl'urĭ. Intribà un, întribà alantu, s-nu-l' viḍură pri Goglu, tuţi îl' ḍiţeà: nu ştim, nu viḍùm. Z-duse la unà hane, că l'-aveà intrată luplu tru maţă de-ahîtă alăgare. Mîcă şi-l' deade a hînğiluĭ un pară. Hînğilu îl mutreaşte părălu di nă parte, de-alantă şi nu-l cunuşteà, că ţe pără easte. Il' lu toarnă al Cola şi-l' ḍîţe: «na! că nu treaţe, easte pără vecl'u.

— Cum nu treaţe, ḍîse Cola, agudìt ca di sfulgu? Nu veḍĭ amirălu *Činuşe,* nu veḍĭ anlu ţe s-amintă?

Il curmă ńila hînğilu, că Cola zburaşte aşì, şi-l' părù, că-ĭ fără minte.

— Bre ğone, îl' ḍîse nìs, are 300 de-ańĭ di cîndu murì Cinuşe; tora easte *Buharè* şi praḍĭ vecl'i nu trec. Ma, aĭ du-te oară bună ş-nu voĭ si-ńĭ pălteşti ţivà.

Işì Cola cu caplu aplicàt ş-cu ìnima pliguită. Z-duse pri un munte şi z-bîgă s-plîngă. Cap de-arîŭ îl' curà lăcrăńle. J-di nîse criscù nă liliče care ease primăveara di s-umplu văl'urle di nîsă şi pînă ază s-cl'amă «pînea cucluĭ». Apòĭ înḍinucl'è j-ḍîse: «Doamne-Dumniḍale, fă-mi un puil'ŭ, ca s-ńĭ-aflu frati-ńu Gogu.» Şi al Dumniḍă îl' fu ńilă şi-l feaţe

un puĭl'ŭ, care primăveara alagă pritu munţî şi văl'urĭ ş-cîntă jilòs: *Cucu! Cucu!* care s pare că strigă *Gogu, Gogu.* Aşì s-feaţe cuclu.

(Frăţilia, No. 5, p. 78, cules de *Nic. H. Caragea.*)

## 13. Moaşa cu auşlu. (1)

Ţe şĭ-erà, ţe nu şi-erà.
Erà unà oară nă moaşi c-un aùş.
Moaşa aveà călivă di sari ş-auşlu di cătrani.
Nă ḑuă băgă di adră mîcari auşlu şi carĭ nu aveà sari, căftă di la moaşa:
— Moaşe, moaşe, s-ńi daĭ un h'ir di sari tras bag tu mîcari.
«Sari ş-altu ţe!» ḑîsi moaşa şi nu l' deadi.
Atumţea auşlu ş-turnă ocl'il' cîtră la Dumniḑă şi ḑîsi:
— Ee! Doamne-Dumniḑale! dă nă ploae să s-tuk'ască tută călivа li moaşi!
Şi carĭ deadi nă ploaie ş-nă k'iameti, s-tuk'ì călivа moaşil'eĭ şi laĭa moaşi armasi fără călivă!
Carĭ armasi moaşa fără călivă, vińi la auşlu şi-l' pricăḑù:
— Aùş, aùş, nu mi vreĭ ş-mini tu călivа ta?
— Ti voĭ, ḑîse auşlu, ma ńĭ-u, s-nu zdîngînești vîră cărţănoasă (b...) şi se-aspàr căpîrle di-ńĭ fug.
— Nu! că nu-l fac aţèl lucru.
— S-ţă bag un gl'em la cur, ḑîsi auşlu, ahtărĭ nu ştiŭ ĭo.
Moaşa, vru nu vru, ţe s-adară, stătù şi-l' băgă auşlu gl'emlu la cur şi apoea o apreadună auşlu nauntru tu călivă.
Noaptea ńaḑă-nopţî cum durńà, carĭ da di-l' ascapă ali moaşi nă cărţănoasă, trăş aclò arsărì gl'emlu. Şi carĭ seaspăreară căpîrli nă oară, di fac nàparte, acaţă-li ma poţĭ.
— Ah! ţe-ńĭ adràşĭ, more moaşa al daràc, greaşti auşlu, mi deadişĭ di bil'è.
Şi fuḑĭ aùş după nîsi, s-le ăgunḑi, tra s-li torńi!
Z-deadi dipu nîsi, aoà s-le-acaţă, aclò s-le acaţă, li k'irù

(1) Acesta este primul basm pe care-l învaţă copiĭ aromânĭ. El este simplu şi variantele, deşi numeroase, nu se deosebesc în fond aproape de loc.

dintr-ocl'i. Cum alăgà măratlu aùş di-l' curà asudorli, ca nîs ţe nu vrea, na! ĭu astal'e nă vulpi.

— Vulpe, vulpe! nacă-ńĭ viḑùşĭ ţivà căpîrli?

— Li viḑùĭ cîtră ĭu luară, ḑîţi vulpea; ḑî, că-ńĭ daĭ ş-ańia nă capră s ţă le-aspùn.

— Lucru ţe s-faţi, ḑîsi auşlu ma spuni-li! şi vulpea l'-deadi nă cale: «na! cîtră aoà feàţiră!»

Ş-u da aùşlu cîtră di partea ţea, cîndu na ĭu da k'eptu cu un lup.

— Lupe, lupe! nu-ńĭ viḑùşĭ ţivà căpîrli, cîtră ĭu apucară?

— Ţe-ńĭ daĭ, îl' faţi màsturu-Nicola, s-ţă aspùn torlu.

L'-tăxì ş-alùĭ na capră ş acşiţi l'-aspuse calea ţe-apucară căpîrli.

Fuḑĭ, fuḑĭ, ş-imnă-imnă auşlu cu limba scoasă di curmare şi di auşatic, cîndu na! ma nclo da di nă mastorsă di ursă.

— Ursă, ursă, nu-ńĭ viḑùşĭ ţivà căpîrle cîtră ĭu acăţară?

— Li viḑùĭ, ma nu aspùn pînă nu-ńĭ tăxeşti nă capră ş-ańia!

Auşlu ţe s facă, îl' ḑîţi, că va l' da şi ursa l'i aspune, ĭu suntu căpîrli.

Papauşlu, cît şi le-află, li bagă năinte cu cărliglu şi «ea! ea! capră!» treaţi pri la ursă şi aesta l'-caftă capra.

— La călivă, ḑîţe pap-auşlu, că aoà nu-am k'irò.

Ma nclo treaţi pri la lup şi arsari ş-aestu, si-l' caftă capra tăxită.

— La călivă, l'-faţe auşlu, că me-aguńisescu aoà, s-nu ntunearic tu păduri.

După psînă oară ăgunḑi la vulpi.

Aestă niţi unà niţi doaŭă ş-arsărì s-acaţă nă capră di čor «Pac!» îl' faţe auşlu unà cu cărliglu pristi zvercă.

— Cum acşì, gri vulpea. Aestu ţĭ-fu zborlu?

— Cumbară, s-caftă, nu s-l'a! ḑîse auşlu s-urseşti la călivă s ţă l'aĭ partea.

Carĭ ăgumse la călivă şi li ncl'isi tu căpărleaḑă g'ine-muşàt, «vinìţĭ, lă ḑîţe a zlăk'lor, z-vă luaţi căpărli».

Cîndu z-dùsiră zlăk'li nauntru, tu loc di căpri deàdiră di cîńĭ, ţe carĭ sîlg'iră pri nîse făşĭ-filĭĭ li scoàsiră.

Eràm ş-ĭo aclò, şi v-adùş avoaŭă cîti nă căčulă tră gambrò.

(De la maĭa Čama-l Teja Papahagi, Avela, Epir.)

## 14. Moaš-a ku-aušlu

(Transcris cu sistemul fonetic aplicat dialectului aromân de d-l G. Weigand.)

Earà no moaši k-un auš..

Moaša avea koliva di sari, aušlu di kotrani.

Bugo aušlu s-adaro mukari ši kari nu-avea sari, z-dusi so si mprumuto di la moaša:

— Moaše moaše, so-ń dai un h'ir di sari so ansàr mukarea.

— Sari š-altu tse! dzusi moaša, s-ńi aspargu io kuliva tro tini.

Atumtsea aušlu š-turno okl'il' kutro la Dumnidzou ši dsusi. «E, doamne-Dumnidzale, z-dai no ploaie tse so-s tuk'asko koliva li moaši!».

Š-kari deadi no ploaie, ne urmo nu-armasi di koliva moašil'ei.

Moaša, laia, kari armasi ka nuso tse nu vrea, di nu-avea iu so se-apreadunǫ, yini la aušlu ši-l' prikadi:

— Auš, auš, nu mi vrei š-mini aoatsi si šed?

— Ti voi, ma ń-u friko s-nu tal'i vuro bišino, di-ń fug koporli.

— Nu dau, dzusi moaša, š-aušlu u vru.

Noaptea, kum durńà moaša, furo si va, kari da di zdungueašti uno, di fak naparti koporli, ninga fug nupoi un sus. Se-alaso aušlu am patrulea dupo nusi, š-aua s-le-akatso, aklo s-le-akatso, li k'iru dintr'okl'i. Aklo iu-l'i kura asudorli a moratlui de-auš, na da di un fitšor ńikuts ka tini.

— Alai fitšor, fitšurik, nu vidzuši kutro iu featsiro koporli?

— Li vidzui, ma tse-ń dai s-tso le-aspun?

— No grundo di zahari.

Fitšorlu luo grunda di zahari ši-l'i deadi kali aušlui: «kutro auatsi featsiro» ši las' nu štea nus.

Kut askupito aušlu dupu dzeano, š-u deadi alaga fitšorlu akaso, tra s-muko zaharea, ma kundu tse z-veado? Zaharea eara kurato sturnari.

Aušlu s-aleapsi ku alagarea,
Š-fitoršlu ku sturnarea.

(Avela, Epir.)

## 15. Moaşa cu Auşlu şi Čučí-Mànğuli.

Ţi-şĭ erà, ţi nu-şĭ erà.

Erà ună oară un auş cu nă moaşe. Năşĭ nu aveà fičòrĭ, nu aveà ţivà. Moaşa băgă nă ḑuă s-adară nă pită, că auşluĭ îl' si mîcà multu. Pita cu ţi s-o-adară? — cu curcubetă, că-l' si mîcà auşluĭ multu pita di curcubetă. U lo curcubeta, u băgă pi scî'ndură şi u discă cu ţupata. Curcubeta s-disică pi treĭ părţĭ şi cîndu ţi s-veadă? Curcubeta plină cu şoariţĭ.

Cum inşiră şoàriţl'i acăţară gùvile. Maşĭ un ńic, ńicuzàn nu putù s-intră tu vără guvă şi se-ascumse dupu uşe, sum mètura di arnire casa. Apoĭa moaşa adără pita, u duse la čireàp, s-coapse şi o-aduse năpòĭ acasă.

U băgă sum sufră, u pluscuk'ì cu apă araţe, ta să si ducă la măsa, că auşlu ş-moaşa no-aveà dinţî şi-l' upăreà caldă ş-uscată.

Şiḑură s-mîcă pîne; mîcară ţi măcară şi pita ţi armase u scularà ti seara. Si duse moaşa s-l'a mètura di dupu uşe s-arneascâ sărmile di pîne; ună cît sculă mètura ş-arsare şoàriclu. Moaşa lo-acaţă s-lu facă fičòr. L'-băgară numa: Čùčuli-Mànğuli.

E! criscù puţîn şi băgară ca s-h'arbă gărnu ti la biseàrică tu ună căldare mare. Dupu ţe băgară căldarea pi foc, auşlu cu moaşa si dùsirà la biseàrică şi-l' dimîndară al *Čùčuli-Mànğuli* s-mintească gărnul cu lìngura aţea-marea (čubana) şi nu cu ńica, ta s-nu cadă tu căldare.

Aflàşĭ *Čùčuli-Mànğuli* s-acăk'isească. Cîndu s-turnă moaşa cu auşlu di la biseàrică strigă: *Čučù-Mànğuli, Čučù-Mànğuli,* nu are *Čučù-Mànğuli* s-vînă s-lă dişclidă uşa.

Ţi s-facă? Pinḑe auşlu, pinḑe moaşa cu anùmirle, si dişcl'ise uşa. Caftă n-căpisteare, caftă tu toate părţîle, Čùčuli Mànğuli nu-l are ĭuvà.

Cîndu s-duc s-mintească tu căldare, na-l ca oŭlu aţèl aroşlu! Il duc s-lu ngroapă tora. E! lu ngrupară şi di atumţea moaşa cu auşlu armàsirà jilìţĭ

Părmìθ ńi sčeam, părmìθ ţă spuşu, nu erà părmìθ, ma vruĭ di te-arîşu. Ţă-aduţeàm ună preacl'e di păpută ş-aţîa, *ma*

*tricùĭ pi la cî'nile al Toşe, li feaţe carne aroşe, tricùĭ pi la cî'nile al Ham, li feaţe 'ngură ham!* Ma s-l'aĭ unä turtă di pîne, s-ti duţĭ la al Toşe cîne, s-l'-u daĭ, păpùţile s-ţă l'aĭ

(Spus de Dim. Tahu, elev în cl. I comercială, din Cocĭanĭ, Macedonia.)

## 16. Cucotlu.

Earà ţe nu ş-earà:
Earà unoară nă moaşe c-un aùş.
Moaşa cu auşlu aveà unä găl'inä ş-un cucòt.
Carĭ lă intră ngrîńa n-casă ş-nu triţeà g'ine, ţe lă intră să si mpartă; si mpărţîră dicara.
Casa ş-cătîndia tută lă earà găl'ina ş-cucotlu.
Moaşa lo găl'ina ş-auşlu lo cucotlu.
Cum păşteà cucotlu n-cuprie ş-arîmà, scălsìndaluĭ, scălsìndaluĭ, ş-află nă flurie. U l'a cu dintana (mitca) şi aĭ! s-o aducă auşluĭ. Calea-calea ĭu z-duţeà, na l'-ease h'il'lu a vi-sil'eluĭ ş-l'-astal'e calea. Aestu ma-l viḑù cu fluria n-gură, ţe ḑîse? «Va s-o-aĭbă furată di la noĭ, că altu carĭ vrea-l' u da!» Ahît ş-l'-u l'a. L'-u lo, ma ş-acăţă daraclu cu cucotlu, că aestu nu se-alăsă acşiţi. Işì n-cuprie şi acăţă s-huhutească:
— Cîcă, cîîîcă! h'il'lu a vîsil'eluĭ îńĭ lo fluria!
— Ba, gumàr mare, ḑîse vîsil'elu, nu l'-u arşine ţe greaşte? Noĭ vrea-l' lom fluria luĭ?
Tu minută dimîndă vîsil'elu: «s-lu acăţàţĭ şi s-lo-arucàţĭ tu flurie s-mîcă, s-mîcă pînă să s-sàtură şi s-creapă, tra z-veadă c-a noaŭă nu nă-ĭ di flurie.»
Carĭ lo-arcară di mîcă-mîcă flurìĭ di nu-aveà ĭu s-li ma bagă, cîndu vìńiră z-veadă s-easte că le-arcă pètale, nidiş-cl'isă uşa g'ine, se-astrapse nafoară di uşe. Traḑe ndreptu la auşlu şi-l' ḑîţe:
— Aùş, aùş, spìnḑură-mi di grendă, aştearne nă vilenḑă di sirmă, l'a nă veargă de-amàlamă şi dă-ńĭ, dă-ńĭ, pînă z-ḑîc «ağunḑe!»
Feaţe auşlu acşì ş-cîndu l'-u intră, dă-l', dă-l' pînă ḑîse cucotlu «ağunḑe!» Ţe si-l' veadă ocli'l'? Flurîĭ, frătile amèŭ, flurîĭ ş-flurîĭ! Auşlu ne casa nu lu ncăpeà di harauă.

Dua anantâ cucotlu easi pali pri cuprie ş-acaţă s-huhutească :

— Cîcă, cîcă ! h'il'lu a vîsil'eluĭ îńĭ lo fluria !

Cîndu avḑîră di la vîsil'elu, s-năirì vîsil'elu j-ḑîse nîpóĭ.

— Ba! gumàr mare, nu l'-arşine ţe greaşte. Aèrĭ ḑua tută tu flurie ş-nu s-sătură, ma işì s-hutească s-avdă lumea tută, tra s-nu avèm ĭu s-nă scutèm caplu?

Aestă vîsil'elu, şi dimîndă s-lu bagă tu irg'ilè s-lu vàtîmă eàpile şi s-lo-astingă cu cluţăţle. Ţ-aflàşĭ cucòt s-ţă baḑĭ mintea cu nîs. Cum z-viḑù ntră eape ş-apîrńì s-huhutească :

— Cîcă, cîîcă ! vinu lupe, vinu vulpe, s-mîcàţĭ eàpile al vîsil'è!

Şi «cîcă-cîcă», «cîcă-cîcă», na-l luplu, na-ŭ vulpea, ţe noaştiptà ḑîcă di doàŭă orĭ, l-u intrară a eàpilor şi glîc! glîc! ună dipu alantă, ni čor di nîse no-alăsară.

O-adună cucotlu nîpòĭ cîtră la pîlatea amirăluĭ. N-cale l'-ease arîŭlu şi-l' ţîne calea.

Arîŭ, arîŭ, îl' ḑiţe cucotlu, fă-ńĭ cale s-trec, că me-aşteaptă a casă.

— Am cum! ḑîţe arîŭlu! Ńĭ-u zorea, că te aşteaptă tine?

— Arîŭ, arîŭ, fă-ńĭ cale, că čupulìc vearde va ti mîcă.

Di zbor-zbor se-ančupară şi da arîŭlu s-l'-u poată, da cucotlu, căḑù arîŭlu. Atumţea z-bagă cucotlu şi-l soarbi tut di nu-alasă k'ìcută de arîŭ. De aoà nîs şi pînă s-ţă freţĭ ocl'il', na-ţĭ-lu cucotlu pri cuprie!

Băgă nîpóĭ :

— Cîcă, cîîîcă ! h'il'lu a vîsil'eluĭ ńĭ-lo fluria!

— Ba ! gumàr mare, gri amirălu, nu-ţĭ fură dure cîte ńĭma işìşĭ pali s-me-anğùrĭ ! Acăţàţĭ-lu, ḑîse nîs şi s-lo ardèţĭ tu čireàp !

Băgară di àrsiră un čireàp di noaŭă orĭ şi-l huhutiră nauntru s-lo-ardă di viŭ. Ţĭ-aflàşĭ cucòt s-arḑî ! Aestu di nă oară si zvoame treĭ-patru orĭ şi ţe s-ţă veadă ocl'ul ? Čireàp, pîlate s-nicară, di no armase k'atră priste k'atră mproastă.

Carĭ armase nîs singur cu auşlu, se-aştirnù pri bană. Nă ḑuă ţe-l' vińe auşluĭ ? s-misură flurìile. G'ine ma carĭ no-aveà cu ţe, si mprumută găleata di la moaşa. Găleata, tu fundu earà aumtă cu cătrane ş-cîndu auşlu l'-u turnă se-aveà alăk'ită di fundu-l' nă flurie.

— A! aùş, aùş, flurìĭ misuràşĭ ? ḑise moaşa.

— De ! ḑîse auşlu, aveàm tu minti s-nu aspùn, ma carĭ ştiĭ ḑîc ş-ĭo: flurìĭ.

— Am nu-ńĭ ḑîţĭ, d-ĭu le aflàşĭ?

— D-ĭu s-le-aflu? cucotlu s-ńi băneaḑă, că el ńi le-aduse.

— Am cum feaţişĭ di ţi le aduse?

— Cum s-fac, ḑîse auşlu, îl' ded nă liturg'ie şi-l pitricùĭ s-arîmă n-cuprie. Tu turnată bag di lu spinḑur di grendă şi carĭ l'-u intru cu vearga de-amàlamă, dă-l', dă-l', ńĭ-umplù casa. Moaşa vru s-facă ş-ea cum feaţe auşlu.

L'-deade liturg'ia ş-u pitricù n-cuprie şi tu turnată, cît îl' trapse ndoaŭă ş-mîrata di gîl'ină ş-deade sùflitlu.

Carĭ armase moaşa sìngură fără aveare, îl' pricăḑù auşluĭ s-o-apreadună n-casă, maşĭ tră nă mîşcătură di pîne, s-nu moară di foame.

Auşlu l-curmă ńila di muşica luĭ şi aĭ ş-o-apreadună la nîs, că deade Dumniḑăŭ ş-are moaşa d-ĭu s-mîcă şi s-învească. Ahîte ş-tute.

(Povestit de mama-mea Avela, Epir.)

## 17. Mul'area cu treĭ fičòrĭ ş-Uvreŭlu.

Erà nă oară, ţe nu ş-earà, carĭ s-nu earà nu se-aspuneà. Erà nă oară nă mărată mul'ari oàrfînă, ţe-aveà trei fičòrĭ. Ahît oàrfînă erà nîsă, că no-aveà cu ţe s-l'i hărnească fičorl'i. Nă ḑuă un uvrèŭ tricù pre-aclò şi strigă.

«Carĭ ari fičòr tră călfă.» Mul'area fucăroańi işì la poartă şi-l' gri:

— A vre om, om, tini cafţî fičòrĭ!

— Io!

— Si-ţĭ daŭ fičorlu a mèl îl l'aĭ?

— Că-ţe s-nu-l l'aŭ.

Şi-l deadi fičòrlu aţèl marli şi-ş lo groşl'i mul'area. Uvreŭlu, ma-l lo, vru s-lo-alină pri mùntili cu v'amănḑî Pri aestu munti vîră nu puteà să se-alină. Cum s-facă, cum s-adară uvreŭlu s-lo-alină, acaţă di-l coasi tu nă k'ali, şi-l arucă n-cuprii. Aoà s-anară corg'il' şi orńil' şi traḑi un, traḑi alantu, l-mutară pri mùntili cu v'amănḑî. Fičòrlu, după ţe arùpsiră corg'il' k'alea, işì şi z-băgă s-adună v'amănḑî.

Atumţea-l' gri uvreŭlu.

— Fičòrc riştìn, fičòr criştìn, arucă-ńĭ v́amănḑî!

Şi fičorlu umplù un sac mari-mari şi-l' lo-arucutì.

— Tora cîńl'i s-tragă di tini, fičòr criştìn, îl' feaţi uvreŭlu; stăĭ aţia pînă s-morĭ di foami.

Ş-lo saclu uvreŭlu şi-ş mutrì lùcurlu.

Adoaŭa-ḑî uvreŭlu alăgà prit hoară şi strigà eară (pali):

— Carĭ ari fičòr tră călfă! carĭ ari fičòr tră călfă!

Tut mul'area ţea oàrfîna easi nîpòĭ şi-l' ḑîţi, că nîsă ari. Uvreŭlu îl lo ş-fičorlu aestu şi-l' feaţi c-a protluĭ. Diznòŭ z-bîgă pre-alăgari şi cît ağumsi tu hoara li mul'ari oàrfîni, işì aestă şi-l' deadi ş-ńiclu fičòr ţe-aveà, tut că ìnima l'-erà frîmtă, că z-dispartă di nîs, ma ţe ḑîţeà nîsă: d-ĭu s-moară la mini di foami, ma g'ini să s-mină ma nclo, z-dişcl'idă. Acşì şi-l deadi.

Uvreŭlu feaţi tut acşì cu aestu cum feaţi cu ma mărl'i, ma cum vińi pri mùntili cu v́amănḑî, tu loc di v́amănḑî, l'-arcà el k'etri a uvreŭluĭ ş-l' arcă, l'-arcă, pînă ţe-l vîtămă.

Apoea alăgă nîs tut mùntili şi tu nă màrḑini află şi fraţ-l'i-l' morţî mbraţă. Carĭ îl' plîmsi, plîmsi şi z-dipiră pri nîşĭ, cîndu ş-aduţeà aràlili ţe tràpsiră nîşĭ deadùn, ş-aştearsi ocl'il' şi nk'isì ĭu s-lu scoată calea. Ağumsi tamàm tu nă muşată livadi. Tu livadea ţea s-aflà ună fîntînă lìmbidă ca làcrima şi un àrburi stufòs, aumbròs s-tindeà pri fîntînă. Tu fîntînă se-ascăldà treĭ ḑîni, şamiştreĭli: ma pri ḑîni ţe-ş earà; s-lă l'aĭ caplu şi s-fuḑĭ, ş-altă nu!

Fičorlu ună videari ţe lă feaţi şi vrea s-k'ară di minti di muşuteaţa lor. Ş-u băgă cum s-facă, cum s-adară dit mînă s-nu-l' ascapă. Pre-agalea-galea nîs, s-trapsi t-abùşalea pînă la eali şi lă čuplì cîmeşli. Ḑîńîli nu-l' băgară oara, ma cîndu vrură s-o-adună de-aclò, caftă cîmèşĭ aoà, caftă aclò, niviḑuti s-feàţiră.

— Pînă mîni s-li căftàţĭ, lă greaşti nîs, nu va le-aflàţĭ; cîmeşli le-am ĭo; ang'aţĭ-ńi fraţl'i manaintea, şi z-vidèm di vă li daŭ.

Ḑîńili, ğoacă preftul di bil'è; nu lùcurlu aestu s-lă căftà vrea-l facă, ma şi n-foc s-lă ḑăţeà şi n-foc vrea s-arcà. Acşì pînă s-ţă freţĭ ocl'il', l'-ang'iară fraţl'i a ńicluĭ, Cu tut aestă aflàşĭ fičòr z-baḑĭ di cali s-lă da cîmeşli a măràtilor di ḑîni.

— Va vinițĭ cu noĭ» lă ʤîsi nîs și vrură nu vrură ʤînili, dùsiră cu nîșì, cum z-duc mînarl'i. Paràțĭ loară cîtu z-dîțĭ, vamănʤî di noaŭă-ʤățĭ-și-noaŭă di soĭ. Muma lor cîndu deadi di-l' viʤù ncărcàțĭ di groșĭ, haraŭa-l' în casă. Tuti ca tuti, ma nurărli a l'eĭ, mă-sa steàul'eĭ. Carĭ s-u veadă la bisearcă nîsă cu ahtărĭ nurărĭ, ĭu să s-cămărusească, ș-ĭu tută lumea si-șĭ k'ară mintea pri nîsi! Casa nu u ncăpeà di haraŭă și tut ș-fățeà cruțea și ʤîțeà.

— Dum-l'artă oară ĭu s-află criștinlu ațèl di-l' lo fičorl'i dininga mini, di s-minară j-dișcl'isiră cum nu me-aștiptàm!

— Mamo, mamo, alasă urărli, îl' feați ńiclu, că maș criștìn nu earà ațèl ș-maș tră bun nu nă vrea! ma nveață, că noĭ le-avèm nincrunati feàtili și bagă di ndreaʤi tră numtă!»

Cîndu băgară s-facă numta di ğoĭ pînă n-ğoĭ, carĭ noacl'imară și di țe no-avură? Tuțĭ cama mărl'i cu vîsil'elu n-coh'e, hîriòs, că-l țînù Dumniʤăŭ si-l' veadă ocl'il' ahtari numtă ș-ahtărĭ feati. Tuti mușuțeți a locluĭ nu lipsiră; di bùnili tuti deadi Dumniʤăŭ cu doàuli mîńĭ.

Ğucară, si scuturară: carĭ nu vru! După țe tuțĭ tràpsiră corlu «z-ğoacă și nveàstili, z-ğoacă și nveàstili!» gri amirălu. G'ini ma nveàstili nu vrea z-ğoacă, că taha nu ș-aŭ tricută cîmeșli.

— Țe mari lucru, gri amirălu, «băgàțĭ vă-li tora.»

Niclu, cum lo-avea adrată caplu, li lo ș-lă deadi cămeșli ca un k'irùt. Cît li băgară ʤînili ș-acățară z-ğoacă și să s-frîngă, trîș cîndu lumea s-čuduseà ma multu și s-frînʤeà, carĭ s-mească vifțil' cu flurie cama mari, azbuirară nă oară cît putură ș-fuʤiră, fuʤiră di ninga fug.

Acșì fičòrl'i ș-armàsiră ca Sulta cu ucnălu di partea nveàstilor. Avură can paràțĭ di putură să si nsoară diznòŭ cu feati de amiràʤĭ. La numta lor fuĭ ș-ĭo, di ğucàĭ, ğucàĭ pînă mi frîmșu di ğoc. Tora las z-ʤîcă ș-altu pînă s-mi discurmu ĭo.

(Spus de Guvița Dum., Avela, Epir.)

## 18. Feata măritată cu mortu.

Erà nă oară un aùș cu nă moași. El'ĭ aveà nă feată, un luțeafir. U vrea cum z-va fumeal'a ș-năθeamă cama multu: bana ș-u dădeà tră nîsă.

El' u pitriţeà feata să nveaţă la scul'ò să mplătească şi s-k'indisească. Nă ḑuă, cum lucrà feata la păl0iri, mplătinda ş-k'indisinda, na un puïl'ŭ azbuïrătòr ïu vini şi acaţă si-l' cîntă:

«Că mplăteşti ş-k'indiseşti,
Cu mortu va s-ti mîrìţi!

Lo-azbuirà feata, lo-aspîrè de aclò, ţivà! puïl'lu nîpòï ţe şi şteà:

Că mplăteşti ş-k'indiseşti,
Cu mortu va s-ti mîrìţi!

Di oara ţea puïl'lu nu-l' dădeà bană a feàtil'eï ïu z-duţeà. Carï viḑù acşì feata, că no-ari ascăpari, ïl' ḑîsi a mă-saï, că ea ş-ea ţi pat di un pondu di puïl'ŭ, nu-ńï da bană, ïu mi duc şi-ńï prăxeaşti cama laïa.

Muma ḑîsi a luï şi tuţï o aflară cu cali să s-mută dit hoara ţea, nacă cu mutarea, ascapă feata di duşmanlu di puïl'ŭ. Acşì, ḑua lantă, ş-loară multu-puţîn ţe avură ş-o-adunară tu hoara viţină. N-cali feata u lo seata, ma ţe seati? ardeà tră nă k'ìcută di apă, ş-apă s-află nu puteà. Cum alăsară calea ş-l'-u deàdiră cărarea, nacă da di vîră fîntîniče, işiră tu irńie, tu mesea di păduri. Aoà deàdiră di nă pălati mari şi tu avlie erà nă fîntînă, cu apă araţi, că bale-ţï lăsà gura. Feata cum l'i se-aveà uscată gura, ş-u deadi alaga avù la fîntînă, si-ş astingă seatea. Ună intrată to-avlia di pălati şi frîşt! si ncl'isi poarta dipu nîsă şi mărata di feată armasi nauntru. Zg'ilì nîsă, gri, l'-griră ş-pîrinţîl' a l'eï, ma ïu să s-avdă? Boaţea no-ağunḑeà di lə un la nantu, ahîntu anəlţî earà murl'i de-avl'ie! Ţitati ntreagă! Părinţîl', carï viḑură ţe nu viḑură, s-mutriră nă oară dol'i, l'-arupsi plîngul şi tràpsiră dit irńia ţea di păduri, cîrtìţï, învirinàţï, canda lă si nicară cărăvli.

Feata, carï armasi sìngură ş-mutrì nă oară divarliga, u lo Čaşlu di fricà, că tu pălatea tută čipit nu se avḑà.

Tuti tăţeà, tuti durńà, canda tu somnu di moarti.

Feata lo-alăgă din sus în g'os nacă află vîră işiri; g'ini ma cu cît mutreà s-easă, cu ahît cama multu s-k'ireà tu pălati. H'iri-h'iri-l' si duţeà prit trup! Ağumsi tu màrḑini tu

un udă, ĭu s-aflà tes (timtu) un mortu, cu caplu cătră soari acupirît cu sàvanlu şi pri savan nă carti. Tu carti grami lăĭ: «carĭ vaĭ poată s-me-aveagl'e 40 di ḑîli, si ştibă, că va s-ang'eḑ, şi-carĭ s-furi featǎ, s-ńi h'ibă nveastă, şi s-furi fi-
5 còr, fărtàt s-ńi h'ibă.»

Erà muşàt-muşàt neapcatlu, s-lu sorg'i tu cupă! Canda nu ş-erà mortu, ma durńà, acşiţi păreà ; cu-arîslu pri buḑă cu mustaţa asudată şuţîtă-aruşuţîtă, cu ḑeana laĭe-gălăiţă ş-cu nărli trapti, di ḑîţeàĭ: om easte i semnu?

10 Feata, l'-si feaţi ńilă di muşuteaţa luĭ şi di tinireaţa ţea scriată şi ş-u băgă s-lo-aveagl'e. Patrudăţĭ di ḑili ş-patru-ḑăţĭ di nopţî nu ş-bîgă somnu ntr-ocl'i. Armasi maş nă ḑuă să s-umplă di cu tot patruḑăţli di ḑîli, şi pirindu ḑua di ang'area mòrtuluĭ, acăţară pòrţîli ş-ùşili să z-dişcl'idă di sìnguri.

15 Nă curbetă, cum lă-ĭ h'irea lor, să si ndeasă, ĭu ved porţî dişcl'isi, si nh'ipsi tu pălati. Carĭ nu avḑî lavă, u şuţă-aruşuţă pălatea de anantă parti. Cîndu ağumsi ş-tu udaea mòrtuluĭ, de-aoà de-aclò, u discusù feata ş-află cum stăteà lùcurlu. Il' ḑîsi şireata a feàtil'eĭ:

20 — Muşutica mea, nu ti duţĭ s-ti culţi puţîn, că ti tuk'îşĭ di ninsumnată ş-nidurńită?

Ştiĭ, nu si ştie s easte-că earà ninga vîră oară pînă s-ang'aḑă mortul. Cu tut-aestă feata, curmată-moartă, nu ḑîsi nu, ma z-deadi pri mînă ş-agîrşì tu somnu di nă oară, şi
25 durńì ca tu somnul d-intîńĭ. Na ş-mortul că z-diştiptă:

— Greŭ somnu l'-copşu! gri nîs.

— Greŭ, fičòr-muşàt, şi somnu di moarti vrea z-dorńi ninga s-nu-ńĭ te-avigl'àm ĭo, ḑîsi g'ifta, patruḑăţĭ di ḑîli unǎ duplantă, nidurńită ş-ninsunmată ca laea ali laĭe!

30 — Nveastă si-ńĭ h'iĭ, gri amirălu, tini ţe ńĭ-ul feaţişĭ bunlu aestu. Ş-acşì si ncrună cu g'ifta. Feata, k'irută tu somnu, necă şteà ţe-l' si faţi. Mortul viḑîndaluĭ cum doarmi dipriună: «nu ti ntreb», îl' ḑîsi a g'íftăl'eĭ, «ţe-ĭ feata estă, di doarmi acşiţi?»

35 — Am ţe s-h'ibă, vrutlu a mel! Nă featǎ oàrfînă dit căl'urĭ o-apreadunàĭ tră nă cumată di pîni; ma carĭ şteà că vaĭ h'ibă ahît sumnoasă s-linîvoasă.

Armàsiră nîşĭ aclò cu vifta şi apoea z-diştiptară tuţĭ oàmińl'i di la pălati, cal'i dit păhnie, oastea mòrtuluĭ, tuti; că

mortul ş-erà h'il'ŭ de-amiră, şi de-amăĭ, di ună de-altă, nă ḑînă l-număţì s-moară cu tuţĭ, şi s-ang'aḑă, cum ştim. Cîndu z-diştiptă feata, carĭ u dădeà di mîneàr, ş-carĭ mutreà la nîsă ş-carĭ vrea să ştibă d-ĭu l'-e căčula şi cîţĭ paràţĭ îl' faţe k'alea! Vîrnu! U băgară s-pască gîşti.

Nă ḑuă h'il'lu de-amiră z-duţeà m-păzari, ĭuvà! Năinti să nk'isească de-acasă ş-u ntribă vîfta ţe s-l'i-aducă. Aestă, cun sun vîftile căftă di tuti: fustăńĭ, neali, verĭ, vămănḑî, di tuti căti l'-şuiră prin cap. Cum triţeà tră m-păzare, na ĭu astal'e feata cu gîştili. U ntribă nîs:

— Am tini, feată muşată, ţe dimînḑî s-ţĭ-adùc di m-păzari?

Feata ş-o-avù că ş-arîdi cu nîsă şi l' ḑîsi si-ş tragă calea G'ini ma mortul angricâ, z-ḑîcă, ţe dimîndă s-l'-aducă di m-păzare. Atumţea ş-dişcl'isi feata hrisusita-l' gură şi ḑîsi:

— Nĭ-u că s-nu ńĭ cadă graĭlu m-padi, ğoni-muşàt, de-aţeà nu voĭ z-dimîndu. Dorlu a mèl i s-ńĭ-adùţĭ duşmanlu puĭl'ŭ gură di om ş-un cuţùt.

H'il'lu de-amiră l'-deadi zbor, că nu s-toarnă fără s-l'-aducă lùcrili dimîndati şi tu turnată l'i le-adusi. Puĭl'lu azbuĭrătòr ma ş-u viḑù feata, acăţă z-bată ca di pri lumea nantă şi si-l' ḑîcă:

«Că paşti gîşti, că nu paşti,
Cu mortul va ti mîrìţĭ.»

Fičorlu de-amiră vru să ştibă, cum acşì? ţe noĭmă are graĭlu a puĭl'luĭ? Ntribă feata s-l'i spună noĭma aiştòr zboari ş-atumţea ńicuza ńicuzana l'-ḑîsi:

— Ea ş-ea, ţe-ĭ cu puĭl'lu aestu, cum ìńĭ ḑîţeà cîndu eràm la mumea, cum ditră nîs fuḑìm din hoară, cum vińŭ aoà, cum avigl'aĭ patruḑăţĭ di ḑîli, cum vińi vîfta şi cum ağumşu ca mini ţe nu vream şi ţe nu ńi nvîsàm putè, ĭo, feată di casă bună.

— Acşì-ĭ lùcurlu şi-ţĭ fu arşini s-ńĭ aspùńĭ? gri mortul.

Tu oară nîs o-acăţă curbeta di ş-u ligă c-unlu čor di coada unùĭ cal şi čorlu anantu di coada unùĭ altu cal şi carĭ lă cărţănì cîti ună cu maţlu di boŭ pri căpul'e, făşĭ-făşĭ u scoàsiră.

Mortul si nsură apoea cu feata şi puĭl'lu l-băgară tu nă cluvie hrisusită, di-l hărneà maşĭ cu zàhari şi stăfìḑĭ şi lă

băteà tută ḑua. Apoea feata ş-adusi ş-părinţîl′ să s-hărisească şi carĭ s-nu muriră, băneaḑă ninga.

Părămìθ ştеam, părămìθ aspùş
Nu ştiŭ cum fečŭ, ma nu v-arîş.

(Spus de N. Hondrozom elev în cl. V, transcris cum se vorbeşte la Avela, Epir; 1895/96.)

## 19. «Pirgaclu ańèŭ».

Erà nă oară un fičòr, muşàt ca soarle, analtu ca k′iparişlu şi ğone ca l′undarlu (aslanlu). Era tamàm tru ańĭ. Nă ḑuă cum triţeà pri ningă nă pădure, astăl′è nă moaşe. Moaşa, ma-l viḑù ahăt livendu ş-ḑise tu minte: «Aestu-ĭ tră mine.»

— Ğone, ğone, ḑîse moaşa, stăĭ s-ţă fac nă hare.

Ğònile stătù şi moaşa-l′ ḑise:

— Na pirgaclu ańèŭ, dipune-te tru guva aiştùĭ àrbure şi va s-eşĭ tru ună sală. Tru sală sunt treĭ udăĭ; tru una easte un cîne cu ocl′ul ca di scafa; tine va-l′ greşti «pirgaclu ańèŭ» şi apoĭa va s-lu dipùńĭ dipri sinduk′e şi va s-l′aĭ praḑĭ cîţĭ va s-poţĭ.

— Di-pri-apoĭa va s-treţĭ tru udaĭa lantă; şi aclò va s-daĭ di un cîne cu ocl′il′ ca k′atra di moară mărĭ; şi aiştùĭ va-l′ spuńĭ «pirgaclu ańèŭ», va l-l′aĭ dipri sinduk′e şi va s-u disfàţĭ şi va s-l′aĭ praḑĭ cîţĭ vreĭ.

— Ma di pri-apoea va s-treţĭ tru udaĭa alantă şi va s-afli un cîne mare, cum nu ţĭ-aŭ viḑută ocl′il′. Va-l′ faţĭ ş-aiştùĭ ca ş-alîntòr cîńĭ şi va s-ti ncarţi cu cîţĭ praḑĭ vreĭ; tru praḑĭ va s-afli un mînàr; s-lu l′aĭ s-ńi-l adùţĭ, că te las nuntru.»

Ğònile aleptu ţi nu şi ştea di frică; nu k′are oară, ma dipune ligàt di bărnu şi ağunḑi tru sală. După cum lu nviţă moaşa, intră tru udae, dizńirdă cî́nile cu «pirgaclu ańèŭ» îl dipuse di pe av́isteare şi lo cîţĭ praḑĭ putù di bîcăre.

Tricù tru oda lantă. Tut aşì «*Pirgaclu ańèŭ, pirgaclu ańèŭ*» îl lo cu bunlu pi cî́nile cu ocl′il′ ca k′atra di moară, îl di puse di pi av́isteare şĭ-şĭ umplù sìnile cu praḑĭ de asime.

Apoĭa întră la cî́nile mare. Cu «pirgaclu ańèŭ» îl dipuse şi pe-aistu şi lo cîţĭ paràḑĭ di amàlamă putù s-poartă. Ncl′ise udaĭa muşàt, şi cîndu s-easă ş-aduse aminte că agîrşì mî-

narlu! Minä bărnul, tra s-easă nafoară, şi cîndu ağunḑe pi buḑa di gură, lu ntreabă moaşa.

— Am mînarlu lo-adusişĭ?

— Nu, mae, că agîrşiĭ! Nu-ńĭ si duse mintea, că ńĭ-erà şcreta la praḑĭ.

— Macă-ĭ ¦aşì, ḑîse moaşa, na! pînă s-nu adùţĭ mînarlu. nu veḑĭ luńina;

Şi-l sălg'ì bărnul îng'òs.

Nu tricù multu puţîn şi na-l aleptul işì cu mănarlu. G'îne mă cîndu si-l da ali moaşe, l'i se-arcă multu si-l' spună tră ţi-l va.

Ba că spuńĭ, ba că nu spun, s-năirì ğònile pi moaşa, traḑe apala şi-l' l'a caplu, După ţi feaţe muşuteaţa aìstă, nu erà trăt lume aclò; si scoală şi s-duţe tru alt loc. Aoà, cu oaspiţĭ, cu muşati, tră puţî'n k'irò l'-feaţe toţĭ praḑl'i g'ine. Nu-l' armase niţi pindară tru pungă.

Cum stăteà nă ḑuă nvirinàt, că nu-l' si băgà ţivà n-gură, ţi-l' vine s-adară nă ţigară. Aclò ĭu scoase mînarlu s-ascàpiră, cît ascăpiră şi na-ţ-ul ĭu-ţĭ vine cînile cu ocl'ul ca scafa, tr-un adil'atic.

— Ţi dimînḑî, doamne!

— Ţi dimîndu? greaşte aleptul ţi-şĭ fricà ocl'il', praḑĭ, praḑĭ dimîndu, că tră năşĭ ńi-alg'escu ocl'il'.

Niscòs graĭlu g'ine şi na-l cînile se-aleàpidă şi pînă s-ḑîţĭ «ună», îţĭ vine cu un sac di cîrîndăńĭ.

După ţi-l' bitisì şi-l' măcă toţĭ praḑl'i aişti, eară ascàpiră di dao orĭ şi na-ţ-ul, ĭu-ţĭ vine cînile cu ocl'il'ĭ mărĭ ca k'atra di moară.

— Ţi dimînḑî, doamne! l'-faţe ş-aistu.

— Praḑĭ, praḑĭ, dimîndu.

Ş-tut aşì, pînă s-ţă freţĭ ocl'il', ţi-cupăsì cu un sac di alg'i.

G'ine-ma aleptul l'-aspărḑeà curundu praḑl'i, di-ţĭ păreà cu pulmul că-l' măcă. L'-tuk'i ş alg'il' tri niscănte ḑîle. Iară la mînàr ş-află ascăparea. Trac! nă oară, trac! pîn tru trei, na-ţĭ-ul şi Bal'uca, aţèl cama fricoslu cîne.

— Dimîndă, doamne!

— Praḑĭ dimîndu, aestu diznòŭ.

Pănă se-ascùk'ĭ, na-ţĭ-ul cu saclu di flurie ĭu ţĭ-ul aduţeà Bal'uca.

Ţi s-minduì atumţea ğònile ? Praḑĭ am cătu s-ḑîţĭ tora. Ţivà nu-ńĭ lipseaşte di partea aistă. Ţi-ńĭ lipseaşte? nă mul'are. Cu praḑĭ mulţĭ ş-mul'are bună ş-muşată s-află.

Tru loclu aţèl s-aflà un amiră. El aveà nă feată muşată, cum cu graĭlu nu se-aspune. Di fricà s-nu-lĭ patà ţivà, s-nu o-află arăŭlu, u ţineà ncl'isă tru dosprăḑàţĭ di cl'eĭ. Fičorlu, ma cît avḑă di feata aistă, ş-arcă vrearea şi şĭ-u băgă icà u l'a, icà al'umtrea nu s-faţe.

Cum s-facă, cum s-adară, haĭ la mănàr eară. Ascàpiră pi k'atră şi l'-aduţe pi şamintreil'i cińĭ di nă cale. Apoea lă dimîndă, că s-l'-aducă troară h'il'a amirăluĭ, că al'umtrea nu s-faţe.

Na-l' cîńl'i ĭu s-h'umusiră la pălate, di s-trunduì dit patrul' k'uşàţĭ pălatea. Strigă amirălu, bagă oastea să se-alumtă ţĭ-aflàşĭ cu carĭ s-te acàţĭ. Cl'eĭ, uşĭ acăţară cîtră nàparte şi tr-un minùt na-ŭ muşata amirăluĭ m-bràţîle alèptuluĭ ğone!

A doaŭa-zĭ l'-u pitricù amirăluĭ năpòĭ şi-l' dimîndă s-l'-u da cu bunlu mul'are, că di nu, bunlu nu va s-l'-află.

Nu u dă carĭ îţ dă mîna. Ş-aşì feàţiră numtă amirărească şi amirălu, cîndu viḑù cît prucupsìt easte ḑinir-su, dipuse dipri scamnu şi băgă s-dumneascâ ḑinir-su şi el nu s-minteà tru amirărèştili, ma ş-beà čubuk'a cu arihate.

Ahîte ş-toate, ş-la toţĭ sînătate.

(Spus de I. Čučurica, elev în cl. II comercială, Nevesca (Niveasta) Macedonia).

## 20. Treil' fraţĭ şi trèile ntribărĭ a amirăluĭ.

Ţi şĭ-erà, ma nu-şĭ erà.

Şi erà un-oară treĭ fraţĭ. Tatăl a lor aveà moartă şi l-aveà lăsată maşĭ un cal. Cu aistu cal îs hărneà tuţĭ. Ma unà noapte lă-l fură un om. Fraţl'i s-dùsiră şi deàdiră plăngu la amirălu. Aţèl om nă fură calu, îl' ḑîsiră nîşĭ.

— D-ĭu sčiţĭ voĭ, l'i ntribă amirălu, îl viḑùt, cîndo vă-l fură ?

— Nu-l viḑùm, ma noĭ angučìm cum că easte nîs.

— Bre ahăţĭ dişčiptàţĭ h'iţĭ voĭ? Ea s-vidèm, s-vă bag a treĭlor cîte nă angučitoare, şi cara s-putèţĭ s-o-aflàţĭ, atumţea

va s-pistipsescu ş-mine, că aţèl om vă-l fură calu şi va s-dimîndu, ca s-v-ul da.

Atumţea amirălu aduse unä sfinduk'e încl'isă. Nuntru erà unä purdical'e.

— Angučà, ḑîse amirălu, aţilùĭ cama marle, ţi am încl'isă tu aistă sfinduk'e.

Fičorlu ş-minduì nih'àm şi ḑîse: «unä lugurie arucutoasă.

— G'ine, angučìşĭ tine, ḑîse amirălu. Ea s-vidèm frate-tu

Aduse unä altă sfinduk'e cu unä carte.

Il' ḑise aţilùĭ di mese fičòr: «Ţi am încl'isă tu aistă sfinduk'e?

— Unä lugurie cu k'uşàţĭ, gri fičorlu.

— Şi aistă bunä. Ea s-vidèm frate-tu aţèl cama ńiclu.

Amirălu aduse nicä unä sfinduk'e. Tu aistă aveà încl'sä un carcalèţ. Ma carcaleţlu nu sčiŭ cum aveà aflatä unä guvă şi aveà inşitä.

— Ţi easte nuntru, ntribă amirălu pi fičorlu aţèl cama ńiclu?

— Aţèl ţi erà nuntru arsărì ş-fuḑì, Doamne, ma ţă faţim ariğaíe, dă-nä calu, s-nä fuḑìm şi s-nä mutrìm lùcrulu.

Amirălu s-čudusì, cîndo avḑî' aiste zboară. Troară dişcl'ise sfinduk'a şi viḑù di dealih'a, că carcaleţlu aveà fuḑitä. Nîs, cara îl' viḑù ahăt disčiptàţĭ, nu vru s-l'-alasă, s-fugă, ma l' ţînù la pălate. Il' dimîndă a psumăluĭ s-lă aducă pîne ş-a hăsapluĭ carne. După ţi băgară misalea s-mîcă pîne, ḑîse cama marle frate:

— Ţi-ńĭ ańurzeaşte pînea mortu.

Ear aţèl di mese:

— Ţi-ńĭ ańuzeaşte carnea cîne.

— Ţivà nu-ĭ aistă, gri ma ńiclu. S-vă spun eŭ: amirălu easte cok'ul.

Amirălu şideà ascumtu tu un loc şi ascultà. Cîndo avḑî' nîs, că easte cok'ul, ş-čudusì şi s-duse di unoară la măsa.

— Dado, u ntribă nîs, spune-ńi ndreptu a cuì h'il'ŭ escu.

Măsa nu vrea prota s-l'i spună, că-ĭ cok'ul şi tr-aţeà îl' ḑîse: «a cuĭ vreĭ s-esči? ańèŭ, am a cuĭ». Amirălu u pălăcărsì multu şi pănă tu sone-l' spuse ş-mă-sa, că-ĭ cok'ul.

Dicara viḑù amirălu ahăte ş-ahăte dila treĭl'i fraţĭ, îl' cl'imă, lă deade calu, lă lu ncărcă cu flurìĭ şi-l' pitricù a casă la nîşĭ.

(Spus de Constantin Mişicu, Cruşova, cules de d. N. Baţaria.)

## 21. Căčula, punga, trumbeta.

Eara, ţe nu ş-earà.

Earà nă oară, tu nă etă, un amiră.

Amirălu aveà treĭ fičòrĭ. Dol'i fičòrĭ earà mintiòşĭ şi alantu triţeà di lişuràc. Cîndu s-moară amirălu, l-alăsă cu graĭŭ di moarti, pri tuti lùcrili z-bagă mînă, maşĭ di nă sinduk'e s-nu cărtească, s-nu bagă mînă, di cît atumţea, cîndu scutură greaŭă va lă vînă pri cap.

Nu ncl'isi g'ini ocl'il' laĭlu di amiră, şi amirăril'a lor căḑù tu alti mîńĭ. Atumţea dol'i mintiòşĭ fičòrĭ îşĭ loară ţe aveà, ţe nu-aveà ş-ţe putură s-ascapă şi dùsiră si-şĭ veadă cîsmetea tu altu loc.

Maşĭ glarlu armasi a casă. Aiştùĭ nu-l' si fuḑeà dit loclu a luĭ, nu-l' si băteà di ningă vatra tată-suĭ. Nă ḑuă cum guzgunipseà prin casă, na da j-di sinduk'a cu numa. Aclò veadi nă căčulă, u l'a ş-u bagă n-cap. Acşì nîs easi nafoară să s-priimnă. N-cali astal'i un om şi-l' da «bună-ţĭ ḑuă».

«Bună-ţĭ ḑuă,» l'-u toarnă aestu, ma nu ti ved, carĭ h'iĭ tine?

— Ţe orbu h'iĭ di nu mi veḑĭ?

— Ni orbu, ni ţivà, ma nu ti ved. Carí h'iĭ tine? nacă h'iĭ zarzavùlĭ? greaşti omlu şi si ndriḑeà s-le aspeală di frică.

Lişuraclu, ca lişòr di minti ţe earà, scoase căčula s-l'i tragă unà. Ma cît u scoasi, gri omlu:

— Tine h'iĭ are! Mi aspăreàĭ, di ngl'iţàĭ di fricà. Ń-o-avùĭ că h'iĭ şutlu din vali. Veḑĭ, tora ti ved, ma deaneavra, ţe s-ţă ḑîc, te-avḑàm, ma nu ti videàm.

Lişorlu-lişòr, ma troară aduk'î, că căčula l-faţi niviḑùt. Nu amînă dip, ma u k'ică n-cap şi fuga la cînili di amiră ţe lă lo amirăril'a. Ţe ş-u băgă omlu cu treĭ scînduri: S-l'-aruş-neaḑă feata amirăluĭ. Cît ḑîsi, ş-na-l la pîlati. Intră tu udălu a feàtil'eĭ şi ndreptu k'irutlu s-o-aruşneaḑă. Feata di asparvu, di frică, l'i si bătù ìnima, l'i si părù ca «aclò si-l' h'ibă» se-arcă pri năsă şi bagă boaţea:

— Pupu-pu! om tu udălu amèl.

La zg'iclu a l'eĭ, tată-su, mă-sa şi tuţĭ a pălàtil'eĭ se-astràp-siră pri čor şi se-aurńiră tu udălu a l'eĭ.

— Iu-ĭ omlu cu doaŭă càpiti, greaşte amirălu, ţe cutiḑă s-intră aoà ?

— Nu ştiŭ, ḑîţe h'il'a di-amiră. Aoà prindi s-h'ibă ascumtu. Mutrescu nsus, mutrescu ng'os, l-toarnă udălu di anantă parti, no-află ţivà. Lişuraclu, cu căcula ndisată păn di urecl'i stăteà adunàt tu nă coh'e, ş-ţîneà adil'àticlu, că nu cărliḑà dip.

Ţe ḑî'siră lumea, poati că-l' si părù tu somnu a feàtil'eĭ şi caθi un s-trapsi dit udălu al'eĭ.

Nu treaţi născîndă oară şi feata pali bagă zg'iclu.

— Pupu-pu ! pupu-pu ! om tre udălu amèl !

Cîndu z-duc nauntru diznòŭ tată-su, mă-sa, oàmiń'i ananţî, caftă nsus, înghĭos, ţe s-află ? ţivà. Atumţea se-aprease amirălu şi-l' greaşti ndoauă grăiri a h'il'i-saĭ, că niţi cîń'i nu li mîcà ; grăiri : s-ti ngroapă loclu :

— Nu ḑîţĭ, că vreĭ mărtari, căţăŭă, ma ḑîţĭ, că om aĭ în casă, că aclò ţ-imnă mintea. S-nu ţi-avdu boaţea ningă nă oară, că-ţĭ tal'ŭ caplu !

Ahît vrea ş-lişuraclu. Cît s-tràpsiră nîşĭ, ş-u l'a di guşi, di ḑîţeàĭ, c-a luĭ i lumea.

Feata drăcoasă, l-l'a diprisupră, l-l'a dipri g'os, l'-da di aoà, l'-da de aclò, l-discîrfuseaşti şi-l andùplică s-l'i spună cl'aea, cum faţi, di s-faţi niviḑùt.

Aţèl lişuràc, ḑîsim, se arîsì ca vîră fičurìc şi-l' ḑîsi, că eà ş-ea cum. Ahît aştiptà feata şi cum taha căftă s-l'-u veadă căcula, l'-u arăpù şi băgă s-aurlă pravatòs, că s-trunduì tută pălatea di boaţea l'eĭ.

Amirălu après foc, arapi apala s-l'i tal'e caplu. G'ini ma cîndu intră, ţe z-veadă ? Feata aveà ndreptu, laeà, di zg'ileà. Lo-acaţă di-l' cruescu un şcop, s-lu aducă aminti cît bîneaḑă. De-aţeà că lu şteà tuţi cît k'irùt easti, nu vrură s-l'i tal'i caplu, şi-l' deàdiră cali.

Lişuraclu, hîriòs că ascîpă maşĭ cu ahîntu, s-turnă diznòŭ a casă-l' şi trapsi la sinduk'e. Aclò aveà ş-nă pungă. El u lo, şĭ-u tricù di guşi şi bîgă un gros ţe şĭ-aveà. Ma ţe si-l' veadă ocl'il' ? Truoară punga s-umplù cu groşĭ. Fuga nîs la săràf, groşl'i l'-faţi nă liră. Bagă lira tu pungă, s-umplù punga maşi di gàlbini. Adră ahînti liri, că lumea tută s-ńirà, d-ĭu la daràţĭ l'i scoati lişuraclu ahînţî paràţi ?

Earna ţea ağumse ahîntă scumpeati, că amirălu nu aveà

cu ţe s-hrănească oastea-l', di vrea-l' moară pîn di un oàmiń-l'i tuţĭ di foami tră semnu! D-ĭu să si mprumută, d-ĭu să si mprumută, a vîrnùĭ nu-l' si duţeà mintea la lişuraclu. Maşĭ a feàtil'eĭ de amiră îl' tîcînì.

Acşì nîsă, îl l'a de aoà, l-l'a de aclò, şi şcurtul di minti l'i aspuni, cum sta luguria. Ahît vrea ş-feata, şi taha s-feaţi, că u veadi ţe lug'ie easti, şi-l'-da nă arăpeari, ş-aoà fac alanţì!

— Haĭde morĭ căţauă! ş-u deadi n-k'eptu k'irutlu, s-nu ţi-u scot ĭo, pri numă s-nu-ńĭ ḑîţì!

S-toarnă lişuraclu a casă, traḑi la sinduk'i ş-află aclò nă trumbetă. Acaţă z-bată cu nîsă şi nu-apucă z-ḑîcă nă oară «turùtutu!», că nă ntreagă oasti işì, ca dit loc în faţă-l'. Amirălu li umplù zmeànile di frică, cîndu viḑù oasti xeană. Ţe ti faţĭ tora? Oastea luĭ nu erà niţi cît nă ungl'e ntră oastea xeană, că lişuraclu ună z-duţeà cu bătearea luĭ.

Tut feata s-lu ascapă şi di calea estă. Scoală h'il'a di amiră şi z-duţi la omlu lişòr. Aestu cît u viḑù, bîgă s-aridă cu trumbeta tu mînă.

— Ni draclu nu poati z-vă-ascapă, faţi aestu.

— Ş-carĭ s-nă k'erĭ, greaşti feata, ţe va s-adrăm. Acşì z-veadi că fu scriată. Am nu ti ntreb, cum faţĭ di scoţĭ tine ahîntă o asti

— Cum fac? Na cum fac! Bat nă oară «turùtutu!» «turùtutu!» şi scot cîtă oasti voĭ. Şi cîndu nu mi lipseaşti, suflu prit curlu a trumbè'ăl'eĭ ş-o-adùn năpòì tută oastea.

— Nu-ńĭ daĭ z-bat ş-ĭo nă oară, l'-pricăḑù feata?

— Nă băşare, nă bătearì, îl' ḑîsi lişorlu.

S-alăsă feata di fu băşată nă oară şi cîndu lo trumbeta z-bată, ea suflă nă oară cît putù şi tută oastea se adună. Feaţi apoea nàparti cu trumbeta tu mînă ş-la pîlati se-află. K'iruta-prîmîtie ş-u deadi n-k'eptu diznòŭ şi-l' ḑîsi:

— Haĭde, morĭ tih'ilaĭe, s-nu ţĭ-u scutearim, pri numă s-nu-ńĭ ḑîcă!

Ţe faţi năs? Ş-lo mintea la čoari ş-l'-u deadi năpòĭ în sus, cîtră tu pădure, ĭu s-lu scoată calea.

Aclò ĭu ağumsi, anḑîreaşti un h'ic. Ağùn erà, après earà, aĭ si şĭ scoată foclu pri h'iţi. Nu apucă s-ascàpită doaŭă şi na ĭu-l' arsîriră doauă coarni, cama mărĭ di a boŭluĭ.

— More, ḑîţi nîs ! si ştiĭ că mi pidipseaşti Dumniḑă, că pînă tora fùĭ ma k'irùt di un boŭ!

Ş-acşì nîs ş-u bîgă s-nu easă dim pădure, că acşì cum era curnùt maşĭ trăt lumi nu earà. Nu duţi ma nclo multu şi da di un altu h'ic.

— Ţe s-feaţi, s-feaţi, minduì nîs. Vaĭ mîc şi di aesti ş-carĭ s-creascâ, las creascâ ş-patru suti di coarni. Di foami nu va s-mi duc s-mor.»

G'ini-ma cît ascăpită nă h'ică dila h'iclu aestu, şi na ĭu-ţĭ cadi unlu cornu. Ascàpită ninga unâ, cadi ş-alantu! Aestă vrea ş-nîs. Acaţă di-adună unâ mîntilă di h'iţi curnuti şi unâ mîntilă di hìţili cărşuti. S-duţi apoea tu hoara amirăluĭ şi acaţă si strigă:

— Aĭ h'iţi, h'iţi buni tră vindeari!»

Cîndu tricù pri la poarta amirăluĭ, easi feata şi acùmpără Mărata nu li bagă g'ini n-gură şi na ĭu-l' crescu doauă coarni Bagă s-plîngă, să z-deàpiră ca vaĭ di nîsă. Acl'amă amirălu ştiùţĭ, filozuh'ĭ, v̀aţrî, vîră nu puteà si-l' da cali.

Lişuraclu, ţe cîndu s-feaţi başàc s-aveà nviscută tu alti straṅi, s-nu-l cunoascâ, acăţă taha si strigă prit pulitie:

— Aĭ la v̀atru. Carĭ l'a v̀atru?»

Lu acl'imară ş-la amirălu z-veadă feata. Cîndu ştiuţl'i şi v̀àţărl'i alanţî îl viḑură pri k'irutlu aestu, acăţară s-arîdă şi să s-lişină di arîs:

— Nu putèm noĭ, ḑîţeà nîşĭ, oamiṅĭ alăgàţĭ, şi nvitàţĭ, va s-poată k'irutlu aestu s-l'-află v̀itria.

K'irutlu, cînd avḑî' zboàrili aesti, ḑîsi amirăluĭ:

— U vindic maşĭ cu nă ligătură: s-ṅi-u daĭ nveastă şi s-mealàşĭ s-lă bag cîti nă pètală la cur a tutlòr ştiuţlor ţe şiarîd di mini.

— G'ini, ḑîsi amirălu; ma carĭ s-nu u vindiţĭ, capḷu va ţî-l tal'ŭ, va ti şcurtèḑ cu nă palmă.

— Acşì, griră ştiuţl'i, ţe nu şteà ţe l'-aşteaptă.

Scoati atumţea lişuraclu doauă h'iţi, l'i li da a feàtil'eĭ s-li mîcă şi di nă oară coàrnili căḑură.

Sta nîs atumţea di l'i ncalţă tuţĭ ştiuţl'i cu cîti nă pètală la cur, si nsoară cu h'il'a amirăluĭ, si dipuni amirălu di pri scamnu, s-alină nîs şi carĭ s-nu muriră, ninga bîneaḑă.

Earàm ş-ĭo aclò şi mîcàĭ, biùĭ şi cîndu l'-o-aplicàĭ, ţivà nu-l'

căftăĭ, dicît di h'îţili ţe crescu coarni, s-li daŭ aţilòr ţe nu fac g'ini; ma fičòrl'i amèl' s-poartă tuţĭ g'ini şi li ded atumţea a boĭlor di li mîcară ş-lă criscură coărnile ş-nînga cama mărĭ.

(Auzit de la maĭ-mea Čama-l Teja Papahagi, Avela, Epir, 1885.)

## 22. Feata arăk'ită di ursă.

Eara ţe nu ş-earà.

Ună oară ş-ună etă earà nă moaşi. Moaşa avea nă feată ş-un fičòr. Tu nă ḑuă, cîndu z-duţeà nîşti mul'èrĭ ntră leamni, dusi ş-moaşa noastră s-aducă ţivà surţeali, că nu-aveà lemnu n-casă, ş-arcoari earà cîtu z-ḑîţĭ. Ş-apoea casa moàşil'eĭ nu ţîneà ahîntu multu, că arcoarea, fără leamni, şi spinḑură tîmbarea, di nu o-aguneàĭ niţi cu cîńl'i.

Moaşa di lemnu di surţèl, ş-adră nă sàrţină, ma pînă z-bagă să si ncarcă, alanti mul'èrĭ, di fricà s-nu ntuneàricà, fuḑiră ş-o-alăsară.

Aclò ĭu armasi sìngură nîsă, na ĭu-l' easi nă ursă.

«Maĭe, maĭe va ti mîc, îl' faţi ursa; ndreaḑi-ti, că va ti mîc, îńĭ gurleaḑă màţîli di foami.

— Acşiţi s-ţĭ-aĭ bana, l'-u toarnă moaşa, s-nu mi mîţĭ. Ţe va s-mîţĭ di la mini? Nu veḑĭ că maşĭ k'ali ş-oasi h'iŭ.

— Va ti mîc, maĭe, ma ndreaḑi-ti; ńĭ-u foami! nu avḑî cum ńi aurlă màţîli, di s-pari că z-bat luk'l'i nauntru.

Maea u l'a de aoà, de-aclò, o-andùplică s-nu u cîrteascà ma cu simfunia (cîvulea) si-l' da h'il'i-sa tră nîsă.

Maea-l' tăxì h'il'a pînă se-ascapă de aclò, ma ţĭ-aflàşĭ apoea si-l' da h'il'e ali ursă. H'il'e ş-k'etri!...

Feata moàşil'eĭ ḑua lantă s-turnà di la şoput. N-cali l'i-easi ursa, adrată ca moaşi şi-l' ḑîţi:

— Ea ascultă, feată mea, si-l' ḑîţĭ a mă-taĭ si-ńĭ da ţe-ńĭ ari tăxită cu ğurăt, că čupuliclu aţèl veàrdili va u mîcă.

Vininda feata acasă, l'-ḑîţi a mă-saĭ, că ea ş-ea ţe păţîĭ. Moaşa u nviţă, ma s-u află altă oară n-cali şi s-u ntreabă, si-l' ḑîcă că agîrşì z-ḑîcă a casă dimîndarea.

Ḑua nantă tut acşì, a treàz nîpòĭ acşì. Tu soni sta ursa şi-l' ḑîţi: «Bagă-ţĭ mintea g'ini, s-nu agîrşeşti di calea aestă, că ti fac nă mîşcătură di vie.»

S-toarnă feata acasă şi-l' spuni a moaşil'eĭ. Moaşa niţi şi şteà, că-ĭ ursa, ţe nu-l' da bană a feàtăl'eĭ. De aţeà se-ascapă nă oară cama gońa ḑîsi:

— Ea ascultă, feata-ńĭ, cîndu s-te află altă oară si-l' ḑîţĭ, că mu-mea nu ş-aduţi aminti di ţivà, ş-macă ari tră loari ţivà, ĭu s-o-află s-u l'a.

Na-ŭ ş-ursa a doaua-z l'-astal'e calea feàtăl'eĭ.

— E! l'-ḑîsişĭ, ntribă nîsă?

— L'-ḑîşŭ, apîndisì feata.

— Şi ţe z-ḑîsi?

— Ńĭ ḑîsi, că ĭu s-o-afli, s-u l'aĭ.

Ahîntu aştiptà ş-ursa; u k'ică din anumirea ş-aoà feàţiră soţl'i cîtră tu pîduri.

Mărata feata bînà aoà ca vaĭ di nîsă.

Nă ḑuă, cum cîńiseà sìngură, că ursa alăgà tră vîră pradă, adră nă carti ş-o-arcă pri un àrburi. Nu tricù mult şi na ĭu treaţi un pul'ŭ cîntát, u l'a n čoc şi ndreptu-ndreptu azbuiră trîş pri casa a frati-suĭ a feàtil'eĭ. Tră nîs earà ş-cartea. Cum o-aleapsi aestu, ş-ţinḑi àrmatli şi nk'iseaşti s-o ascapă dit mîńli a ùrsăl'eĭ.

Cîndu ağumsi nîs aoà, ursa earà tră avinari, dipu vîră priči. Maşĭ sor-sa şideà plîmtă ş-lăită, di cripà, cripà ca nîsă ţe nu vrea. Cît şi-l viḑù pri frati-su, dinăoară şi-l lo di guşi şi nu si săturà di băşari.

— Am cum putùşĭ, laĭ fràtile amèl, s-pitrunḑî pînă la mini lăita?

— Dorlu tră tinè me-adusi, surica mea.

— Am carĭ s-vînă bufa di ursă, frate, s-te-află aoà, va ti bea di mprostu, că-l' călcàşĭ loclu.

— Čarelu cari-ĭ, întribă fràtili?

Carĭ si zburără şi-şĭ deàdiră mìnţîli, o aflară cu cali să se-ascundă fràtili tu nă guvă.

Na-ŭ ş-ursa tră născîndă oară s-turnă:

— Feată, feată va ti mîc, ḑîse nîsă, că ńĭ-ańurzeaşti carni di om.

— Am d-ĭu s-ańurzească carni di om, că aoà ni puĭl'ŭ nu calcă! l'-apîndisì feata.

Ursa căftă nsusu, ng'os şi ma nu deadi di om, şiḑù s-prîndă. A doaŭa-zĭ, cîtu nck'isì nîsă tră avinari, fraţl'i si

ncălţară g'ini-muşàt ş-l'-alăsară culcuşlu araţi. Cu nîşĭ luară un k'àptini, nă k'atră (miràcuni) şi pocłu cu untulemnu.

Şi fuḑĭ-fuḑĭ, fuḑĭ-fuḑĭ, niţi nu videà ĭu călcà, acşiţi li tindeà cùnili. Cîndu unlu s-curmà, alantu ngrîčca-l loà.

Na-ŭ ş-ursa, prînḑu oară s-toarnă acasă la culcuş-l'i, cîndu ţe z-veadă? Caftă feată, nu-ari feată!

— Mară, Mară, ĭu h'iĭ, tine, ntribă năsă?

— Mara le-aşţearsi, si-l' l'aĭ fumlu ali Mari, l'-gri pipiliţa dipri puliţă, că tuti lùcrili a ùrsăl'eĭ zburà.

Tru oară ursa s-alàsă am-pàturlea ca vîră niòr dipu nîşĭ s-l'i-ağungă şi s-l'i dińică.

Şi fuḑĭ-fuḑĭ, cît-cît s-l'-acaţă.

Carĭ u viḑură streasă fraţl'i, şi că tră ninga nîscîndi drîşcl'eĭ vrea l'-acaţă, arcară k'àptinli dipu nîşĭ. Cum căḑù k'àptinili m-padi, tră semnu s-faţi nă păduri mari-mari şi maşĭ di sk'ińĭ îndisàţĭ, ca dinţîl' di k'àptini.

Fuḑĭ fraţl'i, fuḑĭ ursa, fuḑĭ fraţl'i, fuḑĭ ursa, năpòĭ l'-apruk'è pîngîna ş-nîpòĭ z-bagă mîna s-l'-acaţă. Fraţl'i cîndu u viḑură ahîntu aproapi, j-biură sî'nḑili di fricà.

Atumţea virsară ş-untulemnul dipu nîşĭ şi cîndu da di s-faţi nă amari teasă, cît mintea nu ţĭ-u ncapi.

Ţe faţi, ţe-adară ursa, că u treaţi diznòŭ şi azboàiră ca vimtul dipu el', cu limba scoasă nă palmă.

Atumţea fraţl'i, ngl'iţàţĭ di frică, galbińĭ măràţl'i ca ţeara, arcară dipu nîşĭ şi k'atra.

Di nă cali s-faţi un munti di sturnari, ţe ma cît băgà ursa pătuńli năinti, se-aflà cu doauă ċoari năpòĭ, ahîntu multu aruk'uşurà. Deadi, feaţi, s-pidipsì nă ḑuă ntreagă, s-lu alină mùntili aestu, nu putù, nu putù! Tamam cîndu ḑîţeà, că se află pri cîrċiliŭ-l'i, atumţea aruk'uşurà di nă oară şi tumbiculutumbi se-aflà di noŭ trăş în g'òs.

Ş-acşiţi ascăpară dol'i fraţĭ.

Moaşa cîndu deadi di-l' viḑù dol'i, ca merlu aròş, l'i si părù că s-faţi ningă nă oară.

(Spus de Tol'a Hağĭ-Gogu, Xirolivade, Macedonia.)

## 23. Lamńa cu noaŭă càpiti.

Earà ţe nu şĭ-earà.

Ună oară ş-ună etă earà doaŭă mul'èrĭ. Una earà doamnă, anantă ş-earà huzmik'ară. Ş-amişdoàŭli amintară tu nă oară cîti un fičòr.

Ş-amişdol'i fičòrĭ, carĭ criscură totna dadùn, ş-loară ahîntă vreari, că bana j-dădeà nu tr-alantu. Cîndu lă vińi oara s-l'a cseànili, k'insiră deadùn din noară. Imnă, imnă, ağùmsiră t-un loc, ĭu să mpărţà căl'urli. Şideà dol'i di s-mintueà şi ţe cali s-l'a nu şteà. Aclò, tu aţèl loc aflară priči soĭ-di soĭe, di cîti soĭe sun pri loc: l'undàrĭ, vulk'i, luk', urşi, ş-alti.

Ş-u băgară să si mpartă aclò şi să mpartă şi prìčili. Ca nîşti fraţĭ, nu să ncăčară tu mpărţîre. Unlu lo prìčili màscuri, anantu θeàminli. Cîndu să si mpartă, ş-alăxiră neàlili şi s ligară: cîndu nelu a unùĭ va sînǧineaǧă, s-h'ibă semnu, că aestu treaţi prit mari k'inδin ş-alandu prindi si-şĭ u da alagă, s-l'-ağută.

Ş-acşì ş-tràpsiră calea: un aoà, alantu cîtră aclò. Aţèl cu prìčili màscuri, si-l' ǧîţèm Dona, calea ĭu z-duţeà, astăl'è nă h'il'e di amiră, muşată — arăŭ. Ea laea plînǧeà plînǧeà, că ńila ti curmà.

Dona, ma u viǧù, l-curmară lăcrińli; s-apruk'è di nîsă ş-u ntribă:

— Ţe-ńĭ aĭ feată-muşată, ţe-ńĭ ti doari di verşi lăcrińli ca pruna?

— Ţe s-nu plîngu şi s-nu mi buisescu, ǧîsi feata. Na, tră nîscîndă oară va vinâ ponda di lamńe-cu-noaŭă-càpiti s-mi astingă.

Ş-atumţea l'-aspusi feata de adetea locluĭ, că lumea traǧi di apă, că pînă s-nu da n-ǧuă cîti un suflit di om, lamńa nu li sîrgl'aşti àpili şi că àstănǧî l'-căǧù şcurtiţă a l'eĭ.

— E! feaţi Dona. Tră ahîntu crek'ĭ? s-nu-ţĭ h'ibă dip fricâ; pînă cîndu bînèǧ ĭo, bag-u srîmbă.

Cum earà nîs curmàt di cali, ş-bîgă caplu puţîn pri ǧinucl'ul a feàtăl'eĭ si-l caftă. Aclò ĭu-l căftă, agîrşì s-l'à un ocl'u di somnu. Nu apucă s-agîrşascâ g'ini-g'ini, că ea-ŭ ş-

lamńa deadi cap. Cum u viḑù h'il'a de-amiră, u mbăirară lăcrińli cîtră ng'os.

Cum îl' k'ică nă làcrimă pri faţă al Dona, z-diştiptă di nă oară, tamàm cîndu ş-lamńa se-aveà apruk'ată di nîşĭ şi s-hăriseà că va s-mîcă doĭ, n-loc di un ca ananti ḑîli. Lă faţi un semnu agrińlor nîs nă oară şi carĭ se-aurńiră pri nîsă, făşĭ-făşĭ u scoàsiră. Carĭ cu un armu se-aleapsi, carĭ cu un čol'ŭ, carĭ cu ţe putù s-arapă.

Băgară atumţea s-gurleaḑă àpili, văl'urli, arîurli, că ḑîţeàĭ: ţe-ĭ aestă? că ma naintea lamńĭa sîrgl'à maşĭ cîti un ḑeadit.

Dona traḑi cuţutlu dit şileah'i şi-l' tal'e noàuli limbi ali lamńi dit noàli càpiti, li mbàiră t-un h'ir di mătasi, şi-şi li k'ică di guşi,

Lumea tută s-ńirà şi s-čudiseà ţe s-h'ibă ş-aestă şi vîră nu cţiḑà z-ducă, z-veadă. Araplu ţe-aveà dusă h'il'a-al amiră la lamńi şi ţe şideà ascumtu, cît viḑù că lamńa-ĭ moartă, nu k'ari k'irò, ma z-duţi şi-l' plîntă cuţutlu pri dinăpòĭ al Dona ş-lo-alasă mortu. Apoea băgă feata s-ğură, să nu aspună, că di nu, l'-tal'i caplu. Ğură feata di zori.

Amirălu cîndu află, că araplu l'-ascăpă feata şi vătămă lamńa, maşĭ haraŭă earà. Ţe s-l'i da, ţe bun s-l'i facă, aĭ s-l'-u da nveastă. Aţeà vrea ş-araplu! După nă siptămînă earà s-facă numta.

Laĭli priči al Dona plînḑeà ḑuă ş-noapti ningă domnu-su şi nu z-băteà di ningă nîs. Aclò ĭu plînḑeà nîsi, nà dipuni un puĭl'ŭ cîntàt şi bagă z-batà:

— Macă vreţĭ s anvieaḑă, un puĭl'ŭ muşàt ca mini s-acăţàţĭ, si-l tăl'àţĭ şi sîndili tu ureacl'i s-l' stricuràţĭ. Acşì băteà puĭl'lu.

Vulpea lu ascultà, cu gura căscată dipriună şi cu cît puĭl'lu cîntà, cu ahîntu ş-nîsă se-apruk'à şi-l' ḑîţeà: Cum ḑîsişĭ, h'il'u, că no-avdu di auşatic? Că-ńĭ h'iŭ mul'ari moaşi.

— Cam-aproapea, cam-aproapea, l'-grea vulpea, că de, h'il'u, auşaticlu-ńĭ-lo urècl'ili.

Puĭl'lu tut ma z-dipuneà dipri alumak'i, pînă cîndu vulpea, cu drăcuriĭli a l'eĭ, arsari nă oară şi lu ančupă:

— Puĭl'ŭ muşàt, feaţi nîsă, cu luminarea s-ti căftàm ş-nu teaflàm. Ahît ş-l'-arùpsiră caplu, l'i stricurară sîndili tu ureacl'a al Dona şi aestu anviè tu oară.

Al Dona-l' părù, că aveà durńită ş-cît si sculă ḑîsi:

— Ţe-avùt di mi diştiptàt? Ţe dulţi somnu-l' trăḑeàm!

— Ţe somnu, laĭ corbe curbişane, că aţelu ş-fu moarti curată, l'-griră zlăk'li cu nă boaţi şi-l' îmbăirară ună-di-ună, cum fu vătămàt di aràplu.

«Bre! ḑîsi nîs, un aràp s-mi vàtămă? Aşteaptă, ţe va-l' adàr.»

Carĭ înk'isì nîs calea-calea, işì tamàm tu hoara amirăluĭ. Erà ḑua, ţe s-mărtà h'il'a di-amiră cu araplu. Dona, carĭ intră n-hoară, trapsi la nă moaşi si bea puţînă apă, că aveà cripată di seati. De-aoà di aclò, îl' ḑîsi moaşa cum azĭ s-faţi numtă mari, că s-mărită h'il'a amirăluĭ cu araplu, ţe-l' ascăpă bana.

Dona si scoală, acl'imàt-neacl'imàt şi traḑi ndreptu la bisearcă, ĭu vrea s-facă ncrunarea.

Cît lo preftul z-bagă vluitolu, s-l'i ncrună: «Staţi!» gri nîs. «Aestu nu-ĭ omlu ţe-l' ascăpă bana!»

Feata de-amiră cîtu-l viḑù, acăţă s-u gîdîlică tu ìnimă. Bre! cum easte, cum nu easte, lu scoàsiră la amirălu. Aoà vińi ş-araplu să-şi caftă tińia, că taha lu aruşnă pri nidriptati Dona.

După ţe zburî araplu, ţe zburî, ascultară z-veadă ţe va grească ş-Dona.

Araplu, agîrşiĭ s-u ḑîc, avea tăl'ată noàuli càpiti ali lamńi ş-le-aveà adusă tră mărtirie.

Atumţea Dona lî ḑîsi:

— Nu vă ntreb, se-află càpiti fără limbi ĭuvà?

— Nu! gri amirălu.

— Macă nu! ea mutriţĭ-li càpitli di lamńi, aŭ eali limbi? Bagă di mutrescu càpitli, le-află tuti fără limbi.

Acăţă araplu si s-àpără, că nîs lî li tăl'è, ma că nu şti ţe li feaţi, căună că altă, ţivà! Zboàrili a luĭ no-acăţà loc, că Dona li scoasi din sin şi li deadi amirăluĭ s-li veadă.

Cîndu-l' griră şi a h'il'il'eĭ si grească, ţe-ĭ ş-ţe nu-ĭ, aspusi alih'a din cap pînă n-coadă. Lu-acaţă atumţea pri aràp, îl leagă di doĭ cal' ne-acăţàţĭ şi cîndu lă daună pristi cur, armurĭ-armurĭ lu scoàsiră.

Apoea Dona si nsură cu feata di amiră şi trîş cîndu şi-ḑură pri measă, nîinti ţe s-acaţă s-mîcă, scoasi un susk'ir amirălu. Trîş cîndu s-mută measa, susk'iră ninga nă oară.

— Ţe ţ-u dorlu, mărite amiră, ntribă atumţea Dona?

Ţe s-h'ibă h'il'ŭ! Maşĭ nă pènură am ninga tu ìnimă: Im

pădurea mpuşcl'ată easti nă cali aràŭă ; di cîte orĭ ń-ari tricută oastea, nîpòĭ nu-ńĭ se-ari turnată. S-putearim s-me-ascàp şi de aestă, tuti bùnili vrea s-le-am pri loc!

Ţe earà calea ţea ? Di cîti orĭ vrea s-treacă vîră suflit di om, apîrńà nă grîndini, nă furtună, di ḑîţeàĭ, că k'ari lumea. Aclò se-aflà nă moaşi măvistră cu călіva l'eĭ. Cît băgà z-bumbuneaḑă, se-ascàpirà şi să sfùlḑirà, măvistra l'-acl'imà să se-acùmtină tu călivă-l' şi s-adastă taha pînă s-treacă furtuna. Ună vinità oàmiń'i tu călivă, trăḑeà nă oară cu mètura şi-l' mărmuriseà di mproşti.

Dona s-nu-l'i aspargă k'efea socru suĭ, ş-angană zlăk'li ş-aĭ să z-ducă ş-nîs şi ţe s-pată, s-pată.

Ne-ağumtă g'ini şi na ! acaţă nă bumbuniḑari ş-nă furtună di s-cutrimburà tut loclu. Na-ŭ şi mbogra di moaşi cu boaţea l'eĭ îndîcînità, ĭu l-acl'amă tu călivă, pănă s-treacă furtuna. Ună vińità a luĭ aclò cu zlăk'li ş-cîndu traḑi nă oară cu mètura, l'-mărmurisì !

Atumţea nelu a frati-suĭ si sînḑină unăşună. Aduk'ì nîs, că nu-ĭ lucru curàt şi că frati-su prindi să se-află tu mari angusă ; si scoală si z-ducă s-lo-ascapă.

Calea-calea, di om-om, l'-deadi di urmă şi ağumsi tu hoara amirăluĭ. Amirălu cîndu-l viḑù n-codru cu zlăk'le, l'i si părù că-ĭ ḑinir-su vinìt. Maşĭ cîndu viḑù că nu-s zlăk' màscuri, aduk'ì, carĭ easti şi-l' spusi, ţe cură.

Aestă vrea ş-nîs şi o-angană cîtră aclò căţaŭa. Cît ağumsi ş-nîs aclò, acăţă z-da grîndini ş-furtună turbată. Moaşa-măvistră ah'urh'ì s-lu acl'amă tu călivă, s-adastă pînă s-treacă furtuna. G'ini-ma nîs, mălăgàr, îl' ḑîţi:

— Aravdă, maĭe, ş-nu ţ-u mîcă ìnima, că va vin ş-aclò.

Ş-acşì, el nu dusi pînă nu tricù furtuna ş-grîndinea. G'ine-ma mètura li moaşi aveà puteari maşĭ cît ţîneà grîndinea ş-furtuna. Ună ţe triţeà furtuna, doĭ paràţĭ nu-l' făţeà amaea ş-mètura l'eĭ. Ş-furtuna nu ţîneà ma multu di treĭ orĭ putè. Sîrgl'aşti atumţea ğònili cu zlăk'l'i şi o-acaţă di vacă pri măvistră şi-l' faţi :

— Frati-ńu, căţaŭă, că di nu ti dińìc cumăţĭ-cumăţĭ.

Măvistra, carĭ u viḑù streasă, lu nviţă s-l'a cupa dipri puliţă cu apă discîntată di treĭli miri, s-lu pruscuk'ască şi va s-anvaḑă troară. Ğònili, cu apa aestă l'-anviè tuţĭ cîţĭ îl' pimsi

mira lor aţea laea aoà. Arsiră apòĭ un čireàp di noaŭă orĭ şi carĭ u nh'ìpsiră nauntru, scrum se-adră.

Ş-acşì s-turnară nîpòĭ la amirălu, ĭu si nsură ş-alantu fičòr ş-apoea dipusi amirălu dipri scamnu şi intrară nîşĭ şi-şĭ mpărţîră amirăril'a, ş-adùsiră ş-părinţîl' acloţi j-bîneaḑă ş-azì carĭ s-nu muriră.

Ahîte ş-tute!

(Spus de Tuliŭ N., Avela, Epir.)

## 24. Ţ i l a.

Earà nă oară ţe ş-earà.

Earà nă oară ş-nă zămani, cîndu Dumniḑă imnà pri padi di lo-alinḑeà boĭl'i, earà unà mul'are. Mul'area aestă erà glaru-lişoară. Numa l'eĭ earà Ţilă. Nă ḑuă ş-lo curmul şi nk'isì ntră leamni. Ca k'irută ţe şi earà, ea nu-şĭ lo-apreadună g'ini-muşàt curmul sun soară, cum faţi tută lumea, ma lo-azvîrnueà prim padi. Caplu di curmu ţe s-trăḑeà azvarna se acăţă di un sk'in. Ţila, k'irută macă, nu mutrì s-lu disfacă, ma şĭ-băgă mintea cu sk'inlu, şi, traḑi nîsă, ţîni sk'inlu, trăḑeari di zurlă: lu zmulsi sk'inlu cu tuti arădăţìńĭ. Tu zmùlḑirea ţe-l' feaţi, ţe s-ţă veadă ocl'il' ? Ună avisteari ntreagă nauntru. Ş-maşĭ flurii, di l-aţeali cama ńiţli pînă l-aţeali cama mărli.

— E! faţi Ţila. Pînă tora nu-ńĭ viḑură ocl'il' pètali gàlbini; Ea glăruşca ş-o aveà, că suntu pètali. Ş-acşiţi ş-umpli poala şaĭ s-le-aducă acasă, să şi ncalţă porţil', că tră nîşĭ făţeà ahtărĭ pètali ńiţĭ.—Di diparti anḑîreaşti bărbatu-su ş-acaţă s-l'i strigă şi s-ansară:

— Bărbate, bărbate, ţe-am aoa-ea, ţe-am!

— Ţe-aĭ, u-ntreabă bărbat-su?

— Pètali tră porţi, am ţe!

— Cum, morĭ, pètali tră porţi?

Cîndu-l' disfaţi poala ş-mutreaşti, l'i si loară ocl'il'.

Ma, tra s-nu aspună mul'ari-sa prit viţini, că u ştea ţe k'irută prămătie easte, s-feaţi taha ş-el, că de-alih'a-s pètali di porţi şi-l' li lo s-li bagă n-casă, tră să ncalţă porţil' adoaua-z. Apoea, cu nîsă năinte, dusi la sk'in ş-le-apreadună tuti. Carĭ le adusi n-casă, băgă di li ngrupă tu ţilàr. Ţila, cîndu li

ngrupà nîs, mutreà prit cărpitura di uși. Ma dusi el a doaua-z la agru, Țila avdzî un misurâr țe grea: «Carî l'a misuri, oali, poači cu lînă, cu călămărî, cu pètali vecl'i, că vaĭ fugă!»

Cîndu avdzî Țila acșiți, țe-ș dîsi: «Ea s-l'i aspùn nă pètală di porcu, nacă da ș-cu nîsă.»

Alaga-alaga nîsă, prit glăvănie, intră n-țilâr și tac-tuc cu sk'iparea, li dizgroapă fluriili, l'a născîndi m-poală ș-le aspuni a misurarluĭ:

— E! țe dîțî, misurare, daĭ misuri cu pètali di porcu? Aestu o-aduk'î, că-ĭ scurtă tu minti, că-ĭ cu treĭ scînduri și nu k'ari k'irò, ma u ntreabă s-easti-că ari multi.

— Un k'up plin, dîți nîsă.

— Carî s-lu-adùți k'uplu tut, l'-fați misurarlu, țî li daŭ misùrili ș-oàlili ș poàcili tuti.

Cîndu avdzî acșiți Țila, haraŭa n-casă; ea ș-o-aveà, că-lo-arîdi. Feați tu oară trambă, deadi fluriile, lo vàsili și umplù tută casa cu nîsi.

Apoea iși pri prag s-așteaptă bărbat-su și si-l' l'a sihărik'i di arîdearea țe-l' trapsi a misurarluĭ.

Cîtu-l viqù di nàparti, acățâ:

— Bărbate, bărbate țe fecŭ ĭo! ș-arsăreà ca nă k'irută țe earà.

Bărbatu-su s-pălì di nă oară, că vaĭ adră vîră glărimi, ma nu-l' si duțeà mintea pîn-aclò.

Cîndu intră n-casă și-și paști ocl'il' divarliga, țe z-veadă? Misuri, oali, poači, k'upurî, soĭ-di-soĭe.

— D-ĭu le-aflàși, morì vătămată, l'-fați năs.

— D-ĭu al'urea? arîș un misurâr: îl' ded pètali și-l' loaĭ misùrili s-mușățescu casa!

— Bobo! măratlu-ńî, țe-ńî adràși! Și cîndu o acață di-l' traqi un școp, l'i li k'isă oàsili. După țe u bătù, «nu mi bati» qîsi nîsă, «că ți-adùc ș-alti pètali ĭo.»

Țe s u bată ș-nîs și țe ocl'il' s-l'i scoată. Aveagl'i lînditlu pînă nu li teasi; li teasi, n-cot îl' li faț tuti. O-alăsă, ma cîrtît eară ahîntu, că pîni nu-l' si băgà n-gură.

Nă qua, cum si nsurinà Țila tu avlie, că lucru nu și ștea craŭ! triteà prj ningă casa lor cămìlili amirărești, ncărcati cu hăznă. Nă cămilă, di furtie greauă, șcl'upicà ș-armasi pri dinăpòĭ. Țila u traqi di căpestru și u bagă n-casă. Cum earà

tu amurḑită, niţi că u viḑù vîră. Na-l şi bărbatu-su di la agru seara.

L'-arsari Ţila s-l'-aspună, că ţe află nîsă, nu află vîră. Aestu om întrèg şi mintiòs, aduk'ì, că pali vîră avisteari va-l' adusi. Cîndu veadi cămila, nu amînă, ma u discarcă, şi-l' da cali afoară. Apoea pitreaţi mul'ari-sa ntre-apă şi pînă să s-toarnă nîsă, li ascumsi tu patru suti di guvi, ţe ne draclu s-nu poată s-le-află.

Ḑua anantă bărbatlu armasi di la agru. L'-earà fricà s-nu-l'-u facă nîpòi g'esă Ţila.

A doaŭa-z, amirălu bîgă til'àn tră cămila călcată. Amirălu tăxeà ğumităt di flurìi, a cuĭ vaĭ aspună furlu ţe fură hăznălu amirărescu.

Cîndu til'anlu grea tu sucak'a li Ţili, bărbatu-su u băgă su nă cupaṅe şi s-nu avdă ţe strigà til'anlu, čucuteà pri un tènğiri şi ḑîţeà:

— Taţĭ, Ţilă, că vin găĭli di va ţî scoată ocl'il'.

Cu tut-aestă, Ţila cum feaţe, că avḑî ţe greaşti til'anlu şi gri, că năsă lu-află.

U l'a s-o-aducă la cunak'i dadùn cu bărbatu su.

— More-ĭ glară, lă ḑîţi aestu, ţe vă băgàţĭ mintea cu nîsă? ma vîră nu-l avḑà.

Tră căsmetea luĭ, catilu ţe-l' ğudicà erà ligàt di unlu ocl'u că-l dureà.

U ntreabă catilu:

— E! morĭ mul'are, ea ḑî-nă, ţe hăznă aflàşĭ tine?

— Cum ţe hăznă? Nă lamṅe ncărcată cu pètali di porţi!

— Easte glară, minduì catilu. Ş-cîndu lo-aflàşĭ, u ntribă nîs?

— Cîndu vìṅiră găĭli di ţî scoàsiră aţîa ocl'ul ğuf! acşiea!

Şi cîndu l'-da unà a catiluĭ cu ḑeàditlu tu ocl'ul bun, scînteal'e viḑù catilu.

— E! ḑîsi bărbatlu, nu v-aspuneàm ĭo, că-ĭ k'irută?

S-umplură tuţĭ atumţea, că-ĭ glară şi lî deàdiră cali deaclò. Ş-acşiţi armasiră nîşĭ avùţĭ.

Părămìθ ṅi şteam. părămìθ v-aspùş, nu ştiŭ cum fečŭ, ma nu v-arîş.

(Auzit de la mama mea Despa, Avela, Epir.)

## 25. H'il'lu de-amiră avisìt.

Irà un-oară un amiră ş-unä amirăroańe. Nîşĭ aveà ş-un fičòr. Amirăroańa lîndzidă erà greŭ ş-toate cîte feaţe amirălu. ca s-u vindică, fură din cot. După niscîntu k'irò nîsă murì· Amirălu cara armase veduŭ, nu puteà z-băneaḑă singur. Să nsură ş-lo altă mul'are.

G'ine ma aestă mul'are nu-l vrea fičorlu ţe aveà amirălu cu nveasta di prota ş-mutreà cum di cum s-lu k'ară. Di caθe ḑuă nîsă îl cîtigurseà la bărbatu-su ş-lu nţăpà, ta să-l scoată j-dit ìnima amirăluĭ.

Fičorlu, măratlu, s-purtà cît puteà cama g'ine cu nearcă-sa: O-ascultà ti tute cîte l'-ḑîţeà, nu-l' aspîrḑeà vîrnăoară k'efea ş-cu tute-aiste eara nearca nu vrea s-lu veadă.

Amirălu tut ma-l' ḑîţeà a mul'ari-saĭ: Ţe-are fičorlu, di-ţĭ intră ahît tu dinţî? ţi stepsu ţĭ-are faptă?

— Nu-l voĭ! ahît sčià z-grească mul'area.

Tricură aşì cu aistă îngrîńe toamna pîn ti Paşti. N-Graĭ-lu-Mari, cîndo tută lumea z-duţe la biseàrică, si ndreapse ta z-ducă ş-fičorlu.

Nearcă-sa îl cl'imă şi-l' ḑîse:

— Avḑî-me, h'il'ŭ di cîne faptu! s-nu şeḑĭ multă oară la biseàrică, ma s-(v́)inĭ cît cama troară, că cavàĭ di tine, cara s-amîńĭ.

— G'ine, ḑîse fičorlu, va z-(v́)in.

Si duse fičorlu la biseàrică şi şiḑù ningă tată-su, ca di tòtînă. Ma no-amînă multu şi s-turnă agońa a casă. Cîndo amirălu inşì ş-nîs di la biseàrică, lu ntribă fičorlu:

— Că-ţe fuḑìşĭ ahît agońa?

Nearca, ni unä ni altă, arsare şi greaşče;

— Ta s-me-acaţă mine, am ti ţi!

Amirălu, cîndo avḑî' aiste zboară, s-feaţe foc di inate. Nîs li pistipsì ş-nu s-minduì, că tute irà înţăpătùrĭ de-a mul'ari-saĭ, ta s-lu k'ară fičorlu.

— Ţi vreĭ s-l'i faţim, ḑîse nîs amul'ari-saĭ?

Alasă-me mine, că lu-ndreg ĭoŭ cum lipseasče.

Cl'imă apoea îndòĭ huzmik'àrĭ ş-lî ḑîse:

— S-lu loaţĭ aistu fičòr şi s-lu duţeţĭ tu munte şi s-lu vătămàţĭ ş-ca semnu si-ńĭ aduţeţĭ ocl'il'.

Îl loară oàmiń'i şi-l dùsiră tu munte, ta s-lu tal'e. Ma fičorlu lă se arcă la čičoare şi-l' pălăcărsì cu lăcrińle tu ocl'i, că s-lo-alasă z-bîneaḑă, că bana-ĭ dulţe. Huzmik'arl'i atumţea îl ńiluiră şi nu-l tăl'ară, ma, ta s-nu l'i ncače mul'area amirăluĭ, l'i scoàsiră maşĭ ocl'il' şi lo-alăsară aclò.

Fičorlu, armàs singur tu munte, nu şčià cîtră ĭu z-ducă ş-cîtră ĭu s-acaţă. Nu-l' si videà. Vîrnă nu se avḑà s-treacă pe-aclò ta s-lo-ağută. Şiḑeà împrostu ş-acîţă ta să-şĭ plîngă hala. Plîmse-plîmse pînă căḑù îm-pade lişinàt j-durńì sum un àrbure.

Ḑua alantă el cu tahminea acăţă s-imnă pit munte, nacă da di vîrnă hoară i di ţivà oamińĭ. Alăgă aşì pit munte multe ḑîle. Pîne no-aveà, te-aţeà si nviţă s-pască şi să s-hărnească cu èrg'ile ţi crişčà pit livăḑĭ ş-cu frînḑîle di pi arburĭ.

Aşì tricù fičorulu ca vîrnă mes tu munte. Pînă ma năpòĭ, cu imnarea, ağumse la nă hoară. Oàmiń'i din hoară, cara-l viḑură ahtare tinir muşàt ş-orbu, multu lî si jilì ìnima. Il loară şi-l dùsiră s-treacă ună seară la casa unuĭ oarfăn.

Fičorlu, dupu ţi z-duse, zburî' cu oàrfînlu ta s-alagă dol'i deadùn s-ţeară şi să s-hărnească. Aşì feàţiră ş-acăţară s-imnă hoară di hoară pînă ağùmsiră tu văsilia a tată-suĭ a òrbuluĭ. Ma tora nu văsilipseà tată-su. Nîs di cîndo aveà ascultată mul'ari-sa şi aveà alăsată ta s-lu k'ară fičorlu, vîră ambăreaţă nu aveà, ma tute lùcărle anàpuda, îl' si duţeà.

Di tute părţîle alanţî amiràḑĭ lo-aveà bătută ş-l'-aveà loată amirăril'a.

Fičorlu aţèl orbul, ĭu z-duţeà di casă-casă, ḑîţeà a tutulòr:

— Carĭ va amirălu s-o amintă amirăril'a, s-mi l'a mine, s-ńĭ adară unä cruţe de-amàlamă ş-unä flămburä tutä di hrisafe.

Di un de-alantu ağungu zboărăle pînă tu ureacl'a amirăluĭ.

Aistu s-ńirà, ţi turlie. Ma cum ḑîţe un graĭŭ armàs di la auşatic: omlu cîndo cade to-amare, se-acaţă şi dĭ-un şarpe. Aşì feaţe tora ş-amirălu tu strimtura ĭu s-aflà.

L'-adră dicara a òrbuluĭ, fîră ca si şčibă, că aţèl orbu easte h'il'-su, unä cruţe de-amàlamä ş-unä flämburä di hrisafe şi-l bägă nintea ask'èril'eĭ.

Fičorlu z-duse la oaste ş-ninte ta s-acaţă pòlimlu, să z-bată, si ncl'ină la Dumniḑă şi-l pălăcărsì, ta s-l'-ăgută. Dumniḑă lo-ascultă, că aistu fičòr erà multu bun şi ndreptu şi aşì tuţĭ duşmańl'i a tată-suĭ fură bătùţĭ şi amirălu putù si-şĭ l'a eară amirăril'a.

Cîndo viḑù čudia aistă amirălu, ţi nu se-aştiptà, niţi si nvisà, îl cl'imă fičorlu la pălatea luĭ şi-l' ḑîse:

— Ţi vreĭ s-ţă daŭ te-ahtare buneaţă ţi-ńĭ fiţeşĭ?

— Ţivà nu voĭ, ḑîse fičorlu, maşĭ z-ved amirăroańa nă oară.

U cl'imă amirălu amirăroańa ş-o-aduse di nintea a fičorluĭ. Mea cît vińe ş-un foc inşì dit ocl'il' a òrbuluĭ ş-ca vîrnă sfulgu tricù tu ocl'il' amirăroàńil'eĭ ş-aistă urg'ì dĭunăoară.

Fičorlu, după aistă, nu şiḑù multu la pălate, ma fuḑì tu munte ş aclò ningă un şoput z-virsă ş-avìsì.

Dit oàsile a luĭ inşì un mer ş-aestu mer z-duse tut to amare. Amarea s-feaţe ca untulemnu ş-arîspîndeà unà ańùrizmă multu muşată. Tuţĭ s-čudiseà, ţi va s-h'ibă aistă. Atumţea s-adunà şapte amiràḑĭ ta z-veadă d-ĭu vineà aistă ańùrizmă. Caftă-caftă tu tute părţîle ş-ağungu tu mùntile aţèl. Aclò lo-află fičorlu aţèl virsàt ş-avìsìt. Tuţĭ se-apleacă ş-başi oàsile ş-apoea ḑîc, s-adară un mînăstìr tu loclu aţèl.

G'ine ma nu s-acăk'iseà, caĭ di şàptil' amiràḑĭ s-l-o-adară.

Unlu ḑîţe: «ĭoŭ va s-l-o-adàr», alantu ḑîţe «ĭoŭ». Atumţea nă moăşe, ţi şideà aclò, z-duţe la amiràḑĭ ş-lî ḑîţe:

— Nu vă ncăčàţĭ! ma loaţĭ şapte ving'al'e ş-lăsaţĭ-le ună noapte ningă lipsan. To-acùĭ ving'èl'ŭ va s-intră lìpsanlu, aţèl s-adară mînăstirlu».

Amiraḑl'i o-aflară n-cale mintea moàşil'eĭ ş-te-aţeà adùsiră, ningă lipsan şapte ving'al'e şi le-alăsară aclò ună noapte. Tah'inà, cîndo z-duc s-li veadă, lìpsanlu aveà intratà tu ving'el'lu a tată-suĭ.

Atumţea aistu acăk'isì, că aţèl orbu ţi lo-aveà ağutată tu polim ş-ţe aveà avìsită aclò, irà h'il'-su. El plîmse şi z-dirinà di plîngu multu, că-ţe s-aĭbă ascultată mul'are-sa, ma n-cot irà tora.

Ti adùţire-aminte adră apoea aclò un mînăstìr mare ş-muşàt, ţi nică azĭ tutà ḑua easte împrostu.

(Spus de K'ia Mişicu, 40 anĭ, Cruşova 1895, şi comunicat de d-l N. Baţaria.)

## 26. Feata ş-aslaṅl'i.

Erà ţi nu şĭ-erà.

Erà unoară un vîsil'è multu avùt, avùt aruptu.

Mul'are-sa l'-aveà moartă di multu. El aveà maşĭ ună feată multu muşată.

Ună ḑuă vîsil'elu duse se-avină nîscînḑî furĭ, ţi tut ma-l' călcà vîsilia şi vătămà oamińĭ. Acăţă vîră patruḑăţĭ di nîşĭ şi l'i ncl'ise tuţĭ tu ună udae dit pălatea luĭ. A feàtil'eĭ nu-l' spuse, că acăţă furĭ, ma-l' ḑîse maşĭ s-nu intră tu udaea ţea.

Treaţe nă ḑuă dao, şi a feàtil'eĭ nu-l' arăvdà ìnima pînă s-nu veadă ţe are n-cl'isă tată-su tu udaea, ĭu nu o-alăsà s-intră.

Te-aţeà ună ḑuă l'a cl'aea ş-u dişcl'ide. Il' si păreà a l'eĭ, ca va z-veadă cari-şte ţe muşutèţĭ, cîndu ţi z-veadă? patruḑăţĭ di furĭ ni-laţĭ neaspilàţĭ di ti loa data. Di fricà feata lo ună apală şi se-alină sti uşe. Furl'i nu u viḑură feata, că atumţea durńà tuţĭ.

Un di nîşĭ, după ţe z-diştiptă, z-duse la uşe, ca z-veadă, carĭ aveagl'e. Cîndu viḑù, că nu-ĭ vîr ş-că uşa-ĭ dişcl'isă, lă gri ş-alintòr, ca să scoală şi s-fugă.

Tuţĭ si sculară ş-ah'urh'iră s-fugă un cîte un. Ma cît loa s-easă şi feata di stri uşe trăḑeà apala şi hîrşt! lă tăl'à caplu a furlor.

Aşì tricură 39 şi feata l'-tăl'è tuţĭ. Aveà armasă maşĭ căpitanlu. Ma napòĭ tricù ş-el şi feata trapse apala ş-pri nîs, ma nu putù si-l l'a g'ine şi-l pliguì puţîn pri frîmte. Căpitanlu u viḑù, s-turnă cîtră nîsă şi-l' ḑîse:

— A! ca s-nu ti vătămarim! ş-fuḑì.

Tricù di atumţea zămane multă. Feata lo-aveà agîrşită căpitanlu şi zboărăle, ţi-l' aveà ḑîsă.

Ună ḑuă, cîndu niţi nu-l' triţeà prit minte a feàtil'eĭ, vine la tată-su căpitanlu, adràt cu straṅe muşate şi hrisusite, di nu puteàĭ s-lu cunoşti ĭuvaşuva. Intră tu pălate, trapse îndreptu la amirălu şi-l' ḑîse:

— Eŭ h'iŭ un om multu avùt, di nu ştiŭ niţi cîtă aveare am H'iŭ dit aţèl loc (şi spuse numa locluĭ). Vin s-ţî caftu h'il'eta nveastă.

Amirălu niţi unä, niţi doauä, după ţe ntribă ş-feata ş-află că va, ḑîse, că l'-u da.

Ḑua lantă s-feaţe numta amirărească la amirălu şi cara s-biţî, căpitanlu ş-lo niveasta şi nk'isiră dol'i pri cale, taha z-ducă la casa ğòniluï. Amirălu îl' pitricù, pînă ïu-l' pitricù, şi s-turnă a casă-l'.

Cît armàsiră singurï căpitanlu cu h'il'a amirăluï, căpitanlu s-turnă şi-l' ḑîse:

— Mi cunoşti carï h'iŭ?

— Nu! ḑîse feata.

— E! să ştiï, că h'iŭ căpitanlu ţe-ńï me-aveà ncl'isă tată-tu ş-ţi-ńï mi tăl'àşi pri frîmte. Tora-ńi vińe ş-ańia oara s-ţî li discumpăr tute. Te-aţeà z-ḑîc, andreaḑi-te tră moarte.

Feata nmărmurisì, ma ţe s-facă, ïu z-ducă, la carí s-caftă ağutòr. Căpitanlu o-acăţă ş-u ligă di un àrbure, apoea duse s-adună leamne, tra s-u ardă. Na, că tu oara ţea trec pre-aclò nîscînţî părmătefţî. Ea cît îl' viḑù lă ḑîse:

— Dizligaţï-mi, mea iţi z-vreţï, va vă daŭ.

Părmătefţîl' u dizligară şi fuḑiră cu tută nîsă.

Nu treaţe multu şi ea-ţï-lu căpitanlu, ïu-ţï vine cu un stog di leamne de-anùmirea, ma mutreaşte ncoa, mutreaşte nclo no-are feată tu migdane.

— Bre! îşï ḑîse nîs cu mintea, loclu nu u ngl'ită, lipseaşte s-o-aïbă ascăpată vîrnu.

S-alină agońa-agońa pri un àrbure analtu şi de aclò mutreaşte anvîrliga, nacă va s-u veadă ïuvà, cîndu ea diparte di nîs, viḑù părmătefţîl' cu cîrvanea.

— E, voï, lî strigă nîs, ţe oamińï h'iţï, nu viḑùt vîrnă feată ţe o-aveàm ligată di un àrbure?

— Nu, nu! strigară el', noï nu h'im oamińï ţe s-mutrìm sum cale şi stră cale.

Părmătefţîl' u loară feata şi u dùsiră tu un cîsîbă mare. Carï u videà feata ahî't muşată, l'-armîneà mintea tră nîsă. Di un di alantu avde şi h'il'lu amirăluï şi vru s-u veadă ş-nîs. Duse tu casa ïu aveà traptă părmătefţîl', ma cît u viḑù ş-nîs l'i intră tu ìnimă, tre-aţeà, ni unä ni altă, ma u căftă nveastă.

— Nu poţï s-mi l'aï, îl' ḑîse nîsă, că acşiţe un ğone ńï-are inate ş-va s-ńi mîcă grînlu, că-l tăl'àï pri frîmte.

— Mea tr-aestă easte zborlu, îl' ḑîse h'il'lu di amiră? Cît

tre-aestă s-no-aĭ fricâ ičĭ. Am unâ pălate cu patru paturĭ. La tute pòrţile ş-la tute ùşile aveagl'e nîscînţî aslàńĭ, ţe-ńĭ ţî si zbîrlescu perl'i n-cap cîndu-l' veḑĭ. Noĭ va s-şidèm tu patlu di nsus şi ma-l' ţîne a ğòniluĭ a tăŭ, las vînă.

După aeste grăire, feata nu gri zbor, ma s-mîrtă cu h'il'lu di amiră.

Tricură ańĭ di atumţea. Bînà g'ine h'il'lu de amiră cu feata. Nîşĭ le-aveà agîrşită tute ş-mutreà di zefk'a lor. G'ine ma, apa doarme, duşmanlu nu doarme. Căpitanlu nu lo-acăţà loclu. S-l'i k'ară feata dintr-ocl'i, s-faţe arşine ma mare? Tr-aţeà nîs acăţă s-alagă tute lòcurle, ca so-află feata. Ti tih'a luĭ s-nu alagă multu, vine ş-tu hîsăpălu ĭu ş-bănà feata. Intreabă un, întreabă alantu, pînă tu sone di tine di mine, nviţă, că feata easte la h'il'lu de-amiră.

— Stăi! ḑîse nîs.

Si duse la un fəvru, ş-adră pènuri mărĭ şi un čoc. Cîtu ntunecă g'ine-g'ine, lo pènurle ş-čoclu şi z-duse pînă la pălatea amirăluĭ. Apoea, agalea, agalea, li plîntă pènurli şi s-alină pri pălate, dizvălì čitia şi z-dipusì tu udaea feàtil'eĭ.

Aestă ninga nu o-aveà acăţată somnul. Cîndu viḑù căpitanlu dinăintea l'eĭ, s-aspărè multu şi vru si zg'ileascâ şi s-l'i strigă a bărbat-suĭ.

— Taţi! îl' ḑîse căpitanlu, că ma z-vînă aţia, va-l vatăm.

Tăcù ş-feata. Apoea căpitanlu u lo di mînă, ca s-easă dit pălate şi s-fugă. Ağùmsiră pînă la scară, aclò ĭu avigl'à aslańl'i.

— Aslàńĭ, aslàńĭ, lă ḑîse feata, tră ţe vî hrănìm, tra s nu-l măcàţĭ aestu om?

— Ţe va nă daĭ, griră nîşĭ?

— Ea ţi va vă daŭ: natlu di ntîńĭ a vostru s-h'ibă.

Atumţea aslańl'i si sălg'iră pri căpitàn, şi pînă z-ḑîţĭ ţinţi no-armase niţi filie di nîs.

Acşì ascăpă feata di căpitanlu. După multu-puţîn, nîsă armase sărţină şi cîndu-l' vińe oara z-dizvoacă, feaţe nă feată Lipseà s-u da a aslańlor, că acşì ş-avù zborlu, ma nîsă le-agîrşì aţeale zboare.

Criscù feata mare şi ambară ş-acăţă s-ùrdină la scul'ò. Di cîte orĭ triţeà pri la aslàńĭ, aeşti îl' ḑîţeà:

— Feată, ḑî-l' a mă-taĭ s-nă da, ţe n-are tăxită! ma feata agîrşà totna.

Ună ḑuă aslańl'i îl' deàdiră bilbiče. Feata li lo ş-le-aduse la mă-sa. Mă-sa u ntribă.

— D-ĭu le-aflàşĭ aţeale bilbiče?

Atumţea feata ş-aduse aminte di cîte l'-aveà ḑîsă aslańl'i şi-l' ḑîse a mă-saĭ:

— Mamo, aslańl'i-ńĭ ḑîc tută ḑua cîndu trec, s-lă daĭ, ţe l-aĭ tră dare? Ţe lugurie l-aĭ tră dare?

— Ea tine feata mea!

Apoaea u lo ş-lă u duse aslańlor. Aeşti u loară ş-u feàţiră mîşcătùrĭ, mîşcătùrĭ pri mărata di feată.

(Cules de la Ioan Nicola Zuchi di Veria, Macedonia.)

## 27. Fitšorlu ku nelu su limbo.

(Transcris după ortografia aplicată dialectuluĭ aromân de d-l Gustav Weigand.)

Eara no ọaro un fitšor tse-l pitriku mu-sa so akumpuro 10 parats praš, s-adaro mukarẹa. N-kali fitšorlu astul'é nušti fitšorị tse trudzẹa ku k'etrili pri un kuni:

— Fitšorị, fitšorị, lọ dzusi nus, vọ dau dzatsi parats ńi-l dats ańia kunili atsel?

— L'a-l! ul dzusiro fitšorl'i ši-s loaro dzatsil' parats.

El s-turno apoẹa a kaso ku kunili ši-l' kufto a mu-saị altsu parats tra s-akumpuro praš. Mu-sa nu-l vuryi.

No alto dzuọ, tut akši, l'-dẹadi mu-sa dzatsi parats s-akumpuro untulemnu tra s-aprindọ kundila ši el karị aflọ n kali trei fitšorị, tsẹ-astrudzea ku k'etrili z-vatumọ no kutuši:

— Fitšorị, fitšorị, lọ dzusi el, vọ dau dzatsi parats, ń-u dats ańia kutuša atsẹa?

— L'a-u, ul' dzusiro fitšorl'i ši-š loaro dzatsil' parats.

Nus o-adusi kutuša akaso ši mu-sa-l' dẹadi altsu parats s-akumpuro untulemnu tro kundilọ.

Nus kaθi dzuọ li mutrẹa g'ini provdzuli ši kut fu ńik sẹadžukà ku nusi dzua tuto.

Karị kriskù ma mari, akutsò s-l'i-adžuto š-a mọ-saị ku unọ ku altọ, kọ laẹa era veduọ š-nu avẹa altu afoaro di nus.

No dzuo mo-sa bugo s-la n vali ši kari nu avea leamni, iel dusi tu puduri s-fako, kundu na! iu da di un šarpi tse tsunea ń-guro un tserbu ši nu putea s-lu askapito ko avea koarni. Lailu tserbu, kut ul vidzu, s-turno ši-l' dzusi:

— Krištine, s-tol'arii nipurtika aesto, mari bun va-ts fak.

Šarpili de-alanto parti sta ši-l' dzutsi:

— Bun om, s-tol'arii koarnili a tserbului, aištuea, itsi s-ńi kaftsu, si štii ko-ts dau.

Fitšorlu tul'e koarnili a tserbului tse š-akši š-akši era mortu ši kari lu ńgl'ito šarpili ku lišureatso, l'-dzutsi a fitšorlui:

— Tora tse-ń featsiš aestu bun, tse vrei di la mini?

— Tse štii tini, gri fitšorlu.

— Io dzuk z-yiń ku mini tu amiruril'a a noastro, iu tato-ńu easti amiro ši ma va ti ntreabo tato-ńu, tse kaftsu? si-l' dzuts nelu tse-l poarto nus sum limbo; ku-atsel nel, itsi s-kaftsu, pots s-ai.

Lu-aduno fitšorlu dupo aesto n džepi kulak š-ai! tu amiruril'a šerk'ilor. Kut adžumsiro di bugaro tšitšor pri loklu a šerk'ilor ši ndreptu nupurtitsli s-aurńiro pri nus s-lu bea di yiu, ko lo kulko loklu; g'ini ma tu oaro šuiro šarpili din džepi-l' ši tuti nupurtitsli s-trapsiro nopoi. Dupo aesto easi šarpili din dzepi-l' ši-l l'a di lu adutsi la tato, iu l'-dzutsi, ea š-ea tse vreai pat, kari s-nu-s afla omlu aestu s-tal'i koarnili a tserbului. Amirolu lu ntribo, tse kafto? ši el, kum eara nvitsat, «nelu» dzusi, «tse-l portsu su limbo.» Vru nu vru š-amirolu, skoasi di-l' lu deadi ši-l' uro kali buno.

Kut s-turno nus akaso di bugo nelu su limbo ši dzusi: «s-ńi si umplo sinili di flurii,» di-uno oaro l'i si umpluro. Ma vidzu nus puteareа nelui, aštipto di s-kulkaro tuts, iši tu grudino ši dzusi no oaro: «No pulati so s-fako aoaea» ši puno s-ti šuts kutro ašiea, na-u! pulatea dinuinti-l'. Tuto lumea s-ńira, d-iu ahundo puteari nus, ma el nu aspunea la vurno.

Kari si nsuro ku no h'il'e de-amiro, štii kum suntu mul'erli «va-ń aspuń ši va-ń aspuń, d-iu o-ai ahuto puteari?» ul' muka urekl'ili dzua tuto. Aoa plundzea, aoa susk'ira, ko taha nu u va burbatu-su, ko kari si u vrea, vrea-l' aspuno š-a l'ei. Vidzu tse nu vidzu lailu burbat, nu putu s-fako al'umtrea, ši l'-aspusi. Ahut kufta š-mul'ari-sa ši kut l'-aflo oara, l'-furo nelu ši li kuleašti de-aklo dinaparti de aruu, iu adaro no

pulati di dzatsi ori poati ma buno de-a burbatu-sui. Burbatu-su s-kreapo dimineatsa, kundu se-aflo furo nel şi furo mul'ari. Lo-arko t-uno lungoare greauo, ko dzutseaĭ: tradzi trut lumea alanto. Puno atumtsea el singur lo dudea puni ku muna lui a kunilui ku-a kotušil'ei şi kundu aešti vidzuro ko yini altu s-lo aruko s-muko, ntribaro: tse ari domnu-su a lor? Huzmik'arlu lo dzusi, ko ea š-ea tse putso. Kunili ku kutuša si skoalo atumtsea şi z-duk s-aduko nelu nopoi. Nkaliko kutuša pri kuni şi kum kunili štea s-noato, u triku dindi. Aoa kunili stutu nafoaro şi kutuša intro tu pulati, iu akutso un šoarik.

— Tsii, tsii, bugo si strigo şoàriklu, akši s-tsu hursešti bana, nu mi muko, ko maš mini ari tato-ńu şi kafto-ń itsi-ts doari suflitlu.

Šoariklu aestu s-h'ibo h'il'lu amirolui a šoaritslor. «Ma vrei s-nu ti muk» ul' dzutsi kutuša, «do zbor a šoaritslor s-ńi aduko nelu di su limba a doamnul'ei dit pulatea aesto.

E! ore frate, nu trikuro pasprųying'its di-ori şi na iu-l' lu-aduk nelu!

L-bago n-guro g'ini-mušat kutuša, n-kalar pri kuni š-ai! tu aruu s-treako dinaparti. Kundu adźumsiro kutro tu mesea aruului, tse-l' vińi a kunilui, z-veado nelu! Kuti l'-featsi mintioasa di kutuši s-treako aruulu si-l' lu aspuno, ko, s-nu lo kado tsiva tu aruu, nu! š-nu! kunili: i ń-lu aspuń, i tefundu tu aruu! Mako vidzu kutuša k-al'umtrea nu s-fatsi, lo si-l' lu aspuno şi kut vru kunili s-lu veado, aruk'išuro nelu š-kudzu tu aruu!

— E! l'-featsi kutuša, te-ariseašti tora?

— Kuti z-dzuts tora, lukru tse s-featsi, ma mutrea nakă putem s-lu aflom.

Featsi kum featsi kutuša ş-akatšo kopia peštilor.

— Nu mi muko! l'-greašti aestu, şi kafto-ń itsi vrei s-tsu dau.

— Si štii ko nu askak' puno peštil' atol' nu va-ń aduko nelu tse-ń kudzu torea.

Tuts peštil' se-anaro z-veado kari lu aflo, ma vuro nu avea hubari. Kundu s-misuraro, un lipsea de-aklo. «Atsel va-l aibo» dzusiro şi, puno se-askuk', na iu tsu-l aduk ku nelu.

Kum ul loaro, trapsiro ndreptu la domnu-lo, tse nińga putsun s-amuna şi le-aruka petalili. De-atumtsea el dipusi minti

s-nu u fakǫ niṅga nǫ ǫarǫ glurimea aestǫ; Haraǫa tse trapsi, l'i si puru kǫ-l featsi mǫ-sa dẹ-adǫarǫ š-altǫ nu!

Bunets futsẹa ku saklu pri la tutǫ lumea şi di kuts z-dutsẹa aklo, vurǫ nu iša ku muṅli goali şi kum s-tih'isi s-trek š-io, kari akutsǫ si-ṅ greaskǫ: «Toarnǫ-ti, toarnǫ-ti, krištine, s-l'ai tsiva trǫ akasǫ. — Ma, tse s-l'au, frati, kǫ noi di tuti avem? ul' fak. — More, nu dzuk kǫ nu avets, ma trǫ fitšori s-lǫ-adutsi tsiva, kǫ ti dutsi dit xeane.» Şi-ṅ deadi no tisagǫ mplinǫ di tuti poamili, ma kum trikui prit hoara kuṅlor, si surgl'irǫ di nǫ ǫarǫ ši-ṅ li mukarǫ tuti! Ahuti š-tuti.

(Spus de bătrîna ţal Bacola, Avela, Epir.)

## 28. K'atra di sum limbă.

Erà ţe nu erà.

Erà un-oară un om oarfăn căpăit. Părinţîl' a luĭ erà aùşĭ ş-nu puteà s-lucreaḑă. Tută apîndoaha lor earà Mitri. Tră lucrare fičorlu lucrà, ma de! ahîntu lă eara tih'a: nu-l' si duţeà lùcrulu tră năinte, ş-snîtate. Carĭ viḑù ş-nîs ţe viḑù, că-n cot s-pidipseaşte ş-agunseaşte a casă, ţe s-minduì: «Aĭ s-alăxescu calea, aĭ s-mi min ma nclo tu xeane ĭuvà, că poate-poate aclò, ţe ştiĭ ţe da Dumniḑăŭ!»

Işĭ feaţe el cruţea şi-şĭ se duse oară-bună cu Dumniḑăŭ năinte.

Ma ş-aclò, vîră prucuk'ie mare no-adră. Lucră treĭ aṅĭ şi pri treĭ aṅĭ în cap amintă maşĭ treĭ aspri tut-tut. Treĭ, treĭ! ahît ḑîse Dumniḑăŭ! Şi-l' băgă tu pungă şi trapse a casă să-şĭ veadă mul'area ş-fumeal'a.

Imnă, imnă cale multă. Cîndu l'-armase ninga puţî'n pînă s-aḑungă a casă, viḑù nîscînţî fičòrĭ ţe-aveà ligată un cîne şi vrea s-lu vătămă. A luĭ îl' fu ṅilă di cîne şi lî ḑîse a fičorlor:

— Cît căftăţĭ z-vă daŭ şi s-nu-l vătămăţĭ cînile?

— Un aspru! ḑîsiră fičorl'i.

— Na vă-l! şi scoase punga, lă deade asprul, lo cînile şi nk'isì cîtră acasă. Ma, după năθeàm di oară cale, viḑù alţî fičòrĭ. Aeşţî aveà ligată unà cătuşe şi vrea s-u vătămă.

L'-fu ṅilă di cătuşe al Mitre.

— Aĭ z-vă daŭ un aspru şi s-nu u vătămàţĭ, lă ḑîse el.

— Dă-nă, griră nîşĭ.

Lă deade ş-a lor un aspru ş-u lo cătuşa.

Tu pungă l'-aveà armasă maşĭ un aspru. Ma niţi cu nîs nu z-duse a casă, că acşì l'-erà ìnima al Mitre. De-apoea va s-ţă imnă ş-tih'a, ş-tih'a omluĭ poate acşì-l' erà. Ma nclo astăl'è alţî fiĉòrĭ, ţe-aveà acăţată un şarpe şi vrea s-lu vàtămă. Mitre, ńilăòs ca tot-na, l-curmă ńila ş-di oară estă, lu acumpără şi şàrpile şi deade şi asprul ţe-l' aveà armasă.

Cîndu s-apruk'è di hoară, tută lumea işiră s-lo-aşteaptă, cum ĭ-adetea: Vine Mitre, vine Mitre. De! vineà omlu dit xeane dipărtoase: treĭ ańĭ, nu şicâ. Ş-acşì! Carĭ lo-acaţă di mînă, carĭ di guşe, carĭ îl başe tu faţă. Intunică a casă. Băgară la Mitre measa; măcară cu ţe deade Dumniḑă ş-apoea mă-sa îl' ḑîse:

— E! scoate tora h'il'ŭ, z-vidèm ţe n-aduşişĭ dit lăile di xeane.

— Adu tisăḑle, ḑîse nîs.

L'i le-adùsiră şi Mitre acaţă di scoate prota cînile, apoea cătuşa ş-pînă ma dinăpòĭ scoate şi şàrpile.

— Ea ţe-adùş, ḑîse nîs, şi lî mbăirăună cîteună, tute cîte păţî'!

Cîndu avḑîră ş-viḑură părinţîl' tute aeste di anvîrlìgaluĭ, s-feàţiră ca di fărmàc.

Nîşi măraţl'i lo-aştiptă s-vină amintàt, cu lucre multe ş-Mitre ţe s-lă-aducă? Cîne, cătuşe şi şarpe! Mare lucru!

Tricură multe ḑîle de atumţea. Mitre şideà tora a casă. Ţe s-caftă şi ţe s-adară ş-tu pòndile di xeane? Nu veḑĭ, carĭ se-aveà dusă, avea faptă nă guvă ntro-apă.

Cînile, cătuşa şi şàrpile bănà la Mitre şi triţeà ca fraţĭ, G'ine ma a şàrpiluĭ îl' vine dorlu să-şĭ veadă părinţîl'. Nu-l' aveà viḑută di multu. Il' ḑise al Mitre, tra s-lu aducă aclò şi s-nu-l' h'ibă fricâ dip, că va z-veadă mulţî şerk'i, că el' nu va-l' facă vîrnu arău. Ma-l' dimîndă un lucru maşĭ s-nu agîrşască: si-l' caftă a tată-suĭ, amirălu priste şerk'i, ţe are treĭ càpite, «k'atra di sum limbă».

Aestă k'atră, ma s-u băgàĭ în gură, sum limbă, iţi s-căftàĭ, s-făţeà tu-oară, tu aţeà minută.

Mitre li bagă g'ine tu cornu aeste tute, ş-l'a şàrpile şi traţe cu nîs.

Imnară cît imnară, ş-ağùmsiră a casă la şarpe. Aclò ţe z-veadă? Di tute părţîle şerk'i ş-nîpîrtiţĭ şuirà, arsăreà di ti lua Čaşlu di frică. Ma al Mitre nu-l' se-aspărè ocl'ul: ştià nîs, că nu pate ţivà.

Părinţîl', cîtu-l viḑură puĭl'lu a lor, nu ştià ţe s-cama facă di haraŭă, că nîşĭ lo-aveà tricută di multu tu frînḑa ţilòr ţe nu s-toarnă di la lumea lantă.

Il' ḑîsiră al Mitre s-caftă ţe-l' doare hrisusita (ìnimă), că ahtare buneaţă nu s-discùmpără lişòr cu ună cu doàŭă. Il ḑîsiră s-caftă groşĭ cu saţl'i ş-cu furtiile, lugurìĭ de-aţeale scùmpile, că va-l' da cu un zbor.

G'ine ma Mitre ştià ţe s-caftă. Mitre nu erà k'irùt. Ninga' de-acasă lo-aveà nviţată şàrpile:

— Voĭ, gri el, k'atra di sun limbă.

Niţi nu lî se duţeà mintea a şèrk'ilor, că Mitre va lă caftă k'atra. Ca s-şuţîră, ca se-amvîrtiră, că lă vineà greŭ cum s-u da, vrură, nu vrură, s-nu şi calcă zborlu dat, u loară ş-l'-u deàdiră.

U k'ică Mitre n-sin, lă alasă sînătate a şèrk'ilor ş-aoà feàţiră alanţî, cîtră a casă. Nă intratà n-casă, o bagă k'atra sun limbă şi ḑîţe:

— Casa mea să s-facă, tu minuta aestă, nă pălate cama mare c-amirăluĭ!

Niscòs zborlu g'ine din gură şi ţe s-ţă veadă ocl'il'? Tu loc di căsica-al Mitre cu čitia nă boe de om, se-anălţă nă pălate di-ţĭ loa ocl'il', cîndu u mutreàĭ. Tută hoara armase cu gura căscată, cîndu u viḑù. Tuţĭ mutreà ca nişte k'irùţĭ, s-čudiseà j-ḑîţeà:

— Cum aestu om, acşì, di nă oară lo-adră ahtare lucru?

Veade amirălu, ş-nîs acşì. Ş-fricà ocl'il' şi nu-l' vineà s-pistipseascà. Ş-o-aveà, că ocl'il' lo-arîd. Ţ-ul acl'amă pri Mitre ş-lu ntreabă:

— Cum adràşĭ tine, di feaţişĭ ahtare pălate?

— Griĭ un graĭu şi s-feaţe, ḑîse Mitre.

— Cum acşiţe?

— Ea acşì.

— Macă poţĭ tine ahîntu lişòr s-faţĭ un ahtare lucru, pînă

mîne s-ńĭ adàrĭ nă cale aştirnută maşĭ cu asime di la pălatea mea pînă la a ta. S-puteari s-u faţĭ aestă, va-ţi daŭ ğumităt' di amirăril'e şi h'il'e-mea nveastă.

— Lucru ţe s-faţe, gri Mitre.

Duse a casă, băgă k'atra sum limbă şiună gritâ: «să-s facă nă cale aştirnută cu asime di la amirălu pînă la mine» şi s-feaţe.

Cîndu viḑù ş-aestă amirălu, nu avù ţe s-facă: l'-deade h'il'e-sa nveastă şi ğumitate de amirăril'e, cum lă fu zborlu. Feàţiră nă nuntă dumnească şi na-ţ-ul Mitre ḑinire de-amiră. Carĭ earà ca nîs tora? s-frînḑeà, s-frînḑeà ca nîs ţe nu se-aştiptà la ahtare văglară. Ma de! că ponda-l' di tih'e lo avinà şi nu l'-dădeà banâ: nu triţeà g'ine cu nveasta. Aestă ş-aveà arcată vrearea pri un aràp şi mintea tut aclò l'-imnà. Cum di cum mutreà să ascapă di Mitre şi s-ducă la araplu. H'il'e di Evă, ţe vreţĭ!

Nă ḑuă ţe-l' tîcînì a l'eĭ! «Aestu d-ĭu li scoate tute aeste? Năs va s-aĭbă vîră lugurie, i va-l' ağută vîrnu, că dit caplu a luĭ, nu ńĭ-u va mintea, s-li adară ahtărĭ lucri»

Stătù ş-lu ntribă:

— Nu ńĭ-aspùńĭ, bărbate, cum acşì tine, di faţĭ iţe ţi-tîcîneaşte, iţe ţi-treaţe prit minte? Iu o-aĭ tine ahîntă puteare?

Mitre nu vru ĭuvàşuvà s-l'-aspună. Ma nîsă di oara ţea, nu-l' dădeà banâ şi tut îl mîcà: «i va-ńi aspùńĭ, i nu s-faţe.» Ca om, s-arîse Mitre şi-l' aspuse. De-apoea, carĭ s-nu ti mistir-vipseşti cu mul'area, cu carĭ? cu viţinamea? Iu s-mindueà el, că ţe-l' crueaşte mul'area!

Nă noapte, cîndu Mitre erà tu somnul di ntîńĭ, si scoală căţaŭa ş-pre-anarga-anarga, l'-u fură al Mitre k'atra di sun limbă. U bagă apoea nîsă n-gură şı ḑîţe:

— Tu minuta aestă s-me-aflu la araplu, dinàparte de amare Ḑîca ş-fapta: s-află m-bràţîle arapluĭ căţaua.

Si scoală Mitre tah'inà, caftă mul'are, no-are mul'are; caftă k'atră, k'atră nu-ĭ! Ţe s-facă? Il' vineà foc, să s-da di pade s-plăscînească tră glărimea ţe feaţe. Cîndu mutreaşte divarliga, k'irù ş-pălatea ş-tute bùnile anante. Că mul'area, ună triţeare dinàparte de-amare şi ḑîse, să se-astingă pălatea-l' şi se-aştearse dipri loc.

Măratlu di Mitre, cu tufek'a s-lo-agudeàĭ, sînḑe nu curà

di nîs, ahîntu nvirinàt şi nfarmăcatu-nĉumirât earà. Ţe s-facă? ţe s-adară? Aduk'î nîs, că mul'are-sa se-arcă dinàparte de-amare, ma cum s-u treacă? Lişòr-lişòr nu s-triţeà amarea cu unà cu doaŭă.

Tu oara ţea intră tu udae cîńile ş-cătuşa. El' acaţă di lu ntreabă ca di diparte, ţe păţî' di sta acşì minduìt, canda-l' măcară àgurlu puîl'i?

Mitre lî spune tute, cum îl' furară k'atra di sun limbă.

— Nu te-aspare şi nu ti nvirină! îl' ḑîsiră nîşî; va nî duţèm noî, s-l'-u furăm k'atra arapluî.

Fug cîńile cu cătuşa, imnă, trec amarea şi ağungu la casa Arapluî. Aveà ntunicată g'ine di cu tot. Cîńile şiḑù la poartă şi cătuşa si nh'ipse ca nă cătuşe n-casă. Cum avigl'à nîsă, na l' ease năinte un şoaric. Hap! s-h'umuseaşte pri nîs ş-lo-acaţă.

— Nu mi mîcă, gri măratlu di şoaric, că va-ţî fac ş-mine vîră buneaţă.

— G'ine, ḑîse cătuşa, că te alàs, ma noaptea aestă s-ti duţî s-furî k'atra di sum limba mul'aril'eî cu care doarme araplu.

Şoàriclu s-ğură, ca va s-ascultă şi ca va s-ţînă di zbor, maşî s-nu-l mîcă. Şoàriclu duse prota di-şî mul'è coada tu untulemnu ş-apoea duse di u mul'è tu nă pipiliţă cu pipèr aròş. Ţe faţe apoea? Pri agalea-galea, de-abùşala de-abùşala s-traḑe pînă ntră mul'are şi cîndu aestă s-aflà tu somnul d-intîńî, l'-u nh'iḑe coada tu nare. Mul'area stărnută şi tu stărnutarea ţe feaţe, l'-ansărî k'atra trăş înclò. Aestă vrea şi şoàriclu: O apucă cu gura şi fuga la cătuşe. Cătuşa u bagă n-ğură şi fuḑî alaga-alaga la cîne.

O-adunară coada cîńile cu cătuşa, şi imnă-imnă, apiriră pri buḑa de-amare.

— Tora, ḑîse cîńile, aî încàlică pri mine şi ţîne-ŭ k'atra g'ine n-ğură s-nu-ţî cadă tu amare, că ĉupuliclu ti mîcă.

Cît ağùmsiră ca tu mesea de amare şi ţe-l' vińe a cîniluî? s-toarnă cîtră cătuşe şi-l' faţe:

— Aspune-ŭ s-u ved ş-îo, ţe soîe di k'atră easte aţeà?

— Bre! cum s-o-aspùn, că va nă cadă tu amare?

Ţî-aflàşî cîne s-aduk'ască. Aestu u ligă tu greaua:

— I ńî-o-aspùńî, i te arùc to-amare.

Cum lo s-o-aspună ş-na îu-ţî cade k'atra tu amare. Am

tora ţe s-facă? Cum si z-ducă a casă fără k'atră? Ma mare arşinea.

Cătuşa cama drac tr-ahtări lucre, cum işi di-ncoà de-amare ĭu apa nu erà ahîntu adîncoasă, cum faţe, cum adară şi an-
5 čupă amirălu a pèştilor.

— Amàn! îl' ḑiţe aestu, nu mi mîcă, ascapă-mi, că va-ţĭ fac ş-ĭoŭ vîrnu bun; ĭo h'im amirălu a pèştilor.

— Dimîndă s-ńĭ aducă k'atra di sum limbă şi acşì se-ascàk'.

10 Se-adună peştil' un di un, s-mutrescu, nu o-are vîră. S-misură nacă lipseaşte vîră, ved, că lipseà un ţirònńŭ ńicuzànńicuzòt. Cîndu-l' grescu ş-aiştùĭ ntrá ma marle, lu ntreabă tră k'atră, tră semnu! K'atra nîs s-o-aĭbă. Ş-u l'a cătuşa şi-l' da cale a pèsculuĭ amiră.

15 Fuga-fuga ağùmsiră la domnu-su a lor, ţe erà lînḑit ş-trăḑeà di moarte di marea cîrtire a k'àtrăl'eĭ. Cîndu viḑù di largu cum alăgà cînile cu cătuşa, aduk'ì di nă oară nîs, că-ĭ lucru bun. Şi cum ş-u viḑù k'atra sum limbă di nă cale s-feaţe sînătòs.

20 Unăşună ş-alţă pălăţli cu bùnile ş-cu muşuteţle tute şi tră foclu a nveàstil'eĭ di prota, si nsură cu altă cama bună ş-cama muşată h'il'e de-amiră şi bînă pînă cîndu murì.

Părămìḭ şteam,
Părămìḭ aspùş,

25 mi turnàĭ ş-ĭo de aclò şi v-adùş cîte nă păreacl'e di păpută, ma erà aroşe şi cum tricùĭ pri la casa al Toşe, sîlg'ră cînl'i şi-ńĭ li mîcară, că ş-o-avură că sun h'icate.

(Cules de la George Badralexi, comuna Călive-Badralexi 1896.)

## 29. Muta.

Ţi ş-irà, ma nu ş-irà.

30 Irà un-oară un amiră, un-amiroańe şi-şĭ aveà şi un fičòr mare. Ma nclo di pălatea lor şideà unà moaşe. Aistă irà multu oàrfînă şì cu de-avĭa puteà si s-hîrnească. Ma l'-aveà intrată draclu, di irà linîvoasă-linîvoasă, ţi nu bîgà pute mînă pi

lucru. Ţi făţeà tută ḑua : si sculà di-cu-dimneaţă, h'irbeà văsileàc, lu stricurà şi apa o-arucà tu k'ìcute.

Aistă apă arîspîndeà unä aṅùrizmă muşatä di muscuvuseà tut loclu de-anvîrliga.

Pi la casa a moàşil'eï triţeà tută ḑua h'il'lu di-amirä n-calàr şi tòtîna l'-aṅurḑeà muşàt. Unä oarä, dao orï, s-mindueà ş-nîs: Ţ-irà s-h'ibă aistă aṅùrizmă? Unä ḑuă îl' ḑîţe a moàşil'eï:

— Nu-ńï spunï, maïe, ţe-aṅurzeascĕ ahît muşàt ningă casa ta?

— Am ţi s-aṅurzească: am unä featä, ţi cîte orï s-k'işe, arîspîndeaşte aistă aṅùrizmă.

Li băgă tu minte aiste h'il'lu di amirä şi s-turnă a casă. Pi cale şi zburà singur: «ca ţi g'ine va s-h'ibă s-am ti nveastă ahtare featä?»

Z-duţe a casă şi-l' ḑîţe a mă-saï:

— Mamo, va s-mi nsor.

— Insoară-te, h'il'ŭ, că tu aṅï esči, ma caï va s-l'aï?

— H'il'a moàşil'eï di ningă noï.

— Uă! fičòrlu a ńeŭ, bati-te dit loc, are nărï h'il'a a moàşil'eï ti ğone ca tine?

Ma cîte z-grea mă-sa, k'irute le-aveà: ḑîse nîs, că h'il'a moàşil'eï, h'il'a moàşil'eï armase.

Ţi s-făţeà ş-măsa? Aţea-aţea!

Apoàea h'il'lu de-amirä lo un nel, îl' lu duse a moàşil'eï şi-l' ḑîse:

— Na aistu nel ti semnu şi să sčiï, că astă-seară va z-vínìm z-băşèm niveasta.

— G'ine s-vínìţï, ma nu pot ta s-u scot feata, că ma s-u veadă om xen nimărtată, va s-moară dï-unoară.

— E! ma-ï aşì di moare, ḑîse hi'l'lu de amirä, s-u vidèm ti numtă.

Apruk'è ş-oara ta s-facă numta. Z-duţe h'il'lu de-amirä şi-l' da tu hăbare a moàşil'eï, că va s-u l'a nveasta.

— G'ine, ḑîse moaşa, ma s-nu u mutreascä vîrnu, ca ma s-u mutreascä va s-moară. Voï s-imnàţï ninte şi ea s-vínă după voï.

— Ş-aşì s-h'ibă!

Duse tută taïfa amirăluï ta s-u l'a nveasta. Ma moaşa noaveà ni featä, ni k'eţîrï. Ţi s-facă ş-nîsă, s-nu easă cu arşine:

l'a nu mal'ŭ, lu nveasće tu straňe mul'iresći şi cu nîs înk'isească după cuscri.

Vîrnu nu cutiḑà s-şuţă caplu s-mutreascâ, că moaşa l-aveà ḑîsă: ma s-mutreascâ, nveasta moare.

Ağùmsirâ la un arîŭ mare. Tricurâ prota toţî cùscărl'i, apoaea grambolu şi-l' vine arada ş-a moàşil'eî s-treacă. Aistă ţi faţe? Il' da a mal'luî unâ pinḑeare to arîŭ ş-apoaea acaţă di zg'ileasće cît puteà: Iňî si nicâ feata, îňî si nicâ feata!

Tuţî atumţea ş-toarnă caplu, mutrescu nveasta, no-are. Strigà pi un, dideà pe-alantu, canda l'i stipseà duňàea. Cum s-o-află nveasta tora? se arcarâ tuţî to-arîŭ ş-acăţarâ s-caftă tu tute părţîle s-află nveasta.

După puţînă oară scoàsirâ nafoară mal'lu, ma ĭarâ nîşĭ nu duki'ră, că aţèl irà nveasta ş-acăţarâ s-caftă cît ma ahîndà Na! că tu fundul de-arîŭ s-şadă Muşata-Locluî. Nîsă atumţea s-k'iptinà ş-no-avḑà vreava. H'il'lu de-amirâ u viḑù şi-l' si părù, că aţeà irà nveasta luî. S-h'imusì ş-o-arăk'ì di pèrî cumu s-k'iptinà ş-u scoase nafoară. O-aduse a casă şi si ncurună cu ea h'il'lu de amirâ.

Muşata-Locluî nu scuteà zbor din gură. Il' grea, u ntribà iţi făţeà, nîsă, graĭŭ nu grea.

— Mută va s-h'ibă nveasta, îşĭ ḑîse cu mintea h'il'lu de-amirâ.

Ma Muşata-Locluî nu irà mută. A l'eî îl' vine mare arăŭ, că-ţe s-o-arăk'ascâ din fundul de-arîŭ, tamàm tu oara cîndu ş-k'iptinà perlu di hrisafe şi să ndriḑeà şi s-nu o-asčaptă s-bitisească, mea apoaea s-u l'a. Aistă nîsă nu puteà s-o-aravdă. Te-aţeà ş-u băgă s-nu da graĭŭ treî aňî di ḑîle.

A h'il'luî de amirâ îl' vineà cripare: s-nu-l' zburascâ nveasta? Ţi lae lăeaţă lo-află? Nu lo-acăţà somnul măratlu di om. Di caḑe ḑuă nîs u pălăcărseà ş-u făţeà avŭ, s-l'i greascâ, s-l'i spunâ, ţi-ĭ năirită, ţe-are, ţi caftă? Ma Muşata-Locluî tăţeà dipriună, ca un pescu.

Unâ ḑuă bărba-su l'a şi-l' ḑîţe:

— Alea! va-ňî greşti, i va s-te alàs?

Niţi un graĭŭ, niţi un semnu.

Vru nu vru h'il'lu de amirâ o-alasă Muta, că aşì-lĭ ḑîţeà toţî a *Muşàtil'eì-a-Locluî* şi si nsoară cu altă, no-ahît muşată, ma irà cu gură barim ca tută eta.

Muşata-Locluĭ u băgară s-şadă tu nă casă di ningă pălate şi nu ş-arcà ocl'il' vîrnu pi nîsă. H'il'lu de-amiră ş-bînà cu nveasta ţi-şĭ lo a dao-oara.

Tricù aşì unà stămînă, dao ş-a nveàstil'eĭ îl' vine k'efe ta s-veadă Muta: «Va mi duc nih'àm pînă la Muta», ḑîse nîsă pi peză.

Muşata-Locluĭ şideà ningă un puţ ş-turţeà sirmă. Nu sčiŭ cum feaţe şi-l' căḑù prìsinle tu puţ. Ea şi sălg'asče h'irlu di sirmă tu puţ, si spìnḑură di h'ire, intră tu puţ, l'a apoaea prìsinle şi ease nafoară fără sî-l' si udă niţi k'ìpitle di čičoare.

Nveasta li veade tute aiste. Z-duţe n-casă şi-l' li spune tute a soacăr-saĭ. Apoaea ḑîţe: Canda ş-ĭoŭ nu va s-po s-u fac aistă de! Ea daţĭ-ńi şi ańia sirmă şi prìsine şi s-mi veadă Muta caĭ escu.

Lo ţi-l' lipseà şi z-duţe s-toarcă ş-ea sirmă ningă puţ.

Cîndo turţeà taha, îl' căḑù ş-al'eĭ prìsinle. Feaţe ş-nîsă ca Muta:sălg'ì tu puţ h'irlu di sirmă, se-aspinḑură di h'ir şi s-arcă tu puţ, ma nîpòĭ nu putù s-easă di nuntru. Ḑua alantă, cîndo u scoàsiră, irà moartă.

Si nviră multu h'il'lu de-amiră, cîndo viḑù, că-l' k'irù nveasta şi z-duse eară la Muşata-Locluĭ şi-l' ḑîse:

— Un zbor dit gura ta, ta s-nu mi nsor cu altă, s-ti l'aŭ pi tine, ma Muşata locluĭ niţi ḑa! nu făţeà.

Asčiptà s-treacă treĭl'i ańĭ.

Ţi s-facă şi h'il'lu de-amiră, o alăsă aclò, ĭu ş-irà şi si nsură cu altă. Trea îndao ḑîle, ţi-l' vine ş-aisčèĭ înveaste dorlu, ta s-u veadă ş-nîsă Muta, cum îl' ḑîţeà a Muşàtil'eĭ-a-Locluĭ.

— Nu h'il'a-mea, îl' ḑîse soacăr-sa, nu ti du la nîsă, că, caĭ da di ea, nu pate g'ine.

— Nu, că va mi duc; nu escu di glàrile ta s-me-arîdă Muta.

Z-duse ş-o-află Muşata-Locluĭ a casă. S-aveà apruk'ată a prĭnḑuluĭ şi ţînù şi nveasta ta z-veadă, ca ţi mîcare va l'-adară Muta. Aistă lo tiganea, u bîgă pi foc, u umplù cu untulemnu, lo-arse g'ine, apoaea h'ipse daǫle mîńĭ tu untulemnu şi ḑîse:

— Ḑaţe ḑeàdite, ḑaţe pesči şi dĭ-un-oară tu tigane inşiră ḑaţe pesči buńĭ şi nostińĭ di ti loa haraŭa s-l'i veḑĭ.

Il' băgă Muşata-Locluĭ pi measă. Ş-măcară, di s-căliră cu

niveasta a h'il'luĭ de amiră. Aistă armase ca tulă, cîndo viḑù ahtare čudie: ţi s-h'ibă, di iči ţivà să scoţĭ pesči, mare lucru!

Z-duse a casă şi-l' spuse ş-a soacăr-saĭ. G'ine ma ergul nu o-alăsà s-şeadă arihate.

— E! îşĭ ḑîse nîsă, că-ţe taha mine nu va s-pot s-fac ca Muta?

Lo apoaea ş-nîsă ună tigane, băgă untulemnu, lo-arse, şi nh'ipse ḑeàditle ş-ḑîse cum aveà avḑîtă: «Ḑaţe ḑeàdite, ḑaţe pesči», ma ţi pesči? îl' upuriră mîńle ş-armase moartă tu aţeà minută.

— Z-duse ş-aistă, ḑîse şi susk'irà dit h'icate h'il'lu de amiră, cîndo nviţă ştirea ţea uruta, că-l' murì înveasta. Il'ĭ vineà k'iamete, ţi-ĭ lăeaţa ţi lo-aveà aflată.

— Va mi duc nica un-oară la Muta, ş-ḑîse el, vah' va z-da Dumniḑă di va z-grească.

Vine, îl' ḑîţe cu bunlu, îl' ḑîţe cu arăŭlu: tute din cot, Muta ca mută irà.

— Nu ńĭ-armîne altă, mintuì h'il'lu di amiră, după ţe viḑù ahîte ş-ahîte: aĭ s-me-ascundu ună seară la Muta şi s-ved, n-casă-l' nu zburaşte nîsă cu vîrnu?

Se-ascumse pi tăvane. Şiḑù aclò, avigl'è pînă ńaḑă-nopţî şi graĭŭ dit gura ali Muti nu inşà. Tu tută casa, suflit di om nu se-aflà. Cîndo di nă oară avde vreavă mare: bum-buniḑărĭ, ascăpirărĭ, di ţî si sculà perlu din cap di fricà. A h'il'luĭ di-amiră l'i se-adună ìnimă cît un puric, di l'-irà fricà şi s-adil'e. Cum şideà nîs aşì, di-un-oară casa ali Muşate-a-Locluĭ s-luńinà ş-lumbrusì ma multu di ḑua. Ş-arucă ocl'il' h'il'lu de-amiră, cîndo caĭ aveà vinită: *Luna*, mă-sa li Muşate-a-Locluĭ, *Soarle*, tată-su şi *Steàlile*, fraţl'i şi surărl'e a l'eĭ.

Tute aiste ş-u băşară tu frîmte Muşata-Locluĭ, zburîră ş-apoaea z-băgară z-doarmă.

L'-acăţă somnul tuţĭ, maşĭ ună steao ńică nu ş-aveà somnu şi ta s-l'i treacă oara, acăţă si zburască cu Muşata-Locluĭ. Di pi tăvane hil'lu de-amiră čulì cu ureacl'a şi avḑî. Steaoa ţea ńică l'-ḑîţeà ali Muşată-a-Locluĭ.

— Ţi om va s-esči tine? Ţi ìnimă di k'atră va s-aĭ? Ahît

nu ţ-u ńilă de aţèl măràt di h'il'ŭ de-amiră, ţi moare ş-k'are ti tine? Că-ţe nu-l' gresĉi, că-ţe nu l'i zburăsĉi?

— Treĭ ańĭ, gri Muşata-Locluĭ, treĭ ańĭ cu gura nu va-l' grescu, că voĭ s-ńi scot ahtea, că-ţe nîs s-me-arăk'ască tamàm tu oara, cîndo mi k'iptinàm şi mi ndriţeàm şi s-nu me-aşĉaptă s-mi bitisescu. Mea cara va s-l'i zburăscu, ma ninte, s-mi spriğură pi Luna — dadă-mea, pi soarle — tată-ńĭu ş-pi steale — surărle a meale ş-aşì va-l' daŭ zbor din gură.

Le-avţĭ' tute h'il'lu de amiră, s-umplù di harao, că află cum ε-u facă Muta si zburască. Alantă ţuă, nica di dimneaţă z-duse nîs la Muta şi acăţă ĭară ca di ma ninte:

— Grea-ńĭ, lea scumpă, grea-ńĭ!

Muta cum şi sĉià.

— A lea grea-ńĭ, aşì s-ţĭ-aĭ Luna, mă-ta, Soarle, tată-tu şi Steàlile, surărle atale!

— Cum, gri dĭunoară Muşata-Locluĭ, d-ĭu ńi sĉiĭ tine, carĭ sun părinţîl' a ńeĭ?

— E! îl' ţîse h'il'lu de-amiră, vrearea şi dorlu dit ìnimă ţi nu fac?

Ş-apoaea l'i spuse cum s-ascumse seara pi tîvane la nîsă cum viţù Luna, Soarle, Steàlile, cum ascultă ş-avţì, cîndo zburà cu sor-sa ţea ma ńica ş-tute alante.

Muşata-Locluĭ îl l'irtă, îl lo eară ti bărbàt ş-di minuta ţea bînară nă bană, cum nu se-aspune cu cundil'lu ş-cu gura.

(De la Paşca-al Nisca (18 anĭ) 1895, prin D-l Baţaria, Cruşova, Macedonia.)

## 30. Feata ţea cu minte.

Tu aţeà etă bînà un amiră cu mul'ere-sa.

Nîşĭ aveà maşĭ un fiĉòr. După multu puţîn murì amiră-roańa, 'aşì că amirălu si nsură a daoa oară. Cu a daoa mul'ere nîs amintă ună feată. Feata, după ţi criscù puţîn, s-duţeà la sculie de-adùn cu frate-su, ma ea erà multu disĉiptată şi nviţà cama g'ine di fiĉorlu.

Amirălu ş-aveà arcată vrearea ma multu pri fiĉòr, şi iţi z-ţîţeà aistu, zborlu dao nu-l' si făţeà.

Ună ţuă fiĉorlu vru z-ducă avinare. Tată-su îl' deade 12 păşàţĭ z-ducă cu nîs. Ağùmsiră la nă pădure şi s-arîspîn-

diră în tute părţîle. Nu tricù multu puţîn şi inşî un lèpure Toţî s-h'umusiră s-lo-acaţă, ma l'èpurle tricù pit nòlgica di nîşî şi ascăpă.

S-lo fičorlu după nîs. Fuḑî l'èpurle, fuḑî fičorlu, ţînù aşî treĭ ḑîle. Pînă apoea l'èpurle s-ascumse tu un loc, aşî că fičorlu nu putù s-l'-află torlu. Cum erà curmàt multu, şiḑù ningă un puţ ca z-discurmă şi z-beà puţînă apă. Nica nişiḑută g'ine m-pade şi ea ĭu vine h'il'a amirăluĭ dit loclu aţèl, de-adùn cu multă oaste.

— Ţi cafţî aţia, d-ĭu vińĭ şi caĭ eşči? îl' ḑîse nîsă.

— Mi k'irùĭ avinîndaluĭ; eŭ escu fičorlu amirăluĭ di ningă voĭ; ti pălăcărsescu: dă-ńĭ nîscînţî oamińĭ, ta s-me-aducă acasă la tată-ńu.

Atumţea feata scoase din ğepe unä mîndilă albă, ligă tu nîsă treĭ siminţă di bumbàc ş-treĭ gărnuţă di cafee ş-l'-u deade a fičorluĭ ḑîcî'ndaluĭ:

— Na aiste ti adùţire aminte, ca să sčiĭ că ş-mine escu h'il'a amirăluĭ dit loclu aistu.

Apoea l'-deade nîscînţî oamińĭ şi-l pitricù la tată-su. Tată-su nu sčià ţi s-cama facă di harao, cîndo viḑù fičorlu turnàt că nîs lo-aveà k'irùt tră tòtîna. Di harao feaţe un uspèţ. La uspèţ acl'imă tuţî cama mărl'i oamińĭ dit loclu a luĭ.

Sor-sa lu ntribă frate-su:

— Nu-ţĭ deade, ţivà aţîa feata ţea?

— Ińĭ deade, ḑîse nîs, unä mîndilă albă, ma nu sčiŭ ţi arî ligată nuntru.

Năsă l'-u căftă mîndila, u disfeaţe şi viḑù treĭle siminţî di bumbàc şi treĭle gărnuţă di cafee.

— Sčiĭ ti ţi ţĭ-li deade aiste, gri nîsă a frate-suĭ?

— Nu! ḑîse fičorlu.

— S-ţă spun ĭoŭ: carĭ z-vreĭ s-u l'aĭ învească, a hoărăl'eĭ ĭu şade, îl' ḑîc «Siminţa-di-Bumbàc» şi casa l'eĭ se-află ningă grădina cu cafee. Ma ea ţi s-faţĭ tine, ca s-ti acăk'isesči cu nîsă: s-ţă umpli ğèpurle di flurìe şi s-ti duţĭ la gărdina cu cafee. Şeḑĭ cît va s-şeḑĭ nafoară fără z-ḑîţĭ ţivà şi tu fugă dă-l' aţilùĭ ţi aveagl'e gărdina unä mănată di flurìĭ.

Z-duse fičorlu la gărdina ţea şi feaţe ca cum îl' ḑîse sor-sa Aşî feaţe ş-alantă ḑuă. A trea-ḑî sor-sa îl' ḑîse:

— S-l'i ḑîţî a domnu-suĭ a gărdînăl'eĭ cu cafee s-ti ducă la gărdina amirăluĭ.

Cîndo va z-viń ĭ la poartă, va lî daĭ aţilòr ţi aveagl'e aclò cîte nă mănată di flurìĭ. Intră nuntru priimnă-te şi iţi va z-veḑî, s-nu spunĭ.

Fičorlu duse la gărdina amirăluĭ, s-priimnă cîtu s-priimnă, apoea lo-acăţă somnul şi durńì.

Feata amirăluĭ z-dipuse tu gărdină şi ma-l află ĭu durńà, l'-umplù ğèpurle di cufete.

Fičorlu, după ţi z-disčiptă, z-duse a casă.

Sor-sa lu ntribă:

— Ţi viḑùşĭ?

— Ţivà, ḑîse fičorlu.

— Aĭ durńită, cara, ma veḑĭ-te n-ğepe.

Fičorlu băgă mîna n-ğepe şi viḑù, că le-aveà ğèpurle pline di cufete.

— Sčiĭ ti ţi-ţĭ li deade aiste, gri feata?

— Nu!

— Ţî li deade, că ningă esči cu mintea nicoaptă şi că lipseasče, cîndo s-ti duţĭ altă oară, s-ţă l'aĭ cufete ca s-mîţĭ şi s-nu te-acaţă somnul.

Fičorlu s-aruşună puţîn, ma feaţe cum lu nviţă sor-sa şi aşì, de-aistă oară nu durńì.

Atumţea feata di amiră inşì tu firidă şi virsă un misùr albu di apă. Fičorlu viḑù aistă şi-l' spuse a sor-saĭ.

— Tora-l' ḑîse aistă, s-ti duţĭ la birberlu, s-ti laĭ g'ine-g'ine, şi aşì s-ńerḑî eara tu gărdină.

Nîs feaţe tute pînă di ună, cum lu nviţă sor-sa ţea dişči ptata. După ţi s-priimnă, cîtu s-priimnă prit gărdină, h'il'a amirăluĭ inşì la firidă, u disfeaţe şi u ncl'ise nao orĭ şi ḑàţile o-alăsă dişcl'isă.

L'i spuse diznòŭ a sor-saĭ aistă şi ea lu nviţă:

— Bag-u g'ine tu cornu. Di aistă oară s-ńerḑî tu pălatea amirăluĭ. Aclò are ḑaţe udàţĭ. Nao va-l' dişcl'îḑĭ şi va l'i ncl'iḑĭ şi maşĭ ḑàţile va-l dişcl'îḑĭ şi va lo-alàşĭ dişcl'îs.

Fičorlu duse la pălate şi feaţe cum lu nviţă sor-sa: dişcl'ise şi lu ncl'ise ş-pi aistu. Tu aţèl udă erà h'il'a di amiră, ĭu durńà pri pat. Fičorlu intră nuntru şi z-băgă ningă nîsă. Nu tricù multă oară şi na ĭu-ţĭ vine un huzmik'àr ţivà a feà-

til'eĭ. Aistu s-čudusì multu, cîndo viḑù uşa ncl'isă, că vîrnă-oară nu u ncl'ideà. Alagă şi-l' spune amirăluĭ. Amirălu îl pitricù a daoa oară ca z-veadă, nacă easte vîrnă om nuntru ncl'is. Huzmik'arlu dişcl'ise uşa şi viḑù om xen, ma nu aleapse g'ine, fure că-ĭ bărbăt i fure că-ĭ mul'are, că erà g'ine anvîlìţĭ tu čergă. Aşì dicara, fără si sčibă, îl' ḑîţe amirăluĭ, că tu udaea h'il'ă-saĭ erà un ğone.

Cîndo amirălu avḑî' ahtărĭ graĭe, s-năirì şi deade dimîndăčune, ca s-l'i l'a, s-l'-arucă tu zăndane. Ţî-l' loară şi ţî-l' arcară dicara tu zăndane.

Asčiptă eară sor-sa a fičorluĭ, ca z-vină frate-su a casă, nu-l are z-vină!

— Nu va s-cură lucru bun, minduì nîsă ; omlu aistu ţi nu vine, nu va s-h'ibă bun, di amînă ahît. Nacă are faptă vîră glărime ?

Şi niună, ni altă, l'a un trastu, bagă nuntruună precl'e di strańe de-a l'eì, lu umpli trastul prisupră cu flurìĭ şi alaga după frate-su. Imnă-imnă şi ağunḑe la amirălu, ĭu erà frate-su ncl'is. Lă deade aţilòr ţi avigl'à la zăndane căteună mată di flurìĭ şi u alăsară di intră nuntru. Lo-află aclò pi frate-su ca laĭl'i şi ca corg'il'.

— Viń̆ŭ s-te-ascàp, îl' ḑîse ea, na! bagă strànńile a meale ş-fuḑĭ de aoaţe. Nu ti cîrteasče vîrnu, că va lă si parè, că escu mine. Eŭ va s-intru tu zăndane tu loclu a tăŭ şi nu te-aspare, că nu şed multu.

Şi aşì feàţiră. Ş-băgă fičorlu strànńile a sor-saĭ, tricù pri la avigl'itòr, fără ca s-lu cunoască şi s-lu duk'ască şi aoà fac soţl'i, cîtu z-viḑù di poartă nafoară.

Sor-sa, după ţi fuḑì frate-su, l'a şi scrie nă carte cîtră amirălu, că ţi-ĭ aistă, ţi-ńi faţĭ tine. Io viń̆ŭ aoaţe, ca s-mi ved cu h'il'e-ta ş-tine mi loaşĭ ş-mi plăscînìşĭ tu zîndane?

Cîndo aleapse amirălu cartea îl' pălì peana. Dĭunoară acaţă huzmisk'arlu, ţi taha nu viḑù g'ine, şi-l' tal'e caplu. Li scoase apoea daole ş-li pălăcărseasče s-lu l'artă, că a luĭ l'i spusiră, că erà un ğone. Ţi vreţĭ tora căftàţĭ şi va vă daŭ.

Nîse l'-căftară s-easă a priimnare sìngure. Cît inşiră dit pălate, tràpsiră ndreptu la tată-su a fičorluĭ. Aoà apoea si ncurună feata di amiră cu fičorlu şi tràpsiră nă bană ca di amiràţĭ ţi erà.

(Spus de Constantina Mişicu, Cruşova.)

## 31. Treïl'i mincunòșï.

Earà țe nu ș-earà.

Earà nă oară doï oamińï: unlu dit un loc ș-alantu dit altu. Unlu Mit, alantu Pit cu numa. Ș-amijdol'i mincunòșï-mincunòșï, de-arupeà loclu di mincùńï.

Nă ḑuă Mitlu băgă na furtie di băliḑï și mașï prisupră cît-cît trapse nă mînă di țeară, s-ambară taha, că are ncărcată țeară, ma nu băliḑï. Și aï s-u vindă m-păzare!

Pitlu, ș-nîs, ncarcă nă furtie di pal'e și mașï pri-supră vîră mînă l'-băgă sirmă, cu mintea s-u k'ică a vîrnùï îm păzare furtia tră sirmă.

Calea-calea, ïu s-l'i scoată draclu, să se-astal'e dol'i.

Di zbor-zbor, si ntreabă țe-aŭ băgată? Mitlu ḑîțe: țeară. Pitlu: sirmă.

Țe-șï ḑîc el' cu mintea? — «S-putearim s-l'-u ncarcu furtia cu trambă?»

Nu treațe nîscîntă oară și-l' fați Mitlu al Pit:

— A laï oaspe, nu țï-da di mînă s-fațim trambă: țeara tră sirmă? nu tr-altă, ma clo ïu mi duc ïo treațe cama sirma di țeară.

Alantu, țe ahît aștiptà cu gura hăscată, ḑîțe:

— Lucru țe s-fațe! ș-ïo, aclò ïu mi duc, ma multă treățire are țeara.

Ahîntu ș-tramba s-feațe.

Cum încărcară și z-dispîrțiră, carï di carï s-avină cama multu, s-nu țivà di z-discoàpiră un alantu. După țe avinară nîscîndă oară, Pitlu țe s-mintuï? — Nu mutrescu z-ved, țeară easte, i s-nu-ńï trapse vîră minčună?

Cîndu breaște țe să-l' veadă ocl'il'? Băliḑï di vacă!

— Ń-o-adră, ḑîse el. Io canim îl' ded pàl'ile țe li mîcă gumarlu, am băliḑle nu li mîcă niți porțil'.

Fug-alaga s-toarnă și țî lo-ağunḑe.

— A Mite, Mite, me-arîsișï! nu știàm s-h'ïï ahîntu mincunòs; s-fațe aestă: băliḑï tră țeară?

— Scoate căčua s-me-agudești, oaspe; ïo mincunòs ș-tine pseftu. Am nu ti ntreb: cum te arîș? Pal'e-ńï deadișï, băliḑï îți ded!

— Va ḑîcă aduk'îşî ş-tine; atumţea: ş-tine ahtare ş-îo ahtare, nî faţim soţî?

— Nă faţim? — Nă faţim.

Apoea ş-amijdol'i, după ţe vindură furtiile, ş-alăsară gumarl'i a casă ş-aĭ! l'-u deàdiră prit hoare s-facă minčùnĭ.

Nă ḑuă ntunicară tu nă hoară. Un om ş-feaţe di ìnimă şi-l' apreadună la el a casă şi-l' ţînù pri ţină. După ţe ţinară g'ine-muşàt. Pitlu anḑărì lucàniţl'i spinḑuràţĭ, buńĭ tră čunare. Feaţe că ş-arucă ocl'il' nafoară, z-veadă ţerlu cumu-i şi ḑîţe: «A! ţe niòrĭ groşĭ s-leàgănă astă-seară!»

Soţu-su aduk'ì, ĭu bate Pitlu şi, ni lo ni alăsă di nă oară ş-l'-u turnă:

— Ţe-s niorl'i aeşţî? Scoală di cu noapte un vimtu şi-l' arneaşte, di ţî-l cură ţerlu sirìn-lăgară.

Pitlu cîndu ḑîţeà: niòrĭ, aduk'à: lucaniţĭ, ş-Mitlu l'-dădeà s-aduk'ască, că ţe ş-u mîcă pînea nîs, carĭ s nu poată să-l' čună.

Doamna càsil'eĭ ştea, că nafoară ţerlu-ĭ sirìn ş-nu puteà s-l'a di viş, ţe cură. Treaţe tu udălu di didinde şi-l' ḑîţe a bărbatu suĭ:

— Si ştiĭ, că aeşţî oaspiţĭ va s-h'ibă glarĭ; că ea ş-ea ţe glărìńĭ grescu. Bărbatu-su aduk'ì toară ţe cură aoà:

— Mul'are, ş-o-aŭ tu minte s-nă-l' agudească lucàniţl'i, ma adună-l' cama gońìa.

Mul'area nu k'are k'irolu, ma l'a un sac şi l'-adună pîn di un şi-l băgă saclu tu udălu di didinde. Mitlu nu-l' ascăpă dintr-ocl'i saclu; si scoală ńaḑă-nopţî, ş-cîlcînda pri ùngl'ili di čoare, umflă saclu şi l'a-l' fumlu prit poartă afoară.

Domnu-su a càsil'eĭ tut ca ş-o aveà mintea la saclu cu lucaniţi şi nu-l acăţà somnul, si ma cît z-diştiptă ahuleà z-veadă s-easte-că-ĭ saclu la loc. Cîndu ahuleaşte di calea aestă, noare sac! Caftă oaspiţĭ, lă află fumlu!

— Ţăruh'le, mul'are, că duse saclu!

Să ncalţă şi apală se-alasă dipu minčunoşl'i.

Aoà l'-are, aclò l'-are, cum luţeà luna nafoară di ş-parălu s-ţă cădeà, lo-aflàĭ, l'-ağumse t-un adil'atic. Să se-aproak'e s-lă caftă saclu, l'-erà ca frică, s-nu mîcă vîră şcop. Tră tih'a luĭ, unlu di nîşĭ armase să-şĭ facă apa. Atumţea z-duţe dinăpòĭ l-aţel cu saclu şi-l' ḑîţe:

— Dă, s-lu portu ș-ĭo năθeamă.

Aestu ș-o-aveà, că-ĭ soțu-su și l'-lu deadi și-ș mutrì calea năinte.

Saclu di anùmirea domnu-sù ș-aoà te-am cîtră acasă ampàturlea.

Cîndu vine Pitlu veade, că Mitlu-ĭ fără sac.

— Iu lo-aĭ saclu, lu ntreabă?

— Cum ĭu lo-am? Nu lo-aĭ tine?

Dol'i ș-o-aveà, că-ș ğucară hunerea un-alantu.

— Bre! torea nu ți-ul ded ațîea, ḑîțe Mitlu?

— Nu! ḑîțe Pitlu.

— Si știĭ, că nă lo-are loată domnu-su.

Niți unà, niți doaŭă și si streàsiră dipu nîs. Fuga-fuga l'-astal'e calea prit nă călișoară, l'-intră n-casă și ți lo-așteaptă di pri praglu di ușe. Unlu d-el' ș-ligă caplu ca di mul'are și iți l-viḑù, îl' ḑîse:

— Lă-l loașĭ, bărbate? Nu ńĭ-ul daĭ s-lu bag în casă?

Bărbatlu, curmàt mortu cum earà di alăgare, țe ș-o-avù? că-ĭ mul'ari-sa. Nu-l' băgă oara și-l' deade saclu.

Minčunoșl'i prit anantă ușe se astràg nafoară ș-aoà fac soțl'i, fărtìc!

După țe z-discurmă puți'n bărbatlu pri piḑùl'ŭ, intră n-casă ĭu l'-ișì mul'ari-sa ș-lu ntribă, s-easte-că l'-acăță.

— Cum, mul'are, l'-ḑîțe aestu, nu ț-ul ded torea, nu-ĭ puțînă oară?

— H'iĭ arî's, bărbate, ĭo tora ti ved di cîndu ti sîrgl'îșĭ dipu nîșĭ.

— Grești mpline, mul'are?

— Am nu ḑîțĭ tine, va grescu goale?

— Nă-l loară diznòŭ—gri aestu și năpòĭ fuga dipu nîșĭ. După nîscîndă oară l'-ağumse.

— Ah! oaspițĭ, oaspițĭ, fațe nîs, nu vă șteam s-h'iți ahîndu adràțĭ di minčùńĭ.

— Noĭ di minčùńĭ ș-tine di psemate, oaspe.

— E, macă-ĭ acșițe, n-aflăm treïl'i: l'a pri un dă pri alantu; dați-ńi saclu și aĭ s-nă fățèm soțĭ.

L'il' lu deàdiră și-s-feațiră soțĭ.

L'-u cărțîniră apoea cîtră nclo ș-ișiră tu un hăsăpă.

Paràțĭ tu pungă: tinik'è. Țe ș-aveà tut-tut? cîte un gros di

om. Cum s-facă tora s-mîcă, z-bea şi s-nu plătească? Ş-feàţiră zbor, unlu s-aducă pînea, doïlu mîcarea şi treïlu vînlu, că de! fără vîn nu puteà s-facă!

Pitlu, ţe ş-lo pînea pri nîs, duse la un pînàr şi-l' ḑîţe:

— Ţîne-ţĭ groslu, ţe ţi-l voĭ.

— Di cîndu ńi-l vreĭ, oaspe, că nu ńĭ-adùc aminte?

— Nu ţîńĭ minte tine, ma ţin ĭo; l'a-l, că ţ-ul voĭ.

— Dă-ńĭ-lu, ḑîse ş-čiriparlu, macă ńi-l aĭ tră dare, ma ĭo-ţĭ ḑîc, că nu ţîn minte.

Nîscîndă oară, după ţe-l' deade groslu s-toarnă la čiripàr, şi-l' ḑîţe, si-l' da ḑaţe cărvel'i di pîne. Aestu unăşună scoate şi-l' da daţe pîńĭ.

— Ştiĭ ţe, ḑîţe Pitlu, paràţĭ ţĭ-adùc tră nă oară cu oara, că no-am minùţĭ cu mine.

— Aĭde, oaspe, mutreà-ţĭ lùcrulu, că nu va-l' k'er paraţl'i di la tine.

Ţe s-mintuì čiriparlu? Omlu aestu ńĭ-aduse groslu agîrşìt, nu va-ńĭ aducă tora ţe-l cunoscu g'ine?

Pînea n-tisagă Pitlu şi cîndu s-ul veḑĭ ninga nă oară pri la čireàp, să s-facă doauă orĭ!

Mitlu ş-lo mîcarea pri nîs. Ease m-păzare, aleaḑe un pescu di nîscînḑî ucàţĭ, cama bunlu pescu, şi-l' ḑîţe a piscarluĭ:

— Nu ti ntreb, aĭ vîră fičòr s-lo-aducă pînă acasă şi s-l'a ş-plata, că no-am minùţĭ cu mine?

— Că-ţe nu, ḑîşe piscarlu.

Ş-acşì-l' deade un fičòr, si-l' poartă pescul şi s-l'a ş-plata. N-cale Mitlu, l'a pescul di la fičòr, il' da un gros şi-l pitreaţe s-l'-acùmpără nîşte tutune de la un argăstîr.

— Du-te, l'-ḑîse, că aoà te aşteptu.

Cît duse fičòrlu ş-Mitlu li călì prit altă cale ş-la hane seaflă, ĭu aveà traptă trèil'i.

— Treïlu, si-l' ḑîţèm: K'itlu. Aestu prindeà s-aducă vînlu. Ţe s-facă? L'a un utre, l-umple dislu cu apă şi z-duţe la un ţe vindeà vîn, taha s-acùmpără.

— Dă-ńĭ, ḑîţe K'itlu, ţinţi ucàţĭ di vîn, să-s facă ùtrile di ḑaţe. Aestu acaţă şi-l' toarnă ţinţil' ucàţĭ.

— Păzarea cît? ntreabă K'itlu.

Aestu l'-da nă păzare, ma K'itlu nu si ndriḑeà ĭuvà şĭuvà K'itlu l'-dădea nă păzare ńică multu.

— Nu-ńĭ da di mînă ahîntu, ḑîse prămăteftul, ş-macă nu daĭ păzarea ţe-ţĭ caftu, dă-ńĭ vînlu nîpòĭ.

Am K'itlu ţe altă aştiptà? Şi-l' toarnă nîpòĭ ţinţi ucàţĭ di vîn pătiḑàt.

Ş-apoea di prămăteftu-prămăteftu, cu hunerea estă, ağumse K'itlu s-o-adară apa, vîn di protlu.

Acşì cu minčùńĭ aţia de-aţia, tricură nîşĭ tu hăsăpălu aestu nă siptămînă şi dipri supră.

Cîndu s-fugă prindeà s-plătească hăńàtiţle. Nîşĭ pară: şcraŭ! Pirindu-fugă dimîndă a hănğiluĭ s-lă ndreagă un prînḑu, că aŭ tu minte s-fugă mîne şi să z-dispartă. Hănğilu ş-o-aveà, că ari s-facă cu ţivà prămăteftî şi nu işì di zbor. Măcară, bĭură şi vińe oara ş-la plată. Farmazoń'i taha ş-băgară mîna n-sin, să scoată punga, s-plătească. Cîndu na-l', carĭ di carĭ s-plătească nîs.

— Io, ḑîţeà Pitlu, ĭo vaĭ plătescu, că ĭo v-adùş aoà.

— S-mi l'erţî, arsăreà Mitlu, tine plătîşĭ Sărună; aoà ńĭcade ańia plata.

— E-arşine, grea K'itlu, s-plătìţĭ voĭ. Aestă ĭo prinde z-vă mescu.

Ba că s-faţe, ba că nu s-faţe, cît-cît să se-ančupă di perče.

— Staţĭ, criştìńĭ! staţi, oamińĭ buńĭ, nu vă ncăčàţĭ, lă faţe huzmik'àrlu a hănğiluĭ. Z-vă nvèţ ĭo cum s-adràţĭ, tra z-vă mbunàţĭ, s-nu-l' parà arăŭ a vîrnùĭ: Na, ligàţi-ńi ocl'il' ańia şi carĭ se-acàţ, aţèl s-plătească.

Tamàm! O aflară bună tuţĭ. L'-ligară ocl'il' dicara g'ine-muşàt, şi scoàsiră pre-agalea păpùţîle, li loară tu mînă ş-cîte un, cîte un pri ungl'i, aoà te-am fărtìc!

Huzmik'arlu a hănğiluĭ cu oclil' ligàţĭ, da se-acaţă vîră, da se-acaţă, no-are. Na tră tih'e ĭu intră domnu-su, hănğilu, tu udă, z-veadă ţe tut pusputeaşte şi ahuleaşte fičorlu cu ocl'il' ligàţĭ tu odă.

Aestu tru oară l-o ančupă şi-l' gri:

— Tine s-plăteşti! şi z-dizligă di nă oară, ma-ţe z-veadă? Minčunoşl'i le-aveà căpsăltită de-aclò di cu oară.

— Tine s-h'iĭ g'ine, că li plătiĭ şi biţì. ḑîse hănğilu.

Ş-acşì măratlu di hănği ş-armase cu nărli spinḑurati ş-cu hărğile a minčunoşlor priste z-vercă, că nu-şĭ dişcl'ise ocl'il' ma naintea, că ş-fu cu cămeaşa di la nuna, cum ḑîţe graĭlu.

(Cules de la Avela, Epir.)

## 32. Piscarlu.

(Transcris după ortografia aplicată dialectuluĭ aromân de d-l Gustav Weigand.)

Nọ oarọ ș-tu nọ etọ, erà un tatọ c-unọ mumọ, tse-š avẹa un fitšoru š-tut. Ku tut kọ urfańa nu-š ọ-avẹa tu minte sọ-š mutọ tụmbarẹa din casọ-lọ, el'ị mutrẹa s-l'-aflọ a fitšorlụị nọ zụnati bunọ, forọ k'inδin ši las h'ibọ š-kama ndoị parats. Tr-aestọ dzụtsẹa sọ-l fakọ araftu, bụkụlọ i itsi altu, maš s-lọ-aịbọ pri nińgọ nîš. Ma ts-aflaš fitšor ku karị s-ti ndredz!

— I piskár, dzụtsẹa nụs, i tsiva.

— Nu bune, kọ piskọril'a-ĭ tehni araụọ, kọ aị s-fats dzua tutọ ku apa š-apa nu-ị džukọrẹali.

— I piskár i tsivá, nụs.

Akši s-fẹatsi piskàr.

Vụrọ nụskụndi dzụli nu-l' si dutsẹa dip trọ nọinti. Ku griplu, ku pizovulu, ku pọaha arkọ s-akatsọ vụrọ boịu pesku tsiva ši tsiva. Tut kụti vụrọ tsirońụ agudẹa.

Mọsa š-tatọ-su era haraụọ mari kụndu-l vidẹa kọ s-tọarnọ di l-arụụ ku mụńli gọali, kọ tse-š dzụtsea nụš? pọati kọ l'i sẹ-aurašti tu mardzini di sẹ-alasọ di piskọril'e.

Aflaš sọ-l' sẹ-auraskọ. Atsel ku kụt ma multu nu akọtsa, ku ahụntu ma multu tsụnẹa pri piskọril'e.

Nọ dzuọ akọtsọ un pesku marĭ, mari kụt un gul'ano. Plin di haraụọ, ụl' k'ikọ tšoara ši nk'iseašti sọ-s tọarnọ a kasọ. Kalẹa kum z-dutsẹa, na! da di fẹata amirọluị.

— Va-ń-ul daị ańia pesk'ul aestu.

Fitšorlu, karị u vidzu ahụt mušatọ ši kum l'i-s frụndzẹa:

— Tsọ-l daụ, dzụsi, ma karĭ s-ts-aduńĭ pọalili pụn di dzinukl'u, s-tsọ ved pulpili.

Fẹata ši lẹ-adunọ ši-š lo peskul.

Altọ ọarọ akụtsọ nọ uh'el'i ši tut akši, l'-inši fẹata amirọluị un kali ši l'-u dẹadi, dupọ tse u bọgọ di-š aspusi ši brătsọli.

Nọ altọ dzuọ avẹa akụtsatọ un gul'anó tse ayu putẹà sọ-l pọartọ: «s-krẹapọ h'il'a amirọluĭ, nu u vẹadi Adamlu deaẹsto ọarọ», mintui nụs. G'ini ma kụt dẹadi okl'i ku nụsọ ši kanda nu ẹara nụs atsel di dẹanẹavra, tse dzụsi s-nu-l' lu da.

— Va ń-ul daį š-aestu!

— Ts-ul dau, ma karį s-ti gulešti kum ti featsi mo-ta. Feata, ne uno ne doauo, ši astradzi komeaša ši-š l'a gu-l'anolu. Fitšorlu u mutri atumtsea di la kap pun tu ungl'ili di tšitšoari ši tros sumsoaro ul' vidzú un semnu kut no pruno mari. Era no krutsi ńiko.

Dupo multu-psun, ul' vińi oara tro murtari a featil'ei. Bogo zbor, ko maš ku atsel va s-morito, karį vaį aduk'asko tse semnu ari ea pri trup-l'i şi karį va se-akatso ši nu va s-aduk'asko, va-l škurtik'adzo ku no palmo.

Multsu h'il' de-amirats, di domńi š-mukaro kaplu tro nuso ši ea tut nimortato armasi.

No dzuo, kum s-priimna piskarlu ku peskul tu muno şi nu puteà s-agudeasko vuro pindaro pri nus, «aį s-mi duk ši kutro tu mohololu amirăresku», ž-dzusi, «ko tse štiį d-ju arsari lèpurli.»

Aoa lumea tuto aštipta z-veado, tse va s-kuro ku un livendu, tse kut-kut diskoliko, so-š veado š-el tih'a ku feata amirolui. Kuti-l' featsiro lumea s-l'i šutso mintea, ko nu-į buno atsea di nus, ko vaį pato tse potsuro š-ahuntsu altsu, aluį, nu-l si turnò kaplu:

— Io mi skuláį dit màrdzinea lokluį, mi l'irtàį ku porintsu, ku soie, ku oaspits š-tora tse vińu aoà s-mi mituńisesku? aesto nu s-fatsi!

Ś-el potsu ka tuts alantsu.

Piskarlu, adšungunda aoa, ntribo: «tse-į, tse nu-ĭ» ši karį aflo kum sta lukrulu, da peskul di padi ši o-aduno akaso. Porintsul' a luį kut lo avdzuro, ko š-el kafto z-duko la feata amirolui, mortsu ş-ningrupsàts s-featsiro ši kuti nu-l' adraro so-l tsuno:

— Şedzu-ts, bune, ši kafto-ts di arihati, g'ini-ts h'iĭ ku pis-koril'a; tse-ts lipseašti atsua nsurari, ko ninga nu-ts vińi oara š-ma nklo, karį vreį s-ti nsorį, k'iruro featili a lumil'eį? Aleadzi-s di uidìa ta.

Avdi k'atra, s-avdo š-piskarlu? U ligo nus tu greaoa «va mi duk» ši grea tini, karį nu ti doari kaplu.

Amirolu, karį ul vidzú pripsit š-aleptu, ul' ka fu ńilo di tinireatsa luį ši tut uno l'i si dutsea, s-tragǫ muno, ma iu s-l'i s-umplo kurufeta-l'.

— Trets š-tini, l'-fatsi amirólu, şi singur s-ţe-aĭ pri guşi
— Tse semnu am io? ntribo h'il'a amirolui.
— Krutsi kut no pruno sum tsutsa ndreaptǫ, sumsoaro.
— Na! l'-ari no šupleako (batso) ea.
— Muna ta ma moali š-dikut bumbaklu easti, l'-fatsi fitšorlu şi z-bušaro un alantu şi s-loară.

(Spus de Tina Papahagi, Avela, Epir.)

## 33. Livendul şi Stamula.

Erà, ţe nu ş-earà.

Tu eta ţea bînà unà oară noaŭă furĭ avdîţĭ tu pàturl'i k'uşàţĭ a lùmil'eĭ, di lăeţli ţe-aveà faptă şi di càsile ţe aveà ncl'isă. Băgară ahîntă fricǎ, că nu cutidà s-easă vîră nafoară; căl'urle tute si ncl'îsiră şi cavàĭ, carĭ îl pindeà mira ţea laea luĭ s-easă di hoară nafoară, că nu apucà s-facă doaŭă drîşcl'èĭ ş-cădeà tu mîna lor.

Furà azĭ nîşĭ, furà mîne, dispoal'e azĭ, dispoal'e mîne, adunară-adunară paràţĭ, mală! Nîşĭ îl' ţîneà groşl'i tu nă casă adrată tu nă pădure greaŭă, ĭu maşĭ furl'i pitrundeà şi cîte vîră gone.

Ţe ş-u băgară furl'i?—s-calcă casa unuĭ mărât di om, mortu di nîscînte didile, tra s-l'i arapă feata s-o-aducă tu munte. După ţe ntunică g'ine, intrară n-hoară cu văţle, amvîrligară casa feătăl'eĭ, şi pre-ascumtà, aştiptà s-easă şi s-u l'a cu nîşĭ.

Aştiptară cît aştiptară, nă oară, doaŭă, treĭ orĭ, ţivà! feata no-aveà s-easă. Nîşĭ atumţea să ndridea s-fugă, ma na, că avdu nă vreavă nauntru n-casă. Tră puţînă oară işì feata, dişcl'ise uşa, tra z-ducă la murmîntile a tată-suĭ, ţe earà ngrupàt ningă gărdina di ningă casă.

Cît o-andîriră furl'i, s-aurńiră pri nîsă, l'-astupară gura, u ligară cu mîńl'i dinăpòĭ ş-u loară tu munte.

Earà ńădă-noapte ş-aţèl' din casă nu aduk'iră ţivà, că atumţea eara-l' tu protlu somnu.

Aiştèĭ feată l'-diţeà pri numă Stamulă.

To-apirită si scoală mă-sa li Stamule, si scoală frati-su, aşteaptă să si scoală şi Stamula s-l'a ngustarea, Stamula nŏ are să si scoală!

Prota oară nu ş-u băgară ahîntu cu mintea, că ţe ḑîţeà nîşĭ, poate că-l' coaţe vîră somnu. Ma carĭ tricù, di s-feaţe ḑuă g'ine, acăţară să s-curtuească şi dùsiră z-veadă ţe-ĭ somnul aestu di nîsă. Cîndu intrară aclò, trag doḑle nclo, ţe z-veadă? aştirnutlu gol gulişàn şi Stamulă no-are!

Aduk'ră, că va u loară furl'i. Ţe s-facă tora?

Iu z-ducă, ĭu s-u caftă? Livendul earà ğone, a luĭ nu-l' se aspăreà ocl'ul di furĭ, ma cîtră ĭu s-acaţă, nu şi şteà. Băgară oamińĭ s-alagă, tăxiră paràţĭ, maşĭ z-da cărare a lùcurluĭ şi s-aducă vîră ştire cît ńică s-h'ibă.

Tricură acşiţe multe ḑîle. Cîndu u loară Stamula tu munte, n-cale, cari-şti cum feaţe, l'i se acăţă, ningă un arîŭ, nelu di un lemnu şi aclò armase ascălnàt. Nă ḑuă cum duse s-la mă-sa m-vale, aclò ĭu duse s-adună ţivà surţeale tră căldare, na ĭu află nelu a h'il'e-saĭ. Lo-aspune a casă al Livendu ş-aestu aduk'ĭ, că furl'i loară calea di cîtră la «Sîmtu». Ţe faţe nîs? L'a nelu, lu amvîrteaşte tu nă bucată di cămeaşe-l' îl leagă g'ine şi ḑîţe:

— Nu va s-ul disfàc aestu peatic pînă nu va-ńĭ ved sor-mea şi pînà ţe nîsă nu va z-veadă loclu ţe ţîne oàsile a tată-ńuĭ; şi niţi nu va s-u laŭ cămeaşa aestă, pînă nu va vină sor-mea s-ńĭ-u la.

Apoea ş-ţimse coarda ş-lo tufek'a din anùnirea, un soţ cu nîs, încălicară doĭ cal' azburătòrĭ, ţe mîcà niorl'i şi se-alipidară se-află şi se-ascapă dit mîna a furlor agri muşata lor Stamulă.

Imnară-imnară, călcară pădùrĭ, munţî, spil'e, ma di torlu a furlor nu deàdiră.

Ună seară, curmàţĭ arupţî ş-căpăìţĭ, ağùmsiră tu nă pădure ntunicoasă, ligară cal'i di un àrbure şi intrară s-u calcă ş-pădurea aestă, că maşĭ aoà armase loc nicălcàt.

Ţe nu s-aflà nauntru? Soe-di-soe di priči, di zlăk', că ḑîţeàĭ: aoà easte văsilia lor. Ma nclò earà nă casă veacl'e, cari-şti di cîte ete!

Livendul cu soţu-su intrară nauntru z-veadă ţe vaĭ h'ibă; alăgară nsus, îng'òs, mutriră pritu tuţĭ udaţl'i, ne čipit di om nu s-avḑà. Earà casă apărvisită. Alăgară-alăgară tu pădure treĭańĭ di ḑîle şi di torlu a furlor nu deàdiră.

Trîş tu sone, carĭ vìniră di deàdiră tu nă pădure greaŭă

şi ntunecoasă, ţî si păreà, că noapte-ĭ totna. Aoà nîşĭ avḑà boţĭ didinde, ma lume nu videà, că nu lă puteà ocl'il' s-lă străbată. Şed ş-ascultă. S-alnară pri un pom, cama naltul ţe eară, ş-mutriră d-ĭu v́ineà boaţea. Ţe z-veadă? Nîşte furĭ, lăĭ ca cărbùnile, işà de-aclò. Aştiptară cît tràpsiră cale şi s-loară apoea tu călişoara pr-ĭu ìşiră nîşĭ şi haĭde-haĭde, ağùmsiră la nă casă di h'er. Aestă eară casa a noàulor furĭ ţe-acăţară Stamula ş-u ţîneà aoà ncl'isă. Livendul intră tu casa di h'er deadùn cu şoţu-su şi acăţă s-caftă prit udàţĭ. Čipit di om nu se-aflà. Carĭ alăgară-alăgară, na deadiră di nă udae, ĭu şideà nă feată ţe-ş k'iptinà perl'i şi plînḑeà un cîntic jil'òs: ş-plînḑeà mira ţea laea mărata.

Cît ş-u viḑù Livendul ş-u cunuscù dipri boaţe c-aţea i sor-sa, tră carĭ nîs nu lo-acăţà somnul. Se-astraḑe di nă cali ş-u l'a di guşe, z-başe, plîngu dol'i, s-ti curmă ńila: treĭ ańĭ măraţl'i nu z-viḑură, nu ş-avḑîră graĭlu!

— Tute ca tute, frate, ḑîse Stamula, ma cum s-faţim, că va z-v́ină cîńl'i di va z-ti bea di v́iŭ dadùn cu soţu-tu, cîndu va s-te-află aoà.

— Nu me-aspàr, surică, unà sută s-h'ibă, ḑîse frătile.

Ţe adară nîşĭ? Acaţă loclu pr-ĭu ştea, că va s-toarnă furl'i ş-lî u ţîn *bam! bum!* cu tufek'a pînă l'-arucutiră tuţĭ ca birbeţl'i tră Stămărie.

După ţe-l' vătămară tuţĭ, scoală, ncarcă avuţamea adunată di ańĭ di ḑîle aclò di la urfańe şi bagă de adară nă casă n-triv́auă, ĭu armîneà călitòrĭ dit pàturle părţî a locluĭ, s-mîcă, z-bea şi s-nu plătească pindară.

Ş-nîşĭ s-turnară apoea a casă, ĭu muma lor, cîndu-l' viḑù, criscù nă palmă di harauă. Apoea după nîscînde ḑîle s-feàţiră treĭ numţî tu nă ḑuă, ali Stamule, al Livendu şi a soţu-suĭ.

Ğucară tuţĭ, arsăriră, j-deàdiră curlu di pade nă siptămînă cît ţinù numta, ğucàĭ, arsăriĭ ş-ĭo cît putùĭ şi carĭ mi curmàĭ, mi sculàĭ şi aoà me-aflàĭ.

Părămìθ ńi şteam, părămìθ vă spuş, nu eară acşì, ma vruĭ di v-arîş.

(Spus de Hagi-Gogă Tulĭu, Xirolivad (Veria), Macedonia, elev în cl. III-a gimnazială 1893.)

## 34. Treĭl'i linăvòșĭ.

Earà, ţe nu ș-erà.

Ș-earà nă oară treĭ linăvòșĭ, Mitlu, Pitlu și K'itlu, cum nu poţĭ s-ţ-u baḑĭ cu mintea. Di leani ţe lă earà nă oară tu treĭli ḑîli mîcà. K'insiră z-ducă tu nă hoară. S-nu ţivà di bagă vîră di nîșĭ nă drăşcl'àŭă ma nsus, se-acăţară şamiş-treĭl'i de anùmirĭ și cît mută unlu čorlu si-l bagă ma nclo, l-mută ș-alanţî! Calea tută nu scoàsiră čipit tră ğurăt din gură; si-l' videàĭ, ţeaĭ, că suntu ţivà muţĭ. N-cali na nă liră viḑù unlu! și s-nu greascâ multi di leani «ea-ŭ!» ḑîsi. Aestu fu Mitlu. «Cari?» gri Pitlu? «S-u l'a?» adapsi K'itlu; «Treĭl'i!» tăl'è cuvenda Mitlu.

Treĭl'i, că de! cum să se-apleacă maşĭ unlu! Cu angărie greaŭă, apucă fluria treĭl'i, după ţe fac unà oară cu oara pînă să se apleacă și să s-mută mproşti. Și, di leani, tra s-nu u poartă maşĭ unlu, u ţîn treĭl'i cu cîti un ḑeadit!

Agalea-galea, agalea-galea ağùmsiră n-hoară ș-tràpsiră la hani. Hănğilu s-lişină de arîș, cîndu-l' viḑù pri halea aestă. Ma, carĭ îl' viḑù cu fluria tu mînă, nu lî ḑîsi ţivà, ma l'-aştiptă g'ini ș-l'i ntribă, ţe vor.

— Pită, carni, vin, mărcàt, griră nîșĭ.

Hănğilu, drac din vali, no-aştiptă ca ma multi: aduk'ì ţe vor ș-băgă di l-adră pita, lă h'arsi carnea, lă umplù cofa cu vin și l-adusi mìsura cu mărcàt. Lă băgă measa, l'-munḑusì ș-l'-ălăsă.

Tuti buni, ma carĭ s-tal'e pita tora? șed treĭl'i alăk'ìţĭ di mur și z-bagă, c-aţèl cari va si s-mină, i va z-greascâ, s-tal'e pita. Ţ-aflàșĭ tutipută z-greascâ și să s-mină. Șideà ca nîști icoani di la biseàrică.

Un ðicuńàr, ţe alăgà și s-ţînea di uși, treaţi ș-pri ningă uşa lor, bagă caplu nauntru ș-acaţă s-ţeară:

— Daţĭ la oarfăn, daţĭ!

Daţĭ si-ńĭ frîngu foamea!

Ma viḑù, că nu s-mină vîră, tut s-cama apruk'à ðicuńarlu. Aproak'i-te, aproak'i-te, l'-u deadi ańùrizma di pită tu năriș ș-cîndu u băgă năinti, dă-l', dă-l', prota pèturlu dipri suprà, apoea veàrḑîl'i, călcîńili, pèturlu dipri g'os, nu-ș alăsă ţivà.

Cît dipină pita, l'-u intră a càrnil'eĭ de-ag'ìnealuĭ, di-ţĭ ampăreà că-ĭ ağùn: suptu di cătuşi, cu ahîtă ağuneaţă mîcà. Carĭ u feaţe g'ini ş-carnea, l'i si dişcl'isi ìnima tră vin. Mută cofa şi gîl-gîl! gîl-gîl! u stricură. Ună stricurari şi si ncucută ðicuńarlu, că lo-adră caplu. Na-l ĭu zburà singur, că ţe-ĭ nîs, nu-ĭ vîră. Tu màrḑini, lo ş-lă aumsi faţa linăvoşlor cu mărcàt, ş-adună cumăţli tu tastru ş-li căpsălsì. Fugînda nîs, na un cîni intră tu udă ş-lu intră a oàsilor. Carĭ viḑù, că vîră nu-l vîrg'aşti, se-aproak'i di linăvòşĭ şi acaţă s-l'-alingă; alinḑi unlu, treaţi la nantu ş-cîndu ağunḑi la treĭlu, cum feaţi, cum adră, că-l mîşcă di ureacl'e di-l ustură pîn tu frînḑîli di h'icati.

Nu putù si s-ţînă aestu şi zg'ilì:

— Uh, lele-ńĭ!

Cît ḑîsi «lele-ńĭ!» şi dol'i alanţî, tu nă boaţi, îl' griră:

— Tal'-u pita, că tini grişĭ!

Ţe pită s-tal'e, s-l'i tal'e Dumniḑă el' aclò, că nu aveà armasă ne sîrıni.

Ş-ahînti ş-tuti păţîră linăvoşl'i ş-lăvoşl'i.

(Spus de mama-mea Despa, Avela, Epir.)

## 35. Moara dracluĭ.

Earà ţe nu ş-earà. S-nu earà, nu se-aspuneà.

Earà unà oară doĭ fraţĭ. Unlu earà avùt; avùt, avùt, că nu aveà ĭu s-l'i bagă paraţl'i; ş-alantu earà ftoh, că nu aveà pîne s-mîcă. Nu ağunḑeà neavearea, ma-l' deadi Dumniḑă ş-fumeal'i cîtă z-ḑîţĭ: un jar de fumeal'i.

Ş-tora, s-nu ḑîţĭ că earà vîră linăvòs, ţe nu vrea s-lucreaḑă, că di cum apireà pînă ascăpità, dipri lucru nu s-mută, ma nu-l' ağută ş-sînătate bună! Amàlamă s-acăţà, k'atră s-făţeà: ahîntu anapuda-l' si duţeà.

— Tuti ḑîlili aveà vitrie, ma cîndu vineà vîră sărbătoare, hèvrili lo-acăţà. Acşì tră Paşti: lumea tută, carĭ cu ńel, carĭ cu strańi noaŭă, maşĭ el fucarălu şiḑeà di nă màrḑini ş-mutreà ca ńel ağùn. Ş-cîndu s-mindueà, cum să z-ducă a casă, perlu l'-si mută. Că de! fičorl'i-s fičòrĭ. Cum z-duţeà ahtare duă, acasă lo-angîrlimà:

— Ţe-ńĭ acumpărà şĭ, tată? unlu; ţe-ńĭ adusişĭ, tată? anantu Ńel nu va l'ăĭ? ş-cîte alte.

Carĭ s-minduì nîs ţe s-minduì, si scoală ş-arondu-arondu ńarḑe la frate-su şi-l' ḑîţe:

— Si-ńĭ daĭ un ńel, că nu mi bat de-aoà!

Frati-su, ţe-că earà avùt, că era stres-stres, cl'aea dracluĭ! El necă s-avdă nu vrea, ţe grea frate-su. Ma carĭ ĭl' si duse aridă, aţia de-aţia «va-ńĭ daĭ un ńel, va-ńĭ daĭ un ńel, s-ńi hărsescu ş-ĭo fumeal'a ḑîlili di Paşti.»

— Na! l'-ḑise aestu, şi du-te la daràţĭ cu nîs!

Neavutlu, cum nu lo-aveà subaş di tamàm la loc, k'ică ńelu din anùmirea ş-o-adună la daràţĭ. Calea-calea cum z-duţeà, na ĭu l'-tal'e calea un carcanḑal di daràc şi-l' ḑîţe:

— Iu oară bună, şute?

— La daràţĭ! ştiĭ cîtră ĭu l'a pîne?

— Cum s-nu ştiŭ? Nu h'iŭ di şuţl'i ş-ĭo? Nu ńĭ-aspùńĭ, ţe pîn aclò?

— Mi duc s-l-adùc ńelu aestu ðoară tră Paşti! ḑîse neavutlu.

E, bagă ţĭ-u tine cu mintea tora haraŭa şutluĭ, cîndu, avḑî aestă?

— Oaspe, l'-faţe nîs, ştiĭ ţivà?

— Nu ştiŭ!

— S-ţă aspùn mine, macă nu ştiĭ.

— S-ńĭ-aspùńĭ!

— Tine h'iĭ sìngurul om ţe ţ-adusişĭ aminte di noĭ. De-aţeà va s-fac nă buneaţă. Aclò ĭu va ti duţĭ, zarzavùlĭ va ti ntreabă, ţe vreĭ s-ţă da. Va s-ţă da groşĭ, lire, asimcàţĭ, vămănḑî, ma tine z-ḑîţĭ, că nu li vreĭ!

— Cum acşì? cu l'irtari, nu u ḑîc!

— Ma mutreà, ţe va-ţĭ grescu mine: Tine s-cafţî moara di pipèr di so-aştirnutlu al Zarzavùlĭ.

— Cum ved k'irùt va h'iĭ, şute! s-alàs groşl'i, vămănḑîli ş-nu ştiŭ ţe, tră nă pal'u-moară di pipèr?

— Zburăşti k'irturĭ, că nu ştiĭ hunerea moărăl'eĭ. Aestă moară nu-ĭ ca tute morli: Aestă, ţe să-l' cafţî, tu oară ţĭ-u da, k'irute. Ţĭ-vìńiră căpărle?

— Ma-că-ĭ acşiţe, aestă-ĭ altă lugurie.

Zburîndaluĭ ş-imnîndaluĭ, zburîndaluĭ ş-imnîndaluĭ, ağùm-

siră la Valea-l Şut. L'a neavutlu ńelu şi-l faţe pisk'ese al Zarzavùlĭ. Aestu lu ntribă, s-caftă iţi si-l' va hrisusita, că va l'-u da.

Neavutlu urnipsìt şi nviţàt di calea, ḑîse: «Ńică lugurie, frătìc, că calea ńĭ-u lungă şi carĭ s-u poartă; va-ţĭ caftu ş-ĭo s-ńi daĭ moara di pipèr di sum tine, di sun aştirnùt.»

Al Zarzavùlĭ l'-ascăpirară ocl'il', scîntèl'-scîntèl', cîndu o-avḑí' ş-aestă. L'i tăxì nîs alte lucri scumpi, flurìi cîte z-va, maşĭ moara s-nu-l' caftă, ţivà. Nu fu trop s-l'-u şuţă mintea, nu fu. Neavutlu u ligă tu greaŭa: «i moara, i nu s-faţe.»

Ţe s-facă ş-Zarzavùlĭ; macă ş-ul deade zborlu, prindea s-lu ţînă. U l'a ş-l'-u da di cap.

Neavutlu ţe aştiptà? Aestu cum ağumse tu nă livade, ca cum l'-earà foame, s-aştirnù şi gri nă oară:

— Mîcărĭ, nu hăbărĭ!

Ş-mîcărli aţia de aţia apîrńiră s-ùrdină, carĭ di carĭ ma bună, di te čuduseàĭ, d-ĭu es ahînte? Ş-amirălu ţe-ĭ amiră nu aveà mîcată ahtărĭ mîcărĭ.

Apoea nîpòĭ ş-lo calea cîtră a casă.

Aclò ĭu z-duţeà calea, na ĭu da di un om, ţe ţîneà nă veargă tu mînă.

— Bună-ţĭ oară! unlu.

— G'ine vińişĭ! alantu;

— Iu oara-ţĭ bună, ntribă neavutlu?

— Nu mi ntreabă, gri aestu; niţi singur-ńi nu ştiŭ d-ĭu vin ş-ĭu mi duc. Imnu ş-ĭo acşì, ca cîne fără domnu, ĭu s-me aducă ş-ĭu s-mi scoată calea. Şcurte zboare: nu ţî se-află vîră bucată di pîne, că-ńĭ gurleaḑă màţîle di foame.

— Altu ţivà, îl' faţe murarlu, ma mîcare j-beare cîtă z-vreĭ şi cîtă s-poţĭ s-mîţĭ!

Fraşt! u toarnă nă oară moara şi-l' greaşte:

— Mîcărĭ, mîcărĭ, ş-nu hăbărĭ.

Şi mîcărli aţia de-aţia s-urdină.

— Bre! s-ti mîcă luplu, s-ti mîcă, am d-ĭu li scoasişĭ ună furtie di mîcărĭ! Ţe lug'ie? ń-ğepe le-avùşĭ?

— Moara, moara, oaspe! moara li scoate tute.

— Am cum acşì?

Ş-neavutlu l'i mbăiră, unà cîte unà, cum sta lùcurlu.

— Lele de mini, gri oàspile. Io ńĭ-o-aveàm, că maşĭ vearga mea easte, ţe easte.

— Nu-ńĭ ḑîţĭ, ţe-ĭ cu vearga ta?

— Ţe s-h'ibă? Cîndu voĭ s-pitrèc vîră tu lumea anantă, ună cu vearga şi dol'i a prèftuluĭ îl' da.

— Făţèm trambă, ḑîţe neavutlu?

— Făţèm.

Da moara, l'a vearga neavutlu. Ună loată ţe-l' feaţe şi-l' ḑîse:

— Crueà-l', veargă, ună aţilùĭ, carĭ ti vindù!

Vearga nu aştiptă ḑîcă a doaŭa oară, ma-l' şuţă ună şi gîh! nu ḑîse. Atumţea neavutlu ş-io ş-moara şi trapse calea Ağumse a casă. Şi veḑĭ atumţea muşutèţĭ tu casa luĭ, si staĭ s-mutreşti şi s-nu ti saturĭ! Strańi noaŭă, curati, tră nîs şi tră fumeal'e-l', cum niţi amirălu no-aveà nărĭ z-bagă; apoea: mîcărĭ, cîte nu poate s-le-aspună omlu cu graĭlu, că ḑiţeàĭ: tu casa aiştùĭ s-feaţi Hristolu, ahîntă aveare ş-ahîntă g'ineaţă l'-căḑù n-casă!

Lumea lu stea tră tiflupendar ş-cîndu-l viḑură la bisearcă n-graĭlu-mare, angl'igàt maşĭ tu hrisăh' ş-el ş-fumeal'a-l', ar màsiră cu gura căscată! Aoà nu vaĭ h'ibă lucru curàt, minduiră nîşĭ. Aestu va s-aibă călcată vîră avùt. Ma pali nu lă vineà s-pistipseascâ, că se-află pri lume ahîntu avùt om! Ţe s-h'ibă? ţe s-h'ibă? s-čuduseà lumea.

Si-l videàĭ frate-su, avutlu, cu tută-l' avuţamea luĭ cum păreà pri ningă neavutlu di vîră oară, ca vîră căţălìc cu coada adunată, cîndu veade ursă; ş-fičorl'i a luĭ, ca ţivà fičòrĭ di g'iftu pri ningă h'il' di čelniţĭ avḑîţĭ.

Di zbor-zbor află ş-amirălu şi pitreaţe, si-l' greascâ, tra seaspună d-ĭu o-află, di la carĭ u fură avearea.

— Carĭ va s-mi veadă, faţe neavutlu, s-cupăsească nîs a casă la mini.

Ahîţ aştiptă amirălu şi cîndu se-aprease nă oară, foc scuteà prit nărĭ:

— Torea, faţe cîtră oaste-l', si-ńĭ lo-aduţèţĭ, i vĭŭ i mortu, că ğueape nu-ńĭ daţĭ!

Ţ-aflàşĭ s-adùţĭ. Ună cît s-apruk'è oastea amirăluĭ şi vap! cu vearga cîte ună şi ţi-l' arucuteà m-pade di mîşcà loclu.

Viḑù amirălu ţe viḑù, că nu-ĭ şică aoà, laĭ frătìc, şi că aestu

va-l' astingă oastea tută, «aĭ! ḑîse, si-l l'aŭ cu bunlu, că, cu arăŭlu, n-cap nu u scot cu omlu aestu.» Ş-acşì, vru nu vru, si sculă di z-duse la neavutlu şi s-feaţe nîs cama ńic şi si mbună ş-nu păţî' cama lăile. Duse ş-neavutlu apoea la amirălu şi-ş le-acăţară g'ine aloàturle di erà fără ticlife,

Ş-aclò
Nĭ-earàm ş-ĭo,
Şi ncălicàĭ pri un cal aròş
Şi v-aspùş nă minčună di aùş.

(Spus de maea Despa al Ḑimul'a, Caterina, Macedonia.)

## 36. Ğoea.

Earà nă oară, ţe ş-earà; carĭ s-nu earà nu se-aspuneà.

Earà nă oară ş-un k'irò nă mumă. Muma ţea ş-aveà nă feată. Feata earà muşată ca luna ş-ca soarle. Mă-sa feàtăl'eĭ ma-l' ḑîţeà dipriună:

— Feata mea! cîndu es din casă, să ncl'iḑĭ uşa g'ini şi s-nu dişcl'iḑĭ a vîrnùĭ, carĭ-ţi s-h'ibă! Vaĭ ascultî feata mea, soarle a mèl?

— Vaĭ ascultu, mumă, vaĭ ascultu, ḑîţeà feata.

Aestă-l' ḑîţeà mă-sa şi ştea g'ini nîsă ţe-l' ḑîţi, că aveà avḑîtă de la mă-sa, că Ğoea, pri ĭu avdi feati ş-fičòrĭ muşàţĭ pre-aclò se-amvîrteaşti, z-bagă vîră tu mînă.

Nă ḑuă muma feàtil'eĭ dusi m-pînăvîr la Avu-H'il. Ca totna, şi di oara estă, îl' dimîndă a h'il'i-saĭ, să ncl'idă g'ini casa şi să s-apreaveagl'i di Ğoea.

Cît fuḑì mă-sa ş-murḑì, ştiĭ cîndu se-ameàstică ḑua cu noaptea, oara ţe vin căpărli n-hoară, na treaţi ntră uşi nă moaşi dispul'ată ş-cu cărnurli nafoară.

— H'il'e, h'il'e, ḑîţi nîsă, nu-ńĭ mi vreĭ astă-seară, s-trec noaptea aoà dipu uşi, că no-am ĭu si-ńĭ dormu.

Feata ca feată, l'i si feaţi ńilă di nîsă şi o-apreadună.

Cîndu feata dusi s-mulgă căpărli şi s-toarnă nîpòĭ, ţe z-veadă. Mbogrea di moaşi şi struxeà dinţîl'. Atumţea mărata di feată ş-adusi aminti di dimîndăčunea a mă-saĭ şi minduì, că aestă easti Ğoea. Ma ţe s-facă, ş-cum se ascapă di nîsă.

Cu arăŭlu videà, că nu u scoati n-cap. Mintuì cu bunlu ş-cu aplanlu s-u l'a. Tr-aestă s-toarnă şi-l' ḑîţi:

— Mae, mae, ĭo-ńĭ te-acl'imàĭ pri measă şi ahîntă k'irutăńĭ fuĭ, că nu ştiùĭ, cum no-am cu ţe s-ti filipsescu. Tr-aestă aşteaptă puţîn, s-mi duc s-mi mprumùt dit viţini.

Ţ-aflàşĭ Ğoe s-arîḑĭ. Ştiĭ ţe? ḑîsi Ğoea, mi duc s-adùc ĭo tut ţe lipseaşti tră pri measă.

Acşì Ğoea, ş-alăsă furca cu fuslu dipu uşi, s-k'işè pri sum poali şi fuga s-aducă mîcărĭ.

Işinda nîsă din casă, traḑi şi ncl'idi uşa dipu nîsă, s-nu ţivà dì le-aspeală feata pînă s-toarnă ea. Ma ş-feata nu vreà arcari nàparti tu dişti ptăčuni. Cît fuḑì Ğoea, l'a furca cu fuslu şi le-azboàiră nafoară tu avlie; sapă-sapă loclu pîngînìt di mbogrea di moaşi, arucă ţara nafoară şi apoea traḑi ş-arneaşti cu mètura pri supră, ncl'idi uşa di u sfinuseaşti şi ngl'iţată di fricà ş-lo doaga n-cap şi z-băgă tu aştirnùt.

După năθeàm di oară, na ţ-u Ğoea la uşi!

Pinḑi, greaşti, ţivà! Uşa earà ncl'isă de-a g'înealuĭ.

— Furcă, no-avḑî si-ńĭ dişcl'îḑi? greaşti ea.

— Me-arcă nafoară, Ğoe! ḑîţi furca.

Ğoea di foc ţe-l' vińi, cărţînì dinţîl' di te-acăţà h'èvrili di frică.

— Am tine fus, ţe aştepţî, greaşti nîsă nîpòĭ.

— Ş-mini me-arcă, ḑîţi fuslu.

— Am tine k'işàt, dorńi, di nu dişcl'îḑĭ?

— Ş-ĭo nu-ńĭ păţîĭ bunlu, doamnă, că me-astrapsi nafoară.

Ma viḑù, ţe nu viḑù Ğoea, că se-aproak'e cîntarea cucoţlor şi că nu poati s-facă ţivà, fuḑì cumu ş-vińi cu limba scoasă.

Dimineaţa si scoală feata, după ţe-apirì g'ini, şi s-feaţi ḑua prînḑu. Traḑi di dişcl'idi uşa şi ţe să-l' veadă ocl'il'? nă mîrşi di om vătămàt, adusă di Ğoea seara, tră mîcari la mărata di feată.

De-aestă nu prindi s-ţînèm ùşili dişcl'isi, cîndu h'im singurĭ în casă.

(Spus de mama-mea, Avela, Epir.)

## 37. Mintea cu Tih'a.

Mintea, nă ḑuă, di zbor-zbor, s-ćucuteà cu Tih'a. Ţîneà, că nîsă-ĭ ma mari pri lumi. Stăteà di ḑîţeà, că fără nîsă ţivà nu poati s-h'ibă pri lumi

Ună «ĭo ma mari», alantă: «nu tini, ma ĭo», carĭ nu puteà s-l'i da vîră cărari, gri Mintea:

— Ţe li vreĭ ş-aţeali, ş-aţeali! Ţ-u ţîni s-te-acàţĭ cu mini?

— Avḑî, nu ńĭ-u ţîni? gri Tih'a! Torea, cara-ţĭ da mîna.

Şi se-acăţară. Ţe lă fu acăţătura:

Erà tu hoara ţea un ğoni picurăr. Aestu pînă tora mintea cu tih'a-l' si duţeà mînă di mînă. Dit minuta ţea mintea trapsi mînă di la nîs şi Tih'a s-ligă s-l'i poartă cu doàuli mińĭ. K'atră s-acăţà picurarlu, amàlamă s-făţeà; ahîntu g'ini l'i si duţeà. Ma ţe u vreĭ? Carĭ îl' lipseà mîdua, ţ-o-aĭ că aduk'à ţivà di bană? Ca vîră pravdă.

Căşerli a luĭ, oĭle a luĭ, văţli, cal'i a luĭ umplură tut loclu. Càsile a luĭ nu le-aveà nîţi amirălu; ahîtă avuţami di om ăgumsi s-adară un an cu anlu.

Tih'a luĭ aclò îl pimsi, tra s-l'-aducă şi h'il'a de-amiră tră nveastă.

— E, faţi Tih'a cîtră Minti, veḑĭ ţe ɔoxă şi ţe avḑît a-ğumsi ăgutàt di mini?

Mintea stătù şi-l' ḑîsi:

— Aĭ arîvdari, că màrḑinea aleaḑi.

Mintea videà, că maşĭ soni bună nu va s-aĭbă lùcurlu a Tih'il'eĭ.

Cîndu să s-facă numta, na-l şi ğònil'i ca vîră pravdă. Ne ca gambrò ştea s-şadă, ne să ncàlică ca lumea, ne să zburască ca oàmińl'i.

Amirălu li videà tute aesti, ma ţe-şĭ ḑîţeà? «picurăr, ţe si-l' faţĭ!» Nu şi ştea, că picural'i, cîndu aŭ minti, ncalţă ş-pùriclu cu guvojdi vifteşti!

Şiḑură pri measă, tuţĭ mîcà ca lumea, nîs ca vîră k'irùt Tră zburari, zburà cîndu nu prindeà şi tră arîdeari, arîdeà cîndu nu-l' earà loclu. L'-făţeà părinţîl', fărtaţl'i semnu, aduk'aşti lemnul, s-aduk'ască ş-nîs? E, neĭsi! s-mută measa ş-amirălu l'-acl'imă tuţĭ cùscărl'i şi acl'imaţl'i a luĭ tu gărdină.

Earà aoà amiràţĭ şi lumi cama di prota. Amirălu cu mîna luĭ deadi la caθi-un cîte nă alumak'e veardi di k'in, că acşì aveà adeti nîs.

Tuţĭ li ţîneà alumăk'li tu mînă, maşĭ ḑinir-su acăţă s-u mîcă ca vîră pravdă.

Amirălu lu ngrupă loclu de-arşini, cîndu viḑù ş-aestă.

— Aestă ş-fu pravdă de-a g'inealuĭ, ḑisi nîs! Loaţĭ-lu s-lu spinḑuràţĭ, gri amirălu năràìt-năràìt.

E, ş-carĭ lo-aduţeà la spinḑurari, canda-l' si băteà peana picurarluĭ? ştie pravda, si ştibă ş-el, ţe-l' si faţi?

Erà tamàm oara, cîndu vrea-l' tragă scamnul, s-lo-aspìnḑură. Cum s-lo-ascapă, că aoà nu ncăpeà groşĭ: amiră l'-ḑîţeà aiştùĭ. Vru, nu vru, Tih'a l'-pricăḑù la čoarli a Mìntil'eĭ şi-l' ḑîsi:

— Pînă aoà-ńĭ fu putearea. Ea s-ti ved, carĭ s-poţĭ s-faţĭ tini ţivà, s-lu torńi di la moarti.

Di nă oară îl' vińi mintea picurarluĭ şi, ca diştiptàt dit vis, s-toarnă şi ḑîţi:

— Ţe-avèţĭ cu mini? Cum acşì me-aduţèţĭ la spinḑurari fără ğudicată? Spinḑuràţĭ-mi, ma ğudicaţĭ-mi ma naintea? S-lu ğùdică? — s-lu ğùdică, ma-că va.

— Na! ş-na! tră ţe caftu s-ti spinḑur, gri amirălu, tr-arşinea ţe-ńĭ adràşĭ şi ţe nu u mîcă ne cìńl'i!

— Mărite socru ş-amiră! Pistipseàm c-aĭ ţivà tu mînă, ma cum ved, vrea mi l'aĭ pri guşi dip pri nidriptati. Aţèa ţe fečŭ, ştiŭ, că bună nu fu, că maşĭ ĭo ştiŭ cum mi nfărmăcàĭ cu sk'ińl'i di alumak'e! ma u fečŭ, si nu ţĭ-aspargu k'efea maşĭ!

Amirălu ţe z-ḑîcă? Viḑù, că picurarlu nu-ĭ tot aţèl di deaneavra. Viḑù, că omlu-ĭ cu mintea ntreagă. L-l'irtă şi dipusi dipri scamnul de-amiră şi băgă ḑinir-su, z-dumnească.

De-aţeà tih'a-ĭ bună, ma fără minti doĭ paràţĭ nu faţi.

(De la sor-mea Mia Damaşòtĭ, Avela, Epir.)

## 38. Mintea cu Tih'a.

Tih'a ş-mintea nă oară s-adunară n-casă la un om. Aestu, om bun, le-aştiptă şi nîsi băgară s-lucreaḑă, caθi-unà cu ţe poati: Tih'a s-l'i poartă cu saclu ş-Mintea s-l'i featà şi s-lu facă, limbi-limbi si-l' si ducă gura.

Tră şcurtu k'irò ağumsi omlu aestu s-aìbă aveari ma multă şi de-amirălu, cît traḑi frînḑa ş-arina.

Tu minti antriţeà tută lumea : sufiili a luĭ umplură loclu. Maşĭ zboari hrisusiti scuteà din gură.

Amirălu, carĭ îl viḑù ahît avùt ş-ahî't diştiptàt, că no-ari soţ, aĭ si-l facă ḑìniri. S-feaţi numtă mari, amirărească şi omlu ş-viḑù vislu cu ocl'il', că el acşì s-ağungă dureà.

Pînă aoà l'i si dusi lùcurlu a luĭ, cum vru Dumniḑắŭ cama g'ini.

Nă ḑuă, cum o-adusi daraclu, că Mintea cu Tih'a, di zbor-zbor, acăţară să si ncači; una ḑîţeà, că ĭo-l fečŭ s-ağungă ḑìniri de-amiră; anantă : fără di mini vrea s-ḑacă tu călivuşca, ĭu s-feaţi.

— Ţe li vreĭ ş-aţeali ş-aţeali, ḑîsi Mintea, ea-ŭ padea, aĭ s-nă misurăm puterli! Na! ĭo trag mînă di nîs şi fă tini, cum îţĭ tal'e caplu.

— Multu g'ini, gri Tih'a; ş-cu tini ş-fără tini.

Mintea trapsi mînă di omlu aţèl şi armasi maşĭ tih'a si-l' lucreaḑă. Tih'a ş-băgă poàlilii m-brîn ş-apucă să-l' poartă a-veari, s-no-aĭbă ĭu s-u bagă. Il feaţi, pri iţi z-bagă el mîna, băgată s-h'ibă: k'atră s-acaţă, amàlamă si s-facă.

Tih'a-l' si duţeà ambàr, tut tră năinti, ma mintea si şcurtă multu Ni zbor ca lumea, ni cuventă! D-ĭu ma naintea lumea tută să ntribà la nîs tră iţi lugurie, lişură ahîntu tora, că ş-arîdeà tuţĭ fičuriţl'i di nîs : Măratlu! ti curmà ńila s-lu veḑî, cum nu şteà si mpartă pal'i la doĭ gumărĭ!

S-făţeà la pălatea amirăluĭ nă sărbătoari mari. Tută lumea cama bună, amiràţĭ dit pàturl'i k'uşàţĭ a lùmil'eĭ fură acl'imàţĭ la prînḑu aclò şi nu va zbor, că ḑìnirli de-amiră aveà protlu loc. Multă lumi aveà vińită z-veadă ḑìnirli, că numa luĭ umplù loclu cu avuţamea şi mintea luĭ. Şi mulţî aveà vińită s-caftă vîră minti, tră ponlu ţe-şĭ aveà, di la nîs, că mulţi l'-viḑură hăirea.

Mîcară g'ini-muşàt tuţĭ şi amirălu deadi, cu mîna luĭ la caθi-un, dipu measă, cîti nă alumak'e cu meari. Tuţĭ oàspiţl'i curà ş-mîcà meàrili; ḑìnirli de-amiră maşĭ, ca vîră pravdă, l'-u intră a lumàk'il'eĭ ş-u mîcă cu frînḑă cu tut.

Tuţĭ oàspiţl'i strîmbară bùḑîli şi s-mutriră un co-alantu Amirălu lu ngrupă loclu de-aruşini. Dimîndă s-lu mută az-

varna dipri measă şi s-lu spìnḑură, c-arşinea ţe-l' adusi niţi cîńl'i nu u mîcà.

Earà tamàm s-l'i treacă funea di guşì şi s-l'i tragă scamnul, că ḑìnirli, ţe altă oară l'i si duţeà gura limbi-limbi, di oara estă necă şteà ţe-l' si faţi! Ahîntă pravdă se-aspusi.

Tih'a, mărata, minti n-cap no-aveà. Cîti feaţi, cîti adră s-lo-ascapă, ţivà! ca di pri k'atră canda dădeà. Viḑù ţe nu viḑù, că vrea z-ducă omlu tră semnu di nîsă, s-feaţi cama ńicà şi-l' ḑîsi a Mìntil'eï:

— La tini ş-la Dumniḑăŭ, surată, ascapă-l dipri moarti, s-nu-l am pri guşi-ńï bana tută. Io u feḑŭ, tini s-nu u faţï, minti hrisusită ş-alăvdată!

Mintea, ìnimă bună, nu k'ardi oară ş-acaţă s-lucreaḑă. Fi-ḑorlu îşï vińi tu orï şi canda-l' părù, că z-diştiptă dit somnu. Limba l'i si dizligă di nă oară şi cîndu acăţă z-grească c-aïḑoni l'i si duţeà.

— Nu vă ntreb, gri nîs, ţe-avèţï cu mini? Iu s-avḑî spìnḑurari fără ḡudicari. Loaţï-mi, ntribaţï-mi ma naintea şi carï s-me-aflàţï cu stepsu, spinḑuràţï-mi! Nu acşì azvarna, ca tu G'igărie.

Cîti nu gri nîs! Il' griră s-lu ḡùdică amirălu.

— Nu-ï dure arşinea ţe feaţişï, di nă băgàşï cu caplu n-loc? ḑîse amirălu. Viḑùşï tini om pînă tora s-mîcă frînḑă ş-alu-mak'e?

— Stepsul easti a tăŭ, macă tr-aestă vreï s-mi spinḑurï, gri ḑinir-su. Io ńï-o avùï, că lùcrulu dat de-amiră, nàparti nu se-arucă. Nu putùï s-l'i daŭ cu ḑorlu, de-aţeà măcàï ş-alu-mak'a cu frînḑă cu tut. Maşï ïo ştiŭ, ţe trapşu, ascăpitîndaluï fărmaclu a lor!

Amirălu, carï u teasi cuvenda multu-multu, viḑù că ḑinir-su nu earà aţèl di deaneavra. L'i se-acăţà a luï tora zborlu n-gură, că nu şteà cum si-l' facă apàndisi.

De atumţea armasi, ca tih'a s-h'ibă cama ńică di minti. Bună-ï ş-tih'a, ma ïu-ï minti.

(Cules de la unchiul Ghiţi Teja Papahagi, Avela, Epir.)

## 39. Minčună.

Erà ţe nu ş-erà. Erà tu k'irolu, cîndu lumea ş-pùriclu lu ncălţà. Alih'a erà, minčună erà, ştiŭ că pap di pap o-aspuneà.

Erà unoară treĭ fraţĭ. Treĭl'i fraţĭ erà cărvănărĭ. Caθi un ş-aveà un semnu di muli. Şamiştreĭl'i nîşĭ fuḑiră tu lumi si-şĭ caftă căsmetea. Iu z-ducă n-cărvane? — ĭu s-faţi víptu cama multu. Aţèl marli, si-l' ţem Mit, trapsi tu nă hoară hăşuteascĭ. Tu hoara ţea se-aflà un čurlu-păpă, ţe aveà vípturĭ multi. Dusi Mitlu se-acùmpără, ma čurlu-păpălu l'-ḑîse, că nîs noari grîn tră vindeari cu paràţĭ, că-l vindi cu minčùńĭ.

— Cum cu minčùńĭ, ntreabă Mitlu?

— Ea cum? Si aspuneàrĭĭ tine nă minčună cama mari ş-cama groasă, îţĭ daŭ víptul tut; se-aspunearim ĭo cama mari, tini si-ńĭ daĭ mùlili.

Al Mitu îl' vińi ca g'ine aestă.

— Ţe! ḑîsi nîs, nu va pot s-l'i cruescu nă minčună a k'irutluĭ aestu, tra si-l' l'aŭ víptul tut?

Acşì s-ligară. Acaţă cărvănarlu şi-l' cărţîneaşti nă minčună di la hani, di ti nk'idicàĭ di ea! Ahîntu s-cunuşteà, că nu-ĭ minčună tră pistipsiri! Ţe ḑîsi nîs? — Azbuiră boŭlu!

Ş-o-aveà k'irutlu, că nu-ĭ cama mari minčună de aestă.

— E, e! l'-u toarnă preftul, s-ţĭ-aspùn ş-ĭo: ună oară ńĭ-aveàm un oŭ şi me-alinàĭ, ştiĭ, pri un munti; mùntili aţèl maşĭ k'atră ş-bărţiri earà. De aclò, din cărčilìŭ, l'-ded cali a oŭluĭ h'ima-ng'os pri k'etri ş-pri bărţìrĭ şi ţe s-ţă veadă ocl'il'? Arucutea-ti, arucutea-ti oŭlu, discà şi arîsturnà bărţirli cîtră ng'os, di-ţĭ părea că k'ari lumea. Gîr-gîr-gîr! gîr-gîr-gîr! ağumsi oŭlu trîşi-n vale, laĭ frătile a meŭ, noŭ-ni frîmtu, că ḑîţeàĭ, că tora-ĭ uàt di găl'ină.

No-avù ţe z-ḑîcă Mitlu. Viḑù că čurlu-păpălu lo-antreapsi cu minčuna. L'-deadi mùlili ş-necă dişcl'isi gura z-grească ţivà. Cu caplu spinḑuràt di glărimea ţe-adră, o adună cîtră a casă-l'.

Nu treaţi nîscîntă oară şi na ĭu víne dipu nîs, cu mùlili acăţati di căpestru ună dipu alantă, frătili di mesi, cu numa Pitlu, tra să ncarcă víptu.

— Carĭ ari víptu? ntreabă la un, la nantu.

— Preftul ari.

Aĭ la preftul.

— Bună-ţĭ oară, părinte un.

— G'ini vìńişĭ, oaspe, anantu. — Aĭ grîn tră vindeari?

— Am, ḑîsi preftul.

— Cîtu-l daĭ?

— Nu-l vindu cu paràţĭ, ma cu minčùńĭ. Cara ţĭ-da di mînă acaţă-te.

Pitlu ş-o-avù, că-ĭ urbari aoà!

— Ţe mari lucru s-arî'd un čurlu-păpă, minduì nîs.

G'ini ma ş-nîs păţĭ' ca frati-su şi-ş k'irù mùlili, anğurîndaluĭ pri dinăpòĭ, că de! nu-ĭ şică aoà nàparti, muli lî ḑîc aiştòr ş-ti dor tu h'icati, cîndu k'erḑî una, nu tuti di nă cali!

Ḑua nantă, na ţĭ-ul şi ńiclu frati, cu numa K'itlu. Di un de-alantu vińi la čurlu-păpă să ncarcă viptu. G'ini-ma preftul tut cînticlu, ţe şi ştea:

— Vindu, ma cu minčùńĭ!

— Cu minčùńĭ, cu minčùńĭ! Ş-ĭo di minčùńĭ h'iŭ adràt, ḑîţi K'itlu. Feàţiră ligătura, i s-lu dispoal'e di muli, i si-l' l'a tut ţe-ari preftul: muli, viptu, agri, tut!

Preftul ş-o aveà, că tut urbari-ĭ anàmisa.

— Ḑî-ŭ minčuna, gri preftul!

— S-mi l'erţî, părinte, ma ntră tini, nu es năinte. Tine prindi s-acàţĭ prota.

Preftul ţe şi ştea: minčuna cu oŭlŭ! Carĭ u ḑîsi, ş-aştiptà laĭlu-şĭ cu gura căscată, z-ḑîcă K'itlu minčuna luĭ, tra si-l' l'a mùlili apoea. Nîs pistipseà, că ş-fu lişòr lucru!

K'itlu se-aştirnù g'ini-muşàt ş-acăţă:

— Earà, părinte, tu ańl'i a mel'! Nă ḑuă, cîndu s-amintă tată-ńu, şideàm la pap-ńu n-coh'i şi-ńĭ beam čubuk'a. Na vìniră şi-ńĭ loară sihărik'i strauşl'i alăgînda, alăgînda: «aĭ! că s-amintă tată-tu!» Ntreb ĭo: «Şi carĭ se-amintă, ţe avèţĭ cu mine?» — «Cum ţe-avèm, că prindi s-ti duţĭ la nunlu, s-l'i greşti z-vînă, s-păteaḑă», fac nîşĭ.

«Iu s-lo-afli nunlu? Tornu loclu di anantă parti, mutrescu, caftu, no-ari nun sti loc. Vaĭ h'ibă la Dumniḑăŭ, mintuescu ĭo, macă nu-ĭ sti loc. Şi de alih'a aclò ş-erà.

«Cum s-mi duc si-l' grescu? Mutrescu cîtră n-sus, ńi si mută mintea di diparti şi nsus ţe earà. G'ini ma, earà nu earà

prindeà s-ti duţĭ. Altu nu earà s-lo-acl'amă : furtia tută pri mini căděà. Mi şuţ, me-amvîrtescu s-aflu vîră scară, s-me-alin, no-ari scară! Atumţea mi caftu n-sin şi na! ĭu daŭ di nă siminţă di curcubetă. Ştiĭ, unà strănipoată di strănipoată aveà h'artă nîşti siminţă şi cum îńĭ deadi ş-ańia nîscînti s-me-aroamig, si-ńĭ treacă oara, ńĭ-armasi ună n-sin. U siminàĭ dicara şi criscù nă curcubetă, ţe deadi pîn di Dumniḑă. Curcubetă di curcubetă, me-alinàĭ la Dumniḑăŭ şi-l' grescu a nunluĭ: ade, că te-acl'amă s-pătèḑĭ tată-ńu! Dipusi nunlu alăgînda-alăgînda şi pînă s-ńi pascu puţîn ocl'il' pri divarliga, z-ved ţe-ĭ, ţe nu-ĭ la Dumniḑă, anvaḑă nă gumară psoah'i di ningă curcubetă şi grîţ-grîţ! ali curcubetă, o-adră g'ini. Ţe ti faţĭ tora, K'ita, K'ita? Cum mi zgrîmàm acşì, di nu şteam ĭu ńĭ-u caplu, na daŭ în sin di un h'ir tu ureacl'a di ac, armàs di cîndu fečŭ araftu. L-tindu di una cîtră ng'os, nu ăgunḑi, îl tindu di doauă, ăgunḑi ş-antreaţi. Me-alàs ş-ĭo de-a h'irlu ng'os şi nod di nod, mutrescu z-dipùn ma troară, ma ţe z-veḑĭ? Acăţă z-bumbuneaḑă şi z-da nă furtună ş-nă grìndini, s-k'ară lumea. Me-adùn sum nod şi nu cărlèḑ, pînă s-treacă furtuna. Cum stătù, dipùş şi le-aflàĭ lùcurli ndreapti şi tată-ńu l-turnà di la pătiḑari şi tut plînḑeà. «Nu ti ntreb, nune» grescu ĭo, «ţe-ari tată-ńu di zgl'ileaşti?» — Ţe s-aibă, ḑîţi nunlu, va cucoaşi ş-altă nu! Tră cucoaşi-ĭ arînḑa luĭ?» Me-astràg ningă un cucòş ş-acàţ s-lo-alumtu cu k'ètrili. Dă-l' în sus, dă-l' în g'os, canda li ţîneà vîră! nu căděà.

«Il truduescu atumţea nă oară şi ţe z-veḑĭ? cucoaşi no-armasi ascălnată! L'i le-adùş a tată-ńuĭ, ma ahtari orixi di fičòr, ore prefte, tu bană-ńĭ no-am viḑută. Le-ascăpită cucoàşili cu tut cojĭ.

«No-apucàĭ s-şed s-mi ncălḑăscu puţîn şi na ĭu vini un nipòt di strănipòt si-ńĭ grească: ţe staĭ, lala! nu ştiĭ, că tată-tu va sărmîniţă? Nu ḑîţĭ tine, tu ţe va-l băgăm z-doarmă? Mi scol frătile-a meŭ, c-andornic, aràp ţupata din anùmirea, adùn patruḑăţĭ di gumărĭ de-a duńàul'eĭ şi aĭ! ĭu s-aflu păduri. Alàg cîtră ncoa, alàg cîtră nclo, na! ved di nàparti di un arîŭ diparti cît ţĭ-acaţă ocl'ul, că lăeà ţivà. Erà nă păduri. G'ini ma cum s-trec arîŭlu? Arîŭlu mari, dipùs, ţî si alăčà mintea maşĭ s-mutreşti, nu s-lu treţĭ. Cum mi zgrîmàm, ştiĭ aclò ĭu nu ti mîcă to-ahtare oară, daŭ di nă čeflă de-alună. Nu k'er oară

ma-l' bag gumarl'i un cîti un, intru ş-ĭo, şi-l' daŭ cali tu arîŭ, di işìĭ di nàparti. Intru tu păduri, u străbàt dit ună màrḑini to-alantă, u străbàt în cručìşaluĭ z-daŭ di vîră àrburi, di vîră lemnu, no-ari lemnu! E! ştiĭ, prefte, îńĭ v́ineà tîcî s-fac. Cîndu ea daŭ di un păl'ùr! L'-u intru cu ţupata şi tră puţînă oară, dă-l', dă-l', adàr patruḑăţĭ di furtìĭ. Ncarcu ş-trag calea. Aclò ĭu mi duţeàm, me-acăţă nă căloari, nă dugoari, că nu şteam ĭu s-ńĭ-aflu loclu. Tră căsmeti, aflàĭ un bureati. Ligàĭ gumarl'i so-aumbrata luĭ, ş-mi teşŭ, di-l' trapşu un somnu, mă-sa-l' fu! Di carĭ freaḑi căloarea, ncărcàĭ gumarl'i pri leamni şi trapşu. Calea mi lo seatea şi apă no-aveàm k'ìcută. Ţe fečŭ, ţe nu fečŭ, ded di un puţ. Puţ s-lu facă Dumniḑă, că no-aveà ne cuvă, ne drac! Ţe s-fac, ţe s-adàr? îńĭ tal'ŭ caplu, lo-arùc nauntru tu puţ tra z-bea.

«Ca agîrşìt ţe-ńĭ h'iŭ, trapşu cu gumarl'i. Calea, oàmińl'i siţirà sk'ìcurli ş-adunà mînucl'i pàl'ili. Carĭ no-aveàm ş-ĭo lucru, băgàĭ di discărcàĭ şi lî u intràĭ a leàmnilor cu ţupata. Li dispituràĭ tuti şi sărmîniţă nu putùĭ se-adàr. Crek' deapoea tu k'ali? Crek'i ş-plăscîneşti, cîndu ţî si duţi strîmbu. Cîrtìt ca vaĭ di mini, vruĭ s-intru tu călivă. Daŭ s-intru, nu-ńĭ si intră, daŭ s-intru, nu-ńĭ si intră. Bre! s-u mîcă luplu, ţe s-h'ibă ş-aestă? Ţe s-h'ibă? Avea armasă tu tăl'itura di ţupată nă scîrpă şi se-acăţà di praglu din sus ali călivă şi nu s-intrà. Ptĭu! fac mini, o-aşternu scîrpa, părinte, şi dă-l' di ună parti, dă-l' di partea nantă, na ţĭ-u sărmîniţa!

«Biţìĭ şi mi ndriḑeàm s-l'-u daŭ cîtră a casă. Ţe z-veḑĭ? Tută lumea mutreà la mini, ca la vîră ursă! Arîdeà di s-lişinà di mini. «Bre! ţe avèţĭ di arîdèţĭ acşiţi, di vă o-adusi Stămăria» lî ḑîc a lor aclò? — «Ţe s-nu arîdèm, laĭ tumte ş-laĭ k'irute!» fac nîşì. «Am ĭu-ţ-u caplu?»

«Mi pusputescu, ahulescu'ĭo n-cap, d-ĭu cap? Caplu lo-aveàm agîrşită tu puţ. Fuga nîpòĭ dipu cap. Cîndu ţe s-ńi veadă urècl'ili? Caplu nafoară pri puţ îl mîcà nă vulpi. Après cum earàm di ńĭ-arsăreà scînteal'e printr-ocl'i, loaĭ nă k'atră, l'-aminàĭ ună pri căpul'i ali vulpi. Nîsă pîngîna di zori, cara da di scoati nă firmani, ma ţe ş-cîntà . . . . »

Aoà K'itlu tăcù şi preftul să nveaţă ţe scrià, ntreabă:

— E! ţe cînta firmanea (θirmanea) ţea?

— Cîntà, s-ńi daĭ mùlili cît cama gońa, v́iptul ş-tuti; acşì

nă fu acăţătura ş-ligătura noastră şi macă te-ariseaşti s-te acàţĭ ş-cu altu cu minčùnĭ.

Vru vru măratlu, ş-plătì ca preftu, că viḑù că ş-află màsturlu, şi spinḑură nărli nă palmă n-g'os şi no-avù ţe z-ḑîcă.

Minčuna-minčună
Ş-fu bună,
Ma cama minčunòs, carĭ şti s-le-aspună.

(Spus de mamă-mea Despa, Avela, Epir.)

## 40. Luplu cu vulpea.

Earà ţe nu ş-earà.

Earà un lup, Masturu-Nicola, şiună vulpi K'ira-Mara.

Nîşĭ s-feàţiră soţĭ se-avină dadùn şi avinàticlu s-lu mpartă frăţeaşti. Tu işirea avinari, aflară nă oală cu ńari.

— Ha! s-aurńì màsturu Nicola, va u mîc!

— Năinti ş-năinti, nu prindi si ḑîţĭ: va u mîc, ma: va u mîcăm, îl' faţi K'ira-Mara. Ş-apoea nu ḑîţĭ tine, ninga nu o-aflăm şi aĭ! s-u mîcăm? Maca vreĭ casă s-adrăm, casa nu se-adară cu glîpuirea tut ţe s-aflăm.

— Cum ştiĭ, Mară!

— Ţe să ştiŭ? Cum fac tută lumea, ş-noĭ; s-o ascundèm şi di treĭ-treĭ ḑîli s-nă duţèm s-mîcăm cîti puţînă.

Şi, cum gri K'ira-Mara ţea şireata, acşì feàţiră: o-ascùmsiră t-un ğuneàpini.

Nu tricù nă ḑuă şi ea-ţ-u cumbara vulpi, ĭu-l' ḑîţi a lupluĭ

— Màsturu-Nicola, me-acl'imară s-păţèḑ!

— Macă te-acl'imară, du-te! ḑîsi ş-luplu.

Dusi vulpea şi glîp-glîp! glîpuì ńarea dipri supră.

Tu turnată u ntribă luplu:

— Cum îl' ḑîsişĭ, K'ira-Mară?

— *Apărńita!* Cum altu si-l' ḑîţĭ? Feată earà.

— Muşată numă, s-ţă băneaḑă! gri luplu.

Ḑua nantă ea-ţĭ-u vulpea pali:

— Màsturu-Nicola, me-acl'imară s-păţèḑ.

— Em du-te, macă te-acl'imară!

Vulpea dusi şi glîp! glîp! u nğumitică oala di ńari. Tu turnată u ntribă nîpòĭ luplu:

— Ţe numă-l' băgàşĭ, K'ira-Marà?

— Ţe numă s-l'i bag? *Ğumitìc* îl' ʒîş, că earà fičòr aestu.

După nă ʒuă nîpòĭ vulpea:

— Màsturu-Nicola, me-acl'imară s-pătèʒ!

Luplu-lup, ĭu si-l' si ducă mintea luĭ, că aoà nu cură lucru curàt! «Du-ti» l'-ʒîsi diznòŭ.

Carĭ dusi vulpea, nu ţĭ-alăsă ńari tu oală. Tu turnată nîpòĭ u ntribă Màsturu-Nicola:

— Ţe numă-l' băgàşĭ?

— *Biţită*, l'-băgàĭ numa! ʒîsi vulpea, că ş-o aveà biţită tută ńarea.

— Muşată numă, s-ţă bîneaʒă, l'-ură zdànganlu di lup.

Tamàm aveà tricută treĭli ʒîli şi prindeà z-ducă s-mîcă ńarea. Ţe s-mîcă? k'etri? Ńarea tută o-aveà glîpuită mastorsa di vulpi.

— Màsturu-Nicola, Màsturu-Nicola, u mîcàşĭ ńarea fără di mini, ca cumu z-veadi, ʒîsi vulpea.

— S-mi l'erţî K'ira-Marà, gri luplu, ma ńi si pari că tine o-adràşĭ aestă muşuteaţă!

Ba, că tini, ba, că mini, si ncăčară şi si mpărţîră.

Vulpea lo calea cîtră n-hoară s-ančupă vîră găl'ină. Calea da di un preftu. Aestu s-turnà, cu gumarlu ncărcàt di liturg'ĭĭ, di la bisearcă. Nîsă-l viʒù di diparti, s-teasi n-cali-l' ca psoah'i, şi cum tricù preftul pre-aclò, u lo di čor ş-o-arcă pri gumàr. Bună-ĭ, minduì nîs, tră guna li prifteasă.

Vulpea pri dinăpòĭ, dizleagă saţl'i ş-arucă liturg'ĭĭli unà cîti unà tuti m-padi. Dipuni apoea şi nîpòĭ, unà cîti unà, leadună dim padi şi l'a-l' čulica, carĭ poţĭ.

Ağumsi cu nîsi tu păduri. Aoà na-l şi Màsturu-Nicola. Aestu ʒîsi:

— D-ĭu cumbară, d-ĭu, Mară, cu pleaşca aestă?

— D-ĭu s-h'ibă, Màsturu-Nicola? di la bisearcă.

— Cum acşì, di ţî li deàdiră? Cum feàţişĭ?

— Cum s-fac, Màsturu-Nicola? Mi duş ningă uşa di bisearcă şi acăţàĭ: Dă-ńĭ, prefte, nă liturg'ie! dă-ńĭ, prefte, nă liturg'ie! şi preftul tră unà, ńĭ-deadi nă tisagă.

— S-mi duc ş-ĭo, ńĭ-da ş-ańia?

— Avʒî z-da? va zbor aestă.

No-amînă luplu şi na-l ĭu z-duţi la bisearcă, j-bagă caplu tu uşi ş-apîrńaşti s-aurlă ca vîră lup:

— Dă-ńĭ, prefte, nă liturg'ie! Dăă-ńĭ prefte nă liturg'ie!

— Dua, lupe! dua! lupe! acăţară lumea si z-g'ileascâ di tuti părţîlî, că nu viḑù luplu cum fuḑì de-acloţi. Ağumsi tu păduri. L'-easi vulpea s-lo-aşteaptă şi s-lu ntreabă, cum tricù? El aspusi ţe păţî ş-cum vrea-l frîngă k'ilung'a, s-lu băgà tu mînă.

— Am nu ti ntreb, cum ḑîţeàĭ, îl' ḑîse vulpea?

— Cum z-ḑîc? Dăă-ńĭ, prefte, nă liturg'ie!

— De-aestă nu-ţĭ deàdiră, Màsturu-Nicola. Va ḑîţeari cu boaţea ma minută, nu tu groasa. Aclò va si striḑĭ dip agalea: Dă-ńĭ prefte, nă liturg'ie.

K'irutlu di lup, ascăpă nă oară ni frîmtu şi s-lo dipu mintea ali vulpi, să z-ducă z-greascâ cu boaţea minută. Nu apucă si-şĭ bagă caplu tu uşi şi «duà!» pri nîs, cu cîńĭ, cu căţăl', îl cruiră-cruiră cu parlu pînă-l vătămară.

Ş-cu aestă ascăpă vulpea di pondul di lup.

(Spus de mamă-mea, Avela, Epir.)

## 41. Ţanḑacùk' şi Ḑîna-din-Vali.

Earà, ţe nu ş-earà.

Earà nă oară un amiră. Amirălu aestu aveà noaŭă fičòrĭ. Optul' earà mintiòşĭ şi noaŭlu earà k'irùt.

După ţe-l' deadi dol'i a preftuluĭ amirălu, armàsiră noàul' fičòrĭ. Nîşĭ străxiră s-dumneascâ anlu ş-fičorlu, anlu ş-fičorlu. G'ini ma, cum s-u da văsilia pri mîna k'irutluĭ. De-aţeà nîşĭ ş-feàţiră zbor, s-facă cum s-facă, s-lu k'ară, să se ascapă di nîs şi s-nu lă vînă arşini, nîşĭ, h'il' de-amiră, s-aibă frati glar.

Ţe s-facă? Cum s-lu k'ară?

Se-adunară nă ḑuă optul' ş-lă ḑîsi frătili aţèl cama marli:

— Fraţĭ! Ţanḑacùk' nă băgă cu caplu n-loc; va nă facă s-no-avèm ĭu s-nă scutèm caplu di lişureţli ţe faţi; de-aţeà o-aflu cu cali, nîs prindi s-k'ară, că nu-ĭ om si-l' daĭ văsilia tu mînă.

Tuţĭ o-aflară g'ini ḑîca màriluĭ, ma cum s-lu k'ară? s-lu

pingă dipri punti? amărtie-ĭ di Dumniḍă, ca lă-ĭ frati. S-lu zgrumă? easti ńilă ş-cama mari; si-l' da fărmàc tu fl'iğanea di cafè? ş-aestă nu-ĭ bună.

Ţe s-l'-adară, ţe s l'i facă? aĭ s-lu pitreacă la Ḍîna-din-Vali. Mintea aestă o-aflară tuţĭ că-ĭ cama buna.

Il' grescu fraţl'i şi-l' ḍîc:

— Oĭ, Ţanḍacùk', h'iĭ ğoni tini!

— H'iŭ ea! Cum me-aĭ mini. Un aesti Ţanḍacùk' tu lumi.

— Macă h'iĭ, haĭ du-ti şi l'a aloatlu din căpistea rea Ḍî'năl'eĭ-din-Vali.

— Mari lucru! greaşti Ţanḍacùk'. Z-vidèţĭ cum lo-adùc tră năθeàm di oară.

Niḍîs graĭlu, ş-l'a nă čumagă di cornu şi iseà la Ḍîna-din-Vali.

Calea ĭu z-duţeà, lo-astăl'è un crişţìn în cali şi-l' ḍîsi:

— Iu cu vearga, laĭ Ţanḍacùk'?

— S-pălescu Ḍîna-din-Vali, nîscîndi, macă va s-facă năjĭ s-nu-ńĭ da aloatlu, gri nîs.

Arîsi omlu şi-şĭ ḍîsi cu mintea:

— Ţe cîńĭ di fraţĭ sun ş-aeşţî! L-pitricură s-ascapă di nîs. L'artă-ti, mărate, di lumi, macă ti duţĭ la Ḍîna-din-Vali.

Trîş ningă casa Ḍî'năl'eĭ-din-Vali earà doaŭă punţî: una di h'er ş-anantă di per. Prindeà s-treţĭ puntea s-ağunḍî la ḍîna. Ţanḍacùk' ma li viḍù, ḍîsi:

— Carĭ s-trec pri puntea di h'er, ţe ğuneaţă vaĭ aspùn, că pri h'er ş-un gînòj poati s-treacă, bre ş-un orbu ninga! aĭ s-trec pri aţeà di per, z-ved, dem, me-aravdă!

Frîp! frîp! na ţ-ul pri punti, ca ţel' di pri funi! şi ha! s-cadă, ha! s-nu cadă, cîndu di nă parti, cîndu di anantă parti, cu mîńl'i cu čoarl'i (ağutàt), u tricù puntea didindi.

Ḍîna-din-Vali aveà un cîni cu treĭ càpiti la màrḍinea pùntil'eĭ. Aestu ma videà, că om xen calcă loclu a doamnă-saĭ, băgà s-alatră, di te-acăţà h'èvrili di boaţi-l'. Acşì dădeà nîs tu ştiri a doamnă-saĭ, cu alătrarea.

Ḍîna-din-Vali, ma avḍî' alătratlu ntribă:

— Prit carĭ punti vìni, Bal'uca!

— Prit puntea di per, gri Bal'uca.

— Arăŭ o-avèm, ma ìnimă s-avèm! minduì mărata di Ḍînă.

Ună vińită aoà, Ţanḍacùk' gri:

— Bun-ţĭ oară, Ḑînă! (ş-cu mintea-l' grea: s-crek' tu oală).

— G'ini vińişĭ, oaspe!

— Ţe faţi aclò?

— De! ţe s-făţèm noĭ mul'erli? băgàĭ s-frimintu puţî'n!

— Multu g'ini, ḑîsi Ţanḑacùk', tr-aţeà vińŭ ş-ĭo, s-ńi daĭ puţîn aloàt, tra s-acăţăm pînea!

— Ţĭ-daŭ, ḑîsi Ḑîna-din-Vali, ma aşteaptă s-lo-adùc, că lo-amu n-ţilàr.

Nîsă dipuni tu ţilàr si-şĭ da dinţil' di mîneàr, s-l'i struxe-ască, tra z-vînă apoea s-lu facă nă mîşcătură; ma ş-Ţanḑacùk' nu earà dip di k'iruţl'i s-o-aşteaptă:

Arapi aloatlu dit căpisteari ş-o-afumă de-aclò.

Cîndu se-alnă Ḑîna-din-Vali analtu, Ţanḑacùk' o-aveà tricută puntea.

— Ah! laĭ Ţanḑacùk' di drac, zg'ilì ea, îńĭ loaşĭ aveara tută, ţe s-ti l'a Stămaria! nu va-ńĭ ti băgarim tu mînă?

— Taţĭ, morĭ tetă, că pînă ma napòĭ va-ţĭ l'aŭ ş-caplu!

Cîndu-l viḑură turnàt fraţl'i, să nfărmăcară.

Se-aştiptà s-nu-l veadă altă-oară ntr-ocl'i ş-el, na-l ca oŭlu aţèl aroşlu! Ţe s-facă? S-prifeàţiră că s-hărisescu şi-l' ḑî'siră:

— Aloatlu g'ini-l loaşĭ! Aĭ s-ti vidèm, poţĭ s-l'aĭ ş-cucotlu dila Ḑîna-din-Vali?

— Mari lucru, ḑîsi Ţanḑacùk'?

Aestu earà un cucòt cîntàt, cu gură, nu earà ca tuţĭ cucoţl'i. Nk'isì de-adoara Ţanḑacùk', oară noapti, cîndu tuţĭ dormu, şi t-abùşala s-trapsi pînă la căsistra găl'ińlor. Ančupă cucotlu di zvercă şi vru s-fugă, ma ea cucotlu ĭu cîntă:

Cîcă, cîcă! cîcă-cîcă!
Dă-ţĭ-u alaga, doamna mea,
Ţanḑacùk' vińi s-mi l'a.

Avḑî' Ḑîna-din-Val'i şi fuga-aclò ca zurlă. Ma ş-Ţanḑacùk earà di mumă faptu; cît li viḑù streasi şi si nh'ipsi n-furnu şi čitus! ş-adil'aticlu şi-l ţîneà. Mutreşti, caftă Ḑîna-din-Vali, nsus, îng'òs, no-ari Ţanḑacùk'! Canda z-dişcl'isi loclu di loascumsi. Macă mutrì, ţe mutrì, pistipsì, că Ţanḑacùk' va leaĭbă scărminată şi-şĭ mutrì di lucru. Cît se-alină n-casă aestă şi nîpòĭ Ţanḑacùk' lo-ascalnă di guşi. Cucotlu nîpòĭ:

Cîcă-cîcă! cîcă-cîcă!
Dă-ți-u alaga, doamna mea,
Țanȥacùk' vińi s-mi l'a!

Ca nă zurlă, ca nă turbată, se-azvimtură Ȥîna-din-Vali la căsistră. Mutreaşti ncoa, mutreaşti nclo, l-şuță loclu di anantă parti şi di Țanȥacùk' nu da! Țanȥacùk' se-aveà nh'iptă tu guva de-azvesti, ĭu niți a dracluĭ nu-l' si duțeà mintea vîrnăoară, s-caftă.

«Va fuȥì», mintuì Ȥîna-din-Vali.

Tut acşiți pîn tu treĭli orĭ s-tih'isì şi Ȥîna-din-Vali, carĭ nu lo-află, ş-o-avù că ş-arîdi şi şi-mbizueaşti cucotlu cu nîsă. Tr-aestă sta şi-l' ȥîți:

— S-nu cărlèȥĭ ningă nă oară, cupilcu, că čupulìc laĭŭ va ti mîcă!

Țanȥacùk' țe altă aştiptà? Lo-ančupă di gărgălàn şi aoà te-am, fărtìc, di nàparti di punti.

— Ah, laĭ Țanȥacùk' di drac, îńĭ loaşĭ avearea tută, țe s-ti l'a moartea! nu va-ńĭ ti băgàrim tu mînă? gri Ȥîna, cîndu lo-aduk'ì, că-l' lo ş-cucotlu.

— TaȚĭ, morĭ tetă, l'-faȚi Țanȥacùk', că pînă ma napòĭ va-Țĭ l'aŭ ş-caplu!

FraȚl'i, čudie mari lă vineà, cum di drac ascapă omlu a-estu? Apurie? omlu tră surțeali z-duți, şi s-toarmă zgrămàt, ş-aestu nu pate țivà!

S-feàțiră taha, că lă pari g'ini şi-l' ȥîsiră:

— Cucotlu g'ini-l loaşĭ, ma ea s-ti vidèm, eapa poțĭ s-u l'aĭ di la Ȥîna-din-Vali?

— Marĭ lucru? ȥîsi Țanȥacùk'.

Afurìşaluĭ, afurìşaluĭ, t-abùşala, t-abùşala s-trapsi Țanȥacùk' pînă la eapă. Ş-aestă nu earà eapă de arăđă, că earà eapă cu gură. Cît băgă mîna pri căpestru Țanȥacùk' şi na-ŭ, ĭu arujaşti nă oară:

Ih'ih'iii! Ih'ih'iii!
Dă-ți-u alaga, doamna mea,
Țanȥacùk' vińi s-mi l'a!

Fuga ȥîna tu păhnie s-lo-acață furlu. Aflàşĭ fur s-acàțĭ. Si nh'ipsi tu pal'e ş-nu bătù dip a-víŭ.

Ȥîna nîpòĭ ş-o-aveà, că va ş-lo zverca cî'nili, macă nu-ĭ to-

ahuri, că al'urea loc tr-ascundeari ea nu videà. Ni fuḑită g'ini de-aclò şi Ţandacùk' băgă mîna pri căpestrul a eàpăl'eĭ. Diznòŭ eapa arujì:

Ih'ih'iii! Ih'ih'iii!
Dă-ţĭ-u alaga, doamna mea,
Ţanḑacùk' vińi s-mi l'a!

Zurla, cu perl'i cîtră nal'ura, s-h'umusì s-lo-acaţă, ma Ţanḑacùk' avù k'irò si s-ascundă sum şaua eàpăl'eĭ, adunàt gl'em Căţaua di ḑînă, macă viḑù acşì, ţe faţi? S-prifeaţi că-l' ḑîţe-a eàpăl'eĭ, s-nu ţivà di zg'ileaşti ningă nă oară, că luplu aţèl laĭlu va u mîcă! Apoea nîsă se-ascumse aclò ş-cît arsărì Ţanḑacùk' s-l'a eapa di căpestru, sărgl'ì şi lo-anćupă di perći Da nîsă, da Ţanḑacùk', că nu se-alăsà ş-aestu lişòr, Ḑîna-din-Vali l'-u putù şi-l zdupunì di padi. Il ligă cu mîńli di-nîpòĭ şi-l' ḑîsi:

— Stăĭ, cîne ş-pîngîne, tini ţe-ńĭ loaşĭ aloatlu, tini ţe-ńĭ loaşĭ cucotlu, z-veḑĭ ţe te-aşteaptă?

Ş-acşiţi Ḑîna-din-Vali arsi un čireàp di noaŭă orĭ, tra s-lu frigă di víŭ şi s-lu mîcă. Ma, năinti ţe s-lo-arucă tu čireàp, nîsă dusi si-şĭ struxească dinţîl' ş-alăsă h'il'i-sa s-lo-aveagl'i.

Ţanḑacùk', drac di sum punti, şadi şi-l' ḑîţe a feàtăl'eĭ.

— Tini feată, mîţĭ zăhărtărĭ?

— Mîc! ḑîţi feata.

— Macă mîţĭ, dizleagă-ńĭ mîńl'i să-ţĭ daŭ îndoauă zăhărtărĭ din ğepi.

Aestă, minti fitească, l'i li dizligă. Ahît vrea Ţanḑacùk': arapi feata m-braţă şi u bumbuneaḑă tu čireàp. Tră nă minută fu friptă. U scoati, u dińică şi u bagă pri measă ş-nelu a l'eĭ l-bagă su measă.

Ḑîna s-hărseà cîndu avḑà din ţilàr tac! tuc! că ḑîţeà: «Ţe cu minti feată am ş-ĭo! Avḑî cumu ndreaḑi measa!» Nu şi ştea corba ţe o-aşteaptă.

De-aoà Ţanḑacùk' traḑi la eapă, u ncàlică şi aoà feàţiră soţl'i!

Se-alnă Ḑîna-din-Vali şi s-hărisì, că viḑù measa ndreaptă. Aştiptă, ţe aştiptă z-vínă h'il'i-sa s-mîcă, aestă nu z-videà.

— Va z-dusi la şòputlu din ḑeană, mintuì Ḑîna, tra s-l'a apă. Las mîcă, cîndu să s-toarnă, ĭo nu o-şteptu! Şi ea şiḑù

pri measă. Mîcă, mîcă, carnea ca di puĭl'u îl' si păreà, ahîntă krehtă. Cîndu mută measa, ţe să-l' veadă ocl'il'?

Nelu a feată-saĭ sum measă. Aduk'ì laea ş-corba, că carnea ţea trifiruşca nu earà carni di Ţanţacùk' şi z-băgă pri un plîngu, di plîmsi, plîmsi pînă l'-aruşiră ocl'il', di-l' si feaţiră ca băcîrea.

Ţe ţ-o-aĭ, că fraţl'i al Ţanţacùk' s-hărsiră, cîndu-l viţură cu eapa? Papa-Pa! Nîşĭ canda j-viţură h'icàtili, cîndu-l viţură turnàt.

— Eapa g'ini u loaşĭ, ţîsiră el', ea s-ti vidèm poţĭ s-l'aĭ şi Ţîna-din-Vali?

— Mari lucru? gri Ţanţacùk'.

Iu-l' se-aspăreà ocl'ul al Ţanţacùk' di ţivà! A luĭ l'-ağută şi căsmetea multu. Acşì di oara estă. Calea-calea cum ńirţeà, lo astăl'è un preftu şi lu ntribă: ĭu oară-l' bună?

— La Ţîna-din-Vali, ţîsi el, s-o-adùc afraţlor a miòr.

— Am nu ţ-u frică s-nu ti ncurpul'aţă, laĭ criştine?

— Ţe-ĭ nîsă, tra s-ńi h'ibă frică?

— Găl'ină nu easte, ţîsi preftul.

— Prefte, prefte, gri Ţanţacùk'; tini nu ştiĭ, că fuĭ treĭ orĭ pînă la nîsă ş-aloatlu ş-cucolu ş-eapa l'-loaĭ şi feata l'-u vătămàĭ ş-cu tut aestă ascăpàĭ.

— G'ini, h'il'ŭ, ma nu ştiĭ tini, că z-duţi, z-duţi curcubeta la apă, pînă s-frînţi nă oară?

— Am ţi s-fac, părinte, că-ńĭ ded zborlu ş-prindi s-mi duc.

— Macă-ĭ acşì, fičorlu a mel, s-ti nveţ ĭo ţe s-faţi: s-afl'i un preftu ca mini, si-l bileşti, si-l' baţĭ k'alea şi strànili şi s-ti duţĭ, că maşĭ acşì nu ti cunoaşti Ţîna-din-Vali.

— Ma bun preftu di tini no-aflu ĭo, gri Ţanţacùk' şi vrap! l'-ariună cu vearga di cornu. Preftul murì şi el îl bilì şi feaţi cum lu nviţă. Ţe-ţĭ lipseà, mărate preftu, s-arùţĭ pipèr tu xeană mîcari! Apoea Ţanţacùk' na-l la Ţîna-din-vali.

— Bună-ţĭ-oară, Ţîno! gri aestu.

— G'ini vińişĭ, părinte!

— Ştiĭ, că murì Ţanţacùk', surată?

— Murì, părinte, de alih'a?

— Bre! l'-măcăm şi grînlu!

Ţîna-din-Vali, cîndu avţî hăbărli al Ţanţacùk', nu ştea ţe si-l' cama facă a prèftuluĭ.

— Ştiĭ tră ţe viń̆ŭ, ḑîsi Ţanḑacùk'? viń̆ŭ s-ńi daĭ nîşti scînduri s-l'-adrăm k'ivurea.

Tang-tung! cu tăporlu, cu sk'iparea, tră năθeàm di oară cutia di mortu fu adrată.

— Ştiĭ ţe, Ḑînă? S-intri tu cutie, z-vidèm, s-frînḑi i nu? că ma s-poţĭ s-u frînḑi tini, şi Ţanḑacùk' u frînḑi şi s-toarnă nîpòĭ di la groapă!

K'iruta întră şi strinḑi-ti cîtră ncoa, strinḑi-ti cîtră nclo, u frîmsi!

— Nu-ĭ bună, ḑîsi Ţanḑacùk'. Adu s-adrăm k'ivurea di h'er. După ţe o-adră, tut acşì intră Ḑîna-din-Vali z-veadă, s-easte că-ĭ sînătoasă adrată.Ună intrată nîsă şi pac! îl' faţi Ţanḑacùk' ali căpak'i, di ţ-u ncl'idi ş-u sfinuseaşti, si-l' plînḑi ńila măràtăl'eĭ di Ḑînă. Plînḑi, z-g'ileaşti, aurlă Ḑîna-din-Vali, carĭ s-o-avdă! Ţanḑacùk' o-arucă din anùmirea şi-ş lo zverca de-aclò.

— Nu-ţĭ ḑîşŭ ìo, că pînă ma napòĭ va-ţĭ l'aŭ ş-caplu? îl' ḑîţeà Ţanḑacùk'.

Fraţl'i li umplură zmeànili di fricǎ, cîndu-l viḑură cu ḑîna n-casă şi gùvili acăţară.

Ḑîna, carĭ viḑù, ţe nu viḑu, s-părăcălsì s-u l'artă şi s-l'-alasă bana. Al Ţanḑacùk' l'i si feaţi ńilă ş-u l'irtă, ma după ţe u băgă di gură, că nu va mutreascǎ s-facă slăbinţă la vîră şi va s-mărită cu nîs.

Ş-acşì s-loară dol'i ş-armàsiră amiră cu amirăroańi şi feàţiră numtă mari. Fraţl'i ananţî, di frica ḑînăl'eĭ, nu cuţiḑà (ctiḑà) ne z-grească. Aclò earàm ş-ìo şi v-adùş a voauă cîte un brîn aròş, ma cum tricùĭ pri la g'ifţî, sîrgl'iră cînl'i şi-ńĭ li mîcară, că ş-o avură că suntu ţivà h'icati.

(Spus de maea-mea Čama-l Teja Papahagi, 1886 Avela, Epir.)

## 42. Patruḑăţl'i fraţĭ.

Erà nă oară, ţe ş-erà.

Erà nă oară un părinti ţe-aveà 40 di h'il'. Cîndu l'i seapruk'è oara să ncl'idă ocl'il', l'-acl'imă fičorl'i tuţĭ ş-lă ḑîsi, că nîs tora moari, că traḑi dit lumea estă, ma si z-vor, si s-ağută şi să si nsoară maşĭ, cîndu va s-află s-l'a 40 di surărĭ.

După dimîndarea faptă di tatăl a lor cu graĭŭ di moarti, fičorl'i îl străbătură loclu tut di pàturli părţî, s-află ĭuvà 40 di feati surărĭ, ma n-cot lă fu! No-aflară ĭuvà. N-coadă, carĭ alăgară tuţĭ, căftă şi ńiclu fičòr se-alagă ş-nîs, si-ş veadă căsmetea.

Si ncălţă muşàt-muşàt, j-băgă nă cumată di pîni tu tastru şi trapsi calea. Imnă ş-imnă, calea ĭu z-duţeà, deadi di nă fîntînă. Fîntîna ţea o-avigl'à nă lamńi. Cîndu s-aplică tìnirlu z-bea apă, lamńa ansărì şi-l' ḑîsi:

— Va ti mîc.

— Carĭ s-mi mîţĭ, mîcă-mi, ḑîsi fičorlu, ma ţe va s-aminţî co-aestă?

Lu ntribă lamńa: ĭu oară bună? Şi fičorlu-muşàt îl' ḑisi, c-alagă s-află 40 di surărĭ, că suntu 40 di fraţĭ şi că vor să si nsoară cu nîsi.

— Macă-ĭ acşiţi, ḑîsi lamńa, ţe s-alàḑĭ ma nclo: ĭo am 40 di feati şi li mărìt, carĭ s-li loaţĭ.

Lamńa mutreà s-l'i mîcă tuţĭ, că nu-l' ardeà s-mărită feati.

Fičorlu o-află luguria bună şi s-turnă s-lă da tu hăbari ş-a fraţlor. Pri de-altă parte lamńa acaţă de-adară nă carti ş-u pitreaţi a casă-l' şi-l' ḑîţi a mul'ari-saĭ, s-l'-aşteaptă 40-l'i di fraţĭ g'ini, să struxească ţupata şi s-u bagă dipu uşi.

Si sculară 40-l'i di fraţĭ şi ncălicară cal'i şi nk'isiră la lamńe. Ağungînd-aclò fură multu g'ini aştiptàţĭ, ca nîşti ḑiniràţĭ. Apoea ńiclu scoasi semnul ţe-l' aveà dată lamńa bărbàt şi-l deadi ali lamńi mul'ari şi-l' ḑîsi, ţe lă easti vinita. L'-aştiptă cu tuti bùnili, ndreapsi ţupata ş-u băgă dipu uşi. Noaptea, cîndu tuţĭ s-culcară, na-l şi bărbatlu v́ini şi acăţară s-puşputească cu mul'ari-sa, cu ţe plan si-l' vàtămă. G'ini ma ńiclu ştea tu ţe casă s-află şi canda durńà pri sk'ińĭ, că nu-l acăţà somnul. El avḑĭ́ ţe ş-čučurară şi lă ḑîsi a fraţlor la ureacl'i, să s-arucă prit pălăθiri nafoară. El', caθi-un durńà cu cîti nă feată di lamńi şi cîndu se-arcară prit pălăθiri, armàsiră toaştirnùt maşĭ feàtili sìnguri. Bărbatlu lamńi l-u intră cu ţupata şi no-alăsă ună v́ie. Nîs ş-o aveà că tal'e fičòrĭ măratlu şi nfărmăcatlu!

Ne-apirită g'ini greaşti a mul'ari-saĭ s-l'-aducă un fičòr tră ngustari. Cîndu traḑi mul'area čerga, ţe z-veadă? toati feà-

tili moarti. Băgă să zg'ilească cu boaţi, să z-deàpiră. La zg'icutli a l'eĭ vini şi ntreabă bărbatlu, ţe ari, ţe păţĭ di zg'ileşti cu boaţi?

— Ţe ma mari lucru vreĭ s-h'ibă de-aestu? ḑîse ea. Tini tu loc di fičòrĭ, feàtili vătămàşĭ.

Cripà ş-plăscîneà làmńili di ţe videà. Apoea acăţă să suflă prit năriĭ, s-l'i ascàpiră ocl'il' şi s-alagă c-andornic s-l'-ağungă.

Ningă fîntîna li lamńi erà ş-un arîŭ. Loclu ali lamńi erà maşĭ pînă l-arîŭ. Aţèl era semtea luĭ. Ma nclo nu puteà s-calcă, să-l tăl'àĭ. Cîndu ağumsi nîs l-arîŭ, fičorl'i lo-aveà tricută ş-acăţară, să-şĭ arîdă di nîs şi s-lu scăńisească.

Carĭ avḑĭ' amirălu, că suntu ahît ğońĭ fičòrĭ, l'-acl'imă la pălatea luĭ ş-lă deadi 40 di feati a lui nveasti. Amirălu tuţĭ îl' vrea, tuţĭ îl' dureà, ma cum vrea ńiclu fičòr, vîrnu nu vrea. De aestă fraţl'i aţèl' mărl'i nu puteà s-lu veadă ntr-ocl'i şi tut l'-u h'irbeà. Nîşĭ mutreà cum di cum s-lu k'ară.

Nă ḑuă amirălu, amvîrligàt di 40-l'i di ḑiniràţĭ şi di 40-li feati a luĭ, şideà pri measă hăriòs. L'-arîdeà barba di g'ineaţă:

— Carĭ i ca nimi, ḑîsi nîs? 40 di featĭ avùĭ, 40-li la g'ini li mărtàĭ, di-ńĭ fečŭ 40 di ḑiniriĭ unu ş-un!

Tuţĭ fičorl'i, afoară di ńiclu, griră tu nă gură:

— Maş atumţea va poţĭ si ḑîţĭ, că le-aĭ tuti bùnili ş-tuti muşuteţli dipri lumi, cîndu va s-aĭ ş-merlu din gărdina làmńil'eĭ.

Aestu erà un mer ţe nvíličà 3 orĭ cu oara largu. Al amiră îl' k'ică, cîndu avḑĭ' di merlu aestu şi căḑù lînḑit. Vîră di mărl'i fičòrĭ nu cutiḑà s-lo-aducă. Tut ńiclu şi acăţă ìnima cu dinţîl', ş-feaţi cruţea s-l'-ağută Dumniḑăŭ şi trapsi s-aducă merlu, că ńila l'-erà, cîndu videà, că amirălu easti niputùt.

De-abùşala, de-abùşala s-trapsi pînă ningă gardu şi mutrì prit cărpitură. Tu gărdină erà un pat ĭu durńà lamńa. Pri pat erà merlu şi ningă pat nă buti plină cu apă. Tamàm atumţea u umplù lamńa, tra z-vínă să si scaldă bărbatu-su Fičorlu, s-trapsi azvarna-zvarna, distupă butea şi ea z-gulì. Apoea fuga ca un puĭl'u se-ascumsi prit bruşturĭ. Lamńa trapsi la buti şi carĭ o-află goală, acăţă si strigă. Mul'area vińi ş-nîsă şi ca de alih'a butea erà goală. «De! ḑîsi, nu va o-astupàĭ g'ini!» şi dusi s-aducă altă apă.

Lamńa s-teasi s-fură un somnu, pînă s-aducă mul'ari-sa

apa şi lo-alăsă merlu pri pat. Fičorlu, de-abùşala, de-abùşala, vińi pre-a-furìşaluĭ, îl lo merlu şi fuga !

Cîndu z-dişteaptă bărbatlu ş-caftă mer, merlu locu s-feaţi. Intreabă mul'ari, fičòrĭ, vîră nu şteà ţe s-feaţi merlu. K'irù ş-k'irù.

Fičorlu, carĭ lo-adusi merlu l-amirălu s-ńirară tuţĭ fraţl'i, cum putù de-ascăpă cu bană şi nu-l măcă lamńa.

Tut acşì fraţl'i, să se-ascapă di ńiclu, ţe lo-aveà şil'e ntr-ocl'i, că tora l-vrea ş-cama văsil'elu, ḑîsiră, că nîs ţe putù, di lo merlu, va s-poată s-l'a ş-cucotlu ţe s-hărneaşti cu orḑu de-amàlamă.

Fičorlu tut acşì, cu ğuneaţa luĭ, cu ştirea luĭ, lo-adusi ş-cucotlu. Fraţl'i s-creapă ş-cama multu ! De-aţeà nîşĭ îl băgară amirălu, să-l pitreacă s-aducă ş-calu a lămńilor, ţe mîcà h'er.

Şcurtu zbor, fičorlu aleptu nu s-trapsi năpòĭ niţi di l-aestă. Feaţi cum feaţi, băgă mîna pri cal şi pînă s-ţă freţĭ ocl'il', lo-adusi. Lo-avină lamńa, lo-avină, ma nu putù s-lo-ağungă, că fuḑeà calu di mîcà loclu j-bea niorl'i.

Fraţl'i, cîndu viḑură şi ğuneaţa estă, lă vińi z-dîngînească tu k'ali. Ḑîsiră a văsil'eluĭ atumţea s-ul pitreacă s-l'-aducă ş-lamńa vie. Amirălu l-pitricù :

Tuti ca tuti, li feaţi ğònili aleptu, ma tora pr-ĭu ascàk' ?

S-nu ti duţĭ, nu s-făţeà. Cum s-l'-o asparḑi amirăluĭ ? Ţe faţi nîs ? ş-adară nă păreacl'i di strańi noaŭă dit ac, să nveaşti, ş-treaţi k'ipri-ş-clòputi cîti putù s-poartă ş-apoea, după ţe le-astupă g'ini-muşàt, ş-ţimsi apala şi trapsi cu numa-l Dumniḑăŭ la lamńi. Aştiptă oara cîndu nu-ĭ acasă şi sinh'ipsi pri tăvani. Acăţă apoea de-adră nă guvă cît să ncapă un om şi distupă k'ìpril'i şi cîndu vińi lamńa s-mîcă, di nă oară se-astrapsi cu apala scoasă şi-l' ḑîsi :

— Aĭ, că pînă tora ţi-fu ! Io h'iŭ harlu pitricùt di Dumniḑăŭ s-ţă l'aŭ sùflitlu. Li umplù lamńa. Trimburà ca vearga.

S-pălăcărsì lamńa s-l'i alasă ḑîli maşĭ cît si-ş l'a ahtea şi sînḑili, tră ţe-l' feaţi frătili aţèl ńiclu aţilòr 40, ma carĭ lo-avḑà.

L'i ncl'isi ocl'il', îl băgă t-un sac, îl lo din anùmerea şi-l dusi l-amirălu vìŭ.

Cîndu viḑù amirălu ğuneaţa ş-mintea fičorluĭ, dipusi di

pri scamnu şi bägă fičorlu aţèl ńiclu. Ş-acşì, d-ĭu mutreà fraţl'i s-l'i facă arău, Dumniḑău îl feaţì amirä şi fraţl'i a-ğùmsirä se-ascultă di zborlu a luĭ.

(Spus de Guviţa Dumitru, Avela, Epir.)

## 43. Ţeàţirle.

Earà, ţe nu ş-earà.

Earà unä oară un om cu nä mul'ari. El' no-amintà, ma dureà s-aĭbă un fičòr, s-aĭbă cu carĭ s-lă treacă oara. Cîndu dädeà märaţl'i di videà lumea alantă cu fičòrĭ îm braţă, cu ğońĭ însuràţĭ ş-cu nipòţĭ, l-armäneà mintea.

Aeşţî doĭ inşi, nu armîneà seară di la Dumniḑău, ţe s-nu să ncl'ină şi ţe s-nu ḑîcă:

— Doamne Dumniḑale, dă nä ş-a noauă un fičòr!

Cu-tut-aestă părăcălia lor nu fu ascultată. Atumţea nîşĭ u şutîră frînḑa şi acăţară s-caftă al'umtrea: «Doamne! da-nä un ńic ş-las h'ibă ş-cît nä ţeàţiri.»

Carĭ bizirsì Dumniḑălu di căftărli a lor, se-ascapă di el', lî deadi un fičòr, ńic cît nä ţeàţiri.

Ţe-că fu ńic? A lor lî si păru că amintară Hristolu: Il vrea ca ocl'il' din cap şi nu l'-aspărḑeà k'efea vîrnäoară! Cum si-l' bagă numa, cum si-l' ḑîcă, îl număţiră «Ţeàţiri.»

Nä ḑuă tată-su dusi la agru, s-ară. Muma-l' cripà ş-căńiseà, că no-ari cu carĭ s-l'i pitreacă prînḑul la agru. Ţeàţirli, ma ş-avḑî' mă-sa ĭu cripà tră ahîntu lucru, arsărì şî-l' ḑîsi:

— Ţe crek', mamă? Lo-adùc ĭo prînḑul la agru.

— Am cum va-l adùţĭ tine, că-ńĭ h'iĭ ńic şi nu-ńĭ poţĭ scumbul ali mumi?

— Nu! las h'iŭ ńic, pot s-lo-adùc: ncarcă tot ţe-aĭ tră la agru pri gumàr şi lo-adùc ĭo.

— G'ini, ḑîsi mă-sa, macă poţĭ, du-ti, ma s-aĭ angătàn s-nu k'erĭ calea ţivà.

Ţeàţiri, n-calàr pri gumàr, arsăreà dipri nă ureacl'i prealantă a gumarluĭ şi grea pravatòs: aĭ! prîî! uş! şi, sk'ină-l la guşi, sk'ină-l la căpul'e, lo-adusi.

Tată-su, cîndu-l viḑù, nu lu ncăpeà strànili di haraŭă. Il lo, îl băşè şi-l' ḑîse:

— Ăgumsişĭ ş-tine, h'il'ŭ, s-adùţĭ luńină a părînţilor şi s-l'i faţĭ s-adil'e?

Prînḑîră muşat-muşàt, dizjugară boĭl'i şi se-apùsiră toaumbrată, si-l' coacă un somnu, pînă s-treacă avia căloàril'eĭ.

Cîtră mirindi, cum apîrńì s-avreaḑă, s-acăţară di agru. Al Ţeàţiri l'-intră: s-facă ş-nîs agru! «Nu! h'il'ŭ, că h'iĭ ńic» îl' ḑîţeà tată-su, nîs: «nu! vaĭ fac ş-ĭo agru!»

Se-anduplică tată-su ş-lo-alăsă s-ară.

Dişteptu cum earà, arsărinda cîndu pri un boŭ, cîndu pri alantu, z-duţeà àgrulu prima. Nu tricù multu-puţî'n şi ea ĭu treaţi nă cărvani. Cărvănarl'i boĭ ved, arari ved, om nu ved. «Bre! s-lu mîcă luplu, ţe s-h'ibă ş-aestă?» si ntreabă el'?

— Ţe s-h'ibă, greaşti tată-su al Ţeàţiri, fičorlu a mel?

— Carĭ fičòr?

Ţeàţiri, ţe le-avḑà tute aesti, gri de-aclò ĭu arà:

— Io! am carĭ altu? Nu mi vidèţĭ, laĭ armî'ńĭ?

Cărvănarl'i boaţe avḑà, om nu videà.

Căftară si-l veadă, ţe z-veadă? Ţeàţiri vie. Nu puteà si-ş ţînă îl'ili de-arîdeari cărvănarl'i, di boea şi di şicaţl'i ţe-aspuneà aestu ang'udă. Ńicu j-drac! Un cărvănàr îl băgă tu ocl'u şi vru s-ul l'a:

— Nu ńi-l daĭ ańia fičorlu aestu, îl' ḑîţe a tată-suĭ, si lo-am dipu cal' şi-ţĭ daŭ cît cafţî?

— Si-l daŭ ĭo sùflitlu, h'icàtile-a meali? aţeà nu s-faţi! Io viḑùĭ ş-păţî'ĭ pînă s-lu vedu ntr-ocl'i şi tora si-l daŭ?

Teàţirl'i d-ĭu stăteà: «mi duc» ḑîsi, «tata; l'a groşl'i tini ş-mi duc».

Cîti-l' feaţi tată-su, cîti l'-adră, ţivà nîs: «va mi duc şi să nu-ţĭ h'ibă zori, ne cît traḑi nă ungl'i!» şi-l' călcă cu ocl'ul a tată-suĭ nă oară, s-aduk'ască, că nu z-duţe tră totna. Ş-apoea l'-ḑîsi ascumtà tu ureacl'i, că nîs va-l' arîdă şi va s-toarnă a doara.

Tată-su l-deadi şi-ş lo groşl'i.

Ţeàţirea, căvală, cîndu pri căpul'a unuĭ cal, cîndu pri alîntùĭ, cu strigarea, cu avinarea, nu-l' alăsà să se-arîspîn-ḑască cal'i.

Cărvănarl'i s-lişinà di arî'suti şi necă ş-o-aveà mintea la cal'. Ăgùmsiră la nă hani şi s-turnară s-umplă còfili cu vin şi se-acùmpără, carĭ, ţe-l lipseà.

Armàs singur dipu cal', Ţeàţiri, cumu z-bălígă nă mulă, si nh'ipsi sum bàligă şi-ş mutrì di lucru. Vin cărvănarl'i caftă Ţeàţiri, grescu, acl'amă, aestu mutus! Di frica drăgatluĭ, că mùlili aveà intrată tu agri, nu cama mutriră Ţeàţiri ş-màḑîri, ma o-angănară căţaoa.

Cît ascăpitară nîşĭ dipu ḑeană ş-na-l Ţeàţiri o-adună cîtră la tată-su. Calea-calea ăgumsi la un pom. Sun pom erà un preftu cu gumarlu ncărcàt di liturg'ĭĭ. Preftul se-aveà teasă z-doarmă. Ţeàţiri, agalea pre-agalea duţi la ureacl'a prèftuluĭ şi huhuteaşti nă oară cît poati:

— Acăţàţĭ preftul, s-lu bilìm cu sturnarea!

Laĭlu preftu s-află din nă oară mprostu, ca vîră víftu mbităt. Nîpòĭ avdi boaţea şi mindueaşti, că furĭ va s-h'ibă. Ş-lo păpùţăli tu mînă ş-acaţă-l carĭ poţĭ! Carĭ mutreà liturg'ii, carĭ mutreà gumàr tu oara ţea? mutreà omlu caplu s-ascapă.

Nu tricù multu şi na! ĭu vini un Arbinès cu un tastru di flurii Cum suntu Arbineşl'i, află gumàr fără domnu, s-feaţi domnu şi-l' k'ică di cuţak'a di sumàr tàstrulu cu flurii. Apoea seaştirnù si-l' tragă un ocl'u di somnu so-aumbrata pomluĭ.

Ş-aiştùĭ Ţeàţiri îl' vini la ureacl'i şi-l' huhuteaşti nă oară di-l' si trunduiră mădulărili Arbinesluĭ. Fuga ş-aestu cîtră n-hoară.

Şi ncàlică Ţeàţirli pri gumàr şi dă-l' încoa, dă-l' înclò, ăgumsi la tată-su.

— D-ĭu le-aflàşi, tini h''ilŭ, aesti liturg'ĭĭ, ş-aesti flurĭĭ? ntribă tată-su:

— D-ĭu s-le-aflu: liturg'ĭili di la un čurlu-păpă ş-flurĭili di la un Arbinès!

— Macă di la preftu, h'il'ŭ, g'ini feaţişĭ, că nîşĭ le-amintă fără asudoare. Ş-Arbineslu, nu va zbor, că le-ari furată, că pisk'esi nu va le-aĭbă loată.

Ş-aclò ńĭ-earàm ş-ĭo şi-ńĭ deàdiră ş-ańia nă flurie şi văacumpăràĭ lucri muşati, ma tu vinită, sîrgl'iră cîńl'i a Daucaţlor şi-ńĭ le-arăpură.

(Spus de sora-mea Mia Damaşoti, Avela, Epir.)

## 44. Vòmbira.

Earà, ţe nu ş-earà. S-nu earà, nu se-aspuneà.

Earà un čelnic ş-aveà şi nă mul'ari. El' amintară-amintară fičòrí vîră duzinä, ma tu ahîţî fičòrí nu lă deadi Dumniḑăŭ niţi nă featä. Ş-ardeà măraţl'i trä nă featä. Caïmolu a lor aestu earà. Seara, cîndu s-culcà ş-făţeà cruţea cîtră la Dumniḑăŭ şi-l părăcălseà: «E ! Doamne, nu nă daï ş-a noauă nă featä!»

To-apiritä, cîndu si sculà, tut cu zborlu aţèl: «E ! Doamne, nu nă daï ş-a noauă nă featä !»

Aclò ïu să ncl'inà, càrişti cum, lă ascăpă na oară grăïlu: «featä s-h'ibă şi las h'ibă şi vòmbiră, că tut va u vrem cama di fičòrï, că va h'ibă unä to-ahînţî mascurï.»

Grirä tu oară lae, că na ìu lă s-feaţi un ńic şi aţèl s-h'ibă featä vòmbiră ! A lor lă si părù c-amintară nă văsilie ntreagă ! canda lă se-amintă Stămăria n-casă ! Ţe z-ḑîţî ? l-arîdeà ìnima ca ţerlu cîndu-ï soarli.

Nu tricură treï-patru ḑîli şi eàpili a lor, că earà multu avùţï, apîrńirä s-h'irisească. Vălmălu minti n-cap no-aveà, că-l' k'ireà cîti unä-unä n-ḑuă şi nu puteà s-aduk'ască, di ţe priči k'ireà : lup easti, ursă easti, drac easti, nu ştea.

Bre ! să-l mîcă luplu, să-l mîcă ! Ţe s-h'ibă ş-aestă ?

Domnu-su a eàpilor, cîndu vălmălu l'-aduţeà k'el'li aţia, de-aţia, zg'ileà cît lu ncăpeà gura, că aestă s-faţi cu vălmălu, că vălmălu-ï unä cu furlu.

De ! ţe z-ḑîţî ? Vălmălu nu earà de aèrï, de aoaltarï, tu pînea aestă. Nîs ahînţî ańï nu s-plîmsi şil'a di nîs şi tora domnu-su si scoatä foclu din gurä ? Nu s-mîcà aestă. Scoasi de lă deadi căpèstrulu şi-şï mutrì di lucru. Dusi de se-arugă al'urea.

— Va mi duc s-avegl'u ïo, tată, ḑisi fičorlu aţèl marli.

— Du-te, l'-ḑîsi tată-su, ma disfă-ţî ocl'il' patru.

Duse aestu, avigl'è, avigl'è pînă ńaḑă-nopţî, nu z-viḑù ţivà : Durńà eàpili tu protlu somnu. Cîtră de-adoară z-deadi fičorlu pri mînă s-agîrşască năθeamă, că ḑîţeà nîs : «Macă pînă tora nu z-viḑù zlapea, niţi de-aoà şi nclo nu va vínă.»

Tamàm cît agîrşì ş-un niòr laïu ş-murnu, ca nă nègură

ndisată lo-anvîrligă maslu a eàpilor. Cîndu s-trapsi niorlu, treĭ eapi ḑîţeà mărătili m-padi ca nîşti nveasti, di ti curmà ńila.

Sculîndaluĭ fičorlu, nu l'i se-astinḑeà foclu, cîndu viḑù lăeaţa ş-cama multă zori-l' vineà, că ţe s-nu sta s-aveagl'e pînă se-àpiră de-a-g'înealuĭ!

Cîrtît fičorlu, nk'isì cîtră a casă la tată-su, cu caplu spinḑurât, canda lo-aduţeà la spinḑurari.

— Nu creapă, h'il'ŭ, îl' ḑîsi tată-su, aestă va h'ibă di la Dumniḑăŭ, că nu-ĭ nă ḑuă, nu-s douaŭă, aestă-ĭ tută ḑua. Noĭ z-bînăm!

A doàŭa-z dusi fičorlu di mesi s-aveagl'i irg'ilelu. Avigl'è cît avigl'è ş-aestu şi cîtră de-adoară, nă nègură, nă lăeaţă l-culcă t-un somnu greŭ, că ḑîţeàĭ: ţară di mortu l'-băgară. Ne că bătù a-víŭ dip pîn to-apirita g'ini. Dištiptîndaluĭ-si, păţî' ş-el ca frati-su: Alti treĭ mîrşi di cama muşàtili eapi earà teasi m-padi leşi.

S-turnă ş-nîs a casă, ca nîs ţe nu vrea. Ş-nu l'-earà ahîntu di eapi cît l'-earà, că nu află, carĭ easti màsturlu ţe lă ḑoacă hunerea estă.

Acşì avigl'ară un di un tuţî fraţl'i, pînă ağumsi oara ş-a ńicluĭ s-aveagl'e. Părinţîl' nu vrea s-lo alasă, lă erà fricà s-nu pată ţivà, că ńic ş-earà. G'ini ma, ţ-aflàşî cap di grij s-umpli şi s-l'i torńi mintea, s-armînă a casă. Ḑîsi: «va mi duc» a luí să s-facă!

Işĭ ţimsi pălăştili, k'ică apala di guşi ş-lo tufek'a şi băgă se-aveagl'e. Aestu, ca fičòr cama ńic, năinte ţe să se-amintă vòmbira, mă-sa lu nvişteà tu fiteşti, di dorlu tră feată. Ş-tu urecl'i-l purtà cu verí. Acşì că amăili ali vòmbiri nu se-acăţà di nîs. Cîtră de-adoară acăţă somnul s-lo-aducă divarliga, ma ţivà, nu putù si-l' bagă mînă. Cît cripă ḑua şi na ţ-u nègura ş-niorlu, laĭŭ ca k'isa, se-alăsă pri maslu a eàpilor. Fantazma l-u intră a eàpilor hrap-hrup! s-li mîcă.

Ńiclu foc l'-ari nă oară, foc doauă orĭ, zmulḑi apala şi dîldăseaşti pri nîsă, si-l' l'a caplu. Se-ančupă, ore fărtìc, dol'i di tufă şi dă un, dă alantu, nă oară cu oara. Se-apruk'à se-àpiră de-a-g'înealuĭ şi fantazma nu-l' si videà tu luńină. Viḑù, ţe nu viḑù, că nu u scoati n-cap, si zmulḑi dit mîńli a ğòniluĭ, şi azboàiră nîpòĭ cumu-şĭ vińi.

Fičorlu, tu arcarea ţe feaţi, u lăvuì pri ḑiḑitìc. S-turnă el

acasă şi băgă se-aspună ţe-l' si tih'isì, cum z-bătù ş-cum u lăvuì pri ḑiḑitìc. Aclò ĭu spuneà ş-arcă ocl'il' pri vòmbira ţe durńà tu sărmîniţă, cîndu ţe z-veadă? Dit ḑiḑiticlu a l'e curà sînḑi.

Aduk'ì, că nîsă easti fàntazma, ţe lî mîcă eàpili.

Mutrita l'eĭ earà ntreagă c-ali fàntazmă.

— Va u vatăm! gri el, va u dińìc, că nîsă-ĭ căţaua, ţe nă k'ari tutìputa! şi trapsi apala si-l' l'a caplu.

— Pupu-pu! ţe v-adàrĭ, zg'ilì mă-sa, tată-su, ş-lo-acăţară şi-l ţînură, s-nu u tal'e.

Macă viḑù nîs, că nu-l alasă, ş-lo ocl'il' de-aclò.

Tricură mală di ańĭ de-atumţea. Ğònili, carĭ alăgă-alăgă tu xeani ş-nu alăsă loc nealăgàt, nă ḑuă di prumuveară, cum să nsurinà la soari, ş-adusi aminti di casă, di părinţî, di tutìpută, şi-l loară lăcrińli şi-l arupsi un plîngu jil'òs. Z-doari loclu-ţĭ, z-doari vatra părintească, z-dor oàmiń'i ătăl'. Nk'isì si z-ducă acasă.

Calea află nă l'undară ţe o-acăţară pònurli s-feată şi nu puteà. Nîsu ş-feaţi di ìnimă şi-l' lişură fitarea, acşì cum şteà el di la eapi. L'undarea stătù şi-l' ḑîsi atumţea:

— Tini ţe-ńĭ feaţişĭ aestu bun, ţîni semnul aestu şi cîndu va s-h'ĭĭ tu angusă mari, aprindi-l şi aclò va me-aflu, s-ţ-ağùt·

Ma nclò află nă ursă; cu limba scoasă nafoară, şideà ningă nă fîntînă şi nu puteà si-ş bagă caplu, z-beà, că era k'etri di nă parti j-de-alantă. Ea vreaĭ creapă di seati. Ğònili scoati căčula, u umpli şi-l' da z-bea.

Ursa, tută harauă, scoati şi-l' da un semnu, un per, şi-l' ḑîţi:

— Tini ţe-ńĭ feaţişĭ bunlu aestu, l'a-l perlu şi cîndu va h'ĭĭ tu anang'i greaŭă, aprinde-l ş-aclò va me-aflu.

Ma nclo deadi dì nă lupoańi. Tut acşì ş-cu aestă, o-ascăpă dipri moarti şi-l' deadi un per ca semnu, tra s-o-acl'amă tu strimtură.

Cîndu ağumsi măratlu ğoni n-hoară, l'i se-arupsi ìnima di ţe viḑù: Càsili tuti pondi ş-ermi. Canda tricù puşcl'a pre-aclò: ni čipit di om şi di pravdă nu se-avḑà. L'-vińi a luĭ ergu, că vòmbira va le-adră tute aesti lăèţĭ. Ağumsi ningă casă-l'; te-aspăreàĭ di marea tăţeari: ni fičòrĭ, ni nveasti,

ni cîńi tu avlie, ţivà, dip ţivà! Ţî si cutrimburà cămeaşa di pri tini.

Şiqù, şiqù pri piqùl'ŭ şi s-mintuì ca vîră oară cu oara: să se-alină analtu n-casă i s-nu intră dip. Feaţi ìnimă ş-intră, că di fricoşl'i el nu earà. No-apucă s-alină scara şi na-ţ-u vòmbira n-faţă-l'! Ş-nîs se-aspărè, ma ş-nîsă li gînusì vàsili, cîndu-l viqù, că ştea ţe păţî' la eapi. De-aţeà mutrì s-lo-andùplică cu aplàn s-lu mîcă, cum mîcă ş-hoară tută. Ea dinţîl' îl' ţîneà tu ţilàr. Si z-ducă si-l' l'a, l'-earà fricà s-nu fugă, tr-aţea-l' qîsi:

— Na tăpsia estă şi furculiţa şi s-te-ağòţî pînă s-vin mini, că mi ducu-n ţilàr, s-adàr ţivà mîcari, s-mîcăm.

Cît fuqì nîsă şi na-l ĭu-ţî vini un şoaric şi-l' qîţi:

— Ţe staĭ, laĭ mărate, ţe staĭ? Aţeà dusi să-şî l'a dinţîlî şi z-vină s-ti facă nă mîşcătură.

— Am ţe s-fac, gri gònili?

— Umple-ţî zmeana di činuşi, eşî prit buharè, spìnqură zmeana aclò şi tini l'a-ţî perlu de-aoà.

Acşì feaţi fičorlu şi şoariclu zdrîng! încoa, zdrîng! înclò pri tăpsie, ma tut asună, tra s-nu aduk'ască vòmbira, că fičorlu li călì din casă.

Turnîndaluĭ vòmbira ţe z-veadă: şoàriclu cum arsăreà pri tăpsie. Caftă fičòr tu dulăk', caftă pritu tuti părţîli, fičorlu l'-alăsă sînătati. Mutreaşti tu buharè, veadi zmèanili. El easti cînili, gri nîsă şi sîrgl'ì, c-arapsa, cu ùngl'ili s-lo-arupă. G'inima, nă arupeari şi činuşa tută l'-si dusi ntr-ocl'i. Păţî ş-viqù pînă si-l' vină videala şi fuga ca zurla dipu nîs. Torlu, torlu lo-ağumsi. Fičorlu, carì viqù, că va-l acaţă, ţe s-facă? Earà aclò noaŭă pluk'ì. Se-angîrlimă, agońa-agońa pri un di nîşî. Atumţea vòmbira acăţă cu dinţil' să-l surpă pluplu aţèl. Fičorlu, cît loa s-cadă pluplu aestu şi se-arcà pre-alantu. Vòmbira ş-aestu plup îl surpă cu dinţîl'.

Surpă un, surpă doĭ, aproapi s-l'i surpă tuţî. Avea ngl'iţată fičorlu di frică.

— Bobo! măratlu-ńî, zg'ilì el, va mi k'ară căţaua di vòmbiră. Di nă oară l'-ascăpiră tu minti di seàmnili dati di l'undară, ursă şi lupoańe. Ascăpiră nă oară cu mînearlu, le-apreasi treìli seamne şi ea-le zlăk'li ĭu-şî vin tu nă fugă cu limba

scoasă. Cît li viḑù el, îl' viṅi ìnima tu loc şi-l' părù, că anṽiaḑă diznòŭ, d-ĭu earà pînă tora mortu ş-ningrupàt.

— Sî! lă faţi nîs nă oară, făşĭ-făşĭ s-u scutèţĭ vòmbira!

Ahît vrea eali şi carĭ se-aurṅiră, s-u diṅică de vie.

— Ţîneţĭ-u, gri ğònilì di pri plup, ţe z-dipuneà, ţînèţĭ-u, că voĭ s-u ntreb ţivà.

Aestu u ntribă, ĭu-l' suntu părinţîl', fraţl'i, lumea, prăvḑîli, nă duṅaŭă ntreagă?

— L'-mîcàĭ, gri vòmbira!

— Sî! lî faţi ninga nă oară a zlăk'lor şi u scòasiră făşĭ-făşĭ, di no-armasi ţivà di nîsă.

Aclò ĭu şideà pri cùţurlu di plup tăl'àt măratlu di fičòr, plînḑeà, cu lăcriṅli ca pruna, moartea părìnţîlor şi părigurie no-aveà. Cum ş-aunḑeà cuţutlu cu seŭlu ali vòmbiră, căḑù nă k'ìcută di seŭ pri cuţur şi ţe s-ţă veadă ocl'il'? pluplu di nă cali şi-ş viṅi la loc!

— Bre! ḑîsi nîs, ţe va h'ìbă ş-aestă?

Lo seŭlu a vombirăl'eĭ ş-acăţă s-aungă şi plukl'i ananţî ş-ananţî j-vìṅiră la loc. Aumsi hoara, anṽară lumea tută, părinţîl', fraţl'i-l', soea, tutìputa, tuti vìṅiră la loc, cum earà ma naintea.

— E! lă ḑîţe atumţea ğònile a părìnţîlor nu v-aspuneàm ĭo, că vòmbira nă k'are, voĭ nu pistipseàt şi nu vrut s-me-alăsàţĭ s-u diṅìc ninga dit leagîn. Viḑùt ţe-adră? S-avèţĭ hartă a zlăk'lor, că nîsă vrea văsilipseascá aoaţi!

— De, h'il'ŭ griră ş-părinţîl', carĭ se-aştiptà l-aestă? Ma z-bînèḑĭ tini ţe ne-ascăpàşĭ şi s-aĭ bùnili a locluĭ.

Părinţîl' l'-dădeà urărĭ cu saclu a fičorluĭ, fičorlu a zlăk'lor zlăk'li nîpòì a ğòniluĭ, ţe le-ascăpă bana, că tut si ca ncăčà, carĭ di carĭ se-ascapă di urărĭ. Carĭ viḑùĭ acşiţi, că nu li vrea ni un, ni alantu: «staţi! lă grescu, macă vîră nu li va, daţĭ-li ncoa!» Ahît, le-aràp ş-fac nàparti. Aoà s-me-acaţă, aclò s-me-acaţă, me-avinară-avinară, pînă ağumşu ningă un arîŭ.

Ma viḑùĭ, că vrea me-acaţă, le arùc tu arîŭ ş-lă ḑîc:

— Macă-ĭ acşiţi luguria, loaţi şi voĭ, s-l'aŭ ş-ĭo. Şi armà-sirà tuţĭ cu gura căscată. Nîşĭ s-turnară acasă-lă şi ĭo-ṅĭ viṅŭ aoà z-vă aspùn avoàuă părămiθlu aestu ş-tora se-aspună ş-altu.

(Spus de teta-mea ţal Ghiţi Papahagi, Avela, Epir 1886.)

## 45. Omlu fără căsmeti.

Erà, ţe nu ş-erà.

Ş-erà nă oară un om fără căsmeti. Iţi acăţà s-adară, tut anàpuda l'-işà. Pri amàlamă z-băgà mîna, k'atră-l' si făţeà; ahîntu tersenè l'i si duţeà. Şi carĭ s-întrèg' tră fumeal'e, aveà cîtă z-ḑîţĭ, că nu ştea cum s-u scoată n-cap cu urfańa.

Nă ḑuă ţe minduì nîs? «More, pînă cîndu vaĭ bînèḑ ĭo cu ftoh'a n-casă? Va mi duc s-ńĭ aflu căsmetea.» Gri a mul'ari-saĭ, să-l' bagă nă cărveal'e tu tastru şi o-adună să-şĭ află căsmetea.

Cîti-l' feaţi mul'ari-sa s-lu ţînă, să sta a casă, că carĭ vaĭ mutreascâ di fumeal'i, ţivà nîs! Nu s-feaţi si-l' si toarnă caplu U ligă tu greaŭa, ca gumarlu pri punti: «va mi duc şi va mi duc.»

— Du-te, l'i-ḑîsi ş-mul'ari-sa, fă cumu-ţĭ tal'e caplu!

Dupu ţe z-dusi, cîtu z-dusi, astăl'è calea un om. «Oară bună!» unlu, «bună se-aĭ» alantu:

— Nu ti ntreb, ḑîsi omlu fără căsmeti, ştiĭ tini cîtră ĭu l'a pîni căsmeţli a oàmińlor?

— Cum s-nu ştiŭ, criştine, că de aclò vin.

Şi aestu l'-aspusi loclu, ĭu s-află.

Aclò ĭu dusi fucarălu-şĭ, na, da ocl'i di doaŭă căsmèţi; el tu oară li cunuscù: una earà a frati-suĭ ş-anantă a luĭ.

Aţeà a frati-suĭ era multu lucrătoańi. Tută ḑua nu o-acăţà loclu di lucru. Noaptea si sculà nidată soarli şi lucrà, lucrà, l'i si frînḑeà mîńli. Casa l'eĭ eara nă pălati ntreagă şi ţe nu-aveà nauntru? Di tuti. Ti k'irdeàĭ nauntru to-avuţami.

Anantă, a luĭ, earà unŭ linăvoasă ş-unà agru-cùmbană, că no-aveà soaţă. Ḑua tută stăteà arucutită cu curlu cîtră soari, teasă ca vîrnă pal'ŭ-dosă. Casa l'eĭ erà nă căsicâ călivučcă (călivuşcă), fără ğamurĭ, fără uşi, că earna ḑiḑiràĭ de-arcoari Ḑî-l' acămată şi scoati-l' oclil'!

Aestu cum u viḑù, l'-u intră pri zvercă cu čumaga şi-l' zğ'ileà:

— Aoà staĭ, căţaŭă şi mbogră, arucutită cu curlu la soari, cîndu ańia ńĭ mor fičorl'i di foami acasă?

Şi dă-l', dă-l', dipriună, arsărî linăvoasa trei pălńi n-sus di dor, ţe u dureà.

— Tora s-ti ved pri lucru, faţi nîs, că di nu, ti psusescu di şcop tră semnu!

Căsmetea, cu tut-aestă, di leani, l'-angricà z-dişcl'idă pînă z-greascâ.

Cara ş-u umflă nîs cît u umflă şi nu putù s-o-aducă n-cali, s-toarnă căsmetea frati-suĭ şi-l' ḑîţi:

— Vreĭ, om bun, di-ţĭ baḑĭ mintea cu nîsă! Iţi si-l' faţĭ, cît s-u baţĭ, din cot îţĭ sun tuti!

— Čarelu? ntribă aestu.

— Čarelu maşĭ la Dumniḑăŭ poţĭ si-l afli. La nîs du-ti s-ţă da vîră minti, că di la căsmetea ta k'irduti le-aĭ tuti, iţi s-faţĭ. Acşi-ĭ cruită nîsă.

L'-deadi mùnḑîli ş-nîs atumţea şi s-lo dipu mintea ţe-l' deadi căsmetea frati-suĭ. Ş-lo calea di guşi şi imnă-imnă, p-agalea-galea, ăgumsi la Dumniḑăŭ. Cum ş-intră nauntru, că-l' vineà arşini. Ş-lo ìnima n-dinţî tu soni şi trapsi ndreptu la Dumniḑăŭ ş-ĭu s-easă, s-easă!

— Ţe pîn-aoà, lu ntribă Dumniḑăŭ?

— Ţe s-h'ibă, Doamne? acşi ş-acşi, va-ńĭ moară fumeal'a di foami tră semnu, cu căsmetea ţe-ńĭ deadişi. Şi ea, vińú pîn aoà s-ti pălăcărsescu, s-faţĭ cum s-faţĭ s-ńĭ-u l'aĭ dipri zvercă, si-ńĭ daĭ nă căsmeti ca lumea.

— Om bun, gri Dumniḑăŭ, nu ştiĭ tini, că ţe-ĭ scriată, scriată armîne? Aestă nu să ndreaḑi, ma că vińişĭ pîn aoà, s-nu ti torńi fără lucru, ea ţe pot s-ţă fac: va s-ţă pitrèc un fičòr şi va-l fac cu căsmeti bună, ţe s-caftă, s-amintă tu oară Aestă pot s-ţă fac!

Omlu fără căsmeti s-teasi, băşè mîna Dumniḑăluĭ şi hăriòs o-adună coada cîtră acasă. Şi z-veḑĭ tini tora? Cît apirì şi lă se-află un fičòr tră semnu! albu ş-muşăt ca soari. Fičorlu, ḑua ţe s-află, armasi acasă, ma ḑua lantă: «tată, tată!» ḑîsi el, «bagă-ńĭ nă cumàt di pîni tu tastru, că va-ńĭ fug!»

— Cum vaĭ fuḑĭ, h'il'ŭ, noĭ ḑîţeàm cîndu s-ti vidèm, s-ti hărsìm ş-tini, nivinită, vreĭ şi s-fuḑĭ?

— Va-ńĭ fug, tată, că nu mi ncapi loclu aoà.

Băgă atumţea mă-sa s-plîngă, să z-deàpiră şi s-lu pălăcăr-

sească: «şeḑĭ, bune! şeḑĭ, slabe!» că pîn tu soni s-şuţă mintea fiĉorluĭ ş-armasi acasă.

Di atumţea omlu fără căsmeti avù di tuti şi lapti di puĭl'ŭ s-căftàĭ la nîs ş-lapti di puĭl'ŭ aflàĭ.

Ş-acşì-ĭ cu omlu: cum si-l' h'ibă scriată!

(Spus de mamă-mea, Avela, Epir.)

## 46. H'il'lu de-amiră.

Erà, ţe nu-şĭ erà.

Erà nă oară un amiră. Aveà di bùnile tuti; ma, s-faţi om fără dor? Ca tută lumea aveà ş-nîs nă pènură tu ìnimă: no-aveà carĭ s-hărseascâ.

— Ţe u voĭ, ḑîţeà el, avearea şi amirăril'a, macă no-am fumeal'e s-u nk'irdăseascâ şi si-ńĭ poartă numa după moarti.

Veḑĭ, că amirălu no-aveà fiĉòrĭ, tră aestă l' plînḑeà ìnima luĭ. Ma ţe-adră, ţe no-adră, lùcurlu a luĭ, că pîn tu soni amintă ş-nîs un puĭl'u di fiĉòr, di ţĭ-erà, să staĭ să-l mutreşti şi s-nu ti saturĭ di nîs, ahîntu muşàt erà. Z-veḑĭ apoea ziafèţĭ ş-lucri prit amirăril'a ntreagă, di ḑîţeàĭ, că no-aŭ biţită.

A treĭa-z, cîndu vińirà mìrili si-l' bagă mira, eali acăţară să si ncači ună co-alantă, cîndu vińi luguria la cîţĭ ańĭ si-l' da! Ńica ḑîsì s-lo-alasă z-bîneaḑă pînă s-alg'ască, că unu ş-tut i la părinţî.

Aţeà di mesi, nolgicana, ḑîsi, s-moară tu noaŭli ḑîli tra s-nu-l plîngă cu foc lumea; aţea ma marea u tăl'è:

S-moară tu unsprăv'ing'iţl'i de-ańĭ, cîndu-ĭ bana ca ma durută ş-cama dulţi, plîmtu di lumea tută.

Nolgicana tut cama bună di marea, că ḑîsi can, s-moară tu noaŭli ḑîli. De alih'a, că z-doari ş-ńiclu cîndu k'ari, ma nu ca gònili.

De aestă nîsi nu puteà să si ndreagă tu ańĭ. De-aoà ncăcarea lor. Ună «a mea va s-facă», alantă «a mea va s-facă»; marea, cum ţîneà foàrtica tu mînă «crîşt!» îl' faţi a h'irluĭ şi armasi z-bîneaḑă h'il'lu de amiră maşĭ v'ing'iţĭ ańĭ.

Amirălu avigl'à ascumtîşaluĭ s-avdă căsmetea fiĉorluĭ şi avḑî scriata nfărmăcoasă ţe-l' băgară mìrili! Nîs z-băgă să se-alumtă cu tut aestă tra si-şĭ ascapă ińoara. Ţe-adră? Alţă

nă pălati tută di vílie. La poartă băgă avigl'itòrĭ, s-no-alasă s-intră niți puĭl'ŭ nauntru. Aeștî avigl'à ḑua ș-noaptea niminàțĭ di la poartă, vidèm, pr-ĭu va s-intră ponda di moarti, tra s-loaflă?

Aproapea se-ascapă fičorlu. Știĭ ağumsi cît se-alasă unsprăvîng'iți'i și s-calcă tu dospră-ving'iți, cîndu na, ĭu-l' pitreați tată-su nă cînestră co-aùă, ca totna. Fičorlu, hăriòs ș-nîs, că ascapă di moarti, șiḑù s-mîcă aùăli. Ĭu s-u scoată draclu, to-aràpune nă nipîrticușe adunată culcùș. Aestă-l mîșcă di buḑă. Tu oară aurlă ğònile di dor cu boați: «ağutòr, ağutòr, mi mîșcă nipîrtica! mor-mor!» pînă z-ducă z-da tu știri a tată-suĭ, el și-l deadi suflitlu măratlu di tinir!

Plîmsi tată-su, zg'ilì, di vrea glărească di dureari, ma ninga nă oară h'il'lu nu s-turnă dit lumea nantă, nu s-turnă!

De-ațeà, nu poati s-h'ibă al'umtrea di cum l'-easti băgată a omluĭ a trea-ză di miri.

Ațeali ș-tuti, îńĭ fuĭ și ĭo aclò.

Și ncălicàĭ pri un cal cu șauă
Și vińŭ z-v-aspùn un părămìθ a voaŭă!

(Spus de țal Cealera Stamula, Avela, Epir.)

## 47. Fičorlu mortu tu vingițĭ ańĭ.

Earà, țe nu-șĭ earà.

Carĭ no-amintà nă mărată, ḑua tută țe fățeà? alăgà pri la biserți, pri la moași, pri ĭu avḑà că vîră cunoaști di lùcîrli mul'ireșți, că, nacă-nacă amintă ș-ea vîră ńicùț, s-nu aĭbă pènură tu ìnimă, cîndu veadi, cum nivistiți de-aèrĭ, de-aoaltarĭ, cu fičòrĭ îm brață ș-ea lăita cu mînl'i goali.

Tu màrḑini, cum adră, cum feați, c-armasi greaŭă și tu noàul' meșĭ l'i se-află un ńic, gros ca birbicușlu.

Di marea vreari țe-l' aveà muma, băgă s-priveagl'i noaptea tută a trea-z, s-avdă, țe sciitură va-l' bagă mìrili. Oara ńaḑă-noapti, na ĭu și vin treĭli miri, cu furca m-brîn și cu fuslu tu mînă, si-l' toarcă căsmetea.

Mira țea marea-l' turțeà gros multu ș-tut g'ineață-l' cîntà, că unu-ĭ la părinți.

H'irlu torsu di marea mașĭ tu lădùḑĭ și tu mușuteți a

locluĭ îl mul'à aţeà di mesi şi tut buni ma-l' cîntà şi ma-l' urà.

Cîndu vińi lùcurlu la ńica, scoasi foàrtica din brîn, crîşt! îl' faţi a h'irluĭ şi-l' bagă:

— G'ineaţă s-aĭ, bùnili a locluĭ s-le-aĭ, ma bană ma nsus di vîng'iţĭ ańĭ s-no-aĭ şi broàticlu s-ţă h'ibă itia.

Mă-sa băgă tu cornu ţe putù s-arupă din gura mìrăl'eĭ pîngînă. Ḑî'lili triţeà şi fičorlu crişteà; s-feaţi di un an s-feaţi di doĭ, cîndu intră tu treĭl'i ańĭ, nîs căftă z-ducă la scul'ò, să nveaţă carti. Ţe nviţari, va-l' ḑîţĭ? foc şi-apă l'i si duţeà gura. Ăgumsi tu noaul' ańĭ si ştibă şapti-ḑăţĭ şi-doaŭă di limbi. Numa luĭ se-avḑî' pînă la văsil'elu ş-aestu-l lo la pălati, si-l' h'ibă mîna ndreaptă. Fičorlu, ca fičòr mintiòs ş-adusi ş-mă-sa aclò.

Agalea-galea tricură ańl'i, di-ţĭ păreà c-aèrĭ fu. Fičorlu călcă tu vîng'iţîl' ańĭ şi aştiptà s-l'a di unspră-vîng'iţĭ, s-treacă màrḑinea lae, ţe-l' băgă mira, şi să si nsoară cu h'il'a amirăluĭ, că multu lo-aveà tu vreari aestă. Mă-sa di ningă nîs anlu aestu nu z-bătù şi tut îl' ḑîţeà, să se-aveagl' di broatic, că l'-earà jali, s-nu s-facă graĭlu, a mìrăl'eĭ.

Aveà armasă maşĭ nă ḑuă, ca fičorlu s-alasă vîng'iţl'i, s-in tră tu un-spră-vîng'iţl'i de ańĭ.

— E! mindueà nîşĭ, muma cu fičòrlu, va h'ibă, că ketri mîcă mira! şi s-hărseà dol'i. Cîtră mirindi oară, ţe-l'ĭ víńi a fičòrluĭ? s-facă nă priimnari pînă sun hoară. Aclò tundeà un čelnic oĭli. El, vrea să ştibă di tuti, s-apruk'è z-veadă cum tundu oàmiń'i. şi vru s-tundă ş-nîs nă oaĭe tră hazi. Picurarl'i îl' deàdiră foàrtica şi l'-adùsiră nă oaĭe.

Aclò ĭu tundeà basca di oae, tu bască s-h'ibă ascumtu un broatic. Broàticlu cîrtìt di foàrtică, arsărì di nă oară; fičorlu se-aspărè şi tu aspăreari, cari-şti cum feaţi cu foàrtica, că şi scoasi ocl'ul ş-căḑù mortu, tra să s-facă ḑîca mìrăl'eĭ.

Plîmsi boĭu-muma, cîndu l'-adùsiră hăbărl'i, z-dipiră, ma din cot tuti: Fičòrlu dusi ş-dusi tră tot-na, c-acşì-l' fu s-h'ibă.

(Spus de Luşa al Manak'a, Avela, Epir.)

## 48. H'il'ilu de-amiră şi scriata luĭ.

Erà ună oară un amiră.

Amirălu amintă un nat. Natlu erà fičòr. Cîndu viniră mìrile să-l' bagă «treea seară», una ḑîse:

«Z-bîneaḑă verĭ şi primăvèrĭ
noaŭă-ḑăţĭ şi treĭ!»

A doaua ni lo, ni lăsă:

«Niţi verĭ, niţi primăvèrĭ
noaŭă-ḑăţĭ şi treĭ,
ma ḑîle noaŭă di la mine s-aĭbă!»

Cama ńica, s-li mbună mărli surărĭ, grì:

«Di la ună va s-las,
di la lantă va s-l'aŭ
şi unsprăv'ing'iţĭ de-ańĭ va-l' daŭ!»

Armase pi zborlu a ńicăl'eĭ z-bîneaḑă maşĭ 21 de-ańĭ. El crişteà dipriună cu ḑua ş-cu anlu. Ağumse di v'ing'iţĭ ańĭ fičorlu, s-feaţe ğone tră nsurare şi mă-sa ş-tată-su îl isusiră cu nă featră de-amiră, cum lă căḑeà şi cum l'-aduţeà arada.

Niţi nu şi nv'isà el', ţe-l' aşteaptă, că d-ìu să ştibă? Tamàm fičorlu călcă tu 21 ańĭ şi nk'isiră cu cùscărl'i s-l'a nveasta

După ţe s-feaţe numta, u băgară nveasta n-calàr, s-o-aducă acasă la ğònile. Lipseà s-treacă prit un arîŭ; apa luĭ nu erà ni multă, ni araŭă, s-tragă; ma multu durńà arîŭlu.

G'ine ma, trea s-facă graĭlu ali miră, tuţĭ tricură şi nu pătîră ţivà, maşĭ cîndu fu s-treacă ğònile, l'i si nk'idică calu şi brum! s-nică to-arîŭ.

Pănă z-grească lăitlu şi corbul «ağutòr, ağutòr, că mi nec!» s-nică şi z-duse.

Si eràĭ aclò, si veḑĭ apoea zg'ìcute, dipirărĭ şi plîngute. Ḑîţeàĭ: «Ţe s-faţi aoà!» S-eràĭ di vîră parte s-avḑî mărata di niveastă nao, cum plînḑeà şi cum z-dirinà di jale, că ş-k'atră, ţe-ì k'atră s-eràĭ şi tot vrea s-te-arupă ńila! Ea lăita ş-arupeà perl'i din cap şi strigà şi-ş băteà pàlmile, ca laea li lae; ea vrea ma g'ine s-moară dipri-că z-băneaḑă fără durutlu a l'eĭ. N-cot erà ti năsă toate părigurìile.

Mira ţea laea, carĭ avḑî´ ńila ţi s-făţeà aoà, l'i si mul'è ìnima di marea jale ali niveastă.

Carì îl' si mul'è, ìnima s-nu-l' avdă boaţea ma multu, «aĭ! ḑîse, si-l' daŭ ningă ḑaţe ańĭ!»

Troară tìnirlu anviè şi di nă cale, d-ĭu erà oàmiń'i ca di pri mortu, acăţară eară si ğoacă şi s-ansară.

Cîndu mira l'-adapse ań'i, niveasta lo-avḑî´ şi ta s-nu poată moartea s-lo-află, ş-adră nă pălate di ğame, ĭu s-nu poată s-pitrundă vărnu.

Cu tută aestă, că fu scriată s-moară, cîndu l'-adùsiră s-măncă, tu auă erà ascumtu un şarpe. Aestu-l muşcă di mănă, si nfărmăcă şi murì măratlu-şĭ!

Şi aşì, frate, s-nu mintueşti, ca di-se va s-h'iĭ amiră, va s-poţĭ să scak' di moarte, cîndu z-bitiseaşte h'irlu! Scriata tòtună s-faţe.

(Spus de Mia Adam, Vlaho-Clisură, Macedonia.)

## 49. Curcubeta.

Earà nă oară, ţe nu ş-earà.

Nă oară ş-nă zămani, cîndu imnà Dumniḑăŭ pri padi, earà nă mul'ari c-un bărbàt, ţe no-amintà şi carĭ no-amintà, ḑua tută cu «dă-nă, Doamne, ş-a noauă un fičòr ş-las h'ibă curcubetă» în gură, că tu màrḑini lă pitricù Dumniḑăŭ nă curcubetă, s-nu-l' mîcă urècl'ili ḑua tută: «Curcubetă vreţĭ, na-vă curcubetă!»

A lor le-ampărù g'ini. Eĭ' ş-o-aveà, că ţe aŭ nîşĭ, no-ari niţi amirălu. Haraŭa lor!

Fičorlu, ḑuă cu ḑuă cristeà. S-feaţi ca di ving'iţĭ ańĭ. Să-l videàĭ în cali, arîslu nu s-ţîneaĭ, ahtari om ş-earà. A luĭ îl' băgară numa Curcubeta.

Nă ḑuă amirălu dit aţèl loc u feaţi sărbătoari mari, cari-şţi tră ţe: fičòr l'i se-află, numtă feaţi, z-vă arî'd, nu ştiŭ? Nîs adră ş-measă mari şi băgă zbor z-vină tută lumea, carĭ nu s-ţîni a mari, s-mîcă, z-bea cu căčula scoasă! carĭ nu vreà z-ducă la measa amirăluĭ?

Dusiră tuţĭ, vru z-ducă şi Curcubeta!

— Mumă, mumă, va mi duc ş-ĭo la measa amirăluĭ?

— Cum s-ti duţĭ, h'il'ŭ, că tini h'iĭ curcubetă?

— Nu! va ńergu şi va ńergu! Las h'iŭ curcubetă. O acăţă Curcubeta tu greaua, ţe si-l' ḑîcă ş-mă-sa s-nu-l părăpuńisească: du-ti! l'-ḑîşi.

Cùpătă! ćùpătă! Curcubeta, arucutîndaluĭ-arucutîndaluĭ aăgumsi la pălati. Lumi multă cîtă z-ḑîţĭ aclò, că merlu searcàĭ, m-padi nu cădeà. Şi s-pinḑeà un de-alantu, cari di carĭ s-intră ma troară. Măratlu di Curcubetă strigà cît lu ncăpeà gura, si-l' facă cali ş-a luĭ şi s-mutreascâ s-nu-l calcă, că şi el i om! şi tut si nh'iḑeà printră ćoarli a lùmil'eĭ.

Cari-şti cum feaţi un criştîn aclò şi-l călcă pri ćor.

— E! dişcl'iḑe-ţĭ ocl'il', zgh'ilì Curcubetă, şi mutreà ĭu calţi, că-ńĭ k'isàşĭ ćorlu!

— Ş-carĭ ţă-l k'isàĭ, carĭ ti bagă z-ńińĭ aoà, di nu-ţĭ şeḑĭ acasă-ţĭ, om simnàt! gri aestu.

Grea aestu, grea Curcubeta, di zbor-zbor s-ancupară şi pinḑi un, pinḑi anantu, zg'ileà un, aurlă anantu, mintiră tută adunarea.

— Bre! carĭ e-aclò, di si ncaći, gri amirălu?

— Carĭ s-h'ibă, îl' ḑîsiră, un om cu semnu, cu numa Curcubetă.

Cîndu lu scoàsiră ntră amirălu, ţe s-veadă aestu? semnu mari! ş-făţeà cruţea di ćudie. Feata amirăluĭ, cîtu-l viḑù, nu putù si-ş ţînă arîslu şi-l' ḑîsi tră şupèr, tră peză:

Curcubetă-betă,
Curcubetă h'artă,
Linte amisticată,
Pîni di sicară,
Bună tră tu oală.

Curcubeta ne lo, ne alăsă, ma l'-u tăcînì:

Curcubeta mea,
Tu pîntica ta!
S-alàḑĭ şi s-mi cafţî,
Ş-fără d-ĭo, oară s-no-aravḑî!

Ahît, ş-feata amirăluĭ armasi greaŭă dit minuta ţea di graĭlu al Curcubetă, ma di frica tată-suĭ, zbor nu scoasi. Cu tutaestă, carĭ s-umplură ḑîlili şi-l' si feaţi pîntica pîn di gură, ascundĭ-u, carĭ poţĭ! Nviţă ş-amirălu şi cîndu avḑî' arşinea

estă tu casa lui, h'àrili s-mîcă-l' vineà. Cîndu află, că-ĭ greaŭă di Curcubetă, îl' vineà s-u vàtămă cu pînea n-gură. Ğură feata, că nu dusi cu Curcubetă, ţivà! carĭ u pistipseà.

Ţe s-facă, ţe s-nu facă, lo-aduţi Curcubetă acasă la nîs şi de-adùn cu h'il'i-sa l'-acaţă di-l' bagă tu nă cînestră ş-lă da cale t-un arîŭ, ĭu s-l'i scoată arîŭlu. Feata, laea, nu-l' si mîcà, cîndu mindueà ţe erà ea la tată-su şi cum ağumsi tora z-bîneaqă c-un Curcubetă, di carĭ nîsă ş-arîdeà tot-na. Di doaŭă orĭ vru să s-neacă to-arîŭ dadùn cu natlu, ma di doaŭă orĭ u trapsi Curcubetă şi-l' qîsi:

— Nu ţ-u mîcă ìnima, feată, că Dumniqăŭ ştie ţe adară!

Cîtră di seară cînestra se-acăţă di un sk'in şi nîşĭ işiră tu irńie, ĭu niţi puĭl'ŭ nu băteà.

Curcubetă, carĭ îşĭ păscù ocl'il' pri divarliga şi viqù, că ne čipit di om nu z-veadi, ş-alipidă coaja di Curcubetă nàparti şi ţe s-ţă veadă ocl'il'? Aleptul alèpţîlor şi gònili a ğońlor, nîs earà: Di la cap pîn la čoari earà-l angl'igàt maşĭ tu hrisăh' şi nvíličă nîs cama di soari.

Feata, ma-l viqù, ş-k'irù mintea-l' pri muşuteaţa luĭ! di harao mari, buqa l'-arîdeà şi strànńili nu u ncăpeà.

Trapsi un semnu Curcubetă, qîsi doaŭă zboari şi freacă-ţĭ ocl'il', z-veqĭ şi s-nu pistipseşti: nă pălati ntră tini maşĭ de-amàlamă şi vamandi. Ma nclo, tuti lùcrili dit pălati earà cu gură. Tra z-bagă s-mîcă pîni qîţeà nă oară: bagă-tè measă! şi measa se-aştirneà cu soe-soe di mîcărĭ. Vrea să ncl'idă uşə, îl' qîţeà: ncl'idi-te uşe! şi si ncl'ideà di singură.

Ş-acşì, cu tuti lùcrili din casă, ma bună bană ţe-şĭ triţeà, nu s-făţeà! Bînà ca tu gărdina-l Dumniqăŭ.

Amirălu, după ţe l'-agunì din casă şi tricură nîscînţî ańĭ şi nîscînţî meşĭ, di-l' tricù foclu, acăţă s-l'-ampară arăŭ di ţe feaţi şi nu-l acăţà somnul di multa cripari.

Nă quă j-băgă nă cumată di pîni tu tastru, şi ncălţă g'inimuşàt nă păreacl'i di ţărùh' şi aĭ! dipu feată, s-o-află, va moartă, va vie!

L'-u cărţînì arîŭlu ng'os şi alagă, alagă măratlu ş-mutreà di nă parte şi de-alantă, nacă-l' da di vîră semnu, ţivà!

L'i si păreà, că nu vrea-l doară ahît, carĭ si ştea, ţe soni avù muşata-l' h'il'e.

Treţĭ văl'urĭ, treţĭ oahte, ağumse tu nă irńie. Aclò tu irńie

ţe z-veadă? nă pălati ţe scîntil'à di amàlamă şi vămănḑî. A luĭ îl' gurliḑà màţîli di foami. Si z-ducă, s-nu z-ducă, s-treacă seara la pălatea ţea, ca vîră oară cu oara s-minduì. «Aĭ s-mi duc, ḑîsi, că nu va mi s-coată nafoară tră nă seară.»

Aclò ĭu dusi ş-asună la poartă, lu ntribă poarta:

— Are! ţe daĭ acşì? Nu ştiĭ, că doari? Tini gură no-aĭ să ntreg'?

El armasi ca k'irutlu, cîndu avḑî', că poarta aclò zburaşti: «Mari lucru ş-aestu!» mintuì nîs. Apoea ntribă:

— Călitòr om vreţĭ s-àpiră nă noapti aoà, că ntunică tu irńie şi no-ari ĭu z-doarmă?

— Să ntreb, ḑîsi poarta.

Di lucru-lucru, poarta ntribă scara, scara patlu, patlu ma nclo, lă apîndisì doamnă-sa lor. Aestă ḑîsi:

— Las vînă criştinlu al Dumniḑăŭ, că deadi Dumniḑăŭ, nu maşĭ tră un, ma tră nă ńil'e.

Ună intrată amirălu n-casă şi-l viḑù feata, di nă oară-l cunoscù, cu tut auşaticlu şi perlu albu ţe-l' alg'ì di criparea li feată. Ea s-feaţi, că nu şti, carĭ easti. El, necă-l' tricù mintea ĭuvaşuvà, c-aţeà s-h'ibă feata luĭ.

Cîndo lo s-intră tu udă, ru să z-discalţă, că-l' erà arşini, cum s-calcă m-padi, ma h'il'i-sa no-alăsă şi-l' ḑîsi:

— Treţĭ, criştine, acşì cum h'iĭ, ţe-ţĭ lipseaşti s-li scoţĭ ţăruh'li tine om aùş; nu-ţĭ ăgunḑi, că h'iĭ curmàt di cali, ma vreĭ s-ti pidipseşti ninga?

Nîs mintì gura şi nu ştea ţe z-ḑîcă, ahîntă arşini-l' vineà. Mutrita ţe-l' feàţiră aclò, nu se-aspune. El ş-o-aveà, că va-l tragă tu vîră udìcŭ vecl'u, si-l bagă s-mîcă cu huzmik'arl'i ş-aţèl' aclò îl tràpsiră tu cama muşatlu udă.

Amirălu, s-nu ş-erà cu buḑa cripată ş-cu pènura tu ìnimă, maş el şti, ţe k'efi vrea s-facă. Aoà paraḑis curàt earà.

Na-l şi Curcubetă vini di l-avinari cu h'il'-su. Băgară measa oàspiluĭ; ma ţe ḑîc ĭo, băgară measa, că measa se-aştirnù sìngură; sìnguri vìńiră mîcărli pri measă, sìnguri lìngurli, sìnguri tuti.

Treĭ ḑîli plini l'-u ḑîsi amirălu aoà cu tuti buneţli di sti loc. Maşĭ ună-l cîrteà, cîndu l'-aduţeà aminti h'il'i-sa, că ţe sta cîrtìt? ţe ari? ţe lo-adusi calea?

El zbor nu scuteà din gură şi mutreà cum di cum s-u

k'ară cuvenda aestă, ahîntu greŭ îl' vineà a măratluĭ di tată.

Viñi oara s-fugă. Feata-l' băgă s-mîcă, că vrea tragă cali şi s-mută measa. Feata puşpură a uneĭ furculiţă s-intră tu čoàriclu a tată-suĭ. Nu va ḑîcă, că furculiţa si nh'ipsi unăş-ună.

Cîndu vru s-fugă prit poartă nafoară, aestă lu ncl'isi ğumitati di nafoară, ğumitati di nauntru şi-l' ḑîsi:

— Scoati, ţe furàşĭ ş-apoea s-fuḑĭ!

— More, că nu furàĭ ţivà, io nu h'iŭ om tră furtu.

— Ba, că furàşĭ! uşa.

Furculiţa, de-aclò ĭu earà tu čoaric, gri:

— Tu čoaric me-ari!

— Acşì, oaspe! îl' fac Curcubetă cu ţal Curcubetă, că, după ţe te-aştiptăm cu tuti bùnili, s-ţă ncarţi sùflitlu tră nă furculiţă?

Ğură nîs laĭlu, că nu u fură, căună, că altă, ma feata-l' cama multu, nu vrea s-lo-avdă. Tu soni-l' ḑîsi:

— Veḑĭ, tată, că ş-tini ti ğurĭ, că nu o-aĭ adrată muşuteaţa estă? tut acşì mi ğuràm şi spriğuràm ş-ĭo, că nu mi duş cu Curcubetă, ma tini nu mi pistipseàĭ.

Avḑîndaluĭ amirălu, ca ea-l' greaşti tată, îl' căffă l'irtari, tră ţe-adră nîs, că maşĭ el ştie cîti trapsi şi cîti orĭ îl' părù arăŭ.

Apoea lă mbăirăună cîtiună tuti din cap pînă n-coadă.

— S-ţă spun ş-ĭo tora, tată. Na! aestu easti bărbat-ńu Curcubeta di carĭ n-arîdeàm noĭ!

Z-băşară un co-alantu nîşĭ aclò ş-apoea ş-lo paplu nipotlu m-braţă, l-băşè şi nu-l săturà di ğucari.

Apoea adùsiră mama feàtil'eĭ ş-părinţîl' al Curcubetă acloţi şi dipusi amirălu dipri scamnu şi băgă Curcubetă, z-dumneascâ.

Aclò earàm ş-ĭo şi v-adùş cîti nă păreacl'i di strańi muşati; la fičòrĭ: căčuli, piştoale, fluèrĭ; la feati: mîntìl', fustăńĭ şi di tuti bùnili. G'ine-ma, cum tricùĭ prit arîŭ, dipusi pondul şi-ńĭ li nică tute.

(Spus de Ioan al Barac, Avela, Epir.)

## 50. Džonili avinotòr şi Muşata-Locluĭ.

Era no veduo tse š-avea maš un fitšor. Nuso nu vrea, fitšorlu-l' s-l'a kalea tato-sui, s-lu fako avinotor, ko š-tato-su avinotòr erà. Aesto nu tro alto, ma muma se-asporeà s-nu aibo h'il'lu sonea tatolui. Tato-su murì no dzuo votomàt di lamńi, kundu z-dusi s-o-avino.

Akšì muma l bogo la araftu. No dzuo kum kusea, ul' fatsi araftul: «Lai morate, tini nu h'ii faptu tro kuseari, tini h'ii bun tro tu zunatea tato-tui.

— Nu ti ntreb, màsture, tse zunati avea tato-ńu?

— Tse mi ntreg' mini, di nu ntreg' mo-ta.

— U ntribài, ma nu-ń aspuni gri, fitšorlu.

— L'a kotlu aèstuea ši intro-l'u, si vedz kum ts-aspuni.

Fatsi š-fitšorlu akšì ši l'u intro a mo-sai ko de, s-l'-aspuno tse zunati avea tato-su.

— De, lai h'ilu, tse zunati s-aibo, k-araftu erà, l'-dzusi mo-sa mintšuń.

— Ori ń-aspuń a kaleaului, greašti fitšorlu, i nu ai askopari di mini. Ku mintšuna nu u skots naparti.

Atumtsea ş-mo-sa-l' dzusi: sumoro erà ši-l bogo la sumoro.

No dzuo pali, kum lukrà, nu štiu kum trapsi s-umplo un sumàr ku pal'i ši l'-arupsi k'alea ši skùtiklu. S-noireašti sumorolu ši-l' ari uno ku tšoklu:

— Nu vedz tse-adàri, ul fatsi, nu-ts l'ai nointi zunatea tato-tui, ma vińiš si-ń ti fats sumoro? Tine nu fats tro sumoro!

— Nu-ń dzuts, tse zunati avea tato-ńu?

— Mi ntreg' io, tse zunati aveà tato-tu? Mako vrei s-afli, du ti, di ts-untreabo mo-ta.

— U ntreb, ma nu-ń aspuni.

— Intro-l'u ku tšoklu aestu, z-vedz kum ts-aspuni.

Nu k'ari k'irò fitšorlu, ma l'-u intro pali a mo-sai, ko i l'-aspuni zunatea a tato-sui, i nu askapo.

G'ini ma mo-sa avea fapto džuràt s-nu-l' aspuno iuvašiuva alih'a ši de-aesto, l'-dzusi tut uno mintšuno, ko taha tato-su eara korvonàr ši lu arugo s-pasko kal'i a korvonarlor. No oaro kum l'-avigl'à kal'i ningo un agru, ka di leani,

ka di kurmari, s-ţeasi, si-l' koakǫ un okl'u di somnu. Kal'i atumtseа intrarǫ tu agru şi kundu si-z dištęaptǫ fitšorlu, na şi drǫgatlu, iu l'-anà, s-l'i nkl'idǫ. Vrurǫ, nu vrurǫ korvǫnarl'i, plǫtirǫ džirimelu trǫ ndžumitikarea tse-l' featsirǫ kal'i a àgrului. Kuti mukǫ lailu fitšor pri zverkǫ, maš nus şi šti:

— Na! š kari vrei dorńi š-altǫ oarǫ, ul' dzutsea. Nu ti duts s-l'ai zunatea tatǫ-tui, ma-ts lipseà korvonàr s-ti fatši, s-nǫ skotsi di ahuntu džirimè?

— D-iu sǫ ştiu io, tse zunati avù tatǫ-ńu?

— Kari nu ştii, ntreabǫ-tsi mǫ-ta.

— Mu-mea nu va s-ń-aspunǫ.

— Intrǫ l'-u ku kǫpesturlu ftšàr-ftšur, z-vedz kum ts-aspuni.

Morata di mamǫ nu ştea tse mintšunǫ s-aflǫ, tra si-l' dzukǫ. Ma kari nu putea z-greaskǫ ndreptu, l'-dzusi, kǫ zunatea tatǫ-sui eara: šidearea. Ea ma g'ini vrea sǫ-l veadǫ kum, šadi akasǫ forǫ lukru, di s-l'a kalea tatǫ-sui, s-patǫ, tse potsu ş-nus.

Fitšorlu, kari ul' se-aurà di šideari, bogà s-ambàturlǫ kasa-n sus, un g'os şi s-trubǫ, ka fitšòr dizńirdàt şi forǫ lukru, tse erà. Nǫ dzuǫ, kum gurńà tu kutrug'omsi, da di àrmatli a tatǫ-sui. Atumtsea adukì nus tse earà tatǫ-su. Ku tutǫ vuryirea şi plungul a moràtil'ei di mumǫ, nus li tsimsi şi s-featis avinǫtòr. Ahut lo-akǫtsà àrmatli, kǫ di kutsi oamiń lu astol'a, l'-dzutseà:

— Am acšì te-akatsǫ, nu ka ma naintea araftu š-nu ştiu tse? Tora ti kunošti kǫ h'ii h'il'u de-avinǫtòr, di pri prindearea tse-tsi fak àrmatli.

Tu avinari vurǫ nu l'i stǫteà noinți. Iu o-arkà tufek'a, m-padi nu kodeà; prit nel u tritseà.

Nǫ dzuǫ, kum zburà la nǫ fukurinǫ ku altsu avinǫtòri, di unǫ de altǫ, l'-fatsi un avinǫtòr:

— Š-a tatǫ-tui, lìrtatlu, nu-l' si mukà goalǫ, ma š-atsua s-nu-ts h'ibǫ di okl'u, arkari nu vrei naparti.

— Eee! susk'irǫ un altu, maš unǫ lo-asparsi tatǫ-su, k-aklò-l bogǫ atsèl din vali, sǫ z-dukǫ, sǫ z-batǫ ku lamńa tra s-nu s-toarnǫ nǫpòi.

Džònili avinǫtòr, tse pun atumtsea nu ştea, di tse-l' fu moartea tatǫ-sui, kut o-avdzu aestu, gri:

— G'ini adro tato-ńu di dusi s-u vàtomo, ma iu-i lamńa tsea? ko š-io voi s-mi misùr ku nuso.

Kuti-l' feàtsiro, aušl'i avinotòri, oaspitsl'i a tato-sui, so-l toarno, nu s-putù, nu-s putù. Nuskuntso vrea s-ńargo deadùn ku nus tr-adžutòr, ma neko aesto nu u vrù nus. Ma vidzuro ši krištińl'i, ko nu si ndreadzi, lo-alosaro s-fako kum ul' tal'i kaplu.

Nu trikù ne trei dzuli di kum išì se-avino lamńa, ši-n tuto lumea l'i se-avdzu numa di dzuneatsa lui, ko z-botù kù lamńa ši ko u votomo. Kari avdzà de aesto, ńiràt armuneà, ko nu-l' yinea s-pistipseasko iuvašuva. Ahuto numo lo, ko z-dzutsèai a vurnùi, tse džoni hii, ts-u turna: io džoni? džoni-ĭ avinotorlu, tse votomo lamńa.

Džònili avinotòr, dupo tse aspusi džuneatsa aesto, ul' vińi oara tro nsurari, ma nu aflà feato tro nus. Avdzu el di ku fitšòr, ko tu màrdzinea loklui easti Mušata-lokluĭ ku perlu di hrisafi š-ku okl'il' atsèl' albaštri, ši ai! so z-duko s-u kafto nveasto.

Imno š-imno, fratile-ańeu, adžundzi t-un lok, iu da di un om, tse dit šapti tširеapuri mukà ši nu-s soturà şi tut s-muco coftà.

— Buno-ts oaro! l'-fatsi džònili avinotòr.

— Ġini vińiš š-oaro-ts buno, ko h'iu pri mukari, greašte atsel.

— Putsuno muts, s-nu-ts h'ibo di okl'u; io nu am vidzuto ahuto džuneatso di om.

— Tse h'iu pri nińgo atsèl tse votomo lamńa?

— Am io h'iu atsèl.

— Mi l'ai š-mini ku tini?

— Haidi, l'-dzusi ši s-feàtsiro doi.

Aištùi ul'i dzutseà: *Muko-multo*.

Nu trapsiro multo-putsuno kali ši da di un om, tse n-tširеàp après šideà ši nu si ńkoldzà, ma dzidzira dipriună.

— Džoni om h'ii, s-nu-ts h'ibo di okl'u, fatsi džònili avinotòr.

— Tse h'iu io pri nińgo atsèl tse votomo lamńa?

— Io h'iu atsèl.

— Mi l'ai š-mini ku tini?

— Haidi! ši s-featsiro trei.

Aištùi ul' dzutsea: *Dzidziruš*, co dzidzirà tu koldura tsea kama marea.

Dupo aesto, kari imnaro, imnaro, dèadiro di un θirìu, tse s-adžukà ku muntsul', kum te-adžòtsi ku k'itritseali, lo-arkà un sus ši tu aštiptari, ul' dudeà uno ku muna, di to-altu lok lu astrodzeà. Avinotorlu š-akotso urèkl'ili, kuńdu vidzù š-aesto džuneatso ši bogò so-s ńiro:

— Tse vidzùši, lai morate, di ti ńiri akšì, fatsi *Alumto-muntso*.

— Kum nu-i tsivà, s-alumtsu muntsul' ka nušti abeali?

— Nu va dzuko, ko nu-i tsivà, ko sun š-altsu tse au, fapto š-kama mori džunèts. Ts-au avdzuto urèkl'ili di džònili avinotòr tse votomo lamńa? Atsea se-akl'amo džuneatso.

— Am io h'iu atsèl.

— Nu mi l'ai š-mini ku tini?

— Avdzu nu ti l'au? ši s-featsi patru ku *Alumto-muntso*.

Imno ši zburà, kalea s-arukutèà ši se-adunà, š-adžùmsiro la un aruu. Aoatsi nušti morati di furnidi s-pidipseà s-treako didindi ši nu puteà, ko ma mùltili s-nikà. Avinotorlu tal'i no veargo lungo ši u tindi deasupra ruului. Acșì furnidzli puturo s-treako.

— Kari e-atsèl tse n-adro buneatsa aesto, gri amiroańa furnidzlor?

— Io h'iu, dzutsi avinotorlu.

— Dum-l'arto-ts oàsili a tato tui, gri amiroańa ši skoati di-l' da no peano ši-l' dzutsi:

— Tsuni peana estă ši kundu va ti horzoeasko vuro oaro adžutorlu a nostru, aprindi-u ši tuto furnikamea, puno s-askùk', aklò va se-aflo.

U l'a š-aesto avinotorlu tro adùtsiri aminti ši-š tradzi kalea. Dupo dzuli ši siptomuń, adzùmsi tu amiroril'a alg'ìnilor. Truš atumtsea deadi un fok mari, ko vrea s-ardo tuti stùpurli alg'ìnilor. Avinotòrlu ku sotsl'i a lui arsoriro ši lo-asteàsiro foklu š-akši askopo miletea alg'inilor.

— Dum-l'arto-l' oàsili a tato-tui, gri amiroańa, ko di mari arou n-askopàš, ši skoasi di-l' deadi no peano ši-l' dzusi:

— Tsuni peana esto ši kuńdu va ti horzoeasko vuro oaro adžutorlu a nostru, aprindi-u ši tuto alg'inamea, puno s-askùk', aklò va se-aflo.

Ahu̥t avino̥torlu ši-š trapsi kale̯a. S-u škurto̥m, va dzu̥tsèm, ko̥ avino̥torlu dupo̥ meš š-ań adžumsi tu loklu, i̯u šide̯à *Mušata-loklui̯* ši kum adžumsi, di la un di l-anantu, aflà i̯u šadi ši dusi s-u kafto̥ nve̯asto̥. Ts-aflàši̯ d-i̯u s-l'ai̯ u̥nve̯asto̥ ku uno̥ š-ku do̯au̥o̥. Atsèl' bo̥garo̥ so̥-š aru̥do̥ ntr-okl'i-l' ši su̥-l' dzu̥ko̥:

— Fe̯ata no̯astro̥ multso̥ o̯-au̥ ko̥ftato̥,' š-multsu̥ nu s-au̯ turnato̥; kari-ts da mu̥na akatso̥-te š-tini.

Ko̥ štits, po̥rintsu̥l' ali fe̯ato̥ nu vre̯a s-avdo̥ tro̥ dari š-neko̥ a fe̯ato̥l'e̯i nu-l' si fudze̯à de la po̥rintsu̥ š-tro̥ aesto̥, nu̥š, a kui̯tsi-s yine̯à s-lo̥ u kafto̥, l'-dzu̥tse̯a, ko̥ l'-u da, ku ko̥vule̯a, ko̥ tse va-l' dzu̥ko̥, s-adaro̥; di nu, kaplu so̥-l' lu tal'e.

— G'ini, gri džònili avino̥tòr, mi leg kumu z-vretsi̯, ko̥ i̯o ma g'ini mortu voi̯ s-h'iu̯, diku̥t s-mi tornu fo̥ro̥ mušata-loklui̯.

— A ta s-h'ibo̥ fe̯ata, kari̯ s-potsi̯ tu trei̯ dzu̥li s-mu̥ts: trei tšireapuri̯ di pu̥ni, trei̯ boi̯ u̥ntrèdz ši z-be̯ai̯ trei ko̥ldo̥ri̯ ku apo̥.

Avino̥torlu s-ligo̥ ši nu trikù no̥ dzuo̥, ko̥ mu̥ško̥turo̥ nu armasi. Tse adro̥ nu̥s? zburu̥ ku *Mu̥ko̥-multo̥* pe̯-askumtì-šalui̯ ši-l bo̥go̥ tu loklu a lui̯, ko̥ tuto̥ no̥apte̯a pu̥no̥ dimine̯atsa u dipino̥ š-pu̥ne̯a š-karne̯a š-apa di ko̥ftà š-alto̥:

— Avètsi̯ š-alto̥, k-atse̯a ne tu mo̥se̯au̯o̥ nu-ń intro̥.

Po̥rintsu̥l' a fe̯atil'ei̯ se-aspo̥re̯aro̥ di ahu̥to̥ mu̥cari ş-puteari di om, ma tut nu-l' u de̯àdiro̥ fe̯ata ši-l' dzu̥siro̥:

— Ts-u do̥m, kari̯ s-apiri̯ tu un tšire̯àp arsu di šapti ori̯.

Avino̥torlu tut ka manainte̯a, bo̥go̥ Dzidziruşlu, tse neko̥ so̥ si ńko̥ldzasko̥ nu pute̯à, nu so̥ s-ardo̥, kum s-aštiptà atsèl'. Ku tut aesto̥, tot nu l'-u de̯àdiro̥ fe̯ata, ma-l' dzu̥siro̥, k-atumtse̯a va s-ai̯bo̥ no̥ri̯ tro̥ *Mušata-loklui̯*, ku̥ndu va se̯-adaro̥ pade̯a ohtu š-ohtul padi.

Avino̥torlu dimu̥ndo̥ al *Alumto̥-muntso̥* ši pu̥no̥ s-ti šutsi̯, mùntili se-adro̥ padi ši pade̯a munti. Tuto̥ lume̯a de̯-aklò ńgl'itso̥ di friko̥, ku̥ndu vidzù uno̥ k-aesto̥; vidzù k-ao̯a nu-i̯ šiko̥ ši ko̥ nu si sko̯ati ku mintšùń. A po̥rintsu̥lor nu lo̥ si do̥de̯à fe̯ata ku vu̥ro̥ trop ši mutre̯à kum di kum s-fako̥, s-l'-aflo̥ no̥ ako̥tso̥tura, tra s-nu l'u da. Ul' dzu̥siro̥ nu̥poi̯:

— A ta s-h'ibo̥, kari̯ s-pots s-kuri̯ mel'lu di gru̥nlu tut ku̥t

se-aflo tu-amborli anoastri amirorești, ko, me-agurșìi se-aspun: porintsul' ali feato eara amiràtsi.

Avinotorlu apreasi peana furnidzlor și kari s-aurńì furnikamea tuto, puno s-kreapo dzua, gurnùts di mel' no- aflài tu grun, știi, neko tro džuràt!

Kari o-adro š-aesto di nu avea di tse akotsoturo so se akatso, porintsul' ali *Mušata-loklui*, ul' dzusiro:

— Muni va u skutèm s-ts-u dom. Kara s-u kunošti, s-u l'ai. Tse fak nuš? Akatso di nvesku tuti mušàtili tse s-aflà tu amiroril'e š-ku *Mušata-loklui* și li skot di-l' dzuk avinotorlui:

— Kunoašti-u și l'a-ts-u!

— S-akotso vulpea di pàtruli tšoari, mintuì avinotorlu, tuti ka tuti puno aoa, ma tora pr-iu lu skutèm kaplu. Kundu mintuea nus akši, na ko-l' si dusi mintea la peana de-alg'ino și kum tsunea tu muno tsigara neapreaso, taha skoasi s-aprindo tsigara š-apreasi peana. Tu oaro gini no alg'ino și bago si zuzueəsko divarliga di *Mušata-loklui*. Akšì ko u kunuskù tru oaro, ku tut ko nuso eara adrato s-amparo uruto, tra s-nu u kunoasko.

— S-u ńk'irdosešti, l'-fatsi š-amirolu atumtsea, și l'-u deadi.

Aleptul avinotòr kari š-u lo g'ini-mušat, s-turno a kaso-l, și, s-nu aibo moarto ninga, vai buneadzo. La numta lui fui š-io și dupo adetea loklui, dupo tse tuts aspùsiro kari un kuntik kari un poromìθ, vrui z-dzuk š-io un, ma tamàm atumtsea ń loaro hobari ko me-akl'amo akaso š-fudzìi, de armasi s-u dzuk aoa mintšuna.

Ș-ahuti š-tuti gońl'i a mel'ĭ!

(Spus de Filpa Beza, Avela, Epir.)

## 51. Mușata locluĭ și h'il'lu di amiră.

Erà, ți nu șĭ-erà. Erà un oară un amiră multu mare și avdî't. El aveà mașĭ un fičòr. Aistu fičòr nu vrea altu țivà di cît z-ducă tòtîna avinare. Dîle ș-nopțî întrèdĭ șideà pit pădùrĭ, ca s-avină țerg'i, zărcădĭ icà iți altă priče aflà. Ună dună aveà inșită cu tuți oàmińl'i mărĭ di ningă amirălu. Cum imnà pit pădure h'il'lu di-amiră, vidù un porcu agru. S-h'u-

musì di un oară, ca s-lo-agudească, icà s-lo-acaţă. Fuḑĭ porcul, fuḑĭ fičorlu, pînă cîndo întunicà g'ine. Porcul, nu ştiŭ cum feaţe, şi-l' k'irù dit ocl'il' a fičorluĭ. Atumţea aistu mutri di tute părţîle anvîrliga şi viḑù diparte unà luńinà. Imnă, imnă, pînă ağumse la loclu di ĭu inşà luńina. Erà ună hoară, ĭu aveà scamnul altu amiră. Asunà la poarta di màrḑinea hoărăl'eĭ. Il' dişcl'ìsiră şi intră nuntru:

— Apruk'aţĭ-mi, vă pălăcărsescu, aistă seară, lă ḑîse nîs a oàmińlor din casă.

— Aisči s-čudusiră, cîndo il' viḑură ńata, (că erà multu pripsìt), şi strànile hrisusite di pi nîs. Ahorea di amirălu, vîrnu altu om tu hoara lor nu purtà ahtărĭ strańe. Il' ḑîsiră s-şadă ş-lo ntribară di ĭu easte. El lă spuse, că easte h'il'ŭ di amiră ş-că k'irù calea. Măraţl'i di oàmińĭ nu ştea ţi s-facă, cum s-adară, ca s-lo-aşteaptă şi s-lu mutrească cama g'ine. Pînă atumţea ahtare om mare niţi nu ş-aveà arcată ocl'il' pi casa lor, nu s-vînă şi s-doarmă tu nîsă.

Mîcară cu ţi deade Dumniḑă şi l'-aştirnară vilènḑile aţeale cama nàlile ş-cama bùnile. Ḑua alantă inşì h'il'lu di amiră, ca s-veadă hoara ş-loclu ĭu lu avea dusă tih'a. Di un di-alantu s-arîspîndì zborlu, că un om xen vine în hoară. Aiste zboare ağùmsiră ş-pînă la ureacl'a amirăluĭ. Nîs pitricù un om ca s-lu cl'amă fičorlu pînă la pălate. H'il'lu di-amiră s-duse şi inşì dinintea amirăluĭ. Aistu, cît îl viḑù ahtare livendu, lat şi-aspilà, duk'ì, că nu va s-h'ibă om de-aradă. D-ĭu esči lu ntreabă? Lă spuse fičorlu tute păţîrle, cum k'irù calea ş-cum di ağumse pînă aclò. Tată-ńu, il' ḑîse el, easte un amiră mare ş-nu-l' deade Dumniḑă altu fičòr. Ştiŭ, că tora plînḑe şi s-dirină, că l'-u frică s-nu me-aïbă mîcată vîrnă agrime îm pădure. Ma cara, s-h'ibă cu puteare, s-ńi daĭ nîscînţî oamińĭ s-mi ducă pînă acasă şi nu va ţă h'ibă agîrşită buneaţa. Amirălu atumţea îşĭ deade zborlu, că va li facă tute cîte caftă, ma îl ţînù ḑua aţeà oaspe la nîs. Aistu amiră aveà maşĭ unà feată. Nîsă no-avea altă numă, ma tuţi îl' ḑîţeà *Muşata Locluĭ*, că ahîtă muşată erà. Mulţî h'il' di-amiràţĭ o-aveà căftată ti nveastă, ma pînă atumţea tată-su no-aveà datà zborlu a vîrnùĭ, că nica vrea s-o-aïbă ningă nîs, să ş-u hărisească. Ş-aestă vah' erà, ma nica nu l'-aveà vinită oara, nica nu erà scriată, nu altu ţivà.

Şiḑură nîşĭ treil'i la measă. Fičorlu cît u viḑù, canda un ğilît araţe îl' tricù pit trupu. Il' fuḑì mintea di la mîcare şi nu-şĭ mută ocl'íl' di pi feată. Aistă, cama aruşinoasă, di oară oară şi-arcà mutrita pi ğone şi s-făţeà tu faţă ca veştu aròş. L'-aveà intrată ş-a l'eĭ dorlu tu ìnimă. Sculară measa ş-vine şi oara, ca s-fugă fičorlu. Cum s-fugă? Nu-l' vineà s-dispartă di vruta a luĭ; cl'imă tată-su a featăl'eĭ la nă parte şi ni unà ni altă, ma îl' ḑîse, că va-l' l'a h'il'i-sa ti nveastă. Cara s-h'ibă tih'a, fičòr, va s-facă ş-aistă, îl' ḑîse amirălu. Fuḑì h'i-l'lu di amiră cu ìnima împlinà di harao di zboările bune. ţe le-aveà zburîtă tatăl a feătăl'eĭ. Ḑua alantă ağumse acasă.

Tată-su, di cîndu aveà vinită tuţĭ oamińl'i di la avinare, plînḑea unà-ună ş-nu vrea ni s-macă, ni s-bea. Il' se-aveà urîtă bana fără h'il'u-su. Cîndo îl viḑù, că vine, s-hărisì pri multu, canda s-feaţe a daoa oară. Seara aţeà deade unà mare ziafete.

Nu tricură dao-treĭ ḑîle ş-fičorlu nu putù s-aravdă nica aţeà ţe-avea tu ìnimă. L'i spuse a tată-suĭ tute cîte îl' si ti-h'isiră tu hoara ĭu era. Il' ḑîse, că va s-l'a ti nveată h'il'a amirăluĭ. Să nvirinà multu amirălu de-aiste zboară, că di cîndo erà ńic fičorlu, lo-aveà isusită pi ună featăde-avùt dit amirăril'a a luĭ.

— H'il'u, îl' ḑîţeà nîs, agîrşeà aţeà featăş-nu mi fă s-mi nvirìn şi s-mi jilescu. Tute dincoţ! puteaĭ s-l'i l'aĭ sùflitlu a fičorluĭ, ma s-agîrşască h'il'a di amiră erà cu niputeare Ma ş-amirălu nu erà om ţi s-toarnă di pi zbor; lo-aveà datătu un loc şi vrea s-easă cu faţa albă. Cara viḑù aşì fičorlu, ună dimneaţă să scoală di noapte de acasă şi fuḑe cître tu hoara a feătăl'eĭ a luĭ. Tu cale află un piscàr, ţi vineà cu peşti di la baltă. Piscàr, îl' ḑîse fičorlu, na strànńile a meale şi dă-ńĭ a tale. Piscarlu niţi că vrea altu ţivà cama g'ine. Tr-oară ş-li scoase şi li deade a fičorluĭ. Atumţea aistu ş-aumse ş-faţa puţín cu loc, ca s-nu s-cunoască şi ağumse pînă la pălatea a Muşatil'eĭ a locluí. Află un huzmik'àr la poartă ş-lu ntreabă: «nu are vîrnu lucru ti mine aoaţe?» Are, îl'i ḑîse huzmik'arlu, că azĭ nă fuḑì un piscàr. «Ahtare lucru ştiŭ ş-mine» şi aşì h'il'lu de-amiră intră pescar, maşì ca s-h'ibă ninga vruta a luĭ. Di caθe dimineaţă nîs z-duţeà la baltă ti pesči şi-l duţeà a h'il'il'eĭ di amiră. Aistă nu puteà s-lu cunoască tu

strànile ţi erà. Ună ḑuă, cîndo s-turnà fičorlu di la baltă cu un pescu tu mînă, avde di diparte ună vreavă mare. Bre ţi s-h'ibă, îşĭ ḑîse nîs, şi s-aproak'e, ca s-veadă, cîndo ţi s-veadă?

Tute prìčile di pisti loc, ńiţĭ, mărĭ, ìmire, agre, erà adunate aclò şi să ncăčà ti ună mîrşe, ţi vrea s-u mpartă. Nu s-acăk'iseà, că caθe ună vrea s-l'a cama multă parte. Va s-dińicà, nu altă. «Staţĭ, lă ḑîse fičòrlu, că vă mbunèḑ eŭ.» Acăţă pi aradă şi lă deade a caθe unèĭ cîte nă bucată carne mare icà cama ńică, ca cum erà prìčile. A aslanluĭ îl' deade ună bucată cama mare, a cînilui un os, a mùscăl'èĭ nă k'icută di sînḑe.

Aşì li mbună tute.

— Nă fiţèşĭ mare buneaţă, îl' ḑîsirà nîse şi aşì lipseaşte ş-noĭ s-ţă dăm cîte un lucru ahărzît. Atumţea caθe ună arupse cîte un per i cîte ună peană şi-l' li deàderă a fičorluĭ. Na, îl' ḑîsirà nîse, ş-căte orĭ vreĭ s-ti faţĭ vîrnă priče, ahuleà un per i ună peană, ş-va ti façĭ iţi va s-vreĭ. Li lo tute aiste fičorlu şi-şĭ mutrì calea. Cîndo ağumse la pălate altă vreavă nica cama mare. Tuţĭ zg'ileà ş-plînḑeà. — Ţi easte aistă, întreabă un huzmik'àr? — Auşlu n-arăk'ì *Muşata Locluĭ*, îl' ḑîţe huzmik'àrlu. — Ţe easte aestu aùş? întreàbă eara fičorlu, ţi canda lu aveà ahundusită loclu, cîndo avḑí, că l'-arăk'ìrà vruta a luĭ. — Ma nu va s-esči tine de-aoà, cum s-faţe s-nu ştiĭ carĭ easte auşlu?

Aistu aùş easte un om fără moarte, aşì s-află di totîna şi tut aşì armîne. Nîs are ună culă analtă, analtă, ţe nu poţĭ s-l'i veḑĭ k'ìpita şi şade ahît diparte, ţi lipseaşte s-imńi ḑuă ş-noapte treĭ ańĭ pînă s-ağunḑi la culă. Içi avde auşlu, că are vîrnă feată muşată tu vîrnă hoară, di un-oară vine, o-arăk'aşte şi u duţe la culă. Ţi s-facă tora fičorlu, cum s-adară s-ascapă feata dit mîna auşluĭ. Nu s-mindueaşte multu, ma ahuleaşte ună peană şi s-façe un pul'ŭ. Azboară, azboară pisti munţî ş-pisti amărĭ şi veade di diparte cula auşluĭ. Şiḑù puţî'n pi un munte, ca s-discurmă, şi de-aclò apoaea analţă areàpitle, azboară şi s-acùmtină trîş pi k'ìpita di culă. Aclò ahuleaşte ună areàpită di muscă şi s-faţe muscă. Azbură cu aradă pit tute udăile ca s-veadă, ĭu era vruta a luĭ, U viḑù tu un udă, ĭu plînḑeà şi s-dirinà cu perl'i displătiţĭ. Tr-oară el s-feaţe earà om şi-l' si spuse dininte. «Nu plînḑe, îl' ḑîse el,

că va s-te-ascap.» Inşì apoaea de-aclò şi s-duse s-află auşlu. —Bună-ţi oara, pap, il' gri.—G'ine vinişĭ, h'il'ŭ; ma cum di te-aflàşĭ aoaţe; pînă tora no-are vinită altu om. — K'irùĭ calea, pap! şiḑură doli în pade.—Nu mi cafţî' în cap nih'amă, laĭ h'il'ŭ, il' ḑise auşlu.—Că-ţe nu, pap?—Îşi băgă auşlu caplu în poală la fičòrlu. — Multu auş esči, pap, il' ḑîse aistu. — Dealih'a, niţi eŭ nu şčiŭ cîndo me-am faptă.

— Ş-no-aĭ moarte vîrnoară?

— Am, ma vîrnu nu sčie, ĭu easte moartea mea.

— E, ca ĭu easte, întrebă eara fičorlu!

— Tuună pădure diparte, diparte, băneaḑă un porcu agru. Ni om ni pul'ŭ nu are intrată to-aţeà pădure. Tu pîntica porculuĭ agru easte unâ sfinduk'e. Tru nîsă suntu patru purung'i.

Pàtrul'i purung'i aŭ cîte un oŭ. Aiste oaŭă sunt bana mea. Cîndo va s-frîngă nîse, atumţea va s-mor şi eŭ. Viḑùşĭ tora, că ĭu easte bana mea?

Fičorlu li băgă tute aeste tu minte. Stăĭ, îşĭ ḑîse nîs, că nu va s-ascàk' bun di mine. Siḑù nica cît şiḑù aclò, s-duse di-ş viḑù nica un-oară vruta, apoaea ahulìună peană şi s-feaţe puĭl'ŭ. Azbură, azbură şi ăgumse pînă la pădurea, ĭu erà porcul aţèl àgrulu. S-feaţe eara om şi intră tu pădure.

Porcul, di ĭu erà antăvălît tu unâ baltă, avḑî' vreavă.—Care vine tu loclu a meŭ, strigă nîs? Să mprustă şi viḑù fičorlu. Ni unâ, ni altă s-h'umusì îndreptu pri nîs, ca s-lu disică. Ma fičorlu şideà cu perl'i ş-cu peànile tu mînă. Ahulì un per şi s-feaţe aslàn. Acăţară să s-alumtă dol'i. Dol'i erà ğońĭ, dol'i erà vîrtòşĭ, nu căḑeà vîrnu. G'ine ma fičorlu s-alăxeà aoà di aoà. S-făţeà un vultur şi lo-agudeà cu dintana, s-făţeà şarpe şi lu nvărligà. Nu puteà porcul s-l'i facă ţivà. S-alumtară aşì di dimneaţa pînă tu ascăpitata soàriluĭ. Pînă ma napòĭ porcul armase ş-căḑù în pade. Atumţea fičorlu nu k'arde oara şi-l vătămă. S-feaţe apoaea om, disică porcul ş-l'i scoase di nuntru sfinduk'a. U frîmse, ş-deade di purung'i. Il' tăl'è ş-nîşĭ ş-lo oàule. Ahulì apoaea unâ peană, s-feaţe puĭl'ŭ şi s-duse la auşlu. Aestu aveà duk'ită, că ḑua aţeà păţî' ţivà porcul şi erà puţîn ca lînḑid. Na, tu oara aţea ăgumse ş-fičorlu.—Pap, pap, îl' ḑîse, veḑĭ aiste oauă? nîse suntu bana ta. Ma vreĭ s-bănèḑí, săl ăg'à Muşata-Loclu, şi ţă li daŭ.

— A, şarpe ţi mi mîcă, strigă auşlu, ţi aveàm s-ţă spun ĭu easte bana a mea. Dă-ńĭ le, laĭ h'il'ŭ. Feata nu pot s-u sălăg'escu, că nu ĭ tu mîna mea aistă; am ş-eŭ cama mare.

— Ma nu poţĭ, na, ḑîse h'il'lu de-amiră ş-deade di pade un oŭ. Un čurèc di bana auşluĭ s-tăl'è. Nîs căḑù lînḑid.

— E! ţe ḑîţĭ pap, intreabă eara fičorlu, u să lăg'eşti feata ţi caftu, i s-frîngu şi altu oŭ?

— Dă-ńĭ oàule, strigà dipriună auşlu, nu pot s-u sălăg'escu. Fičorlu frîmse nica un oŭ. Auşlu s-feaţe cama lînḑid.

— Va s-u sălăg'eşti, ma s-li frîngu ş-alante?

Auşlu eara cu a luĭ. Deade di pade fičorlu nica un oŭ, şi ağumse auşlu pi h'irlu di moarte. Fičorlu lu ntribă nica un oară:

— U sălăg'eşti *Muşata-Locluĭ*?

— Nu, nu, strigă auşlu.

Atumţea h'il'lu de-amiră frîmse şi alantu oŭ. Auşlu murì, ma tu oara aţeà k'irù ş-cula, canda nu erà di vîrn-oară. Tu loclu a l'eĭ s-feaţe un cîmpu mare ş-muşàt. S-ḑîc eŭ, că va s-erà nă miliună di feate, ţi li ţîneà aclò încl'se auşlu, va s-h'ibă puţi'n. Caθe unà s-duse pi la casa l'eĭ.

H'il'lu de-amiră ş-lo *Muşata-Locluĭ* şi s-dùsiră acasă la nîsă. Ca cît s-hărisì tatăl a feàtil'eĭ, cîndo u viḑù, putèţĭ s-v-u loaţĭ singurĭ cu mintea.

Un ţe lu ştea părmiθlu cama g'ine ńi spuse, că fičorlu să mbună apoea ş-cu tată-su. Lo ti nveastă *Muşata-Locluĭ* şi feàţiră unà numtă dumnească.

Cules de D-l N. Baţaria.

## 52. Trei sotsi, trei doruri.

(Transcris după ortografia aplicată dialectuluĭ aromân de d-l Gustav Weigand.)

Z-dzu̯tsem ko̯ trei sots, analtu pri k'efi kari̯ s-aflaro̯, di uno̯, di alto̯, vińi şi zborlu la: tse do̯ari kaθi un.

— Io̯, dzu̯si unlu, nu vre̯am altu tsiva dikuṭ h'il'a amiro̯lui̯ u̯nve̯asto̯.

— Io̯ nu-l' vre̯am ahuṭ feata, gri alantu, dikuṭ s-mi ai̯bo̯ tu vre̯ari şi s-ńi da kuṭs paràts va-ń do̯aro̯ hrisusita.

— Ku l'irtarea-vo, fatsi treilu, las me-aurasko amirolu a nostru ši las nu poato s-mi veado ntr-okl'i, ma uno voi: s-mi va Dumnidzou!

Alantsu, kundu avdzuro kuvenda aesto s-lišanaro de-aru-deari.

— Ka kumu z-veadi, masture, tini nu u štii părăvulia tsea: tra s-adžundzi la Dumnidzou va š-para-Dumnidzou.

— Neko u štiu ši neko voi s-u štiu, s-toarno aestu.

Štii, kum au adeti s-tsuno amiratsl'i spioneań, tra s-l-aspuno tse-i, tse nu-i ši tse zburosku lumea tro nuš, adžùmsiro zboarili aesti la ureakl'a lui ši tu oaro deadi dimundotšuni z-yino šamištreil'i n fatso-l'.

Aešti lail'i se-asporearo multu, ko nu štea tse l'i aštеapto.

— Noi ka noi, dzusiro dol'i tse nu griro zbor urut tr-amirolu, ma tini morate, karišti tse te-aštеapto, k-anàθima oara, iu skoasiš atsèl zbor. Poati, ditro tini vai trudzèm š-noi.

— Tro mini nu avèts tsivà s-trodzets voi, io tse li grii zboarili atseali nu-ń ampari dip arou. U dzušu š-u dzuk pali: Las mi va Dumnidzou ši strumbo u bag, neko nu-ń si bati peana di okl'u de-amirolu a vostru.

Kari viniro n-fatsa amirolui, lo dzusi:

— Tini tse koftáš feata-ń unveasto, a ta s-h'ibo; tini tse koftáš vreari din parti-ń ši paráts, intro tu hozno ši l'a kuts uts tradzi iňoaro; š-aestu tse nu-l' si bati peana di okl'u di mini, bogats-l'i brondzili di guši š-arkats-lu s-putridzasko tu filok'ie, to-a boilor. Akši si štibo nus no oaro ku kari ari s-fako.

Kum dzusi, akši s-featsi. Unlu si nsuro dupo nuskunti dzuli š-alantu lo paráts kut putu. Ma el', ka xeńi, tse eara, vuro so z-duko tu lok-lo. Nointi s-pleako, dupo tse nkorkaro flurìi, káristi kuts kal', ž-bogaro nveasta kovalo, lo tokuni di oaspili a lor ši-l' prikodzuro amirolui s-lu l'arto, ko om fu ši s-arusi ši ko va lo u fako a lor buneatsa aesto ši nu a lui, ko de! kum so z-duko tu lok-lo foro nus ši tse se-aspuno a kaso-l', kundu va l'i ntreabo porintsul' şi soea-l'.

Amirolu, karišti kum se-aflo tu oara tsea, ši-l l'irto, ma nu vru s-l'i da vuro kal tro nkalàr š-lu aloso so z-duko pri padi ka kunili.

Kari trapsiro vuro dzuo kali xinitsl'i, akotso si-l' paro arou amirolui di tse fokù ši tru oaro pitrikù nus no kovolorie

s-l'i adzuńgo̥ ši fu̥ro̥ si ntre̯abo̥, so̥-l' l'a kaplu atsilui̯, tse va ńargo̥ pri padi.

Atsèl ku paratsl'i, vidzu̥ndalui̯ kum lai̯lu sots a lor ayù š-tro̥dze̯a truplu di kurmat, u̥l kurmo̥ ńila ši disko̥liko̥ di-l bo̥go̥ n-kalar so̥-l' yino̥ putsu̥n puterli la lok.

Ku̥tu nko̥liko̥ aestu ši na i̯u ko̥vo̥lo̥ria am paturle̯a de̯adi kap ši ma l'-adžungu, trag di-l' l'a caplu atsilùi̯ di imnu̥nda ši s-to̯arno̥ nu̥poi̯ ku kaplu atsilui̯ tse ko̥fto̥ vre̯are̯a amiro̥lui̯ ši paràts!

Dupo̥ tse armàsiro̥ maš doi̯ sots, avinaro̥ agońa s-nu pato̥ š-nu̥š tsivà, ko̥ nu šte̯a tse kuro̥; adžungu̥nda la un aru̥u̯ mare, so̥ nk'adiko̥ kalu a grambolui̯ ši s-ne̯ako̥ ku tut nu̥s, š-armasi nve̯asta ku trei̯lu. Lae̯a nive̯asto̥, kari̯ vidzù nto̥ńa tih'e o̯arbo̥, s-mo̥rito̥ ku nu̥s.

Akši, atsèl ku Dumnidzo̥u̯ armasi nu maš ku h'il'a amiro̥-lui̯, ma š-ku multo̥ ave̯ari, tea s-po̯ato̥ z-bu̥ne̯adzo̥ kumu z-va, fo̥ro̥ s-lu do̯aro̥ kaplu.

Dupo̥ tse imnaro̥ ku̥t imnaro̥, adžumsiro̥ no̥ se̯aro̥ t-uno̥ ho̯aro̥, i̯u ntribaro̥ un om, disi štie vu̥ro̥ hane s-l-aspuno̥. Aestu, ma-l' vidzù, ko̥ nu sun de̯-a loklui̯ ši k-aŭ paràts multsu̥, l-aspuse no̥ kaso̥ di vurkolak, i̯u vu̥ro̥ nu ko̥lka, ši, s-lu bo̥ga draclu vu̥ro s-armu̥no̥ uno̥ se̯aro̥ aklo, nu-l afla dimine̯atsa Aisto̥ u fe̯atse ku mintuire̯a s-lo̥ l'a dzua alanto̥ paràtsl'i. G'ini ma uno̥ mintue̯ašte omlu ši alto̥ ts-adutse Dumnidzo̥u̯, Si s-vedz tora, tse s-tih'ise̯ašte.

Ku̥t disko̥rko̥ omlu a nostru ši bo̥go̥ nve̯asta-l' z-do̯armo̥, ko̥ e̯ara multu kurmato̥ š-ko̥po̥ito̥ di trunduire̯a di nkalar, š-aprindi tsigara ši s-tindi ningo̥ vatro̥. Eara ku̥tro̥ ńadzo̥-no̯apti, o̯ara vurkolaklui̯, ma el nu-l ako̥tsà somnul ku mintuire̯a la uno̥ š-la alto̥. Tu o̯ara tse̯a s-avdzu̥ no̥ trunduiri, ko̥ tsu̥ s-pu̥re̯a, ko̥ kasa va s-kado̥ dit θime̯al'i. Omlu a nostru si ka aspo̥rè, ma š-lo inima n-dintsu̥ š-aštiptà z-ve̯ado tse va kuro̥. Dupo̥ no̥sku̥ndu ko̥rtsu̥ni uša ši na iu̯-ts e̯asi no̥ fandazmo̥ ku barba nko̥ršil'ato̥ ši pu̥no̥ di bru̥n, ku dintsu̥l' ka so̥k' ši ku ungl'ili ka vurkolak, ko̥ insu vurkolaklu e̯ara.

— Nu te̯-aspari, krištine, ko̥ nu-ts fak tsivà, gri nu̥s, aflo̥ ko̥ pu̥no̥ astu̥ndzu̥ ń-e̯arà dato̥ s-fak arali, z-vatu̥m ši si zgrum kar-tsi ko̥lkà n-kaso̥-ń. Aflo̥ ko̥ i̯o e̯aràm un om aro̥u̯ avùt, ama stres ku̥tu z-dzu̥ts. Mu̥kàm pu̥ni di buboto̥ go̯alo̥, màt-

sụli arkati, imnam dispul'at ku tšoal'ilĭ dipri mini peatik di peatik. Nu me-alosà inima s-akumpor no muntilo tr-aštirdzeari narea, ko ń-u suflam ku k'iromidzli. Tro no pindaro no dzuo zgrumài no oàrfuno mul'ari ku tut doi h'il' a l'ei. Ši tse s-ts-aspun? kuti loèts am fapto, va un mes s-tsu li mbair ši tot nu-s bitsesku. De-aesto ši Dumnidzòu mi fokù vurkolak puno n-dzua de astundzu. Ma, ko io va intru tu lok tro tot-na, yinu s-ts aspun aveareа-ń

Apoea-l lo di muno ši-l adusi tu tsilàr, iu l'-aspuse kol-dorli mplini di flurii, midžits ši groš.

— Di paràtsl'i aešti vai tsuń tro tini uno parti; de-alanto parti va s-adàri aoa, tu loklu a kasil'ei-ńi no hani mari, iu z-badz di tuti ši di kuts oamiń vai tragǫ la nuso, s-lo dai, s-muko, z-bea ši parats s-nu lo kaftsu; aesto: tro l'irtarea sù-flitlui a miui.

Lumea tuto din hoaro, kundu-l vidzuro k-apiri sunotòs bogaro so-š fako krutsea. Ma el mologàr, nu lo aspusi tsivà, ma featsi dupo dimundata vurkolakluị;

Akši buna nus ku feata amirolui ku mušutèts, di fotsea g'inèts la lumea tuto, so-l' s-avdo numa.

Tora s-no turnom la amirolu.

Amirolu, kundu vidzu kaplu tol'àt:

— Tse featsit, kuń, greašti noroit, a kui kap dzušu io s-tol'àts š-a kui tol'at voi?

— Morite, aoà noi featsim kum no dimundaš; aestu ńirdzea imnunda, aištui kap tol'èm.

Atumtsea amirolu dimundo: tora so s-aflo pri tšitšòr no ńil' di inši ši i mortu i yiu ul voi konli atsèl.

Akši nk'isi nus ku no ńil' di inši ńadzo earno ši kundu adžumsi la hoara ku hanea, iu se-aflà omlu tse koftà, lu nkl'isi earna ši nu putù s-tragǫ ma nklò. Ligo kal'i tu hani ši aštipta s-treako earna greauo šapoea s-tragǫ.

Hil'i-sa kut uš vidzù porìntili, ši-l kunusku, ma s-featsi ko nu-l kunoašte. Tut akši ši borbatu-su, tse nu iši dip un fatso-l Kundu vińi oara s-pleako amirolu, skoasi s-ploteasko, ma dzinir-su easi atumtsea ši-l' dzutsi:

— Aoa nu s-ploteašte. Kari va tra s-ploteasko nu yine aoa!

— Ma kum, frate, io di džaba nu voi, ko štii kari h'iu io, i nu štii?

— Kum s-nu ştiu, tini h'ii amiro mari, mari, ma ku tut-aesto ma ńik di Duunidzou. Kari z-vrei s-afli š-ma multu, aflo ko io ts-esku džinir-tu, ko h'il'e-ta easte-u aoa.

Arsori atumtsea h'il'a amirolui di-š lo tato-su di guši şi l'i mboiro uno kuti uno toati koti s-featsiro puno atumtsea şi-l' dzuse, ko alto oaro s-nu greasko zbor urut kutro Dumnidzou, ko omlu š-amiro s-h'ibo tot ku Dumnidzou nu u skoati n-kap· Kundu avdzu š-aesto amirolu, l'i se-akotso limba n-guro· di nu ştea tse z-greasko. Dipuse atùmtsealui di pri skamnu şi loso dzinir-su z-dumneasko, kum va-l' tal'e kaplu şi kum va-l' šuiro Dumnidzou.

Š-akšitsi oaspitsl'i amèi, tot al Dumnidzo s-featsi. Io ń-eràm aklò şi v-aduš avoauo kuti no poreakl'e di strańi noauo, ma kum trikui prit hoara dispul'atslor, sorgl'iro di-ń le-aro-k'iro, k-ayù askopai š-io tu zmeani š-komeaši. Aeste š-tute.

(Spus de Tašku Tomu din Vlaho-Klisura, Macedonia; transcris ca la Avela.)

## 53. Featа toxito al Dumnidzo.

(Transcris după ortografia aplicată dialectului aromân de d-l Gustav Weigand.)

Erà no oaro no mul'ari, tse nu amintà, ku tuto mutrita tse s-featsi. Ku tuto turnarea de-alanto parti, tse-l' featsi a loklui, tra s-aflo vuro yitrii de-amintari, nu-s putù, nu-s putù.

Ma vidzù š-nuso akšitsi, akutso s-alago bisèritsli şi so si nkl'ino la Dumnidzou, so-l' da š-a l'ei no feato, kut tra s-l'i diškl'ido ińoara şi s-u l'a tu noaul' ańi, kari si va.

Dumnidzou, kari nu putea s-askapo di nuso dzua tuto, ko-l' si dutsea ka miro ku: «do-ń, do-ń, doamne š-a ńia no feato şi l'a-ń-u, mako vrei, tu noaul' ańi», skoasi şi-l' deadi no feato.

A l'ei kanda l'i si featsi Hristolu n-kaso, kari amintо feata. Dzua tuto ku feata n-guro: «Feata mea-i akši, feata mea-i nu ştiu kum,» ko tse-avea nuso, nu avea vurnu.

Dupo tse kriskù feata şi s-featsi di noauo ani, no dzuo kum z-dutsea ku poàtšili ntre-apo. l'-inši Dumnidzou un kali ka auš şi-l' dzusi.

— Feata mea, kundu s-ńerdz akaso, so-l' dzuts a mo-tai, kundu va-ń da tse-ń ari toxito?

Si fęata-l' dzușsi a mo-sai, ko ęa š-ęa tse-l' dzușsi un auš. Mo-sa l'-u turno:

— Kara s-tę aflo alto oaro si-l' dzuts, ko mu-mea nu-š adutsi aminti s-aibo a vurnui tsiva toxito.

L'-dzosi fęata aušlui zboarili aesti, ma aestu kolkà dipriuno tu zborlu di ma naintęa, ko pun tu màrdzini, apundisi muma fęatil'eĭ:

— Si-l' dzuts, h'il'a-mea, ko, tse-s toxi mama, s-u l'ai iu s-o-afli ši si nu-l' muts urèckl'ili dzua tuto, ko mu-mea ari š-altu lukru.

Kut avdzu akši Dumnidzou ši kari ts-o-arapi fęata din-a-nùmirea, tu altu lok se-aflo.

Aštęapto muma si-l' yino fęata nupoi, nu z-vęadi iuvaš-iuva. Alago nuso ka ndòruiko nsus ši ng'os, fęata nsus, feata ng'os, dusi fęata! Di kurtiri greauo, kari nu putea vuro so-l' da vuro korari kutro iu fęatsi, kari nu štea iu s-u kafto, so nkl'isi n kaso s-klutšasko plungul.

Dumnidzolu, dupo tse o-arok'ì, o-adusi tu no grudino ku soi-soi di lolùdz, poami ši di kuti mušitèts nu tso nkapi min-tęa. Tuti s-ńiro fęata, tra s-nu-s siklitseasko ši s-nu kafto mo-sa.

No dzuo š-adusi fęata aminti di mo-sa ši bogo s-plungo:

— Voi la mama š-la mama.

U l'a ši Dumnidzou, tse-l' avea trikuto yinatea, š-u pitreatsi pri trei tserg'i, di kari, unlu ęara surdu. Lo u nkarko pri koarni ši hai, lo dzusi, s-o-adutsèts sunotoaso, ko džueapi nu-ń dats.

Imno, imno tserg'il', ul' lo foamea kut adžùmsiro tu no puduri ši o-alosaro fęata s-l' astęapto puno s-pasko. Fęata «poštèts,» lo dzusi ši se-alino pri un arburi di friko s-nu u muko vuro zlapi. Nu z-diportaro ninga g'ini tserg'il' şi ęa iu vini no urso la fęato ši akotso s-l'-aspuno korintsul.

— Dipuni s-ti muk, gri ursa ši fęata bogo s-plungo.

— Nu dipun? fęatsi feata ši ursa aporńi s-aroado truplu arburilui. Kum akutso nuso s-aroado, li tšulì surdul tserbu urèkl'ili ši gri:

— Fęata plundzi!

— Aide, surde, noi nu avdzum, š-tini avdzu, džusiro alantsu ku urekl'i.

Surdul nu dzusi tsiva ši bogo earo s-pasko. Nu trikù nuskundo caro ši arburili se-aroasi ka pun tu džumitatea.

— Feata-i tu mari k'indin, gri surdul.

— Aide! surde, noi nu avdzum š-tini avdzu.

Arburli atsia de-atsia lu arudeà ursa ku dintsul', ko ninga noθeamoziko lipsea ši vrea s-kado ku tut feato.

— Aidi, feàtsiro š-alantsu doi, ko de-alih'a nu-l'-u buno a featil'ei.

Se-alosaro am pàtrulea ši puno s-misuri «tsintsi» adžùmsiro la feato. Ursa, ma veadi tserg'il', alaso feata ši-l' bago nointi. G'ini ma tserg'il' širèts, unlu featsi kutro di-uno parti, altu kutro de-alanto parti, ko ursa mintuì tse mintuì, ši s-lo dupu un. Alantsu doi s-toarno la feato, o bago pri koarni ši fak naparti.

Imno š-alago, imno š-alago, adžùmsiro la kasa featil'ei. Tu avlie erg'ili pun di brun eara. Uši š-poloθìri era nkl'isi, di ts-o-aveai, ko nu bati yiu nauntru.

— Diškl'ide, mamo, diškl'ide ko io h'iu, feata ta, kurundu di-ń diškl'ide, grea feata de-afoaro.

— Am kum, dzutsea mo-sa, tora vai aflu feata io. Tini h'ii vuro puškl'e greauo.

— Nu mamo-ń, nu skoàti zbor ku fok din guro, ko io-ńĭ h'iu h'il'a ta durutο, ma diškl'ide-ń.

— Am kum, kari šti tse moarti lae h'ii ši ti fats ko h'ii om.

— Diškl'ide-ń, mamo buno, k-aštеaptο tsergil' s-me-apuno tu muńli a tali ši so-s toarno z-da zbor kum lo dimundo aušlu tse mi arok'ì.

Atumtsea š-adusi aminti muma di kum o-amintο feata šì poati k-aušlu atsèl vai era Dumnidzolu. Ea vru z-diškl'ido uša ši kut uš kunusku feata, sorgl'i so-š u stringo m-bratso ši kumu s-h'iritsea ši z-bošà di vreari ši di marli dor ko-š vidzù h'ila, tse o avea di multu trikuto tu psihuhartea mòrtsulor, ul' kodzù arou ši muri.

H'ilà nu putu s-aravdo kama multu ši analtu pri mo-sa l'i nkl'isi ši nkl'iš l'-armàsiro tro tot-na okl'il'.

(Spus de Ion al Barac, Avela, Epir.)

## 54. Fitšorlu oarfun, adžumtu amiro.

Eara uno oaro, tse nu-š eara.

Eara no oaro nušti fitšori tse s-adžuka tu padi, z-dzutsèm ka la Barberi, iu, na! iu yini un bašak ku mula nkorkato ku praš ši bago so strigo:

— Kari yini so-l bag tu sak, so-l' dau no furtii di praši. Un fitšor oarfun z-dutsi ši-l' dzutsi:

— Mi vrei mini, are?

— Ko-tse s-nu ti voi? ul' dzusi bašaklu.

Lo fitšorlu mula ku prašl'i, u diskorko la mo-sa akaso ši stotù so-l bago bašaklu tu sak. Dupo tse z-dusi, z-dusi tu sak, fitšorlu bogo so ntreabo:

— Are bašak, bašak, ninga nu va mi skotsi dit sak? Ma bašaklu nu-l' grea dip, ko atsel nu eara bašak, ma kuni di drak. Kut lu skoasi n-dzeano ši lo-aloso ku mulo ku tot.

Lailu fitšor bogo s-plungo tu irńii aklo, ma kari lo-avdza s-l'i da adžutor? Nušti orńi mori, kut vidzuro mula singuro ši se-aurńiro pri nuso ši krak, krak, tradzi ku uńgl'ili š-ku tšoklu di sak, lo-arupsiro ši fitšorlu iši di nauntru. Atumtsea orńil' se-asporearo, fudziro ši nus armasi pali singur tu irńie, di nu štea kutro iu s-fako. L'-u deadi š-nus dzeana kutro-n sus ši iu s-lu skoato kalea, s-lu skoato. Aklo iu z-vidzu pri dzeano ši-š arko okl'il' no oaro divarliga, truš'ung'os tu vali, andzuri no košari. S-u deadi h'ima ng'os kutr-aklo. Aflo tamam oara, iu muldzea oili. «Are, borbatsi, borbatsi,» dzusi nus atumtsea, «nu mi vretsi š-mini aoaea la oi s-adžut kut tras muk š-io no kumato di puni, ko-ń h'iu oarfun?»

— Ko-tse s-nu ti vrem, ul dzusiro atsel', poati ko va-ts h'ibo foame, nu vrei tsiva s-mutsi?

— Am, kari s-ńi datsi, dzusi fitšorlu, voi zori.

L'-dińikaro no kuvato di lapti ši fitšorlu do-l', do-l' ku tšubana, u bitsi t-oaro.

— Ma vrei! lu ntribaro pikurarl'i.

— Am kari si-ń datsi dzusi fitšorlu voi.

L'-dińikaro ninga no kuvato š-puno s-askuk' ul' deadi kali.

— Ma vrei? lu ntribaro ninga no oaro.

Fitšorlu ka de-aršini, ka di tse vrei dzu-l', nu ka-l' yinea

z-dzuko «voi», ku tut ko-l' trodzea inima, ko nu-avea mukato lailu di trei dzuli ntredz.

— Dzu are! lu ntribaro pikurarl'i, ts-u foami i nu?

— Am ń-easti! dzusi fitšorlu.

— Tse nu dzutsi, mako ts easti, aoa la košari h'ii, kundu va dai paratsli? ši-l' dińikaro ninga no kuvato.

Kari si soturo fitšorlu g'ini-mušat, l-bugaro z-da dupo oi di kuti ori li muldzea ši tutsi ul vrea, ko nu earа vuro murtutsino, ma džoni ši dišteptu fok. Aoa šidzu nus ma multi dzuli ši vidzu, ko atsel' nu earа oamiń, ma dratsi.

No dzuo dratsl'i tutsi vrea s-fugo de-aklo, ši-l' dzusiro a lui se-armuno singur, s-aveagl'i košarea, s-nu yino vuro di lo furo tsiva.

— Šed, dzusi nus, a ńia nu ń-u friko.

Dratsl'i l'-alosaro š-kl'eili di tutsi udatsl'i ši-l' dimundaro tutsi s-l'i diškl'ido, maš un udo s-nu-l diškl'ido.

Kari fudziro nuši de-aklo, iel akatso ši-l' diškl'idi tutsi udatsl'i ši tse-z vedzi aklo? di tuti mušutetsli a loklui. Kundu adžumsi š-la udolu tse-l' dimundaro, s-nu-l diškl'ido, nus kanda-l' dzusiro: «na kl'eili ši diškl'ide-l»! L-diškl'isi š-iu-tse se-easo, s-easo! Aklo kura un šoput maši apo de-amalamo. Fitšorlu, furo tse so štibo, bago di s-lo tu fatso ši tse z-vedzi? l'i se-adro tuto fatsa de-amalamo.

— Boobo! lele maratlu-ńi, dzusi nus, kari s-yineari dratsl'i aoa, s-me-aflo ku fatsa adrato de-amalamo, va mi bea di yiu.

Tse-s fako nus tora? kum lo so-s toarno kutro dinopoi-l'i, na veade un l'undar š-un kal. Kalu avea dinointi-l' oasi š l'undarlu earbo. Nus l'a oasili di la kal ši le-aruko a l'undarlui ši earba di la l'undar, a kalui. Atumtsea kalu gri di no oaro:

— Tini tse-ń featsiš bunlu aestu, tse bun vrei di la mini?

— Nu voi tsiva altu, dzusi fitšorlu, dikut ε-ń-aspùńi kum pot se-askàp dit muńli a dratslor, ko s-mi aflari aoatsi, va mi muko di yiu.

— Kari vrei se-askàk', ul' dzusi kalu, nu stoi, ma nkaliko-mi, l'a k'aptinli, greasa, š-untulemnul š-tradzi kama goña de-aoa.

Fitšorlu nu-aštipto dzuko ninga no oaro, ma featsi kum lu nvitso kalu ši tu altu lok se-aflo, ko atsel nu earа kal de-aradо, ma azburotor! Seara, iu ntunika, kalu lu nvitsa so-l'

tal'i nuști peri și kundu so-l kafto, s-l' aprindo putsun, ko tu oaro el yine aklo,.

Ma ž-dratsl'i nu șidea ku muńli n džepi. Ma s-turnaro și nu-l' aflaro akaso, ne fitșorlu ne kalu, s-loaro dupo nuș și aoa s-lo-akatso, aklo s-lo-akatso, lo-apruk'aro ka vuro oaro multu diparti.

— N-adžumsiro, dzusi fitșorlu asporeat.

— Nu te-aspari gri kalu, ma aruko k'aptinli m-padi.

Kut lo-arko și kari s-featsi no poduri ndisato-ndisato, ko ne pul'u nu putea so stробato.

Kum featsiro, kum adraro dratsl'i ku tut-aesto, ko u stroboturo și-l loaro n-tșitșoari.

Aoa s-lo-akatso pali, aklo s-lu akatso, kut s-lu-adžungo și z-bago muna pri nus.

— N-adžumsiro, gri fitșorlu.

— Strindze-ts inima ku dintsul' š-nu te-aspari, dzusi kalu, ma aruko și greasa m-padi. Kut o-arko fitșorlu și tso si timsi un munti analtu š-largu-maš k'atro, Un tșor fotsea dratsl'i noinți š ku doi se-afla nopoi. Ma kum featsiro nuș, kum adraro ko tut ul trikuro și aoa te-am dupo fitșor.

Kundu š-toarno kaplu fitșorlu š-mutreašti, ninga no droskl'auo dratsl'i și vrea lo-andžupo di muniko.

— N-adžumsiro, gri fitșorlu.

— Inimo, kune, strigo kalu, vearso untulemnul și nu te-aspari.

Toarno untulemnul m-padi nus și na! iu tso-ń si tindi no balto dupo nus, ko da daratsl'i s-u treako, da, nu fu trop și sunotati!

Kari si vidzu askopat fitșorlu, da kale a kalui so z-duko s-pasko și iel trapsi tu no apulitii. Aklo intro huzmik'ar la amirolu. Amirolu atsel avea š-uno grudino ku soe-soe di loludzi š-mušitets. Kaθi dumuniko amirolu ku tuts morl'i a lui inša a priinmari so-š veado kal'i, akui poati kama multu Fitșorlu tse futsea š-nus? Aprindea perl'i di kal, skutea dit šaua kalui no poreakl'i di strańi hrisusiti, și nkolika kalu š-kundu vur-no nu armunea la polati, s-priimna prit grudina amirolui, di-l' li fotsea loludzli di ku tot zdruminati. Nus š-o avea ko vuro nu-l veadi, ko ma se-apruk'a oara li turnato a amirolui, el ul' dodea kali a kalui, și skutea strańili și

s-fotsea pali huzmik'ar. Akši š-o-avea el, ma feata tsea ma ńika amirolui tse nu iša pute a priimnari, neko ši-l' muta okl'il' dipri nus, ahundo mutrito-l' futsea. Tu turnato amirolu muta loklu de-aurlari ž-di vuryiri, kari li asparsi grudina? kari l'i zdrumino loludzli, ma iu s-lu aflo? De-aesto lailu grudinar muka pri zverko. multi.

Feata tsea ńika amirolui, tse-l videa kaθi dumuniko kum huzmik'arlu a lor nu-i huzmik'ar, ma om ku semnu, š-u bogo i ku nus i s-nu s-murito dip; štii, ul' kodzu tu inimo džonili aleptu š-sunotati buno!

Tato-su atsia de-atsia-l' si dutsea:

— Nu ti morits feata, ko-ts vińi oara? Nuso de-alanto parti.

— Ninga am k'iro tro murtari. Si kuts vai dzuts, ko nu o-au koftato? ši tse fitšori de-amirats nu au urdinato preaklo, nako, nako lo adžuto kosmetea s-u l'a, ma tuts plika ku norli aplikati. Atumtsea amirolu bogo un til'an z-greasko, s-treako tuts džońl'i tse-s tro nsurari pri dinintea poartol'ei di polati ši kari va-l ariseasko h'il'i-sa, va-l fako dziniri. Tuts h'il'i de-amirats ši de oamiń mori, ndreptsu ši adrats ku strańili atseali kama mušatili, tritsea ku inima tuk-tuk, s-nu tsiva de-ariseašti altu h'il'a de-amiro.

Kari urdinaro, urdinaro di kum deadi soarli pun tu askopitato, ši h'il'a de-amiro šidea pri polθiri ku merlu tu muno, s-lu aruko pri kari vreai aleago, huzmik'arlu tse-š mintuì nus?— Iu trikuro ahuntso di-š koftaro kosmetea, tse vai k'er, kari s-trek š-io? Si akši triku š-nus ši tse s-tso veado okl'il'? «tak!» l'-ari uno pri kurkubeto h'il'a de-amiro ku merlu.

Kundu vidzu aesto amirolu, kut nu zdunguni di kripari — Ninga no oaro s-treako džońl'i, gri amirolu, ninga no oaro ko-l' kodzu merlu a featol'ei furo z-va.

Ma ž-de-aesto oaro feata tut pri huzmik'ar lu arko merlu. Amirolu-l'bogo s-treako š-ninga no oaro ši de aesto oaro šidea ningo nuso š-u nvitsa kari džoni s-aleago, ma iu so-l' si šutso mintea l'ei, ko ši di oara aesto tot liproslu — kum akotsaro so-l' dzuko la polati — š-aleapsi.

— More, tre fats feata-ń? ul' dzutsi amirolu, de-ahuts h'il' de amirats, s-aledz un lipros?.

Ma ea ună-ună: aestu-ń fu kosmetea, aestu va-ń l'au.

Kundu vidzu š-amirolu ko nu-s fatsi alto soe, l'-lu deadi š-u aguni din kaso.

Akšitsi, fratili a ńeu, buna dol'i tu no kosiko, ka se-aporo Dumnidzou. No dzuo ul' yine amirolui tu štiri ko atare amiro yini so-l' bato. Nu k'ari k'iro š-nus ma aduno kama aleptsul' ši ai tu polim. Dzinir-su lipros kum ul dzutsea nuš: «nu-ńi dats š-ańia,» dzutsi nus, z-yin š-io s-mi bat?.

Atsel' di la polati bogaro s-arudo, kundu lo-avdzuro, ko š-el kafto so z-bato. Tro arudeari akšia l'-deadiro š-a lui no mulo škl'oapo.

Kari unk'isiro tuts, nk'isi š-nus ku mula tsea škl'oapa pri dinupoi ma kut askupitaro alantsu dupo dzeano, aprindi perl'i di kal, nveašti no poreakl'i di strańi š-tsindzi armatli š-isea tu polim. Amirolu, štii, putsun oara s-kado tu muńli a dušmanlui oara tse z-dusi nus, ma iel «hrušt» di no parti, «hrušt» de-alanto, lo-askopo ši l'-asteasi aproapea tuts dušmańl'i. Dupo tse vidzu ko bitsi lukrulu, tradzi š nividzut s-featsi de-aklo. Da kali pali a kalui ši ši nkaliko mula škl'oapo, armaso aklo iu lo-alosaro.

— Ninga aoa h'iĭ, vre liproase? l'-gri amirolu.

— Aoa, morite! dzusi el. Amirolu dzusi la doi oamiń a lui so-l skoato dit loski, ko mula avea vultusito nauntru pun di urekl'i.

Ku tut-aesto, dušmanlu amirolui nu se alosa s-u muko arušinea, ko pali aporńi polim ši di oara esto liproslu tut ka ma naintea lu askopo amirolu, ma kum s-pliguì tu dzidzitik, amirolu di no oaro skoati mundila lui di sirmo ši-l' leago dzidzitiklu ši tro adutsiri aminti l' bago š-nelu a lui tu dzeadit.

Š-ninga no oaro pun tu treili, tut akši ši amirolu tro adutsire-aminti l'-deadi no apalo.

Amirolu, ko l'-u putu a dušmanlui, vru s-fako no beari mari. Aklo akl'imo tuts morl'i kuts l'-adžutaro ši dol'i dziniri mori. Tro liproslu neko triku zbor. Aestu tse fatsi? Pitreatsi niveasta-l' s-porokolseasko amirolu, s-lu aproak'e š-nus la beari.

Dupo multi porokolsiri: adi z-yino, dzusi š-amirolu atumtsea.

Kum viń aestu, lo dzusi s-lo-alaso z-dzuko un poromiθ.

El atuntsęa bogo sę-aspuno, kum sę adžuka nuști fitšorĭ no ęaro tu no padi, kum viñi un bašak ku mula nkorkato di praš, . . . ši tuti kuti li putso nus, š-kum askopo amirolu dit moñli a dušmanlui ši kundu lu ntribo amirolu s-fure ko-l kunoašti nus pri atsel om, gri el:

— Omlu atsel h'iu io ši karĭ nu pistipsits, mutrits mundila, nelu šĭ apala, tse-ń deadi amirolu.

Karĭ vidzu akši amirolu, z-dipusi di pri scamnu ši bogo ńiklu dziniri ši-l' koftо l'irtari di tuti kuti l'-adro.

Ń-ęaram š-io aklo ši v-akumporaĭ koti no poręakl'i di tsoruh', ma kum trikuĭ pri la hosap, li vidzuro kuńl'i š-isęa pri nusi, ko š-o avuro ko-s h'ikati ši-ń li mukaro.

(Spus de Filpa Beza, Avela, Epir.)

## 55. Žužulu ku šapti kapiti.

(Transcris cu ortografia aplicată dialectuluĭ aromân de către d-l Gustav Weigand.)

Era tse nu-š era; era un amiro š-avęa trei fitšorĭ. Š-marli bun, š-atsel di mesi bun, ma ńiklu sots nu-avęa tu džunęatso š-tu mušutęatso. Tu amiroril'a tsęa sę-afla un žužul ku šapti kapiti. El an di an muka tuti yipturli kuti s-fotsęa. No dzuo, kum iši amirolu so-s priimno ku atsel' trei fitšorĭ, aešti lu ntribaro—ko-tse, tato, noĭ nu skutem yipturĭ ku ahuti tšu-flik' tsę-avem? Amirolu lo dzusi, ko li muko žužulu ku šapti kapiti.

— Mako-ĭ akši, gri marli, io va mi duk aestan so-l vatom.

— Fitšorlu a meu, šedzu-ts iu h'iĭ, ko dusiro š-altso so-l vatomo, ma nu puturo.

— Io, dzusi fitšorlu, va mi duk š-itsi s-h'ibo, s-h'ibo.

L'a no dzado, no karti tra s-g'uvoseasko s-nu-l akatso somnul, š tsindzi armatli ši ńardzi. Šidzu el kut šidzu, ma žužul nu z-vidzu, š-kutro dę-adoaro, štiĭ kundu l'a s-kreapo dzua, l-furo somnul. Nu apuko s-aguršasko ši na-l ši žužulu ku šapti kapiti, iu lo u intro a yipturlor, di nu aloso alti. Fitšorlu s-turno akaso foro s-adaro tsiva. Alantu an featsi š-atsel dit mesi akši. Lo dzada, tseara, š-tsimsi armatli ši dupo tse-s l'irto ku porintsul' ši ku fratsl'i a luĭ, dusi, s-aveagli ši

Facultatea de Litere Seminarul de Filologie

truš tu kripata dzuol'ei, treatsi un vimtu kaldu ši-l kulko tu somnu. Apoea viñe žužulu ku šapti kapiti ši le-asteasi yipturli š-aestan.

Alantu an vru š-ma ńiklu s-aveagl'i. Nus nu vru s-l'a ne karti, ne dzado, ne so-s l'arto ku porintsul'. Tse, dzutsea el?— Karišti iu mi duk di lipseašti l'irtari?

Aoa nus, ku muna pri armo, aštipta atsia de-atsia s-treako žužulu s-l'-u amino. Troš tu horyie, treatsi un vimtu koldišor ši dultsi, ma nus tse-aduk'i ko nu-i lukru kurat, š-astupo norli š-nu adil'è dip puno triku vimtul koldišor. Dupo koada vimtului s-trodzea žužulu ku šapti kapiti Maš fok skutea prit nori. Nus nu amuno, l'u amino uno ši s-l'a dupo nus. G'ine ma žužulu pliguit s-turno nupoi kutro tu guvo-l' š-intro tu lumea alanto din g'os—Ah, kune, kadikune, zg'ili el no oaro, s-ti bogarim tu muno, karni va mušku di tini!

— I va mi badz i va ti bag, dzusi h'il'lu de-amiro ši s-turno akaso-l'. Dzusi a tato-sui, ea š-ea tse adrai. S-easti ko-i akši, griro dol'i alantsu frats ma mori, ai si-l' lom torlu ši so-l votomom.

Ńiklu ahut aštipta ši ea-l'a šamištreil'i la guva žužului ku šapti kapiti. Ma marli frati dzusi, va intru io ši kundu s-min funea, s-mi skutets nafoaro. G'ini ma nu intro vuro 15 di uryii ši akotso s-treamuro di friko ši s-mino funea. Akši potsu š-atsel dit mesi ši kundu s-intro š-ńiklu, lo dzusi s-lo-aštеapto trei dzuli ši mako dupo trei dzuli nu vai mino funea, si štibo ko ari moarto ši so-s toarno. Intro š-el atumtsea ši dipusi tu lumea alanto truš pri no polati. Nu k'ari oaro ma intro tu polati z-veado tse-i, tse nu-i. Intrundo nauntru da di no feato de-amiro mušato ka lutseafir. — Vai di mini, akotso so-l' dzuko feata, kari ti bogo s-yiń tu loklu aestu? i nu štii poati ko polatea aesto easti a kunilui di žužul ku šapti kapiti?

— Š-io tro nus alag, ul' dzusi el, štii tini kutro iu l'a puni.

— Doarmi tu udolu di ningo sor-mea ńiko, tse z-doarmo ši s-nu si skoalo.

— Aidi, ku vrearea al Dumnidzou, pr-iu s-fak s-mi duk la nus

— Prit udaea sor-meai di mesi.

H'il'lu de-amiro š-u da kutro aklo nyie ši aflo no feato ka luna š-ma mušato Aesto akotso so-l' plungo mira tse-l pimsi

kṷtrọ aklo.—Vai̯ di mini, kari̯ ti bọgọ z-yińi tu loklu aestu? i nu štii̯ pọate kọ pọlatẹa aestọ ẹasti a kṷnilui̯ di žužul ku šapti kapìti?

— Š-io trọ nṷs alag, ma aspuni-ń kalẹa tse dutsi la sor-ta ma ńikọ.

Kṷndu adžumsi tu udọlu atsil'ei̯ ma ńikọl'ei̯, l'i se-alọk'i inima di mušitẹatsa l'ei, kọ mušatọ era š-marẹa, mušatọ š-atsẹa dit mesi, ma aestọ si-l' l'ai̯ kaplu ši s-fudzi. Ka sọarli š-ma mušatọ erà.

— Vai̯ di mini, gri nṷsọ, kari̯ ti bọgo z-yińi̯ tu loklu aestu? i nu štii̯ pọati kọ pọlatẹa aestọ ẹasti a kṷnilui̯ di žužul ku šapti kapiti?

— Š-i̯o trọ nṷs alag, ma dzṷ-ń i̯u ẹasti?

Tu ọara aestọ žužulu tse avdzṷ lavọ, z-dištiptọ ši bṷgọ sẹ-aurlọ, kari pṷngṷn di kṷni kutidzọ s-kalkọ la mini?

— Pṷngṷn di kṷni h'ii̯ tini, kadikṷne, l'-u turnọ aleptul džoni ši kràṷ! kraṷ! l'-ari nṷs ku tsupọtitša unọ dupọ urẹakl'i ši šapti kapiti sẹ-arukutirọ ka pipońl'i.

— Dọ ninga unọ, gri kṷnili di žužul.

— Nọ oarọ mi fẹatsi, mu-mea, altọ nu-ts lipsẹašti, gri fit-šorlu ši žužulu psusi di nọ ọarọ. Kari̯ s-lu agudẹa ninga unọ, atsel vrẹai̯ ang'adzọ ši vrẹa-l angl'itọ di nọ ọarọ.

Kari̯ muri žužulu ku šapti kapiti, nṷs s-turnọ la fẹati s-li ntrẹabọ, kum di se-aflarọ tu guva a kṷnilui̯ di žužul ku šapti kapiti. Eali l'-aspusirọ, kum ẹara trei fẹati dẹ-amirọ ši kum li furọ žužulu ku šapti kapiti ši tuti kṷti trapsirọ. Kṷndu li ntribọ h'il'lu dẹ-amirọ di vor s-ẹasọ tu lumi «Avdzṷ, dzṷsirọ ẹali, di vrem? ntribari va lukrulu aestu?» Li l'a nṷs ši unọ kṷti unọ li lẹagọ di funi ši u minọ. «Marẹa trọ fratili mari, dzṷsi el, atsẹa dit mesi tr-atsel dit mesi ši ńika trọ mine». Kṷndu s-u skọatọ ńika tu lumea aestọ, ea-l' dẹadi un mer. Ma-l diškl'idẹai̯ aestu mer, z-vidẹa gurdiń, tserlu ku sọarli, luna ši stẹalili. Ul' dzṷsi s-lu ai̯bọ tr-adutsiri aminti. Fratsl'i, vrei̯ dẹ-aršini, vrei̯ kọ nu lọ yinẹa g'ini, ka ńiklu s-l'a kama mušata fẹata, lu alọsarọ aklo ši s-turnarọ akasọ z-dzṷkọ, kọ el' taha-l vọtọmarọ žužulu ku šapti kapiti. Tra s-nu tsiva de-aspun fẹatili, nuš li spridžurarọ.

Kari̯ armasi nṷs aọa singur, l'-u dẹadi kṷtrọ nọpoi nsus š-i̯u s-lu skọatọ kalẹa «Multi vidzui̯ i̯o, dzṷsi nṷs, las s-u

bogom š-aesto a kuńlor di frats tu supani.» Kalea nus da di no feato tse aštipta s-u muko no lamńi, tra z-da kali a apilor.

— Nu ti ntreb, feata mea, tse stai aoatsi?

— Vai di mini, fratile-a ńeu, fudz kama kurundu ko s-nu ti aflo lamńa di ti muko dadun ku mini! fudz ko-i krimo de ahtari tinireatso.

H'il'lu de-amiro kari aflo tse-i š-tse nu-i, «no-ai friko, l'-dzusi, maš kundu z-yino s-ńi grešti, ko io va mi bag z-dormu putsun, ko no-am durńito di trei dzuli.

Kut agurši nus ši na u š-lamńa. Uno l'-ari h'il'ilu de-amiro š-u skoati naparti.

Do ninga uno, gri nuso.

— No oaro mi featsi mu-mea, alto nu ts lipseašti! Akatso nus di-l' tal'i limbili din guro ši-š kafto di kali.

Amirolu bogo so strigo, kari votomo lamńa z-yino so-l da h'il'i-sa nveasto.

Un arap tol'e kapitli a lamńil'ei ši s-featsi ko nus u votomo, ku tut ko feata dzutsea, ko nu-i š-nu-i nus. Amirolu bogo s-fako numta, s-l'-u da a lui. Tu oara li nkrunari, na, yini ši h'il'lu de amiro ši greasti. Se-aflo kapiti foro limbi? —Nu! gri amirolu. Kari mutriro kapitli araplui, di le-aflaro foro limbi, ul loaro ši di yiu lu arsiro tu tširеap. Amirolu vru apoea s-l'-u da a lui, ma nus dzusi ko nu-i trot lumea tsea. No dzuo kum se-afla ntro leamni, nus votomo no nupurtiko, tse muka pul'i a unui vultur. Aestu, tro buneatsa tse-l' featsi, lu skoasi tu lumea aesto.

Feata tsea ńika tse-l' deadi merlu, ku tuti kuti-l' featsi tato-su s-u morito, nuso: «nu! nu mi morit dikut ku kari va-ń adaro un mer ku grudiń ši ku tserlu ku soarli, luna ši stealili.

Fitšorlu atumtsea-l' pitriku merlu ši nuso kum ul vidzu, aduk'i ko s-turno ši s-morito ku nus.

(Spus de Filpa Beza, Avela, Epir.)

## 56. Cum mor lumea.

Earà, ţe nu ş-earà.

Earà nă oară nă soacră şi nă noră.

Nă ḑuă nora arnì cuprìïli şi le-arcă n-groapa de-arăzbòïŭ. Aclò lă deadi foc şi s-mută fumlu sus în sus pînă la ocl'ul al Dumniḑăŭ.

Dumniḑăŭ atumţea-l dureà ocl'ul. Ună ăgumtă fumlu, şi-l' si vindică ocl'ul cu tòtaluĭ. Nîs acăţă si strigă:

— Carĭ ńi-l feaţi bunlu aestu? Carĭ ńi-l feaţi bunlu aestu?

Nora aurlă nă oară pravatòs pînă la Dumniḑăŭ şi-l' ḑîsi:

— Io ţ-u fecŭ bunăteaţa estă, ìo ţ-u fecŭ bunăteaţa estă!

— Ţe cafţî di la mini, ńică nivistică, u ntribă Dumniḑăŭ?

— S-ńi spuńĭ cum mor lumea?

Atumţea Dumniḑăŭ îl' ḑîsi:

— Va ţă spun, ma si nu aspùńĭ la vîrnă: Mărl'i mor cu tăpoàrili, ńiţl'i mor cu lăluḑli ş-cu trandàfili.

(Spus de D-ra Beza Tasa, Avela, Epir.)

## 57. Tih'a.

Un călătòr avùt, carĭ earà toamnă cu nèguri greali ş-oară noapti, si sk'irdù prit păduri şi k'irù calea ş-işì al'urea d-iŭ vrea. Imnă ş-imnă tu ntunearic, ăgumsi tu màrḑinea di nă hurică. Bătù la prota casă şi-l' dişcl'ìsiră.

— La voĭ ş-la Dumniḑăŭ, gri călătorlu, aştiptaţĭ-mi aestă-noapti pînă se-àpiră, că sk'irdùĭ calea şi nu ştiŭ, cătră ĭu s-fac!

— Urseà, om bun, oaspiţĭ carĭ nu va? l' — ḑîsiră fucaraţl'i din casă, că şideà aclò nă fumeal'e fucăroańe.

— Mîcàşĭ, oaspe? Va s-ţă h'ibă foame dipri cali? ntribară aeşţî!

— Mîţîle-ńĭ gurleaḑă, ḑîsi călătorlu, ma eu iţi deadi Dumniḑă.

Domnu-su a càsil'eĭ earà limnàr. Ftoh, ḑîsim că earà multu, cu mètura s-trăḑeàĭ, nu dădeàĭ di ţivà. Ţe-ş aveà? maşĭ un tăpòr cu carĭ tăl'à leamni. S-nu s-aruşneaḑă ntră oaspi, lim-

narlu pitricù fičorlu s-l'a di la hani un pescu şi s-alasă căpară tăporlu, că angîrmari, aveà suflată draclu tu pungă.

Pînă si s-toarnă fičorlu, leamni aveà, l'i apreàsiră un foc mari, di bumbuniḑà. Lu ncălḑîră, ş-l-uscară muşàt-muşàt, că erà tut amòl'ŭ.

Apoea limnăroańa, mul'ari ţe-l' acăţà mîna di tuti, lo-adră pescul dis h'ertu, dis tigînsìt di muscu-mîcă călătorlu, şi el' işiră cu faţa curată. Calu a călătorluĭ fu mutrìt g'ini, că-l ligară tu nă păhnie cu gumarlu, ţe purtà leamni.

Dimineaţa, cîndu s-fugă călătorlu, miscù fičorlu a limnarluĭ un cartu şi-ş trapsi calea. Tricîndaluĭ pri la hani s-turnă s-acùmpără ţe-l' lipseà.

Limnarlu, ună căpsălsiri ţe li feaţi oàspili, pitreaţi fičorlu la hani cu cartul ţe amintă di la avutlu, s-plătească pescul şi s-l'a tăporlu.

Aclò ĭu vini fičuriclu s-plătească, na ĭu-l veadi călătorlu şi-l cunoaşti. Ntreabă hănḑilu, tră ţe vińi şi nveaţă ţe cură!

— Bre! ḑîsi avutlu, ţe ìnimă de-amàlamă co-aestu om!

S-turnă nîpòĭ la limnarlu şi-l' alăsă nă oală cu flurìĭ şi apoea lu nviţă, că s-fure nîs ğoni ş-cu minti, putè nu va h'irisească oala.

Limnarlu u lo oala, ma s-mutrească s-h'ibă cu minti şi ğoni, cum lu nviţă avutlu, nîs niţi nu s-cîrteà di ea. Ca un k'irùt el băgà caθi ḑuă cîti vîră gros, doĭ în ḑuă, di ţe-amintà. Şi s-nu ḑîţĭ, că tora amintà cama multu di năinti: tut ahît, ma ş-curmà di la gură, tra z-bagă tu oală. Ḑî-l' k'irùt. Di multi orĭ armîneà nisăturàţĭ, tra z-bagă ţivà tu oală.

Viḑù nîs c-acşiţi nu si scoati n-cap. D-ĭu bînà ma naintea g'ini di tot, di o-adrà ş-el ş-fumeal'a-l' ćuflică pîntica, cu ţe scuteà, tora cu tută oală, nu maşĭ ţae, că nu o-adrà pîntica, ma ḑîli fripti duţea, că-l trăḑeà fičorl'i di poali ḑua tută: pîni, dă-nă pîni! di nu şi ştea ĭu l'-e caplu, măratlu-şĭ!

De-aestă l'-o-adusi nîpòĭ oala avutluĭ şi-l' ḑîsi:

— Na-ŭ, oaspe, că ea ş-ea ţe drac ńĭ-aflàĭ cu oala: va-ńĭ moară fumeal'a di foami di nîsă!

Mutrì avutlu s-l'i umplă cărăfeta, că nu acşì lu nviţă nîs, a cuĭ s-umplă?

Avutlu ş-u băgă cu tut aestă si-l' facă bunlu fără z-va nîs

Ţe-adară nîs? L'-arucă punga mplină cu flurìĭ pri nă punţi pr-ĭu vrea treacă limnarlu, s-o-află s-u l'a!

Ţe vă o-avèţĭ, că feaţi limnarlu? K'irùt cum earà, l'-erà fricà s-treacă puntea. Tr-aestă se-acăţà di coada gumarluĭ ş-u triţeà totna cu ocl'il' încl'ìşĭ. Aclò l-băgă aţèl cu un čor di calea estă s-u treacă de-a urg'ìşaluĭ.

— E! ḑîsi avutlu, va h'ibă, că tih'a luĭ ahtari easti, z-bîneaḑă cu ḑua di ţe scoati cu gumarlu! De-ahîte orĭ l'i easi n-cali tih'a şi nîs îl' da cu čorlu!

(Spus de mamă-mea Despa, Avela, Epir.)

## 58. Piscarlu Puĭl'a.

Erà nă oară un piscàr. Cu piscăril'a, cît se alumtà, cîti făţeà, casă nu hărneà. Vine oara s-li tindă măratlu şi cu limbă di moarte dimîndă a jilìtăl'eĭ mul'are a luĭ, di tute s-lu nveaţă fičorlu, pi carĭ tehne altă s-lu da, maşĭ di piscàr s-tragă mînă. Năs l'i şteà fărmàţile şi nu vrea s-apucă calea luĭ sìngurlu-l' h'il'ŭ, tra s-lu anăh'imeaḑă.

Piscăroańa, ţe-l' aveà viḑută aràlile a bărbatu-suĭ şi l'-aveà traptă k'alea nitràptile, ğură si s-ţănă di zbor. Te-aestă l'-ascumse tute hălăţle di piscàr: poaha, griplu ş-alante pri tăvane.

H'il'-su Puĭl'a ńirḑeà la sculie. Nă ḑuă s-turnă plîmtu di la sculie, că ş-arîdeà fičorl'i cu nîs şi-l' ḑîţeà:

Piscare, piscare,
Piscare, gumare!

L'i ncăčà dascălu fičorl'i, îl' băteà s-nu-l' ḑîcă aşì al Puĭl'a, ma carĭ lo-avḑà, că fičòrl'i, ca fičorĭ căt işà di sculie nafoară şi-l şupără:

Piscare, piscare,
Piscare, gumare!

Puĭl'a vine nă. ḑuă lăcrimàt acasă şi de-atumţea nu vru s-ńargă earà la sculie. Cîte-l' feaţe mă-sa, îl lo cu bunlu, cu arăŭlu, el nu vru s-ńargă, că-l şùpără fičorl'i şi-l' ḑîc, că tată-su earà piscàr.

Mă-sa l'-umplù curcubeta, că fičorl'i minčuneaḑă ş-că tată-su erà prămăteftu.

Năs, ma şiḑù a casă, fičòr macă, acăţă s-alumtă casa şi s-mintească tute. Aclò ĭu se-alină pi tăvane, află griplu şi tute hălăţle di piscàr a tată-suĭ.

— More! ḑîse nîs, tora acăk'isescu mine, di ţe-ńĭ ḑăţeà fičorl'i aşì. Mea tată-ńu ş-fu piscàr! Piscàr va s-mi fac ş-ĭo.

No-ascultă el niţi mamă, niţi văru, ma ş-lo griplu şi trapse la arîŭ. A luĭ l'i sì duţeà lùcurlu multu g'ine. Nu s-turnà putè fără peşti acasă.

Nă ḑuă, cum o-aduse oară, acăţă un pescu muşat-muşàt, că ţĭ-armîneà mintea pri nîs. Aspril' a pèsculuĭ era-l' hrisusìţĭ.

Un uvrèŭ, cum îl viḑù ahtare pescu, aĭ s-lu cùmpără:

— Cîtu-l daĭ? Ahît ş-altu ahît il' deadi uvreŭlu şi-l cumpără.

A doaŭa-z fičorlu acăţă un pescu şi nică ma muşàt, ma nu-l scoase m-codur să-l vindă: l-deadi a mă-saĭ s-lu facă ti nîşĭ.

Uvreŭlu se-aveà ndulţită şi cum s-turnă fičorlu di la arîŭ şi-l viḑù pescul tu mînă, intră n-casă şi de-aoà, de-aclò l'i deadi a fičorluĭ, a mă-saĭ, că-l' lu vindù tră nă sută di flurìĭ.

A trează, s-priğură Puĭl'a s-nu-l vindă pescul la uvrèŭ, si-l' dideare aestu cîte flurie va z-va. S-ţînù di ğurât şi cîte minčùnĭ îl' vindù uvreŭlu, nu putù s-lu ncalţă de-aestă oară.

Acaţă fičorlu şi-l dispîntică, ţe z-veadă: bişica di pescu erà cupă di v́amandă!

Şiḑură s-mîcă pri measă. Toarnă z-bea v́in, cu cùpa di v́amandă, ţe z-veḑĭ? Aestă maşĭ flurìĭ şi v́amănḑî vumeà. Voami-te, voami-te cupa, adunară, adunară flurìĭ, cîte nu ţî ncape mintea.

Ahîte ş-ma nclò nu ńĭ adùc aminte.

(Spus de Vantia Ap. Mărgărit, Vlaho-Clisura, Macedonia.)

## 59. Doaule moaşe.

Erà, ţe nu ş-erà.

Erà nă oară nă moaşe fucăroańe; nu ş-aveà mărata cu ţe să s-hărnească. Earna v́ineà şi nu ş-aveà niţi strańŭ, niţi

leamne. Ea si sculă unã tah'inauă, ş-lo saclu din anùmirea şi si duse l-arîŭ, tra s-află ţivà minţăl'.

Cum s-ţea calea, ş-află unã mul'are şi-l' ḑîse aestă:

— Iu ti duţĭ, mae?

— Mi duc l-arîŭ, feata-ńĭ s-adùn ţivà minţăl'. De! ţe s-adàr? no-am niţi fičòr, niţi featã şi cum h'iŭ ĭo, ma g'ine s-mi tal'e Dumniḑăŭ, di per-că z-bînèḑ. Dumniḑăŭ si duţe di l'a aţeale ţe-aŭ di tute bùnile şi pri mine, mi ţîne trã mostrã şi trã oàŭă aroşe. Cari-şte ţe-amîrtie feču?

— E! mae, ţe s-adrăm? Dumniḑăŭ acşì va; easte după cum va el, nu easte după vrearea noastră, ma du-te şi după ţe vaĭ adùńĭ minţăl', du-te ş-la rădăţina unùĭ ğuneàpine şi vaĭ afl'i unã cùčubă. S-u l'aĭ şi s-u duţĭ acasă-ţĭ. L'a vîrăndoaŭă acòl' apoea şi s-faţĭ aloàt şi s-astùk'ĭ cu aloatlu şi cu acol'le tute gùvile şi apoea bag-o cùčuba n-foc.

— G'ine, h'il'e, ma ĭo no-am niţi un parã, tra si acumpăr acol'le.

— G'ine! macă no-aĭ, na unã flurie, tra s-acùmpărĭ.

— Să-ńĭ bănèḑĭ, feata-ńĭ şi Ḑumniḑăŭ să-ţĭ da cum îţĭ doare ìnima.

Z-duse maea apoea, ş-adunã minţăl' şi tu sone află cùčuba u bãgă tu foc ş-u aduse acasă-l'. Feaţe cum u nviţă aţeà, mul'are. Astupă cu aloàt ş-cu acòl' tute gùvile şi bãgă cùčuba tu foc şi apîrńirã tra s-easă di caθe scînteal'e şi scîntăliθrã cîte nă flurie. S-čudusì de-aestă maea ş-acăţă să si ncl'inã la Dumniḑăŭ. Şi z-da la biserţi şi la ţucaràţĭ paràţĭ trã suflit.

Nă viţinã avută a l'eĭ, ţe erà multu avută, după ţe viḑù, că maea estă fucăroańe, ţe nu-ş turnà ocl'il' s-u veadă, s-feaţe cama di nîsă avută, vru s-facă ş-ea tut acşì.

Z-duse ş-nîsă cu saclu din anùmirea s-adunã minţăl' di l-arîŭ şi astăl'è ş-ea mul'area n-cale. Tut acşiţe u ntribă ĭu z-duţe? Avuta spuse minčùńĭ, că no-are leamne, no-are ţe s-mîcă, no-are cu ţe să ncălḑască udălu şi z-duţe s-adunã ţivà minţăl'.

Mul'area, ţe erà mira, aduk'ì tute şi-l' ḑîse ş- al'eĭ, că vaĭ află nă cùčubă şi s-u l'a şi s-facă ca nantă. Ma l'-ḑîse, cîndu va u bagă n-foc, s-h'ibă tută fumeal'a-l' în casă.

Avuta, unã-ş-unã, cum bãgă cùčuba n-foc, tu loc di paràţĭ

şi di flurìĭ, işirà nîşte nîpîrtiţĭ mărĭ şi-l' mîcară tuţĭ cîţĭ erà acloţe, va ḑîcă avuta, fumeal'a l'eĭ, nurărle, tuţĭ.

Ş-acşiţe, Dumniḑăŭ ştie ţe faţe.

(Spus di ţal Buşa al Toma din Veria, Macedonia.)

## 60. Auşl'i ascăpàţĭ di moarte.

Earba araŭă nu k'are di ună oară din grădină.

Lucrătorlu bun multu ş-asudă şi mulţî ańĭ aşteaptă pîn s-u veadă curată di èrburle carĭ adùc zńie. Tut aşì lipsì s-treacă multu k'irò pîn si s-cură uruteţle ditu adèturle vecl'e a oàmińlor.

Si spune, că tu ună zămane erà ună leaḑe, care nu lăsà ca auşl'i z-bîneaḑă cama multu di 70 ańĭ şi carĭ-ţi-do fičòr lipseà singur si-ş vàtămă tatu-su, cîndu auşà. Ca se-ascapă de măratlu di aùş, lu h'iḑeà tu un coş şi-l arucà fără ńilă di pi k'îpita unuĭ munte analtu tu un trap ahundòs, ca s-nu poată si ascapă cu (ẏaţă) bană. După mulţĭ ańĭ, ağumse ca s-nu z-veadă per albu pisti loc şi tute lùcărle armàsiră s-h'ibă adrate sade după mintea a tìnirlor. Curundu oàmińl'i cama mintimèńĭ duk'iră, că fără di auşatic lumea z-duţeà ambàr ca raclu.

Ca s-lă si umplă caplu a tutulòr flituraţlor, că nu este g'ine, ca si armînă lumea fără di aùşĭ, carĭ tòtîna (tutdiună) suntu multu lipsìţĭ, ascultàţĭ ţi faţe un bun şi multu mintimèn amiră.

Ună ḑuă dede dimăndăčune, si se-aleagă di tute locurle oàmińl'i aţèl'í naĭ cama ak'icăsìţĭ şi si z-ducă tuţĭ la pălatea luĭ, fără ca s-lă (si) spună, ca ţi cură. Aişti ḑîţeà cu mintea, că aclò va z-da di vîră locmae şi tră aţeà cu limba scoasă alăgară cît cama curundu, ca si s-află la pălate tu ḑua ţi lă se-aveà ḑîsă.

După ţi lă lo numa şi loclu ĭu şed a tutulòr, inşì amirălu pi k'oşcu şi la ḑîse: Multă avere va z-daŭ şi pi mare pîne va z-bag pi aţèl' di voĭ, carĭ va s-ńi da apàndisi la aiste treĭ întribărĭ:

1) Carĭ k'atră este naĭ cama lipsită în lume?

2) Ţi ḑîţe apa cîndu h'arbe pi foc?

3) Cîţĭ coţĭ suntu di pi loc pînă n-ţer?

Doĭ meşĭ di ḑîle vă las, ca z-vă minduìţĭ. Cu ğurăt vă spun, că coarda şi funea va s-h'ibă plata ţilòr, carĭ nu va s-poată s-li dizleagă aţele treĭ întribărĭ.

Ca agudìţĭ di grîndină mintimeń'l'i anoştri z-dùsiră pi la càsile a lor. Doĭl'i meşĭ tricură ca dao ḑîle şi trimură ca vearga, cîndu ş-aduţeà aminte, că se-aproak'e minuta, cîndu va s-lă si caftă ğueapea tă carĭ fură cl'imàţĭ! Tă căsmetea auşlor, un di nîş, cama cu ìnimă criştinească şi cama cu dor di părinte, nu aveà vătămată pi tatu-su şi ta s-nu h'ibă pidipsìt di leaḑe, lu ţînù ascumtu multu k'irò pi tăvanea di casă, spunîndaluĭ la lume, că şi el, ca tuţĭ alanţî, lu ascăpă de greaţa bànăl'eĭ pi măratlu di auşlu a luĭ.

Tricură multe ḑîle ună după alantă şi fičorlu mintimèn nu puteà niţi z-doarmă di minduire. După multă arăvdare, auşlu ntribă fičorlu a luĭ:

— Ţi aĭ, more h'il'ŭ, di eştĭ ahît turburàt?

— Cum s-nu mi turbur, tată, cîndu ştiŭ, că ţi me aşteaptă? şi înk'isì ca s-l'i spună tută isturia, cu lăcrińle tu ocl'i.

Atumţea auşlu arîse şi, fără multă amînare, l'i spuse diz-ligarea aţilòr treĭ întribărĭ ḑîcîndaluĭ:

— K'atra cama lipsită tu lume este k'atra di moară, fără di care nu poate z-bîneaḑă vîrnu om; apa, cîndu h'arbe, l'-ḑîţe a focluĭ: mine ti criscùĭ, mine pot s-ti stingu; l'a ş-ună căruţă cu gl'ame şi spune amirăluĭ, că coţl'i di k'àdine ditu aistă căruţă este năţlimea di pi loc pînă n-ţer şi, s-nu pistipsire, misură tine diznòŭ.

Ağumse ḑua ursită di amiră şi tuţĭ aţèl' tiniră mintimèńĭ si adunară cu fricâ la pălate. Amirălu întribîndu-l', niscînţî spùsiră, că k'atra naĭ cama lipsită este g'amandea, ğivaricoŭlu, alţî sarea şi multe alte.

Ağumse şi arada fičorluĭ ńilòs şi el spuse după cum lu aveà nviţată auşlu di pi tăvane. Atumţea amirăŭlu lu băşă tu frîmte, ma, duk'ìndaluĭ, că aistă minte nu poate s-easă ditu caplu a unùĭ tinir ağamìt, lu aspărè cu moarte, ma s-nu spună ndreptu, că di ĭu li are aiste nveţurĭ. După ţe căftă l'irtare de la amirăŭlu, vru nu vru, spuse di fricâ, că-l' fu ńilă ca z-vàtămă pi măratlu di auşlu a luĭ şi aiste nveţurĭ nîs l'i le-aveà dată. Di ună-oară amirăŭlu pitricù oamińĭ la

casa fičorluĭ şi lu aflară pi stuh'inatlu di aùş ascumtu pi tăvane. Corbul di papaùş, adunàt găḑămòl'ŭ, cu ìnima cît un puric, fu dus azvàrnaluĭ pînă la pălate şi tută calea blăstimà oara, că tute lăeţle şi taxirăţle pi caplu a luĭ căḑură.

Mare fu haraoa ţi duk'ì auşlu, cîndu z-viḑù ningă amirăŭlu, carĭ si sculă di pi scamnu şi acăţă z-grească cîtră toţĭ di nvărliga.

— Mintea voastră a tutulòr, tuk'ită la un loc, nu faţe cît mintea unùĭ aùş; apàndisea dată di nîs, vă ascăpă astăḑĭ tuţĭ di coardă şi fune. Di aḑĭ ninte auşl'i va s-h'ibă lăsàţi ta s-moară di moarte bună.

Duvae s-facă auşl'i aţilùĭ mintimèn şi bun amiră! Mintea auşlor g'ineaţa şi ascăparea tìnirlor.

(Ohrida, Coe H., Lumina, No. 6, p. 145.)

## 61. Aţeale dao surărĭ ş-cătùşile.

Ţi ş-erà, ma nu-ş erà.

Ş-erà unà oară dao surărĭ. Una di nîse s-mărită pi un om dip avùt; eară aţeà lantă pi un om ma cama oarfîn. Nu tricù multu şi-l' murì bărbatlu şi armase cu dol'i fičòrĭ fără pîne. De-aţeà nîsă z-duţeà la alantă soră di-l' firmità pîne. Aloà-turle ţe-armîneà pi mîńle a l'eĭ le-amisticà cu urḑîţi şi făţeà nă pîne cu care-şĭ hrăneà fičorl'i. Aţeà marea ağumse amirăroańe şi nu aveà ńilă di nîsă. Ună ḑuă îl' ḑîse a sorăsaĭ, ca să-şĭ speală mîńle, mea apoea s-fugă acasă.

Mărata mul'are, că nu aveà tora, ţe s-lă da a fičorlor z-duse tu ună pădure, ca s-adună puţînă bumbunàrică. Aclò nîsă află ună casă, adărată tu loc şi poarta cu scara erà anvălite cu scîndurĭ. După ţe sculă scîndurle, z-dipuse n-casă şi află multe cătuşe ţe-alăgà pi tu casă şi lă gri aşì:

— Buna-vă oară, vrùtile a meale!

— G'ine vinişĭ! l'-u toarnă nîse. Di cîndo no-aĭ mîcată pîne?

— Aproape tòtîna nu mîc! lă ḑîse mul'area.

Di ună oară cătùşile l'-adùsiră pîne şi tu loc de màsine băliḑi di oae. Mul'area lo pănea ş-u mîcă goală. Cătùşile cîndo u viḑură, l'-ḑîsiră:

— Ti ţi nu mîţĭ màsine?

Eară mul'area lă ḑîse:

— Eŭ vîrnă oară nu mîc màsine.

Cîndo mul'area mîcà pîne, cătuşa aţeà moaşa lo un sac şi-l umplù cu flurìĭ şi pi supră băgă puţînă fărină. Cîndo mul'area lo s-fugă, cătuşà l'-ḑîse:

— Du-te ndreptu acasă şi s-lu dìzlèḑĭ saclu acasă singură dip. Mul'area duse şi feaţe, cum îl' aveà ḑîsă cătuşa. Cîndo viḑù fluriĭle, s-hărisì multu. Alantă ḑîŭă băgă s-adară ună casă dip muşată, acumpără čiflìk'e ti dol'i fičòrĭ şi-l' băgă la cîte ună, s-le-aĭbă ngătàn.

Amirăroańa, cîndo avḑî, că sor-sa aţeà oàrfîna s-feaţe avută, troară u cl'imă, di u ntrịbă, di ĭu l'-are ahîţĭ păràḑĭ. Napu l'-are furată di la nîsă? sora atumţea l'i spuse tute cîte feaţe şi nu-l' ascumse ţivà.

Alantă ḑîuă amirăroańa să nviscù cu strańe arupte şi lo un sac mare şi z-duse tu pădure. Cîndo intră în casă şi viḑù cătùşile, lă ḑîse:

— Bună-vă oară, cătuşe!

Cătùşile-l' ḑîsiră:

— G'ine vinìşĭ, ma di cîndo no-aĭ mîcată?

— De aseară, lă ḑîse amirăroańa şi cătùşile l'-deàdiră şi a l'eĭ tot aşì pîne cu băliḑĭ di masine. Ma nîsă lă ḑîse:

— Ţi va s-mîc pîne cu băliḑĭ?

Cătuşa aţeà moaşe, năirită, lo saclu, l-umplù cu şerk'i şi-l cusù g'ine. Apoea-l' ḑîse a amirăroàńil'eĭ:

— Du-te acasă şi ncl'ide-te sìngură n-casă, mea s-lu dişcl'ìḑĭ saclu.

Amirăroańa z-duse acasă şi ncl'ise, casa cu cl'aea şi dişcl'ise saclu. Ma troară l'i inşiră şerk', care s-h'umusiră pi nîsă. Cîndo li viḑù şerk'ile, ahurh'ì să strigă, s-plîngă şi să zg'ilească, ma ţivà, că pînă s-l'i v́ină ağutòr, u mîcară. Amirălu di nvirìn, murì troară. Eară pi scamnul de-amiră vìniră fičorl'i a sor-saĭ.

(Frăţilĭa, No. 6, p. 90, 91, cules de M. Bal'u.)

## 62. Notlu cu Seàvirle.

Unã oarã Notlu su Seàvirle la un loc se-adunarã. Şi dupã ţe un co-alantu z-g'inuirã, acãţarã sã-ş alavdã vetea. Seàvirle ḑîţeà:

— Io pot s-fac seamne şi ćudiĭ cu ğunaticlu a ńeŭ.

Notlu spuneà, cã el poate s-adarã 0ămăturvîĭ cu putearea şi vîrtutea luĭ.

— Ba, cã tine, ba, cã mine, niţi un nu s-fãţeà cama ńic şi nu vrea s-armînã sum graĭlu alîntùĭ. Graĭŭ di graĭŭ, ağùmsirã la ncăćèrĭ şi puţî'n l-armase sã se-ancupã şi di perĭ.

Ca s-păpseascã di ngrîńa şi mîcătura, ţi lã intrã di pri bunã ìnimã, ḑîse Notlu:

— Macã, fărtate Seàvire, ḑîţĭ, cã escĭ cama ğone, cama sînătòs şi cama vîrtòs di mine, haĭde s-n-acăţăm cu stih'imã!

— Cum şi cu ţi s-n-acăţăm? întribă Seàvirle.

— Ea cum şi cu ţi, adapse Notlu: L'a-ţĭ tine treĭ ḑîle tru a ta ursitã, şi tru nîse, fã arcoare, dă neao, ngl'aţă àpile şi, di iţi sćiĭ, d-iţi poţĭ, cusure nu alasă. După ţi va s-treacă treĭle ḑîle ditru ursita ta, va-ńĭ l'aŭ şi ìo treĭ ḑîle şi tru nîse va s-fac, iţi sćiŭ şi ţi va s-pot; şi, s-easte-cã după treaca treilòr ḑîle a meale va s-armînă vîrnu semnu de-aţeale ţi va s-aĭ faptă tine, sã-ńĭ tal' braţlu aţelu ndreptu; eara di nu, s-ţă tal'ŭ a ţîa mîna ţea stîngă.

— Multu g'ine! strigă Seàvirle, cu fuduleaţă.

Aşiţe graĭlu z-deade di daŭle părţî, stih'ima fu ligată şi cu ğurăt învîrtuşată.

Piste aţeà noapte, Seàvirle se-avù acăţată di lucru şi cîndu apirì dimineaţa, ţi z-veḑĭ? Unã brumă de-aţeale ţi èrg'ile li zgrumă; unã arcoare di carĭ l'i ngl'aţă a omluĭ laea-l' nare; unã livă, ca h'arta ş-upărîta alisivă! Aiste fură în prota ḑuă, cu care Seàvirle lu ngl'iţă tut loclu şi-l feaţe corcan.

A daoa-zĭ, di cu noaptea, acăţarã s-pispileascã nişće ćòmbure di neao cît druga şi acupirirã tot şi tute di stri faţa locluĭ cu ḑaţe, poate şi cu 15 coţĭ.

A trea-zĭ, strease un frig şi un ḑer di s-alik'à mîna di h'er; un sińàc, gros şi vîrtòs, ca g'ine şieaclu ndrăştît. Şi

unã ţingrime, di care ngl'aţă şi laea minţime (toată soea minčùşilor).

Aşì că, după ţi ngl'iţară tute àpile şi s-prifeàţiră bizbil'e di gl'eţ, încučiniră pînă şi g'umàčile cu apă ningă vatra cu foc!

Cîtră seară z-duţe zurlul şi pirifanlu di Seàvire la Notlu şi-l' ḑîţe cu fuduleaţă:

— E! fărtate, ĭo-ńĭ bitisìĭ lùcrulu; ea s-ti vidèm di mîne ş-tine!

Iara Notlu, cu arîslu pi buḑă, l'-apîndisì, ḑicînda-l':

— Vîrtòs g'ine: cara z-bînăm, va z-vidèm! şi troară s-acăţă di lucru, după cum lă erà şi zborlu.

Nu tricù ğumitate di ḑuă di cîndu acăţă ta-s suflă Notlu, şi gl'eţlu, care erà vîrtòs ca bărţirea, ahurh'ì să z-vearsă ca zàharea, cîndo u bagă ţinivà tro-apă; earà multa şi ngl'iţata neao, pînă seara, s-mul'è şi ağumse di s-feaţe ca vîrnă curcubetă h'artă, h'artă căpăită, din care mbăirară àpile şi curà di tute părţîle arîurĭ ca turbate!

Viḑîndaluĭ Seàvirle c-aproape treĭ părţî di lucrul ţe feaţe nîs tru treĭ ḑîle, Notlu lu stifusì maşĭ tr-unã sìngură ḑuă, s-aspărè şi trimburà ca vearga ditru apă, de-aruşine şi di frică; că de! arşinea c-arşine, ma pi ningă arşine erà şi frica mînăl'eĭ, carĭ lipseà să-l' si tal'e, după stih'ima ţe-aveà. Aşiţe pirifaulu di Seàvire, carĭ-l' si părea, că ma ğone di nîs noare vîrnu, cîndu z-viḑù tru zore, alăgă la minčùńĭ şi la şiritlìk' şi feaţe ţi feaţe; eara măratlu Not, care ş-erà cu cruţea n-cap şi nu sčia ţi-l' si toarţe pe-ascumtà, ş-muntreà lucrul.

A daoa-zĭ, pînă seara, Notlu, cu suflarea luĭ, tuk'ì tută neaoa tot gl'eţlu di stri faţa locluĭ şi nu alăsă niţi unã sîrmă, niţi unã şil'e, niţi un semnu di tute cîte aveà faptă zurlul di Seàvire; eară a trea-zã, suflîndaluĭ un vimtu subţîre şi caldu, le-astrăk'ì tute àpile aţeale ţi se-aveà adunată în cîmpu şi pri tru bălţî di tuk'irea neàul'eĭ şi a gl'eţluĭ, şi pînă seara s-uscă tut loclu di s-feaţe sare!

Di cara Notlu j-bitisì lucru, si sculă di z-duse ìa Seàvire şi-l' ḑîse:

E! fărtate Seàvire, ĭo viḑùĭ čudiĭle a tale, am tine, cunuscùşĭ 0ămăturvìĭle a meale? Ţi ḑîţĭ tora di stih'ima ţe-avèm? Ti ţîńĭ di zborlu şi ğuratlu ţi feaţim? ţi ḑîţĭ?

— Ḑîc, apîndisî Seàvirle, că loclu easte mare, lungu şi largu, şi stri nîs are: munţî, pădurĭ, ḑenurĭ, văl'urĭ, cripitùrĭ, pisčirèĭ, grok', hîndăk' şî cîte alte nu? Di ĭu sčim noĭ, că tru tute aiste nu se află vîrnu semnu de-aţeale ţi fečŭ mine în treîle ḑîle ditru ursita mea? Lipseasče prota s-nă duţèm şi s-căftăm pritu tute lòcurle ţi ḑîsem, şi, cara s-nu se-află vîrnu semnu, atumţea, voĭ nu voĭ, va să staŭ să-ńĭ si tal'e mîna; eara ma s-aflăm, va s-lipseascâ s-ţă si tal'e ndreptul braţ a tăŭ.

— Multu g'ine, ḑîse Notlu şi s-loară dol'i di mînă şi nk'isirâ de-alăgară tru tute părţîle şi nu alăsară loc ni dùşĭ şi ni căftàt, ma ĭuvà nu aflară niţi şil'e di semnu.

Tru turnàtă di la màrḑinea locluĭ, tricură pi ningă unâ pişčireao mare, cu călăuzlîk'a Seàvirluĭ, care triţeà ninte, şi-l' ḑîse a Notluĭ:

— Veḑĭ, fărtate, că tut loclu lo-alăgăm şi tru pisčireaoa aistă nu intrăm. Haĭde, ti pălăcărsescu s-intrăm şi aoaţe, ca s-căftăm; şĭ ma s-nu aflăm şi aţia vîrnu semnu di neao icâ di gl'eţ, fă ţi sčiĭ di mîna mea.

Intrară şi tru aţeà pişčireao, carĭ erà lungă, largă, ahundoasă şi multă ntunicoasă, şi căftară ĭuţido, ma nu aflară ţivà. Cîndu ağùmsiră tru fundul a pisčireàoăl'eĭ, ţi z-veadă? Treĭ moaşe ncusurate, cu mastea uscată şi sufrusită ca coaja di cupàčŭ vecl'u; cu ocl'il' h'ipţî tru càfcale; cu perl'i disčăčàţĭ şi alg'i ca càirlu; cu strańe di nègură şi anvîlite n-cîte unâ čergă di sińac. Treîle şideà cuculite pi şiḑùt şi pi ùrmile di čičoare m-pade pi nisče pal'e, cu k'èpturle ndupărîte di ḑinucl'e, cu brâţîle şi mîńle ncurţil'ate pi nîse ş-adunate stog, di ti loa frica şi lăhtarlu, anda sculà sufrîmţeàlile şi ḑeànile di ocl'i, ca s-ti muntreascâ!

Cîndu li viḑù Notlu aţeale treĭ striḑe di moaşe, strigă uńisît şi ḑîse:

— Carĭ h'iţĭ, voĭ moaşe. şi ţi fàţiţĭ aţia?

— Eŭ escu *Arcoarea*, ḑîse unâ de-aţeale treĭ moaşe; aistă di ningă mine easte h'il'i-mea *Bruma* şi aţeà di ningă nîsă easte nipoată-mea *Ţingrimea*; şi vinìm di n-ascumsim aoaţe di frica zùrluluĭ di Seàvire, ca s-nu nă ngl'aţă şi noĭ, după cum li ngl'iţă şi tute àpile di 3—4 ḑîle ma nainte.

— Ea sculàţĭ de-acloţe, strigă Seàvirle taha cu năirire, ca z-vidèm pi ţi şidèţĭ aşì cuculite!

Troară moàşile, carĭ erà acăk'isite pe-ascumtà cu Seàvirle, si scularà şi-ş loară čerga di sińàc în cap şi-ş si tràpsiră di nă parte, eară şiretlu di Seàvire, care sčià pi ţi şideà vurculàţile di moaşe, z-duse de-arăspîndì pàl'ile şi scoase di sum nîse treĭ bucăţĭ di gl'eţ, groase şi vîrtoase ca bărţire; li băgă di nintea Notluĭ, strigă cu harao şi ḑîse:

— Am aiste ţi suntu, fărtate?

Măratlu di Not, niscìndaluĭ ţi z-ḑîcă, ş-aplică ocl'i mpade şi-ş tease braţlu, ca să-l' si tal'e, după cum lă erà zborlu şi stih'ima. Şi cîndu Seàvirle ağutàt şi di treĭle striḑe di moaşe, acăţă să-l' tal'e braţlu a măratluĭ di Not, care simţà multu şi mare dor, strigă cu boaţe vîrtoasă şi ḑîse:

— Voĭ moàşile, carĭ cu şiritlik'e ascumsit gl'eţlu sum voĭ, blăstèm de-arăţime s-avèţĭ tru eta-ètilor şi vîrnă oară s-nu vă si ncălḑască čičoarle şi şiḑutlu sum care ascumsit gl'eţlu!

Părmìθ ńi sčiàm, părmìθ vă spuş, şi nu sčiŭ cum feču, ma nu v-arîşŭ.

(Frăţilia No. 12, p. 188, cules de T. Iliescu, Cruşova.)

## 63. Feata faptă puĭl'ŭ.

Ţi ş-erà, ma nu ş-erà.

Ş-erà ună mul'ere oàrfănă şi fără fumel'e. Di caθe zuă nîsă să ncl'inà la Dumniză, ca s-l'i da ş-a l'eĭ fumel'e. Dumniză o-ascultă şi cîndu durńà mul'erea, îl' băgă sum căpitìńŭ unà tufă di busul'òc (văsileàc). Di atumţea mul'erea armase cu trupul încărcàt şi după 9 meşĭ feţe nă feată ahîtă muşată, ţi ni s-aveà spusă, ni s-aveà faptă altă ńată ahtare. Perlu îl' hrisuseà; cîndu arădeà nîsă: ţerlu s-găleà şi inşà soare; ear cîndu plănzeà: s-niurà k'irolu şi dideà ploae. Mă-sa nu ştià, ţi si-l' facă di hrao şi u crişteà cum di cum ma g'ine: ca h'il'e di domnu.

Ună zuă treţe h'il'ul di amiră pi aclò şi u vede. L'-intră tu ìnimă şi duse acasă şi-l' zăse a mă-saĭ, că va s-u l'aŭ ti nveastă. U căftară di la mă-sa, mamă-sa prota nu vrea s-u da, că nica ńică erà şi nu vrea s-dispartă ahît agońa di

featã, mã pănã ma napòĭ, vizù ţi nu vizù, ş-u isusì pi h'il'ul di amirã.

Atumţea aistu pitircù huzmik'arlu a luĭ, aţèl cama bun ca s-o-aducã cu cucia. Aistu huzmik'àr aveà treĭ fete mărĭ ti mărtare.

— Bre! îşĭ zăse nîs cu mintea, nu-ĭ cama g'ine, s-fac ţi s-fac şi s-u k'er aistă featã şi tu loclu a l'eĭ s-bag unã di a mele? D-ĭu taha va s-u duk'ascã?

Cu aistă minduire s-duse şi u lo tu cucie feata ţea muşatã. Cît ağumse la ğumitatea di cale, huzmik'arlu ţînù cucia şi-l' zăse a fètil'eĭ:

— Scoate caplu s-vezĭ nafoarã, cã ţi vale mare vine.

Feata scoase caplu ca s-veadă, ma di unoarã huzmik'arlu trapse hoarda şi-l' lu tăl'è. Tu loclu ĭu k'icã sănzile dit caplu a fètil'eĭ, s-feţe şi criscù tu oara ţea un fag multu analtu. Truplu a fètil'eĭ s-feţe un puĭl'ŭ cu pene muşate şi ng'ilicoase. Puĭl'ul azburã şi şizù în cărcilĭŭ pi fag.

Huzmik'arlu nu muntrì la aiste, ma s-duse acasã, la feata luĭ, aţeà cama marea, u nviscù tu straňe şi u duse la h'il'ul de-amirã, ca s-u l'a ti nveastă. U muntreşte h'il'ul di amirã şi nu-l' si pare ahîtă muşată. Aistă nu ş-o-aduţeà icĭ cu alantă. Arîdeà aistă featã: ni ţerlu s-găleà, ni soarle inşà; plănzeà nîsă: ni ploae dideà, ni ţivà.

Intribă huzmik'arlu nacă aduse altă, nacă nu muntrì g'ine, cîndu u lo? «Nu, că nîsă» zăţeà huzmik'arlu. Cum va s-h'ibă ahtare lucru s-čuduseà şi h'il'ul de-amirã? Căzù pi greao minduire.

Feata ţea s-feţe puĭl'ŭ di azburã pi fag şi vìne tu gărdina amirăluĭ. S-alinã pi muşatlu mer şi gri de-aclò:

— Gărdinàr, laĭ gărdinàr, acaţă un buf şi un săcòl şi săläg'à-l- cătrã la mine, că cara s-nu acàţĭ, va ţ-ul sec aistu mer.

Năs nu vru s-acaţă şi puĭl'ul îl' sicã merlu. Zua lantă eara vine puĭl'ul, s-alinã pi alt mer şi-l' zăse eara gărdinarluĭ, s-l'-acaţă un buf şi un săcòl, ma gărdinarlu eara nu vru ş-puĭl'ul îl' sicã nica un mer.

S-duţe nica nă oară puĭl'ul tu gărdina amirăluĭ şi zăţe:

— Gărdinàr, laĭ gărdinàr, doĭ merĭ ţă-l' sicàĭ şi alantu va

ţ-ul sec, ma acaţă-ńĭ un buf şi un săcòl şi sălăg'à-l' cătră la mine.

Atumţea gărdinarlu nu avù ţi s-facă, vru nu vru, acăţă un buf şi un săcòl şi-l' sălăg'ì cătră puĭl'ŭ. Aişti lo-acăţară şi-l dùsiră la gărdinàr. Gărdinarlu lu dede a h'il'uluĭ de-amiră şi-l' zăse :

— Aistu puĭl'ŭ nă sică doĭ merĭ di ma buńl'i merĭ, na-l tora ş-tal'e-l.

H'il'ul di amiră nu vru s-lu tal'e, că erà multu muşàt. Il băgă tu nă căfase şi-l hărneà.

Huzmik'arlu ţi-l' aveà adusă a h'il'uluĭ de-amiră feata a luĭ ti nveastă, cunuscù, că aţèl puĭl'ŭ erà feata tăl'ată di nîs. Di oara ţea nu ş-aflà arihate. Il' zăţe a h'il'e-saĭ, s-facă cum s-facă şi s-lu ndùplică bărbatu-su, ca s-lu tal'e puĭl'ul. Nîsă îl l'a bărbatu-su de-aoà, îl l'a de-aclò şi-l bagă pi ahtare minte. Lo h'il'ul de-amiră căţutul ta s-lu tal'e puĭl'ul, ma a-istu l'-ascăpă dit mînă şi azbură pi merlu aţèl sicatlu. S-duse aclò h'il'ul amirăluĭ ta s-lu acaţă, ma tu aţeà minută puĭl'ul s-feţe feată cum ş-erà ma ninte, muşată şi cu perlu hrisusìt. U cunuscù h'il'ul di amiră, că nîsă este feata ţi cîndu arîdeà ţerlu s-găleà şi soarle dideà, ear cîndu plănzeà: dideà ploae. U l'a di guşe ş-u başe ş-u duţe acasă şi u ntreabă: cum ş-ţi turlie tine ti fiţèşĭ puĭl'ŭ ?

— Ea cum ş-ea cum, îl' zăse feata şi-l' spuse cum u lŏ huzmik'arlu şi u tăl'è, cum tu loclu a l'eĭ, l'-aduse altă h'il'e a huzmik'arluĭ, cum năsă s-feţe puĭl'ŭ, cum îl' zăse a gărdinarluĭ s-l'-acaţă un buf ş-un săcòl, cum buflu şi săcolu o-acăţară ş-tute cîte păţî'.

Atumţea h'il'ul di amiră lo huzmikarlu ţi lo-arîse şi-l' tăl'è nveasta, lo şi h'il'e-sa, l'i anvărtì dol'i tu ună aruguzină, u umse aruguzina cu cătrane, mea cara lă dede foc, nu armase di nîşĭ niţi činuşe.

Părmìs ńi şteam, părmìs vă spuşŭ ;

Aveàm îndao mere, tricùĭ pi la nă casă, inşì cănle nafoară îńĭ arupse ğek'le şi-ńĭ li măcă şi mèrile.

(Cules din Gopeş de d. N. Baţaria şi transcris supt îngrijirea d-luĭ I. Papagoga, gopeşan.)

## 64. Ak'icăşońlu.

Erà, ţi nu ş-erà.

Erà, cîndu puriclu s-ancălţà şi tute s-făţeà; erà cînd tute pri padi imnà şi prăvḑîle ca oamiń'i zburà, erà un amiră.

Amirălu ş-aveà un nel cum nu si spune muşàt şi scumpu. Aclò o-aduse draclu, că-l k'irù nelu aţèl şi nu şteà ţi s-facă di multă cripare şi di multă cîrtire. G'ine ma, amiră! Nu s-lăsă cu ună cu dao şi băgă tileàl, că aţèl care va s-loaflă nelu, va s-l'a nă mare băhcişe.

Erà aclò un om oarfăn, ţi no-aveà ţi s-mîcă şi fumel'e greao aveà, optu fićòrĭ ţi aştiptà ca puĭl' org'i n-gură s-lă daĭ, mamă, soacră, şi erà earna greao şi el' no-aveà cărbùńĭ în foc, di va s-mureà di pîne şi de arcoare. Nîs erà mpiticătòr.

S-nu moară di foame el ş-fumel'a luĭ, ţi faţe aistu? Si duţe la tileàl şi-l' ḑîţe:

— Mine va s-lu aflu nelu, ma s-mi hărnească amirălu patru-ḑăţĭ di ḑîle cu pate, cu mişk'i, ş-cu tute bùnile.

— Ş-ma s-nu-l afli, ntribă tilealu, ţi s-ţă faţim?

— Ma s-nu-l aflu, s-mi loaţí cu tută fumel'e şi s-mi k'ardiţĭ, s-ńi faţiţĭ ţi ştiţĭ.

Tilealu lo zbor di l-amirălu şi acăţă si-l hărnească. Ahurh'iră s-l' aducă prînḑu ş-ţină; pate, găl'ińĭ, cucutìcĭ, puĭl', di tute l'-aduţeà, di mîcà mpiticătorlu cu fumel'a, di s-făţeà ţae! Nîs tot ḑîţeà l-avigl'itòrĭ, că ştie ĭu-ĭ nelu, ma nu-l spune pînă nu s-umplu tute ḑî'lile. Ţi curà? Avigl'itorlu ţi-l' aduţeà mîcărli ş-fu furlu a neluĭ. Aistu, carĭ avḑî' cumu mpiticătorlu aduk'aşte cu amăile a luĭ, carĭ i fur şi care-ĭ bun, li umplù di frică. Aşì, ma viḑù că se-apruk'ară ḑî'lile, vine furlu-avigl'itòr (avlig'itòr) şi-l' ḑîţe:

— Amàn! s-ţi-aĭ fićorl'i, nu mi l'a pri guşe! că nelu i la mine. Na-l tine, l'a-l şi fă cumu-ţí tal'e caplu, maşĭ s-nu scoţĭ zbor ti mine.

Mpiticătorlu ţi aştiptà? «E! ḑîse nîs, mine aştiptàm z-ved di-se va-ţĭ vìnă mintea si spuńĭ singur, că di prota ḑuă şteam, că tine fuşĭ furlu. Tora că spusişĭ di singur, ti l'ertu şi nu ti spun amirăluĭ, ma si-ńĭ spuńĭ, pi ţi are cama multă mirak'e amirălu?

— Pi un gusàc! ḑîse avigl'itorlu. Tută ḑua la nîs îl' imnă mintea și-l hărneaște cu mîna.

Ți-l' tricù pit minte a mpiticătorluĭ. Il băgă nelu tu mîcare și-l dede di-l mîcă gusaclu vrut di amirălu. Niți draclu nu și ștea di cum u cruì nîs tută luguria aistă.

D-apoea lo nă carte, g'oea g'uvăsì: băr-băr-băr, bah-bah-bah, năintea amirăluĭ și gri: Nelu s-află tu gurmazlu aistùĭ gusàc.

S-fațe, nu s-fațe, nu s-putù să-l scoată vîră vatru nelu dit gusàc.

G'ine ma țîneà amirălu ma multu la nel, ca la gusàc. L-disicară gusaclu ș-aflară nelu, ca mer aròș nuntru, noŭ-noŭ.

— Bre! strigară toți cu nă boațe, mutreà ți inși di mpiticătorlu ațèl naĭ cama laĭlu, filozuf mare. Aistu ș-are fută cu draclu! și toți s-ćuduseà caĭ di caĭ ma multu.

Atumțea amirălu s-țînù di zbor și-l' dede ți căftă mpiticătorlu: L'i nviscù fićorl'i, s-nu imnă cu pîntica nafoară, ca pînă tora; îl' pitricù la sculie, să s-facă oamińĭ, și-l' fețe nă casă, cum nu nvisà nîs și triteà ca ḑua țea alba.

Tora luĭ l'-erà frică s-nu-l cl'amă ĭuvà tu altu loc, ș-țe ți faȚi? Că nîs filozuf nu ș-erà și vru Dumniḑă, ți ńila fićorlor, di lu scoase cu fața albă di oara istă.

S-umplù loclu di un-oară, că bîneaḑă tu amirăril'a țea un mare filozuf și acățară z-vînă tilègrafli ună după altă și s-loacl'amă un amiră de-aoà ș-alantu de-aclò.

Z-duse laĭlu, ma cu frica n-sin ș-cu ìnima ngl'iță tă, că niți carte nu ș-aveà di hăbare, niți filozuf nu ș-erà, cît nu escu ș-ĭo preftu. Ma ăgumse la amirălu, îl' ḑîse aistu:

— Avḑî'ĭ, căești mare filozuf și că di tute aĭ hăbare. Mine k'irùĭ un semnu. Macă tine ca de-alih'a filozufești, va s-lo-afli, că di nu, pînă tora-țĭ fu z-bînèḑi.

Aoà te-am mpiticătorlu! șapte-optu l'i si duse pi di năpòĭ, ma g'òea nu se-aspărè. — Lasă, Doamne, că nu poa s-h'ibă s-nu s-află semnul k'irdùt, gri nîs.

Cum o-aduse oara, că furlu s-h'ibă omlu ți imnà cu amirălu tută ḑua, s-lo-avegl'e (vleg'e). Aistu ma ș-avḑî', că filòzuflu aistu aduk'ațe, somnul nu-l acățà. S-fugă? nu puteà! si sta? vrea s-lo-află si-l' tal'e caplu; ți s-facă? minte n-cap no-aveà.

Noaptea pe-agalea-galea si duţe tu oda filòzufluĭ şi-l' ḑîţe:

— Amàn! tu mîńle a tale ńĭ-easte bana, ascapă-mi, nu mi l'a pi guşe! Semnul la mine easte.

— Nu te-aspare, gri mpiticătorlu, macă di singur spusişĭ, ascăpàşĭ. Ma spune-ńĭ, pi ţi are mirak'e amirălu?

— Pi cîne, ḑîse avigl'itorlu (avlig'itorlu).

Şi apoea, ḑua lantă, mpiticătorlu şi avigl'itorlu, fèţiră, ţi fèţiră şi-l arcară a cînilui tu nă bucată di carne. Cînile lo-ascăpită (lu ngl'ită) şi no-avù ţivà.

Apoea inşiră cu amirălu a priimnare. Cînile s-lo după amiră ca cum ş-erà nviţàt, di nu z-dispărţà niţi un čičòr di nîs. Apoea mpiticătorlu g'oea lo cartea şi eara: băr-băr-băr, bah-bah-bah! — A! gri nîs, semnul easte n-pîntica cînilui!

— Curundu vîrnu vatru, strigă amirălu, s-lu scoată cu ţivà vitrie.

Ţi vitrie? că aoà vreą cuţùt să-l scoată. Ma viḑură, ţi nu viḑură, că nu s-faţe al'umtrea, s-l'irtă amirălu di cîne şi-l aflară semnul căftàt, după ţe-l tăl'ară.

Amirălu năpòĭ nu pistipsəà, că k'irutlu aistu s-h'ibă filozuf, ca cum nu ş-erà.

— Aĭ! mintuì amirălu, tora va s-l'aŭ nă lugurie şi ma s-poţĭ s-u duk'eşti, atumţea nu ncape zbor, că eşti mare filozuf. Pînă atumţea nu-ńĭ te-acaţă ocl'ul ti ahtare.

Amirălu băgă nă vulpe t-un sac şi dimîndă la un om de-a luĭ s-o arucă n-cale-l', cîndu va s-easă a priimnare. Aşì s-feţe luguria şi amirălu deadùn cu mpiticătorlu inşiră g'oea să s-priimnă. Na-l' ĭu să nk'idicară di saclu cu vulpea.

— Aoà sti ved, gri amirălu! Duk'a ţi-ĭ tu saclu aistu.

Mpiticătorlu u viḑù streasă luguria şi nu ştea ţi z-ḑîcă, şi, d-ĭu s-mintueà la lăeaţa ţi-l aşteaptă, că se-acăţă tu praşĭ, ḑîse:

— Se-acăţă vulpea di pàturli čičoare!

— Vulpe-ĭ, gri ş-amirălu di nă cale. Filozuf aĭ fută!

Ş-lo şi de-aţìa nă pisk'ese mare şi s-nul acaţă ţivà amirălu aistu, ḑîse, că-l' vine cartea si s-toarnă acasă. Nîs tora erà multu avùt şi no-aveà zore di paràţĭ. Frica tută l'-erà s-nu l' aruşneaḑă tehnea. Aistă nu-l alăsà z-doarmă. De-aţeà nîs ş-aprease casa şi ahurh'î să strigă:

— Cartea, cartea! ascăpàţĭ cartea! ńi se-arse cartea! şi

g'oea di zorea ţi-l' vineà, vrea s-arcare n-foc, s-lo-alăsà. Tute erà minčùnĭ, că nîs aşì s-fiţeà.

Aţeà ni carte, ni ţivà ş-erà, ma ş-erà minčunle a luĭ curate cu carĭ arîdeà lumea.

Il' gri ş-amirălu s-nu s-cărteascâ şi s-nu ş-u măcă ìnima, c-aistu fu lùcurlu al Dumniḑăŭ şi atumţea nîs armase.

Il' fèţiră altă pălate ma bună, aşì că d-ĭu erà mpiticătòr fără pră, ağumse cu minčunea om mare.

Părămìθ vrut,
Părămìθ vă spuş

(Spus de Boga Gheorghe din Sărună-Salonic, Macedonia, originar din Veles.)

## 65. Dafna.

S-aspùn părămiθlu a muşàtil'eĭ Dafnă, a dùlţil'eĭ Dafnă, a àlbăl'eĭ Dafnă. Ascultàţĭ.

Erà unâ oară, cari-şte cîndu, unâ amiroańe. Aestă, pènură ş-o-aveà tu ìnimă, că no-amintă fumeal'e şi nîsă, laea, că nu u vru Dumniḑăŭ. Plînḑeà, că nu-l' se-astinḑeà dorlu. Ḑua, noaptea cu zborlu n-gură s-aflà:

— Dă-ńĭ, Doamne, nă featâ ş-las h'ibă ş-unâ Dafnă!

Nă ḑuă cum şideà ş-cripà, cum suflà vimtul, l'-aduse n-casă nă frînḑă di dafnu. Frînḑa estă, tră čudie, s-minà sìngură, imnà ca om! G'ine ma nu-l' băgă oara vasiloańa şi to-arnire, o-adună tu fărase ş-arucă n-cuprie!

Aclò ĭu o-arcă n-cuprie, màrḑinea di hoară, o-azbuiră vimtul ş-o-aduse m-pădure tu nă vuloagă muşată. Tu vuloaga ţea s-crească nă dafńeaŭă muşată, ţe muscuvulseà loclu.

Tricù, vaĭ ḑîţĭ, multu-puţîn k'irò şi h'il'lu de-amiră işì avinare. Prînḑu oară ağumse tu vuloaga cu dafńeauă. Carĭ muscuvulseà vuloaga di dafńeauă, ḑîse h'il'lu-de-amiră:

— Aoa-ĭ tră bană! Ea mutreà ţe muşuteaţă şi ţe muscuvulsire faţe loclu?

Acşiţe nîs îl' ḑîse a màvirluĭ, s-l'i ndreagă measa sum dafnu, s-mîcă. Pînă ţe màvirlu z-bagă measa, h'il'lu de-amiră deade tu pădure nă priimnare, nacă da di vîră avinatic. Màvirlu, cara ndreapse measa, pînă să s-toarnă h'il'lu de-amiră, si andrupă pri mînă, şi agîrşì di durńì.

Atumţea işì unä boaţe dit dafńeàŭă:

— Dişcl'ide, dafne, s-es nafoară
Io di flìtură ma lişoară.

şi dafnul dişcl'ise şi ţe z-veḑì? Albă ca neaŭa, aroşe ca tran-
5 dàfila, ş-lişoară-minută ca nă flìtură, işì muşata Dafnă cu arîslu pri buḑă. Alaga-laga pri ùngl'ile di čoare, z-duţe la measa văsilk'ască şi toarnă, cu măşiţa l'eĭ, tută pipiliţa cu sare ş-cu pipèr tu mîcarea h'il'luĭ de-amiră.

Apoea, alaga-laga si nh'ipse nîpòĭ tu dafńeaŭă.

10 Vińe h'il'lu de-amiră, şiḑù pri measă, ş-feaţe cruţea ş-acăţă s-mîcă. Mîcarea nu z-băgà la gură de-ansărată turbată, şi di mpipirată foc! Ḑîse nîs:

— Nu-ńĭ ti ntreb, màvire, cîndu băgàşĭ sare ş-pipèr, ĭu ţi-alăgà mintea?

15 Màvirlu ţe z-ḑîcă? Nîs laĭlu si ştea, că-ĭ fără stepsu. Searuşnă ş-tăcù.

Ḑîsim, că h'il'lu de-amiră lo-arisì vuloaga şi de-aţeà ş-u băgă să sta ndoàŭă ḑîle. Mavìrlu l'i ndriḑeà mîcărle şi mutreà cum di cum s-le-agudească tu sare, s-no-aĭbă vîră cusure.
20 Carĭ li mutrì di sare şi viḑù, că suntu cum prinde, minduì:

— Tora pot s-mi culcu pri mîna ţea ndreapta, că ahtărĭ bune mîcărĭ no-am adrată, di cîndu mi feaţe mu-mea.

Cum ḑîse, acşiţe feaţe: s-culcă să-l' coacă un somnu. Dafna nîpòĭ cu gura:

25 — Dişcl'ide, dafne, s-es nafoară
Io di flìtură ma lişoară!

şi tut acşì ca de-aneavra, feata işì ş-ansără şi mpipiră mîcărle a h'il'luĭ-de-amiră. Turnîndaluĭ-se aestu di l-avinare, loaflă pri mavìr ĭu h'irbeà făsul'e. Il mină cu čorlu şi lu scoală.
30 — Ţ-u băgàşĭ s-no-alàşĭ sare tu sărătòr, cum ved màvire! Nu veḑĭ, că nu z-bagă la gură?

— Ma cum acşì? Ahtărĭ mîcărĭ tu bană-ńĭ no-am adrată.

— Nu mîţĭ, z-veḑĭ!

Cîndu gustă màvirlu, fărmàc! nu z-băgà n-gură.

35 — Doamne! loclu aestu va h'ibă măvìpsìt, va h'ibă loc nicurăt ş-cîntăt, ma aĭ s-fuḑìm! Aoaţe cură ţivà. Vîră si-l'-creapă numa vaĭ vińe di arcă sare, cîndu durńàm.

— Că-ţe z-dorńi? Că-ţe s-no-avegl'i, ţea h'il'lu de-amiră.
— E! de! om fuĭ, me-arîşŭ.

H'il'lu de-amiră z-băgă şi seara ţea nimîcàt g'ine, maşĭ cu pîne goală. Anantă ḑuă ḑîse nîs cîtră mavîr:

— Tora vaĭ avegl'u ĭo lo mîcare şi tine s-ti duţĭ avinare.

Ş-acşì fu. Màvîrlu lo tufek'a din a nùmirea, cu tute că nu ştea d-ĭu s-o-acaţă, şi l'-u deade cîtră tu pădure, şi h'il'lu de-amiră ş-armase s-adară mîcarea, cu tute-că nu ştea cum s-mintească cu čubana. A luĭ l'-erà cama multu z-veadă, ţe vaţă, ţe priče di om, ţe jujul vine di l-ansară şi mpipireaḑă mîcarea. S-ascumse dipu un gîbjèŭ şi aştiptà. Cît vińe oara prînḑuluĭ, na ţĭ-u Dafna:

— Dişcl'ide, dafne, s-es nafoară,
Io di flìtura ma lişoară!

şì dafnul z-dişcl'ise şi Dafna işì. Mutrì nă oară pri divarliga z-veadă, fure-că u veade vîrnă. Nu viḑù om. Alaga-laga pri ùngl'ile di čoare, că nă flìtură ţe-azboàiră, l'a nă mnată di sare ş-u huhuteaşte tu mîcarea-l h'il'ŭ de-amiră. Apoea diznòŭ vru s-intră tu dafnu. G'ine-ma h'il'lu de-amiră o-ağumse, u strimse dulţe m-braţă, s-nu u zmoàtică ţivà di moale ţe ş-erà, şi u băşè. Vru apoea Dafna ţea alba, Dafna ţea roşa, Dafna ma lişoară di flìtura, s-intră tu dafnu, ma dafnul s-incl'ise şi-l' ḑîse:

— Tră feată
Băşată
Dafnul si strinḑe!
Dafńeauă,
Ca steauă,
Di ğaba că plînḑe!

Dafna nîpòĭ z-băgă să-l pălăcărsească, z-dişcl'idă dafnul, z-dişcl'idă bunlu, s-intră tu cuĭbu-l', s-intră n-culcuşlu-l', ma dafnul, ìnimă di lemnu:

— Tră feată
Băşată,
Dafnul si strinḑe!
Dafńeauă,
Ca steauă,
Di ğaba că plînḑe!

Atumţea mvirnata Dafnă s-turnă nîpòĭ la h'il'lu-de-amiră, aruşnoasă, fricoasă. Aestu erà tes tu tentă şi Dafna mutreà prit cărpitura tèntăl'eĭ şi nu-l' vineà, necă s-fugă, necă s-intră. Acşì l'-erà l'eĭ! H'il'lu-de-amiră, aleptu ca un soare, u lo cu bunlu şi nîpòĭ o-aduse tu tentă-l' şi l'-aştearse ocl'il' aţèl' dulţil', cu mîntila luĭ di sirmă, şi nîpòĭ îl' supse făţle aţeale aròşile şi dùlţile ca nùţile, şi nîpòĭ ş-u strimse la k'iptoslu a luĭ sin, şi Dafna nu plîndeà, şi Dafna nu si z-muldeà din braţă-l', ma cama si nh'ideà!

Bănară nîşĭ aoaţe ca vîră siptămînă, doauă! Al h'il'ŭ de-amiră îl' vińe dor de-acasă. Nîs căftà s-fugă şi muşata Dafnă, albă ca neaua, s-o-alasă. Ma cum s-o-alasă? Cum să-l' dîcă, că Dafna di dorlu a luĭ, vrea s-tuk'à ca ţeara!

L'-anâ, l'-anâ lălùdĭ dit Padea-Muşată, soe-soe, ş-albe ş-aroşe, gàlbine ş-albastre, vìnite şi verdî, ş-cama mărĭ ş-cama ńiţĭ şi-l' li bägă m-poală. Şi Dafna ţe mureà dipù lălùdĭ, şi Dafna criscută cu lăludle, acăţă să se-ağoacă cu eale, s-le-ańurzească, s-li pruscuk'ască şi să-ş treacă oara. Ańurdeà nă lăludă, ańurzeà alantă, să mbită di moscul a lor şi hăriosă o-apucă, somnul! şi dulţea locluĭ durńì.

H'il'lu de-amiră atumţea, de-adùn cu màvirlu, li scărmină de-aclò, asparse tenta, săpă fucurina, ca, sculîndaluĭ-se Dafna, vis să-l' si pară tute.

Durńì cît durńì Dafna şi dişcl'ise ocl'il'. S află laea sìngură ca cuclu, sìngură ca tùrtura. Ne tentă, ne h'il'u de-amiră di varliga. Şi bägă si sùsk'iră, si-ş adună sùflitlu şi s-plîngă muşutica, că ţî se-arupeà ìnimă şi dîţeàĭ:

— Ţe cîne ş-fu aţèl ğone-aleptu, ţe ìnima di k'atră avù aţèl h'il'ŭ de-amiră? Cum îl' feaţe ìnima să z-dispartă di Dafna ţea muşată?

Plîndeà Dafna, minteà lăludle cu mîna, li strindeà la sin şi lă dîţeà:

— Voĭ àlbile ş-muşàtile,
aròşile ş-aleàptile,
voi surărle a meale,
arupte din steale,
ĭu-ńĭ lo-avèţĭ ğònile,
ĭu-ńĭ lo-avèţĭ bunlu?

Lăludle, ca lălùdĭ: tăţeà. Dafna, ca nîsă: z-dipirà.

Şi plîmse, z-dipiră Dafna şi diznòŭ s-turnă la dafnu şi-l' ḑîse :

Dafne muşàt,
Dafne-alăvdàt,
Fă-te n doàŭă
S-intră nă Dafńauă !

Ţî-aflàşî Dafnu s-l'i dişcl'idă ! El ună şi ştea :

— Feată băşată, dafnul n-o va !

Aclò ĭu s-tuk'à ca ţeara şi-l' si stricură dulţea bană a mărătil'eĭ di Dafnă, îl pimse mira un călugru către-aclò. U ntreabă aestu :

— Ţe-ńĭ plînḑi, suflit, ţe-ńĭ ti deapirĭ, alba mea ?

— Ţe s-nu plîngu, ţe s-nu mi deapir, părinte ! Io-ńĭ h'iŭ Dafna ţea muşata, di h'il'u de-amiră băşată ş-alăsată.

Şi-l' spuse Dafna tute a călùgărluĭ ş-aestu ńilă mare-l curmă. Călùgurlu u nviţă să z-ducă la h'il'lu de-amiră cît cama gońa. S-nu u cunoască vîrnu, îl' deade strànńile călugăreşti şi acşì Dafna ţea muşată şi nk'isì l-amirăluĭ pălate.

Ağumse trîş cîndu s-făţeà numtă a h'il'luĭ de-amiră. Călugăruşlu trapse ş-nîs la pălate şi cum îl viḑură lumea ahîntu ńic, că păreà ńic multu, acăţară s-lu sk'ină şi s-facă şicăţĭ cu nîs. Aclò erà adetea, z-ḑîcă omlu ş-cînticlu. Carĭ ḑîsiră tuţĭ, omlu ş-cînticlu, vińe arada ş-al Călugărùş. Aestu un cîntic şi ştea ş-acăţă să-l ḑîcă :

Voĭ àlbile ş-muşàtile,
aròşile ş-aleàptile,
voĭ surărle a meale,
arupte din steale !
ĭu-ńĭ lo-avèţĭ ğònile ?
ĭu-ńĭ lo-avèţĭ bunlu ?
că ĭo-ńĭ h'iŭ Dafna ţea muşată,
di h'il'ŭ de-amiră băşată
băşată
ş-alăsată !

Ea cîntà şi h'il'lu de-amiră, cîndu avḑà, lăcrińĭ cap de-arîŭ îl' cură. Cara-l biţì cînticlu, ḑîse h'il'lu de amiră :

— Aestu-ĭ cî'nticlu a mel !
Ma călugăruşlu de-aclò ĭu avḑà, gri :
— Ba-ĭ ş-a mel !
— Cum ş-a tăl ? ntribă h'il'lu de-amiră.

Atumţea călugăruşlu şi scoase arasa ş-armase co-armata di lălùḑĭ, muşată-muşată, z-ḑîţĭ: «Dă-ńĭ, doamne, ninga doĭ ocl'i s-u brescu!».

H'il'lu de-amiră ş-u cunuscù di nă oară, sărgl'ì di ş-u lo di guşe şi di oara ţea nu si mpărţî di nîsă. Alîntèĭ îl' deade cu čorlu.

Părămì ştеam, părămì aspùş,
nu ştiŭ cum feču, ma nu v-arîş.

(Spus de Stamula ţal Guş al Cealera, Avela, Epir.)

## 66. Luplu fără coadă.

Nă oară ş-t-un k'irò eară treĭ luk'. El' s-feàţiră soţĭ s-alagă dadùn după pleačcă. Unlu di nîşĭ, cari-şti cum îl' feaţe vulpea ş-armase coluv, fără coadă. Di cîte orĭ eară vîră lucru greŭ tr-adrare, carĭ s-lo-adară? Còluvlu! vrea apă tră beare, carĭ s-aducă? Còluvlu. Vrea s-aveagl'e noaptea, s-nu-l' aplucusească ţivà cîńĭ, ţivà avinătòrĭ, carĭ s-aveagl'e? Còluvlu.

Còluvlu aoà, còluvlu aclò, unà oară, doauă orĭ, l'i scoàsiră ocl'il' di cu tòtaluĭ. Viḑù còluvlu, că nu si scoate n-cap acşiţe.

Ş-u băgă tu minte còluvlu s-lă u ğoacă şi s-lă u ncl'idă gura cu ḑua tută: «còluvlu nsus, còluvlu ng'os.» Aştiptă arastea, si-l' da di mînă.

Nă ḑuă, cum si nsurinà, teşĭ sum gorţu ca ţivà pal'u-cîńĭ, gòrţîle coapte ş-gàlbine ca fluria, canda lă făţeà cu ocl'ul. G'ine ma pòndile nu căḑeà di sìngure m-pade, tra s-li mîcă nîşĭ. Carĭ să s-alină s-lu scùtură? — Còluvlu.

Aestu ţe lă toarţe? Oara aştiptà s-l'i vînă.

— G'ine, ḑîse còluvlu, g'ine-ńĭ ḑîţèţĭ s-me alìn pri gorţu, ma z-vă u tal'ŭ pita: ìo si scutur de-analtu şi voĭ s-mîcàţi di g'os, ş-aestă nu s-mîcă. Me-alìn, ma si staţĭ z-vă leg coḑli di gorţu, carĭ nu? sînătate bună!

Luk'l'i ananţî, ţe nu lă fità ahîntu mintea, nu aduk'iră ĭu băteà còluvlu şi ţe ş-u băgă s-lă cruească; stătură şi-l' ligă cu coada di gorţu. Aestă vrea còluvlu, şi-l' streasi, ţe ne cu boĭl'i s-traḑĭ, s-nu z-disfacă.

S-alină apoea naltu şi scùtură-scùtură, l-gulì tut gorţul. Apoea dipri bùnile zg'ilì cu boaţe:

— Avinătorl'i, ma fuga! Dipri gorţu m-pade şi ocl'il' ş-lo năpòĭ în sus.

Cîndu deàdiră di avḑîră acşì ananţî, şapti-optu lă si duse; băgară s-aurlă şi s-tragă cît ma puteà. Ma ĭu si z-disfacă ca cum eara-l' ligàţĭ? Traḑi, pinḑi un de-alantu, se-arùpsiră coḑli şi s-frîmsiră di fugă pînă s-intră m-pădure, că nîşĭ de-alih'a pistipseà, că vin avinătòrĭ, ş-aţeà earà curată minčună, scoasă di còluvlu.

După ţe tricù pirdeşa estă, ş-aflară soţlu alantu ĭu şideà culcùş adunàt t-un gîbjèŭ. Se-adunară treĭl'i şi còluvlu maşĭ haraŭă earà tut, viḑîndaluĭ-l'i fără di coḑĭ şi tut arîdeà pri su mustăţĭ, că l'-acăţă g'ine minčuna.

— Tora, ḑîsi unlu di nîşĭ, avinătorl'i vaĭ fuḑiră! Carĭ si z-ducă s-adună gòrţîli? năpòĭ còluvlu!

— Am ş-ĭo coluv ş-tini coluv ş-el coluv! gri aestu şi cîndu s mutrescu, tuţĭ eara-l' unà! G'ini ma aeşti doĭ ş-eara nviţàţĭ s-mîcă mamă n-gură, s-lă vină di sìnguri tuti şi s-nu s-mină ma nclo, tră şil'e ş-pal'e. Di aţeà îl' deàdiră ţăruh'le a còluvluĭ dit suţata lor.

Aiştùĭ ună-l' făţeà, i cu nîşĭ i fără nîşĭ. Ba, singur canda earà cama g'ine, că nu s-pidipseà ahît tu lucru. S-turnă nîpòĭ la gorţu şi se-adră čufulică.

Nu duse ma nclo şi ea ĭu astal'e nă capră, arîspînḑîtă di turma l'eĭ. Il' ḑîse el:

— Ahtare k'ilipure s-u căftàm cu ţeara, nu o-aflàm! Va ti mîc capră, ma fă-ţĭ cruţeà! şi tut si şuţà pri divarliga-l'. Mărata di capră, cîndu deade di-l viḑu, sînḑile tut şi-l biù di fricà. Ţe si-l' ascàpiră tu minte?

— Mîcă-mi, laĭ lupe, carĭ s-mi mîţĭ, îl' feaţe ea, ma riğae ţĭ-fac, si-ńĭ faţĭ un zbor:

— Ţe? ntribă còluvlu?

— Ea ţe? s-me-alăsari s-me-alìn stri k'atra ţea naltă, si-ńĭ fugă dorlu di angărlimare, nu va-ńĭ o-am dor, că mor!

Al Màsturu-Nicola, ĭu si-l' tăcînească, că capra: unà ḑîţe ş-altă faţe! o-alăsă si-l' treacă ş-aestu dor, s-moară cu ìnima plină. Cît z-viḑù capra pri k'atră, u mută coada n sus şi gri:

— L'a-ńĭ, lupe, coada; l'a-ńĭ, lupe, coada!

— Ńĭ-u ğucàşĭ, morĭ arăńoasă ş-pabesă! strigă luplu di

ng'os, ma s-ti băgarim tu mînă ninga nă oară, z-veḑĭ tine a cuĭ îl' ḑîc lup.

— Cîndu s-mi veḑĭ ninga nă oară ntr-ocl'i, s-ńi ḑîţĭ ş-a ńia, ḑîse capra şi tut l'i scuteà limba nafoară şi ş-arîdeà cu nîs. Luplu u păţî' ş-tăcù. Fugînda de-aoà, deade ma nclo di nă mulă, grasă-grasă: truplu unà cu căpul'a. Acăţă luplu z-da tărcoale şi z-bată coada divarlîga di nîsă.

— Ndreaḑi-te, cumbară, că va ti mîc, îl' ḑîse el.

— Am tră mîcare işiĭ ş-ĭo, gri mula. Io cu ţeara s-ti căftàm şi nu te aflàm. Si şteari tine, cum ńi se-are aurîtă bana aestă zămărată?! Sînḑe ş-prońĭ versu ḑua tută: 'am un domnu, bană nu-ńĭ da!

Luplu apurie mare! Prota oară tu bana luĭ avde pravdă, că va s-h'ibă mîcată.

— Ińĭ pare g'ine, l'-u turnă nîs, că va ti mîc cu vrearea ta, tra s-nu ńi ncarcu sùflitlu.

Màsturu-Nicola se-apruk'è s-o-arapă di muţă. Atumţea mula prifaptă ca vîră nveastă di sun zvon, lu ntribă:

— Nu ti ntreb, oaspe, h'er mîţĭ tine?

— Ba, ba, ba! gri luplu. Ţe vreĭ to-arumigare s-ńi frîngă dinţîl'?

— Macă-ĭ acşì, tră bunlu a tăl, treţĭ şi scoate pètalle cu dinţîl', că ńĭ-u, s-nu-ţĭ cadă greŭ!

K'irutlu di lup, altu lucru no-avù, şi s-lo dipu mintea mùlăl'eĭ. Aestă, carĭ da di-l' traḑe nă cluţată, dinte n-gură nu l'-alăsă şi pînă si-ş ́vină tao-to tu orĭ di goadă, aoà te-am mula!

— E! susk'iră adîncà luplu, g'ine-ńĭ si feaţe! Ţe-ńĭ lipseà a ńia s-mi l'aŭ după zboàrile a l'eĭ?

Ma nclo luplu află nă eapă. Niţi ună, niţi doauă şi pri nîsă s-u mîcă.

— Cam-agalea, cam-agalea gri eapă, că ĭo-ńĭ h'iŭ a văsil'eluĭ.

Cum luplu nu pistipseà, vru z-veadă vula văsil'eluĭ la căpul'a eàpăl'eĭ. Eapa-l' plăscînì nă cluţată, că l'-ascăpirară ocl'il' şi aoà feàţiră alanţî.

Feaţe cum feaţe, află n-cale-l' ş-un gumàr. Mizelu a luk'lor gumarlu easte; ş-u băgă s-nu-l' ascapă uricl'atlu, k'iametea s-facă.

— Va ti mîc, uricl'ate, gri nîs.

— Am ĭo tră ţe alàg cu limba scoasă, gri gumarlu. Ma nu ti ntreb, nune, că-ţe h'iĭ ahîntu mvirinàt?

Luplu, ca omlu ţe ş-are dorlu, l'i mbăiră tute ună cîte ună!

— E! gri uricl'atlu, tine nu faţĭ tră lup, tine h'iĭ bun tră guğabaş în hoară: s-şeqĭ cu čubuca n-coh'e, s-ţ-aducă s-mîţĭ, ńel' fripţî, găl'ińĭ, misirţi; tră lup nu faţĭ.

— Carĭ ti va guğabaş?

— Cum: carĭ ti va? Aĭ intră tu loclu a meŭ! Io di ţe fuqîĭ din hoară? earàm guğabaş, ma caplu a meŭ tră guğabaş faţe? Guğabaş prinde un ca tine! Macă vreĭ, aĭ încàlică şi s-te-adùc tră năθeàm di oară n-hoară, s-intri tu pîne văsilk'ască.

A lupluĭ ahît îl' tăl'à cărăfeta, ncălică şi aĭ! în hoară si s-facă guğabaş.

Zborlu vine, no-apucă s-intră ş-lumea dua! ca di pri lup, cîndu intră n-hoară. Şi dă-l' cu parlu, dă-l' cu čunlu, cu furtutirea, nu viqù cum ascăpă di aclò.

Trîş în qeană se astămăţî şi qîse, antrupàt di un cuţur:

— Minte di lup! ş-pali minte di lup! Nu mindueàm: tată, pap, stră-pap, carĭ di auşl'i şi-strauşl'i a mel' fu guğabaş, tra s-mi fac ş-ĭo?

Ş-acşì, carĭ viqù, că nu si scoati n-cap singur, si mbună diznòŭ cu ananţî luk'.

(Cules din Avela Epir.)

## 67. Treïle cuvenqî al Vel'u.

Erà ună oară, ţe ş-erà.

Erà un om multu avùt. Aestu om avùt ş-aveà un fičòr ş-tut. Omlu aţèl nu bînà tu loc-l'i, ma erà tu xeane, ĭu amintà ş-alţî groşĭ. Di cara erà multu avùt, l'-alăsă graĭu a mul'are-saĭ s-lu nveaţă fičorlu gràmate, s-nu-l alasă orbu.

Mul'are-sa ş-nîsă vrea s-lu veadă h'il'ŭ-su dişcl'îs, cu patru ocl'i. L-pitriţeà la dàscalu şi-l' li făţeà tute k'eh'le, maşî di carte s-no-armînă orbu. Fičorlu aveà sivdălu a gràmatlor şi li nviţà cu lìngura, ca apa. Erà ş-cu minte, l'i li loa multu caplu, semnu-mare!

Ună ḑuă dişcl'ise un argăstîr ningă scul'ò un om cu numa Vel'ŭ. Vel'lu no-aveà ţivà to-argăstîr. Maşî şideà pri k'ipeng'e şi grea: «Minte, minte vindu.»

Fičorlu de-avùt, cîndu-l' sîrgl'î dàscalu, cum suntu fičorl' s-ńiră psîn ning-argăstirlu al Vel'u.

— Ţe vinḑî, lalo? ntribă nîs.

— Minte, nipoate, ḑîse Vel'lu.

— Cum u vinḑî mintea?

— Nă sută di lire n-cap cuvenda.

— Ţe ahîntu scumpă?

— Scumpă ma faţe! Acşì vindu ìo.

Fičorlu z-duţe şi-l' ḑîţe a mă-saĭ:

— Nu ştiĭ, mamă, ţivà. Vińe la Stămărie un om şi dişcl'ise un argăstîr, ĭu vinde minte. Lu ntribàĭ şi-ńĭ ḑîse că nă sut di lire n-cap u da cuvenda. Si-ńĭ daĭ nă sută di lire s-acumpăr!

Mă-sa, ḑîsim, tră minte nu ńilueà. Scoate şi-l' da suta. Fičorlu u da al Vel'u şi-l' caftă mintea. Ḑîţe Vel'lu:

— Pînea domnu-tuĭ s-nu u calţi vîrnă-oară!

Fičorlu u băgă cuvenda tu curcubetă, cu tute că nu-l' părù, că faţe ahî't.

Tricură ndoaŭă ḑilè ş-năpòĭ fičorlu vińe s-acùmpără ş-altă minte. Da suta ş-l'a cuvenda:

— Ntreabă-ţĭ ìnima ş-carĭ s-caftă mîcare, să-l' daĭ.

U băgă ş-aestă cuvenda n-ḡepe, cu tute-că nu-l' părù ahîntu adîncoasă.

Trec treĭ patru ḑîle şi fičorlu de-avùt, scoate şi-l' da ninga nă sută di lire, ţe l-aveà armasă n-casă.

Il' ḑîţe Vel'lu:

— Calea ĭu va ti duţĭ, ma z-veḑî bisearcă dişcl'isă, s-ti torńi s-ti ncl'inĭ şi s-aprinḑî nă ţeară tr-ağutòr.

U băgă ş-aestă tu cocă fičorlu, să s-află tră oară lae, că paraţĭ deade, cu tute că lucru mare, nu-l' ampăreà.

Tuţĭ cîţĭ avḑîră di lùcurlu a fičorluĭ de-avùt tuţĭ ş-arîsiră.

— Na! cum l'-arucă paraţl'i, amintàţi di tatu-su cu asudòrĭ, tu vimtu. Z-veade că no-asudă, di-l' asparḑe fără s-lu doară. Aestu va l'i ncl'idă casa tată-suĭ.

Şi alte ahtărĭ zboare, că lo-arîse un farmazòn şi alte multe Di zbor-zbor avḑî' tată-su tu xeane. Aestu, acăţă să-l' da

lùcurlu nîpòĭ şi k'irù, k'irù, c-armase fără pară. Cîndu avḑî glărimea h'il'-suĭ, să-l' fugă mintea din cap! Ahîntă cripare aveà ş-ahîntu nu lo-acăţà loclu. Si scoală să z-ducă a casă, să-l vàtămă di şcop. Mă-sa nviţă cu ţe minte s-toarnă tatăl şi-l' deade ocl'i a h'il'-suĭ, s-fugă.

Fičorlu lo calea nclo şi fuḑì, cîtră ĭu ţi-s s-easă, s-easă.

Calea află treĭ prămătefţî. Dol'i avea ağutòr şi unlu no-aveà.

— Nu v́iń̆ĭ, fičorlu-ń̆ĭ s-ti l'aŭ la măgăzie? ḑîţe aestu cîtră fičòr.

— Vin! ḑîţe fičorlu şi z-duse.

El' s-ţeà la pînăv́ìr. Ńaḑă-ḑuă discărcară sum un pom s-prînḑă. Aclò, cari-şte cum erà, că apă no-aveà loclu. Maşĭ nă fîntînă aveà şi apa erà avigl'ată di l'undàr. Căldura l'-aveà apreasă, seate lă erà şi cum s-facă nu şi ştea.

Ḑîse prămăteftul cîtră fičòr:

— L'a bucla fičorlu a mel şi du-te la fîntînă s-u umpli şi s-nu-ţĭ h'ibă frică, că-ĭ l'undarlu, că nu faţe arăŭ.

Fičorlu nu ḑîse, că nu z-duţe.

Ağumse la fîntînă. L'undarlu ună-l viḑù şi-l' ḑîse:

— G'ine cupăseşti, curbane!

Il' ḑîţe ş-fičorlu, ţe ş-aduse aminte di cuvenda-l Vel'u:

— Cara s-mi mîţĭ, mîcă-mi, di cît un ariğè va-ţĭ fac: Ntreabă-ţĭ ìnima, şi, s-fure-că l'-u foame, mîcă-mi.

A l'undarluĭ foame nu-l' erà, că atumţea aveà mîcată un om, şi pînă să-şĭ ntreabă ìnima, fičorlu umplù şi lo calea. Prămătefţîl' necă s-aştiptà s-lu veadă ntr-ocl'i altă-oară. Nîşĭ lo-aveà pitricută ma multu tră k'irire. Cîndu-l viḑură că s-toarnă cu bucla mplină, no-aveà zboare s-lu hărsească şi s-lo-alavdă.

De-atumţea domnu-su arcă vreare tră nîs.

Dùsiră la pînăv́ìr. Fičorlu diştiptàt foc. De-aoà, de-aclò. vindeà prămătie cama multă di tuţĭ, cu graĭlu-l' dulţe ş-cu mùltile-l' zboare. Prămăteftul no-aveà ĭu s-lu bagă di vreare. Nîs si zburî apoea ş-cu mul'ari-sa să-l facă fičòr. Mul'area nu vrea, că le-aveà dipriună cu fičorlu di ma naintea şi de! cum s-lo-agunească aestu! G'ine ma atumţea cîntà cucotlu n-casă, nu găl'ina şi prindeà să s-facă a bărbatluĭ, ca cum

şi s-feaţe. Di cît Eva, tot Evă. Ţe ş-ḑîse cu mintea: «Lasă, că li bag di cale ş-cu aestu noŭ fičòr.»

Nu tricură multe-puţîne ḑîle şi prămăteftul işì la pînăv'ire. Fičorlu lo-alăsă s-aveagl'e măgăzia şi s-h'ibă turnătură pre-acasă. Mul'area acăţă s-l'i facă seamne a fičorluĭ, cîh ş-mîh. G'ine ma fičorlu ş-aduse aminte di cuvenda acumpărată şi l'-u tăl'è cu tăporlu a mul'àril'eĭ:

— Mine pînea domnu-ńuĭ nu u calcu!

Aestă să nşirpită, cîndu viḑù că nu u da di mîneàr fičorlu şi că nu o-aproak'e. Ş-u băgă să-ş l'a ahtea di fičòr şiună turnată bărbatu-su, mplină di draţĭ, acăţă s-plîngă şi să zg'i-lească, că taha fičorlu vru s-o-aruşneaḑă, vru s-u başe! Aeste tute minčùnĭ.

Aestu u pistipsì şi di nă-oară z-duţe la un ğil'àt şi-l' ḑîţe:

— Cît cafţî va-ţĭ daŭ, maşĭ s-tal' caplu a unùĭ om ţe va-ţĭ pitrèc mîne.

— D-ĭu va-l cunoscu? ntreabă ğil'atlu.

— Va-l cunoşti di pri zboàrile: Dă-ńĭ amînetea domnu-ńuĭ!

Anantă ḑuă, to-apirită, îl pitreaţe domnu-su pri fičòr la ğil'àt, să-l' caftă amînetea. Fičorlu hăbare nu ş-aveà, ţe l' se-aveà cruită. Tu ducă ìu s-ţea, treaţe pri ningă nă bisearcă dişcl'isă Cu tute-că s-aguńiseà, nîs ş-aduse aminte di cuvendă şi s-turnă să-şĭ facă cruţea şi s-aprindă nă ţeară tr-ağutòr.

Cum minduì, acşiţe feaţe. Aclò, va l'-u ḑîţĭ, amînă năoeamă.

Căţaoa di mul'are, di foc ţe-l' vineà, si scoală şi z-duţe la ğil'àt, z-veadă: l-tăl'è, i nu?

Aclò ĭu nk'isì, nîsă duse ma naintea fičorluĭ. Lu ntribă ğil'atlu:

— Lùcrulu pitricùt di bărbatu-ńu l-biţîşĭ?

— Nu-l biţìĭ, gri ğil'atlu, ma-l biţescu troară.

Aestu ş-o-aveà, că mul'area easte omlu tră tăl'are. Zmulḑe apala şi-l' l'a caplu.

După nîscîndă oară na-l şi fičorlu:

— Mi pitricù domnu-ńu si-ńĭ daĭ amînetea.

Ğil'atlu băgă caplu a mul'àril'eĭ t-un tastru şi-l' lu deade. Lo-aduse la domnu-su. Traḑe aestu, ţe z-veadă? Caplu a nicuk'îrăl'eĭ. Cîndu-l l'a domnu-su fičorlu di pri g'os, si-l' ḑîcă, cum s-tih'isì aestu lucru, fičorlu aspuse ndriptatea, ţe şi ştea;

cumu nk'isi să z-ducă la ğil'àt ş-cum calea s-turnă la bisearcă, c-acşì ş-acşì, tră treĭ cuvenĵî aveà dată cîte treĭ sute di lire şi tute anante.

Prămăteftul atumţea aduk'ì, că fičorlu no-avea faptă cătiguria ţe-l' făţeà mul'are-sa şi c-aestă ş-află, ţe căftà.

Ş-acşiţe fičorlu cu mînţîle acumpărate putù s-ascapă nimîcàt di l'undàr şi cum tră nicălcarea pînil'eĭ a domnu-suĭ şi tră amînarea la băsearcă ascăpă di tăl'are la ğil'àt,

Prămăteftul aţèl aveà nă feată. Cara viĵù cît bun easte fičorlu, l-isusì şi lu nerună cu feata, s-agìrşască foclu a nicuk'ìrăl'eĭ. La numtă aveà acl'imată tuţĭ oàspiţl'i. Tu oaspiţi erà ş-tată-su a fičorluĭ. Aestu lu ntribă, dit ţe loc easte ĵìnirle. Il' aspuse prămăteftul, că-ĭ fičòr fugàt di frica tată-suĭ de acasă, că ţe s-acùmpără treĭ cuvenĵî, tră treĭ sute de lire di la un Vel'u.

Tată-su di nă oară căĵù pri ĵinucl'i şi-l' căftă l'irtare a fičorluĭ, că nîs easte tată-su.

S-l'irtară, z-băşară şi apoea s-adunară t-un loc şi bîneaĵă ca ĵua ţea alba, cara s-nu muriră.

(Spus de Stama din Mălăcaşĭ, Tesalia.)

## 68. Feata cu mîńli tăl'ati.

Earà nă oară un amiră ş-aveà unà amirăroańi.

Nîşĭ aveà nă feată. Feata earà bunà, cu ìnima de-amalamă şi muşată-steauă! Părinţîl' u vrea ca ocl'il' din cap.

Di cum vreĭ, ĵî, tră mira lae a feàtăl'eĭ, amirăroańa u lo Dumniĵăŭ ş-armasi amirălu veduŭ. Jilì cît jilì amirălu şi-ş băgă lăĭle adoara. Nîs si nsură cu altă mul'ari.

Ağumsi feata cu nearcă. Treaca din casă a măràtil'eĭ di feată, di oara ţe j-băgă còr în casă nearca, nu se-aspuni di lae şi di corbă. Nearca mutreà cum di cum s-u k'ară.

Amirăluĭ îl' vińi si z-ducă tu polim. El u vrea feata di doauă orĭ ma multu di cum u vrea cîndu-l' bînà mă-sa. S-tuk'à tră nîsă di mprostu. De-aţeà, cîndu nk'isì si z-bată, alăsă zbor a mul'ari-saĭ, s-o-aĭbă angătàn, s-u mutrească, s-nu-l' lipsească ţivà, că ğueapi nu-l' da!

Nearca pînă s-fugă, aha! tuti va le-adară. Ş-cît fuĵì ami-

rălu, canda nu-l' dimîndă ţivă, i canda li ḑîsi la k'etri amirălu zboărili. A doaua-zĭ nearca, acl'imă doĭ arbinèşĭ, lă deadi feata şi lă dimîndă s-o-aducă m-păduri şi s-u tal'e şi s-l'-aducă şi semnul.

U loară mărata di feată şi u dùsiră tu nă păduri ş-t-un munti greŭ, ĭu niţi puĭl'i nu z-duc. Nîsă băgă s-plîngă şi si z-dirină, ca ş-cărnurli ţî si cutrimburà dipri tini. Laea nu ş-aveà vîru stepsu. Arbineşlor, lă si feaţi ńilă di nîsă şi si zburîră s-nu u vătămă, ma s-l'i tal'e maşĭ mîńli tră semnu. Acşì feàţiră şi nearca cîndu viḑù semnul, l'i si părù, căţaua, că-l' si lo nă k'atră di sti ìnimă: ahîntă lae ş-ahîntă nfărmăcoasă mul'ari ş-fu.

Cum o-adusi oara, că un h'il'ŭ-de-amiră, ḑua lantă, işì avinari. Aclò ĭu avinà, s-lo dipu dîra unuĭ ţerbu şi fuḑĭ ţerbul, fuḑĭ cîńl'i pri dinăpòĭ ş-alagă h'il'lu de-amiră s-lu vătămă, aoà s-lo-ağungă, aclò s-lo-ağungă, ağumse tu buriclu di păduri. Aoà cîńl'i alătrà, ma nu ca dipri ţerbu, ma ca di pri om. H'il'lu de-amiră minduì, că vah' s-curmă ţerbul şi căḑù. T-un adil'atic se-află aclò. Ţe si-l' veadă ocl'il'? Ţerbul turnàt către ĭu da soarli. Si ncl'inà ningă feata cu mîńli tăl'ati, ţe agăl'isì di plîngu.

H'il'lu de-amiră arcă tu vimtu şi se-apruk'è di feată, după ţe vîrg'ì cîńl'i s-no-alatră şi după ţe-l' angînă ningă nîs. Ţerbul ş-trapsi calea. Fičorlu-de-amiră l'-armasi mintea pri muşuteaţa feătăl'eĭ. Şcurti zboari, nîs îl' ḑîsi, că va-l' h'ibă mul'ari.

— Am cum s-h'iŭ nveastă la h'il'ŭ de-amiră ĭo, feată cu mîńli tăl'ati, ḑîsi ea mărata.

— Nu cîrteaşti, gri fičorlu de-amiră, acşì ńĭ fu căsmetea. H'il'lu di-amiră o-adusi acasă-l' tra s-u ncrună. G'ini ma ş-aoà j-băgă draclu coada. Muma h'il'luĭ de-amiră nu vrea s-avdă ĭuvaşĭuvà, ca feata cu mîńli tăl'ati, s-l'i h'ibă noră. Bună ma, ş-fičorlu earà h'il'lu a mă-saĭ: «i aestă, i mi vătăm.» Vrură nu vrură, s-feaţi cum vru fičorlu.

Nu tricù multu şi a h'il'luĭ de-amiră îl' vińi si z-ducă n-uspèţ l-amirălu. Aestu aveà acl'imată tuţĭ mărl'i, ţe-l' deàdiră ağutòr tu polim şi earà tată-su a feàtil'eĭ cu mîńli tăl'ati.

Tamàm cîndu h'il'lu de-amiră s-aflà pri measă, îl' loară

sihărik'i, că nveasta-l' feaţi doĭ fičòrĭ, ca soarli ş-ma muşàţĭ. Nîs nu lu ncăpeà casa di harauă.

Tu oară caftă carti ş-cundìl'ŭ şi scrie pri ḑinucl'u cîtră mă-sa, s-u mutreascâ, cum mutrescu ocl'il'.

Nearca, ţe s-aflà pri measă, cîndu vińi ştirea aestă, s-pălì di nă cali, că aoà nu cură lucru curàt şi că feata estă cu mîńli tăl'ati easti h'il'astra l'eĭ. H'èvrili o-acăţară di frică, că ştea nîsă: se-aflari bărbatu-su, maşĭ bunlu nu va s-pată nearca.

Ţe feaţi, ţe nu feaţi, că pînă nu băgă mîna pri cartea h'il'luĭ de-amiră, loclu nu o-acăţă. Ş-acşì, asparsi vula luĭ şi adră altă carti. Tu cartea estă ḑîţeà, s-u l'a feata deadùn cu fičorl'i şi s-o aducă tu pădurea d-ĭu o-aflară şi ninga cama nclo.

Muma fičorluĭ di amiră, viḑîndaluĭ dimîndarea h'il'-suĭ, nu şi ştea ţe s-facă, că, cu cît nu u vrea ma naintea, cu ahîntu no-aveà ĭu s-u bagă di vreari, cîndu viḑù cît bună easti şi ţe muşàţĭ fičòrĭ amintă. Durńà, apireà cu nveasta n-gură; ca nveasta mea no-ari vîră.

Cu tut-aestă cum s-easă di zborlu a h'il'luĭ di amìră. Cu ìnima frîmtă, u pitricù m-păduri.

Mărata-şĭ di feată, dipirată, dipirată, fără mîńĭ, cu ńiţl'i tu poală, plînḑeà di ţî se-arupeà ìnima; lăcrińle a l'eĭ cap dearîŭ; boaţea l'eĭ: cîntic di mortu.

Carĭ plîmsi-plîmsi, na ĭu-l' si spusi mira ca nă moaşi şi-l' ḑîsi:

— Ţe-aĭ, feata-ńĭ, di plînḑî ca dipri mortu?

— Am ţe bun am, lea mae, s-nu-ńĭ plîngu? fără mîńĭ, cu ńiţĭ îm poală, tu irńie greauă, carĭ i ca mini?

— Nu-ńĭ plînḑi, feata-ńĭ, ma ţîni scùticlu aestu s-ţ-anvîrteşti fičorl'i, ş-aunḑi-ţĭ mîńli cu ţară ascuk'ată treĭ orĭ şi va-ţi vìnă la loc!

Ună ḑîcă aestă moaşa şi niviḑută s-feaţi.

Feata feaţi cum u nviţă moaşa şi čudie! tu oară-l' vìńiră mîńli la loc. Ş-aştearsi ocl'ii' laea, ş-aplică ńiţli şi-l' apreadună z-doarmă.

S-u şcurtăm, feata bînă aoà multu g'ini; pădurea eară nicălcată, c-aveà di tuti: poami, urḑîţĭ, ştieĭ, că di foame nu trăḑeà. Bînà!

H'il'lu-de-amiră nu vru s-şaḑă multu la uspèţ, că l'-imnà

mintea la scumpa luĭ. Acşì, trapsì şi tră vîră siptămînă ağumsi acasă-l'. Protlu graĭŭ a luĭ, cît discălică, fu:

— Nveasta ń-o-avèţĭ g'ini?

Cîndu l'-aspùsiră, că ea ş-ea ţe cură, si-l' cadă k'ìcută greauă a luĭ! Ahît arăŭ îl' vińi. Plîmsi, vîrg'ì, ncăčè lumea tută, că nu-şĭ dişcl'isiră ocl'il', cîndu aleàpsiră cartea, z-veadă, că nu-ĭ di la nîs, din cot tuti! lucru faptu.

Plîngul şi susk'irărli tricuti, dimîndă s-l'i ndreagă calu s-easă ningă nă oară m-păduri, că nacă va Dumniḑă di ş-o- află scumpa.

Semnu di Dumniḑă: nu ağumsi g'ìni tu păduri şi cîńl'i ndreptu: gap-gup! gap-gup! lu scoàsiră tamàm la nveasta luĭ? Mare-l' fu čudia cîndu o-află cu mîńĭ. Acăţă el s-u părăcălseascâ s-lu l'artă, că altă scriè nîs, altă carti ağumsi la mă-sa, în cot! Feata graĭŭ nu scuteà din gură. Amuţĭ' ca k'atra.

Măratlu di h'il'ŭ-di-amiră l'i si frîmsi ìnima.

Nîsă maxùs s-feaţi mută, z-veadă cît u va.

H'il'lu di amiră gri atumţea:

— Nu cîrteaşti, las h'ibă şi mută, că tut a mea va h'ĭi; Dumniḑăŭ ţe z-deadi mîńĭ, va-ţĭ da şi gură.

Soacra, carĭ o-adùsiră a casă şi u viḑù cu mîńĭ, nu ştià ţe si-l' cama facă di haraŭă. Ma cîndu-l' ḑîsiră, că-ĭ mută, canda căḑù casa di o-apitrusì, ahîntu greŭ îl' vińi.

— Ţe-că, ḑîsi ş-nîsă, Dumniḑăŭ ţe-l' deadi mîńĭ, mari si-l' h'ibă numa, şi gură va-l' da!

H'il'lu di amiră tră tuti aesti, că ş-află mul'area, că amintă doĭ h'il', deadi nă beari. Acl'imă, cum lo-aduţeà arada, tuţĭ amiraţl'i oaspiţĭ, acl'imă şi tatăl a feàtil'eĭ.

Aclò ĭu eara-l' tuţĭ pri measă, mărata di nveastă fără gură, cara ş-viḑù părìntili, niviḑùt nă etă ntreagă, nu putù s-aravdă, ma tuşè treĭ orĭ şi taha atumţea-l' vińi gura di nă oară. Bearea ţînù ninga treĭ ḑîli.

Pri measă, tră triţearea oara, tuţĭ prindeà z-ḑîcă cîti nă părăvulie, cîti un părămìθ, caθi un ţe ştea. Ḑîsiră tuţĭ şi vińi oara z-ḑicâ şi nveasta h'il'luĭ de-amiră.

Ea şi mbăirăună cîtiună tut ţe-ş trapsi, cum u loară Arbineşl'i, cum u dùsiră m-păduri, cum îl' tăl'ară mîńli, cum o-află h'il'lu di amiră şi tutiună diună şi cum tu soni, cara

z-vor să nveaţă carĭ fu feata ţea, si ştibă toţĭ că-ĭ nîsă şi că tatăl a l'eĭ easte aţèl din coh'e.

Tată-su, foc, acăţă de aumsi nearcă-sa cu cătrani şi k'isă şi carĭ îl' deadi foc, scrum s-aleapsi di ea!

Tată-su, cum eara auş, dipusi dipi scamnu şi băgă ţinir-su.

(Spus de sor-mea Mia Damaşoti din Avela, Epir.)

## 69. Feata cu mîńle tăl'ate.

(Variantă)

Ţe ş-erà, ţe nu ş-erà.

Erà unoară un văsil'è, cu numa Griva. Văsilia luĭ erà mare cît traţe loclu. Bana ţe duţeà nîs erà dulţe ca ńarea şi bună ca rihatea. Tu văsilia luĭ om fur ş-om slab nu bînà. Văsil'azl'i de avarliga nu cutiţà dìntile si ş-arîmă di el, nu s-facă polim şi si z-bată cu Griva. Lu ştià cît ğone easte ţe-l' poate k'alea, de-aţeà şideà ca nîşte cătuşe.

N-casă bùnile tute le-aveà: nsurât erà, fumeal'e l'-deade Dumniţă nă feată, nu-l dureà caplu tră ţivà. Ma carĭ alasă Dumniţă fără cripare ş-fără dor tu lumea estă? Aşè ş-al Griva l'-vine nă mare greaţă pri cap: l'-căţù amirăroańa greŭ lînţità. D-ĭu no-aduţe Griva văţărĭ, d-ĭu nu poartă filozuh', cîţĭ oamińĭ nu ntribă, ţe nu-l' feaţe, ţe nu-l' deade z-bea, ma din cot! Vîrnu nu putù s-l'-află vitria, ţivà nu-l' ağută a mărătil'eĭ de-amirăroańe! După ţe trapse cît trapse, ncl'ise ocl'il' nă ţuă şi nu-l' dişcl'ise a doara!

Plîmse amirălu, plîmse feata, plîmse nă duńae ntreagă, ma ţivà! Lăcrińle nu turnară vîră di la groapă.

U ţînù jalea Griva cît u ţînù, ca vîrnu an, ma de-apoea, cara viţù, că amirăril'a nu s-ţîne c-un stur, si nsură cu nă vèduă; ş-apoea casa vrea ţîneare, feata erà ńică tra s-mutreascà di nicuk'irată.

Ma aestă mul'are no-aveà hărle alîntèĭ, că ş-erà anàpudă ş-lae; fărmàc scuteà din gură cîndu dişcl'ideà gura. Cu feata amirăluĭ nu ş-aveà treacă ičĭ: cîndu u videà, canda ş-videà h'icàtile, ahîntu cătrane l'i si păreà.

Griva li videà tute, ma mutreà s-lă bagă căpak'e, s-nu s-avdă tu lume, ca omlu ţe ndiseaşte. Nîs, ca tată, cîndu u

videà feata mvirinată di gràile a nearcă-saĭ, mutreà cum di cum s-l'i aspună vreare cît cama multă, tra s-l'i ndulţească bana şi s-agîrşască fărmăţile ş-lăeţle a neàrcăl'eĭ.

De aestă nearca turbà cama multu, că-l' păreà, că Griva are ma multă vreare tră feată di cît tră mul'are. De-aestă h'irbeà pi feată ş-cama multu.

Tricură ańĭ aşiţe pînă-l' vine al Griva, s-ńargă să z-bată. Nu ştiŭ cum, un amiră di ningă amirăril'a luĭ mută cap şi Griva duse s-l'i k'iseaḑă pipèr în cap, ta s-l'i vînă mintea, si ştibă cu carĭ are s-facă.

Tu fugă Griva gri a mul'ari-saĭ ma nclo şi-l' ḑîse:

— Avḑă-me mul'are! Mine tora trag tu polim. Nu si ştie: mi tornu i nu mi tornu, că pòlimlu multe are. Ţ-alàs tu mînle a tale feata, s-o-aĭ angătàn şi z-vă vreţĭ ca doauă surărĭ. S-no-avdu zboare, s-no-avdu ncăčèrĭ.

Apoea gri ş-a feàtil'eĭ la nă parte ş-u nviţă cum si s-poartă cu nearcă-sa, cum s-o ascultă, cum s-nu le-ağungă zboàrile a l'eĭ ş-cum s-tacă nîsă şi să s-facă totna cama ńică, carĭ s-ḑîcă nearcă-sa şi vîră zbor cama nsus.

— G'ine! ḑîse mărata di feată, că nîsă erà di ştiùtile.

Cît ascăpită după ḑeană Griva şi nearca ţea căţaua, canda-l' ḑîse amirălu: «Mutreà, cum va fug s-u l'aĭ şi s-u vaţîńĭ feata!» Că ţe-adră nîsă? U lo feata ş-u deade la doĭ aràk' ş-lă ḑîse: «Loaţ-u, duţèţĭ-u tu pădure, vătămàţĭ-o ş-a-duţèţĭ-ńi semnul, că-ĭ moartă, că ğueape nu daţĭ.»

Arak'l'i c-aràk': u loară, o-adùsiră tu nă pădure stufoasă, ntunicoasă. Čičòr di om no-aveà călcată pre-aclò, di cîndu lumea! Cît o adùsiră aclò, scoase unlu coarda şi-l' ḑîse a feàtăl'eĭ:

— Fă-ţĭ cruţea, că va s-morĭ! Ahîtu ţĭ-fu!

Feata băgă boaţea ş-apîrńì s-plîngă, si zg'ilească şi s-l'i cură lăcîrńile fîntînă şi s-pălăcărsească:

— Nu mi tăl'àţĭ, aşè z-vă nk'irdăsìţĭ bana! Nu-ńĭ mi tăl'àţĭ, aşè z-v-avèţĭ fumeal'a!

Lă si mul'è ìnima arak'lor di plîngul şi di susk'irărle amuşàtil'eĭ feată. Ma cum s-facă, că prindeà s-aducă semnu l-amirăroańa!

— Curbane, îl' ḑî'siră nîşĭ, s-nu ti tăl'èm ḑîţĭ tîne, ma cum s-nă turnăm fără semnu a casă.

Atumţea lăita ş-tuk'ita ş-tease mîńle si-l' li tal'e tră semnu şi s-o-alasă cu bană.

Il' li dùsiră amirăroàńil'eĭ mîńle tăl'ate di la cot ş-aestă li lo ş-li băgă tu nă sinduk'e şi cîte orĭ ş-aduţeà aminte de feată, z-duţeà ş-mîşcà mîńle de inate, ahîtă turbare ş-ahîtă urbare l'-aveà.

Feata, plîmtă, dipirată armase sìngură tu irńie. Ntunicată aveà g'ine, sìngură erà, om nu triţeà pre-aclò, că di frica laea perlu l'i si zbărleà dipri nîsă- Ţi s-facă ? Ţi cale s-l'a ş-ĭu s-easă, nu şi şteà. Cum earà curmată şi tuk'ită di cîte- l' tricură pri cap, s-andrupă di un bučum, să s-minduească puţăn. Aclò ĭu s-arăḑîmă, u fură somnul ş-agîrşì di durńì.

Alantă ḑuă amirălu cu carĭ va z-băteà Griva işì z-veadă lòcurle şi tricù prìt pădurea ţea. Cum ńirḑeà n-calàr, veade îm pade k'ìcute di sînḑe. S-l'a sînḑile sînḑile ş-ağunḑe pînă la bùčumlu ĭu durńà featа. S-čuduì multu, cîndu viḑù tu irńie nă feată aşè mviscută, tu strańe de-amiràḑĭ ş-cu mîńle tăl'ate. Duk'ì, că nîşte va s-cură aoà. U diştiptă ş-u ntribă, ţe caftă aoà, d-ĭu vine ş-carĭ easte. Feata, cu lăcrińle ca prună, l'i aspuse tute ună cîte ună, cum îl' murì mă-sa, cum nu bănà g'ine cu nearcă-să, ş-cum o-adùsiră arak'l'i m-pădure şi-l' tăl'ară mîńle.

Amirălu tinir erà, ğone arà, ş-ahtare feată muşată cu ţeara s-alăgà, nu o-aflà. De-aţea u lo acasă şi si ncrună cu ea. Feaţe numta şi trapse ş-nîs tu polim, că ḑîsem, vrea z-băteà cu Griva.

Tu fugă-l' ḑîse a mă-saĭ, s o-aìbă featа ngătàn şi s-l'i scrie cara s-amintă ţivà fumeal'e, aĭ că fičòr, aĭ că feată fure.

Di om-om işì zborlu, că featа-l Griva bîneaḑă ş-că-ĭ mărtată cu amirălu di ningă văsilia-al Griva

Ağumse hăbarea estă ş-la ureacl'a neàrcăl'eĭ, mul'area-l Griva. Ea li umplù multu, cîndu nviţă, că featа bîneaḑă ş-mîcà h'àrile di inate. J-vătămă mintea ţe j-vătămă şi putù s-acùmpără oàmińl'i ţe-aduţeà cărţîle amirăluĭ viţìn la featа cu mîńle tăl'ate ş-lă ḑîse: tute cărţîle s-li treacă prit mîna l'eĭ şi cărţîle amirăluĭ ş-aţeale di la muma şi nveasta amirăluĭ.

Featа tu k'irolu aţèl amintă un fičòr cu steaua tu frîmte ş-cu soarle tu k'eptu Soacăr-sa, mplină di harauă, lo ş-pitricù carte a h'il'-suĭ, că nveasta aşè ş-aşè, feaţe fičòr-semnu!

G'ine ma cartea tricù prit mîna neàrcăl'eĭ. Aestă u dişcl'ise, o-aleapse şi carĭ viḑù hăbarea ţea buna, o-arupse şi scrise altă, ĭu ḑîţeà:

— H'li'lu a ńeŭ, căţaŭă loaşĭ, căţălùş feaţe ma g'ine-ĭ si-l vătămăm, macă vreĭ s-nu n-aruşnăm.

Amirălu, cîndu aleapse cartea şi viḑù ţe l'i scrie mă-sa, căḑù pri greauă minduire şi pri greauă nvirinare. Apoea lo cundil'lu, acoala şi adră nă carte cîtră mă-sa şi-l' ḑîse:

— Nu-ĭ ţivà, scumpă mumă, că-ĭ lùcurlu al Dumniḑă, macă nveasta-ńĭ feaţe căţălùş, cum ḑîţĭ! Nu u nvirină ş-tine, că l'-ağunḑe criparea ţe are!

Ş-aestă carte o-arupse nearca ş-pitricù altă tu carĭ ḑîţeà: s-ardă čireaplu di 7 orĭ şi s-o-arucă nveasta-l' dadùn cu fičorlu tu čireàp s-ardă.

Si nvirină multu mă-sa, cîndu aleapse gràile dit carte, că nîsă se-aştiptà la zboare bune, la zboare dulţe ş-hărioase de la h'il'-su ş-nîs ţe l'i scrià?

Că-ţe? De! mintea l'eĭ şcurtă nu puteà s-aduk'ască. Tora nu ştea cum s-facă. S-o-ardă? ńilă greauă: ţe-aveà faptă nveastă l'eĭ? Ţe-aveà faptă ńiclu a l'eĭ, un semnu di fičòr cum tu sute de añĭ nu-ĭ unlu? S-nu o-ardă? — l'-erà frică.

S-minduì, s-minduì şi apoea ţe-l' vine tu minte, aĭ s-u l'aŭ şi s-o-adùc de-adùn cu fičorlu eara tu pădure ĭu ş-erà şi z-bagă Dumniḑăŭ mînă pri nîsă, că a l'eĭ nu-l' faţe ìnima.

Cum ḑîse, aşiţe ş-feaţe. U lo ş-u duse tu pădure.

Pòlimlu trîş atumţea bitisì ş-amirălu Griva fu frîmtu şi bărbatlu a nveàstil'eĭ fără mîńĭ s-turnă acasă, că acasă l'-erà mintea luĭ. Ni discălicată ntribă nîs mă-sa, cum di-l' feaţe nveasta căţălùş?

— Cum căţălùş, h'il'ŭ? Mine-ţĭ pitricùĭ carte, că niveasta feaţe un fičòr semnu: cu steaua tu frîmte ş-cu soarle tu k'eptu, di ţĭ-erà harauă s-lu veḑĭ?

Scoate cartea amirălu, l'-u spune a mă-saĭ, aestă dĭ-unăoară cunuscù, că nu-ĭ munḑa l'eĭ. Scoate ş-nîsă cartea di la h'il'-su, mutreaşte aestu, cunuscù, că nu-ĭ cundil'lu a luĭ. Bagă mă-sa ş-l'-aspune, că ea nu o arse, ma că u pitricù diznòŭ îm pădure.

— Tora u voĭ s-ńĭ-o-aduţèţĭ aoà! ursì amirălu. O-aflară ş-o-adùsiră.

Nveasta amirălui, cîndu l'-aspùsiră ţe cură, aduk'ì, că tute aeste va le aìbă faptă nearcă-sa. Acaţă oamiń'i ţe-aduţeà cărţîle, l'i stringu se-aspună, ţe turlie, cărţîle se-alăxiră? carì mîcară şcoplu, aspùsiră, cum nă mul'are aşè ş-aşè, l'-arîse.

Tr-aţeà amirălu cu nveasta luì intră tu cućie ş-cu oaste multă z-duse si z-veadă cu amirălu Griva, cu tut că lo-aveà azvimtă. Griva, cîndu-l viḑù cu h'il'i-sa, nu ştià ţe s-cama facă di harauă. Nîs u ştià di multu dusă tu lumea lantă. Seara feaţe beare mare ş-acl'imă tuţì domńil' mărì la measă. Feata atumţea aspuse ţe l' trapse k'alea di nearcă-sa, cum u pitricù s-u vàtămă ş-tute alante şi Griva, ţe no-aveà hăbare di ţivà pîn-atumţea, u leagă mul'are-sa di coḑle a doì cal' ğońì ş-apoea lă da cîte ună sti căpul'e ş-unlu apucă cîtră tu data soarluì, alantu cîtră tu ascăpitata şi aşè ş-u feàţiră mul'area bucăţì-bucăţì.

(Comunicat de elevul din cl. III Nicolae Pavacio din Coriţa, Albania 1895.)

## 70. Fićorlu di amirá şi mìrili.

Erà ţe nu ş-erà; erà un-oară un amirá, ţe tut si nclinà la Dumniḑăŭ şi-l' ḑîţeà:

— Dă-ńì, doamne, ş-a ńia un fićòr! Dă-ńì, Doamne, ş-a ńia un fićòr! că sìngurlu dor a luì aistu erà.

Dumniḑăŭ l'-deade un fićòr s-nu ş-o-aìbă căìmò tu bană-l'.

Tu treìle serì vińiră àlbile treì, s-l'i bagă a treà seară şi să-l scrie ditru soarte pîn tu moarte.

Una miră ḑîse naintea l'eì:

— Surărì, o-aflu cu cale si-l' dăm bană lungă, că unu ş-tot i la părinţî,

Mira di mesi gri ş-ea:

— Mintea ńì-u va si-l' băgăm maşì niscînte ḑîle, tra s-nu doară şi s-nu frigă moartea luì.

Mira ţea ńica u tăl'è čoara şi gri:

— Ţe li vreţì ş-aţeale ş-aţeale, las bîneaḑă unsprăv'ing'iţì de-ańì, şi s-moară plîmtu şi jilìt di nă lume ntreagă, cum prinde a unuì h'il'ŭ di domnu mare.

Ahît mìrile, lo-àrsiră pri nare şi niviḑute, neavḑîte s-feàţiră.

Cîndu h'il'lu de-amiră umplù 21 di ańì, amirălu lu nsură

cu nă h'il'e di altu amiră, cum l'-u duţeà arada. Ncl'ideà tamàm unsprăvîng'iţl'i ańĭ, cîndu s-turnà cu nveasta acasă-lă şi ağùmsiră s-treacă un arîŭ.

Tuţĭ îl tricură fără s-pată ţivà ş-cu pal'u-cal', ş-cîndu fu să-l treacă h'il'lu de-amiră cu calu a luĭ azbuĭrătòr, ţe mîcà loclu, cum o-aduse oara, că-ş căḑù şi s-nică.

Tràpsiră di cu scoàsiră nafoară şi s-avḑî ńilă tora? Plîngute, zg'îcute şi dipirărĭ ţe cutrimburà loclu!

Mărata luĭ di nveastă nu-l' se-astinḑeà foclu!

Aclò ĭu plînḑeà ş-uhtà dit frînḑîle dit hicàt, ḑîţeà ńicuzana:

— Miră lae a mea, cum nu-ţĭ tal' di ḑîlile a meale, si-l' daĭ a ğòniluĭ!

Mira o-avḑî şi-ş feaţe di ìnimă; tăl'è ḑaţe ańĭ de-a l'eĭ şi-l' deade a ğòniluĭ şi aestu ańviè unăşună. tea s-moară dipu ḑaţe ańĭ, cît l'-erà ursita.

(Spus de Mia Adam, Vlaho-Clisură, Macedonia.)

## 71. Muta.

Erà nă oară ş-tu nă etă.

Ţe ş-erà? Ş-erà un măràt di tată, un aùş, ţe ş-aveà treĭ feate. Doàule ca doàuă, ma treea soaţă no-aveà n-lume tu minte ş-tu muşuteaţă. Aestă erà cama ńica. Să-l' ţem numa ńica-Tănica.

Z-vidèţĭ tora!

Il' vine a măratluĭ de-aùş să z-ducă tu polim. Ş-el erà aùş, ş-el nu-ş puteà, ş-a luĭ nu l' si duţeà. Şideà ş-cripà măratlu de-aùş. Şideà şi cripà, cripà ca nîs ţe nu vrea şi tut s-mindueà măratlu di pap, cum s-easă cu faţă curată! C-acşì erà tu k'irolu aţèl: o-aveà to-arşine s-fugă dit polim. Di caθe casă prindeà z-ducă un insu.

Ş-tora lăitlu aùş necă pîne n-gură nu-l' si băgà di arăŭ şi di greŭ. Ş-aclò ĭu s-mindueà, cu mintea ḑîţeà:

— Nu mi vru Dumniḑăŭ, nu! Carĭ s-me-aveà vrută, tu treĭ feate, vrea-ńĭ aveà dată ş-un mascur. Şi s-aveàm un ğone tora, nu vrea-ńĭ crep, nu vrea-ńĭ mîc bana!

Auşlu intrà, işà ş-loclu nu lo-aveà.

Feata ţea marea, cara-l viḑù minduìt ş-cîrtìt, stătù şi lu ntribă:

— Nu-ńĭ ḑiţĭ, tată, ţe h'iĭ acşì dipùs, canda ţî si nicară cărăvle?

— Ţe s-nu-ńĭ h'iŭ, scumpă, că me-acl'imară tu polim ş-ĭo, om aùş, cum s-mi duc? Pot s-aravdu căvală?

Lăita di mărtătoare s-aştiptà s-l'i ḑîcă, că nîs creapă s-u mărită, ş-necă lo, necă alăsă, ma l'-u tăcînì:

— Ba! ţe tată-ţĭ fuşĭ tine? Io ńĭ-o aveàm, că mintueşti ş-crek' s-mi mărìţĭ ş-tine crek' că te acl'imară tu polim! Ţe laĭu ş-corbu di tată-ţĭ fuşĭ!

Tatăl lu ngrupă loclu de niprucupsita feată. Ahtărĭ grae să-l' greascâ? Cum ţi-s h'ibă, părinţîl' vor tińisire. Carişte l' ḑîse, nu-l' ḑîse ţivà, Dumniḑăŭ ştie.

Ş-auşlu di cîrtìt ma cîrtìt s-feaţe. Fărmàc! buḑă-cripată!

Năpòĭ loclu nu-l acăţà. Cu caplu spinḑurât ş-cu mîńle di năpoĭ, imnà de-aclò pîn aclò, fără minte n-cap.

Tră nθeamă oară vińe feata di mese şi-l' ḑiţe:

— Nu ńĭ-aspùńĭ, afende, ţe nu te-are loclu? Ţe scutură greàŭă ţĭ vińe pri cap, di parĭ ahîntu minduìt.

Auşlu ţe o-aveà mîcată păpara li mari, u mutrì nă oară di la cap pîn la čoare şi-l' ḑîse:

— Mutrea-ţĭ lùcurlu, feata mea, c-aestă nu-ĭ furcă şi scamnu! Aestă-í scutură bărbătească.

G'ine ma feata ca Evă: Cîtu-l' ḑiţe vîrnă ţivà, cu ahît cama multu s-angreacă.

— Va-ńi aspùńĭ, va-nĭ aspùńĭ! L'-aspuse auşlu:

— E! ţe s-h'ibă? Me-acl'imară tu polim. Om auş h'im, cum s-mi duc? Crep ş-plăscînescu, că nu h'im tu ńate s-mi duc ağutòr l-amirălu!

Ş-aestă, aclò s-l'i h'ibă, ni ma nsus, ni ma ng'os, ma l'-u cărţînì a papluĭ!

— Ba! ţe tată laĭu, ţe tată corbu ţĭ-fuşĭ? Nacă va ti mindueşti s-nă scoţĭ din casă, ma traḑĭ criparea pòlimluĭ!

Auşlu ca aùş! U munḑusì ş-o alăsă ş-niprucupsita estă.

Nu tricù multu puţîn şi vine ş-ńica-Tănica. Lu ntreabă nîsă:

— Tată? Canda nu h'iĭ tine? Ţe-aĭ di crek'?

— Nu mi ntreabă, feata-ńĭ, că dure-ńĭ suntu fărmăţile ţe-am!

— Ba! tată, aĭ fărmaţe şi no-aspùńĭ? Tră ţe n-aĭ pri noĭ, macă nu tră bun ş-arăŭ? Omlu tu slab caftă oamińĭ ş-părigurie.

Ş-acăţă ńica cu graĭu dulţe ş-cu zboare ştiute, s-l'i da de-aoà, s-l'i da de-acloţe, s-lu discoasă pînă-l feaţe, di dişcl'ise gură.

Paplu l'i ca se-aspăreà ocl'ul s-nu lu nvirină ş-aestă cama multu, ca surărle ma mărí, ma nu fu acşiţe. Aestă,ună l'-aspuse ţe cură, şi-l' gri:

— Nu ţ-u mîcă ìnima tată! Io ńĭ-o-aveàm, că s-nu h'ibă vîră lucru greŭ! Cap di om nu-ĭ. Aestu-ĭ lucru cu vítrie! Na, ĭo mi duc tu loclu a tăŭ.

— Ma cum s-ti duţi h'il'e, că tine h'iĭ feată.

— Ţe vaĭ ḑîcă! Mi duc şi s-nu ţĭ h'ibă mintea dip! Noam fricǎ di ţivà.

Auşlu, cara viḑù că Tănica u ligă la ducă, u nviscù tu strańe guneşti, îl' k'ică apala di guşe, îl' deade un cal ş-u pitricù oară-l' bună tu polim, tu loclu a luĭ.

Calea ĭu z-duţeà feata ş-află un ğone. Aestu erà h'il'u de-amiră. Lo-aveà cl'imată ş-pri nîs amirălu tu polim. Cara s-cunuscură, di zbor-zbor, ş-loară vreare un co-alantu. G'inema h'il'lu de-amiră, dup-adil'aticlu a feàtil'eĭ, după boaţe, după seamne, l'i si părù ma multu că-ĭ feată. L-intră şubee că nîşte cură anàmisa. Nîs, îl' ḑîse ş-a mă-saĭ, că l'-u va mintea, s-h'ibă feată fičorlu aestu!

Mă-sa tut lu nviţà cum s-u caftă. Acşì, nă oară u xităsì la păzare. Z-dusiră s-acùmpără şi fičorlu u trăḑeà la lucre mul'ireşti, ma nîsă, pira, tut la tufèk', l-apăl' ş-la cuţute trăḑeà.

Altă oară l'-băgă vasilicò sum căpitùńŭ, ma feata dişteaptă, cum feaţe, cum adră, că vasilcolu a l'eĭ işì cama uscàt de a h'il'luĭ de-amiră,

Altă oară o-acl'imă la rîu să si scaldă. Feata nu vrea prota şi ḑîţeà, că nîsă-ĭ dit munte şi nu şti ne s-noată, ne să mplăteascà.

G'ine-ma h'il'lu de-amiră:

— Va ńĭ-u faţĭ k'efea, va ńĭ-u faţĭ k'efea, că nu-ĭ apă multă, arîŭ easte.

Carĭ viḑù feata, că nu u scoate n-cap şi că pînă aoaţe l' fură minčuńle, s-astraḑe to-arîŭ cu tut cal şi dinàparte s-a

flă. Nisă nu şi scoase ne straňe, ne ţivà. Cara tricù didinde de-arîŭ, îl' gri a fičòrluĭ de-amirà:

— Ea ńĭ ţîţile!
ea-ńĭ cusìţile!

Şi scutură caplu nă oară şi-l' căḑù perča hrisusità pînă lu ḑinucl'u.

Fičorlu scoate nelu de-amàlamă, lo-astraḑe pri feată şi o-agudeaşte pri dinte. Dìntile unăşună s-hrisusì.

Feata fuḑì, s-turnă tu loc-l'i.

A fičorluĭ de-amirà îl' k'icà tu ìnimă. S-turnă a casă şi după ţe l'-aspuse a mă-saĭ, că nîs nu s-arîdeà, cîndu ţea, că-ĭ feată, si dizviscù şi s-adră fusàr. Apoea cu fùsile ş-cu culìstrile acăţă s-imnă di hoară-hoară şi z-greascà:

— Carì l'a fuse!
aĭ că duse!
culistră,
mulistră!

După ţe-l turnă corbul ş-măratlu loclu di partea nantă, ağumse tu hoara papluĭ, la feata.

Feata, cum avḑî culistră-mulistră, işì c-un ling'èr di mel'u s-acùmpără. Fičorlu de-amirà u cunoscù, cum u viḑù. Cîndu feata lo s-toarnă mel'lu tu saclu a luĭ, el s-prifeaţe, că nu-l' bagă oară şi acşì l'-cade ling'erlu şi z-vearsă mel'lu. Apoea z-băgă s-lo-adună gărnùţ di gărnùţ. Feata vru s-l'-aducă altu mel'u, ma nîs nu vru:

— Aestu-ńĭ fu căsmetea.

Acşiţe fičorlu de-amirà ntunicà la feata ş-armase z-doarmă la nîsă. Noaptea fičorlu de-amirà, si scoală ş-agalea-galea, arape feata, u bagă tu sac, căvală şi fuḑì frătìc, s-nu n-ağungă.

Vaĭ erà cîtră de-anḑare! Ağùmsirà tu nă màrḑine di nă hoară şi cucoţl'i acăţară s-cîntă apirita. Feata l'-avḑî şi gri:

— Nu nă sculăm tată, că apirì? No-avḑî cucoţl'i al puştu de-amirà cum cîntă?

Ş-o-aveà scumpa, că-ĭ acasă! nu şi ştea, că-ĭ tu saclu al amirà. Aestu avḑîndaluĭ anğurarea li featà, l'-u tăcînì:

— Aclo s-ţă h'ibă, făr-arşine!

Feata dipri boaţe-l cunuscù şi canda u ngrupă loclu de

aruşine, di graĭlu niminduĭt a l'eĭ. De-arşine amuţĭ' dit minuta ţea şi graĭu nu scoase.

Cu tut-aestă amirălu bînă cu nîsă şi aştiptă s-u facă săşĭ alăxească mintea ḑuă cu ḑuă. Acşiţe arucutiră aproape teĭ aṅĭ. A h'il'luĭ de amiră l'i se-aurî', îl' viṅe la năr'ĭ, cu tută vrearea ţe-l' aveà, viḑîndaluĭ caplu di grij a feàtil'eĭ, şi băgă s-adară altă nveastă, cara viḑù, că nu va z-greascĕ.

Aclò ĭu vrea să nsoară nîpòĭ h'il'lu de-amiră, băgă s-u tirănseascĕ pri mărata de Tănicĕ. Ţe tiràṅŭ s-l'i facă? Il' ḑîţe:

— Mută! s-porţî apă cu ţirlu şi s-aruvinèḑî (pruscuk'eşti) calea tută di la gambrolu pîn la nveasta.

Feata işì nafoară şi acăţă s-plîngă şi să-ş adună sùflitlu ca laea. Aclò ĭu plînḑeà, l'-ease nă moaşe, mira l'eĭ, şi u ntreabă:

— Ţe-ṅĭ aĭ, feată, di ţĭ-asparḑi ocl'il'?

— Ţe s-no-am laea di mine, că acşì ş-acşì!

Maea l'-ḑîse s-nu plîngă, ma s-l'a ţirlu tu mînă şi s-pruscuk'ască calea. Ş-apoea angînă maea puĭl'i al Dumniḑăŭ şi z-gl'inară tu ţir şi li umplură tute gùvile. Acşì feata ş-aruvină calea.

Apoea l' ḑîse h'il'lu de-amiră s-o-arneascĕ calea.

Nîpòĭ l'-işì maea şi co-ağutorlu al Dumniḑăŭ trapse un vimtu di ţĭ-u feaţe calea vilie!

Haĭde-haĭde, viṅe oara di ncrunare. La tuţĭ împîrţîră ţerĭ s-ardă, ali mute l'-deàdiră ḑadă tu mînă ş-l'-u ligară s-nu o-arucă m-pade. Carĭ arse ḑada, acăţară s-l'-ardă ḑeàditle a mărătil'eĭ ş-a còrbăl'eĭ di feate şi tută duṅaua l'i grea!

— Arsişĭ mută,
mută ş-k'irută!

Ş-arîdeà tuţĭ di mărata feată, ş-arîse şi nveasta-nao di sum curună:

— Arsişĭ mută,
mută ş-k'irută!

Mărata di Tănicĕ nu cama putù z-dănisească şi gri:

— Lae ş-corbă să-ṅĭ ti ved,
că-ţĭ ded mùnḑîle, că-ţĭ ded!
tră un graĭu, treĭ aṅĭ nu griĭ,
ş-ca nă mută ṅĭ-amuţîĭ!

ş-tine nincrunată g'ine,
va s-ţă baţĭ peză di mine!
puĭl'u s-ti faţĭ ş-prit cărpitură,
să-ţi azboàĭrĭ, aspartă gură.

Şi nveasta-noăuă, di blăstemlu ali mute, s-feaţe alîndură di nă oară şi azbuiră prit cripitură [cărpitură] şi nu s-turnă de-adoară. Muta de-atumţea gri şi h'il'lu de-amiră ş-u lo tră nveastă şi tute tricùtile s-agîrşiră.

(Spus de sor-mea Mia Damaşoti, Avela, Epir.)

## 72. Capra i Luţeàfirle.

Ş-erà, ţe nu ş-erà.

Erà un oară un văsil'è multu avùt. Avearea luĭ loc s-u bagă no-aveà. Tute bùnile di la Dumniḑă le-aveà. Ţe no-aveà, erà fumeal'e. Acşì vru Dumniḑăŭ, s-no-alasă om fîră pènură tu ìnimă.

Măratlu di văsil'è, cîndu videà, cum ańl'i trec şi s-arucutescu, şi cîndu mindueà, cu ańl'i čoara omluĭ se-adună aţia de-aţia ş-ca mîne va-l' da dol'i a prèftuluĭ, loclu nu lo-acăţà. Nu-l' erà luĭ că vreaĭ moară, că vîră no-ascapă di moarte, ma l'-erà, că-l' se-astinḑe casa, şi că no-alasă h'il'ŭ si-l' poartă numă şi s-l'-afumă uğaclu!

Şi acăţă măratlu di văsil'è să si ncl'ină la Dumniḑă şi s-lu părăcălseascà:

— Dă-ńĭ, Doamne, ş-a ńia un suflit, şi las h'ibă ş-capră!

Dumniḑăŭ îl' deade nă feată, ma cu k'alea di capră.

Văsil'elu nu ḑîse, că nu u va! o-aştiptă cu ìnima dişcl'isă, îl' băgăună mul'are s-mutreascà di nîsă şi u vrea ş-u mutreà ca nă feată. Trimură tră capră cama multu di tră tute lùcrile ţe-l' aveà dată Dumniḑă.

Aestă nu ş-erà capră. Maşĭ ḑua cît ţîneà k'alea di capră pri nîsă, păreà capră. Seara, cîndu z dizvişteà, erà ma muşată ca na ḑînă, ma muşată di Faţa-Locluĭ!

Cari-şte cum,—că părămiθlu a mel easte şcurtu, că ş-mumea cîndu erà greaŭă o-ariseà şcùrtile lucre,— u viḑù un ğone-aleptu şi-l' căḑù tu ìnimă. Nu mîcà, nu beà, nu durńà, fără s-nu h'ibă cu mintea la nîsă.

Cara-l' viňe oara tră nsurare a h'il'luĭ de-amiră, că h'il'ŭ de-amiră ş-erà aleptul-ğone, acăţară s-l'-aducă feate de văsil'àţĭ, di amiràţĭ, di domńi mărĭ, muşate, cu tute hărle, ma h'il'lu de-amiră ḑîţeà, că vîră nu l'-u l'a ocl'ul.

Cara tricură şi s urdinară cari-şte cîte feate di nicuk'îrĭ, cari-şte cîte muşate ş-a tutlòr lă deade cu čorlu, îl' ḑîţe tată-su:

— Ma, ţe-ĭ aestă di tine, h'il'ŭ! Ahîte feate, ună nu te-ariseaşte? Ţe soe? Aeste sun feàtile, încl'ide ocl'il' ş-aleaḑe ună, că nu vaĭ u dimîndăm la fàbrică tră tine.

— Tată, gri fičorlu, feata-ĭ aleaptă, ma ńĭ-u s-nu frînḑ coaste şi nu vaĭ vreĭ s-o-adărĭ.

— Ş-ună poarcă h'il'ŭ s-alèḑĭ, tine vaĭ bînèḑĭ cu nîsă, nu ĭo! Ca tată voĭ s-ti ved prucupsìt şi voĭ s-ţă dişclìd ocl'il', ma fă cum ti tal'e caplu.

Atumţea acăţă z-da nùmirli h'il'lu şi ḑîse ca cu ğumitàt di boaţe:

— Tată, vrearea mea, tut sivdălu a mel lo-arcàĭ pri capra al văsil'è!

Amirălu, canda căḑù casa di-l apitrusì. Cu curşumea s-loagudeàĭ, sînḑe nu-l' curà.

— Măràt h'il'ŭ, di ahînte feate ca icoane, de ahînte muşate ca steale, capra te-aflàşĭ z-vreĭ! Ma vreĭ s-ńi lăeşti ìnima, s-nu-ńĭ arîdă buḑa ş-a ńia? Ţ-u băgàşĭ s-mi ngrok' cu ḑîle? ea greà!

Ţe z-grească ğònile-aleptu? U ligă ca gumarlu pri punte, i că-l' da capra nveastă, i că z-vàtămă.

Amirălu unu ş-tut ş-aveà. Aţèl feată, aţèl fičòr. S-mindueaşte, ş-ună greauă ş-alantă cama lae! Ş-năinte arîŭ ş-nîpòĭ furtună. Ţe s-facă, ţe s-adară? — ncl'ise ocl'i şi l'-deade izine s-adară cum va!

Numtă, z-v-arîd? no-adrară. Tră numtă ş-tră ğoc l'-erà al amiră. U loară seara c-un preftu ş-u ncrunară ca laîle ali lae! ca di moarte, nu ca di numtá.

Ţe-că! H'il'lu de-amiră şi ştea nîs, că pîn tu màrḑinea locluĭ s-ti duţĭ, cît veade albul soare, feată ma muşată noare! Seara ş-o-alipidà k'alea di capră şi-ţĭ loà ocl'il', ţî-l pîńiseà di nvílčire ţe-l' făţeà faţa.

Nă ḑuă l'-acl'imară di la altu amiră la numtă. Dùsiră tuţĭ,

ma capra cum s-u l'a tr-arşine ? o-alăsară acasă. Aestă, cara fuḑiră tuţĭ, şi scoate k'alea di capră, aprinde un per de căprina di k'ale şi cum ḑiţe :

— La numtă s-me-aflu.

Aclò s-află.

Tută lumea nu ş-loa ocl'il' dipri nîsă. Tuţĭ s-ńirà carĭ e-aţeà feată, carĭ e aţeà feată ? S-u videàĭ nă oară, tu bană-ţĭ n-o-agîrşàĭ ! Ahîntă aleaptă, ahîntă muşată ş-erà mărata.

N-coadă, soacăr-sa nu putù s-aravdă, că o-arùpsiră lăcărńile şi-l' ḑîse a h'il'-suĭ :

— De ! h'il'ŭ ! S-nu-ţĭ băgàĭ lăĭle cu capra, aestă feată vrea-ţĭ adàr.

— Taţĭ, mumă, că nîsă-ĭ niveasta mea, îl' čučură h'il'lu tu ureacl'e.

— Cum nîsă, h'il'ŭ ; aţeà nu ş-fu capră ?

— Nveaţă, mumă, că nîsă-ĭ niveasta mea ! cîndu şi scoate k'alea di capră, cum u veḑĭ, acşiţe easte, ma s-nu spuńĭ a vîrnùĭ, macă nă vreĭ !

Muma, ca mumă : taha mutrì s-lă facă un g'ine, nă buneaţă şi fuga s-fură di la numtă şi z-duţe acasă. Mutreaşte, guzgunipseaşte şi află k'alea. U l'a ş-o-arucă tu un čireàp arsu di noàŭă orĭ şi u feaţe scrum.

Capra, din cor ĭu ğucà, l'-ańurḑì scrum şi din năoară ahuleaşte perlu şi azboàiră, zg'ilinda :

— Lele-ńĭ k'ale, lele-ńĭ k'ale !

Ağumse a casă, ma ţe s-află, că k'alea ş-erà scrum. Nîsă plîmse, plîmse şi ahulinda perlu di căprină s-mută, s-mută tu niòr, pînă ş-ağumse tu steale. De-atumţea ş-armase la Dumniḑă şi luńineaḑă caθe seară. S-cunoaşte di alante steale că-ĭ cama mare. Ea easte *luţeàfirle-di-c-seară.*

Bărbatu-su, cara s-turnă după nîsă şi u viḑù cum plînḑe şi cum zg'ileaşte di ţĭ-arupe ìnima, mutrì s-u mbună, ma tu cacu. Tu mutarea l'eĭ tu vimtu, se-acăţă di poale-l' s-u ţînă şi cu nîsă s-mută ş-el în ţer. Şi cara-ağumse nsus, însus, nu putù z-dănisească cama multu şi cîḑù ng'os di ţer şi s-feaţe *luţeàfirle di dimneaţă.*

Ş-caθe dimneaţă cu de-avìa pot să z-veadă.

(Spus de Luşa ţal Sterie Papahagi, Avela, Epir.)

## 73. Feata mintioasă auşluĭ.

Earà, ţe nu ş-earà. Lucru muşàt earà, tu lumea ntreagă se-aspuneà, tuţĭ gura hăscà şi s-θămăseà.

Earà, frătile-amèl, ună oară tu nă zămani, un amiră.

Amirălu ş-aveà ş-vizirlu. Cari-şti de ţe, amirălu tut pri lucri greali l-băgà vizirlu s-facă. Nă ḑuă, prînḑul mari, ţe-l' tricù prit curcubetă amirăluĭ? L'-gri a vizirluĭ ntră nîs şi-l' ḑîsi:

— Vizire, fičorlu a mel, ţîne fluria estă şi di nîsă s-ńĭ-adàrĭ nă vilenḑă flucată di nă flurie, s-ńi acumpărĭ un birbèc, ţe s-facă tot nă flurie şi s-ńĭ-adùţĭ şi fluria năpòĭ.

— Bre! să-l măcă luplu! minduì vizirlu, ţe-l băgă aţèl c-un čòr? S-faţe vîrnăoară: ş-cîrnoasă, ş-lăptoasă şi cu oara acasă.

— Avḑî, fičorlu a mel! adapsi amirălu, aĭ di la mini un an di ḑîli mintuiri şi lucru! S-nu făţeariĭ lucurlu aestu, va-ţĭ bea curcubeta apă! Aduk'îşĭ?

— Aduk'îĭ, mărite! Cum zborlu vine: ş-oĭli-oĭ — s-nu lipseascà vîrnă, — ş-luplu săturàt.

S-trapsi vizirlu cu caplu spinḑuràt, canda-l' si nicară cărăv'li, di cît nu plînḑeà de-arăŭlu ţe-l' vineà. Alăgă, alăgă s-află vîră om s-l'i da vîră minte s-u scoată n-cap, ţivà. Aveà el groşĭ s-acùmpără vilenḑă flucată şi birbèc, ma cum s-u mpeàtică luguria l-amirălu.

Calea cum z-duţeà şi cum alăgà di hoară hoară, se astăl'è c-un auş. «Oara-bună» unlu, «bună se-aĭ» alantu, nk'isiră dol'i calea cîtră n-hoară. Erà tu mburita căloàril'eĭ. Vizirlu l' ḑîţe auşluĭ, că aestu tut tăţeà:

— E! auş, l'a-mi căvală s-ti l'aŭ apoea cama nclo, că nu s-traḑi căldura aestă.

Auşlu mutrì catră nîs şi ḑîsi cu mintea-l':

— Va-l' hursească al Mihàlĭ, măratlu. Avḑî tini aoà, si-l l'aŭ căvala tu ğuglu aestu şi tu căloarea estă?

Di zbor-zbor ağùmsiră n-hoară ş-auşlu l-cupăsì la nîs a casă. Aoaţe auşlu aveà maşĭ nă feată, ma multu diştiptată. Feata şi ntribă tată-su, ţe om easte oàspili?

— Ţe om s-h'ibă, nu ştiŭ, ḑîse auşlu, ma ńi si pari că mă ratlu easti cu treĭ scîndurĭ, s-nu fure cu ună!

— Cum acşì!

— Am ea ş-ea ţe glărimi ḑîsi calea: s-mi ncàlică, s-lu ncalic, tra s-lu scutèm ğuglu.

— Ba! tată, oàspili nu-ĭ di lişorl'i, macă ţî zburî' acşì; el easti di greĭl'i şi nîs vru z-ḑîcă: cîndu tini si-l' ḑîţĭ vîră părăvulie, cîndu nîs, pînă si scoatiţĭ ğuglu şi z-vă pară calea ma lişoară.

Tricù năθeàm di oară şi vizirlu, viḑîndaluĭ, că feata auşluĭ ca şcl'oàpică, ḑîsi aclò ĭu şideà ş-tăl'à groasi cu auşlu:

— Bună-ĭ casa, ma uğaclu-ĭ strîmbu.

Auşlu zgîrlì ocl'il' cîtră nîs şi minduì: măratlu! cîti z-grească feata mea, tu minţî nu ş-easti!

Feata tamàm atumţea intră ş-lo avḑî, ĭu gri acşì şi-l' ḑîsi:

— Uğaclu-ĭ strîmbu, ma fumlu z-duţi ndreptu!

Feata işì năpòĭ dit udă să ndreagă measa, tra s-filipsească oàspili.

— Diştiptată feată aĭ, aùş, gri vizirlu.

— Ḑîsi Dumniḑă! l'-apîndisì auşlu. Aestă-ĭ auşàticlu a mel, păriguria mea!

Di graĭŭ-graĭŭ, l'-aspusi auşlu, cum ḑua ţea murì un om avùt în hoară-lă!

— Murì ṽiŭ, i murì mortu, ntribă vizirlu?

Auşlu pali l'i zgîrlì ocl'il' şi ḑîsi cu mintea-l':

— Nu ncapi zbor, că o-ari k'irută mintea!

Auşlu tricù didindi şi-l' ḑîsi a h'il'i-saĭ:

— S-mi l'erţî, feata-ńĭ, ma oàspili nu-l ari subaş la loc; avḑî tini ţe k'irtùrĭ greaşti: casa-ĭ bună, ma uğaclu-ĭ strîmbu! ş-ma ndreptu di uğaclu a nostru, ḑî ş-tini, ari altu?

— Tată, nîs altu vru s-acăk'isească co-aestă: d-ĭu mi viḑù mini, că şcl'oapic di čor. El ş-o avù, că-ńĭ h'iŭ şcl'oapă, că nu ştie că şcl'oapic de-aţeà, că-ńĭ intră nă pènură n-čor. Ma ş-mini viḑùşĭ ţe-l' griĭ!

— Aestă, s-(ḑî)ţem, că-ĭ acşiţi cum ḑîţĭ tini, feata mea, ma z-avḑî ună altă glărimi a luĭ: Adùş aminti tr-avutlu ţe lu ngrupară azĭ şi ştiĭ ţe ntribă? — «Murì ṽiŭ i mortu?» E! ḑî ş-tini, că nu-l' lipsescu drăńĭ?!

— Arîs h'ĭ, tată, ş-aoà! Nîs întreabă: alasă fumeal'e dipu

moarti-l' si-l' poartă numa i no-alasă ? că ma s-no-alasă, easti mortu tră totna. S-alăsari, atumţea de-alih'a că murì vìŭ !

Vizirlu, ca omlu ţe-alagă după vitrie, ascultà la uşi, ţe zburăscu părìntili cu h'il'a şi le-avḑî' tuti aesti.

Băgară measa s-mîcă. Feata aveà ndreaptă un puĭl'ŭ tră mîcari. Ea lo-adusi şi lu mpărţî': deadi a tată-suĭ caplu, čoarli li deadi la oaspi ş-nîsă ţînù àripitli.

Vizirlu, dişteptu om, ma estă nu o-acăk'isì. Nu putù si s-ţînă ş-u ntribă. Feata-l' apîndisì :

— Caplu l-ded a tată-ńuĭ, că nîs i caplu a càsăl'eĭ; čoarli ţî li ded a ţîa, că di čoari aĭ anang'i s-traḑî cali ; s-ărik'li li ţînùĭ mini, că noĭ feàtili h'im ca puĭl'i : cîndu scot ărik', azboàiră şi-ş fac altă casă.

Vizirlu nu cama puteà di marea dişti ptăčuni ali feată.

— Tini, gri nîs, ţe ştiĭ ahîti, poati s-ńi daĭ vîră minti : ea ş-ea ţe cură. Cu nă flurie prindi s-adàr nă vilenḑă flucată, s-acumpăr un birbèc şi fluria, s-ńĭ-armînă flurie.

— Mari lucru, gri feata ! Du-ti acùmpără di l-arumînńĭ un birbèc nitumtu tră nă flurie ; tundi-l ş-lîna dă-ńĭ-u s-u ţas to-arîzbòĭŭ doauă vilenḑă flucati, s-l'-armînă mintea cuĭ s-li veadă ; una vilenḑă va u vinḑî tră nă flurie ş-una va u ţînĭ. Acşì va s-aĭ : vilenḑa, birbeclu şi fluria.

Vizirlu avḑîndaluĭ aestă, armasi cu gura căscată. Feaţi cum lu nviţă feata şi na-l l-amirălu.

Amirăluĭ nu l'-u ncăpeà mintea, că vizirlu s-o-aĭbă adrată aestă. De-aţeà lu streasi se-aspună ndreptu, carĭ lu nviţă, că nu-l' faţi ţivà. Vizirlu l'-aspusi tuti zboàrili mintioasi a feàtăl'eĭ.

Aestu amiră erà tinir şi cîndu avḑî' dişti ptăčunea a feàtil'eĭ u căftă nveastă. Si ncrunară, s-loară şi nu tricù multupuţîn, că-l' vińi si z-bată amirălu.

Ţe s-l'i şùiră amirăluĭ, cîndu se-aflà tu polim ? Si-l' pitreacă nă carti a nveàstil'eĭ a luĭ şi si-l' dimîndă :

1° S-l'a paràţî dit caselă, fără z-dizvulusească vula ;

2° S-armînă greauă di nîs, fără nîs şi 3° eapa l'eĭ s-feată cu calu a luĭ.

Deadişĭ di mul'ari s-li bagă àrmatli m-padi ! Niţi că-l' si bătù ocl'ul. Ş-tăl'è perl'i, să nviscù tu bărbăteşti, fără s-u l'a vîră di hăbari ş-apoea cu oasti noauă nk'isì tu polim, taha ağutòr

a bărbatu-suĭ. Ea ş-aveà băgată altă numà, ţe necă l'-triţeà prit minti a bărbatu-suĭ. Càstrili a l'eĭ era-li ningă a bărbatu-suĭ şi cîndu nu z-băteà cu duşmanlu nîsă ş-triţeà oara tu tenda amirăluĭ.

Nă seară s-acăţară z-ğoacă a cărţî şi carĭ s-easă: s-l'a vula anîntùĭ şi s-facă ţe va-l' va k'efea. Ee li ştea tuti ğòcurli pri dinafoară şi-l bătù. Apoea cu vula dizvulusì casela şi lo cìţĭ paraţĭ vru.

Altă seară se-ağucară pri nă feată. Amirăroańa se-alăsă bătută şi seara se-adră tu strańi fiteşti şi-l' si dusi amirăluĭ. Aestu niţi-l' tricù prit minti, că nîsă va h'ibă nveasta luĭ.

Altă seară se-acăţară, carĭ s-easă la ğoc, s-l'a calu anîntùĭ şi s-lu ncàlică treĭ ḑili cu ḑua. Amirăroańa, nu va zbor, l-bătù, îl' lo calu ş-acăţă eapa cu nîs.

Ahît l'-erà l'eĭ şi dimineaţa şi ncălică calu şi acasă s-află. Polimlu aveà scîrk'ită şi na ţ-ul ş-amirălu ca merlu aţèl aroşlu! Prota ntribari ţe-l' feaţi, cît u viḑù, fu: Cu dimîndăćuńle a meali, ţe adràşĭ? gri nîs cu-arîslu pri buḑă.

— Ţe-ńĭ dimîndàşĭ, aţeà-adràĭ, bărbate!

Amirălu, cînd u viḑù cu pîntica la gură ,s-pălì, că ţe minduì nîs? «Aestă va li lo sirmae zboàrili a meali şi va z-dusi cu vîră s-armînă greauă. K'iruta! nu şi şti, că tora va-l' tal'ŭ caplu.» G'ini-ma, cîndu află din gura l'eĭ ţe cură, băgă nă k'atră n-gură şi nu ḑìsi ţivà, ma dipusi nîs dipri scamnu ş-băgă nîsă, şi tută lumea u vrea cît nu se spuni cu gura şi z-ğurà tuţĭ pri caplu a l'eĭ. Tuţĭ ńirḑeà di si ntribà la nîsă şi mi duş ş-ĭo s-u ntreb cum şi ţe lug'ie şi ńĭ aspusi părăvulia estă, ş-arape de-aoà, arape de-aclò, vă o-aspùş ş-avoauă cum putùĭ.

(Spus de maea Ciumeti.)

## 74. Oh!

Ţi ş-irà, ţi nu ş-irà.

Ş-irà un-oară un bărbàt şi unà mul'are, oarfińĭ arupţî.

Şi nu lă erà dure urfańa, ma l-aveà datà Dumniḑăŭ ş-treĭ fićòrĭ. Bărbatlu nu irà om linăvòs: lucrà omlu di tah'inà pînă seara cu asudorle pînă m-pade, ma canda nu-l' ńirḑeà,

nu-l' ńirḑeà; nu-l' custà lùcurlu, că lucrà, lucrà şi eara di multe orĭ nu aveà fărină to-ambare.

Ună seară s-turnă di la lucru fără s-aducă acasă ţivà: ḑua ţea nu putù s-lucreaḑă ţivà. Şiḑură la vatră cu mul'area şi-ş plînḑeà dol'i hala, ţi-l' află:

— Eĭ, mul'are, are Dumniḑă, cu tut că ved, că ne-agîrşì di nu nă ńarḑe mbar.

— De-al'ih'a, aşì easte!

— Ştiĭ ţi ḑîc mine? S-mi scol mîne tah'ina şi s-lu l'aŭ fi-čorlu aţèl marle, s-l'-aflu vîrnu domnu.

Apirì ḑua, îl lă, îl k'iptină fičorlu ş-apoea tată-su îl lo cu nîs. Imnînda multă oară, s-curmară.

— Ea s-şidèm nih'àm aoaţe s-nă discurmăm nih'àm.

Şiḑură pi nă k'atră şi bărbatlu di zore foaţe nă-oară oh! ş-na to-aţeà oară inşì un om dininte. Aistu irà *si-l' creapă-numa*, ma bărbatlu nu-l duk'ì.

— Ţi mi vreĭ, îl' ḑîse nîs a omluĭ?

— Nu ti vream tine!

— Nu strigàşĭ oh? Mine *oh!* mi cl'amă.

— Ma-ĭ aşì, ḑîse omlu, di ti scoase Dumniḑăŭ în cale, va ţă spun hala. Voĭ s-l'-aflu domnu aisčùĭ fičòr şi nu caftu altă rugă tora ti tora, ma maşĭ pînea s-u scoată, că nu pot ma multu s-lu hărnescu.

— Ti pîne goală-l daĭ fičorlu? Na, ţ-ul l'aŭ mine; va lo-anvèţ tehnea araftu, va-l hărnescu, va-l mutrescu ca fumeal'a mea.

— Ea, că ţ-ul ded ḑîse auşlu.

— Aĭ alţî fičòrĭ întribă *si-l' creapă-numa?*

— Am nica doĭ.

— Atumţea, stămîna alantă s-ńĭ-adùţĭ eara to-aistu loc nica un fičòr. Ḑî un-oară Oh! ş-mine pînă s-ţă freţi ocl'il', va-ţĭ es dininte, cum ş-tora.

Auşlu s-hărisì multu, cîndo viḑù că lo-află cu ahîntă lişureaţă domnul, ş-lu băşè fičorlu tu frîmte ş-tu ocl'i şi z-duse acasă. *Si-l'-creapă-numa* îl lo fičorlu şi-l duse la pălatea luĭ. Aistă pălate irà sum loc, aclò ĭu şed draţl'i. Tută irà de-amàlamă, di lumbriseà ca soarle. Pòrţîle irà di ğuvaricàḑĭ, scara irà de-asime. Cîndo intră fičorlu nuntru, armase ca k'irùt. Nu sčià ĭu s-află, nu puteà s-acăk'isească, ţi va s-h'ibă aţeà

pălate. Vîrnă vreavă nu s-avḑà, vîrnu nu zburà nuntru; maşĭ tu ună ahure, ş-aţeà de-amàlamă, un cal mîcà orḑu faptu co-amàlamă.

— Aistă easte casa mea, ḑîse si-l' creapă numa a fičorluĭ. Vino tora după mine, ta s-u veḑĭ tută.

Ună sută di udàţĭ aveà to-aţea pălate. Tu nao-ḑăţĭ-şi-nao nu viḑù ţivà fičorlu, că tuţĭ irà gol', ma cîndo ağumse la aţèl din coadă, ţi z-veadă? Nica di la uşe nă voahă di carne ampuţîtă, ti făţeà s-ţ-astùk' nărle. Nuntru irà sprinḑurate pi cing'al'e cărnurĭ di om: Tu un loc videàĭ un čičòr, to-altu un braţ, to-altu un cap. Fičorlu li umplù zmeànile di frică şi ngălbinì ca ţeara.

— Nu te-aspare, îl' ḑîse si-l' creapă numa, ma sčiĭ ţi va s-faţi? De-aistă carne va-ţĭ alèḑĭ aţeà ţi va te-arisească; h'arbe-o ş-mîc-o.

— Cum, ḑîse fičorlu, mine va s-mîc carne di om? şi acăţă s-plîngă, s-plîngă ună-ună. Lăcărńile îl' fuḑeà c-arîùlu.

— Ţi ḑîţĭ? lu ntribă si-l'-creapă-numa. Va s-mîţĭ, ma nu vreĭ s-paţĭ ca aisče?

Fičorlu nu vru ş-nu putù s-mîcă. Atumţea si-l'-creapă numa lo-acăţă di gurmàḑ, ¦lu ¦zgrumă, îl feaţe bucăţĭ şi lu spinḑură l-alanţî. Tricù de-atumţea ună stămînă. Auşlu, ca cum aveà zburîtă cu *si-l'-creapă-numa*, îl l'a ş-aţèl di prota. Cît ağumse aclò, şiḑù în pade ş-uhtă nă oară *Oh!* şi ea ţĭ-lu si-l'-creapă-numa dininte:

— Viń̆ù, ḑîse auşlu? Cum easte alantu fičòr, că mi lo dorlu ti nîs.

— Multu g'ine, multu g'ine. Tora dă-ńĭ lu ş-aistu.

Il lo ş-alantu fičòr şi-l duse la pălatea luĭ. Fičorlu cît intră tu pălate şi ntribă:

— Iu-ĭ frati-ńu?

— Tora va-l veḑĭ! îl' gri si-l'-creapă-numa.

Lo-alagă ş-nîs apoaea tu tuti òdili şi-l duţe ş-la oda cu carnea di om.

— Li veḑĭ aiste bucăţĭ di carne? îl' ḑîse si-l'-creapă-numa

— Li ved.

— Aiste sînto bucăţĭ di carnea frati-tuĭ. Il tăl'àĭ, că nu me-ascultă. Ş-tine tora disfă-ţĭ ocl'il'. Ma nu va s-me-ascultî, va s-paţĭ ca nîs.

Fičorlu si nfricuşè multu, cîndo-l viḑù frati-su pe-ahtare hală ş-acăţă s-plîngă cu boaţe.

— Nu plînḑe, îl' strigă si-l'-creapă-numa, ma l'a ună bucată di carnea fràti-tuĭ, h'arbe-o ş-mîc-o!

— Nu pot s-u fac aistă! Cum s-mîc carne di truplu a frati-ńuĭ?

— Ma nu poţĭ, ea că ţi-ţĭ fac! Il lo, îl tăl'è bucăţĭ-bucăţĭ şi lu spinḑură pi ningă alanţî.

Tricù nica nă stămînă di cîndo si-l'-creapă-numa îl tăl'è fičorlu. Măratlu di aùş, tatăl a fičorlor, niţi hăbare no-aveà tu ţi mîńĭ căḑură fičorl'i şi ţi păţîră. A luĭ îl' si păreà, că-l' are pi lucru şi că nveaţă tehne, te aţeà şideà cu ìnima arihate. Apoaea lo ş-alantu fičòr, îl duse la loclu ĭu-l' duse ş-alanţî doĭ, feaţe un oară oh! ş-inşì eara si-l'-creapă-numa.

— Ţi mi vreĭ? gri nîs.

— Ea, ḑîse auşlu, ţ-ul adùş şi fičorlu aistu a ńeŭ. Nveaţă-l ş-nîs tehne s-nu armînă orbu şi s-ńi l'-adùţĭ treĭl'i, că nu pot s-fac fără nîşĭ.

— Cum nu!

Il lo apoaea fičorlu şi-l duse la pălatea luĭ. G'ine ma aistu fičòr nu irà ca fraţl'i a luĭ cama mărl'i. Erà diştiptàt foc, cu foc tu ìnimă şi nu-l' se-aspăreà ocl'ul di ţivà. Nîs intră tu pălate şi nu să nfricuşè ičí. Si-l'-creapă-numa lo-alăgă pit tuţĭ udaţl'i cum aveà faptă ş-co-alanţî fraţĭ şi-l duse ş-la udălu ĭu irà spinḑuràţĭ dol'i fraţĭ. Aistu fičòr, cu tute că nu-l' viḑù fraţl'i, nu gri niţi un zbor. Tăţeà ş-mutreà.

— Aisči sînto fraţl'i a tăĭ, îl' ḑîse si-l'-creapă-numa; nu me-ascultară ş-te-aţeà li păţîră aiste. Ma s-nu me-ascultî ş-tine, si sčiĭ, că aşì va s-paţĭ.

— Va te-ascultu ti tute, va s-fac iţi va-ńĭ ḑîţĭ.

— Aşì ti voĭ,ḑîse si l'-creapă numa. Tora s-l'aĭ carne de-a doĭlor fraţĭ, s-u h'erg'i şi s-u mîţĭ.

Fičorlu nu plîmse c-alanţî fraţí l-aiste zboară, ma irà pi dao: s-mîcă i s-nu mîcă? Atumţea calu al si-l'-creapă-numa îl' čučură pe-anarga la ureacl'e: aĭ! fičòr, mîcă, cara s-nu vreĭ s-ţî k'erĭ bana.

— Va s-mîc! ḑîse apoaea fičorlu.

Lo, h'arse ş-mîcă. Si-l'-creapă-numa irà mplin di harao:

— E! aflàĭ ş-mine om cum vream, îşĭ ḑîse nîs cu mintea;

aistu fičòr va ńi nveaţă tehnea. Apoaea si-l'-creapă-numa fuḑì tu duńae ta s-facă lùcărle a luĭ: z-bagă lumea să si ncače, să z-bată, s-nu z-vor, s-fură, s-tal'e! Tu fugă, îl ḑîse a fičorluĭ:

— Avḑî, fičòr! mutreà g'ine calu, ca ğueape nu-ńĭ daĭ. Fuḑì ş-armase fičorlu singur cu calu. S-feaţiră dol'i oaspiţĭ buńĭ, acăţară si zburască deadùn şi fičorlu lu ntribă calu:

— Ţi părmătie easte aistu om?

— Nica mi ntreg', îl' ḑîse calu; aistu easte *si-l'-creapă-numa*. Ioŭ escu calu a luĭ di eta ali ete; ma s-ţî spun în dreptu: ĭńĭ se-aurĭ cu nîs, voĭ s-ascàp. Mutreà g'ine s-l'-anvèţi tehnea luĭ ş-apoaea vîrnă oară, cîndo va s-fugă de-aoà si-l'-creapă-numa ti multe ḑîle, va s-fuḑìm dol'i.

Pi ningă seară si-l'-creapă-numa s-turnă acasă. Si duse ndreptu la cal şi-l' ḑîse:

— Cum treţĭ cu fičorlu? Ti mutreaşte?

— Multu g'ine, ḑîse calu.

S-hărisì di zboàrile aiste si-l'-creapă-numa şi acăţă s-lu nveaţă fičorlu tehnea a luĭ. Ma ţi tehne va ḑîţĭ tine? Tehne Dumniḑă s-te-ascapă. D-ĭu-l videàĭ om, s-făţeà cal, vérmu, di vérmu liliče, cum vrca. Tută aistă tehne fičorlu o-anviţă cum lipseasče. S-čuduseà şi *si-l'-creapă-numa* cum di l'-acăţà ahît caplu a fičorluĭ.

Ună ḑuă si-l'-creapă-numa l'-ḑîse a fičorluĭ:

— Va s-fug ti ţinţi ḑîle. Calu îngătàn s-lu aĭ, că zbor nu daĭ! şi fuḑì.

Fičorlu ntribă calu di-se-ĭ g'ine s-le-aspeală tora, ma calu-l' ḑîse s-asčaptă, cîndu va s-fugă ti ma multe ḑîle. Tricură ţînţile ḑîle şi ea-ţĭ lu eara si-l' creapă-numa:

— Cum treţĭ cu fičorlu, ntreabă calu!

— Di g'ine ma g'ine, ca ḑua ţea alba, ḑîţe calu.

După nîscîntu k'irò si-l'-creapă-numa ḑîse nîpòĭ a fičorluĭ:

— Tora va s-fug diparte; ti vérng'iţĭ ḑîle nu va z-vîn preaoà. S-lu mutresči calu g'ine! Apoaea ş-fuḑì.

Niţi no-asčiptă altă fičorlu. Cît fuḑì draclu şi-l' ḑîse a caluĭ:

— Aĭ s-li scărminăm, că altă oară no-aflăm ahtare oară, s-nă da di mînă.

— S-fuḑìm, ḑîse ş-calu; ma ea ţi s-faţĭ: intră tu udàţĭ şi l'a ndoĭ paràḑĭ ta s-nă se-află di bun de-arău pi cale,

ma nu mulţî, că nu va s-poţĭ s-l'i porţî şi va ne-angreacă, apoaea leagă-ńĭ čičoarle cu peàtiţe, s-no-asùn de-avde si-l'-creapă-numa, şi s-fuḑìm!

Feaţe fičorlu cum lu nviţă calu, lo îndòĭ paràḑĭ, îl' ligă a caluĭ cu peàtiţe čičoarle, ncl'ise pòrţîle di pălate, arsărì piste avlie şi fuga n-calàr. Aistu cal nu irà ca tuţĭ cal'i, el irà cal azburătòr, ţi azburà, nu imnà. Tu nă minută fičorlu ăgumse a casă. Mă-sa, tată-su cît îl viḑură, l'-inşiră tu ubòr, îl băşară, îl streàsiră în braţă ca un h'il'ŭ niviḑùt de nă etă. După ţi tricură aiste lu ntribară:

— Am alanţî doĭ fraţĭ ĭu sînto? cîndo va z-vină?

— Ţi fraţĭ cîftàţĭ, ḑîse fičorlu? Dol'i îl' tăl'è domnu-ńu. Aţèl nu-şĭ fu om, că ş-fu si-l'-creapă-numa! Cu-de-avia ascăpàĭ ĭoŭ. Şi lă spuse a măraţlor tute cîte ş-trapse. Fičorlu, după ţi vine acasă vrea ta s-şadă ti tòtîna cu părinţîl' şi z-băneaḑă de-adùn. Praḑĭ aveà loată îndòĭ di la si-l'-creapă-numa, ğone irà, mîna l'-acăţà di tute. Ma calu îl' ḑîse:

— Aĭ s-fuḑìm de-aoà, că va s-umplă vìng'iţle ḑîle şi draclu va z-vină aoà, ş-ma s-n-află acasă, bunlu nu va s-păţîm.

Cum ḑîse calu, aşì s-feaţe. Draclu vine la pălate, cîndo veade: pòrţîle ncl'ise. Strigă fičorlu si-l' dişcl'idă, ţivà, vîrnă boaţe nu ş-avḑà di nuntru. Intră piste-avlie, mutreasče aoà, mutreasče aclò, vîrnu! Duk'ì atumţea ş-nîs că fičorlu aveà fuḑită cu calu. Ţi s-facă? Il' vineà cripare greao: si-l'-creapă-numa s-h'ibă arîs di un fičurìc, nîs ţe-arîdeà nă lume ntreagă, nu-l' se astinḑeà! Tinde àripitle, azboară şi z-duţe îndreptu la casa fičorluĭ. Intreabă aclò, no-are! Fičorlu, ca cum l'-aveà ḑîsă calu, le-aveà aspilată de acasă şi s-aveà dusă tu un căsăbă.

Calu îl' ḑîse a fičorluĭ:

— Tora tine va mi scoţĭ în păzare şi va mi vinḑî. Va me-acùmpără tuţĭ, că escu ğone, maşĭ un lucru s-no-agîrşesči: s-nu-ńĭ vinḑî căprestul; căprestul easte bana mea. Ma va-l daĭ, va mi k'erĭ ti tòtîna.

Fičorlu feaţe cum lu nviţă calu, lu scoase în păzare s-lu vindă. Caĭ di caĭ z-da cuma multu. Un mare domnu deade mulţî praḑĭ şi-l lo nîs.

— Ţ-ul daŭ, ḑîse fičorlu, ma căprestul va ńĭ-ul ţîn!

— Ţîne-l, ma-l vreĭ!

Domnul aţèl marle îl lo calu, ma piste noapte aistu s-toarnă eara la fičòr. Aşì-l vindeà fičorlu di cîte orĭ îl lipseà praḑî. Si-l' creapă numa, cara nu lo-află fičorlu acasă, lo apulitiile ună cîte ună şi lo-află. Ḑua aţeà fičorlu scoase eara calu s-lu vindă în păzare. Tuţĭ deàdiră multu, ma si-l'-creapă-numa deade ma multu di tuţĭ şî-l lo calu.

— Ţ-ul daŭ calu, ḑîse fičorlu, ma fără căprestu.

Ca nu-l' vine ičĭ g'ine al si-l'-creapă-numa, cîndo avḑî, că fičorlu nu-l' da căprestul, că sčià nîs, că caĭ are căprestul aţèl are ş-calu, ma nu gri ţivà, ta s-nu-l duk'ască, că-ĭ nîs şi ḑîse:

— Ma-l vreĭ, ţîne-l!

Si-l'-creapă-numa ş-lo calu, ma aistu ş-alăxì perlu noaptea şi vine la fičòr diznòŭ. Tah'inà fičorlu lu scoase eara calu în păzare cu altu per ş-lu vindeà. Si-l' creapă-numa inşì eara ta si-l acumpră.

— Iţĭ daŭ ti el, cîtu s-cafţî, ḑîse nîs, ma cara s-ńi-l daĭ cu tut căprestu.

— Si-ńĭ daĭ cîtu z-vreĭ, nu-ţĭ daŭ căprestul.

— Dă-ńĭ lu cara nih'àm ti tora ta s-lu ncalic, ta s-l'i ved imnatlu ş-apoaea eara va ţ ul daŭ. Ma ti frică ca s-nu-l l'aŭ, ţîne aestu nel di ğuvaricò ca căpară.

Si-l' creapă-numa scoase dit ḑeadit un nel multu, multu muşàt şi-l' lu deade a fičorluĭ. Fičorlu vru, că duk'ì c-aţèl nel easte ocl'ul al si-l' creapă-numa, ş-ma si-l k'ireà, urg'à. Si-l' creapă-numa cît încălică pi cal şi-l' băgă căprestul, lo-ampătură calu ta s-fugă, ma tu oara ţea fičorlu arucă nelu to-amare şi draclu urg'ì. Aistu s-acumtină di cale, că nu videà ìu ńirḑeà.

Nîs duk'ì, că fičorlu l'-arucă nelu to-amare. Te-aţeà discălică, îl ligă di un àrbure şi s-arcă to-amare ta s-caftă nelu. Pînă z-ducă ş-pînă z-vină, fičorlu lo calu, lo-ancălică ş-azbură cu nîs cîtră ĭu-l' viḑură ocl'il'. Si-l' creapă numa cît află nelu, inşì şi si nh'umusì după fičòr. Ş-calu azburà multu ma şi draclu nu ngl'imă. Tu ună minută tricù piste şapte munţî şi piste şapte amărĭ şi s-apruk'è di fičòr. Nica puţîn şi vrea s-lo-ağungă. Calu aduk'ì aistă şi-l' gri a fičorluĭ:

— Fă-te nă lîndură, că ea! n-ağumse si-l' creapă-numa.

Fičorlu s-feaţe lîndură şi azbură cît putù. Si-l' creapă numa

s-feaţe nă gae şi s-h'umusì s-acaţă lîndura. Azboară un, azboară alantu, s-pruk'ară să s-ağungă, cîndo lîndura intră di un-oară t-unä pălate. Deade şi gaea s-intră după nîs ma nu putù. Atumţea si-l' creapă numa di gae s-feaţe ca om şi intră tu pălate.

— Caĭ esči tine lu ntribară?

— Ioŭ escu viţinlu a vostru. Di precl'i di ańĭ h'im viţińĭ şi nu nă cunuscùm. Viń ŭ z-vă ved pălatea, că ş-ioŭ va s-adàr unä ahtare.

Oàmińl'i dit pălate îl pistipsiră şi-l' ḑîsiră s-treacă şi s-u veadă. Si-l'-creapă-numa tricù udă di udă, ma nu viḑù fičorlu faptu alîndură, că aestu cîtu-l duk'ì, di lîndură s-feaţe un mer şi şiḑù pi puliţă. Si-l'-creapă-numa ağumse ş-pînă la udălu ĭu s-aflà merlu. L-cunuscù troară, te-aţeà lă ḑîse la oamińl'i di la pălate ţe lo-alăgà òdile:

— Nu-ńĭ lu daţĭ a ńia aţèl mer?

— Că-ţe nu, ḑîseră el' şi unä feată îl lo dipi puliţă şi-l' lu deade tu mînă. Ma cît lo-acăţă si-l'-creapă-numa ş-merlu s-feaţe mel'u şi z-virsă în pade tut. Draclu atumţea s-feaţe nă cloče cu doĭsprăḑàţĭ di puĭl' ş-acăţă s-mîcă mel'lu. Il mîcară tut, maşĭ armase un gîrnùţ. Aistu gîrnùţ s-feaţe un l'ipurăr ş-mîcă cloča cu doĭsprăḑaţl'i puĭl'. Aşì fičorlu putù si ascapă di si-l' creapă numa şi si scoată ahtea ti dol'i fraţĭ, ţi-l' mîcă.

Apoaea s-turnă acasă la măsa şi-l' ḑîse:

— Dadă, nă deade Dumniḑă praḑĭ di primansus. Mine tora voĭ s-mi duc tu lume s ńĭ-aflu vîră nveastă pi k'efea mea. Tine z-baḑĭ pi casă unä pînḑă albă şi s-o-alàşì aclò ḑuă ş-noapte. Cîndo z-veḑĭ, că lăeasče aţeà pînḑă, atumţea easte semnu, că ĭo nu escu g'ine ş-tine s-vinì s-mi cafţî.

Il' deade apoaea a mă-saĭ vîră ndao-treĭ punḑi di flurìĭ ş-fuḑì cu calu diparte. Imnară-imnară ş-ağùmsiră nă ḑuă pîn la nă pădure. Nuntru irà nă pălate mare. Intră fičorlu tu pălate, s-priimnă nuntru şi ţi z-veadă tu nă odă: h'il'a amiräluĭ şideà îm pade şi pi ḑinùcl'ile a l'eĭ durńà nă lamńe tu somnul d-intîńŭ. H'il'a de-amiră cît ul viḑù fičorlu acăţă s-plîngă cu lăcîrńĭ. Unä làcîrmă căḑù pi faţa ali lamńe. Aistă atumţea z-diştiptă şi ntribă feata:

— Ţi plînḑe?

— Ţi s-nu plîngu, ḑîse feata, vine to aistă pălate un tinir si-l beaĭ tu scafă, ahît muşàt easte şi sciŭ, că tine va-l mîţi.

— Nu te-aspare, că nu-l mîc, ma va me-alumtu cu nîs. Cara s-h'ibă cama ğone, aţèl va ti l'a tine.

Si scoală apoaea lamńa ş-acaţă să s-alumtă cu fičorlu. Dol'i erà ğońĭ, dol'i putùţĭ, nu căḑeà ni un, ne alantu. Se-alumtară di tah'inà pînă seara, vîrnu nu si spuse cama ğone de-alantu. Sudorle lă curà ca ploaea. Atumţea fičorlu o-arăk'asče lamńa m-braţă ş-u h'iḑe tu loc pînă di brîn. Ma lamńa inşì şi-l h'ipse fičorlu pîn di mese.

Ascapă fičorlu ş-ţ-u l'a nica unoară ş-u ndeasă pînă la zvercă, apoaea scoate hoarda şi-l' tal'e caplu. După aistă fičorlu l'a nă ţupată, tal'e nă pădure ntreagă, l'-adună àrburl'i un piste-alantu ş-lă da foc. După ţe s-aprìmsirà g'ine, u l'a lamńa moartă cum irà şi o-arucă sti foc ş-aşì arse di s-feaţe scrum.

Feata de-amiră, cîndo viḑù, că fičorlu l'-u putù a làmńil'eĭ, nu scià ţi s-cama facă di harao. Z-duse ningă fičòr, l'-ascărse asudorle şi-l băşè tu frîmte.

Aistă feată de-amiră o-aveà arăk'ită lamńa di la părinţî şo-aveà dusă tu pădure la pălatea a l'eĭ. Tora feata əscăpă di lamńe şi te-aţeà irà multu hărioasă. Nu tricù puţînă oară ş-avdu dit màrḑinea pădùril'eĭ nă vreavă mare di oamińĭ. Mutrescu dol'i şi ved că vineà oaste pitricută di tată-su a feàtil'eĭ. Feata cît u viḑù ş-acaţă s-plîngă.

— Ţi plînḑi, u ntribă fičorlu.

— Plîngu, ḑîse feata, c-aistă oaste u pitricù tată-ńu, ta s-me-ascapă di la lamńe. Ma va ti veadă tine cu mine va ti vătămă.

— S-no-aĭ fricà, îl' ḑîse fičorlu, că l'-u pot mine a oàstil'eĭ'.

Acăţă apoaea fičorlu să s-alumtă cu oastea şi ţî-l' tăl'è ca praşl'i pîn di un. Ma ahît ğunatic lo-aveà curmată multu. S-arcă îm pade şi-ş lo feata di guşe şi acăţară dol'i z-doarmă. După ţe-l' acăţă g'ine somnul, na ĭu vine la nîşĭ un dirvìş, urît s-nu-l veḑì. Ş-irà ncalàr pi un cal arăńòs. Nîs irà pitricùt di amirălu de-adùn cu oastea ta s-ascapă feata di lamńe. G'ine ma nu-l' făţeà calu ş-te-aţeà aveà armasă cama n-coadă di tuţĭ. Dirvişlu cîndo u viḑù h'il'a amirăluĭ, că doarme ahît arihate cu un tinir xen, s-năirì, s-a-

prease multu şi-l' si umplù ìnima di ergu. Nîs ş-o-aveà ta s-u l'a el h'il'a amirăluĭ ti nveastă ş-tora u videà m-braţă cu un altu. Scoase hoarda, lă tăl'è caplu şamindoĭlor ş-fuḑì apoaea de-aclò pi calu aţèl arăńoslu. Sînḑile a feàtil'eĭ cu a fičorluĭ s-amistică ş-acăţă s-aruşască loclu. Tu oara ţea pi casa fičorluĭ, pînḑa aţeà alba, ţe-aveà băgată, lăì ca cătrane Mă-sa fičorluĭ u viḑù, lăcîrmă şi ḑîse':

— Fičorlu nu-ńĭ easte g'ine! va-ńĭ aìbă păţîtă ţivà. Aĭ s-mi duc după nîs, ìu va-ńĭ veadă ocl'il'. Imnă, imnă ş-ağunḑe pînă la pălate. Şade ta z-discurmă nih'àm aclò, cîndo ea ningă nîsă avde nă vreavă. Tinde ureacl'a ş-ascultă. Dao nipîrtiţĭ şi zburà una co-alantă. A unèĭ l'-aveà moartă nipîrticuşa şi-ş plînḑeà hala la soaţă sa.

— Nu plînḑe, l'-ḑîse aistă, ş-nu ti jileà, ma scoală-te ş-adună nih'àm earbă di ningă aţèl àrbure. Co-aţeà earbă unḑe-o nipîrticuşa j-va si nvìaḑă dí-un-oară.

Curundu si scoală nipîrtica, adună di earba ţe l'-aveà ḑîsă soaţă-sa, u unḑe h'il'i-sa şi aistă anvè şi s-feaţe bună. Mă-sa fičorluĭ avḑî' tute zboarle a nipîrtiţlor şi viḑù tute cîte feàţiră nîse. Adună earba di sum àrbure şi apoaea si sculă şi z-duse s-află fičorlu. Căftă aoà, căftă aclò, lo-află truplu tu nă parte, caplu to-altă a luĭ şi a h'il'il'eĭ de-amiră· Il' vińe atumţea tu minte di earba ţe adună şi cu nîsă anvìè morţîl' tu minută, canda no-aveà moartă, ma durńită. Fičorlu cît si sculă, ḑîse:

— Bre! multu durńìĭ! greŭ somnu!

— Greŭ h'il'i a ńeĭ, c-aestu nu ş-fu somnu, ş-lă spuse tute cîte s-feàţiră. Apoaea fičorlu lo feata şi z-duse cu nîsă l-amirălu, tată-su a feàtil'eĭ. Amirălu cît u viḑù, că h'il'e-sa băneaḑă, trapse unà mare harao, că nîs pistipseà că-ĭ moartă şi l'-aveà faptă tute-arăḑle di moarte.

Feata li spuse tute unà di unà cîte păţĭ' şi cum ma s-nu erà fičorlu ta z-vàtămă lamńa, nîsă turnată nu va s-aveà.

Amirălu atumţea l'-u deade nveastă, feàţiră nă numtă mare, apoaea inşì nîs di pi scamnu ş-tu loclu a luĭ băgă amiră fičorlu.

Părmìθ ńi sčiam, părmìθ vă spuş,
Nu irà aşì, ma vruĭ di v-arîş.

(Spus de Domca al Luzanĭ de 25 anĭ din Cruşova, Dec. 1895, prin d-l N. Baţaria)

## 75. Fičorlu aflàt şi Țînlu.

Erà, ţe nu ş-erà.

Erà toamnă, cîndu faţl'i s-leàgînă di furtună şi pluk'l'i sùsk'iră tră ńilă şi vîzescu k'inl'i di ţî si mută perlu di frică ş-arîurle gurleaţă di-ţî l'a urècl'ile. Şi suflà turbatlu (vimtu) di ţîţeàĭ : vaĭ k'arà lumea ! Cari-şte carĭ adră vîră amărtie greauă ! Şi de alih'a nă mărtătoare, aclò si-l' h'ibă ! feaţe un ńic, un cupilču. De-arşine, di frică, lo-anvălì cu poala-l' şi ńaţă-nopţî si scoală s-lo-arucă tu arîŭ. Di ńilă, că erà carne di carnea l'eĭ, sînţe di sînţe-l', nu-l' feaţe ìnima s-lo-arucă tu arîŭ, ma lo-alăsă pri buţă să s-neacă di singur i s-lo-află vîrnă.

Cîtr-anţare, cîndu creapă ţua, vîră prămăteftu ţe z-duţeà m-păzare, tricîndaluĭ, avde boaţe di ńic. Ş-feaţe cruţea, ţe s-h'ibă ? Şi z-duse z-veadă. Traţe, dizvăleaşte, fičòr. Nîs fu-meal'e no-aveà.

— Aestu-ńĭ fu căsmetea-ńĭ, ţîse şi lo-aduse acasă-l'. Haĭde, haĭde ńiclu crişteà ţuă di ţuă. Aţĭ nă palmă, mîne doauă, s-feaţe cuğàmite fičòr. Tute li făţeà, ma carte să nveaţă şi pri lucru să s-aştearnă, nu-l' se aştirneà curlu. Tată-su vi-ţîndaluĭ acşiţe îl' ţîţe nă ţuă :

— Avţî, fičòr ! Pînă tora nu vruĭ s-ţĭ-aspùn, că ńĭ-aveàm s-nu ti cîrtescu şi s-nu-ţĭ frîngu ìnima, ma tine minte bună no-aĭ. Tine să nveţĭ nu vreĭ, s-te aşterni pri lucru nîpòĭ nu vreĭ ! ţe vreĭ ? lucre anàpude. Io s-ńi mîc ìnima cu tine, nu voĭ. De-aţeà i va te-aşterni s-ti faţĭ fičòr cu minte, i mutrea-ţĭ s-ţă scoţî pînea, că fičòr aflàt h'iĭ, nu h'iĭ fičorlu a mel !

Şi l'-aspuse apoea ţe cură.

— Macă-ĭ acşiţe, gri fičorlu, ţĭ-alàs sînătate ! Va mi duc s-ńĭ-aflu căsmetea.

Ş-acşì Aflatlu, c-acşi-l' grea tuţĭ, ş-lo mintea la čoare şi l'-u deade năpoi-nclo. Ntunică tu nă pădure greauă. Ne čipit nu s-avţà. Maş vimtul şi cîte vîră àrbure uscàt ţe cîdeà di vimtu di oară-oară ! Aflatlu, cu gl'eţlu tu ìnimă, s-culcă sum an arbure şi nec-adil'atlu nu ş-loa di frică ! Aclò ĭu s-h'iţeà tu cufal, ţe să-l' veadă ocl'il' ? Nă scară !

— Bre ! s-u mîcă luplu, ţe s-h'ibă ş-aestă ?

Dipune doauă scări, mutreaşte cîtră ng'os, scara ţîneà multu tu loc. Apoea, guzgùn z-veadă ţe vaì cură aoaţe, ş-lo ìnima tu dinţî şi dipuse ninga nîscînde scări.

Scară di scară, u dipuse tută scara şi s-află tu nă pălate, cum niţi nvisată no-aveà putè. Iu turnàì ocl'il', màrmare, ğeńĭ, templi ca la bisearcă ş-muşutèţĭ cum nu ncape mintea omluì! Ş-păscù, ţe ş-păscù ocl'il' Aflatlu ş-apoea acăţă s-u priimnă, z-veadă: om no-are aoaţe?

Cara-l' tricù udaţl'i tuţĭ, intră ş-tu udălu din coadă. Aoà şideà un aùş cu barba pîn di ţinucl'u şi cu ţeànile pîn di gruńŭ ş-mîcà pîne pri measă. Nîs erà singur. Mîcări aveà di tute soìle. Aflatlu, nimîcàt, nibiùt, cari-şte di cîndu, s-aştirnù neacl'imàt pri measă. Auşlu, cara nu videà, avţà că vîră-l' mîcă mîcarea şi nu ştea carì easte. Atumţea gri:

— Carì-ţi-s h'iĭ tine, s-fure fičòr, h'il'u si-ńĭ h'iĭ, dor; s-fureşĭ feată, h'il'e si-ńĭ h'iĭ, muşată!

Atumţea dişcl'ise gura Aflatlu şi zburî':

— Fičòr h'iŭ; tată no-am, mamă no-am, Aflàt ńĭ-u numa!

Aestu aùş erà un Ţîn. Nîs s-aveà bătută cu vîră altu ţîn, stih'ò, cari-şte! şi tu alumtare se-aleapse fără ocl'i. L'-arîse multu ìnima Ţînluì, cîndu viţù suflit di om ningă nîs, că Aflatlu z-băgă di nă oară, l-k'iptină, l'i ndreapse barba, il' tăl'è ţeànile şi-l' deade găirete, s-nu ş-u mîcă ìnima, că poate, co-ağutorlu al Dumniţă, să-l' vìnă ocl'il', z-veadă nîpòĭ.

Ţînlu no-aveà ìu să-l bagă fičorlu. Il' deade 40 di cl'eĭ di la 40 di udàţĭ şi-l' ţîse:

— Fičorlu a mel! ìo h'iŭ orbu şi nu pot s-li ved şi s-li ndreg cîte va pălatea. Tine h'iĭ tinir şi cu luńină, Dumniţă-ń ti pitricù! Ţîne cl'eìle şi fă-ti domnu de-aţĭ pri pălate. Maşĭ unä s-avegl'i: Patruţăţlu udă s-nu-l dişcl'ìţĭ putè şi s-nu ti pingă draclu s-intri, că s-nu paţĭ ma laea di mine.

Veţĭ, aclò u păţí' Ţînlu cu duşmanlu ţe l'i scoase ocl'il'.

Di cît fičorlu ca fičòr: Faţe tamam aţeà ţe nu prinde s-facă. Cara-l' dişcl'ise tuţĭ udaţl'i, dişcl'ise şi udălu din coadă. Ţe ş-erà acloţe? Nă baltă cu apă hrisusită ş-cu un şoput tu mese ţe curà maşĭ apă de-amàlamă. Varliga-di varliga èrg'ile mărĭ cît nă boe di om! Tu čitie nă guvă cîtu ncape un om. Fičorlu, carì no-aveà lucru, ţe s-adară, intră să si scaldă şi cîndu işì, ţe z-veţĭ? Truplu-l' tut hrisusìt.

Aclò ĭu s-čudiseà ca k'irutlu, avde un troput, ună c-azbuirare, ca peane. Nîs di nă oară să nh'ipse tu erg'i şi s-ascumse, tra z-veadă, ţe va s-cură.

Nu tricù un minùt şi na ĭu vîn treĭ ḑîne prit guva dit čitie ş-apoea şi scot strànile şi cămeşle şi s-arucă tu baltă să si scaldă. Aflatlu pre-agalea, s-trapse de-abùşala, de-abùşala pînă la cămèşĭ, şi unà cîte unà li bagă n-sin.

Si scăldară ḑînili gulişane, arîsiră, s-ağucară, că ş-o-aveà că vîrnu nu li mutreaşte. Di cît Aflatluĭ îl' curà bàlile şi-l' si stricurà ocl'il' pri nîse di dup-un pom.

Viñe oara s-easă. Caftă cămèşĭ, s-mutrescu unà co-alantă ca upărite, cămèşĭ no-are! Aflatlu arîdeà pri sun nărĭ di k'efe! Cum căftà nîse prit erg'i, l-ved! Acaţă s-lu pălăcărseascâ, s-l'i cadă, avu să-l facă, maş cămeşle s-lă da, că ḑînile fără cămèşĭ suntu ţivà: ni s-azboàiră pot, ni s-fugă di ningă tine, ţe lă loaşĭ cămeşle.

După multe, Aflatlu, cara lă trapse la tute cîte nă băşare cărţînoasă, lă ḑîse:

— Pînă nu va-l' daţĭ luñina Ḍînluĭ, cămèşĭ tu ocl'i nu va z-vidèţĭ.

Si zburîră nîse, ţe si zburîră şi-l' deàdiră un mer. Merlu aestu s-lu mîcă Ḍînlu şi videala va-l' vînă di nă cale.

Aflatlu l-băgă n-sin şi scoase di lă deade la doàule ma mărĭ cămeşle. La ţea ma ñică nu vru s-l'-u da, că vrea să-l' h'ibă nveasta luĭ.

Apoea z-duse şi-l' deade a Ḍînluĭ merlu. Ună muşcare di mer şi ocl'il' acăţară să-l' vînă. Cît lo-ascăpită tut merlu şi viḑù, cum ti ved şi cum mi veḑĭ.

Auşlu trei palmi criscù di harauă:

— Ḍî, h'il'u, tine ţe-ñĭ feaţişĭ bunlu aestu, ţe cafţî di la mine?

Aflatlu ţe să-l' caftă? L'-ardeà di lume, să se-aspună cu ḑîna luĭ. Ḍîse:

— De! tată! s-putearĭĭ s-mi scoţĭ tu lumea lantă, altu ţivà nu-ţĭ vream!

Aclò, acşiţe erà. Pri scară nu puteàĭ s-eşĭ tu lume. Aestă erà faptă maşĭ tră dipuneare, nu şi tr-alinare.

Ḍînlu adună cc-angînarea puĭl'i tuţĭ, s-l'i ntreabă. Tricură tuţĭ puĭl'i şi vîră nu ştea s-l'i aspună calea. Tu coadă, cara

s-misurară ninga nă oară tuţĭ puĭl'i, lipseà un čuleàĭ. Il' griră ş-a luĭ. Aestu cu de-avia putù z-vínă, că ş-erà şcl'op, cavàĭ di nîs! Aspuse, că nîs cunoaşte un vultur tu mùntile Ascăpitàt, ĭu k'are soarle. Maşĭ vulturlu aestu poate s-lo-alină tu lumea lantă. Nk'isì Aflatlu, după ḑîcă-l čuleàĭ şi-z duse.

S-u şcurtăm, vulturlu aestu păţà nă g'idere multu greàuă. Caθe an, cîndu scuteà puĭl'i, vineà nă nipîrtică şi-l' mîcà puĭl'i. Vulturl'i nu era-l' acloţe. Puĭl'i ţiurà şi z-dipirà tră ńilă. Ğònile nu k'are oară, ma traḑe coarda şi-l' tal'e caplu a nipîrticăl'eĭ. Trîş atumţea na-l' şi vulturl'i ĭu s-aurńescu pri ğone s-lu mîcă, s-lu bea di víu. S-avḑà cum l'i zg'ileà dit vimtu: «ha! tine h'iĭ màsturlu, ţe nă l'aĭ fumeal'a pri guşe!»

Vrea-l mîcă, cara s-nu ansăreà puĭl'i, si ḑîcă, că nîs l-ascăpă bana.

Atumţea vulturl'i lu ntribară:

— Tine ţe n-adràşĭ bunlu aestu, ţe bun cafţî di la noĭ!

— S-mi scutèţĭ pri lumea lantă! ḑîse nîs.

— Noĭ nă o-aveàm s-nu cafţî altu ţivà, am carĭ easte maşĭ tr-ahît, aestă nu-ĭ ţivà. Ţîne peana estă şi ahuleà-ŭ nă oară şi ĭu z-vreĭ, aclò va s-eşĭ.

Aestă vrea ş-Aflatlu. Ahulì nă oară peana să se-află la Ḑînlu şi din nă oară se-află.

Apoea cara lo di tute bùnile, ş-ahulì peana ninga noară şi se-află tu lumea estă.

Aoaţe nîs să nsură cu ḑîna luĭ şi feaţe numtă văsilk'ască. La numtă băgară şi nveasta n-cor, dup-adete. Năsă nu vrea s-tragă corlu, că nu ş-aveà cămeaşa. Fičorlu nu vrea s-l'-u da, că ştea nîs, că maşĭ cămeaşa u ţîne aclò, ma cara l'i seangricară multu, l'-u deade.

Ḑîna cît u băgă şi prit buharè vru s-fugă. Aflatlu u ştea estă şi şideà cu peana tu mînă. Cît vru se-azboàiră nîsă, fuga după ea şi pînă s-ţă freţĭ ocl'il', na-l ningă nîsă, o-acaţă şi o-aduţe nîpòĭ acasă-l' şi de-atumţea bîneaḑă de-adun.

Părămìθ şteam, părămìθ aspùş,
Cara z-vă minčunàĭ d-iţe v-aspùş,
Ntribàţĭ şi pri Cata-l Cătùş,
Şi vulpea cu oslu di găl'inùş,
Ţe-l mîcă,
Şi l'i se-ascălnă.

(Cules din Perivole, Epir, de la ţal Papa-Nuşĭ.)

## 76. Dracul şi mâna vorbitoare.

de C. Cosmescu

O femee avea trei fete. Odată se întorcea încărcată cu lemne din pădure şi oftă din adâncul inimei. Dracul îi eşì în drum şi-i zise: Ce mă vrei? Nu te vreau pe tine, respunse femeea, dar am oftat, căci am trei fete şi n'am cu ce le mărită. Dă-mi una mie, că şi eu sunt flăcău de însurat.

Dracul luă de soţie pe fata cea mai mare. Cum o duse acasă la dânsul, îĭ *dede să mănânce o mână de om*, iar el plecă la vânătoare, zicându-i, că la sosirea luĭ mâna să fie mâncată, asta va fi un semn de credinţă şi de dragoste pentru dânsul. Cum plecă, fata îngropă mâna în iesle şi când dracul sosì acasă, îi spuse, că a mâncat-o. Unde eşti mână? strigă dracul. Aci îngropată în iesle. Dracul se necăjì pe nevasta lui şi o sugrumă. Apoi se duse şi luă de nevastă pe sora mijlocie, care avù aceeaşi soartă, pentru că îngropase mâna de om în casă.

Atunci merse de luă pe cea mai mică. Ea dede mâna unei pisici s-o mănânce şi când dracul venì, pisica erà la spatele fetei. — Unde eşti mână? — In inimă caldă, respunse mâna. Dracul crezu, că cu adevărat fata mâncase mâna vorbitoare de aceea îi dede toate cheile din camerele palatului său. Sora mai mică deschise camera unde erau surorile sale şi le înviă. Apoi câteşi trele legară pe necuratul, îi luară averile şi se duseră la mama lor. Peste puţin ele se măritară după feciori de împăraţi.

(Extras din «Basmele Române» ale d-lui L. Şăineanu, Bucureşti 1895. p. 345., ca variant la basmul de mai sus, şi transcris în limba Daco-Română, în rezumat.)

## 77. Ĉoari tu ĉinuşi.

Earà nă oară treĭ fraţĭ. Dol'i fraţĭ lucrà ḑuă ş-noapti, si-ş scoată hărgili, treĭlu earà om timbèl, nu lucrà, nu agunseà şi niţi vrea si z-ducă, ĭu fraţl'i-l pitriţeà. De-acămàt ţe earà, trimurà de-arcoari, ca vîrà ṽiftu. Tută ḑua adrà guvojdi cu

dinţîl'. De-arcoarea ţe-l' eară, čoarli tu nă tisagă di činuşi li ţineà, s-nu l'i ngl'aţă.

Fraţl'i nu puteà s-lu veadă ntr-ocl'i, că a(du)ţeà arşini mari. De-aestă, scoàsiră di-l' deàdiră partea ţe-l' cădeà şi-l' aspù-
5 siră plătărli. Partea timbeluĭ fu un gumàr. Ş-lo gumarlu, lu ncălică şi cu čoarli un tr-un ocl'u di tisagă, alantu to-a-lantu ocl'u di tisagă ş-tisaga mplină cu činuşi. Calea-calea ăgumsi la un şoput. A luĭ l'-eară leani z-discàlică z-bea apă. Di căvală scoasi căčua ş-u băgă tu şurcă, u umplù şi biù.
10 Apoea ş-trapsi calea. Cum trăḑeà cărliglu azvarna, s-acăţă di un păl'ùr, sk'in, ţe eară! şi scoasi nă oală cu flurii. A luĭ l'-angrică z-discàlică şi aştiptà s-treacă vîră om si-l' li da. Na ĭu vineà nîşti oamińĭ. Aeşţî lu ntribară:

— Că-ţe staĭ?

15 — Aşteptu si-ńĭ daţĭ oala cu flurii, că ńĭ-u leani z-discalic, ḑîsi greaţa-locluĭ. Dìsili voĭ, dìsili a ńia.

Aeşti li loară şi tràpsiră treil'i calea de-adùn cu Čoari-tu-činuşi, c-acşì l'-eară numa. Ntunicară tu nă păduri mari şi ntunicoasă, că nu videàĭ ntră tini. Discălicară ş-apreàsiră
20 foc să si ncălḑască. Băgară s-mîcă pîni şi şcoasi caθi un ţe-aveà. Činuşi-bibil'àr i Čoari-tu-činuşi scoasi nă cumată di caş, ţe o-aveà ninga de-acasă, că di leani, l'-angrică s-u mîcă. După ţe mîcară pîni şi-ş feàţiră cruţea, ḑîsi unlu di el':

— Dumniḑăŭ s-o adavgă pri leamni ş-pri k'etri, ş-aoaţi
25 şi m-Poli şi tu loclu a nostru: oaea s-facă ńil'a, čèlniclu las h'ibă şi şcl'op cara z-va, maşĭ picurarlu s-nă bîneaḑă, că nă deadi caş ş-mîcăm.

Aţèl om, cum pari, no-aveà mîcată altă oară caş ş-lo-arisì multu. De-aţeà urà ahîntu multu. Timbelu Čoari-tu-činuşi
30 ş-u băgă să s-facă picuràr, tra s-facă di nă oae, ńil'a, cum l'-ură omlu aţèl.

Dusi s-află domnu. Lo-află şi vru s-intră picuràr. Domnul îl' ḑîsi, că-l bagă, ma si ştibă di prota, că vini tută ḑua un l'undàr tra s-mîcă caş, unä-altă. El ḑîsi că nu se-
35 aspari! Aestu, l'undarlu, căftă al Činuşi-bibil'àr si-l' da cu bunlu s-mîcă ţivà. Čoari-tu-činuşi mută tučìnili şi-l' ḑîsi:

— Nu-ţĭ daŭ niţi sîrmă! Fărmàc nu-ţĭ daŭ!

— H'iĭ tini ahît ğoni, s-ţă baḑĭ mintea cu mini?

— H'iŭ nă ńil' di orĭ ma ğoni, gri Coari-tu-činuși. Veḑĭ k'atra estă! (Aţea erà caș).

— U ved, ḑîsi l'undarlu.

— Cum stricòr k'atra estă, acșiţi va ti stricòr ș-tini; carĭ poţĭ: aĭ stricoară ș-tini k'atra.

L'undarlu dusi s-l'a nă k'atră. Streasi, streasi, nu k'ică niţi nă k'icută. «Bre!» ḑîsi nîs, «aestu ș-fu ğoni, nu ș-fu ca picurarl'i ‚ananţî» și-l' ḑîsi si s-facă soţĭ, ma z-va. Aestu taha frînḑeà coasti, s-nu ḑîcă l'undarlu cari-și ţe, ma apoea s-feaţi soţ și intrară dol'i tu păduri.

Aflară nă cupańe. S-acăţară, carĭ poati s-u frîngă: Trapsi l'undarlu, cît u cripă. Trapsi Čoari-tu-činuși, ţîvali o-adră, că tută erà cripată di l'undàr.

L'undarlu, cîndu viḑù ș-aestă, cu frica n-sin imnà.

Ma nclo deàdirà di un arîŭ mari. Čoari-tu-činuși nu puteà s-lu treacă.

— Poţĭ, l'undare, s-mi l'aĭ îngrîșca? l'-ḑîsi nîs!

— De! știŭ ș-ĭo? z-ved.

Il lo și-l tricù dinàparti de arîŭ ca un peatic. Carĭ imnară ș-alăgară tută pădurea, l'undarlu s-adună cu alţî l'undàrĭ și l-aspusi, cum easti un om ma ğoni di tuţi l'undarl'i, Aeşti îl' ḑîsiră s-lo-aducă s-lu veadă ș-nîșĭ, cum s-faţi s-h'ibă ahtari om. Vińi omlu seara. L'undarl'i erà-l' adunàţĭ divarlìgaluí di foc și friḑeà ńel'i ș-oïli arăk'iti. Năinti ţe z-băgă measă, dùsiră s-l'a apă. L'undarl'i ncărcară, carĭ nă buti, carĭ un utri, carĭ ţe putù. Čoari-tu-činuși ligă șòputlu cu čoara și trăḑeà taha s-lo-aducă tut. El di itia estă amînă și tuţi l'undarl'i si ntribară: «Ţe s-amînă aestu om?» Z-dusi un z-veadă. Lo-află ĭu ligà șòputlu cu funea. Lu ntribă:

— Ţe faţĭ acloţi, s-ti tal'e Stămaria?

— Ţe s-fac? Leg șòputlu s-lo-adùc la noĭ, s-avèm tră totna apă.

— More alasă-l, avèm apă, ağunḑi tora tră tora. Apă nu lipseaşti; leamni nă lipseaşti s-adrăm foc astară.

Fuḑì Čoari-tu-činuși de-aclò cu l'undarlu și z-dùsiră s-a-dună surţeali. El și ștea, că nu poati s-aducă multi leamni și ligà arburl'i cu funea. Lu ntribă nîpòĭ l'undarlu: ţe adară?

— Ţe s-adàr, ĭo acșì h'iŭ: adùc nă oară tră totna.

— More! alasă àrburl'i arihate, că s-nu n-apitrusească, di nă zdroàmină. Ağungu leàmnili, ţe ncărcàĭ ĭo.

Ascăpă şi de-aoà cu faţa curată Čoari-tu-činuşi şi z-dusi la fucurină, ĭu mîcă, biù şi s-adră ţae.

S-culcară. Čoari-tu-činuşi nu durńà, ma tut ascultà ţe şùptură l'undarl'i un co-alantu. El' si zburà s-lu vàtămă, orí s-nu-l vàtămă? Apoea o-aflară g'ini s-lu vàtămă, că di nu, el va-l' vàtămă. Acşì l'i-u cruiră s-lu vàtămă ḑua ţe vini. Čoari-tu-činuşi li băgă tu cornu tuti. Nìs s-culcă ş-pri noapti băgă un bučum sum tămbari tu loclu aţèl şi durńì al'urea. L'undarl'i, di cum ş-aveà zbor h'àrsiră apă ş-u turnară pri tămbari s-lu upărească şi s-moară. Ma ţe s-moară? cùţurlu?

Ḑua lantă ş-fricà ocl'il' l'undarl'i, cîndu-l viḑură víŭ! Lu ntribară cum tricù noaptea.

— Multu g'ini! Ma asudàĭ multu, că ş-fu căloari astă-noapti

— Bre! minduiră l'undarl'i, aestu nu va si ştibă di ţivà!

Apoea, carĭ feàţiră ş-alti multi şi tut putù se-ascapă sînătòs, lu ntribară:

— Cum di h'ĭĭ ahît ğoni tini?

— Lucru lişòr, gri aestu. Io ma naintea mi fripşu ş-apoea mi feču sînătòs, de-aţeà nu voĭ si ştiŭ di foc, di apă h'artá şi di tuti.

— Am nu nă friḑĭ ş-noĭ, grîră l'undarl'i?

— Z-vă frig, lă ḑîţi Čoari-tu-činuşi.

Acşiţi îl' ligă di cîti nă sulă caθi un, ama pravatòs, ţe niţi draclu s-nu-l' poată s-l'i dizleagă, apoea apreasi un foc, ţe bumbuniḑà, şi şuţă-l', şuţă-l', acăţară s-aurlă l'undarl'i şi s-mută padurea di zg'ic, ma ţi-aflàşĭ om s-l' avdă. Acşiţi-l' fripsi di víĭ tră semnu.

Ş-earàm ş-ío acloţi ş-adùş unä părеacl'e di curčel'i şi cîti unä carti a fičorlor, ma tricùĭ pri la nă fîntînă şi me-aplicàĭ z-beaŭ apă. Aclò aproapea earà un purcàr şi băgă boaţea s-aurlă pri porţi, că vrea s-intră tu agru du! du! du! ş-a ńia ńi si părù că ḑîţi *dur! dur! dur!* (1) şi di frică le-alăsàĭ

(1) Pe turceşte: stăĭ! stăĭ

şi aoà me-aflàĭ. Carĭ va s-le-află, s-facă nă turtă (nă bugače), s-l'a nă cofă cu vin si-l' da a fîntînăl'eĭ, si-l' li da!

Şi:

Dipu ahîte zboari,
un vin no-ari?

(Spus de elevul George Cocoti, Avela, Epir.)

## 78. Glarlu şi mintioslu.

Erà, ţe nu ş-erà. Vaĭ erà di se aspuneà.

Ş-erà nă oară doĭ fraţĭ: unlu mintiòs, alantu glar.

El' si ndreàpsiră picurărĭ la un čelnic. Ună ḑuă armàsiră fără pîne, că u mîcară cîtă aveà, şi mintioslu îl' ḑîse a fratesuĭ glar, să z-ducă s-l'a pîne di la domnu. Glarlu z-duse.

După ţe lo nă tisagă cu pîne, l'-u deade cîtră la mandră. Tu disa di cale erà nă fîntînă cu apă lìmbidă ca làcrima li Stămărie şi araţe ca gl'eţlu. Erà ńaḑă-ḑuă, cîndu ağumse la fîntînă. Şiḑù să dispustusească sun aumbra di cupàčŭ, di ningă fîntîneàŭă, apoea mîcă, biù ună apă araţe şi trapse, că oara-aveà tricută şi frate-su .lo-aştiptà cu màţîle goale!

Si scoală glarlu, ş-l'a cărliglu din anùmirea şi-l' ḑîţe a pînil'eĭ:

— Pîne, pîne! cum te adùş ĭo pîn-aoà din-anùmirea, ş-tine s-me-adùţĭ de aoà pînă la oĭ! Grea pîne! că ţe nu greşti? Ḑî, va mi l'aĭ din-anùmirea, i nu?

Pînea nu grea, cum z-greascà? Are gură pînea?

Nìs nîpòĭ cu a luĭ:

— Vaĭ greşti, că di nu: sîrme va te-adàr! va ti zdrumin dip.

Pînea nîpòĭ citus! Atumţea glarlu s-aprease şi-l' ḑîse:

— Na! carĭ nu vreĭ s-mi porţî din-anùmirea.

Şi u sîrmă tută pînea sîrme. Apoea trapse cîtră la mandră. Cîndu s-apruk è, frate-su lu ntribă:

— Iu o-aĭ pînea?

— Nu mi ntreabă! si şteaĭ ş-tine ţe daràc ńĭ-acăţàĭ cu pînea? Ma tut a mea s-feaţe. Io u purtàĭ pîn la fîntînă, pîn tu disa di cale, din-anùmirea, şi cîndu-l' ḑîşŭ s-mi poartă ş-ea, na sùrda nìsă: zbor nu grea. Il' ḑìc să zburască, nìsă: k'atră! Me-

acăţară draţl'i di urecl'i şi ţ-u zdruminàĭ, ţ-u zdruminàĭ sîrmesîrme ş-o-alăsàĭ s-u mîcă puĭl'i al Dumniḑă.

— Bre! tine ţĭ-fuşĭ di k'iruţl'i a k'iruţlor! Iu se-avḑî ş-ĭu se-aspuse, să zburască pînea vîrnă-oară?

— Glar h'iĭ tine, ḑîse k'irutlu. Avḑî nu zburaşte pînea? noĭ cum zburîm?

Ţe s-l'-adară ş-frate-su: bate-l fičorlu, pînă nu-l frîmse ulčorlu! ş-apoeà: acaţă orbul s-coate-l' ocl'il'; a glarluĭ: tine l'-aspùńĭ calea ş-el l'-u da valea! Il' ḑîse nîs:

— E! tora-adràşĭ, ţe-adràşĭ! şeḑĭ tine la oĭ ş-ío s-mi duc la pîne.

După ţe-ascăpită ḑeana frate-su cîtră n-hoară, se alină glarlu pri un gorţu şi scùtură, scùtură gorţî, lu scutură aproapea tut. Apoea dipri gorţu lă ḑîţe a oĭlor:

— Oĭ, oĭ! mutrìţĭ g'ine! gòrţîle nicoapte s-li mîcàţĭ şi aţeale coapte si-ńĭ le-alăsàţĭ tră mine!

Oĭle ca prăvḑî! mîcà azvarna şi coapte ş-nicoapte, că noaduk'à limba glarluĭ. Aestu, dipunîndaluĭ di pri gorţu, mutreà s-află gorţî coapte, ma no-află dicî't cîte-vîră ascumtu preaoà ş-pre-aclò. Lo-acaţă nîpòĭ ḑanḑa, că-ţe oĭle l'-mîcară gòrţîle coapte, l'a un par şi cara lă u intră, dă, dă, pînă ş-sătură mîńle. Dare di glar, nu ţ-alăsă oae nivătămată. Di nă cupie ntreagă, vaĭ ḑîţĭ, vîră ving'iţĭ ascăpară cu bană.

— Na carĭ vreţĭ! ḑîţeà nîs. Nu vă (ḑî) ţeam s-mîcàţĭ maşĭ nicoàptile? Voĭ nu vrut s-ascultàţĭ ş-li mîcàt tute.

Aproape acloţe s-aflà nă guvă co-apă, multu adîncoasă. Glarlu ţe s-mintuì?

— Carí z-vìnă frate-ńu şi s-li veadă oĭle vătămate, va mi ncače şi va me-aurlă. Nu-ĭ ma g'ine s-le-arùc tu guva co-apă şi s-l'i ḑîc a frate-ńuĭ, că durńîndaluĭ ńi li furară!

Acşì el, apîrńì, doaŭă cîte doaŭă, s-li tragă di čor şi s-learucă tu guvă. Trîş atumţea na-l şi frate-su.

— Bre! că ti tăl'è luplu ş-avu Nèstratlu di Lavdă? ţe faţĭ aclò?

— Ţe s-fac? Me-alinàĭ pri gorţu să scutur gorţî ş-lă ḑîşŭ a oĭlor s nu li mîcă gòrţîle coapte ş-eale no-ascultară şi ţe căftară, aţeà ş-aflară.

— Bre! k'irută prămătie, bre curcubetă goală, nu ḑîţĭ tine: aduk'escu oĭle di limba omluĭ?

Glarlu, ca glar: ţe-l' cînţî şi ţe-ţî discîntă?

— Că-ţe s-no-aduk'ască? Noî cum aduk'îm?

Mintioslu şuirà tora, cîtră nal'urea şi si zgrîmà, ĭu nu-l mîcà, că nu ştea ţe s-facá. Vru nu vru, l'-ağută ş-el s-le-arucă tu guvă. Aestu arucà cîte nă oae, că nu puteà ma multu! şi glarlu cîte doauă.

— Tora ţe s-faţim? Cum s-işim di năintea čèlniculuĭ? Ţe ğueape va-l' dăm? Cum s-u mpiticăm luguria?

Ş-u mîcà ìnima măratlu, că ştea lăeaţa, că-ĭ groasă şi no-are vindicare.

— Ştiĭ ţe? ḑîţe glarlu, să stăm pînă s-murḑească. Mine va me-adàr bubaìr cu tute clòputle di oĭ şi apoea va le-adunăm năinte oile armase şi va le-a(du)ţèm s-li ncl'idèm tu ahurea dòmnuluĭ-nă.

Acşì feàţiră. Čèlniclu, car-avḑî' de-analtu, din casă, cum văzeà clòputle, nu dipuse m-pade s-li veadă, că nu-l' tricù şubee, că lipseaşte vîră. Apoea s-alnară fraţl'i analtu şi şi-ḑură pri measă. Băgară s-mîcă pîne. L'i-ntribă čèlniclu:

— Oile le-avèţî g'ine?

— Ca h'erlu ş-cama g'ine.

Domnul lo cofa, umplù nă scafă ş-u deade a mintiosluĭ s-u bea. Apoea l'-deade ş-a glarluĭ nă scafă cu vìn. După psîn čèlniclu turnă ninga nă scafă ş-u deade a mintiosluĭ.

— Ba! ḑîse glarlu. Io ţe-arucàm cîte doàuă din nă oară ńĭ-daĭ nă scafă di vìn, ş-a lùĭ ţe-arcà cîte ună, îl' daĭ doăŭă scafe!

— Ţe ḑîţe, ţe ḑîţe? ntribă domnul pri mintioslu.

— A! more! scoate-l' ocl'il' ş-alasă-l! nu lu ştiĭ cît l'-are tră dare al Mihàlĭ.

Apoea sculară measa şi čèlniclu durńì. Nîşĭ noaptea le-aspeală de-aclò. Aclò ĭu s-frînḑeà di fugă, da di nă moară aspartă, apărvisită, fără domnu, necă altu vîr.

Glarlu, lucru no-aveà; intră nauntru, l'a k'atra di moară di guşe şi o-adună. Cîtră n-ḑare ş-ağùmsiră ning-un k'iparìş, analtu şi multu fundutòs. Nîşĭ di fricà, se-alinară analtu pri k'iparìş. Glarlu cu k'atra di guşe nu vru s-o-alasă. Aclò sum k'iparìş vińiră nîşte prămătefţî cu muşutèţî multe şi discărcară să z-discurmă şi s-prînḑă. Tamàm cîndu erà pri measă, se-avḑî boaţea glarluĭ, canda vìneà di la Dumniḑă:

— Fuḑìţĭ, că di nu, Dumniḑăŭ va z-vă vàtămă!

Şi di nă oară sărgl'aşte k'atra şi cîţĭ îl' lo, şi-l k'isă. Ananţî feàţiră nàparte, di nu viḑură cum fug.

Dipùsiră apoea fraţl'i şi mintioslu aleapse ş-lo tute lùcrile scumpe şi glarlu lo maşĭ unà furtie di θimńamă. U ncărcă pri nă mulă şcl'oapă. Mula nu imnà agońa.

— A! ḑîse nîs, ţe-are mula di nu imnă? U doare čorlu? Macă-ĭ acşì, aĭ să-l' lu tal'u, se-ascapă di el, tra s-imnă nvie.

Ş-acşì, ş-armase mula cu treĭ čoare şi nu puteà s-imnă dip. El ţe s-facă: îl' da foc ali θimńamă.

Aţeà ḑuă Dumniḑălu-l dureà măseaoa ahît multu, că-l mureà di dor; loclu nu ş-lo-aflà. G'ine-ma fumlu, mutîndaluĭ-se nsus pîn la Dumniḑă, z-duse tu măseàŭă-l' şi-l' tricù dorlu.

— More! gri Dumniḑăŭ, carĭ ńi-l feaţe aestu bun?

Glarlu aurlă nă oară cît putù:

— Io! ĭo ţî-l fečŭ!

— Şi ţe bun cafţî di la mine?

— Si-ńĭ daĭ nă flueară! Cîndu z-bat cu ea, să z-bată tut loclu.

Dumniḑăŭ l'-arucă flueara.

Fuḑì glarlu de-aclò şi si ndreapse purcàr la un preftu Nă ḑuă lă cîntà pòrţilor z-ğoacă. Aeşti d-ĭu s-lu scoată ğoclu? Ğucà, ma ca porţi. Ğoclu a lor nu-l ariseà dip glarlu. De-aţeà glarlu ţe şi ştea: lo un par şi lă u intră, s-l'i vătămă. Tu oara ţea, ea-că vine ş-preftul şi-l veade cum l'-umflà porţil'.

— Bre! k'irute, ţe lă faţĭ a pòrţilor?

— Ţe s-lă fac? Io lă bat flueara şi nîşĭ no-avdu cînticlu, ma ğoacă, cum lă vine.

— More tine ţĭ fuşĭ bàligă! Nu mintueşti: ğoacă porţil'?

— Cum nu ğoacă? noĭ cum ğucăm? i că sun porţil' di preftu, ş-că nu ğoacă preftul, s-nu ğoacă ş-nîşĭ?

Preftul lo-acumpără cîţĭ paràţĭ faţe; lo-acăţă di-l ligă di mînĭ şi di čoare, îl' trapse un şcop bun-bun, şi-l băgă to-a boĭlor. Aclò l'-aduţeà s-mîcă cîte nă cumată goală di pîne, pînă să-l' vină mintea. N-loc di minte tră vîră mes di ḑile, le-arcă pètale şi ascăpă lumea di nîs.

(Spus de Ion St. Zeana, Călive-Badralexi, Macedonia.)

## 79. Găl'ina cu oàule di mărgăritare.

Ţi ş-irà, ma nu ş-irà.

Ş-irà un-oară un bărbàt ş-unà mul'are ş-aveà doĭ fiĉòrĭ. Aistă casă irà oàrfînă, ma bărbatlu di caθe ḑuă s-duţeà m-pădure, adunà leamne ş-li vindeà. Cu prazl'i ţe-amintà di la leamne ş-hărneà fumeal'a. Un-oară cîndo alăgà m-pădure ti leamne, veade tu un cupàĉŭ ună găl'ină, muşată, muşată si ḑîţĭ: Dă-ńĭ, doamne, nica doĭ ocl'i s-u mutrescu şi s-nu mi satur! S-aproak'e bărbatlu di găl'ină şi găl'ina nu s-aspare. Atumţea nîs s-apleacă s-u l'a acasă. Cum u mută, viḑù sum nîsă ţinţi oauă. Ţi s-mintuì nîs? — Aĭ s-alàs găl'ina aoaţe s-ńi oàŭă di caθe ḑuă şi si-l' vindu oàule.

Feaţe cum ḑîse. Lo oaule, patru, alăsă un tu ĉuibàr şi duse m-păzare cu eale. Cît ağumse ca tu màrḑinea di hoară şi-l' ease în cale un uvrèŭ: «Bună-ţĭ oară!»—«G'ine vinişĭ.»

— Ţe vinḑî aţia, pap, întribă Uvreŭlu?

— Ea! ndao oàuă?

— Cît li daĭ? cît cafţî?

— Ahît!

Il' deade prazl'i Uvreŭlu, ş-lo oàule acasă ş-frîmse un, cîndo ţi z-veadă? nuntru un mărgăritàr cît nă nucă di mărle.

— A! ḑîse uvreŭlu hăriòs, ea cum va mi fac avùt di nă oară. Va ńeg di caθe ḑuă şi va le-acumpru oàule auşluĭ.

Z-duţe Uvreŭlu ḑua lantă şi-l' lo-acumpră oŭlu, ţi lo auşlu di la găl'ină şi di caθe ḑuă Uvreŭlu l'-dădeà cîte un aslàn ma multu pi oŭ. Auşlu putè nu s-minduì, că-ţe Uvreŭlu îl' da ahînţî mulţî praḑî, niţi nu sĉià ţi-l' vinde. Ş-co-aţèl' praḑî ş-acumpră fărină: ahît ş-nu altă. Treaţe k'irò, ş-ağungu ş-preàsińle,

— Tora, îl' ḑîţe mul'area a bărbatluĭ, s-nu li vinḑî oàule, ma s-adùńĭ îndao ta s-avèm ti preasińĭ.

— G'ine, ḑîse bărbatlu.

Z-duse eara m-pădure ca di tòtîna s-l'a oŭlu a găl'ìnăl'eĭ. Cîndu s-turnă acasă, l'-ease eara Uvreŭlu în cale şi-l' caftă oŭlu si-l' lo-acùmpără.

— Nu-l vindu, ḑîse auşlu, că-l ţîn s-lu mîc ti preasińĭ.

Uvreŭlu si nşirpică:

— Na, lale, víng'iţĭ aslàńĭ, ş-dă-ńĭ-lu!

Din cot, că bărbatlu nu-l' lu dideà:

— Nu ţ-ul vindu, nu! niţi ti nă liră, ḑîse auşlu; voĭ s-mi hărsescu ş-mine cu fumeal'a.

A Uvreŭluĭ îl' víneà criparea. Fuḑì cătrane nvirinàt. Bărbatlu îl l'a oŭlu şi-l duţe a casă. Alante ḑîle eara aşì, pînă se-adunară vîră 5—6. Seara di alăsare preasińĭ lo bărbatlu un oŭ şi-l freaḑe ş-află nuntru nă mărgăritare. Li frînḑe tute, tute cu mărgăritărĭ. Atumţea nîs duk'ì, că-ţe Uvreŭlu îl' dideà ahî'ţĭ praḑĭ.

— Stăĭ tora, ḑîse nîs, că de-aoà ş-ninte nu va li veadă Uvreŭlu cu ocl'il'. Z-duse apoaeà în pădure şi ş-u lo găl'ina acasă. Di caθe ḑuă găl'ina uà cîte un oŭ, şi di caθe ḑuă îl luà bărbatlu şi-l' scuteà mărgăritarea di nuntru ş-u vindeà ti caĭsĉi cîte lire. Vinde azĭ, vinde mîne, s-feaţe omlu avùt. Nu-l' lipseà tora ni s-lucreaḑă, ni z-ducă m- pădure. Tricură aşiţe ndoĭ ańĭ şi ţi-l' víne tu minte? «Aĭ s-mi duc tu hăğilik'e unoară. Iníĭ deade Dumniḑăŭ aveare, tora lipseasĉe s-mutrescu sùflitlu.»

Cl'amă apoaea mul'are-sa şi fičorl'i şi lă ḑîţe:

— Tora ĭo va s-mi duc tu hăğilik'e, ma pînă s-mi tornu voĭ găl'ina s-o-avèţĭ multu ngătàn, s-nu v-arîdă vîrnu şi v-u l'a.

Ḑîse aiste zboare şi trapse tu hăğilik'e.

Avde Uvreŭlu, că bărbatlu nu-ĭ acasă. Nîs di cîndo nu-l' vindeà oao auşlu, nu-l acăţà somnul di inate. Ţi s-facă tora?

— Na-ca va s-pot s-arî'd mul'area, ḑîse el cu mintea-l', şi s-l'i l'aŭ găl'ina?

Si scoală şi víne la mul'area. Acaţă Uvreŭlu s-u bagă pi plan mul'area. Il' ḑîţe că u va, că moare ti nîsă, că fără nîsă nu poa z-bîneaḑă şi alte multe cîte poate z-voamă limba uvreascĕ, ţe ş-àpile li doarme. Mul'area irà cu mintea la loc, aştirnată şi nu vrea s-lo-ascultă. Ma Uvreŭlu, uvrèŭ: nu-l' ţăţeà gura: îl' da di nă parte, îl' da de-alantă, u guğileasĉe, pînă-l' şuţă mintea. Minte şcurtă mul'area, se-arîde şi-l' si pridă, că de! Eva, tot Evă! are piste vîrn-oară pri nîsă?

Uvreŭlu tora niţi nu z-duţeà acasă: Aoà mîcà, aoà bea, aoà s-culcà. Mul'area, ş-nîsă băgă vreare mare pi nîs şi iţi ḑîţeà, aţeà fiţeà. Ună seară şade Uvreŭlu şi-l' ḑîţe:

— Tora va-ńĭ faţĭ un lucru ţi va-ţĭ caftu! Va s-tal' ti mine

găl'ina aţeà ţi faţe oao cu mărgăritărĭ; va s-u h'erg'i, ma mutreà g'ine s-nu l'a vîrnu caplu ş-ìnima.

Uvreŭlu l'-aveà ḑîsă ti cap ş-ti ìnimă, că nîs scià că aţèl ţi va mîcà caplu, va s-făţeà multu cu minte ş-aţèl ţi va s-mîcà ìnima, di caθe ḑuă dimneaţa vrea s-apireà c-un trastu di flurìi la căpitìńŭ.

Ţi s-facă Eva? S-nu u tal'e? Cum s-l'-o-aspargă a Uvreŭluĭ?

— Va s-u tal'ŭ, ḑîse, mea ĭu s-easă, las easă.

O-acăţă, u tăl'è ş-u h'arse. U scoase dipri foc ş-u băgă pi measă z-vìnă Uvreŭlu s-mîcă caplu ş-ìnima. Na-l' şi fičorl'i a mul'àril'eĭ ĭu vìn di la sculie. Cum viḑură găl'ina h'artă, lo un caplu ş-alantu ìnima ş-li mîcară. Intunică seara ş-eale Uvreŭlu ĭu vìne hăriòs, hăriòs, că vrea s-mîcare caplu ş-ìnima găl'ìnăl'eĭ şi vrea s-fiţeare di-un-oară cu minte ş-avùt. Caftă cap, no-are! caftă ìnimă, no-are!

— Caĭ li mîcă, ntribă Uvreŭlu?

— Noĭ, ḑîsiră fičorl'i.

Uvreŭlu s-feaţe ca di fărmàc, cîndo viḑù că alţî mîcară caplu ş-ìnima găl'ìnăl'eĭ. U l'a mul'area la nă parte şi-l' ḑîţe:

- Tora va-l' k'irèm dol'i fičòrĭ.

Muma, căţaoa, ţîneà ma multu la Uvrèŭ, ca la fičòrĭ şi-l' ḑîse:

— Si-l' k'irèm, ma vreĭ.

(Necomplect.)

## 80. Găl'ina de-amàlamă.

(Variant la cel de mai sus.)

Ş-erà, ţi nu-şĭ erà, că ma s-nu earà, nu si spuneà.

Ş-earà unoară un om; ş-aveà ună mul'ere şi doĭ fičòrĭ. Omul aduţeà lemne ditru munte, ditru curie, şi li vindeà di s-hărneà. Doĭl'i fičòrĭ s(i)-duţeà la sculie.

Ună zuă fičorlu cama mare ul pălăcărsì şi-l' căzù mult a tată-suĭ s-ul l'a tru munte. Tată-su l'-zăsi: «nu pot s-ti l'aŭ, că va s-k'erĭ di sculie.» G'ine ma, ti tih'e, ună zuă, cîndu căzù nă sărbătoare lişoară, ńică şi nu aveà sculie, fičorlu diznòŭ l'i se-angricà a tată-suĭ s-ul l'a ntră lemne, şi tată-su nu-l' o-asparse k'efea. Aşì, ul duse la munte, ĭu tăl'à lemne.

Cum si jucà fičorlu, vede aclò, pi un àrbure, un cuĭb di puĭl'ŭ. Şi cum toţĭ ńiţil' s-hărisescu cîndu ved puĭl', săreà di hrao şi-l' zăsi a tată-suĭ:

— Tată, ea un cuĭb! S-ul l'aŭ, ma nu?

Tată-su-l' zăse:

— L'a maşĭ un oŭ ş-alanti alasă-le s-li facă puĭl' şi s-li l'aĭ altă oară.

Şi aşì! După ţi tăl'è tată-su lemne, li ncărcă şi trapse a casă de adùn cu fičorlu. Calea aflară un uvrèŭ. Cum sunt uvreĭl'i, l'i ntribă, di-se aŭ ţivà tră vìndere. Omul zăţe:

— Nu! dicĭt aistă furtie di lemne.

— Altu ţivà nu avèţĭ?

— Avèm, greşte fičorlu ş-un oŭ, ma nu-l vindem, că easte a ńeŭ.

— Nu va zbor, se-amèstică ş-tată-su a fičorluĭ, că-ĭ a luĭ oŭlu.

— Vinde-l, faţe uvreŭlu, cît cafţă, îţĭ misùr tu mînă.

— Nu-l vindu, l-u toarnă omul, si-ńĭ daĭ ş-unà sută di lire curate.

Aşì căzură tru păzare. Uvreul îl' zăţe:

— Ţĭ daŭ dao sute? Omul zăţe:

— Şi treĭ sute si-ńĭ daĭ nu ţ-ul vindu.

Aistu ş-o aveà, că uvreulu faţe şicae. G'ine ma uvreŭlu dădeà ca de-alih'a fluriile. Omul ma vizù, că ş-află dracul cu uvreŭlu, ta s-ascapă di năs, îl' zăţe:

— Dă-mĭ ţinţi sute di lire şi l'a-l oŭlu.

El aşì zăse, se-ascapă di uvrèŭ. Uvreŭlu, troară scoate ţinţi sùtile di lire, li misură şi-l' li da.

Limnarlu ş-fricà ocl'il' di ţi videà. Nu l'-u ncăpeà mintea vîrnă-oară, ca şicaea luĭ s-easă ca-de-alih'a. Şi nh'ipse lìrile di na stînga şi fuga acasă.

Alantă zuă ńarze eară tru munte, l'a şi alantu oŭ ş-ul vinde tră nica 500 di lire. Tru sone acaţă, cu de-aoà, de-aclò, şi găl'ina ţi uà aiste oaŭă, şi-ŭ duţe acasă fără s-u vindă, Tura omul, după ţi s-feţo avùt, vru să se-alasă di limnàr să s-facă prămătàr. La fugă, l'-zăse a mul'er-saĭ:

— Mul'ere, tura mine va s-fug; na ţ-alàs dao sute di lire, fă ţi ştiĭ, şi mutreà s-faţi icunumie, pînă va s-mi tornu ìo; maşĭ găl'ina s-nu ţivà di pate ţivà, că capul ţ-ul tal'ŭ ş-altă nu!

Mul'erea dădeà di cap:

— G'ine, s-nu-ţĭ imnă mintea, s-nu aĭ gailee, că di zborlu a tău nu va s-es. Găl'ina de-amàlamă va s-o am angătàn.

Apoea, s-băşară şi s-dispărţîră, năs trapse calea şi ea rămase a casă.

Nu tricù nih'àm di k'irò şi uvreŭlu aţèl treţe pir la casa mul'èril'eĭ, unà oară, dao orĭ, aşì că mul'erea, şcurtă di minte, ş-arcă mirak'a pi năsu. Ma napòĭ ul cl'imă pi prînzu, pi ţină, că s-fèţiră oaspiţĭ buńĭ. Ună zuă uvreŭlu u băgă s-tal'e găl'ina de-amàlamă şi năsă lo-ascultă.

Pînă s-ajungă prînzul, ea-l băgă tu dulape. Na-l' şi fičorl'i vìniră di la sculie şi ca toţĭ fičorl'i ahurh'iră s-caftă pi tru casă, ta s-află s-mîcă ţivà. Cîndu dişcl'id dulapea, ţi s-veadă? Puĭl'ŭ friptu. Arak'e cama marle capul, cama ńicul ìnima şi. glîp! tru pîntică.

Ajunze prînzul, ea-l uvreŭlu, că si ma aşterne pi measă şi cîndu vede că găl'ina nu are cap şi ìnimă, si nvirinà şi si scoală s-fugă. Mul'erea-l' faţe:

— Şezĭ, vrutul a ńeŭ, nu fuzĭ, tri ţi fuzĭ?

Năsu l'i spuse, că ma nu este găl'ina întregă, nu măcă.

— Ţi faţim, ul întreabă mul'erea?

— Ma vreĭ tra s-g'inu altă oară şi s-h'im cu vrerea ţi neavùm pînă tura, s-ĭ'-acàţĭ fičorl'i şi s-l'i tal', s-lă scoţĭ capul şi ìnima.

Şi aşì băgă să ncălzască apa, s-l'-upărească şi sl'i moară. Cîndu caftă fičòrĭ, no-are fičòrĭ!

Că s-vidèţĭ ţi s-fèţiră fičorl'i.

Fičorl'i avzîră tute, fuziră de-acasă şi imnă, imnă, ajùmsiră tu unà hoară mare. Aclò frătile cama mare îl băgă pi frati-su la un prămătàr si nveaţă zînate, că erà ńic. Ul băgă maşĭ tră pîne, fără si-l' caftă plată. Prămătarlu, stică vizù, că nu-ĭ sàrţină greàŭă, tra nă pîne maşĭ, ul lo.

Tura ţi s-zăţim? Fičorlu, ţi mîcă ìnima, ascuk'à tot gàlbine; aţèl ţi mîcă capul, di minte multă, ţi-l' dipuse, s-feţe amiră. Ńicul earà aţèl ţi scuk'à flurìi; g'ini ma năs nu ştea, că scuk'e flurìĭ şi maşĭ cîndu s-turnà di lantă parte, videà fluria m-pade şi u luà şi u dădeà la domnu-su, că năs ş-o-aveà că a domnu-suĭ căzù. D-ĭu si ştibă năs, că este a luĭ, cîndu el nu aveà niţi găzetă? Ş-apoea pistipseà, că

domnu-su le-arucă fluriile, ta s-veadă sti-că este pistimèn, ma nu.

Aşì tircù nih'àm di k'irò.

Tr-ună zuă domnu-su l'-zăţe a mul'er-saĭ, că fiĉorlu aistu are angl'iţătă ìnima di puĭl'u di scuk'e flurìì. Aĭ s-ul tăl'èm şi s-l'-u scoatim, s-u ngl'itătm noĭ.

Tri tih'e, doamnă-sa erà mul'ere cu ìnima bună, şi-n calea-al Dumniḑă. Aşì năsă acl'imă fiĉorlu ascumtîşaluĭ şi-l' faţe: «H'il'ŭ! ea cum şi ea cum, domnu-tu are tru minte s-ti tal'e. Mîn tine, mîne, cîndu va s-adùţĭ carnea din păzare si-l' zăţĭ, că vreĭ s-fuzì. Ma s-ti ntreabă, ţi nu staĭ? si-l' zăţĭ, că frati-tu ţĭ dimîndă s-ńerzĭ la năs.»

Fiĉorlu, cîndu avde aiste zboară, s-ńiră şi feţe cum lu nviţă doamnă-sa. Calea ţi-l' vine să scuk'e. Şi cum s-toarnă, na-ŭ fluria! Ĉudie mare! «Bre! aşì fu luguria, ş-zăse năs tru minte; tura eŭ escu ma avùt di toată lumea.»

Ajumse, imnîda, imnîda tu nă mare pulitie. Aclò erà adunată lumea cu paĭtonurĭ, calești, di nu aveà cum s-treţĭ. Di un di alantu năs află, că nauntru tu pălate s-află *Muşata-Locluĭ*, zîna cama muşată di toate, şi că tri nă videre, caftă nă furtie di flurie. Tră zaţe minute năs feţe furtia şi s-duse di u vizù. G'ine ma nu-l lăsară ma multu di ţinţi minute şi-l aguniră. Năs ese afară şi eară intră cu furtia de lire. Zîna, ul vede aruptu-partàl şi s-ńiră d-ĭu l'i scoate ahăţĭ praţĭ. Di aistă, ul l'a nuntru ş-ul ţîne la ţină, s-ţină deadùn.

După ţi pitircură, Muşata-Locluĭ lu mbeată şi-l calcă pi inimă şi-l' arsare din-oară ìnima di găl'ină ş-u ngl'ite năsă. Dimineaţa l-l'a şi-l scoate nafoară. Cîndu s-dizbeată şi-ş g'ine pi minte, scuk'e ca ma naintea, nu-are flurie! Lele! tura ţi s-facă? şarpe laĭu ţi-l are muşcată!

Ş-u băgă si z-ducă, să s-neacă!

G'ine ma eară nu o-află bună. Ţi va s-ḑîcă lumea? Că nu fu ğone s-bîneză.

Aclò ĭu s-duţeà, na vede treĭ furĭ. El' si ncăcă, că nu si ndrizeà, cum să mpartă treĭ lucre scumpe:

Nă *k'ilime*, care, ma s-şideà omul pi năsă, fuzeà ca vimtul; ună *căčulă*, ma s-u băgă n-cap, nu-l videà vîrnă; şi ună *pătăriče* cu carĭ s-dădeà ună m-pade, troară işà pălate, bisèrică, iţi vrea.

Furl'i, ma-l vizură, îl' si angricară a luĭ :

— Na, h'iĭ frate tine, s-nă li mparță ?

Năs lă zăse:

— Multu g'ine, s-vă li mpartu, țe mare lucru; di cît ascundeți-vă după k'atra țea di aclò s-nu videți, cîndu va s-arùc şcurtița.

Aişti se-ascùmsiră şi fičorlu ți fațe ? Aşterne k'ilimea, pune căčula n-cap, l'a pătăriča n-mînă şi s-faţe nivizùt deaclò. S-niiriră, strigară furl'i, ma aistu azbură.

A luĭ l'-ardeà di aruşinea ți-l' feţe Muşata-Locluĭ. Tura ți faţe năs ? Ndreptu trazi la zînă fără să ntreabă şi fără să-l veadă suflit di om ; şade pi measă cu nîsă, măcă di măcarea l'eĭ, că s-ńirà Muşata-Locluĭ, cum di mîcă ahîtă măcare, ahăt curundu şi tut nu-s sàtură. Nu ştea, că muşatul-a-muşaţlor l'-măcă cama multa măcare. Aşì tricù oară multă pînă cîndu, nu ştiŭ cum feţe şi-l' căzù căčula a Muşatluĭ-a-muşaţlor. Aşì Muşala-Locluĭ, nu k'are k'irò, l'-arak'e căčula, k'ilimea, pătăriča şi-l scoate afoară diznòŭ.

A muşatluĭ nica ma mare arăŭ îl' vine. Spinzură capul şi nu ştià ți s-facă. Aşì, ş-lo mintea la čičoare şi o-adună s-k'ară tru munță. Carĭ lu strimse foamea şi nu aveà cu ți si-ş u frîngă, na, da di un mer ncărcàt cu mere. Trazi cu k'atra şi surpă unà poală. L'a ş-măcă. G'ine ma nu trec niți 10 minute şi-l' crescu nîşte coarne, ca di boŭ. S-ńirà măratul şi zățeà :

— Nica drac nu mi fečŭ.

Imnă ca ma nclo, da di altu mer ncărcàt cu mere. L'a ş-măcă şi de-aiste. Cîndu ți s-ță veadă ocl'il' ? Coărnile cad di sìngure. Ația-l' vine ìnimă la loc. Ți faţe năs ?

Adună un coş di mere şi s-duțe pi la pălatea ĭu şideà Muşata-Locluĭ ş-acăță si strigă : «Aĭde mere, mere», cum si strigă.

Muşata stiteà la fireastră şi cîndu li vizù mèrile ațele roşi, limba apă-l' lăsă n-gură. Troară s-măcă, că s-nu-l arucă crud. Pitreţe nă featá şi-l' cumpră unà ocă.

Fičorlu cît îl' vindù ş-aoà fac alanți. Tru patru sute di guve se-ascumse.

Nu apucă s-mîcă muşata şi na ! l'-işiră coărnile, că ți si păreà, că va s-ti mbùiră.

Tura, ţi ti faţĭ tine lae ş-tĭh'ilae!

Cl'imară cama buńl'i g'atri, cama ştiuţîl' oamińĭ, ma vîrnă nu putù s-da cale, nu putù s-află g'itria.

Muşatul aistu ţi faţe? Da alagă tru munte, adună di mèrile, ţi ma s măcà, coàrnile căđeà, stricoară zama lor tr-ună şişe, află nă precl'e di strańe ma bune, nă capelă naltă, şi treţe pi la pălate şi strigă: *«aĭ g'atru, g'atru, cum nu s-află altu!»*

Lînqita, ţi ş-aveà dorlu, cum suntu toţĭ lînqiţl'i, ţe aşteaptă sînătate di şil'e, di pal'e, di noară pitreţe s-ul cl'amă. Huzmik'àrile fac: aleà doamnă! nu nă vindicară g'aţărĭ avzăţĭ şi ştiuţĭ, di nu l-ascapă ţivà, va s-nă vìndică aistu?

— Meţi, zăse Muşata-locluĭ, ţi ştiĭ d-ĭu arsare l'èpurle?

Ul cl'imară dicara. Agărşiĭ si spun, că şi huzmik'àrile tute aveà coarne, că ş-năsile măcară mere. Aşì, cum intră fičorlu-g'atur, lă dede s-bea cîte dao-treĭ k'ìcute di zamă şi ca ti čudie, coàrnile căzură di nă cale. Aiste alaga s-l'i spună şi ali Muşati-a-Locluĭ ştirea aistă hărioasă.Tura g'ine la muşata jonle şi-l' zăţe pi altă boaţe s-nu-l cunoască: More ţi ved? coàrnile atale acăţară rădăţìńĭ! Tine vreĭ mbitare, că prinde s-ţă li tal'ŭ?

Năsă ţi s-zăcă. Mbitare? mbitare. Aistu u mbeată, u calcă pi ìnimă, l'i arsare ìnima di găl'ină şi u ngl'ite. Apiră dimneaţa, cîndu g'ine aistă pri minte ş-ascuk'e, vede, că-l'-u lo ìnima! Fičorlu muşàt îl' căftă ş-k'ilimea şi căčula ş-pătiriča sti-că va s-u vìndică. Năsă scoate şi-l' li da, maşĭ sînătatea să-şĭ află.

— Tura, l'-zăţe năs, tru mînă te-am, macă vreĭ s-ti vindic, cu aţeà, că s-ti l'aŭ niveastă.

Nîsă, joacă preftul di bileae, ma g'ine s-ul l'a di pri-că s-armînă cu coarne tri nividere. Ş-aşì s-loară.

Si treţim tura la frătile alantu cama mare.

Marle, după ţe imnă multu k'irò, ağumse tu hoara amirăluĭ. Erà naltu pi zălile, cîndu măratul di amiră arcă pètalile. Tr-aţea că aveà h'il' nă turmă, aişti si ncăčà, carĭ-di-carĭ s-ajungă pi scamnu. Atumţea lumea di aclò, ta s-nu s-dińică ca cucoţîl' fraţil', băgă, că aţèl s-h'ibă amiră, ţi va s-poată s-treacă dimineaţa pi su pălate. Trî căsmete, cum s-feţe, că naĭ ma ninte di toţĭ tircù aistu fičòr. Toţi îl loară

ul anvărligară şi strigară: s-bînează noul amiră, s-lă bînează.

Năs se spare, s-ńiră, cum aşì? Atumţea-l' spùsiră, că aşì s-ligară, că aţèl ţi va s-treacă tru oară, s-lă h'ibă amiră. Macă-ì aşì, intră tru scamnu şi dumneà.

Nu după multu, frati-su ca ma ńicul l'i si feţe dor di frate şi vru să-l caftă. Imnă, imnă, ajumse şi tu hoara amirăluì. Carişte cum tirţeà naintea pălàtil'eì, na, ìu vede pi frati-su Aistu s-priimnà tru grădină. S-toarnă cîtră un om avigl'itòr, ţi stăteà la poartă şi-l' zăţe:

— Nu ti ntreb, aşteaptă amirălu? Voì si-l' grescu dao zboare.

Amirălu, om bun, lo-aştiptă dì-unăoară. Ńicul frate ul cunuscù pi marle, ma marle nu putù s-ul cunoască pi ńicul. Ńicul întreabă pi marle:

— Măril'a ta, nu avùşì un frate?

Amirălu, după ţi s-mintuì nih'àm, ş-aduse aminte di frati-su şi zăse:

— Avùì, ma nu ştiŭ, sti-că bînează nica.

— Am mine ţ-escu frati-tu, curbane!

Atumţea s-loară di guşe, s-băşară, plîmsiră di hrao ş-u fèţiră sărbătoare mare şi ca frate bun, u mpărţî' amirăril'a pi njumitate cu frati-su.

Apoea lă vine dor di casă şi vrură să-ş veadă tată-su. Tatăl, după ţi s-turnă ditru axeane, caftă găl'ina şi mul'erea zăţe, că găl'ina azbură. G'ine tri găl'ină nu-l' fu ahăt aròŭ, cît tri fičòrì. U ntreabă năs:

— Fičorl'i ìu l'-aì?

Năsă căţaŭa:

— Muriră fičorl'i.

— Macă muriră, ìu-s mărmìntile s-li ved?

— Dede nă ploae mare ş-li nică, zăţe nîsă.

Fičorl'i, carì tràpsiră calea cu nivèstile, fičorl'i şi cu tăbùrì di oaste multă, ajùmsiră ningă hoara lor. Tru màrzinea di hoară alăsară nivèstile şi tută oastea ş-apoa si nviscură tru strańi di ţiritòrì şi intrară n-hoară. Ajungînda la casa lor, bătură pi poartă, lă si dişcl'ise uşa şi acăţară s-caftă ajutòr şi să-l' lasă să doarmă noaptea aclò, că-s axinìţî şi nu cunoscu vîrnă din hoară. Aişti-l' lăsară. Noaptea ş-adùsiră

ş-nivèstile cu fičorl'i şi cîndu-l' ligănà ńiţil' tru sărmăniţă di amàlamă, lă cîntà dàdile a lor:

— Lele, lele h'il' a noştri, si şteare papul a vostru, că tru casa luĭ v-aflàţĭ, cari-şte ţi harao va s-facă.

Şi aşì lă cînticà cama diparte.

Papul ţi ascultà aistu cîntic, plînzeà cu lăcrińĭ, ţi va s-h'ibă ş-aistă. Năs nu putù s-aravdă şi intră tru oda lor şi ntribă:

— Nu-ńĭ spuniţĭ, ţi s-cl'amă cî'nticul aistu, ţi-l cînticàţĭ?

Aişti şed şi-l' spun toată isturia, cum tricură şi ţi tricură şi că astăzĭ sun amiràţĭ.

Laĭlu aùş nu lu ncăpeà strànile di harao. Ş-ul loară tru pălate, ul băgară în coh'e di tircù nă bană, nu s-faţe cama bună tru auşatic.

Pi căţaoa di mumă o aùmsiră cu cătrane şi o-àrsiră tru lemne verzî.

Părmìs ştiàm, părmìs aspùş,
Cum putùĭ, aşì v-arăş.

(Spus de Spiru Olde, elev în cl. I. comercială, din Molovişte, Macedonia.)

## 81. Ţitatea-l G'urĭ.

Erà, ţe nu ş-erà

Erà un amirăŭ. Aestu amirăŭ aveà treĭ feate şi treĭ fičòrĭ. Dapoea după k'irolu ţe vrea s-l'i ́vină moartea amirăluĭ, alasă zbor cu limbă di moarte a fičorlor şi lă ʒîţe:

— Fičorl'i a meĭ! Tuţĭ udaţl'i si-l' dişcl'idèţĭ, si-l' mutrìţĭ, t-un udă maş s-nu intràţĭ şi s-nu-l dişcl'idèţĭ.

Ahtare dimîndare lă feaţe şi lă ʒîse nica ună:

— Carĭ-ţi-do z-́vină z-vă li caftă feàtile, s-li daţĭ înveaste, s-nu li ţînèţĭ.

Aestă dimîndare nica lă feaţe ş-apoea ncl'ise ocl'il' şi trapse tu lumea lantă, d-ĭu nu s-toarnă vîrnă.

După puţîn k'iròŭ vine un Amurgu şi caftă feata cama mare nveastă. S-minduiră fraţîl':

— Cum s-u dăm la Amurgu, niviʒùt om, s-cl'amă dip? şi dol'i cama mărĭ ʒî'siră, s-nu u da, ma ńiclu z-băgă de-a mutrà: s-u dăm, s-u dăm, s-nu-l călcăm zborlu cu limbă di

moarte a tată-ńuĭ, că multu ştiùt erà l'irtatlu şi vah' ştea nîs ţivà!

Şi acşè u deàdiră al Amurgu şi-l' deàdiră ş-ună dulă dinăpòĭ.

După un an vińe un Ńaḑă-Nopţî ş-căftă ş-alantă nolğicana. Eara, dol'i nu vrură s-u da, că de! cum s-u scoată din casă feată vrută, soră aoà nàparte şi s-u da ńaḑă-nopţî la niviḑùt, nicunuscùt di vîrn-oară. Ńiclu nîpòĭ z-băgă: Va u dăm, va u dăm, s-nu işèm di graĭlu cu limbă di moarte al l'irtàt di părinte!

Şi u deàdiră ş-aestă.

Tut acşè vine dup-un an An-ḑare tă ńica feată. Dol'i fraţĭ nu vrea cu vîră trop s-u da, că acşè s-loară dupu mintea ńicluĭ frate şi nu viḑură surărĭ tr-ocl'i nica nă oară. G'ine ma ńiclu, cara z-băgă de-a mutrà s-u da, ş-u deàdiră sora ńică nveastă lo-An-ḑare.

Ş-aiştòr doao surărĭ le-aveà dată cîte nă dulă.

Dup-un an s-mintueaşte ńiclu frate:

— Noĭ treĭ surărĭ avùm, tute k'irute; noaptea li mărtăm. Ţivà ńu fu graĭlu a tată-ńuĭ, că pînă tora nu z-viḑù ţivà tu pade. Maş cît nă k'irùm surărle, ş-ĭo cama multu li loaĭ pri guşe.

Il mîcà sărak'a multu. S-mindueaşte el:

— Va ńeg z-dişcl'id udălu aţèl ţe nu nă alăsă.

Şi acò nuntru aveà nă faţă di nă feată, muşată cum nu s-aflà altă. Scrià nuntru, că aţeà feată se-află n-Ţitatea-l-G'urĭ, şi ńiclu cum u viḑù, îl' k'ică tru ìnimă mare dor tă ìa. Di oara ţea l'-intră n-cap s-alagă, loclu s-lu toarnă di anantă parte şi s-o-află, că fără nîsă, ţe u vrea bana? Nk'isì ta s-ńagă după feată.

Nîs fuḑì pi ascùmtaluĭ di fraţĭ şi carĭ imnă un an di ḑîle, ease t-ună pădure greao. Acò află nă casă, nă pălate muşată şi rămîne cu gura căscată, cum s-află tu pădure greào ahtare pălate.

Tută pălatea erà vărigată cu murĭ nalţî şi nafoară aveà un şoput cu apă raţe.

— Aĭ s-mi discurmu năh'amă, ḑîse nîs, la şòputlu aestu şi s-ńĭ-astingu seatea.

Şăḑùndaluĭ, ţe şăḑù m-pade, ta z-discurmă năh'amă, vine

nă dulă s-umplă bucl'iţa. Aestă dulă era aţil'èĭ soră ma mare şi el cît u viḑù, ş-u cunuscù, ma nu-l' ḑăse ţivà şi-l' căftă počul z-bea apă nă oară. El lo počul, biù apă, ş-arcă nelu-l' tru počŭ. Dula lo-aduse la doamnă-sa.

Acò mîşĭ aţeà casă goală aveà.

Lo sor-sa ta z-bea apă, îl' vińe nelu n-gură ş-ul cunuscù ìa, că-ì a frate-suĭ ńic şi ntribă dula:

— Ţi om are la şoput? Că ţe nu-ńĭ spuńĭ?

Ḑăse ìa:

— Ńi si pare, că easte frate-tu ńiclu, că mult ş-o-aduţe.

— Tora s-ńeḑĭ si-l' greşti, z-vînă pîn-oà!

Z-duse. Vińe frătile, s-loară di guşe, z-băşară, plămsiră, că erà di doĭ ańĭ niviḑùţĭ.

— Cum, tine soră eştĭ aoà pi ahtare radă? Noĭ ta s-ascultăm di tată, ti deadim cum nu vrum?

Dapoea avḑă ròputu, că vineà Amurgul. Aţèl erà un agru, un θirìŭ, ţe mîcà ş-oamińĭ, cum mîţĭ un puĭl'ŭ tine. Cîndu imnà, loclu tut s-trundueà di a luĭ roput. S-avḑà cale di treĭ ḑile diparte, ma ş-treĭle ḑile li făţeà treĭ orĭ ş-ma puţî'n.

L'-ḑăse sor-sa:

— Frate vine bărbatu-ńu, di s-nu ti mîcă.

Şi lo-ascumse t-ună fridă.

Amurgul erà avinare. Vine n-casă, aduţe l'epurĭ, ţerg'i, şute, porţi ş-alte din-anùmirea tă mîcare. Il' ḑăţe năs:

— Mul'are, ţe ańurzeaşte carne de om?

— Ţî si pare, bărbate! Carĭ cuteaḑă z-vînă, ĭu nu calcă niţi puĭl'ŭ?

— Mul'are, mutreà g'ine, că ńĭ-ańurzaşte carne di om?

Il' ḑăse mul'area:

— Em carĭ ţ-ańurzeaşte, ţi va-l' adărĭ s-fure un om?

— S-fure un di fraţîl' ma mărĭ, va-l mîc, ună mîşcătură va-l fac. Ma s-fure frătile ńic, nu-l' fac ţivà şi va-l' ağùt, că el s-feaţe di-ńĭ ti loaĭ niveastă. Aţèl lo-am frate şi ìţido dot să-ńĭ caftă, va-l' daŭ.

Ḑăse mul'area, că frătile ńic easte şi lu scoase dit fridă. Atumţea nîşĭ s-loară, z-băşară şi-l ţînù uspèţ nao ḑăle să z-veadă cu sor-sa, s-l'i treacă dorlu şi mirak'a.

— E! frate, Amurgu, mine am anang'e s-aflu muşata din Ţitatea-l-G'urĭ. Aestă mirak'e am şi nica unà: mi pimse Dum-

niḑăŭ de-aflàĭ sora cama mare. Ńĭ-arde s-aflu ş-alante doao surărì ma ńiţĭ, ta să-ńĭ fugă dorlu.

Amurgu îl' ḑăse :

— Mine va s-ţă spun cătă ĭu s-află a tale surărĭ. Aoà ma nc(l)o, un an cale, s-afl.ă nolgicana soră, tu amirăril'a al Ňaḑă-Noapte. Ţitatea-l G'urĭ nu ştiŭ, ĭu l'a pîne. Mine multu loc am alăgată, de-aestu loc no-am avḑîtă. Să ntreg' frate-ńu acò ĭu ti duţĭ, că poate să ştibă el!

Tut acşè, ağumse dup-un an, la pălatea al Ňaḑă-Nopţî Ş-aestă pălate erà nh'iptă tu nă pădure greao şi tut acşiţe cum adră cu Amurgu, adră ş-acò fičorlu. Vińe dula s-l'a apă, arcă nelu ş-apoea lo-acl'imă sor-sa şi tut acşè lo-ascumse ş-vińe bărbat-su şi nu-l' feaţe slăbinţă, că fu ńiclu. S-erà di mărl'i, vrea-l mîcă unà mîşcătură.

Şăḑù fičorlu acò n-uspèţ nao ḑăle şi apoea ḑăse :

— Mine de-alih'a că tă soră vińŭ, ma am ş-un dor tru ìnimă : Alàg s-aflu Ţitatea-l-G'urĭ.

Il' ḑăse Ňaḑă-Nopţî :

— Aoà ma nco easte ţea sor ma ńică, un an cale. Bărbatu-su lo-acl'amă An-ḑare. Aţèl poate s-cunoască, că s-faţe şaìn, cîndu va ş-are alăgată loc multu. Mine avḑîtă no-am di Ţitatea-l-G'urĭ,

Fuḑì ńiclu şi ńase la sora ńică. Feaţe tut acşè, cum feaţe la surărle ma mărĭ.

Il' ḑăse al An-ḑare :

— Mi hărsìĭ. c-af(l)àĭ surări, dicî't am un dor, nă pèndură tru k'eptu. Ţitatea-l G'urĭ ştiĭ tine, aĭ avḑîtă, p-ĭu-l' ḑăc?

An-ḑare l'-u turnă :

— Multu loc am alăgată, ma ĭu s-află aestu loc, hăbare no-am. Maşi amirălu a puĭl'lor poate s-ţă da vîră cale, că noară to-an adună puĭl'i tuţĭ azburătòrĭ şi-l' spun tute cîte ved şi cîte avdu, p-ĭu alagă ş-azboară.

Şi treĭl'i ḑìnirĭ Amurgul, Ňaḑă-Nopţî ş-An-ḑare, cara s-curmară di nîs, îl' deàdiră cîte un per din creaştit, din cap, şi-l' dimîndară, cîndu s-aĭbă vîră zore mare, s-aprindă perl'i şi el' vaĭ h'ibă la nîs tru minută.

Fuḑì fičorlu şi cara imnă, imnă multu ağumse seara la amirălu a puĭl'lor. Aestu lo-aştiptă, aleapse cartea di la oàspi-

le-l' Amurgu, Naḑă-Nopţî şi An-ḑare şi lu ntribă, ţi caftă? ţe dor mare l-pimse tu màrḑinea locluĭ?

Ḑăse fičorlu:

— Ţi s-h'ibă? Am nă rană tru ìnimă şi nu z-vìndică, dicî't cara s-aflu ĭu-ĭ Ţitatea-l G'urĭ. No-aclèńĭ puĭl'i s-lă faţĭ nă ntribare?

— More, ḑăse amirălu a puĭl'lor, se-aveàĭ vinită nă ḑuă ma naintea vrea-l' afli tuţĭ puĭl'i. Tora, de! cît fuḑiră!

— Am ţi-ĭ čarèa? ţi nă s-faţe hala? Mine s-mi tornu fără s-fac ţivà, dupu ţe-alăgàĭ ahîntu loc, ma g'ine s-mor!

Amirălu a puĭl'lor, cîndu-l viḑù ahî't aleptu-ğone, cum s-k'ară ahtare tinireaţă ş-ahtare ğuneaţă, aĭ! s-l'-acl'amă ninga nă oară puĭl'i tuţĭ.

Acşè l'i cl'imă năpòĭ şi puĭl'i se-aspăreară, că ţe vaĭ h'ibă aestă, că năşĭ nă oară to-an aveà ndreptu la uspèţ? Şi vìniră puĭl'i năpòĭ şi l'i ntribă amirălu a lor:

— P-ĭu alăgàt ş-p-ĭu azburàt, nu viḑùt, nu avḑî't, ĭu-l' ḑăc Ţitatea-l-G'urĭ?

Un di un să ntribară şi ḑăsiră, că nu ştim.

— H'iţĭ tuţĭ aoaţe, ntribă amirălu?

S-misurară tuţĭ şi viḑură că mîş nă orńe moaşe s-curmă di uspèţ ş-armase n-cale. Amirălu pitricù s-o-aducă. Şi na-l' doĭ vulturĭ tìmsiră ărăk'le, s-aripidinară tu cămpu, ĭu ş-aveà rămasă orńa moaşe, ţĭ-u loară pri peane şi pînă s-ascùk', na ţĭ-u muşica. U ntribară şi ḑăse ìa:

— Mi, cum s-nu ştiŭ? Acò-ńĭ k'irù l'irtatlu orńul, bărbatuńu. Acò ş-alăsă oàsile. Easte cîtă ĭu ascàpită soarle: Acò-l ḑăc la Ţitatea-l-G'urĭ.

Amirălu a puĭl'lor apoea l'-adră nă bunăteaţă di l'i scriè treĭ gràmate, ta să s-facă puĭl'ŭ, muscă şi furnică. Apoea-l pitricù oară-l' bună cu orńa deadùn.

Cara s-feaţe cu grama puĭl'ŭ, erà s-facă un an pînă n-Ţitatea-l G'urĭ, u lo ti treĭ ḑăle. Apoea carĭ ağumse acò, orńa l'-alăsă sînătate şi s-turnă. Năs g'uvăsì grama şi s-feaţe om. Aţia, n-Ţitatea-l-G'urĭ, erà hoară mare. La murlu di ţitate află nă moaşe. Sta di-l' ḑăţe moaşa:

— Fičòr-aleptu, fičòr-aleptu, ţe cafţî aoaţe? Nacă vinişĭ tă feata amirăluĭ? Mulţî ğońĭ-alepţî, mulţî h'il' di domńimărĭ şi di amiràţĭ ş-aflară moartea di lùcurlu aestu.

Fičorlu ḑăse, că el t-aestu lucru vine dit mărḑinea locluĭ.

— Crima pi ğuneaţa ta, muşat-ğone, c aţea-ĭ căţao di feată; mulţî ş-mîcară caplu tă nîsă.

Feata ţea ş-aveà băgată tatu pi ğurăt, ta s-nu u mărită pînă nu va s-află om si-l' spună seàmnile, că nîsă aveà doao seamne. Carĭ-ţi-do nu duk'à şi nu li făţeà, îl' tăl'à caplu.

Il' ḑăse fičorlu ali moaşe:

— Las h'ibă, mae, nu cărteaşte. Omlu nă oară moare, ma tinir ică ma aùş,ună faţe. Maşĭună va-ńĭ ti ntreb: Loc are la tine si staŭ.

— Un udă am, stăĭ!

Alantă ḑuă s-lă, s-k'iptină ğònile şi trapse la pălate. Il' ḑăse amirăluĭ, că vińe tă feata-l'.

Amirălu l'i scoase şi-l' cîntă cartea cu căvulea ţe băgă feata. Apoea lu ntribă s-fure-că ţîne.

— Cu mîńĭ ş-cu čoare, ḑăse năs, ĭo t-aestu lucru mi mutaĭ di vińŭ dit mărḑinea locluĭ.

Al amiră îl' v́ineà cum s-k'ară ahtare ğone-aleptu şi-l' ḑăţe:

— Mintueà-te treĭ ḑăle şi ntreabă s-avḑî, ţe păţîră ş-alţî ğońĭ alepţî ş-apoea z-v́ińĭ.

G'ine ma fičorlu ḑăse, că nîs di oara ţe nk'isì de-acasă li ştea taha tute şi nu va s-aşteaptă niţi minùt. Ţe-ĭ să s-facă, nă oară ma naintea.

Il' ḑăse amirălu:

— Macă-ĭ acşè, z-v́ińĭ mîne, cîndu va h'ibă tuţĭ mărl'i adunàţĭ.

Năs noaptea s-faţe puĭl'u şi z-duţe la udălu a feàtil'eĭ. S-feaţe furnică ş-intră nuntru pit cărpitură. Feata durńà cu doào ţerĭ aprease: ună la cap ş-alantă la čoare. Fičorlu li mută ună tu loclu alîntèĭ ş-apoea s-aplică şi-l' trapse ună băşare ali feate. Feata z-diştiptă, că se-află băşată, ma ţi s-află? Aţèl s-feaţe muscă. Intrară dùlile, mutriră, ni om, ni k'etre. Fičorlu îl' viḑù seàmnile.

— Va ţî si părù tu v́is, îl' ḑăsiră, că ni v́aţă nu s-află aoaţe. Acşè pat feàtile ţi nu vor să s-mărită, cîndu sun to-ańĭ!

Ia, mintioasă multu, nu ḑăse ma multe grae, cu tut-că ştià năsă, că fu băşată de-a g'inealuĭ.

To-apirită fičorlu-aleptu vińe la pălate, cum lă fu ligătura,

g'ine ma feata s-feaţe, că-ĭ zăifcă, niputută ş-amînă tă ḑua lantă.

Seara năpoĭ fičorlu-aleptu trapse la feată, cum şi ştea. Ia s-făţeà că doarme. Cîndu s-aplică di u băşă, ia-l' gri di nă cale:

— Tine h'iĭ màsturlu ţe le-adàrĭ aeste dot? Tora z-veḑĭ cum ti spinḑur.

— Ea va s-mi spinḑurĭ, ea va ti tal'ŭ, ḑăse gònile-aleptu. Mine nu h'iŭ di aţèl' ţe lă se-aspàr ocl'ul di aùmbra-lă.

Ea, ninviţată cu ahtare graĭu, li ca umplù şi u turnă cuvenda di nă oară:

— Mine ahtare bărbàt inimòs caftu, ma, ea spune-ńĭ cum pitrumsèşĭ aoà?

El l'-aspuse puterea luĭ vîrtoasă.

— Am cum nu te-aflăm aseară noĭ, ţi mutrìm tut udălu.

— Na me-aflàt, că mi fečŭ muscă.

— Ahtare bărbàt caftu ş-mine, ḑăse năsă. Tora să ştiĭ, că va-ţĭ ağùt ş-mine.

To-apirită ńase ndreptu, fora, fără frică fičorlu-aleptu.

Il' deàdiră un cal at ş-un bucàl, să z-ducă s-lu umplă t-ună apală, şi să s-toarnă cu calu ampatur(l)àt şi s-nu z-vearsă k'ìcută. Ma z-virsà nă k'ìcută, îl' tăl'à capul.

Ia lo-ağută ḑònile-aleptu, că-l' deade un nel, ţe ma-l băgà to-apă, ngl'iţà apa şi acşè năs putù s-aducă bucalu mplin.

Cîndu aduţeà bucalu cu apă, viḑù nauntru cum fraţîl' a luĭ z-băteà cu altu amiră şi plămse şi-l' k'icară treĭ lăcrińĭ tu bucàl şi apa s-cuturbură. U viḑură adunaţl'i apa cuturburată şi ḑăsiră.

— Apa-ĭ cutùrbură, s-lu spinḑurăm.

Atumţea ḑăse năs:

— Apa s-cuturbură di lăcrińle a meale, mea nu dot, că nu loaĭ apă d-ĭu lipseà.

— Că-ţe plămsişĭ, lu ntribară ma mărl'i?

— Plămşu că fraţl'i a meĭ, — viḑùĭ to apă, — z-bat cu alt amirăŭ, cu Amiră-Laĭu.

— Ami tine h'iĭ de-amirăŭ h'il'u?

— Mea cum v-u avùt, că h'iŭ h'il'ŭ di mastur?

Aspuse ḑònile aleptu apoea ţe cură anàmisa.

U loară apa, u căftară şi o-aflară pi zborlu a luĭ. Nica

un gardu aveà s-antrisară şi s-făţeà pi vrearea luĭ. Aestu gardu erà, s-aĭbă, ca h'il'u de-amirăŭ treĭ l'undàrĭ c-a tată-suĭ.

— Mîne vă-l' adùc, ḑăse el.

Viḑù feata, că l'-u poate el şi vru s-easă ma ğone di nîs ş-acò tu adunarea ţi-l' viṅe a l'eĭ, l'i si şuţă mintea dipri buna, şi nu ma vrea s-lu l'a ti ğone, că gri:

— Staţĭ mărĭ, c-am ş-alte zboare tă ḑăcă.

Şi tu oară îşĭ disfaţe muşatlu k'eptu şi luṅina ş-lămbia l'-u deàdiră tu ocl'i a ğòniluĭ-aleptu s-lu k'ară. Omlu căḑù m-pade di muşuteaţa l'eĭ şi ia gri, si-l tal'e, căţaoa.

— Nu gri, năs. Am graĭu: Căḑùĭ di marea-l' muşuteaţă. Gri năsă eara:

— Carĭ e-aţèl àrbure, cu dìsile frînḑă albe, dìsile lăĭ?

— Mare lucru ş-aestu? Anlu cu ḑălile ş-cu nòpţîle, gri ğònile muşàt.

Tută adunarea plăscìniră pălṅile şi tată-su ali feate işè di ğuràt. Feata plămse de-arăŭ, că nu-l' si feaţe a l'eĭ, ma n-cot! Ma tută aştiptarea l'-erà la l'undàrĭ. Lu ntribară mărl'i:

— E! ğone-aleptu, aĭ tine l'undàrĭ?

— Băgàţĭ nă oară, cîndu z-vă l'-adùc, ḑăse fičorlu.

— Mîne s-l'-adùţĭ!

Fičorlu ş-aduse aminte di perl'i daţĭ di ḑiniriĭ. L'-aprease şi ea-l' ĭu vìṅiră treĭl'i tru minută. Lă spuse halea fičorlu.

— Nu ţĭ-u mîcă ìnima, că nu paţĭ ţivà, ḑăsiră el'.

Apoea feàţiră nă culutumbă şi s-feàţiră treĭl'i l'undàrĭ: Aslàn, Caplàn şi Şaìn. To-apirită l'a s-ṅagă la pălate şi-l' greaşte amirăluĭ:

— Scoate-l' l'undarl'i, cara-ţĭ da di mînă, să s-alumtă cu a meĭ.

Il' sărgl'ì amirălu, mea carĭ acăţară s-aurlă şi să zg'ileascăa ficorluĭ, tuţĭ gùvile acăţară. Amirălu cît nu asurḑî di aurlarea lor. L'undarl'i amirăreşti o-dunară coada, ca ţivà căţălùşĭ ningă vîră cîne di la oĭ! Atumţea tuţĭ îl' ḑăsiră, că vor s-facă numta, maşĭ s-fugă l'undarl'i d-ĭu vìṅiră.

Ş-acşè s-feaţe, cum fu cama bună şi fičorlu ş-lo muşata nveastă.

Bînà năs aoaţe ca ḑua ţea alba. Feata nu ma puteà ţe si-l' facă, ahîtă vreare-l' aveà.

Nă ḑuă işè cu avigl'itorl'i a luĭ să s-priimnă buḑa de-amare

s-l'a vimtu. Acò ĭu s-priimnà sărgl'i un Ḑîn dit amare să-l beà víŭ. Ask'erea se-aspărè şi fuḑì, di mîcà loclu. Lo-alăsară gònile-aleptu singur-singurìc să z-batâ cu Ḑînlu. G'ine ma ţe s-adară fără ḑînire? Cum să z-ducă la pălate, la mul'area luĭ fără nîs? Loară un di nîşĭ, ţe ş-o-aduţeà multu cu gònile aleptu şi-l feaţiră tu strànile ca luĭ şi z-duţe seara estu la pălate şi greaşte să-l' dişcl'idă niveasta-l'. Ia-l' ḑăţe:

— Intră cum ţă ştiĭ di tòtună.

Aţèl hăbare no-aveà.

— Tine nu eşti bărbat-ńu, ḑăţe niveasta, şi greaşte a tată-suĭ şi-l' ḑăţe:

— Ami, ḑînir-tu, ĭu easte? ţe păţă.

Ask'erea spuse, că-l măcă Ḑînlu-a-màril'eĭ. Ia di minte multă ţi aveà, ḑăse a tată-suĭ, să-l' da 40 de meare şi s-h'ibă di la nă sută ocă unlu. Apoea lo ask'erea şi ńase s-l'i spună loclu a Ḑînluĭ de-amare. Lo un mer şi-l aminâ nsus şi işè Ḑînlu şi-l aştiptă n-gură. Lo-arisì merlu şi ḑăţe:

— Ţi mer bun easte!

Il' deade feata vîră tri-ḑăţĭ de aţeale dĭ-un ocă. Ḑînlu, cara viḑù că feata are meare ş-cama mărĭ îl' ḑăţe.

— Că-ţe nu-ńĭ daĭ di meàrile mărĭ, ma-ńĭ daĭ maşĭ di aţeale ńiţĭ?

Ia-l' deade un mer di mărl'i şi Ḑînlu lo-af(l)ă multu bun. Il' deade nica un, di bun ma bun. Feata nu vru s-l'-arucă altu.

— Ştiŭ, ḑăţe Ḑînlu că-ţe nu-ńĭ arùţĭ, că-ţĭ víne arăŭ di ğone, că ţă-l măcàĭ, ma víŭ lo-am tu pîntică.

— Nu pistipsescu s-h'ibă víŭ, greaşte feata.

Ḑînlu j-băgă doaŭle ḑeàdite n-gură şi-l vumù tu palmă. Atumţea-l' gri nveasta:

— Adu-ţĭ aminte di grama di l-amirălu-a puĭl'lor.

Şi nîsă l'-aminâ un mer nica. Cîndu Ḑînlu sărgl'ì s-lo-acaţă îl' tăcînì a ğòniluĭ grama cu carĭ s-făţeà puĭl'u şi azburâ ca lînduruşa di acò şi aşè ascăpă cu ağutorlu a mintioàsil'eĭ feată şi cara s-nu murì, vah' bîneaḑă nica şi vah' ma fu ş-altu părămìθ, ma mine lo-agărşèĭ.

Părămìθ şteam, părămìθ aspùş
Nu ştiŭ cum, ma nu v-arîş.

(Spus de ţal Tegu-al Zică, Ţicura, Macedonia.)

## 82. Prămăteftul sk'irdùt.

Erà unà oară un prămăteftu şi duse s-acùmpără prămătie. Cîndu intră tu pampore, acăţă nă furtună, un vimtu, nă ploae greauă ş-nă grîndine, că ţĭ-u feaţe pamporea sîrme!

Prămăteftul ştea di mplăteà tu apă şi cu nă scîndură tu mînă, dă-l', dă-l', işì tu màrḑinea de-amare.

Aclò erà singur tu pădure. Alagă nîs nă ḑuă, alagă doaŭă, s-află vîră hoară, vîră călivă, z-da di vîră om, nu putù s-află. Aclò m-pădure s-făţea di tute poàmile, meare, gorţă, auă, curcubete ş-alte. Cu poàmile aeste bînà el. Curcubètile crişteà una cît 40 di ucàţĭ ş-cama. Nu trapse di foame.

Unà ḑuă el, lo nă curcubetă, u cură di siminţă pri la gură şi u feaţe bute. Lo apoea aùă, u călcă, u zdrumină şi feaţe vin. Şi o-alăsă t-unà màrḑine şi cîndu vrea, bea vin.

Năpòĭ l'-u deade cîtră nclo, nacă află vîră hoară. După ţe imnă-imnă cu limba scoasă, cari-şte cît, ağumse la un arîŭ ńic. Dinàparte de-arîŭ stăteà un aùş cu perlu cair şi arăḑîmàt di nă k'atră. Prămăteftul îl' părù g'ine, că dup-ahîtă alăgare deade di un suflit di om.

— Bună-ţĭ oara, pap!

Pap-auşlu nu-l' gri.

— Naca nu poţĭ s-treţĭ din coa de-arî'ŭ, pap şi crek'?

Paplu mină caplu.

— Z-vin s-ti l'au-ngrîşca, pap, tra s-ti trec?

Paplu năpòĭ mină caplu.

Prămăteftul ş-adună čoàriţl'i pîn di ḑinucl'e şi tricù arîŭlu Apoea l-umflă ngrîşca şi-l treaţe dincoà de-arîŭ. Cum tricură, paplu necă vru s-ma dipună dipri nîs, stăteà ca ncărfusìt di prămăteftu.

Il' ḑîţe prămăteftul:

— Pap, dipune-te tora! pap, dipune dipri mine!

Paplu de-a surdà, s-făţeà că no-avde.

— Ba! ţe-ńĭ aflàĭ draclu cu aestu aùş di bil'è, ḑîţeà prămăteftul.

— Nacă vreĭ s-ti trec năpòĭ didinde, pap?

Paplu minà caplu. L-tricù didinde, tut acşì. Paplu no-avḑà di dipuneare. Il treaţe năpòĭ din coa, tut aţeale ş-pale aţeale.

— Ah! măratlu-ńĭ di mine, ţe ńi-ndisìĭ cu auşlu al drac, susk'irà şi s-uhtà prămăteftul. Pînă cîndu va-l portu cu mine?

De-alih'a c-aţèl drac ş-erà. Prămăteftul di cripărle multe ţe-aveà, nu-l' si duse mintea z-bea vín dit curcubetă, că draclu nu z-dizlăk'à di nîs ičĭ. După nîscînte ḑîle, co-auşlu ngrîşca, s-agîrşască cripărle şi s-neacă fărmăţile, si duţe s-tragă nă k'ică di vin. Biù nă oară şi draclu cu ḑinucl'ul îl' făţeà semnu să-l' da ş-a luĭ. El nu duk'à, ma grea:

— More, măratlu-ńĭ di mine, mare hală ńĭ-aflàĭ cu aestu drac di pap. Carĭ mi băgă s-ńĭ-acumpăr bil'elu cu parălu? Di pre-apoea l' deade di biù şi si mbitară şamişdol'i, şi prămăteftul şi auşlu şi apîrniră să se-ağoacă. Cum se-ağucà, paplu nu-l ţîneà curăile, că s-mul'ară de-aroşlu şi z-dislăk'ì şi căḑù m-pade.

Prămăteftul îşĭ vińe tu orĭ atumţea şi gri:

— Ah! antìhriste! ş-ĭo aestă vream

Lo un cuţùt şi ţ-ul tăl'è filiĭ, cumătiče-cumătiče.

— Ba, că me-ascăpă Dumniḑăŭ, că-ńĭ eràm ligàt!

Ună ḑuă altă, duse buḑa de-amare, ş-ligă nă mîntilă di un čun lungu, că s-triţeari ţivà oamińĭ cu vîre cărave s-aduk'ască, că-ĭ k'irùt.

Nu tricù multu şi de-alih'a se-astămăţiră nişte oamińĭ cu nă cărave, îl loară şi-l adùsiră tu nă pulitie mare şi lo-alăsară aclò, să şi scoată pînea.

Aclò, nă ḑuă, viḑù că triţeà nîşte oamińĭ călală pri cal', şi nu ştea cum să ncàlică. Nîşi ncălică cu pîntica. El s-čudiseà, ţe turlie ncàlică aeşti oamińĭ cu pîntica şi pri cal' fără sumare, fără şel'?

Aveà faptă tu hoara ţea un fărtàt. Il' gri şi-l' ḑîse:

— A laĭ fărtate, cum staţĭ voĭ pri cal' fără sumare, fără şel'?

— Am cum? voi ncălicàţĭ al'umtrea tu loclu a vostru? Noĭ acşì apucăm di pap, stră-pap. Ţe easte sumarlu şi şaoa ţeà?

Prămăteftul lo puţînă ţeară, u ncălḑî şi feaţe un sumărìčŭ ş-ună şauă şi-l' aspuse. Apoea feaţe vínglă, căpestru, scărĭ, cuscune şi tute cîte suntu lipsite la un sumăr şi la nă şaŭă.

— E! ḑîse prămăteftul, află-ńĭ un om s-ńi facă, cum sun seàmnile.

Carĭ îl feaţe, l-băgă pri cal, îl' tricù vingla, căpèstrulu, băgă nă vilenḑă pri supră muşată, s-l'a ocl'i, şi ncălică. Cum işì prit pulitie, lumea tută s-lo după nîs, să-l veadă; ncl'îsiră lumea duk'eńl'i, maşĭ z-veadă čudia estă. Ahăt k'irùţĭ erà tuţĭ acloţe.

Avde amirălu de-aestă şi-l' greaşte la pălate şi-l faţe ḑìnire.

E! bînà nîs, cu căčula scoasă. No-aveà anang'i di ţivà, c-aveà di tute. G'ine ma clo aveà nă ligătură multu greauă. Macă mureà un di nsuràţĭ, i mul'area, i bărbatlu, alantu lu ngrupà di víŭ cu mortul. O-aduse oara lae şi li tease mul'are-sa. Nu-l' erà a luĭ, că murì, ma cum s-facă tora, că vrea lu ngroapă di víŭ cu ea? Şi zburî cu fărtatu-su s-lo-ascapă.

Aclò murminţî no-aveà. L'-arcà morţîl' tu-nă guvă şi ng'os cădeà ş-mureà di foame víil'i, că vîră nu z-duţeà s-l-aducă hrană; maşĭ ţe-ş loa cu nîşĭ prota ḑuă.

Si zburî prămăteftul cu fărtatu-su s-l'-aducă mîcare şi biutură pînă s-ascapă cu vîră trop de-acloţe.

Il ligară dicara de-adùn cu mul'are-sa moartă, şi-l arucară tu guvă. Aclò carĭ ağumse di g'os, tăl'è funea cu carĭ erà ligàt şi acăţă de-aprease nă ţeară şi alăgà z-veadă ţe-ĭ nauntru? Ş-erà nă pişţireauă şi ş-aveà nă lăgume, ţe işà mărḑinea de-amare. Ţe faţe nîs? Aprinde nă luminare şi u bagă aclò noaptea, că nacă treaţe vîră cărave cîtră tu loclu a luĭ.

Tu aestă oară acăţă nîs ş-adună tute g'amănḑîle, tute fluriile şi tute neàlile, ş-alante lucre scumpe tu un sac. Alantă ḑuă ş-treaţe nă pampore şi viḑî'ndaluĭ luńină, vińe z-veadă ţe cură?

Işì atumţea prămăteftul şi lă ḑîse, că ş-nîs easte dit loclu a lor şi-l loară tu pampore şi-l dùsiră la mă-sa şi la tată-su şi la nicuk'ira, ţe lo-aveà tricută di multu tu psihu-carte şi l'-aveà datà ş-to-an ş-tu treïl'i ańĭ şi lo-aveà agîrşită dip!

Eràm ş-ĭo acloţe şi aduţeàm flurìĭ multe şi cum triţeàm pri la nă baltă, broàtiţl'i cîntà:

oa-că-ca!... oacă-ca!

Şi a ńia ńi si părù, că suntu turţil' şi ḑîc:

brac, brac, brac. (1)
şi le-alăsàĭ ş-aoaţe me-aflàĭ!

(Spus de ?)

(1) Pe turceşte: Alasă, alasă, aalsă.

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE ?

## 83. H'il'a Mèturluĭ şi h'il'lu de-amiră.

Irà un-oară un amiră şi ună amirăroańe. Nîşĭ aveà maş un fičòr tamàm ti nsurare. Ningă pălatea amirăluĭ şideà un oarfîn multu; nîs adrà meturĭ ş-cu praţl'i ţi scuteà s-hărneà deadùn cu feata luĭ, că mul'are-sa l'-aveà moartă. N-casă no-aveà niţi un lemnu ti vătămare şoàriţl'i, ma feata irà ca steao. Cîndo s-la şi s-k'iptinà, luńinà tută casa.

Di caθe dimneaţă triţeà pi la casa mèturluĭ h'il'lu de-amiră, de-adăpà calu la şoput şi tòtîna îl' grea a feàtil'eĭ ti pezà:

— Bună-ţĭ dimineaţa, h'il'a mèturluĭ ş-a g'îftuluĭ!

Feata-l' vineà greŭ, că di gura h'il'luĭ de-amiră avḑà ahtărĭ zboară, ma lo-alăsà si-şĭ pizueascà ş-nu-l' grea ţivà, că de! ţi s-l'i grească şi ţi s-l'i ḑîcă a unùĭ h'il'ŭ de-amiră.

Ună ḑuă vine la casa feàtil'eĭ ună g'iftă, ţi ţî sčià s-arucă tu mărḑeao. Aistă cîndo u viḑù feata ahî't muşată, îl' ḑîse:

— Feata mea! nu vreĭ s-ţ-arùc tih'a? nu-ţĭ caftu altu ţivà, maşĭ s-ńi daĭ ğumitate cărveal'e di pîne.

— Uă! ḑîse feata, am d-ĭu s-o-aflu ĭoŭ pînea? noĭ cu deavía cu ţi scoate tată-ńu nă hărnìm noĭ, nu z-dăm ş-la alţî.

Atumţea g'ifta ş-arcă ocl'il' pi puliţă şi veade aclò nă bucată di pîne caĭ-sči di cîndo:

— Ea, ḑîse g'ifta, cara z-vreĭ ti pînea di pi puliţă.

Feata nu vru prota, că maşĭ pînea ţea aveà ti ḑua tută, ma apoaea ţi s-mintuì:

— Va şed nă ḑuă ağună, ma va si-ńĭ ved tih'a barim. Şi aşì l'-u deade ali g'ifte pînea ţea s-l'-arucă tu mărḑeao.

G'ifta mutrì feata tu palmă, sum ocl'i, cum sčiŭ nîse, mintì cu gura îndao zboară ş-apoaea ḑîse:

— Feata mea, tine aĭ nă mare tih'e! tine va s-l'aĭ h'il'lu de-amiră ti ğone!

— K'ìcută! nîs la mine s-mintueasče?! gri feata.

Ḑua lantă h'il'lu de-amiră adăpà calu ş-ca di tòtîna, îl' gri a feàtil'eĭ;

— Bună-ţĭ ḑua, h'il'a mèturluĭ ş-a g'îftuluĭ!

Atumţea îl' ḑîse feata:

— Di metur, di g'iftu escu,
Ma mine va s-ti nk'îrdăsescu!

H'il'lu de-amiră băgă mare măraze, cîndo avḑî' aiste zboară: Cum, nîs h'il'ú de-amiră s-l'a niveastă nă g'iftă, nă h'il'e di metur.? Z-duse a casă şi-l' li spune tute a mă-saĭ. Apoaea ḑîse:

— Dado, mine va mi isusescu.

— G'ine, fičorlu a ńeŭ.

După îndao ḑîle h'il'lu de-amiră s-isusì, ca cum l'-irà arada şi soea pi unà h'il'e de-amiră. După ţi deàdiră seàmnile şi u băşară nveasta, treaţe eara h'il'lu de-amiră pi la feata mèturluĭ şi l' greaşte:

— Buna-ţĭ dimineaţa, h'il'a mèturluĭ ş-a g'îftuluĭ! anviţàşi că mi isusìĭ?

— Nviţàĭ, că ti isusìşĭ, îl' ḑîse feata:

Ş-cu tut că h'il'e di metur şi di g'iftu escu,
Tot íoŭ va-ńĭ ti nk'irdăsescu.

S-apruk'è oara ta s-facă numta. Aprindu ḑuă di numtă, h'il'lu de-amiră treaţe pi la feată şi-l' strigă:

— H'il'a mèturluĭ ş-a g'îftuluĭ, avḑîşĭ că mîne mi nsor?

Feata eara cum şi sčià:

— H'il'e di metur şi di g'iftu escu,
Ma tut mine va s-ti nk'irdăsescu!

— Ca glară va s-h'ibă feata istă minduì h'il'lu de-amiră. Aţia mi nsor şi nîsă unà u duţe, ca va s-mi nk'irdăseasccă. Alantă ḑuă s-feaţe numta şi si ncurună cu h'il'a de-amiră. G'ine ma istă h'il'e de-amiră, cu doĭ ańĭ ninte, aveà păţîtă hală. Un altu h'il'ŭ ğone, l'-aveà ḑîsă, că va s-u l'a, pînă ş-arîse di li ğucă meàrile cu nîsă ş-l'-află cuĭbarlu ş-apoea o-alăsă cu-aruşinea pi mărata feată. Tora ţi-l' si făţeà hala? A mă-saĭ a feàtil'eĭ l'-irà fricà s-nu u duk'ască ğònile ş-u pitreaţe la mă-sa ca laea ş-ca corba. Te-aţeà nîsă vru s-facă nă minčună. «Că-ţe, taha», îşĭ ḑîse cu mintea muma, «că-ţe tu loclu a h'il'e-meaĭ ti ună seară s-no-aflu altă feată nibăşată ţi z-doarmă cu h'il'lu de-amiră ş-apoaea serle alante z-doarmă cu feata mea?

Căftă-căftă ta s-află vîrnă feată muşată ş-oàrfînă, ma muşată ş-ma oàrfînă di h'il'a mèturluĭ no-aveà altă n-hoară. Z-duţe la nîsă mă-sa feàtil'eĭ de-amiră şi-l' ḑîţe:

— Cîţî praḑî cafţî ta z-dorńi nă seară cu h'il'lu de-amiră?
— Nu sčiŭ, ḑîse feata, întreabă tată-ńu.

Seara vine acasă mèturlu, curmàt, cu caplu spinḑuràt, că ḑua ţea nu scoase niţi ti pîne. Feata l'i spune, ţi cură.
— Em de! sčiŭ ş-ïoŭ, ḑîse auşlu? Ş-ca nu-ï slab. Cu prazl'i ţi va s-l'aï va s-poţî s-ţ-afli vîrnă ğone şi s-ti mărìţî ş-tine, s-ţă faţî arada.

Ahî't vrea feata. Lo izinea tată-suï şi z-duse noaptea la h'il'lu de-amiră. Aistu nu u duk'ì, că irà nîsă! A luï îl' si părù, că irà nveasta-l' j-durńì cu nîsă, cu nveasta. To-apiritä, cîndo si sculă tu cîntarea cucoţlor, îl' ḑîse îndao zboare şi-l' deade ş nelu, ţi-l purtà tu ḑeadit. Feata îl lo şi z-duse a casă. Treaţe eara h'il'lu de-amiră s-adapă calu şi l' pizueasče:
— Bună-ţî dimineaţa, h'il'a mèturluï ş-a g'îftuluï! avḑî'şî că mi nsuràï?

Feata eara ţi şi şčià:
— Avḑî'ï că ti nsuràşî, ma cu mine ti culcàşî.
— Cum! strigă h'il'lu de-amiră şi canda-l muşcă vîrnu şarpe.
— Cum, ni-cum nu sčiŭ mine, mine ahî't ńi sčiŭ, că durńìï cu tine. Ma s-nu pistipsesči, du-te şi ntreab-o nveasta ta, cara să sčibă ţi zboară îl' ḑîsişî ază dimneaţa ş-cara s-aïbă nelu ţi-l' didèşî, ïo minčună grescu.

Narse h'il'lu de-amiră co-alăgare la nveasta şi u întreabă:
— Nveastă, ţîńî minte ţi zboară îţî dîş az dimneaţa?
— Nu sčiŭ, me-agîrşìï.
— Vah' le-agîrşì, j-ḑîse tu minte h'il'lu de-amiră. Am nelu ïu lo-aï?
— Ţi nel, nu-ńî didèşî vîrnu nel!

Atumţea duk'ì fičorlu de-amiră, că l'-u ğucară tehnea, ş-că cîte-l' ḑîse feata mèturluï irà cu cale. Z-duţe curundu la măsa feàtil'eï şi-l' bagă zore si-l' spună, că-ţe s-nu doarmă cu nveasta luï, ma s-l' aducă altă? Mă-sa prota acăţă s-u mintească gura, ma apoaea cara viḑù, că minčuńle nu fac praḑî, l'i spuse ţi hală aveà feata. Fičorlu de-amiră nu gri zbor, ma ńarse îm păzare şi dimîndă dao ğejvi: unä irà tută de-amàlamă ş-curlu di tinik'èe veacl'e; alantă irà tută di tinik'èe ş-maş curlu de-amàlamă. Li l'a daole, li duţe la măsa feàtil'eï şi u ntreabă:

— Di aiste dao g'ejvi, caĭ ţ-u va mintea, că-ĭ cama buna?
— Cama buna easte, ḑîse mul'area, s-irà tută de-amàlamă, unà; ma tora cum sînto aşì, cama bună easte aţeà ţe-are fundul de-amàlamă.

Atumţea h'il'lu de-amirà arîse nih'àm şi-l' ḑîse:
— Ğejva aţeà tută de-amàlamă ş-cu curlu di tinik'èe veacl'e easte h'il'e-ta; alantă di tinik'èe ş-cu fundul de-amàlamă easte feata mèturluĭ, ţi ńĭ-o adusit. Mine va s-l'aŭ aţeà ţi-ĭ ma bună. Te-aţeà să sčiĭ, că de-aoà ş-ninte, cuscril'a seasparse şi vîrnă dare-loare no-am cu tine, ni cu h'il'e-ta Z-vă bîneaḑă şi z-vă h'iţi!

După aiste, fičorlu de-amirà tricù pi la h'il'a mèturluĭ şi-l' ḑîse:
— De-alih'a fu, ca tine s-mi nk'irdăseşti!
U lo apoaea ti nveastă şi de-atumţea pînă tu ḑua di azà bîneaḑă multu g'ine, s-nu fure morţî.

(Spus de Paşca al Nişca din Cruşova, Macedonia).

## 84. Luplu şi feata Virviruşe.

Ş-erà treĭ mul'èrĭ să z-ducă tră leamne soaţă. Doauă mul'èrĭ si dùsirà la leamne ş-unà nu o-aştiptarà, o-alăsarà năpòĭ.
— Aştipiàţĭ ş-mine, să-ńĭ leg ţăruh'le, gri alăsata.
Ma doàŭle mul'èrĭ z-dùsirà la leamne ş-o-alăsarà ma năpòĭ.
Nîse si ncărcarà şi deapoea unà cu altă ş-aştarà di si scularà şi z-dùsirà acasă-lă. Anantă sìngurà si ncărcă, ma carĭ duse pîn tu disa di cale, căḑù, că erà sàrţina greao. Deade, deade să si scoală, nu putù. Ţe s-adarà, ţe s-facă aţeà mul'are, nu ştea. Tricù soarle pre-aclò şi-l' gri mul'area:
— Soare, sufrînţeale,
Ağută-ńĭ năfeamă, că nu pot s-mi scol.
— Ţe-ńĭ daĭ, s-ţ-ağùt, ḑîse soarle.
— Ţe s-ţă daŭ, că h'iŭ mul'are oàrfînă?
Şi soarle nu vru s-l'-ağută.
Tricù luna apoea. Gri mul'area:
— Lună bună, ağută-ńĭ să-ńĭ mi scol.
— Ţe-ńĭ daĭ, s-ţ-ağùt?
— Ţe s-ţă daŭ, că no-am ţivà, mul'are oàrfînă!

— Macă nu-ńĭ daĭ, sînătate bună!

Şi niţi luna nu-l' aştă, să si scoală.

Tricù dipu puţîn luplu di h'er. Il' gri mul'area:

— U! laĭ afende, scoală-ńĭ năfeamă, si-ńĭ mi scol.

— Ţe-ńĭ daĭ, s-ti scol, ḑîse luplu di h'er.

— Am no-am ţivà, ţe s-ţă daŭ, ḑîse mul'area.

— Cari-ńĭ daĭ aţeà di tine, g'ine! va ti scol; carĭ s-nu, va ti mîncu.

— Alaĭ ţ-u daŭ, ţ-u daŭ, ḑîse mul'area.

U sculă luplu-di-h'er mul'area şi u duse acasă.

Mul'area ş-erà sàrţină şi acasă ş-amintă nă feată şi-l' băgă numa Virviruşa.

An cu an Virviruşa criscù şi s-feaţe guğàmite feată, ţe făţeà lucre şi-l' aştà a mă-saĭ în casă, l'-arneà avlia, l'-adăpà grădina şi-l' aduţeà apă di la fîntînă.

Nă ḑuă cum duse Virviruşa la fîntînă, o-astăl'è luplu di h'er în cale. Aestu-l' ḑîse:

— Feata-ńĭ si-l' ḑîţĭ a mă-taĭ multe ncl'ināčùnĭ si-ńĭ da lùcurlu, ţe-ńĭ are tăxită, că va tindu s-lu l'aŭ cu mîna-ńĭ, carĭ s-nu-ńĭ lu da.

S-toarnă Virviruşa şi-l' ḑîţe a mă-saĭ, cum îl' dimîndă luplu di h'er:

— Mumă-ńĭ, acşì ş-acşi-ńĭ păţî'i: me-află luplu di h'er şi-ńĭ ḑîse si-l' daĭ, ţe l'-aĭ tăxită, că di nu, vaĭ bagă singur mînă.

Mă-sa l'-ḑîse:

— Altă-oară s-lo-astăl'are n-cale, s-ţă umpli şi s-fuḑĭ, h'il'e, şi cu gura s-nu-l' greşti dip.

Feata năpòĭ s-află cu luplu di h'er la fîntînă. Il' ḑîse aestu:

— Morĭ h'il'e, îl' (ḑî)ţeşĭ a mă-taĭ cum ti nviţàĭ aoàltarĭ?

Feata nîpòĭ vińe aspăreată la mă-sa şi-l' ḑîse, că luplu di h'er bană nu-l' da, că l'i sta aridă, să-l' da lùcrulu tăxìt.

— Ştiĭ ţe să-l' dîţĭ, feata mea? Mu-mea nu ş-aduţe aminte ţe lucru ţ-are tăxită. Macă tine poţĭ, află-l şi tinde mînă singur.

Luplu di h'er aestă vrea. Cum îl' ḑîse feata, ş-o-arăk'ì [arăpù] şi acasă ş-o-aduse. Virviruşa plîmse ţe plîmse, ma tu coadă tăcù, că luplu o-aspărè s-u mîncă.

— Na! l'-ḑîse luplu, ea fărina, v́iptul, umtul, caşlu, tute aoaţe suntu. Aclò to-ahure sun pràvdile, cal'i, văţle; ma nclo

zulăk'le, puĭl'i, găl'ińle ş-alante cîte deade Dumniḑă. Tine s-friminţî, s-o-adărĭ pînea bună, mîcarea tră mîcare, apoea s-arneşti a tutlòr prăvdilor, că ĭo mi duc avinare. Seara s-h'ibă-mîcarea ndreaptă şi cîndu va grescu: «Virviruşe, Virviruşe, tinde scara si-ńĭ me-alìn», z-baḑĭ scara şi s-te-ascunḑî, că s-te-aflarim tine dinăinte, nă mîşcăturică va ti fac.

Disfă-ţĭ urècl'ile g'ine.

Apoea luplu di h'er îl' ḑîse:

— Tora, Virviruşe, bagă scara s-mi dipùn.

Virviruşa, cărnurle dipri nîsă l'i si cutrimurară di frică. Feată cu minte ş-lucrătoară, s-ascumbusì şi le-adră tute lùcrile a càsăl'eĭ hăzîre. Apoea ndreapse measa şi aştiptă să s-toarnă pondul di lup di h'er. Casa lor uşe no-aveà. Ţe-aveà, maşĭ pălăθire, pr-ĭu tindeà scara di s-alinà.

Seara vińe luplu şi gri zg'ilinda di vîră oară cale diparte:

— Virviruşe, Virviruşe, tinde scara să-ńĭ me-alìn.

U tease Virviruşa scara şi se-ascumse după căpisteare. Carĭ mîcă di nfărmăcă pînă nu cama putù luplu-di-h'er, işì Virviruşa di ĭu şideà ascumtă.

Şi ḑua tută, cîte ḑîle are siptămîna, meslu ş-anlu, aestu lucru făţeà nîşĭ: seara vineà luplu di h'er di nfărmăcă şi n-ḑare le-aspilà l-avinare.

Feata ş-aveà doĭ fraţĭ tu xeane. Cara s-turnară acasă aţèl' doĭ fičòrĭ, ntribară mă-sa:

— Oamă, noĭ sor no-avùm?

— Avùt, h'il', ma sora voastră o-are luplu-di-h'er!

Şi lă spuse mvirnata mumă, cum l'-o-arăk'ì luplu di h'er!

— Macă-ĭ aşì, noĭ va nă ţem s-u lom!

Cîte nu lă feaţe mă-sa să-l' ţînă, s-nu z-ducă, că vaĭ pată nipăţîta, nu vrură s-avdă.

— Şidèţĭ buńĭ, tu loc-nă, că luplu di-h'er va vă mîcă şi cum s-armîn fără fumeal'e?

Fičorl'i ḑîsiră zborlu, că va z-ducă, niţi tatăl di la groapă z-vineà, nu puteà s-lă şuţă mintea.

Carĭ ağùmsiră màrḑinea di pădurea, ĭu s-aflà casa lupluĭ di h'er, astăl'ară n-cale nă mae.

— Mae, mae, nu nă spuńĭ, ştiĭ tine di nă feată cu numa Virviruşe, ţe o-arăk'ì luplu-di-h'er?

— Cum s-nu ştiŭ?

— Putèm s-u vidèm năfeamă.

— De! h'il', s-mi duc s-u ntreb, că s-nu h'ibă luplu-di-h'er di nă mîcă.

U ntreabă maea:

— Virviruşe, Virviruşe! luplu di h'er aclò easte?

— Nu-ĭ aoaţe, mae.

— H'il'e, fraţl'i vińiră s-ti veadă.

Feata tease scara şi fraţl'i intrară, s-loară di guşe cu sora şi z-băşară, băşară şi nu s-săturà. C-aşì suntu fraţl'i, nîşĭ disică ş-munţî ş-amarea să se-adună cu sora· Apoea lă băgă s-mîncă şi cîtră to-amurdjită l'-ascumse, că vrea s-toarnă luplu-di-h'er. Seara s-turnă aestu şi cara intră ş-mîncă, îl' djîse a feàtil'eĭ:

— Virviruşe, Virviruşe! om ańurzeaşte!

— Ah, Doamne! Aoà nu-ńĭ ved altu di tine ş-Dumnidjău! D-ĭu om aoaţe tu irńie, ĭu ni puĭl'u nu pitrunde?

Luplu-di-h'er «poate», djîse, că aşì-ńĭ si pare a ńia.

Anantă djuă, dipu ţe li scărminà l-avinare luplu-di-h'er, si scoală fraţl'i de-adùn cu Virviruşa, şi-l' mută tută casa, cu tută avearea ş-tutìputa. U bagă năinte şi fudjĭ cît ti ţîn čoarle.

Vine seara luplu, cum şi ştea:

— Virviruşe, Virviruşe, bagă scara si-ńĭ me-alìn.

Carĭ Virviruşe? Nîsă aveà fugată diparte multu.

— Virviruşe, Virviruşe, tinde scara si ńĭ me-alìn, că di nu va ti mîncu.

Greaşte luplu-di-h'er unà oară, doàŭă, ţivà! Nu lo-avdjà can. S-toarnă luplu şi greaşte:

— Mae, mae, ĭu easte Virviruşa? Ţe s-feaţe, di no-avde?

— Ţe s-h'ibă, h'il'u, că vińiră fraţl'i di ş-u loară.

— Ah! Virviruşe! faţe luplu, s-te-acăţarim, vaĭ vedjĭ ţe teaşteaptă! Tueagă di h'er şi păpută di h'er vaĭ adàr, s-te-acàţ şi s-ti mîncu de adùn cu fraţl'i a tăĭ.

Bagă luplu-di-h'er s-adară tueagă şi păpută di h'er şi s-h'umuseaşte dipu nîşĭ. Aoà, aclò s-l'-acaţă, aoà, aclò, l'-anjărì largu multu. Huhutì nă oară cît putù luplu-di-h'er:

— Virviruşe! alasă-ńĭ can tutìputa, macă vreĭ s-ţ-alàs bana!

Va l'-u djîţĭ, ha! s-l' acaţă şi s-l'i mîncă, cara s-nu-l' tăcîneà

ali Virviruşe z-discarcă calu cu săpunea. Ună discărcare şi se-adră un arî'ŭ di săpune largu-largu, cît traḑe amarea.

Cum feaţe, cum adră luplu, că-l tricù arîŭlu şi nîpòĭ cu limba scoasă, fuḑeà dipu nîşĭ ca niorlu. Pale l'-ağumse. Calu ali Virviruşe ncărcàt cu sare, nu ma puteà s-tragă. Atumţea l'-tăl'è fuńle şi sarea căḑù m'-pade şi s-feaţe nă mare de sare. Deade luplu, deade, u tricù cu zore mare ş-aestă şi nîpòĭ ca vimtul dipu nîşĭ.

Vrea l'-ağungă diznòŭ, ma frătile ma ńic, cara ş-turnă caplu şi-l viḑù, că no-aveà di cît nă antrisătură z-bagă mînă, tal'e funea şi arucă furtia di k'apţîńĭ dipri calu a luĭ. Cara se-adră un munte mplin di sk'ińĭ, di păl'ùrĭ, deade luplu, deade, nu putù s-lu treacă şi aclò l'-fu să ş-alasă k'alea şi s-l'i putriḑască oslu

Aşì Virviruşa cu fraţl'i ascăpară di luplu di-h'er şi z-viḑură la muma lor ca n-ḑuă di Paşte, cu paràţĭ, cu oĭ, cu pravde ş-cu tute bùnile şi oama multu l'-părù g'ine că ş-viḑù feata nîpòĭ.

Şi armàsiră cu g'ine n-casă.

(Spus de Vasile Diamand din Aminciu (Meţova), Epir.)

## 85 Fičorlu şcl'op.

Ţi ş-irà, ma nu ş-irà.

Ş-irà un bărbàt ş-ună mul'are. Aişči oamińĭ di tute părţîle duţeà bană bună şi triţeà g'ine, cu bùnile tute în casă. Maşì una măraze greao àveà : nu fiţeà fumeal'e.

Mul'area di caθe dimneaţă si ncl'inà la Dumniḑăŭ şi-l pălăcărseà, s nu o-alasă s-l'i k'ară uğaclu. Dumniḑă o-ascultă ş-ună dimineaţă mul'area ş-află m-vatră treĭ meare aroşe ş-multu muşate. Mul'area nu s-minduì d-ĭu va s-irà aţeale meare, ma lo unlu şi-l muşcă puţîn, apoaea li băgă şamin-treìli tu sfinduk'e. După nă stămînă dişcl'ide eara sfinduk'a ş-cîndo ţi z-veadă ? Treĭle meare s-aveà faptă treĭ fičòrĭ muşàţĭ, maşĭ merlu aţèl muşcatlu s-aveà faptă un fičòr şcl'op.

Mul'area ş-irà hărioasă, că s-află cu fumeal'e şi-l' crisčà fičorl'i cu mare vreare şi cu mare dor.

Fičorl'i s-feàţiră mărĭ ş-ağùmsiră tu ańĭ ta să nsoară.

To-aţèl k'irò, ma nclo di hoara lor irà nă lamńe ţi multă zńie aduţeà hoărăl'eĭ. Amirălu aveà băgată zbor, că aţèl ţi va s-poa s-u vătămă lamńa, va-l' l'a h'il'e-sa nveastă şi ğumitate de-amirăril'e. Mulţî z-dùsiră s-u vătămă, ma vîrnu nu putù şi tuţî cîţî dùsiră ş-alăsară oàsile aclò.

Avdu ş-treĭl'i fraţĭ. Cama marle ḑîse a mă-saĭ:

— Dado, me-alàşĭ s-mi duc s-u vătăm lamńa. Poate s-h'ibă tih'a mea s-l'aŭ h'il'e de amiră ti nveastă.

— Nu h'il'lu a ńeŭ, că mulţî vrură s-u vătămă, ma nîpòĭ pînă tora vîrnu nu s-are turnată vîŭ.

— Mea că va mi duc! U ligă tu greaoa h'il'lu şi vru nu vru, lo-alăsă ş-mă-sa. Lo ună hoardă şi nk'isì cîtră la lamńe. In cale află un om ţe-aveà ună bute mplină cu vin:

— Bună-ţĭ oară, om bun!

— G'ine vinişĭ! Iu-aşì? ntribă omlu.

— Ea mi duc z-vatăm lamńa.

— Va s-u vaţîńĭ, mea cara s-poţĭ z-beaĭ aistă bute di vin. Al'umtrea-ĭ cama g'ine s-ti torńì, d-ĭu-ţĭ vinìşĭ.

Fičorlu nu z-deade nîpòĭ. Acăţă ta z-bea. Biù cît biù ş-armase. Altu vin nu-l' si duţeà. Il' ḑîse vinarlu:

— Fičòr, nu ti du, că va ti mîcă!

Fičorlu:

— Nu că va mi duc!

Ma nclo află un om cu nă bute de arăk'ie ş-aistu lu ntribă tut aşì:

— Iu calea mbar?

— Mi duc z-vatăm lamńa!

— Va s-u vaţîńĭ, cara s-poţĭ z-beaĭ aistă bute de-arăk'ie. S-nu u bĭure tine, ma g'ine-ĭ s-ti torńi d-ĭu-ţĭ vinìşĭ, că bunlu nu va s-paţĭ!

Biù fičorlu, cît biù, ağumse pînă la un loc şi altă nu cama putù z-bea. Il' ḑîse omlu:

— Fičòr, nu ti du, că va ti mîcă! Fičòr mută-o mintea, că va s-u paţĭ! Fičòr ascultă! Ţivà! Fičorlu:

— Nu! că va mi duc!

Imnă, imnă şi ma nclo află un om c-un čireàp cu pîne mplin. Ş-aistu lu ntreabă, ĭu oara-l' bună. Spuse fičorlu cu ţe minte z-duţe la lamńa şi atumţea omlu stătù şi-l' ḑîse:

— Va s-u vaţîńĭ, maşĭ cara s-poţĭ s-mîţĭ čireaplu aistu cu pîne mplin.

Ţe s-mîcă fičorlu? Niţi dao cărvel'i nu putù s-li facă g'ine. Il' ḑîse atumţea omlu cu pînea s-o-alăxească mintea, să s-toarnă, că va ş-află moartea, no-ascultă fičorlu şi z-duse. Lamńa, cum îl viḑù, scărčică ună oară dinţîl' şi ḑîse cu ìnima dişclisă:

— Iń ĭ vine prînḑul în gură! Il lo apoaea analtu şi lu ntribă: ţi vreĭ? ti ţi vinişĭ?

— Viń ŭ s-ti ved! ḑîse fičorlu.

— G'ine fiţèşĭ, tora şeḑĭ, că va s-adàr ună pită s-adùc s-ti filipsescu.

Lamńa tricù tu udaea lantă, şi nturvisì dinţîl' şi s-turnă eara la fičòr:

— Nu veḑĭ, că se-astimse foclu, îl' ḑîse aisčùĭ, suflă nih'àm.

Lo fičorlu si suflă şi cum se-aplică, lamńa ună cu buzduganea pi dinăpòĭ ş-lo-arucutì ca birbeclu, canda-l tal'e. Apoaea-l lo şi lu ngl'ită tut dĭ-un-oară. Asčaptă acasă z-vìnă fičorlu, ş-no-are! asčaptă, no-are!

Fičorlu nolǧicàn îl' ḑîse a mă-saĭ:

— Dado! va mi duc ş-mine, ta z-vatăm lamńa.

Muma, ca mumă, nu vru s-lo-alasă, ta s-nu pată ş-nîs ca frate-su, ma fičorlu nu vru ş-nu vru s-o-ascultă, că h'irbeà sî'nḑile tu nîs şi fuḑì.

Imnînda, imnînda, deade di aţèl cu vìnlu, de-aţèl cu arăk'ia şi de aţèl cu pînea şi tuţĭ îl' ḑîsiră să s-toarnă, ma nu putù z-bea vìnlu tut, arăk'ia toată şi s-mîcă pînea toată, ma nîs cap di k'atră:

— Iu murì frati-ńu, las mor ş-mine, carĭ s-h'ibă scriată s-k'er di lamńe.

Lamńa îl' feaţe ş-aisčùĭ cum ş-a frati-suĭ: îl băgă si suflă şi cum se-aplică, ună cu buzduganea după cap şi n-loc lo-alăsă. Apoea hap-hup! lo-arucutì pi gărgălàn ca nă muşcătură.

Aşì k'irură dol'i fraţĭ şi mă-sa, laea, l'-plînḑeà ìnima şi s-arupeà di dorlu a lor, că nu se spune! Atumţea fičorlu aţèl şcl'oplu, îl' ḑîse a mă-saì:

— Nu plînḑe, scumpă dado, că io va mi duc s-l'-adùc eara, nu plînḑe!

— Aĭ! fuḑĭ de-aţîa, ḑîse mă-sa. Nu putură dol'i cama mărĭ s-u vătămă, oamińĭ cu truplu ntreg, tine va s-poţi, ğumitate di om?

— El' nu putură, ma mine va s-u mîc!

Trapse şcl'oplu ţupă-ta, ţupă-ta! cîtră la lamńe.

N-cale află aţèl cu vînlu ş-lu ntribă aistu ĭu z-duţe?

— La lamńa mi duc, s-u vatăm! ḑîse şcl'oplu.

— Bea prota aistă bute cu vîn ş-ma s-u bearii tută, aşì va s-l'-u poţĭ; ma si nu: toarnă-te ma g'ine acasă-ţi, d-ĭu ţ-aĭ vinită!

Se-aştirnù şcl'opłu m-pade şi care u mută butea: bea, bea! u stricură di niţi k'ìcută no-alăsă.

— Du-te sînătòs, îl' ḑîse vînarlu, di tine ńi si umple ocl'ul, că va s-u vaţîńĭ!

Ağumse fičorlu ma nclo la ţel cu arăk'ia.

Tut aşì lu ntribă, ĭu ńarḑe? Z-vătămă lamńa, ḑîse fičorlu. Vine zborlu z-bea butea cu arăk'ie şi ma s-u beare, aşì va s-poată s-u vătămă. U mută butea şi ţuc! ţuc! u stricură tută, că s-erà ş-altă.

— Du-te cu sînătate, l'-ură ş-aistu, tine va s-l'i mîţĭ caplu ali lamńe!

Aĭ, calea, calea, ağumse la ţel cu pînea. Mîcă ş-mîcă, ti ndao orĭ, di un čireàp di pîńĭ, ună nu ţ-alăsă ti ğurăt. Bre pînă ş-sî'rmile ş-aţeale le-arnì tute n-coadă, cara no armase pîne.

— Du-te, fičòr, oară-ţĭ bună, că tine va-l' astinḑi cîndila làmńil'eĭ, îl' ḑîse ş-aistu.

Ağumse şcl'oplu la lamńa, asună la poartă şi lamńa di nuntru ntribă, caĭ easte.

— Om bun, gri fičorlu.

Lamńa l'i dişcl'ise şi fičorlu se-alină analtu.

— Nu-ńĭ spunĭ, fičòr aleptu, ti ţi ţ-u vinita?

— Vińŭ oaspe ta s-ti ved, ḑîse fičorlu.

— Multu g'ine, asčaptă s-mi duc s-adàr nă pită, macă vinişĭ ca oaspe. Pînă să nţernu fărina, tine ńiră-te tu udă.

Căţaoa si duse si-ş da dinţîl' pi k'atră, ta s-tal'e. Şcl'oplu le-aduk'ì tute şi-ş ḑîse cu mintea:

— Ahî't s-armînă di tine, carĭ s-mi mîţĭ.

După puţînă oară na ţ-u şi lamńa. Nîsă-l' ḑîse a şcl'opluĭ, si suflă foclu, că se astimse.

— Cum, ḑîse șcl'oplu, aoaţe oàspile aprinde foclu? d-ĭu inșì aistă? Foclu s-lo-aprindă nicuk'ira.

Lamńa scărcică nă oară dinţîl', ma ţe z-ḑîcă? S-aplică ta s-suflă. Șcl'oplu, cum se-aplică puşcl'a di lamńe la foc, zmulse buzduganea, unä l'-are tu mădulàr ș-o-arucutì ca vacă m-pade.

— Dă nică noară, gri lamńa!

— Nă oară mi feaţe mu-mea, ḑîse șcl'oplu; mea cara z-vreĭ s-te-agudescu dao orĭ, voame fraţl'i dit pîntică, ţi l'i ngl'itàșĭ.

Lamńa vru nu vru, îl' vumù și nșiră dol'i fraţĭ cama mărĭ sînătòșĭ ca di tòtîna. Șcl'oplu după ţi ș-ascăpă dol'i fraţĭ, nu o-agudì nica nă oară, că s-o-agudeà, nîsă vrea s-anvìà. O-alăsă aclò arucutită și s-turnă acasă cu fraţl'i.

Aișči, ţi cara l'-ascăpă frătile aţèl șcl'oplu, cu tute aiste l'-u h'irbeà, că se-aspuse cama ğone di nîșĭ ș-că va s-u loà h'il'a amirăluĭ ti nveastă; te-aţeà mutreà cum di cum s-lu k'ară și s-nu z-ducă cu nîs acasă.

Imnară cît imnară ș-ağùmsiră pîn la un puţ. Șiḑură aclò, z-discurmară și vrură z-bea nih'àm di apă, ma cum s-u scoată, că puţlu irà ahundòs. Treìl'i fraţĭ șideà anvîrliga di puţ și s-mindueà, cum s-facă, ta si scoată apă.

Un di nîșĭ ḑîse, s-nă disţinḑim tuţĭ, s-ligăm un di noĭ ș-nîs z-dipună si scoată apă. G'ine ma caĭ z-dipună? A doĭlor cama mărĭ lă irà fricä. Cama ńiclu frate ḑîse:

— Ligàţĭ-me mine, că va mi dipùn ĭoŭ.

Aistă asčiptà și fraţl'i. Il ligară cu bîrnile, ma o-alinare sălăg'iră bîrnul în g'os ș-lo-alăsară aclò fičorlu. Aistu cu cît mutreà să s-alină ma nsus, co-ahît cama multu căḑeà ng'os, pînă ağumse la eta di dig'òs.

Tu oara cîndu căḑù nîs, dao feate s-alinà tu eta din sus. A cama ńicăl'eĭ îl' fu ńilă di nîs și-l' ḑîse:

— Acaţă-te di mine, cara z-vreĭ s-te-alìńĭ în sus!

— Nu, nu! ḑîse fičorlu, că va me-alină fraţl'i.

Atumţea feata l'-gri și-l' ḑîse:

— Ascultă g'ine! Nica nih'àm va ţĭ-easă ninte un ńel laĭŭ ș-un ńel albu. Tine s-te-acàţĭ de-aţèl albul ma z-vreĭ s-te-alìńĭ tu eta din sus; că, s-te-acăţari di ńelu laĭŭ, nica nă etă va s-ti dipùńĭ în g'os.

Apoaea fraţl'i fuḑiră și fičorlu armase acloţe singur. Cum șideà mintuìt îm-pade, ningă nîs irà un arîzbòĭŭ, ţi ţăseà

singur, ş-unä čicricä ţi turţeà di sìngurä. S-apruk'è ta s-li mutreascä camə g'ine, cîndo na di l-arîzbòĭŭ inşì un ńel albu şi di la čicricä un ńel laĭŭ. Fičorlu agărşì ţi-l' aveà spusä feata ţi s-alinà în sus ş-tu loc si se-acaţă di ńelu albu, se- acăţă di laĭlu ş-căḑù unä etä cama ng'os, îndreptu pi casa uneĭ moaşe. Z-dipuse apoaea, inträ nuntru la moaşa şi-l' ḑîse:

— Mae, mae, nu me-apròk'í în casä la tine?

— Că ţe nu, laĭŭ h'il'ŭ, ma escu oàrfînä, ş-no-am ţi s-ţă daŭ ti mîcare.

— Ţi deade Dumniḑă, ḑîse fičorlu.

Inträ n-casä; moaşa tu oara ţea firmintà pîne. Il' gri a fičorluĭ şi-l' ḑîse:

— Ascuk'e nih'àm to-aloàt, ta s-pot s-lu firmînt.

— Că ţe nu baḑĭ, criştinä, apä, ma-ńí ḑîţĭ se-ascùk'ŭ?

— D-ĭu s-aflăm apə? Apa u ţîne ligatä nă lamńe şi lipseasče di caθe ḑuă s-mîcă cîte un om ş-aşì s-u sălăg'ască apa. Ş-azä l'-e a h'îl'il'eĭ de-amirä si z-ducă s-u mîcă.

— Cum, ḑîse fičorlu, va mi duc s-u vatăm!

Vru moaşa s-lu ţînä, ma nu putù. Fičorlu îl scoase zborlu din gurä, scos fu. Nîsu ngl'imă nu şi sčià; cîndo zburà unä, zbor irà. Duse la loclu ĭu vineà lamńa. Ş-aclò află feata de-amirä, vinitä ti prînḑul ali lamńe. Ea irà multu nvirinoasä, că ş-aşčiptà moartea cu ocl'il'. S-apruk'è gònile di featä şi-l' feaţe ìnimă. Apoaea-l' ḑîse:

— Nu te-aspare, că mine va te ascàp di lamńe! Nu-ĭ prota estă ţi pitricùĭ pi lumea lantă, ma caftă-me puţî'n în cap. Şi j-băgă caplu pi ḑinucl'ul a feàtăl'eĭ ş-lo-acăţă somnul cum ul căftà. Na atumţea ĭu vine lamńa.

— Azä, ḑuă bunä, ḑîse nîsä; tu loc di un om, doĭ va s-mîc. Feata cît u viḑù că deade cap, acăţă s-plîngă. Unä làcîrmă cură pi faţa gòniluĭ. Aistu z-disčiptă şi u ntribă: ti ţi plînḑe?

— Ţi s-nu plîngu, gone scumpu, că na ĭu vine laea ş-niniloasa lamńe!

Fičorlu di nă cale arsărì mprostu, arăk'ì buzduganea şi nu k'are k'irò ma unä-l' cărţînì a làmńil'eĭ şi u culcă tu loc! Cît supsì lamńa ş-àpile acăţară z-vearsă, s-cură, c-avù va s-nicà tutä hoara. Caĭ di caĭ atumţea s-umplă apă, s-o aĭbă ti unä ti altă, că nu şi sčià, că di tora apa nu vrea-l' lipseascä vîrnu oară.

Fičorlu apoaea u lo feata ş-u duse la tată-su. Feata l'i spuse cum o-ascăpă şcl'oplu şi amirălu s-turnă cîtră nîs şi-l' ḑîse :

— Caftă ţi s-ţă va ìnima, va-ţi daŭ di tute, că bunlu aistu nu s-acumpră cu praḑî.

— Stăĭ, ḑîse fičorlu, s-mi minduescu ună ḑuă.

Fičorlu, cara işì di la pălate ş-lo calea cîtră la moaşe şi cum imnà, avde pi un arbure niscînţî puĭl' ĭu zg'ileà. S-alină ta z-veadă ţe-ĭ aţeà? Pi àrbure irà un cuĭbàr di vulturĭ cu puĭl'. Un şarpe s-aveà ngărlimată pi àrbure şi va-l' mîcà puĭl'i, di-se nu vineà fičorlu s-vàtămă cu buzduganea şàrpile. Cîndo fičorlu irà ninga pri arbore, ea, ĭu vin părinţîl' a puĭl'lor di vultur. La cubăirea lor, cît ul viḑură fičorlu ningă puĭl', s-h'umusiră pi nîs, s-lo-arupă şi s-l'i scoată ocl'il'. Ma tu oara ţea puĭl'i bătură ărik'le şi ţiurară cît putură, s-nu-l' facă ţivà, că nîs le-ascăpă bana di la şarpe.

Vùlturl'i s-hărisiră multu şi-l' ḑî'siră s-caftă ţi-l' doare ìnima, că nîşĭ va-l' da.

— S-me-alinàţĭ tu eta din sus, ḑîse fičorlu.

— Greŭ lucru nă caftî, ma va-l faţim! S-afli prota 100 di vițale di doĭ ańĭ cîte 77 di ucàḑĭ una, ş-altă ahîtă apă.

De-aclò fičorlu z-duse ndreptu la amirălu şi-l' ḑîţe :

— Mine va me-alìn tru lumea lantă din sus; ma s-ńi daĭ 100 di vițate cîte 77 di ucàḑĭ una şi altă ahîtă apă.

— Altu ţivà nu vreĭ? Maş ahîntu ńic lucru?

— Nu ḑîse fičorlu!

Cu nă dimîndare, amirălu l'i le-aduse cu un zbor şi fičorlu li lo şi le-aduse la orńi.

Aisči li loară ş-li ncărcară pe-areàpitle a lor, apoaea îl' ḑî'siră :

— Ancàlică ş-tine pi supră ş-aĭ s-traḑim.

Ancălică fičorlu pe-areàpitle a òrńilor şi òrńile acăţară să s-mută n-sus la eta lantă. Azburară, azburară şi aveà aprukʼată ningă gura p-ĭu s-easă la eta din sus. Tăş atumţea carnea loată cu nîşĭ z-bitisì ş-foame aveà mare. «Cra!» feăţiră nîşĭ un-oară, «i nă daĭ carne s-mîcăm, i va ti sălg'ìm eara tu eta din g'os.» Fičorlu no-aveà d-ĭu, ma s-nu u pată tamàm în coadă, ş-tăl'è di la coapsă ş-lă deade. Vulturl'i lo-

alinară. Cîndo-l băgară pi loc, fičorlu nu puteà si s-minã. Lu ntribară òrńile, că-ţe nu imnă?

— Ţi s-imnu, că-ńĭ tăl'ăĭ di la coapsă, ta z-vă daŭ carne s-mîcàţĭ, c-atumţea carne no-aveà armasă.

Vulturl'i, ma viḑură aşì, l'-a vumură carnea ş-l'-o-alăk'iră eara la loc şi fičorlu s-feaţe bun. Apoaea şcl'upicînda, şcl'upicînda ağumse acasă la nîs, după vîră an. Fraţl'i, cîndo-l viḑură nu sčià ţi minčună s-află s-u mpeàtică: el' di multu lo-aveà tricută tu cartea mòrţîlor, d-ĭu nu s-toarnă vîrnu. G'ine-ma şcl'oplu nu lă ţînù inate, că le-agîrşì tute şi-l' l'irtă. Apoaea duse l-amirălu, spuse semnul, că nîs vătămă lamńa şi si nsură cu h'il'a luĭ şi după multe alte fapte, amirălu dipune di pi scamnu şi bagă ḑinir-su.

Părămìθ sčiàm, părămìθ spuş,
Nu sčiŭ cum fečŭ, ma nu v-arîş.

(Spus de Lachiu Mişicu 16 anĭ, Cruşova, Macedonia.)

## 86. Barbă cot şi Palmă-om.

Erà, ţi nu ş-erà.

Erà nă oară, fraţl'i a ńeĭ, to aţeà etă, cîndu tute bùnile imnà pri pade, treĭ fičòrĭ ca treĭ sorĭ. Treĭl'i fičòrĭ ca trei sorĭ aveà nă mumă, ţi nu u scuteà din gură, ahîtă vreare şi ahît dor l'-aveà. Cum vreĭ ḑî, Dumniḑăŭ nu-l' alăsă cu ìnimă hărsită, că d-ĭu erà pri bùnile, muma lor u l'irtă Dumniḑă nă ḑuă ş-armàsiră măraţl'i ca puĭl'i fără cloče. Plîmsiră şi z-dipirară şi s-o-agîrşască nu putură. Nu triţeà ḑuă s-nu z-ducă la murmìntile a mùmil'eĭ şi s-nu plîngă cu boaţe.

Nă ḑuă fičorlu cama mare vińe la murminte, s-l' aprindă ţeara. Mutreaşte tu tute părţile s-veadă vîrnu foc d-ĭu s-aprindă ţeara, nu veade ĭuvà. Tu oara ţea vińe ş-nolgicanlu la murminte. Mutreaşte ş-nîs di nă parte de-alantă, nu veade foc ĭuvà. Na ĭu vine şi ńiclu frate. Aestu, carĭ mutrì, mutrì, anḑărì diparte-diparte ună ńică scînteal'e, ĭu luńinà.

— Va mi duc s-l'aŭ foc de la fucurina ţo z-veade, ḑise nîs.

Ş-lo mintea la čoare şi pinḑe oahte, arsare văl'urĭ, după vîră treĭ ḑîle di imnatic dipriună, ağumse la fucurina ţea! Ţi s-h'ibă? Pri foc erà nă căldare cît nă ambare şi h'irbeà

41 di ńel'. Divarlìgaluĭ di el' erà 41 di carcanḑal', di furĭ, di ţe ştiŭ ş-ĭo! Tuţĭ era-l' cu curlu n-sus şi-l' cuţeà somnu, maşĭ un erà diştiptât. Ńiclu, c-acşì va-l' ḑîţèm a fičorluĭ, vińe pri ùngl'ile di čoare, mută căldarea dipri foc, aprease ţeara şi-ş mutrì lùcurlu. Furlu aţèl diştiptatlu, viḑî'ndaluĭ ahîtă vîrtute di om, s-mută căldarea c-una mînă, l'i ngl'iţă zborlu n-gură şi-l' se-acăţă limba di frică şi diştiptă soţl'i tuţĭ. Aeşti lu strigară fičorlu şi-l' ḑîsirà:

— Are, tine u sculàşĭ căldarea dipri foc?

— Io, ḑîse fičorlu, ţe mare lucru aestu? Ma vreţĭ s-u scol ş-ninga nă oară. Apoea cu nă mînă u lo ş-u băgă m-pade disti pirustrie ş-apoea nîpòĭ ş-u băgà la loc.

— Nu vreĭ si staĭ cu noĭ, îl' ḑîsirà furl'i?

— Că-ţe s-nu şed, ḑîse fičorlu; ş-acasă nu-ńĭ armase lùcurlu ne-adràt. Io h'iŭ cum mi vidèţĭ.

— Avḑî ncoa, astară, va s-călcăm amirălu si-l' lom tuţĭ paraţl'i.

N-tunică g'ine muşàt şi furl'i, un dipu un, cu Ńiclu de-adùn anvîrligară pălatea. Se-aplică unlu di el', pri nîs ńiclu şi angîrlimînda, angîrlimînda si stricură prit firidă l-amirălu tu pălate. Dipu nîs furl'i, un-cîte un, s-alinà ş-intrà tu pălate şi cum intrà cîte un, moarte ş-aflà di ńiclu. C-aestu cu coarda tu mînă, cît călcà pri scî'ndură şi crîşt! caplu în pade.

După ţe-l' şcurtică tuţĭ, intră tu udălu amirăluĭ ńiclu. Tu oara ţea nă nipîrtică si ndriḑeà s-mîşcă amirălu. Fičorlu s-aurńì pri nîsă cu coarda şi-l' lo caplu a nipî'rticăl'eĭ. Apoea ţe faţe nîs. Acaţă di l'-adună toţĭ furl'i cap cu cap şi čoare cu čoare, se-arucă dipri fereastă m-pade şi fuḑe. Ma, una păpută, to-arcarea ţe feaţe, l-işì din čor ş-armase nuntru tu pălate.

To-apirită, sculîndaluĭ amirălu, ţe z-veadă? Ningă nîs nipîrtica tăl'ată. To-alantu udă 41 di leşurĭ di furl'i tăl'àţĭ! Acăţă nîs şi s-ńirà:

— Carĭ lo-adră bunlu aestu, carĭ ńi-l adră bunlu aestu? nu putù s-află. Tră tih'e deade di păpută. U lo ş-u spinḑură la poarta di pălate şi băgă zbor: s-treacă tuţĭ oàmińl'i pri la poartă ş-a cuĭ easte păputa estă, si ş-u l'a.

Aduk'ì nîs, că domnu-su a păpùţîl'eĭ vaĭ h'ibă màsturlu

ţe-l' ascăpă bana ca di pri h'ir şi aţèl ţe va-l' şcurtică oamiń'i agri dit pădure.

Tricură tuţĭ, ma a vîrnùĭ nu-l' si uĭdiseà. Tricù ş-ńiclu; cît u băgă ş-ca di totna-l' si părù. Amirălu lo-acl'imă şi-l' ḑîse:

— Tine fuşĭ, ţe tăl'àşĭ furl'i?

— Io h'iŭ!

— Tine u vătămàşĭ nipîrtica?

— Io, ḑise fičorlu. Si ndriḑeà s-ti mîşcă, ma t-un suflit îl' loaĭ ḑua.

S-aplică amirălu, îl băşè pri frîmte şi-l' ḑîse: Caftă di iţe-ţĭ doare sùflitlu, iţe-ţĭ va ìnima, că tute atale suntu; vreĭ pàraţĭ, vreĭ h'il'e mea nveastă, s-ţ-u daŭ, i vreĭ s-ti bag tu scamnu tu loclu a meŭ? Ḑî, ţe vreĭ, că tu minută va s-o-aĭ!

Fičorlu ca ficòr, îl trăḑeà ìnima cîtră nsurare ma multu şi ḑîse:

— Ţîne-l' groşl'i, Doamne, că va-ţĭ lipsească tră lùcrile de-amirăril'e; niţi scamnul nu-ĭ tră caplu a meŭ nicoptu; a ńia dă-ńĭ feata-ţĭ înveastă, macă vreĭ! Aestă voĭ!

— A ta s-h'ibă, ğone-ğunàr! gri amirălu.

Apoea băgară s-facă numtă dumnească şi acl'imară la numtă, carĭ no-acl'imară? Tută lumea s-purtă aclò. Cîndu z-başe mîna nveasta, la tută lumea băşè, a unùĭ Barbă-cot-şi Palmă-om nu vru s-l'-u başe.

U ntribă amirălu: ţe-ĭ aţeà di tine feată? s-faţe arşinea estă?

— Cum di nu! ḑîse feata; s-me-aplèc mine pîn di pade tra z-baş mîna luĭ! Tuţĭ oamiń'ĭ ş-nîs om. Barbă-cot-şi-Palmă-om!

G'ine ma Barbă-cot-şi Palmă-om di nă oară s-năirì de arşinea ţe l'-aduse feata ntră nă lume ntreagă, suflă n-sin nă oară şi na! ĭu-l' vine calu azbuĭrătòr. Arăpù feata, o-arcă pri cal şi niviḑùt s-feaţe de-aclò. O-aduse la nîs acasă, tra si nveaţă minte feàtile, ţe nu ţîn adeţle.

Amirălu ş-ţuţĭ alanţî armàsiră ca Sulta cu ucnălu. Ğònile armase ca nveastă adrată ş-nimărtată. Numta, ţe numtă erà ţea? Se-asparse di nă oară: D-ĭu erà ma naintea ğocurĭ, cîntărĭ ş-arîdèrĭ, no-avḑàĭ tora altu di plîngu, boţĭ şi nvirinărĭ. Lă vineà foc a tutulòr. Maşĭ ğònile nu u k'irù mintea, ma s-turnă ş-lă ḑîse:

— Nu plînḑèţĭ, că foclu aestu tră mine fu, nu fu tr-altu; ĭo va mi duc s-o-aflu şi s-o-adùc.

Şi ncălţă nă păreacl'e di ţărùh' di h'er, ş-lo un şcop tu mînă şi nk'isì. Imnă, imnă, frătile a meŭ, ağumse t-un loc ĭu astăl'è n-cale nă ursă.

— Bună-ţĭ oara, mae, îl' ḑîse el!

— G'ine vińişĭ h'il'ŭ, ma va s-ti mîcàm, s-nu-ńĭ ḑîţeàĭ mae!

— Nu ti ntreb? ştiĭ cîtră ĭu l'a pîne aţèl cîne di Barbă-Cot şi Palmă-om, ţe-ńĭ arăpù nveasta di sum zvon?

— Nu ńi ştiŭ, h'il'ŭ; de-aeste lucre ntreabă luplu, că nîs poate s-aìbă hăbare.

Lu ntribă ş-luplu, luplu-l pitricù la vulpe:

— Vulpea, ḑîse luplu, poate s-ţă da vîră cale; ea le-avină ahtărĭ lucre; s-nu şteari ş-ea, di la vîră nu va s-afli.

Cum ağumse la vulpe u ntribă:

— Bună-ţĭ oara, vulpe! nu ştiĭ cîtră ĭu la daràţĭ se-află Barbă-Cot şi Palmă-om, ţe-ńĭ arăpù nveasta cînile di sum zvon?

— Cum s-nu ştiŭ, gri vulpea!

— Fă-ńĭ buneaţa, macă-ĭ acşiţe şi du-te di ntreabă-o nveasta-ńĭ, d-ĭu lo-are calu azbuĭrătòr Barba-Cot şi Palmă-om?

— S-mi duc, ḑîse vulpea, ma ndreaḑe găl'ińle!

— Gălińĭ cîte z-vreĭ, îl' ḑîţe fičorlu, maş lucru s-adărĭ.

S-adră ş-băgă guna k'ira-Mara şi frîmtă-frîmtă, na-ŭ la casa al Barbă-Cot şi Palmă-om.

— Aoà şade un Barbă-Cot şi Palmă-om, ntribă nîsă?

— Aoà, ḑîse nveasta, ma tră oară, nu-ĭ acasă? Ţe-aĭ cu nîs?

— Mi pitricù ğònile a tăŭ s-ti ntreb, d-ĭu lo-are calu azbuĭrătòr Barbă-Cot şi Palmă-om?

— Nu ştiŭ, cumbară, ma ascundi-te pri grendă ş-astară, cîndu va s-toarnă de-avinare, va lu ntreb.

S-ascumse vulpea şi cîtră seară vine şi Barbă-Cot şi Palmă-om. Nveasta îl lo cu bunlu, cu arîderle şi dă-l' de-aoà, dă-l' de-aclò, lu discusù şi-l feaţe si spună:

— S-ţă spun, ma pe anarga s-no-avdă vîrnu.

— Am carĭ va s-avdă aoà, că niţi puĭl'ŭ no-azboàiră.

— Aveàm nă eapă şi fită un mînḑu. După ţe criscù, îl' lu ded di-l mîcă; fită a daoa oară ş-aestu mînḑu-l' lu ded di-l

mîcă; fită ş-a treea oară eapa şi-l' lu ded di-l mîcă ş-aestu şi cu aestă s-feaţe ahî't ğone de-azboàiră prit niòrĭ.

Vulpea le-avḑî' dipri grendă tute şi fuga le-aspuse tute a ğòniluĭ. Aestu nu k'irù k'irò, ma lo nă eapă şi ma fită, îl lu deade mînḑul s-lu mîcă; eapa fită a daoa oară şi-l' lu deade mînḑul nîpòĭ s-lu mîcă. Fită eapa ş-a treea oară, ma ğònile nu-l' lu deade s-lu mică, că nu-acăk'isì g'ine şi deaţeà calu a luĭ erà ma puţîn ğone de-al Barbă-Cot şi Palmă-om

Dimineaţa Barbă-Cot şi Palmă-om işì, cum şi şteà di totna, avinare. Ğònile vińe şi-l' arape nveasta şi fuga ca vimtul. Cîndu s-toarnă Barbă-Cot şi Palmă-om o-află vatra-araţe! Caftă feata ncoa, nclo, feata l'-alăsă činuşa araţe tu vatră! Intreabă calu, calu l'i spune, că fuḑì, că u lo un ğone. Fuga dipu nîşĭ; aoà l'-are, aclò l'-are, l'-ağumse. L'-arăpù feata din calàr şi-l feaţe bucăţĭ-bucăţĭ ğònile.

G'ine-ma vulpea erà aclò. Adună bucăţle, bucată di bucată, le-aumse cu earbă di nipîrtică, ş-năpòĭ anviè. Apoea ş-deade calu di-l mîcă ninga nă oară eapa şi-l' fită un mînḑu ţe loclu mîcà ş-niorl'i bea di ğone şi de-azbuĭrătòr. Calu al Barbă-Cot şi Palmă-om niţi la ḑiḑitîc nu l-aveà, ahît ğone erà.

Fuga azboàiră la Barbă-Cot şi Palmă-om, ş-arape nveasta ningă nă oară ş-aoà te am frătîc. Ascăpirà loclu cîndu fuḑeà nîs, că ḑîţeàĭ ţe-ĭ aestă ? Ma ş-Barbă-Cot şi Palmă-om nu se-alăsà. Fuga un, fuga alantu, avḑàĭ măratlu di Barbă-Cot şi Palmă-om cum îl' făţeà ìnimă a caluĭ, s-nu se-alasă.

Sta ğònile şi-l ḑîţe a mînḑuluĭ a luĭ:

— Nu-l' ḑîţĭ a soţu-tuĭ, cum nu l'-u arşine si sta s-lu ncàlică un Barbă-Cot şi Palmă-om! S-furim ĭo tu loclu a luĭ 99 di bărţate vrea s-lu h'iḑearim tu loc.

Calu a ğòniluĭ arujì nă oară prit nărĭ cît putù, scoase limbe-limbe di foc şi-l' gri dimîndàtile zboare. Atumţea calu al Barbă-Cot şi Palmă-om s-mută, s-mută tu niòrĭ, s-şuţă, s-aruşuţă nă oară şi-l h'ipse domnu-su 99 di bărţate tu loc!

Ğònile ascăpă acşiţe şi vińe acasă şi feaţiră numtă mare de-a doară, di l'-armase numa tu lumea tută. Apoea dipuse amirălu di pi scamnu ş-intră ğònile şi bîneaḑă ninga, cara s-nu muriră.

(Spus de George Diamandi din Samarina, Epir.)

## 87. Fičorl'i agunìțĭ di părinți.

Ș-erà, țe nu ș-erà ; s-nu erà, nu se-aspuneà.

Erà un-oară un om multu avùt. Aț̦èl om aveà optu fičòrĭ. Cari-ște cum o-aduse oara, că lumea estă scărĭ-scărĭ easte, un se-alină ș-altu dipune, ağumse avutlu aestu s-no-aĭbă di sum nare. Niți činușe tu vatră no-aveà, ahîntă urfańe greauă.

Aveare nu, n-casă un jar di fumeal'e, țe zg'ileà «pîne, tată», era-l vaĭ ʒîțĭ, ca nîs țe nu vrea. Minte n-cap no-aveà.

Carĭ nu si scuteà n-cap, ș-feațe zbor cu mul'are-sa, se-ascapă di fumeal'e. Fičorl'i tuți erà tuți ńițĭ. Aț̦èl cam marle s-aveà, s-aveà multu 14—15 de-ańĭ și-l' ʒîț̦eà Cota.

Nîs, cîndu tată-su, îl' čučurà ascumtîșaluĭ a mă-saĭ, čulì urècl'ile ș-lo di hăbare, țe lă si crueaște. De aț̦eà ș-umplù ğepea cu făsul'e.

Il' lo tată-su ș-mă-sa fičorl'i, s-l'-aducă nclo, taha se-adună ț̦ivà surț̦eale. Aestă erà băgare pri somnu, c-alòr lă ardeà s-l'-alasă, s-k'ară, să se-ascapă di nîșĭ.

Calea-calea cum z-duț̦eà, Cota arcà cîte un făsùl'ŭ la caθe drășcl'auă, tra s-poată s-află calea tu turnată. Ağùmsiră tu pădure și părinț̦îl' l'-anduplicară ș-l'-umplură s-așteaptă aclò, că ș-nîșĭ va vìnă, că agîrșiră ț̦ivà acasă și va u l'a ș-năpòĭ va vìnă.

Mașĭ Cota știà, că tute aeste suntu činușe ntr-ocl'i, ma nîs tăț̦eà, că ahî't îl' tăl'à caplu ca fičòr.

Părinț̦îl', lăiț̦l'i, s-turnară acasă ș-alăsară h'icàtile a lor tu pădure! Fičorl'i acăț̦ară s-plîngă și să zg'ilească di fricà și z-grească :

— O, lele mamă! o lele tată!

Ma Cota lă ʒîse s-tacă și-l' bășè la ocl'i fărtiț̦l'i și lă aș-tearse ocl'il' și lă ʒîse :

— Nu plînʒèț̦ĭ, fărtìț̦ĭ, că ĭo cunoscu calea. Aĭdiți cu mine.

Apoea nîs năinte, frătiț̦l'i dipu nîs, făsùl'ŭ dipu făsùl'ŭ, a-ğùmsiră pîn-acasă.

Cum se-agudì, că tamàm seara țea, părìntile scoase vîră ndoĭ groșĭ, mprumutàțĭ la vîră di cîndu aveà ș-el', și adărară mîcărĭ multe. Șiʒîndaluĭ la measă, ș-feàțiră cruț̦ea și cara mutriră divarliga și nu viʒură fičòrĭ, lăcrimară și ʒîsiră:

— De! ţe g'ine vrea s-erà, s-erà ş-muşaţl'i a noştri astăseară pri measă, s-mîcă ńicuzańl'i, să-s sàtură, că deade Dumniḑăŭ cu mnata!

— Ia-nă! măniţă! griră fičorl'i cu nă boaţe di la pălḑire, că lă vineà fricà a ńicuţlor s-intră neacl'imàţĭ, şi fuga nauntru muşaţl'i şi nimîncaţl'i ali mume.

Şi-l' băgă muma pri measă, ş-lă tăl'è cumătuşe la cama ńiţl'i şi ţope la cama mărl'i, să-s sàtură, s-o-adară ţae pî'ntica, că di multu nu ş-aveà băgată n-gură duruţl'i ahtărĭ mîcărĭ.

U dùsirà acşiţe, cu mîcare, cu beare, vîrà siptămînă doauă şi năpòĭ acăţară, z-da tîmpărălu di foame. Acăţară diznòŭ màţîle s-lă gurleaḑă şi ocl'il' s-l'i[zgărleascà şi gura să s-măreascà şi s-l-ağungă pînă la urecl'i. Tute di foame.

Părinţîl' ş-feàţirà nîpòĭ zbor s-l'i k'ară, că al'umtrea urfańa nu si scoate n-cap. Ma cîndu zburà nîşĭ ascumtîşaluĭ, Cota ascultà dipu uşe. Apoea feaţe, ţe feaţe şi băgă nă cumată di pîne n-ğepe şi calea tăl'à ş-arcà cîte nă mîşcătură. L'-alăsară părinţîl' cu minčùńĭ aclò şi s-turnară acasă.

Cota vru nîpòĭ s-l'-aducă n-hoară, ma nu putù s-o-află adoară calea, că puĭl'i al Dumniḑă aveà mîcată sîrmile şi mîşcăturle di pîne arcate di nîs. Carĭ plîndeà ńicuzańl'i frătìţĭ, di ţî si cutrimburà cămeaşa dipri tine, di zg'iclu a lor, şi di ńila lor, se-alnă Cota pri un àrbure s-mutreascà, vidèm, nu se-anḑăreaşte hoara lor?

Diparte multu, nclo, cît l'-acăţà ocl'ul, veade nă limbă di foc. O-adună tuţĭ cîtr-acloţe şi agalea-galea, cu găirete, cu ìnimă, ağùmsirà!

Aclò era casa dracluĭ.

Cîndu ağùmsirà, draţl'i ninga nu se-aveà turnată. Aflară maş Drăcoańa. Drăcoańa lă gri:

— Fičòrĭ muşàţĭ, fičòrĭ muşàţĭ, ami ĭu z-v-ascundă maea, s-nu vă mîcă bărbat-ńu Draclu, cîndu va s-toarnă?

A Drăcoàńil'eĭ îl' fu ńilă mare di el' şi l'-ascumse tu nă udae. Aestu udă se-aflà ningă udălu ĭu durńà òptule feate ali Drăcoańe.

Ntunicî'ndaluĭ, na-l şi Draclu da la poartă.

Intră nîs şi di la uşe greaşte a Drăcoàńil'eĭ.

— Oamińĭ ańurzeaşte aoaţe!

— O-aĭ cu tine mintea, bărbate ? d-ĭu oamińĭ aoaţe tu irńie ? G'ine ma, carĭ vaĭ arî'ḑĭ ?

Draclu, ca drac. Mutrì tu gùvile tute şi pîn tu coadă l'-află muşaţl'i, adunàţĭ guzmòl'ŭ di frică un ningă anantu, ca nîşte ńilùşĭ. Nîs nu l'-asparse ună-ş-ună, că erà mîcàt şi l'-alăsă tră ḑua di mîne. Ş-u băgă z-vînă noaptea şi s-l'i tal'e. Cota aduk'ì, că bunlu nu l'-aşteaptă di la Draclu. Noaptea si scoală el şi l'a căčùlile a lor şi li bagă la feàtile a dracluĭ şi mîntil'le di la feate, li bagă la fičòrĭ. Neapirită g'ine şi na-l si-l' creapă-numa cu buzduganea vine s-lă tal'e caplu. Carĭ viḑù, că fičorl'i sun cu mîntìl' în cap, mintuì, că poate mul'are-sa l-alăxì lòcurle, şi fără s-tragă vilenḑa z-veadă, intră tu udălu anantu. Cît li viḑù feàtile ună ningă alantă cu căčùlile, ḑîse, c-aeşti sun fičorl'i. Traḑe buzduganea şi crîşt ! crîşt ! li tăl'è pîn di ună. Apoea, cara se-aguńiseà, ş-fuḑì n-lume dipu drăcurìĭ.

Fičorl'i fuḑiră cu vie de-aclò ş-alăgà ńicuzańl'i cît puteà, ca s-nu l'-acaţă Draclu.

Drăcoańa, ma fuḑì bărbat-su, băgă să scùtură prin casă' ş-află feàtile tăl'ate ca nîşte purumbe lăĭ. Băgă să z-deàpiră, să-ş zmulgă perlu şi si zg'ileascâ, di s-trundueà loclu dit θimèl'ŭ.

Draclu, de aclò ĭu erà, avde boaţea şi zg'iclu a Drăcoańil'eĭ şi fuga-vimtu s-toarnă, z-veadă ţe are di zg'ileaşte ca turbată.

— Na ! muşuteaţa ţe-adràşĭ ! îl' spuse Drăcoańa, c-acşì pate omlu, ţe sapă groapa altùĭ.

Draclu, cara vińe di s-nărăeaşte nă oară, foc scuteà prit nărĭ, limbe-limbe. Se-alină nîs pri casă z-veadă, nu-l' anḑăreaşte ĭuvà. Il' veade, ĭu fuḑeà diparte multu largu, Cota dinăinte şi frătiţl'i dipu nîs. Carĭ viḑù Cota, că vrea-l' acaţă, lă ḑîse a fraţlor :

— Fraţĭ, frătìţĭ, intràţĭ tu cùfalu aestu.

Şi carĭ l'i acupirì cu frînḑă, lă ḑîse s-nu greascâ dip, bre ! pînă ş-adil'àticlu să-ş lu ţînă. Apoea nîs se-ascumse după nă bizbil'e mare.

Draclu, curmàt de-ahîtă alăgare, şiḑù năθeamă pri cùfalu aţèl, să z-discurmă. Ma cum erà vătămàt multu, z-deade pri mînă ş-agîrşì tu somnu. Măraţl'i di ńiţĭ aròv siminà dipri g'os, ma tăţeà muţĭ, necă s-minà, necă adil'à.

Şiretlu Cota, ma durńì Draclu, îl' fură păpùţîle ş-aoaţe fac alanţî!

Prinde să ştiţî, că ma-l' l'aĭ păpùţîle a dracluĭ, nu poate s-adară ţivà, ne s-imnă, ne s-alagă.

Tora Cota ţe-adară cu păpùţîle? Li bagă n-čor şi alăgà cama di drac. Fuga nîs năpòĭ la Drăcoańa şi-l' ḑîţe:

— Mae, mae, ńĭ-ḑîse draclu, si-ńĭ daĭ avistearea di sum scară, că are căḑută tu mîńĭ fureşti şi s-nu u dare, caplu va-l, lu tal'e. Macă nu pistipseşti, na-ńĭ deade păpùţîle amînete.

Drăcoańa viḑîndaluĭ păpùţîle pistipsì, că ştea nîsă, că draclu maşĭ tu zore li da. Scoate şi-l' da avistearea, apoea fuga fičorlu diznòŭ.

Draclu, armàs fără di păpuţă, u k'irù pusula dip. Si-l videàĭ cum imnà şcl'upicînda, ca vîră pal'u-gumàr arăńòs, ti lişinàĭ de arîsute.

Fičorl'i aestă vrea; si scularà de-aclò şi calea-calea, cu Cota năinte, ağùmsirà acasă.

Părinţîl', ca părinţî! cîndu-l' viḑură, că s-toarnă tuţĭ anviscùţĭ cu strańi noauă, cu orĭ di guşe, că Cota l'-aduse ma naintea prim păzare, plînḑeà di harao. Ma naintea fičorl'i nu vrură s-lă da niţi bună-ḑuă, că ţe părinţî fură nîşĭ, s-l'-alasă tu irńie, ma, cama napòĭ să mbunară şi s-feàţiră năpòĭ avùţĭ, cum ş-erà di ma naintea!

(Spus di Mia al Cealera, Avela, Epir).

## 88. Boŭlu fără boe.

Erà, či-şte erà!

Erà un om şi vrea se acumpră un boŭ.

Omlu aìst erà cu mintea şcurtă. El ĭeşă m-păzare şi strigă:

— Care-ńĭ vinde un boŭ, fără boe!

Toţĭ dădeà din anumirĭ şi ḑăţeà, cîţĭ lo-avḑà:

— Măratlu ţi om ş-erà! Nica tinir şi s-l'i fugă mintea?

Toţĭ îl loa tă glar. Că niţi di ntreḑil' nu erà, nu erà di aţèl' cu ucălu patru-sute.

Vîrn, ma dişteptu di nîs, ţi-l acumpră cîţĭ paràţĭ faţe, îl' dăţe:

— Oaspe! dă-ńĭ a ńia praḑil' şi-ţĭ vindu boŭlu ţe caftî.

Ahăt l'-ağunḑeà mintea k'irutluĭ, scoate şi-l' da cît caftă.

— Tora cîndo z-vin să-l l'aŭ boŭlu!

— Ltido ḑuă, dot! maşĭ Lunea, Marţa, Ńercurea, Ğoea Vinirea, Sîmbăta şi Dumînica s-nu vińĭ, şi nclo, iţi altă ḑuă di stămînă.

— G'ine, ḑîse glarlu cu mintea ţea multa.

Dupu dao ḑăle ńarḑe glarlu, să-l' caftă boŭlu fără boe.

— Ami, aḑĭ ţi ḑuă-ĭ? ntreabă aestu.

— Marţĭ!

— Ami, nu ştiĭ, că Marţa ḑîsim s-nu vinĭ.

— Aşè, ḑăse glarlu şi fuḑì.

Apoaea, tricură ḑăle treĭ-patru şi ńarse eară.

Aestu tot aşè: lu ntribà, ţi ḑuă-ĭ. Carĭ îl' se-aurî' di ahătă ducă a glarluĭ, s-plîmse la ĭuk'umete şi-l' ḑăse, că omlu aĭst nu-l' da boŭlu fără boe.

Omlu cu boŭlu, deade zbor, că năşĭ avură ligătura, s-nu z-ducă niţi Lunĭ, niţi Marţĭ, niţi Ńercurĭ....., ma tu nă ḑuă caĭ-ţi-do, dot, di stămînă.

Iuk'umetea viḑù, că dol'i suntu di lişorl'i şi ţi s-lă facă, aĭ s-l'i bagă tu nă bute dadùn. Apoea arucutiră butea. El' doĭl'i, ma z-viḑură streşĭ, ḑăse glarlu cîtră alànt:

— Ştiĭ ţi, oaspe? Dă-ńi-l boŭlu cum s-h'ibă!

— Ştiĭ ţe oaspe? mine va-s ţă-l daŭ, ḑăse alànt, cum să-l vreĭ!

Şi aşè, pînă s-nul' băgà tu bute, nu lă vineà mintea.

(Scris de băeatul Anton C. Becia, Berat (Vilarde), 14 Dec. 1897, Albania.)

## 89. Luţeàfirle.

Erà, ţe nu ş-erà.

Erà nă oară nă mărată, nă corbă ş-nă jilită. mumă Ea ş-o aveà dor şi nod la ìnimă, că tută lumea cu ńiţĭ îm braţă ş-ea jilita cu mînle goale, ca nîsă ţe nu vrea. S-culcà, si sculà cu graĭlu n-gură: «Dă-ńĭ, Doamne, ş-a ńia un ńic!»

Azĭ dă-ńĭ, mîne dă-ńĭ, cara-l' si duse aridă al Dumniḑă, se-ascapă di ngrîńa l'eĭ, cara-şti, îl' deade nă capră! Ea laea: «capra, capră!», u vru, ş-o-apreadună, cumu-ţĭ vreĭ fumeal'a.

Capra crişteà şi s-muşăţà ḑuă di ḑuă! Ma ţe capră eară

ţea? Cîndu earà sìngură şi-ş scuteà k'alea di capră, ma muşată ş-ma luţită di nîsă tu lume nu se-aflà.

Nă ḑuă u pitricù mă-sa s-la n-vale. Feata duse şi cara biţì di lare, vru si şi scoată cămeaşa tora si-ş u la. S-trapse tu feàrică si şi scoată k'alea. Aclò o-aduse oara s-treacă tu minuta ţea h'il'lu de amiră şi s-u veadă.

Aestu armase cu mintea ca k'iruţl'i şi cu gura căscată. Multu loc aveà turnată el, multe feate aveà viḑută de-amiràţĭ şi de soe di bune, ma ca feata estă vîrnă!

H'il'lu de-amiră s-turnă acasă la mă-sa şi-l' ḑîse, că va si nsoară cu feata cu k'alea di capră.

Cîndu avḑî' mîsa aestă, ma g'ine s-cădeà casa s-o aplucusească dicît s-l'-aducă h'il'-su ahtare hăbare. Cîte-l' feaţe nîsă corba, s-nu si nsoară, h'il'lu nu avḑî'. I a luĭ i la nă k'atră li greaĭ zboàrile, unà făţeà. Şi ştеà nîs, ţe şi ştea.

Il' gri ş-tată-su di nă parte, s-nu lă facă arşinea aestă, ma să si nsoară cum lo-aduţe arada ş-cum lă-ĭ fumeal'a, că suntu ahîte feate tu lume, feate di amiràţĭ, ţe maş z-dişcl'idă gura aşteaptă, tra s-lo-arapă, ţivà nîs! I aţeà, i mi vatăm.

Amirălu no-aveà dicît unu ş-tut! Aţèl iṅoară, aţèl auşatic, aţèl s-lă poartă numa. D-ĭu să z-vàtămă, ma g'ine s-u l'a şi ţe z-ḑîcă Dumniḑău. Ncl'ise ocl'il' şi-l' deade izine, s-u l'a.

S-feaţe numtă, ma ca ţe numtă ş-fu aţeà? Numtă cu fărmaţe. Părinţîl' era-l' ca di mortu, nu ca di numtă. Băgară nveasta n-cor, ţe laĭ niveastă ş-ţe laĭ cătrane? Capră! Lumea no-aveà altu zbor, altu graĭu ḑua tută ş-ḑî'lile alanti, dicît părăvulia càpărl'eĭ.

Seara feata, cîndu s-culcà cu h'il'lu de-amiră şi scuteà k'alea şi s-u videàĭ atumţea? Nu lipseà lampă ş-hăbărĭ s-aprinḑî, că luṅinà nîsă cama di ṽamande. G'ine ma nîsă-l' ḑîse a bărbatu-suĭ, că di ḑua ţe va s-k'ară k'alea, si ştibă, că va s-u k'ară tră totna.

Nă ḑuă lă viṅe acl'imare, să z-ducă la numtă amirărească. Părinţîl' a fiĉorluĭ k'insiră şi dùsiră deadùn cu fiĉorlu şi capra o-alăsară acasă, că de! cum s-u l'a? Tră videare tu lume erà nîsă? După ţe fuḑiră tuţi de-a casă, feata scoase k'alea, u băgă sum bonḑă, aprease un per di hrisafe şi s-

află la numta amirărească. Tamàm s-aveà acăţată tută lumea n-cor şi corlu-l trăḑeà nveasta noauă.

Capra, tu nîşte straṅe ţe nṿiličà di-ţĭ loà ocl'il', duse şi se-acăţă dipu nveasta noauă.

Tuţĭ s-čuduseà pri muşuteaţa l'eĭ şi maşĭ un ştea, carĭ easte. Atumţea se-aplică mama cîtră h'il'-su de-amiră şi-l' ḑîse cu dor ş-cu uhtare dit frînḑîle dit h'icât:

— H'il'ŭ durùt, s-nu te aveàĭ însurată, na, feata ţea vrea-ţĭ daŭ, că maşĭ nîsă-ţĭ prindeà aţîa! Ea mutreà, ţe semnu di feată!

H'il'-su nu putù s-aravdă şi-l' ḑîse la ureacle:

— E, scumpă mumă! aţeà easte nveasta mea!

— Cum acşiţe? Am k'alea di capră?

— K'alea di capră va o-alăsă acasă.

Ahît vrea ş-muma. Agoṅa deade fuga acasă şi gusgunipseà aoà, guzgunipseà aclò, l'-o-află. U lo ş-ca cum erà čireaplu après, o-arucă tu čireàp şi scrum s-feaţe.

Mărata di nveastă a h'il'luĭ de-umiră cum l'-aṅurḑì băgă boaţea si zg'ilească pupu! pu! şi alăgînda alăgînda, arsărì si ş-ascapă k'alea, ma ţe s-ascapă, c-aţeà earà scrum.

Atumţea laea di feată s-prifeaţe nă scînteal'e şi azbuiră, azbuiră, loată di vimtu, pînă s-mută la ţer şi az tră az u vidèm ninga aclò, că s-feaţe steauă şi-l' ḑîc *luţeà fire di-c-seară.*

H'il'lu de-amiră s-lo dipu nîsă şi azbuiră s-o acaţă şi si-l' toarnă mintea, ma nu putù şi de-atumţea armase ş-nîs în ţer şi s-feaţe *luţeàfirle de dimineaţa.*

(Variant la basmul No. 72, pag. 205.)

## 90. Fičòr fără căsmete

Erà nă oară, ţe ş-earà, s-nu earà nu se-aspuneà.

Ş-erà nă oară un fičòr de-avùt, ţe cîndu se amintă nîs tute bùnile ş-tute g'ineţle le-află tu casa tată-suĭ. Cupiĭ di oĭ cît traḑe arina, căpri cîte steale; cîndu băgà si mbàiră primuveara nîpòĭ în sus ca furniḑle imnà, c-alg'înele văzeà: ahîtă lume di tutìpută! Irg'ilelu a lor trundueà loclu. Ţe z-ḑîc zboare multe: aveà groşĭ, di no-aveà ĭu s-l'i bagă; cu numa era-l' tu loclu tut.

Şi ţe z-veḑĭ? No-ap(u)că z-vińă Florlu, c-acşì-l' ḑîsiră a ńicluĭ şi a-treea seară lo-àrsiră mìrile pri nare şi-l' băgară, s-ağungă s-ţeară. Ahtare miră lae l'-băgară!

Tră nîscînḑî añĭ cît lucrà căsmetea tată-suĭ, lùcurlu lă si duse tut tră năinte; g'ine-ma cît l'i ncl'ise ocl'il' tată-su ş-mă-sa ş-acăţă să-l' si ducă strîmbu. Azĭ gălbaḑa, mîne guvujdelu, k'ireà oìle di videàĭ cu ocl'il' cum fug dintră tine tră totna! Azĭ nă cupie, mîne altă, l-u intră stroflu ş-a eàpilor, a căl'lor, di ţî si cutrimburà cămeaşa dipri tine, cîndu l-aduţeà k'el'le vălmălu! Tră ndoĭ añĭ, după moartea părînţilor, armase măratluşĭ di Floru cu cămeaşa dipri nîs: ne činuşe m-vatră nu ş-aveà. Şi s-nu ḑîţĭ, că erà vîră čoare-tu-činuşe i vîră ţe s-tal'e frînḑă a cîńlor, nu! Agunseà ḑuă ş-noapte ş-cu mîńĭ ş-cu čoare, şi-l' fità mintea cît tră patru filozuh', ma ţe s-l'i faţĭ, că căsmete no-aveà!

Carĭ viḑù ţe viḑù ş-nìs, şi ncălţă nă ḑuă ţăruh'le di h'er, ş-lo nă čumagă di h'er tu mînă, ş-feaţe cruţea, şi nk'isì s-află Dumniḑălu, tra s-lu ntreabă, ţe-l' si faţe halea?

Calea ĭu z-duţeà astăl'è doauă feate. Eale lu ntribară: ĭu calea, oară bună? şi car-aflară, că o-adună la Dumniḑăŭ, îl' ḑîsiră s-lu ntreabă, că-ţe nu pot să s-mărită ş-nîse ca soàţîle tute?

— G'ine, ḑîse omlu va lu ntreb.

Imnă cît imnă şi deade di un gorţu uscàt, ţe nu făţeà gorţî. Lu ntribă şi gorţul, ĭu z-duţe şi-l părăcălsì, s-l'a furtia şi si ntreabă ş-tră el, ţe-l' si faţe hala? că ţe nu faţe gorţi? U băgă Florlu ş-aestă tu supane şi-ş mutrì di cale. Calea-calea na-l ağumtu la un arîŭ. Arîŭlu earà dipùs ş-alăčît multu şi nu s-triţeà.

— Arîŭ, arîŭ! ḑîse nìs, fă-ńi cale s-trec!

— Va-ţĭ fac, ḑîse arîŭlu, mea cara s-ńi spuńĭ, ĭu ti duţĭ şi tră ţe ti duţĭ.

L'-aspuse ţe curà şi arîŭlu îl părăcălsì si ntreabă Dumniḑăŭ, că ţe l'-u apa totna alăčită?

— G'ine, ḑîse Florlu, că tot u fac calea, că u fac!

Imnă, imnă, prit văl'urĭ, prit munţî, cu ntreabă un, întreabă alantu, nviţă, ĭu şade Dumniḑăŭ, trîş cîndu l'-acăţară să se-arupă ţăruh'le şi čumaga să s-aroadă pri g'os ca nă palmă.

Putèţĭ z-vă băgàţĭ cu mintea ţe imnare feaţe măratlu pînă s-ağungă aclò. G'ine că nu-l' işì sùflitlu de-ahîtă curmare.

Carĭ ağumse aclò, ţe z-veadă? — Nă pălate tută de soare, di nu puteàĭ s-mutreşti, ca-ţĭ loa ocl'il'; calea aştirnută tută cu k'etri di vamanḑî şi pri divarliga, ĭu s-ti şuţàĭ, maşĭ lucri hrisusite ş-mărgăritărĭ di tute soĭle videàĭ.

Il' vineà al Flor să s-toarnă din cale, ahîtă arşine l'-erà cum z-da ocl'il' cu Dumniḑălu, ş-ahîtă ńilă l'-vineà, cum s-calcă pre-ahtărĭ lucre ahărzite. Ma n-coadă o-află g'ine s-intră şi iţe s-easă. Apoea ş-aspuse plîngul.

Dumniḑăŭ lo-aştiptă ca tută lumea, că tuţĭ ună l'-are nîs, va oarfîn, va avùt, şi-l' ḑîse:

— Ţe s-fac, fičorlu a meŭ! acşì ţĭ-easte căsmetea. Du-te şi zburà cu nîsă. Casa l'eĭ easte dipu pălatea mea di soare.

Duse măratlu cu ìnima ngl'iţată şi pri ţe da? Nă casă, ţe casă? nă călivuşcă, fără uşe, fără ğamurĭ, acupirită cu nîşte pal'e, ţe curà n-casă, cîndu dădeà ploae, neauă i grîndină; cu gl'àţăle crustal aspinḑurate tu k'ìcute, ca vîră călivuşcă di g'iftu! Cîndu intră nauntru, ş-faţe cruţe di ţe veade? Nă zgroabă ncusurată, cu čoarle tu vatră, cu gruńlu la ḑinucl'u, alăk'ită, cu cărnurle nafoară, ţe ma tut adrà guvojde cu dinţîl', ahît trimurà de-arcoare! Ş-erà veară k'irò, am ţe vrea s-erà earna?

L'-u intră pri zvercă cu čumaga di h'er şi dă-l', dă-l', l'i li feaţe oàsile ma moale ca pîntica, ma tu cacu tute, că zgroaba niţi că z-bătù dit loc!

Cara viḑù, ţe viḑù, că nu s-aduţe n-cale ne co-arăŭlu: u munḑusì ş-u deade la daràţĭ ş-ma nclo, şi s-turnă pali la Dumniḑălu s-lu ntreabă, ţe-ĭ aestă ţe pate?

— De, fičorlu a meŭ! ţe s-ţă fac? Acşì ţĭ fu scriată. Căsmetea omluĭ nu s-mută, ună oară ţe-ĭ ursită s-h'ibă acşì. Maşĭ un čarè easte. S-ti nsorĭ cu feata murarluĭ di la voĭ!

— Am cum s-mi nsor, Doamne, că-ĭ şcl'oapă?

— Ţe că-ĭ şcl'oapă, ma căsmetea l'i si duţe tut tră năinte!

— S-h'ibă, Doamne, cum urseşti.

Cîndu s-l'-alasă sînătate s-fugă ş-aduse aminte di mîndăţle a feàtilor, a gòrţuluĭ ş-arĭŭluĭ şi ntribă ţe-ĭ ş-ţe nu-ĭ! Dumniḑăŭ îl' ḑîse:

— Atumţea va s-mărită feàtile, cîndu nu va s-pîngînească

loclu cu poàlile n-sus cîtră soare, ca feate fără arşine; gorţul atumţea va da gorţî, cîndu va-l amină vîră călătòr cu 99 di k'etri; ş-arîŭlu atumţea va s-limbiḑască, cîndu va s-neacă 99 de oamińĭ.

Calea ĭu s-turnà deade de-arî'ŭ, că nîs îl' vineà ma naintea n-cale. După ţe-l tricù l'- aspuse graĭlu al Dumniḑă şi-ş mutrì calea. Arîŭlu di nă cale dipuse ş-cama multu şi cum triţeà oastea amirăluĭ, lo vimtu nă oară ş-nică 99 di sùflite ş-apoea z-dizlăčì tră čudie.

Ağumse la gorţu şi l' ḑîse graĭlu al Dumniḑă. Gorţul atumţea-l pălăcărsì s-lo-amină nîs cu 99 di k'etri şi cum loamină, di nă oară deade frunḑă, lălùḑĭ şi gorţî, că s-mîcàĭ un gorţu, ţ-alinḑeàĭ ḑeàditle di dulţe ţe erà.

Lă ḑîse ş-a feàtilor s-nu pîngînească loclu n-faţa soàriluĭ, di le-aspune al Dumniḑă, macă vor să s-mărită. Nîse ascultàră şi tră ndoauă ḑîle s-măritară şamintreĭle.

Apoea nîs îşĭ băgă lăĭle cu feata murarluĭ şi de-atumţea iţe făţeà, cu numa feàtil'eĭ di muràr, prima-l' si duţeà; că nîpòĭ acăţară s-cură ca cu găleata: cupiĭle di oĭ, di căpri, irg'ilaţl'i, şi groşl'i, şi tră nîscînţî ańĭ, li băgă tute cîte k'irù la loc. G'ine ma totna lipseà z-ḑîcă, că avearea nu-ĭ a luĭ, ma-ĭ a niveàstil'eĭ, că di nu, nîpòĭ u k'ireà.

Ş-acşì, lumea, d-ĭu lo-aflà ma naintea, că nu-ĭ ğone, că di cap li pate tute, că di minte u k'are avearea, tora nu ştea ţe s-cama ḑîcă: Ba, că ĭu curà, va s-cură; pomlu sum pom va s-cadă; ca cumu ş-fu tată-su, va s-h'ibă ş-h'il'lu, ş-alte multe.

Căsmetea va s-te avină, nu s-o avìńĭ!

(Spus de Stama din Mălacaşĭ, 1892, Tesalia.)

## 91. Nora arauă.

Erà, ţe nu ş-erà.

Erà ună oară un frate cu nă soră. Frătile erà cama mare şi sora era ma ńică. Cari-l' vińe oara a fičorluĭ să si nsoară, aleapse-aleapse pînă culeapse: ş-lo nă feată araŭă ş-anàpudă, di ş-cu cămeaşa di pri nîsă si ncăčà. Treaca l'eĭ cu cumnată-sa nu s-mîcà: ḑua tută pri cuţute earà ş-la tute

mărata di cumnată no-aveà vîră stepsu; că ş-erà bună ca ńelu, dulţe ca nuca ş-durută c-amàlama.

Nora de-araŭă şi di lae ţe ş-erà, ş-u băgă s-facă ţe s-facă şi să se ascapă di cumnată-sa, că nu puteà s-u veadă ntr-ocl'i: l'i s-păreà, că l'i sta sk'inu ntr-ocl'i. Şi cîte zboare, cîte ang'îḑî nu băgà la frati-su a feàtil'eĭ, s-l'i facă s-nu z-vor tra si-l' da cale? Cu tut-aestă frătile ş-ca ştià tutìputa ş-tu una ureacl'e l'-intrà, to-alantă l'-işà.

Iţi aspărgăčune s-făţeà n-casă, carĭ u feaţe? cumnata. S-arse pînea tu čireàp, că nora mutreà s-ağungă lăh'le şi cu-vènḑîle cu viţinătatea, carĭ ftiseaşte? Cumnata. Z-virsă ùtrile cu vîn, că l'i nh'ipse cuţutlu nora tu utre, carĭ u feaţe? tot cumnata. Nă ḑuă neapucata di noră, ţe s-nu ş-apucă, acaţă di dispî'ntică căpărle di lapte şi z-duţe la viţine. Cîndu s-toarnă acasă o-arcă pri cumnată-sa, că nîsă taha earà acasă. Cîte nu-l' ḑise ea a măràtil'eĭ di feată? Cîte no-aravdă loclu. Apoea seara, cîndu s-turnă bărbatu-su, tu 99 di buèĭ u mul'è, maşĭ-maşĭ s-lă bagă ngrîńa. Ş-co-aestă no-adră ţivà, că frati-su erà om cu minte şi tu ḑàţile a mul'are-saĭ nu pistipseà niţi unà. Ţe-l' ḑîse nîs:

— Las h'ibă, mul'are, noĭ z-bînăm ş-nîpòĭ va li băgăm la loc! Cap di om nu easte.

Nvipirata di mul'are la zboàrile aeste cît nu feaţe tîc, di foc şi di draclu ţe ş-aveà tu ìnimă! Ma s-ţînù şi di oara aestă.

Cum s-facă, cum s-adară si-ş scoată ahtea pri ńelu al Dumniḑă, ţe ş-erà ună cumată di amàlamă, ş-nîsă nu ştea! Iu si-l' si ducă mintea ş-ĭu s-u pingă şutlu di la Valea-al-Condu? Nîsă aveà un ńic: aţelu ş-tut. Tu nă noapte si scoală, îl tal'e şi apoea agalea-galea si duţe şi nh'iḑe cuţutlu sum căpituńlu a cumnată-saĭ. Cîndu z-dişteaptă bărbatu-su ţe z-veadă? Leşe greauă!

Nora ţea li lae bagă boţle si zg'ilească, si-ş frîngă mîńle, că ţe păţî nîsă nu păţî' vîrnă ş-c-aestă nu l'-o adră altă, ma cumnată-sa. Frati-su a feàtil'eĭ, minduì c-aestă va-l vătămă fičorlu! cu tut c-aestă nu şi ştea ţivà şi earà cu mîńle-apă di liturg'ie curate.

O-acaţă ş-o-aduţe m-pădure ş-aoà u scoate făşĭ-făşĭ corba! Apoea s-turnă acasă la nşirpicata ş-nipîrticata!

Cît fuḑì frătile de-aclò ş-na ĭu treaţe un aùş. Aestu erà Dumniḑăŭ, ţe atumţea imnà pri pade. Cît călcă sînḑe ş-loclu di nă cale s-cutrimbură ş-ună boaţe se-avḑĭ':

— Nu mi calcă, Doamne, că nu ńĭ-am faptă ţivà mărata! Nu-ńĭ mi calcă, că-ńĭ mi dor oàsile!

Dumniḑăŭ plăscînì cu čumaga nă oară di pade ş-na ĭu si zvumù nă fîntînă ńică, cu apă araţe. Apoea plăscînì ninga nă oară cu čumaga şi ḑîse, să se-adună bucată cu bucată truplu a feătil'eĭ şi z-vínă caθe parte la loc-l'i. Ş-acşì s-feaţe. Le-aruvinà (li pruscuk'ì) apoea cu apă dit fîntînă şi fitica ţea buna şi aţeà nistipsita ş-anvíè dinăoară.

Agudì pîn tu treĭle Dumniḑăŭ nă bărţire, ţe s-aflà aclò, ş-na ĭu ţ-arsare nă pălate muşată, di nvílčà ca soarle ş-cama multu.

— A ta s-h'ibă, feată bună, ńelu al Dumniḑăŭ, ḑîse auşlu şi niviḑùt s-feaţe. Huzmik'àrĭ la pălatea aestă nu s-lipseà. Mîcarea s-făţeà di sìngură; no-apucà feata z-ḑîcă, ţe mîcare-l' traḑe ìnima ş-tu minută-l' vineà dinăinte. Ş-acşì erà cu tute lùcrile, că tute erà cu gură.

.Nă ḑuă măratlu di frate a l'eĭ, carĭ ăgumse oarfîn-oarfîn alăk'ît şi no-aveà cu ţe s-acùmpără leamne, lo funea, si duse să si ncarcă, trîş tu pădurea ĭu feaţe moarte di om. Aclò nu z-duţeà čipit di om pînă atumţea şi viḑî'ndaluĭ pălatea muşată, cum mintea nu ţ-u ncape «bre! j-ḑîse, d-ĭu işi ş-aestă? dit loc?» Cara s-apruk'è, poarta z-dişcl'ise şi nîs intră. Mutreaşte di unà parte j-de alantă, ca vîră cîne cîndu intră tu casă xeană, nu veade vîră. «E, ḑîse nîs, bună-ĭ casa, ma ţe u vreĭ fără lume!»

— Cum fără lume, l'-apîndisì di nă cale scara, doamna noastră nu-ĭ lume?

Aestu ş-o-avù, că draclu zburaşte şi ntribă, carĭ greaşte.

— Io, scara! ţe nu ştiĭ, că aoaţe tute lùcrile zburăscu?

— Cum acşiţe?

Şi scara l'i spuse, că suntu număţite di Dumniḑă, s-h'ibă cu gură.

A luĭ l'-erà foame. Căftă s-mîcă şi na ĭu-l' vin di cîte bune sun sti loc, cum ni nvisată no-aveà nîs vîră-oară. Aclò ĭu mîcà, avde nă boaţe ş-un cîntic, ma ne cîntic ne boaţe ş-erà că ş-o-aduţeà pri mirvilòg. Şi ţe ş-cîntà boaţea

ţea? Erà sor-sa ţe ş-aspuneà păţîrle a l'eï, cîte ş-trapse, cum ş-erà doï fraţï, cum ş-loară nă noră, nă căţauă, cum nu triţeà ḑuă di la Dumniḑă, ţe s-nu u zburască la fratisu ş-cum pînă n-coadă scoase foc din gură, că lă vătămă fiĉorlu ş-cumu ş-feaţe auşlu di ìnimă di anv́iè.

Nîs măratlu, la boaţea sor-saï, canda căḑù čitia pri cap-l'i! Cîndu avḑî', ţe amîrtie greauă feaţe, l'-căftă l'irtare, că nîs băgàt fu.

Apoea s-turnă acasă ş-cara o-aumse cu cătrane mul'aresa şi-l' deade nă oară foc, arse ca luminarea.

Ş-acşì armàsiră dol'i fraţï singurï cu pălatea ş-cu tute bùnile, ş-cara s-nu muriră, bîneaḑă ninga.

(Spus de I. Coyan din Perivole, Epìr.)

## 92. Treïle surărï.

Erà, ţi nu ş-erà.

Erà un oară treï surărï. Tată-su l-aveà moartă.

Nîse şideà sìngure. Ună ḑuă ş-amintreïle lucrà la soare Aţeà cama marea turţeà čuk'. Aţea nolġicana turţeà bumbàc şi cama ńică soră mîcà pîne.

Oara lo-aduse tu minuta ţea s-treacă h'il'lu de-amiră şi s-avdă ţi zburăscu surărle. Cama marea ḑîse:

Ţi avḑî't ş-ţi viḑùt! S-mi loare mine h'il'lu de amiră ti nveastă, cu aistu fus va l'i nviščàm oastea şi va s-armîneà ş-ti mine.

Aţeà nolġicana gri ş-nîsă:

— Ţi avḑî't, ţi viḑùt! S-mi loare mine h'il'lu de-amiră ti nveastă, cu bumbaclu ţi torcu, va l'i nviščàm tută oastea şi va s-armîneà ş-ti mine.

Ma ńica, ţi pîn atumţea no-aveà griţă ţivà, îş dişcl'ise hrisusita gură şi ḑîse:

— S-mi loare mine h'il'lu de-amiră, va-l' făţeàm un fiĉòr ş-nă feată, ţi ca nîşï s-no-aïbă alţî tu lumea toată: cu luna tu frîmte ş-cu soarle tu k'eptu ş-cu stealle în faţă.

Fiĉorlu de-amiră lo g'ine di hăbare şi multu lo-arisì graïlu hrisusìt a ńicăl'eï feată. Deade-alaga acasă la mă-sa si-l' ḑică, că nîs va si nsoară cu ńica. Ma mă-sa, cum sînto mu-

mîńle: «Ba! că nu faţe, h'il'u, tine fičòr de-amiră s-ti nsorĭ cu feată di aradă. Macă vreĭ însurare, să scoatem zbor, s-ţ-aducă cîte feate vreĭ de-amiră, s-esči pi-aleàḑire.

Ma nu-l' si bagă mînă a h'il'luĭ de-amiră: aţeà ş-nu altă, si sčiŭ, că lumea k'are.

Aţeà ş-aţeà!

Daole surărĭ cama mărĭ, car-avḑîră, că sora lor u caftă h'il'ŭ de-amiră, s-feàţiră foc! Ţi s-facă şi ţi s-adară? ş-u băgară cu mintea s-u k'ară. Cum s-facă? Ea cum: ş-feàţiră zbor, să z-ducă tute m-pădure la mărmintul ali dade ş-aclò s-o alasă. Cum ḑî́siră, aşì feàţiră. Adrară ndao piscùrĭ, u loară şi sora ţea cama ńica şi z-dùsiră îm pădure, la mărmintu. Cum plînḑeà pi mărmintu, ḑîse aţeà cama marea:

— Uă! surărĭ! agărşìm scafa di ńare, ca s-unḑim piscùrile. Caĭ z-ducă s-u l'a?

Il' ḑî́siră a ńìcăl'eĭ z-ducă, ma nîsă nu vru, că l'-erà frică.

— Macă-ĭ aşì, va nă duţèm noĭ daole cama mărle şi tine asčaptă aoà pînă s-nă turnăm!

Fuḑiră şamijdaole ş-o-alăsară sìngură ma ńica soră. Asčaptă aistă ta z-v́ină surărle cu ńarea, asčaptă şi no-are. Acăţă să ntuneàrică. Di frică, sìngură m-pădure, da nă boaţe, nacă o-avde vîrnu suflit di om, strigă, zg'ileasče, vîrnu nu o-avde! că vîrnu nu imnă noaptea m-pădure. Ţi s-facă ş-nîsă, s-nu u mîcă vîră agrime, se-alină pi un àrbure, ca s-treacă noaptea.

Ḑua lantă, to-apirită, s-h'ipse tu nă cùčubă, şi arucutea-te cùčuba, arucutea-te feata, ağumse la nă casă mare. Cît viḑù casa, inşì dit cùčubă şi intră nuntru tu casă. Nu erà vîrun aclò. Aţeà casă erà a nao fraţĭ, nao Palmă-om şi Barbă-cot, ţi ḑua alăgà dup-avinare ş-maşĭ noaptea s-turnà cu seara. Di nsus pînă ng'os casa irà nearnită, nilată, niscuturată. Feata si scumbusì muşàt, arnì, lă şi scutură casa, di u feaţe ca v́ilia. Apoea firmită pîne, adră ţina, băgă measa ş-apoea se-ascumse pi tăvane. Seara viniră naol' Palmă-om şi Barbă-cot şi s-ńirară multu cîndu aflară casa ndreaptă, di ti loa haraoa. Acăţară s-arîdă, s-ansară şi z-ğoacă di g'ine ţe lă păreà şi griră: «s-fure-ş-că-ĭ dadă, s-u faţim mumă; s-fure-ş-că-ĭ sor, s-u faţim sor, s-fure-ş-că-ĭ nor, s-u faţim tot nor.»

Ma feata tute le-avḑî', mea tot nu inşì, că l'-erà frică, ca

featã, s-nu patã ţivà. Durńirã, apoaea si scoalã eara cu noaptea n-cap şi tràpsirã avinare naol' Barbă-Cot şi Palmă-om. Nîpòï feata cum şi ştea: ndriḑeà casa, lă făţeà mîcarea, si săturà şi nîsă şi apoaea ascùnde-te pi tăvane.

Trec dao, treï serï, eara aşì. Nu sčià, ţi s-facă şi cum s-o acaţă, că nîsă ş-află un culcùş, şi stăteà noaptea ascumtă aclò. Si zburîrã apoea s-aveagl'e un. Siḑù prota cama marle. G'ine ma şiḑù cît şiḑù, îl lo somnul şi durńì. A daoa-zï şiḑù alantu dupu nîs, ş-apoea aşì durńirã tuţï pîn la ńiclu. Aistu şiḑù şi nu-l acăţă somnul. Feata niţi şi sčià, că aveagl'e om în casă. Ca di tute ḑi'lile, inşì, arnì, scutură, adră ţina, ma cîndo lo s-alinä scara pi tăvane, o-acăţă Palmă-om-şi-Barbă-cot di poale şi-l' ḑîse:

— Nu te-aspare, că nu-ţï fac ţivà, ang'iluşlu a nostru! Aoaţe h'iï ca tu casa ta. Fă ţi vreï, mîcă ţe-aï k'efe, poartă cum vreï ş-caftă ţi-ţï treaţe prit minte, că di tute ţ-aduţim noï, di tute va-ţï purtăm.

Apoaea u ntribă, d-ïu easte şi cum vine aclò?

Feata l'i spuse tute cîte-aveà păţîtă, cum o-alăsară surărle, cum s-arucutì cu cùčuba şi cum vine la casa lor. Seara s-turnară ş-alanţî Barba-cot şi Palmă-om şi multu lă si dişcl'ise ì-nima, cîndu viḑură ţi muşată featã lă pitricù Dumniḑă.

Căpitanlu apoaea u lo nveastă. Il' deàdirã bàire di flurìï, strańe di hrisafe, u ngl'igară di muşutèţï. Ḑua lantă, cîndo va s-fuḑeà de-acasă, îl' deàdirã 9 cl'eï z-dişcl'idă tuţï udazl'i, maşï un s-nu-l dişcl'idă. Feata-l' dişcl'ise optul' udàḑï ş-ağumse la alantu. Nîsă şiḑù şi s-minduì, s-lu dişcl'idă ş-alantu? s-nu-l dişcl'idă? Pîn tu màrḑine îl dişcl'ise, z-veadă ţe-ï tu udălu aistu. Aoà ţe s-h'ibă? sclavï, oamińï ligàţï cu mîńle dinăpòï, adùşï di naol'ï Palmă-om şi Barbă-cot, cîndo s-turnà di avinare. Aisči, cîndo viḑură uşa dişcl'isă, un-cîte un, un cîte un, u deàdirã feata la nă parte şi fuḑï, s-nu n-ağungă! Armase maşï un aùş, ţi nu putù s-fugă, că erà ligàt cu h'are multu greale.

Stătù auşlu şi-l' gri cu dor a feàtil'eï:

— Fă-ţï, feata mea, di ìnima şi sălăg'a-ńï-mi, că va-ńï putriḑască oàsile tu h'are, di cîndo escu aoaţe! Feata l'-apîndisì atumţea:

— Cum s-ti sălăg'escu, pap? Nu veḑĭ, că va z-vină naol' Barbă-Cot şi-Palmă-Om şi va-ńĭ mi facă bucăţĭ di bucăţĭ.

— Nu te aspare, feata mea, că mine va-ńĭ te ascàp, maşĭ mîńle s-ńi disfàţĭ: va-ţĭ adàr *scamnu-lemnu*, ţi cu perlu z-dişcl'idă, cu perlu si ncl'idă şi s-imnă pit vimtu, cum azboară alîndura ş-cama multu.

Feata lo-ascultă ş-cu greŭ, frînḑe-ţĭ ùngl'ile, zgrîmă-ţĭ ḑeàditle, îl' dizligă h'àrile de la mîńĭ ş-auşlu ş-ţînù graĭlu şi-l' adră un *scamnu-lemnu* a feàtil'eĭ. Cum intră feata nuntru, to-altu loc s-află, aclò ĭu vru nîsă.

S-turnară măràţîl' di Barbă-Cot-şi-Palmă-Om seara, to-a-murḑită, ca di tòtîna, l'a ş-feată, l'a şi sclavĭ, l'a ş-aveare, macă nu-aĭ lucru! S-feàţiră ca di fărmàc. U strigă feata aoà, u strigă feata aclò, feata nu o-aveà ĭuvà!

Feata t-un *scamnu-lemnu*, ağumse la un şoput. Aclò dipuse nih'àm, si z-discurmă şi si-şĭ astingă seatea, că deahîtă imnare s-aveà-apreasă ńicuţa.

Aclò ĭu s-apleacă z-bea apă, avde calu a h'il'luĭ-de-amiră cum arujasče, că lo-aduţeà h'il'lu-de-amiră s-lo-adapă. Di nă cale feata si nh'ipse-n *scamnu lemnu* ş-armase tu şoput.

Fičorlu de amiră nu-l' băgă oara feàtil'eĭ şi vru să-ş adapă calu. Bagă caplu tu cupańe calu, şi s-traḑe nîpòĭ. Ună oară, dao orĭ, calu tot s-traḑe şi nu bea. Fičorlu de-amiră s-apleacă z-veadă ţi cură. Cîndo mutreasče, veade *scamnulemnu*, ĭu nvilčasče tu şoput. Il scoate şi-l încarcă pi cal. Apoea îl da a mă-saĭ şi-l' ḑîţe: s-lu bagă tu udă şi s-lo-aĭbă angătàn.

Feata, seara, o-acăţà foamea şi după ţe s-culcà tuţĭ din casă, si sculà, loa pîne ş-mîcare, ţinà ş-eara ş-intrà tu scamnulemnu.

Ună ḑuă, dao ḑîle, treĭ, s-čudiseà h'il'lu-de-amiră, ţi turlie aistă, că-l' mîcă mîcarea! S-fure şoaric? s-fure altă vaţă? d-ĭu să s-află tu udălu a luĭ ahtărĭ lucre. Il' vine ergu s-nu h'ibă scamnu-lemnu cu vîră maĭstur nuntru. Nîs z-băgă s-aveagl'e nă noapte şi şiḑù ascumtu. Feata, cum şi ştea, de ağună, inşì eara si-şĭ frîngă foamea.

Na-l şi fičorlu de-amiră ĭu o-acăţă şi u băgă si spună, cum di s-află tu scamnu-lemnu. Ńicuţa, di cara-l' tricù frică ş-păpsì sùflitlu s-l'i bată, l'i spuse tute cîte păţĭ anarga ş-muşàt, cum

ştea nîsă si spună, cum tricù h'il'lu de-amiră pi la casa lor, nă ḑuă cîndo lucrà la soare, cum nîse şi spùsiră dorlu di sti ìnimă, cum vrură surărle s-u k'ară, cum ağumse la casa a nàolor Palmă-om-şi-Barbă-Cot, cum lă deade cale a sclavlor fără z-va, ş-cum ascăpă nîsă cu ağutorlu auşluï tu scamnulemnu, ţi cu perlu z-dişcl'de, cu perlu si nc'ide şi cum ağumse aoà.

Fičorlu de-amiră aduk'ì, că nîsă-ï feata ţe gri, că s-u loare ti nveastă va-l' facă doï fičòrï cu luna tu frîmte, cu soarle tu k'eptu, cu stealle tu faţă şi-l' vine ìnima la loc, că nîs multu plîmse după nîsă. Il' ḑîse s-nu si nvirină ičï, că nîsă va-l' h'ibă niveasta luï.

Ḑua lantă îl' vine nă carte di la ma mărl'i a luï, că văsil'elu viţìn mută cap şi caftă s-l'i calcă loclu. Lipseà si z-ducă, si z-bată şi să-ş àpără loclu, cu tut că-l' si stricură ìnima, c-alasă a casă ocl'i lăï cu perlu hrisusìt. Cl'imă mă-sa şi l' ḑîse:

— Avḑî, dado, mine trag la oaste şi nu-ï cunuscută di-se vìn curundu. Ma, ţ-am ariğae mare, s-nu eşï di graïlu a ńeŭ şi si-l' duţï di treï orï în ḑuă a *scamnu-lèmnuluï* pîne şi mîcare: ti ngustare, prînḑîre şi ţină. Aşiţe s-faţï!

Işï lo sînătate di la feata dit scamnu lemnu, di la mumă şi tuţï cîţï inşiră s-lu pitreacă şi trapse tu polim.

Di tine, di mine s-arîspîndî zborlu, că tu udălu a fičorluï de-amiră, easte un scamnu-lemnu, ţi mîcă pîne. Tuţï s-ćudiseà şi vîrnu nu sčià, ţi s-h'ibă ş-aistă. Ağumse zborlu aistu şi la ureacl'a surărlor a feàtil'eï dit scamnu-lemnu. Aiste c-un zbor duk'iră, că lipseasče s-h'ibă feată vrută di h'il'lu deamiră, ta s-o-aïbă el ahît angătàn şi c-aistă nu poa s-h'ibă altă di sora lor. Ţi s-facă ş-cum s-u k'ară?

Nă ḑuă z-dùsiră la muma fičorluï de-amiră şi-l' caftă scamnul-lemnu, s-lă lu mprumută nih'àm, c-aŭ tu minte s-adară ş-nîse un scamnu-lemnu ca ţel. Amiroańa, cum l'-aveà dimîndată h'il'ŭ-su, nu vru s-lu da; mea carï ş-u intrară feàtile ca ţivà mire, s-l-ul da maşï ti nih'àm di oară, se-ascapă di gura lor, l-ul deade.

Surărle ul loară şi cîndo inşì feata dit scamnu-lemnu, u dizviscură di fluriïle a l'eï, l'i scoàsiră strànńile, şi si nviscù ma marea cu strànńile ş-fluriïle a ńicăl'eï. Apoea istă intră n-scamnu-lemnu şi u duse nolğicana l-amirălu acasă. Ami-

roańa-l lo scamnul fără z-duk'ască ţivà şi ca di tòtîna îl' băgà mîcare ş-pîne di treĭ orĭ în ḑuă. G'ine ma feata istă ş-irà nă glară, nă k'irută ş-nisčiută, cum soţ no-aveà: nîsă niţi că s-minà tu scamnu. Treaţe nă ḑuă, trec dao, trec treĭ, eara aşì. K'iruta nu inşì s-mîcă ţivà, ta si-şĭ curmă foamea.

Tamàm atumţea s-turnă şi fičorlu-de-amiră dit polim, ĭu lo-azvimse pi duşmàn. Nidiscălicàt g'ine di pi cal, graĭlu din gură-l' fu, ţi faţe scamnul-lemnu?

— Uă! laĭ h'il'ŭ! di treĭ ḑîle, di cîndo lu mprumutàĭ ni-h'àm, ni mîcă, ni bea. Ş-mine nu-ńĭ pot s-ul duk'escu, că ţi are păţîtă.

H'il'lu de-amiră, cîndo lo-agudì sfulgul, avḑînda iste zboară. Ńí-u feàţiră, minduì nîs. Ni mîcă, ni biù, ma trapse ndreptu la scamnu şi şiḑù s-aveagl'e. Feata, cara u strease multu-multu foamea, di-l' părea, că-l' aurlă luk' tu pîntică, nu putù s-aravdă şi inşì dit scamnu-lemnu. Fičorlu-de-amiră o-acaţă şi-l' ḑîţe:

— Ţi cafţî aţia, lea puşcl'e arao! caĭ te-aduse?

Di nă oară amirălu u cunuscù, caĭ easte şi u pitricù a-casă-l', si-ş u bagă ntr-ocl'i, după ţe-l' umflă nih'àm k'alea cu maţlu di boŭ, ti minte.

Feata ţea ńica o-aveà arcată tu urḑî'ţĭ, ta s-moară di foame. Ea irà di cu tot goală, dispul'ată. Ti căsmetea l'eĭ, ea, ĭu vine ḑua lantă nă moaşe s-adună urḑî'ţĭ, ti vîrnă pită, di ş-o-află feata ĭu plînḑeà, di ti curmà ńila di jalea l'eĭ. U ntreabă moaşa, suflit bun, că ţi are di plînḑe, că-ţe u scoase nafoară mă-sa? Şi feata l'i spuse, că ea ş-ea, mae, ţe păţî'ĭ şi no-ascumse ţivà di cîte păţĭ' ńicuţa. Moaşa o-arupse ńila, cîndo viḑù ahtare feată muşată, cu zborlu ahît dulţe ş-aştirnàt, ş u scoase dit urḑîţĭ, u nviscù cu şcurtul a l'eĭ şi u lo acasă, ti nă cumată di pîne.

Di cripare, h'il'lu de-amiră, că-l' k'irură feata, căḑù tu lîngoare greao şi trăḑeà s-moară. Cl'imară vatri dit pàturle k'oşe a lùmil'eĭ şi nu putură s-l'-află lîngoarea. Feata di la moaşe avde, că h'il'lu de-amiră traḑe s-moară şi duk'ì, că aistă va-l' h'ibă lîngoarea di vrearea l'eĭ, de-aţeà îl' ḑîse a moàşil'eĭ, s-l'-adună ndao urḑî'ţĭ şi s-li h'arbă. Carĭ li h'arse g'ine, arucă arăvoana l'eĭ nuntru, arăvoană datà di fičorlu de-amiră şi-l' ḑîse a moàşil'eĭ, s-le-aducă la h'il'lu amirăluĭ, ca vitrie.

— Cum va le-adùc, h'il'e, că niţi la poartă nu va me-aproak'e.

— S-faţï, cum s-faţï, mae, şi s-le-adùţï, că si ştiï, că amirălu cu vítria istă va z-vìndică, că-ï discîntată cu graïu di vreare. E, li lo maea şi z-duse, ma viḑù, că h'il'a aflată ţîneà ahî't multu. La poartă avigl'à avigl'itòrï cu coarda tu mînă.

— Ţi cafţî, mae? u ntribară nîşï.

Maea ḑîse, cum că l'-aduţe ndao urḑî'ţï a h'il'luï de-amiră, ţi-ï lînḑit, nacă ş-află vítria.

— Fuḑï, mae, ḑîsiră avigl'itorl'i, c-amirălu urḑî'ţï nu mîcă.

Maea nu vrea s-fugă, că nîsă vrea cum di cum z-da ocl'i cu fičorlu de-amiră, c-aşì ş-u băgă de-acasă. Aclò ïu să ncăčà cu avigl'itorl'i, avde şi lînḑitlu şi dimîndă, s-o alasă moaşa n-sus.

S-alină moaşa şi intră la fičorlu de-amiră.

— Bună-ţï oara! — G'ine vinişi!

— Ţi-ńï adùţï, mae?

— De! h'il'u, ţi deade Dumniḑăŭ: nîsče urḑî'ţï h'arte şi discîntate cu graïu dulţe di feată nimărtată!

Li lo h'il'lu de-amiră şi cîndo mutrì nuntru arăvoana, duk'ì că sînto di la feata şi di un-oară, canda no avù ţivà, canda l'-u lo moaşa lîngoarea cu mîna. Apoaea l'-ḑîse a màil'eï, s-l'-aducă ş-alte urḑî'ţï mîne, că viḑù multu bun di nîse. Maea l'-aduse nîpòï urḑî'ţï h'arte, tu carï feata arcă un per hrisusìt. Duk'ì nîs de-ag'înealuï, că dorlu a luï, sùflitlu a luï, nica bîneaḑă şi-l' ḑîse a moàşil'eï:

— Mae, mae! va z-vín pîn acasă la tine, s-ţă ved casa.

— Uă! Iu va z-vinï, h'il'ŭ? casa mea easte mplină di bălìḑï şi di gl'inàţï! cum va s-calţi tine praglu, tine, h'il'u de-amiră?

— Nu cîrteasče, va z-vín, cum va s-h'ibă casa ta.

Fičorlu cît intră tu ubòr nu puteà si-s sàtură di ańurzirea muşată, şi avlia tută cu mărgăritărï irà adrată, că ïu-ş făţeà apa feata, liliče crisčà, di cama muşàtile, ş-ïu grea nîsă: mărgăritărï inşà din gură-l'.

— Aoà va s-h'ibă, îşï ḑîse h'il'lu de-amiră. Mutreasče di nă parte, mutreasče de-alantă, nu veade vîrnă feată. Feata oaveà ascumtă moaşa tu cînestra cu pîne. Moaşa inşì atumţea s-aducă un cafè a fičorluï de-amiră şi feata-l trapse di poală.

Nîs duk'ì c-aclo-ĭ ascumtu ğuvairlu a luĭ şi-l' ḑîse a moàşil'eĭ, si-l' facă nă turtă dit cînestra di pîne.

— Nu pot, nu ńi sciŭ, vru si ḑîcă moaşa, ma ţivà, că-l' si viḑură, că tute era frîmtùrĭ şi cara viḑù ţi nu viḑù, u scoase feata n-faţă, si ncurună cu nîsă şi cara s-nu muriră, bîneaḑă nică.

Părămì⁹ ńi sciàm,
părămì⁹ vă spuş,
nu irà aşì, ma vrui di v-arîş;
k'itriţeale aminàm,
mărgăritărĭ adunàm,
margăritărĭ aminàm,
flurìĭ adunàm.

(Spus de Niţa al Mişicu, 78 anĭ, Cruşova, Macodonia.)

## 93. Fičorlu şi draclu.

Earà, ţe nu ş-earà.

Earà un bărbàt ş-unà mul'ari. El' aveà un fičòr. Bărbatlu aestu earà multu mintiòs şi multu ştiùt, că-l' se avḑî' numa tu pàturle părţî a lùmil'eĭ. Di multa minte-l', si scularà dit màrḑinea locluĭ oamińĭ s-lu caftă, tra s-lu bagă cama mare. Vaĭ earà vîră văsilie fără văsil'è, carişti, şi nîs, cu izinea mul'ari-saĭ, z-dusi şi s-feaţi amirà tu loclu aţèl.

Cîndu ş-lo sînătati di la mul'ari-sa şi-ş băşè tu frîmti ş-tu faţă h'il'-su, îl' dimîndă zboàrili aesti:

— Mul'are, s-ţ-aĭ mintea la fičòr, s-lu creşti g'ini, s-lo-avegl'i de-arăŭ ş-ma s-creascà, si-ńĭ lu pitrèţĭ tu xeani, s-lo-am ningă mini. Ma s-no-agîrşeşti un lucru: si nk'iseari z-vînă la mini şi s-aflari draclu n-cali, si-l' ḑîţĭ să s-toarnă nîpòĭ, că bunlu nu va patà. Mul'area li băgă g'ini zboàrili aesti tu curcubetă.

Ḑuă di ḑuă, an di an, na-l fičorlu ĭu crişteà ğoni ş-livendu ca un k'iparìş ş-mintiòs, ţe s-ţem: tată-su ntreg. Carĭ călcă tu dosprăḑaţl'i de-ańĭ, mă-sa l-pitricù la tată-su, ma-l' dimîndă, că se-aflari vîră drac în cali, să s-toarnă năpòĭ. Aclò ĭu z-duţeà tricù, s-(ḑî)ţem ca pri la Salţe, şi s-turnă fičorlu zbea ninga nă oară apă araţi, că cari-şti aclò ĭu va z-ducă, s-nu u caftă.

Aclò află un om. Aestu erà si-l'-creapă-numa.

— Iu ti duţĭ are? lu ntribă aţèl c-un čor.

— La tată-ńu! ḑîsi fičorlu, ma tora nu mi duc, va mi tornu nîpòĭ acasă

Carĭ tricură alţî treĭ meşĭ, nk'isì să z-ducă tu xeani fičorlu. G'ini ma no-ağumse la Salţe şi na-l aţèl c-un čor îl' ţînù calea. S-turnă pali fičorlu acasă, că nu vru s-easă di graĭlu a părînţilor. Tu treĭli orĭ, cîndu nk'isì fičorlu, îl' ḑîsi a mă-saĭ, că şi draclu s-l'i işari n-cali, a doara nu s-toarnă din cali, si ştibă, că lumea k'ari.

Imnă cît imnă şi na ţ-lu Şutlu nîpòĭ în cali.

Lu ntribă ĭu z-duţi şi fičorlu-l' ḑîsi, că tu xeani.

— Ş-ĭo aclò mi duc, gri draclu.

Fuḑiră, fuḑiră, veară k'irò, căloari mari, calea cîmpu uscàt, arsi di seati fičorlu ş-no-aflà nă k'ìcută de-apă si-ş udă grumazlu uscàt ca mişinea.

— Io ţ-aspùn ĭu-ĭ fîntîna, l'-ḑîsi *aclo-si-l'-h'ibă*, carĭ z-discaliţĭ tini, să ncalic ĭo! că fičorlu ńirḑeà căvală.

Vru nu vru fičorlu, s-nu creapă di seati, tră semnu, discălică şi ncălică vărcòlaclu di drac. Carĭ imnară, imnară Şutlu lu scoasi fičorlu tu nă păduri greao, ĭu puĭl'u nu videàĭ se-azboàiră pri supră. Atumţea s-turnă si-l' creapă-numa şi-l' ḑîse a fičorluĭ:

— Fičòr, fičòr, ĭo gol-gulişàn ş-tine g'ine-muşatu nviscùt, no s-faţi! ea-ńĭ daĭ strànile-a tale, s-ţă daŭ a meale, că di nu: čupuliclu va ti mîcă; şcurti zboari.

Vru nu vru fičorlu, ńic, singur tu irńie, z-dizviscù, li deadi strànili a luĭ ş-nîs si nviscù cu părtăl'le a dracluĭ. Ţe vrea s-facă: bana-ĭ dulţi.

Imnară cît imnară şi draclu pali-l' ḑîţi a fičorluĭ:

— Fičòr, fičòr, ea că-l' ḑîţĭ a tată-tuĭ, că ĭo h'iŭ fičorlu a luĭ, că di nu, ti mîc, unä mîşcătură ti fac: aleaḑe, carĭ teariseaşti.

S-minduì fičorlu, s-minduì, o află ma g'ine n-coadă, să z-ğură dicî't si-şĭ k'ară bana. Ğură şi-ş ascăpă ḑî'lili. Aestă avinà draclu di cum s-feaţi fičorlu şi dişcl'isi ocl'i.

Amirălu, tatăl a fičorluĭ, carĭ lo cartea di la mul'ari-sa, că-l, si duţi h'il'lu, işì s-lo-aşteaptă cu ţirimońe mari, cu oasti»

mùzică, avg'ilìĭ, că di ună etă nu-l viḑù ş-cîndu fuḑì nîs, ţe earà di cît nă bucată di carni?

Nu şi şteà laĭlu ş-văpsitlu, că nu cu h'il'u vrea z-başi, ma cu vărcolac di drac!

Lo-aştiptară, z-băşară, ma nod l'i se-acăţă a măratluĭ di tată, cîndu-l vîḑù aràp ş-ca vărcolac. Nîs ş-aduţeà aminti, că fičorlu a luĭ erà muşàt. Cu tut-aestă, de! ḑîsi, cu ańl'i poati lăĭ. Il' vińe greaţă ş-aplică caplu tu k'eptu de-arşini, că aţèl nu ş-erà fičòr trăt scoàtiri tu lumi, ma ţe s-facă! Fumeal'a luĭ erà şi carĭ se-aruşneaḑă di fumeal'e-l', om nu easti.

Nă ḑuă Ş.atlu-l' ḑîsi amirăluĭ tră h'il'-su de-alih'a.

— Tată, cara daŭ di-l ved huzmik'arlu aestu, sùflitlu ńi si cutreàmbură. Nu vreĭ si-l' dăm pàlmile de-aoà, si z-ducă la daràţĭ ş-ma nclò.

Al amiră nu-l' vineà greŭ huzmik'arlu, că-l videà multu diştiptàt tu lucru, că l'-acăţà mîna di iţi s-(h'ibă) şi-l' loa ocl'ul la tuti. Ma, s-nu-l' aspargă k'efea h'il'-suĭ, vini zborlu: h'il'-su, că nîs pistipseà, ḑîsi: Ţe si-l' faţim!

— Si-l pitriţèm s-aducă apă di la Şòputlu ali Lamńe, ḑîsi draclu.

Amirălu lo-acl'imă şi-l pitricù.

Măratlu di fičòr, carĭ işì n-cali şi acăţă s-plîngă, cum s-facă ş-cum s-adară, s-aducă apă di la Şòputlu ali Lamńe, l'-aruşiră ocl'il' di plîngu. Atumţea l'-işì mira luĭ ca nă moaşi ş-lu ntribă:

— Fičòr-muşàt, fičor-muşàt, ţe-aĭ di plînḑi cu boaţi?

— Am ţe s-h'ibă, lea mae, că-ńĭ mi pitricù amirălu s-mi duc s-l'aŭ apă di la Şòputlu ali Lamńe şi cum s-mi duc? Aţeàună videari, va-ńĭ mi soarbă di mprostu!

Maea ţea buna l'-aştearsi lăcrińli a fičorluĭ, îl' deadi g'umea tu na mînă ş-un sk'in to-alantă şi lu nviţă cum s-facă, tra s-nu pată ţivà:

— Avḑî, h'il'lu a meŭ, cîndu vaĭ ağunḑi tini la şoput, lamńa ţe-l àpără vaĭ doarmă cu ocl'il' dişcl'işĭ; s-nu te-aspàrĭ dip, ma z-baḑĭ s-umpli c-una mînă ş-co-alantă s-freţi lamńa la ocl'i cu sk'inlu. Al'eĭ va-l' vină arihati, că u dor ocl'il' şi nu va-ţĭ facă ţivà.

Fičorlu feaţi cum lu nviţă mira. Cum fu sk'inată la ocl'i lamńa, scoasi boaţi şi gri:

— Carĭ ńi-l feaţi bunlu aestu, si-l' daŭ iţi s-va.

Fičorlu, ţe s-aveà-ascumtă după un găbjèŭ, ansărì şi ḑîsi, că nîs.

Lamńa scoase-atumţea doĭ perĭ hrisusìţĭ, l'i-l' deadi şi-l' număţì si s-facă, ţe va caftă fičorlu.

Fičorlu s-turnă ş-adusi apa la pălati sînătòs şi vĭŭ, cum mi veḑĭ şi cum ti ved. Tuţĭ s-ńirară di čudia estă, neavḑîtă pîn-atumţea.

Maşĭ a dracluĭ îl' vińi greŭ, că ş-aveà draţl'i tu pîntică.

Amirălu vińi oara şi-l isusì fičorlu a luĭ, s-cl'amă: draclu, cu nă h'il'e de-amiră. Vińi oara, să z-ducă s-l'a nveasta. Nk'isiră cùscărl'i cu flămburli, cu fărtaţl'i, z-ducă la nveasta. Calea cum triţeà fičorlu amirăluĭ ţe erà ca huzmik'ăr, ca ma ğònili di tuţĭ, l'-dimîndă amirălu s-aĭbă angătàn di grambò, s-cl'amă: di drac. Ţe ştea amirălu ţe cură. Calea-calea ağùmsiră la un arî'ŭ. Aoà furniḑli vrea s-treacă şi cît loa s-lu treacă, li nicà arîŭlu. Fičorlu-muşàt, s-lă facă un bun, băgă nă grendă pristi arîŭ ş-furniḑle acăţară s-lu treacă cu mari lişureaţă.

Atumţea işì amiroańa furniḑlor şi gri:

— Carĭ ńi-l feaţi aestu bun?

— Io! ḑîsi fičorlu.

Scoasi furniga şi-l' deadi nă àripă (peană) şi-l' ḑîsi, cîndu s-aĭbă vîră zori mari, s-aprindă peana ş-tuti va-l' se-află aclò. U lo fičorlu ş-u băgă tu supani, să se află tră oară lae.

Ma nclo tricură cùscărl'i prit un arîŭ astrăk'ît. Peştil' vrea s-moară di apă. Fičorlu-muşàt cum imnà cu eapa luĭ tut ca pri dinăpòĭ, «aĭ!» ḑîse, «s-lă fac ş-a pèştilor nă buneaţă.» Acaţă di bagă cùscărl'i şi sapă nă cànali, apoea toarnă apa dit ìzvurlu de-aproapi şi pèştil' ascăpară di moarti, ca dipri per. Atumţea işì amirălu a pèştilor şì ḑîsi:

— Carĭ ńi-l feaţi bunlu aestu?

— Io, ḑîsi fičorlu.

Scaosi pescul şi-l' deadi ndoĭ părḑìţĭ şi-l' ḑîsi, si-l' l'a, să se-află tră oară lae, cîndu va-l' aĭbă anang'a vîrnă oară.

Ma nclo deadi di un stup co-alg'ini, ţe tuti vrea s-ardă, carĭ s-nu le ascăpă fičorlu aestu. Tut acşì-l' deadi muma alg'ìnilor nă àrpită şi-l' ḑîse, s-u ţînă tră oară lae. U băgă ş-aestă n-sin fičorlu aţèl bunlu şi trapsi cu cùscărl'i.

Cîndu ağùmsiră aoà şi viḑură draclu gambrò, tuţĭ acă-

ţară să-ş arîdă şi s-lu şùpără şi s-l'i cîntă sum nari cama laea.

Carî îl viḑură tr-agnòs, părinţil' mutreà s-află vîră acăţătură, vîră coadă, s-nu l'-u da. De-aţeà-l' ḑîsiră. Prota soacra:

— Bun h'îĭ, muşàt h'îĭ, ma pînă s-nu afli doauă luminărî, ţe s-ardă, s-ardă şi s-nu s-biţească, featâ cu ocl'il' nu veḑi!

Draclu-drac, ma luminare ţe s-ardă, s-ardă şi s-nu biţească nu l'i ncăpeà mintea. Acl'amă h'il'lu de-amiră şi-l' ḑîţi:

— Tini ţe-adusişĭ apă di la Şòputlu ali Lamńe, si-l faţĭ ş-aestu lucru, că di nu, ti mîc:

Fičorlu-muşàt îşĭ băgă mîna n-sin nă oară, aprease àrpita alg'înăl'eĭ şi-l' ḑîse, să s-facă doauă luminărî, ţe s-ardă, s-ardă şi s-nu s-biţească. Ş-acşiţe fu.

— Di mine-ĭ loată! gri muma cu làcrima ntr-ocl'i.

— Di tini-ĭ loată, ma nu-ĭ di mini ansărî tatăl, ţe-l' si lăî ìnima ca cărbùnile, cum si-ş da ğuvaìr di featâ la un aràp

— Carî s-poţĭ, gambrè, s-adàrî nîşti mîcărî, ţe s-mîcă tută văsilia şi s-armînă ş-tră noĭ, va u l'aĭ, carî nu: sînătate bună! No-am featâ tră dari.

Draclu drac, ma estă nu-l' tăcîneà, cum s-u mpeàtică. Tut di ѵaca fičorluĭ cu de-alih'a de-amiră se-acăţă. Aestu nîpòĭ mîna n-sin şi scoati do'li părḑîţĭ. No-apucă s-lă ḑîcă graĭlu ş-ună-ş-ună mîcarea fu adrată. Carî nu mîcă di mîcarea estă? şi tut la loc ş-earà, că ti ńiràĭ d-ĭu easi! Aestă, că peştil' intrà tu tigani dipriună.

— Şi di mine-ĭ dată gri amirălu cu ğumitati di gură.

Feata ma-l viḑù ahît laĭŭ, cu ocl'il' di vărculàc, cu ùngl'ili nităl'ate, fuḑì şi s-ascumsi tu gărdină s-nu o-află. Aclò ĭu şideà, na veadi cum doauă nîpîrtiţĭ se-alumtà. Ma una l'-arupeà caplu alîntèĭ, z-duţeà di loa nă earbă, l'-unḑeà caplu şi o-anѵià troară. Feata adună di earba estă să se-află tră oară slabă.

Carî mutriră-mutriră, ţe s-feaţe feata, o-aflară ascumtă tu gărdină ş-o-adùsiră cu bunlu, co-arăŭlu s-u mărită, că de! acşì-l' fu ursită, si-l' h'ibă ş-apoea amirălu nu s-armîni co-arşinea, că prindeà ma naintea si-ş dişcl'idă ocl'il', nu tora, cîndu lùcurlu erà adrât.

— G'ini ḑîsi feata, va-l l'aŭ, carî s-poată s-aleagă pînă mîne grînlu di mel'u dit ambărle a noastre.

Părinţîl' a feătăl'eĭ s-hărisiră di ḑîca l'eĭ şi tut îşĭ făţeà

cruţea la Dumniḍắŭ, s-nu poată s-u facă. Ţ-aflàşi ? Aoà nu erà draclu, că erà fičorlu de-amirắ ţe li fắţeà. Aestu băgắ mîna n-sin, scoasi àrpita di furnigă, o-aprease şi ḍîse: Torea z-vinắ furnigamea, s-aleagă grînlu di mel'ŭ.

Nă ḍîcă şi grînlu fu grîn şi mel'lu fu mel'ŭ. No-avù feata ţe z-ḍîcă şi cùscîrl'i u loară feata s-o-aducă la pălate. Calea cum z-duţeà, ţe-l' vińe a dracluĭ, să se-ascapă di fičorlu muşàt. Acşiţe ntră pălate cum ağùmsiră, di zbor-zbor, taha loanğură fičorlu pri drac, taha l'i scoasi ocl'il' a luĭ aclò, că scoati coarda şi-l faţi filiĭ-filiĭ. Tuţĭ cùscărl'i s-cîrtiră deaestă faptă a dracluĭ, ma vîrnu nu cutiḍà si scoată zbor. Nveasta dimîndă s-le-adună bucăţle a fičorluĭ bucată di bucată şi si-l' le-aducă a l'eĭ dinăinte. Apoea cu earba di nipărtică aunḍe ş-aunḍe, lu anviè di nă cale.

— Greŭ somnu durńiĭ, gri fičorlu muşàt, ma canda nu ş-fu somnu, că ş-fu moarte-aestă!

— Moarti ş-moarti, l'-griră oaspiţl'i a luĭ.

Acşì, easte ḍîse nîs, atumţea ĭo h'iŭ dizligàt di ğuràt. Tuţĭ îl hăscà n-gură s-avdă ţe va grească: Amirălu tamàm cît vińi aclò z-veadă ţe-ĭ, di nu intră cùscîrl'i tu pălate:

— Tată, tată! gri fičorlu. Io h'iŭ fičorlu a tăŭ, ma pînă tora nu puteàm z-grescu, că limba ńĭ-earà ligată cu ğuràt. Cu moartea ş-anviarea ţe fečŭ, ğuratlu căḍù şi ĭo va se-aspùn tută alih'a.

Ş-acăţă fičorlu se-aspună cum l'-işì draclu n-cale, cum îl dispul'è, cum îl băgă z-ğură că nîs nu-ĭ h'il'lu amirăluĭ ma draclu, cum dusi la lamńa, cum feaţi la numtă ş-tuti cîti s-feàţiră.

Cîndu avḍî' aestă amirălu ş-acăţă urècl'ili. G'ini că nu-l vătămàĭ ḍîsi nìs, cîndu mi pinḍeà draclu Nu k'are k'irò ma dimîndă de-ardu un čireàp 9 orĭ şi cara da di-l plăscînescu pre-aclo-si-l'-h'ibă, arsi-arsi ş-cîndu plăscînì nă oară pînă m-Poli s-avḍî'.

— Nu ńĭ-aspuneàĭ, măràt fičòr, di ma nainte, ḍîsi tatăl, ma feaţişĭ, s-ti fac s-traḍĭ nitràptile!

— De! tată! ğuratlu-ĭ ğuràt!

Atumţea feata de amirắ s-mărită cu fičorlu muşàt şi nu-l' părù dip arắŭ, că k'icà di muşuteaţă! Apoea dipusi amirălu

di pri scamnu şi-l băgă h'il'-su şi cara s-nu muriră, ninga bîneaḑă cu tuti bùnili ş-cu tuti muşuteţli dipri lumi.

Earàm ş-ïo aclò şi-ńĭ deàdiră z-v-adùc cîti nă pisk'esi, ma cum triţeàm pri la Daucaţl'i arsăriră cîńl'i şi gap-gup! traḑi un de-aoà, alantu de-aclò, ńi li mîcară.

(Variant la basmul No. 2, pag. 6, cules din Avela, Epir).

## 94. Harlu, Puşcl'a şi Hulera.

Ună oară ş-nă zămane, harlu, puşcl'a şi hulera s-adunară la harlu să-s filipseascâ. Tu casa harluĭ, ţe s-afli tră măcari, că no-aveà di oasi, ţivà altu. Ş-čucutiră ş-frîmsiră mintea ţe s-mîcă, d-ïu s-află, aĭ si z-ducă si-l' caftă un numàl'ŭ a picurarluĭ, ţe păşteà cupia tu nă vuloagă aproape-aclò.

O-aflară cu cali, si z-ducă puşcl'a, că di nîsă aŭ fricâ picurarl'i. Cum ağumsi la cupie puşcl'a şi sîrglì s-acaţă vîră numàl'ŭ. «O! bura!» lî faţi a cîńlor picurarlu şi carî u băgară năinti, îl' discară'strànńili dipri nîsă şi nu viḑù cum fuḑì.

Atumţea ḑîsiră să z-ducă hulera, că di huleră şapti-optu lă si duţi a picurarlor. No-apucă z-da cap şi picurarlu cu tučînili, cîńl'i cu dinţîl', u băgară dinăinti, ş-lo perlu hulera şi nu z-viḑù altă-oară.

Armasi ş-harlu si-ş aspună ğuneaţa. Picurarlu l'-u ḑîţeà la foc, anvărligàt di cîńĭ ğońĭ cu flueara la gură. Cîndu l'a si-ş toarnă caplu cîtră dinăpòĭ, ţe z-veadă? Harlu l'i stăteà hîrlu co-apala şi-l fuvirseà, s-l'i tal'e caplu. Picurarlu li deadi àrmatli ş-acăţă s-treàmură ca vearga:

— Mi cunoşti, carĭ h'iŭ io? gri harlu. Io h'iŭ harlu, ţe l'a sùflitli; tr-aţeà ḑîc, s-ti scolĭ, s-ńi daĭ un numàl'ŭ, că di nu, fă-ţĭ cruţea.

Picurarlu no-aştiptă ḑîcă ninga nă oară. Si sculă şi-ş feaţi tińia. Il dureà birbicuşa di oae ţe-l' deadi, ma ţe-l' faţĭ, c-aoà erà zborlu di cap! Harlu lo numal'lu ş-lo- adusi acasă-l'. G'ini ma nu ştea cum s-l'i facă arada: ne cum s-lu bileascâ, ne cum s-lu frigă. Carĭ s-lu bileascâ? carĭ s-lu frigă? Tut la picuràr armasi lùcurlu. Dusi harlu şi-l adusi.

Picurarlu h'èvrili lo-acăţară, cîndu deadi ocl'i cu puşcl'a ş-cu hulera, ma ţe s-facă? Tră năθeàm di oară l-bilì, l-fripsì

şi apruk'à s-lă lu scoată. Aclò ĭu friḑeà, picurarlu ş-arcă ocl'il' şi-l' păscù divarlìgaluĭ şi viḑù, că miliùńĭ di gl'ami, alti s-adunà ş-alti z-disfăţeà. Nîs s-ńiră multu şi nu ştià ţe s-h'ibă? Ntribă harlu s-l'-aspună, ţe suntu aesti gl'ami.

— Cum nu ştiĭ, ţe suntu, ḑîsi harlu? Caȣi gl'em aspuni bana omluĭ. Cîndu z-biţeaşti gl'emlu, biţită-ĭ şi bana.

Picurarlu l'i se-angricà multu, s-l' aspună carĭ i gl'emlu a luĭ. Harlu nu vrea prota, ma cari-l' căḑù furtie multu, l'i lo- aspusi. Gl'emlu erà gros cît nă găleată.

— E! ḑîsi picurarlu, aestă vream să ştiŭ. Aoà easti bană ninga puţîn-puţîn tră triḑăţi di ańĭ. Va ḑîcă, niţi harlu ş-niţi draclu nu poati s-mi moară şi si-ńĭ l'a sùflitlu!

Ţe faţi nîs atumţea? Mută numal'lu ş-carĭ lă u intră, lă deadi, lă deadi după z-vercă a harluĭ, a pùşcl'il'eĭ ş-a hulèrăl'eĭ, ţe s-o-aspună ş-tu lumea nantă. Ş-lo apoea numal'lu din anùmirea şi si turnă la cupie ş-le-alăsă mòrţîli cu òrixea, si-l' tragă dorlu! De-atumţea nîse areà z-duc la picurărĭ.

Eràm ş-ĭo aclò şi ţ-aduţeàm unà čileah'i ş-unà păreacl'i di ţărùh'. Ma cîndu vineàm, tricùĭ pri la nă baltă şi broàştili făţeà oac-oac-oac! Ş-a ńia îńĭ păreà că ţivà turţi ḑîc: brac-brac-brac! (1) ş-ĭo di fricà le-alăsàĭ şi fuḑìĭ di mi frîmşu. Tini tora, macă vreĭ s-li l'aĭ, si-l' ḑîţi a mă-taĭ s-facă nă turtă, s-l'aĭ ş-nă cofă di vin, s-lă daĭ, tra s-li l'aĭ.

(Spus de Economu Dumitru, Avela, Epir.)

## 95. Púpăza.

Erà nă oară, ţe nu ş-earà.

Erà nă oară, cîndu Dumniḑălu imnà pri padi di-l alinḑeà pînă j-boĭl'i, cîndu omlu s-făţeà puĭl'u şi puĭl'lu om, erà nă moaşi. Moaşa aveà un h'il'ŭ. L'i si păreà, că ţe-ari nîsă, noari vîrnă. Ş-cîndu-l' vińi oara să si nsoară, moaşa, noaptea ḑuă u făţeà, alăgînda hoară di hoară s-l' află nveastă, cum prindi tră scumpul a l'eĭ. Carĭ alăgă, di-l bătù loclu tut şi di no-alăsă hoară nealăgată, deadi di nă feată di čelnic avḑît, cu tuti hărli stri nîsă: bună, mintioasă, lucrătoańe ş-ni-

(1) Pe turceşte: alasă!

cuk'ira, cum nu se-aspuni niţi cu graĭlu ş-niţi cu cundil'lu: Feată di casă mari, ḑî-l'!

G'ini ma nă-ahtari feată, cu tuti hărli di la Dumniḑău nu făţeà tră casa moàşil'eĭ, că aestă erà mul'ari: s-nu ţ-o-astàl' în cali, ahîntu lae ş-ahîntu anàpudă. Ş-isusì h'il'lu şi cara tricură ndoĭ treĭ meşĭ, moaşa l'-u intră aridă a h'il'-suĭ, să si nsoară, că nîsă auşì şi că-l vine ergu, că va li tindă ş-că nu va s-moară cu ìnima ncl'isă pînă s-nu-l veadă nsurât. Nîsă drac no-aveà, ma li ḑîţeà tuti aesti minčùńĭ, tra s-lu facă să si nsoară nă oară cama gońa. Ea erà di moàşili ţe-aŭ noaŭă sùfliti ca cătùşili. Fičorlu, s-nu easă di zborlu a părìntiluĭ, si nsură ş-adusi muşiteaţa hoărăl'eĭ în casă.

După ndoauă ḑîli, ţe l'-intră a moàşil'eĭ, s-lo-agunească fičorlu din casă, taha să z-ducă la lucru, s-nu k'ară di cărvani. De! fičorlu erà di buńl'i ş-o ascultă. Sculă şi trapsi cu ìnima ca frîmtă, în cărvani. Aveà ş-nîs un semnu di cal' cu carĭ alumtà hăsăpaţl'i, de-arcà cìti treĭ căl'urĭ tu siptămînă. Lucrà omlu, nu se-ağucà. No-apucà z-discarcă, ş-loà ţe-aveà tră loari, lă scuteà căpeàstrili a cal'lor şi ii! Murgu, i! G'esă, ii! Vaşe! s-turnà nîpòĭ s-arucă ş-altă cali. Om nidurńìt erà.

Soacra, carĭ armasi acasă cu nor-sa, ninga di prota ḑuă u băgă tu lucru.

— De! h'il'e, casa va ţîneari, casa ari multi, casa va diş-cl'ideari ş-cìti nu va casa? Tuti aesti s-ţîn cu lùcurlu ş-cu čilistisirea. Şidearea nu da pîni.

Ş-apoea, carĭ l'-adusi mal di lînă, căprină ş-clîndu, l'i-l băgă scamnul dinăinti şi-l' ḑîsi:

— Aĭ feata mea! acaţă-ti di lucru! na lîna estă, s-ńĭ-u traḑĭ, s-u faţĭ clîndu ş-apoea, carĭ si scărk'eşti, acaţă-ti di căprină, că lipseaşti s-adrăm sazmi la cal', şi z-biţeari ş-căprina, intră tu čicrik'e şi dă-lă, dă-lă a pàlilor aiştòr, toarţi-li tuti. Mutreà g'ini s-nu dorńi, că ìo ved tuti ş-am ocl'i j-după cap. Ţivà nu ńĭ-ascapă a ńia.

Feata, ca noră di tora intrată n-casă ş-ca lucrătoară, ţe ş-erà, îl' ḑîsi:

— Nu ţ-u fricà, mamă! pri ningă lùcurlu aestu, va fac ş-altu, că ş-la mu-mea ìo nu eràm feată linăvoasă.

Soacra aestă vrea. S-culcă şi-ş mutrì lùcurlu. Nveasta, seaştirnă g'ini muşàt şi dă-l', dăl' a lî'năl'eĭ, dă-l', dă-l' a căprînăl'eĭ,

u trapsi, u feaţi apali, şi carĭ işì dit scamnu, intră tu čicrik'i şi tră năh'amtă di oară, vîr-vîr, li toarsi ş-lă deadi cali ş-umplù j-doaŭă fusi di primansus di cum l'-aveà ḑîsă soacăr-sa. O-acăţă, lucrî'ndaluĭ, ńaḑă-nopţî ş-aclò ĭu şuţà ninga fuslu, ca u lo somnul şi durńì.

Moaşa, carĭ îl' coapsi somnul di-l săturâ, si sculă cu noaptea n-cap ş-acăţă z-vîrg'ască, că ţe-ĭ aţeà di nor-sa pri somnul ţe faţi? Nîsă mul'ari moaşi şi si sculă ş-nora, featâ to-ańĭ, z-doarmă ninga oară prînḑu? Mărata nveastă, ţe cît-cît aveà agîrşită, si diştiptă şi-l' ḑîsi, că nîsă tora s-culcă, cît-cît se-apusi, că lùcurlu îl feaţi di primansùs ş-că umplù ninga doauă fusi, di cît l'-aveà lăsată.

— Am carĭ s-nu durńàĭ, vrea s-torţi patru ninga, nu doaŭă!

— De, mumă, l'artă-mi, c-altă oară acşì va-ńĭ fac, ḑisi mărata di featâ cu lăcrińli tu ocl'i ş-cu ocl'il' umflàţĭ di ninsumnată, di nidurńită.

Ş-acsiţi tumta di soacră nu-l' dădeà un minùt bană a capsu-nveàstil'eĭ. Ḑua tută tu lucru vrea s-u veadă; pînă seascapă di arniri şi di scuturari casa, aĭ să se-acaţă di scamnu, di čicrik'i; ascăpă de-aesti, aĭ s-intră to-arîzbòĭŭ. Scărk'ì a-rîzboĭlu, să z-ducă la drîşteală ncărcată; di la drîşteală la bătańe: Ḑua tută ş-noaptea tută pri lucru ş-pri čor s-aflà.

Cu tut-aestă nora, ţe ş-erà ńelu al Dumniḑă, tuti li făţeà fără gură, fără şcl'imurari ş-fără z-da n-coasti vîrnă oară, că ţe mindueà nîsă? Di lucru vîră nu pati ţivà. Ş-apoea puteà s-adară al'umtrea? U mîcă păpara soàcărl'eĭ şi ştea cîţĭ paràţĭ îl' faţi k'alea ş-nu vrea si-ş aprindă pal'i n-cap. Acşiţi o-adusi mărata ş-lăita di noră bană di cîni, ca pînă tu meslu al Vînàr. Cîti greali lucri ş-cîti tirańi îl' triţeà prit minti, tuti l'i li făţeà nivistica, ş-cu tute-aesti, tut s-plînḑeà di nîsă şi mutreà cum di cum s-l'-află stepsu, tra s-u ncači, că acşì l'-erà h'irea ţea ursuza a l'eĭ. U bătеà, u k'ipinà şi carni mîşcà di laea noră. Ţe si-l' tăcînească ali saocri nă ḑuă, tu meslu al Vînàr? l'i si urixì meari adunati tora dipri mer. I s-l'-aducă nor-sa meari, i casa' nu u ncapi. Ḑuă bună di oara ţea nu-ş putù s-aĭbă mărata. Il' ḑîţeà nîsă, d-ĭu s-aducă, că tora-ĭ k'irò earnă, ḑerlu şi virverlu ngl'ață ńel'i tu pîntica mumîńlor, loclu-ĭ uscât, ş-acupirìt cu neaŭă, d-ĭu s-l'-află

meari ? Ţivà soacra, nu-l' se-avḑà. I că meari, i că si-ş află casă, că nipîrtică lae va s-u mîcă.

Feata acăţă s-plîngă şi si-ş acaţă caplu cu doaŭli mîńi. Nk'isì ş-nîsă cîtră tu păduri s-k'ară, că s-l'i mîcă ińoara ḑua tută mbogra di soacră.

Pońl'i tuţĭ erà sicàţĭ, fără frînḑă ninga, nu ş-cu meari cum căftà soacra. Cît ăgumsi tu buriclu a pădùril'eĭ, na ĭu-l' easi n-cali un aùş, cu barba albă, hăriòs şi cu arîslu pri buḑă. Aestu erà Marţul.

Marţul u ntribă, ţe vimtu o-arcă m-păduri, cîndu creapă k'ètrili de-arcoari nafoară ?

— Ţe s-h'ibă, lalo, gri corba, că ea-ş-ea, ńi ndisìĭ nă soacră araŭă, nu-ńĭ da bană un minùt, cît i ḑua di mari ş-cît ţîni noaptea di earnă. Ḑua tută pri čor, ş-noaptea ńĭ-apir împroastă fără si ştiŭ, ţe-ì dulţeamea sòmnuluĭ ca di blăstèm.

Ş-apoea l'-aspusi feata ţe treacă faţi cu soacra ş-cum u pitricù s-l'-află meari.

Marţul u curmă ńila şi-l' si mută perlu din cap, avḑîndaluĭ aesti. Il' deadi ìnimă şi-l' ḑîsi s-nu se-aspară, că va-l' află căpak'a ş-aiştèĭ lugurìĭ. Ş-acl'imă atumţea tuţi meşl'i, fraţl'i a luĭ, si-ş da mînţăli, cum s-l'-adară a lùcurluĭ, ţe cali s-l'i da. O-aflară g'ini ca Şcurtul s-moal'e k'irolu. Nu ḑîsi: nu! ma tu oară sculă un vimtu caldu şi pînă s-ţă freţĭ ocl'il' neaua s-tuk'ì. Marţul deadi un soari dulţi ş-caldu, s-creapă ş-k'ètrili di căldură, că ţi si păreà, că te-afli tu avìa căloàril'eĭ di veară. Acăţară pońli să nvirḑască, di-ţĭ erà, s-nu-ţĭ muţĭ ocl'il' dipri nîşĭ, ahîntă muşuteaţă. Aprirlu ş-el l'i ncărcă pońli cu lălùḑĭ, di nu ti săturàĭ s-li mutreşti. Apoea Maĭlu cu muşuteaţa luĭ ligă poami ş-Čirişarlu li coapsi şi feaţi di s-frînḑeà merl'i di meari aroşi, muşati, muşati, di păreà că-ţĭ fac cu ocl'ul! Lă trapsi nă frumă Alunarlu şi s-feàţiră meàrili di buni ma buni.

Ş-acşiţi fraţl'i meşĭ l'-adunară nă cînestră di meari un ş-un, mărĭ, coapti ş-aroşi ş-apoea îl' li deàdiră a nveàstăl'eĭ şi u pitricură oară bună. Ea lă băşè mîna la tuţĭ, le-alăsă sînătate ş-lă ură cîti buni sun pri loc, tuti a lor las h'ibă.

— Mumă, mumă, gri feata di la uşi cît intră, scoală s-mîţi meari, că ţĭ-adùş nă cînestră mplină. Na mumă, meari aroşi, meari coapti, meari dulţi.

Ș-li băgă năinte soacra și mîcă-mîcă, niți tră vitrie nu ș-alăsă și nu-l' ḑîsi ș-a nveàstil'ei: na, l'a-ți ș-tini, s-nu fați într-ocl'i, ahtari pușcl'e ș-ahtari huleră ș-fu.

Soacra, l'-aveà intrată draclu tu ìnimă ș-cu cît cama multu le-ağunḑeà nveasta tuti, cu ahîntu cama multu nu puteà s-u veadă ntr-ocl'i. Țe s-șadă si sufseascâ, țe ńira-l' într-ocl'i s-l'-află? aclò u băgă draclu, si-l' ḑîcă a nòrăl'ei:

— Veḑĭ suma estă di lînă lae? S-u l'aĭ și s-u laĭ, s-u laĭ pînă s-alg'ască, că di nu, guva di șarpi nu te-ascapă. Avḑî'șĭ? «Avḑîĭ» ḑî!

— Cum, mumă? ĭu s-avḑî' laea să s-facă albă, Stămărie mari, Stămărie curată!

— Cum, tu casa mea va torńi și zbor? noră lae ș-fărmăcată! S-u fați, că di nu, poarca va-ți daŭ din casă!

Atumțea nveasta ș-acăță limăreaoa, ș-lo perlu năpòĭ în sus ș-acăță să z-bubuească di soacra țea araua ș-ațeà arbineasa:

— Pupu, pu! pupu, pu!

Laea, di frică, cămeașa l'i s-cutrimură dipri nîsă ș-ca cum tut fuḑeà cîtră la k'iriri, ca k'irută di minți, băgă mîna Dumniḑău ș-u feațe *pùpăză*, di ș-aḑĭ ḑua tută, o-avḑîm, ĭu z-bubuești, ca nîsă, țe nu va.

De atumțea armasi și cuvenda, țe ḑîc nurărli cîtră soacri, cîndu no-aŭ treacă bună:

— Nu mi fă s-l'aŭ calea li pùpăză; nu mi fă s-fug, si-ńĭ l'aŭ perlu din casă.

(Spus de țal-Guș al Cealera, Avela, Epir.)

## 96. Păţùlĭ.

Erà ună oară un fičòr ți s-cl'imà Pățùlĭ. Nîs aveà mașĭ mamă. Ș-aveà aflată bileaua mărata cu el. Lo-aveà criscută nîsă sčie cum, cu cîte arale ș-cu cîte fărmațe, ș-aveà vindută ș-luńina, z-ḑițe, maș ca s-lu crească și si-l' h'ibă ağutòr, că de! aveà aușită ș-nîsă. Ma ĭu s-minà Pățùlĭ din casă. N-casă putriḑà ḑua tută, ca vîră featâ.

Ună ḑuă îl' ḑîse mă-sa:

— Bre h'il'ŭ! mutreà că h'im oarfîńĭ, că ĭo aușĭĭ ș-nu-ńĭ pot; pînă tora di k'atră, di lemnu, cum fečŭ cum nu fečŭ, ti

hărnìĭ ş-ti criscùĭ, ti fečŭ guğàmite fičòr mare, c-un tastru di mustăţĭ sun nărĭ. Tora s-ti duţĭ ş-tine s-ţă mutreşti lùcurlu, s-lucrèḑĭ cum fac lumea tută. Di şideare casă nu s-ţîne.

— Zboare ligate greşti, dado, ḑîse Păţùlĭ, va te-ascultu ş-mine, ma ştiĭ cum? la domnul ţe va z-vreĭ tine s-mi zburăşti, ĭo s-nu voĭ s-intru; ş-la ţel ţi va z-voĭ mine, s-nu vreĭ tine.

Aşì, aşì! Ţi s-facă ş-mă-sa, că ş-o-avea ndisită cu nîs.

Si scoală dol'i şi z-duc îm-păzare. Ntreabă un, ntreabă alantu, aflară aclò mulţî domńi buńĭ, ma clo ĭu vrea mă-sa, nu vrea Păţùlĭ ş-aclò ĭu vrea nîs, nu vrea mă-sa: Zborlu cum lă fu!

Işĭ k'irură ḑua aşì pînă seara tu ntunicată şi loară ta stoarnă acasă. Cum ş-imnà cu mintea cîtră n-al'urea îşĭ viḑù Păţùlĭ un om tu nă duk'ane, ţi nu făţeà ičĭ ţivà.

— Aĭ, mamă, ḑîse el, lo-aflăm domnul! S-mi zburăşti la aistu. Aoa-ĭ ti mine. Şideare şi bană, ţe-ĭ cama bună?

N-cot îl' ḑîse mă-sa, c-aţèl nu faţe ţivà, că o-are duk'anea goală, că-l' mîcă şoàriţl'i fărina, că s-traḑĭ cu sk'inlu nu seacaţă di ţivà. Tute în cot. Ḑîse Păţùlĭ aşì, al'umtrea nu sfăţeà. Il' cripà al Păţùlĭ, că no-are ţivà! Nîs şideare avinà, apoea alante tute s-erà, cum vrea! Vru nu vru mărata di mamă, că l'i se-aveà urîtă di şidearea luĭ, si minduì, tut cama g'ine-ĭ să s-află pi lucru şi las nu facă ţivà. Se-ascapă can di gura lùmil'eĭ, că, cum îl ţîne nica acasă, ğone ahăt mare! Il duse l-aţèl om. Tu duk'ane aveà maşĭ nă pènură mare ş-unà nòcupă. Lu ntribară di-se-l va şi aţèl lă ḑîse, că-l va, ma că nîs easte fur, aistu-ĭ lùcrulu a luĭ, că altu lucru nu şi nviţă di la părinţî, că părinţîl' a luĭ noavură minte.

— Astară, lă ḑîse nîs, va s-ńergu s-fur avistearea amirăluĭ şi va-ńi ti l'aŭ ş-tine cu mine.

— Ună oară ţi intràĭ la tine, vin, ḑîse Păţùlĭ. Domnu ńĭeşti, va s-ti ascultu pi tute.

Ş-aşì armase Păţùlí la furlu. După ţină, după ţi să ntunică g'ine, aşì că nu puteàĭ s-alèḑĭ albu di laĭu, să scoală Păţùlĭ cu domnu-su şi z-duc la pălatea amirăluĭ. Scară no-aveà, cum să se-alină? S-aplică Păţùlĭ şi furlu ncălàr pi zvercă-l', ncărfusì nîscînte pènure mărĭ, şi di pènură pènură s-alină

furlu. Păţùlĭ dupu nîs, dizvălescu pălatea şi intră tu udaea ĭu erà avistearea. L'a cît l'a, umplu saţĭ cu flurìĭ, p-ìu vìńiră năpòĭ z-dipùn, după ţi nvălescu pălatea şi z-duc acasă plińĭ di praţĭ.

Un-oară, dao orĭ, treĭ orĭ, duk'ì ş-amirălu că vistearea di ţe z-duţe ma z-guleaşte, că furl'i loa, nu se-ağucà. Bre! îşĭ ḑîse nîs, cum s-fac z-bag mîna pi fur? omlu cîndu-l doare caplu, alagă la vatri. Aşì ş-nîs: Să si ntreabă la lume. Ma carĭ să ntreabă? Carĭ s-aĭbă minte ma multă de-a luĭ? Tu hoara luĭ bînà nă moaşe cu multă minte. Ş-alte orĭ u n-tribă ş-nu-l' părù arău di mintea ţi-l' deade. U cl'imă ş-tora la pălate, si-l' caftă mintea. Maea si ndreapse, îş băgă balţul, sarca turnată şi şi nk'isì anarga ş-muşàt la pălatea amirăluĭ. S-tràpsiră, l'-făcură, loc s-treacă, că tuţĭ u ştià carĭ easte şi u băgară di şiḑù n-coh'e. Apoea l'-alăsară singurĭ co-amirălu ş-u ntribă aestu:

— E! mae, aşì ş-aşì pat: vistearea-ńĭ si guleaşte di ḑuă ḑuă şi mîna pi fur nu pot z-bag. Ńĭ-o-arşine s-ńi scot caplu tu soţĭ, di ţe pat mine şi va s-ağungu nă oară s-no-am cu ţi s-ţîn amirăril'a, că furlu aestu nu-ş fu fur de-aradă. Ti cl'imàĭ, s-ńi daĭ vîră minte, ta s-lo-acàţ tu praşĭ. Cum ţ-u va mintea?

— De! ḑîse maea, ţi ştiŭ ş-ĭo mul'are moaşe? furlu, după cum aspùńĭ, pare mastur bun tu tehni-l'! Va z-grescu ş-ĭo un z-bor ş-carĭ s-lo-afli cu cale, fă-l, carĭ s-nu, ţi z-ḑîc? ahî't ştiùĭ, ahî't ḑîşŭ: Mine aflu, că-ĭ g'ine z-baḑĭ tu udaea cu vìsteare doĭ talarĭ cu cătrane plińĭ. Furlu va ş-o-aĭbă, că-s flurìĭ şi cîndu va z-ducă s-čuplească fluriile, va s-cadă tu cătrane şi va s-lo-acàţĭ ca şoaric!

Bună minte o-află amirălu şi troară feaţe cum lu nviţă maea. Păţùlĭ, cari-şte cum, di cîtră ḑuă z-duţeà la pălate ş-avḑà di la huzmik'àrĭ tute cîte s-făţeà acloţe. O-avḑî ş-aestă ţi lă cruì maea, ma u ţînù tră nîs şi nu-l' spuse a domnusuĭ, tra s-arîdă nih'àm di nîs, cîndu vrea s-cadă tu cătrane.

Ca tòtîna z-dùsiră eară, ta s-fură. Cîndu vine oara ta z-dipună Păţùlĭ tu odă şi s-fură, el ḑîse a domnu-suĭ:

— Ia ascultă, doamne! tòtîna ĭo mi dipùn, nu ti dipùńĭ ş-tine nă oară şi ĭo să staŭ s-avegl'u?

Domnu-su z-dipuse, ma tu loc di praḑĭ, s-află tu tàlarle

cu cătrane. Păţùlĭ aprease ună ţeară, pe-anarga-narga ş-dipuse pi mărdińle di talar. Domnu-su erà tut nuntru, maşĭ perl'i l'-aveà-armasă nafoară. Nîs nu s-aştiptà s-u pată nipăţîta: ţi s-nimdueà nîs: să s-moal'e nih'amă, ma nu s-k'ară tu cătrane. Il traḑe Păţùlĭ, cîndu mutreaşte, le-aveà arcată pètalle. Il' tal'e caplu şi-l' lu bagă tu trastu, l'a, ţe l'a di avisteare, alasă ş-pălatea dizvălită şi fuḑĭ, s-nă fuḑìm. S-duse acasă la doamnă-sa. Ma-l viḑù, că vine singur, lu ntribă ţe păţĭ, di nu vine domnu-su? Iu-l are?

— Ea-le-aoà, tu trastu, ḑîse Păţùlĭ, ma s-nu cărlèḑĭ, că luplu va s-nă mîcă! l'a-l, îngroapá-l tu vatră şi plînḑe-l pînă cîndu vreĭ, că aşì-l' fu ta s-h'ibă.

Şi apoea l'i spuse, ţe cură.

Mul'area acăţă s-plîngă, să zg'ilească şi să z-dirină, ma n-cot tute, că morţîl' nu s-toarnă di la groapă!

Păţùlĭ u părigurseà cum puteà şi-l' ḑîţeà, s-facă ìnimă şi s-nu plîngă cu boaţe, că s-nu u pată ş-nîşĭ ca l'irtatlu, seavḑare amirălu, ma nîsă, de! ş-aveà dorlu!

Alantă ḑuă, amirălu, hăriòs, l'i si păreà, că va s-lo-acăţà furlu fără altă. Ma nu ştea corbul, că aveà s-facă cu Păţùlĭ. Trag, scot furlu dit tàlare, cătrănìt, ca se-ascapă Dumniḑăŭ şi cîndu mutrescu g'ine, no-aveà cap, aşì că nu putură să ştibă, carĭ easte. Greŭ si-l' da di urmă! Cl'imară nîpòĭ moaşa s-l'i caftă mintea, ţi s-h'ibă aistă? Maea, mul'are cu minte, duk'ì, că aoà va s-erà doĭ inşi şi lă ḑise:

— Nu ncape zbor, că furl'i suntu doĭ. Ma ea ţi s-faţiţĭ: s-ul loaţĭ truplu nîscînţă oamińĭ de-aţia şi s-lu alăgàţĭ prit tută hoara. Va-l veadă vîrnu frate, vîrnă soră, vîrnă cusurină, cusurìn şi va-l' vină jale şi va s-plîngă. Nu va vîrnă ḑîcă, că aţèl va s-lu cunoască. Băgàţĭ mîna pri nîs şi adùţiţĭ-lu aoà, că nîs lipseaşte să-l cunoască.

Di zborlu ali mae nu işiră; feàţiră cum ḑîse nîsă.

Păţùlĭ, nu va ntribare, erà aclò ş-nu durńà şi niţi de-aţèl' ţi mîcă earbă nu ş-erà. El îl' ḑîţe a doamnă-saĭ:

— Vreĭ, doamnă, s-ţă-l plînḑi bărbatlu?

— Am cum s-nu voĭ, că bărbàt îńĭ fu!

Atumţea Păţùlĭ u nviţă s-acumpră nîşte vìlìĭ, misure ş-tu oara ţe vrea-l treacă mortul pri la casa lor, s-le-alasă, să

s-frîngă şi z-bagă apoea boaţea. Şi-l' ḑîse că, ma s-u ntreabă, di ţe plînḑe, s-lă ḑîcă, că ti vilicàḑĭ.

Tricură oàmiń'i amirăluĭ mortul şi pi la casa luĭ. Mul'aresa lo-aştiptà mortul la poartă şi ma se-apruk'è, plăscînì cînestra cu vìliìle di pade şi băgă boaţea, si zg'ilească şi si zdirină. U ntribară oàmiń'i amirăluĭ, ţe lup are di strigă şi di plînḑe cu boaţe şi nîsă, nviţată di Păţùlĭ, spuse, că di vìlìĭ, că-l' căḑură di s-frîmsiră şi că l'-u fricà z-ducă acasă, că ţi va-l' facă bărbatu-su. Oàmiń'i pistipsiră, o-alăsară s-plîngă, carĭ nu u doare caplu şi-şĭ mutriră lùcurlu.

Alăgară ca k'iruţl'i pînă seara, ma nu putură s-află altu om, ţi s-plîngă. L'i spùsiră dicara amirăluĭ ş-aistu eara cl'imă maea, s-l'i află cl'aea lùcurluĭ. U ntribară, ş-moaşa nîpòĭ minte bună lă deade.

— S-lu loaţĭ şi s-lu duţeţĭ nafoară di hoară şi s-lo-alăsàţĭ nă noapte ntreagă. Nu s-faţe, ta s-nu treacă nă noapte ntreagă vîrnu cunuscùt pe-aclò şi s-nu plîngă.

Maş s-aveagl'e oàmiń'i g'ine ascumtà şi cît va z-veadă, că s-aproak'e aclò vîrnu suflit di om şi plînḑe, s-lo-ancupă.

Păţùlĭ, cum ḑîsem, ḑua tută prit avlia amirăluĭ avigl'à, ca cînile la hăsăpniţă. Di tine, di mine, află tute cîte băgă di cale amirălu cu mintea moàşil'eĭ şi s-căpăeà de-arîdere, ţi hunere va lă ğoacă. Aşiţe, si scoală şi-l' ḑîţe a doamnă-saĭ:

— E ! ţe ḑîţĭ? Vreĭ s-ţ-ul adùc bărbatu-tu ntreg acasă?

— Nica mi ntreg', laĭ Păţùlĭ? Am adu-l cara poţĭ, si-l' faţim arăzli ş-a luĭ, ca criştìn ţe easte.

Ţi şade di faţe Păţùlì? Ncarcă gumarìu cu simìţĭ ş-cu doĭ utri di vìn şi duţe noaptea, ĭu lo-aveà băgàtă domnu-su. Acăţă să strigă:

— *Simìţĭ, simìţi, carì l'a simìţĭ!*

Lo-avḑîră k'iruţl'i ţe-avigl'à mortul şi fuga tuţĭ s-acùmpră simìţĭ.

— Cum li daĭ? lu ntribară.

Eftine! gri nîs, la oamińĭ de-amirăluĭ.

După simìţĭ îl' miscù ş-cîte un vìn, ş-apoea nică cîte un, ş-nică cîte un, pînă l'i mbită, di-l' feaţe cucută, ḑadă. L'-acăţă un somnu, că nu puteàĭ, niţi cu tîmpińle s-l'i diştepţĭ.

— V-am tu mînă, lă ḑîse Păţùlĭ. Si scoală, ncarcă mortul ş-acasă fuga cu nîs.

Z-dişteaptă dimineaţa avigl'itorl'i, caftă mortu, caftă, noare. U păţîră! Şi aşì, după ţi feaţe ş-alte multe, ul l'irtă amirălu şi Păţùlĭ se spuse, carĭ easte şi de atumţea nu feaţe alte furturĭ. Vah' are ş-altu, ma mine pîn aoà lu ştiŭ.

(Spus de Gh. Delinuşe, din Tîrnova, Macedonia.)

## 97. Un mare mălăgàr.

Erà, ţe nu ş-erà.

Ş-erà unà oară un aùş. Auşlu erà oarfîn multu. Lùcurlu a luĭ erà furtul. Ti furà dintr-ocl'i, ahîndu multu l'-acăţà mîna. Ţe-l' vineà luĭ, că no-află un soţ cum prinde, că ştie nîs apoea ţe s-facă! Ş-aveà băgată ocl'ul s-fură amirălu. K'irùt nu erà, c-aveà ţe s-fură de-aclò, ma criparea l'-erà, că no-are soţ. Acăţă s-alagă şi s-caftă, nacă-nacă da di un soţ mălăgàr. Ş-alăgă furlu, alăgă, pînă deade di un mălăgàr, fur víŭ, ţe ti furà di ningă tine. Aestu îl' dădeà ḑaţe tu furtu auşluĭ, ahît multu l'-agudeà mîna.

Auşlu lu ntribă:

— Vreĭ s-ti fac soţ?

— Voĭ! ḑîse mălăgarlu.

— Multu g'ine, ma z-ved, s-easte-că h'iĭ bun tu lucru; deaestă prinde s-ti ncl'id treĭ ḑîle ş-treĭ nopţî n-casă ağùn. Cara s-aravḑî, h'iĭ omlu ţe-l caftu; cara s-nu, sînătate bună!

Marle mălăgàr străxì. Lu ncl'ise n-casă fără pîne, fără apă ş-lo-alăsă treĭ ḑîle ş-treĭ nopţî. Aflàşĭ mălăgàr să sta ağùn? Nîs, cara mîcă-mîcă, năinte ţe s-intră, de s-adră fuşek'i, ş-umplu sìnile di pîne şi-ş lo nă k'iliţă co-apă ş-tricù treĭ ḑîle, ca di buńl'i.

— Acşiţe ti vream, îl' ḑîse auşlu. Tora ca tră ţe ti voĭ, s-ţă spun; minduìĭ, că ţivà no-acaţă loc fùrturle di la oamińĭ, ţe pîne s-mîcă no-aŭ. Cu nă oae ş-cu un birbèc în ḑuă, nu si scoate n-cap. Ş-apoea pînă cîndu cu furtul? Ma g'ine s-furĭ nă oară j-bună: de-aţeà ndreaḑi-te, s-călcăm astară amirălu.

Marle mălăgàr, cîndu avḑî' cum vrea auşlu s-calcă hăznălu amirăluĭ, cruţea ş-feaţe. Auşlu vrea z-ducă co-apala nauntru tu pălate. Nu s-mintueà corbul c-amirălu easte avigl'àt. Deaţeà nîs l'-u şuţă mintea şi-l' ḑîse, că ma bună easte, al'um-

trea s-facă. Ea cum: nîs ş-u l'a prisupră-l', s-l'i culcă tuţî avigl'itorl'i şi apoea s-lu calcă, ţe necă s-l'a vîră di hăbare. Auşlu nu ḑîse: nu! o-află bună mintea luĭ.

Marle mălăgàr lo nîşte simìţî mul'ate tu ḑamă di erg'i di somnu şi tricù pri la pălate ş-acăţă si grească:

— Aĭ simìţî, simìţî dulţi, simìţî èftine!

Avḑî amirălu d-ĭu şideà pri pălθire şi-l' gri s-intră naun-tru. Mîcăună, lo-arisì, l'i si părù ca bună.

— Cît li daĭ? lu ntreabă.

— Ahît!

L'i si părură ca èftine şi le-acumpără tute. Oàmiń'l'i dit pă-late tut mutreà la simìţî şi canda lă făţeà cu ocl'u. Amirălu, carĭ viḑù că li mutrescu cu dor, s-nu facă ntr-ocl'il mpărţă la tuţî cîteună. Erà seară oară, cît aveà murḑită. Nu tricù apoea nà oară cu oara, cîtu ntunică de-ag'ìnealuĭ ş-acă ţară să si ncl'ină oàmiń'l'i di la palate. Amirălu dĭ-unà cale l-fură somnul, c-aveà mîcată ma multe simìţî. Apoea alanţî s-aru-cutiră ş-nîşĭ, pr-ĭu ağunḑeà: altu la poartă, altu sun scară, ca ţivà cuţurĭ.

Auşlu cu mălăgarlu intrară ca la nîşĭ acasă tu hăznă. Loară groşĭ, loară flurìĭ cîte nu putură. To-apirită acăţară avigl'itorl'i si z-dişteaptă ca ţivà vîfţî mbitàţî. S-mutrescu un co-alantu, se-aspàr, nu ştiŭ ş-el' d-ĭu l'-aveà apitrusită ahît somnu greu! Cîndu z-dişteaptă ş-amirălu, vru z-veadă hăznălu. Ţe z-veadă? Uşile dişcl'ise, vùlile arupte şi flurìile mìntite, canda aveà intrată ţivà porţî nauntru. S-ńiră şi s-ču-diseaşte, carĭ s-o-adră aestă, carĭ s-o-adră? Vîrnu nu ştea ţe, s-l'i ḑîcă.

Cum si şi scoată caplu tu soţî tora? Un amiră aoà-nclo s-lu fură din casă? Nu s-mîcà ş-aestă! Acaţă di ntreabă cà-pitle ligate dit amirăril'e, tra s-l'i da vîră minte, ţe s-facă ş-cum s-adară, s-acaţă furlu. A vîrnùĭ nu-l' tăcîneà, că va s-erà simiğilu furlu O-aflară bună s-aveagl'e, că luplu d-ĭu mîcă nă oară, pale s-toarnă s-mîcă.

Tricură ndoauă ḑîle ş-nîpòĭ mălăgarlu cu auşlu aĭ la pă-late, s-fură avistearea. Tuţî durńà la pălate. T-abùşala, t-abù-şala, s-trapsiră pînă ningă stizmă şi bătură nîşte pènure vîf-teşti. Apoea, pènură di pènură, s-alinară pri pălate, dizvă

liră čitia şi intrară nauntru. Amirălu durńà tu somnul dintîńŭ.

Cafigilu amirăluĭ durńà ş-el arcàt cîtră n-sus. Ţe adară mălăgarlu? Si mveaşte tu strànile a cafigiluĭ ş-acaţă s-ńàură ca nă cătuşe pri ningă uşa ĭu durńà amirălu. Aestu z-diştiptă şi gri a cafigiluĭ s-agunească cătuşa şi s-l'-adară un cafè. Mălăgarlu aestă aştiptà. L'-aduţe cafelu şi amirălu pînă s-lu beà, îl băgă s-l'-aspună vîră părămiθ, s-treacă oara, pînă s-lo-acaţă somnul. Cu părămiθe, cu zboare, l'i ncl'ise ocl'il' nîpòĭ amirălu şi trapse tu lumea lantă. Mălăgarlu atumţea pusputeaşte prit strańe, îl' fură cl'eĭle di hăznă, îl' l'a nelu cu vamănqî, oara, ş-u căleaşte de-aclò.

Scoală qua lantă amirălu, caftă cl'eĭ, cl'eĭle tu loc! caftă nel? Ş-nelu canda-l mîcă loclu! Ntreabă, vărvaşte, da čoarle, ţivà! Vîrnu nu ştea ţe cură. Mutreaşte hăznălu, nğumitate seaveà dusă.

Nîpòĭ acl'amă mărl'i şi ştiuţl'i, s-l'i ntreabă. ma vîră nu puteà s-l'i da vîră minte ligată. Tuţĭ dădeà din anumirĭ şi nu ştià, ţe z-qîcă.

Bînà tu hoara ţea nu aùş multu mintiòs şi multu ştiùt şi de-aùş ţe erà, nu imnà, nu videà şi niţi g'ine avqà.

— Si-l' grim ş-a luĭ, qîse amîrălu, că nîscînte orĭ, d-ĭu nu te-aştepţî, de-aclò afli vitrìĭ.

Il' griră şi lo-adùsiră pata-lone. Cu mare greaţă auşlu nviţă di lăeaţa ţe căqù pri caplu amirăluĭ şi lî qîse:

— Si ncl'idèţĭ uşa di hăznă cu noauă cl'eĭ şi z-băgàţĭ nauntru un tàlare di cătrane. Furlu, carĭ nu va s-poată s-intră prit uşe, va s-mutrească s-intră prit pălăθire şi va s-cadă tu talar. Maşĭ acşiţe poate s-lo-acăţàţĭ, că furlu aestu-ĭ şirèt multu, cum se-aspune.

S-u facă ş-aestă!

Auşlu cu mălăgarlu s-aveà nviţată ca calu la ordu: acşì trăqeà ndreptu lə hăznă. S-alnară pr-ĭu şi ştea şi isea la avisteare. Trag di uşe, nu z-dişcl'ide. Bagă cl'iţa tu cl'ae, nu s-uĭdiseaşte! S-fugă fără flurìĭ, nu lă vineà. Adùc udălu di hăznă divarliga, ved că are nă pălθire. Se-apleacă mălăgarlu şi ncàlică auşlu. Pinqe ş-intră nauntru; ma ţe intrată feaţe, că pîn di guşe vultusì tu cătrane.

Il' greaşte pre-agalea, îl' čùčură mălăgarlu să se-aguńi-

sească, îl' şùiră, auşlu necă băteà a víŭ. Aduk'ì mălăgarlu, că nu unḑeaşte s-h'ibă lucru bun. Se-angărlimă pînă di păl-θire şi-şī bagă caplu z-veadă. Pusputeaşte cu mîna, da di tàlare.

— More! ḑîse, u păţī' măratlu!

Traḑe apala şi-l' l'a caplu, c-altă no-armase ţe si-l' facă. Ahît şi fuḑī fărtìc, că di nu, corg'il' va s-tragă di tine!

Amirălu a doaua-z s-hărisì, că se-acăţă furlu tu praşī, ma viḑíndaluĭ, că-ī fără cap, aduk'ì, că erà doĭ.

Lo-acl'amă nîpòĭ auşlu aţèl ştiutlu şi lu ntreabă ţe s-facă? Auşlu diştiptàt om, lă ḑîse s-lo-alagă prin hoară şi carĭ om va plîngă mortul, aţèl s-lo-aducă la pălate, că prinde s-h'ibă vîră cusurìn, vîră soe cu mortul şi va ştibă carĭ fu furlu!

U feàţiră ş-aestă, ma fu păzare fără hăngì, că mălăgarlu nu durńà. Nîs u nviţă mul'area auşluĭ s-acùmpără cupe, víliĭ misure ş-cîndu s-lu treacă mortul, să s-facă taha, că-l' cad di s-frîngu şi acşiţe si-l plîngă cu boaţe, pînă s-l'-easă tut foclu. S-u ntribare oàmiń'i amirăluĭ, tră ţe plînḑi? tră víliĭle ş-cùpile frîmte, s-lă ḑîcă.

Ş-acşiţe feaţe mul'area şi nu z-duk'ì, că-ş plînḑe bărbatlu. Auşlu ăţèl ştiutlu l'i nviţă apoea s-facă ninga un lucru. S-lo-aducă mortul nafoară tu livade şı carĭ va s-treacă pre-aclò s-lu veadă, s-lo-acaţă, că aţèl va s-h'ibă vîrnă soïe: frate, cusurìn, i altă soe.

U feàţiră ş-aestă.

Mălăgarlu ncarcă un cal cu doĭ uţrî di víin şi s-faţe că lo-acăţă seara tu livade. Discărcă ş-aprease foclu. Avigl'itorl'i a mòrtuluĭ vìńiră să ntreabă, s-easte-că víinlu lo-are tră vindeare.

— Tră vindeare nu-l vindu, ma mişteare cîte un víin di om vă mescu! ḑîse aestu.

Aţèl ş-erà víin faptu cu tutune, cu scrum di căprină, ţe ma-l biură ş-l'i ncălică somnul pri urecl'i. Durńà ca di ţară di mortu! Mălăgarlu atumţea fură mortul ş-lo-aduse acasă la mul'ari-sa, s-l'i facă arăzle.

Amirălu minte n-cap no-aveà. Nu l'-erà luĭ di flurìĭ, cît l'-erà de arşinea lùmil'eĭ. Că ţe vrea ḑîcă lumea? Ţe amiră easte aestu? Nîs caplu nu poate să-şĭ aveagl'e, va s-nă aveagl'e noĭ?

Ăgumse măratlu s-h'ibă peza soţlor.

Altă nă ḑuă triţeà cămìlile ncărcate cu groşĭ. Mălăgarlu, cîndu nu mutreà vîrnă, trapse ş-turnă nă cămilă la nîşĭ. Paraḑl'i l'i spăstrì şi cămila o-adră păstrămă. Misură amirălu cămìlile, li scoate una cama ng'os. Ntreabă, ţe s-feaţe cămila? Cămilarl'i nu şi ştea. «Carĭ k'irù, ḑîţeà nîşĭ, tu hoara ta k'irù. Noĭ li băgăm ntreḑĭ în hoară!»

Grescu auşluĭ ş-lu ntreabă, ţe l'i nveaţă?

— S-alagă, ḑîse nîs, treĭ mul'èrĭ din casă-casă şi z-ḑîcă, că caftă carne di cămilă tră vîtrie. Tu casa ĭu va s-află, s-l'i bagă oara, c-aclò va s-h'ibă furlu.

U feàţiră ş-aestă. Alagă moàşile di casă-casă şi ntreabă di om-om, ağùmsiră ş-la casa mălăgarluĭ. Tră tih'a-amirăluĭ s-nu-l h'ibă aclò mălăgarlu. Erà maşĭ vèdua aşluĭ. Aestă, carĭ viḑù treĭ nicuk'ire, c-alagă s-află carne di cămilă tră vîtrie, că nu poate un tinir ş-că traḑe di moarte, scoase ş-lă deade nă faşe di carne. Moàşile u loară ş-tu işită simnară cu tibişirea poarta, tra s-u cunoască. Fugîndaluĭ eale, na ĭu vîne mălăgarlu; cum veade el pri poartă semnu, ntreabă mul'area, carĭ fu acasă. Aestă l'-aspuse tute. Nu k'are k'irò mălăgarlu ş-acaţă di seamnă tuti càsile cu tibişirea.

Cîndu vìńiră oàmiń'i di l-amirălu, nu ştiură di carĭ să se-acaţă, că tute càsile erà simnate.

Amirălu, ţe l'-aveà scoasă caplu m-păzare a furluĭ, viḑù, că nu faţe ţivà co-arăŭlu. De aţeà u turnă frînḑa şi băgă zbor, că-l' l'artă tute cîte-l' feaţe, maşĭ si se-aspună carĭ caste.

Amirăluĭ l'-erà cama multu di peza ţe ş-făţeà soţl'i cu nîs. Di tuţĭ amiraţl'i viţìńĭ,, tră un aveà pică ş-l'-u h'irbeà el, că nu-l' dădeà bană di mpizuire ţe ş-făţeà.

Mălăgarlu, cara z-viḑù l'irtàt, groşĭ aveà, flurìi aveà, tora bană-l' lipseà. Duse şi s-aspuse amirăluĭ, că nîs easte màsturlu, ţe l'-u ğucă.

— L'irtate-ţĭ sun tute, h'il'lu a mel, ḑîse amirălu. Maşĭ un dor am tu ìnimă. Amirălu-Laĭu nu-ńĭ da bană di cîte trapşu. Tine ţe feaţişĭ ahînte a ńia, fă-l' ş-alùĭ ună, cît tră ncl'ideare gura-l'!

— Zborlu a tăl, îm pade nu cade. Va-l' fac ună, s-o-aducă aminte tută-l' bana.

Ţe şade di sufseaşte mălăgarlu? Să nviscù cu straṅe di

ang'il, cu sute ş-ńil'i di gărgăliče, îşĭ ţimse coarda, băgă peane şi apoea se-alnă pri tăvanee udăluĭ, ĭu durńà amirălu. Adră nă guvă şi cîndu amirălu erà tu protlu somnu, arsărì nă oară tu udă ş-aprease nă luńină n-cap-l'i, ţe ocl'il' îţĭ loa. Trapse coarda şi gri:

— Aĭde! amiră, scoală, că pînă àsănḑî îţĭ fu scriată.

Gărgălìčile aţia de-aţia asunà. Amirălu-Laĭu zgărlì ocl'il' ş-li umplù zmeànile di fricà.

Carĭ h'iĭ tine! ntribă amirălu.

— Io h'iŭ àng'ilu pitricùt di Dumniḑă s-ţă l'aŭ sùflitlu. Intră tu sinduk'e ş-aĭde, că nu pot s-adastu cama multu.

Amirălu ş-o-aveà că de! acşì va h'ibă.

Ntreabă nîs:

— Am ĭo ştiŭ, că maş sùflitlu s-l'a, tră ţe s-intru tu sinduk'e?

— E! acşiţe vă si pare a voauă a oàmińlor! Noĭ vă lom cu tut trup ş-aţeà ţe-armîne aoà, easte altă mîrşe.

Tăcù ş-amirălu şi si nh'ipse tu sinduk'e, că poate acşì-ĭ!

Il lo apoea mălăgarlu din anùmirea şi nîpòĭ pr-ĭu vińe, l'i lo-aduse ́viŭ amirăluĭ.

Atumţea lo-ascuk'è amirălu şi-l' ḑîse:

— Io can, ńi si furà paràţĭ, am tine s-ti fură di ́viŭ, nu ţ-o-arşine, s-ţă h'ibă faţă lae! Şi ţe furare, ş-pri ţe hale te-aduse: tu cămeaşe goală!

Işĭ viḑù urbarea Amirălu-Laĭu şi-ş căftă l'irtare, că nu prinde omlu să-şĭ arîdă vîrnă-oară di altu.

Mălăgarlu apoea armase la pălate şi si nsură cu feata de-amiră şi după moartea amirăluĭ, intră tu scamnu şi va-l h'ibă ş-az ḑua tută, carĭ s-no-aĭbă moartă.

(Spus de bătrîna Ţal Manachea din Avela, Epir.)

## 98. Feata cu minte.

S-aspune, că t-ună zămane, ş-easte multu d-atumţea, bînà un amiră, carĭ erà multu sirsèm şi multu pîngî'n. Tri un lucru di ţivà îl' pidipseà oàmińl'i, di-l' loa cutremlu. Ca vaĭ di aţèl', ţe-l' cădeà tru mînă. No-ascăpă di sirsimlik'a amirăluĭ ş-un laĭu om analtu ş-muşàt ca un ang'il. Care-ştie ţe-aveà faptă el, că amirălu lo-arucă tru zîndane şi-dimîndă, ca s-nu-l'

da s-mîcă ičĭ-ţivà, aşì, ca s-lo-alasă s-moară di foame. Vîrnu, ni oaspe, ni duşmàn nu puteà s-ńargă si-l veadă. Maşĭ nă h'il'e a luĭ vèduă ş-cu nat pri sin, aveà ndreptu si z-ducă daŭ orĭ în ḑuă. Ma ş-nîsă năinte tra s-intră la tatu-su, erà mutrită g'ine, ca s-nupu aĭbă ţivà di mîcare cu nîsă.

Inima-l' si curmà a mărătil'eĭ di feată, cîndu videà, că laılu-l' di tată, di ḑuă-ḑuă slăg'à ş-după patru ḑîle, cîndu s-duse di-l viḑù lişinàt di nimîcare, l'i si feaţe ahîtă jale, că-l' deade a tatu-suĭ si sugă dit sinlu a l'eĭ. Di oara ţea ş-curmă natlu şi dauă ori-n ḑuă ş-aplicà [pri] tatu-su, ca pri un fičurìc. Putù aşì, ca s-nu-l alasă s-moară ş-după multă minduire ş-află ş-un trop, ca s-lo-ascapă. Ştià feata c-amirălu işeà la primnare ună oară n-ḑuă călàr pri un cal, ţe fuḑeà ca un zmeŭ. S-feaţe năsă ca glară, ş-la poartă pălătil'eĭ, tu ìşirea ş-tu intrarea amirăluĭ, ş-cîntà cînteclu aestu:

Amiră, muşàt că soare,
Ca s-ascultî a meale zboare,
Ţîne-ţĭ calu aţèl astimtu,
Cal ţe fuḑe ca un vimtu,
Că di mumă-sa nu-ĭ faptu,
Ma cu mumă-sa i-ndreptu.
Ditu ponda di zundane,
Scoate-ńĭ om, ţe-ĭ ca fidane
Ţe-l hrănescu ca prĭ-un nat,
Ş-easte a dadă-meaĭ bărbàt.

Tricură niscînte ḑîle. Amirălu avḑà cînticlu ş-tu işită din casă ş-tu turnată, ma-l' si păreà, că feata-ĭ glară ş-nu-l' li băgà zboările tru minte. Uuă ḑuă ea cîntà ahît jil'òs, că amirălu ş-ţînù calu, ca s-avdă g'ine zboările, carĭ nu-l' si părură ca ḑîse di glară. U cl'imă ningă nîs ş-u ntribă, ţe va ḑîcă: *cal ţe nu-ĭ di mumă-sa faptu, ma cu mumă-sa i ndreptu şi om ţe-l hrăneaşte nîsă ca prĭ-un nat, ş-easte a dadă-saĭ bărbàt?*

Feata l'-aspuse, că calu, ţe lu ncàlică, nu-ĭ fitàt di eapă, ma s-disică eapa, care nu puteà si-l feată şi si scoase dit nîsă mînḑul ş-cu k'alea eàpăl'eĭ s-feaţe şaoa, cu care si ndreaḑe calu. Aşì, aveà avḑîtă nîsă di la tatu-su. Apoea l'-ḑîse, că un, pri care nîs, amirălu, dimîndă s-lo-arucă tu zîndane şi lo-alasă fără di mîcare, l'-easte a l'eĭ tată ş-ca s-nu-l alasă

s-moară di foame, l-hrăneaşte nîsă, ca pri un nat cu sinlu a l'eĭ.

Cîndu avḑĭ amirălu aeste zboare, ş-viḑù diştiptăčunea feàtil'eĭ şi vrearea l'èĭ cîtră tatu-su, l'i si mul'è ahît ìnima, că dĭ-ună oară lu scoase dit hapse, eară a feàtil'eĭ l'-deade unä pungă cu paràḑĭ.

Cu multă vreare ţe-aspuse tră tatu-su ş-cu diştiptăčunea l'eĭ, putù feata s-ascapă di la moarte sìgură pri tatu-su.

(Spus de Nicolae Buia (Magarova, Macedonia, public. în rev. «Lumina», pag. 272, No. 11, An. 1903.)

## 99. Amirălu cu doaŭă mul'èrĭ.

Eară unoară un amiră. Aestu si nsură şi amirăroańa eară stearpă, no-amintà fumeal'e. Amirălu caĭmò ş-o-aveà că no-are, carĭ s-l'i poartă numa dipu nîs şi cripà, că va-l' k'ară numa. Cara viḑù, ţe nu viḑù, că nu s-faţe al'umtrea, li băgă g'ine cu nă dulă a luĭ şi o-armase greaŭă. Apoea o agunì mul'area di la pălate şi-şĭ ţînù dula.

Mul'area luĭ, pimtă, agunită di amirălu, carĭ se-află sìngură, aprease nă ţeară la Stămăria şi la Luţitlu şi cu lăcriṅle ntr-ocl'i si ncl'inâ şi s-pălăcărsì, si-l' da ş-a l'eĭ un fičòr i nă feată, s-nu h'ibă ca èrmile ş-ca còrbile tu lume.

Sînţîl' avură ńilă di buna amirăroańe şi băgară mîna pri nîsă. L'-ascultară ncl'inarea şi cu duhlu al Dumniḑă amiroańa nk'isì greauă. Amirălu hăbare no-aveà de aestă.

Ţe-l' viṅe nă ḑuă amirăluĭ şi z-duse avinare.

Alagă-alagă, deade di un ţerbu şi ţerbul lo-aduse tro nă pădure ndisată ca Dablu de-Avelă. Străbătù pădurea cu zore mare şi deade di nă vuloagă muşată, ca Padea-muşată s-ţem. Aclò eară un auş-auş cu perl'i alg'i, va-l' ḑîţĭ ca di 99 di añĭ. Numa luĭ erà Pap-Auşlu-Ştie-Tute. Ḑeànile al Pap-Auş-Ştie-Tute l'-aveà criscută pîn di gruńŭ şi tra z-veadă, li mută cu mîna nsus.

Amirălu s-apruk'è di nîs şi-l' deade bună-ḑua.

— Bună-ţĭ oara, pap! gri amirălu.

— G'ine viṅişĭ, h'il'u, l'-u turnă Pap-Auşlu-Ştie-Tute.

— Nu ti ntreb, lalo, cum di te-afli tu vuloaga estă, tu ir-

ńie? Nu-ţĭ easte fricǎ de-agrìńĭ? Cum di ţ-alǎsàşĭ loclu a tǎŭ muşàt şi scumbu, s-ti traḑĭ aoà?

Pap-Auşlu-Ştie-Tute ş-mutǎ ḑeànile cu mîna, mutrì cîtrǎ h'il'lu de amirǎ carĭ easte şi gri:

— H'il'u muşàt, ĭo no-am loc, no-am părinţî, no-am ţivà! Loclu a meŭ easte vuloaga din pădurea estă. Aoaţe ńĭ trec eta pînă si-ş facă di ìnimă aţèl-de-analtu, z-bagă mînă şi s-mi'l'a.

— Nu víńĭ la mine, ḑîse amirălu. Tată no-am şi va-ńĭ te-am tu loc di tată. Di bùnile tute va s-aĭ, că nu n-cot îńĭ ḑîc amirǎ.

— Ni palmă nu pot s-mi bat de-aoaţe, scumpe! Ursită-ĭ di Dumniḑǎŭ aoaţe s-ńĭ-alàs oàsile.

— Bune aùş, nu-ńĭ aspùńĭ: de cîndu aĭ aoaţe, cum te-acl'amă şi carĭ ţ-u lùcrulu?

— Di cîndu am aoaţe nu ţîn minte. Me-acl'amă Pap-Auş-Ştie-Tute şi lùcrulu a meŭ easte aestu: Veḑĭ pomlu aestu ńic tu mesea di vuloagă? frî'nḑîle dipri el crescu di trei orĭ în ḑuă şi di treĭ orĭ si scùtură di vimtu. Căḑîndaluĭ frînḑîle, ĭo mutrescu şi aspùn după eale tih'a oàmińlor.

— Nu-ńĭ ḑîţĭ, Pap-Auş-Ştie-Tute, macă-ĭ acşiţe, carĭ easte căsmetea mea?

— S-ţ-aspùn!

Ş-amirălu şiḑù m-pade. Pomlu mbubuk'isì, dişcl'ise şi frî'n-ḑîle deàdirǎ, nvirḑîrǎ şi z-viştiḑîrǎ. Apoea trapse un vimtu lişor-lişòr, nă avrǎ muşată şi unǎ cîte unǎ frînḑîle s-arupeà şi cădeà dipre alumăk'ĭ. Auşlu mutreà şi aflà tih'a. Il' ḑîse apoea nîs amirăluĭ.

— Semnu mare s-faţe tu lume. Mul'area ta agunită di la pălate armase sàrţinǎ cu graĭlu al Dumniḑǎ şi va s-amintă nă featǎ.

Amirălu arsărì di harauă avḑînda estă. Că nîs laĭlu nu erà arǎŭ, ma ţe s-facă? Prindeà s-o-agunească mul'are-sa, că-l' se-astinḑeà numa.

— Semnu mare, h'il'u, ḑîse ma nclo Pap-Auşlu-Ştie-Tute, dula ta va s-amintă un fičòr. Fičorlu aestu va crească şi va si nsoară cu feata mul'ari-taĭ!

Amirălu s-aplică, băşè mîna al Pap-Auş-Ştie-Tute şi trapse calea nîpòĭ. Calea tută s-mindueà amirălu, cum s-facă cum

s-adară, s-ascapă di fičòr, cum s-facă să nk'àdică doĭ fraţĭ să s-l'a. Carĭ ağumse acasă, greaşte la ndoĭ picurărĭ ş-lă ʒîţe:

— S-u loaţĭ dula cu tut fičòr şi s-o-arucutìţĭ dipre Oŭlu, din ʒeană, tra s-nu armînă čor di nîsă.

Picurarl'i ascultară. U loară mărata di dulă cu fičorlu tra s-l'-arucutească din ʒeană, di la Oŭlu. Picurarl'i o-arucutiră tu arùp mărata di dulă, ma di fičòr lă si făcù ńilă şi lo-alăsară m-pădure, tra s-lu mîcă zlăk'le.

Cari fuʒiră aeşti picurărĭ, triţeà pre-acl'ò un stirpàr cu steàrple. Avʒî'ndaluĭ boaţe di fičurìc, duse s-veadă, ţe luplu s-lu mîcă vaĭ h'ibă aclò. Nîs ş-o-aveà s-află vîră zuzul, vîră priče ş-cîndu ţe si-l' veadă ocl'il' ? fičurìc carne ş-oase. Aestu lo-apreadună, îl' dińică nă cuvată di lapte s-mîcă şi-l ţînù pri nintră stearpe, tr-ağutòr.

Fičuriclu crişteà ʒuă cu ʒuă, diştiptàt foc, muşàt aleptu şi ğone, a dracluĭ nu-l' ţîneà di nîs.

Tricură ańĭ şi a vîrnùĭ nu-l' si duţeà mintea si ntreabă, carĭ easte şi carĭ îl' suntu părinţîl'. Numa luĭ erà *Aflatlu*, că se-află acşiţe, di la k'irire.

Agărşìĭ si aspùn, că amirălu, ună agunire a dùlăl'eĭ, s-lo nîpòĭ cu mul'are-sa.

Tora vine oara s-mărită amirălu h'il'i-sa. Ună feată macă, tute k'eh'le l'i li făţeà şi-l' feaţe ş-k'efea: s-u mărită cu carĭ nîsă vaĭ va. S-urdinară pri la pălate sute ş-ńil'e di tiniriĭ, unu ş-un, ğońĭ alepţî, di soe mare, ma pri vîră nu ş-arcă ocl'ul feata. Tu màrʒine, ţe-l' vine a Aflatluĭ, nvisă z-ducă ş-el. Z-duţe şi-l' ʒîţe a čèlnicluĭ, că ş-u băgă si-şĭ caftă tih'a, că ţe vaĭ k'ară.

— Şeʒî-ţĭ pri bùnile, fičòr, că nu ti lipsescu groase tine, ʒîse čèlniclu. Tine un aflàt, un picuràr, aţîa va u da feata amirălu.

— Nu, că va mi duc, nîs.

Carĭ u ligă tu greaua, va mi duc, du te, l'-ʒîse şi čèlniclu, ma cît va-ţĭ h'ibă k'irută duca.

Acăţă fičorlu un cal dit eape, aţèl cama muşatlu ş-cama ğònile, lu ncălică şi trapse. No-apucă s-l'a nă cale şi calu sta şi-l' greaşte:

— Ğone-aleptu, ğone-aleptu, aduk'escu, că trup di om mare portu. Spune-ńĭ ĭu nk'isìşĭ, că poate s-ţă daŭ ş-ĭo vîră minte.

— Veḑĭ, că calu erà di cîntaţl'i, nu erà cal de-aradă. Fičorlu armase ca sk'irdùt, li si părù, cà draclu greaşte, cîndu avḑî' calu ĭu zburaşte. Aestu erà cal ak'icăşòńŭ.

— Iu s-mi duc? ḑîse ş-fičorlu, la amirălu si-l' caftu h'il'e-sa nveastă.

— Em! macă tră h'il'a-amirăluĭ ti duţĭ, va s-ti ndreḑĭ puĭl'-lu a meŭ, tra s-te-arisească h'il'a de amiră; bagă mîna tu ocl'ul di şauă şi vaĭ afli nă cutie de-asime. Tu cutia de a-sime sîntu nîşte strańe hrisusite. Armătuseà-le şi aĭde s-te-adùc la amirălu.

Fičorlu feaţe cum îl' ḑîse calu aţèl ak'icăşońlu şi ţe z-veḑĭ? Luţeà cama di soarle. Tuţĭ cîţĭ îl videà s-čuduseà di muşuteaţa-l'. Ağumse la amirălu. Lume erà adunată aoaţe cîtă z-ḑîţĭ, merlu se-arcàĭ nu cădeà m-pade. Cît trapse nîs tu avlia amirăluĭ, carĭ di carĭ s-pinḑeà s-lu veadă şi vîră nu ştea, carĭ easte: om i h'il'ŭ di ḑîne?

Feataună veàdire ţe-l' feaţe şi-l' căḑù tu ìnimă:

— Aestu, gri ea, s-h'ibă ğònile a meŭ.

Nu ḑîse «nu» amirălu ş-l'-u deade, fără să ştibă, c-aţèl easte h'il'-su di dula.

Cara s-feaţe numta, numtă văsilk'ască, ş-tricù k'irò multu, cari-şte cum, căḑură pri zbor amirălu cu ḑinir-su, carĭ easte şi carĭ îl' suntu părinţîl'.

Fičorlu aspuse ţe ş-aduţeà aminte ca prit vis, cum lo-ală-sară nîşte picurărĭ tu pădure, cum lo-află un stirpàr şi cum criscù la čelnic şi tute cîte ştea.

Amirălu intră tu ergu şi acăţă di-l' strease picurarl'i s-aspună alih'a. Aeşti, carĭ fură arcàţĭ tu şcop, aspùsiră, că lă fu ńilă di fičòr şi lo-alăsară, si ḑîţèm la Oŭlu tu pădure, tamàm, ĭŭ fu aflàt fičorlu.

Aduk'ì atumţea amirălu c-aestu easte h'il'-su, ma tăcù şi viḑù, că spusa a Pap-Auşluĭ-Ştie-Tute s-feaţe acşiţe cum ḑîse. Ş-acşiţe, fičorl'i a meĭ, ţe-ĭ să s-facă, va s-facă.

(Spus de Hrista Constantin, Perivole, Epir.)

## 100. Mostrul cu 12 di gurĭ şi h'il'a de-amiră.

Nă oară ş-tu nă zămane erà un amiră. Amirălu aveà ş-amirăroańe. Amirăroańa no-amintà fumeal'e. De-aestă nîşĭ erà ca di fărmàc ḑua tută. Dorlu a lor cu graĭu nu si spuneà, cu cundìl'ă nu si scrià. S-culcà, apireà cu cuvenda n-gură:

— Dă-nă, doamne, un ńic, mare-ţ-u numa!

Dă-nă azĭ, dă-nă mîne, ağumse boaţea lor la ureacl'a al Dumniḑă şi s-nu-l' alasă pri dor, lă deade nă feată, muşată cum soaţă no-aveà n-lume.

A lor lă si părù c-amintară ningă nă amirăril'e, ahîntă harauă l'-află, cîndu viḑură fumeal'e n-casă. Trei ḑîle s-frînḑeà tîmpîńle di băteare şi lumea ğucà, ş-cîntà şi glindiseà cu căčula scoasă! Ţe s-l'-u faţĭ: nu tută ḑua s-amintă h'il' de-amiràţĭ. Ş-erà na ğonă, aleaptă ca soarle ş-cama bună.

Vine ş-a trea-seară, cîndu ḑînîle vin s-l'i bagă mira, să-l scrie ditru soarte pîn tu moarte. N-dreàpsiră la amirălu di tute bùnile şi z-băgară s-aveagl'e, ta se-ascultă, ţi va-l' scrie ḑînile a ńicăl'eĭ.

Una l'-băgă: Muşuteaţa l'eĭ pri lume altă s-nu o-aĭbă.

Alantă nòlğica gri: Mostrul cu dospră-ḑàţĭ di gurĭ s-h'ibă ğònle a l'eĭ.

Ma ńica, niţi lo, niţi alăsă, ma ḑîse: S-nu s-măritare pîn tu unsprăvìng'iţîl' de añĭ, broască să s-facă!

Amirălu ş-amirăroańa avḑîndaluĭ aestă, h'èvrile l'-acăţară. Ma ţi mintueà nîşĭ? Pînă tu 21 de añĭ, easte k'irò şi poate să s-mută ursita şi scriata ḑînilor. L'-arîdeà mintea.

U criscură cu tute bùnile, afirită ş-avigl'ată, s-nu u pată arăŭlu, ca nă liliče. Şi crişteà feata ş-muşiţà, albă ca neaoa, ş-aroşe ca trandafirlu. Graĭlu a l'eĭ erà dulţe ca ńarea, arîslu ca spuma di lapte. Aţeà nu ş-erà feată, că ş-erà semnu!

Călcă feata tru 16 añĭ. Erà nă ḑuă di primă-veară, cîndu dişcl'îd àrburl'i şi nvirḑaşte loclu, di ti l'a haraoa. Feata ţăseà to-arîzbòĭu. Aclò ĭu ţăseà, na ĭu intră n-casă un mostru, cu truplu di om ş-cu caplu cu 12 di gurĭ. Ma-l viḑù ńica, acăţă si-l' treàmbură carnea di pri nîsă ca nă frunḑă scuturată di vimtu.

Aistu erà omlu ţi-l' băgară ḑînile, si-l' h'ibă ğone. Erà

urùt ca loclu. Si-l vedeàĭ nă oară nu mîcàĭ treĭ ḑîle pîne, şi lu nvìsàĭ tu somnu, ahîntu laĭu ş-ahîntu tră nivìdeare erà.

Cîndu-l' ḑîsiră a feàtil'eĭ de-amiră, c-aistu vine s-u caftă nveastă, ḑîse:

— Ma g'ine moartă, di cît cu harlu n-casă!

Părinţîl' ca părinţî, nu l'-aspàrsiră k'efea feàtăl'eĭ, şi-l' deàdiră cale a mòstruluĭ.

— Du-te, fičòr, şi carĭ si-l' si toarnă mintea feàtăl'eĭ, va-ţĭ pitriţèm hăbare noĭ tra z-vìnĭ, s-u l'aĭ.

Ţ-aflàşĭ feată, z-baḑî di cale. s-l'a urăţamea-locluĭ!

Cu tut-aistă aṅl'i se-arucuteà aţia de-aţia şi s-apruk'à oara lae, oara corbă, cîndu feata vrea si ncl'idă vìng'iţîl' aṅĭ, s-l'a unăsprăvìng'iţĭ şi părinţîl', ţe şteà, că l'-aşteaptă ma laea, somnul nu-l' acăţà şi mintea n-cap nu ş-aveà.

Ş-ună lae ş-alantă cama lae, ḑîţeà măraţl'i părinţî. Ma, di cît broască, ma g'ine feata mărtată cu mostrul, macă aşì-l' fu ursită s-h'ibă. Aşiţe dicara apufăsiră s-u mărită, ş-meţi că nu vrea feata. Amirăroaṅa nu ştea ţi s-facă: ş-ninte arîŭ, ş-nîpòĭ vale arauă.

Băgară s-acaţă aloàturle şi să ntreagă tă numtă, ţi numtă ş-ţi cătrane? candu erà mortu, mea nu nveastă. Amirălu cu lăcriṅle tru ocl'i, amirăroaṅa ş-nîsă cîtră n-al'urea: s-trapse dipu casă şi plînḑeà, plînḑeà, di se-arupeà di plîngu! Miră lae, miră cătrane a l'eĭ, că nă feată s-aĭbă, ş-aţeà s-nu u veadă la g'ine.

Aclò ĭu plînḑeà şi z-diṅicà, ca laĭle ş-ca tih'ilaĭle, şi tut ma-ş blăstimà mira, na ĭu l'-ease nă moaşe-oamă, andrupată di tueàg şi-l' ḑîţe:

— Nu ti ntreb, muşata mea, că ţe ţĭ-asparḑi ocl'il' ş-ti usùţĭ di plîngu?

— Ţi s-h'ibă, mae, că dorlu a meŭ màrḑine no-are, vindicare no-are!

— Ḑî-ṅĭ, h'il'e, ḑî-ṅĭ, că ţi ştiĭ, nîscînte orĭ, d-ĭu nu te-aşteptî, de aclò veḑĭ luṅină: nu ştiĭ d-ĭu arsare l'èpurle.

— Mi ntribàşĭ, va ţî spun, mae; ea ş-ea ţi pat cu feata mea,ună ş-tută: aţeà feată, aţeà fičòr la părinţî ş-tora cum s-u dăm la mostrul cu 12 di gurĭ?

— Greŭ lucru, h'il'e, ma ileače are. Ţîne lilìčile aiste h'arbe-le muşàt-muşàt şi apoea dă-ŭ ḑama s-u bea feata

Unã beare ţi va-l' facă şi di featã va s-facă puĭl'ŭ, tra s-o-aĭ ningă tine totna. Aiste pot s-ţă fac. Mintueà ş-fă.

Ţîse oama gràile aiste şi niviqută s-feaţe. Aistă nu erà om, ma erà mira amirăroàńil'eĭ. Il' fu ńilă di jalea şi di dorlu a l'eĭ şi-l' si spuse, s-l'i lişureaqă nih'àmăză durearea.

Feaţe amirăroańa cum u nviţă moaşa. Feata, cum biù qama di liliče, s-prifeaţe din oară un puĭl'u muşàt şi hrisusìt şi azburà pîn di amiră ş-pîn di amirăroańe. Ağumse ş-oara di ncrunare. Vine mostrul cu taĭfa luĭ, cu cùscărl'i ncălàr, şi caftă feata s-u ncrună şi s-u da la căsmete-l'. Feata nu o-are! Caftă nsus, caftă ng'os, îl şuţîră-aruşuţîră loclu di unã parte şi de-alantă, ma featã no-aflară. Ţi s-feaţe feata? strigă amirălu, zg'ileaşte, bate un, bate alantu, s-l'-aducă feata, feata luĭ, feata canda u mîcă loclu. Amiroańa tăţeà ca nă cătuşe, şi zbor nu scuteà di gură. Ţi făţeà nîsă?—Di puĭl'u palmă nu z-băteà. Cu puĭl'lu durńà, cu puĭl'lu si sculà.

Doĭ meşĭ mărĭ-mărĭ căftară feata, călcară càsile tute, ntribară pri la tuţĭ şi feata nu se-află. N-coadă mostrul s-nărăĭ nă oară, umflă nărle ş-lă pitricù ştire, că tr-unã stămînă, s-nu-l' dădeare feata nveasta, tuţĭ prit dinte va-l' treacă. Că nîs nu ştie multe şi că feata nu k'irù aşiţe fără ştirea părînţîlor!

Ngl'iţară di frică tuţĭ di la pălate. Ţi ti faţĭ tora amirăroańe? Carĭ u viqù streasă nîsă, îl' gri ma nclo amirăluĭ şi-l' qîse:

— Ea ş-ea ţe cură. Feata noastră easte puĭl'u.

Altu plîngu ş-altă ńilă la mărata ş-nihărsita amirăroańe. Carĭ plîmse-plîmse, di-l' aruşiră ocl'il', vine nîpòĭ mira-l' şi-l' qîse:

— Ţi-ńĭ aĭ, scumpă, di-ńĭ ti dirìńĭ şi-ńĭ ti deàpirĭ pri un plîngu?

— Ţi s-h'ibă, mae bunã, ţi-ńĭ pat ĭo, vîră criştină s-nu ş-u patã: unã featã ş-aţeà s-nu u hărsìm cum vrem! Ea ş-ea ţi nă vine sti cap. Mostrul nă pitricù ştire, că va s-nă mîcă tuţĭ, s-nu l' dădearim feata. La tine ş-la Dumniqă, fă-ŭ nă-pòĭ featã, s-u dăm, ĭu-l' fu scriata, ta s-nu păţîm nipăţîtile.

— Lucru ţi s-faţe lişòr, feata mea, ma ştearqe-ţĭ ocl'il' şi ţîne-ţĭ plîngul!

Scoase maea şi-l' deade doauă h'ire di erg'i şi-l' qîse, cum

s-li facă ş-cum s-li l'a feata, ta si se-aspargă di puĭl'u. Aşiţe feaţe amirăroańa şi h'il'a de-amiră na ţĭ-o nîpòĭ feată ! Apoea mintuiră s-u da la mostru dipri că s-u veadă broască.

Aiste s-făţeà cîndu Dumniḑăŭ imnà pri pade şi lumea lo-ağunḑeà cu mîna ş-cîndu pri lume nu erà văţĭ nica, ţi s-lo-alingă şi-s-lu năräească, tra să s-mută ahît în sus, ţi s-nu poată s-lo-ağungă vîrnă om. Vidèţĭ de-aestă pat mulţî astănḑî că Dumniḑăŭ, cara-ĭ sus multu, nu avde tute cîte plînguri aŭ lumea. Atumţea, fičorl'i a ńeĭ, bînà diparte-di-parte, tru màrdinea locluĭ un ğone-aleptu, h'il'u de-amiră. Ağumse ş-la ureacl'a luĭ, că tru amirăril'a amirăluĭ Albu se-află nă feată, muşată ca steaua. Arcă tu steauă şi-l' se-aspuse, că maşĭ muşata ţea faţe ti nîs. Ş-aşiţe, fičorl'i a ńeĭ, tru nă ḑuă ş-ţimse apala, şi ncălică calu azburătòr şi nk'isì să z-ducă, s-u caftă nveastă.

Imnă ş-imnă, imnă ş-imnă, ağumse ğònile-aleptu tamàm cîndu feata s-feaţe nîpòĭ puĭl'u şi să ndriḑeà ti mostrul. Tuţĭ cîţĭ îl videà ş-fricà ocl'il' di muşuteaţa luĭ şi ḑîţeà :

— Ma pri muşăteaţă-l' ! ma pri ğone-aleptu ţi ş-easte ! Aistu prindeà tă muşata h'il'e de amiră, mea nu mostrul cu 12 di gurĭ !

Cîndu avḑîră, că nîs vine tă h'il'a de-amiră, tuţĭ îl ńilueà şi ḑîţeà :

— Crima di muşuteaţa ş-tinireaţa, ţi va s-k'ară !

Tuţĭ ştea, că are s-facă cu mostrul. Veḑĭ, pînă atumţea vîrnu nu l'-u putù a mòstruluĭ, s-erà ş-unà ask'ere ntreagă. Ş-tora tuţĭ lo-aveà ğònile-aleptu ma multu cu morţîl' dipri că cu ńiil'i. Nu lă ncăpeà mintea, cum un om, s-l'-u poată al mostru, meţi şi ğone-aleptu.

Ğònile-aleptu niţi peana di ocl'u nu-l' si băteà. Nîs nu şi ştea ţi-ĭ frica. Ndreptu-ndreptu trapse la amiră şi-l' ḑîse, că nîs vińe si-l' caftă feata.

— Bun ş-muşàt eşti, ğone-aleptu, ma h'im cu mîńle ligate ş-nu nă putèm s-u dăm.

Şi amirălu l'i mbăiră unà cîte unà, ţi cură.

— Cum veḑĭ, ğone-aleptu, nu-ĭ tu mîna noastră, că-ĭ tu mînă xeană luguria.

— Ńĭ-o-aveàm altă s-nu h'ibă itia, ḑîse ğonle-aleptu. Mine mintueàm, că poate feata nu va, i că poate amirăroańa nu

va să z-dispartă di h'il'e, ma cît tr-aistă, băgaţi-u strîmbă! Nu di ğaba ńĭ ḑîc a ńia ğone-aleptu. Cara s-nu l'-u pot a unuĭ mostru, mine ţi vătămăĭ lamńa cu nao càpite, ţi u voĭ di u mîc pînea? A ńia puşcl'a nu ńĭ-u putù, mea un tih'i-laĭu di mostru va s-aĭbă nărĭ, să se-acaţă cu mine?

Feata, cîndu lo-avḑà că greaşte aşiţe, tîcă-tîc, tîcă-tîc, îl' făţeà ìnima şi aţia de-aţia făţeà cruţĭ şi mitắńĭ la Stămărie şi băşà icoane, s-lo azvingă mostrul cu 12 di gurĭ.

Nu tricù multu-puţĭn şi na ţî-l mostrul tru ubòr, urùt ca faţa locluĭ. Fičorl'i, cîtu-l viḑură, gùvile acăţară di fricắ şi maşĭ prit cărpitùrĭ mutreà, s-lu veadă.

— Feata, gri el cu nă boaţe ndăcînită, că vă mîc tuţĭ.

— Nu va te-arisească, l'-u a ţînù ğonle-aleptu, că nărle a tale nu suntu tră h'il'e de amirắ! Macă vreĭ feată, s-ti baţĭ prota cu mine ş-apoea va s-u l'aĭ, ma s-me-azvinḑi.

— Ş-tine un guğu, nă palmă om, va z-greşti! zgărlì mostrul nă oară gùrile cîtră ğònile-aleptu şi sărgl'ì s-lu ngl'ită, ca nă mîşcătură.

G'ine ma ş-află om, s-l'-u poată cu unắ ş-cu doauă. Aistu erà ğònile-aleptu ţi nu se-aspăreà iĕĭ. Feaţe doauă čape nî-pòĭ şi trapse co-apala, lo vimtu şi crîşt! îl' lo caplu a mòstruluĭ.

— Dă ninga nă oară, gri cînile!

— Nă oară mi feaţe mu-mea, gri ğònile-aleptu.

Ma z-dădeà ningă nă oară, mostrul anvià nîpòĭ şi-l mîcà di di-nă-oară; ma carĭ vrea s-arîdă nîs, că ğònile aleptu li ştea tute aiste.

Ţi să spun apoea! Feata arsăreà, ca ĭeḑl'i primă-veara, di harauă; amirălu, amirăroańa nu-s săturà di băşare ţi-l' făţeà a ḑìnirluĭ ğone-aleptu, analtu ş-muşàt, pitricùt di Dumniḑắŭ, s-l'-ascapă di cama laea. Ş-lumea vìneà di nvarliga di mostru şi lo-ascuk'à ca la cîne turbàt.

Arsiră apoea un čireàp di noauă orĭ şi-l arcară di arse mostrul şi cîndu ardeà, plăscînì nă oară ca vîră topă bùum!

Numta a ğòniluĭ-aleptu cu h'il'a de-amirắ ţînù meşĭ, şi lumea avù ţi s-aspună. Aclò eràm ş-mine şi biùĭ, măcàĭ cu căčula scoasă şi aştiptàĭ pînă dipuse amirălu dipri scamnu

şi băgă ḑinir-su, şi loaĭ nica nă pîntică şi apoea fuḑiĭ şi viñŭ aoaţe.

Aistu părmìθ ştiùĭ, aistu aspùş,
carĭ ştie ma bun, s-lo-aspună, s-lu nveţ ş-mine.

(Spus de Iancu cavasul originar din Elbasan 1898.)

## 101. Amirălu fără di fumeal'e.

Ţi-ş erà, ţi nu ş-erà.

Erà nă oară un amiră mare, care ş-aveà di tute g'ineţle di pisti loc; ş-aveà ş-unä amiroañe bună ş-muşată, care ş-erà, laea, multu nvirinată, că di cîndu ş-erà mărtată, fumeal'e Dumniḑă nu-l' aveà datä. Ditr-aistă itie ş-amirălu multu jilìt ş-erà. Dicara viḑură ţi viḑură, amirălu s-armătusì g'inemuşàt, şi n-călàr, pi cale nk'isì să s-ducă pisti tut loclu, s-caftă tea s-da di Dumniḑă şi s-lu pălăcărsească, tea s-lă da macàr un fičurìc.

Imnă, imnă treĭ ḑîle şi treĭ nopţî fără ţe s-da di vîrnu suflit di om. Trîşĭ a patra-ḑî tu hărg'ie, cum imnà minduìt, veade un aùş cu barba albă şi cu tîmbarea-l' arcată pi umir şi cu un cărlìg lungu di cornu adărât; canda ş-erà un vecl'u picurâr. Amirălu multu s-hărisì, că după ahîtă cale lungă, deade di un suflit di om; s-aproak'e ningă fîntînă, s-dipune dipi cal şi greaşte auşluĭ.

— Bună-ţĭ dimineaţa, pap.

— G'ine-ñĭ vinişĭ, nipoate. Iu calea mbar ? întribă auşlu.

— Mi duc diparte, pap, multu diparte, trîşĭ tu màrḑinea locluĭ, tea s-aflù Dumniḑă, ḑîse amirălu.

— Şi ţi va s-cafţî di la Dumniḑă, spune-ñĭ ş-a ñia, ḑîse eară auşlu.

— S-ţă spun, pap. Io ñĭ-escu amiră mare, ñĭ-am ş-unä amiroañe multu muşată, ma dol'i nă h'im jilìţĭ şi nvirinàţĭ, că nu n-avèm şi noĭ fumeal'e: dicara avèm di tute g'ineţle di piste loc, maşĭ mărazea aţea n-avèm, ti nă fumeal'e. Di aţeà nk'isìĭ s-mi duc trîşĭ tu màrḑinea locluĭ, tea s-daŭ di Dumniḑă.

Dicara gri amirălu aiste grae, si ndreapse, ncălică pi cal şi lunda-şĭ mîna cu auşlu, îl' ḑîse:

— Ti las cu sînătate, pap ! şi trapse tea s-fugă.

Auşlu, cu barba albă, şi cu tîmbarea-l' arcată pi umir, îl mutrì şi după aţeà îl' strigă :

— O, laĭ nipoate ! ĭa toarnă-te nih'àm, vín aoà ş-ascultă, ţi s-ḑîc ĭo : Mîne tu hărg'ie, niapirită soarle, s-ti afli aoà, ningă aistă fîntînă cu apă araţe şi va z-veḑĭ Dumniḑă. Aïde du-te, calea-mbar di treţĭ seara aistă, şi mîne s-h'ïĭ aoaţe.

După aiste grae auşluĭ, amirălu să ncl'ină şi s-turnă pi calea d-ĭu aveà vinită. După ţi să ntunică, amirălu, multu curmàt ş-erà, că aveà imnată tută ḑua, vru tea s-discurmă şi s-doarmă nih'àm. S-trapse di nă parte di cale, tu nă pade aştirnută cu earbă, şiḑù ningă un cupàcŭ mare, carĭ erà tu aţeà pade. Dicara ţină nih'àm, (că ş-aveà tu disagă carne friptă di ńel şi caş di aţèl albul şiună turtă, ţe aveà frimitată amiroańa ti pi cale şiună ploscă cu vín), să nvălì cu tălăganea (mal'otlu) şi s-băgă s-doarmă.

Tu loclu aţèl erà nă irńie, ţi vîrnu puïl'ŭ, ni vîrnă priče nu călcà. Tu hărg'ie s-dişteaptă, si scoală, ncălică calu şi vine la fîntîna di tu livade, ĭu l'-aveà ḑîsă auşlu. Pi piḑul'lu di virdeaţă, ţi erà ningă fîntînă, şideà auşlu cu barba albă.

— Bună-ţĭ dimineaţa, pap ! strigă amirălu.

— G'ine-ńĭ vińişĭ, nipoate, ḑîse auşlu şi scoase ditu sin un mer aròş ; îl deade amirăluĭ, ḑîcî'ndaluĭ :

— Na aistu mer aròş ; du-te acasă la amiroańa şi măcàţĭ doïl'i merlu aistu, şi să ştiĭ, că amiroańa va s-facă un fičòr.

Dicara ḑîse auşlu aiste zboare, s-feaţe niviḑùt.

Amirălu armase ca agudìt di k'ìcută, nu-şi ştià, măratlu, disi nu videà vîrnu vís, ma erà di ca-de-alih'a tute cîte l'i li zbură aţèl aùş cu barbă albă şi cu tîmbarea-l' pisti umir şi cu cărliglu a luĭ di cornu ca di picuràr di tu munte, şi că aţèl aùş erà Dumniḑă. După aţeà amirălu lo-ascumse merlu n-sin şi ncălică calu şi nki'sì te-acasă. Amiroańa ma ş-aştiptà şi ma s-mintueà la ḡonle a l'eĭ, la amirălu, care s-duse tu màrḑinea locluĭ, tea s-află Dumniḑă. Tută noaptea ocl'il' nu-ş încl'ideà, mintea-l' erà la ḡonle, cîndu va s-toarnă ? Tu nă seară, ca tu ńaḑa-noapte, s-avde că la poartă ţinivă bate ; di nă oară amiroańa s-duţe s-veadă, disi easte ḡonle a l'eĭ. Nu-ş puteà, laea, di haraŭă, cîndu viḑù, că aḡumse amirălu a l'eĭ, ḡonle a l'eĭ.

Nîs scoase merlu dîtu sin, spuse tute cîte l'-aveà gritǎ Dumniḑǎ, di la fîntîna ţea cu apǎ araţe, şi cara şiḑurǎ, si s-discurmǎ di pi cale, îşî l'a merlu, îl curǎ g'ine-muşàt, şi-l mîcǎ cu amiroańa. Pèjile a merluî le-arcarǎ pitu firidǎ. Unǎ moaşe, carî şideà tu uborlu amirǎluî, nu ş-aveà viḑutǎ, corba, tu banǎ-l' meare; lo dim pade pèjile şi li mîcǎ.

După nîscînte ḑîle amiroańa s-duk'ì, cǎ easte greauǎ, ma şi moaşa armase greauǎ.

Aşì dicara, feaţe amiroańa un fičòr muşàt ca soarle, feaţe ş-moaşa un fičòr nicǎ cama muşàt. Moaşa, dicara nu ş-lu puteà, tea s-lu mutreascǎ, îl hărzì amirǎluî, tea s-lu creascǎ ca fumeal'e a luî. Amirălu şi amiroańa ş-erà plińî di haraŭǎ, cǎ Dumniḑǎ lă deade fumeal'e ta s-creascǎ tu casa lor.

Fičorlu amirǎluî s-cl'imà Iul'u şi aţèl ţi-l feaţe moaşa, s-cl'imà Deli-Jorgu. Doîl'i erà ca nîscînţî ang'il', criştea cu ḑua, şi tuţî cîţî îl'î videà, ascuk'à di treî orî şi ḑîteà:

— S-nu h'ibă di ocl'ŭ... s-nu h'ibă di ocl'u, ahî't muşàţî erà.

Doîl'i s-duţeà la sculie şi nviţà. Al Deli-Iorgu mintea ma multu l'-acăţà, ma nîs nu alăsà Iul'u, tute cîte nîs li ştià şi li ţineà aminte, l'i li spuneà ş-al Iul'ŭ. Ma tut cama s-videà, cǎ Iul'u nu easte ahăt dişcl'îs ş-ahăt ştiùt ca Deli-Iorgu.

Amirălu videà aistă, ma ḑîteà, cǎ va s-cama creascǎ şi va s-dişcl'idă. Nîscînţî oaspiţî a amirăluî unǎ ḑuă, cîndu zburà ti fičòrî, carî easte ma mintimèn şi cama nviţàt, ḑîsirǎ, cǎ Iul'u nu ştie di itia al Deli-Iorgu, cari l'i li l'a tute ditu mintea al Iul u, şi cǎ ma s-nu h'ibă Deli-Iorgul deadùn cu Iul'u, Iul'u va ştibă cama multe.

Amirălu lo mintea oàspiţlor şi cl'imă Deli-Iorgul ună ḑuă, să-l' ḑîcă s-ducă, s-fugă ditu casa luî, să-ş caftă altu loc. Măratlu di Doli-Iorgul nu puteà tea s-ţînă lăcrińile di dureare şi [amărăčune!?] ţi-l' vineà, ma nu aveà ţi s-facă, lipseà s-ascultă dimîndăčunea amirăluî. Ş-adună strànile tu disagă, ş-l'a calu di căpestru şi fuḑe ditu aţeà pulitie şi s-duţe l-amare. Aclò erà mare păzare şi s-lucrà şi si nviţà di tute zînăturle şi si zburà tute limbile. Deli-Iorgul intrà la un mastur şi di cîte ştià, aclò nviţă nică di ḑaţe orî ma multe şi limbe multe nviţă.

Dicara fuḑì Deli-Iorgul din casă, Iul'u armase singur, ş-

aţeale ţi li ştià, le-agîrşì. Amirălu viḑù cît stepsu feaţe, că azgunì Deli-Iorgu ! nu ştià cum s-facă, tea s-lo-află. Dicara alăgă tu mulţî căsăbàţî, pîn di pre apoea ăgumse ş-la pulitia di l-amare. După multă căftare, lo-află şi-l' ḑîse, că vine maşì ti nîs, s-lu l'a ti acasă. Deli-Iorgu s-hărisì multu; nu s-amînă multu, ma di nă oară si ndreapse şi nk'isiră ti acasă.

Cîndu ăgùmsiră acasă tută hoara lă işiră ninte, tea s-lu veadă Deli-Iorgul şi s-l'i ḑîcă «g'ine vinìşi». Deli-Iorgul erà multu vrut. Iul'u aveà agîrşită tute cîte ştià. Mu Deli-Iorgul îl lo şi-l' li nviţă tute cîte ştià şi Deli-Iorgul. După nîscîntu k'irò, cîndu fičorl'i criscură şi s-feàţiră ti nsurare, vrea tea s-ḑîcă amirăluî tea s-lă da izine, tea si-şî caftă nveaste, ma si ntirseà di amirălu, te-aţeàună ḑuă ḑîsiră a moàşil'eî s-l'i spunà amirăluî mintuirea lor. Moaşa îl' spuse, şi amirălu lă deade izine.

Dup-aţeà nîşî ş-umplură cîte nă disagă di flurìî, ncălicară cal'i şi s-dùsiră tu alte pulitìî mărî, tea s-caftă nveaste ca ti h'il' di amiră. Seara ăgùmsiră tu nă pulitie şi tràpsiră la hane, cl'imară hănğilu şi lu ntribară, disi cunoaşte nîs tu pulitia ţea oamińî multu nviţàţî?

Hănğilu lă spuse, că tu pulitia ţea nu erà ahîtu nviţàţî. După aţeà ntribară, disi se-află feate ca ti h'il' de-amiră? Hănğilu lă ḑîse eară, că tu pulitia lor nu s-află ahtărî feate.

Alantă ḑuă seara ăgùmsiră tu altu căsăbă nica cama mare ma şi tu aistu hănğilu lă spuse, că nu s-află ni oamińî nviţàţî, niţi feate ca ti h'il' de-amiră.

A treazî ăgùmsiră tuună pulitie dip mare şi tràpsiră tu hanea ţea cama di protă. Durńiră seara şi dimneaţa si sculară şi spùsiră a hănğiluî, s-l'i ducă la oàmińl'i aţèl' cama nviţàţî, cîţî s-află tu aţeà pulitie.

Hănğilu lă ḑîse, că tu pulitia lor s-află aţèl' cama nviţàţî di pisti duńaŭă. Dicara s-dùsiră l-aţel' anviţàţî, viḑură, că Deli-Iorgul şi Iul'u ştià multu cama multu di cît nîşî. Dup-aţeà cl'imară hănğilu la nă parte şi lu ntribară, disi suntu feate bune şi muşate tu pulitia ţea, ca ti h'il' de-amiră. Hănğilu lă ḑîse, că nu suntu dicî't maşî dao feate ca ti h'il' de-amiră, ma nu easte cu puteare, tea s-li poată s-li veadă vîrnu di cît maş cu izinea a dascălăl'eî la carî şed aţeale feate.

Deli-Iorgul şi Iul'u s-dùsiră acasă la ţea dascală. Poarta erà ncl'isă. Bătură la poartă şi işì dascala, unà mul'are moaşe, lă dişcl'ise poarta şi l'-aştiptă n-casă. Dicara nviţă ti ţi lă easte vinita, lă ḑîse:

— Feàtile suntu h'il'e di prămătefţî ţi-ńî le-alăsară a ńia, tea s-li crescu; nu easte tu puteare ta s-li veadă vîrnu ğone. Ma voĭ, di cara h'iţĭ h'il' de-amiră şi dicara vreţi s-li viḑèţĭ, vă fac aistă hătîre; ma lipseaşte maşĭ un cîte un şi tea s-nu h'iţĭ cunuşcùţĭ, că h'iţi fičòrĭ, s-vă nveaştiţĭ tu strańe mul'ireşti. Altă turlie nu easte čirè, tea s-putèţĭ, s-li vidèţĭ.

După ţi lă ḑîse aiste zboară dascala, nîşĭ si scularà, s-dùsiră la hane şi-ş feàţiră strańe mul'ireşti muşate. Ma si nviscù Deli-Iogul şi s-duse la dascală. Ahît g'ine erà adărât, ţi mizia puteà si-l cunoască dascala, că easte fičòr. Il' deade unà numă di feată şi-l duse analtu, ĭu erà feàtile a prămă tèfţîlor; ul duse aclò ş-lă spuse, că vine unà oàspită di nă hoară şi că va s-cama şadă nîscînte ḑîle.

Feàtile s-hărisiră, că lă vine unà oàspită; u loară, u primnară pitu tute lòcurle, zburîră multe şi di tute; prinḑîră de-adùn şi nu fu di-căile, tea s-u duk'ască, că aţea oàspită nu erà feată, ma erà Deli-Iorgu. Dicara şidură, s-dispărţîră, şi Deli-Iorgu, mplin di haraŭă, că lo-arisiră feàtile, deade cu de-alagă la hane s-pitreacă Iul'u, tu strańe di feată, ca ş-nîs s-li veadă.

După ţi si nviscù şi Iul'u tu mul'ireşti strańe, s-duse la dascala. Aistă îl duse analtu la feate, ma nu ştiŭ cum feaţe Iul'u, că nu putù tea si-s ţînă ca feată, şi nîse îl duk'iră, că nu easte feată, ma că easte fičòr; ditră nîs duk'iră şi ti Deli-Iorgul. Dicara-l cunuscură atumţea, l-streàsiră, tea s-lă spună, ţi lă fu itia tea să si nveascà tu strańe mul'ireşti, tea s-vină s-li veadă? Iul'u nu şi steà multe, nîs lă spuse ndriptatea; lă ḑîse că: «Noĭ h'im h'il' di amiră şi că nk'isìm di acasă, s-căftăm feate, ta s-li lom ti nveaste. Dicara nviţăm, că voĭ h'iţĭ bune şi muşate şi dicara nu puteàm altă turlie s-vă vidèm, ni nviscùm tu strańe mul'ireşti, tea s-putèm s-nă apruk'èm di voĭ şi s-vă cunoaştim cama di aproape.

După ţi spuse aiste grae Iul'u, nîse lu ntribară, dise learisiră şi ţi aŭ dipri minte s-facă? Iul'u lă ḑîse, că suntu

arisite şi că aŭ multă efharìstise s-li l'a ti nveaste. Atumţea nîse ḑî'siră:

— Macă easte aşiţe, mîne dimineaţă, nică neapirită, s-treaţiţî pi ningă firìḑî, s-bătèţî cîte puţî'n, şi noî va s-nă diştiptăm şi va s-arsărìm pi tu firìḑî, s-fuḑìm deadùn.

După ţi lă griră aiste zboare, Iul'u di nă oară alagă la Deli-Iorgu s-l'i spună, că nîs bitisì lucrul.

Cîndu avḑî Deli-Iorgul, s-čudusì, cum di ndreapse Iul'u aşiţe lùcrile. A daoa-zĭ, di cu noapte, si scoală, ndreg patru cal'i buńĭ şi s-duc pi ningă casa dascàlăl'eĭ. Bat nih'àm pi firidă di ună oară arsàr feàtile, că nîse aştiptà; dişcl'ìd firida, s-arucă pi cal' şi fug tuţi patru.

Imnară, imnară ḑua ntreagă, seara ağùmsira la hane; dicara mîcară g'ine-muşàt, s-băgară s-doarmă, că era vătămàţi di pi cale. Tuţi durńiră, maşi Deli-Iorgu nu durńà, nîs nu-l acăţà somnul. Tu ńaḑă-noapte avde nă boaţe, cari-l' vìneà din sus şi strigà:

— Deli-Iorgu, Deli-Iorgu!

— Caĭ mi cl'amă, ḑîse nîs?

— Noĭ h'im, mìrile, vinim s-ţă spunim un lucru; ascultă şi bagă tu minte: Tu oara ţi va s-ağunḑiţi acasă, amirălu, ca di g'ineaţă, ca di glăreaţă, va s-vă bagă fărmàc tu dulţe, tu apă şi tu arăk'ie. Ma tine, cara s-vreĭ tea s-l'i ascàk' tuţĭ, s-ti faţĭ ca zurlu şi s-li verşi tute. A doua oară, ţi va s-vă da, s-beţĭ, că nu aŭ ţivà. Mutreà g'ine, s-nu spuńĭ a vîrnùĭ, ţi avḑî'şĭ, că ma să spuńĭ, k'atră ş-màrmură s-ti faţĭ pîn di ḑinucl'e.

După ţi griră aşiţe, fuḑiră.

A doaŭa-zĭ eară ncălicară cal'i şi seara ağùmsiră eară tu nă hane, ĭu s-băgară s-doarmă. Tuţi durńiră, maş Deli-Iorgul nu durńà. Tu ńaḑă-noapte eară s-avde nă boaţe, care strigà:

— Deli-Iorgu! Deli-Iorgu!

— Caĭ mi cl'amă? ntribă eară Deli-Iorgul.

— Noĭ h'im, mìrile, ascultă s-ţă spunim. Prînḑul ţi va s-vă da amirălu, cîndu va s-ağunḑiţi acasă, easte cu fărmàc. Ma s-măcàţĭ, va s-murìţĭ. Ma tine, cara s-vreĭ s-ascàk' pi tuţĭ, s-ti faţĭ ca zurlu şi s-li verşi tute g'èlile. A daoa-oară ţi va s-vă da, s-mîcàţĭ, că nu va s-aĭbă ţivà. Ma si spuńĭ, a vîrnùĭ, k'atră s-ti faţĭ pîn di mese.

După aiste grae eară fuḑiră.

Alantă ḑuă, seara, cîndu durńà tuţî şi Deli-Iorgul şideà, s-avde eară nă boaţe:

— Deli-Iorgu! Deli-Iorgu!

— Carî mi strigă? ntribă Deli-Iorgu.

— Noî h'im, mìrile, vinim ta s-ţă spunim nică un lucru. Tu seara di prota, cîndu Iul'u va s-bagă cu nveasta, va s-vînă nă lamńe s-l'i ngl'ită. Tine ma s-vreî tea s-l'i ascàk', s-şeḑî pi căpitińlu a lor, cîndu va s-l-acaţă somnul. S-h'îî cu unä coardă n-mînă şi cîndu va s-avḑî unä suflare ca vimtu, să ştiî, că tu oara ţea vine lamńa. Atumţea tine s-daî cu coarda pisti nîşî di pi deasupra cu mare vîrtute şi va s-l'i ascàk'. Ma si spuńî a vîrnùî, k'atră ş-màrmură s-ti faţî întrèg.

După ţi ḑîsiră aiste zboare, mìrile fuḑiră. Vîrnu no-aveà avḑîtă ţi s-aveà spusă al Deli-Iorgu. Alantă ḑuă si scularä, ncălicară cal'i şi nk'isiră şi după puţî'n ağùmsiră acasă.

Tută hoara lă işiră n-cale, tea s-l'i aşteaptă, şi tuţî să n-driḑeà ti numta, ţi va s-facă h'il'i amirălu'. Cîndu ağùmsiră acasă, amirălu ca di haraŭă, ca di jale, băgă fărmàc tu dulţe şi tu arăk'ie şi cîndu vrură tea s-lă da a ğońlor, Deli-Iorgu s-faţe zurlu, ahurh'î să strigă, arik'aşte arăk'ia şi dùlţile ş-le-arucă di pi firìḑî în cale. Tuţî s-čudisiră ţi păţî' măratlu di Deli-Iorgu. Ma după puţînă oară, s-feaţe eara mintimèn, căḑù n-ḑinucl'e la amirălu, tea s-lu l'artă şi-l' băşè mîna. A-mirălu îl l'irtă.

Cîndu băgară measă ti prînḑu, eară îl' vine zurleaţa al Deli-Iorgu, că amirălu, cum aveà ḑîsă mìrile, aveà băgată fărmàc ş-tu g'ele. Ma Deli-Iorgu s-feaţe ca zurlu, virsă tute g'èlile şi asparse tute căţînile di pi measă. Ma după puţîn eară s-feaţe mintimèn ş-căftă l'irtare di la amiră. Vîrnu nu duk'à, ti ţi li făţeà Deli-Iorgu aiste glărìńî.

După aţeà s-feàţiră multe etimăsìî, tea s-facă numta cama ninte al Iul'u şi tu stămînă ş-al Deli-Iorgu. Tu seara di prota cîndu s-dùsiră să s-bagă Iul'u cu nveasta, intră tr-odă şi Deli-Iorgu pe-ascumtà. Iul'u cu nveasta durńà. Deli-Iorgu şiḑù pi ningă căpitińlu a lor şi cîndu avḑă unä suflare, traḑe coarda şi agudeaşte pi vimtu pisti Iul'u cu nveasta, cu a-hîtă vîrtute, ţi tăl'è lamńa n doauă bucăţî. Tu agudirea ţi s-feaţe, s-avḑă unä čucutire di carî s-diştiptară şi Iul'u şi n-

veasta, şi multu s-čudisiră, cîndu viḑură Deli-Iorgul cu coarda scoasă pisti nîşĭ, canda vrea, tea s-l'i tal'e. S-aspăreară şi ahurh'iră s-l'i ḑîcă, că ti ţi itie Deli-Iorgul va s-l'i vătămă, ţi-l' aŭ faptă?

Ma Deli-Iorgu nu ştià, cum s-lă ḑîcă, că nu puteà s-lă spună că ma s-lă spuneà, va s-fiţeà k'atră şi màrmură. Nîs lă ḑîţeà, că nu vrea tea s-l'i vătămă nîşĭ, ma că víńe, aşiţe, tr-oda lor. Nîşĭ nu vrea tea să ştibă di aiste zboare. Dicara nu puteà s-l'i facă, tea s-pistipseascâ, că nîs no-aveà vinită ti arăŭlu a lor, lă ḑîse:

— Ascultàţĭ, macă easte aşiţe! Io va s-vă spun, ma să ştiţĭ, că voĭ va s-mi k'irdèţĭ.

Şi Deli-Iorgul lă spune, că tu seara di prota, l'-aveà ḑîsă mìrile, că tu dulţe şi tu arăk'ie amirălu va s-bagă fărmàc. Cîndu spuse aiste zboare, Deli-Iorgu s-feaţe pîn di ḑinucl'e k'atră ş-màrmură.

Iul'u şi nveasta ahurh'iră s-lu pălăcărsească, s-nu lă spună alte, că acăk'isiră, ma Deli-Iorgul ḑîse:

Ţi ńĭ-u voĭ bana, cîndu am čičoarle di k'atră?

Dipr-apoea lă spuse ti measă şi di nă oară s-feaţe pîn di mese k'atră şi màrmură. După aţeà lă spuse ti lamńe şi lă deade s-veadă şi daŭle bucăţĭ di lamńe, ţi o-aveà tăl'ată. Cum lă spuse tute aiste, s-feaţe k'atră şi màrmură ntreg şi nîs şi nveasta luĭ, cu tute udăile ţi-ş aveà.

Cîndu nviţă duńaoa di aţeà, ţi s-aveà faptă, multu si jilì, că multă vreare aveà tuţĭ ti Deli-Iorgu

Tu noàŭl' meşĭ, erà ḑuă di Paşte; tuţĭ ş-erà la bisèrică. Noaptea, ca tu ńaḑă-noapte, nveasta al Iul'u feaţe un ńic nat, un fičuric multu muşàt. Nîsă erà sìngură, cîndu avde nă boaţe, carĭ-l' strigă:

— Nveastă, nveastă!

— Caĭ mi strigă tu aistă oară? ntribă nveasta.

— Noĭ h'im, mìrile! ḑîse boaţea. Ascultă s-ţă spunim un graĭŭ. Vreĭ tine s-ascak' Deli-Iorgul şi soaţa-ţĭ? Vreĭ tine, s-l'i faţì eară cum ş-erà, s-l'i nvièḑĭ?

— Avḑî nu voĭ? spunèţĭ-ńi, ţi s-fac, că ş-bana mea s-h'ibă di căile, ńĭ-u daŭ ti nîşĭ, ḑîse nveasta.

— Tal'e guşa sărmănìţăl'eĭ ţi fiţèşĭ. K'icâ nîscînte k'îcute pi Deli-Iorgu şi pi nveastă, şi va să nviaḑă.

Ḑî'siră mîrile şi fuḑiră.

Nveasta nu stătù pi multă minduire, lo sărmăniţa, îl' tăl'è caplu, pruscuk'ì cu sî'nḑile pi k'atra-l Deli-Iorgu şi pi a nveàstil'eĭ a luĭ şi nîşĭ di nă oară s-diştiptară, nṽiară. Dipri a- poea alik'ì caplu a fičorluĭ şi fičorlu s-feaţe, canda no-aveà păţîtă ţivà.

Deli-Iorgu, după ţi s-diştiptă, ş-lo nveasta şi s-duse ndreptu la biseàrică. Tuţĭ armàsiră čudisìţĭ, că nu ştià di čudia, ţi s-aveà faptă. O-alăsară şi bisèrica ş-tut, ş-alăgară cu amirălu cu tuţĭ acasă, tea să s-hărisească di nṽiarea-l Deli-Iorgu (1).

## 102. Ğònile şi feata din faşă.

Erà nă oară un Ğòne-muşàt şi ğunàc. Mulţĭ aṁĭ aveà bînată tu xeane şi cara lucră ḑuă ş-noapte, amintă aveare multă. Ţi s-mintuì el atumţea? Să s-toarnă eară acasă tu hoara luĭ şi să si nsoară cu nă feată muşată, ţi di multu oaveà tu ocl'u. Şi plică troară cîtră n-hoară-l'. Ňarse cît ńarse pînă ţe ntunică. Iu să s-ducă cunak'e? Cum stăteà el aşiţe, şi s-mintueà, na ĭu viḑù, că nica ardeà luńina tu nă casă. S-duse şi asună la poartă. Oàmińli din casă l'-dişcl'ìsiră, şi-l tràpsiră nuntru şi-l băgară pri measă. Erà tamàm ţina di trimeare. Mîncă ğònile şi biù şi s-hărisì ş-apoea s-culcară tuţĭ, s-culcă ş-el. Aţèl' din casă durńiră, maşĭ nîs nu puteà să ncl'idă ocl'il'. S-mindueà acasă la părinţî, la fraţĭ, la surărĭ şi s-mindueà ş-la feata ţea muşată, ţi u băgă tu ocl'u. Cîndu na ĭu ğònile avḑî' tu udălu a feàtileĭ, graĭu di graĭu şi nîşte boţĭ dulţi, ţi canda nu erà a oàmińlor di casă. Ţi erà? Mîrile ţi băgà bana feàtil'eĭ! Ascultă el, lă băgă oara g'ine, ma, ţe avde? Mîrile l'-băgară scriata, ca feata estă din faşă s-h'ibă mul'area luĭ!

— Z-bînèḑĭ, ḑîţeà mîrile, s-ti faţĭ muşată ş-calòtihă, s-aĭ ocl'i ca ṽioàrile din pădure şi s-ti mărìţĭ cu oàspile ţi vińe astă-seară n-casa voastră!

— Vaĭ di mine! s-mi nsor cu feata estă? mintuì ğònile.

(1) I. Neniţescu: *De la Românii din Turcia Europeană*, Bucureşti, 1895, p. 291. Aci basmul a fost transcris curat foneticeşte.

S-o-aşteptu pînă s-crească ea? să staŭ ĭo ah'ît k'ìrò ninsurât? Nu...

Troară si sculă, tricù tu oda di didinde, ş-u lo dit leagăn, apufăsìt s-u vătămă. Işì cu fitica tu ubòr şi viḑî'ndaluĭ un par spirlungòs di gardul di grădină, u nh'ipse agoña şi fuḑì cîtră n-hoară-l', fără să-şĭ toarnă caplu nîpòĭ.

Cu cîtă haraŭă ţî-l aştiptară părinţîl' şi cum lu mbrăţitară cu căldură! Gònile şi ntribă di feata ţea muşată, pri carĭ ş-aveà arcată vrearea şi cu dureare nviţă, că s-aveà măritată. Cum apirì adoàoazĭ, căftă el altă feată din hoară, ma nu-l vru. Căftă ş-altă, tot acşite. Căftă nîs nică ună şi nică ună, ma niţi nă feată nu-l vrea şi tute s-afireà şi fuḑeà di nîs ca di per di lup.

Cu sùflitlu nfărmăcàt, s-dispărţî eara di părinţî, di fraţĭ, şi di surărĭ şi plică, tra s-nu s-toarnă nică nă oară.

— Va mi nsor tu xeane, aclò va s-armîn mintueà el calea

Şi eara ağumse tu un hăsăbă mare şi s-băgă nîpòĭ pri lucru, s-feaţe multu avùt. G'ine ma niţi nă feată nu-l vrea, cu tut că erà tinir, ş-muşàt, ş-avùt şi cu tute bùnile. Tricù un an, tricură ţinţi, tricură ḑaţe şi tut ninsurât ş-armase.

Ş-u băgă s-caftă nă vèduă. Nu-l vrea niţi aestă. Ş-apoea căftă altă, ş-altă şi nu-l vor. Aveà tricută ca vîră ţisprăḑàţĭ di-ańĭ ş-cama. Si s-mintuì el?

— Mîne-păĭmîne me-ağunḑe moartea... Ma g'ine s-mi tornu eară l-a ńeĭ acasă, ta s-l-armînă a lor avearea, ţe-adunàĭ!

Nîpòĭ înk'isì calea cîtră n-hoară-l'. Ţi feaţe, ţi adră el, că năpòĭ nuptă n-cale, tut tu hoara tu carĭ aveà vătămată feata, ţi mìrile l'-ursiră a luĭ, şi fără ştirea şi vrearea luĭ, loadùsiră čičoarle ndreptu n-casa, ĭu cu 15 de-ańĭ năinte, eară ţina de trimeare. Oamińĭ buńĭ a càsil'eĭ aiştèĭ, lo-aştiptară şi di calea estă. Troară ţi ğònile intră n-casă, cunuscù ş-casa ş-oàminl'i şi h'ire-h'ire îl' tricură prit trup şi ma j-ḑîţeà cu mintea:

— Ţi picàt feču cu mărata feată! Torea vrea s-h'ibă mărtătoare!

Ma ş-părinţîl' a feàtil'eĭ îl cunuscură şi acăţară s-l'i spună:

— Nu ştiĭ, ţi nă s-tih'isì noaptea ţi plicàşĭ di la noĭ, aşiţe, fără spùnire, cari-şte di ţe fuḑìşĭ aşiţe! Vîrnu spinḑură fitica noastră di un par spirlungòs di gardul di grădină. Di-

mineaţa aflăm mărata-nă feată tu culupane aspinḑurată di gardu. Vru Dumniḑăŭ di nu ş-o-află arăŭlu!

Ğònile arsărì mprostu şi asudòrì arăţî îl' curà pri frîmte. Intribă:

— Cum feata bîneaḑă?

— Bîneaḑă, apîndisiră părinţîl', vru Dumniḑăŭ! Easte mărtătoare tora. Iea-ŭ!

Feata tamàm intrà tu udae, ta s-aducă mîncarea şi biutura tri oaspe. Şi erà muşată cum nu si spune, şi naltă şi arùmină ca cireaşa coaptă. Şi cîndu mutrì la nîs şi-l viḑù ahîntu ğone ş-muşàt, l'-aruşiră ş-cama multu făţle.

Atumţea oàspile aspuse tute unà cîte unà, cum avḑî' mìrile, că-l' ursiră tri nveastă un nat dit faşe, cum vru el s-u nh'igă tu parlu di gardu, tra se-aspargă scriata şi ursita mìrilor şi tute alante. Şi căftă feata. Oàmiń'i buń'i l'-u deàdiră cu harăŭă şi feata l-vru troară şi tră nîscînte ḑîle s-feaţe şi numta, şi plică ğònile hăriòs cu nveasta muşată di mînă la casa părìnţîlor a luĭ. Veḑĭ că aşiţe eră scriitura (1).

## 103. Li'ndura.

Erà nă mul'are, carĭ, după ţe s-mărită, nu scoase zbor din gură, treĭ ańĭ, an cu an, şi aestă u făţeà tra să s-pidipseascâ sìngură-şĭ, de-aţeà că, năinte di mărtare, îşĭ cătigursì bărbatlu. Dupu ţe tricură treĭ ańĭ di ḑîle mpliń'ĭ, bărbatlu si nsură de-adoara, pistipsìndaluĭ, că mul'area luĭ di prota aveà amuţîtă. Troară ţe noaua mul'are intră n-casă, acăţă z-bagă ang'iḑĭ şi s-facă tiràńŭ a mul'àril'eĭ di prota şi nîscînte orĭ u tirănseà de-adùn cu bărbat-su. Şi ţe nu-l' făţeà? L'i nh'iḑeà scîrpe di lemnu tu ungl'e ş-lă dădeà foc.... L'i nţăpà truplu cu aclu şi-l' sînḑinà pînă ş-limba. Mul'area di prota arăvdă cu puteare tute lăeţle a mul'àril'eĭ a doaua, ma tu màrḑine, nu putù s-cama aravdă şi cu dureare ḑîse:

(1) **Neniţescu**: *De la Românii din Turcia Europeană*, Bucureşti, 1895, p. 288 sq. Povestea este scrisă în dialectul Daco-Român şi este tradusă aci de noi în Aromâneşte.

Aì! aì! Lì'ndură lae s-ti faţì!
Ş-pi tu călpitura (cărpitură) di uşe s-fuḍì!
Mine treï aṅì ti un zbor nu griï....
ş-tine troară cu zăvonlu pi faţă
Nk'isìşì să zburăşti şi agră s-ti porţì?

Cîndu aşiţe ḍîţeà şi blăstimà prota mul'are, na, di-nă-oară mul'area lantă s-prifeaţe lì'ndură-lae şi zburî'nduluï prit cărpitura di uşe, acăţă să sùsk'ìră şi să zg'ilească ca un puïl'u tră picatlu ţe-aveà faptă ca mul'are (1).

## 104. Vimtul, Ḍerlu şi Soarle.

Ună oară ună feată triţeà pritu nă livade.

Erà cître la mărḍinea primăveărăl'eï. Sum aumbrata unùï nuc, ţe s-aflà pri mărḍinea di cale pr-ïu imnà nîsă, şideà trei nicunuscùţï. Unlu erà vimtul, alantu ḍerlu ş-alantu soarle. Feata treaţe pri ningă nîşï şi lă da «buna-ḍuă» cu aeste zboare:

— Bună-ḍuă a unùï di voï treïl'i.

Şi-ş imnă calea.

Vimtul, ḍerlu şi soarle acăţară să si ncače, ḍîcîndaluï tuţï, că a luï l'-are dată feata buna-ḍuă. Cama tru mărḍine, viḍîndaluï, că nu pot s-u scoată n-cale, s-mintuiră, că aţèl cama bun lucru ţe-aŭ tră fàţire easte s-alagă după nîsă, s-o-ağungă şi s-u ntreabă a cure di nîşï l'-are dată bună-ḍua.

Zborlu ḍîc şi nk'isescu calea.

— A cure di noï treïl'i l'-aï dată bună-ḍua? u ntribară.

— A ma bunluï..., ḍîse nîsă.

— Ş-care-ï ma bunlu?... u ntribară.

— Vimtul... lă turnă nîsă zborlu.

— Stăï atumţea, lea piruşană, ḍîse soarle, nu va s-vînă veara? Am s-ti dugurescu ahîntu, că va ţă si tuk'ască carnea dipri tine, cum s-tuk'aşte umtul pri foc.

— Te-arîḍï, soare, l'-ḍîse feata; poţï s-me-arḍî cît ţ-u vrearea, maşï vimtul voï s-me-avreaḍă.

(1) I. Neniţescu: *De la Românii din Turcia Europeană*, 1895, p. 536 Textul este scris în limba română literară —afară de versuri, cari sunt scrise pe Aromâneşte — după care a fost tradus aromâneşte.

— Am cîndu va z-vînă earna, ḑîse atumţea ḑerlu, va z-daŭ nă arcoare, că, ş-k'ètrile va s-creapă.

— Fă arcoare tine, aùş, cîtă vreĭ, maşĭ vimtul s-nu mi suflă.

Avḑîndaluĭ aeste mintuite zboare, şamişdol'i s-aplicară şi-l' urară: *ḑua-bună* (1).

## 105. Ursu-g'anĭ.

Erà ună oară ş-un k'irò un preftu şi si nsură, mutrìţĭ tora, cu nă ursă. Aclò l-băgă şutlu din vale. Carí u feaţe muşuteaţa estă, nu tricù multu psîn ş-amintă un fičòr, ğumitate om, ğumitate ursu. Va-l' ḑîţĭ, că ma multu pri ursu ş-o-aduţeà ca di pri om. L-pătiḑă şi-l' băgă numa G'anĭ. G'ine ma soţl'i ş-tuţĭ cîţĭ îl videà, l'-băgară parasuma Ursu-g'anĭ. Ş-Ursu-g'anĭ l'-armase tră totna.

Aţèl Ursu-g'anĭ erà semnu! Mîcà cîte doàŭă čireapurĭ di pîne n-ḑuă şi tut nu-s săturà. Tată-su erà avùt, ma pri mîcarea h'il'-suĭ, acăţă să si scadă ḑuă di ḑuă. Viḑù, că n-cap nu si scoate cu h'il'lu aestu, mutrì s-lo-arug'aḑă ĭu-va, s-l'-află vîră lucru, ma carĭ îl loa? Maşĭ tră pîne s-lu dădeàĭ, şi tut nu ţî-l apruk'à vîrnă; că de, nu vreaĭ poată s-ul hărnească. Mintuì, mintuì părìntile şi-l' ḑîse nă ḑuă di la Dumniḑăŭ:

— H'il'u, veḑĭ, că s-nu-ţĭ h'ibă di ocl'u, h'iĭ sînătòs, aĭ òrixe tră mîcare, ma estă nu va ţînă multu. Noĭ paràḑĭ no-avèm, s-mutreşti s-te-acàţĭ di vîră lucru, că h'iĭ, vru Dumniḑăŭcuğàmite-fičòr.

— Tată, ndreptu greşti. Paràḑĭ no-aĭ tora, am di totna no-avùşĭ.

— De, h'il'u, şi aţèl' ţe-l' avùĭ, ńi-l' loară tu k'irolu a cap-di cîńlor, cîndu călcară loclu aestu.

Aeste erà minčùńĭ, ma vru di li ḑîse preftul, naca-l pinḑe aţèl c-un čor, să z-ducă h'il'-su la cap-di-cîńl'i, tra s-nu s-toarnă a doara şi cu aestă să-l' si l'a furtia dipri sk'inare.

Ahî't vrea Ursu-g'anĭ. N-tribă tată-su, ţe erà aţèl' cap-di-cîńĭ?

(1) Bagav, *Cartea de Alégere*, p. 121, Bucureştĭ 1887.

Tată-su, l'-ḑîse, că erà nîşte agru-oamińĭ, ţe călcară lòcurle aeste, tăl'ară, vătămară, aspàrsiră lume multă şi dispul'ară tuţĭ avuţl'i, di plînḑeà h'il'i tu pîntica mumînlor di jalea ş-dipirarea, ţe s-făţeà.

Al Ursu-g'anĭ l'i si mută perlu di turbare, avḑî'ndaluĭ aestă.

— Tată, ḑîse, va s-mi duc s-ńi misùr boea cu cap-di-cîńl'i. Ma s-ńĭ-adàrĭ nă veargă di h'er, groasă cît braţlu şi s-ńi daĭ 50 di mule sînătoase, să ncarcu avearea-lă, că ńĭ-u băgàĭ tu minte s-l'-astingu.

Tată-su aestă aştiptà, să se ascapă di nîs, s-nu-l aïbă furtie priste cap ḑua tută. L'i ndreapse 50 di mule şi-l' adră ş-nă čumagă di h'er groasă cît braţlu. G'ine ma cît u lo čumaga tu mînă Ursu-g'anĭ ş-o-anduplică năθeamă, pac! feaţe. Tată-su l'-adră altă groasă cît pulpa di čor. Ş-aestă cum o-anduplică Ursu-g'ańĭ, s-frîmseună-ş-unà. Atumţea l'-adără una di čulik'e groasă cît truplu, ţe s-anduplică ma nu s-frînḑeà. Ahtare čumagă căftà şi Ursu-g'anĭ.

Ş-acşiţe Ursu-g'anĭ şi ncălică nă mulă şi nk'isì cu cărvanea tu loclu a cap-di-cîńlor.

Tricù la nă hoară pri la un h'iràr.

— Iu oară bună, ğone, lu ntribă h'irarlu?

— Mi duc la cap-di-cîńĭ s-lă l'aŭ părazl'i a tată-ńuĭ.

L'-ḑîse h'irarlu:

— Carĭ si poţĭ s-frînḑi h'erlu aestu, acşì va lă u poţĭ a cap-di-cîńlor.

H'erlu aţèl erà nă grendă. Di treĭ ańĭ o-aduse h'irarlu şi nu puteà s-u mină dit loc, tra s-u lucreaḑă. Ursu-g'anĭ u mută c-una mînă, o-andùplică şi cumătiče, cumătiče ţ-u faţe.

L'i zgărlì ocl'il' h'irarlu, viḑî'ndaluĭ aestă, di ţ-ampăreà că va s-ti bea. H'irarlu vru s-lu ţînă la nîs, ma Ursu-g'anĭ ş-aveà scupolu.

După ţe vḑi de-aclò, ağumse la nă moaşe. Moaşa lu ntribă:

— Iu oară bună, ğone?

— La cap-di-cîńl'i, mae!

— Am ţe s-adàrĭ aclò?

— Va s-mi duc s-l'aŭ parazl'i a tată-ńuĭ.

Moaşa l'-ḑîse:

— Toarnă-te, h'il'ŭ, că va-ţĭ k'erḑi ńàtile; ahî'ţĭ văsil'àţĭ,

ş-ahî'ţî amirâţî şi ğońî-alepţî, ţe z-dùsirâ, nu putură s-adară ţivà şi ş-alăsară oàsile acloţe ş-tine un singur vaĭ adârî?

Ursu-g'anî no-ascultă di vîrnu, ma ş-trapse calea.

N-cale astăl'è un čiripàr. Aestu lu ntribă, ĭu z-duţe, şi nîs aspuse, ţe cură. Il' ḑîse čiriparlu:

— Carî s-poţî s-mîţî şase čireapurî di pîne şi z-beaĭ şase buţî di vîn, acşì vaĭ adârî lucru.

L-u intră a pîńlor Ursu-g'anî ca un l'uftă, glap-glup, glap-glup! li glăpuì pîn di ună şase čireapurî di pîńî. Li bagă năinte şi buţle, cu un vin dulţe ş-arôş, şi ţuc-ţuc! li ţucuì tute di no-alăsă k'ìcută tră nişane!

— E! gri nîs, pîne altă easte? Vin altu avèţî?

— Di mumă h'ìĭ faptu, ğone, ḑîse čiriparlu. Du-te, că tine va lă vińî di hak'e a cap-di-cîńlor.

Ş-trapse nîpòî calea Ursu-g'anî ş-ağumse la pălatea cap-di-cîńlor. Aeşti, cum îl viḑură, acăţară s-arsară şi z-ğoacă pri un čor, că lă vine un mizè tră mîcare. Şi ĭu-ha, s-aurńiră pri nîs, s-lu bea di vîŭ!

— Nîpòî, cîńî! lă greaşte Ursu-g'anî.

El' ţivà! Z-duţeà ca vimtul pri nîs analtu. Carî viḑù acşì Ursu-g'anî, discălică şi cara sălg'aşte čumaga di h'er, dişl'i îl' culcă m-pade. U sălg'aşte ningă nă oară, no-alăsă puîl'ŭ di cap-di-cîne.

Intră Ursu-g'anî apoea tu pălate, ma aoaţe erà maşî auşl'i şi fičuriţl'i. De aeşti nu l'-erà frică a luî. Cu nă baţă ḑaţe arucuteà m-pade. Cara-l' vătămă tuţî, lo cl'eîle, dişcl'ise şi ncărcă tută avearea adunată di cap-di-cîneańî pri 50 di mule şi o-aduse acasă.

Preftul, cîndu-l viḑù, ş-feaţe cruţea: el nu se-aştiptà s-lu veadă altă oară cu ocl'il'. Ma cara-l viḑù ncărcàt di groşî, acăţă s-ğoacă di harauă prî-un čor. La tuţî cîţî vineà să-l veadă, lă dădeà cîte un pulmu di flurìĭ.

Om di om, ağumse numa-al Ursu-g'anî pînă la văsil'elu. Pitricù văsil'elu s-lo-acl'amă, s-cupăsească pînă la pălate. G'ine ma Ursu-g'anî aveà cap di grij şi cîndu u băgà tu greaoa, vrea a luî să s-facă. De aţeà-l' ḑîse a pitricutluî di văsil'è:

— Du-te şi ḑî-l' multe ncl'inăčùnî a domnu-tuî, că, ma doare s-mi veadă, casa mea dişcl'isă-î ş-tră bun ş-tr-arău.

Viḑîndaluĭ acşiţe văsil'elu, s-feaţe cama ńic şi duse. Apoea cara s-cunuscură ş-ligară uspiţăl'e, l'-ḑîse văsil'elu :

— Ahtare om cu semnu prinde s-vînă tu hoara mea, z-bîneaḑă ningă văsil'è, tra s-da mîna de-ağutòr la văsilie.

Ursu-g'anĭ o-alăsă spinḑurată luguria şi ḑîse:

— Cum vaĭ ḑîcă tată-ńu, acşiţe vaĭ adàr.

Preftul nu ḑîse «nu» şi Ursu-g'anĭ trapse dadùn cu văsil'elu. Tamàm cît ağùmsiră tu hoara văsilk'ască, lă vîne hăbare, că Amirălu-Laĭu lă călcă loclu ş-mută polim.

Şi zburî' văsil'elu cu Ursu-g'anĭ, ţe s-adară.

— Nu te-aspare, ḑîse Ursu-g'anĭ, alasă-l lùcrulu pri mine.

Acşì, Ursu-G'anĭ lă pitricù hăbare, i să s-tragă nîpòĭ i să s-pridă, i tu guvă di şarpe să s-ascundă, că loclu nu va l'i ncapă. Amirălu-Laĭu ş-arîse cu oàmiń'l'i al Ursu-G'anĭ. Şi niţi vrură s-facă ţivà di cîte lă dimîndă Ursu-g'anì.

Pitricù ninga nă oară s-lă ḑîcă s-tragă mînă, că Ursu-g'anĭ easte anàmisa, di va z-ğoacă aţèl c-un čor. Nîşĭ ? ş-mutreà hăvălu şi k'efea. Atumţea s-nărăì Ursu-g'anĭ, di-l' si zbărlì perlu şi cara s-aurńì ; no-aştiptă ni oaste, ni ţivà. No-aveà anang'e nîs de-ağutòr. Amirălu-Laĭu cîndu viḑù, că vîne un singur să z-bată, nu puteà să-şĭ ţînă îl'ile de-arîsute. G'ine ma, arî'sutle l'i si feàţiră plîngute ma napòĭ. Nu k'are k'irò Ursu-g'anĭ şi astraḑe vearga di h'er nă oară. Dişl'i di oamińĭ al Amiră-Laĭu îl' culcă m-pade ca ţivà sk'icurĭ, cîndu traḑĭ ðirpanea. O-astraḑe ningă nă oară, čor di om nu ţi-armase mprostu. Fuḑeà Amirălu-Laĭu ca andornic di fricà.

Acşì, tră năθeàm di oară biţì lumta şi Ursu-g'anĭ ş-lo vearga din anùmirea şi s-turnà cîtră acasă. N-cale, aclò îu triţeà prit pădure, află un om ţe frînḑeà neraţi (?)

— Ğone om, h'iĭ, îl' ḑîse Ursu-g'anĭ.

— Ţe ğone! ğuneaţă ş-aestă? Ğuneaţă z-ḑîţì al Ursu-g'anĭ, ţe s-alumtă cu cap-di-cîneańl'i ş-lă lo tuţĭ groşl'i.

— Am îo h'iŭ Ursu-'ganĭ.

— Nu mi vreĭ ş-mine cu tine?

— Ti voĭ! şi-l lo cu nîs.

Ma nclo află un om, ţe s-ağucà cu bizbìl'ile di nă sută dĭucàţĭ una, cum te-ağòţĭ tine cu abeàlile. Le-arcà nsus di nu li videàĭ tu niòr şi le-aştiptà tu mînă. Ursu-g'anĭ, ma-l viḑù, zgărlì ocl'il' di čudie şi ḑîse:

— S-nu-ţĭ h'ibă di ocl'u, ğone h'iĭ!

— Ţe ğone, crişt̆ine? ğuneaţă ş-aestă? Ğuneaţă z-ḑîţĭ al Ursu-g'anĭ, ţe s-alumtă cu cap-di-cîneańl'i ş-lă lo tuţĭ groşl'i!

— Am ĭo h'iŭ Ursu-g'anĭ.

— Nu mi l'aĭ ş-mine cu tine?

— Ti l'aŭ. Numa ta?

— Ińĭ ḑîc ş-ańia Alumtă-K'etre.

Pădurea erà mare şi greauă şi vrea zore s-u străbată. Ḑua acăţară nîşte agru-căpri, băgară căldarea pri foc şi-l' ḑîsiră al *Alumtă-K'etre* s-aveagl'e şi s-adară mîcarea, s-o-află measa băgată tu turnată. Ursu-g'anĭ şi Frînḑe-neraţe tràpsiră nîpòĭ l-avinare.

Cum h'irbeà carnea tu căldare, na, vine un drac din vale, t›arnă căldarea şi glăp-glăp, mîcă carnea tută, di nu ţ-alăsă niţi cumătiče. Alumtă-K'etre l-viḑù, ma l'-fu frică, s-l'i grească, ţe adàrĭ aţia. Carĭ s-adră fuşek'i draclu, feaţe nă culutumbă şi niviḑùt s-feaţe.

Tora Alumtă-K'etre ţe s-facă? Mutreaşte căldarea, vilie! O-alimse draclu, di nu vrea altă lare. Fuga nîs tu pădure, pre-aoà, pre-aclò, află un ţerbu vătămàt, îl lo şi-l băgă tu căldare, tra s-lu h arbă. Nu tricù puţînă oară şi s-turnară şi soţl'i de-avinare. Scoàsiră mîcarea pri measă nih'artă, tălăită, ca luplu s-u mîcă! Mîcară l'ùfteańl'i, ma tut ḑîţeà, că ţe ańurḑeaşte acşì, că ţe-ĭ lae, că ţe-ĭ crudă, că ţe-are voahă, că ţe nu se-ascàpită. Cu ḑîca ş-glăpuirea, u feàţiră g'ine, ma nu-l' arisì.

Ḑua lantă armase la călivă s-adară mîcarea Frînḑe-neraţe. Ş-aestu păţĭ' tut aţeale şi nu-l' ţînù curdeaoa, să se-acaţă cu daraclu şi s-nu-l' da mîcarea. Tut acşiţe ş-nîs află un gumàr psoh'u, îl băgă tu căldare şi cîndu s-turnară ananţî di l-avinare mîcară, ma-l' mîcă ma multu, ahtare mîcare tră nivideare erà. Ḑî-l', carne du gumàr, ş-ağunḑe!

Anantă ḑuă armase Ursu-g'anĭ la călivă. Dol'i ananţî dùsiră avinare. No-acăţă foclu g'ine şi nu băgă s-h'arbă mîcarea de-a muşàtaluĭ şi hop! arsare draclu dit culcùş-l'i, faţe nă culutumbă şi na-l, că traḑe, cum ş-erà nviţàt, la căldare. Cît lo z-bagă mîna pri căldare, s-u toarnă şi vap! l'-are unà Ursu-g'anĭ cu vearga di h'er, di l'-u sică.

— Iu te afli aoà, di baḑĭ mîna, fără să ntreg'? şi lu nčupă

di tufă, îl şuţă nă oară tu vimtu şi si ndriḑeà s-lu plăscînească di pade, tra si-l' creapă h'area.

Triscatăratlu li umplù zmeànile di frică şi acăţă s-plîngă şi s-lu părăcălsească pri Ursu-g'anĭ, să-l l'artă, că va l'-aspună, ĭu se-află ḑînile surărĭ, muşate, cum nu s-află alte n-lume.

Ursu-g'anĭ l-gădilică, cîndu avḑi', că-ĭ zborlu di feate. Aveà ağumtă ş-nîs tu ańĭ şi lo-ariseà ocl'il' lăĭ. Nu-l asparse. Il ligă pravatòs di un cuţur şi arcă prisuprà tîmbarea. Vîńirà şi soţl'i de-avinare şi mîcară ş-tuţi ḑîsiră, că Ursu-g'anĭ easte cama mastur tu adrarea mîcăril'eĭ. Ursu-g'anĭ nu ḑîse ţivà, ma-l' pitricù s-l'-aducă tîmbarea, că l'-easte c-arcoare. Cît tràpsiră tîmbarea şi deàdiră cu ocl'il' di zarzavùlĭ, acăţară s-aurlă şi s-treàmbură di frică, ca pirpiruna.

— Tr-aestă nu se-adrà bună mîcare, oàspiţl'i a mel', lă ḑîse Ursu-g'anĭ.

Apoea lo draclu di ureacl'e, s-l'i spună, ĭu suntu ḑî'nele. Erà la nă pigade (puţ.) Arucară treĭl'i şcurtiţa, a cuĭ vaĭ cadă, z-dipună nauntru si scoată feàtile. Il' căḑù al Ursu-g'anĭ. Lu spinḑurară şi gîr-gîr, gîr-gîr, ağumse Ursu-g'anĭ ng'os. Aoà ţe s-ţă veadă ocl'il'?

Nă pălate tută de-amàlamă pr-ĭu ti şuţàĭ. Erà casa draculĭ şi feàtile le-aveà arăk'ită nîs şi adusă aoà. Cîtu-l viḑură surărle lu ntribară:

— Cum cutiḑàşĭ, ğone-aleptu, s-ţă baḑĭ caplu tu tastru şi s-intri aoaţe. Nu ştiĭ, că aoaţe dumneaşte draclu?

— Di drac nu ńĭ-u frică ańia, că-ńĭ ḑîc Ursu-g'anĭ, ma drac di tuţĭ draţl'i, ma ndriḑeţĭ-vă s-işim tu lume.

Feàtile avḑà şi nu pistipseà. Nîse di multu ş-loară curàtile, tra s-veadă lume. No-aştiptară ḑîcă adoară. Si scularà şi-ş loară ţe-aveà tră loare şi ună cîte ună li tràpsiră nsus Frînḑeneraţe cu Alumtă-K'etre.

Cîndu vińe oara s-arucă funea tra si scoată ş-pri Ursu-g'anĭ, aeşti, aoà fac soţl'i. Lo-alăsară aclò, să s-moal'e ca nîs ţe nu va. Fucarălu di Ursu-g'anĭ nu ştea, ţe s-adară. Alagă t-un udă, alagă to-alantu, deade di nă glăvănie. Mută scîndura şi cîndu mutreaşte tu ţilàr veade doĭ birbèţĭ: unlu laĭu, alantu albu. Şade tora şi s-mindueaşte: z-dipună i s-nu dipună? Dipuse.

Aţèl' birbèţi l'-aveà draclu tră lùcrulu aestu. Cîndu vrea să z-ducă tu lumea din sus, ncălică pri albul, şi, pînă s-ascùk', na ţ-ul ĭu vrea; ş-ma vrea să z-ducă tu lumea lantă din g'os, ncălică birbeclu laĭu.

Ursu-g'anĭ cum îl' dizńirdà, ţe-l' vine să ncàlică pri birbeclu aţèl laĭlu şi di nă oară, canda fuḑì locu sum nîs şi s-află tu lumea din g'os. Căḑù tamàm pri casa unèĭ moaşe. Moaşa s-nărăi ş-işì afoară s-aurlă, carí l'-asparḑe casa. Nîsă ş-o-aveà că-ĭ om arău. Ma cara işì şi viḑù om dit altă lume, lu ntribă:

— Ţe cafţî aoaţe, h'il'u?

Ursu-g'anĭ l'-aspuse tute ună cîte ună, cîte păţî. Erà avursìt multu şi cripà di seate. Il' căftă nă k'icută de-apă, si-ş astingă seatea. L'-aduse moaşa tu nă scafă, ş-aţeà erà alăcită, canda ş-lă draclu cămeaşa nauntru.

— Altă apă no-avèţî, ntribă fičorlu?

— De! laĭ h'il'u! Aoaţe trăḑèm multu di apă. Caθe ḑuă prinde z-dăm cîte un om la lamńe, tra-s sălg'ască àpile tră doaŭă-treĭ orĭ, ma estă nu ţîne multu. Cît biţeaşte lamńa di mîcarea omluĭ ş-nîpòĭ li ţîne àpile. Aoa-ĭ nişane de apă. Na! àstănḑî vińe arada la h'il'a amirăluĭ, s-u mîcă. Cama mare ńila ţ-easte di muşuteaţa l'eĭ, ma ţe s-adărĭ? Al'umtrea moare plasea de-apă. Măratlu de-amiră, cîndu ti mintueşti, ună ş-tută are: aţeà feată, aţeà fičòr, aţeà s-l'i poartă numa.

Ursu-G'anĭ ş-lo vearga di h'er şi nk'isì troară la guva di lamńe. Aoà ţ-află feata de-amiră, ĭu şideà pri un cuţur ş-aştiptà z-vină lamńa, s-u mîcă. Ş-erà feata muşată, cu perlu ca hrisafea. Ş-plînḑeà laea, plînḑeà, di ş-k'ètrile di m-pade l'-plînḑeà ńila. Ursu-g'anĭ îl loară ş-nîs lăcrińle.

— Nu plînḑe, muşata locluĭ, îl' gri nîs, nu plînḑe!

— Ţe s-nu plîngu, ğone-aleptu şi ţe s-nu zg'ilescu cu boaţe: ţe bun me-aşteaptă, tra s-nu plîngu?

— Nu te-aspare, muşată, că nu va s-paţî ţivà. Ştiŭ halea locluĭ, ma fă-ţî ìnima, că lamńa va s-aĭbă s-facă cu mine.

Il' ca vińe niθeamă ìnima la loc a feàtil'eĭ. Ursu-g'anĭ ĭ-băgă caplu pri ḑinucl'ul a feàtil'eĭ, s-lu caftă puţîn în cap şi-l' ḑîse, cum va z-veadă că vine lamńa, s-lu nţapă cu aclu, cara z-doarmă.

Cîtu s-culcă Ursu-g'anĭ, na-ŭ ş-lamńa. Feata di fricà nu lu nţăpă, ma băgă s-plîngă. Nă làcrimă caldă căḑù tamàm

pri frîmtea-l Ursu-g'anĭ. Ursu-g'anĭ si dĭştiptă ş-mutrì di cîtră ĭu vine lamńa. Aestă acăţă să-ş struxească dinţil', cîndu viḑù doĭ în loc di un.

Ună vinită lamńa şi dişcl'ise gura, s-l'i ngl'ită di nă oară. Ţ-aflàşĭ să ngl'iţĭ! Vap! ună cu veargă l'-are Ursu-g'anĭ şi tu loc o alăsă.

— Dă ninga nă oară, gri căţaoa.

— Nă oară mi feaţe mu-mea, l'-u turnă Ursu-g'anĭ.

Carĭ s-o-agudeà ninga nă oară anvià nîpòĭ şi Ursu-g'anĭ nu erà di k'iruţl'i, s-nu li ştibă aesti. Trapse apoea cuţutiĉlu şi-l' tăl'è limba şi ìnima ş-li băgă tu pungàr, să s-află di bun i de-arăŭ. Ş-alăxì nelu cu nelu a feàtil'eĭ de-amiră şi-ş mutrì di cale. Cîndu s-intră cîtră n-hoară, ţe si-l' veadă ocl'il'? Lumea s-pinḑeà, să ncăcà carĭ di carĭ s-umplă cama-gońa vàsile. Nîşĭ ş-o-aveà, că nîpòĭ vaĭ astrăk'ască àpile. Lă grea el s-nu să ncače, că de aoà nculeà àpile va s-cură totna, ma carĭ lo-avḑà.

Na-ŭ şi feata l-amirălu! Aestu, cum u viḑù, acăţă s-u ncače şi s-u vărg'ască, că ş-o-aveà taha, că vḑi di la lamńa.

— Nu mi ncače, tată, gri feata, că ne vḑiĭ, ne ţivà, ma-lamńa u l'irtă Dumniḑălu.

Şi feata ună cîte ună l'-aspuse anarga ş-muşàt cum vińe un ğone-aleptu, cum u viḑù ĭu plînḑeà, cum îl' ḑîse s-nu plîngă, că nîs va s-o-àpără, cum tu coadă trapse ş-u vătămă lamńa ş-cum tute alante.

Amirălu di harauă, ğucà ş-arsăreà prĭ-un čor ca un fičurìc, avḑîndaluĭ aestă. Tu oară scoase zbor, s-lo-află şi s-lo-aducă, tra s-lu facă ḑinire. Trîş cîndu gri aeste zboare, avḑî' un vìftu; fuga deade la lamńe, u bilì şi-l' lo k'alea. Apoea vińe la amirălu şi-l' ḑîse, că nîs u vătămă. Na! ş-k'alea!

— Macă tine, s-ti fac ḑinire, ḑîse amirălu.

Feata ca feată, nu ḑîse ţivà de-arşine, ma plînḑeà ca laea, ca corba.

Ursu-g'anĭ s-turnă di la lamńe nîpòĭ la moaşa şi-l' căftă z-bea apă. Moaşa, ca mul'are moaşe, nu putù să z-ducă s-l'a apă şi no-aveà ţe si-l' da. Il' ḑîse Ursu-g'anĭ, să z-ducă s-l'a di la arîŭ, di la şoput, d-ĭu si-l' va hrisusita, că gurleaḑă àpile. Moaşa ca nu-l' vineà s-pistipsească ahtare čudie. Ş-o-aveà, că ş-arîde cu ea. Cu tut aestă lo poačile ş-ună bucl'iţă

şi duse ntre-apă. Ţe si-l' veadă ocl'il' ? Văzeà àpile di ţĭ-arupeà urècl'ile. Cu tut l'i auşatic, acăţă ş-ea s-arsară prĭ-un čor di harauă. Di un de-alantu avḑĭ moaşa, că un ğonealeptu acşì ş-acşì, u vătămă lamńa ş-amirălu băgă zbor, să z-ducă si-l' da h'il'e-sa nveastă.

Apoea nviţă, că aţèl ğone-aleptu se-află, că duse la amiră şi că la amirălu băgară s-acaţă aloàturle tră numtă. Vińe moaşa hărioasă şi-l' aspune ţe cură ş-al Ursu-g'anĭ.

— Bre cum, feaţe Ursu-g'anĭ, cum se-află ğonle-aleptu, cîndu ĭo no-am hăbare?

— Em, d-ĭu s-aĭ tine hăbare, h'il'u ? D-ĭu s-li ştiĭ tine tute?

— Mae, ĭo u vătămàĭ lamńa şi s-faţe s-nu ştiŭ ?

— Nu ţ-arîde, h'il'ŭ, cu mine; carĭ s-u vătămàĭ tine, tine vrea s-facă ḑìnire amirălu.

Aduk'ì Ursu-g'anĭ, că nîşte cură anàmisa. S-duse ş-el la pălate. La poartă, purtarl'i nu vrea s-lo-alasă. Nîs atumţea îl' l'a dĭ-un čor şi-l' zdupuneaşte di pade, di lă creapă h'area.

S-alnă analtu şi feata de-amiră ma-l viḑù, îl cunuscù, ma cum z-grească tu ahănţî oamińĭ, că-ĭ nîs ? Veḑĭ, atumţea lumea erà glară, aveà arşine, nu erà ca feàtile şi nveàstile de-aḑă.

V̆iftul şideà n-coh'e cu čubuk'a, mare-gros, ca nîs altu vîrnu. Ursu-g'anĭ s-apruk'è şi-l' ḑîse amirăluĭ, că nîs easte ğònilealeptu, ţe u vătămă lamńa. V̆iftul acăţă să grească, că minčùńĭ ḑîţe Ursu-g'anĭ, şi grea:

— Nu veḑĭ k'alea aoà nàparte!

— K'alea ca k'ale, gri Ursu-g'anĭ, am ea mutreà-ŭ are lamńa limbă?

Cîndu disică caplu a làmńil'eĭ, ved că limba-l' lipseaşte.

— Va u mîcară ţivà v́erńi, ḑîse v́iftul.

Atumţea Ursu-g'anĭ scoase limba din pungaàr şi dipu limbă scoase şi ìnima şi-l' scoase ocl'il' a v́îftuluĭ cu nîse.

V̆iftul, fucarălu, armase cu v́iftu mbităt, aruşnàt, di nu ştea ţe z-grească. Sărgl'aşte Ursu-g'anĭ, l-l'a di čor şi lo-arucă nafoară prit firidă, cumăţĭ cumăţĭ îl feaţe.

Amirălu apoea îl' ḑîse s-lu facă ḑìnire. Ursu-g'anĭ lă ḑîse, că nîs nu-ĭ trăt lumea estă, ma carĭ vor s-l'i facă un bun, s-l'i spună, cum poate s-easă tu lumea lantă.

— Noĭ vream s-te-avèm aoaţe, tra s-ti hărisìm, că bunlu

ţe feaţişĭ tine, nu se-acùmpără şi niţi s-plăteaşte vîrnă oară. Ma carĭ ţînĭ multu s-eşĭ tu lumea nantă, nveaţă, ca la nă dipărtare di loc, vaĭ veḑí un mînăstîr aspartu; aclò are cl'éĭ vamande şi nu poate, tra s-li l'a vîrnu. Du-te aclò!

Fičorlu duse aclò şi tamàm dipuse un orńu, ca s-l'a ţivà carne. Aţèl erà puĭl'u di orńu şi ună vulpe vrea l-mîcà, cara s-nu u vătămà fičorlu. Vìńirà ş-orńil' alanţî şi l-aspuse puĭl'-lu cum easte luguria. Aestă vulpe caθe an, veḑí, vineà ş-lă mîcà puìl'i. Lu ntribară orńil', ţe bun caftă di la nîşĭ?

— Z-me-aduţètĭ tu lumea anantă din sus, ḑîse Ursu-g'anĭ.

— Greŭ lucru, nă căftàşĭ, ma cu numa-l Dumniḑăŭ va s-facă ḑî'siră orńil'.

Ş-apoea l'-căftară nu ştiŭ cîtă carne şi nu ştiŭ cîtă apă şi craŭ! craŭ! lo-adùsiră tu lumea din sus. Calea ĭu işì, află un aùş. Lu ntribă auşlu:

— Iu ti duţĭ, h'il'u?

— Iu si-ńĭ veadă ocl'il', ḑîse Ursu-g'anĭ.

— Nu vreĭ z-veḑĭ doauă feate muşate, cum nu s-află alte sti lume. Aŭ treĭ ańĭ ţe arucă tu semnu şi vîră nu poate s-li l'a. Ma vreĭ s-ti duţă ş-tine, prinde si-ţĭ baḑĭ vîră k'ale di om, că acşì nu va ti vor.

— Nu-ĭ ma g'ine, ḑîse Ursu-g'anĭ, s-ti bilescu tine, ţe h'iĭ pap şi să-ţi l'aŭ k'alea, di cît s-l'aŭ altu vîră fičòr ğone pri guşe?

L-bilì dicara, băgă k'ale di om şi duse s-tragă tu semnu. Ună trăḑeare ş-ună agudeare feaţe tu semnu. Apoea ş-lo doàule feate şi carĭ l'-acăţă, Frînḑe-neraţe şi Alumtă-K'etre, un di un čor ş-alantu de-anantu di-l' aduse ună oară divarliga şi-l' astrapse nàparte, unlu acăţă cîtră tu ascăpitata ş-alantu cî-tră tu data soarluĭ.

Feàtile le-aduse acasă. Ună u lo el nveastă ş-alantă u deade a tatu-suĭ, că tut no-aveà.

De-aclò vineàm şi ţĭ-aduţeàm ună păreacl'e di ţărùh', ma cum triţeàm pri la ună bară, avḑîĭ nîscînţă broatiţĭ ţe faţeà:

baca-cà! baca-cà!

A ńia ńi si părù, că suntu haldupeańĭ şi ḑîc:

brac! brac! bràc!

Şi di fricà le-alăsàĭ ş-aoaţe me-aflàĭ.

(Spus de C. Lagara din Băeasă, Epir.)

## 106. Alba şi Furlànĭ.

Tu nă hoară bînà un om mult avùt. Nîs erà cama marle din hoară. Casa luĭ, grădina luĭ, poń'i a luĭ, muşuţţle a luĭ, nu le-aveà vîră. Nă ḑuă, tu misuhore, di zbor-zbor, acăţă cu alţî soţĭ a luĭ, aclò ĭu tăl'à groase, si-ş alavdă mul'area. Un ḑîţeà, că mul'area luĭ easte acşiţe ş-acşiţe, că nu cteaḑă nintră nîs, altu, că a luĭ i nicuk'ră, cum nu s-află n-lume; caθe-un cum îl' vineà şi cum şi ştea. Tu coadă dişcl'ise gura ş-Furlànĭ, c-acşì-l' ḑîţeà, şi gri:

— Tute ca tute, ma mul'are c-a meà nu s-află, cu ţeară s-alàḑĭ: muşată, nicuk'ră ş-mintioasă. Aştirnată apoea, cîtu z-ḑîţĭ.

Atumţea, un k'irùt, un ìnimă lae, arsare şi greaşte:

— Tute bùnile va le-aĭbă Alba ta, maşĭ că da pîne a furlor.

Al Furlànĭ l'i dipuse tut sî'nḑile n-cap, cîndu avḑî' zborlu aestu. Şi ştea nîs tutìputa, cît tińisită easte şi z-vină un măscără, s-mîcă k'etre, îl' vineà, s-plăscînească.

— Nu pistipseşti, laĭ Furlànĭ, că-ĭ acşiţe, cum ḑîc ĭo?

— Nu maşĭ, că nu pistipsescu, ma h'im sigur, că mîţĭ k'etre, că ńĭ-u ştiŭ tutìputa. Maşĭ lăeaţa şi draclu dit ìnimă ti faţe s-u zburăşti şi si scoţĭ foc din gură!

— Io me-acàţ stih'imă, că mul'ari-ta se-arîde, ḑîse laĭlu ş-corbul.

Furlànĭ se-acăţă stih'imă. Ţe lă fu acăţătura? Macă poate măscărălu a hoărăl'eĭ, si-l' l'a oara ali Albi, s-amintă nă ču-flik'e; cara s-nu poată, să-l' tal'e caplu.

După aestă măscărălu si scoală şi z-duţe la nă moaşe, de-aţeale ţe ţîn àpile. El îl' ḑîţe a moàşil'eĭ acăţătura cu Furlànĭ şi-l' caftă mintea, cum s-facă s-lu scoată lùcurlu n-cap. Il tăxì groşĭ mulţĭ ali moaşe, cara s-adară ţivà.

Ma naintea duse moaşa, z-veadă ţe mintueaşte Alba. Aestă, cît arcà vîră zbor di diparte, ţe nu erà n-cale şi acăţà s-ti mutreascà cu àgril', că ş-erà mul'area di bùnile şi de-aştirnàtile, nu-ş erà di lişoările şi di mul'erle neaştirnate. Ş-erà nicuk'ră di pròtile. Vaĭ ḑîţĭ, cum prinde s-h'ibă nă mul'are.

Cara viḑù muşica, că nu s-faţe lucru, cu arîderle ş-cu turnarea mìntil'eĭ, s-turnă şi-l' ḑîse a măscărăluĭ a hoărăl'eĭ:

— Aestă-ĭ mul'are cu mintea tu loc. Si-l' faţĭ ţivà nu poţĭ vîrnă-oară, nu mine s-pitrèţĭ, ma patru-sute ca mine. Maşĭ unà putèm s-făţèm: s-ti bag tu nă sinduk'e cu nă guvă, s-te-adùc acloţe şi cara s-h'iĭ dişteptu, va l'-u furĭ oara.

Măscărălu a hoàrăl'eĭ arsărì pîn di tăvane, cîndu avḑî' drăcuria moàşil'eĭ, ahîntu s-hărisì. Il lo moaşa, l-băgă tu sinduk'e şi z-duse la Alba.

— H'il'a mea, l'-ḑîse, îńĭ vińe hăbare di la h'il'i-mea, (s-ţem dim Pirvole), că nu poate şi vińŭ s-alàs pîn tu turnată sinduk'a cu asimcàḑĭ la tine; nu ńĭ-u vreĭ?

— Alas-u, mae, ḑîse Alba.

Şi o-alăsă moaşa. Dipu prînḑu, ca tră mirinde, Alba scoase oara di guşe şi u băgă pri sinduk'e. Măscărălu a hoàrăl'eĭ u trapse cu un cărlìg şi- u lo tu sinduk'e, fără s-aduk'ască niţi draclu. Adoàoazĭ vińe moaşa şi-ş lo sinduk'a nîpòĭ. Măscărălu a hoàrăl'eĭ îl' ḑîse a moàşil'eĭ, că u viḑù gulişană, cîndu z-dizvişteà z-doarmă, ş-cum îl' fură oara. De-acloţe trapse tu misuhore, apoea cl'amă di nă màrḑine pri Furlànĭ şi-l' ḑîţe:

— E, ţe ḑîţĭ? ţińĭ ninga, că mul'ari-ta easte apă di liturg'ie ş-că nu s-aride.

— Pînă s-nu ved semnul, ţîn cum ţîn la mine, ḑîse Furlànĭ.

Atumţea măscărălu a hoàrăl'eĭ scoate şi-l' aspune oara.

— Va u furàşĭ, gri Furlànĭ. Nu-ĭ semnu ţe s-mi umplă aestu.

Atumţea măscărălu a măscăraţlor l'-aspuse ţe seamne are pri nîsă. S-cl'amă, că taha u băşè.

Măratlu di Furlànĭ, cu curşumea s-trăḑeàĭ pri nîs, sînḑe nu k'icà, ahîntu greŭ îl' vińe. Ma tăcù, no-avù ţe z-ḑicà. Scoase şi-l' deade čuflik'a şi s-turnă acasă aruşnàt, di lu ngrupà loclu. Cum ağumse acasă, îl' ḑîse a mul'ari-saĭ, să se nveascà, că va s-easă a priinmare. Mul'area troară si n-dreapse. Ningă hoara lor avea nă baltă. Şi calea Furlànĭ îl' ḑiţeà, că va z-ducă nàparte di baltă. Intrară tu varcă şi nk'isiră şi cîndu ağùmsiră tu màrḑinea anantă, dipuse ma naintea Alba ş-cîndu lo z-dipună ş-Furlànĭ pinḑe nă oară pravatòs cu lupata di màrḑine şi l'-u deade cîtră tu baltă, să s-toarnă nîpòĭ. A luĭ îl' fu ńilă s-u neacă, de-aţeà o-alăsă sìngură tu irńie, s-află cum feaţe, cu tut că nu ş-aveà niţi un stepsu, cu tut că ş-earà curată ca Stămăria.

Strigă, zg'ilì mărata ş-curbişana di Albă: bărbate, ĭu me-

alàşĭ, bărbate ţe-ţi feču, di nu-ńĭ aspùńĭ? Aestu necă ş-turnă caplu cîtră nîpòĭ.

Erà to-ascăpitata soarluĭ. Ma nclò, tră ńila l'eĭ şi tră căsmetea l'eĭ, astăl'è un picuràr.

— Picurare, picurare, gri nîsă, la tine ş-la Dumniḑă, na fluriile, di di guşe şi strànńile a meale, si-ńĭ daĭ strànńile a tale ş-unä cumată di pîne cît tr-astă-seară.

Picurarlu, ìnimă bună, u ascultă şi feaţe cum vru nîsă. Alba, faptă picuràr, trapse de-aclò, ĭu si-l' veadă ocl'il' ş-ĭu s-u scoată čoarle. Cara ntunică g'ine, ea se-alnă pri un àrbure fundutòs s-treacă noaptea. Aclò, sum àrburle aţèl erà lujarlu a treĭlor draţĭ. Seara, cîtră ńaḑă-nopţî, cîndu acăţà s-cîntă cucoţl'i, vìneà treĭl'i draţĭ aoaţe şi-ş aspuneà drăcuriile, ţe-aveà faptă ḑua tută. Aţèl ma ńiclu ḑîse:

— Anḑî ĭo feču greaŭă lugurie : urg'ìĭ amirălu.

— Ţe mare lucru feaţişĭ tine, îl' ḑîse marle. Aestă nu-ĭ ţivà. Urg'irea estă z-vìndică troară; îl' traḑĭ treĭ orĭ cu frînḑa aiştùĭ àrbure şi videala l'-vine tu minùt. No-adràşĭ ţivà, l' ḑîse şi-l' trapse nă baţă cărţînoasă, tra s-adară altă oară cama mare lăeaţă.

Anantu di mese ḑîse:

— Io asparşu nă moară, moara al L'ocă, s[ḑî]ţem.

— Ş-tine lucru mare nu feaţişĭ. Cu nă mînată di arină, arucată, vine zborlu, lîngă cànale, se-astupă avlak'lu şi moara lucreaḑă diznòŭ.

Şi vap! l'-are ş-a luĭ nă baţă cărţînoasă.

— Am tine, am tine, şute, ţe urbarea-ţĭ feaţişĭ, griră dol'i draţĭ cama ńiţĭ. Ea z-vidèm!

— E, fičòrĭ, ascultàţĭ z-vă ḑîc, ţe am faptă ĭo: Avèţĭ avḑîtă di Furlànĭ şi di curata Albă, mul'ari-sa? Na ţe feču. Şi bagă zarzavùlĭ şi lă aspune, cum îl pimse pri Furlànĭ tu misuhore, să se-acaţă stih'imă cu un măscără a măscăraţlor, cum aestu duse la moaşa, cum moaşa-l băgă tu sinduk'e şi tute alanteună diună.

Alba le-avḑà tute dipri àrbure ş-niţi cărliḑà, s-nu u l'a di hăbare draţl'i. Dimineaţa, carĭ fuḑiră draţl'i, adună nîsă frînḑă de-àrburle aţèl, lo arina scoasă di drac di la avlak'lu di moară şi nki'sì la moară. Aclò murarl'i tot s-pidipseà şi lucru no-adrà.

— Nu vă pidipsìţî, criştìńî, că di ğaba .Maşî îo l'i ştiŭ sfina.

— Cum? poţî, tine spîne şi staî cu mîńle n-sin? No-aî ńilă di noî cum nă pidipsìm ş-nă vătămăm de-aèrî ahtare oară?

— Vă u ndreg moara, ma s-me-aduţètţi apoea la amirălu, gri spînlu.

— Niţi zbor nu ncape, că te-aduţèm. Ţe mare lucru easte, noî nă o-aveàm s-nu cafţî ţîvà groşî mulţî, ma lucru lişòr, s-faţe.

Alba arcă arina tu loclu ţe prindeà şi moara şi nk'isì ca di totna.

— S-ńirară murarl'i di ştiutlu spîn! Cu nă mînată de arină s-u nk'isească moara. Tr-apurie!

Apoea duse la amirălu. Aclò erà adunàţî vatri dit pàtrule mărğiń a locluî şi vîră nu puteà si-l' da cale a lîngoàril'eî. Nîs acăţă si grească pri sun casa amirăluî:

— Aî vatru, vatru! vatru di ocl'i, vatru di ocl'i!

Amirălu avğî' şi lă ğîse s-lo-acl'amă z-veadă, ţe ştie. Ananţî vaţrî, cu capèlile pîn di tăvane, cîndu-l viğură, un picurăr spîn, acăţară să-şî arîdă di nîs şi z-ğîcă, ţe să ştibă k'irutlu aestu di la oî! La mandră ş-la căşare el, nu la vitrăţîl'e!

G'ine ma k'irutlu nîşte ştea. Taha s-apruk'è di amiră, l-mutrî tu ocl'i, cum fac vàţărl'i, lu ntribă, l-băgă să scoată limba ş-alte multe. Tu coadă ğîse, că el poate s-lu vìndică amirălu di ocl'i.

— Mutreà g'ine, griră vàţărl'i ananţî, s-nu-l faţî cama laîu, c-apoea nipărtică lae va ti mîcă. Amiră easte aestu.

— Ţe ţ-u căftarea? gri amirălu.

— Nu voî ţivà si-ńî daî, maşî doaŭă lucre: carî s-ti vindic, s-me-alàşî s-lă ncalţu cîte nă pètală la cur a vàţărlor aiştòr, cu capèlile pînă nsus, ţe ş-arîd di mine, şi s-mi faţî păşè tu atare hoară, — s-cl'amă: tu hoară l'eî.

Lucru ţe s-faţe gri amirălu.

Vàţărl'i ananţî s-lişinà de-arîsute!

Dî-ună oară, trapse frînğa dit tastru. Tuţî vàţărl'i ğîţeà, că va-l urg'ască cam-arău, ma no-apucară z-grească şi cît îl' trapse treî orî şi amirălu viğù cama g'ine dì prota.

L'-acaţă spînlu vàţărl'i, ţe ş-arîsiră di nîs ş-un cîte un lă ncalţă pètala la cur, tra s-o-aducă aminte. Apoea ş-lo semnul di păşè, groşî cîţî vru şi oaste şi nk'isì n-hoară-l'.

Ună ağumtă aoaţe şi intră tu pîne-l', ntribă lumea, ţe ştiŭ di un om Furlànĭ.

— De! l'-ḑî'siră oàmiń'i, nă hale greauă l' căḑù pri cap. Acşì ş-acşì se-acăţă nă ḑuă stih'imă c-un altu, că taha mul'ari-sa Alba nu poate s-o-arîdă vîrnă. Cum o-aduse draclu, că Eva tut Evă, aclò nu fum z-vidèm, ma nu ş-erà di mul'erle ligate la cap. Ţe-ĭ alih'a di tute aeste, un Dumniḑăŭ ştie. G'ine ma Furlànĭ îş k'irù čuflik'a ş-mul'area ş-ağumse s-ţeară.

Alba, adràt păşè, dimîndă, si-l' grească ş-al Furlànĭ ş-a măscărăluĭ a hoàrăl'eĭ, mare-gros tora, om co-aveare. Carĭ l'-adùsiră dol'i şi-l' griră ş-ali moaşe şi s-adunară lume, di merlu s-arcàĭ, nu cădeà m-pade, gri Alba:

— Ea spune, tine — cum îl' ḑîţeà a măscărăluĭ — cum vă fu acăţătura?

Aestu băgă se-aspună minčùnĭ, cum şi ştea. Atumţea Alba ntribă ş-moaşa. Ş-aestă tut minčună aspuneà. Trapse apoea Alba căčula din cap şi alăsă si-l' cadă perča:

— Io h'iŭ, cîne ş-căţaŭă, Alba, nveasta-l Furlànĭ. Tine tealavḑî, că mi băgàşĭ tu mînă? Tora si aspùńĭ alih'a, că-ţĭ tal'ŭ caplu.

Măscărălu a hoàrăl'eĭ acăţă s-adară guvojdi di fricà şi trimburà ca vearga. Moaşa cît nu ngl'iţă di frică.

N-o avură ţe s-facă şi aspùsiră lăeaţa, cum se-ascumse tu sinduk'e, cum îl' fură oara, cum-îl' viḑù seàmnile, cîndu z-dizviştea, tute.

— Avḑî, tine bărbate, ţe mi loaşĭ fără s-mi ğudiţĭ şi mcadusişĭ la k'irire?

Măratlu di Furlànĭ ţe z-ḑîcă? Tăţeà şi ascultà şi nu-l' vineà s-pistipsească: vis easte? alih'a easte?

Aţumţea Alba lo-acaţă pri măscărălu şi-l leagă di moaşa şi carĭ lă da nă arucutire ca di la Sutira, pînă s-ağungă la arîŭ cumătiče di cumătiče no-armàsiră.

Ş-apoea dipuse nîsă di pri pînea di păşè ş-intră bărbatu-su, ca cum erà cama unḑită.

(Spus de Culuşlu al Cealera, Avela, Epir.)

## 107. Ţerbul de-amàlamă.

Ună oară eară un amiră. Tu hoara ţe şideà amirălu erà un avùt. Aestu erà ahî't avùt, s-(ḑî)ţem ca di ḑaţe orĭ ma avùt di amirălu. Nu acăţà vîră lucru amirălu, nu făţeà ţivà, fără ntribarea aiştùĭ avùt. Veḑĭ, că-l' tăl'à ş-caplu avutluĭ. Cîte orĭ vrea paràḑĭ, si mprumutà di la el. Nă ḑuă amirălu adră un lucru şi nu lu ntribă. Avutlu s-năirì şi nu ştea cum s-u scoată. El si sculă şi z-duse la amirălu şi-l' ḑîse:

— Că-ţe nu mi ntribàşĭ la lùcrulu aestu?

— C-acşì vruĭ, ḑîse amirălu. Ţe poţĭ si-ńĭ faţì?

— Io ştiŭ, ţe va-ţĭ fac, l'-u turnă aestu.

De-atumţea nîşĭ le-aspàrsiră aloàturle şi nu ş-grea.

Amirălu aveà nă feată. Nîs u ţîneà feata ncl'isă t-un castru. Castrul aestu era adràt tu mesea de-amare. Divarĭiga de-amare avigl'à ask'ere, tra s-nu poată să se-aproak'e vîrnu de feată. Apoea amirălu scoase zbor, c-aţilùĭ va u da feata, carĭ va-l' aducă semnu di la h'il'i-sa. Veḑĭ, că pînă erà pri bùnile cu avutlu, aestu l'-u căftă nveastă ş-amirălu l'-ḑîse tora, că s-nu puteare s-l'-aducă semnu di la feata luĭ dit castru tră 99 di ḑile, să ştibă, că va-l' bea curcubeta apă; ş-carĭ s-aduţeare, a luĭ s-h'ibă tră nveastă.

— G'ine, ḑîse avutlu şi s-duse acasă-l' şi stăteà mintuìt. Nîs aveà un om ţe lu ntribà ş-tră bun ş-tră slab, că di ntribare zńie no-aveà. Il' ḑîse, ţe cură şi-l' căftă s-l'i da vîră minte.

— Aestă nu-ĭ dip ţivà, l'-ḑîse ştiutlu. L'a-ńĭ a ńia 40 di ucàţi di amàlamă şi dă-ńĭ nă ńil' di lire, tra s-fac un ţerbu.

Feaţe avutlu cum lu nviţă omlu a luĭ şi aestu duse la un hrisic şi feaţe un ţerbu, ţe ncăpeà un om ş-aveà loc s-ţînă ş-mîcare tră ma multe ḑile. Ţerbul aveà doauă guviče, d-ĭu omlu puteà z-veadă di nauntru cîtră nafoară, ma nu z-videà din afoară.

Apoea, cara l'-plătì ńil'a di lire a hrìsicluĭ, că lo-adră pri dimîndate, îl lo ş-lo-aduse acasă. Băgă domnu-su nauntru, l'-deade mîcare, beare tră ma multe ḑile şi apoea lu scoase m-păzare. S-adunară tută lumea s-lu veadă, ma vîră nu puteà s-lu acùmpără, că nîs căftà treĭ-ńil' di lire şi carĭ puteà

z-da ahînţî paràţi'? Avḑî' ş-amirălu şi pitricù s-lo-aducă la pălate, s-lu veadă, ţe tutìpută di ţerbu easte? Cara-l viḑù loarisì, că erà di mastur adràt! Lu ntribă cît caftă? Aestu u turnă şi ḑîse, că nu lo-are tră vindeare, ma carî va amirălu poate s-lu ţînă ndoauă ḑîle la pălate, s-lu veadă pînă s-l'i treacă sivdălu.

— G'ine, ḑîse amirălu, alasă-l, că de aoà nu k'are.

Nă huzmik'ară, ţe aţeà pîne a feàtil'eĭ la castru tu varcă ligată cu čoara, îl' ḑîse, că acşì ş-acşì, un ţerbu de-amàlamă lo-aduse un om la tată-tu. Si veḑî, ţî si pare, că vĭù easte.

Feata se-angrică multu a tată-suĭ, si-l' lu pitreacă la castru, tra si-ş treacă oara cu nîs. Tată-su, s-nu-l' aspargă k'efea li featî, l'il' lu pitricură ţerbul cu huzmik'ara. Feata, cara noaveà ţe s-facă ḑua tută sìngură ca cuc, s-hărisì multu ma-l viḑù şi ḑua tută se-ağucà cu nîs, îl băşà ş- nu-l' vìneà să z-dispartă di nîs. Avutlu dit ţerbu o-aveà biţită mîcarea şi tora ţe s-facă? Cîndu durńà feata, el mutà susta şi işà nafoară. Apoea mîcà di mîcarea feàtăl'eĭ şi nîpòĭ intrà tu ţerbu şi se-acupireà cu susta.

Aestă u făţeà nîs ḑuă-di-ḑuă şi mărata di feata armîneà ağună. Atumţea nîsă dimîndă si-l' pitreacă mîcare cama multă, că mîcă ş-ţerbul. Mă-sa-l' pitriţeà cîtă căftă.

Nă ḑuă, cîndu feata erà teasă pri pat şi tut se-ağucà cu ţerbul, avutlu, di nă oară calcă susta şi ease afoară. Feata s-aspărè prota, ma el u lo cu bunlu ş-cu dulţeamea şi-l' ḑîse:

— Nu te aspare, că ĭo h'iŭ. Ştiĭ cît ti voĭ şi prinde să nveţĭ, că tată-tu no-are tu minte s-ti mărită, că di la tuţĭ cîţĭ ti vor, caftă semnu di la tine, şi carî nu-l aduţe, lu şcurtik'aḑă. Tut acşiţe-ńĭ căftă ş-a ńia şi-mĭ deade 99 di ḑîle. Carî s-nu-l adùc, analtu pri 99 di ḑîle, va-ńĭ bea curcubeta apă.

— Ba! ḑîse feata, macă-ĭ, acşiţe, s-ţă daŭ cîte seamne vreĭ.

Carî se aştirnură apoea dol'i pri bană, tricură 15 di ḑîle. pri mîcare, beare şi čimbuze. Dadùn mîcà, dadùn bea, dadùn durńà. Dupà 15 di ḑîle vińe huzmik'ara şi căftă ţerbul nîpòĭ. Ea l'-lu deade.

Feata l'-aveà datè a ğòniluĭ nelu a l'eĭ, oara şi perĭ din cap ş-unà carte ţe cîntà, că bînă cu nîs 15 di ḑîle.

Omlu avutluĭ era-l la amirălu vińît, si-ş l'a ţerbul nîpòĭ.

Cîte-l' feaţe amirălu s-lo-alasă, nu vru ş-nu vru cu vîră trop. Cara lo-aduse acasă, l'-ḑîse:

— E, doamne, adràşĭ ţivà, i dùsiră groşl'i k'irùţĭ?

— Adràĭ ş-adràĭ! groşl'i acăţară loc.

Tricură 99 di ḑîle apoea, ca 99 di orĭ şi-l acl'amă amirălu. s-lu ntreabă, s-easte-că feaţe ţivà. Avutlu aspuse, că are semnu. Scoase prota nelu.

Amirălu lo nelu tu mînă, l-mutrì di nă parte, de-alantă, aduk'ì, că easte a h'il'e-saĭ, ma ḑîse cu tut aeste:

— Aestu nu-ĭ semnu sigur. Hrìsiţl'i de-àstănḑî te-adară ş-tine vĭù, nu un nel. Va-l aĭ adrată la vîră hrisic. Semnul aestu nu-ĭ bun. Altu aĭ?

Avutlu scoase oara cu vula h'il'e-saĭ.

Amirălu nîpòĭ u mutrì, viḑù că-ĭ oara h'il'e-saĭ, ma tut ḑîse:

— Niţi aestu nu-ĭ semnu. Multe orĭ sun tu lume nă soe. Altu semnu ştiĭ?

Avutlu scoase ş-aspuse perl'i.

— S-aestu nu-ĭ semnu sînătòs, gri amirălu. Multe feate aŭ perĭ c-a h'il'e-meaĭ.

Ma napòĭ scoase cartea. Nu putù z-ḑîcă amirălu, că nu-ĭ di mîna h'il'e-saĭ. Scoase şi-l' deade h'il'e-sa nveastă şi feaţe nă numtă amirăreascâ, ţe pînă aḑĭ se-aspune.

La lumtă eràm ş-ĭo şi-ńĭ deàdiră nă misură cu arìz. Cum mi duţeàm acasă s-lu mîc, tricură nîşte orńi şi mi mutară nsusu, nsus, ca ḑate ğimìĭ şi me-alăsară dapoea tra-s cad şi ĭo di fricâ arcàĭ misura şi s-freaḑe şi se-adră ţivale. Căḑùĭ ş-ĭo şi-ńĭ mc-agudìĭ şi di goadă vrea-ńĭ crep. Aclò ĭu cripàm, vińe un şoaric şi apărńì s-mi bată cu coada şi acşiţe ascăpàĭ di moarte. Cu tut aestă, suntu şapte sute de-ańĭ de-atumţea şi čorlu tut mi doare.

(Spus de Toma al Buşa din Veria (Doliani), Macedonia.)

## 108. Gugu-Găgă.

Erà, ţe nu ş-erà.

Erà unâ oară un om avùt, avùt că nu ştià ĭu l'-are groşl'i. G'ine ma stres ş-erà nîpòĭ cum no-aveà faptă fisea altu. Un

pară nu-l' vineà se-aspargă şi groslu cum intrà tu punga luĭ, luninà nu ma videà altă oară. Ḑî-l' stres şi scoate-l' ocl'il'.

Erà nă ḑuă di păreasinĭ. Dùsiră tuţi se-acùmpără din păzare, c-aveà adusă nîşte peşti, duse ş-nîs. Tuţi acumpără, tuţi să ndriḑeà la plată, maş nîs, ma s-şuţà, vineà di varliga, se-amvîrteà şi-l' păreà că suntu peştil' scung'i. Nu-l' si loa fucarălu, că s-nu h'iriţească ţivà cu vîră gros cama ng'os picul'lu. Aştiptà si scadă păhălu, tra s-acùmpără.

Aproapea di casa avutluĭ aiştùĭ stres bînà un om fucară, că činuşe tu vatră no-aveà. U mîcà pînea tu doàule ḑile nă oară. Ma, cu tut aestă, vîrnă oară nu s-plînḑeà şi cîndu agudeà cîte vîră pindară, ştea s-l'-află loclu: carnea cama buna, vinlu ca ma vecl'ul nîs vrea lo-acùmpără. Ţe ḑiţeà nîs: unà banà avèm, un suflit are omlu, prinde s-lu lom cu bunlu. Ḑua, cari-şte cum feaţe, scoase vîră cartu di miĝìt şi duse m-păzare. Cum viḑù un pescu mare ş-crehtu l-l'a, îl plăteaşte şi-l duţe acasă.

Avutlu armase cu gura căscată. Ţe soe? aestu pîne noare s-mîcă ş-acùmpără pescul aţèl cama marle? Nk'isì dipu nîs şi lo-ağumse:

— Nu ti ntreb, viţine, ţe soe di lucru easte aestu? Acumpăràşĭ un pescu ma mare cît caplu-ţĭ. D-ĭu ahînţî paràţĭ tine?

— Vindùĭ leàmnile aḑĭ şi loaĭ un cartu. Patru groşĭ ded tră pescu, un gros pînea ş-ağunḑe, s-o-ardu astă seară, să-l' si ducă andară. Unà banà avèm, s-u bînăm cîndu putèm.

— Va z-vin s-mi fllipseşti ş-mine, macă-ĭ acşì.

— Vinu, ḑîse fucarălu.

Fucarălu, cara viḑù că avutlu va-l' tinisească measa, s-nu s-aruşneaḑă, duse şi si mprumută la hane cu vinlu. Nu-l' lipseà ţivà. Mîcară tuţĭ, biură, o-àrsiră cu arîdeare, cu cîntare ş-cu ĝucare.

— Nu ti ntreb, tine ţe-avùşĭ astă seară, l'-tuk'işĭ; mîne ţe vaĭ mîţĭ?

— Mîne? are Dumniḑăŭ: ḑuă noaŭă, căsmete noaŭă, ḑîţe părăvulia; va l'aŭ sapa, vaĭ lucrèḑ şi vaĭ bînèḑ.

Cara s-minduì, s-minduì avutlu, ḑîse:

— Ma bună banà treţĭ tine di mine. Di àstănḑî va mutrescu s-me-adàr ş-ĭo ca tine. Nveaţă, că ĭo am groşĭ ş-flurìĭ

cu saclu. Bana-ńĭ tută s-mîc cu pulmul fluriile şi nu z-biţescu. De-aestă va-ţĭ fac ş-aţîa nă buneaţă. Na cl'eile şi du-te, umple un tastru di flurìĭ ş-a tale s-h'ibă. Dure fuĭ cl'aea dracluĭ!

Fucarălu ţe aştiptă? Arape cl'aea şi traḑe tu ţilàr la avutlu. Aestu li ţîneà fluriile t-un tàlare. Cît lo z-bagă mîna s-l'a un pulmu, şi na, că l'-ease un aràp cu nă măţucă tu mînă şi-l' ḑîţe:

— Ţe cafţî aoaţe?

— Ea, mi pitricù domnu-su s-l'aŭ un tastru di flurìĭ.

— Carĭ domnu?

— Nicuk'irlu a càsil'eĭ.

Araplu arîse şi-l' ḑîse:

— Mărate, mărate, ţe te-arîde mintea! Aeste flurìĭ nu suntu a luĭ. Nîs le-adună tră Gugu-Găgă. Aĭ avḑîtă di Gugu-Găgă? A luĭ suntu.

Fucarălu, cu nărle spinḑurate, s-turnă acasă ca vîră ńel ağùn şi-l' ḑîse avutluĭ ţe cură anàmisa.

— More cum, gri aestu? Nu pot s-fac ĭo ţe voĭ co-avearea. mea?

— De! ştiú ş-ĭo? Ţe-ńĭ viḑură ocl'il', aţeà ţ-aspùn.

S-aprease avutlu foc, si scoală, si duţe acasă ş-acl'amă doĭ masturĭ. El aveà to-avlie un àrbure mare, di vîră patrusute de-ańĭ. Il tăl'è. Apoea l'i scoase pînea di nauntru şi-l gulì. Acăţă apoea şi-l umplù cu fluriile a luĭ din ţilàr, fără z-veadă màsturl'i. Trîş în coadă cu ağutorlu a màsturlor, lo-arucă to-amare şi ḑîse:

— Na! s-l'aŭ ş-ĭo, s-l'a şi Gugu-Găgă!

G'ine ma ţe-ĭ scriată să s-facă, va s-facă! Grenda, cara lo amarea-amarea, u scoase unda tu loclu al Gugu-Găgă.

Gugu-Găgă ş-erà un putrìd de-avùt. Aveà ahî'ţĭ paràţĭ, că no-aveà ĭu s-l'i bagă. Ş-erà bun ca nă cumată de amàlamă: nu erà om di la Dumniḑăŭ, i avut, i oarfîn ţe s-no-aìbă turnătură la nîs. Tuţĭ mîcà, beà şi fuḑeà cu pî'ntica adărată ţae. Ḑicuńarl'i prima o-aduţeà la nîs. L-aveà udàţĭ tră mîcare, tră durńare, că u duţeà cu căčula scoasă.

Nă ḑuă ḑicuńarl'i s-priimnà pri buḑa de-amare. Grenda o-arcă unda nafoară de-amare tamàm atumţea. Ţe lă vińe a lor, lucru no-aveà, aĭ s-u l'a şi s-o-aducă acasă la Gugu-Găgă s-o aìbă ca piḑùl'ŭ tră şideare. Ḑîca ş-fapta.

Avutlu stres, cara o-arcă grenda mplină di flurìĭ to-amare, vru z-veadă: grenda va z-vínă la Gugu-Găgă i nu? Acşiţe, ncălică pri un cal şi ntreabă un, ntreabă alantu di Gugu-Găgă — carĭ nu lu ştea? — ağumse la nîs.

Ună ağumse tu avlie şi protlu lucru ţe viḑù fu grenda. Ş-feaţe cruţea di čudie. Ne că nu-l' vineà să-ş pistipsească ocl'il'. Gugu-Găgă lo-aştiptă multu g'ine, cu tute bùnile ţe deade Dumniḑăŭ. După ţe mîcară g'ine-muşàt, şi după ţe li cruiră lăh'le g'ine, avutlu stres îl' ḑîse al Gugu-Găgă, z-dipună pînă to-avlie.

Ma dipùsiră, ḑîse pale avutlu stres cîtră Gugu-Găgă:

— Nu ńĭ-aspùnĭ, grenda estă, d-ĭu se-află aoaţe?

— Δicuńarl'i o-adùsiră di pri màrḑinea de-amare.

— Adu nă ţupată s-u discăm, tra z-veḑĭ nă čudie, cum nu-ţĭ viḑură ocl'il' pînă àstănḑî.

Gugu-găgă nu ca vrea se-aspargă gustul a δicuńarlor, ma tră k'efea oàspiluĭ, s-nu-l' armînă hătîrea, străxì.

Tac! tuc! cu ţupata, discară grenda. Ună discare şi flurìile s-aruvirsară m-pade.

— Na! căsmete ţe nă vińe n-casă, gri Gugu-Găgă. Dìsile a tale s-h'ibă, oaspe!

— Nu-ţĭ voĭ pindară, oaspe, ḑîse avutlu.

— Ma cum s-faţe aestă?

— Un lucru vruĭ z-ved; îl viḑùĭ ş-ahîntu ağunḑe.

— Ma că va l'aĭ, mă că nu s-faţe altă soe.

Ţivà! avutlu nu vrea s-avdă di loare. Atumţea Gugu-Găgă îl' dimîndă a mul'are-saĭ şi-l' ḑîţe, se-adară nă turtă cu ahtare măsturil'e, că s-u umplă maşĭ cu flurìĭ. Nu va ḑîcă, că mul'area o-adără pri dimîndată.

Apirì ş-oàspile nîpòĭ şi ncălică calu ş-trapse. Cum easte adetea, l'-băgarăună altă tră cale, puĭl', găl'ińĭ, pită ş-turta cu flurìĭ şi-ş trapse calea, oară-l' bună.

Gugu-Găgă aveà aźińe, şi carĭ triţeà, aveà dată ahtare zbor, că poate s-mîcă şi s-l'a cîtă auă z-va. Vîră nu-l' ḑîţeà: stăĭ ma nclo. Tricî'ndaluĭ ş-avutlu, s-turnă to-aźińe să z-discurmă puţî'n, pînă s-frîngă căldura, că erà ńaḑă ḑuă. Aclò erà ş-nîscînţă oamińĭ de-al Gugu-Găgă. Aeşti l'-adunară di cama buna auă şi l'-u deàdiră avutluĭ. Avutlu cu ţe s-l'i mească? scoate ş-lă da turta.

Oamińĺ'i u loară, ma carĭ erà săturàţĭ pîn di gură, nu u frî'msiră şi seara o-adùsiră acasă. Cît u viḑù Gugu-Găgă l'intribă:

— D-ĭu o-aflàt turta estă?

— D-ĭu s-o-aflăm? Nă u deade un călătòr, ma carĭ nu nă fu foame, nu u mîcăm.

— Nacă l'-u furàt ţivà?

— Ba! se-ascapă Dumniḑăŭ! Tr-ahtărĭ oamińĭ nă ştiĭ, di cîndu-ţĭ mîcăm pînea?

Atumţea viḑù Gugu-Găgă, că nu-ĭ di la Dumniḑăŭ s-fugă fluriile di la nîs.

Ş-acşiţe nîşĭ armàsiră cu fluriile ş-cu groşl'i ş-eràm ş-ĭo aclò şi-ńĭ deàdiră un tastru di flurìĭ, ma carĭ nu fu s-h'ibă a meale, nîpòĭ fără pindară armàş.

Părmìθ şteam, părmìθ aspùş,
cît putùĭ, ahît v-arî'ş.

(Spus de Ghiţi al Muzi din Selia (Călive-Badralexi), Veria, Macedonia.)

## 109. Picurăruşlu.

Erà, ţe nu ş-erà.

Erà unà oară un amiră multu ştiùt şi multu bun. La tută lumea făţeà bunèţĭ şi s-l'-armînă numa tră totna, băgă ş-adră un scul'ò, cum altu nu s-aflà pri lume. Aclò vineà di nviţà fičòrĭ ş-feate dit màrḑinea locluĭ.

Ntră ananţî fičòrĭ de avùţĭ, di domńi mărĭ şi de-amiràţĭ, mîcà nă mîşcătură di pîne ş-un h'il'ŭ di picuràr. Tu taxea luĭ se-aflà şi doaŭă feate de-amiră, feata-l amiră Vearde şi feata-al amiră Albu. Le-aveà pitricută părinţîl' z-dişcl'idă ocl'i la nviţătură.

A h'il'luĭ di picuràr îl' ḑîţeà Picurărùş. Numa luĭ vaĭ erà altă soe, ma fičorl'i acşiţe-l' grea, că erà h'il'ŭ di picuràr. Picurăruşlu nviţà foc, ş-ĭu nu ştea doàule feate, l-aspuneà nîs că erà drac din vale, di tute-l' tăl'à. Ş-feàtile l-vrea multu tr-aestă.

Nă ḑuă, dàscalu lă ḑîse, carĭ di nîşĭ vaĭ veadă vîră vis astă seară, s-nu lo-aspună a vîrnùĭ, macă vor să s-facă vislu.

Picurăruşlu viḑù tu vis, că taha ningă patlu a luĭ viňe

nă moaşe. Moaşa ţîneà t-una mînă soarle şi to-alantă luna. Apoea s-turnă cîtră nîs şi-l' ḑîse:

— Picurărùş muşàt, Picurărùş muşàt! Soarle ş-luna va-ţî luńineaḑă calea, soarle ş-luna va ţă ndulţească bana!

Fičorlu z-diştiptă di nă oară pri vîslu ţe viḑù, ş-aduse aminte di zboàrile a dàscaluĭ şi stăteà mintuìt şi cîrtìt, adunàt tu nă màrḑine di udă, că ţ-erà ńilă di nîs.

Tricù mă-sa, l-viḑù mvirinàt şi lu ntribă:

— Ţe-ńĭ aĭ, h'il'ŭ, di stai mvirinàt? Nu ńĭ-aspùńĭ ş-a ńia?

Şi cara nu vru z-dişcl'idă gura Picurăruşlu, s-năirì mă-sa şi lu scoase nafoară. Picurăruşlu duse şi s-plîmse la tată-su, că măsa lo-agunì din casă. Şi cara nu vru s-l'-aspună niţi a tată-suĭ, s-năirì ş-aestu şi lo-agunì din casă, să z-ducă să ş-află altă mumă ş-altu tată, macă no-ascultă.

Fičorlu, ca fičòr, ş-lo mintea la čoare şi l'-u deade cîtră de-am pladea, ĭu si-l' veadă ocl'il'.

Picurăruşlu erà muşàt şi mintiòs şi grama, ţe u nviţă, se-acăţă di nîs. Acşiţe că ş-tu carte nu erà de-aţèl' k'iruţl'i. Calea-calea, ağumse, tu amirăril'a amirăluĭ Vearde. Vizirlu amirăluĭ, cum zburî' cu nîs şi viḑù, că erà di greĭl'i şi nu erà vîră di lişuraţl'i, fumeal'e no-aveà, îl lo tră h'il'u.

Nă ḑuă era-l' acl'imàţĭ la amirălu Vearde la measă. Feata amirăluĭ, s-aveà turnată di la scul'ò, că loară pafse şi aveà adusă cu nîsă şi soaţă-sa, h'il'a ămirăluĭ Albu. Nîse l-cunucură di nă cale, carĭ easte, şi lu ntribară, că ţe lo-aguniră părinţîl' de-acasă? Picurăruşlu ḑîse, cum sta lucrulu ma cum u băgă tu greaoa, di nu vru se-aspună vîslu necă amirăluĭ, lo-acaţă aestu şi-l bagă tu pudrume.

Feata-l amiră Vearde l'i si feaţe ńilă di nîs şi di muşuteaţa luĭ şi pe-ascumta l'-aduţeà hrană al Picurărùş, fără zborlu a tată-suĭ. Adu aḑĭ, adu mîne, feata, acăţă să-l' bată ìnima tră nîs şi pînă s-nu-l videà doauă orĭ în ḑuă, mureà. Ahîntă vreare băgă tră Picurăruşlu a l'eĭ.

Tora, feata-l amiră-Vearde ş-pitriţeà cărţî dipriună cu feata-l amiră-Albu. Nîse di multe orĭ s-čucuteà tu cărţî şi-ş băgà ntribărĭ. Feata-l amiră Vearde erà cama groasă veḑĭ tu minte, nu-l' tăl'à caplu ahîntu, ş-aţea-l amiră Albu erà cama drăcuroasă ş-ma piră.

Nă ḑuă l'i scriè feata-l amiră Albu şi-l' ḑîse, cara poate s-angučască şi z-disleagă treĭle aeste ntribărĭ:

1. Cu ţe si zicseaşte peaja di oŭ? 2. Apoea-l' pitricù doĭ cal' azburătòrĭ, s-aleagă carĭ i bunlu şi să-l' pitreacă slablu nîpòĭ; 3. şi cum va s-facă, ţe, cîndu s-arujască eapa l'eĭ s-avdă mînḑul di l-amirălu-Vearde?

Feata-l amiră Vearde cripà şi plăscîneà, că nu ştià, ţe apàndise z-da. S-feaţe ca di fărmàc; tută noaptea nu o-acăţă somnul mintuìndaluĭ-se la ntribărĭ şi tut nu putù s-lă da cale. Dimineaţa viṅe cîrtită la Picurăruşlu a l'eĭ, s-l'-aducă mîcarea tu pudrume. Aestu, ma u viḑù loată la faţă, u ntribă ţe păţî, di easte cîrtită, canda-l' si nicară cărăv́le?

Feata-aspuse, na ş-na ţe cură.

— Tr-ahît crek', laĭ mărată? Am na! l'a peaja di oŭ bag-u tu pălanḑă; l'a ş-ţară dila mortu, un h'ir, cu treĭle ḑeàdite, bag-u de-alantă parte di pălanḑă, şi biţeà co-aestă.

— Aestă g'ine, am alantă ntribare cu cal'i?

— No-are lucru cama lişòr. Adară doauă hîndăk' şi bagă-l' se-ansară dol'i cal'. Aţèl ma inimoslu ş-ma bunlu vaĭ ansară; fricoslu va se-aspară şi va s-tragă nîpòĭ.

— E! ş-aestă g'ine, am anantă?

— Tr-anantă nu me-acàţ, că prinde s-h'iŭ ş-ĭo aclò.

Feata feaţe cum u nviţă fičorlu, zicsì peaja di oŭ cu ţara di mortu, ţînù calu aţèl bunlu şi-l' pitricù nîpòĭ aţèl slablu. Apoea feaţe cum feaţe, lu scoase Picurăruşlu din pudrume ş-l pitricù la feata-l amiră Albu, si-l' da apàndisea ş-la ntribarea din coadă.

Ună ağumtă tu amirăril'a al amiră Albu, Picurăruşlu lă dimîndă a oàmiṅlor a luĭ şi lă ḑîse: Iu vaĭ vidèţĭ cîne, să-l vătămàţĭ! Ağungînda nîs la pălate to-avlie, scoate cumbura şi o-aprinde pri un cîne amirărescu. Ask'erea di nă oară sărgl'iră şi lo-acăţară. Apoea lo-adùsiră la feata-l amiră-Albu s-lu ğùdică, că nîsă tată no-aveà şi dumneà sìngură. Lu ntribă, că ţe arcă pri cîne cu cumbura.

— Cum s-no-arùc şi cum s-nu-l vatăm, că luk'l'i ağùmsiră tu munţî s-mîcă picurarl'i di v́iĭ şi a lor nu lî si bate urea-cl'a dip aoaţe?

— Nu ti mintueşti tine, d-ĭu vreĭ s-avdă cîṅl'i, nîşĭ de-aoà şi luk'l'i din pădure?

— Macă cîńl'i de-aoà no-avdu ţe s-faţe tu pădure, nu ti ntreb, cum cafţî tine s-avdă mînḑul di l-amirălu Vearde, cîndu arujaşte eapa ta de aoaţe?

H'il'a-l amiră Albu nu s-aştiptà s-o-acaţă; viḑù că-l' feată mintea şi-l ţînù acloţe tră bărbàt. G'ine ma feata-l amiră Vearde l-vrea ş-cama multu şi cara nu puteà s-facă fără nîs, si sculă ş-apirì la soaţă-sa.

Tra s-nu l-aspargă k'efea, li lo doàuli nveaste.

Ună dimineaţă, cîndu-l' turnà să s-la una cu ibriclu de amàlamă ş-alantă cu ilenea de asime:

— Na! ḑîse nîs, aestu fu víslu ţe nvísàì; luna cu soarle h'iţĭ voĭ doàule.

Ş-acşiţe armase nîs pri scamnu şi le-adră doàule amirărîl' ună sìngură şi bînă nă etă ntreagă, cu tute bùnile ş-cu tute muşuteţle dipri loc. Cîndu işà a priimnare tu caroţă, una di nă parte şi alantă de anantă parte, ş-nîs tu mese, tuţĭ ǵońl'i l-zilipseà şi tute feàtile li susk'irà.

Aclò eràm ş-ĭo şi-l viḑùĭ cum di un picuràr ağumse mare amiră. Me-apruk'àĭ di nîs pre-agalea-galea şi de-aoà do-aclò, cu zborlu l-feču si-ńĭ da ş a ńia nîscînte flurìĭ. Năs, om bun, nu ḑîse «nu-ţĭ daŭ», ma bîgă mîna n-ǧepe şi scoase un pulmu şi-ńĭ li deade. Troară ded fuga m-păzare şi acumpăràĭ acùĭ nă čileah'e, a cuĭ nă căčulă noauă, a cuĭ un brîn, a cuĭ nă flueară, mal di muşutèţĭ. Tu sone acumpăràĭ ş-un cal şi li ncărcàĭ pri nîs, ncălicàĭ şi trapşu z-vín în hoară. Ağumşu pînă la Barbèrĭ şi carĭ acăţară cîńl'i să s-aurńască pri mine, vrea mi bea. Traḑe unlu di căčule, traḑe alantu di brîne, — aţèl' ş-o-aveà că suntu h'icate, — ńi le-arăpură tute ş-ĭo di fricà, cu de-avía putùĭ s-me-apăr cu măţuca şi z-vín aoaţe, gol ca tufek'a.

(Auzit de la mama mea, Avela, Epir.)

## 110. Fičorlu de la arî'ŭ.

Erà nă oară, ţe nu ş-erà.

Nă oară, tu vecl'ul k'irò, va h'ibă aḑĭ cari-şte cîte sute de ańĭ, bînà tu màrḑinea locluĭ un criştìn cu mul'area luĭ. Nîşĭ aveà noauă fičòrĭ. După noàul' fičòrĭ, mul'area armase greauă năpòĭ şi cara s-umplură ḑî'lile, îl' vińe s-amintă. Cara ş-a-

mintă criştina, tu treìle serĭ vìńiră mìrile să-l' bagă căsmetea.

Mul'area, carĭ aveà un jar di fumeal'e, lo-aştiptă aestu cu alăsare mare. Acşiţe, a treea seară, ne turtă cu ńare, niţi mîcărĭ, niţi v́in, niţi measă nu ndreapse tră ḑîne. Aeste, cara vìńiră ş-aflară measă nibăgată, s-nărăiră multu şi acăţară s-l'-u toarcă ḑua ńicluĭ maşĭ pri h'irlu aţèl laĭlu. Şi ţe-l' băgară ?

Să-l' moară tată-su, să-l' moară fraţl'i, noàul', şi s-armînă nîs coblu ş-laĭlu, ş-cîndu va-l' v́ină oara să si nsoară, să-ş l'a mă-sa nveasta.

Muma curbişana, cîndu avḑî' scriata mìrilor, cămeaşa dipri nîsă l'i si cutrimbură şi somnul nu ş-u acăţă pînă tu apirită. Minduì, minduì ţe s-adară, şi pîn tu coadă apufăsì să se-ascapă de aţèl, ţe s-nu se-aflà cama g'ine. Si sculă mărata şi-l lo tu poală şi duse màrḑinea de-arîŭ, s-lo-arucă to-apă şi s-lu neacă. G'ine ma, muma tut mumă : u durù şi nu cutiḑă s-lo-arucă to-arîŭ. De aestă lo-alăsă pri buḑa arîŭluĭ, s-k'ară di singur.

Cît fuḑe lăita de mumă şi na ĭu treaţe pre-aclò un om. Avḑîndaluĭ zg'ic di fičurìc, îl lo şi-l duse acasă-l'. Aţèl om erà dit altă hoară ş-că lo-află l-arîŭ, l'-băgă numa : Fičorlu di l-arîŭ.

Tu casa aiştùĭ om, Fičorlu di l-arî'ŭ, criscù ḑuă di ḑuă şi s-feaţe ğone. Carĭ ağumse omlu cu mintea coaptă, nă ḑuă şi ntribă tată-su şi-l' ḑîse :

— Nu ńĭ-aspùńĭ, di ţe ńĭ-u numa Fičorlu di l-arîŭ ?

Tată-su nu vru s-l'-aspună ma naintea, tra s-nu-l cîrtească, ma cara l'i se-angrică multu, multu: «va ńĭ-aspùńĭ, va ńĭ-aspùńĭ», l'-aspuse tute, că nîs easte aflàt, cupilču arcàt l-arî'ŭ.

S-cîrtì fičorlu şi si mvirină, aflî'ndaluĭ cum sta lùcurlu, ma no-avù ţe s-facă. Si sculă, îşĭ băgă nă cumată di pîne tu tastru şi nk'isì să-ş află părinţîl'. Ağumse tu hoara tată-suĭ. Aoaţe, di sărmîniţă loat, niţi cunuşteà vîrnă. Trapse ş-nîs la nă mul'are moaşe.

Moaşa estă no-aveà fumeal'e. Lu ntribă de-aoà de-aclò şi nviţă, că ş-nîs nu ş-are părinţî şi apoea, l'-deade di nă parte, l'-deade de-anantă, să-l facă h'il'u şi s-lu nsoară cu nă vèduă muşată. Il' ḑîse moaşa, vèdua estă easte avută, că avù noauă

fičòrĭ şi-l' muriră mărăţl'i ş-apoea-l' murì ş-bărbatlu ş-armase sìngură ca vaĭ di ea. Că nu-l' intră čor di om în casă şi cara z-va nîs, ea poate s-l'-o adară nveastă.

Fičorlu, minte di fičòr, cara-l cîntă şi-l discîntă muşica cari şte cîte ḑîle, l'i si şuţî' mintea şi si nsură cu vèdua.

Aveà tricută ańĭ mulţî şi mărata di vèduă, ţe ş-o-aveà, că fičorlu a l'eĭ din coadă easte nicàt, agîrşì di scriata mìrilor. Cara s-mărită, di zbor-zbor, lu ntribă nîsă, d-ĭu l'-easte vina? Fičorlu dil-arîŭ ş-aspuse tute cîte şi ştea di la omlu ţe-l criscù, cum tora ş-ahî'ţĭ ańĭ lo-află l-arîŭ, cum îl lo, cum îl criscù şi cum, cara ş-ağumse cu mintea coaptă, vru să ştibă, că-ţe-l' băgară ahtare numă ş-tute cîte şi ştea.

Mărata di mul'are, cu cît aspuneà şi grea Fičorlu dil-arîu cu ahîntu ngălbineà, şi-l' arăţeà gl'eţ sîndîle tu vine-l'. Pîn tu sone, cîndu z-biţească fičorlu de-aspuneare, îl' vińe arău şi căḑù stog îm pade, strigîndaluĭ: Tine h'iĭ flčorlu a mel.

Şi acşiţe, ţe fu băgată di mire, s-feaţe.

(Cules din Turia, Epir.)

## 111. Somnul, şoàriclu şi bubuliclu.

Erà ună oară un Arumîn. Nîs, carĭ no-aveà aveare, carĭ no-avea oĭ, se-arugă la un čelnic şi s-feaţe picuràr. Treĭ ańĭ di ḑîle îl' păscù oîle a čèlniculuĭ, fără să z-dispartă di nîse ş-fără ca s-avdă zboare di la domnu-su. Aestu no-aveà ĭu s-lu bagă, că erà multu mbistimèn. După treĭ ańĭ di ḑîle, îl' vińe dor di casă şi di soe-l' şi vru să z-ducă n-hoară-l'.

Domnu-su, l' vińe greŭ, că z-dispartă de ahtare ğone picuràr, ma cu zorea s-lu ţînă tut nu puteà. Vińe fičorlu să-şĭ caftă aruga. Čelniclu băgă di nă parte treĭ ńil' di groşĭ, cîte nă ńile to-an şi de anantă parte băgă treĭ oĭ, cîte nă oae to-an şi-l' ḑîse a picurarluĭ:

— Fičorlu a mel; no-am vîră plîngu di tine, că-ńĭ lucràşĭ cu trup ş-cu suflit di primansus ninga. Io vream si staĭ ninga, ma cara nu vreĭ, cu zorea s-ti ţîn nu pot. Aruga ta aestă-ĭ: vreĭ treîle ńil' di groşĭ, vreĭ treîle oĭ l'aĭ.

Picurarlu căḑù tru čudie mare.

— Ţe soe, domnu-ńu ńĭ-ḑîţe voĭ treîle ńil' di groşĭ, voĭ

treîle oĭ s-l'aŭ? Nîs va ştibă ţivà, ma că li tińiseaşte oĭle cît treîle ńil' di groşĭ.

Picurarlu, vreĭ minte şcurtă, ḑî-l', cum vreĭ ḑî-l', aleapse oĭle. Li băgă năinte cu cărliglu şi nk'isì cîtră n-hoară-l'. Calea cum z-duţeà astal'e un aùş. Auşlu aestu s-h'ibă Somnul. Il' deade buna-l' ḑuă picurarlu, ţe tut cîntînda z-duţeà, ca-n ḑuă di Paşte.

— Bună ḑuă, fărtate, l'-u turnă Somnul. Iu oară bună cu oĭle.

— Acasă, lalo! Eale suntu aruga mea di treĭ ańĭ di ḑîle.

— Nu tal' unä s-u friḑèm, s-u mîcăm, tra s-nă făţèm fărtăţĭ, că ş-ĭo va-ţĭ fac vîră bunăteaţă, carĭ s-o-aducă oara.

— Carĭ ḑîţĭ tine, lalo, s-tal'ŭ, u tal'ŭ.

Ş-picurarlu u tăl'è nă oae, u fripse, u mîcară dol'i cu cîntiţe şi cu vreare şi s-feăţiră fărtăţĭ.

Apoea z-dispărţîră nîpòĭ, Somnul l'-u deade cîtră di nă parte ş-picurarlu ş-lo calea cîtră n-hoară-l'. Ma nclo, carĭ erà tu avìa căloàril'eĭ, li băgă doàule oĭ to-amirìḑ şi s-tease ş-el sun aumbrată. Aclò ĭu durńà, ease un şoaric şi cara-l diştiptă dit somnu, acăţă să-l' ḑîcă:

— Nu tal' nă oae s-u mîcăm, s-nă făţèm fărtăţĭ, că ş-ĭo, carĭ s-o-aducă oara, va s-ţă fac vîră g'ineaţă.

Picurarlu, vreĭ ìnimă bună ḑîl', vreĭ ahî't l'-ağunḑeà, acăţă ş-tăl'è nă oae tră hătîrea şoàricluĭ. U frìpsiră, u mîcară şi s-feăţiră fărtăţĭ.

Apoea ş-lo oae ţe-l' armase, o-adună năinte cu cărliglu şi ağumse t-un loc, ĭu astăl'è un bubulìc de-aţèl' ţe-adară g'ìlanḑră di bălìḑĭ.

Cara s-cunuscură, l'-acăţă vaca bubuliclu, si-l' tal'e oaea, s-l'-u facă uspèţ, că ş-nîs va-l' facă vîră buneaţă. Picurarlu s-minduì, că ş-co-aţeà ş-fără de-aţeà. O-acăţă, u fripse, u mîcară şi s-feăţiră fărtăţĭ.

Ş-armase picurarlu maşĭ cu cărliglu. Calea-calea, cîntîndaluĭ ş-imnîndaluĭ, ağumse tu nă hoară. Tu hoara ţea s-făţeà nă sărbătoare mare. Ţe erà sărbătoarea ţea?

Feata de-amiră ağumse to-ańĭ şi tată-su îl' ḑîse s-u mărită.

— S-mi mărìt, ḑîse feata, ma nu va l'aŭ di cît aţèl ţe vaĭ poată s-mi facă, s-arî'd. Şi carĭ va se-acaţă şi nu va mi facă s-arî'd, să-l şcurtik'èḑ nă palmă.

Di tu màrdinea locluĭ se-adunară h'il' de-amiràţĭ, ğońĭ-alepţî, ğońĭ muşàţĭ, unu ş-unu, diştepţî, drăcuròşĭ, ma vîră nu putù s-u facă s-arîdă. Ş-tora băteà tîmpîna di trundueà loclu, să se-adună lumea.

Picurarlu, ţe lucră treĭ ańĭ di ḑîle ş-amintă maş treĭ oĭ, ţe, ş-aţeale li mîcă luplu, vine graĭlu, avḑîndaluĭ cum băteà dăul'a, ntribă, ţe s-h'ibă? Il' apîndisì vîrnu, că h'il'a amirăluĭ va mărtare cu ligătura s-u facă s-arîdă, că di nu, să-l' tal'e caplu a ğòniluĭ ţe va s-acaţă.

Picurarlu s-minduì, să-ş caftă ş-nîs căsmetea, că poate s-easă ţivà. Ţe ştiĭ? lèpurle arsare d-ĭu nu te-aştepţî. Duse zburî' ş-nîs co-amirălu, că se-acaţă. Cîtu-l simnară tu tiftere şi susk'iră grămăticlu nă oară:

— L'a-ţĭ curàtile ş-tine ğone. Maşĭ, că nu k'are lumea cu ahtărĭ ca tine, că k'irură aoà nàparte ğońĭ, nu ğucăreale.

Picurarlu trapse de-aclò tu grădina feàtil'eĭ. Feata şideà pri balcone ş-nîs tora prindeà s-u facă s-arîdă. G'ine ma picurarlu niţi şi şteà ţivà drăcurìĭ. Feaţe nîs ndoĭ şicàţĭ cu mîna, l'i scoase limba, s-şuţă, ma ĭu vrea să ştibă feata di şicàţĭ di la hane. Nîs ma multu nu şi ştea şi carĭ erà puţîn curmàt, s-tease. Atumţea somnul di nă oară vine şi-l aplucuseaşte. Durńà vaĭ ḑîţĭ, ca dipri lumea lantă.

Tr-oară ağunḑe şi şoàriclu cu bubuliclu aclò. Tora ţe fac aeşţî? Şoàriclu se-alină pri mer şi arupeà cîte un mer şi-l' lo-arucà di g'òs a bubulicluĭ. Aestu, lo-acăţà merlu şi arucutîndalaĭ, arucutîndaluĭ, l'i lo-aduţeà-n gură şi picurarlu l-mîcà tu somnu.

Feata amirăluĭ s-ţînù cîtu s-ţînu di arîdeare, ma tu sone, cara deade di plăscînì nă oară, s-lişînă, di nu-l' si ţîneà îl'ile. Arîde feata, di feata amirălu, di la amiră acăţară s-arîdă oàmiń'i a pălàtil'eĭ, şi di la aeşţî lumea din afoară, că maş arîş şi lişinare erà tu hoara tută. Atumţea troară trapse somnul mînă di la picuràr ş-aestu unăşună z-diştiptă ş-u viḑù cum feata arîdeà di s-căhteà.

Tută lumea băgă să grească: a luĭ s-h'ibă, cu nk'erdu! G'ine ma tut atumţea tricù pre-aclo un ğone aleptu şi cum amirăluĭ îl' vineà greŭ, cum s-u da la picuràr, scoase zbor, că taha feata o-arîse ğònile-aleptu.

După multă ncăcare cu picurarlu, «ba, că ĭo o-arîş» unlu, «ba, că ĭo» alantu, amirălu angricâ tră ğònile-aleptu.

U lo ş-u ncrună cu el şi măratlu di picurâr armase ca Sulta cu ucnălu, nveastă adrată ş-nibăşată.

G'ine ma picurarlu ş-erà di mumă faptu. Nîs nu li băgă àrmatle m-pade di nă cale. Acşiţe, cara ş-feaţe zbor cu Somnul, Şoàriclu şi Bubuliclu, o-aflară g'ine s-aşteaptă ndoauă ḑîle ninga.

— Taţĭ, ḑîse Somnul, nu ţ-u mîcă ìnima, că feata tut a ta va s-h'ibă.

Cîndu ğonle-aleptu vińe oara să s-culcă cu h'il'a de-amiră, na-ţ-ul somnul! Il lo pri ğone di guşe şi ţî-l ţînù pasprăv́ing'iţĭ di orĭ pri somnu, di ḑîţeàĭ, că ţară di mortu l' băgară. L-minà feata, l-pruscuk'ì cu apă să z-dişteaptă, nîs bucum! Feata, ţe s-adară, s-culcă ş-nîsă ningă nîs şi durńì. Şoàriclu z-duţe ningă lăitlu ğone şi grîţ! grîţ! l'-arupe zmeana, cămeaşa şi strànile. Apoea deadùn cu bubuliclu îl' băgară peàtiţle n-gură, tu faţă lo-aùmsiră şi-l feàţiră tră nivideare.

To-apirită, cîndu-l veade nveasta-l' pri ţe hale easte, ş-acăţă narea.

— Nu ţ-o-aruşine, l'-faţe, va ti mîcă şoàriţl'i di v́iŭ şi nu te-aduk'eşti dip! Faţă-lae!

Anantă ḑuă măratlu, ş-udă ocl'il' cu apă araţe, lo erg'i di ninsumnare, feaţe omlu ţe nu cama putù, ş-băgă cămeaşe şi zmeane di mişine, ma n-cot! Cu şoàriclu ş-cu somnul va te-acàţĭ. Păţĭ' ş-cama laea, ţe ni tr-aspuneare nu easte.

Acşiţe păţà măratlu dipriună, că pîn tu sone s-nărăì amirălu ş-aduk'ì c-aestă va h'ibă blăstèm di Dumniḑă, că-l lo pri guşe pri măratlu picurâr. De aţeà l'-deade bărdečca a ğòniluĭ-aleptu şi u ncrună cu picurarlu.

Atumţea feàţiră numtă di văsil'àţĭ şi de-amiràţĭ, ş-mîcară şi bĭură lumea cu căčula scoasă.

(Spus de Martul al Cĭonga, Călivele-Badralexi, Macedonia.)

## 112. Linăvoslu.

Ţe viḑùt şi ţe avḑî't:

Erà nă oară ţe nu ş-erà, vah' erà di se aspuneà.

Erà nă oară un om linăvòs. Di leane multă ţe-veà, niţi s-mîcă nu mîcà. Aştiptà tute n-gură ca vîră puïl'u orbu. Ş-cum ninga? S-h'ibă mîcareà de-aţeà ţe alùnică pri gărgălàn, că l'-angricà acămatluï şi s-o-aroàmigă. Vaï ḑîţï: greaţa-locluï.

Avḑî' amirălu că tu amirăril'a luï bîneaḑă un om di pri mansus, că ţe bun aveà lumea di nîs? dimîndă s-lu spìnḑură, z-da ibrete la duńauă, s-nu l'a ş-alţî calea luï.

Lu ntribară ninga nă oară oàmińl'i amirăluï, cîndu loaduţeà la spinḑurare, s-easte că se-acaţă di lucru, s-nu lu spìnḑură. G'ine ma nîs, minà caplu ş-lă feaţe semnu, că nu! Z-dişcl'idă gura să zburască, îl' fu leane ş-atumţea. Lo-ancŭpară oàmińl'i, l-băgară pri nă sazmă şi haï! s-lu spìnḑură.

Aclò ïu-l duţeà s-lu spìnḑură tricură pri su casa unèï avute. Aestă tamàm ş-erà pri balcone. Cara viḑù, că adùc un om tra s-lu spìnḑură, u curmă ńila. Stătù ş-lă gri a oàmińlor:

— Ţe-adră oàrfînlu di-l aduţèţï la spinḑurare?

— Ţe s-aïbă adrată, criştină, că-ï linăvòs, cum no-are faptă fisea, ḑîsiră oàmińl'i. L'-u leane şi s-mîcă. Tute n-gură le-aşteaptă. Ma nclo nu s-minà tră nă şil'e-lucru.

— Ş-tră leanea luï s-lu spinḑaràţï, easte amărtie.

— E! criştină, nu ştiï ţe soe di om linăvòs easte, de-aţeà greşti acşiţe. Aestu şi s-mîcă l'-easte leane. Carï s-l'i poartă şi carï s-lu mătrică, că aşteaptă n-gură?

Ali avută l'i si feaţe ńilă di nîs şi ḑîse:

— Aduţèţï-lu la mine. Am nă ambare di nuţï şi di puximăzï, las mîcă ḑua tută, că de-aclò, nu va scad ïo. Las h'ibă tră sùflitlu a tată-ńuï, l'irtatlu, buneaţa estă.

Il' ḑî'siră oàmińl'i a timbeluï ţe urbare deade sti nîs, cum avuta lo-ascăpă ca di pri h'ir di la spinḑurare. Ş-lu ntribară:

— Aï, ţe ḑîţï! Ti duţï, s-bînèḑï ca vîră căţèl orbu, ţîţă n-gură?

Timbelu ş-mută ocl'il' cîtră la balcone şi ntribă:

— Nuţle-s frîmte? puximăzle-s mul'ate?

Avuta nu c-avḑî' g'ine şi ntribă ţe ḑîţe:

— Ţe z-ḑîcă, nicuk'ira? Aestu nu ş-easte om; aestu ş-easte greaţa-locluĭ. Acşì ş-acşì, ntreabă, s-easte-că nuţle suntu frîmte şi puximăzle mul'ate. Nu veḑĭ, c-aĭ s-faţĭ c-un mamă n-gură?

Oàrfînă de-avută, ţe mutreà s-l'i facă un bun, cruţea ş-feaţe, avḑîndaluĭ ş-aestă:

— Am nîs nu poate s-li frîngă nuţle şi s-li moal'e puximăzle? ntribă avuta.

Avḑî, ţe ḑîţe nicuk'ira estă, îl' ḑîsiră oàmiń'i nîpòĭ. Linăvoslu, necă dişcl'ise gura z-grească, ma lă feaţe semnu s-lo-tragă la spinḑurare.

— E! ḑîse ş-avuta, amirălu ţe ursì s-lu spinḑură, nîşte minte ma multă vaĭ aĭbă ca noĭ mul'erle.

Las să-şĭ află, cumu ş-faţe. Vah' acşiţe l'-fu scriata.

Ş-nîpòĭ oàmiń'i lo-arcară din anùmirea şi ndreptu-la spinḑurare lo-adùsiră. Tră năh'àmătă di oară, ş-lă draclu curlu cu nîs.

Ş-acşiţe s-cură lumea di un timbèl.

Părămìθ şteam, părămìθ v-aspùş
Nu ştiŭ cum fečŭ, ma nu v-arîş.

(Spus de Mia-al Adam, din Avela, măritată la Vlaho-Clisura.)

## 113. Statu şi vulpea.

Erà, ţe nu ş-erà.

Eră nă oară ş-nă zămane, tu eta cîndu pùriclu s-aplicà să ncàlică cămila, un om cu numa Statu. Tută-l' avearea ţe-aveà, erà nă aṽińe. Casă no-aveà, durńà pr-ĭu ağunḑeà. Cîndu s-cuţeà aùăle, măratlu ş-o-avea dor, că nu triţeà ḑuă di la Dumniḑăŭ, ţe s-nu-l' se-arucă to-aṽińe, ba om, ba pravdă, ba zlape. Arucă-te àstănḑî, arucă-te mîne, nu ş-adunà la aṽiḑmare niţi gărnùţ. Ş-cum s-făţeà, cu tută a luĭ avigl'are nu puteà s-acaţă vîră.

Ţe s-facă, ţe s-adară, acaţă di bagă nă princă (păṽidă), că nacă pîn tu sone creapă luplu şi se-acaţă furlu di pàtrule čoare.

Noaptea ţea, cari-şte cum, nă vulpe cum vińe noaptea s-mîcă aùă, ca cum ş-erà nviţată, se-acăţă tu princă. Si scoală

Statu dimineaţa şi ţ-u veade cumbara, ĭu s-uhtà nicurmàt.

— Ha! l'-faţe Statu, tine h'ĭi furlu!

Şi l'-u intră cu parlu na! că-ńĭ mîcàşĭ aùa, na că-ńĭ mîcàşĭ avińa! Dădeà ca dipri gumàr. Mărata di vulpe apărńi s-lu pălăcărseascâ, s-nu da acşiţe, că ş-nîsă va-l' facă vîră bun.

— A bre, om-om, aĭ ńilă di mine şi nu-ńĭ me-agudeà acşiţe că doare, că ş-ĭo va-ţĭ fac vîră g'ine.

— Ca ţe g'ine, va-ńĭ faţĭ tine, nă vulpe?

— Nu ḑî acşiţe, că d-ĭu nu te-aştepţî nîscînte orĭ, de-acloţe arsare lèpurle.

— E, spune, ţe bun poţĭ să-ńĭ faţĭ tine a ńia?

— Cara s-mi l'erţî, ĭo va s-ti fac ḑinire di văsil'è.

— Mare lucru tăxìşĭ, di me-aspàr, că nu va-l adărĭ.

— Ba, că va-l adàr, maşĭ s-mi l'erţî.

Te-acşì u l'irtă Statu.

Vulpea lu nviţă ţe s-facă tora. L-băgă di vindù avińa, ş-apoea paraţl'i l'-adră ndoĭ lire, ndoĭ, miğìţĭ şi ndoĭ carturĭ di miğìt. Apoea Mara si scoală şi z-duţe la văsil'elu, s-lă caftă tăgarea, tra s-misură groşl'i aţèl' mùlţîl' al Statu. Nîsă ştea multe. Cîndu s-u toarnă tăgarea, alăk'ì di fundul di tăgare tute lìrile cîte aveà.

— More, ḑîse văsil'elu cu mintea-l', aestu cari-şte cîtă aveare va s-aĭbă! Aestu va s-h'ibă cam-avùt di mìne!

Cara tricură nîscînte ḑile, nîpòĭ vińe cumbara s-caftă tăgarea, tra s-misură miğiţl'i al Statu. L'-u deàdiră şi cîndu s-o-aducă nîpòĭ, alăk'ì ndoĭ miğìţĭ di tăgare.

— More, minduì văsil'elu, aestu mplin di groşĭ easte!

Ş-tut acşiţe feaţe ş-cu cărturle di miğìt. Văsil'elu l-băgă tu ocl'u, s-l'i da feata nveastă, că ş-o-avù, că easte miliunistru, şi vru s-nu z-ducă avearea al'urea. Tr-aestă nîs acl'imă vulpea şi u ntribă, ţe soe di om vaĭ h'ibă Statu. Mara noastră ştiţĭ, ca ţe-l' ḑîse. Lo-alăvdă, l-mută pînă la Dumniḑău. Tu minuta ţea ncl'isiră lucru şi armase ca vulpea s-l'i ḑîcă al Statu, s-easte ca va să si nsoară. Aeste tute erà murafèţĭ, că Statu aestă ş-avinà. Vińe vulpea şi-l' ḑîse, că biţî lucru. Tora cum s-facă di ţe-ĭ lipsită tră gambrò al Statu. Nîs n-o aveà di cît strànile dipri nîs şi ţe strańe? Arupte, cîtră nal'urea; l'-erà fricâ, s-nu l'a hăbare văsil'elu, că easte partàl, ş-carĭ s-lo-acăţà tu praşĭ, că no-are pindară ş-că tute

suntu curcubete, i ştiută ţe-l aştiptà. Bună ma vulpea erà ningă nîs şi-l' făţeà ìnimă, s-nu-l' si bată dip peana di ocl'u, că nîsă va li da tute cu h'erlu.

Nk'isiră dol'i s-l'a nveasta. Ağùmsiră trîş ningă hoara văsilk'ască. Aclò, ningă un arî'ŭ si zburîră s-armînă Statu l- arî'ŭ şi vulpea să z-ducă năinte, s-l'-aducă straňe di gambrò di la văsil'elu. Apoea vulpea, cara s-mul'è to-arîŭ, di s-feaţe amol'ŭ: păpùl'ŭ, trapse la casa văsil'eluĭ. Nîsă frînḑeà coaste ş-făţeà năjì să s-alină analtu la văsil'elu:

— Cum s-me-alìn pri halea ţe h'iŭ ĭo ? Nu mi ntribàţĭ z-vă aspùn, ţe păţîm ?

Şi vulpea, ne unä, ne doauă, lă cruì nă minčună gurgul'utoasă. Acşiţe taha vìneà vîră optu-sute di cuscri şi aclò ĭu vìneà. cîntînda şi aurlînda, lă işiră furl'i n-cale; l-acăţară calea, îl' dispul'ară, alţî-l' tăl'ară şi ğònile viḑù ş-păţĭ, pînă s-ascapă, faptu tiptile, cu nîşte straňe arupte, ca partàl.

Văsil'elu, carĭ avḑî, ţe-aruşine păţîră tu văsilia luĭ, îl' viňe greŭ şi se-aspăreà s-nu s-năräească ḑiniraclu de-asparḑe numta, ş-aiştèĭ cum îl' faţĭ apoea ? De-aţeà l'-părigursì ş-lă ḑîse, că nu-ĭ ţivà, că aeste suntu lucre ţe s-fac, ma s-nu ş-u- mîcă ìnima.

Apoea scoase nă păreacl'e di straňe văsilk'eşti, li deade a vùlpil'eĭ şi le-aduse la Statu.

— Moree ! gri Statu, mare mălăgară fuşi ? Cum feaţişĭ di-l' ligàţĭ ocl'il' ?

— Nu-ĭ lùcrulu a tău, ma mutreà tora s-mi scoţĭ cu faţa curată.

Ţùpătă-ţùpătă ağùmsiră la văsil'elu. Lă băgară measa s-mîcă, că era-l' curmàţĭ şi nimîncàţĭ. Tut mîcà ğònile, şi s-mutreà la straňe, ca om ţe nu ş-aveà viḑută altă oară ah- tare armată. Vulpea pri su measă ma-l' făţeà semnu, s-nu s-mutrească, ma nîs nu ş-aduk'à, cu tută călcătura, ţe-l călcà pri čor.

Văsiloaňa, ţe-l' băgă oara, îl' čučură pre-agalea tu ureacl'e a bărbatu-suĭ:

— Omlu aestu nu-ńĭ lu l'a ocl'ul tră avùt ş-tră criscùt tu muşutèţĭ. Nu-l mutreşti, cum nu şi-l' mută ocl'il' dipri straňe, canda prota oară si nviscù tu hrisăh'. S-nu h'ibă vîră víftu ?

Mara aduk'ì di nă oară, ţe cură şi cara Statu tut s-mutreà, cu tut seàmnile ţe-l' făţeà, ḑise:

— Cuscră, s-nu u loaţĭ cari-şte cum, că ḑiniraclu ş-mutreaşte strànile. Am ţe s-nu s-mutreascâ? Ahtărĭ strane nîs nu li purtà necă ḑuă lălătoare, necă ḑuă de-aradă, ş-tora curbişanlu-şĭ se-adară gambrò cu nîse!

Văsil'elu şi văsiloana s-mîşcară de-arşine ş-tăcură. Aveà s-facă aoà nàparte cu vulpea, nu şicâ! Aestă aflà căpak'e la tute.

E, neïse! loară nveasta şi k'insiră la pălăţle a ğòniluĭ, ţe no-aveà necă nă călivuşcă. Statu tut o-aveà aspăreată huzmetea, că şi ştea măratlu, că no-are niţi ĭu s-l'i tragă, ni ţe s-lă da s-mîcă, ma tută ilpiḑa l'-erà la vulpe. Năsă nacă-l' featâ ţivà mintea, că el nu-l' tăl'à caplu tră ţivà.

Vulpea s-prifeaţe, că z-duţe să ndreagă şi trapse năinte. Calea cîte cupìĭ di oĭ, cîte turme di irg'ilàţĭ, cîte văcărìĭ astăl'à, s-turnà ş-lă ḑîţeà:

— Măraţl'i ş-corg'il', mutrìţĭ g'ine, carĭ z-vă ntreabă oastea amirăluĭ a cuĭ suntu oïle, eàpile, văţle aeste, se-aspunèţĭ, că suntu al Statu, čèlniclu, că di nu, va vă li l'a şi caplu va vă-l tal'e.

Picurarl'i, vălmaţl'i şi văcarl'i, oamińĭ din afoară, ţe prota oară videà tu loclu a lor ahîtă oaste, ţe vrea k'ară, că vrea ḑîcă, cum l'i nviţà vulpea?

Cùscărl'i s-čudiseà di ahîntă avuţame al Statu, čèlniclu.

Tu coadă s-apruk'ară di nîşte pălăţĭ. Pălăţle aeste erà ali lamńe. Tute erà di amàlamă şi de-asime.

Vulpea vińe ş-aoaţe. Cît avḑî' lamńa, că čor xen calcă tu loclu a l'eĭ, strigă:

— Carĭ are doaŭă càpite, di cuteaḑă si-ńĭ calcă loclu?

— Loclu vîrnă nu ţ-ul calcă, gri vulpea, ma ĭo viţina ta, ţe mîc nă cumată di pîne tu loclu a tăŭ, vińŭ s-ţă daŭ tu ştire, că ask'ere greauă vine s-te-astingă.

Lamńa li umplù di fricâ di minčuna vùlpil'eĭ, cît di inimoasă erà nîsă.

— Am ţe s-mi fac tora?

— Ţe s-ti faţĭ? Intră tu puţ pînă s-treacă furtuna estă, c-aestă ask'ere no-are tu minte si sta; ea vaĭ treacă şi carĭ nu vaĭ veadă vîrnu, va ş-mutreascâ calea.

Lamńa, aspăreată, feaţe cum u nviţă vulpea. Cît intră nîsă, na-l' şi cùscărl'i, că vìńiră.

— Tora, lă ḑîse vulpea pre-agalea, adetea locluĭ u va, s-arcăm tuţi cîte nă k'atră tu puţ ş-apoea s-n-alnăm la pălate.

Ş-cu arcarea ţe feaţiră cùscărl'i cîte nă k'atră tu puţ, mărata di lamńe deade cl'eile şi nu ḑîse gîh!

Şi acşiţe Statu aţèl partalu, armase cu pălăţi cama muşate şi di cît pălăţle a văsil'eluĭ. Ş-tute aeste maşĭ cu şiritlik'a vùlpil'eĭ.

Nă ḑuă, cara tricură ndoĭ ańĭ, îl' ḑîse vulpea al Statu.

— E ğone, viḑùşĭ cîte bunèţĭ îţĭ fecŭ? Tine, cara să ncl'id ocl'il' nă ḑuă, cît va mi plînḑi?

— Trei ḑîle ş-treĭ noptî, ḑîse Statu, pri un plîngu va staŭ, şi treĭ ańĭ di ḑîle va ti jilescu, că tine-ńĭ fuşĭ: ma di mumă, ş-ma di soră.

Mara vru z-veadă, s-easte-că aeste sun grăire dit ìnimă. i maşĭ din gură. Tr-aţeà nă ḑuă s-tease şi s-feaţe moartă. Bărbatlu ḑua ţea erà-l avinare. Cîndu s-toarnă l'-ḑîţe mul'are-sa.

— Bărbate, bărbate, duse mărata di vulpe, îl' deade dol'i a prèftuluĭ.

— Ş-carĭ îl' deade, la daràţĭ să z-ducă, gri Statu. G'ine că n-ascăpăm di nîsă.

Ş-apoea u lo di un čor s-o-arucă priste gardu, m-vale.

— Ba, ḑîse vulpea, aestă-ţĭ fu plîngul şi aestă-ţĭ fu jalea di treĭ ańĭ ţe vrea-ńĭ faţĭ? Aşteaptă z-veḑĭ, cum te-aspùn la mul'are-ta, di ţe pal'u soe h'iĭ.

— Macă cu mintea ţea ti duţĭ, na! l'-ḑîse Statu şi-l' aprease nă cumbură după cap. Mărata vulpe atumţea l'i ncl'ise ocl'il' tră tona şi feaţe laea tîc!

Ş-acşiţe vulpea murì de-ag'înealuĭ şi-armase Statu cu pălăţle a làmńil'eĭ ş-cu h'il'a di văsil'è nveastă. Aeste ş-tute, ş-eràm ş-ìo aclò etc.

(Spus de Stamula al Cealera din Avela, Epir.)

## 114. Grădina cu meàrile de-amàlamă:

Ţe viḑùt şi ţe avḑît? Ascultàţi, si v-aspùn un părămìθ bun. Erà ună oară un amiră multu avḑît şi multu avùt. Bùnile a luĭ, màrḑine no-aveà. Afoară de-aestă, ţ-aveà nă grădină, cum puţîne suntu tu lume, cît veade albul soare. Ţe no-aveà acloţe? Di iţe s-căftàĭ. Pońĭ di tute soĭle. Ţ-aveà cîtră tu fundul di grădină un mer, semnu mare! maşĭ meare de-amàlamă ş-făţeà. Care li videà, li zilipseà, ca mul'are greauă. Ahtare mer ş-erà.

Cu tută aestă, amirălu tamàm di merlu aestu erà fărmàc, că di cîndu criscù merlu, no-apucă s-mîcă un mer. Le-aveà ş-nu li hărseà măratlu, că trîş cîndu s-cuţeà meàrile, vinea un zmeŭ şi-l' čună meàrile, mer cu mer dipri mer. Merlu aţèl nu făţeà niţi ma multu niţi ma puţîn di noàuă meare. Meàrile aţeale s-cuţeà, cîndu lă vineà k'irolu, aḑî un, mîne anantu, păĭmîne anantu, di caθe ḑuă cîte un.

Tamàm acăţă un mer s-aruşască şi să s-hrisusească, cîndu amirălu s-priimnà prit grădină şi-l viḑù. Ştiĭ, acăţară s-l'i cură bàlile amirăluĭ. Canda l'-făţeà cu ocl'ul merlu, acşiţe părea. Atumţea l'-curară doauă lăcrińĭ amirăluĭ, di sum ḑeana luĭ, ca doaŭă prune. Apoea uhtă dit frînḑîle dit h'icate. Fičorl'i a luĭ, ma-l viḑură, că lăcrimeaḑă şi uhteaḑă, l'-tăl'è prit ìnimă canda nă coardă.

— Părinte, ḑîsiră nîşĭ, ţe-ĭ aţeà di tine? Ţe dureare ţ-arde şi-ţĭ friḑe ìnimă, tra s-verşi lăcrińĭ şi s-uhdèḑî? No-aĭ loc cît prinde? nu te-ascultă lumea? te anğură vîră? ţe-ţĭ lipseaşte? No-aĭ tute bùnile di sti loc? Ţe ti faţe, s-nu ţ-arîdă buḑa?

— Vru Dumniḑăŭ di tute bùnile di sti loc le-am, ma cama g'ine nu mi ntribàţĭ. Durearea mea, pènura di sti ìnimă nu poate vîră s-ńĭ-u scoată.

Ba! tată, ḑîse fičorlu cama mare, ahîntă dureare şi s-nu o-aspùńĭ. Vaĭ aspùńĭ, că ţe ńĭ-u voĭ bana, macă s-nu pot s-ti vindic.

Apoea tot acşì l'i s-angricară amirăluĭ ş-alanţî doĭ h'il', se-aspună, că de! cîtu s-h'ibă, lişureaḑă omlu, cîndu lu scoate foclu, cîndu nu-l ţîne s-h'arbă tu el nauntru!

Carĭ viḑù amirălu, că fĭcorl'i ţîn s-l-aspună, tra s-nu-l' cîrteascĕ cama multu, lă ḑîse:

— De, h'il'! vidèţĭ merlu aestu? di cîndu deade, nu s-are avḑîtă om di fumeal'a noastră s-aĭbă mîcată mer dipri nîs. Niţi gustul nu-l' cunoaştim. No-apucă să s-coacă şi noaptea căipe s-faţe merlu di pri pom. Ţe cură, un Dumniḑăŭ ştie.

— Tr-ahî't madè, ţ-u mîţĭ ìnima, mărât tată, şi nu aspùńĭ? Vaĭ avegl'u astă seară s-lo-acàţ furlu tu praşĭ.

Acşiţe gri fĭcorlu aţèl mare, apoea, di cu ḑuă şţimse àrmatle, ş-aştearse apala, aştirnù sun mer şi z-băgă s-aveagl'e, frătile a-ńeŭ. Tamàm erà oara, cîndu un mer tu noaptea ţea şi s-cuţeà dip di g'ine.

Aveagl'e fĭcorlu noaptea nidurńît, ninsumnàt cu apala scoasă, aşteaptă z-veadă vîră om, vîră priče, vîră puĭl'ŭ că vine, ţivà! Ascàpiră z-veadă merlu, merlu pri pom. Loa s-àpiră. Cîtră tah'ină, cît l'a s-creapă ḑuă, ea, ţĭ-acaţă nă ploae minută, dulţe şi supţîre, cu un ca niòr, ca nègură, că nu videàĭ ntră tine. Şi ţe ploae şi ţe nègură vaĭ ḑîţĭ? Maşĭ tindeare, căscare şi somnu aduţeà. Fĭcorlu-de-amiră di nă oară agîrşì şi durńì, canda biù earbă di somnu! Ună durńită nîs, na-l zmeŭlu azbuĭrătòr, arupe merlu aţèl coptul şi o-aştearḑe de-aclò.

Cît fuḑì zmeulu, s-trapse şi ploaea ş-nègura şi fĭcorlu deamiră z-diştiptă. Cum z-diştiptă, mintea luĭ la mer îl' fu. Li misură, li scoate optu.

S-cîrtì nîs şi si mvirină, ma n-cot, că nu putù s-aduk'ască ţivà.

— Nu ţĭ-aspuneàm ĭo, h'il'lu-ńĭ, îl' ḑîse amirălu, că n-cot ţĭ-u daĭ!

Atumţea vińe mişacă (nolgicanlu) şi-l' ḑîse:

— Tată, bunu ş-mare h'iĭ, di zborlu a tăŭ vîră oară nu işìĭ, ţivà putè nu-ţĭ căftàĭ, ş-tora vińe oara s-ţă caftu nîşte: s-me-alàşĭ s-avegl'u ş-ĭo nă seară.

— De! h'il'u, nu putù frate-tu cama mare s-adară ţivà, tine cum vaĭ faţĭ? Ma s-nu-ţĭ aspargu k'efea, dată-ĭ di mine, s-ţă veḑĭ căsmetea, vidèm ţe puĭl' vaĭ acàţĭ!

Ş-nolgicanlu păţî' ca frătile ma-mare. Avigl'è cît avigl'è şi n-coadă, to-apirită, păţî' ca frate-su.

Atumţea vińe arada ńicluĭ.

Cara-l' căḑù multu a tată-suĭ, «va me-alàşĭ, va me-alàşĭ, s-ńi ved ş-ĭo căsmetea», lo-alăsă amirălu.

Aestu erà foc. Ńic, ma drac. Aduk'ì nîs, că nîşte cură aoaţe, macă fraţl'i cîtră to-apirită u pat. Durńì ḑua di si sătură di somnu ş-apoea duse s-aveagl'e. Acăţă loclu şi aştiptà. Pînă cîtră de-adoară, ne čipit di om i di priče nu z-viḑù. Cîtră n-ḑare, na c-apîrńaşte nă ca ploae ş-ca nègură. Aduk'ì fičorlu c-aestă nu-ĭ bună ş-acăţă să-ş facă cruţea şi s-ascuk'e n-sin, tra s-nu se-acaţă amaea di nîs. Co-aestă nîs putù s-avină somnul, ţe tut lo-aţeà divarliga. Trîş atumţea, ea-l şi zmeŭlu s-aurńì ca orńul pri merlu aţèl de-amàlamă. G'ine ma ş-u păţî', că ğonle-aleptu, ni unä, ni doauă, îl lo la ocl'u şi-l săḑită pri ḑiditìc, cîndu lo z-bagă mîna pri merlu coptu de-amàlamă. Unä goadă ş-aoà fac soţl'i zmeŭlu; fuḑì a niòrihta.

Carĭ apirì g'ine, misură ğonle-aleptu meàrile, veade, că nu lipseaşte vîrnu. Arupe merlu coptu, l-bagă tu na tavlă de-asime ş-lo-aduţe la tată-su.

Aestu no-aveà ĭu s-lu bagă h'il'-su tr-ahtare ğuneaţă. Il băşè, îl hărsì, lo-alăvdă ahîntu ş-altu ahîntu. Apoea lo amirălu un cuţùt de-amàlamă, tăl'è merlu, lo-adră ahîte filĭĭ, cîţĭ inşi erà şi mîcară tuţi cîte nă filie. Dulţeamea merluĭ, muscuvulsirea luĭ nu se-aspune. Tută pălatea armase cu ańùrizma di mer tră totna.

— Tată, ḑîse ńiclu, lùcrulu adràt di mine, nu i ntreg. Va mi l'aŭ dipă torlu a furluĭ z-ved, ĭu duse, di se-ascumse.

Tatăl, ca tată, nu vrea s-lo-alasă, s-nu pată ţivà, ma carĭ s-angrìcă multu, lo-alăsă. Cu nîs dùsiră şi dol'i cama mărl'i.

S-loară nîşĭ sînḑile-sînḑile ş-ağùmsiră ningă un puţ ahîndòs. Pînă aclò aspuneà torlu, ma nclo nu. Aoà va h'ibă minduiră el'. G'ine ma carĭ s-intră nauntru? Arucară şcurtiţa, îl' căḑù s-intră marle. L-băgară tu nă cuşoră, îl ligară cu nă fune şi-l' deàdiră cale tu puţ. Cum ağumse cîtră tu mese di puţ, acăţă s-u mină funea şi z-grească s-lu scoată. Ananţî tràpsiră şi lu scoàsiră, că-l viḑură, că nu-l' ţîne ičĭ curdeaua. Să-l videàĭ, cîndu işì tu ḑuă, galbin ca ţeara erà-l.

Arucară năpòĭ şcurtiţa, îl' căḑù, s-intră nolğicanlu.

— Staţĭ, ḑîse el, z-vidèţĭ a cuĭ ḑîc ğone! Io nu h'iŭ ca frate-ńu ma mare.

G'ine ma, alăvdărle maşĭ fură di nîs. Cît îl băgară şi bagă să zg'ileascâ şi s-mină funea, s-lu scoată nafoară, că k'are, că moare! Scos afoară ş-aestu erà galbin, mortu ca din sun loc.

Ńiclu ne se-alăvdă, ne ţivà, maşĭ cît lă ḑîse:

— Sărgliţĭ-me nauntru şi cîndu vaĭ min funea, atumţea cama multu s-me-alăsàţĭ cîtră ng'os şi cîndu va u trag, atumţea s-trăḑèţĭ cătră nafoară.

Aestu ş-erà ğone, nu şicâ.

Gîr-gîr-gîr! gîr-gîr-gîr! fără să-l' si bată peana di ocl'u, ağumse ńiclu pîn tu fundul di puţ. Aclòţe ţe s-l'i veadă ocl'il'? Pălăţĭ-pălăţĭ! Il' vińe sùflitlu la loc, ş-feaţe ìnimă ş-intră nauntru. Ş-păscù ocl'il' divarliga nă oară şi-l' si loară ocl'il' di ahîntă muşuteaţă, ţe videà! Dişcl'ise şi intră t-un udă.

Ţe z-veadă? Nă featâ muşatâ ca luna, cuseà cu k'inare dipriună, s-ţă fugă mintea. Ţă si păreà, că nu-ĭ di mînă, ma pînḑă di pangu. Ahîntu minùt lucru!

— Bună-ţĭ oara, feata mea, gri ğònile-aleptu!

— G'ine vińişĭ, ğòne-aleptu, ma nu ti ntreb, cum di vińişĭ, aoaţe?

— Cum vińŭ, cum nu vińŭ, feata mea, lùcrulu a mel! Maş acşiţe s-ńi bînèḑĭ, nu-ńĭ aspùńĭ: aoaţe easte un zuzul, — om, drac, ţe vaĭ h'ibă nu ştiŭ,—ţe vine di fură meàrile de-amàlamă dit grădina a amirăluĭ? Voĭ si-l' ved năθeamă faţa, tra s-ńi misùr boea cu nîs!

— Aestu-ĭ zmeŭ, ğone-aleptu, ma treţĭ tu udălu di didinde la sor-mea, s-ţ-aspună.

Tu udălu di didinde ţe să-l' veadă ocl'il'? Nă featâ ca soarle ş-ma muşatâ. Şideà şi mplăteà ţerlu cu steàlile, s-lu veḑĭ şi s-nu pistipseşti. că-ĭ di mîńĭ di om.

Tut acşiţe ş-aoà, şi sora nolğicană ul pitricù tu udălu alantu, la sor-sa cama ńicâ.

Ńica tamàm ţăseà to-arăzbòĭŭ, că nu se avḑî', cîndu dişcl'ise uşa ğònile-aleptu. Mintea omluĭ k'are mutrîndaluĭ, cum ţăseà ńica, cu sufiĭ sufiĭ, loclu cu floare, ţerlu cu soarle, cu luna ş-cu steale, ş-amarea cu mărgăritare, cum maş nîsă ştea s-ţasă.

U ntribă, ĭu l'a pîne zmeŭlu. Aestă acăţă s-lăcrimeaḑă, cîndu-l viḑù ahtare ğone, cum vaĭ k'ară. Ma naintea mutrì

s-iu facă să s-toarnă, ma carĭ nu vrea ĭuvaşĭuvà ğònile, l'-aspuse, că zmeŭlu doarme didinde ş-easte multu năràĭt, că s-turnă lăvuĭt àstănḑă di l-avinare.

Cît dişcl'ise uşa şi z-diştiptă zmeŭlu.

Cîndu se-anĉupară, frătìc, unlu cu gura, cu ùngl'ile ş-alantu cu coarda, să z-diḿică ş-altă nu! Nu ştiŭ, cum îl' viḿe di mînă a h'il'luĭ-de-amiră şi cîndu l'-are ună, crîşt! l'i lu scoase caplu.

— Dă ninga nă oară, gri caplu di zmeŭ.

— Nă oară mi feaţe mu-mea, l'-u turnă ğònile-aleptu.

Carĭ z-dădeà doauà orĭ, anḿià nîpòĭ zmeŭlu. Veḑĭ acşì easte la el'.

Cara biţì cu zmeŭlu, tricù la feate şi li ntribă, cum di s-află aoaţe! Aspùsiră feàtile, cum nîse ş-erà treĭ feate de-amiră, cum le-arăk'ì şamiştreĭle zmeŭlu şi cum nu s-aştiptà putè s-le-ascapă vîrnă. Apoea l-băşară şi-l' ḑîsiră, că sclave a luĭ s-h'ibă, macă va, că nîse bunlu aestu va-l' lo-aĭbă tră cunuşteare pînă z-bîneaḑă.

Fiĉorlu lă ḑîse, s-l'a caθe ună, ţe va dit pălate şi aĭ s-li scoată nafoară. Le-aduse la gura di fundul a puţluĭ. Băgă ună tu cuşoră şi trapse funea. Tràpsiră fraţl'i ş-u scoàsiră şi cîndu brescu, feată! Erà cama marea.

— Aestă, ḑîse ńiclu, marea s-h'ibă nveasta cama marluĭ frate.

Apoea arcară nîpòĭ cuşora şi işì feata nolğicană.

— Aestă, nolğicana, ḑîse ńiclu, s-h'ibă nveasta nolğicanluĭ.

Nîpòĭ arcară cuşora şi scoàsiră şi feata ţea ńica. Aestă erà semnu: cu soarle tu frîmte ş-cu luna tu k'eptu.

— Aestă, ńica, gri nîs, s-h'ibă nveasta mea.

Ma mărl'i fraţĭ, vreĭ di ergu, vreĭ de-arşine, vreĭ di ţe ńiclu s-l'a ma muşata feata, ţe zburîră, ţe feàţiră, că lo-alăsară tu puţ şi z-dùsiră acasă z-ḑîcă, că nîşĭ îl vătămară zmeŭlu, că nîşĭ le-ascăpară feàtile. S-nu ţivà di feàtile aspùn amirăluĭ, li băgară pri ğurât, s-no-aspună, pînă nu va s-toarnă ńiclu dit lumea lantă.

Aşteaptă ńiclu, traḑe funea, ţivà. Cu cît trăḑeà funea, co-ahîntu si sărgl'à, că pîn tu sone, u trapse tută. Aduk'ì nîs, că l'-u ğucară fraţl'i. S-turnă tu pălate cîrtìt, canda-l' fuḑiră căpărle.

— Fraţĭ apoea, ḑîţeà nîs! ma lăĭ di duşmàńĭ!

Ţe z-ḑîc? Si mvirnă ahîntu multu, cît nu plînḑeà. Ma omlu cîndu-l' vine g'iderea, va s-u tragă. Ş-adună sùflitlu cu nîs ş-feaţe ìnimă şi s-alăsă tu mîna-l Dumniḑău.

Cum alăgà prit udàţĭ, udă di udă, deade t-un loc, ĭu erà doĭ birbèţĭ, unlu laĭu ş-alantu albu. Ţe erà birbeţl'i aeşţî? Carĭ să ncălicàĭ pre-aţèl albul, pînă s-ţ-aşterḑi ocl'il', ti scuteà tu lume; ma carĭ s-ti pinḑeà draclu să ncaliţĭ pre-aţèl laĭlu, te-ahînduseà tu lumea lantă di sum loc. Cu birbeţl'i aţèl' erà şi-un cal cu perlu ca mătasea. Calu maşĭ oase aveà ntră nîs, tra s-mîcă. A ğòniluĭ aleptu l'i si feaţe ńilă di el, şi-l' lo oàsile şi-l' băgă earbă. Dĭ-unà oară dişcl'ise gura şi gri calu, că erà cal cîntàt, cal cu gură:

— Si-ńĭ bînèḑĭ, ğone-aleptu, di bunlu ţe-ńĭ feaţişĭ; cîndu va h'iĭ vîrnă-oară to-angusă mare, na un per di perča mea, s-lo-aprinḑî şi di nă oară aclò va me-aflu.

Apoea l'-aspuse calu aţèl cîntàt, cu gură, că ma va s-easă tu lume, să ncàlică pri birbeclu aţèl albul, că si ncălicare preaţèl laĭlu va s-află tu lumea din g'os. Acşì păţà j-draclu.

Aestă aştiptà şi ğònile-aleptu. Birbeţl'i şideà un ningă anantu. Ğònile-aleptu lo să ncàlică pri aţèl albul, ma cum feaţe cum adră, că l'-ascăpă čorlu şi s-află n-calàr pre-aţèl laĭlu. Pînă s-ţă freţi ocl'il', s-află tu lumea anantă! L'-u deade cîtră nclo ş-nîs s-easă tu vîră hoară. Calea-calea cum z-duţeà, astal'e nă feată. Aestă şideà sìngură pri un cuţur, susk'irà şplînḑeà, că ti curmà ńilă mare. A luì l'i si feaţe ńilă, cîndu u viḑù, feată to-ańĭ, mărtătoare, di fumeal'e bună, ca cum z-videà dipri strànńile a l'eĭ angl'igate tu hrisăh', şi u ntribă, ţe are? Ţe plînḑe tră ńilă?

— Am ţe s-h'ibă, ğone-aleptu? Acşì ş-acşì, după nîscîndă, oară, nă lamńe va vînă s-mi mîcă. Apile li ţîne lamńa şi nu li sărgl'aşte, pînă ţe nu-ş mîcă tăinea n-ḑuă, cîte un om. Astănḑî vińe arada mea.

— Nu te-aspare, feata mea, ḑîse ğònile-aleptu, pînă bînèḑ ĭo ş-aştearḑe-ţĭ lăcrińle.

A feàtil'eĭ îl' vińe ìnima puţî'n la loc.

Pînă z-vînă lamńa, ğònile ş-băgă caplu pri ḑinucl'ul a feàtil'eĭ, s-lu caftă. Curmàt erà, ninsumnàt erà, l-fură somnul di nă cale. Na tu oara ţea, ĭu deade cap ş-lamńa. Ea s-hărisì

că tu loc di un vaĭ mîcă doĭ. Ali feată apîrńì să-l' bată ìnima tîc-tîc! di fricǎ şi lăcrińle acăţară să-l' cură ca dit doauă fîntîneale dintr-ocl'i. Nă làcrimă căḑù pri frîmtea ğòniluĭ-aleptu şi di nă oară z-diştiptă şi viḑù lamńa, că vine. O-alăsă di s-apruk'è, ma cît lo z-dişcl'idă gura, unǎ l'-are co-apala n-cap şi nàparte l'il' lu scoase.

— Dă ninga nă oară, gri pîngîna.

— Nă oară mi feaţe mu-mea, l'u turnă fičorlu.

Feata ş-mul'è mîna tu sînḑe şi-ş alăsă urmă pri păltărle a ğòniluĭ aleptu, tra să-l cunoască tu oară anang'e. Cîtu ş-lă draclu curlu di lamńe, plăscînirǎ cl'eile, z-dişcl'isirǎ gùrile di ape ş-acăţară àpile s-arupă, s cură şi z-gurleaḑă, di-ţĭ văzeà urècl'ile.

Ğònile-aleptu de-acloţe trapse n-hoară la nă moaşe şi-l' căftă nă scafă co-apă, că-l' erà seate.

— Apă ş-k'etre, ḑîse muşica. Noĭ tră apa ţea, nă k'irèm fumeal'a ş-tine cafţî apă. Macă ţ-u seate, du-te j-beà, macă ţ-u ţîne curdeaoa, di la lamńe.

Il' ḑîse fičorlu, că lamńa murì, că arîurle si zgrumă di apă multă, nîsă a l'eĭ! Atumţea fičorlu l'a počlu cu zorea şi-l bea pîn tu fundu. Aurlă moaşa, vărvì, blăstimă, ma carî o-avḑà?

Moaşa si duse s-lu scoală l-amirălu, că ţe si-l' bea apa. Atumţea aveà g'izǎ mare, carî furà apa di la vîrnă. Vińe moaşa, ma ţe z-veadă? Feata amirăluĭ vie. Avde ş-nîsă că de-alih'a lamńa u vătămă un ğone-aleptu şi că àpile de-aoà nculeà nu va h'ibă ţînute tu cl'ae. S-hărisì maea şi-l' părù arău di blăsteàmile ţe deade. Ş-tora sìngură si ncăcà.

La amirălu se-aveà adunată lume, că merlu se-arcàĭ nu cădeà m-pade. Ţe erà? Băgă zbor amirălu, c-aţèl ţe feaţe bunlu aestu, z-vină să-l' da h'il'i-sa nveastă şi tuţi alepţîl', tuţî ğońl'i ş-tuţî muşaţl'i prindeà s-treacă pri la pălate, tra si-l' veadă h'il'i-sa, s-cunoască, carî easte ğònile-aleptu. Tricură tuţî şi feata nu cunuscù vîrnă. Atumţea muşica, ţùpătă-ţùpătă gri, că ş-la nîsă acasă easte un ğone, un aleptu, ţe-l' biù apa cu zorea. Să-l' grească ş-alùĭ, ursì amirălu tu minută. Cîndu vìńirǎ să-l' grească di l-amirălu, îl' cuţeà aestu un somnu adîncòs, cum nu poţî s-ţ-u baḑì cu mintea. Ma naintea nu vrea să z-ducă, ma carî se-angricară

multu, că va víńĭ, nu s-faţe, duse. Feata, ună viḑută şi-l cunuscù. L-turnă cu plătărle şi-l' viḑù ş-urma di palmă ţe-l' feaţe cu sînḑile ali lamńe.

— Aestu-ĭ! gri ea.

— Maca-ĭ aestu, a luĭ s-h'iĭ, feata mea! gri amirălu.

Cîndu-l' ḑîc a luĭ, tră nsurare, lă ḑîţe, el, că-ĭ ligàt cu altă. L-aspuse apoea ţe cură, d-ĭu víne, a cuĭ fičòr easte şi tute cîte are faptă ş-cîte are păţîtă.

— Maşĭ un lucru voĭ di la voĭ: si-ńĭ daţĭ treĭ uţră mplińĭ cu apă şi treĭ birbèţĭ mărı, tra s-mi scoată vùlturl'i din ḑeană pri lumea nantă.

— Aestă-ĭ ţivà, dip, ḑîse amirălu şi-l' deade.

Agîrşìĭ s-aspùn. Cîndu fičorlu s-turnà di la lamńe, tricù prin ḑeană. Aclò erà un pom analtu şi pri pom un cuĭbàr di vulturĭ. Tu cuĭbàr erà puĭl'i di vulturĭ. Puĭl'i dit cuĭbàr ţiurà şi z-dipirà, canda j-videà moartea cu ocl'il'. Ţe erà? ună nîpîrtică lae s-angărlimà pri pom, să-l' mîcă. Gònile-aleptu nu k'are oară, ma traḑe apala şi-l' l'a caplu a nîpîrticăl'eĭ Muma puĭl'lor din niòr, cum azbuirà, cît viḑù om la cuĭbar-l'i, s-aurńì ca curşumea s-lu dińică. G'ine ma, di nă oară puĭl'i şuirară şi-l' ḑî'siră, s-nu-l' facă ţivà, că el l-ascăpă bana.

— Bre! ḑîse vùlturlu, tine ţe-ńĭ adràşĭ bunlu aestu, caftă ţe vreĭ, că va ţi-u fac. Di cîndu h'iŭ nu viḑùĭ fumeal'e ntr-ocl'i, nu hărsìĭ ńiţĭ di ponda di nîpîrtică aestă.

— S-poţĭ s-mi scuteari pri lumea nantă, easte sìngurlu lucru ţe caftu, gri fičorlu.

— Greŭ lucru, ma s-faţe.

Apoea l'-căftă treĭ utri cu apă şi treĭ birbèţĭ mărĭ, s-aìbă mîcare şi biutură pri cale. L'-aduse fičorlu şi li ncărcă pri vultur. Il' ḑîse vulturlu:

— Cîndu vaĭ ḑîc «cra!», să-ńĭ daĭ carne, cîndu vaĭ ḑîc «pi», să-ńĭ daĭ apă.

Zbuirîndaluĭ, zbuirîndaluĭ, ağùmsiră aproape di loc. Armase puţî'n di tot. Carnea s-aveà biţită. «Cra» faţe vulturlu. Fičorlu tal'e nă *bucă* di la nîs şi-l' da. Faţe puţî'n ma nclo «cra!» nîpòĭ vùlturlu. Tal'e nă bucă şi di la čorlu anantu şi l'-u da. Čumulinda, čumulinda vulturlu, ağùmsiră pri loc, tu lume. L-dipune vùlturlu pri ğone-aleptu şi cîndu mutreaşte, ţe si-l' veadă ocl'il'? Tut sînḑe. L'-aspune aleptul ţe cură.

A vulturluĭ l'i si feaţe ńilă. Tra s-l'i ţînă sî'nḑile, lo-aunḑe c-o ascuk'àt, ş-tu oară sînḑile stătù şi fičorlu z-vindică.

Apoea z-dispărţîră, vulturlu s-ahîndusì tu lumea nantă şi fičorlu-de-amiră armase pri lume.

Calea-calea ağumse la nă fucurină. La fucurină nu erà vîrnu. Vîră picuràr vaĭ aprease foclu ş-apoea va ş-trapse cu turma to-altu loc. Aclò ş-aduse aminte nîs di lăeaţa fraţlor, cum lo-alăsară tu puţ. Ş-aduse aminte şi di perlu di cal. Lu scoase şi-l aprease puţîn şi di nă oară s-avḑí nă trunduire şi un troput di cal. Erà calu cu perlu ca mătasea, cîntàt ş-cu gură:

— Doamne, ţe urseşti, gri calu.

Fičorlu, ş-freacă ocl'il', z-veadă: vís easte ? nu-l arîd ocl'il' ? Viḑù, că-ĭ cal ca tuţi cal'i; viḑù că nu-l arîdeà ocl'il'. Il' ḑîse:

— Tu minuta estă s-me-adùţĭ în hoară-ńĭ.

Ună ḑîcă, ncălică şi calu tease peànile tu vimtu şi di nă cale n-hoară-l' se-află.

Tamàm erà ḑua cîndu prindeà să s-mărită feata ţea ńica cu soarle tu frîmte ş-cu luna tu k'eptu. Ea vrea s-mărită cu frătile aţèl marle a ğòniluĭ-aleptu. S-feaţe ncrunarea şi cum easte data locluĭ, scoàsiră nveasta n-cor, s-tragă corlu. Cara ğucă nîsă, lo s-tragă caplu di cor şi gambrolu. Ńiclu viḑù şi nu putù s-cam-aravdă:

— Tute ca tute, ḑîse nîs, ma estă nu s-mîcă ! S-arsă scafa ! pîn aoà ş-ma nclo nu !

Troară aprinde perlu di cal, şi ncàlică aroĭbul, u zmulḑe apala şi ca vimtul si nh'umuseaşte şi-l' l'a caplu a frati-suĭ. Apoea niviḑùt s-feaţe.

Tută lumea s-čurtuì [čirtuì] di nă cale. Şişţimară mare s-feaţe şi vîrnu nu ştea ţe z-ḑîcă. Plîmse amirălu, z-dipiră amiroańa, ca nîşĭ ţe nu vrea !

S-agîrşască foclu a fičorluĭ mare, vrură să nsoară nolği-canlu. Ma ş-aestu li plîntă, că: i-l' da ńica nveastă, i nu să nsoară dip.

Tată-su, s-nu-l' frîngă ìnima. c-armase unu ş-tut la părinţî, nu ḑîse: nu ! U vrea ş-el ńica cama di mărle tră noră. Loară s-acaţă aloàturle, ndreàpsiră tră numtă, şi nîpòĭ vińe oara h ncrunare şi scoàtirea nveàstăl'eĭ în cor. Trapse corlu nveasta şi-l' vińe arada ş-a gambroluĭ. Cît lo z-vînă

nă oară divarliga şi na ţ-ul ńiclu, cu calu azbuĭrătòr, îl' feaţe cum ş-a frati-suĭ ma mare. Ţe z-vă ʒîc? jalea şi dipirarea părînţîlor màrʒine no-aveà. Să ncl'ise amirălu, tu strańe di jale, n-casă, sărgl'ì barba pîn di brîn şi cu meşl'ì nu işà. Nu vrea el z-da ocl'i cu loclu, ĭu s-feaţe semnul ş-nişanea di la Dumniʒăŭ. Sìngura luĭ părigurie erà maşĭ feata ţea ńica, tră carĭ s-feàţiră tute seàmnile aeste. Carĭ agîrşì puţîn foclu a fičorlor, acăţă să s-mintueascâ la g'inea feàtil'eĭ. Il' zburî tră măritare şi nîsă laea nu vrea s-avdă:

— Un vruĭ ĭo, tată amiră, ş-aţèl, macă nu s-turnă pînă tora şi de-aoaţe şi nclo nu va s-toarnă. Apoea nu ńĭ-u viʒùĭ căsmetea mea di cătrane j-di milane di doauă orĭ cu ğońĭ ca soarle?

G'ine ma amirălu l'-intră aridă, ca să s-mărită, să-ş facă arada, cum easte unʒită. S-nu-l' aspargă hrisusita [inimă] a amirăluĭ ʒîse feata:

— Maşĭ atumţea va s-mi mărìt mine, cîndu va s-află un ğone, ţe s-ńi facă nă armată cu ţerlu mplin di steale, cu loclu mplin di floare ş-co-amarea cu mărgăritare, ţe s-poată să ncapă tu nă alună.

Vaĭ ʒîţî, că ţe băgă ahtare k'àdică feata? Se-aspùn, că ţe. Ea, cîndu z-dispărţî', di ńiclu h'il'u de-amiră, nu lo ţivà di la zmeŭlu, di cît maş aluna co-armata di ʒînă. Ţe erà aestă armată? nă fustane minută ca pînʒa di pangu. Pri fustane erà lucrată cu aclu ş-cu cundil'lu di mîna l'eĭ ţerlu cu steale, loclu mplin cu floare ş-amarea cu mărgăritare. Aluna estă, feata, tu oara carĭ vrea s-intră tu cuşoră, l'-u deade a ńicluĭ şi-l' ʒîse s-u ţînă g'ine, că va-l' lipsească vîră ʒuă. Ş-tora cara muriră dol'i h'il' de-amiră, ţe-ş ʒîse nîsă: Altu ğone tră mine nu faţe! Băgă k'àdica estă ma multu s-armînă nimărtată.

Amirălu scoase zbor, că ńica cu soarle tu frîmte ş-cu luna tu k'eptu easte tră mărtare. Carĭ vaĭ poată s-l'-aducă nă armată, ţe să ncapă tu nă alună şi s-aibă ţerlu mplin cu steale, loclu mplin cu floare ş-amarea cu mărgăritare, aţèl va u nk'ir-dăsească.

S-urdinară ğońĭ, h'il' de-amiràţî, ğońĭ-alepţî, cu ńìl'ile, ma vîră nu putù s-aducă ţe căftà feata. Trîş în coadă ş-aduse aminte şi ğònile-aleptu de-aluna datâ di featâ. S-pusputeaşte n-sin, lucru tră čudie! O-află aluna. Fuga pri calu azbuĭră-

tòr s-ameàstică ş-nîs prit h'il'i di domńi mări şi di amiràţi. Nîs aveà strańe de-aradă şi calu păreà vîră pal'u-cal arînòs şi cîndu-l viḑură mărl'i s-afireà di nîs, ca di lepră. Il şupără şi-l' ḑîţeà el':

— Tuţî z-duc, si duţe ş-arînóslu la feata cu soarle tu frîmte şi cu luna tu k'eptu. Si ştiţî, că feata, cum va-l veadă, vaĭ k'ară tră nîs!

Aeste tră şupèr ş-tră peză li ḑîţeà.

G'ine ma cît ağumse şi feata-l cunuscù.

— Poţî tine s-ńĭ adàrî dimîndata, ḑîse ea.

— Ştiŭ ş-ĭo? ḑîse ğònile, s-mutrescu, z-ved, poate că u ti-h'isescu.

Scoate apoea luna şi l'-u da. Cîndu traḑe armata, ţe z-veadă? Ţĭ-loa ocl'il'.

— A ta s-h'ibă, gri ş-amirălu.

Apoea, cara s-feaţe numta, după numtă s-aştirnù measă amirărească. La measă băgară s-aspună tuţî cîte un părămìθ. Carî aspùsiră tuţî, vińe arada ş-a ğòniluĭ aleptu. Aestu părămiθe nu ştea ş-acăţă di ş-aspuse bana luĭ, cum erà un h'il'ŭ de-amiră, cum avigl'è merlu cu meàrile de-amàlamă, cum s-lo după zmeŭ, cum vătămă zmeŭlu, cum armase tu puţ, cum căḑù tu lumea lantă şi tute pîn tu coadă, fără se-alasă ţivà şi tu sone ḑîse:

— Ş-tora, macă vreţî să ştiţî, care easte aţèl ğòne aleptu, nviţàţî, că h'iŭ ĭo ş-amirălu ńĭ-easte tată.

Sărgl'iră apoea, z-băşară cu amirălu şi s-argîrşiră tute fărmàţile. Apoea dipuse amirălu dipri scamnu şi se-alnă h'il'-su.

— Aclò eràm ş-ĭo şi cîndu amirălu aţèl noŭlu mpărţà doare, ağungînda la mine, mi ntribă:

— Tine, criştine, nu parĭ dit loclu aestu.

— De, ḑîş ĭo, ĭo h'iŭ dit Turk'ie, de-Avelă, ma avḑîî, că s-faţe numtă mare şi vińŭ z-ved, tra s-am se-aspùn la cusurìńĭ ş-la soe.

Mi ntribă amirălu, ţe s-ńi da s-adùc a voauă, tră aduţeare aminte?

— De! ḑîşŭ ĭo, cîte nă păreacl'e di ţărùh' aroşe, carî si-ńĭ daĭ, arău nu vaĭ faţî.

Şi el măratlu, ţe nu-ńĭ deade? Ţăruh', brîne, călţăvete, că-

čule, di tute bùnile. G'ine ma, cît ağumşu la Barbèrĭ, ĭuha! sărgl'ră cîńl'i şi arape unlu una, arape alantu alantă, armàş cu mîńle goale.

(Spus de Filpa al Beza, Avela, Epir.)

## 115. Gone-aleptu arăńòs.

Erà, ţi nu ş-erà.

Erà un-oară un amirăŭ, carĭ erà multu avḑăt tu k'iroŭlu aţèl. El aveà treĭ fičòrĭ. Dol'i ma mărĭ erà multu muşàţĭ, ma ńiclu erà arăńòs.

Fičorl'i, ca fičòrĭ de-amiràţĭ, ş-aveà udălu caθe-un, ĭu ş-durńà. Amirălu vrea cama multu pi aţèl' dol'i cama mărĭ şi-l' mutreà multu g'ine: lă dideà mîncare cama bună, l'i nvişteà cu strańe ma muşate şi udăile a lor erà cama nviscute ş-cama muşate. A ńicluĭ îl' dideà tut ţi erà cama urăt şi udaea luĭ erà murdară. Noaptea tu udăile aţilòr mărlor ardeà gaz, eară tu udaea ńicluĭ ardeà nă cîndilă ńică, ţi cu de-ag'ia [mizia] luńinà ca dipi mortu.

Aìst amirăŭ ş-aveà n-grădină un mer, care făţeà nîscînte mere multu muşate de-amàlamă Di la un k'iròŭ şi coa amirăŭlu nu aveà mîncată niţi un mer, că tamàm cît crişteà nh'amă şi vineà un puĭl'ŭ, di li mîncà.

Nă ḑuă fičorlu aţèl ńiclu duse la tată-su şi-l' căftă izăne, ca s-lu vătămă, ma tată-su l'-ḑise:

— Arupe-ţĭ-u, arăńoase! ahtare ca tine va-l vătămă!

Alantu an căftă izăne marle fičòr, ca s-lu vătămă şi amirăŭlu îl' dede. Cît s-duse el tru grădină, nu tricù multu k'iròŭ şi-l acăţă somnul. Aşì, puĭl'lu vine, mîncă mèrile şi fuḑì. El nu duk'ì ţivà.

Tut aşì feţe şi aţèl ńijlucanlu şi tut aşì, ca frate-su păţă.

Anlu alantu căftă eară izăne aţèl ńiclu şi după multe arigèĭ, îl' dede. Fičorlu ş-lo nă tufek'e, nă turtă caldă şi nă ploscă cu vin şi si duse-n grădină. După ţe mîncă şi biù vinlu ah'urh'ì s-l-o acaţă somnul. El, ca s-nu doarmă, lo un rug, şi s-culcă pi el, aşì că ma loà s-doarmă, lu sk'inà ruglu şi s-diştiptà.

Nu tricù oară multă şi vine ş-puĭl'lu. Fičorlu avḑă vreavă

pi pom şi mutrîndaluĭ, anḑărî puĭl'lu. Il lo la ocl'u cu tufek'a, ca s-lu vătămă, ma cara-l viḑù ahăt muşàt, îl' fu ńilă. De-aţeà se-alnă anarga pe-anarga sti pom şi-l acăţă di coadă. Puĭl'lu si zbătù cu putere, ascăpă, azbură şi fičorlu armase cu coada tu mînă.

Ti aestă el erà năräit şi foc, că nu putù s-lo-acaţă.

Amirăŭlu duse n-grădină şi viḑù, că mèrile suntu tute şi s-hărisì multu. Seara, arăńoslu scoase coada puĭl'luĭ şi u puse pi measă, ş-aţeà-l' luńinà tută oda.

Fraţl'i alùĭ, viḑîndaluĭ aistă luńinà, s-dùsiră la tatăl a lor şi s-plîmsiră, cum a lor lă da gaz cama puţîn ş-arăńosluĭ ma multu. Tată-su hăbare no-aveà. Năs ş-tora-l' dede ca tute ḑîlile. Vru ş-amirăŭlu s-veadă sibepea. Mutrì şi ca de-alih'a, oda luţeà di luńină.

Il' gri dimneaţa tată-su, lu ntribă sibepea şi fičorlu spuse tot.

Amirăŭlu, carĭ avḑă aşì, ḑîse, că puĭl'lu aistu este al ahtare amirău şi nă este multu duşmàn.

— Fur-că-ĭ aşì, ḑîse arăńoslu, va s-mi duc la amirăŭlu duşmàn şi nu va s-mi tornu pînă nu va s-adùc puĭl'lu víŭ

După nă lungă cale, astăl'è un om mult aùş. S-cunuscù deaproape cu auşlu şi-l' spuse ţi aveà dipi minte s-facă. Auşlu lu nviţă, cum lipseşte ta s-facă şi-l' ḑîse, că va s-l'i da mînă de-ağutòr şi nu va s-dispartă di năs, pînă cîndu nu va-ş bitisească, ţi-ş băgă cu mintea.

Seara ağùmsiră tu căsăbăŭlu, ĭu şideà amirăŭlu duşmàn Năşĭ durńiră lă nă hane aproape di casa amirăŭluĭ. Noaptea lu nviţà auşlu pi ğòne, cum s-facă. Il' ḑîse, că puĭl'lu este t-ună căfase ş-căfasea-ĭ spinḑurată di dureclu ditu k'oşe.

— Tine, l'-ḑîse auşlu, s-nu l'aĭ puĭl'lu cu tută căfase, ma s-aràk' maşĭ puĭl'lu singur şi s-fuḑĭ.

Fičorlu intră p-ĭu lu nviţă auşlu, ma vru s-lu l'a cu tută căfase, de-aţeà că erà căfasea multu ma muşată ca puĭl'lu. G'ine ma, cît băgă mînă pi căfase ş-aìstă ah'urh'ì să strigă, că ş-erà căfase cîntată. Işără huzmik'arl'i, ţ-ul acăţară ş-ţ-ul dùsiră l-amirău.

Lu ntribă amirăŭlu, ţi vru s-facă? Ḑîse năs:

— Mine ğone mi cl'amă şi frica nu ştiŭ ţi turlie este. Tricùĭ pe-aţia şi cum viḑùĭ puĭl'lu aistu cu căfasea ahîntu mu-

şată, vruĭ s-li l'aŭ şi de-aţia nu va s-fug pînă s-nu-ńĭ daţĭ puĭl'lu aistu.

Amirăŭlu ş-o-avù, că vah' glar este. De-aţeà să scapă di năs ăl' ḑîse:

— A tăŭ s-h'ibă puĭl'lu, fur-că va s-poţĭ s-l'aĭ cîńl'i al amirăŭ Laĭu.

Aestu amirăŭ aveà nîşte cîńĭ, ţi no-apruk'à vîrnu şi ştea, că nu va s-poată s-l'-aducă.

Fičorlu s-ligă s-l'-aducă cîńl'i. Apoea s-duse la auşlu şi-l' spuse, ţi cură. Auşlu îl' ḑîse s-h'ibă cu ìnimă, şi s-nu easă di zborlu a luĭ, că năs va s-u facă.

Imnară, imnară şi ağùmsiră tu căsăbăulu aţilùĭ amirăŭ. Auşlu lu nviţă pi fičòr s-l'a maşĭ cîńl'i şi pi şinğire mînă s-nu bagă, că va s-pată cum păţă cu puĭl'lu. G'ine ma năs minte di fičòr: Ma viḑù, că cîńl'i păreà arăńòşĭ şi şinğìrile erà maşĭ mărgăritărĭ, vru s-l'i l'a cu tut şinğire şi feţe vreavă mare, aşì cá avḑără şi lo-acăţară.

Lo-adùsiră n-faţa amirăŭluĭ Laĭu ş-aistu lu ntribă:

— Cum putù s-facă ahtare lucru?

— A ńia ğone-ńĭ ḑîc, fricá di vîrnu no-am, tricùĭ pe-aţia şi cum viḑùĭ cîńl'i aìştĭ, băgàĭ mirak'e şi vruĭ să-l' l'aŭ şi nu fug de-aoaţe pînă s-nu-l' l'aŭ.

Amirăŭlu Laĭu mintuì, că k'irùt este, macă greşte aşiţe. Se-ascapă di năs ăl' ḑîse:

— Fur-că tine eştĭ ahtare ğòne, du-te la amirăŭlu Aròş să-l' l'aĭ calu aţèl azburătorlu şi atumţea ş-cîńl'i a tăĭ s-h'ibă.

Fičorlu vine l'-aùş, cu nărle frîmte şi-l' spuse, ţi cură. Auşlu, om cu mintea ntreagă, nu lo-aspărè şi nu lu ncăčè, ma lu nviţă s-ascultă. G'ine ma şi l'-amirăŭlu aistu fičorlu s-purtă tut ca fičòr şi păţă cum păţă şi la alanţă amiràţĭ.

Se-ascapă di năs amirăŭlu Aròş ăl' ḑîse:

— Maş atumţea va ţ-ul daŭ calu, cîndu va s-adùţĭ Muşata-Locluĭ.

Fičorlu mvirinàt ăl' spuse auşluĭ, ţe tih'isì.

Auşlu năpòĭ lu nviţă cum s-facă, şi-l' spuse să s-ducă la nă fîntînă, ìu vìneà Muşata-Locluĭ di să scăldà. Lu nviţă să sta ascumtu pînă cîndu va s-acaţă să se-aspeală ş-atumţea s-aràk', ḑîse auşlu, dĭ-unà-oară taslu, săpunea şi k'èptinle.

Ea va z-g'ină după tine ca mînàr şi va ti plăcărsească multu să-l' li daĭ, ma tine s-nu faţĭ aşiţe.

Aşiţe feţe fičorlu şi Muşata-Locluĭ s-ţîneà di nîs ca mînarlu. O aduse l-amirăŭlu Aròş şi cara viḑù, c-aestu este ğone-aleptu, ţi faţe, ţi spune, îl' dede calu cu tut frîn dit tută ìnima.

Tut aşiţe l'i si dèdiră şi cîńl'i di amirăŭlu Laĭu şi tut aşiţe şi puĭl'lu.

Apoea năs, cu tut că-l ţîneà amirăraţl'i la năşĭ, nu vru s-armînă şi trapse acasă-l':

— Ş-ĭo escu h'il'ŭ de-amirăŭ, ḑîse nîs, şi lipseşte si-ńĭ ved părinţîl'.

Imnară căt imnară şi ağùmsiră la loclu ĭu s-aveà adunată cu auşlu. Atumţea ḑîse auşlu:

— E! h'il'ŭ, pîn-aţia fum de-adùn. Ti nviţàĭ şi te-ascăpàĭ di multe, de-aoà nculeà s-ti avegl'i singur s-nu paţĭ ţivà; dişcl'ide-ţi ocl'il' ş-fă.

Fičorlu s-aplică di-l' băşè mîna, plîmse năh'amtă şi s-dispărţă de-auşlu aţèl.

Imnă, imnă ş-ağumse tu loclu a luĭ. Il lo somnul şi s-culcă s-doarmă puţîn. Năinte să s-culcă, puse săpunea, frînlu, şinğirlu şi căfasea t-ună groapă şi s-culcă pi ele. Că lùcrile aiste erà aşiţe fapte, că ma ascăpà, s-turnà la loclu a lor ş-cu nîse fuḑeà şi Muşata-Locluĭ, calu, cîńl'i şi puĭl'lu.

Nu tricù oară multă şi tricură pe-aclò fraţl'i a luĭ cu oaste. El' s-turnà di l-avinare. Cît ul viḑură, lă vine multă nărăire; ma multu cîndu viḑură c-aveà ningă nîs şi puĭl'lu, calu, cîńl'i şi Muşata-Locluĭ. El' băgară şi-l tăl'ară bucăţĭ-bucăţĭ.

Ti tih'a luĭ, tricù pe-aclò auşlu. Aistu nu-l' erà calea pi aţia, ma vru s-veadă, s-nu-l' si tih'isească ţivà a ğòniluĭ-aleptu. Cît îl viḑù, ḑîse:

— Di ţi mindueàm, no-ascăpă.

Dup-aţeà adună bucăţle, bucată cu bucată, lă turnă *apă-vie* şi lu ang'iă. Cît ang'iă, gri:

— Multu durńîĭ! greŭ somnu durńîĭ!

— Ţi durńîşĭ, mărate, că tine eràĭ tăl'àt bucăţĭ-bucăţĭ! Am ĭu-ţĭ sîntu puĭl'lu, calu, cîńl'i ş-Muşata-Locluĭ?

Mutreşte fičorlu, no-află ţivà.

— Căfasea, şinğirlu, frînlu, săpunea cu taslu şi k'àptinle le-aĭ?

Mutreşte fiĉorlu tu groapă, le-află acupirite cu tîmbarea-l'. Tîmbarea, cara erà vlek'e [vecl'e] nu u minà vîrnu din loc şi lùcrile armàsiră acloţe.

— Aĭde, ḑîse auşlu, s-lă işăm ninte şi cum va s-lă spunĭ lùcrile aiste, puĭl'lu, cîńl'i, calu ş-Muşata-Locluĭ va să g'ină nîpòĭ la tine.

Aşì şi feţe şi earà s-turnară lùcrile la năs. Şi ncălicà apoea pi cal şi troară si duse acasă.

Tut tu aţeà ḑuă l'i mpărţà părinţîl' tă suflit, că năşĭ pistipseà, c-are moartă, ma nu s-turnă ţinţi ańĭ di ḑîle. Cîndu l-viḑură, n-loc să mpartă tă suflit, acăţară s-facă numta luĭ cu Muşata-Locluĭ.

Ş-apoea ğònile l'i spuse a tată-suĭ tute cîte-l' si fèţiră, cum feţe cu puĭl'lu, cu cîńl'i, cu calu, cu Muşata-Locluĭ, cum s-turnà acasă, cum îl fèţiră bucăţĭ-bucăţĭ şi cum earà ang'iă şi-ş vine acasă.

Tată-su atumţea s-dipuse dipi scamnu şi-l băgă năs s-dumneascà ş-fur-că nu murì, bîneaḑă nica.

Fraţl'i a luĭ atumţea ţe s-facă, că lă erà fricà, s-nu lă facă cum îl' fèţiră. G'ine-ma el fu om cu suflit bun, îl' l'irtă şi-l' ţînù pi ningă năs.

(Spus de Spira Dimoane, din Ohrida, Albania.)

## 116. H'il'lu di oarfîn şi părmăteftul.

Ţi ş-irà, ma nu ş-irà.

Irà unoară un bărbàt şi unà mul'are, oarfîńĭ ş-cu multă fumeal'e. Cu mizia puteà s-l'i hărnească, cîndo, na, Dumniḑă lă da nica un fiĉòr.

A treea seară, cîndo s-faţe puguniclu, vine la nîşĭ un părmăteftu. Nu cunusĉà vîrnu tu hoara ţea, că atumţea z-duţeà ti prota oară, ma oaspe vecl'u aveà pri tatăl a fiĉorluĭ. Teaţeà trapse la nîs cît ti nă seară. Seara mîcară şi-l filipsiră g'ine, apoaea tuţĭ din casă z-băgară z-doarmă. L'-acăţă somnul tuţĭ, maşĭ părmăteftul nu vru ta z-doarmă şi vru s-avdă, ţi tih'e va-l scrià mìrile a fiĉorluĭ, că atumţea irà a trea seară.

Şiḑù părmăteftul disčiptàt pînă ca tu şàsile di noapte, cîndo, ea-le şi treîle mire. Nîse tora acăţară si zburască ti tih'a fičorluĭ.

Cama marea ḑîse:

— Ioŭ ḑîc, că aistu fičòr z-bîneaḑă şaĭ-ḑăţĭ di ańĭ şi s-h'ibă oarfîn ca tată-su.

— Nu-ĭ g'ine aşì, ḑîse nolğicana, ma g'ine z-bîneaḑă trei-ḑăţĭ şi s-h'ibă avùt.

— Nu s-faţe, ni ună, ne-alantă, strigă ńica, Aistu om va z-bîneaḑă multu şi va să nk'irdăsească tută avearea aisčùĭ, părmăteftu.

Aşì armase, cum gri ńica, că tòtîna, cum ḑîţe ńica, aţeà s-faţe.

Fuḑiră mìrile ş-părmăteftul căḑù pri mare minduire.

— Cum, îşĭ ḑîse nîs cu mintea, un ahtare fičòr di oarfîn, un om ţi no-are s-mîcă pîne, si-ńĭ si facă nicuk'ìr pi avearea mea, ţi o-am amintată ahîţĭ ańĭ cu ocl'i cripàţĭ? Stăĭ, că ţi va-l' fac mine.

Si scoală tah'inà ş-lă ḑîţe a părìnţîlor a fičorluĭ:

— Va vă caftu ţivà, ma s-nu-ńĭ turnàţĭ zborlu anàpuda.

— Ţi-ĭ aţeà? grea!

— Ea ţi: Aistu fičòr ţi nî-l deade Dumniḑăŭ, cara s-h'ibă cu puteare, si-ńĭ lu daţĭ a ńia ti h'il'u.

— S-ţ-ul dăm, ḑîsiră părinţîl'. Vru Dumniḑă, de-avèm noĭ un jar di fumeal'e.

Il lo părmăteftul şi fuḑì cu nîs. Inşì din hoară şi ağumse după nih'àm di oară tu nă pădure. Cît intră tu pădure şi-l' ḑîse a fičorluĭ:

— Asčaptă tora, h'il'u di cîne, z-veḑĭ cum va ńi nk'irdă-sesči tine avearea mea.

Il lo apoaea şi-l spinḑură di un àrbure ş-lo-alăsă aclò. Ńaclu, car-armase singur, acăţă s-plîngă, s-plîngă, să z-disică. Ti tih'a luĭ treaţe pe-aclò nă ursă. Aistă aveà fitată şi-l' ţîneà puĭl'i tu pădurea ţea. Ursa cît ul viḑù fičorlu, îl' fu ńilă di nîs, — că aşì irà scriată, ta s-nu k'ară fičorlu —, îl lo cu nîsă, şi-l hărneà deadùn cu puĭl'i di ursă.

Ağumse fičorlu mare, ca di 12 de-ańĭ şi dit guva li ursă nu aveà inşită. Ună ḑuă, niscînţî avinătòrĭ di urse, nu sčiŭ cum feàţiră, ş-u duk'iră guva, ĭu doarme. Te-aţeà nîşĭ avi-

gl'ară, cîndo nu irà ursa aclò, apoaea intrară tu guvă ş-loară puïl'i di ursă cu tut fičòr. Ma cîndo-l viḑură aistu om gol şi z-bîneaḑă deadùn cu puïl'i di ursă, multu s-čudusiră.

Lu ntribară.

— Cum ti cl'amă tine, bre fičòr?

— Ursopl'u.

— Am d-ĭu esči?

— Di la ursa.

Alte zboară nu şi sčià. Ti tute alte ţi lu ntribà nîs ḑîţeà: di la ursa. Il loară apoaea, lu nviscură cu straňe şi-l dùsiră la un mînăstîr di pi mùntile de-aproape de-aclò. Călùgărl'i îl criscură ca fumeal'e a lor.

Nu treaţe multu k'irò şi tut aţelu-şĭ părmăteftu, ţe-aveà lăsată fičorlu îm pădure tricù pi l-aţèl ¦mînăstîr şi şiḑù z-doarmăună noapte aclò. Nîs ul viḑù fičorlu, ma d-ĭu să-l cunoască şi niţi că-l' triţeà pit minte vîrnăoară c-aţèl fičòr va s-ascăpă dim pădure. Videà maşĭ, că tuţĭ călùgărl'i îl' grea Ursopl'u.

— No-are altă numă aistu fičòr, ntribă părmăteftul? Că-ţe tuţĭ îl' ḑîţeţĭ Ursopl'u?

— Aistu fičòr, îl' ḑîsiră călùgărl'i, no-are altă numă. Niscînţî avinătòrĭ lo-aflară îm pădure tu guva ali urse, ş-lo-adùsiră la noĭ. Te-aţeà l'-ḑîţem Ursopl'u.

Părmăteftul îl pălì peana. Tora nîs acăk'isì, că aistu irà ňaclu ţi lo-alăsă spinḑurât tu pădure.

— Lele, nipîrtică ţi mi mîcă, îş ḑîse nîs cu mintea; de-alih'a că aistu fičòr va nk'irdăsească tutìputa mea; ma stăĭ, că eară nu va lo-alàs arihate.

Ḑua lantă părmăteftul lă ḑîse a călùgărlor:

— Nu-ňĭ lu daţĭ a ňia aistu fičòr, ta si-ňĭ lu fac h'il'u?

— Ţ-ul dăm, ḑîsiră nîşĭ.

Il l'a părmăteftul şi fuḑe di la mînăstire. Cît feàţiră ndao čičoare ma nclo, părmăteftul îl' ḑîse a fičorluĭ:

— Tora va s-adàrună carte şi va ţ-u daŭ, s-u duţĭ acasă, ta să sčibă, că vin, că mine va s-armîn nica puţî'n.

Şade apoaea părmăteftul, adară nă carte şi scrie nauntru a mul'are-saĭ: cîtu z-vină fičorlu cu cartea s-lu vătămàţĭ, s-lu faţiţĭ bucăţĭ, ţi s-no-armînă niţi un os di nîs.

L'-u da cartea la fičòr şi-l pitreaţe acasă. Fičorlu aclò ĭu imnà, află un călugăr multu nviţàt.

— Iu ti duţĭ aşì fičòr?

— Ea, mi pitricù domnu-ńu c-ună carte, ta z-daŭ hăbare acasă că v́ine.

— Nu-ńĭ daĭ cartea, s-u ved?

U lo călùgărlu cartea, u dişcl'ise ş-o-aleapse tută. Apoaea s-toarnă cîtră fičòr şi-l' ḑîţe:

— Ţi-ĭ cartea istă? Tine ţĭ porţî moartea n-sin, corbe! Ea ş-ea ţi scrie to-aistă carte. Ma stăĭ, că nu va te-alàs aşì.

Arupe călùgărlu cartea ţea şi scrie altă carte şi ḑîţe: «Aistu fičòr s-lo-apruk'àţĭ multu g'ine şi s-l'i daţĭ h'il'i-mea ti nveastă.»

U bagă fičorlu cartea n-ġepe şi z-duţe acasă la părmăteftul şi mul'are-sa, cum scrià bărba-su—al'eĭ îl' si părea că bărba-su scrià—feaţe. Lo h'il'i-sa ş-u ncurună cu fičorlu. Părmăteftul şideà tora cu ìnima arihate, că-l' si părea, că ascăpă di fičòr. Şiḑù nica cît şiḑù tu xeane şi z-duse acasă hăriòs. Inşiră s-lo-asćaptă mul'are-sa, h'il'a cu tută soe. După ţi z-băşară şi z-g'inuiră, părmăteftul l'i ntribă:

— E! cum triţèţĭ aoà?

— Multu g'ine, multu g'ine, ma vîrtòs cu ḑìnirle, ţe-aflàşĭ ti feată.

— Ţi ḑìnire? caĭ ḑìnire? strigă părmăteftul şi arsărì ca muşcàt di vîrnu şarpe

— Cum caĭ ḑìnire? Ḑìnirle ţi-l pitricùşĭ cu cartea.

Şi-l' spùsiră şi cartea scriată di călugru. Părmăteftul duk'î, că l'-o-alăxiră şi focu s-feaţe di inate, ma nu aveà ţi s-facă. Nu lă ḑîse ţivà aţilòr de-acasă, niţi a ḑìnirluĭ, ma după ndao ḑîle ḑîse, că va s-facă nă mare beare. Ńarse la oĭ taha s-aleagă vîră birbèc gras, ta s-tal'e şi lă ḑîse a picurarlor:

— Aţèl ţi va z-v́ină mîne dimneaţa, ta z-vă caftă vîrnu birbèc, s-lu vătămàţĭ fără altu zbor.

S-turnă acasă şi-l' ḑîse a ḑìnirluĭ:

— Mîne s-ti duţĭ cama di dimneaţă s-l'aĭ di la oĭ birbeclu, ţi lă ḑîşŭ ĭoŭ a picurarlor, s-lo-adùţĭ ti beare.

— Mi duc, ḑîse fičorlu, fără s-l'i treacă prit minte vîră lăeaţă. Viń́e s-àpiră şi fičorlu no-aveà să si scoală Ńarse

soacăr-sa s-lu dişčaptă şi-l viḑù ĭu durńà cu nveasta di guşe ahît g'ine, că-l' fu arău, s-l'-aspargă dulţeamea sòmnuluĭ.

— Aĭ, ḑîse nîsă, s-nu-l dişčeptu şi s-pitrèc h'il'ŭ-ńu.

Aşì feaţe. Z-duţe h'il'lu a părmătèftuluĭ la oĭ şi picurarl'i cîtu-l viḑură, cum l-aveà ḑîsă părmăteftul, îl vătămară.

Si sculă şi părmăteftul ditu somnu şi ntribă mul'are-sa:

— Z-duse ḑìnirle la oĭ?

— Nu! ḑîse mul'area, că durńà, te-aţeà nu vruĭ s-lu dişčeptu, ma pitricùĭ h'il'-ńu.

— Ţe-aĭ faptă, vătămată di Dumniḑă? Duse! ńi-l vătămară fičorlu.

— Cumu, ntribă mul'area?

Cum si-l' spună părmăteftul? Ma cum s-nu-l' spună eară? Stătù şi-l' spuseună cîteună tute, cum avḑî' mìrile, cum vru s-lu k'ară ńiclu, cum nîpòĭ lo-află ş-tute pe-aradă.

Atumţea mul'are-sa s-toarnă şi-l' ḑîţe:

— E! bărbate, ţi-ĭ scriată, aţeà va s-facă. Cîtu z-da omlu, nu poate, s-u scoată n-cap. Aşì fu tih'a, aşì va s-armînă. Ma, tora ţe armasim fîră fičòr, aĭ s-nă-l avèm ḑìnirle ca fičorlu a nostru şi s-nu nă băgăm contră cu Dumniḑă, ta s-nu nă k'ară!

Cum ḑîse mul'area, aşì ş-feaţe.

(Spus de Sia ali Hareme în etate de 54 anĭ, Cruşova.)

## 117. Fičorlu cu perl'i de-amàlamă.

Irà, ţi nu ş-irà. Irà nă oară un fičòr, tinir ş-muşàt, ma fără părinţî şi ahîntu oarfîn, că no-aveà pîne s-mîcă. T-ună ḑuă, cum imnà pit nă pădure greao, veade un Aràp, anviscùt cu k'el', agru şi care mîcă carne di om. Araplu viḑîndaluĭ fičorlu, îl' vine foamea şi si ndriḑeà s-lu mîcă. Ma ninte vru sa sčibă, carĭ irà şi d-ĭu vineà.

Fičorlu îl' spuse tute dèrturle şi păţîrle a luĭ, ca cum ş-mureà di foame di marea luĭ urfańe.

Ca ti čudie Araplu nu-l mîcă, îl' vine ńilă şi-l l'irtă pi fičòr. Apoaea-l lo la pălatea luĭ şi-l feaţe huzmik'ăr şi-l' deade s-mîcă pîne firmintată cu činuşe.

Fičorlu irà multu lucrătòr, ti aţeà după niscînte ḑîle di

la vinirea luĭ, Araplu l'-deade tute cl'eĭle di daŭ-spă-ḑaţle di udăĭ a pălàtil'eĭ a luĭ şi-l' ḑîse, ca s-li dişcl'idă tute udăĭle, maş aţeà di dausprăḑaţe s-nu-o dişcl'idă. Fičorlu, după ţi dişcl'ise 11, ş-băteà caplu, s-află, că-ţe aţeà di 12 s-n-o dişcl'idă ş-pi nîsă. Fičorlu nu cama putù s-aravdă, şuţă cl'aea ş-u dişcl'ise; cîndo ţi z-veadă? Nòlgica di udae irà nă fîntînă, pr-ĭu curà apă de-amàlamă. Dicara fičorlu no-aveà hăbare de-aistă, băgă ḑeaḑitlu n-apă, mea di-nă-oară ḑeàḑitlu l'i si nveasče cu amàlamă. Ţi ş-cum s-facă s-nu-l veadă Araplu? După multă mintuire ş-leagă ḑeàḑitlu şi ḑîţe că-l doare.

Araplu lu ntreabă:

— Caĭ te-agudì?

— Measa, ḑîse fičorlu.

— Că-ţe lo-agudìşĭ fičorlu, measă, ntribă Araplu?

— Nu-l agudìĭ mine, gri aistă, ma-l agudì uşa.

Araplu uşe di uşe, pîn ăgumse la uşa di udaea daŭsprăḑaţe. Aistă-l' ḑîse, cum easte luguria. Fičorlu aspăreàt spuse şi el driptatea, di frică. Araplu di foc, tu minuta ţea, loarăk'asče pi fičòr şi-l h'iḑe cu caplu n-apa de-amàlamă, că-l' si feàţiră tuţĭ perl'i hrisusìţĭ, de-amàlamă.

— Altă oară, cara s-eşĭ di zborlu a ńeŭ, gri araplu, să sčiĭ, că ti mîc.

Fičorlu şapte-optu l'i si duţeà.

T-ună ḑuă Araplu fuḑì di la pălate şi alăsă a fičorluĭ cl'eĭle. Fičorlu eară, canda-l pinḑeà vîrnu, cara dişcl'ise tute udăĭle dişcl'işe şi aţeà di daŭ-sprăḑaţe. Ma tora nu mintì apa. Mutrì aclò şi află un cal. Calu mîcà oase. Fičorlu lo oàsile şi-l' băgă earbă s-mîcă.

— Ti bunlu aistu, fičor-muşàt, caftă-ńĭ ţi vreĭ, că va s-ţî daŭ, gri calu.

— Ţi s-ţă caftu? S-putearìĭ s-mi duţĭ la părinţî, că am ańĭ di cîndo nu-l' viḑùĭ.

— Bagă-ńĭ şaoa şi scărìţîle şi aĭde ncàlică, ḑîse calu, că nu-ĭ oară ti asčiptare. S-vineari Araplu di viŭ va s-ti mîcă.

Lo fičorlu ţi putù, ncălică pi calu-cu-peane şi fuḑĭ, s-nu n-ăgungă.

Araplu di diparte ĭu ş-irà, avḑì, şi cu mare-alăgare vine acasă. Caftă fičòr, — no-are! caftă cal, — no-are! Si nh'umusì

după nîşĭ. Cît-cît s-l'-ağungă. S-turnă fičorlu şi mutrì cîtră năpòĭ. Viḑù, că irà multu aproape şi-l' ḑîse a caluĭ, că greŭ o-aŭ.

Araplu se-aproak'e.

— Nu te-aspase, gri calu, ma bagă mîna tu ureacl'a di ndreapta şi scoate taslu cu untulemnul şi arucă-l după tine.

Fičorlu feaţe aşì şi cît căḑù m-pade untu-lemnul, s-feaţe nă baltă dip mare. Araplu cu tut-aistă, cara irà vîrtòs ğone, u tricù cu lişureaţă şi eară alăgă şi s-apruk'è s-l'-ağungă.

— Nu te-aspare, gri calu, ma bagă mîna tu ureacl'a mea stîngă şi scoate nîşte k'eapţîńĭ ş-arucă-l' după tine.

Fičorlu arucă k'àpţîńl'i şi s-feaţe tu minută nă pădure ahît stufoasă, ţi niţi un puĭl'ŭ nu puteà s-azboară pit nîsă. Araplu cu ğuneaţa luĭ u tricù şi eară după nîşĭ s-l'-ağungă. Cît lo s-tindă mîna Araplu pi fičòr, aistu arucă din oară din coadă sarea, care s-feaţe nîşte sk'ińĭ dip k'ipitòşĭ şi nţăpătòşĭ.

Araplu, cu tut că-l' si feàţiră čičoarle maşĭ sînḑe, tricù şi avină-avină, l'-ağunḑe nîpòĭ şi tinde mîna s-l'-acaţă. Ma din noară loclu z-dişcl'ise şi fičorlu cu tut cal s-h'ìpsiră nuntru. Patruḑăţĭ di ḑîle şi patru-ḑăţĭ di nopţî nu z-bătù Araplu dit aţèl loc, asčiptĭndaluĭ, s-easă, ma n-cot. Di aistă, viḑù, ţi nu viḑù şi tru màrḑine, ş-o-arupse Araplu de-acloţe.

Cîtu z-viḑură ascăpàţĭ di Aràp, inşiră tu lume. Atumţea calu ḑîse a fičorluĭ:

— Pînă tora fum de-adùn. Tora lipseasče s-nă dispărţî'm; Ca s-nu ti sčibă lumea caĭ esči, alasă-ţĭ strànńile de-amàlamă pi mine şi cîndo va s-mi vreĭ mine şi strànńile, ţîne perlu aistu di coadă şi s-lo-ahulesči, că mine di-nă-oară va s-me-aflu tu loclu aţèl.

Fičorlu z-dispărţî'. Ma carĭ aveà perl'i di amàlamă, şi nivrîndaluĭ s-lu cunoască vîrnu, băgă un pîntic în cap şi caĭ îl videà, îl' strigà: k'eleş, k'eleş!

După multă alăgare, aoà şi aclò, fičorlu a nostru deade di un preftu ńilăòs şi intră ca huzmik'àr, s-pască pàtile. Aistu preftu aveà nă grădină mare multu şi-n viţinată cu pălatea unùĭ amiră. Cîndo-l' si părea a fičorluĭ, că nu-l veade vîrnu, ahuleà perlu di coadă, acl'imà calu, si nvisčà cu strànńile de-amàlamă, ncălicà şi u priimnà tută grădina.

Feata ţea ma ńica amirăluĭ îl viḑù di pit firida di pălate şi după ţi s-ćudusì di ahîtă muşuteaţă, îş băgă tu minte s-lu l'a ti bărbàt.

Vine oara ţi amirălu si-ş mărită treĭle feate. Ti aţeà ḑîse, că tuţĭ oàmiń'i din amirăril'a luĭ, s-treacă pi ningă pălate şi pi aţèl ţi va s-agudească feata cu un mer, si-l l'a bărbàt.

Tuţĭ tricură şi daŭle feate cama mărĭ ş-aleàpsiră cîte un h'il'ŭ de-amiră, ma ţea ma ńica no-aleapse vîrnu, că nu tricù fićorlu cu perl'i de-amàlamă, ţi-l vrea nîsă.

Amirălu ḑîse s-treacă nica nă oara, ta s-aleagă şi ńica. Tricură, ma di aistă oară irà şi fićorlu a nostru, ţi-l' strigà tuţĭ k'eleş. Nica nitricùt g'ine şi feata ńică amirăluĭ aminâ merlu ş-lo-agudì n-cap.

— Oh! ḑîse fićorlu, ţi mi doare! ţi-ńĭ ţă feću ĭo, un om oarfîn şi k'eleş.

Il' ḑîse feata că aşì lo-aleapse ti bărbàt.

Amirălu s-nărăì multu ti ahtare aleàḑire, ti aţeà o-azgunì di la pălate.

Nu tricù multu şi amirălu lînḑiḑî' şi urg'ì. Tuţĭ cîţĭ vatri ntribă, îl' ḑîsiră, că, maş carĭ s-mîcă carne di cal ţi azboară, va z-vìndică.

Amirălu cl'imă doĭl'i mărĭ şi-l' pitricù s-l'-aducă carne di cal azburătòr. El', după alăgare multă, nu putură s-află şi s-turnară acasă cu mîńle goale.

Ḑìnirle aţèl ma ńiclu avḑî' ş-nîs ti lîngoarea socru-suĭ, ti aţeà ş-cl'imă calu şi-l' spuse ţi cură. Calu aistu fără multă greaţă, l'-află. Fićorlu aduse carnea acasă, apoaea lo altă bucată di tar şi acăţă să strigă prit hoară:

— Carne di ocl'i, carne di ocl'i di cal azburătòr!

Ḑìnirl'i, carĭ avḑîră, z-dùsiră s-acùmpără, ma el lă ḑîse, că n-o vinde cu praḑĭ, ma cara z-vor s-l'i da calu a lor aţèl cama bunlu.

Vrură nu vrură, feaţiră cum gri şi cu alăvdare ńărsiră l-amirălu cu carne, ţi lă si păreà, că-ĭ di cal azburătòr. Amirălu mîcă ş-tu loc să z-vìndică, s-feaţe cam-arău.

Ḑìnirle ma ńic pitricù mul'are-sa la pălate cu carnea di cal azburătòr. Ma nintea, huzmik'arl'i nu vrea ta s-o-alasă şi s-o-aproak'e, că aşì aveà zbor di la amirălu, ma după multă ariğae, o-apruk'ară şi z-duse analtu. Il' deade a tatu-

suĭ s-mîcă carne di cal azburătòr şi di unoară îl' vińiră ocl'il', dişcl'ise şi viḑù luńină.

Amirălu, čudusìt multu, ntribă feata, si-l' spună, d-ĭu află nîsă carnea, cîndu doĭ ḑinirĭ ğońĭ şi avḑî'ţĭ multu nu putură s-află? Atumţea h'il'i-sa spuse tute, că bărba-su o-aduse şi apoea spuse, carĭ easte aistu şi ţi ğone avḑî'ţ şi putùt easte.

Amirălu viḑù nidriptatea şi duk'ì, că ńica fu cama ştiuta, că nu mutrì omlu tu muşuteaţă, ma tu ğuneaţă ş-tu minte şi de-aţeà u l'irtă şi dipuse dipi scamnu şi băgă ḑinir-su cama ńiclu şi pe-alanţî doĭ cama mărĭ, ţi-l' deàdiră di mîcă carne di tar, îl' băgă s-pască pàtile, că aşì lă lipseà.

Părmì⁰ sčiàm, părmì⁰u spuş
nu sčiŭ disi ĭo v-arî'ş.

(Cules de d. N. Baţaria, Cruşova, Macedonia.)

## 118 Araplu.

Tu vecl'ul k'irò irà un amiră şi-ună amirăroańe. El' aveà maşĭ un fičòr-muşàt. Aistu amiră erà mult ğone şi avḑît în tute părţîle, ma şi nu puţîńĭ nioaspiţi aveà. El' muntreà cum di cum s-lu k'ară. Ma Dumniḑă nu lo-alăsă, ca s-k'ară di mînă di om, că-l' pitricù nă lîngoare greao şi după ţi ḑîcù puţîn, trapse tu lumea lantă.

Nioàspiţîl' l'-aflară oara, ca s-alină el' pi scamnu. După moartea luĭ, azguniră dit pălate amiroańa cu tut fičòr şi s-fèţiră el' amiràţĭ. Amiroańa lo fičorlu di mînă şi acăţă s-fugă cîtră ĭu-l' loa ocl'il'! Seara ağùmsiră t-ună pădure ndisată. Avea ntunicată şi el' nu sčià, ĭu z-ducă.

— Ţi s-faţim? ĭu s-nă duţim, ḑîse amiroańa nvirinată, cum z-durńìm to-aistă pădure, noi nviţàţi cu tute bùnile ş-cu tute muşuteţle? Va nă mîcă agrińle. Aĭ s-imnăm nica puţîn şi Dumniḑăŭ s-nă h'ibă ağutòr.

Ah'urh'iră s-imnă co-ahulirea pit pădure. Nu sčià cîtră ĭu z-ducă, calea nu z-videà; di multe orĭ ş-čucuteà vîrtòs càpitle tu ntunearic di arburĭ. Ma, după ţi imnară multă oară, amiroańa vede dinăinte ună luńină.

— Este vîrnă casă i călivă, strigă nîsă cu harao. Nu va s-k'irèm.

Viderea istă lă dede ìnimă. Cu tute că irà căpăìţĭ, curmàţĭ, el' ağùmsiră ti oară la loclu di ĭu inşà luńina. Aclò irà ună pălate multu mare şi muşată. Amiroańa şi fičorlu acăţară să strigă şi s-asună, ca s-easă vîrnu om di nuntru, ma vîrnă boaţe nu s-avḑà.

— Bre! ḑîsiră el', to-ahtare mare pălate s-no-aïbă oamińĭ!

Intrară nuntru, tăţeare mare. Dişcl'ìsiră cu arada tute òdile, ma om nu z-videà. Ţi videà? Maşĭ lucre scumpe, tute de-amàlamă şi di vamande, ma vîrnu suflit viŭ nu bătea. Z-dipùsiră n-ţilàr. Cîndo imnà pitu ntunearic, avḑîră, că dit un loc ascumtòs inşà ca zg'icurĭ şi plînguri di om. Z-dùsiră după boaţe şi viḑură un aràp ligàt.

— Ţi esči aţia, îl' gri amiroańa?

— Mi ligă Si-l'-creapă-numa, ḑîse el.

Il dizligară şi inşiră nafoară. Puţîn cîte puţîn acăţară să z-vor amiroańa cu Araplu. Şi zburîră să s-l'a doïl'i. Ma cum s-ascapă di fičòr? Ş-u băgară, s-facă iţe s-facă, şi s-lu k'ară. Aflară ună minčună. Amirăroańa s-feţe că-ì lînḑită greao şi-l' ḑîse a h'il'-suĭ, că maşĭ atumţea va z-vìndică, carĭ s-l'-aducă apă dit paradis.

Fičorlu, carĭ u vrea multu măsa, ascultă şi duse s-aducă, că el nu sčià, că tùte suntu, ta s-lu k'ară.

Pi cale află nă ḑînă. Aestă erà Nèrcurea.

— Iu ti duţĭ fičòr, ntreabă ea?

— Tu paradis, ta s-l'aŭ apă ti mamă-mea, că nu poate.

— Ti duţĭ la moarte, fičòr, c-aclò ş-este nă lamńe, ţi ḑuă ş-noapte şade cu gura dişcl'isă.

— Nu-ńĭ daĭ nă minte, ţi s-fac?

— Du-te ma nclo la sor-mea Vìńirea, că ea va ţî spună, ţi s-faţĭ.

Fičorlu ńarse la lantă ḑînă şi-l' spuse, că-l pitricù sor-sa, si-l' da nă minte, ţi s-facă.

Vìńirea l'-deade doĭ fičòrĭ de-a l'eĭ şi-l pitricù s-l'a apă cu nîs dit paradis.

Ağùmsiră după multă alăgare şi intrară tu paradis. Paràdislu ca paradis, cu tute muşuteţle, ma fičorlu nu l'-imnà mintea la muşutèţĭ; el ş-căftà cum di cum s-fură ndao k'ìcute di apă. Ningă gura di fîntînă şideà lamńa cu gura dişcl'isă, di ti loa frica, cîndu mutreàĭ. Atumţea fičòrl'i di ḑînă loară

ş-arucară pi nîsă ţară di moarte şi lamńa durńî tu minută şi nu putù s-l'i duk'ască. Loară şi niviḑùţî s-féţir ă de-aclò, că lă erà s-nupo z-disčaptă şi-l' mîcă.

Cîndu viḑù araplu cu amiroańa, că ascăpă cu bană fičorlu, s-năiriră nicama multu şi-ş zburîră, ca s-lu pitreacă a daoa oară.

Aşì, după ţi amiroańa biù apa dit paradis, ḑîţe, că-ĭ cama g'iņe, ma tut nu va să scoală, nu va să s-facă sînătoasă, cara s nu mîcă dao mere dit paradis.

— S-ţă adùc şi mere, ḑîse fičorlu

Tut aşì ca ma ninte, ńarse cu fičorl'i di ḑînă tu paradis. Lamńa durńà sum aumbra merluì. H'il'i di ḑînă l'-arucară eară apă di moarte şi ea durńì. S-alinară apoaea, adunară cîte mere vrură şi fuga. Cu alagă multă. Z-disčaptă lamńa, nùmiră mèrile şi află că lipsescu. S-h'umusească după nîşil', ma el' aveà tricută semnul ali lamńe, că nu putù s-l'-acaţă.

Z-duse fičorlu cu mèrile la mă-sa. Di aistă, Araplu nu putù s-aravdă cît îl viḑù că vine vìŭ, ma scoate coarda, să-l' tal'e caplu. Fičorlu l'-ḑîse:

— Tal'e-mi, fure-că vreĭ s-mi tal', ma după ţi mi tal', bucăţle s-le-adùńĭ t-un sac, saclu aistu s-lu ncarţi pi un cal şi s-lu sălăg'eşči calu, ìu z-va, să ńargă. Maşĭ aistu bun voĭ di tine.

— G'ine, ḑîse Araplu, aşì s-h'ibă şi dîndaluĭună cu coarda, nàparte arsărì caplu a fičorluĭ.

Lo apoaea truplu, îl dińică bucăţi-bucăţi, adună bucăţle t-un sac şi lu ncărcă saclu pi cal. Feţe ca cum l'-aveà ḑîsă fičorlu.

Calu lo calea năinte şi imnă-imnă, l'-u dede cîtră la ḑîne. Aiste, cum viḑură, cunuscură, că este truplu a fičorluĭ. Loară tute bucăţle ş-li ndrèpsiră bucată ningă bucată, cum lă erà loclu. Apoaea nîsele aruvinară [pruscuk'iră] bucăţle cu apădi-bană şi s-alăk'iră, cum ş-irà ma ninte. După ţi băgară un mer cîntàt şi discîntàt, tu gura fičorluĭ, aistu nvìè. Lă spuse nîs cum păţî' şi cum îl' tăl'è caplu cîńile de-Aràp; tută mintuirea luĭ erà cum si scoată ahtea pi Araplu şi pi mă-sa. Aistă l'-ardeà ìnima; foclu aistu ş-aveà.

Il' dede buna ḑînă nă flueară şi lu nviţă aşì:

— Na! aistă flueară di la maea Vìńirea. Ea scoate ahtare boaţe, că tuţi cîţi avdu, lişină ş-cad îm pade. Fă-te tiptile şi

du-te lă pălatea lor s-u baţĭ flueara. El' atumţea va s-lişină şi va s-cadă ca morţî şi tine va lă faţĭ, ţi va z-vreĭ.

Fičorlu aşì feţe. Si nviscù tu strańe di orbu şi z-duse la pălate, ĭu lo-asčiptară nuntru. Acăţă z-bată cu flueara. Di boaţea l'eĭ, Araplu ş-mă-sa lişinară şi căḑură m-pade ca morţî. Di un-oară fičorlu, l'a hoarda [coarda] şi-l' tal'e caplu al Aràp. Di vreavă amiroańa z-disčiptă.

— Mi veḑĭ, ḑîse fičorlu, ĭoŭ escu h'il'lu a tăŭ, ţi vreaĭ s-mi k'erì ş-mi pitriţeàĭ la k'irire. Vińŭ, ca s-ţă discumpur tute cîte ńĭ-aĭ faptă.

Vru z-ḑîcă ţivà mă-sa, ma fičorlu hîrştĭ! ună cu coarda şi l-i'mpărţî' caplu di trup.

Apoaea, vor z-ḑîcă lumea, că fičorlu s-turnă eară tu loclu a tată-suĭ şi-l' azgunì tuţĭ amiraţl'i alanţî dipi scamnu cu ğunàticlu a luĭ, şi nîpòĭ s-alină pi scamnul dumnescu de-amiră şi dumnì tu loclu a tată-suĭ, ma aistă caĭ u sčie, s-u spună.

Ioŭ ahît sčiùĭ, ahît spuş.

(Cules din Bitolia, Macedonia.)

## 119. Feata di čelnic.

Erà, ţe nu ş-erà, carĭ s-nu erà nu se-aspuneà.

Erà nă oară un čelnic multu avùt; no-aveà ĭu s-l'i bagă parazl'i. El aveà un h'il'ŭ ş-ună h'il'e. Cara tricù di vrîstă, îl' vińe să s-facă hağì. De-aestă nk'isì cu mul'are-sa ş-cu h'il'-su tră la hăğilik'e. Feata o-alăsă acasă cu nă moaşe şi nsăr-ţină un preftu, tra s-l'-aducă ună ş-altă, di ţe va-l' lipsească.

Tu plicare îl' dimîndă a h'il'e-saĭ s-h'ibă cu minte şi s-ascultă.

Cara fuḑì čèlniclu, di sinur-sinur, di amirăril'e-amirăril'e şi di cărave-cărave, ağumse după noaŭă meşĭ la hăğilik'e. Preftul aduţeà acasă la feata di tute cîte lipseà. Ḑuă cu ḑuă preftul cu cît u videà feata, cu ahîntu cama multu u vrea. Tu nă ḑuă ş-u băgă s-u l'a nveastă, cu tut că nomlu nu u dădeà. El îl' ḑîse a moàşil'eĭ, s-aspună la feată, tra s-facă cum va preftul. Moaşa-l' ḑîse. Ma feata cum avḑî' aeste grăire, gri către moaşe:

— S-nu te-avdu, că greşti ahtărĭ k'irtùrĭ ninga nă oară, că ti pingu dipri scară, s-mîşti loclu.

Moaşa ascăpită nodlu şi-l' ḑîse a prèftuluĭ, că lùcrulu a-estu nu s-faţe. Preftul u băgă să-l' greascâ ninga nă oară şi să-l' ḑîcă, z-va, că di nu, moartea va s-o-aleagă.

Il' ḑîse moaşa, ma feata s-năirì ş-u pimse dipri scară n-g'os, u scoase nafoară ş-l'i ncl'ise uşa. Şi, cara ncl'ise uşa, nu dişcl'ideà la vîrnă. Tră mîcare şi tră beare părăcălsì nă viţină s-l'-aducă şi-l' ḑîse, că tu turnata tată-suĭ, va-l' u plătească di primansus.

Preftul cripà tu k'ale. Să-ş scoată ahtea, adră nă carte şi u pitricù la tată-su a feàtil'eĭ; tu cartea estă grea, că feata luĭ easte neaştirnată şi alte multe minčùńĭ.

Čèlniclu, ne unâ, ne doaŭă, li lo tră bune cîte l'i ngrăpseà preftul şi multu s-aprease. Tu oară pitricù h'il'-su şi-l' ḑîse s-u vàtămă, că l-aruşnă casa şi s-l'-aducă şi semnul.

Fičorlu ascultă şi duse. Cît ağumse acasă, da s-intră, poarta ncl'isă! Asună să-l' dişcl'idă, feata nu va.

— Stăĭ s-ti ved prota, carĭ h'iĭ ş-apoea s-ţă dişcl'îd, ḑîse ea. Ma-l viḑù, că l'-u frătile, îl' dişcl'ise.

După ţe z-viḑură, ntribă feata aspăreată, că-l viḑù singur:

— Di bun vińişĭ, frate, singur? Iu-ĭ tata ş-muma?

— Di bun, ḑîse fičorlu.

Apoea, cara z-dùsiră analtu, ntribă feata pale, fure-că vińe di bun. Frătile l'-aspuse cu ţe nsărţinare vine.

— De! frate, tu mîńle atale h'iŭ, macă vreĭ tal'e-mi, moare-mi, fă cum vreĭ. Io-ńĭ h'iŭ curată ca Stămăria.

Frătile ca frate, avù ńilă di soră şi u sînḑină maşĭ puţî'n la ḑeadit, s-l'a puţî'n sînḑe tră semnu. Apoea fičorlu îl' ḑîse a sor-sai, ca va u l'a la hăğilik'e. Mintea luĭ erà s-u k'ară, s-o alasă tu vîră pădure. Ncălicară doĭ cal' şi tràpsiră. Ağùmsiră tu nă irńie. Şiḑură să z-discurmă, că multu erà vătămàţĭ. Feata şiḑù to-aumbrată şi fičorlu duse să sărgl'ască taha s-pască cal'i, ma fuḑì ş-o-alăsă tu pădurea fricoasă ş-ermă.

Mărata di feată armase sìngură ca laea, sìngură ca corba. Vîră ndoaŭă ḑile avù ţe s-mîcă, ma de-apoea li biţî tute şi s-hărneà co-amure di pri arùg. Ma nclo, ma nclo l'i se-arùpsiră şi strànile ş-armase dip aruptă-aruptă.

T-unâ ḑuă un h'il'ŭ-de-amiră de-a locluĭ işì avinare tu pă-

durea, ĭu s-aflà feata. Cîńl'i, cum deàdiră di urma feàtil'ei, acăţară s-alatră ham! ham! S-loară avinătorl'i cu tufek'le mpline după avinatic, că nîşĭ nu s-aştiptà s-află om acloţe. H'il'lu-de-amiră băgă mîna pri čarcu s-tragă, ma ţe z-veadă? Aţeà ş-erà feată. Prota li umplù ş-nîs, cu tută a luĭ guneaţă, că ş-o-avù s-nu h'ibă vîră aumbră, că feata, ḑîsim, era goalăgulişană. Feata-l' gri, s-nu u vătămă, că easte om sk'irdùt tu irńie. H'il'lu de-amiră îl' deade capotlu să s-anvăleascâ şi o-aduse la soţĭ.

Feata, cu tută-l' păţîrea, cu tută nimîcarea ş-nidurńirea-ĭ', erà ahîntă muşată, că ḑîţeàĭ:

— Dă-ńĭ, Doamne, ninga doĭ ocl'i s-u mutrescu! Nu di ğaba preftul ş-aveà k'irută mintea tră nîsă. H'il'lu de-amirăună viḑută ţe-l' feaţe de-aproape şi ḑîse: aestă va h'ibă nveasta mea, cu tută c-alanţî îl' ḑîţeà:

— Aumbra estă va l'aĭ mul'are, tine h'il'ŭ di domnu?

— Aumbră, ni aumbră, aestă-ńĭ fu căsmetea, ḑîse nîs.

O-aduse a casă. Părinţîl' tut acşiţe: «Cum s-u l'aĭ mul'are, că nu prinde tră h'il'ŭ-de-amiră, că nu faţe, ca nu ńarḑe,» ma carĭ l'-avḑà?

Feàţiră numtă şi părinţîl' tut cu gl'eţlu tu ìnimă erà, s-nu h'ibă vîră aumbră. Nu tricù anlu şi feata feaţe un fičòr. Maşĭ atumţea viḑură părinţîl', că-ĭ om feata şi s-hărisiră multu şi di marea haraŭă muriră dol'i. Erà ş-aùşĭ multu. Se-alină pri scamnu h'il'lu-de-amiră.

Aiştùĭ îl' vińe să z-bată c-un nioaspe viţìn, ţe-l' călcà loclu totna. Plică la polim şi l'-alăsă zbor a mul'are saĭ, s-aĭbă arăvdare. Tu polim nîs l'-u putù a duşmanluĭ şi di marea haraŭă pitricù s-aducă ş-mul'area cu fičorlu.

Căpitanlu ţe vińe s-u l'a, cum u viḑù ahîntu muşată, l'-căḑù tu ìnimă şi-l' ḑîse:

— S-alàşĭ amirălu s-mi l'aĭ mine bărbàt, că di nu, ti tal'ŭ deadùn cu h'il'-tu.

— Aestu lucru nu s-faţe putè, ḑîse nîsă, si ştiŭ, că lumea k'are. Io h'iŭ armînă!

Căpitanlu s-năirì şi-l' tăl'è fičorlu. Apoea l'-ḑîse diznòŭ, s-ul l'a bărbàt, că di nu, calea fičorluĭ va l'a. Nîsă, nu-l' si turnà mintea.

Căpitanlu o-alăsă să s-mintuească, nacă dipune minte cum

va nîs. Ma, tra s-nu fugă, u ligă di čor cu nă fune. Mul'area s-feaţe, că ease să-şĭ facă apa. Aclò nafoară z-dizligă şi ligă funea di un cuţur şi ea feaţe nàparte şi işì la nă turuşte. La turuşte erà un picurâr aùş. Ea l'-ḑîse, că s-k'irù tu loclu aestu, şi-l părăcălsì s-o-apreadună tră nă seară, z-doarmă.

— Nu maş nă seară, ma ş-totna cara z-vreĭ şi cara s-te-arisească, l'-ḑîse auşlu.

Nîsă şiḑù maş pînă dimneaţa şi to-apirită si nviscù cu straṅe di picurâr şi trapse. Di om-om, ağumse tu loclu a tată-suĭ. Aoà intră picurâr la tùrmile afendu-suĭ şi vîră nu u cunuscù. Tuţĭ u vrea, că nîsă făţeà di tute, ţîneà căşarea curată, arneà, anisk'irseà, că-ţĭ dişcl'ideà ìnima s-intri tu căşare.

Nă ḑuă u băgară s-l-adară mîcare. O-adră, ţe s-ţ-alinḑi şi ḑeàditle, ahîntu nòstimă. Tr-aestă čèlniclu o-acl'imă acasă s-lă adară mîcărĭ. Cum mîcă di mîna l'eĭ mîcare, ḑîse:

— Acşì le-adrà mîcărle şi feata mea, l'irtata!

Tora s-o-alăsăm feata la tată-su s-adară mîcărĭ şi s-triţèm l-amirălu.

Căpitanlu, carĭ îl' fuḑì amiroaṅa, s-turnă şi-l' ḑîse amiră-luĭ, c-aţeà ş-erà aumbră, fàntazmă şi-l' fuḑì dintr-ocl'i cu fi-čorlu de-adùn.

Di jalea l'eĭ amirălu j-băgă lăile, şi tute cîte erà divarliga, castru, pălate, le-adră tu lăĭ, ca ìnima-l'i ncl'isă, lae ş-cătrane.

Tricù puţîn k'irò ş-amirălu vru s-acùmpără lînă, tra s-facă straṅe la oaste. S-nu-l arîdă, duse singur z-veadă cu ocl'il' tutìputa. Oara-l pimse la čèlniclu, tatăl a feàtil'eĭ.

După ţe-acumpără, čèlniclu-l' deade nă measă, cum easte adetea la acumpărărĭ. Acl'imă pe-amirălu cu tută taĭfa luĭ. Erà tu taĭfă ş-căpitanlu aţèl laĭlu. Di partea čèlnicluĭ erà la measă moaşa, preftul ş-alţî cunuscùţĭ ş-oaspiţĭ.

Cît lo s-mîcă amirălu ş-ună làcrimă gurgul'utoasă l'-cură tu faţă.

— Ahtare mîcare făţeà ş-l'irtată-mea mul'are, uhtă nîs.

— Am ş-a ńia, ḑîse čèlniclu, nă featăţe-aveàm acşiţe-ńĭ măviripseà.

Tra s-treacă oara, carĭ mîcară şi biură, băgară s-aspună caθe-un cîte un părămìθ.

Viñe arada z-ḑîcă şi spînlu. Acşiţe-l' ḑiţeà tuţĭ a feàtil'eĭ ţe-adrà mîcărle, că no-aveà ne h'ir di mustaţă.

Spînlu lă spuse:

— Părămiθlu a mel easte ca mare, de-aţeà, carĭ va să-ş facă apa, s-easă tora, c-apoea nu va h'ibâ l'irtată la vîră s-easă.

După ţe toţĭ ìşiră şi vìñiră nîpòĭ, spînlu ḑîse, să ncl'idă ùşile şi vîră s-nu s-minà dit loc. Ş-acăţă apoea, anarga ş-muşàt se-aspunà, cum ş-erà un čelnic, cum vru să z-ducă tu hăgilik'e ş-alăsă feata acasă şi tute căte-l' si tih'isiră şi cîndu ağumse să zburască di preftu, preftul di nă cale gri: «ìñĭ vine s-es nafoară!». G'ine ma spînlu îl' tăl'è graĭlu şi ḑîse:

— Nu va s-easă vîrnu nafoară, cum ḑîş, pînă s-ascàp di părămìθ.

Apoea ḑîse cum preftul pitricù nă carte minčunoasă la tată-su ş-tute alante. Cîndu viñe s-aspunà, cum viñe fičorlu dit hăgilik'e s-u vàtămă ş-nu u vătămă, frati-su acăţă să si zgrîmă n-cap, aclò ĭu nu-l mîcà.

Cîndu lo s-aspunà cum o-află amirălu m-pădure, gri aestu:

— Am tine, spîne, d-ĭu li ştiĭ tute aeste ahîntu g'ine, canda eràĭ aclò? Ea ḑî, ḑî, că muşàt părămìθ easte.

Apoea ḑîse, cum o-aduse acasă, cum feaţe un fičòr, cum duse amirălu tu polim, cum pitricù un căpitàn s-o-aducă ş-cum aestu îl' vătămă fičorlu şi vrea s-u l'a nveastă.

Amirălu tora ascultà di maş urecl'i erà. Viḑù c-aoà nîşte cură. Cîndu ağumse părăvulia la căpitanlu, aestu s-feaţe, că-l' vine s-easă nafoară, ma spînlu nu lo-alăsă, cum lă fu zborlu di ma naintea.

Aspuse ma nclo, cît u plîmse amirălu, cîndu-l' cruì minčuna căpitanlu, cum j-băgă lăile ş-tute. Apoea u ntribară, ţe s-faţe feata?

— Feata, ḑîse spînlu, de-aclò duse la un aùş, di l-aùş, duse la stîna-al čelnic şi de-acloţe viñe aoaţe. Apoea ḑîse, cum băgă s-adară mîcărĭ şi cum uhtă amirălu ş-čèlniclu şi tu coadă gri cu plîngul într-ocl'i:

— Şi tora, macă vreţi să ştiţĭ, carĭ easte aţeà feată bătută şi pimtă di oàmiñl'i arăĭ, nviţàţĭ, că h'iŭ ĭo.

Ma multu nu putù z-aspună și s-arcă m-brâțîle a tată-suĭ și-ș lo di gușe amirălu.

Amirălu tru oară acață moașa, preftul ș-căpitanlu și-l' leagă pi caθe un di doĭ cal' agri și carĭ lă da cîteună pristi căpul'e, fășĭ-fășĭ l'i scoàsiră.

Apoea ș-u lo nîpòĭ amirălu nveastă și feàțiră altă fumeal'e și bîneaḑă ninga, cara s-nu muriră.

(Spus de Nicea Nicolae, elev în cl. I. comercială din Salonic, din Veria, Macedonia.)

## 120. Dișțiptatlu Curulì.

Erà un-oară un aùș oarfîn, aruptu, care aveà 12 di fičòrĭ. El nu puteà s-l'i hărnească, așì că nu știà, țe s-facă cu el'.

— E! ḑîse el pînă ma napòĭ, altă nu me-aleaḑe! va-l' alàs și va s-fug, va-ńĭ l'aŭ perl'i, ĭu s-ńi veadă ocl'il'. Nu spoartă, nu si scoate n-cap. Fumeal'e l'-am și-ńĭ si dińică ìnima, cîndu mintuescu aestă țe va s-fac, ma nu s-fațe al'umtrea; ma g'ine s-nu h'iŭ, di per-că s-lă ved ńila ḑua tută.

Aușlu feațe cum ḑîse.Ună dimneață țî si scoală, nidată soarle, și aoà fac soțl'i! cîtră ĭu l'-u deade, Dumniḑăŭ știe. Ațeà țe știŭ, easte, că fičorl'i, dupu țe-l căftară tu tute gùvile și nu-l aflară, căḑură pri mare și greaŭă minduire. Vińe oara s-prînḑă. Țe s-mîcă, că no-aveà țivă n-casă; cu păl'urlu s-trăḑeàĭ nu se-acăță di țivă n-casă. Tu căpisteare niți mîșcătură di pîne, niți un h'ir di fărină; s-căḑeà șoàriț'i ș-arupeà zverca. Țe s-facă, țe s-adară, minte n-cap no-aveà. Tu màrḑine, s-no-arucă pètalle di foame, tră semnu, ḑî'siră s-fugă și z-ducă să s-arug'aḑă tră pîne, nu tră altu țivà. Si sculară tuțĭ, al Dumniḑă să s-facă, ș-loară calea. Imnară cît imnară și na ĭu astal'e un om t-un agru. Aestu ș-erà aț'èldin-vale, Șutlu, pri numa țea marea Draclu. Fičorl'i d-ĭu s-lu cunoască?

— Bună ḑua-țĭ, lalo! griră nîșĭ cîtră drac. Nu nă l'aĭ argàțĭ, cît tră nă pîne? nu-țĭ vrem altu țivà.

— Vă voĭ, lă ḑîse Șutlu, m-aspuneți-ńi: carte știți?

— Vru Dumniḑăŭ, di știm, h'im ocl'i dișcl'ìșĭ tr-acșițe, noarmasim org'i, ḑî'siră unsprăḑaț'i di nîșĭ.

Maşí ńiclu cu numa Curulì, cu tute că ştea ca apa, ḑîse, că nîs hăbare no-are, ţe-ĭ cartea. Aestu erà şirèt, drac di sum punte.

— G'ine, ḑîse Zarzavùlĭ, voĭ 11 staţĭ aoaţe şi tine Curulì na cartea estă, va s-l'-u daĭ a mul'are-meaĭ. Mutreà s-no-amîńĭ, s-ti torńi ma troară, avḑî?

— Multu g'ine, ḑîse Curulì. Vaĭ fac după vreare-ţĭ.

Lo cartea şi ş-o-arupse cu nîsă. Cît feaţe ţnîscînte čape ma nclo, dişcl'ise cartea, z-veadă ţe cîntă? Cîndu aleaḑe, ţe z-veadá? «Nveastă, scrià draclu, arsare şi ğoacă nh'amă, că bună k'ilipure nă căḑù: 12 di fičòrĭ tiniruşk'i ţ-adùc, ma bagă căldarea pri foc s-h'arbă apa, tra s-l'i h'irbèm astară şi s-l'i glăpuìm.

— Ahît s-armînă di tine, cît va s-apùţĭ, corbe, s-nă glăpueşti, ḑîse Curulì. Ş-tine drac din vale, ma ş-mine nu cad cama ng'os.

Tu oară o-arupse bucăţĭ-bucăţĭ cartea dracluĭ şi şiḑù di-ţĭ cruì nă carte, cum maşĭ Curulì ştea. Scriè şi ḑîse:

«Mul'are, omlu ţe vine easte un oaspe bun a meŭ şi ńĭ-are faptă multe bunèţĭ. Tal'e-l' un birbèc şi dă-l' s-mîcă, z-bea, s-nu s-plîngă di ţivà.»

Ş-ea-lea! ţĭ-ağunḑe ca un oŭ aròş la drăcoańa. Aestă di zborlu a dracluĭ nu işì; feaţe cum cîntà cartea. Il' deade s-mîcă ţe vru şi z-bea di vinlu aţèl cama vecl'ul. Aţeà vrea ş-Curulì. Apoea, carĭ o-adră k'efea, si scoală şi z-duţe, tra să se-adună cu fraţl'i.

— Fraţĭ, la şùptură ascumtîşaluĭ nîs, ea ţe păţîm cu omlu aestu. Aestu ş-fu si-l'-creapă-numa, carne ş-oase! El z-duţe cu mintea s-nă mîcă, ma s-o-angînăm căţaoa de-aoaţe, unà oară cama n-vie!

Ea-l' ĭu-ţĭ ḑug tuţĭ, ağùńĭ, tălăìţĭ ca laĭl'i ş-tih'ilaĭl'i! Imnînda-imnînda ş-ağùmsiră la casa amirăluĭ.

— Nu nă vreţi tră nă cumată di pîne, z-vă lucrăm? ntribară el' la poartă.

— Purtarlu ţe s-lă ḑîcă? Z-duse s-l'a mîna amirăluĭ. Amirălu dipuse pînă m-pade, s-l'i veadă, ţe tutìpută di oamińĭ suntu ş-ca tră ţe fac? Unăsprăḑaţl'i viḑù, că nu fac paràḑĭ şi-l' bägă s-pască pătile. Pri Curulì îl' lu lo ocl'ul tră diştip-

tàt și-l ținù la el, s-lo-aĭbă tră ncoa ș-tră nclo la lucre. Loapruk'à tu odă-l', l-băgă pri measă, că ș-o-află ca g'ine Curulì.

Fraț'i, cîndu viḍură, că nîșĭ pascu pàtile și bîneaḍă ca laĭl'i ali lae, eară Curulì mîcă j-bea cu căcula scoasă, deadùn co-amirălu, somnul nu l'-acăță di ergu. Lă intră draclu tru ìnimă și ḍua tută nu lă erà mintea la altu țivà, ma cum s-facă, cum s-adară, s-lu k'ară. L'-aveà seate mare.

Trîș atumțea îl' psusì (supsì) calu aț'èl cama mușatlu amirăluĭ. Altu ahtare cal nu se-aflà lișòr-lișòr. Fraț'i al Curulì știà, că lamńa aveà un cal ș-cama bun de-aț'èl. Iși ḍîsîră el'. L'-aflăm oara-l Curulì, s-lu k'irèm.

Fuga l-amirălu să-l' l'a sihărik'e, canda vrea-l' meascâ. Amirălu lo-acl amă pe Curulì și-l' faț'e:

— Avḍî'ĭ, că h'ĭ ğone, cum altu nu-ĭ. Va ti duț'ĭ și vaĭ furĭ calu aț'èl bunlu di la lamńa, că di nu va ti spinḍur. Avḍî? «avdu» ḍî!

Li umplù Curulì, că știea nîs: nu-ĭ șicâ s-ti duț'ĭ s-furĭ calu di la lamńa, ma țe daràc s-adară? S-nu z-ducă, lo-asțiptà spinḍurarea. Cum poț'ĭ s-te-acaț'ĭ co-amirălu.

— Va mi duc, ḍîse, și tîngăr-mîngăr! ĭu s-easă, z-beasă!

Ağumse la lamńe ș-intră n-țilàr ĭu ș-erà ligàt calu. Preanarga-narga, apărńì s-l'i dizleagă căpèstrulu, ma calu, cît viḍù om xen, acăță s-arujască. Avḍî'n daluĭ arujirea di cal, ağumse lamńa n-țilàr. Mutreaște ncoa, mutre aște nclo, z-veadă carĭ intră tu țilàr, din cot! Iu erà Curulì nh'iptu tru guvă, nu puteà niți nă sută di lămńi s-lo află. După țe s-frîmse și s-mîșcătură lamńa de-aclò, op! ț'ĭ-ease ș-Curulì, d-ĭu earà h'iptu, dizleagă calu di căpestru. Aestu, că ș-o-află de la Dumniḍăŭ ș-o-află, diznòŭ arujaște și diznòŭ ț'ĭ-ağunḍe lamńa adoară. Veade, mutreaște, caftă, ma nu ș-află țivà. Curulì canda z-dișcl'ise loclu di l-ascumse.

O-acățară draț'i nă oară di urecl'i lamńa și-l' ḍițe a caluĭ:

— Pùștane și ca-di-cîne, tine ț'ĭ-arî'ḍĭ cu mine! No-aĭ țe s-faț'ĭ ḍua tută, ma tut arujești! S-amuțăști, că ț-u deade amuțal'lu, și z-baț'ĭ nă k'atră n-gură, că di nu, oàsile, va țî li misùr os di os!

Ș-lo zverca de aclò și z-duse n-casă, să-ș mutrească lùcrulu. Aestă vrea ș-Curulì. No-amînă, ma dizleagă căpestrul.

Calu di frica làmńil'eĭ, tăcù mutus-čitus, nu cărliḑă ne gîh! Curulì ţ-ul l'a, lu ncàlică şi-l' strigă a làmńil'eĭ:

— Şeḑĭ cu sînătate, lamńe, Curulì ţĭ-fură calu. Lamńa seastrapse dipu nîs s-bagă mînă, ma Curulì azbură ca vimtul şi după nă minută ağumse la pălate şi lamńa l'-lo fumlu.

Ağumse sînătòs. Tora-l' ḑîţe el amirăluĭ dupu ţe discălică.

— Ţîne, Doamne, calu di la lamńa. Calu-ńĭ căftàşĭ, cal ţĭ-adùş. Ma nclo ţe urseşti?

Amirălu criscù di haraŭă şi loclu nu lu ncăpeà viḑî'ndaluĭ semnu di cal. Maşĭ a fraţlor lă vineà criparea şi nu ş-aflà loclu dì ergu c-ascăpă Curulì cu bană dit ungl'a li lamńe. Ea s-lu pitriţèm ninga nă oară, ḑî'siră nîşĭ, vidèm, ascapă?

— Şi-l' ḑî'siră amirăluĭ, că lamńa are nă čergă ahărzită? tută muşuţîtă cu mărgăritărĭ, ğuvaire şi muşutèţĭ, ţe mintea omluĭ k'are!

Il' greaşte amirălu al Curulì şi-l' ḑîţe:

— Čerga làmńil'eĭ s-ńĭ-adùţĭ, că di nu, o-aspărḑèm uspiţăl'a şi ştiĭ ţe te-aşteaptă! Funea şi săpunea!

Ţe s-facă Curulì? ğoacă preftul di bil'è. Ş-faţe cruţea, l'a un cărlìg şi ndreptu la lamńa, cu numa-l Dumniḑăŭ. S-alină pri casă şi tinde cărliglu. Lamńa durńà cu mul'are-sa. Curulì acaţă čerga cu cărliglu ş-u traḑe cîtră nsus. A làmńil'eĭ l'i si părù, că mul'are-sa u traḑe cîtră nîsă. Trapse ş-lamńa doauă-treĭ orĭ, ma eara viḑù, că nu o-alasă. Na! ḑîse, l'a-ŭ, sàtură-te! şi apoea s-şuţă pri mîna stîngă ş-acaţă s-hărbulească şi s-h'arbă făsul'e.

Curulì ţe altă aştiptà? U l'a čerga şi ea-lea, cu nîsă dinanùmirea, vińe l-amirălu.

— Bravo! Curulì, ḑîse amirălu. Tine fuşĭ drac di sun punte, bre, ş-ío nu ti şteam. Acşiţe-ńĭ ti voĭ.

Amirălu ş-cama l-mutreà ş-cama-l vrea de atumţea.

Fraţl'i a luĭ h'àrile mîcà di foc şi di vinate.

— Ascăpă cî'nile şi di oara estă di gură di moarte, ma pîn tu treĭle, vaĭ creapă oara!

Il' ḑî'siră nîpòĭ amirăluĭ, si-l pitreacă s-fură àrmatle a làmńil'eĭ. Vru, nu vru Curulì, duse, macă amirălu l-pitricù, ma d-aestă cale, l'i se-aspàrsiră amăile ş-u păţî' muşuteaţa, s-nu-l' ḑîc pri numa mare: lăeaţa. Cîtu-l' călcă čorlu n-casă şi na, ĭu-ţî-l ančupă lamńa di tufă:

— Tine h'ïï, Curulì, ţe-ńï furàșï calu, tine h'ïï Curulì ţe-ńï furàșï cerga! Cu ţeara s-ti căftàm și nu te-aflàm. Tora va-ţï, aspùn ĭo, cum s-fură calu și cerga di la lamńe, cîne ș-pîngîne!

Cîndu l'i scărcică nă oară dinţîl' și-l' zgărlì nă oară ocl'il' cîtră Curulì, șapte-optu l'i si dùsiră aiștùĭ. Nu cărliḑă niţi *ḑaŭ!* Li K'irù di fricâ laĭlu. Il leagă vîrtòs g'ine cu nă fune cît braţlu și-l da mul'are-saĭ, să-l frigă tu cireàp di ́viŭ.

— Friḑe-l, îl' ḑîse lamńa, și pînă s-mi tornu s-h'ibă ndreptu. Va-l' trag nă mîcare, cum di ańï no-am mîcată. Acșì să știbă Curulì!

Mul'area lo-arse di șapte-orĭ cireaplu ș-apoea vru s-lo-arucă pri Curulì nauntru.

— Nu mi dizlèḑĭ puţî'n, îl' ḑîse Curulì, cu boaţea plînguroasă, că veḑĭ acșiţe nu mi ncape.

Mul'area, poale lunḑe ș-minte șcurtă, u pimse si-l'-creapă numa, s ul dizleagă.

— Aoà ti vream, îl' ḑîse Curulì, și cara l'-da ună pînḑire, o-arucă pînă tu buriclu di cireàp, di s-arse și s-fripse, cum lipseaște.

Ţ-u scoate apoea di nuntru, ţ-u spînḑură n-casă di un cărlìg di puliţă, l'a àrmatle ali lamńe, și ́vine di li da tu mînă amirăluĭ.

Seara, na-ŭ, ĭu ́vine lamńa hărioasă, hărioasă, că va s-mîcà carne di Curulì.

— Il fripsișĭ Curulì, mul'are? greaște.

Greaște, ma carĭ s-l'i toarnă grailu? Mul'area dipri cărliglu di puliţă?

— Ma, ţe va s-feaţe mul'area? ḑîse lamńa. Ţe u pate? Iu la draţĭ să z-duse? Ea nu ca ișà din casă?

Ma cîndu se-aproak'e di puliţă, u veade nh'iptă di cărlìg, friptă, scrum.

— Ah! strigă ea, tut tine cîne, tut tine blăstimate di Curulì ńï-u feaţișĭ aestă, ma s-nu-ńï ḑîcă lamńe, cara s-nu-ţï beaŭ sînḑile!

Amirăluĭ multu l-părù g'ine de-aestă ğuneaţă al Curulì, ma fraţl'i, cum l'i știţĭ, ma lăĭ di cum erà ma nainte s-feàţiră și multu lă părù arăŭ.

— Bre! ḑîţeà el', nu are moarte aestu om? Cum faţe, cum adară, ș-lucru bun scoate și sînătòs ́vine. Ma, s-creapă draclu

şi víŭ nu lo-alăsăm. Ea s-l'i ḑîţèm amirăluĭ, s-lu pitreacă s-aducă lamńa, s-lu vidèm cum vu s-ascapă?

Feăţiră, cum u cruiră.

Amirălu pitreaţe eara Curulì, ca s-l'-aducă lamńa, nîsă ntreagă.

— U păţî'ĭ de-aestă oară, mintueaşte Curulì; cum va s-o-adùc lamńa? Aestă, cum va s-mi veadă, ţivà nu va s-alasă di mine tră cîte-l' fečŭ.

Z-băgă pri mintuire mare. Acaţă di si nveaşte cu nîşte strańe mpiticate, se-afumă tu faţă ca corbul, ş-apoaea l'a un tăpòr, ş-faţe cruţea şi ḑîţe:

— Dumniḑă s-ńĭ ağută!

Trapse tu gărdina làmńil'eĭ. Acăţă s-tal'e un k'iparìş.

— Ţe tal' aţia, pri nintribată? greaşte lamńa.

— Tal'ŭ nă scî'ndură, s-adàr unä k'ivure tră Curulì.

— Cum? ul cunoşti tine, carĭ easte Curulì?

— Cum s-nu-l cunoscu, cîndu ńĭ-are faptă ahîte ş-ahîte arale? Ńĭ-are arsă casa, vătămată fumeal'a ş-cîte alte nu?

Şi taha Curulì sculă cămeaşa, să-ş aşteargă ocl'il' di lăcrińĭ, că-l' vineà taha s-plîngă ş-aţèl arîdeà pri sum mustăţĭ.

— E? ḑîţe lamńa, ş-a ńia nu ma puţîne ńĭ-are faptă! Ńĭ-are furată ahîte lucre scumpe, ńĭ-are murită mul'are-mea, că ş-ĭo îl' portu multă seate aiştùĭ. Ma, s-lo-aflarim ĭuvà, va-l beau ntreg di víŭ.

Apoea, l'-ağută şi lamńa-al Curulì ş-u feăţiră k'ivurea troară. După ţe u bitisiră, Curulì ḑîse:

— Nu ştim, va-l' vină g'ine? ea intră puţî'n nauntru, z-vidèm, cumu-ţĭ víne a ţia, că ahî't cît tine erà şi Curulì.

Lamńa intră, fără z-duk'ască, ĭu băteà şi ţe-l' si crueà. Dĭ-un-oară Curulì trac! căpak'a, doaŭă pènure sînătoase şi-l' ḑîţe:

— Ş-ţă facă g'ine, lamńe, că mine h'iŭ Curulì. Va mi beaĭ g'ine tora.

Deade lamńa, pimse di unä parte, de-alantă, ca s-frîngă k'ivurea, ma ĭu s-u frîngă, că Curulì o-avea adrată, ţe hăbare s-no-aìbă scî'ndura.

Ma viḑù, că u păţî', acăţă s-lu l'a cu bunlu.

— Ascapă-mi, scoate-ńĭ-mi, că va-ţĭ fac mare buneaţă, va ti fac amiră pri lumea tută!

Tute k'irute! co-aeste nu-l arîdeàĭ tine Curulì, dištiptatlu Curulì. U l'a de-anùmirea şi ţ-o-aduţe la amirălu.

— E! doamne! ḑîse nîs. Calu-ńĭ căftàţĭ, cal ţ-adùş; čergă vruşĭ, čergă ţĭ-adùş; àrmate ḑîsèşĭ, àrmate ţ-adùş. Tora, pălăcărie mare ţĭ-am, s-ńĭ-aspùńĭ d-ĭu vin tute aeste, carĭ ti bagă pri ğoclu aestu? Aoaţe prinde s-h'ibă vîră nţăpătură.

L'-aspuse amirălu, că fraţl'i.

Nîs s-cărtì multu, că tamàm d-ĭu nu s-aştiptà, de-aclò s-u pată. Ma carĭ l'-erà fraţĭ şi carĭ l'-erà ńilă de el', îl' l'irtă.

Cînd o viḑù aistă ğuneaţă amirălu, s-čudusì. De-aţeà el inşì dipri scamnu şi tu loclu a luĭ intră Curulì, că deade seamne, că ştie cum s-ţînă căpèstrulu g'ine şi că nu k'are ună amirăril'e, cîndu u daĭ to-ahtărĭ mîńĭ.

Fraţl'i a luĭ pînă tu ḑua di aḑă pascu pàtile, că tră ma bun lucru, nu fură buńĭ.

Părămìθ vrut, părămìθ v-aspùş, carĭ ştie came bun, s-aspună.

## 121. Feata dit curcubetă.

Ţe viḑùt, ţe avḑî't?

Erà nă oară, va h'ibă tora vîră ńil'e d e-ańĭ, nă vèduă. Ea fumeal'e no-aveà. Bînà sìngură ca laea ş-ca corba, mărata. Carĭ cripà ḑua tută, că no-are ş-ea un h'il'ŭ, să-l' dişcl'idă casa şi s-nu h'ibă sìngură ca cuclu, s-culcà, si sculà, cu zborlu n-gură:

— Dă-ńĭ, Doamne! dă-ńĭ un suflit în casă, să-ńi dişcl'idă casa şi s-am cu carĭ s-ńi treacă oara!

Dumniḑăŭ, de! cum si-l' da la mul'are vèduă! Ma carĭ l'i se-aurî' ş-el multu di ea, o-avḑî' nă ḑuă, că-l' ḑîţe:

— Dă-ńĭ, Doamne, nă feata şi las h'ibă ş-curcubetă!

Dumniḑăŭ îl' deade nă curcubetă! Ţe-că, vèdua no-aveà, ĭu s-u bagă di haraŭă, ahîtă vreare-l' purtà.

Nă ḑuă feàtile dit viţiname nk'işiră ntre-apă la arîŭ. Curcubeta, c-acşiţe-l' băgară numă, îl' ḑîse a mă-sàĭ, că va z-ducă ş-nîsă cu feàtile.

— Am, cum s-ti duţĭ, h'il'a mea, că tine nu poţĭ s-imńi?

— Nu, că pot, mamo!

Carĭ viḑù mă-sa, c-al'umtrea nu s-faţe, tra s-nu l'-aspargă k'efea, u pitricù.

Arucutîndaluĭ-si, arucutîndaluĭ-si ağumse Curcubeta cama troară di anante feate. Nîsă acăţă, l-arî'ŭ, un loc cama nclo di anante feate. Feàtile, carĭ la, carĭ aspilà, carĭ alg'à pînḑa, caḑe-unà cu lùcrulu-l'. Curcubeta şi scoase faţa şi ţe z-veḑî? Aţeà nu ş-erà curcubetă, că erà ḑînă ş-ma muşată! Faţa-l' albă ca spuma, perlu-l' hrisusìt ca fluria şi ocl'il' lăĭ ca masna! Ş-aroşe, aroşe ca trandafla, tră semnu-mare. Apărńì Curcubeta să-şĭ misură neàlile dit ḑeàdite şi z-ḑîcă:

— Un nilùş, doauă niluşe, trei niluşe...

Cît ascăpà di misurare, s-turnà eară di la cap: «un nilùş doauă niluşe...» Neàlile aeste erà tute ğuvaire scumpe şi cum s-ağucà cu eale, l'-căḑù un nel to-arîŭ. Feata să nh'ipse to-apă şi pusputeà s-lo-află prit k'itriţeàlile arîŭluĭ.

Tu oara ţea, na ĭu vine h'il'lu-de-amiră, să-şĭ adapă calu. O-aduse oara s-lo-adapă ĭu s-ağucà Curcubeta. Feata, cît avḑi', că om vine, nu işì dit apa arîŭluĭ, ma z-deade de-a fundu ş-armase aclò, tra s-nu u veadă h'il'lu de-amiră.

Da h'il'lu de-amiră s-lo-adapă calu, da, nu-ĭ cu puteare; aestu cît ş-aplicà caplu şi s-trăḑeà nîpòĭ aspăreàt.

— Bre! ţĭ-are calu? greaşte h'il'lu de-amiră, di se-aspare? Da năpòĭ s-lo-adapă, ĭuva-ş-ĭuvà! Calu s-trăḑeà năpòĭ.

— Bre! si-l mîcă luplu, si-l mîcă! ţe-ńĭ are calu?

Vru amirălu z-bea nîs ma nainte, nacă l'-ańurḑeaşte apa ţivà şi cîndu s-aplică, nişane mare! Nvilcà faţa li Curcubetă cama di soarle! A luĭ îl' si loară ocl'il', ahîntu luţeà Curcubeta!

Il' greaşte nîs s-easă dit arî'ŭ, u ntreabă ţe caftă aclò, cum l'-u numa, tute. Ţe s-află feata? ḑîse, că-l' căḑù nelu şi intră s-lo-află.

— Eşĭ, gri h'il'lu de-amiră, că di neale nu mi plîngu, îńĭ deade Dumniḑăŭ cîte nu vruĭ!

Ţ-aflàşĭ s-easă! Cîte-l' feaţe, cîte l'-adră ţivà.

Atumţea h'il'lu-de-amiră duţe şi acl'amă nă moaşe, nacă poate s-o-arîdă şi s-u scoată. Vîńe moaşa la buḑa de-arîŭ şi taha bagă s-la. Ma ţe lare? Cupańa u băgă pri dinţî şi căftà z-bagă apă nauntru, tra s-la.

— Nu acşiţe, mae, gri Curcubeta, nu s-la acşiţe!

— Am cum s-la, feata mea, că nu ńi ştiŭ? grea maea. Curcubeta u nviţà, ma moaşa drăcuroasă făţeà tut anàpuda.

— Nu acşiţe, mae, nu s-la acşiţe! grea nîpòĭ Curcubeta.

— De! feata mea, carĭ nu ńi ştiŭ! Nu vińĭ s-ńĭ-aspuńĭ puţî'n. Feata tut s-apruk'à s-l'-aspună ş-pîn tu coadă işì dip dit arî'ŭ. Atumţeà h'il'lu de-amiră arsărì d-ĭu erà ascumtu ş-o-acăţă. Apoea o-aduse acasă şi-l' ḑîse a mă-saĭ, că va u l'a nveastă.

— Ba! h'il'u, gri mă-sa, dĭ-ună hoară mplină di feate no-a-flàşĭ altă feată s-alèḑĭ, ma vreĭ s-ti nsorì cu Curcubeta!

Strigă mă-sa, gri, vărg'ì, ma fičorluĭ nu-l' si şuţà mintea Ştea nîs, ţe nu ştea vîrnu ş-ahî't ağunḑeà!

Vru, nu vru măsa, după ţe z-dipiră şi-ş frîmse mîńle cît nu ma putù, fără s-poatĭ s-l'i şuţă mintea, ncl'ise ocl'i, ş-lo-alăsă s-facă, cum îl' tal'e caplu!

Lumea s-moară şi să s-lişină de-arîdeare, cîndu avḑîră di glărimea h'il'luĭ-de-amiră, că si nsoară cu carĭ? cu nă Curcubetă! Tuţĭ ḑîţeà, că vaĭ k'irù de minte. Al'umtrea cum s-u l'aĭ luguria?

S-feaţe numta. Ţe numtă vaĭ ḑîţĭ? di k'isă ş-di cătrane, n-loc di ğucărĭ ş-cîntărĭ, plîngutle şi dipirărle ali mumă!

Seara vińe să s-culcă nveasta cu ğònile şi Curcubeta şi scoase cămeaşa di curcubetă şi mutreà torea! Ahîntă muşuteaţă di feată ş-ahîntă prindeare, nu se-aspune ne cu graĭlu, ne cu cundil'lu, ne aoà, ne ĭuvà!

Atumţea feata l'-ḑîse:

— Mutreà g'ine, s-nu ti cîrteşti di cămeaşa mea, că va s-plînḑi cu lăcrińĭ lăĭ.

Acşiţe nîşĭ bînară ańĭ mulţî. Nîsă aveà ngătàn s-o-ascundă cămeaşa di curcubetă sun nă bonḑă. Nă ḑuă fură acl'imàţĭ la nă numtă dumneascâ. Amirălu co-amirăroańa să ndreàpsiră să z-ducă.

— De! ḑîse amirăroańa cîtră h'il'ŭ, tute cu nurărĭ la numtă, maşĭ ĭo fără noră, că cum s-mi duc cu nă curcubetă dipu mine.

Fičorlu nu ḑîse ţivà. Carĭ dùsiră tuţĭ la numtă, Curcubeta şi scoase cămeaşa, si ndreapse şi duse ş-nîsă şi s-acăţă n-cor ningă nveastă.

Lumea tută s-şiştisì, carĭ s-h'ibă feata ţea? Om easte? ḑînă easte? ţe easte? Maşĭ un singur ştea, carĭ easte şi nu lo-acăţà loclu di haraŭă.

Amirăroańa l'-u deade cu cotlu amirăluĭ şi-l' ḑîse:

— Mutreà torea muşuteaţă di fată! Aţeà prindeà tră h'il'lu a nostru! şi-ş aştearse cu mîntila nă làcrimă dintr-ocl'i.

H'il'lu o-avde şi-l' ḑîţe:

— Nu ţĭ-u mîcă ìnima, mumă, c-aţeà i nveasta mea!

— Cum di-ĭ aţeà? Am curcubeta ţe u feaţe?

— Curcubeta-ĭ sun bonḑă!

Fuga muma acasă, caftă sum bonḑă ş-află cămeaşa di curcubetă. Aprinde apoea un foc mare ş-o-arucă n-foc.

Feata dit Curcubetă, de-aclò ĭu ğucà n-cor, l'-ańurḑì scrum şi di nă oară azbuiră cîtră a casă, grìndaluĭ, zg'ilìndaluĭ:

Cămeaşa-ńi, cămişiţa-ńĭ,
Că ţe ńĭ-o-arsişĭ măniţa-ńĭ!

Di cripare mare, Curcubeta plîmse-plîmse pînă s-feaţe un puĭl'u. G'ina-ma h'il'lu-de-amiră lo-acăţă ş-apoea cu cîntare ş-discîntare ş-cu amăĭ, l-feaţe nîpòĭ om şi armase cu nîs pînă muriră, s-fure-că nu bîneaḑă ninga.

Părămìo şteam, părămìo aspùş,
Carĭ ştie cama muşàt, s-aspună ş-nîs.

(Spus de Ceama al Mitre al Tole.)

## 122. Muşata-Locluĭ-dit-mer.

Erà, ţe nu ş-erà.

Erà ună oară un ğone-aleptu, h'il'u-de-amiră. Nîs urseà loc cît traḑe earba. Cara-l' vińe oara să si nsoară, ğònile-aleptu arcă tu steauă şi-l' se-aspusi, că nveasta luĭ va s-h'ibă *Muşata-Locluĭ* dit mer.

Tu màrḑinea locluĭ erà nă grădină. Tu grădina ţea criş-teà un mer. Merlu aţèl făţeà maşĭ treĭ meari ş-tu unlu di meare se-aflà muşata-locluĭ.

Avḑĭ ğònile-aleptu cîtu nclo se-află Muşata-Locluĭ şi nu-l' se-aspără ocl'ul a luĭ. Aveà nîs cal' azbuĭrătòrĭ, ţe mîcà loclu şi bea niorl'i, s-lo-aducă aclò. Criparea l'-erà cum s-facă, că aclò erà un amiră-aràp, amirălu Laĭu, ţe o-avigl'à grădina.

Di cripari şi di-nvirinari ğònile-aleptu pîni nu-l' si mîcà. Carĭ îl viḑură părinţîl', că slăg'aşti ḑuă di ḑuă, lu ntribară, ţe-ari di-ĭ ca di fărmàc?

El prota s-aruşnă z-ḑîcă, ma cama năpòĭ lă u tăl'è, că nîs va nsurari.

— Macă vrei nsurari, îl' ḑîsiră părinţîl', ahîntu cama g'ini Carĭ nu va s-aĭbă nă noră to-auşatic. Aestă s-h'ibă lîngoarea.

Ş-acăţară părinţîl' s-l'-aducă feati, feata al Amiră-Albu, al ńic, al mari ş-al nu ştiŭ cari. Fičorlu minà caplu, nu! că, vîră nu lu ncălḑà. Tu coadă lă ḑîsi:

— Ţe li vreţi ş-aţeali ş-aţeali: Tuti feàtili sun buni, nu li cătigursescu, ma mintea mea azboàiră largu multu. Io voĭ *Muşata-Locluĭ dit mer*. Na, aestă voĭ ĭo nveastă.

Ştea părinţîl' ţe-ĭ cu Muşata-Locluĭ dit mer şi vrură si-l' toarnă mintea, că di cîţi z-dùsiră, vîră nu s-turnă, ma n-cot tuti lă fură.

— Nu bune, nu slabe, mută-ŭ mintea, că s-nu paţi ca mulţî alţî, ţe dùseră şi nu s-ma turnară.

Ţivà? Loc no-ačaţară.

Carĭ viḑură, ţe nu viḑùră ş-părinţîl', îl' deàdiră urăčunea ş-lo-alăsară z-ducă. Ma g'ine z-ducă, di per-că să s-tuk'ască ca ţeara?

Ğònile-aleptu trapsi to-ahuri, s-aleagă un cal. Aclò naun-tru erà cal' sute, carĭ di carĭ ma muşàt ş-ma pirà. Nîs îl' tricù tuţĭ şi s-apruk'è la un cal arîńòs, ţe mîcà oasi n-loc di earbă. Ğonle-aleptu îl hărisì cu mîna, îl' lo oàsili şi-l' băgă earbă ş-apoea lu nşiuă şi acăţă si-l' ḑîcă:

— I! Murgu, i! că lungă cale-avèm şi cum va u scutèm?

Calu s-turnă şi-l' ḑîsi:

— Si-ńĭ bînèḑĭ, ğone-aleptu! Suntu ańĭ, ţe nu bîgă mînă văsilk'ască pri mine vîrnu. Tini nu te-aruşnàşĭ s-mi daĭ di mîneàr, ma ş-tine-arău nu vaĭ veḑĭ di la mini.

Di nă oară si scutură arîńoslu şi cîndu scoasi nîşti peani, ocl'il' iţĭ loa.

— Ncàlică, ḑîsi calu! că lungă-ĭ calea, greauă easti, ma cu muna-l Dumniḑău, va u scutèm în cap. Multi ńĭ-ari traptă k'alea, ma ş-multi-ńĭ poati oslu!

Azbuiră calu-cu-peane ca vimtul, ca mintea. După ḑîle ş-meşĭ di pri.cale, ağùmsiră, vru Dumniḑău, tu grădina Arapluĭ, tu grădina Laĭluĭ-amiră.

Şiḑură prota şi z-discurmară di cali ş-apoea ğònile-aleptu îşĭ ţimsi àrmatli, ncălică şi-ş feaţi cruţea, s-l'i-ağută aţèl de-analtu. Se-arcă di nă oară tu grădină şi mutrì afurişaluĭ, s-arupă merlu cu Muşata-Locluĭ. Aestu mer erà pri pomlu dit mesea grădĭnăl'eĭ. Vîrnu nu puteà să s-aproak'e niviḑùt de-Araplu, că de-avarliga di pom erà loclu gol. Ş-făţeà merlu maşĭ treĭ meari, ş-tu unlu di eale erà Muşata-Locluĭ.

Cît lo să s-aproak'e ğònile-aleptu, z-diştiptă Araplu şi s-aurńì s-lu bea di vĭŭ. Şi s-acăţară, frătile a meŭ, di tufă; ğònile-aleptu co-apala tu mînă ş-n calàr pri calu-cu-peani, trăḑeà tu carni. Ma ş-Araplu nu s-alăsà pri padi, că nh'iḑeà ùngl'il'i cît ma puteà adancà, ca laĭu, ca corbu, ţe erà.

Dă un, dă alantu, nu ştiŭ cum feaţi ğònile-aleptu şi lo vimtu cu calu-cu-peani şi cîndu se-astraḑi pre-Aràp lu n-h'iḑi pîn di ḑinucl'e tu loc. Araplu tora z-băteà, ma nu puteà să s-mină. Scoase atumţea coarda ğònile-aleptu şi-l' tăl'è cărăfeta. Cură, frătile-a mel, atumţea, cură sînḑi laĭu ca mura, di ţ-ağunḑeà pîn di călţăvetă.

S-alină apoea ğònile-aleptu pri mer, adună treĭli meari, ncàlică diznòŭ pri calu-cu-peani şi nk'iseaşti cîtră-acasă. Cît ağumsi màrḑinea di un arîŭ scoati meàrili din sin. Tal'e unlu, no-ari ţivà; tal'e alantu, nîpòĭ ţivà.

Acăţă să-l' bată ìnima di frică a ğòniluì-aleptu; ş-o-avù, că n-cot îl' fu zahmetea. Ma calu-cu-peani, ţe li ştea aeste, arîdeà pri sun năriì; calu cu peani ştea, că merlu ţe-armasi, o-are Muşata-Locluĭ.

Tal'e ş-treĭlu mer, ţe să-l' veadă ocl'il'? Muşata-Locluĭ nvilčă ca soarli. G'ine ma cum feaţi, că tu tăl'area merluĭ, îl', sînḑină ḑiditiclu. Tr-oară acăţă si-l' cură sînḑi şi fičorlu ş-u deade alaga s-află ţivà erg'i, si-l' bagă la ḑiditìc, s-nu-l' cură.

Cît fuḑì nîs de-aclò şi vìńiră nîşti g'ifti. Ma u viḑură, o-acăţară cu zorea, şi h'iḑe-l' aţi şi zahurăh' prin cap, mìńĭ, čoari, se-adună Muşata-Locluĭ şi s-feaţi ńică cît un pescu. Pescul aestu erà tut hrisusìt. Ningă arîŭlu aţèl erà un bu-duvàĭ, sternă, nu ţîn g'ine-aminte. Lo-arcară g'îftile pescul tu buduvàĭ, tu sternă, ţe erà! Apoea nviscură co-armata li Muşate-a-Locluĭ unà di nîsi ş-o-alasără ş-fuḑiră. Cîndu s-turnă ğònile-aleptu ş-u viḑù ahîndu lae, se aspărè. Ea s-h'ibă Muşata-Locluĭ? ş-fricà ocl'il'!

— Aestă s-h'ibă Muşata-Locluĭ? Nu unḑeaşte dip.

Ţe mintuì nîs?

— Poate acşiţe-ĭ Muşata-Locluĭ şi va s-afumă s-mi cătăpăţească, s-fure că ţîn la nîsă.

U lo! Ma, năinti ţe să ncàlică şi s-tragă, après di seati cum ş-erà, s-aplică z-bea apă din buduvàĭ, z-ḑîţèm. Cum s-aplică, viḑù pescul hrisusìt şi vru s-lo-acaţă. Intră dicara tu buduvàĭ şi, după nîscîntă oară, lo-acaţă şi-l l'a cu nîs acasă.

Părinţîl', carĭ viḑură nora ahîntu lae, să nfărmăcară şi si nčimirară [nčumirară]. Nu s-aştiptă, s h'ibă Muşata-Locluĭ ahîntu lae tră nivideari, ca nă víftă. Lă ḑîsi ş-fičorlu, că nu erà ma naintea lae, ma cum s-feaţi di nă cali, nîs nu ştie·

— Ma cara-ńĭ fu căsmetea s-u l'aŭ, va u ţîn.

Seara fičorlu scoati pescul şi-l da s-lu tigănsească. L-curară mul'erli şi sk'iń'i l'-arcară n-cuprie. Aclò criscù un k'i-parìş muşàt-muşàt, maş cu frînḑă di flurie tră semnu! Cîndu triţeà amirălu, amiroańa şi h'il'lu-de-amiră, s-aplică k'iparişlu pînă di padi şi-l' h'iriţeà, şi-l' băşà, tră nişani. Ma cîndu triţeà g'ifta, s-mută cîtră n-sus şi s-cutrimură tut.

Aduk'ì g'ifta, că Muşata-Loclu vaĭ criscù acloţe şi-l' ḑîse a bărbatu-suĭ, si-l tal'e k'iparişlu, că lă ţîne aumbră.

— Cum să-l tăl'èm, criştină, ahtari muşuteaţă di k'iparìş, ţe noĭ lo-avèm şi lumea nă-l zilipsescu?

Nîsă a l'eĭ: i vă-l tal', i nu s-faţi.

Se-ascapă di ngrîńa mul'àril'eĭ, că-l mîcà ḑua tută, îl tăl'è Cum tăl'à argaţl'i, căḑù nă scîrpă tu čòariclu a unùĭ argàt aùş. Aestu no-aduk'ì tu oare ţea, ma cîndu vińe acasă şi z-dizivíscù, căḑù scîrpa şi muscuvulsì udălu tut. Moaşa o-adună scîrpa şi u bagă tu dulape să s-află. Ţe era estă? Ş-erà Muşata-Locluĭ. Cîndu auşlu cu moaşa durńà, si sculà ea şi ndriḑeà tuti lùcrili din casă şi to-apiritâ ş-intrà tu dulapi.

Auşlu cu moaşa, čudie mari, s-mutreà dol'i şi nu ştea carĭ li ndreaḑi tute aesti. Moaşa ş-o-aveà c-auşlu li faţe, auşlu ş-o-aveà, că moaşa, ma că nu va s-l'-aspună. Moaşa ḑîţeà:

— Multu prindi s-mi va auşlu, macă si scoală de-adară ahîti lucri noaptea. L'-u ńilă di mini.

Auşlu nîpòĭ:

— Mare lucru di moaşi! U şteam al'umtrea, ma, arî's fuĭ. Nu veḑĭ, cum li ndreaḑi muşica tuti?

P-agalea-agalea s-apruk'ară Pàştili. Muşata-Locluĭ ţe faţi? Acaţă di coasi strańe tr-auşlu, tră moaşa ca de-amiràţĭ. S-čuduseà ş-nîşĭ d-ĭu ahîti lucri ş-ahîti muşutèţĭ!

— Tine va le-adàrĭ, moaşe, aesti, ntribă nă ḑuă auşlu?

— Ba, ńi si pari, că tini le-adàrĭ aùş, ma nu ń-aspùńĭ. G'ine ma viḑură, c-aoaţe nîşte cură, ma nu lă si duţeà mintea la scîrpă.

El', s-li bagă strànile, s-nu li bagă, şideà şi s-mintueà, că lă erà, s-nu l'i ntreabă amirălu la băsearcă, d-ĭu le-aflară, nîşĭ oàmińĭ scăḑùţĭ, oarfînĭ, fără bubotă tu căpisteari, strànile aesti de-amiràţĭ? Nu li băgară şi z-dùsiră l-*anastasi* cu fucărărèştile a lor strańe.

Ună fuḑiră din casă ş-Muşata-Locluĭ aştirnă casa cu vilenţă ş-cu k'ilińĭ s-ţă fugă mintea di muşuteaţa lor. Apoea adră mîcărĭ, pite, puĭl' fripţî, dulţèńĭ, gădăìh' ş alti, ţe s-ţ-alinḑi ḑeàditle, cîndu s-mîţĭ, ahîntu bune, ahîntu nòstime.

Auşl'i, tu turnată, lă vińe s-nu intră n-casă:

— Aoà vaĭ ğoacă vîră daràc, ḑîse auşlu. A ńia-ńĭ vine s-nu intru. Tine cum ţĭ-u va mintea?

— De! aùş! Omlu arău nu-ţĭ faţi lucri buni ş-aoaţi nu ved slăbinţă, ma cum urseşti! bărbàt h'iĭ!

Ş-feàţiră ìnimă ş-intrară! Feata no-aveà anăsk'irsită di tuti şi tutu ndriḑeà tu udălu aţèl bunlu. Ma u viḑură auşl'i griră:

— Carĭ h'iĭ tine, h'il'e?

Feata, carĭ o-apcară, şadi şi lă mbàiră ună cîti ună, că nîsă-ĭ Muşata-Locluĭ. Apoea spusi cum h'il'lu de-amiră o-ascăpă dit mînle Arapluĭ, cum nişti g'ifti co-amăĭ ş-cu aţi u feàţiră pescu ş-tuti ananti cîte aspùş pînă aoaţi. Auşl'i, haraoa n-casă! Arsăreà pri unlu čor, di g'ini ţe lă păreà. Il' ḑîsiră s-şadă la nîşĭ, că el' fičòr no-aŭ ş-că va u vor ma multu di ocl'il' din cap. Muşata-Locluĭ armasi.

H'il'lu-de-amiră, cara ndisì cu g'ifta, lo-arcă tu lîngoari greaŭă şi nu mîcà, nu beà, nu-l' si băgà ţivà n-gură. L'-aduţeà piti di feati virvinadi, măcărĭ soe-soe, ma n-cot, că nu-l' si dişcl'ideà orixea.

Atumţea avdi Muşata-Locluĭ şi bagă di adară nă pită cum ştea nîsă, bună şi dulţe, s-ţ-alasă gura apă, şi l'-u pitreaţi cu moaşa. Vińi moaşa la pălati, ma carĭ u dădeà di mînă?

Niţi că o-alăsà s-intră la poartă. H'il'lu-de-amiră avdi de-analtu şi greaşti, s-o-alasă s-intră.

Cum viḑù pita estă, îl' si dişcl'isi orixea ş-mîcă. Apoea l' ḑîse a moàşil'eĭ, s-l'-adară ninga ună. Cum mîcă şi de-aestă, s-feaţì cama g'inĭ. Moaşa l'-aduţeà caθe-ḑuă şi ḑuă di ḑuă h'il'lu de-amiră lo tră năinti şi s-feaţi dip sînătòs.

U-ntreabă nîs moaşa:

— Nu ńĭ-aspùńĭ, tini li faţĭ pìtile aesti, i aĭ vîră noră, vîră featà.

— De! h'il'u, le-adară feata-ńĭ.

Atumţea h'il'lu de-amiră u ntreabă, ĭu şadi, că va z-vină s-u veadă, s-l'i facă nă vìzità. G'ini ma muşica, plină di bubulìţĭ, îl' ḑîţì, că casa l'eĭ taha easti plină di vérńi ş-plină di bălìḑĭ. Las h'ibă, ḑîţe amirălu, că io vaĭ vin. Acşiţi si scoală şi z-duţi s-l'-aducă nă ḑoară a feàtil'eĭ tră pìtile a l'eĭ. Aoaţi ţe z-veadă? Casa li mae, lămbriseà ca paràdislu. Tu loc di vérńi, maşĭ k'etri şi k'itriţeali di vamănḑî. Tu loc di bălìḑĭ: vasilcàţĭ, trandafli şi garoafli. Muscuvulseà tutà căsica li mae. Ş-nauntru ţe să-l'i veadă ocl'il'? Muşata-Locluĭ, cum ti ved şi cum mi veḑĭ. Sărgl'ì di u băşè şi u băgă, s-aspună cum îl' k'irù dintr-ocl'i. Ea nu ḑîsi «nu» şi-l' aspusi tuti.

H'il'lu de-amiră o-aduţi la pălati şi cîndu ţĭ-o-caţă g'iftă, ţĭ-o-aunḑi cu cătrani şi-l' da foc, no-armasi čor di ea!

Apoea el si nsură diznòù cu Muşata-Locluĭ dit mer şi feaţi numtă dumneascà, di ğoĭ pînă ğoĭ.

Eràm ş-ĭo acloţi, ğucàĭ, ansărìĭ, pînă ḑîşŭ dure. Tu fugă ţe s-l'aŭ? Aĭ z-v-acumpăr cîte nă căčulă ş-cîte n čileah'e aroşe. G'ine ma cum triţeàm pri la Cărăvìnàţĭ, sărgl'iră cîńl'i şi-ńĭ le-arăpură. Carĭ va s-li l'a, s-facă nă turtă, unà găl'inà friptă ş-unà cofă cu vin şi si z-ducă s-li l'a.

(Spus de mamă-mea, Avela, Epir.)

## 123. Oarfîn şi h'il'u-di-domnu-mare.

Erà un amirà şi z-duse a priimnare pitu horĭ. Vrea să ştibă cum bînează lumea. Nu ştiŭ cum s-feţe, că armase năs tu nă hoară, ta s-àpiră aclò. Amirăŭlu nu ştea, ĭu s-tragă. Di aistă asunà la nă uşe, la nă casă oàrfînă ş-cu multă fumel'e.

Amirăŭlu, după ţi apirì, zburî cu p(ă)rinţil', să-l' da fičorlu aţăl, ţi este ma dişcl'ìs. P(ă)rinţil' a fičorluĭ îl' zăsiră amirăŭluĭ:

— Tută fumel'a, Doamne, a ta este. Macă vreĭ, l'a-ŭ.

— Nu! nu! eŭ va s-l'aŭ aistu fičòr maşĭ, că ńĭ-ul lo ocl'ul ti dişcl'ìs multu.

L'-ul dèdiră.

Amirăŭlu l'a fičorlu aistu şi-l duţe cu nîs a casă. Aţia nîs ul pitreţe la sculie să nveaţă carte. Fičorlu, dişcl'ìs, nviţà multu şi erà durùt di amirăŭlu şi di amirăroańa.

După ţi bitisì sculia, amirăŭlu vru s-lu nsoară şi să-l' da feata luĭ ti nveastă, că nîs muntreà omlu, nu soea omluĭ. Mînĭ, agalea z-vidèm, zăse, ţi va s-zăcă şi amirăroańa, că ş-a l'eĭ este feata.

Ntreabă amirăroańa, aistă cu altă minte. Cum s-u mărită pi om di aradă! Nu s-faţe căbule, că-ĭ aruşine.

— Eŭ voĭ s-u daŭ feata mea ti h'il'ŭ de domnu-mare, zăse ea, nu pi om de-aradă.

Amirăŭlu zăţe «eŭ nu voĭ», amirăroańa «ş-eŭ nu voĭ,» vizură doĭl'i, că nu pot să s-acăk'isească, ţi s-facă? Zăse amirăŭlu aiste zboară:

— Ta s-nu s-facă k'efea niţi a ńia, niţi a ţîa, atumţea s-faţim aşì: Si-l' pitreţim doĭl'i fičòrĭ şi h'il'lu di domnu-mare şi oàrfînlu a nostru pi amare. S-lă dăm căte unà pampore şi praḑĭ cîte dao ńil' di napuliòńĭ pi insu şi avigl'itòrĭ di oaste şi carĭ va z-g'inà di năşĭ doĭl'i cama cu ma mulţî praḑĭ, aţulùĭ va s-l'-u dăm feata. Amirăroańa zăse: g'ine-ĭ aşì.

Atumţea amirăroańa, şireată, ţi s-facă? Ta să-l' si facă a l'eĭ k'efe, cl'amă h'il'lu di domnu-mare şi-l' da ascumtà nicà alte dao ńil'e di napuliòńĭ, ta s-h'ibă nîs cama mult-amintàt, ta s-l'u da feata luĭ.

L'i cl'imară şi după ţi lă spùsiră, ţi ş-cum, unlu feţe n-dreapta, lantu la stînga.

H'il'lu di domnu mare erà hrao mare, că aveà praḑĭ ma mulţî. Năs fuzì diparte, ta s-ağungă ma aguńa şi s-toarnă cu cama mulţî praḑĭ a casă.

Ma nu ştiù, ţi ńĭ-ul aştiptà măratul!

Cum fuzeà năs aguńa, după născînte zăle, ajunse t-unà altă amirăril'e, la hoară-amirăluĭ. Ca h'il'ŭ di domnu-mare, năs trapse ndreptu la văsiloańa, că văsil'è no-aveà.

Aistă văsiloańe erà di aţele ţi mutreà s-ti furà dintr-ocl'i. Cum măcară, biură, ăl' zăse a fičorluĭ di domnu-mare:

— Ştiĭ ţivà?

— Ţi să ştiŭ?

— Va s-ţă spun ţivà, ţi no-aĭ vizută.

— Spune-ńĭ, să-ńĭ bănèzĭ! fičorlu.

Am unà cătuşe, care sta pasprig'ing'iţĭ di săhăţĭ pri čičoare şi joacă ş-arăsare şi ţîne doa luminărĭ tru čičoarle a l'eĭ di ninte. E! ţi zăţĭ di semnul aistu?

— Ţi s-zăc, că tine mi l'aĭ ti om fără minte: poate s-h'ibă aistă vîrnă-oară?

— Mine zăc, că poate şi fure-că vreĭ s-nă-acăţăm cu baste [stăh'imă].

— Me-acàţ, zăţe fičorlu.

— Pi ţi? ntreabă văsiloańa.

— Pi ţi aĭ vrere, fičorlu.

— Iu voĭ pi toată-ţĭ averea.

— Ş-ĭo voĭ tot aşì, zăţe fičorlu.

Ma, ta s-h'ibă doĭl'i siguri un de-alantu, ş-fèţiră cărţî şi ligătùrĭ, ta s-no-aĭbă zboară ma nîpòĭ.

Fičorlu s-hăriseà, că dĭ-ună-oară, fără alăgare mare, va s-facă avùt. Măratul nu ştià cu ţine are s-facă!

U cl'imară cătuşa şi cl'amă şi un tîmpînăr şi-l' li da doale ţerĭ tu mînă aprese şi acăţară si-l' cîntă. Năşĭ ăl' cîntà şi pusta di cătuşe jucà ca om! Jucă, jucă tamàm pasprig'ing'iţĭ di săhăţĭ, cum lă fu zborlu. Viḑù fičorlu, că k'ere.

Văsiloańa, după bastea ţi aveà, l'-amintă tută averea fičorluĭ şi măratul arămase gol ca tufek'a. Ţi s-facă năs măratul di fičòr, si zburà la unà furnă, s-poartă apă cu tàlarlu şi arămase aclò.

Tura s-acăţăm, ta si spunim şi ti alantu fičòr, care fu pitricùt şi năs pi amare, ti avere ta s-facă. Năs, cum fuzì, li k'irù plànurle, ţi l'-aveà datà amirăŭlu şi l'-u dede, ĭu s-easă, las easă! Cum fuzeà năs aşì ajumse, dupu niscînte zăle, ningă nă pădure, nòlgica di amare. Năs armase čudusìt di aistu loc. Zăse la oaste.

— Staţĭ fičòrĭ, să zăptăsìm aoaţe pamporea.

U zăptăsiră. Daporpoea inşì fičorlu amirăŭluĭ, s-duse pi locul aţăl, să s-priimnă. Dede di unà k'atră mare cu patru

cărtel'e. Cl'imă oastea diznòŭ şi lă zăţe, s-acaţă di cărtèl'ŭ, si scoală amindoïl'i ploača. Acăţară ş-u sculară ţi z-veadă? unä odae nuntu-n-loc. Intrară nuntru, vizură un aùş cu barba albă şi-l vizitară. Auşlu l'i ntreabă, că di ĭu vinìţĭ şi ĭu nerziţĭ. Fičorlu l'i spuse pi aradă toate, cum aveà şi plànurle, ţi-l' aveà datä tatu-su, di li k'irù.

— Nu-ĭ ţivà zăţe auşul, şi-l' spune ţi cale s-l'a şi pi ĭu s-l'-u da. După ţi fičorlu l'i spuse, cum este pitricùt di tată-su ti avere, auşul l'i zăţe aiste zboară:

— Na! istu şiş cu g'itrìĭ. Aclò ĭu va s-nerzi diparte, va s-afli amirăŭlu a locluĭ lînzit di noa ańĭ. Vărnă g'atru, vărnă moaşe nu-l ari vindicată. Tine, cîndu va s-ti apròk' aclò, va si scolĭ flàmbura şi va si strizĭ, că g'oà, g'aturlu aţăl mare g'ine. Va si-l' daĭ amirăluĭ cîte treĭ icä cîte patru-ţinţĭ k'icute s-bea şi el va s-vìndică.

Daporpoea fičorlu îl' başe mîna şi fuze, s-duţe la-aţăl amirä şi faţe cum lu nviţă auşul. Lu ntribă prota, cum fac g'àţărl'i, di ţi l'-este lîngoarea, daporpoea îl' dede, s-bea. Amirăŭlu după niscînte zăle s-feţe sînătòs, h'er.

Il' zăţe amirăŭlu:

— Ţi vreĭ, caftă, că tute a tale-s.

— Ţi aĭ vrere, aţeà dă-ńĭ, zăţe fičorlu.

— S-ţ-u daŭ pi h'il'a-mea, s-ti fac pi tine n-locul a ńeŭ.

— Aistă nu pot s-u fac, fără ntribarea tată-ńuĭ.

Atumţea amirăŭlu, l'i ncărcă pamporea de-amàlamă şi g'amante şi di tute bùnile şi l'i nviscù oastea g'ine-muşàt şi-l pitircù a casă-l'.

G'ine ma auşul ăl' zăse a fičorluĭ:

— Cîndu va s-ti torni, s-daĭ pi aoaţe, ta să mpărţî'm averea. Auşul vru ta s-ul veadă, di-si este om, ţi s-ţîne di zbor, că nu-l' erà a luĭ di avere. Fičorlu dede tu turnată pi l-aùş, si-l' da partea di avere.

— Nu-ţĭ voĭ ţivà, h'il'u, zăse auşul; vruĭ maşĭ să-ţĭ ved mintea.

La fugă îl' dede auşul cu barba-albă unä cutie ńicăză şi-l zăse:

— Na cutia istă şi cîndu va s-vezĭ naĭ cama marea zore, s-u dişcl'ìzĭ cutia.

— Fičorlu u lo şi u bägă n-sin.

Tura l'-u dede năs, s-ul caftă pi soţu-su, h'il'lu di domnu mare, cătră ĭu s-află. Ajumse tişĭ aclò, ĭu erà năs. Trapse ş-năs ndreptu la văsiloańa şi nu ştià di aţele ţi păţă h'il'lu di domnu.

Tut aşì cum cu h'il'lu di domnu, văsiloańa ăl' zăţe după measă, că are nă cătuşe aşì ş-aşì.

Fičorlu nu vru s-pistipseascâ şi s-acăţară, icâ să-l' da tută-l' averea; icâ năs s-l'a averea văsiloańil'eĭ tută.

Acaţă cătuşa, că l'-o-aduse Stămăria, s-joacă cu ţerle tu mînă pi doale čičoare, s-muntrèştĭ şi s-ţă faţĭ cruţe!

Tricură aproape tresprig'ing'iţi di săhăţĭ şi tîmpînarlu l' cîntà şi cătuşa jucà. S-apruk'à s-treacă şi săhatea armasă şi fičorlu minte n-cap no-aveà. Tiş atumţea ş-aduţe aminte di pisk'esea ţi-l' aveà datâ auşul, s-u dişcl'idă tu zore mare.

Bagă mîna n-sin şi disfaţe cutia şi ease di nuntru un şoaric ńicuz. Dĭ-unâ oară cătuşa da di pade ţerle şi apoea ş-u da alaga după şoaric, ta s-ul acaţă.

Vizù atumţea văsiloańa, că k'irù şi fičorlu amintă.

După ţi lo ş-averea di la văsiloańa, cum lă fu ligătura, alăgă ş-află h'il'lu di domnu-mare, carĭ purtà apă la nă furnă. Lu scoase di aclò, ul băgă di s-lă, s-k'iptinâ şi-l lo cu năs şi-l' dede nîpòĭ pamporea şi oămińl'i ţi aveà k'irută.

Ajùmsiră acasă; pamporea oàrfînluĭ fičòr erà maş cu amàlamă şi muşutèţĭ şi oastea-l' anviscută ca dit oŭ, şi pamporea h'il'luĭ di domnu mare vecl'e şi goală şi oastea-l' tută aruptă.

Viḑù atumţea ş-amiroańa, că nu lipseşte s-caftă fumel'e, ma va s-h'ibă ş-omul cu cap, că după cum zăţe zborlu: di sk'in trandafîr şi di trandafîr arăsare sk'in. L'-u dèdiră feata ti nveastă a oàrfînluĭ şi apoea s-dipuse amirălu ş-ul băgă pi scamnu pi ḑinir-su.

(Spus de Nastas Papa-Goga din Gopeşĭ, Macedonia.)

## 124. Fičorlu-de-amiră, amintàt cu coarda n-mînă.

Erà, ţe ş-earà.

Unâ oară ş-un k'irò erà un amiră. Amirălu nu făţeà fumeal'e. Ḑua tută să ncl'inà la Dumniḑă şi-l' ḑiţeà s-l'i da

ş-a luĭ un fičòr şi la s-h'ibă arău cum no-are faptă fisea, că năs va-l aşteaptă cu brâţîle dişcl'ise.

Dumniḑău îl' deade un h'il'u. Aestu cîndu s-amintă, s-află cu coarda tu mînă şi crişteà, θamă! ḑua ş-anlu. Apărńì fičorlu să z-ducă la scul'ò şi di cîţĭ fičòrĭ aflà n-cale, trăḑeà coarda ş-lă loa caplu. Cavàĭ, carĭ îl băgà draclu s-l'i ḑîcă ţivà, i s-l'i toarnă zborlu, i s-mutreascâ cîtră nîs cari-şte cum, că tu minută trăḑeà coarda şi-l' tăl'à.

Măratlu de-amiră nu şi ştea ţe s-facă! Di tute părţîle vineà plînguri, tră fičorlu amintàt cu coarda n-mînă.

S-ascapă di nîs, îl lo cu bunlu şi-l' ḑîse să z-ducă s-află Muşata-Locluĭ. Fičorlu ahî't vrea şi nk'isì calea nclo.

Calea cum z-duţeà află un om, semnu mare! Aveà ahîntă puteare, că loa un munte tu na mînă ş-un to-alantă şi-l' ču-cuteà şi-l' si păreà, canda no-aveà ţivà. Ahî't ğone ş-ahî't putùt.

Lu ntribă fičorlu-amintàt cu coarda tu mînă, cîtră ĭu z-duţe.

— Mi duc, ḑîse, c-avḑî'ĭ, că s-află un ğone multu şi voĭ să-l ved. Numa luĭ easte: Fičorlu amintàt cu coarda tu mînă.

— Am ĭo h'iŭ aţèl.

— Macă tine h'iĭ, mi vreĭ ş-mine soţ?

— Ti voĭ; cum ţ-u numa?

— Ińĭ ḑîc s-a ńia nă pal'u-numă Mută-Munţî.

— Muşată numă.

Ma-nclo deàdiră di un gal'amàn di om, di un θiriŭ.

Lu ntreabă fičorlu de-amiră, ĭu oară-l' bună?

— Avḑî'ĭ di fičorlu de-amiră amintàt cu coarda n-mînă şi mi duc s-lu ved, ţe soe di om i!

— Am ĭo h'iŭ aţèl fičòr.

— Macă h'iĭ tine, mi l'aĭ tră soţ!

— Ti l'aŭ! Numa-ţĭ?

— Soarbe-Amare!

— Am ţe numă-ĭ aestă, criştine? Că ţe ţi pătiḑară acşìţe?

— Ţe s-h'ibă! Lùcurlu a mel easte să sorbu amarea cu nă surg'ire; cîndu voĭ: o-astrăk'escu, cîndu voĭ: u umplu.

Şi cum era aclò unà vale mare, s-apleacă Soarbe-Amare, bagă caplu tu vale şi ţuc-ţuc, u surg'ì tută valea.

— Ea cum mi păţiḑară, gri nîs.

H'il'lu de-amiră: apurie mare.

Il lo ş-aestu şi calea-calea, cu cuvendă, cu şicàţĭ, ağùmsiră la pălatea unùĭ amiră. La poarta pălàtil'eĭ erà un stur di h'er, cari-şti cîte ńil' di ucàţĭ. Amirălu aveà băgată zbor, că aţèl, carĭ vaĭ poată s-lu mută, va-l' da h'il'i-sa nveastă.

Atumţea fičorlu de-amiră îl' faţe al Mută-Munţî:

— S-ti ved, ğone! Cara s-nu poţĭ, ţĭ-ağùt ş-ĭo cu coarda!

A cuĭ s-ağùţĭ? Mută-Munţî s-aplică nă oară ş-lu mută maş cu ḑiḑiticlu, canda mută vîră şil'e, vără pal'u.

Amirălu scoase şi-l' deade h'il'e-sa nveasta.

Fičorlu de-amiră şi Soarbe-Amare şiḑură pînă s-asparse numta, mîcară, biură ş-apoea vrură s-fugă. Mută-Munţî vrea z-ducă ş-el cu nîşĭ, că l'-erà greŭ şi-l' ́vineà arău să z-dispartă di soţĭ. G'ine ma l'-umplù caplu fičorlu de amiră, că prinde s-armînă la nveasta, că si nsură şi easte gambrò noŭ.

Mută-Munţî, ma viḑù acşiţe, armase, că ş-a luĭ îl' ́vineà ca g'ine ningă nivistica. Tu dispărţîre ş-alăxì nelu cu fičorlu di amiră şi ḑîse aestu:

— Ma z-veḑĭ, că nelu va sînḑineaḑă, s-alàḑĭ s-mi cafţî, că arău va-ńĭ h'ibă.

Calea-calea cum z-duţeà, ağùmsiră dol'i soţĭ la pălatea unùĭ alt amiră. Amirălu aestu aveà altă. Scoase zbor, c-aţèl ţe vaĭ poată s-astrăk'ască nă baltă di ningă pălate, s-l'a h'il'e-sa nveastă. Veḑi, că balta estă vaĭ aduţeà zńie mare.

Atumţea fičorlu de-amiră ḑîţe a soţu-suĭ:

— S-ti ved, Soarbe-Amare! Aoà ţ-u fana.

Soarbe-Amare no-apucă să soarbă g'ine-g'ine şi o-astrăk'ì balta di nă cale.

Vru, nu vru amirălu, l'-u deade nveastă feata.

După ţe s-feaţe numta, fičorlu de-amiră ş-lo ḑuă-bună di la Soarbe-Amare, tra s-fugă. G'ine ma aestu cum să z-dispartă di nîs? îl' ́vineà zore. L'-umplù caplu ş-aiştùĭ fičorlu de-amiră, că prinde s-armînă cu niveasta, s-u hărseascá. Armase, ma tu dispîrţîre tut acşiţe, scoàsiră şi alăxiră neàlile şi ḑîse fičorlu de-amiră:

— Cîndu nelu va sînḑineaḑă, s-alàḑĭ s-mi cafţî, că va s-o-am greŭ.

Calea ş-cărarea fičorlu de-amiră ağùmse tu màrḑinea di loc, trîş aclò ĭu s-aflà Muşata-Locluĭ. Amirălu, tatăl a feàtil'eĭ nu vrea s-u da şi-l' ḑîţeà, tra s-facă, ma naintea, cum ĭ-adetea,

cari-şte cîte lucre greale. A fičorluĭ de-aeste l'-ardeà? Stătù şi-l' ḑîse amirăluĭ:

— Ńĭ-u daĭ Muşata-Locluĭ nveastă, unà oară!

— Nu ţ-u daŭ! amirălu.

— Ńĭ-u daĭ di doauă orĭ?

— Nu ţ-u daŭ!

— Ńĭ-u daĭ pîn tu treile?

Amirălu tut «nu ţ-u daŭ.»

— Macă nu u daĭ, na ş-tine ḑîţe fičorlu şi cara scoate coarda şi acaţă s-tal'e prit pălate, pri nafoară, carĭ videà ş-carĭ astăl'à. Co-andreapta tăl'à ş-co-astînga adunà. Apoea z-duţe l-amirălu pali şi-l' ḑîţe:

— E! tora ţe mintueşti? u daĭ, nă oară?

Amirălu no-aştiptă altă ḑîcă şi l'-u deade.

Feàţiră numta şi armase ninga vîră ndoauă ḑile fičorlu di amiră acloţe.

Aclò prit vătămàţĭ erà şi fičorlu a unèĭ moaşe. Aestă nu-l' se-aştinḑeà foclu a fičorluĭ şi nu durńà, nu nvisà cum di cum s-l'i l'a sî'nḑile a h'il'-suĭ. Z-deade pri ningă Muşata-Locluĭ şi cum ştiŭ moàşile, cu zboare dulţi şi cu minčùńĭ, îl' deade de-aoà, îl' deade de-aclò ş-află că sùflitlu şi vîrtutea a fičorluĭ-de-amiră sta, mutreà tora, n-coardă-l'.

Ţe faţe moaşa? Noaptea, cum durńà fičorlu di-amiră, l'-u fură şi l'-u arucă to-amare. Tu oară căḑù ğònile greŭ lînḑit. Tu oara şi neàlile si sînḑinară şi dol'i ğońĭ Mută-Munţî şi Soarbe-Amare ş-u deàdiră vie-mare, z-veadă, ţe păţî' soţlu?

Lo-ağùmsiră cu gură, ma galbin cu ţeara. Cît-cît îl' bătеà ìnima şi puteà z-grească cîte vîră zbor. Lu ntribară, di ţe-l' vińe lîngoarea? Nîs l-aspuse di coardă.

De-aoaţe, de-acloţe nviţară, că coarda o-arcă moaşa to amare. U soarbe amarea ğònile Soarbe-Amare şi Mută-munţî intră şi apărńaşte s-caftă coarda. Aoà s-o-află, aclò s-o-află, nu z-videà ĭuvaşĭuvà. Tu sone veade maşĭ caplu, k'ipita di coardă sun nă guvă tu fundul amàril'eĭ. Ninga k'ìpita ţea să s-acupireà şi fičorlu de-amiră vrea-l' da dol'i a prèftuluĭ. Traḑe Mută-Munţî di k'ipita di coardă, coarda nu s-minà dit loc! Ţe vreĭ tine? Un munte ntreg erà de-asupra-l'.

— More, ţe staŭ di k'er oara, ḑîţe el, ş-nu-l mut mùntile ntreg?

Şi cara ş-băgă plătărle l'uftă nă oară de alantă parte loarăsturnă. Lo coarda de-apoea şi o-aduse la fičorlu-de-amiră şi ma l'-u băgă tu mînă, anviè unä-ş-unä.

O-acăţară apoea moaşa şi u băgară prĭ-un arùg şi carĭ îl' deàdiră foc, ninga arde, tra să ştibă muşica cu carĭ are s-facă.

Apoea treĭl'i soţĭ se-adunară la un loc cu nveàstile a lor şi băgară amiră fičorlu amintàt cu coarda n-mînă şi bînară ş-bîneaḑă ninga, carĭ s-nu muriră.

(Spus de mamă-mea Despa, Avela, Epir.)

## 125. Maşĭ minčuna faţe praḑĭ.

Erà tu eta cîndu Dumniḑălu imnà pri pade şi zburà cu oàmiń'i. Bănà atumţea un om multu oarfăn, un dirvìş. Aestu ńarse nă ḑuă tu nă hoară criştinească şi viḑù nă casă ca pălatea ş-cama muşată: tută cu stururĭ ş-cu porţî de-amălamă, ş-uborlu aştirnàt tut cu muzaìc. Grădina cu tute muşutuţle ali lume! Oamińĭ, huzmik'àrĭ ca vîră ving'iţĭ ş-cama, carĭ adăpà lilìčile, carĭ arneà, care ndriḑeà prin casă, spulbirà, curà, di făţeà s-ti čudiseşti. Şi tuţĭ aişţî oamińĭ, tuţĭ aişţî huzmik'àrĭ maşĭ ti un lucrà, maşĭ ti un s-pidipseà, ti: *dispòtĭ!* Aţeà erà mitròpulea luĭ.

— Ţi turlie, mintuì dirvişlu? noĭ păne s-mîncăm no-avèm, şi nîs muntreà ţi muşutèţĭ are? Va s-mi duc s-lu ntreb, cum adară de-amintă ahăţĭ praḑĭ?

Cum ḑăse, aşì feţe. Intră şi lu ntreabă:

— Ţi turlie, dispotĭ-afendi? cum li faţiţĭ voĭ ahăte muşutèţĭ? Aiste toate tal'e praḑĭ mulţî?

Dispòtĭ arîse şi-l' ḑăse:

— Cu arî'dere ş-cu minčùnĭ, fičorlu a ńeŭ; cu ndriptate morĭ di foame tu lumea istă.

— Nu cu tih'a?

— Ţi tih'e? cu tih'a ağunḑi s-no-aĭ păne s-mănţi cu arî'derea, om, ş-cu minčuna, no-avḑă tine?!

Dirvişlu u băgă n-ğepe spusa-l Dispoti şi acăţă s-facă minčùnĭ şi s-arîdă lumea, ta z-veadă: nu va s-ńargă ma g'ine tih'a luĭ?

Ağumse t-ună hoară mare ş-dipărtoasă. Aclò tamàm aveà

moartă cumnatlu a unuĭ domnu-mare. Ţi feaţe dirvişlu? Scoase zbor, că vine din paradis şi tricù pi la firida aţilùĭ domnu-mare şi strigă:

— Dit paradis vinìĭ. Adùc şi duc hăbărĭ di la morţî la v́iĭ şi di la v́iĭ la morţî.

Avde mul'area a cuĭ frate aveà moartă şi carĭ l'-erà ìnimă jilită şi friptă şi lo-acl'amă, s-lu ntreabă, di-se-l cunoaşte pi frate-su.

— Cum s-nu-l cunoscu, greaşte dirvişlu: frate-tu ńĭ easte oaspe. S-nu-aĭ gailee, că treaţe g'ine; măncă, beà tu paradis di tute bùnile. Maşĭ di ună l'-angusă, că no-are praḑĭ să-şĭ acùmpără cîte ţivà şi-ńĭ ḑăse, cara s-trec pr-aoaţe s-ţĭ-adùc aminte, că multă vreare v-aveàţĭ.

— Vreare cătă ma multu! şi mul'area acaţă să-ş aşteargă ocl'il' şi s-plîngă şi s-l'-aducă aminte tute bùnile şi tute muşuteţle a frate-suĭ. Scoate apoea şi-l' da nă pungă mplină cu flurìĭ s-l'-o aducă a frate-suĭ tu paradis.

Viḑù dirvişlu un ţigărèt di k'ihlibare, ţi păreà că-l' faţe cu ocl'ul. Il' ḑăţe a mul'àril'eĭ:

— S-no-agîrşescu, ncl'inăčùnĭ multe di la frate-tu, ḑăse si-ńĭ daĭ şi ţigăretlu, că-l' v́ine dor di năs.

Il l'a mul'area şi-l da.

Cum s-toarnă cătr-aşì, veade dirvişlu nă oară de-amàlamă:

— Ş-oara-ńĭ, ḑăse să-l' pitrèţĭ.

U l'a ş-oara ş-u da a dirvişluĭ.

Li lo tute dirvişlu şi să ndreapse s-fugă. La uşe viḑù nă păreacl'e di čijme, tute lucrate, şi tute afumate cu amàlamă:

— Şi čìjmile, criştină, să-l' li pitrèţĭ îńĭ ḑăse.

Il' li deade mul'area şi čìjmile şi apoea l'-băgă tu trastu nă pită, dulţèńĭ, poame şi-l' ḑăse s-li da tu mîna frate-suĭ. Ţi vrea cama g'ine dirvişlu? Li lo şi fuḑĭ, s-fuḑìm pănă nu nă loară di hăbare.

Nu treaţe multă oară şi v́ine acasă bărbatlu a mul'àril'eĭ:

— Bărbate, bărbate, ţe-arăŭ, că nu fuşĭ acasă, s-avḑî şi z-veḑĭ! Vine un om dit paradis şi-ńĭ aduse sţire di la arsul şi friptul a ńeŭ frate şi-ńĭ spuse, că treaţe g'ine ş-că easte tu grădină muşată. Il' pitricùĭ ş-mine punga luĭ cu flurìĭ, ţigàretlu, oara, čijmile, că veḑĭ, laĭlu, li caftă, l'-u dor di eale!

— Cum, mul'are, că ţĭ-o-aduse Hristolu, cà ţĭ-o-aduse Stă-

măria, ţe-aĭ faptă? Te-arîse! Dă-ńĭ àrmatle, şi spune-ńĭ cătră ĭu feaţe!

— Ş-àrmatle li lo s-le-aducă la l'irtatlu.

— Cum aşì, că ti tălè' lîngoare! Dă-ńĭ atunţea calu!

Ncàlică calu şi fuga ampàturlă după dirvìş. Dirvişlu, cum ş-toarnă ocl'il' năpòĭ, veade că vine un călărèţ cu avúseală şi mintueaşte, că ti năs va s-h'ibă.

— Fuḑĭ, ḑăse, aspeală-l'i, dirvìş. cama troară, că nu z-ved seamne bune. Vă-ńĭ me-aduk'iră.

Fuḑe dirvişlu şi ăgunḑe la nă moară. Murarlu şideà la poartă.

— Ţi faţĭ, îl' ḑăţe, dirvişlu a murarluĭ? ascùndi-te, că vine un k'işiğì cu àrmatle s-ti vàtănă.

— Iu s-me-ascundu, ĭu s-mi nh'ig, strigă murarlu mortu di frică.

— Avu, alînă-ti sti plup, c-al'umtrea ţă si bitisiră ḑălile, pănă aḑĭ îţĭ fu scriată.

Pănă z-ḑăţĭ ţinţi murarlu s-angărlimă sti plup şi dirvişlu s-aumse cu fărină pi faţă, tu măńĭ, pi strańe şi işì la poartă. Ăgumse ş-omlu cu calu:

— Iu z-duse omlu, ţi tricù pe-aoaţe, lu ntribă.

Dirvişlu s-făţeà, că no-avde şi-l' ḑăţe:

— Grea ma sănătòs, că traḑe moara di nu s-avde.

— Omlu, omlu! ţi tricù pe aoaţe, ĭu z-duse?

— Napa cafţî omlu, ţi s-alină pi plup, ḑăse dirvişlu?

Omlu apoea discàlică şi ńarḑe tu grădină z-veadă. Mutreaşte pi plup, îl veade şi l' greaşte z-dipună. Ma, cu cît aistu grea z-dipună, cu ahăt cama multu murarlu s-alină ma tu k'ìpita plupluĭ.

Cara viḑù, că nu z-dipune cu bunlu, s-alină năs pi plup, ta s-lu dipună cu zorea. Dirvişlu ţi altă vrea? Lo-alasă di s-alină ca pîn tu mesea plupluĭ ş-apoea l'i ncàlică calu şi-l' ḑăţe:

— Nu ti pidipseà n-cot, mărato, că ĭo escu aţèl ţi cafţî. Aţèl di pi plup ş-easte fucarălu di murăr. Ca să nveţĭ minte va-ţĭ l'ău şi calu tora, s-ti torńi pi pade.

Nigrită g'ine, dirvişlu îl' da ună ampaturlare (ampăturare) a caluĭ şi fuḑe acasă.

Ş-armase omlu ş-fără cal, ca ţel dit ploae, cu gura căscată di nu ştià ţi s-facă,

Cîndu s-turnă acasă nîs, lo-aştiptà mul'area la uşe.

— Lo-acăţàşĭ bărbate, ţi fiţèşĭ? Calu ĭu lo-aĭ?

De-arşine bărbatlu ţe z-ḑîcă :

— Ştiĭ ţe mul'are? Mintuìĭ, că poate omlu de-alih'a vine dit paradis şi de-aţeà că-ĭ calea lungă pănă aclò, îl' ded ş-calu z-ducă n-calàr.

Mul'area o-află bună, c-ahît îl' tăl'à mintea.

Ş-aşì dirvişlu, cu minčuna ş-co-arî'direa, putù de-atumţea s-adună aveare, ma tut pi Dispòtĭ s-lo-ağungă nu putù, că niţi ahăte minčùnĭ nu ştie.

(Spus de Ioan al Babă din Vlaho-Clisura.)

## 126. Ğucătorlu di cărţî şi Hristolu.

Eră nă oară un *hartupèxĭ*, un ağucătòr-carţî cu numa *Bacola*. Aestu di cîndu dişcl'ise ocl'i, dit fičureaţă, s-află cu cărţîle. Ğucà multu ş-cu tut-aestă ma multu k'ireà de cît amintà. Acşì nîs tuk'ì avearea tată-suĭ, mîcă càsili la cărţî, lă deadi sti z-vercă a oĭlor, va ḑîţĭ, nu l'-armasi pindară tră scuteari ocl'i. Armasi cu cămeaşa dipri nîs ş-tu pungă maş cu nă cărăntană!

Tu k'irolu aţèl imnà Hristolu pri padi.

Bacola, cara k'irdù tută-l' avearea, ḑîsi:

— Nu mi duc s-mi ntreb la Hristolu, ţe va-ńĭ si facă hala mea? Pînă cîndu tut va k'er la cărţî. Io om arăŭ nu-ńĭ h'iŭ, slăbinţă la oamińĭ no-am adrată, că-ţe mi pidipseaşti, Dumniḑăŭ? Şi niţi mincùńĭ la ğoc nu fac.

Arondu-arondu dusi la Hristolu.

— Doamne, mare şi bun! nu-ńĭ aspùnĭ, că-ţe nu-ńĭ ağută Dumniḑălu putè la cărţî? Io om slab nu h'iŭ, arăŭ no-am faptă la vîrnă, că-ţe no-amintu? Nu-ńĭ da nă vluvie s-nu k'er?

Hristolu multe-aveà viḑută ş-multe avea-avḑîtă pînă atumţea, ma nu-l' si tih'isì vîrnă-oară ca un ğucătòr di cărţî să s-plîngă, că no-amintă. L-mutrì di la cap la čoari şi-l' lu lo ocl'ul tră om bun.

— Du-ti acasă, criştine, şi ndreaḑe measa, că va s-ţin la tine astară. Atumţea va s-ţă daŭ ş-ună vluv́ie.

Bacola fuga-acasă t-un suflit şi-l' ḑîţe a mul'ari-saĭ să n-dreagă şi s-anisk'irsească, că Hristolu va lă v́ină la ţină.

Mul'ari-sa ş-nîsă suflet bun, aştiptà oaspiţĭ, ma cîndu avḑî' numa Hristoluĭ, aruşì tu faţă, că de! cum s-lo-aşteaptă şi ţe si-l' bagă pri measă? El' erà fără di ţivà.

— Nu ţ-u mîcă ìnima, mul'are, că nu va n-aruşneaḑă Dumniḑăŭ. Şi scoasi cărăntana dit pungă-l', l'-u deadi s-acùmpără ţe-l' tal'e cărăfeta.

Mul'area, om cu drăńĭ, cu nă cărăntană acumpără ndoaŭă oaŭă, ş-un pescu şi cu ţe-aveà n-casă, ndreapsi mîcari cît tră trei inşi, tra s-easă cu faţă curată.

Cătră seară, cîtu ntunică, na-l şi Hristolu cu dosprăḑàţĭ di apòstal' dipu nîs.

«Ţe ti faţĭ gramenă, ĭu ţă scoţĭ caplu tora?» minduì mul'area, ca ngrupată tu loc de-aruşine. Apoea l'-u da cu cotlu a bărbatluĭ şi-l' ḑîţe:

— S-ti ved ţe va lă daĭ tora, că tine ḑîţeàì, că maşĭ treĭ va h'im pri measă: Hristolu, tini ş-mini.

Bărbatlu ni l'a, ne alasă şi-l' greaşte a Hristoluĭ:

— Doamne, nu nă fu zborlu, că va v́inĭ şi cu apòstal'i. Noĭ maşĭ tră treĭ inşi ndreapsim măcari.

— Nu cărteaşti, ḑîţi Hristolu, ĭu vaĭ mîcă treĭ, vaĭ mîcă ş-ninga dosprăḑaţi: Nu di ğaba-ńĭ ḑîc Hristò.

O-adusi mul'area mîcarea pri measă, u vluisì Hristolu: s-crească pri leamni ş-pri k'etri! şi ağumsi la tuţĭ, s-erà ş-ninga alţî ahînţî inşi. Mîcară, biură, zburîră şi s-culcară, di-l' coàpsiră un somnu, mari lucru! Z-videà că duhlu a Hristoluĭ mplăteà n-casă.

To-apirită Hristolu l'-ḑîţe-al Bacola:

— Tora caftă ţe vreĭ, ma nu ma nsus di treĭ lucri.

— Doamne, l-veḑĭ merlu dit avlie? Faţi nîşti meari s-ţĭ-alinḑi ḑeàtitle. Cu tut aestă nîşti draţĭ di fičòrĭ ńi le-adună noaptea, cîndu acaţă să s-coacă. Fă, doamne, car-ţi să s-alină analtu şi vaĭ ḑîc: alăk'à-ti! să s-alăk'ască.

Hristolu sum-arîsi şi ḑîsi:

— Bacola, cum greşti acşiţi s-h'ibă!

— Fă, doamne, s-amintu, di căti orĭ ğoc cu cărţîli, că pîn aḑĭ totna k'erdu.

— Ş-aestă acşiţi s-h'ibă, greaşti Hristolu. S-eşĭ totna la cărţî.

— Ningaună va-ţĭ caftu! Dipu moarti s-intru tu paradis.

— Intràt s-h'iĭ, faţi Hristolu.

S-aplică Bacola, l'-băşè mîna şi ma fuḑiră oàspiţl'i acăţă z-ğoacă prĭ-unlu čor. De-aclò ndreptu la ğoclu di cărţî. Cu cîţĭ ğucà, totna işà. Ğoacă aḑĭ, ğoacă mîne, guleà dipriună, tră nîscînţî ańĭ ağumse avùt de-avuţl'i.

Nu erà ğucătòr dit màrḑinea locluĭ, ţe s-no-aìbă vrută z-ğoacă cu Bacola şi s-nu cadă! Il furà dintr-ocl'i nîscînţî, alăxeà cărţî, scuteàună, băgà altă, mutreà patnilu, ma Bacola ncl'ideà ocl'i la tuti, că nîs ştea că tu sonea sònil'eĭ vaĭ easă. Tuţĭ ḑîţeà, că Bacola ari draclu tu cărţî, c-al'umtrea cum! Maşĭ Bacola grea ndreptu, cîndu ḑîţeà:

— Ţe drac şi ţe daràc! cît k'irò mi duş cu nîs, totna k'irùĭ de-ağumşu tiflu-pendar. Aoa-ĭ harea Hristoluĭ, nu fana dracluĭ.

Cara tricură ańĭ cari-şti cîţĭ, vińe oara-l Basola s-li tindă. Şideà nă ḑuă cu čorlu un s-ti alantu pri piḑùl'ŭ, cu čubuk'a n-gură, fără cripărĭ, fără g'idèrĭ, di-l' duţeà bană! Ţe anang'i aveà? aveà n-casă di tuti bùnili ş-muşuteţli.

Aclò na vini un aùş şi-l' greşti:

— Bună-ţĭ oară, Bacola.

— G'ini vińişĭ, ma nu ti cunoscu.

— Io h'iŭ harlu.

Bacola avḑîndaluĭ numa estă, acaţă să seàmină aròv di fricà. Ştea el, că maşĭ tră bun nu vini moartea.

— Nu ti ntreb, faţi Bàcola, ţe ţ-u vińita?

— Mi pitricù Dumniḑăŭ s-ti l'aŭ.

Bacola făţĭ-făţĭ scuteà.

— De! ḑîţi năs, carĭ va mi l'aĭ, l'a-mi, ma ună ariğae ţiam. Alină-ti ş-adună ndoaŭă meari dipri mer, s-le-avèm pri cali, că nu ştiĭ ţe dulţi suntu: s-ţĭ-alinḑi ḑeàditli.

Harlu să-l' facă dorlu dit sone a omluĭ, se-alină ca un hahă ş-acaţă s-adună meari.

— Tora, greşti Bacola cîndu va ḑîc s-ti dizlăk'eşti, a-

tumțea vaĭ dipùńĭ dipri mer! Veḑĭ, a luĭ nu-l' ardeà di meari și harlu s-alăk'ì tu minută. Apoea țe fați?

— Acșițe ti vream! îl' ḑîți Bacola și cara-țĭ l'a un școp, îl' crueaști un sumàr, cum nu viḑù putè harlu.

— Ș-tora așteaptă! cîndu va dipùńĭ de-acloțe s-ńi spunĭ ș-a ńia.

Plînḑi, zg'ileaști harlu, ma Bacola: traḑi moara, di nu-ńĭ, avdu! surdu-ńĭ ḑîc! Ș-apoea caθe tah'na îl' crueà cîti un școp.

— More, țe-ńĭ-o-aflàĭ, strigă măratlu har, aestu va me-astingă tră semnu!

Il părăcălseaști nîs să-l' da cali, că nu va-l' facă țivà, ma Bacola, co-aluĭ: traḑi moara, di nu s-avdi! Ul l'a cu bunlu, ul l'a co-arăŭlu, avdi k'atra, s-avdă ș-Bacola?

E, tu coadă viḑù Bacola că ș-fără moarti nu-ĭ g'ini.

Lumea s-mulți', că loclu n-o ncăpeà. Z-bătoà oàmiń'i tră nă cumată di pîne cavàĭ di nîșĭ. Tr-ațeà nă ḑuă, după țe băgă harlu z-ğură, că nu va-l l'a, îl' crueaști ninga un școp, și cara sărg'aști cîń'i dipu el, nu viḑù cum fuḑì de-aclò.

Arădeà di s-lișinà Bacola di pățîrea harluĭ.

Ağunḑi moartea la Dumniḑăŭ ș-u ntreabă Hristolu:

— Iu lo-aĭ Bacola?

— Tați, Doamne, nu mi ntreabă, că țe-ńĭ trapsi k'alea cu Bacola, mașĭ ĭo ńi știŭ.

Și-l' spuni pățîrea tută.

După țe tricură ańĭ cari-și cîți, l'i se-adună ș-čoara-l Bacola și prindeà să s-l'artă di lumi. Vińi nîpòĭ harlu pitricùt maxus di Hristolu tră nîs și-l' ḑîți, să si ndreagă. Aestu nîpòĭ, cu tut aușaticlu-l', nu-l' vineà s-alasă lumea. Nîpòĭ cu boați dulți, părăcălseaști harlu să s-alină s-adună nîscînti meari dipri mer.

— E, cap-cap! ḑîți harlu. Nă oară trec minčuń'i, ma fă-țĭ caĭdi pasaportea și aĭde! Pîn aoați țĭ-fu.

Vru nu vru măratlu di Bacola aplică caplu.

Apoea nîs alasă sînătate a mul'ari-saĭ ș-fuḑi dadun cu harlu. Tu fugă no-agărșeaști Bacola s-l'a și cărțîli di ğoc, hărtăk'li.

Lipseaști să știțĭ, s-ağunḑi n-țer, va s-treți nă punti di per. Mașĭ aței' țe pot di trec pristi puntea estă, vor z-ḑîcă, că z-duc tu paradis. Carĭ cadi di pri puntea di per, s-află tu

k'isă ş-tu cătrani, tu còlasi. Di nă parti şi de-anantă di punti sun cari-şti cîţĭ draţĭ, ca spruna ş-c-arina. Aeşti no-aŭ altu lucru, ma cît ved cîti un suflit, acaţă ş-trag carĭ di čor, carĭ di mînă şi strigă:

— Aĭ la noĭ! Easti de-a nostru! şi cara s-h'ibă omlu ncărcàt cu amărtiĭ, l-trag daraţl'i tu k'isă.

Ună ăgunḑi Bacola, acaţă zarzavùleańl'i s-lu tragă di čor di mînă şi să strigă.

— Alasă-l, har, că-ĭ de-anoştri! Alasă-l că-ĭ tră la noĭ. Nu-ĭ ğucătòr di cărţî? Carĭ hartupèxĭ ari intrată tu paradis pînă tora, s-intră ş-nîs?

G'ini-ma harlu ţîneà sînătòs şi nu vrea s-l-ul da, că loaveà număţită Hristolu trît paradis. Vrea-l' scoată mădulàrile al Bacola di trăḑeari. Pîn tu soni ḑîţi Bacola:

— Ea staţĭ, şùteańl'i, puţîn! tră ţe h'iŭ de-a voştri?

— Cum s-nu h'iĭ? gri un k'irătă, bana-ţĭ tută ţe altă feaţişĭ di ğoclu cu hărtăk'le. Avearea nu tu cărţî o-amintàşĭ?

— E! greaşti Bacola ş-carĭ ăgucàĭ pri ndriptati, nu pri strîmbu, cu ăgutorlu a vostru.

Acăţară năpòĭ s-aurlă, să si ncači şi z-ḑîcă, ba co-anostru ăgutòr. Nu vrea că vîră trop s-lo-alasă s-treacă puntea. L'i se-aveà ngărlimătă ca g'ini cari-şte cîţi si-l'-creapă-numa di mînĭ, di čoari, di guşi.

Lă ḑîţi Bacola tu màrḑini:

— Ţe li vreţĭ ş-aţeali ş-aţeali, macă vă da mîna, ea ĭu-ĭ padea, s-l'-arcăm un ğoc şi cara să ştiţĭ voĭ ma g'ini di mini, va z-veadă. Carĭ s-es ĭo, s-ńi daţĭ dosprăḑàţĭ di sùfliti dit k'isă, s-le-adùc tu paradis, ş-cara s-işìţĭ voĭ, a vostru s-h'iŭ tu cătrani.

Draţl'i s-acăţară. Tac-tuc! tac-tuc, cu tuti aspunerli, cu tuti seàmnili, ţe făţeà aclò-s-lă-h'ibă, işì Bacola. A draţlor tîc! lă vineà, s-facă.

Intră Bacola tu còlasi ş-aleaḑi 12 di inşi, cusurìńĭ, fraţĭ părinţî, soe di cam-aproapea şi haĭ cu nîşĭ tu paradis.

Ăgunḑi la poartă. Asună şi apòstalu Petru ică Pavlu, l'-diş-cl'idi poartă ş-lu ntreabă, ţe va?

— Ţe? nu ştiĭ tini ţe caftu? S-intru tu grădina-l Duminiḑă.

— Carĭ h'iĭ tini?

— Bacola, ġucătorlu di cărți. Nu mi cunoști? No-aĭ mîcată la mini?

Tu oara ţea na-l şi Hristolu acloți:

— Alasă-l s-intră, greaşti Hristolu, că l'-u ded ĭo!

Intră Bacola şi cît loară s-intră ş-alanţî, pòrţîli să ncl'ĭsiră di nă cali. Bacola ntreabă:

— Că-ţe, Hriste-ńĭ, nu-ńĭ alàşĭ soea s-intră?

— Că ĭo maşĭ aţîa ḑîş s-vińĭ tu paradis, nu ḑîş, s-adùţĭ s-alţă?

— Ma ţe zbor easte aestu? Ş-ĭo maşĭ aţîa ḑîş, tra z-vińĭ la ţină acasă, ma tini adusişĭ şi 12 di apòstal' ş-cu tute-aesti nu lă ncl'iş uşa.

L'-acăţă gura Hristoluĭ cu aestă, no-avù ţe z-ḑîcă şi l'-alăsă s-intră.

Părmìθ şteam, părmìθ aspùş,
cît putùĭ, ahît v-arî'ş.

(Spus de Luşa ţal-Sterie Papahagi, în vîrstă de 30 anĭ, Avela, Epir.)

## 127. Patru-ḑăţĭ di fraţĭ.

Erà nă oară, ţe nu ş-erà, carĭ s-nu erà, nu se-aspuneà.

Erà un-oară un văsil'è. El aveà 40 di h'il'. Tuţĭ îl' vrea ca tată, tuţĭ îl' dureà, ma cama multu dor ş-cama multă vreare aveà pri ńiclu. A luĭ mindueà, după moarte-l', s-l'-alasă scamnul

Di aestă fraţli alanţî nu puteà s-lu veadă şi mutreà cum di cum s-lu k'ară, s-ascapă di nîs. Nă ḑuă ḑî'siră a tatăluĭ lor:

— Tată! dă-nă partea, ţe nă cade şi s-fuḑìm.

Tatăl aestă aştiptà. Scoate, lă da partea de-aveare la caθeun şi lă ḑîţe s-fugă, macă vor. Năşĭ să ndriḑeà tră fugă. Ńiclu, cara erà nviţàt cu mulţî şi cara nu puteà z-bîneaḑă fără di fraţĭ, caftă ş-el di la tată-su să-l' da partea, că va z-ducă cu fraţl'i.

Avḑi'ndaluĭ aestă tată-su, fărmàc s-feaţe, că di nîs sibepe fuḑeà fičorl'i.

Il' greaşte di nă parte s-l'-umplă caplu, ma nîs no-ascultă şi u ligă, că va z-ducă, ĭu z-duc şi fraţl'i.

Măratlu di tată, carĭ viḑù, că nu poati s-l'i toarnă mintea, lă greaşti a tutlòr şi lă ḑîţe :

— Oară-bună, flcorl'i a meĭ! Dumniḑă z-v-aducă g'ine nîpòĭ şi z-v-aĭbă angătàn. Doaŭă lucre va vă dimîndu s-noagîrşìţĭ: Tu işita din hoară, vaĭ ăgunḑèţĭ t-un loc, ĭu să mpartă căl'urle n-doaŭă. Una cale apucă a ndreapta, alantă acaţă a-stînga.

Macă va l'-u dàţĭ a ndreapta, vaĭ ăgunḑèţĭ sînătòşĭ tu pulitia, ĭu vreţĭ ; se-apucariţi la stînga, de-arăŭ vaĭ daţĭ. Ma nain-tea vaĭ astăl'àţĭ un platan. S-nu durńìţĭ sun platan, ma s-misuràţĭ treĭ strèmate di la nîs diparte ş-aclò z-vă culcàţĭ. Cara s-nu faţiţĭ acşì, lăeaţă mare va păţi'ţĭ. De-aclò, haĭde, haĭde, vaĭ daţĭ di nă guvă. Tut acşì: s-misuràţĭ nîpòĭ trei strèmate diparte di guvă şi aclò z-vă culcàţĭ. S-nu me-ascultariţĭ, lăeaţă mare va păţî'ţĭ. Dup-aestă, vaĭ daţĭ di nă pălate, ĭu s-află un dirvìş. Aestu dirvìş are putearea z-v-arapă luńina dintr-ocl'i; ma voĭ, s-easte că năs va tindă mînă, s nu l'-u tindèţĭ dip.

Acşì greaşte nvirinatlu tată, l'-başe tuţĭ co-arada, lă da urăčunea şi-l' pitreaţe: oară-lă bună!

Ăgungu fičorl'i la loclu, ĭŭ z-dispartu căl'urle n-doauă. Ńiclu frate lă ḑîţe:

— Fraţĭ, s-nu işìm di graĭlu a tătăluĭ şi s-apucăm a ndreapta. Vîră nu vru s-lo-ascultă.

— O, laĭ ş-tine! va lom sirmaè gràile auşluĭ! ḑîţe marle. Şi loară a stînga. Seara ăgungu la platan, un platan cu alumăk'le tease şapte urg'ìĭ largu. Ncăpeà sun nîs cîţĭ oamińĭ s-cafţî. Frătile aţèl ńiclu lă ḑîţe, s-nu doarmă sum nîs, ma tuţĭ tu nă boaţe l'-griră.

— Ştiĭ tine, pr-ĭu s-k'işe găl'ina!?

Tăcù frătile aţèŭ ńic, ma scoase coarda şi băgă s-aveagl'e, că ştià el, cum că tată-su nîşte-nîşte ştià, cîndu lă dimîndă s-nu s-culcă sum platan.

Tuţĭ fraţl'i acăţară s-h'arbă făsul'e, cum erà vătămàţĭ di cale, maş, ńiclu nu! După nîscîndă oară scoate caplu un stih'ò gal'amàn dit nă guvă di platan. Ună scuteare caplu şi ńiclu traḑe apala şi-l' lu tal'e! Ună tăl'are, şi loclu z-dişcl'ide şi tu guvă erà nă pălate cu nă sută di udăĭ, pline deavuţame. Aestă avuţame erà adunată di la lăiţl'i di călătòrĭ ţe

triţeà pre-aclò şi-l' pinḑeà aţèl-din-vale z-doarmă acloţe seara. Ńiclu arcă caplu a stih'oluĭ tu guvă, şi o-astupă.

Dimneaţa si scoală alanţî fraţĭ şi-l' ḑîc:

— E! veḑĭ tine cu mintea ţea multa, că nu nî mică vărn? Veḑĭ, că drac no-avùm?

— Drac no-avùm, ḑîţe ńiclu, ma tut cama g'ine s-ascultàm di graĭlu a tàtăluĭ.

Plicară pale. Imnă-imnă, ağungu la guvă. Ńiclu lă sta a-ridă ş-lă ḑîţe:

— Aĭ s-ascultăm graĭlu a părìntiluĭ şi s-nă culcăm trei strèmate diparte, că nu cîrteaşte.

Nìpòĭ fraţl'i:

— Urbarea-ţĭ! Acşiţe pistipseàĭ ş-aseară, ma nu deade draclu di noĭ.

S-culcară ningă guvă. Ńiclu nìpòĭ nu vru z-doarmă. Scoate coarda ş-aveagl'e. Cìtră tu cîntarea cucòţlor di c-seară, na ́vine nă mae. Cum u veade ńiclu, aduk'aşte, că nu ́vine maea tră oaŭă aroşe. U ntreabă:

— D-ĭu h'ĭĭ, mae?

— De-aoaţe, h'il'u; şed aclò ng'os şi vińŭ s-l'aŭ apă dit guvă.

Aţeà erà moaşa dracluĭ. Năsă vińe z-veadă, nu vińe ntreapă. Ma ng'os di guvă erà nă pălate cu 49 di draţĭ. Maea erà maĭca lor. Tu turnată muma dracluĭ lă ḑîţe a draţlor;

— La guvă suntu 40 di fičòrĭ, tuţĭ tinirĭ, ńilùşĭ. Duţèţĭ-vă s-l'-aţèţĭ aoàţe s-l'i scutèm făşĭ-făşĭ, ma ńiclu s-ńi-l ţînèţĭ tră mine, că no-am dinţî.

Ńiclu s-aveà loată după mpuşcl'ata di mae ş-avḑî' tute di după uşe. Scoate apala şi l-acaţă calea la poarta di pălate şi cum loa s-easă un, crîşt! cu apala îl' tăl'à caplu. Crîşt! a unùĭ, crîşt! anîntùĭ, ţă-l' feaţe tuţĭ păpară. N-coadă, puşcl'a di moaşe, muma-dracluĭ, scoase caplu prit poartă z-grească a draţlor s-l'-aducă cama agońa. Crîşt! ş-a l'eĭ ună, u pitricù s-află h'il'i!

Ńiclu intră apoea tu pălate ş-umple ğek'le di păràţĭ. Tu nă udae află 40 di muşate arăk'ite di draţĭ. Tute erà, s-lă l'aĭ caplu. Nîs, după ţe li ntribă cum lă-ĭ numa, li isuseaşte cu fraţl'i a luĭ ş-lă ḑîţe s-aşteaptă pîn tu turnată. Aţeà cama ńica ş-cama muşata di tute, o-adră nîs.

Tute aeste li făţeà ńiclu noaptea, fără s-l'a di hăbare fraţl'i, ţe durńà ca dipri lumea nantă.

Si scoală dimineaţa şi-l' ḑîc a ńicluĭ fraţl'i:

— E! ńic! veḑĭ, că nu păţîm ţivà! Veḑĭ, că drac nu deadi di noĭ! Nu ḑîţĭ tine, carĭ cuteaḑă să s-aproak'e di 40 di ğońĭ?

Ńiclu tăcù, nu l-aspuse ţivà.

Şi nk'isiră calea şi cîtră di seară eaţă-l' la dirvìş! Dirvişlu l'-aştiptă tu pălate ca mărĭ-groşĭ şi-l' băgă tu nă udae. Apoea lă tease mîna, tra s-lă l'a videala, ma nu putù să-şi ağungă scupolu, că ńiclu frate l-trapse pri dinăpòĭ cu ahîntă puteare, că fraţl'i armàsiră cu mîńle tease.

— Mare ţ-u putearea, ğone! greaşte dirvişlu. Avùşĭ tih'e di mi trapsişĭ pri dinăpòĭ, c-al'umtrea draclu din vale vrea vă l'a! Tora să ştiĭ, că h'im oaspiţĭ buńĭ. Cara s-poţi s-ńĭ-adàrĭ un lucru, va te-am cama di frate.

— Aspune, ḑîţe ğònile, ţe lucru cafţî di la mine?

— S-ńĭ-adùţĭ muşata-muşàtilor, ţe vruĭ s-o-aràp di ńil' di orĭ şi nu putùĭ. S-lu făţeari aestu lucru, va-ţĭ daŭ, ţe inimaţĭ vaĭ caftă.

— Lucru ţe s-faţe! Maşĭ di fraţĭ s-nu cîrteşti, ḑîse ńiclu. S-ligă dirvişlu, că nu lă faţe arăŭ ş-că va-l' ţînă pri palme, maşĭ muşata-muşàtilor s-l'-aducă.

Fičorlu l'a di ţe-ĭ lipsită, un cal ş-ună gîscă, date di dirvìş şi pleacă! Ağunḑe tu loclu ali muşate. Aclò z-duţe la un favru şi dimîndă s-l'i facă treĭ armate di strańe; una s-aîbă: loclu cu lălùḑĭ; anantă: ţerlu cu steale; ş-alantă: amarea cu peştil'.

După ndoauă ḑîle vineà Pàştile. Tută lumea erà la băsearcă, cu văsil'elu, văsiloańa şi h'il'a lor, muşata-muşàtilor. Să nviscù ğònile tu nvişmintul cu loclu cu lălùḑĭ şi duţe la băsearcă şi şade n-faţa muşàtil'eĭ.

Tută lumea mintea k'ireà pri nîs, cîndu-l viḑură ahî't adràt. Tuţĭ s-intribà, carĭ s-h'ibă? d-ĭu vińe? şi vîră nu putea z-da cale. Muşata, nă videare şi apărńì s-u mîşcă buriclu! Ahtare ğone-aleptu şi nvisà mărata tu somnu. Il' faţe a mă-saĭ ş-a tată-suĭ, că vreare mare are pri ğònile-aleptu, ma s-facă cum s-facă, să-l' lu da.

A doaoa-ză nviscù armata ţerlu cu steale şi duse la băsearcă. A trea-zĭ, anantă armată: amarea cu peştil'. Muşata

locluĭ loclu nu o-aveà. Nu durńà, nu mîcà, că mintea l'-erà la ğònile-aleptu. Ma viḑù văsil'elu, că feata mîcà h'àrile tră nîs pitricù s-lo-acl'amă la pălate. Il' ḑîţe văsil'elu:

— Ğone-aleptu! feata multu ti va. Io k'àdică nu bag, ma ca părinte prinde să ştiŭ a cuĭ u daŭ. De-aţeà voĭ să ştiŭ, cum te-afli? Aĭ aveare, no-aĭ, ḑî!

— Macă vreĭ să ştiĭ, ca ţe-aveare am, dă-ńĭ 40 di cămile şi s-ţĭ-adùc ţivà, ḑîţe ğonile-aleptu.

Il' deade amirălu şi ğònile duse şi ncărcă di sum platan tute cămìlile maşĭ cu flurie! Apoea le-aduse la văsil'elu şi-l' ḑîse: l'a-le doară din partea mea! Văsil'elu ş-fricà ocl'il'. Di cîndu erà văsil'è nîs ahtare avuţîl'e nu l' viḑură ocl'il'.

(Sfârşitul pierdut.)

## 128. Birbicuşa.

Ş-erà ţe nu ş-erà, cara s-nu erà, nu se-aspuneà.

Erà un-oară unà amirăroańe c-un amiră. Dumniḑăŭ l-aveà dată toate muşuteţle şi buneţle a locluĭ: aveare, măril'e şi sînătate; maşĭ di un lucru s-plînḑeà, maşĭ un lucru lă nvirinà sùflitlu iţi-do oară. Aistu lucru erà, că Dumniḑăŭ nu lă deade fumeal'e ş-a lor. Cîte pălăcărsìrĭ, cîte ncl'inărĭ la Dumniḑă, la biseriţĭ, cîte bunèţĭ nu făţeà pi la măraţl'i oarfîńĭ şi niputùţĭ, nacă al Dumniḑăŭ l'i si faţe ńilă ş-lă da fumeal'e, toate n-cot lă furà!

Fičorlu aştiptàt cu ahăt dor nu vineà!

Tra s-nu se-agîrşască numa lor după moarte, că no-alăsà vîrnu di ḑinucl'ul a lor, adărară tru multe locurĭ, n-hoară, n-ţitate, pitru căl'urĭ, ĭu triţeà călătòrĭ, fîntî'ńĭ multe şi scriară numa lor. Nòlğică di n-ţitate adărară nă biseàrică multu mare ş-multu muşată, ţi u cl'imară Stămăria. Di nvarliga di Stămărie dospră-ḑaţe di fîntî'ńĭ virsà apă araţe cu găleata.

Toţĭ cîţĭ triţeà pr-aclò şi bea cîte nă apă araţe ca gl'eţlu, ură cu mîńĭ şi gură: s-lă da Dumniḑă g'ineţle a locluĭ, aţilòr ţe feàţiră buneaţa estă.

Un anu ntreg tricù, ş-al Dumniḑăŭ l'i si feaţe ńilă di păreacl'a amirărească. Pitricù nă ḑuă Stămăria, nviscultă ca

mul'are, z-bea apă la fîntînă. Di cara intră n-biseàrică, si ncl'ină, inşì la fîntînă, şi spilă mîńle şi biù apă.

— Oh! Dum-l'artă-l' părinţîl', gri Stămăria, aţilùĭ ţe-adără fîntîna istă muşată!

Ună moaşe, ţe umpleà g'umàčile şi poačile cu apă s-toarnă cître Stamăria şi greaşte:

— Amiroańa cu amirălu a nostru, — s-ul ţînă aţèl din sus! li feaţe tute cîte veḑĭ, s-nu-l' k'ară numa vîrn-oară! Ma ş-el' ş-aŭ un nod la ìnimă: no-aŭ fumeal'e măraţl'i.

Atumţea Stămăria scoate din sin un mer aròş, ul da li moaşe şi-l' ḑîţe:

— Du-te, mae, dă-l aistu mer amirăroàńil'eĭ şi spune-l' că easte di la Stămăria. Ğumitate s-mîcă năsă şi ğumitate amirăŭlu şi sìgură s-h'ibă, că va s-armînă sărţină.

Cum ḑîţe aiste grae, ca vimtul s-feaţe şi k'irù din viḑută. Moaşa ńarḑe cu merlu aròş şi faţe după dimîndăčune. Dicara mîncă amiroańa şi amirăŭlu, arămase di nă cale sărţină. După noaŭă meşĭ di ḑîle, feaţe un muşàt fičòr, albu ca neaoa, cu soarle tru k'eptu ş-cu luna tru frîmte, cum vine graĭlu şi-l pătiḑară şi-l cl'imară:

Birbicuşa!

Fičorlu dizńirdàt, crişteà ca floarea, nviţà ca foclu, şi s-făţeà ğone-muşàt. Cîndu mărì şi umplù ving'iţĭ ańĭ, vrură părinţîl', năinte di moarte, z-veadă nă harauă di ğonle-muşàt şi mutriră s-lu nsoară. Aleàpsiră feata ma muşată ţe s-aflà atumţea, h'il'e de-amiră avḑî't şi putùt, cu numa Belica, eară feata-l' u cl'imà Levina. Deàdiră semnul, alăxiră neàlile şi dupu treĭ meşĭ feàţiră numta.

Seara di numtă viniră, s-adunară oaspiţĭ dit pàtrule părţî a lùmil'eĭ. Mîcară, biură, ca la numtă amirărească. Urà lumea de-astiptarea bună, cu daole mîńĭ:

— Dumniḑăŭ s-lă da bană, sînătate ş-fumeal'e, tra z-ğucăm ş-la pătiğune!

După mîcare [mîncare], mutară meàsile şi acăţară corlu. Feàtile nimărtate feàţiră un cor şi ğońl'i ninsuràţĭ feàţiră altu cor de-anvărliga di corlu fitescu, cama mare. Cîndu feàtile cîntà cu gura, ğońl'i trăḑeà corlu şi cîndu ğońl'i cîntà cu flueara, feàtile ğucà ca părumbe, s-ti l'a haraoa!

Vine oara s-alik'ască nveasta nao cu ğonle n-cor. Feàtile nica no-aveà loată g'ine cînticlu, cîndu, ca furtuna, z-dipuse din ţer un niòr laĭu ca k'isa. Ditru niorlu laĭu inşiră nao ḑîne, albe ş-muşate ca neaoa, arăk'iră ğònile şi azburară ca vimtul!

Toţĭ cùscărl'i si nvirinară multu; părinţîl', canda l'-agudì sfulgul, ş-mărata di nveastă nao, adărată şi nibăşată, cu plîngul tru ocl'i, ca màrmura-armase.

Cu jale, cu nvirinare ş-cu plîngul tricură şase meşĭ di ḑîle. Părinţîl', carĭ cama ninte toate g'ineţle le-aveà şi nu ştea, ţi s-cl'amă nvirinare, dup-aistă plìscută ţi lă vine, s-feàţiră ca loclu. Nveasta loclu nu ş-aflà; somnul l'i si lo şi ḑuă-noapte pri plîngu greŭ erà.

— Taţĭ, lea h'il'e, nu plînḑe, nu lăcărmeaḑă, nu ţĭ-asparḑe muşuteaţa! îl' ḑîţeà soacra. Toate sun tru mîna-l Dumniḑă; noĭ oàmińl'i ţi putèm s-faţim? El deade, el lo, şi poate eară s-aĭbă ńilă di noĭ, s-nă-l pitreacă năpòĭ, să ncl'idem ocl'îl' hărsìţĭ, şi s-nu murìm cu ìnima arsă ş-friptă!

— Mamă! ḑîse nveasta cătră soacră, mine ńĭ-u băgàĭ, s-ńergu s-caftu ğònile a ńeŭ! Va s-mi duc di hoară-hoară, va să ntreb di casă-casă şi va s-lu caftu tru părţîle toate. Cara s-nu-l aflu, mor, ma nu jilescu. Tr-aţeà, dimîndàţĭ ună părreacl'e di ţărùh' ş-un tueàg di h'er şi dao părecl'i di strańe.

Cîte nu feàţiră socril' să-l' toarnă mintea, tute n-cot lă fură. Il' ḑîsiră să-l' h'ibă ńilă di el', oamińĭ aùşĭ, că nîsă aŭ fičòr, nîsă feată, nu vru s-armînă, nu vru!

Dicara nu putură s-u ţînă, l'i ndreàpsiră cîte căftă şi după ţi ş-lo oară bună, nk'isì.

Acăţă s-cutrìvìră loclu ntreg, şi să ntreabă tă ğone, vîrnu nu putù s-l'i da graĭu, s-u scoată n-cale, tra să-şĭ află Birbicuşa. Ağumse cu ntribarea în màrḑinea locluĭ. Aclò erà hoara din coadă şi cara ntribă di casă-casă, di om om, ağumse tu călivuşca dit màrḑinea hoărăl'eĭ. Aclò erà nă moaşă, agîrşită vah' di moarte. Cara l' si feaţe ńilă di tinireaţa, muşuteaţa şi plîngul a nveàstăl'eĭ dipirată, îl' ḑîţe:

— H'il'e! me-avḑî tine, ţi va ţî spun ĭo? Vîrnoară cu căftarea ta din cot, nu va s-afli Birbicuşa. Tr-aţeà, du-ti la Dumniḑălu Soare. El luńineaḑă loclu tot, el li veade toate, el lipseaşte s-lo-aĭbă viḑută, ĭu-l dùsiră ḑînile.

— Ma, ĭu s-lo-aflu Dumniḑăŭlu a Soàriluĭ? ntreabă lăita şi jilita nveastă cu plîngul tru ocl'i.

— Casa luĭ easte pri Ḑeana-Aripidinà.

Nveasta başe mîna moàşil'eĭ şi-şĭ l'a oară bună.

Cu ntribarea ş-cu imnarea, ḑeana, aripidina, după trei meşĭ di ḑîle, ağunḑe la poarta di pălate a soàriluĭ. Asună di treĭ orĭ la poartă şi-l' dişcl'ideună moaşe. Aistă, cara mutrì nveasta tr-ocl'i u ntribă:

— Ţi miră-arao te-aduse aoaţe, mărată feată, tro-aiste lo-curĭ, ĭu puìl'u nu azboară, ĭu čičòr di om vĭŭ nu calcă?

— Vah' amărtiile a meale, bună mumă, ḑîţe nveasta, cu làcrîma tru ocl'i.

Il' spune nveasta toate păţîrle şi scupolu tră carĭ vińe.

A moàşil'eĭ îl' fu ńilă di gràile aţeale nvirinate şi di păţîrle ali nveaste, ţi-l' aruk'uşurà din gură ca mărgăritărĭ şi-l' faţe n-coadă:

— Intră! scumpă, şi ţîne perlu aistu tu mînă. Cîndu astară va s-avḑî c-asună h'il'lu pri poartă, tine ahuleà perlu, s-ti faţĭ mètură ascumtă după uşe, că el cum vine seara curmàt ş-ağun, cu foame mare, va s-ti mîcă, cara s-ti află ca om.

Seara, amînàt tru murḑìş, Dumniḑăŭlu a Soàriluĭ ağunḑe asprimtu şi di nă-oară, cum îl' dişcl'ide mă-sa, strigă cu boaţe sînătoasă, di bumbuniḑà munţîl' toţĭ:

— Mamă, mamă, ţi-ńĭ ańurḑeaşte a om!

— H'il'u, carĭ laĭ om, carĭ laĭ puĭl'u tru aiste locurĭ, ĭu čičòr di om nu calcă?

Apoea ca un lup, arucutì, un dup-alantu, trei čireapurĭ di pîne şi biù trei cupăńĭ di apă araţe. Di cara ş-umplù pîntica, şiḑù să zburască cu mă-sa. Năinte di culcare, moaşa suflă perlu şi scoase niveasta nintea h'il'ŭ-suĭ. Ea l'i spuse mărata, tute cîte păţĭ. Soarle o-ascultă cu multă jale şi-l' ḑîse cu ìnimă nfărmăcată:

— H'il'e, nu-ńĭ cunoscu di lùcrulu aistu, că ĭo maş ḑua luńinèḑ şi Birbicuşa fu loat noaptea. Maş ţi pot s-fac, easte s-ţă daŭ un anvèţ. S-ti scolĭ s-ti duţĭ la ḑîna Lună, sor-mea Năsă şade to-alantă màrḑine di loc, pi mùntile Mare.

Niveasta ş-lo oară-bună şi de-aoaţe şi ńarse-ńarse, ca ma ninte, pînă ağumse aclò, la mùntile «Mare». Tut aşiţe

ca la Dumniḑăŭlu a Soàriluĭ asună, inşì nă moaşe, îl' diş-cl'ise şi feaţe ş-alante ca la casa Soàriluĭ. Apoea ḑîna Lună l'-ḑîse:

— Scumpa mea, ştiŭ şi viḑùĭ cîndu ţ-ul furară ḑî'nile, ma cîtră ĭu-l dùsiră nu-ńĭ viḑùĭ. Tr-aţeà, că bătùşĭ calea pînă la mine va-ţĭ daŭ nă minte: du-ti la Dumniḑăŭlu a vìmtuluĭ. El, nu va vîrnă ḑîcă, va ţî spunà ĭu se-află ğònile-muşàt Birbicuşa.

Plîmtă şi nvirinată apucă cîtră la Vimtu mărata niveastă! După multă şi lungă cale, deade Dumniḑăŭ şi ağumse la poarta di pălaţe a Vìmtuluĭ. Il' dişcl'ìsiră şi ţĭ-o-aştiptară ca la lună. Ca la soare, vine Vimtul ağùn seara, mîcă treĭ ći-reapurĭ di pîne, biù treĭ cupăńĭ di apă, apoea şiḑù cu mă-sa s-frîngă alune. Moaşa suflă perlu şi scoase niveasta di după uşe. L'i spune lăcărmata şi plîmta tute pîn la şil'e. Vimtul cu arîslu n-gură, îl' dizńirdă perča, o-avră nih'àm şi-l' cîntă:

Nu-ńĭ ti nvirineaḑă,
şi nu-ńĭ lăcărmeaḑă,
niveastă muşată,
adrată ş-nibăşată;
ţ-ul ştiŭ ğònile-a tăŭ
ş-cu numa-l Dumniḑăŭ,
curundu va si-l veḑĭ!
nu plînḑe, aşì z-bînèḑĭ!

Feata făţĭ-făţĭ aroşe acăţă să scoată la grăile aiste. L'-arîdeà truplu cu tute straňe mărata.

U nviţă Vimtul şi-l' spuse:

— Armîne, feata-ńĭ, la mine 40 di ḑîle. Di cîte orĭ va ţinăm, arupe cîteună muşcătură di pînea mea şi bag-o tr-unà oală; di cìte orĭ va z-beaŭ vìn, mpartă cîte nă k'ìcută şi di cîte orĭ va-ńĭ k'aptin mustaca, arupe cîte un per. Cîndu va s-adùńĭ patruḑăţĭ di muşcătùrĭ, patruḑăţĭ di k'ìcute di vìn şi patruḑăţĭ di perĭ di mustacă, să ştiĭ, că muşatlu-ğone Birbicuşa easte-aflàt!

Livina li feaţe toate aiste pîn tu per!

— Tora, ḑîţe Vimtul, leagă-ţĭ ţăruh'le ş-adun-o cîtră a mare. După treĭ ḑîle cale de-aoaţe, va s-afli patruḑăţĭ di căţale mărĭ turbate, moarte di foame. Năse va s-arucă pri

tine s-ti disică, ma tine s-nu te-aspàrĭ şi s-arùţĭ cîte nă muşcătură la caθe-unà. Ele va să-ţĭ facă cale şi tine va s-treţĭ. Cama nclo va s-afli patruḑăţĭ di arîurĭ mărĭ c-amarea. Arucă cîte nă k'icută di vîn de-arîŭ şi arîurle va străk'ască, s-treţĭ. Aĭde-aĭde, ma nclo va s-ağunḑi la pălatea ḑînilor, naltă pîn tru niòr, cu 40 di udăĭ, cu uşĭ di amàlamă ş-cu firìḑĭ di g'amande. Cu perlu di mustacă va s-dişcl'ìḑĭ toate ùşile şi tru oda din coadă easte muşatlu-ğone Birbicuşa.

Livina, cu ìnima dişcl'isă di toate cîte-l' spuse ş-u nviţă Vimtul, di cara băşè mînă, ş-lo oară-bună şi nk'isì. Tricù di căţàlile turbate, tricù di arîurĭ şi ağumse la pălatea ḑînilor. Doamne! Doamne! ţi viḑù?

Toată pălatea erà di fildiş, cu k'etre di g'amande, ţi luţeà ca soarle.

Cu perl'i dişcl'ise ùşile, unà cîte unà, toate. Se-aflà acloţe toate muşuteţle di sti loc, ţi cu spùnirea nu si spun, cu cundil'lu, nu si scriŭ. Tru oda ditru màrḑine erà Birbicuşa.

Cum z-viḑură, s-cunuscură, s-loară di guşe şi plîmsiră di harao! Stătură ori ntreḑĭ ca muţl'i, fără graĭu, z-videà, s-ahuleà, z-băşà şi nu ḑîţeà că suntu de-adùn.

N-coadă, n-coadă scoate graĭu Birbicuşa, u ntreabă cum vine, u ntreabă tră mamă, tră tată, toate. Tru màrḑine-l' ḑîţe:

— Ţe-ńĭ vinişĭ, lea vrută, tru aiste locurĭ, ĭu areàpită di puĭl'u nu zboară, ĭu čičòr di om nu calcă? Astară ḑînile, cîndu va s-toarnă, cîtră ńaḑă-noapte, pùlbire şi sare prinde s-nă facă doĭl'i, cara s-te-află aoaţe. Ma cu tute-aiste, nu-ńĭ plînḑe, părumbă, nu-ńĭ ti nvirină, dudie! Dumniḑăŭ i mare! El ţi-ńĭ te-aduse pîn-aoaţe, s-n-aflăm ca dipri lumea alantă, va s-nă spună calea tra s-inşìm şi s-ascăpăm di tru lòcurle aiste, şi s-nă ńarḑim eară la părinţî, ĭu s-nă bînăm ca lumea, cu tute bùnile ş-muşuteţle.

Di cara ḑîse aiste zboare, ahulì punga, suflă nuntru şi muşata Livină k'irù ditru videare. U feaţe un aspru ş-u băgă tru pungă.

Ḑînile, ca tòtuna, la ńaḑă-noapte, viniră şi după ţi mutriră pitru firidă, că şade la loc Birbicuşa, ş-loară perl'i, caĭ ştie cîtră ĭu!

Curundu dup-aţeà, Birbicuşa scoase punga, suflă di treĭ orĭ şi àsprulu s-feaţe om, cum ş-erà.

— S-fuḑîm, s-fuḑîm! gri Birbicuşa. S-fuḑîm ditru lòcurle aiste blăstimate!

Ună gri aiste grae, asună pri loc treĭ orĭ c-ună tueagă di h'er cîntată şi s-aflară n-călàr pri doĭ *cal'-co-areàpite*, ţe zburà ca sfulgul. Neapirită s-aflară la vatra părintească.

Cîndu viḑură părinţîl', că lă s-toarnă fičorl'i, ţi-l' aveà ca k'irùţĭ tră tòtună, l'-băşară, l'-dizńirdară cu lăcîrńĭ tr-ocl'i.

Apoea gri Birbicuşa:

— S-nu k'arim oară, ma pitreaţiţĭ tru toate părţîle a locluĭ s-caftă, dit unà màrḑine pîn tu alantă, nao surărĭ cu numa Marie şi s-le-aducă aoaţe pînă astară, s-cîntă cîntic din ţer şi s-ţasă nă pînḑă di l'in, tra s-facă nă cămeaşe şi ńaḑă-noapte s-ńĭ-u nveascà nòlğica di ubòr. Şi ea di ţi: Ḑînile, ma va z-ducă tru oda, ĭu eràm ascumtu şi nu va s-me-află, va mi caftă cu ţeara tru loclu tot! Ne-aflîndaluĭ-mi pîn tro-apirită, va s-cadă ca moarte nvărliga di mine, va s-creapă di greaţă şi va să s-facă sînḑe şi prońĭ. Atumţea mine va s-escu ascăpàt şi va s-nă bînăm de-adùn pînă la moarte. Di nu, s-me-aflare ḑînile ni nviscùt tru cămeaşa ţăsută di nàole surărĭ, ńil'e di bucăţĭ va s-mi facă.

Amirălu tel'u bătù troară şi surărle cu numa Marie s-aflară, după multă ntribare ş-căftare şi furà aduse avu cu cal'i co-areàpite al Birbicuşa. Băgară arăzbòĭŭ, ţăsură, cusură cămeaşa cu h'ir ninudàt şi nviscură Birbicuşa cu cîntarea ţi lă dimîndă.

Ḑînile, după ţi nu-l aflară acasă, sun k'ìcute, căftară tru tot loclu şi trîş tro-apirită cripară di greaţă ş-angusă nvărliga di Birbicuşa.

Aşiţe Birbicuşa ascăpă di ḑînile aţeale blăstimate şi bînă unà bană de-amirà cu toate muşuteţle şi buneţle a locluĭ şi cara s-no-aĭbă moartă, nica bîneaḑă de-adùn cu muşata luĭ Livină.

Părmìu şteam, părmiu spuş,
Nu erà de-alih'a, ma vruĭ di v-arî'ş.

Vă aduţeàm di la ḑîne cîte nă păreacl'e di strańe ncl'igate tru hrisafe, cîte nă căcùlă cu čilengă di perĭ, ma ńi learăk'irà căţàlile turbate. Carĭ va s-lă aducă unà turtă ş-unà ploscă di vìn, va li l'a nîpòĭ.

(Auzit de la Mărăcine M. din Părleap, Macedonia.)

## 129. Me-arde, mi păleaşte, feată tu sifere.

Erà nă oară un om aùş. Aestu aveà treĭ feate, şamiştreĭle mărtătoare. Nă ḑuă tatăl şideà pri nă k'atră dipu casă, cîrtitu, nvirnàt, ca di fărmàc. Aclò ĭu şideà, tricù feata ţea ma marea şi-l' ḑîse:

— Nu ńĭ-aspùńĭ, tată! ţe crek'?

— Ţivà, h'il'e!

Şi nu vru tatăl s-l'i spună. Ma, cara se-angricà multu h'il'a «va ńi spuńĭ, va ńi spuńĭ, tră ţe me-aĭ feată, tră bun, şi tră arău», ḑîse auşlu:

— Ţe poţĭ s-faţi tine nă feată? niputearea mea easte scutură bărbătească.

— Va ńi spuńĭ, va-ńi, spuńĭ nîpòĭ feata, l'î spuse.

— Ia ţe-ĭ: me-acl'imară tu sifere ş-ĭo om aùş, cum s-mi duc? s-aveàm un ğone, nu vaĭ cripàm acşiţe.

— Ba! gumare, ĭu ńĭ-o aveàm, că mintueşti s-mi mărìţĭ ş-tine crek', că te-acl'imară tu sifere?

Auşlu spinḑură caplu ng'os ş-acăţară s-l'i cură lăcărńile. Treaţe după nîscîntă oară ş-feata ţea di mese. Lu ntreabă:

-- Nu ńĭ ḑîţĭ, tată, ţe crek' şi plînḑi?

— Alasă-mi, feata mea, nu mi creapă, că nu-ĭ fitescu lucru!

— Nu, tată, va ńĭ-aspùńĭ, nu s-faţe! Feată me-aĭ: tră bun ş-arău. T-ată-su s-aspăreà s-nu-l' ḑîcă ş-aestă, ţe-l' ḑîse ş-ma marea. Nu vrea z-ḑìcă. Ma tu sone, cara l'i se-angricà multu, multu, s-ascapă di nîsă l'-ḑîţe:

— De, h'il'e, ţe s-h'ibă? — me-acl'imară tu sifere.

— Ba, gumàr mare, ĭo ńĭ-o aveàm că crek', cum s-mi mărìţĭ şi tine crek', că te-acl'imară tu sifere?

Di ţe s-aspăreà, nu ascăpă!

O-ascăpită ş-aestă măratlu di tată, ş-aplică caplu tu k'eptu şi armase minduìt.

După puţînă oară, tricù pre-acloţe şi feata ţea ńicà. Lu ntreabă:

— Nu-ńĭ spunĭ, tată, ţe crek' acşì?

Tatăl, friptu di doàule surărĭ ma mărĭ, niţi graĭu nu scuteà. Păreà că are gura cusută.

— Tată, tată, aspune a h'ìl'il'eĭ criparea ta, că ţecă-ńĭ h'iŭ feată, tu oară greaŭă fičòr mi fac.

Tatăl mut! cu cleaştea nu-l' scuteàĭ graĭu din gură.

G'ine ma ńica l'i stătù n-cap, pînă ţe tată-su gri:

— Alasă-mi, h'il'e, că dure ńì-u criparea ţe-am!

— Nu te-alàs, tată, si ştiŭ, că k'iametea s-faţe, pînă va ńi spuńĭ criparea.

— Aspùş ş-a surărlor a tale, ma mi băgară cu caplu tu loc.

— Nu! tată va ńi spuńĭ, că nu s-faţe. Ia nu h'iĭ c-alante, ţe-că le-am surărĭ.

S-ascapă ma multu di nîsă, di cît să-l' veadă hăirea, ḑîse auşlu:

— Ţe s-h'ibă, h'il'e, acşì ş-acşì, me-acl'imară tu sifere ş-ĭo om aùş cum s-mi duc? Fičòr s-pitrèc tu loc-ńi no-am, cum s-nu crep?

— Tr-ahîtă lugurie, tată, ţ-u mîţĭ ìnima şi crek'? Nu creapă şi nu ti nvirină, că mi duc ĭo!

— Am cum va ti duţĭ tine, h'il'e că h'iĭ feată!

— Las h'iŭ! Adară-ńĭ nă păreacl'e di strańe ğuneşti, dă-ńĭ un cal s-nu s-ţînă, àrmate, apala, nă căčulă şi s-trag.

Auşlu, l'-arîdeà barba ş-urècl'ile di ğuvairlu di feată! L'-adară nă păreacl'e di strańe pri trup, s-u veḑĭ şi z-ḑiţĭ: «ma pri ğone ţe easte! ğone tră ţinḑeare apala!» L'-acaţă un cal dit eape, cama ğònile, ţe mîcà loclu şi bea niorl'i, îl' k'ică àrmatle, apala, tufek'a, di guşe şi-l' ḑîţe:

— H'il'e! dişcl'ide-ţĭ ocl'il' s-mi scoţĭ cu faţa curată. Mutreà g'ine s-nu ti daĭ di pade, că h'iĭ feată, că s-ti loare di hăbare, arşine mare! Aclò ĭu va s-ti duţĭ tu vîră apulitie, mutreà s-traḑĭ lu cuţitàrĭ ş-la tuficčàţĭ, ma nu la neale ş-la bilğèk', la verĭ şi la ğuvaricale. Dişcl'ide-ţĭ ocl'il', feata mea, la numţî! s-nu ti baḑĭ la mul'èrĭ, ma s-ti amvîrteşti prit ğońĭ!

Ş-u nviţă auşlu ună oară cu oara şi feata ascultà ş-li băgà tu curcubetă, că tute cîte grea auşlu, zboare cu θimeal'e erà şi tute tră bunlu a l'eĭ. Şi cara u nviţă, u nviţă, îl' deade urăčunea ma napòĭ şi-l' ḑîse:

— Du-ńĭ te, feata-ńĭ, oară bună, Dumniḑăŭ s-te-aĭbă tu mîna luĭ şi s-ţĭ-avḑîm bunlu!

Feata s-aplică di-l' băşè mîna auşluĭ, cu lăcrińle ntr-ocl'i şi s-alipidă apoea căvală.

— Stăĭ s-ţă ţîn, gri tatăl, stăĭ s-ţă ţîn să ncaliţĭ, ma pînă z-ḑîcă nîs, ea ş-aveà ncălicată.

Paplu, viḑî'ndaluĭ o ahîntă ğoană, ḑîse cu mintea-l': Aestă ştiŭ, că nu me-aruşneaḑă! Aestă-ĭ cama di fičòr.

Ş-loară ninga nă oară mîna şi z-dispîrţîră.

Ağumse feata dupu multu la pălatea amirăluĭ. Il' gri amirălu şi u ntribă:

— Tine fičòr, tine ğone, d-ĭu nă cupăsìşĭ?

Gri feata:

— Io, Doamne, h'iŭ h'il'lu al Meşcl'a, domnul a mùnţilor. Tată-ńu di auşatic nu putù z-vînă ş-mi pitricù mine tu sifere. Ğońl'i cama s-lipsescu de aùşĭ tu polim:

Amirălu o-arisì ună ş-ună! «Aestu va h'ibă ğònile a ğońlor», mintuì nîs. «Z-veade dipri cuvendă.»

— Priimnă-te, fičorlu a meŭ, veḑĭ-nă hoara şi la measă s-cupăseşti, ḑîse amirălu.

Işì fičorlu deadùn cu h'il'lu de-amiră. Dipusiră di g'os şi feata acăţă să s-poartă cama di fičòr. Ună dipùsiră cu h'il'lu de-amiră, îl' faţe aiştùĭ:

— Nu-ńĭ ḑîţĭ, cal' avoştri, ĭu-l' ţînèţĭ.

— Aĭ s-te-adùc s-l'i veḑĭ, ḑîse h'il'lu de-amiră.

Cum z-duc aclò, feata drăcuroasă! s-apruk'à di aţèl' cama viţearţil', s-nu da şubee dip! Ştea nîsă, că maş ğońl'i a ğońlor lă ţîne s-intră la cal' arăĭ.

H'il'lu de-amiră, după boaţea feàtil'eĭ, după duhlu a l'eĭ, după mul'iruşca-l' faţă, nu-l' vîneà s-pistipsească ĭuva-ş-ĭuvà că-ĭ fičòr.

Seara duse la mă-sa şi-l' ḑîţe:

— Mumă! aestu fičòr nu-ńĭ lu va ocl'ul s-h'ibă fičòr. Aestu feată pare că easte.

— Nu ńi spuńĭ, cum vińe, ntreabă mă-sa, ĭu trapse, di ţe ntribă?

— Di cal'i ntribă, di cal'i aţèl' ma arăil'i s-apruk'è, ma cu tute-aeste: me-arde, mi păleaşte, feată-ĭ tu sifere.

Mă-sa lu nviţà s-u cătăpăţească, cîndu va z-ducă tu vîră păzare, ĭu va s-tragă? la lucre mul'ireşti i la bărbăteşti, si-l' aducă zbor.

Haĭde-haĭde, tută ask'erea duse tu polim. Feata totna mutreà s-h'ibă n-caplu ask'èril'eĭ! Iu cădeà tufek'le ca grîndinea, aclò să nh'iḑeà nîsă și zg'ileà, dădeà înimă la ğonĭ, s-nu fugă, ma să si nh'igă tu foc. Ğuneața l'eĭ, înima l'eĭ, nu se aspuneà.

Di nîsă sibepe, azvîmsiră.

L'-fațe h'il'lu de-amiră, ți nu să mpărță di nîsă.

— Fărtate, tră ğuneața ta, aĭ s-ță fac nă pisk'ese.

— Aĭ, ḑîțe feata.

H'il'lu de-amiră u trăḑeà la măgăziile cu lucre mul'irești cu neale, cu verĭ, cu mîntîl', ma nîsă nu ș-turnà ocl'il' cîtră aclò:

— Ațeale-s bună tră feate, nu tră noĭ ğonĭ.

Ș-isea nîsă la tufèk', la pistole, cumbure, apăl', corḑî, tut la lucre di ğonĭ țe prindu.

S-toarnă h'il'lu de-amiră și-l' aspune a mă-saĭ țe cură.

— De! h'il'u, feàtile nu trag ca oarbe tu polim, că lă bate înima tîc-tîc! apoea cîtu s-h'ibă, feata cîndu veade lùcrulu mul'irescu, cara s-nu-l acùmpără, va-l mutreascâ, ș-aestu, cum spunĭ, nu ș-arucă ne ocl'il'. Va h'ibă fičòr ğònile.

G'ine ma h'il'lu de-amiră, tut acșì:

— Me-arde, mumă, mi păleaște, feată-ĭ tu sifere.

— Să-l cătăpățești ș-cu altă, ḑîțe muma, z-vă fățèțĭ apa minută dipri punte ș-aclò va z-veadă.

Feata li știea tute aeste di cama naintea. Ea purtà nă călame, că atumțea cîndu ș-feàțiră apa minută, lo-antreapse pri h'il'lu de-amiră cu trei pălńi.

L'-aspuse nîpòĭ a mă-saĭ, ș-aestă l'-ḑîse, că fičòr easte. Di cît h'il'lu de-amiră a luĭ.

— Aca! me-arde, mi păleaște, feată tu sifere.

Lu nviță ș-altă mă-sa. Z-doarmă doïl'i de-adùn, t-un udă și z-bagă sun căpitùńŭ cîte nă tufă di vasilcò și s-mutreascâ dimneața: s-fure vasilcolu ma ud la nîsă, de alih'a-ĭ feată.

Ș-aestă o-aveà loată di hăbare feata.

Țe adară nîsă? L'a vilia cu apă și vearsă apa sum căpituńlu a h'il'luĭ de-amiră. Si scoală dimneața h'il'lu de-amiră mutreaște, la el ma udă tufa ca la nîsă.

Il' ḑîțe pale mă-sa:

— De, h'il'u, va h'ibă fičòr, după seamne!

— Mamă, ţe vreĭ, ḑî? Me-arde, mi păleaşte, ma feată-ĭ tu sifere.

Fičorlu nu să mpărţà palmă di nîsă, că l'-intră vreare. Nă ḑuă, cara scărk'ì pòlimlu, di cu tot, tuţĭ ğońl'i, tuţĭ h'il'i di domńi ţe-l' vìńiră ağutòr amirăluĭ, fură sărgl'ìţĭ să s-toarnă la vatră-lă.

Feata şi ndreapse calu şi aştiptà să-ş l'a mînă cu amirălu şi s-tragă. A h'il'luĭ de-amiră îl' vìneà foc, că ahîntu k'irò, s-no-aĭbă semnul, s-fur-că-ĭ feată i fičòr. Aclò ĭu l'-deade mînă îl' ḑîse:

— Muşată, feată, h'iĭ!

— Aestă armase ca upărîtă, ma di nă oară l'-vine tu minte s-nu z-da di pade şi sum-arîse. Tu arîdearea ţe feaţe, trapse h'il'lu-de-amiră cu nelu de amàlamă ş-o-agudì pri dinte Ună goadă, ş-dìntile s-hrisusì.

Feata de-aruşine, îl' bagă măhmuzea caluĭ, şi niviḑută s-feaţe de aclò:

S-imńi şi s-alàḑĭ
Ş-nitràptile s-li traḑĭ.
S-mĭ cafţî tut loclu,
S-nu ţî se-astingă foclu,
Pîn nu va-ńĭ me-afl' mine,
Cu dìntile de asime!

Il' gri nîsă tu fugă a h'il'luĭ de-amiră şi fuḑì ca vimtul. H'il'lu de amiră căḑù lînḑit îm pade!

— No-aspuneàm, mumă, că me-arde, mi păleaşte, feată-ĭ tu sifere?

Nu puteà di vrearea l'eĭ. Ţe s-l'i facă a vreàril'eĭ tora, că sivdaea cu vitrie nu z-vìndică?

Si scoală, s-faţe un fusàr, l'a un cal ş-lu ncarcă cu fuse, cu prisińĭ, furţe ş-alte ş-apoea l'a hoàrile azvarna, nacă da di feata-al Meşcl'a, domnul a mùnţilor.

Di hoară hoară grea nîs: carĭ l'a fuse! carĭ l'a fuse, că vaĭ fugă! Aĭ feată cu dinte noŭ, cu dinte hrisusìt!

Ağumse n-coadă ş-tu hoara-al Meşcl'a. G'ine ma aeşti fumeal'e mare. Ğumitate di hoară purtà numa lor. Cum s-o-află? Acăţă di poartă, poartă:

— Aĭ la fuse! fuse! Carĭ l'a fuse? Fuse, că vaĭ fugă! Aĭ

feate muşate, aĭ feate alăvdate! Aĭ featã cu dinte noŭ, cu dinte hrisusìt! Aĭ la mine, featã cu dìntile de-asime!

Cara tricù pri ningă casa feătăl'eĭ, aestă alasă scamnul, s-acùmpără ndoauă fuse:

— Fusare, fusare, cum daĭ fùsile?

Aestu îl' viḑù dìntile hrisusìt şi aduk'ì, că nîsă-ĭ feata ţea duruta, căftată şi neaflată.

— Cu ţe s-h'ibă feata mea! Cu fărinã, cu grîn, cu mel'u, cu ţe vă deade Dumniḑăŭ.

A luĭ nu l'-erà di amintatic, cît l'-erà di altă.

Feata s-turnă din casă cu nă misură di mel'u. Veḑĭ, mel'lu aveà triţeare mare atumţea.

Cît lo s-lu toarnă tu tastru ş-aestu l-trapse cîtră ncoa, că tut mel'lu z-virsă m-pade.

— Nu-ĭ ţivà, ḑîse feata, stăĭ ca ţĭ-adùc altu.

— Altu nu voĭ, c-aestu ńĭ fu căsmetea, feata mea.

Şi z-băgă s-adună gărnuţ cu gărnuţ mel'lu.

S-adună mel'lu cu gărnuţlu? Acşì că ntunică acloţe şi-l' căḑù a feătil'eĭ să-şĭ facă di ìnimă şi s-lo-aproak'e noaptea ţea, că nu va lă mîcă casa. Feata cu ntribarea tată-suĭ, lo-apruk'è.

Unã intratã, ştea părìntile că fusarl'i aŭ adetea di furã feate. S-nu-l' ğoacă vîră hunere fusarlu u bagă tu nă sinduk'e z-doarmă. Fusarlu ţe altă vrea. Aştiptă di s-culcară tuţĭ şi cara ţî ncarcă pri plătărĭ sinduk'a, pri cal şi aoà fac soţl'i. Fuḑeà di mîcà loclu!

Cîtră tu cîntarea cucoţlor ağùmsiră pri ningă nă hoară. Acăţară cucoţl'i s-cîntă: cîcă-că! şi feata dit sinduk'e ş-o-aveà că-s cucoţl'i din hoară şi acăţă z-ḑîcă

Tată! no-avḑî ponḑîl' di cucòţĭ,
Ţe-ńĭ mi ţîńĭ di nu-ńĭ mi scoţi!

Carişte cum, va-l' ascăpă a feătileĭ vîră graĭu urî't şi tră amirălu. Atumţea h'il'lu de-amiră o-avḑî şi-l' gri:

— G'ine h'iĭ, ĭu-ţĭ h'iĭ, gumară!

Feata nîpòĭ, nu putea s-aleagă, cari-şte, carĭ îl' greaşte şi ḑîţeà:

Tată, no-avḑî ponḑîl' di cucoţĭ,
Ţe-ńĭ mi ţîńĭ, di nu-ńĭ mi scoţĭ?

Şi tu coadă-l'-trăḑeà nă anğurare amirăluĭ. H'il'lu de-amiră o-avḑà şi-l' grea nîpoĭ:

— G'ine h'iĭ, ĭu h'iĭ, gumară!

Carĭ o-aduse a casă-l' h'il'lu de amiră, u scoase dit sinduk'e. Feata de-aruşine loclu u ngrupă. Greşti tine k'atră, z-greascăş-nîsă? Cîte-l' gri, cîte-l' ḑîse ğònile, soacra, socrusu, nîsă mută s-feaţe.

U loară ş-u ncrunară cu h'il'lu de-amiră, ma nîsă ş-u băgă s-nu l' greascăcu gura treĭ ańĭ di ḑîle, tr-aruşinea ţe păţĭ cu grăile ni n-cale.

Tuţĭ din casă cripă, că nu greaşte nveasta, ma ţe si-l' facă? Il' ḑîsiră nă oară! doauă! ma nclo?

Treţĭ an ş-arucutea-ti, treţĭ an ş-arucutea-ti, aproape să sumplă 3 ańĭ în cap! Erà, vă-l' ḑîţĭ, ni ma nsus, ni ma ng'os treĭ ańĭ fără 3 ḑîle. Carĭ îl ḑîsiră ninga nă oară ali nveaste Mute, că *mută* l'-grea tora, «va zburăşti, i nu?» şi ea nu lă gri, fičorlu ncl'ise ocl'i, s-adară altă. Erà ğoĭ seară ş-acăţară să ndreagă tră numtă.

U cl'amă Muta şi-l' ḑîc:

— S-ti duţĭ s-l'aĭ aloatlu di la lamńa, tra s-acăţăm aloàturle di numtă.

Nîşĭ vrea tora s-ascapă di nîsă, ş-u pitriţeà la lamńa.

Mărata di feată işi dipă casă, di nă màrḑine ş-acăţă s-plîngă, s-plîngă şi să ş-adună sùflitlu: ńilă mare. Ună moaşe — erà mira l'eĭ — l'-ease atumţea şi-l' ḑîţe:

— Ţe-ńĭ plînḑi, feată, şi-ńĭ ti dirìńĭ?

— Am ţe s-nu plîngu, criştină, şi ţe s-nu mi dirìn? Ea ş-ea, ţe-ńĭ si toarţe.

— Aştearḑe-ţĭ, feata-ńĭ, ocl'il' şi l'a calea-calea şi du-te, că dip ţivà nu vaĭ paţĭ! S-nu-ţĭ h'ibă dip fricà.

Feata ascultă, cum îl' ḑîţe moaşa. Fricoasă nu ş-erà.

Si scoală şi calea-calea z-duţe s-l'a aloatlu.

Calea ĭu ńirḑeà astal'e un gardu căḑùt îm pade. Ea, feată cu minte, l-mută ş-apoea treaţe. Ma nclo astal'e un gumàr şi un cîne. Ci'nele mîcà earbă ş-gumarlu mîcà oase. Feata l'a earba di la cîne ş-o-arucă la gumàr ş-oàsile di la gumàr le-arucă la cîne. Haĭ ma nclo, ma nclo află nă fîntînă mplină di şil'e şi di cuprie. Feata u la, o-aspeală şi bea.

Apoea ş-ağunge la lamńe. Lamńa nu ş-erà acasă. Ş-află feata li lamńe şi-l' ğîţe :

— Da-ńí aloaltu,

Că si nsoară bărbatlu !

Feata, neağumtă, l'-lu da. Cît fuğe Muta cu aloatlu şi na-ŭ şi mpuşcl'ata di lamńe.

— Ţe-ńí feaţişĭ, şarpe că ńí ti muşcă ! l'i zgărlì nă oară cîtră h'il'e-sa ocl'il'şi fuga dipu feată.

Gri lamńa :

— Fîntînă, fîntînă, acaţ-u !

— Am cum, ğîse fîntîna, că tine mi umpleàĭ di cuprie, mi alăčăĭ ş-apoea beàĭ, ma feata, ńí mi lă, me-aspilă, ş-apoea biù

— Cîne-cîne ! acaţ-u !

— Am cum ! că tine ńĭ-arucàĭ earbă, ş-ea ńí arucă oase !

— Gumàr-gumàr, bagă mîna pri feată.

— Altu lucru no-am ! Că tine ńĭ arcàĭ oase ş-ea ńĭ-arcă earbă, s-mîc.

Ağumse feata la gardu ş-cara s-triţeà di gardu erà ascăpată, că ma nclo lamńa nu puteà s-treacă.

— Gardu, gardu ! gri lamńa, acaţ-u feata, că l'-o-aduse araoa !

— Pre-aţeà mînă s-ti baği, gri gardul, că tine mi calţi şi treţĭ, ma feata mi sculă ş-mi tricù.

Acşiţe ascăpă feata ş-aduse aloatlu.

Ună ţe feata-aduse aloatlu, s-čudisiră cum de-ascăpă. Maş h'il'lu de-amiră ţe o-aveà viğută tu polim nu s-čudusì. Il' ğîse ninga nă oară să zburască, tra s-aspargă numta, nîsă ţivà.

S-năirì h'il'lu de-amiră şi-l' ğîse :

— S-porţî apă cu ţirlu şi s-pruscuk'eşti calea di la gambrolu pînă la nveasta !

Feata nîpòĭ ease după casă şi o-arupe un plîngu ş-ună susk'irare, ş-ţă si bagă ìnima m-pade.

L'-ease maea — mira l'eĭ — ş-u ntreabă pale :

— Ţe-ńí plînği, feata-ńĭ, carĭ ti bătù ?

— Dumniğăŭ, mae ? Acşì ş-acşì ńĭ-ğîsiră s-fac !

— Nu ti plînge, feata-ńĭ, că Dumniğăŭ ti va ş-aestu lucru va-l faţĭ.

Angană maea nă oară puĭl'i di la Dumniğăŭ, z-gl'inară tu ţir şi astupară tute guvìčile.

Purtă feata apa şi pruscuk'ì tută calea.

— Tora s-o-arneşti, gri h'il'lu de-amiră!

Nîpòĭ feata pri plîngu ş-nîpòĭ îl' vine mira.

— Fă-ţi cruţea, feata-ńĭ şi ḑî: Dă, Doamne, un vimtu, ţe tute sucăk'le s-li facă ca vîlia arnite.

Ni-scos graĭlu şi cara traḑe un vimtu, ţî le-arnì căl'urle ca di pri palmă!

Ağumse Dumî'nica şi nveasta noauă fu adusă tu băseàricà şi Muta tut nu vrea s-l'i grească cu gura a h'il'luĭ de-amiră. Intrară tu băseàricà ş-acaţă preftul s-l'i ncrună. A tutlòr lă deàdirà ţeri s-ţînă tu mînă, maşĭ ali Mute l'-bîgară ḑadă tu ungl'e. Şi carĭ arse, arse ḑada, acăţă s-l'-ardă şi ḑeàditle. Atumţea oàmiń'i l'-griră:

Te arsişĭ mută,
Mută şi k'irută!

Vaì ḑîţĭ erà ninga vîră minùt pînă s-umplă treĭl'i ańĭ. Cît tricù ş-minutlu aţèl, aclò ĭu-l' grea tuţĭ ali mute, îl' greaşte şi nveasta di sum zvon:

Ţe-arsişĭ, mută,
Mută şi k'irută!

— Ba! lae, faţă lae!» greaşte muta, ĭo tră un zbor nu griĭ treĭ ańĭ cu gura ş-tine ninga di sum curună, greşti?

H'il'lu de-amiră, cîndu o-avḑî' cu gură, o-alăsă ţea noaua şi ţînù aţeà di prota, tră carĭ ş-aveà arcată tută vrearea.

Şi feàţiră numtă mare, ğucară, ansăriră ş-adùsiră apoea ş-auşlu, tatăl a feàtil'eĭ să s-hărisească şi tute tricùtile s-a-gîrşiră.

(Spus de mamă-mea Despa, Avela, Epir.)

## 130. Omlu ţe vrea să z-ducă tu paradis.

Erà nă oară un om!

Omlu aestu vrea z-ducă tu paradis!

Cum să z-ducă, că nu şi ştea calea? Si ntribă la călugri. Il' ḑîsiră călùgărl'i:

— Fičorlu a nostru, macă vreĭ s-ağunḑi la paradis, s-imńi a càlil'eĭ, s-imńi calea ndreptu.

El ş-o avù, ca s-imnă calea, calea cum z-duţeà ndreptu. Ş-lo dicara calea-calea, ş-arupse munţî, străbătù văl'urĭ, pi-

trumse arîurí, discă pădùrĭ greale şi nu strîmbă calea dip! Tu màrdine deade di un mînăstîr şi ntribă:

— Iu easte paràdislu?

Călùgărl'i, cara-l viḍură că faţe ahtare ntribare, mintuiră, c-aestu va h'ibă vîră k'irùt şi-l' ḍî'siră:

— Aoaţe easte!

— Mi vreţĭ ş-mine tu paradis?

— Ti vrem!

— Ţe lucru va mi băgàţĭ s-fac?

— Em ţe vreĭ? Na! s-arneşti, s-anisk'irseşti mînăstirlu di nafoară şi din nauntru.

— G'ine, ḍîse fičorlu.

Nauntru tu mînăstîr erà Hristolu aspinḍuràt pri cruţe. Omlu aestu nu şi ştea carĭ easte şi ntribă călùgărl'i:

— Ţe om easte aestu?

Aestu-ĭ Hristolu! no-aĭ avḍîtă tine? Mutreà s-arneşti g'ine, că s-nu arneari cum prinde, ti spinḍurăm ş-pri tine.

Măratlu di fičòr di fricà arneà g'ine.

Năs l'-erà ńilă di Hristolu şi-l' [adu]ţea pîne ş-mîcare şi-l' ḍîţeà:

— Vinu-ńĭ, Hristè frate, s-mîcăm pîne!

Ma Hristolu îl' grea dipri cruţe:

— Nu vin, mîcă tine, că ş-ĭo va-ńĭ ti filipsescu nă ḍuă.

Ună ḍuă, doauă ḍîle, tute ḍî'lile zburà nîs cu Histolu şi-l avḍî un călugru cum zburaşte şi-l' ḍîţe:

— Tine cu cari zburăşti?

— Cu Hristolu, frătile a mel, îl' ḍîc z-vină s-mîcăm pîne şi nîs îńĭ ḍîţe: Mîcă tine, că ş-ĭo va ti filipsescu nă ḍuă.

— Ea ntreabă-l tră ĭo, ḍîse călùgărlu, mine va mi fi lipseascâ nă ḍuă?

Omlu ndreptu, ţe nu şi ştea drăcurĭĭ şi bubulìţĭ, lu ntribă ḍua lantă tră călugru.

— Si-l' ḍîţĭ, ḍîse Hristolu, că niţi measa nu-ĭ acşu si-ńĭ veadă, nu să-l filipsescu. Maş tră hătîrea ta va u veadă, poate, measa. Maşĭ ahîtu, ma multu nu!

Omlu l'-ḍîse nîpòĭ a călùgărluĭ, ca na! ţe-ńĭ gri Hristolu. Călùgărlu lu nsărţină să-l' ḍîcă, s-lo-aşteaptă tu paradis tră hătîrea omluĭ ndreptu, a càlil'eĭ. Omlu a càlil'eĭ, ţe vrea k'ară? îl' ḍîse pale.

— De! tră hătîrea ta, s-nu ţĭ-aspargu k'efea, va-l aşetptu. Tră optu ḑîle apoea, fiĉorlu acăţă să-l doară ĉorlu, mîna ocl'il', că murì şi trapse ndreptu la paradis. Călùgărlu lu ngrupă ca lumea şi tu òptule, li tease ş-el şi tră hătîrea, si-l' ḑîţèm: a k'irutluĭ, duse tu paradis.

(Spus de Sterghia al Giorgia Duli, elev în clasa III primară, Xirolivade, Macedonia, 1892.)

## 131. Sanlu, gumarlu şi mal'lu.

Erà nă oară, ţe nu ş-erà.

Erà un-oară un pap-aùş. Om aflàt, ma fără căsmete. Aveà un jar di fumeal'e: şapte-feate, tute nimăritate. Ş-erà, ca nîs ţe nu vreà. No-aveà ĉinuşe tu vatră di multe orĭ, ahîtă neaveare ş-ahîtă urfańe! Mîcà tu treĭle ḑîle nă oară ş-lă gurliḑà màţîle di foame tră semnu!

Auşlu aestu erà limnàr. Ş-l'a nă ḑuă ţupata, tăporlu, ştiŭ ĭo? şi z-duţe m-pădure s-aducă nă sărţină di leamne. Aclò ĭu băteà s-află vîră lemnu cama bun, s-ţînă foc, îl' lo ocl'ul un fag. S-aproak'e di nîs şi mută ţupata. Ună goadă, ş-faglu susk'ină nă oară dit frînḑîle dit h'icate:

— La tine ş-la Dumniḑă, aùş, nu mi tal'e, ma ḑî-ńĭ ţe bun vreĭ, s-ţă-l fac!

Auşlu li ca umplù puţî'n di fricǎ, ma troară ş-vińe tu orĭ c-acşì-ĭ omlu oarfîn: no-are fricǎ, că no-are ţe s-k'ară. Ḑîse auşlu:

— Ţe bun si-ńĭ faţĭ? Si-ńĭ daĭ un san, ling'èr de-asime Pînă s-ţă freţĭ ocl'il', căḑù un san de-asime.

— Ţe s-fac cu nîs? ntribă auşlu.

— Pap-aùş, cîte orĭ vaĭ vreĭ pîne, mîcare, pite, ţe s-ţă tăcînească, groşĭ, flurie, strańe, agudeà sanlu şi ḑî-l' să scoată.

Auşlu harauă mare! Şi-l băgă la suflit şi nk'isì să s-toarnă acasă. Calea vru z-veadă: easte cum ḑîţe àrburle i s-nu-l' trapse vîră minĉună?

Agudeaşte sanlu şi greaşte: Dă-ńĭ mîcare, dă-ńĭ flurie dă-ńĭ aţeà, dă-ńĭ anantă, şi cădeàŭ lùcrile căftate, canda leaveà dimîndată auşlu!

— E! ḑîţe auşlu, îńĭ vińe ş-a ńia apa la moară! Ḑîţeàm că nu va u scot urfańa din casă, ma co-aestă, mă-sa-l'!

Vrea să ştibă auşlu tora? Anğurà şi văsil'elu.

Da nă alagă şi ağunğe acasă.

Feàtile, ca feate! Cum ul viğură t-unà gură:

— Ne-adùţi ţivà, tra s-nă lom sùflitlu cu bunlu, tată, că moarte h'im di foame! Canda nă sùpsiră cătùşile!

— Băgàţi-o strîmbă, faţe auşlu. De-aoà ş-năinte di tute bùnile vaĭ avèm!

— Ţe lucru aflàşĭ, tată?

— Ea ţe lucru aflàĭ! şi scoate sanlu, lo-agudeaşte şi caği pită di lapte, caği găděife, caği flurie, caği fustane, caği di tute!

Feàtile, nimîcate ş-nibiute di ği̯île, cum căděà vîră mîcare şi s-aurńà s-o-arapă carĭ di carĭ!

— More, nu vă ncăčàţĭ, fumeal'e al Ḍamă, că am tră tute, greaşte auşlu.

Moaşa de-aclò:

— Alasă-li, aùş, că nu-s mîcate de-aoàltarĭ h'îl'ile ali mume,

— Carĭ lă u ţîne, ma va lă facă arău ahîtă mîcare.

Ţe mîcărĭ vaĭ ği̯îţĭ? S-ţă cură bàlile. Ş-ţe biutùrĭ va ntreg'ĭ? S-ţ-alasă limba apă n-gură!

E-aproape de mintea omluĭ, că moaşa, pap-auşlu ş-cu şàptile feate duţeà tora nă bană văsilk'ască. D-ĭu prota nu-l' dădeà vîră di mîneàr, tora carĭ di carĭ să s-facă di cama aproapea.

Di cît apa doarme şi duşmanlu nu doarme. El no-alasă omlu s-treacă g'ine, s-aĭbă ğuă albă. Aclò, tu hoara auşluĭ bînà ş-un văsil'è. Di graĭu-graĭu, di gură-gură, ağumse la ureacl'e-l', că se-află un aùş acşì ş-acşì, ţe-ţĭ are un san, lucru mare! Văsil'elu-l hărzăeà ş-nîs un ahtare san. Cum s-facă, cum s-adară să-l l'a di l-aùş. Acaţă de-adară un san la un favru, di no-aliğeà di sanlu auşluĭ. Apoea avigl'è cîndu auşlu nu erà acasă, ş-lo sanlu sun tîmbare şi z-duse la moaşa.

Moaşa, ca moaşe, ği̯î-l', ca mul'are, ş-o-avù că vińe văsil'elu s-l'i veadă, nu ştea ţe lă crueaşte pri dinăpòĭ. Căftă văsil'elu z-veadă sanlu aţèl cîntàt ş-apoea-l bagă tu mînica di tîmbare şi-l' da căţînlu calpu! Mutreà tora tine, un văsil'è pînă ĭu dipuse?

Vine seara paplu dit misuhore şi caftă measă. Agudeaşte sanlu, ţivà! Greaşte să scoată mîcărĭ, ni apă vie nu scuteà!

— More ţe soe? greaşte nîs ali moaşe. Ţe-l' feaţit a sanluĭ? Moaşa s-pălì di nă cale.

— Va nă u ğucă, bărbate, văsil'elu hunerea! Maşĭ năs fu àstănḑî la noĭ ş-căftă sanlu! Să ştiĭ, că n-are ğucată hunerea!

— More, ţi adàrĭ tine, mul'area-al bil'è, ĭo mi bat se-adàr şi tine ti baţĭ s-asparḑi casă? Tora ţe s-mîcăm? A ńia ńĭ-ease sùflitlu prit nare ş-tine, moaşe, s-te-arîdă pal'u cadicîneanlu!

— De! aùş! Carĭ s-aştiptà di la om văsil'è ahtare lucru? Macă văsil'àţĭ ağùmsiră furĭ, să ştiĭ, că va k'ară lumea.

Tuţĭ seara ţea s-culcară ağùńĭ, ca di fărmàc! S-no-arîdă omlu tu lume!

Ḑua lantă pap-auşlu ş-lo nîpòĭ ţupata şi aĭ la àrbure. Diznòŭ acaţă s-tal'e şi diznòŭ ancînì dit frînḑîle dit h'icate àrburle şi ḑîse:

— Ţe-aĭ cu mine, omlu al Dumniḑăŭ? Nu-ţĭ fu dure bunlu ţe-ţĭ ded? Caftă-ńĭ ţe vreĭ, ma nu ńĭ-astinḑe bana!

— Dă-ńĭ tine ţe ştiĭ, că tut ma g'ine va mintueşti ca mine.

Scoate àrburle şi-l' da un gumàr. Auşlu ş-o-avù, că ş-arîde cu nîs.

— Am cu gumarlu ţe s-fac? Tine canda ţĭ-arî'ḑĭ, îţĭ baţĭ pezà cu mine?

— Nu grea zboare tu cacu, om aùş! Di cîte orĭ va lu nţàk', vaĭ bàligă, ţe va-l' cafţî.

Ş-lu ncàlică auşlu şi haĭ acasă. Tut acşiţe cum ş-cu sanlu. Lu nţăpà şi gumarlu clîţ! clîţ! ţe-l' căftà.

Co-aestă s-agîrşì urfaña şi luguria cu sanlu!

Tricură cari-şte cît k'irò nîşĭ cu bunèţĭ ş-arihăţĭ şi nu scuteà graĭu d-ĭu l'-aŭ ahî'ţĭ groşĭ ş-ahîte muşuţèţĭ, că lă erà fricà s-nu pată ş-cu gumarlu, cum păţîră cu sanlu. G'ine ma, cum ḑîsim, apa doarme, duşmanlu nu!

Cum o-aduse oara, auşlu păşteà gumarlu buḑa de-amare. Aclò erà un piscàr. Aestu aveà ş-nîs un gumàr ţe no-aliḑeà di gumarlu auşluĭ: Aţèl stătùt, aţeà bueàŭă, aţèl capu, ntreg ca gumarlu auşluĭ. Piscarlu aveà avḑîtă că gumarlu a papluĭ bàligă flurìĭ ş-muşutèţĭ. Erà vîră ţe-l' ğucà ocl'ul multu şi-l' agudeà mîna, pr-ĭu triţeà. Acşì, îl' lu căpsălsì gumarlu auşluĭ şi cîtră aoà feàţiră alanţî!

Auşlu nu lo dip di hăbare. Vine acasă, nţapă gumarlu, aestu tu loc di flurie, îl' trăḑeà clutăţĭ şi băliḑĭ.

— Lele! măratlu-ńĭ, gri auşlu, nipărtică lae ţe-ńĭ mi mîşcă! Va-ńĭ lu alăxì piscarlu!

— De! aùş, ḑîţe moaşa, nu creapă acşì! Duse..., duse! Acşì nă fu ḑua! Nu veḑĭ cum ĭe Dumniḑălu aestu? C-una mînă te-àpără ş-co-alantă ti deàpiră! Cu nîs nu putèm s-n-acăţăm.

Si scoală auşlu, z-duţe la piscàr să-şĭ caftă gumarlu, ma piscarlu l'-aspuneà cotlu.

Nîpòĭ la àrbure. Măratlu di àrbure ş-acăţă bil'elu.

— Ţe-aĭ cu mine, pap? Nu ti săturàşĭ di cîte bune-ţĭ feču?

— Am ţe s-h'ibă, àrbure, că sanlu ńi-l fură văsil'elu, s-nu ş-apucă, şi gumarlu piscarlu, Stămăria s-l'-o-aducă. Va-ńĭ daĭ ninga un lucru şi să ştiĭ, că va-ţĭ daŭ bană tră totna!

Scoate àrburle şi-l' da u mal'ŭ.

— Am cum s-facu, ntreabă auşlu, să scot părăţĭ.

— Si-l' ḑîţĭ graĭlu aestu: Fă, mal'u, cum ştiĭ!

Auşlu l'-greaşte acşì, ma cara ţ-ul aştearne tu şcop, îl vătămă. Aduk'ì auşlu c-aestu mal'u va-l' aducă cama mulţî groşĭ ca sanlu ş-ca gumarlu, că mal'lŭ făţeà, cum îl' ḑîţeàĭ.

Ağungînda-acasă, lu ntreabă moaşa, ţe-aduţe?

— Ţe s-adùc? un mal'u.

— Am, ţe faţe mal'lu, ḑîţe moaşa.

— Ḑì-l' s-facă, cum ştie!

O-arîse mintea şi gri moaşa, cum u nviţă auşlu. Cara o-aştirnù tu şcop, l'-adră oàsile ca urḑî'ţĭ k'isate, pînă-l' ḑîse auşlu dure! ağunḑe!

— Acşiţe-ţĭ lipseaşte, muşică, că s-fure că dişcl'ideàĭ ocl'il' patru, no-aveàm anang'e di mal'ŭ.

— Am tine, foc to-aùş, adràşĭ căşare cu gumarlu? Nu ţ-ul furară dintr-ocl'i?

— Canda ĭo păţî'ĭ bunlu, ńila mea! gri auşlu. Nu vinĭ s-mutreşti, că-ńĭ suntu lăite, tălăite plătărle. Cum feàţim, aflăm.

— Tora ţe-aĭ dipri minte s-faţi? ntribă moaşa. Nacă ti duţĭ cu mintea s-lu ţîńĭ în casă? Nu nă-ĭ dure neavearea ş-urfańa, ninga şcoplu nă lipseaşte.

— Nu te-aspare, moaşe, nu te-aspare! Nu-ńĭ lo mintea Dumniḑălu! Aestă fu cît tră minte. De-aoà şi nclo mal'lu va nă h'ibă tră bun, nu tr-arău.

Si scoală auşlu cu mal'lu tu mînă şi z-duţe la văsil'elu. Văsil'elu diună de-alantă lu ntreabă, ţe l'-u vinita.

— De! Doamne! şcl'imură ş-acăţă s-frîngă şi s-mută anumirĭ auşlu şi s-freacă mîńĭ, cu l'irtare s-ńi h'ibă, vińŭ s-caftu sanlu!

— Ńira-ţă ntr-ocli! Ţe san? No-am vîră san! ḑîţe amirălu şi gri s-lu scoată nafoară. Cît îl loară di limăreaŭă s-loastragă nafoară, auşlu gri a mal'luĭ:

— Mal'ú, ţe staĭ, di nu l'-u intri pri zvercă a văsil'eluĭ?

Mal'lu no-aştiptă grită doaŭă orĭ şî dă-l', dă-l' a văsil'eluĭ, pînă să-l vină mintea.

Apărńi văsil'elu să zg'ilească, s-aurlă, tră ńilă.

— Ah! oh! nu ştiŭ, ḑîţe auşlu, scoate sanlu, că di nu, va ţî li fac oàsile ca pî'ntica!

Acăţă văsil'elu s-l'i ḑîcă:

— Amàn! că ţ-ul daŭ!

Aestă vrea ş-auşlu şi-l' gri tu fugă:

— Carĭ nu nviţàşĭ minte, nîpòĭ s-te-acàţĭ cu mine! Ş-tine văsil'è, ma ş-ĭo nţirnàt h'iŭ cu sită di mătase, puĭl'lu ali dade!

De-aclò ş-lo zverca cu tut mădulàr auşlu şi ea-l ca oŭlu aròş la piscàr. Aiştùĭ l'-u hrănì ş-cama puţîn. Ş-cara lo-aştirnù pri şcop, l'-ascăpirară ocl'il'. Nu un gumàr, ma ḑaţe s-aveà, ḑaţe l'i-l' dădeà.

Cara ş-lo ahtea pap-auşlu, s-turnă acasă şi feaţe flurie şi pindòlire cîte nu ma putù. Şapoea ş-mărtă feàtile cu ğońĭalepţî unu ş-un, lă deade di feată cîte nă pălate s-ţă k'erĭ mintea ş-armase nîs cu moaşa tu altă pălate cu sanlu, gumarlu ş-mal'lu şi bînară, şi bîneaḑă ninga, cara s-nu muriră.

Vińŭ ş-ĭo de-aclò ş-adùş treĭ meare; unlu tr-aţèl ţe-aspune părmiθlu «glîp!», (1) alantu tră Luşa «ham!» (2) ş-alantu tră mine (3)!

(Spus de Luşa ţal-Sterie Papahagi, Avela Epir.)

(1) Când pronunţă glîp! stimulează ca şi cum ar pune la gură un măr şi l'ar înghiţi.

(2) Tot aşa se preface, că-l mănâncă şi pe al doilea.

(3) Amestecă din gură, parcă ar mâncă un măr.

## 132. K'alea di puric.

Earà, ţe nu ş-erà.

Erà un amiră ş-avea maş nă feată. U vrea ca ocl'il' din cap. Luna s-căftà, luna-l' dădeà. Va-l' ḑîţî, tută vrearea, tut vîslu, tută bana-amirăluĭ feata ţea ş-erà,

Feata ş-aveà nă cutie de-asime. Càri-şte cum, nă ḑuă cum ş-k'iptinà perlu-l' hrisusìt cu k'àptinle de amàlamă, află un puric. Năsă-l băgă tu cutia de-asime şi-l hrăneà tut cu zàhare. Ḑuă cu ḑuă, pùriclu, s-nu-l' h'ibă di ocl'u! crişteà, ngruşà ş-ağumse s-nu lu ncapă cutia de-asime. Feata-l băgă tu sinduk'a-l' de-asime şi aclò lu-ntricà şi-l astupà maşĭ cu zàhare. S-feaţe pùriclu, an di an, ca vîră porcu!

Tamàm atumţea feata ş-aveà-ağumtă tu añĭ. Acăţară să mbàiră ğoñĭ alepţî, ğoñĭ muşàţĭ dit pàtrule mărḑiñĭ ali lume. Feata l'-ḑîse a tată-suĭ:

— Tată, aţèl va mi l'a, carĭ vaĭ aduk'ască, di ţe priče easte k'alea estă!

D-ĭu s-lă si ducă mintea ğoñlor, că easte k'ale di puric! Caθe un, cîndu-l' vîneà oara, ḑîţeà acşì, pri căsmete, altu, că-ĭ di porcu, altu că-ĭ di ţap, ţe lă vîneà tu oara ţea!

Carĭ tricură tuţĭ, na că vîne n-coadă ş-un ğone, un luplu s-lu mîcă şi ḑîţe:

— K'alea-ĭ di puric!

Feata, l'i si ncl'ise gura! no-avù ţe z-ḑîcă şi prindea s-lu l'a bărbàt. Il lo! Si ncrunară. Apoea ğònile, aclò si-l' h'ibă, ş-lo niveasta să z-ducă tu loclu a luĭ. Aestu erà Şutlu vîŭ!

Feata tu fugă ş-lo şi pilisterl'i [purung'il'] cu paea lantă.

Cara z-dipărtă draclu di pălatea amirăluĭ, după ḑîle di imnatic prit lòcurle aţeale cama greale, ağumse cu nveasta tu nă pădure. H'il'a de-amiră, nviţată dipri bumbacurĭ şi dipri mătăsurĭ, cîndu viḑù, că o-aduţe cîtră tu pădure, lu ntribă cu plîngul la ocl'i:

— Am ĭu me-adùţĭ, bărbate? Tu pădure ţĭ-easte casa?

— Taţĭ, îl' faţe draclu, — că drac ş-erà, — că s-nu ti mîc.

Şuţî' ocl'il' cîtră nîsă, ocl'i di drac, l'-aspuse ùngl'ile, minà coada nă oară si-l' creapă numa, şi feata di frică tăcù ca k'atra ş-trimurà ca vearga.

Draclu, pri numa ţea marea, o-aduse tu mesea di nă pădure. Aoaţe ahulì un per, îl h'ipse tu cl'ae şi dişcl'ise uşa. Aclò erà pălăţle a luĭ, nauntru tu loc. Pălăţĭ de-amàlamă!

U ncl'ise mărata feată nauntru şi n-o-alàsà s-easă putè. Seara, cîndu s-culcà, s-nu-l' fugă, di nu l'a di hăbare, s-făţeà nîpîrtică, s-amvîrteà duşmanlu di guşa feàtil'eĭ şi caplu l-băgà pri sinlu a l'eĭ şi suḑeà. Şi supse-supse si-l' creapă numa, că slăg'ì feata ca cartea. Ti videàĭ prit nîsă, cu deavìa s-ţîneà mproastă!

Aclò erà Drăcoańa dracluĭ. Aestă nu s-minà dip din casă; o-alàsà draclu s-aveagl'e casa. Aiştèĭ, carĭ no-aveà suflit di om altu, ş-plînḑeà laea-l' miră h'il'a de-amiră.

Ş-feàţiră graĭu s-l'i pitreacă nă carte amirăluĭ şi s-l'-aspună tu ţe mîńĭ u deade şi ţe om ş-easte astimtul di Dumniḑă. Pri carĭ s-u pitreacă cartea? pri pilistèr.

Cît lo s-azboàiră pilisterlu priste pălăţĭ şi hap! îl' faţe draclu, tease peànile, lo-acăţă şi-l mîcă.

Pitreaţe ninga un pilistèr cu cartea ligată di guşe, tut acşì: lu ncrupul'è duşmanlu.

Atumţea Drăcoańa l'-deade mînă de-ağutòr. Ţe-adară nîs?

Draclu aveà adete, că nu işà nincălţàt cu păpùţîle-l' deasime, să-l tăl'àĭ. Drăcoańa l'-ascumse nă păpuţă şi cîndu feata deade cale a treĭluĭ pilistèr, pînă să-ş află si-l'-creapă numa păpuţa, aestu azbuiră ş-ağumse la tatăl a feàtil'eĭ. Cît intră tu pălate, na-l şi şutlu dipu nîs ca un sfrînteàl'ŭ vru s-lo-acaţă. G'ine ma arsăriră huzmik'arl'i cu şcoàpile şi dă-l' în cap, dă-l' pri čoc, lo-agunirà.

Cîndu bagă de-aleaḑe cartea-amirălu, îl' curà lăcrińle ca grîndina. Plîngul a luĭ, jalea luĭ şi susk'irarea luĭ, mărḑine noaveà! D-ĭu erà ma naintea ğucărĭ şi cîntărĭ tu amirăril'a luĭ, maşĭ jale şi mvirnare era tora! Tută lumea să mviscù tu lăĭ. Scoase zbor amirălu:

— Carĭ va o-ascapă dit mîna antìhristuluĭ, nveasta luĭ si-l' h'ibă!

Mulţî ğońĭ vaĭ erà tu k'irolu aţèl, ma ca ţinţi fičòrĭ a unèĭ moaşe vèdue, nu s-aflà. Aeşţî erà cama ğońl'i avinătòrĭ dipri loc! Cîte ğunèţĭ, cîte θàmate nu feàţiră năşĭ? Ţe lămńi şi ţe stih'àţĭ no-aveà vătămată? Aiştòr lă vińe la ureacl'e hăbarea amirăluĭ să mveascà lăĭle, ma u băgară, s-l'irtàţĭ

dinăpòĭ dimîndarea amirărească! Nu vrură s-ascultă. Tută ḑuă cu avg'ilìĭ', cîntărĭ şi ğucărĭ, că ş-erà hărăcòk' oamińĭ.

Avde amirălu şi-l' aduţe la năs:

— Cum s-faţe aestă, că maşĭ voĭ să-ńĭ călcàţĭ zborlu, s-loarcàţĭ nàparte?

Greaşte marle:

— Ţe s-nu-l arcăm, Doamne! Tră un pal'u-drac z-jilìm toţĭ? Ţe amiră h'iĭ tine, macă cu un drac nu poţĭ s-u scoţĭ în cap!

Amirăluĭ îl' vińe greaţă di graĭlu aestu şi l'-arcă tu brangă.

Amirălu mintueà s-l'-aspargă, cîndu satrazamlu a luĭ îl' ḑîţe:

S-easte-că ş-aeştî fraţĭ nu vaĭ poată s-ţĭ-ascapă dit mîńle a harluĭ feata-ţĭ, s-ţă l'aĭ curătile! Cama ğonĭ oamińĭ tu amirăril'a estă nu s-află.

— Bre! cum acşiţe şi taţĭ di nu greşti?

L'-acl'amă amirălu ş-lă cade ş-pricade la el' ş-la Dumniḑă, s-aibă ńilă di nîs, că maşĭ nă feată are, aţeà feată, aţeà fičòr şi s-u scoată dit k'isa, ĭu căḑù.

Fičorl'i, cara-l viḑură ahîntu mvirinàt, o-agîrşiră arşinea ţe lă feaţe şi-l' ḑîsiră, s-nu ş-u mîcă ìnima, că nîşĭ, cum va s-fàcă, cum va se-adară, va-l' aducă feata.

Fraţl'i aeşti era semnu! Caθe un aveà cîte nă hare di la Dumniḑă.

Unlu imnà ca vimtul ş-las erà ncărcàt cu nă ńil' di ucàţĭ. De aţeà l' grea tuţĭ *Vimtu-Fuḑe.*

Doĭlu erà ahtare fur, că-ţĭ furà ìnima dit lèpure şi oàule di sum cloče, fără s-aduk'ască. Numa aiştùĭ erà: *Fură-oauă-di sum-cloče.*

Terlu avḑà, cîndu j-băgà ureacl'a n-loc, cum imnă furnica, cale di noauă meşĭ diparte. Numa luĭ era *Avde-Tate.*

Păturlu, cîndu dădeà cu nă veargă de-asime n-cîmpu, s-făţeà nă baltă, că prindea meşì s-treacă pînă s-u străbàţĭ. De-aţeà tuţĭ îl' grea pri parasumea *Zvoame-Apă.*

Ţînţirlu ş-aveà ş-nîs harea luĭ: cîndu l'-u cărţîneà a mùntiluĭ cu buzduganlu, l-discà tu doàŭă şi cîndu grea să si ncl'idă munţîl', nîpòĭ să ncl'ideà. Numa luĭ erà *Mută-Munţî.*

Şàsile arcà tu nişane, că u triţeà prit nel! De-aţea-l' ḑîţeà *Nişanleàĭ.*

Şi şàptile ş-aştiptà avinatlu dit niòrĭ îm poală, canda cădeà pri bumbàc. Numa luĭ erà *Fiteàĭ.*

Il' lo căvală Vimtu-Fuḑe şi fugà ca vimtul. Fuḑeà, ore fărtìc, di ţĭ-ampăreà, că mîcă loclu şi bea niorl'i! Carĭ imnară-imnară, ağùmsiră vîră treĭ meşĭ diparte di pălatea dracluĭ. J-bagă ureacl'a Avde-Tute tu loc, čuleasţe!

— E! avḑî ţivà? ntreabă alanţî.

— Agońa, fărtìţĭ, ca tora l'-u oara s-u furăm. Draclu doarme amvărligàt di guşa feàtil'eĭ, mărata: na, lo-avdu cum adil'e. Ncălicară tuţĭ diznòŭ şi treĭ meşĭ cale, u feaţe Vimtu-Fuḑe ca treĭ orĭ!

— S-ti vidèm tora, *Fură-oauă di sum-cloče,* ţe furĭ ìnima dit lèpure şi oàule di sum cloče şi nu s-aduk'aşte!

Pînă s-ti torńi cîtră acşiea, l'-u fură a cì'niluì di drac ş-u scoase nafoară!

Fuga nîpòĭ, că no-aveà k'irò tr-amînare!

Cari-şte cum, cîndu si streàsiră alepţîl'-ğońĭ tu fugă, s-trunduiră pălăţle şi draclu, te-are somnu di puĭl'ŭ, s-află diştiptàt. L'-tricù prit minte, că-l' čunară h'il'a de-amiră. Pînă s-ţă freţĭ ocl'il' ask'erea draţlor fuḑeà dipu fraţĭ s-l'-ağungă ca ploaea azvimturată!

Fuḑĭ alepţîl'-ğońĭ, fuḑĭ draţl'i dim vale, s-apruk'ară vaĭ ḑîţĭ treĭ patru čoare diparte di el'.

— Zvoame-Apă! fă-ţĭ harea, gri atumţea Vimtu-Fuḑe, că n-astease cupia di draţĭ.

— Tac! tuc! cu vearga n-cîmpu Zvoame-Apă şi ţĭ-ease nă baltă, ĭu tuţĭ draţl'i s-nicară şi armase maş ma marle a lor.

Aestu, cîne! nu s-alăsà. Alăgà dl v́inate ca sfulgul dipu nîşĭ şi tră psînă oară l'-ağumse, cîndu alepţîl' ğońĭ s-loară di munte.

— Ţe staĭ Mută-Munţî, greaşte nîpòĭ Vîmtu-Fuḑe? Nu veḑĭ, ca va nă mîcă cumata!

— Nu v-aspăreàţĭ fărtìţĭ, faţe Mută-Munţî.

Ş-mută un munte, intră sum năs şi stătură ascumţî tu ţĭ aclò. Draclu z-băgă la gură ş-aştiptà. Viḑù nîs cît viḑù, că no-aŭ dipri minte s-easă şi 40 di ḑîle s-umpleà, — că pîn tu 40 puteà s-aveagl'e — lă ḑîse:

— Alăsàţĭ să-l' ved maşĭ ḑiditiclu a h'ìl'il'eĭ de-amiră şi va-ńĭ l'aŭ zverca de-aoaţe cu tut mădulàr!

Alepţîl'-ğońĭ se-arîsiră ş-o-alăsară. Draclu aestă vrea: l'i-l supse cu gura şi u mută-mută tu vimtu cît nu ma veḑĭ cu ocl'il'!

— Bobo! măraţl i ţe-adrăm, griră ğońl'i-alepţĭ. Nişanleàĭ! Nişanleàĭ! griră tuţĭ, Nişanleàĭ să-şĭ aspună harea!

Nu k'are oară Nişanleàĭ şi cara l'-amină ună n-cap al Antîhristu, l-vărlì şi-l' căḑù feata dim braţă. S-u videàĭ cum cădeà ca vîră čireaşe. Hop! o-aştiptă *Fiteàĭ* îm poală, ca dipri bumbàc, di nu u durù ni cap ńicuţa.

Apoea o-adùsiră la tată-su. Aestu nu lu ncăpeà strànile di harauă. Apoea u măritá cu frătile cama mare a ğońlor-alepţî, l-află ş-aiştòr cîte nă featá de-amirá, feàţiră numţăĭ şi ğucară, ansăriră şi mîcară la casă amirărească noauă meş, di ḑile. După noauă meşĭ ğucară ninga nă oară la pugunìc-cum prinde, loară ninga nă pîntică la pătiğune, si scu turară ninga nă oară şi-s săturară di ğoc. Carĭ nu vru, aţèl nu mîcă, carĭ nu putù, aţèl nu ğucă la numtă, la pugunìc ş-la pătiğune! Cîtră to-aspàrḑirea beàril'eĭ ţĭ-amintă un puĭl'u, un čuču nveasta noauă, ca un pilistèr, s-lu sorg'i tu nă k'ìcută de-apă! Aestu apoea aḡumse cama di tată-su.

Eràm ş-ìo aclò etc.

(Spus de Filpa Beza, Avela, Epir.)

## 133. Sùflitlu amirăluĭ tu cruţea dipri curună-l'.

Earà nă oară, ţe nu ş-erà.

Erà nă oară un amirá. Sùflitlu aiştùĭ amirá era-l ascumtu tu cruţea dipri curună-l'. Nă ḑuă, cum s-priimnà prit gărdină, z-dipune un corbu, l'-arape cruţea dipri curună şi faţe nàparte. Tu oară căḑù greŭ lînḑit amirălu.

Tută lumea: more ţe-are amirălu, ţe are amirălu? că nîs pînă tora erà sînătòs ca h'erlu?

Amirălu aveà treĭ fičòrĭ, dol'i ca doĭ, ma treĭlu aţèl ńiclu: halane pri pînea ţe-ş mîcà şi calòtihă di muma ţe-l feaţe! Viḑl'ndaluĭ aeştî, că părìntile a lor traḑe s-moară, lu ntribară s-l-aspună lîngoarea.

— Nu vrea vîră ḑîcă, greaşte amirălu, că lîngoarea-ńĭ easte cu moarte, ma s-nu v-armînă pènură tu ìnima, va vă ḑîc: Sùflitlu a mel stăteà tu cruţea dipri curună-ńĭ. Aḑĭ, ca

cum mi priimnàm tu gărdină, un corbu ńĭ-o-arăk'ì [saŭ: ńĭ-o-arăpù] şi feaţe nàparte. Pînă ţe cruţea-ńĭ nu va-ş vină tu loc, ni mortu, ni viŭ nu va-ńĭ h'iŭ, ma va-ńĭ ḑac şi nitràptile va-ńĭ trag.

— Tată, ḑîse ńiclu, macă aestă ţĭ-u lîngoarea, nu creapă, că mi duc s-alàg loclu tut pînă s-aflu corbul şi s-ţĭ-adùc cruţea.

Avḑîndaluĭ aestă fraţl'ì ma mărĭ, s-nu ţivà di tatăl l'a idee, că nu-l vor şi alasă amirăril'a la cama ńiclu, ḑi'siră, că ş-el vaĭ alagă tră cruţe.

Nk'isiră şamiştreĭl'i calea-calea pîn-ağùmsiră t-un loc ĭu z-dispărţà căl'urle. Aclò erà trivà: ună cale işà tu nă mare-apulitie, anantă tu apulitie ş-cama mare şi calca treea ti scuteà tu nă pădure greaŭă.

Marle şi frătile di mese loară căl'urle ţe işà to-apulitìĭ Ńiclu l'-u deade cărarea cîtră tu pădure.

Năinte să si mpartă lă ḑîse ńiclu, să-ş alasă neàlile sun nă bizbil'e ţe erà acloţe, ca tu turnată să-şĭ aducă aminte, carĭ va treacă ma naintea, şi di fraţĭ. Acşì feàţiră.

Cara z-băşară n-gură, să mpărţîră şi tràpsiră: fičorlu ş-calea. Ńiclu l'-u deade tu pădurea ndisată ş-greaŭă. Ağungîndaluĭ tu buriclu a pădùril'eĭ, da di nă căsică, ascumtă tu cupače. D-ĭu să ştibă nîs ţe easte? Nu tricură vîră ndoauă minute şi cîndu da di s-trundueaşte loclu nă oară, ntreaga căsică cărţînì. Aduk'ì nîs, că vîră ḑîn, vîră stih'ò i vîră lamńe vaĭ h'ibă şi troară se-ascumse tu cupàčŭ.

De-alìh'a că earà lamńe. Cum vińe, aprease foclu şi friḑeà carnea. Ea nu şi ştea pîn atumţea că ş-leàmnile ardu ma făţeà foc di perl'i-l' din cap, nă oară to-an, cîndu-l. crişteà. Ńiclu, ascumtu cum erà, li videà tute şi cît îl vineà să-l' ḑicà: Ţe faţĭ, k'irută, di-ţĭ arḑî perl'i, ma nu faţĭ foc di leamne? Ţe si-l' faţĭ a frìcăl'eĭ maşĭ, că s-nu-l mîcă.

După ţe s-adră fuşek'e lamńa, si scoală şi fuḑe l-avinare. Atumţea fičorlu tal'e nîscînţî bučuńĭ, cuţurĭ şi adară foc, ţe bumbuniḑà. Lamńa, tu turnată, ş-fricà ocl'il' di ţe videà

— Bre! carĭ îńĭ lo-adră bunlu aestu, bre! carĭ ńĭ-ul feaţe aestu bun? si-ńĭ caftare ţerlu cu steàlile şi va-l' li daŭ!

Ğònile ţe-ascultà dit cupàčŭ, arsare şi greaşte:

— Io ţ-ul fečŭ.

— Ţe bun cafţî di la mine, tine ğone, ţe-ńĭ feaţişĭ aestă buneaţă.

— Si-ńĭ daĭ cruţea dipri curuna tată-ńuĭ, ţe o-arăk'ì un corbu.

— Lucru greŭ îńĭ căfţî, greaşte lamńe, ma cu numa-l Dumniḑăŭ, va s-facă.

Acaţă lamńa, îl' da nă carte cîtră sor-sa Ḑînă dit pădurea Oarbă.

— Na! l'-ḑîse, cartea estă va u daĭ a sor-meaĭ Ḑînă dit pădurea Oarbă. Nîsă va ti nveaţă ţe prinde, s-faţĭ.

Apoea lu nviţă cum s-facă, cîndu vaĭ ağungă acloţe, tra s-nu-l mîcă sor-sa

Feaţe fičorlu cum lu nviţă lamńa.

Tu văsilia aiştèĭ lamńe se-aflà corbul ţe arăpù cruţea dipri curuna amirăluĭ.

— De! ḑîse Ḑîna dit pădurea-Oarbă, greŭ lucru, ma cu muma al Dumniḑăŭ, va-l făţèm.

Apoea lamńa lu nviţă:

— Fičorlu a mel, corbul aestu easte tu pălatea di la patrusute di daraţĭ. S-ti duţĭ fără frică, ma s-ascultî graĭu cu graĭu di cîte va ti nveţ: s-intri tu gărdină dimneaţa, tu cîntatacucoţlor, cîndu tuţĭ draţl'i dormu cu curlu nsus, vătămàţĭ cum suntu dipri noapte. Tine s-no-arùk' niţiună frînḑă dipri pońĭ, că tuţĭ suntu cu gură. Ma nclo, vaĭ ağunḑi n-faţă cu nă vilie di vîlcire. Tu ducă s-nu ti vîlceşti dip. Apoea puţi'n cama nclo ş-easte corbul pri nă alumak'e uscată, cu cruţea tu čoc [dintană]. Tinde mîna,l'a-u şi tu turnată, poţĭ s-ti vîlceşti şi s-arùk' cîte poame vreĭ, fără frică. Ma ţîne minteună: s-l'i videari draţl'i cu ocl'il' dişcl'işĭ să ştiĭ că dormu; s-fure cu ocl'il'i n-cl'işĭ, mutrea-ţĭ lùcurlu, că suntu diştiptàţĭ.

Ğònile aleptu ağunḑe, cu vrearea-l Dumniḑă, sînătòs la pălatea aţilòr patru sute di daraţĭ. O-aduţe nă oară divarliga şi veade, că toţĭ erà-l' tu lumea nantă. Apoea, după nveţ, intră prit gărdină. Poame di tute soile: meare, gutuńe, čireaşe coapte lăĭ, gălăiţă, aùă ţe-ţĭ făţeà cu ocl'ul, h'àrh'ire, gorţî gàlbine ca fluria, va l'-u ḑîţĭ: nu s-aflà pom s-no-aĭbă! Păreà că-l' ḑîc a ğòniluĭ:

— L'a-ţĭ, mărate, s-ţă treacă dorlu, că va nă cafţî.

A luĭ bàlile l'-curà. Nu putù s-aravdă şi cum triţeà pri

sun nîşte merĭ, şcurţî, di-l' ağunḑeà meările pînă la gură, muşcă di un mer. No-apucă s-facă crîţ! nă oară şi tuţĭ draţl'i se-aflară sti cŏr. Di frică nîs, ascuk'è treĭ orĭ în sîn şi si nh'ipse t-un gîbjèŭ. Di carĭ vrea s-ascundă? Il' tràpsiră un şcop sînătòs şi-l' deàdiră cale de-acloţe ş-carĭ va, îl' ḑi'siră, s-cupăsească ş-altă oară.

Plîmtu, bătùt s-toarnă la Ḑîna dit pădurea-Oarbă şi l'-aspune ţe-l' trapse k'alea.

Lamńa se-aprease ş-nîsă foc, că no-ascultă di nveţu şi maşĭ tră hătîrea sor-saĭ nu-l feaţe nă mîşcătură.

— Di oara estă, ḑîse, ti l'ertu, ma s-ţĭ-adùńĭ mintea cu tine, că ti mîc altă-oară, s-işare di zbor-ńi!

Ea lu nviţă tut cama naintea.

Gònile intră disznòŭ tu gărdină şi cu tute-că aràpuńl'i de-aùă l'-triţeà pri la buḑă, cu tute-că meările, gòrţile, cireăşile gălăiţă l-gădilà, el, canda l'-erà gura cusută, nu s-cărtì di vîră pom. Ağumse la vílie. Nîs hăbare no-aveà di vílie di vílcire şi ca un k'irùt şiḑù să z-vílcască. Nîpòĭ z-diştiptară daraţl'i şi cara-l' tràpsiră un şcop, aproapea mortu lo-alăsară m-pade. Apoea lo-adunară cu cuprìile s-lo-arucă n-cuprie, că el' ş-o-aveà, că de-alih'a-ĭ mortu.

Gònile nu ştea ţe s-facă. Să z-ducă la Ḑîna dit pădurea Oarbă, frică l'-erà; s-nu z-ducă? Ţe faţe cu cruţea? Ş-năinte arîŭ ş-nîpòĭ furtună. Cu tut-aestă s-turnă nîpòĭ la lamńa.

Aestă «aĭ! ḑîse, pîn tu treile ti l'ertu! Ma să ştiĭ, că ş-tată-ńu să s-toarnă di la groapă, altă oară l'irtare nu ncape.»

Apoea lu nviţă s-l'a apala căpitanluĭ di draţĭ, cîndu aeşţî es dit pălate.

— Apala-ĭ zgurg'isită, plină de-aruḑină, ma tine s-faţĭ cum ti nveţ. S-nu u scoţĭ dip dit teacă, că macă va u scoţĭ, va te-acaţă draţl'i şi va ţ-u l'a. Maşĭ cîndu va u ţíńĭ tu teacă, se-aspàr draţl'i de apala ţea.

Fičorlu ş-u băgă di calea estă s-ascultă, că s-nu mîcă şaltă păpară. Apoea pre-afurìşaluĭ, afurìşaluĭ lo apala cu aruḑină. Ună loare şi tuţĭ draţl'i ş-carcànḑal'i c-arina şi ca spruna ağùmsiră aclò. Ease fičorlu to-avlie, ţe z-veadă? Draţĭ ca perlu din cap!

G'ine ma tuţĭ draţl'i fuḑeà di nîs, ca di θimńamă. Aţeà vrea ş-el. Năs, taha s-l'-aspară ş-cama multu, s-făţeà că scoate

apala. G'ine-ma draţl'i atumţea s-aurńà ma multu la nîs. Ţe-l' vińe, minte di fiičòr, s-u tragă apală s-tal'e vîră ndoĭ, s-l'a fricâ alanţî.

Ună scuteare ţe u feaţe şi ţî lu nčupară draţl'i, carĭ di mînă, carĭ di čor, carĭ s-lu ncàlică pri urecl'i.

— Alăsàţĭ-lu, gri Sătînălu, aestu va ştibă limba mul'aremeaĭ, va-l bag huzmik'àr la nîsă.

Şi cum ḑîse sătînălu, acşì feaţe. Lu nviscură cu nîşte părtăl' arupte, cu ţărùhĭ di porcu n-čor, lo-adrară vaĭ ḑîţĭ, ca vîră g'iftu şi-l băgară s-facă huzmete.

Nă ḑuă intră el la Drăcoańa, mul'area-l sătînă şi u veade ĭu plînḑe. Plîngul a l'eĭ lo-arupse ńila şi u ntreabă:

— Ţe-aĭ, doamnă, di plînḑi?

Drăcoańa ţea, nu erà di soe drăţească, şi-l' ḑîţe, că nîsă-ĭ h'il'e de-amiră şi că draclu u căftă la tată-su s-l'-u da nveastă, că di nu, va-l' mîcă tuţĭ. Şi tatăl di fricâ l'-u deade. Ma cum s-facă s-fugă de-aoà?

— Taţĭ, scumpă, ḑîţe fičorlu, că ş-ĭo aţèl lucru pat. Ştiĭ ţe? cara vreĭ s-ascăpăm de-aoaţe s-lu ntreg' laĭlu astară, cum ştiţĭ voĭ mul'erl'i, tu ţe-l' sta sùflitlu? Discoase-l cum ştiĭ!

— G'ine, ḑîţe feata, va lu ntreb.

Seara feata s-feaţe lînḑită şi plîmtă fără acumtin. U ntreabă sătînălu:

— Ţe-ţĭ lipseaşte di plînḑi? Nacă fičorlu te-anğură ţivà·

— Ba! ba! ḑîţe feata, dorlu a mel easte, că de-ahîtă etă ţe bînăm de-adùn şi un co-alantu nu nă ştim, ĭu nă-ĭ sùflitlu.

Draclu z-veadă, fure-că-ĭ cătărgăril'e aestă, îl' ḑîţe nă minčună:

— Tr-aestă crek'? Sùflitlu a mel lo-am tu mètură.

Alantă ḑuă, după ţe işì avinare draclu, u l'a mètură nîsă, u bagă n-coh'e şi-l' aprinde ţerĭ, luminărĭ, îl' bagă lălùḑĭ, l'-aspìnḑură asimcàţĭ, ş-alte multe. Aeste tute s-l'a ocl'i, că ş-feata ş-erà Evă. Ea adukì, că draclu vru s-u bagă pri somnu·

S-toarnă sătînălu de-avinare, veade mètura tu mare tińie. S-lişină si-l'-creapă-numa de arîdeare.

— Te-arî'ş, morĭ mul'are! nu ḑîţĭ ţine, cum va sta sùflitlu tu mètură? S-ţĭ-aspunu ndreptu, sùfiitlu-ńĭ easte tu cùţurlu dit avlie.

Mul'area aduk'ì că ş-aestă-ĭ minčună, ma s-feaţe că no-

aduk'aşte. Ḍua lantă, cum trapse sătînălu avinare, tut acşì: lo cùţurlu şi-l băgă tu udălu bun şi cu tute muşuteţle lo-anvărligă: ţerĭ, lălùḍĭ, asimcàţĭ, flurìĭ şi alte multe.

Sătînălu diznòŭ s-creapă de-arîsute ş-altă nu!

— Mul'are, ḍîţe el, ńĭ-o-aveàm, că vreĭ s-ńi ğoţĭ vîră tehne. Tora ved, mi umplùĭ că multu mi vreĭ de-aţeà ndreptu va ţî aspùn: sùflitlu a mel easte tu treĭ pilistèrĭ dit pîntica a agru-pòrculuĭ dit pădurea-l Futu-ńi-l' mă-sa.

Aestă vrea ş-feata. Acl'amă ğònile şi-l' ḍîţe: ea ş-ea. Macă ţîńĭ s-ascak' tată-tu ş-mine de-aoaţe, nu stăĭ minută, ma angănă-le şi du-te tu pădurea-l Futu-ńi-l' mă-sa.

Ğònile nu erà de-aţèl' ţă lă se-aspare ocl'ul. Si scoală şi z-duţe.

Aclò ţe erà?

Ş-erà un preftu, ş-aveà nă cupie di oĭ. Oĭle a luĭ s-li suflàĭ, cădeà m-pade: ahîntu slabe erà. Di ţe vaĭ ḍîţĭ? Că tu pădurea ş-tu loclu ĭu s-aflà porcul nu puteà s-li pască oĭle, că-l' li vătămà porcul. Eale păşteà maşĭ earbă uscată şi ţară di varliga di hoară. Loclu irbòs dit pădurea pòrculuĭ nu ctiḍà vîră picurăr s-lu pască. Divarliga di pădurea pòrculuĭ erà arîŭ şi nu s-antrisăreà lîşòr.

Ğònile-aleptu vińe şi se-arugă picurăr la preftul. Apoea cara viḍù, că oĭle suntu alăk'ite, tal'e un k'in, lo-arucă priste arîŭ ş-li treaţe oĭle didinde, tu pădurea pòrculuĭ. Ea-le ş-porcul cu perlu zbărlìt şi carĭ se-acaţă dol'i să se-alumtă, din ḍare pînă n-prînḍul-mare. Ş-unlu putùt ş-alantu harame nu-l' si mîcà. S-alăsară puţîn nîşĭ, că erà-l' curmàţĭ doĭl'i; porcul intră tu bară să s-avreaḍă şi ğònile aleptu l'-trapse nă mîcare si-l' vînă puterle. Apoea eară s-loară di căşinğìc, dim prînḍul-mare pînă to-a soarluĭ ascăpitare, ma vîră nu căḍù.

Oĭle păşteà dipriună, ca tu gărdina tată-ńuĭ. Seara, carĭ nu cădeà niţi un, niţi alantu, se-alăsà tr-a doa-zĭ şi fičorlu le-adunà oĭle şi le-aduţeà ğònile a casă, la preftul, mîcate săturate. S-ńirà ş-l preftul cum si ngraşe tutìputa-l' ḍuă di ḍuă. Nă ḍuă preftul vru z-veadă cum să ngraşe oĭle? S-lo dipu picurăr şi ţe si-l' veadă ocl'il'? S-alumtà picurarlu cu porcul ca doĭ θirìĭ.

— Ah! ḍîse porcul, s-aveàm nă mučirlă, s-me-antăvălescu,

anduk'ilescu nă oară ş-un sac di călămbùk'ŭ s-l'-andoapir, cumăţĭ-cumăţĭ ti făţeàm.

— Ş-ĭo, dîse gònile aleptu, s-aveàm nă pită di lapte, nă cofă di vin şi feata prèftuluĭ s-u baş nă oară, z-videàĭ cum ti discàm făşĭ-făşĭ.

Şi de-astă oară vîră nu putù. G'ine-ma preftul viḑù şi avḑî'ţe cură aoaţe. Viḑù nîs, că picurarlu aestu-ĭ gòne-aleptu Alantă ḑuă adară pita di lapte, umple cofa di vin şi-l' li. da a feàtil'eĭ s-le-aducă a picurarluĭ şi u nviţă, s-nu se-aspară dip.

Erà trîş pri prînḑu. Nîpòĭ uhtă porcul şi dîse, ţe vrea s-aĭbă, s-l'-u poată al ğone-aleptu Nîpòĭ suskiră şi gònile aleptu şi dîse:

— Ş-ĭo s-aveàm nă pită di lapte, nă cofă di vin şi feata prèftuluĭ s-u baş nă oară, z-videàĭ cum ti discàm făşĭ-făşĭ.

Niscòs grăĭlu şi ea-ŭ feata cu pita, cu cofa. U mîcă gònile ca un l'uftă, biù vinlu, îlĭ trapse nă băşare cărţînoasă a feàtil'eĭ şi carĭ da di-l mută porcul şi-l zdupuneaşte di pade plăscînì h'area dit nîs. L-mută şi ningă nă oară, l-da di pade, s-curmă di mesi porcul. L-mută ş-ningă nă oară, l-da di pade, l'-işì mădularlu şi gîh! nu feaţe.

L-disică apoea şi-l' scoate treĭl'i pilistèrĭ şi-l' alasă sînătate a prèftuluĭ. Gri aestu, pălăcărsì s-armînă, că maşĭ nă feată are, s-l'-u da nveastă, ţivà! Fičorlu nu l'-ardeà tră aclò.

Calea ğònile zgrumă un pilistèr. Draclu ună-ş-ună căḑù greŭ lînḑit:

— Ah! mul'are, mul'are, va ńĭ-u ğucàşĭ! va-ńĭ adràşĭ groapa!

— Ba! bărbate! zbor e-aţèl? Nu ḑîţĭ tine: altu pri lume am di tine?

Ş-aţeà nu puteà să-l veadă!

Ağungînda fičorlu la poarta di pălate, arupe ş-caplu di ninga un pilistèr. Draclu s-k'irù tu lîngoare: necă s-minà, necă zburà, vaĭ ḑîţĭ: ma multu mortu di viŭ erà.

S-alină analtu şi cu pilisterlu tu mînă. Il' ḑîţe a feàtil'eĭ: ĭu-ĭ apala?

Ea-ŭ, dipu uşe, ḑîţe feata.

Cara ţimse apala, crîşt! ş-alantu pilistèr şi draclu cripă, si-l' creapă soea. Fuga fičorlu la cruţe, u l'a, şi traḑe deadùn cu feata. Sărgl'iră şuteańl'i ş-tora, ma gònile nviţă

minte; ştea cum s-poartă; nu erà k'irùt să scoată apala dit teacă. Cîndu tricù pri la vílie, ţe z-veadă? De-aclò videàĭ tută lumea, ca di pri palmă. Tute hoàrile, tute apulitiile, tuţĭ oàmiń'i, prăvḑîle, vaĭ ḑîţĭ, di cîte sun pri loc. Fičorlu veade frate-su cama marle, cum vindeà simìţĭ tu nă hoară şi tu altă hoară ş-frati-su di mese cum vindeà mărcàt.

— Ptĭù! l'-ascuk'è nîs nă oară, nu vă easte arşine, h'il' de-amiră s-cătîndisìţĭ pri hala estă, cu poală dinăinte!

U l'a vília, u bagă tu supane, să se-află tră bun, tr-arău. Ncarcă avearea draţlor pri patru-ḑăţĭ di cămile şi traḑe deadùn cu feata de-amiră.

Ağùmsiră, cari-şte, dipu cîte ḑîle, la loclu ĭu să mpărţĭ' di fraţĭ. Mută k'atra ş-află treĭle neale. Plîmse laĭlu ş-corbul, că fraţĭ sun, şi fraţl'i z-dor.

— Va mi duc s-l'-aflu, dîse nîs, ma tine s-aştepţî.

Nu fu greŭ s-l'-află, că nîs cu vília l'-videà, cîtră ĭu l'a pîne şi cara l'-află şi l'-ascuk'e năθeamă, apoea îl' lo şi s-turnă cu nîşĭ.

Aiştòr foc lă vínea: Cum? nîşĭ cama mărĭ, ńiclu s-l'a namea? Si zburîră s-l'-u ğoacă. Noaptea cum durńà lo-acăţară tu somnu şi l'i scoàsiră ocl'il'. Apoea lo-alăsară m-pădure şi băgară feata z-ğură, că nu vaĭ aspună pînă s-nu-l' vínă ocl'il' a ğòniluĭ urg'ìt. Nîşĭ pistipseà, că no-are vindicare.

Fičorlu-aleptu, cara z-viḑù fără ocl'i, alăsàt, s-trapse de-abùşala, de-abùşala pînă l-arădăţina unùĭ pom şi se-angărlimă pri pomlu aţèl.

Sum pom erà vatra ĭu s-anà draţl'i seara şi aspuneà caθe-un drăcurìile ţe-aveà faptă ḑua. L'i ntreabă draclu aţèl cama marle, ţe lup si-' mîcă feàţiră ḑua? Dupu ţe tuţĭ ş. aspùsiră fapta, un zarzavùlĭ, un ang'udă di drăcùş, işìt ḑua ţea după ang'îḑĭ şi nţăpătùrĭ ḑîse:

— Io băgàĭ doĭ fraţĭ di scoàsiră ocl'il' a frătiluĭ a lor.

— Na! oarbe! l'-are draclu aţèl mare şi-l' traḑe nă baţă, di l'-ascăpirară ocl'il'. Aestă nu-ĭ ţivà! cu puţînă činuşe dit vatra estă s-l'i fricare ocl'il' şi s-vindicară. Acsiţe apărńeşti tehnea-ţĭ tine? şi-l' plăscîneaşte ninga vîră ndoauă băţĭ, di puĭl' videà ntr-ocl'i.

Fičorlu de-amiră le-avde tute şi cîtu s-frîmsiră daraţl'i de-acloţe, ş-fricâ ocl'il' cu činuşa dit vatra ţea şi-l' vińe videala.

Apoea se-adară cu straňe vecl'i, tiptile, şi traḑe la tată-su. Fraţl'i, nîşĭ, cît aveà ăgumtă.

— Nu mi vreţĭ ş-mine huzmik'àr aoaţe, maşĭ tră nă pîne!

— Ti vrem, îl' ḑîsiră aţèl'.

Di mare harauă, amirălu, că-l' viňe sînătatea şi-l' si turnară doïl'i fičòrĭ g'ine, feaţe beare-mare.

Carĭ mîcară, biură tuţĭ, aĭ se-aspună omlu ş-părămiθlu. Aspùsiră tuţĭ cum îl' tăl'à cărăfeta, viňe ş-arada-l huzmik'àr, z-ḑîcă ş-el părămiθlu a luĭ.

Aestu ţe z-ḑîcă, apărńì s-aspună cum erà un amiră, cum aveà treĭ fičòrĭ, cum dùsiră s-l'a cruţea dit čoclu a còrbuluĭ, cum si dispărţîră, cum ńiclu l'-u deade tu pădurea greauă şi tute anante cîte viḑù, ş-cîte păţĭ' lăitlu!

Cu cît intrà nîs tu părămîθ, cu ahîntu ananţî doĭ fraţĭ ngălbineà tu faţă.

Agărşiĭ s-aspùn, că ńiclu, tra s-no-aĭbă gură fraţl'i, cîndu l'-află, lă ḑîse:

— Vă l'aŭ cu mine, ma z-vă bag vula, damca dinăpòĭ, tra s-nu-ńĭ ğucàţĭ vîră murafete. şi nîşĭ vrură.

Cara viňe di lo-aspuse tut părămiθlu, cum l'i scoàsiră ocl'l' fraţl'i, ananţî doĭ acăţară z-greascà:

— Scuteţĭ-lu nafoară, că-ĭ k'irùt aestu huzmik'àr!

— Ba, nu, ḑîse amirălu, k'irùt, nik'irùt, să-şĭ biţească părăvulia, că muşàt aspune.

N-coadă lu ntreabă amirălu:

— Tine omlu aţèl, ğònile-aţèl aleptul, ul cunuscùşĭ?

— Cum s-nu-l cunuscùĭ?

— Am carĭ easte?

— Io h'iŭ!

Tuţĭ armàsiră cu gura căscată.

— Carĭ nu pistipsìţĭ, na nelu-ńĭ, na feata z-grească, na fraţl'i-ńĭ: mutrìţĭ-l'i şi va lă vidèţĭ dămţile dinăpòĭ.

Mutrescu nelu, — a luĭ; ntreabă feata, — acşì-ĭ; mutrescu fraţl'i, — cu damcă.

Atumţea amirălu dipuse dipri scamnu şi băgă ńiclu şi-l' ḑîse:

— Tora, amiră h'iĭ, fă-le a fraţlor, ţe ti nveaţă ìnima.

Ţe s-lă facă ş-nîs, ţe ocl'il' s-lă scoată, dure fu arşinea ţe lă feaţe.

Apoea si nsură cu feata di amiră şi feàţiră numtă mare.

(Spus de Filpa Beza, Avela, Epir.)

## 134. Corbul čilibì.

Ţe ş-erà, ţe nu ş-erà

Erà un văsil'è ş-aveà nă featǎ. A feàtil'eĭ îl' vińe oara să s-mărită. Pitreaţe amirălu hăbare tu tute amirăril'le şi ḑîţe, ğońĭ alepţî şi h'il' de-amiràţĭ şi di văsil'àţĭ, carĭ vor să-ş veadă căsmetea, să si scoală şi z-ducă.

Şi mbăirară ğońĭ-muşàţĭ, ğońĭ-alepţî, h'il' de-amiràţĭ şi di văsil'àţĭ bluk'-bluk', tra se-aleagă feata. Şi h'il'a văsil'eluĭ şi-deà pri firidă cu merlu tu mînă. carĭ s-lo-arisească, s-lo-agudească cu merlu.

Tricură ğońĭ scriàţĭ cu cundil'lu, ğońĭ alepţî, ğońĭ angl'igàţĭ tu amàlamă ş-tu hrisăh', pri cal' azburătòrĭ, pri pade, tu căruţe, nă ask'ere ntreagă. Feata no-arisì vîrnu. No-aveà armasă tinir, ţe s-no-aveà tricută. Cîtră seară, n-coadă, na treaţe ş-un corbu. Feata ne lo, ne-alăsă, şi-l' cărţînìună cu merlu după cap.

Amirălu de-aclò ĭu mutreà, gri di nă oară :

— Nu se-acaţă, nu se acaţă, că-l' căḑù merlu a feàtil'eĭ, că ea nu vru.

Şi diznòŭ mbàiră ğońl'i pri dinăintea feàtil'eĭ. Tut acşiţe s-urdinară ğone di ğone pîn di un, şi tu sone feata traḑe ş-agudeaşte tut Corbul-čilibì.

— Ninga nă oară, greaşte văsil'elu, că-l' căḑù merlu ali featǎ, fără z-va!

Pîn tu treĭle, feata ş-aveà băgată ocl'ul pri Corbul-čilibì, şi tut pri corbu amină cu merlu.

No-avù ţe z-ḑîcă văsil'elu şi u deade, cu tute-că l'i se amărî' ìnima fărmàc.

Aestu nu erà puĭl'ŭ ca tuţĭ puĭl'i, că erà corbu di mumă faptu! Noaptea ş-alipidà peànile şi-ţĭ işà un ğone-aleptu, cu nîşte strańe muşate, sirmă ş-amàlamă maşĭ. Ţĭ-erà haraŭă să-l mutreşti, ahîntu scriàt ş-erà. Năs îl' ḑîse a feàtil'eĭ:

— Mutreà g'ine, durută, s-nu ti bagă daraclu di minteşti peànile, că multu arăŭ ş-multu greŭ va ţĭ-ampară.

Văsil'elu nu vrea s-avdă di feata luĭ, ş-ea că ţe: nîs li trunduì tute amirăriile, tute văsiliile ş-tut loclu, şi feaţe di

si scularǎ gońl'i, alepţîl' şi scriàţîl'i z-vînǎ dit màrdinea locluĭ trǎ nîsǎ, şi ea, tr-arşine mare, aleapse un corbu trǎ gone! G'ine ma nîsǎ ştea, ţe ştea.

Nǎ dua l'-acl'imarǎ la nǎ numtǎ di amirǎ. Dùsirǎ tuţĭ, duse şi nveasta-l Corbu-čilibì. Cîndu corlu se-acǎţǎ, na-l şi Corbul-čilibì, tu straňe noàuǎ, ca scos dit oŭ! Muşàt: si l' l'aĭ caplu! Gone: si-l' ţindi apala.

Cum îl vidurǎ tuţĭ sǎ ntribarǎ un co-alantu, carĭ s-h'ibǎ aestu gone-aleptu? Vîrǎ nu ştea; maşĭ unǎ nu o-aveà loclu di harauǎ, şi di cămarǎ ţe-l' vineà. Aesta erà ţal-Corbu-čilibì.

Muma li nveastǎ al čilibì îl' dîţe:

— Vedĭ, feata-ńĭ? Aestu prindea s-h'ibǎ gònile a tăl.

Feata, canda u mîcà limba, nu putù sǎ s-ţînǎ şi-l' dîse a mă-saĭ:

— Am aestu ńĭ-u gònile, mumǎ!

— Macă-ĭ gònile-ţĭ aestu, ĭu-l' suntu peànile?

— Peànile le-are acasǎ sum tăpsie.

Muma s-furǎ de-aclò şi fuga la dinir-su acasǎ. Niţi unǎ, niţi doaŭǎ, li l'a şi li plăscîneaşte tu čireàp. Al Corbu-čilibì, di la numtǎ ĭu ş-earǎ, l'-u deade voaha şi gri:

— Mul'are, mul'are, minte şcurtǎ ş-perl'i lundi, va ti pimse aţèl c-un čor, s-adàrĭ lăeaţa, cǎ scrum ńĭ-ańurzeaşte.

Z-duc a casǎ agońa-gońa, peànile arse tute ş-fapte scrum:

— Mul'are fără minte, greaşte Corbul-čilibì, s-alàdĭ dupu mine şi s-plîndi cu lăcrińle ca pruna, că-ţĭ lo mintea vimtu şi ti mîcà limba s-aspùńĭ misticolu a nostru, ş-atumţea s-meafl'i, cîndu di imnare va se-arupă păpùţîle-ţĭ di h'er.

Cît gri aeste gràire şi s-feaţe nă limbă di foc şi prit uşe azbuirǎ cîtrǎ tu data soarluĭ şi nividùt s-feaţe.

Mărata di mul'are armase ca di totna sìngurǎ ş-cu dorlu tu ìnimă. Minte ncap no-aveà şi cîndu mindueà ţe muşàt gòne k'irù, loclu n-o-acǎţà di glărimea ţe feaţe. Plîndeà, şi zmuldeà perlu ca nă zurlă, z-dipirà ma tute n-vimtu. Boaţea şi plîngul no-acǎţà loc şi tr-aestă z-vulipsì, sǎ z-ducă s-lo-află.

Ş-adarǎ nă păreacl'e di păputî di h'er, ş-l'a nă tueagă di h'er şi nk'iseaşte lu Corbul-čilibì.

Imnă ş-imnă, vîrǎ an ş-cama, ağumse tu nă irńie greauă. Aclò ş-erà nă căsică. Asună la poartă să-l' dişcl'idă. Aclò bînà Nèrcurea. Nèrcurea o-aşteaptă ş-u ntreabă:

— Nu-ńĭ ḑîţi, feata-ńĭ ţe scutură greauă, ţe-amărtie ti pîmsiră tu pădurea estă, ĭu niţi puĭl'ŭ nu azboàiră?

— De! mae, ţe s-h'ibă, acşì, ş-acşì, alàg s-aflu Corbul-čilibì. Ńèrcurea-l' ḑîţe, că tu loclu a l'eĭ numa estă nu are avḑîtă, tr-aestă u pitreaţe la sor-sa Vìńirea, că nîsă poate să ştibă ţivà.

G'ine ma ş-Vìńirea nu ştea, că niţi tu amirăril'a l'eĭ nu se-aveà avḑìtă s-treacă vîră oară vîrnu cu numa Corbul-čilibì. Carĭ mîcă ş-biù nîscînte ḑîle mărata ş-curbişana di feată, Vìńirea u pitricù la sor-sa Dumînică. Aestă hărneà di tuţĭ puĭl'i cîţĭ suntu pri duńauă. Carĭ u curmă ńila feàtil'eĭ, l'-angană puĭl'i tuţĭ şi după ţe lă da s-mîcă, z-bea l'i ntreabă:

Puĭl' muşàţĭ, vo puĭl' durùţĭ,
pr-ĭu azburàt şi pr-ĭu tricùt,
nu viḑùt, nu cunuscùt
ğone-aleptu, ğone-avḑî't,
Corbul-Čilibì?

Puĭl'ŭ di puĭl'ŭ tricù şi deade graĭŭ «nu ştiŭ», «nu ştiŭ!» Carĭ tricură tuţĭ şi vîră nu ştiù, ḑîse nîpòĭ Dumînica:

— Nu s-faţe, vaĭ lipseascâ vîră puĭl'ŭ, că de! cum s-nu ştibă niţi un, că puĭl'i loc ne-alăgàt no-alasă.

Cara s-misurară, se-află, că nă orńe moaşe lipseà. O-aflară ş-o-adùsiră ş-aestă. De-alih'a estă ştea, că *Corbul-čilibì* easte la pălatea draţlor di mul'are-sa itie.

Cîndu avḑî' ş-aestă mărata-şĭ, lăcîrńile ca pruna-l' curà.

Neĭse! cu ağutorlu al Dumniḑă ş-ali Dumînică nviţă di ğone şi ağumse acloţe. Erà nă ḑuă albă, că tuţĭ draţl'i lipseà di la pălate. Maşĭ Corbul-čilibì aveà armasă. Cum intră nîsă to-avlie şi-ş mutreaşte păpùţîle, li veade arupte. Aduk'ì c-ağumse. S-alinä analtu şi cîndu z-viḑură, s-loară m-braţă, z-băşară şi s-hărisiră.

— Am cum vinìşĭ muşată, pîn aoaţe? nu-ńĭ ti curmàşĭ calea, nu-ńĭ ti k'irùşĭ tu irńìile pr-ĭu tricùşĭ?

— Dorlu tră tine, vrute, ńĭ deade ìnimă s-li străbàt tute, ma haĭ s-nă fuḑìm, pînă nu s-turnară draţl'i, şi s-nă duţèm tu loclu a nostru, tu avisitlu nostru loc, aclò ĭu-şĭ bate puĭl'lu veara ş-pitrunicl'a ńaḑă-veara.

Suflă nă oară Corbul-čilibì ş-u l'a vruta m-braţă şi azboàiră ca vimtul.

Draţl'i, de-aclò ĭu ş-erà, aduk'iră, că lă fuḑe Corbul-čilibì şi s-loară dipu nîs. Aoà s-lo-ağungă, aclò s-lo-ağungă, s-toarnă Čilibì cîtră năpòĭ, ţe z-veadă ? nă urdìe ntreagă di draţĭ, lăĭ ca cărbùnile, s-ţîneà dipu nîşĭ am-pàturlea. Čilibì, cu tută-l' ğuneaţa, o-aspărè huzmetea şi ḑîse :

— Va n-acaţă, scumpă.

— Nu ţ-u fricà, ḑîse ea, şi cum cîntă ndoauă zboare ţi u nviţă Nèrcurea, s-prifeaţe fîntînă şi Corbul-čilibì s-feaţe apă araţe. Tricură draţl'i, biură şi no-aduk'iră.

Fuḑĭ nîşĭ nîpòĭ, fuḑĭ draţl'i dipu nîşĭ, cît-cît s-l'-acaţă pale. G'ine ma feata murmură ndoàŭă grăire nviţate di la maea Viñirĭ şi s-prifeaţe guvă şi Corbul-čilibì pangu.

Tricură draţl'i nu-l' duk'iră.

Nîpòĭ ğònile Corbu-čilibì cu nveasta-l' alăgà cît puteà, seascapă. Draţl'i cu limba scoasă dipu el'. Fuga draţl'i, fuga, se-apruk'ară s-l'-ağungă şi s-l'-ančupă di perče. Feata diznòŭ mùrmură ndoauă grăire nviţate di Dumînica şi ea s-feaţe niòr şi Corbul-čilibì un vimtu turbàt şi fuḑeà-fuḑeà, minuta şi ḑua, că nu putură s-l'-aproak'e draţl'i.

Carĭ ascăpară, si dùsiră nîpòĭ la feata, ş-aflară văsil'elu ninga víŭ, ma mvirnàt, că pîne nu-l' si mîcà, ditră feată. Năs di multu o-aveà aştearsă dit tifterea a víĭlor şi cîndu u viḑù turnată de-adùn cu ğònile Corbul-čilibì, l'-părù c-altu ahîntu creaşte. Apoea, co-amăĭ, cu ună cu altă, armase čilibì om.

Dipuse nîs atumţea dipri scamnu şi se-alnă Corbul-Čilibì şi carĭ s-nu muriră, bîneaḑă ninga.

(Spus de Filpa al Beza, Avela, Epir.)

## 135. Capra-şută.

Ţi ş-irà, ţi nu ş-irà.

Ş-irà unoară un văsilă t-ună vilaeti mult diparti. El aveà treĭ fičòrĭ muşàţĭ, ma aţèl cama ńicu irà cama muşàt ş-cama vrut di mă-sa j-di tată-su.

Aistu văsilă z-duţeà tòtăna pit pădùrili dit amirăril'ă s-avină, singur ică cu oàmiń'i a luĭ. Aşă z-dusi nă ḑuă singur tu

nă păduri, ĭu s-aflà luvîĭ di luvîĭ di pričă ş-carĭ nu z-vătămà lişòr-lişòr, că pl'umbu arucàt pi năsi s-tur(n)à năpòĭ. Z-dusi singur ş-cînd ağumsi acò, viḑù ună pričă, ună capră şută, carĭ aveà nă căruţi tu frîmti. Aìstă irà di niscîntili pričă, ţi zburăsc. Cum u viḑù el, l'-trapsi cu tufek'a şi pl'umbu tu loc tea s-o-agudească ìa, s-turà năpòĭ şi s-pliguì singur văsil'ălu.

Atumţea ş-ligă rana, s-tură acasă şi z-băgă tu pat şi nu cama puteà s-easă avinari. Năs multu l-arăseà s-măcă cară di avinatic. Ti aţeà fičorl'i a luĭ işară z-vàtămă ţivà l'epurĭ, ţerg'i ică ìţido ţi s-h'ibă.

Lă ḑăsi tatăl s-nu ńagă pit pădurea cu capră şută, că s-nu paţă, dot, ş-el', ţi păţă ş-el. Fičorl'i ğurară s-nu treacă pi acò.

Şàmintrel'ă fičòrĭ loară ţi loară, să nviscuıă şi ńàsiră cu oamińĭ de-a lor. Acò vătămară niscînţĭ l'epurĭ, puĭl' şi l'-adùsiră la tată-su.

Aşă z-dùsiră ningă unoară după niscînti ḑîli şi a treea oară vrură ş-el' si z-ducă to-aţeà păduri cu capra şută. Ḑîţeà el': — Că-ţe nă ḑîsi tati ca s-nu ńiḑèm tu aţeà păduri ? U păţă el că ş-fu singur, ma noĭ h'im treĭ inşĭ! Aĭ s-ńiḑèm ş-ma s-nu făţèm ţivà, să-l' spunèm, că nu nă dusim pi acò, ma tu altă parti.

Aşă ḑăc şi ńeg trel'ă. Cum ağungu, lă easi pričа. Trag el' cu tufek'li, ma n-o-agudiră şi capra şută lă fuḑì pi dinintea lor, tricù pi ningă nă firidă a càsilor di văsil'ă, ţi stăteà atumţea la firidă, l'-feaţi semnu şi trapsi tu màrḑinea loculuĭ şi de-acò tu lumea lantă, ma-l' ḑăsi a văsil'ăluĭ, că ma z-va s-o-află, z-vină după ìa pit guva dit màrḑinea aiştùĭ loc. Uhtă mult văsil'ălu şi ḑăsi:

— Ah! căńl'i di fičòrĭ, ţi-ń feàţiră! Ğurară, că s-nu ńagă pit pădurea cu capra şută şi işară din zbor! Va si-l' pitrèc s-ń-o-aducă dit lumea ţea lantă, să nveaţă minti.

L'i aştiptà cu nirăvdari. Ea ĭu vin fičorl'i. Lă ḑăsi tati: — Fičòrĭ lăìţi! z-vă ved nu voĭ! ḑăsit, că nu ńiḑèţĭ tu pădurea ţea şi voĭ me-arăsit şi ńasit. Toră, nu vă l'ertu pînă s-nu ńiḑèţĭ s-aduţèţĭ aţeà pričă, caĭ vrut s-u vătămàţĭ.

Lă ḑăsi tati tuti căti l'i spusi capra-şută. Atumţea trel'ă fičòrĭ loară funi, cufińĭ cu pîni, li băgară t-ună k'eră şi tràp-

siră cătă ĭu da soară. Fuḑĭ, fuḑĭ ḑîli ş-nopţĭ mizie ağùmsiră la màrḑinea lòculuĭ. Acò aflară gura p-ĭu z-dipună. Băgară frătili ma mară tu cufină, ligară g'ini cufina cu funea ş-lu spinḑurară tu guvă. G'ini ma el lă spusi, cîndu va z-bată cufina cu funea, s-ul scoată nafoară. Ńasi căt ńasi şi di frică ahurh'ì (aγurh'ì) z-bată funea cu cufină. Scos nafoară ş-irà galbin ca ţeara.

Intră frătili dit measi, ma ş-năs, căt ul dipunară pînă la ğumitati, li umplù zmeànile di frică. Scos ş-el nafoară ma mult mortu ş-irà di ńiŭ, că mizie lu nńiară.

Vine ş-la cama ńicu, să z-dipună. Il' feàţiră ş-a luĭ hără. El ḑăsi di ma ninte.

— Cîndu z-bat funea cu cufina,s-mi sălig'ìţĭ cama nh'ima

S-čudiră fraţil' di aistă apufuseari. Aistu ş-o-aveà băgată dot, s-nu easă dit guvă fără capră-şută. Căpsiră fraţil', ma viḑură aşă ş-l sălig'iră tu groapă. Sălig'à, sălig'à, z-dipună tu alantă lumi (duńaĭă). Acò căḑù t-ună padi muşată ca paràdis.

Agărşăĭ si spun, că dimîndă la fraţĭ s-tibă (si ştibă) dupu un semnu, cîndu va s-ağungă acò şi tot după semnu, cîndu s-ul tragă nafoară.

Fraţil' doĭ aştiptà sus, pînă z-ńînă aistu cama ńicu.

Ńicu ligă cufina di un àrburi şi lo calea cătă ĭu da soară. Fuḑĭ, fuḑĭ, ağumsi la niscînti pălăţĭ (sărăńĭ) di băcără toati. Toate aisti li dumnoà nă mul'ari, ţi aveà huzmik'àrĭ şi huzmik'ari şi cîńĭ căt spur(n)a; ma cîńl'i atumţea irà ligàţĭ că ş-irà ḑua. El s--apruk'ă di poartă şi bătù. Doamna pălăţlor (a sărăńlor) ḑăsi:

— Vii! ţi ańurḑeaşti a om dit alantă lumi! Ma s-furi om bun, s-intră! s-furi răŭ, s-nu cuteaḑă s-intră n-casă, că săligescu cîńl'i ş-ul fac bucăţĭ-bucăţĭ.

— Bun esc (escu), amirăril'a ta!

Macă-l' gri aşă, ìa lo-apruk'ă.

Doama (doamna) càsăl'eĭ ul ţină, ul băgă z-doarmă şi noaptea vini ningă nîs şi căftà ğoc. G'ini ma nîs ş-irà curmàt răŭ şi n-nu-l' si ğucà.

Tu apiritĕ, tah'ină, lu ntreabă doam(n)a:

— Că-ţe nu vruşĭ, tea z-dorńĭ cu mini?

— Că nu mi sculàĭ dit lumea lantă ti aisti lucri, ţi ti altu-

ţivà, şi-l' spusi ti ţe. Maş cîndu va s-aflu capra-şută, va s-fac, aşă cum va s-cafţĭ tini.

— Greŭ lucru cafţĭ, ma cu răvdari tuti s-fac. Mini s-ţă daŭ nă veargă di băcără şi acò ĭu va s-măcă, ĭu va să s-roadă dip, va z-daĭ di nă pălate (săravè) tută di asimi; acò sta sor-mea ţea dit measi, ĭa va s-ţă spună ĭu va s-ńeḑĭ. După ţi va s-ascàk' lucru, s-vínĭ pir oaţi, tea s-mi scoţĭ tu eta lantă.

— Maş s-u facă Dumniḑăŭ, s-ul fac ş-apoea lişòr lucru-ĭ s-ti scot.

Imnă fičoru ańĭ di ḑîli, pînă pul'anu di băcără s-măcă, s-roasi dip. Na şi săravа di asimi!

Bătù la poartă. Işă doam(n)a càsăl'eĭ nafoară şi feaţi:

— Vii! ţi ańurḑeaşti a om dit lumea lantă?

S-aproak'i şi ntreabă şi faţi şi ĭa ca sor-sa ma mară, furcă-ĭ bun, ică ma nu? l-bagă n-casă şi faţi tut aşă.

Atumţea l'-dăţi ĭa:

— Na pul'anu aìst de-asimi; cu nîs va s-ńeḑí pir cali şi acò ĭu va s-măcă pul'anu, va s-afli niscînti sărăvĭ di fluriă; acò bîneaḑă sor-mea ţea cama ńica. Ia va s-ti veaţă ţi s-faţĭ, ma s-nu agărşèştĭ s-mi l'aĭ, s-mi scoţĭ tu eta lantă.

— Nu ţ-u fricà, că va s-am angătàn.

El ńiḑeà ş-cîntà pir cali, că ḑăţeà:

— Pri ningă capra-şută, ń-aflàĭ şi nveasti ti fraţĭ şi ti mini. Ağumsi tu niscînti ḑeńĭ muşati ş-avḑà puĭl'i cum cîntà ca tu paradis. Acò ş-irà ş-pălatea di fluriă. Irà maş harao, că doam(n)a ištòr casi va si-l' spună ĭu s-află capra şută.

— Viĭ! gri sora ńică, ţi ańurḑeaşti a om dit lumea lantă!

Tut aşă ca la surărĭ ma mărĭ, lu ntribă fur-că-ĭ bun, ică răŭ. Ş-feaţi tut ca lanti. Şi lu ntribă dimneaţa ĭa, că-ţe nu s-apruk'ă z-doarmă dol'ă. El l'i spusi ş-aiştèĭ cum ş-alăntòr. Atumţea l'-ḑăsi ĭa:

— Nu ti nveară, ma ţîni pul'anu aìst di fluriă ş-ĭu va s-măcă el, acò va s-afli nă casă mari, plină di draţĭ. Tini cîndu va s-ağunḑi, el' tuţĭ va s-h'ibă pi misali. Tini s-intrĭ nuntru, s-faţĭ căruţea şi s-ti tinḑĭ m-padi ca mort. Draţil' va s-rămînă cu gura căscată, di fricà nu va z-batà dit loc, că va z-ḑăcă, că vîră ang'il vini. Draţil' va şadă s-măcă pînĭ. Atumţea va z-vínă un puĭl'ŭ şi va s-ti k'ipură di čičòr, ma

tini s-nu-l acàţĭ. Apoea va z-vínă ningă un şi va s-ti k'ìpură di faţă. Aìst s-lo-acàţĭ şi s-lu ţĭńĭ, pînă cîndu va z-vínă măsa. Aiştùĭ mumă easti capra-şută, ca(r)ĭ u cafţĭ tini Fă atumţea cum îţĭ tal'ă capu, maş s-nu-agărşèştĭ s-mi scoţĭ tu eta lantă.

Fičoru fuḑĭ, fuḑĭ, cîndu s-roase pul'anu di fluriă, viḑù ş-casa draţlor. Apoea şăḑù di z-discurmă şi feaţi cum lu viţă ńica. Draţil' nu cutiḑară s-easă ş-rămàsiră pi misali di fricĭ. Lă părù că-ĭ ang'il, că fičoru irà muşàt, ğone, cama di ang'il. Năşĭ nu z-bătură dit loc, di fricĭ.

Viniră puĭl'ă pi aradă, cum l'-aveà spusă feata ţea cama ńica şi-ul k'ipurară di čičòr un, di pîntică alànt şi nu-l' acăţă. Vini ş-alànt ţ-ul k'ipură di faţă, şi fičoru lo-acăţă. Puĭl'u ahurh'ì s-ţiură, si strigă, si zg'ilească ahăntu mult, că àrbură şi munţîl' cădeà şi càsili di pe-acò. Avḑă şi capra-şută, mă-sa puĭl'uĭ, carĭ u căftà fičoru, şi vini zg'ilùndaluĭ ti puĭl'u a l'eĭ.

— Lasă-ń h'il'u, ğoni mară ş-muşàt.

— Vinu cama ncoa, vínu cama ncoa, spuneà fičoru.

Şi s-apruk'ă capra şută, pînă ţi fičoru o-acăţă ş-aşă alăsă puĭl'u. S-nu-l' fugă, îl' ligă di un àrbură cusìţăli di deḑĭ şi ïa u ncărfusì di àrbură. Apoea z-dipărtă nih'amă şi cum s-mindueà, ţi s-facă şi cum să adară, tut rămà cu pul'anu curpăea di ńingă năs. Da, da şi ea veadi, că s-k'àdică pul'anu di un prag di uşă Rămă ma mult şi află nă uşă. Pimsi uşa şi se-află tu nă ahuri, cu treĭ cal' ca luţeafirĭ, unu irà Vimtul, alantu irà Mintea ş-aţèl din coadă ş-irà Bana. Cal'i irà cu gură, ca oàmińl'i. Il'i ḑăsiră:

— Tini ţi nă feaţişĭ g'inea istă, că ncl'işĭ iràm şi nu puteàm s-işăm, că nă irà uşa astupată, va s-ti avèm domn a nost(r)u. Ţîni cîti treĭ h'iri di per di pi noĭ, bagă-li n-sin şi tu zoră, ică cîndu vreĭ s-vínìm ningă tini, scoati perl'i şi di unăoară vínìm noĭ.

Fičoru aistă căftă. Acò calu Minti lu viţă s-l'a un căngìc ţi s-facă ìţido cu el. Aşă, puteà s-adună nă casă ntreagă, cu nă dari, t-un top ńic. Apoea işă cu calu Vimtu şi ńasi la capra-şută. Aistă-l' ḑăsi:

— H'il'ŭ di văsil'ă şi de-amiră, dizleagă-mi ş-mini di oaţi şi tal'ă niscînţĭ perĭ di cap şi cîndu va si-l' scoţĭ din sin, vín mini di unoară.

L'-fu ńilă a ğòniluĭ ş-u dizligă, după ţi lo perĭ din cap. Ncălică calu Vimtu şi pînă s-mutrèştĭ, ağumsi la feata ţea cu càsili di fluriă. Dipună dipi cal, l-sălig'ì şi intră n-pălati:

— Aĭ s-fuḑìm, ḑăsi năs.

— Aĭ ! ḑăsi feata.

Càsili, là deadi ună cu căngicu şi le-adună tu top, cu tuti neali, cu tot asimicali, cu fluriĭli şi li băgă n-sin. Tot aşă feàţiră la ţea di measi şi la ţea ma marea. Li lo şamintreĭli surărĭ ş-fuḑĭ, fuḑĭ, ağùmsiră tu padea ţea muşată, ĭu s-aveà dipunată el. Ş-află cufina ligată, că vîră nu vini s-u dizleagă.

Oaţi bagă nîs treĭli surărĭ tu cufină, traḑi funea dao bărţati, cum ş-aveà semn şi zbor cu fraţil' şi lă ḑăţi a feàtilor s-no-aĭbă fricâ tu guvă. Năs rămasi, că nu l'i ncăpeà cufina şaminpàtrul'ă.

Cîndu fraţil' viḑură aisti treĭ feati s-hărisiră mult, doĭ nîşĭ şi huzmik'aru treĭ. D-apoea sălig'iră cufina năpòĭ z-veadă, ţi va s-h'ibă, ţi va s-aducă.

Frătili cama ńicu vru cama ninte z-veadă, ţîn fraţil' la nîs ică ma nu. Te-aţeà băgă nă şcămbă mară tu cufină j-di suprâ tălăganu ş-căčula luĭ. Ahurh'iră s-lu analţă şi cîndu ağumsi aproapea di gura gùvăl'eĭ, ună viḑură că nu easti altă feată, ma frătili a lor cama ńicu, — că-l cunuscură dipri tălăgàn şi căčulă, — tăl'ară funea şi cufina căḑù ng'os.

G'ini ńĭ-u feaţit, fraţĭ cîńĭ, ma ş-mini vă u coc! ḑăsi ńicu, cîndu viḑù ţi vrea s-l'i facă fraţil'.

Ţi ti faţĭ tora? Cum ńiḑeà minduìt şi cripàt, ca laĭu şi corbu, veadi ĭu s-alumtà tă vătămari un puĭl'ŭ di tălănḑă c-un şarpi. Şàrpili scuteà lìmbili s-muşcă puĭl'u, ma ş-puĭl'u l'-u dădeà cu cărăntanea. Atumţea ğònili s-apruk'ă c-un par gros şi dă-l', dă-l', îl' k'isă capu a şàrpiluĭ.

Puĭ'lu maş harao ş-irà, că ascăpă di nipărticâ. Aşă, lo fičoru sum soară pi sum peani ş-ul dusi la mă-sa, carĭ irà mară căt nă casă.

— Dado! ḑăsi puĭl'u, vínu z-veḑĭ şàrpili cari-ţĭ măcà h'il'ă a tăĭ tòtănă, cîndu tirţeà, p-ĭu tricùĭ ş-mini; s-nu me-ascăpà un ğone ş-mini mort iràm.

— Ia z-vidèm, ḑăsi muma.

Ńàsirà acò ĭu irà psoh' şàrpili. S-hărisì mult muma di puĭl'ŭ şi ntribă di ğoni, ĭu easti.

— Pe-aroà-ĭ ascùmt, ḑăsi puĭl'u, ma ğură, că nu-l măţĭ.

— Cum să-l măc, ma ţ-ascăpă bana, puĭl'ŭ?

Ia z-ğură şi puĭl'u lu scoasi di sum soară.

Ea-l băgă di un-oară n-gură ş-ul scăpită ş-ul scoasi năpòĭ, d-apoea ul scăpită năpòĭ ş-ul scoasi năpòĭ di harao. Lu n-tribă să-l' caftă ţi va, ti buneaţa, că-l' ascăpă puĭl'u.

— Ţivà nu voĭ, maş s-mi scoţĭ pit guvă tu lumea dipri-supră.

— Greŭ lucru, ma va să-l fac. S-ń-adùţĭ un čiràp di pîni, dao vătălah'i di vin, j-doĭ boĭ s-am calea ti măcari.

El îl' ḑăsi, ca va z-ducă s-află d-ĭuva, că no-ari.

Fuḑĭ, fuḑĭ, deadi t-unä păduri. Tu păduri astăl'ă un aùş orb, ţi aveà k'irută calea şi nu ştea niţi ĭu s-află, niţi cătă ĭu s-u l'a.

Di zbor-zbor, află caĭmolu auşluĭ. Aìst alăgà tă funtîna ţi da ocl'i. Ul lo fičoru ş-ul dusi acò la ţea funtînă şi unä ţi si spilă, ahurh'ì z-veadă ca pit nègură. Si spilă adoara, viḑù ca pit ḑare; si spilă ş-a treea oară, viḑù ca pit ḑuá.

— E, h'il'ŭ, tini ţi-ń feaţişĭ buneaţa istă, caftă ţi vreĭ, că mini esc avùt cît nu poţĭ s-minduèştĭ. Cîţĭ perĭ în cap, ahîtă aveari am. Am ş-unä featä, a ta s-h'ibă.

Fičoru l'i spusi atumţea, ĭu-l doari ş-auş(l)u nu vru să-l' cadă pi zvercă şi-l' deadi, ţi căftă tălănḑa. Li lo puĭl'u tălănḑa, li băgă toati pi peani ş-pi suprä fičoru ş-feaţi căruţea şi trapsi pit guvă tu lumea lantă.

Ağumsi aproapi di gura gùvăl'eĭ şi cara z-bitisì. Car! puĭl'u, să-l' da cară, cară no-ari! ş-adusi aminti di h'ìrili di perĭ di cal', li scoasi din sin, şi di un-oară vińiră cal'i şi lu scoàsiră pi lume. Tălănḑa, pînă s-adìl', s-tur(n)ă tu lumea di ğos.

Cu Vimtul cal fičoru ağumse pînă s-ascùk' tu hoara tată-suĭ. Acò fraţil' irà si-s soară cu aţeali feati. El intră viscùt tu strańi rečk'i, ca un g'ift, la un hrisìc tă nă pîni. Hrisicu ḑăsi:

— Tea s-nu imni pe-aroà pe-arcò, vinu să sufli la foali.

Irà Sîmbăta, cîndu ea ĭu vini h'il'u al văsil'ă, aţèl cama mară şi-l' dimîndă:

— Pînă n-ḑua de-aḑă să-ńĭ faţĭ nă preacl'ă di verĭ di băcără, cum li va mul'ari-mea, — vini zboru: feata cama mară - ş-nă biliĝucă ş-un nel; ma s-nu-l faţĭ, mintueà-ti, că va ti tal'ŭ.

Il' ḑăsi s-tibă (să ştibă), că nîs li vrea.

— G'ine, s-ţă baş mîna, ḑăsi hrisicu, va s-mi daŭ s-li fac. H'il'u di amiră nu cunuscù frati-su, c-aìst irà ca g'ift, ma ńicu frati ul cunuscù.

Bagă hrisicu s-lucreaḑă, asparḑi caĭ-şti cîtă băcără, ma ţivà nu făţeà. Lucrà ḑua ş-noaptea, ma din cot! Şi ḑuă cu ḑuă s-adunà ḑî'lili şi aşă cum li vrea h'il'u di văsil'ă, nîs nu puteà s-adară. Di curmàt, cripàt şi nisumnàt, cătă Vińiĭ seara z-deadi pi mînă şi durńì. Fičoru atumţea scoasi dit top cu căngicu neàlili şi alanti lugrìĭ di băcără ali feată mară şi băgă n-sin aţeali fapti di hrisìc ş-apoea ahurh'ì z-bată cu čocu čac! čuc! Màsturu z-diştiptă şi viḑùndaluĭ aşă lucri muşati, ḑăsi:

— Oa! mini ţi esc mastur bun şi nu putùĭ s-adàr ţivà ş-tini čiracu mi ntricùşĭ, si-ńĭ bînèḑĭ! Si ştiĭ, că va s-ti l'aŭ la numtă ş-tini.

Ma čiracu ḑăsi, că nîs nu poati s-ńagă la numtă.

H'il'u di văsil'ă li lo lugriĭli dimîndati şi li dusi la isusită. Aistă ma li viḑù, ḑăsi cu mintea-l':

— Oa! că-l' vini uruteaţa! Aisti-s a meali lùcără!

Ia nu pistipseà, că s-le-aĭbă faptă mînă di hrisìc, ma ş-ţîneà caĭmolu tu ìnimă.

A dao ḑuă irà numta. Hrisicu dusi şi čiracu nu vru z-ducă, că g'oea irà viscùt rečcamàn. Cum fuḑì hrisicu, scoasi perl'i di calu aţèl di vimtu şi na! dĭ-unăoară vińi calu cu strańi ca di soară, ncălică calàr şi zburà tu vimt. Tamàm s-tur(n)à cuscril' cu nveasta. Ḑăsi el a caluĭ:

— Mutreà g'ini, s-ti anvîrtèştĭ di avărìgăra a gramboluĭ şi s-lu agudèştĭ pisti căčulă n-cap.

Calu nu vrea ḑăcă adoară, ak'icăsì cum s-facă şi l'-u deadi pi căčulă şi-l lo nih'amă j-di perĭ, ş-apoea fuḑì ca vimtul cu ğònili. Aìst vini, discălică, z-dizviscù şi s-feaţi ca čirăc năpòĭ. Şăḑù la duk'ani pînă vini hrisicu, carĭ acăţă s-l'i spună numta cu čudia, cum l'-u deadi calu cu scloţa a gramboluĭ după cap.

— S-h'im g'ini, n-ḑua de-aḑă va s-ti l'aŭ la numta ţilùĭ dit measi, ḑăsi hrisicu a čiracluĭ.

Ḑua lantă, lunĭ, vinì h'ilu di measi şi dimîndă verĭ biliğùţĭ ş-neali di asimi.

— Bagă oara, ḑăsi nîs la hrisìc, s-le-adàrĭ ti Sîmbătă, că dusi bana-ţĭ.

Ţi s-adară hrisicu? Iu-l' tăl'à capu, cum li căftà h'il'u di văsăl'ă. Ma čiracu avù ńilă şi di cătă Vińirĭ seară scoasi lugrĭìli din ğapi, cîndu durńà hrisicu şi băgă n ğapi aţeali alanti. Domnu-su, sculàt dit somn, ş-aştirḑeà ocl'il' z-veadă tehnea čiracluĭ,

Li deadi ş-aiste la feata di measi ş-aistă mult s-čudì, că ştea ïa, că nu puteà s-li facă vîr om dit aistă lumi, ma tăcù, nu u feaţi zbor.

La numtă tot nu vru z-ducă fičoru, că ḑăţeà, cum z-ducă cu strań reč k'i ca g'ift. Ş-năpòĭ ncălică calu di vimt şi-l' trapsi cu scloţa ş-a frati-suĭ ună şi-l' surpă căčula şi-l' discă puţîn capu.

Ş-tot aşă, z-dizviscù, ş-aştiptă dom(n)u-su. Aìst l'i spusi:

— Ţivà! K'irùşĭ mult, că ş-aḑă işă muşatlu ğone cu calu ş-ea ţi s-feaţi. Să ştiĭ că Dumînica ţi vini, să soară huzmik'aru cu feata ţea ńica. Va s-ti l'aŭ cu mini z-veḑĭ ş-tini şi căt ti strańi, nu creapă, ma na paràţĭ, fă noao.

— Oa, huh'e! ḑăsi čiracu, z-bînăm pîn atumţea şi va z-vidèm.

Lunĭ tah'inà vini huzmik'aru şi-l' ḑăsi:

— Mutreà g'ini să-ń faţĭ cama gońa verĭ, neali şi alanti că ma nu, ţĭ-tal'ŭ capu ca di un praş, avḑăşĭ icà ma nu?

— Va s-li fac, va s-li fac, ḑăsi hrisicu.

Aisti lugrìĭ vrea făţeari di fluriă, c-aşă purtà ńica. Lucră lucră hrisicu, ma tot nu făţeà lùcără dimîndati, aşă cum l căftà feata.

Čiracu l'-fu ńilă di nîs şi-l' gri:

— Culcă ti nih'amă, că va s-lucrèḑ mini.

Hrisicu z-băgă şi čiracu scoasi dit ğapi lùcără ali feată di fluriă şi čoc! băteà cu čocu, z-ḑăcă că el le-adară.

Le-adùsiră la feata ţea ńica şi mult s-čudì, că viḑù lugrìĭli a l'eĭ, neàlili, veră, biliğuţli a l'eĭ dit alantă lumi. Ňasi toalantu udă ş-acăţă s-plîngă, că ş-adusi aminti di fičoru aţèl

ńic a văsil'ăluĭ şi ş-aştirdeà ocl'il' cu şamia, că mult ul vrea. Di fricǎ tăcù şi nu ʒăsi ţivà

Dumînicǎ irà numta. Hrisicu să viscù si ńasi la numtă. Căti l'-feaţi al ćiràc s-ńagă deadùn, aìst nu vru s-ńagă. Ma căt fuʒì năs, fuga ş-el, ćiracu cu calu di vimt. Il' ʒăsi a caluĭ:

— Cal, amvîrtea-ti g'ini, ş-atumţea cîndu va s-apruk'ăm di casă, dă-l' unǎ scloţă după cap a gramboluĭ, s-cadă mort, avʒăşĭ i ma no-avʒăşĭ?

— G'ini, ʒăsi calu, las-ul, că va s-l'i daŭ unǎ s-nu rămînă niţi nă bucată di el.

Ş-aşă feaţi. Cara-l' deadi unǎ cu ćićoru, ş-ul feaţi dip bucăţĭ. Apoea calu cu fićoru s-amvîrtirǎ ninga di dao, di treĭ orĭ şi intrarǎ tu casa văsil'ăluĭ, ca un soarǎ ţi da şi ʒăsi:

— Mini esc Nisa, h'il'u a vost, caĭ mi pitricùt s-adùc capra-şută şi di unoarǎ căʒù pi ʒinucl'ă ş-lă băşă mîna.

Ul băşarǎ părinţîl', ma fraţil' nu cutiʒà s-intră di fricǎ n-casă. Ma fićoru ńic lă gri:

— Vinìţĭ, fraţĭ, că mini nu esc ca voĭ z-vă fac răŭ.

Apoea scoasi un per şi adusi ş-capra-şută.

— Aistă-ĭ ti tati.

Il' băgarǎ curuńli cu feata ńica şi cumnàtili di multă harao s-frînʒeà di ğoc.

Iràm ş-mini acò şi ğucàĭ, şi-ńĭ deàdirǎ pultarea di la nimàl'ŭ, carĭ îl' duş di numtă. Acumpărăĭ ş-niscînti dorĭ ti voĭ, caĭ me-ascultàţĭ şi g'ivăsìţĭ, ma ń-işarǎ furl'i n-cali şi-ń li furarǎ toati, te-aţea rămasit cu gura dişcl'isă.

(Spus de d. Foţiu S. Balamacĭ, din Pleasa, Albania.)

## 136. Nivduk'aoa.

Earà, ţi nu-ş earà. Erà un tată ş-nă manǎ. El' aveà noauă fićòrĭ şi unǎ featǎ. Feata earà muşatǎ, cum i soarli, ş-u cl'imà Nivduk'aoa.

Vińe oara tră mărtare a feàtil'eĭ. Carĭ nu u căftă şi carĭ nu u vru Nivduk'aoa s-u l'a mul'are! Ma părinţîl' şi fraţl'i nu vrurǎ s-u da, că mutreà s-l'-află un ğone aleptu, cum s-no-aĭbă altu sum soare. G'ine ma tu hoara ¡lor ğone aleptu tră Nivduk'aoa nu s-aflà. Ma napòĭ, ma napòĭ fraţl'i tuţĭ,

—fără Custandìn—şi muma vrură s-u mărită c-un ğone din hoară.

Cari-şti cum, s-avḑî' di muşuteaţa li Nivduk'aoă tu pàturl'i k'uşàḑĭ a locluĭ ş-nă ḑuă, na ĭu vińe un ğone aleptu, un soare ş-u căftă nveastă. Tuţĭ fraţl'i ş-muma nu vrură s-u da, ma Custandìn aţèl ma ńiclu z-băgă s-u da ş-u deàdiră a ğòniluĭ.

Mărata feată fu mărtată tu màrḑinea locluĭ.

Vińe oara aràul'eĭ şi deade lîngoare greauă n-hoară şi moartea la tuţĭ flčorl'i ali mărată mană ş-armase singură, ca nîsă ţi nu vrea, maş moaşa. Ncl'isă ca laĭle n-casă jileà şi blăstimà şi din gură acşì ḑîţeà:

— Io cu-ahîtă fumeal'e, ńĭ-armàş sìngură ca cuclu, ca laea ş-ca corba. Nu-ĭ un suflit s-intră n-casă-ńĭ, nu-ĭ un suflit s-ńi da nă k'ìcută de-apă, tră semnu!

Apoea z-g'ileà şi mirulg'iseà şi cu graĭu susk'irât dit ìnimă ḑîţeà:

— A tutlòr s-lă mpărţî'ţĭ ţerĭ, a tutlòr s-lă daţĭ ş-a tutlòr s-lă făţèţĭ trisàl'ŭ, maş al Custandìn nu! Anaθimà-l' ş-anaθimà-l', că-ń deade Nivduk'aoa tu màrḑinea locluĭ, di nu-ĭ carĭ s-ńĭ-o-aducă, di nu-ĭ carĭ si-l' ḑîcă arăŭlu, ţi-ńĭ me-află. Iu-ńĭ h'ĭĭ, lea h'ile, tra s-mi veḑĭ, cum armàş ermă, cum armàş pondă.

De-ahîtă blăstimare, Custandìn, din groapă ĭu ş-earà, loclu nu lo-acăţà, ma n-doauă z-disfăţeà şi din groapă corbul si sculà ş-la Nizduk'aoa, sor-sa, trăḑeà.

Ağumsi Constandìn şi-l' ḑîsi:

— Soră-surică, ntreaḑi-ti di fugă, că-ńĭ te-aşteaptă muma cu dor cum nu se-aspune.

— S-fure tră bun, fărtìc, ḑî-ńĭ si-ńĭ bag nivistèştile şî s-fure tr-arăŭ, ḑî-ńĭ si-ńĭ bag lăili.

Custandìn, de, cum si l' aspună?

— Tră bun, surică, tră bun, ma ndreaḑi-te ma agońa.

Ḑua lantă, umplură tàstrulu cu pîne, caş, carne şi imnă ş-fuḑĭ, ağùmsiră la un şoput, ningă umbra di un ğugastru. Şiḑură s-mîcă pîne. Aclò ĭu mîcă sora cu frătile, azboară un pul'ŭ pre-almak'a di ğugastru şi apîrńì tra s-cîntă un laĭ cîntic, ca dipre-altă lumi:

«Fik', fik', fik' şi fik', flk', fik'!
ĭu se-avḑî' şi ĭu se-aspuse,
mort cu vìŭ s-mîcă dadùn?»

— Avḑî, laĭ frate, ţi-l' vińe urvía di-l' vińe, ţi-ş mîcă caplu di-ş mîcă puĭl'lu? ţi cîntă acşì aestu puĭl'ŭ? ţi cîntă acşì di ş-o-află di la Dumniḑăŭ!

— Nu-l' bagă oara, soră, c-aşì lă-ĭ cîntarea puĭl'lor preaoaţe.

După ţi mîcară. Custandìn ḑîse:

— Nu-ńĭ mi cafţî, soră, năθeamă n-cap?

— Că-ţe nu, fărtic? Apleacă-ţĭ caplu!

Ş-apleacă Custandìn caplu pri ḑinucl'ul a sor-saĭ.

— Uĭ! laĭ frate, ţ-ańurzescu perl'i ca di mortu!

— Am di căloare, di azdare (asudare), sora mea de-azdare.

Puĭl'lú nîpòĭ ah'ursì s-cîntă:

«Fik', fik', fik' şi fik', fik', fik'!
ĭu se-avḑî şi ĭu se-aspusi,
Viŭlu s-caftă mortul?

— Avḑî laĭ frate, pondul di puĭl'ŭ ţi bate?

— Nu-l' bagă oara, soră, cu bătearea lă easte acşì!

Imnă, imnă, ḑuă dupu ḑuă ağùmsiră màrḑinea di hoara lor, la murminţîl', ĭu eara groapa-l Custandìn. S-toarnă Custandìn şi-l' ḑiţe a sor-saĭ:

— Sora-ńĭ, surica-ńĭ, du-te tine acasă ma naintea, că va mi tornu psîn (puţîn) si-ńĭ l'aŭ călămarlu, că lo-agărşìĭ acloea n-ḑeană. Du-ti, sora-ńĭ, că vín ş-mine.

— Cum s-mi duc fărtìc, sìngură, că niţi casa nu-ńĭ adùc aminte de-ahî't k'irò fugată? Aoaţe tute par al'umtrea.

— Du-ti, soră, calea ndreptu, trîş la casa noastră eşì! Nandreapta s-ţîńĭ dipriună, s-nu strîng'i dip ş-ağunḑi acasă. M-poartă-s erg'i mărĭ, şi nicălcate, stìzmile-s văpsite lăĭ, c-acşì vru muma ma g'ine, di cîndu ti mărtăm tine.

Ḑîse aiste zboare şi trapse Custandìn în ḑeană la murminţî şi dişcl'ise groapa şi intră nauntru pali si-ş află arihate, că măratlu, di blăsteàmile ali mume, loclu nu lo-acăţà' loclu lo-arcà.

Mărata Nivduk'aoă armase ca di k'ìcută agudită. Ca deangărie ağumse lăita acasă. Erg'ile mărĭ, casa lăită u pălirâ şi h'er arsu-l' tricù prit ìnimă, că iucre mărĭ, lucre fricoase s-tih'isiră ş-ea laea hăbare nu ş-aveà!

Poarta erà ncl'isă şi Nivduk'aoa băgă z-greascâ:

— Mană, măniță ! n-casă h'iĭ lea mumă, lea durută ?

— Carĭ îńĭ greaște mumă, susk'iră moașa di nauntru ? Io no-am h'il'ŭ si-ńĭ grească mumă ! Tuți asteșl'i ḑac tu laea țară, ĭu-l' mîcă ponḑîl' vérńi. Ună h'il'e ș-ațeà tu màrḑinea locluĭ, di sibcpea-l Custandìn, țe s-nu da loclu di el, anà- 5
θima-l', anàθima-l' !

— Dișcl'ide, mumă, dișcl'ide durută, că ĭo-ńĭ h'iŭ h'il'a ta, ĭo-ń h'iŭ Nivduk'aoa și-ń vińŭ de-adùn cu Custandìn, tra s-ti ved și s-mi veḑĭ, durută mumă. Dișcl'ide și nu blàstimă !

— Țe grești tine ? Custandìn mortu-ĭ diańĭ ? 10

— Nu mumă, acșì z-bînèḑĭ, că nîs me-aduse pînă n-Codru (1) și s-turnă si-ș l'a călămarlu. Ș-ca s-nu pistipsești, mutrea-ńĭ nelu di la ḑeadit.

Corba di mumă, arsa di mumă, fripta ș-lăita dipuse scărle cu zore mare, ăgumse la poartă ș-mutrì prit cărpitură nelu 15
ali h'il'e. Dișcl'ise ușa ș-una căḑù moartă di năuntru, alantă din afoară di prag.

(Spus de elevul Hagi Hroni Steriu —Cuflu—, din Băeasă, Epir.)

## 137. H'il'ŭ mușàt de-avinătòr.

Erà un-oară un avinătòr multu mare. Oarfîn-căpăìt, ma cu tute-aeste nu s-alăsà de-avinare: de-an ḑare pînă seara 20
îl videàĭ maș cu tufek'a tu mînă prit pădùrĭ și prit munți. Tu semnu trăḑeà, lucru mare. Gugoșlu pri vimtu nu z-duțeà, cît diparte s-erà priča. U băgà pri semnu ș-o-agudeà fără zbor.

Mul'are-sa, că erà nsurât, aveà un ficòr. Il' ḑîțeà dipriună : 25

— Bărbate, alasă-te de-avinare și mutreà de-acață vîrnu lucru, că nu veḑĭ pri țe cale ăgumsim ?

Iu-l' si băgà mînă, ĭu-l' intrà a luĭ tu cornu ațeale zboare ? Mașĭ cîndu căḑù lînḑit greu și s-apruk'è s-li tindă și s-tragă dit lumea estă, aduk'ì, că no-aveà lucrată țivà tu bană-l'. 30
Viḑù atumțea, că avinarea no-are vîră prucuk'ie și tr-aestă vru, barim, ca fičorlu a luĭ, carĭ erà ńic atumțea, s-no-apucă

(1) Așa se numește cimitirul, fiind alt-dată codru acì.

calea luĭ. Nîs dicara, cîndu aduk'ì, că ncarcă dit lumea estă că l'i se-apruk'è oara, acl'imă mul'area şi-l' ḑîse :

— Avḑî, mul'are! mine fečŭ cum fečŭ ş-o-arucutìĭ bana, cu sînḑe, cu prońĭ, ma veḑĭ, fičorlu s-nu facă ca mine, s-no apucă calea mea. Ma va z-mor, s-li l'aĭ àrmatle şi tu patrusute di guve s-le-ascunḑî, tra s-nu ţivà di le-află fičorlu şi-l' tăcîneaşte să s-facă avinătòr.

După aeste zboare, ncl'ise ocl'il' şi trapse tră totna.

Lu ngrupară cum putură, ca oarfîn ţe-şĭ erà.

Mul'area, cara-l plîmse ţe-l plîmse, li băgă g'ine tu cornu gràirle a bărbatu-suĭ şi mutreà tora s-lu bagă fičorlu pri vîră tehne bună. «Ş-ma ndoĭ groşĭ, mindueà nîsă, maş s-nu moară di foame şi maş s-nu-l ved ḑua tută cu tufek'a tu mînă. Cu tehnea omlu ş-u scoate pînea totna.»

A fičorluĭ nu-l' erà bun lùcurlu, nu-l' se-aştirneà curlu pri tehne. L'-aunḑeà a tată-suĭ. De! gorţul nu cade diparte di gorţu. Acşì ş-el, ĭu l'-alăgà mintea tută ḑua? S-aibă ţivà tufek'ĭ, ţivà corḑî, s-ampàturlă pădurle şi munţîl'; că no-aveà fărină to-ambare, nu-s sicliţeà dip-şi-dip.

Ună ḑuă, lucru no-aveà, acaţă şi ntreabă mă-sa :

— Maĭcă, ţe lucru adrà tată-ńu?

Mă-sa prota nu vru s-l'-aspună, că nu videà seamne bune la nîs, ma, carĭ îl' băgă sula tu coaste şi nu-l' dădeà bană dip, l'i se-aurî' cu nîs şi-l' ḑîse :

— Avinătòr erà.

— Aţeà vream ş-mine; tora s-ńi spuńĭ ĭu le-are àrmatle, că voĭ s-mi duc avinare.

Mutreà mă-sa cum di cum s-l'-u suţă mintea, că nu-s bune aeste, fičorlu o-acăţă ca gumarlu pri punte : àrmatle ş-altă nu! Ţe ocl'il' s-l'i scoată muma? Ndisì greŭ cu el. Se-ascapă nă oară ma naintea, l'i li deade şi s-facă cum va. Li lo fičorlu, le-aştearse, le-aumse g'ine ş-muşàt, li k'ică de-anùmirea şi ea-ţ-lu avinare.

Nu z-dipărtă multu de-acasă şi ea, ĭu veade un puĭl'ŭ muşàt pri un àrbure. Fičorlu l-l'a la ocl'u, traḑe şi-l agudeaşte. Canda fu avinătòr di totna! De-atumţea ş-u băgă s-nu tragă mînă de-avinare.

Nă ḑuă, cu soţĭ mulţî, işiră avinare. Imnară-imnară tută ḑua, bătură văl'urĭ, pădùrĭ, munţî greĭ şi nu putură s-află

avinàt. Seara ağùmsiră la *Pădurea-Lae.* Di cîndu ţîneà minte auşàticlu, vîrnu no-aveà călcată *Pădurea-Lae.* Nu cutiḑà vîrnu s-intră, că nă lamńe şideà aclò şi ma avḑà, că-l' calcă vîrnă om loclu, s-aurńà dit pălatea l'eĭ şi-l mîcà di víŭ.

Ma fičorlu nu erà om să s-toarnă acasă cu tufek'a goală. Tr-aţeà lă ḑîse alîntòr :

— Io va mi duc, va intru m-pădure, nacă aflu ţivà şi iţe z-va s-easă. Cu tufek'a goală nu me-am turnată putè şi necă am dipri minte s-mi tornu.

Mutriră soţl'i s-l'u toarnă mintea, s-nu intră tu *Pădurea-Lae,* că va-ş k'ară bana; el, prit ună ureacl'e l'-intrà, prit alantă l'-işà.

Soţl'i, cara viḑură, că nu-l' si şuţă mintea cu vîră trop, că s e-apufăsì s-moară, lo-alăsară şi s-turnară acasă.

H'il'ŭ-muşàt de-avinătòr, fără frică si nh'ipse tu *Pădurea-Lae* şi ţe s-easă, z-beasă! Cît feaţe ndoauă drăşcl'eĭ şi na ĭu veade ma nsus unà ursă cît un buval, mare ş-fricoasă, ţe víneà cîtră nîs. H'il'ŭ-muşàt-de-avinătòr l'-u ţîne tu k'eptu ş-o-arucuteaşte m-pade.

Ma cripă tufek'a bum! şi se-avḑî' pînă la lamńe tu pălate. Se-astrapse nafoară z-veadă, carĭ e-aţèl cu doauă càpite, ţe vińe s-l'i calcă loclu? Aurlă ea :

— E! carĭ h'ĭĭ tine, ţe cutèḑĭ s-ńi calţi loclu?

— Ea carĭ! ḑîse h'il'ŭ-muşàt de-avinătòr, umple tufek'a ş-amină pri lamńe.

G'ine ma n-cot, tu cacu k'ireà milăńle : curşumlu deade di lamńe ş-căḑù m-pade. No-acăţà pl'umbul, că lămńile, veḑĭ, no-aŭ k'alea moale. Niţi cu topa nu le-arùk'.

Traḑe fičorlu ninga ună, ş-ninga ună, ş-ninga ună, pînă li gulì tute fuşek'le şi lamńa, cu tută goada ţe-l' făţeà, nu căḑeà.

— Tora, greaşte lamńa, ţe vreĭ s-ţî fac?

— Tora, mîcă-mi, ḑîţe fičorlu.

— Pînă tora vîrnu nu cutiḑă să-ńĭ calcă loclu. Tine h'ĭĭ sìngurlu fičòr şi-ńĭ ti parĭ ca ğone, ma nu-ńĭ aspuńĭ : a cuĭ h'il'ŭ h'ĭĭ, tine ţe cutiḑàşĭ s-arùţĭ pri mine?

— Eŭ h'iŭ h'il'ŭ de-avinătòr avḑî't.

— Macă h'ĭĭ a luĭ, ḑîţe lamńa, na, ti l'ertu, nu ti mîc. Lu ştiŭ tată-tu, l'irtatlu, erà multu ğone, Duml'artă-l. De-aoà

ş-năinte dată-ĭ di la mine s-avìńĭ tu pădurea mea di cîte orĭ vaĭ vreĭ.

Fičorlu, ca vinìt dit lumea nantă! S-hărisì di zboările ali lamńe. Bilì apoea ursa vătămată, îl' lo k'alea şi s-turnă acasă. Vîră nu se-aştiptà s-lu veadă turnàt şi cîndu s-turnă, nu ştea cum s-lu cama hărseascĕ şi s-lo-alavdă tră ğuneaţa ţe-aspuse. Lu nviţară s-o-aducă k'alea ùrsăl'eĭ la văsil'elu, că va-l' da doară mare tră nîsă. El nu feaţe altă soe. Lo k'alea ş-o-aduse ndreptu la pălatea văsil'eluĭ.

Lă poartă lo-află vizirlu. Aestu, care veade că k'alea easte di muşàtile, vru s-o-aducă nîs doară la văsil'è. Tr-aţeà ḑîţe a fičorluĭ:

— E! ńĭ-u vinḑî k'alea estă?

— Nu u vindu, ḑîţe fičorlu. O-adùc pisk'ese la văsil'è.

Acşì feaţe. Văsil'elu di haraŭă, l'-umplù ğek'le di paràḑĭ a fičorluĭ. Apoea acl'amă vizirlu şi-l' dîţe:

— Mutreà, tine de-ahî'ţĭ ańĭ te am tu pîne şi pînă tu minuta estă niţi nă şil'e nu ń-aĭ adusă tră aduţeare-aminte, ş-aestu fičòr di putè nicunuscùt şi veḑĭ ţe pisk'ese muşată aduse?

Să nvirnă multu vizirlu di cuvenda estă şi di oara ţea mîcà vînate multu pri fičòr, că lo-aruşnĕ ntră văsil'elu. Mutreà cum di cum s-lu k'ară di oară ţea. Acăţă să nţapă, z-bagă nţăpăturĭ, fitil'e la văsil'elu şi să-l' ḑîcă:

— Doamne, s-aveàĭ puĭl'lu hrisusìt, ca tine altu nu vaĭ erà tu lume.

— Am d-ĭu s-lo-aflu? greaşte amirălu.

— H'il'lu muşàt de-avinătòr poate s-lo-aducă.

Il' gri la pălate. Il dimîndă văsil'elu:

— Avḑî ncoa; tine ţe-adusişĭ k'alea di ursă, s-ńĭ-adùţĭ şi puĭl'lu hrisusìt, că di nu, te-aspinḑur; multe nu ştiŭ ìo.

Fuḑe fičorlu acasă, nvirnàt, şi cu caplu pri k'eptu. D-ĭu s-lu scoată puĭl'lu? Cara s-minduì, ţe s-minduì şi-ş frîmse mintea, ţe-l' treaţe prin cap?

— Aĭ s-mi duc la lamńe; ea poate ştie, ĭu bîneaḑă puĭl'i hrisusìţĭ.

Calea-calea duse h'il'ŭ-muşàt-de-avinătòr la lamńe. Ş-aşpuse a l'eĭ caĭmolu şi plîngul ţe-l aveà. Ea ş-ea ţe pate di văsil'elu; cara s-nu adùcă puĭl'lu hrisusìt, îl spìnḑură.

— De-aestă te aspàrĭ? Bag-u strîmbă! Cama lişòr lucru

de-aestu no-are. Ea ţe vaĭ faţĭ: L'a doauă buţĭ; una s-u umpl'i cu činuşe ş-alantă cu apă. Du-te apoea mărdinea de-amare. To-aţeà cu činuşe s-te ascundî ţine Puĭl'i vaĭ vină să se-adapă ş-apoea va intră tu butea cu činuşe să se-antăvăleascâ. Tinde mîna ş-acaţă un puĭl'ŭ şi sînătate bună.

H'il'ŭ-muşàt-de-avinătòr feaţe cum lu nviţă lamńa. Z-duse cu buţli mărdinea de-amare. Nu treaţe nîscîntă oară şi na iu azboàiră nă urdie di puĭl' hrisusìţĭ. Biură, ţe biură dit butea cu apă şi vrură să se-antăvălească tu činuşe. Trac! ficorlu mîna şi tă lo-acaţă unlu di el'.

Lo-aduse la văsil'elu şi-ş lo băhčise şi numă mare. Vizirlu, avdî'ndaluĭ şi vidî'ndaluĭ aestă, făţĭ-făţĭ alăxeà di năräire şi cripare ţe-l' vineà.

— Stăĭ, minduì vizirlu, tine nu va-ńĭ ascàk' dit mîńĭ. Ţ-u h'erbu ĭo, ţ-u coc!

Vine şi-l' dîţe a văsil'eluĭ:

— Doamne, mare h'iĭ, avùt h'iĭ, ş-ca tine altu nu vaĭ erà, se-avuriĭ tine Muşata-Locluĭ.

— Cunoşti vîră, ţe s-poată s-o-aducă, greaşte amirălu?

— Carĭ altu, ca h'il'ŭ-muşàt-de-avinătòr!

Eara pitreaţe văsil'elu si-l acl'amă şi-l' greaşte:

— S-faţĭ, cum s-faţĭ, Muşata-Locluĭ s-ńĭ-adùţĭ, că s-nu, te-aspindur. Zboare multe nu ştiŭ!

Fičorlu fuga năpòĭ la lamńa. Lamńa, carĭ si zdrudeà cu nîs, lu nviţă tute cum s-facă şi cum s-adară, tra s-află Muşata-Locluĭ. Ş-adră fičorlu unä păreacl'e di curdel'e di h'er, lo unä veargă di h'er tu mînă să se-andrupască, ş-feaţe nă cruţe la icoană şi lo calea cîtră la Muşata-Locluĭ.

Imnă ş-imnă tută dua, ca to-ascăpitata soarluĭ veade sum un àrbure doĭ buval' fripţî tu sulă. Pînă ca se-aproak'e fičorlu, aţèl om scoase friptal'lu şi tu nă minută doauă mîşcătùrĭ îl feaţe.

— Bre! să-l mîcă luplu, dîse cu mintea fičorlu, ţe om s-h'ibă aestu. Ea s-lu ved di cam-aproape.

S-apruk'è şi-l' gri:

— Bună-ţĭ oară, lalo.

— G'ine vinìşĭ, nipoate.

Apoea ş-tease čoarle şi brăţîle nă oară şi dîse:

— Ah, s-avearim ninga vîră ndoĭ, poate vrea mi satur.

— Multu ğone va h'iĭ tine s-mîţĭ ahî't multu ?

— Ţivà nu h'iŭ ĭo ningă h'il'lu de-avinătòr, ţe acăţă puĭl'lu hrisusìt.

— Aţèl ĭo h'im !

— Mi vreĭ ş-mine.

— Cum s-nu ti voĭ ?

S-feàţiră fărtàţĭ dol'i ş-loară calea cîtră la Muşata-Locluĭ. Imnară, imnară şi ea ĭu ved di largu multu, un om ancărcàt cu aroacute di moară ş-cu tut-aestă, un còr băgà pri un munte ş-alantu pre-altu. Ḑènurle ş-oàhtile tră nîs erà ţivà dip. Le-antrisăreà cu ma marea lişureaţă ca un puĭl'ŭ azbuĭrătòr. Pînă să-l veadă g'ine, l'-ağumse.

— S-nu-ţĭ h'ibă di ocl'u, ğone h'iĭ tine, ḑîse h'il'ŭ muşàt-de-avinătòr. Ncărcàt co-ahîte aroàcute s-poţĭ s-alàḑĭ acşì ? necă s-are viḑută, necă s-are avḑîtă putè.

— Ţe viḑùşĭ tine ? Ş-eŭ h'iŭ ğone, ma şi h'il'lu-muşàt de-avinătòr, ţe acăţă puĭl'lu hrisusìt di víŭ, nu-l' si mîcă goală. Aţeu-ĭ ğone, ţe-ĭ.

— Să-l veḑĭ ti duţĭ cu nîs ?

— Avḑî nu mi duc ? Ncape zbor ?

— Io h'iŭ ; aĭ cu noĭ.

S-feàţiră fărtàţĭ treĭl'i : h'il'lu de-avinătòr, Mîcă-Multă şi Alumtă-Căl'urĭ şi pale l'-u deàdiră nclo. G'ine ma Alumtă-Căl'urĭ nu erà nviţàt s-imnă pre-agalea, ca vîră stătùt ; el îl' lo ngrîčca dol'i soţĭ ş-acăţă s-imnă imnatic ca de-a luĭ, cum ştea. T-ună ḑuă feàţiră cale de-un an.

Cum tricură prit un lac, ved el' un om timtu (tes) ună cu loclu, canda durńà. Il' greaşte fičorlu :

— E, oaspe, ţe-adàrĭ aţia ?

— Ţe s-adàr ? Ascultu s-avdu ţe fac morţîl' ş-oàmińl'i ţe dormu.

— Mare lucru ? Tine no-aĭ părеacl'e atumţea tu ğuneaţă ?

— Ğone, gri Avde-Tute, c-acşì-l' ḑîţeà pri numă, nu ḑîc că nu h'iŭ, ma şi h'il'lu-muşàt-de-avinătòr m-pade nu cade.

— Să-l veḑĭ, ti duţĭ cu nîs ?

— Cum s-nu ti duţĭ cu ahtare om avḑî't.

— Io h'iŭ aţèl fičòr.

Il lo ş-aestu, s-feàţiră fărtàţĭ tuţĭ pàturl'i, patru oamińĭ cu semnu, cum nu se-aspune şi tràpsiră calea.

Cîtră di seară ağùmsiră la un arî'ŭ. Aclò ţe s-ţă veadă ocl'il'? Un lucru tră ńirare: Un om şideà de anantă parte arîŭluĭ şi surg'à tută apa ş-apoea u sălg'à pale. Erà Soarbe-Arîŭlu.

— Ţe faţĭ aclò, oaspe? ntreabă h'il'lu-muşàt de-avinătòr.

— Ea, me-ağòc, să-ńĭ treacă oara, că no-am ţe s-fac.

Feaţe fičorlu ş-co-aestu, cum adră ş-co-alanţî. Il lo tu suţată şi-l feàţiră fărtàt. Apoea ţinţil' tràpsiră la Muşata-Locluĭ. L-aveà armasă ninga nă ḑuă cale. Seara discălicară z-doarmă ningă nă pădure, ĭu ntunicară. Cum şideà tes fičorlu, avde nă vreavă mare. Z-duţe la loclu d-ĭu işà vreava, z-veadă. Ţe curà? Era un vultur, unà ṽaspe ş-unà furnigă ĭu să ncăčà şi z-dipirà. Aveà aflată nă leşe şi nu ştea cum s-u mpartă. Fičorlu lă u mpărţî', cum prindeà: a vùlturuluĭ l'-deade cama multa, a ṽaspil'eĭ puţî'n sînḑe, a furnìgăl'eĭ tut acşiţe, că tuţĭ armàsiră mbunàţĭ.

Tr-aestă vulturlu, furniga şi ṽaspea vrură s-l'-u discùmpără. Arupse vùlturlu nă peană, l'-u deade a fičorluĭ şi-l' ḑîse:

— Di cîte orĭ va-ńĭ aĭ anang'a, di cîte orĭ va te-afli tu strimtură, aprinde peana ş-eŭ tu minută va ṽin la tine.

Tut acşiţe cu ṽaspea şi-cu furniga.

El li băgă n-sin şi z-duse di z-băgă la soţĭ. Ḑua nantă na-l' la Muşată-Locluĭ.

Vine la mă-sa ali Muşate-a-Locluĭ şi-l' ḑîţe, cum că vińe să-l' caftă feata nveastă la văsil'elu dit hoara lor.

— Bună, lă ḑîţe mă-sa, v-u daŭ, ma prinde, să ştiĭ, că h'il'e-mea nu s-l'a lişor, lişòr. Voĭ prota z-vedu ndoauă ğunèţĭ di la pitricuţl'i a văsil'eluĭ dit hoara ta ş-apoea, cara s-aspunèţĭ ğuneţli, z-v-u daŭ.

Ntreabă fičorlu năpòĭ:

— Ca ţe ğuneaţă cafţî di la noĭ?

— Ea ţe: ĭo am un 0iriŭ ţe ṽiṽinţĭ čireapurĭ di pîne mîcă, fără s-acùmtină; afli tine un om din hoară-ţĭ s-mîcă cama multu?

— Gine, ḑîţe fičorlu, s-mi minduescu şi ţ-adùc ğueapea.

A luĭ l'-erà să si ntreabă cu Mîcă-Multă, ţe mîcà, mîcà dipriună şi vîrăoară nu-s săturà. Il' ḑîţe:

— Avḑî ţe caftă de la noĭ muma feàtăl'eĭ? Poţĭ să-l' faţĭ čor di l'epre? Viṽinţĭ čireapurĭ di pîne-l' ḑîc aoà, nu şică.

— Maş víviņţĭ, greaşte Mîcă-Multă; că ţe nu patru-ḑăţĭ? Lo-aduse dicara la muma li feată. Cara li băgă năinte, tac-tuc! tac-tuc! li dipină tute t-ună oară şi nu-s săturâ.

— No-avèţĭ ş-altă pîne? ntribă el carĭ li feaţe g'ine.

Viḑù mă-sa Muşàtil'eĭ-a-Locluĭ că nu u scoate nàparte coaestă, s-minduì la altă. Tr-aţeà ḑîse:

— E, ğine, aestă u feaţit; tora ea ţe-ĭ luguria: De aoà ca un mes cale easte nă fîntînă cu apa de-amàlamă. Θiriŭlu a mel duţe-víne t-ună ḑuă. Cara s-afli un om ţe z-ducă-z-víină isea cu nîs, ţ-u daŭ feata, cara nu, sînătate bună.

— Lucru ţe s-faţe, greaşte fičorlu.

— Na-l Alumtă-Căl'urĭ, ţe fuḑeà ca vimtul ş-cam-agoña. Nk'isiră dol'i cu Θiriŭlu şi pînă s-ţă freţĭ ocl'il', pînă s-ascùk', Alumtă-Căl'urĭ duse la fîntînă. Va l'-u ḑîţĭ, nu feaţe nă oară cu oara. Umplù vaslu cu apa de-amàlamă, feaţe doauă drăşcl'èĭ şi ağumse pînă tu mesea di cale. Aclò, ţe minduì nîs? Aĭ si-l' trag un somn, fărtìc, că pînă z-víină Θiriŭlu al văsil'è, am k'irò. Ş-apoea s-me-antriţeare ninga, tut lo-ağungu ş-lo-alas. S-culcă dicara şi lo-acăţă somnul şi durnîì.

Aşteaptă fičorlu-de-avinătòr să-l' víină Alumtă-Căl'urĭ, nu lo-are. Acaţă fičorlu s-intră tu minduire greauă, că ţe păţĭ' aestu om? Iu k'are, de-amînă ahîntu, că nîs lu ştea, cum că tu nă oară cu oara puteà z-ducă şi z-víină? S-toarnă cîtră Avde-Tute, ţe-avḑà cum zburà morţîl' şi durńiţl'i şi-l' ḑîţe:

— Bagă ureacl'a tu loc, vidèm ţe faţe Alumtă-Căl'urĭ.

Avde-Tute ţe-avḑà cum zburăscu morţîl' şi durńţl'i, s-tease m-pade, čulì ureacl'a ş-avḑî' cum hărbuleà Alumtă-Căl'urĭ.

— Doamne, Doamne, doarme, aestu l'-coaţe somnu di greŭlu.

S-toarnă h'ilŭ-muşàt-de-avinătòr cîtră Soarbe-Arîŭ, ţe s-ağucà cu apa, di ngl'ità surg'îndaluĭ arîŭlu ş-apoea-l vumeà şi-l greaşte:

— E, fărtate, poţĭ să-l diştepţî?

— Stăĭ, tine, că-l fac ĭo să z-dişteaptă ca upărît.

Tu oară soarbse un arîu ntreg şi-l sărgl'î tut priste Alumtă-Căl'urĭ, di ţ-ul feaţe amòl'ŭ-pirpirună. Alumta-Căl'urĭ, cara lo-arăţî apa, s-astrapse mprostu ca upărît. Caftă vas, vaslu se-aveà virsată, că tricù Θiriŭlu alànt şi-l' lu virsă tut, cîndu z-duţeà s-umplă. Ţe ti faţĭ tora? Nîpòĭ la fîntînă. Cîndu a-

gunḑe aoà θiriŭlu cît aveà ağumtă şi erà avursìt: ńilă mare. Il' curà asudorli cap de-arîŭ. Nu k'are oară Alumtă-Căl'urĭ ma c-un čor pri un munte, co-alantu pre-alantu şi na-l la hoara Muşàtil eĭ-a-Locluĭ, cu vîră 4—5 orĭ ma naintea di θiriŭ, ţe nu se-aveà acumtinată ĭuvà. Ćor di l'epre l-feaţe.

Ş-co-aestă h'il'ŭ-muşàt-de-avinătòr, u scoase n-cap. Viḑù mă-sa Muşàtil'eĭ-a-Locluĭ, c-aoà nu-ĭ ğucăreale, ş-că aestu fičòr nu-ĭ om de-aradă. Prindeà tora, după ligătură, s-l'i da feata, ma l'-vineà greu, cum să si mpartă di ea şi s-u da tu loc ahîntu dipărtòs. Şi tut s-mindueà si sufseascâ ţivà, ţe s-nu poată s-u facă fičorlu ş-acşì s-l'-armînă feata. Nîpòĭ îl' tăcînì ţivà.

— H'il'ŭ muşàt-de-avinătòr, am un puĭl'ŭ ţe poate s-ń-aducă n-gură apă-vie, aθànată; veḑĭ de-află ş-tine. Al'umtrea nu veḑĭ feată ntr-ocl'i.

Fičorlu ntreabă Alumtă-Căl'urĭ, fur-că ştie di *apă-vie,* aθànată. Aestu hăbare no-aveà de-ahtare apă. Sta fičorlu şi-ş čucuteaşte caplu, carĭ să ntreabă.

— Ha! l'-tăcînì di nă oară, vulturlu poate, că şti, ca puĭl'ŭ ţe-azboàră prit tute lòcurle.

Aprinde fičorlu peana di vultur şi pînă s-ti scoli mprostu na-l vulturlu.

— Ţe mi vreĭ, Doamne?

Il' ḑiţe fičorlu, ţe cură, s-fure-că poate s-l'-aducă *apă-vie,* fără moarte.

Niţi aestu no-aveà hăbare de-ahtare apă.

— Nu ştiŭ, Doamne, şi no-am avḑîtă; nu-ĭ nă siptămînă di cîndu-ńĭ murì un puĭl'ŭ. Cara să şteam i cara s-aveàm avḑîtă, că easte pri loc ahtare apă, de-anantă parte vrea-l tornu şi poate-poate, că nu-ńĭ si duţeà scumpul.

— Caftă tora tră mine, ḑiţe fičorlu.

Se-aleàpidă vulturlu tu niòr şi-ş paşte ocl'il' divarliga. Di-parte-diparte, largu multu, anḑăreaşte un puĭl'ŭ cu un pučìc în gură. S-aurńaşte pri nîs, lo-acaţă cu čoclu şi-l' l'a pučiclu mplin cu *apă-vie,* aθànată, ş-o-a-duţe la fičòr.

Aţèl puĭl'ŭ erà a mùmăleĭ ali Muşate-a-Locluĭ. Cara să s-turnà acasă, u păţà fičorlu, c-armîneà căḑùt. G'ine ma vulturlu, to-acăţarea ţe-l' feaţe, l'-arupse nă peană şi pul'lu va s-turnă imnînda, vaĭ ḑiţĭ, dipu plicarea a h'il'luĭ-muşàt-de-

avinătòr. A màĭcăl'eĭ ali Muşate îl' vineà s-creapă. Ţe să scoată tora, că nu putù s-lo-acaţă tu ţivà fičorlu? L'-gri năpòĭ:

— Ma s-poţĭ s-faţĭ ningă un lucru, nu ḑîc altu ţivà: l'a-ŭ h'il'e-mea di la mine şi s-ţî bîneaḑă.

— Cu numa-l Dumniḑăŭ va-l fac. Ca ţe lucru easte?

— Am nă ambare cu grîn, gòngale, mel'ŭ, ordu şi di tute vîpturle. Caftu, tu nă ḑuă ş-tu nă noapte s-lo-alèḑĭ, ahorva grînlu, ahorva mel'lu, ordul ş-alante tute.

Fičorlu nu ḑîse: nu. Ease de-aclò, aprinde peana di furnigă şi ea-ŭ furniga n-faţă-l'.

— Ţe mi vreĭ, Doamne! Ağumse oara s-ţă discumpăr bunlu ţe-ńĭ feaţişĭ?

L'i spuse fičorlu ţe cură.

— Aestă nu-ĭ ţivà dip. No-are lucru cama lişòr tră noĭ c-aestu, greaşte furniga.

Ş-aduse furniga tute soàţile, tută furnigamea şi caḑe unà şi mpărţí lùcrulu, ş-pînă de-adoară vîpturle erà curate şi aleapte după siminţă.

— Ş-aestă u fečŭ, ḑîse fičorlu, tora ţe altă vaĭ ḑîţĭ? Să-ńĭ daĭ feata-ţĭ!

— G'ine, gri mul'area, du-te şi l'a-ŭ h'il'i-mea, ma ea ţe easte luguria: La mine suntu 40 di feate. Tute-s muşate şi tute ş-o-adùc unà co-alantă. Muşata-Locluĭ cu nîse easte. S-putearíĭ s-u cunoşti, a ta s-h'ibă.

Fičorlu arîdeà pri sum mustăţĭ di murafeţle ali mul'are. Ease ş-aprinde peana di vaspe şi vininda, îl' ḑîţe ş-aiştèĭ tră ţe u va.

— U ştiŭ ĭo, carĭ easte Muşata-Locluĭ, ma s-no-aĭ dip gaile. Să ştiĭ, că ma va s-intri tu udălu aţilòr 40 di feate, ĭo va u nţap la ureacl'a ndreapta pri Muşata-Locluĭ. Tine s-ţă disfàţĭ ocl'il' g'ine şi z-veḑĭ, carĭ va-ş aducă mîna la ureacl'e aţea-ĭ Muşata-Locluĭ. L'a-ţ-u di mînă şi du-ţ-u acasă-ţĭ.

Fičorlu li băgă tu măduă tute şi duse tu udălu cu 40-li di feate. Mutreaşte fičorlu tute feàtile, carĭ di carĭ cama muşată. Iu z-duk'ască, carĭ easte Muşata-Locluĭ? Tute erà ca luna ş-ca steàlile, că d-ìu da soarle ş-pîn to-ascăpitata luĭ ahtărĭ feate nu se-aflà. Şamiş-patruḑăţle erà luţeafirĭ vĭĭ.

S-ta fičorlu ş-li mutreaşte şi cît-cît s-k'ară di minte. Veade

el, că nă featâ si tut zgrîmà la ureacl'e. Aduk'î, că ea-ĭ Muşata-Locluĭ. Ş-o-acaţă di mînă şi u l'a.

Mă-sa feàtăl'eĭ nu cam-aveà ţe z-greascâ. Acşì l'-erà scriata ali Muşate-a-Locluĭ, să s-mărità tu loc dipărtòs. Tr-aţeà ş-mă-sa u băşè tu doaule făţĭ feata, băşè ş-fičorlu tu frîmte ş-lă dîse cu graiu dulţe ş-cu plîngul la ocl'i:

— Aĭ, duţèţĭ-vă oară bună, să-ńĭ bînàţĭ şi z-v-avdu totna g'inea.

Muşata-Locluĭ, tu fugă, s-toarnă şi-l' caftă a mă-saĭ 0iriŭlu ş-apa-vie, fără moarte. Mă-sa, cu tut că ţîneà la lùcrile aeste ahărzite, s-nu-l' frîngă ìnima featăl'eĭ, l'i li deade.

Ağùmsìră cu numa-l Dumniḑă n-hoară la h'il'ŭ-muşàt-de-avinătòr. Fičorlu, carĭ viḑù cît multu-l va Muşata-Locluĭ, ş-u ţînù tră nîs şi nu vru s-l'-o-aducă a văsil'eluĭ. L'-aprease limba perĭ pînă s-u l'a ş-tora s-l'-u da a văsil'eluĭ čireaşe n-gură? Niţi mindueà la estă.

Avde văsil'elu, că h'il'lu-muşàt-de-avinătòr ş-u ncrună Muşata-Locluĭ şi foc s-aprinde. Pitreaţe nîscînţî oamińĭ di la pălate s-lu vătămă. Aţèl' oamińĭ ţ-ul acaţă şi ţî-l fac filĭĭ-filĭĭ. Muşata-Locluĭ, avḑî'ndaluĭ nişanea ţe s-feaţe, că-l vătămară bărbatlu, l'a *apă-vie*, lu pruscuk'aşte şi lu anviaḑă tu minută Apoea-l' ḑîţe:

— Ţe staĭ şi-l' mutreşti aeşti oamińĭ? Tine 0irìŭ, ţe aştepţî ḑîcă di doauă orĭ?

Sărgl'aşte h'il'lu-muşàt-de-avinătòr pri di nă parte, 0iriŭlu, pri de-anantă, ş-carĭ lă u intră, tal'e ş-mîcă 0iriŭlu, tal'e ş-mîcă, îl' mîcă tuţĭ cu tute strańe ş-cu tute àrmate. Apoea 0iriŭlu, trapse la pălate. Ş-aclò tut acşiţe: tal'e ş-mîcă, tal'e ş-mîcă, îl' mîcă tuţĭ cu tut văsil'è.

Armase văsilia fără domnu. Atumţea fičorlu, ca ţeŭ cama ğònile, s-alnă pri scamnu şi s-feaţe nîs amiră ş-Muşata-Locluĭ amiroańe şi bînară nă bană di domńi.

Ş-eràm ş-ĭo aclò şi aţeàm(aduţeàm) a cuĭ brîn, a cuĭ fustanelă, a cuĭ ţărùh' noauă di tal'atină. Ma cum triţeàm pri la arî'ŭ sărgl'iră cînl'i şi gap-gup, gap-gup, lă si părù că ţăruh'le sun h'icate, brînlu maţă, fustanel'a plăstură şi traḑe un de-aoà, traḑe anantu de-aclò, ńi le arùpsiră şi li mîcară.

(Spus de Papa Costa din Samarina, Epir.)

## 138. Vanĭ Tastrul'a.

Erà nă oară un om, cu numa Van Tastrul'a. Aestu Van feaţe treĭ ańĭ tu xeane. Aclò, lucră cît lucră criştinlu, ma prucuk'ie mare no-adră. Tut amintàticlu al Van Tastrul'a, cîndu fu să s-toarnă tu loclu a luĭ, fu treĭ cărîntăńĭ.

Treĭ, treĭ, mintuì Van. Acşì-ńĭ fu scriata.

Ş-băgă treĭ cărvel'i di pîne tu tastru ş-l-alăsă sînătate a soţlor. O-adună cîtră n-hoară-l'.

Van Tastrul'a, ţe că nu s-turnà amintàt, că nu ş-u mìcà ìnima. Ş-erà năθeamă haĭ-huĭŭ. Imnà ş-cîntà calea, di văzeà pădurle şi s-băteà munţîl' dit θimeal'e.

Imnî'ndaluĭ ş-cîntî'ndaluĭ, deade tu nă pădure greauă. N-cale l'-ease un orbu (un pitàčŭ). L'-acaţă calea, cu mîna teasă ş-apîrńaşte s-ţeară :

— Dă-ńĭ ş-a ńia un pară, Dum-l'artă-ţĭ părinţîl' ?

Van ca Van, ma ìnima l'-erà bună. Scoate şi-l' da nă cărîntană ş-unà cărveal'e. Apoea ş-mutrì calea, cum şi ştea. Ma nclo năpòĭ altu orbu, cu alte strańe, l'-ţîne calea, cu mîna teasă.

— Dă-ńĭ ş-a ńia, ţe te-alasă ìnima, Dum-l'artă-ţĭ părinţîl' !

Van, suflit bun, ńilăòs pîn tu mădua di os, ţe mintueaşte ?

— Poate măratlu no-are măcată cari-şte di cîndu ?

Scoate, l'-da nă cărîntană ş-aiştùĭ ş-unà cărveal'e. Aestu orbu s-h'ibă Hristolu !

Hristolu ştea că Vanĭ Tastrul'a-ĭ om a càlil'eĭ, ma vrea z-veadă, să s-umplă s-eastă-că buneaţa luĭ are màrdine. Vidù, că Vanĭ no-are màrdine tu bunăteaţă. Tora ţe să-l' facă ? Aĭ să-l' caftă ninga unà oară.

L'-ease năpòĭ în cale, tu pădurea ntunicoasă, c-aùş vecl'u, cu perl'i pîn de-anùmire, tut cu mîna teasă.

Vanĭ, cu tut că-l' gurliḑà màţăle di foame, nu s-mindueaşte multu : scoate şi-l' da cărîntana ş-pînea ţe-l' avea armasă :

— Na, ḑîţe, ĭo a ţîa şi Dumniḑăŭ a ńia !

Hristolu nu putù să s-ţînă şi-l' ḑîţe :

— Să-ńĭ bînèḑĭ, Van, tine h'iĭ criştìn bun şi Dumniḑăŭ va ti veadă. Nveaţă, că ĭo h'iŭ Hristolu, ţe-l ağutàşĭ cu tut ţe avùşĭ. Caftă-ńĭ ţe vreĭ, s-ţă daŭ cu doàule mîńĭ.

Al Vánĭ l'i si lo videala. Ş-fricà ocl'il' di čudie ; vis easte, alih'a easte, nu şi ştea. Sta şi s-freacă în cap şi ţe s-caftă nu-l' tăcîneà. Cum ş-aveà Tàstrulu de-anùmirea, greaşte :

— Doamne, Doamne ! s-easte-că de-alih'a tine h'iĭ Hristolu, bagă mînă pre-aestu tastru şi vluiseà-l' şi ḑî : iţe s-caftu, s-intră nauntru ş-adoara s-nu easă pînă s-nu ḑîc ĭo tră işire.

Al Hristò ţe mare lucru erà. Băgă mîna şi-l' feaţe k'efea al Vánĭ Tastrul'a.

Ahî't Vánĭ Tastrul'a şi imnînda, imnînda, ăgumse tu nă vuloagă. Aclò tu vuloagă ş-erà un nuc. S-tease Vánĭ sum nuc ,si-l' tragă un somnu. G'ine-ma te-alasă draţl'i z-dorńi ?

Cît-cît agîrşì laĭlu Vánĭ şi na ţ-ul draclu dipri nuc : loa nuţĭ şi lo-aguḑeà cu nîse. Veḑĭ, că nuţl'i-s aumbròşĭ !

Mutreaşte Vánĭ cîtră nsus nă oară, ţivà; mutreaşte doauă orĭ, nîpòĭ ţivà. Tu treĭle orĭ anḑîreaşte un si-l' creapă-numa greaşte Vánĭ :

— Carĭ h'iĭ tine, ţe nu-ńĭ daĭ arihate ?

— Io carĭ h'iŭ ? Ţe ţ-u ntribarea? ḑîţe Şutlu de-aclò !

— Ţe ńĭ-u ntribarea? Na ţe ńĭ-u ntribarea: Tu tastru, cîne, greaşte Vánĭ Tastrul'a, şi ea-l şutlu tu tastru, cu coarne cu tut.

Ţî lo-acaţă apoea Vánĭ şi dă-l', dă-l', ḑîţeàĭ, că k'iseaḑă al'ŭ tu hăvane ş-altă nu. Il frîmse di şcop; îl tălăì!

Măratlu di drac zg'ileà, di ti cutrimburàĭ şi s-pălăcărseà s-lu l'artă, că nu vaĭ facă altă-oară.

E ! al Vánĭ năpòĭ îl si feaţe ńilă. Lu scoase dit tastru. Ţe s-ţă veadă ocl'il' ? canda nu erà drac, ma vîră ţiripùl'ŭ zmulsu : cu oàsile mol'ĭ ca pî'ntica, cu coàrnile ca cumbuloea, zmuticàt ca laĭlu a li lae !

Ună scuteare şi niviḑùt ş-feaţe. Fuḑì aniòrihta şi duse la *Eusforlu*, sătînălu aţèl ma marle şi acăţă să-şĭ plîngă mira ţea laea : ţe păţĭ' di Ván Tastrul'a.

Eusforlu se-aprease. Cum poate s-h'ibă aestă, ca un Vánhaĭvàn să se-acaţă cu un drac şi s-l'-u poată? Arşine mare. Fuga după Vánĭ.

Nk'iseaşte Eusforlu cu nă ask'ere dipu nîs. Şuţĭ, curnùţĭ, si-l' creapă-numa, lăĭ ca corbul, cu dinţîl' ca săk', carĭ cu sulă, carĭ cu furculiţă, carĭ cu pènure, cu ţe puteà, s-lu tigînseascâ pri măratlu di Vánĭ di ́viŭ, ca Hristolu ş-cama laĭŭ.

Vanĭ Tastrul'a videà cum vin, ma necă peana di ocl'u nu-l si băteà. Nu-l' se-aspăreà ocl'ul a luĭ, pîn-aveà tàstrulu. Loamvîrligară aclò s-lă h'ibă ş-arsăreà pri unlu čor, carĭ cu furculiţa, carĭ cu sula, că vrea-l frigă, că vrea-l mîcăĭ!

Vanĭ niţiţi ună, niţi doauă:

— Tu tastru, cînĭ!

Şi, nu ţî-l', un di un, acăţară să si nh'igă tu tastru.

Aoà z-veḑí apoea şcop, fărtîc, nu ğucăreale! Ţî l'-adră Vańĭ al'ŭ k'isàt, că-l dureà mîna di dare.

Cara-ş săturà mîńle Vanĭ di băteare, ş-cara nu puteà s-l-avdă ngrîńa ş-ńila, l'i scoate, lă traḑe ninga cîte un şcop şi lă ḑîţe:

— Cara vreţí, cupăsìţĭ năpòĭ!

Fuḑeà măraţl'i, cum ascăpà dit mîna al Vanĭ Tastrul'a, di mîcà loclu. S-frînḑeà di fugă, ş-altă nu!

Acşì Vanĭ bînă tu lume cîtu-l' vru ìnima, pînă l'i s-aurì' di bană tu lumea estă.

— Va mi duc, ḑîse el, s-mi priimnu tu paradis, vidèm, cum e-acl'ò.?

Di tine di mine, ağumse la poarta di paradis. G'ine ma aţeà ş-erà poartă, nu erà şicá. Tută h'er, apoea mare cît ţ-acaţă ocl'ul, şi ncl'isă de-ag'inealuĭ.

Ţe ti faţĭ Vanĭ, ţe ti faţĭ Tastrul'a tora?

Asună Vanĭ la poartă:

Ntreabă Sîm-K'etrul di didinde:

— Carĭ e-aclo?

— Vanĭ Tastrul'a.

— Ţe vreĭ, di ma tut asùńĭ?

— Voĭ s-mi priimnu tu paradis.

— Nu ti ntreb, adràşĭ vîră buneaţă tu lume, tra s-intri tu paradis?

Tastrul'a, ţe hăbare nu ş-aveà de-aeste, sta şi-l' ḑîţe:

— De aeste nu ştiŭ, ma: dişcl'ìḑĭ i nu dişcl'ìḑĭ?

Sîm-Ketrul necă-l' si băteà ureacl'a. Iu avḑà nîs fuvirsìrĭ!?

G'ine ma şi Tastrul'a nu ştea multe şi di nă cale:

— Aĭ tu tastru, macă-ĭ acşiţe!

Şi na ţî-l Sîm-K'etrul, cu tut auşatic tu tastru.

Dumniḑăŭ necă hăbare no-aveà di tute-aeste.

Carĭ armase paràdislu fără avigl'itòr acăţară s-intră na-

untru tuţĭ ţili-pàeańl'i, tuţĭ furl'i ş-tuţĭ lăĭl'i şi slag'l'i oamińĭ. Aeşti să nh'iḑeà cu scărĭ, prit pălăθìrĭ, prit guve, că vîră noaveà s-lă ţînă calea. Ağumse paràdislu: mandră mplin di luk', cupie fără cîńĭ!

S-priimnà aeşţî ca la nîşĭ acasă tu paradis.

Ease nă ḑuă Dumnìḑăŭ tu gărdină-l' z-veadă ţe cură, ţe să-l' veadă ocl'il'i? Mutre şubeĭlătiţe cîte s-cafţî. Acl'amă Dumniḑăŭ:

— Sîm-K'etru, Sîm-K'etru, ĭu h'iĭ?

— Tu tàstrulu al Vanĭ Tastrul'a, greaşte aestu.

Vine Dumniḑă la poartă şi ntreabă:

— Ţe-l ţińĭ acloţe tine? ş-carĭ ţ-u deade aestă puteare?

Aspuse Vanĭ ţe ştea: Hristolu ńĭ-u deade!

Il' grescu aclò ş-al Hristò. Aestu băgă s-arîdă di muşuteaţa-l Vanĭ Tastrul'a.

— Cum acşiţe, tine Vanĭ?

— Am carĭ nu vrea s-ńi dişcl'idă, ţe vreaĭ adàr?

— S-ţă dişcl'idă? Am feaţişĭ tine ţivà buneaţă tu lume? Aoà maşĭ carĭ faţe lucre bune tu lume, maşĭ aţèl intră. Deaţeà du-te, h'il'ŭ, nîpòĭ şi bagă s-aspùńĭ la lume, s-facă bunèţĭ, s-ascultă graĭlu al Dumniḑăŭ, s-easte-că vor s-o află poarta di paradis dişcl'isă.

Ţe z-ḑîcă Vanĭ Tastrul'a? viḑù că si ngruşè luguria:

— Vă mi duc, Doamne, gri nîs, ma cu tut tastru.

— E! L'a-l şi tastrul, îl' ḑi'siră di la Dumniḑălu.

— Nu-l' lo-alasă, Doamne, gri Sîm-K'etrul, că cari-şte, carĭ vaĭ bagă năpòĭ.

L'-erà al Sîm-K'etru s-nu l'-o-adară eara muşuteaţa k'ir Vanĭ Tastrul'a?

Ş-acşiţe s-turnă Vanĭ năpòĭ şi feaţe cum cum lu nviţă Hristolu pînă auşì, auşì di nu cama puteà. Săturàt di bană, ncl'ise ocl'il', şi sculă mînle cîtră aţèl de-analtu şi ḑîse:

— L'a-me, Doamne, nsus!

Di-ună-oară z-virsă m-pade şi un purumbu albu ca neaoa azbură dit trup-l'i şi s-alină nsusu-nsus ş-ascăpită după niòrĭ şi nu z-viḑù adoara să s-toarnă. Aestu purumbu albu erà sùflitlu al Vanĭ Tastrul'a.

(Spus de Stama, Mălăcaşĭ, Tesalia.)

## Amirălu cu urècl'ile di capră.

Ţe viḑùt şi ţe avḑî't?

Erà nă oară ş-unà zămane un amiră.

Aestu amiră, cum ş-erà amiraţl'i tu eta ţea, nu si spuneà la vîră. G'ine ma nîs aveà ş-uă hală s-nu se-aspună, că nu erà om ca tută lumea.

Ţe erà hala luĭ?

Urècl'ile aiştùĭ amiră erà urecl'i di capră. Tră nişane ş-semnu mare, ma lùcurlu acşì erà, urècl'ile de-alih'a, că erà di capră.

Carĭ aveà urecl'i di capră, amirălu li ţîneà ascumte tute ḑî'lile, amvîrtite cu pînḑă di sirmă, ţe ş-o-arucà acşiea pri dipu cap.

G'ine ma, nă oară tu siptămînă prindeà z-vînă barberlu s-lo-aradă şi s-lu ndreagă. Barberlu nu erà trop s-nu-l' veadă urècl'ile di capră, unà ţe le-arădeà.

Pîn aoaţe tute bune. Un lucru maş nu vrea amirălu să se-află: vîră om, vîră suflit nu ştea, că nîs are urecl'i di capră. Tra s-nu ţivà barberlu di spune ş-la altă lume, na-foară, amirălu şideà ş-lu ntribà pri barbèr:

— E, tora tine s-cl'amă me-arasişĭ, mi ndreapsişĭ di bun cama bun.

— Acşì, Doamne, ḑîţeà barberlu.

— Muşàt! Tora spune al lala, ţe viḑùşĭ, macă-l xursìşĭ? Aĭ spune amirăluĭ!

— Em, de! ţe z-ved Doamne? grea barberlu.

Ş-apoea s-àplicà şi-l' şuptură la urecl'e amirăluĭ, cum că viḑù urecl'i, di capră. Cu zborlu aestu bărberlu ş-mîcà caplu. Ş-ea cum. Amirălu, cum ḑîsim, nu vrea să nveaţă, nu vrea să ştibă vîrnu, că nîs are urecl'i di capră. Tr-aestă ţîneà un ğil'àt ascumtu tu udă ş-ună măratlu di barbèr ḑîţeà că amirălu are urecl'i di capră, făţeà un semnu şi intrà ğil'altu. Aestu l-duţeà barberlu tu ţilàr şi aclò ş-alăsà oàsile.

Tuţĭ barberl'i dit hoara ţea nu l'-acăţà somnul, cîndu s-apruk'à Dumî'nică, că lă erà frică, s-nu l'-acl'amă amirălu la pălate, s-lu xursească. Ştea măraţl'i că nu-l' aşteaptă buna aclò! Di cîţi intrară tu pălate, adoara nu işiră.

Bînà tu hoara ţea ş-un om aùş, barbèr vecl'u cu un jar di fumeal'e. Pîn atumţea ḑîse Dumniḑă şi lo-ascăpă, tră ńila fumeàl'il'eĭ, di duca la amirălu. Cum o-aduse oara, că Dumî'nica ţe vineà, s-l'i cadă a luĭ şcurtiţa, tra-s xursească amirălu. Loclu nu lo-acăţà măratlu di frică. Nu l'-erà a luĭ ahî't tră bana luĭ, c-aùş erà, ma s-mindueà la fumeal'e, tuţĭ ńiţĭ şi nicriscùţĭ.

Tră căsmetea luĭ, aveà un călfă multu piră.

Aestu, cara-l viḑù cîrtitu, nčimiràt, lu ntreabă:

— Nu-ńĭ aspùńĭ, màsture, ţe h'iĭ ahîtu nvirinàt, canda-ţi fuḑiră căpărle dit căpărleaḑă?

— Nu mi ntreabă, nipoate, că ma laea me-aşteaptă.

Fičorlu se-angricà multu auşluĭ, s-l'-aspună şi auşlu no-ascumse ţivà, ma ş-aspuse hala. Ul curmă ńila fičorlu. Apoea l'-ḑîţe a domnu-suĭ:

— Nu creapă, màsture, că va mi duc ĭo tu loclu a tău. Ş-cara s-mi tal'e şi s-me-aspargă, ĭo un cap h'iŭ, un suflit va z-ducă; fumeal'a no-am, s-plîngă dinăpòĭ.

Al aùş îl' părù g'ine. Il' deade urăčunea, s-lo-aĭbă Dumniḑă sum àripa luĭ, îl băşè tu doàule făţĭ şi-l pitricù la amirălu cu urècl'ile di capră.

Fičorlu vińe la amirălu, îl lă, îl tumse, lo-arase pri la faţă, la urecl'i, ul k'iptină, lo-adră, vaĭ ḑîţĭ, ca gambrò.

Cum şi ştea amirălu, lu ntreabă n-coadă:

— E, tora tine s-cl'amă: mi laşĭ, me-aspilàşĭ di muşàt cama muşàt me-adràşĭ. Spune tora, ţe viḑùşĭ? Aĭ, spune al lala!

— Nu viḑùĭ ţivà, ḑîţe fičorlu, dicîť faţa ta de amiră.

Apoea-l lo amirălu pali, lu ntribă de-aoà, lu ntribă de-aclò, îl şuţî' di tute părţîle, aduse zborlu di urecl'i, ţivà! Fičorlu nu cutiḑà z-ḑîcă, că viḑù urècl'ile di capră.

— E! ahtare fičòr tăcùt mi lipseaşte, ḑîse amirălu. Ved, că di tuţĭ barberl'i di pînă tora, tine singur aĭ minte. De-aestă ti fac barberlu a meŭ.

Ş-acşì amirălu nu-l cîrtì, nu lo-asparse, ma-l băgă tu pîne di barbèr ş-ul ţînù la pălate.

Tuţĭ barberl'i, nu va zbor, s-umplură di harauă, că fičorlu lă lo nă fricà mare dipri zvercă, că di tora şi nclo, va bîneaḑă ş-el' ca lumea, ma nu cu moartea n-sin.

Fičorlu aestu erà diştiptàt, cum ḑîsim, tăcùt multu, ma cu

tut-aestă, canda-l mîcà limba ; nu puteà s-aravdă. şi vrea s-aspună a vîrnùĭ, că amirălu are urecl'i di capră. Maş frica di moarte l-făţeà, s-tacă, s-nu cărleaḑă ĭuvà.

G'ine ma, cu cît s-mindueà ma multu, co-ahîntu cama multu aduk'à zorea li spuneare. De-aestă, nă ḑuă, ease pri čučula unùĭ munte şi cara mutreaşte divarliga şi veade, că nu-ĭ čipit di om, sapă nă groapă, se-apleacă pri groapă şi greaşte agalea, ţe necă şil'a di ningă tine s-no-avdă :

— Amirălu are urecl'i di capră.

Apoea traḑe ţara pri supră cu vie ş-umple groapa şi acşì-l' părù, că-l' l'a sùflitlu arihate.

Tricură apoea vîră ndoauă ḑîle de-atumţea. Tu groapa ţea criscù un àrbure. Arburle deade frînḑă şi de caŏe frînḑă, bătută di vimtu, avḑàĭ cum greaşte :

— Fiŭ, fiŭ ! amirălu are urecl'i di capră !

Tră ndoauă ḑîle s-umplù loclu di hăbarea estă şi atumţea nviţară oàmińl'i, că tră-ţe l'i şcurticà amirălu pri măraţl'i dì barbèrĭ.

(Spus de unchiul meu Ghiţi Teja Papahagi, Avela, Epir.)

# GLOSAR.

În glosarul de faţă sunt cuprinse toate cuvintele din text. Am făcut aceasta pentru cuvântul, că textele nu sunt însoţite de nici o traducere, şi fără glosarul de faţă lucrarea întreagă n'ar fi fost utilizată cu folos de cercetătorii graiului şi folklorului aromânesc.

Acelaş cuvânt se reproduce numai în expresiunile în cari sensul este diferit. Traducerile din glosar urmează sensul ce reiese din cursul textului citat.

Am căutat în deosebi, ca graiul metaforic, expresiunile particulare graiului aromân să fie reproduse şi traduse liber, şi, când s'a putut, cu expresiunea analoagă din limba română literară, ca unele ce sunt mai anevoie de înţeles şi ca unele ce prezintă un deosebit interes pentru caracterizarea acestui graiu.

În acest mod socotesc că se uşurează munca cercetătorilor graiului şi folklorului aromân.

Cuvintele din basmele publicate cu ortografia aplicată dialectului aromân de d-l Weigand, în «Die Aromunen» II, au fost culese pentru glosar cu ortografia fonetică adoptată de noi.

Cuvintele neaccentuate cu accentul grav ˋ, se întonează pe penultima.

Primele cifre mari arată pagina ; cifrele mici următoare arată rândul paginei.

Verbele se dau la pers. I a indic. prezinte şi sunt traduse cu timpul respectiv. Când am crezut necesar, am arătat şi unele forme ale verbului.

Observ, că infinitivele conj. II, III, şi IV sunt în două feluri : *tăţeàre* şi *tàţire*, *aduţeàre* şi *adùţire*, *fuḑìre*, *fuḑeàre* şi *fugàre*. Conjugările sunt arătate prin I, II, III, IV, ţinându-

se seamă, pentru deosebirea lor, nu de infinitiv, care are mai mult funcţiunea de subsantiv, ci de perfectul simplu.

În înjghebarea glosarului s'a avut în vedere, în general, gruparea materialului în aşa mod ca să poată servì la alcătuirea unei gramatici aromâne.

Ordinea alfabetului este cea următoare:

a, ă, b, c [ca, că, cî, co, cu], č [ča = cĭa, cea; če = ce; či = ci; čo = cĭo;ču = cĭu], d (ð), ḑ (= dz), e [dift. *ea* = ĭa, e̯a] f, g [ga, gă, gî, go, gu], g′ [= gh], ğ [ğa = gĭa sau ge̯a; ğe = ge; ğ**i** = gi; ğo = gĭo; ğu = gĭu], h [ha, hă, hî, ho, hu], h′ [h′a = hĭa; h′e = he; h′i = hi; h′o = hĭo; h′u = hĭu], i (ĭ), î, j, l, l′, m, n, ń, o, p, r, s, ş, t (θ), ţ, u (ŭ), v, v́, x, z.

Între alfabetul acesta, pur fonetic, şi cele întrebuinţate în lucrările mele «*Din Literatura Poporană a Aromânilor*» vol. I, (1) şi «*Megleno-Românii*,» partea I şi II (2), după cum se poate vedeà, nu există mari deosebiri, ca formă ; ca fond nu există nici una.

(1) Bucureşti 1900, pag. 1059.
(2) Partea I, Bucureşti 1902, pag. 9.

## A

**A** = 1° Prepoziție: *a priimnare*=la plimbare $78_{36}$ etc. 2° Interj. de mirare $25_8$, $80_{10}$ etc. 3° apelativ: *a vre om* = măĭ omule $32_{25}$; 4° Prep. cu Dat. și gen. (pretutindenĭ) = *cîtră a mare* = spre mare $441_{36}$; *aŭrdeașle a om* = miroase a om 477, 478, $440_{25}$; 5° Înaintea posesivelor: *a ńeŭ, a tăŭ, a nostru*, etc.

**Abèl** sn.=pietriceà care servește la jocul în cinci pietre $138_{10}$, $339_{36}$.

**Abùșala** (de-) = de-abușile $69_{23}$, $114_{29}$, $222_{\cdot}$; *t-abùșala* $33_{29}$, $108_{26}$, $109_{29}$, $309_{35}$.

**Ac** sn.=ac $102_{14}$, $334_{29}$; *straŭi noaŭă dit ac* = haine noi nouțe $115_{24}$.

**Aca** adv. = ba! nu! $447_{30}$.

**Acasă** loc. adv. = acasă 1, 5, 6, 53, 56, 69 etc.

**Acàț** vb.=1° prind; *se-acăță di un sk'in*=se prinse de un spin $53_{16}$, 2, 4, 11, 84, 23; *că l'-acăță g'ine minčuna* = căci îi prinse bine minciuna $185_{12}$; *se-avù acățată* = se prinsese, începuse $170_{26}$, $2_{24, 26}$; 2° apuc: *acățară* = apucară $40_{15}$; *ți-aflàși cu carì ste-acàțĭ* = aflași cu cine să te apuci $40_{15}$; *acățară gùvile* = (apucară găurele): aŭ fugit, care în cotro a putut $29_9$, $2_{29}$, $12_{16}$, $32_{32}$; *Nu lo-acăță somnul* = Nuși găsià astâmpăr $72_{30}$, $88_{14}$; *ș-cîtră ĭu s-acață?* = și în cotro să apuce? $57_9$, $27_{16}$, $87_8$; 3° *se-acățară* = se prinseră, făcură prinsoare $96_9$; 4° *s-acàțĭ prota* = să începi întâi $101_{24}$; *acăță s-murdească* = începù să se însereze $2_{19}$, $4_{31}$; 5° *ș-acăță s-da coada* = începù să dea din coadă, să se gudure $2_1$; 6° *acăță eapa cu nîs (cu calu)*=a conceput iapa cu calul, ca să fete $210_{14}$; 7° *Ta s-me-acață mine* = Ca să mă violeze pe mine $56_{30}$; 8° *mul'ari, țe l'-acăță mîna di tute* = femee, care se pricepeà la toate (trebile casei) $162_6$; 9° *l'-acață mîna* = se pricepe la lucru $294_{16}$; 10° *ahîntu multu l'-acăță mîna* = așà de mult se pricepeà la furt $308_8$; 11° *s-acăță̆m pînea* = să începem a frământà pânea (când se pune aloat) $108_6$; 12° *lo-acăță àrmatli* = îl prindeau, îi stau bine armele $136_{24}$; *acșì te-acață* = așà îți stă bine, așà te prinde $136_{26}$; 13° *Cît l'-acăță ocl'ul* = cât prindeà cu ochiul, cât vedeà cu ochiul $274_{26}$; 14° *Și nu-l' părù ca s-li aĭbă acățată zulapea* = și nu-i părù să le fi junghiat feara $17_{17}$; 15° *si-l' se-acață* = prinde-i s'ar în gât, inecà-s'ar (mâncând) $3_{27}$.

**Acăk'isescu** [de asemenea: *ak'icăsescu*] vb. IV = înțăleg, pricep $164_6$, 209, 210; *ca s-ti acăk'isesci* = ca să înțălegi $76_{33}$; *acăk'isì*=pricepù $58_{32}$; *că acăk'isirà* =

că pricepură $331_{18}$; *Aflàşĭ ... s-acăk'isească* = Ţi-ai găsit... să înţăleagă $29_{26}$; *se-acăk'isì agoña* = se înţălese curând $11_{9}$.

**Acămàt** adj. = trândav $225_{29}$, $366_{7}$; ~ ă = trândavă $124_{32}$.

**Acăţare** sf. = prindere, apucare, prinsoare.

**Acăţătură** sf. — 1° prinsoare $96_{9}$, $104_{1}$, $346_{24}$; 2° motiv, pretext: *s-l'-află nă acăţătură* = să-i afle un pretext $139_{37}$, $4_{1}$, $140_{6}$, $296_{2}$.

**Acizinsescu** = [sau: *acăzînsescu*] vb. IV = câştig; *tra s-acìzînseascĕ* = că să câştige $1_{2}$.

**Aclò** adv., *(acò* Fărş) = acolo (pretutindeni); *clo* $79_{19}$; *nu-l' si duţeà mintea pîn-aclò* = nu-i se ducea gândul aşà departe $54_{24}$; *aoà l'-are, aclò l'-are* = aci-i aţine, acolo îi aţine $80_{35}$; *l'-da de-aoà, l'-da de-aclò* = îi dă de acì, îi dă de acolo (prin chip şi fel) $43_{21}$; *aclò si-l' h'ibă* (= acolo fire-i-ar) = dracul, deavolul $42_{32}$; *acò* 243, 244, 245, 476—484; *acloea* = acolea 486.

**Acloţe** adv. = acolo, acolea $19_{15}$, $53_{5}$, 222; *G'ine ma feata de-amirà şi-erà acloţe* = Bine dar fata de împărat erà acolo (= prezinte, ca să-i dea ajutor).

**Acl'èm** vb. I = 1° chiem $95_{3}$, $10_{27}$, $11_{9}$; 2° învit $76_{22}$; *acl'amă* = învită $45_{18}$; *lu acl'imară* = îl invitară $45_{22}$, *carĭ no-acl'imară?* = pe cine nu invitară? $34_{15}$, 104. Vezi: *cl'em.*

**Acl'ìmàt** adj. = chemat, invitat; *Acl'imaţl'i* = cei invitaţi $96_{37}$; *acl'imàt, ne-acl'imàt* = invitat, neinvitat (= fără să-i pese dacă-i invitat sau nu) $51_{12}$.

**Acò** = acolo, vezi: *aclò.*

**Acoală** sf. = hârtie de scris $198_{8}$; pl. *acòl'* 165, şi *acoale.*

**Acoapir** vb. IV = acoper; *se-acupireà* = se acoperià 352; *acupirìt cu sàvanlu* = acoperit cu giulgiul $36_{2}$; *acupirì* = acoperì 275 etc.

**Acru** adj. = acru.

**Acşè,** vezi: *acşì.*

**Acşì** adv. = aşà (pretutindeni); *nveaţă, c-acşì ş-acşì easte lùcurlu* = află că aşà şi aşà stă chestia $13_{30}$; *acşè* 243, 244. *Ş-acşì ş-acşì* = şi aşà, în orice caz $63_{9}$; *acşiea* = aşà, aşilea $55_{10}$; *acşia* 156, $467_{14}$; vezi: *aşì.*

**Acşiţe** adv. = aşà, astfel 2, 60, 67; *acşiţi* 54 etc.

**Acşu** adj. = demn $453_{33}$.

**Acumpăr şi acumpru** şi *[cumpăr, cumpru]* vb. I = cumpăr 62, 148, $233_{24, 28}$; *easefeata şi acùmpără* = iese fata şi cumpără $45_{15}$; *V-acumpărài* = V-am cumpărat $14_{10}$; *acumpărară* 7; *aĭ s-lu cùmpără* = hai să-l cumpere $164_{14, 15}$; *l-o-acumpără cîţĭ paràţĭ faţe* = îl pricepù câte parale face 232. Vezi: *cumpăr.*

**Acumtin** vb. I = conteneşc, adăpostesc; *se-acùmtină* = conteneşte, se opreşte $143_{35}$; *se-acumtină* = se oprì, contenì $217_{28}$; *măvistra l'-acl'imă să se-acùmtină* = Vrăjitoare îi invită să se adăpostească $52_{8}$; *nu se-acùmlină* = nu se îndestulează $493_{3}$.

**Acumtin** sm.=preget; *plîmtă fără acumtin*=plînsă fără preget, fără contenire $467_{22}$.

**Adàm** = Adam; *nu u veadi Adamlu de-aestă oară* = n'are parte de astădată; să se spele pe buze de astădată $84_{32}$.

**Adancà** adv.=adânc, profund $414_{12}$.

**Adàp** vb. I=adap, dau apă la vite (cai, oi, etc.), 410; *udăpà calu* = adăpà calul $254_9$; *ş-adapă grădina* = îşi adapă, îşi stropeşte, îşi udă grădina $9_{18}$; 258.

**Adàr** vb. I=fac $7_{35}$, $44_{20}$, $51_{53}$; *adră*=făcù, dură $25_{17}$; $54_2$; *că-i lucru ţe s-adară*=căci e lucru, care se face $11_{35}$; *poate s-lo-adară aestu lucru* = poate să-l îndeplinească acest lucru $11_{29}$; *cum s-facă, cum s-adară*=cum să facă, cum să dreagă $1_{25}$; $10_{18}$; $32_{32}$, 39, $40_9$; *s-me-adàr* = să deviu $354_{39}$; *adàr nă carti*=scriu o scrisoare, compun o scrisoare $47_{16}$; *te adrăm* = te gătirăm, te îmbrăcarăm (în haine frumoase) $5_2$; *se adră tu hrisăh'* =se gătì numa (în haine) aurite $10_{29}$; *s-l'-adarăună turtă*=să le pregătească o turtă $23_{14}$, $29_4$; *va-l' adară Muta* = o să-i gătească Muta $73_{34}$; *ş-adră nă sărţină*=îşi pregătì o povară (de lemne, etc.) $46_{12}$; *ţe-adară grădina* = care cultivă, care îngrijeşte grădina $9_{17}$; *s-lo-adară*=să clădească (mânăstire) $58_{22}$; *adră caplu* = se ameţì, se îmbătă $90_5$; *cum lo-aveà adrată caplu* = de oarece se cam cherchelise $34_{23}$; *N-o-adră*=mi-a făcut-o cât de bună, mă păcălì $79_{30}$. Inf. *adrare (adărare)*.

**Adastu** vb. I=adast; *s-adastă* = să adeste, să aştepte (mult) $52_8$; *nu pot s-adastu cama multu* = nu pot să adăst mai mult $313_{11}$. Inf. *Adăstare*.

**Adavgu** vb. I=adaog; *adapse* =adaose $130_7$; *adapse am-i rălu* = adaose, urmă (cu vorba) împăratul $208_{15}$; *adapse Notlu*=adaose, vorbì mai departe vîntul dela Sud $170_{15}$. Inf. *adăvgare, adăvdeàre* şi *adàvdire*.

**Adăràt** adj.=făcut, îndeplinit $324_{18}$. Vezi: *adàr*.

**Adeancavra** adv.=adineaori; vezi: *deaneavra*.

**Adete** sn. = obiceiu, datină $49_{29}$, $66_{11}$, 244, 270, etc.; pl. *adèturle*=obiceiurile $166_8$ şi *adèţĭ*.

**Adil'atic** sm.= respiraţie $43_6$, 108, $221_{35}$, $275_{34}$; *tr-un adil'atic* = într'un suflet $39_{20}$, $80_{36}$, $192_{19}$.

**Adìl'ŭ** vb. I = respir; *cum adil'è* = cum respiră $462_9$, $158_{10}$; *necă adil'à* = nici nu respirà; tăceau mâlc! $275_{39}$; *l'-irà fricà şi s-adil'e* = îi eră frică şi să respire $74_{27}$; *s-l'i faţĭ s-adil'e* = (să-i faci să respire) = să-i faci să se odihnească $117_2$.

**Adincà** adv. = adânc $186_{28}$.

**Adincòs** adj.=adânc, profund $70_4$, 186, 188, 230, 378.

**Adoara** [a doua-oară] adv.=a doua oară, 6; *de-adoară* $205_7$, $108_{25}$, $274_{20, 21}$, 341.

**Adoară** (de ∾) adv.= în zori

de zi, pe la cântatul cocoşilor, spre cântători $119_{34}$; $120_{12}$, $157_{28}$, $496_{17}$.

**Adoaua-z** adv.=a doua zi $53_{34}$; $54_{1}$; *adoa-ză*, etc.

**Adràt** adj. = făcut $81_{33}$; durat, gătit, $59_{32}$, $441_{2}$; pregătit împodobit $46_{27}$; ameţit, etc. Vezi: *adàr*.

**Aduc** vb. [Inf. *adùţire* şi *aduţeàre; aduc, adùţi, aduţe, aduţèm (şi aţèm), aduţèţi* şi *aţèţi, aduc; aduţeàm şi aţeàm]* = aduc 37; *ţi ńi-o-adusit* = ce mi-o aduserăţi $257_{8}$; *s-l'-aţèţi* = să-i aduceţi $435_{26}$; *s-lo-aducă Dumniḑăŭ*=să-l aducă (cu bine) Dumnezeu; să ajungă cu bine; *s-l'-o-aducă Stămăria* = pedepsì-l'ar Sf. Marie; *Vă s-o-adùţi* = o să o aduci $5_{35}$; *Adu!*=adă! $66_{8}$; *adu-ńi* $19_{9}, 2_{7}$; *aduţeţi-lu*= aduceţi-l $13_{18}$; *ca s-nu aduţearim pînă mîne* = dacă n'oiu aduce pânămâne $3_{16}$; *fu adùs* = a fost adus $2_{35}$; *multu ş-o-aduţe* = multu seamănă $244_{10}$; *ma multu pri ursu ş-o-aduţeà* = mai mult a urs aduceà (= semănà) $336_{12}$; *nu ş-o-aduţeà iĉi cu alantă* = nu semănà de loc cu cealaltă $174_{22}$.

**Aduk'escu** vb. IV. Inf. *(aduk'ire* şi *aduk'are)*=pricep 85, 96; *unà că aduk'à di limba lor* = din momentul ce pricepeà limba lor $10_{3}$, $5_{31}$; *aduk'işi*=pricepuşi 80, $52_{18}$, $24_{24}$, $69_{2}$; *lo s-aduk'ască*= începù să priceapă, să simtă $16_{32}$; *l'-dădeà s-aduk'ască*= îi da să priceapă 80. *Am aduk'ită* = am priceput. Vezi: *duk'escu*.

**Aduk'ît** adj. = priceput, năzdrăvan.

**Adùn** vb. I [Inf. *Adunare* şi *anare, alnare; adùn, adùńi, adună, adunăm* (şi *anăm* sau *alnăm), adunàţi anàţi, (alnàţi), adună;* Imperf. *adunàm (anàm, alnàm);* Perf. *(adunài anài, alnài)]*= 1° adun, strâng, culeg $44_{25}$, $58_{18}$; *s-adună aùă* = să culeagă struguri $19_{18}$; *adună apoea ndoauă trandafle* = culese apoi câteva roze $9_{29}$; *ş-adună ĉoàrisl'i nîpòi în sus*=îşi strânse cioarecii în sus $2_{15}$; *l'-adună* = îi strânge, îi chiamă $2_{20}$; 2° pornesc; *o-adunară eară* = pornirà earăşi, se puserà iarăşi pe umblet $9_{4}$; *o-adună cucotlu nîpòi cîtră la pălatea amirăluĭ* = porneşte cocoşul iarăşi spre palatul împăratului $31_{15}$; *cîndu vrură s-o-adună de-aclò* = când vroirà să o tulească de acolo $33_{31}$, $35_{17}$, $85_{27}$; *ş-o-adună la daràţi* = şi porneşte la dracul $91_{12}$; *adun-o cîtră a mare*=porneşte-o spre mare $441_{36}$, $280_{20}$; *o-adunară coada cî'nile cu cătuşa*=pornirà (=se puserà pe mers) cânele şi pisica $69_{29}$; 3° *să se-adună cu sora*=să se întâlnească cu sora $260_{10}$; 4° *Se-adunară 14 d:-ańi* = se împlinirà 14 ani $1_{6}$. *Tuţi peştil' se-anară.* = Toţi peştii se strânserà $64_{35}$; *aoà se-anară corg'il'*=acì se strânserà corbii $32_{33}$; *ĭu s-anà* $470_{27}$; *L'-anà, l'-anà lălùḑi* = îi adună, îi adună flori

$182_{14}$; *l'-anà* $136_3$. Part. *adunată, anată, alnată.*

**Adunare**, sf. = adunare $131_{18}$; $249_5$.

**Adunàt**, adj.=adunat, strâns $43_6$; *adunaţl'i*=cei strânşi, cei aleşi $248_{27}$.

**Adunătură** sf. = adunătură.

**Aduţeare** sf.=aducere, adus, *trăˇ aminte*= spre amintire $382_{34}$.

**Adùţire** sf.=aducere, adus; ti ˇ *aminte* = spre, pentru amintire $58_{36}$ $76_{17}$.

**Aḍă, aḍî**, adv. = azi $1_3$, $344_{12}$. Vezi: *àstănḍî, azî.*

**Aèrî** adv.=ieri $5_{34}$, $31_5$; *de-aèrî* = de ieri $5_{39}$; *de-aèrî ahtare oară* = de ieri pe vremea asta $349_3$; *de-aèrî, de-aoaltarî* = de ieri, de alaltăieri, de curând $127_{26}$; *nu eară de-aèrî, de aoaltarî*=nu era de ieri, de alaltăeri (adică: era încercat de mult, nu era nou) $119_{26}$.

**Aèst** pron.=acest, ăst, 6, $12_{20}$, fem. *aestă.* Vezi *aestu.*

**Aestan** adv.=ăst-an, în anul acesta $157_{22}$ $158_3$.

**Aestu** pron.=acesta, ăsta $2_{27}$, $4_3$, 33, 84; *guva aiştùĭ àrbure*=gaura acestui arbure $38_2$; *aiştuea* (gen.)=acestuia $62_7$; *amirâ l'-ḍîţeà aiştùĭ*=împărat i se ziceà acestuia $97_{12}$; pl. *aeştî* = aceştia $65_{34}$, $107_{20}$; *aeşti* $19_9$; fem. *aestă* $10_{17}$; *aiştèĭ featâ* (Dat.) = acestei fete $86_{32}$; *aestă văsil'elu, şi dimîndă* ... asta (= atât) regele şi porunceşte ... $31_8$; *cu tut-aestă* = cu toate acestea, totuşi $12_{20}$, $55_{18}$, 131; *voĭ aestu ş-aestu lucru* = voiu cutare şi cutare lucru $11_{34}$; *L'a collu aèstuea*=Ia catul acesta $135_{13}$.

**Afende**=titlu de onoare către părinţi; părinte $201_{18}$; *afen du-suĭ* = tatălui-său $401_{10}$.

**Afirescu** vb. *[afirire* şi *afireare]* IV=feresc, păzesc; *s-afireà*=se feriau $333_{12}$, $382_3$.

**Afirită** s. adj. = ferire; *afirită ş-avigl'ată* = păzită şi veghiată(=căutată cu îngrijire, cu pază mare) $319_{27}$.

**Aflàt** adj. = găsit, aflat 221, 222, 223; *fiĉorlu aflàt* = băiatul găsit; *aflàt* = găsit pe drumuri; fără căpătâiu $361_{30}$; *Aflatlu*=cel aflat, fără părinţi 317; *om aflàt, ma fără căsmete*= om deştept, dar fără noroc, $454_3$.

**Aflu** vb. I=aflu, găsesc 4, 5, 25, 29, $33_{33}$, 49; *nu sĉiŭ cum aveà aflată unâ guvă* = nu ştiu cum aflase o gaură $41_{14}$; *s-afl'i* = să afli $111_{26}$; *nu vrea s-află* = n'ar fi aflat, nu era să afle $121_{31}$; *să-l' se-află pri cale* =să i se găsească pe drum $12_{33}$; *şi cara s-puteţî s-o-aflàţi*=şi dacă o să puteţi ghicì (=aflà) $40_{34}$; *o-aflară cu cale* = găsiră cu cale, crezură de cuviinţă $35_{15}$.

**Afoară** adv. şi prep. = afară (pretut.); la p. $238_{23}$ este greşit tipărit: *afară.*

**Afùm** vb. I=afum; *me-afùm* = mă afum, mă fac de fum 408; *s-l'-afumă uğaclu* = (să-i afume coşul) să-i perpetueze numele, să-i ţie casa mai departe 205; *o-afumâ de-aclò* = o tulì, o şterse la fugă de acolo $108_{12}$. Inf. *Afumare.*

**Afumàt** adj.=afumat; poleit: *afumate cu amàlamă* = poleite cu aur, aurite $426_{27}$.

**Afundu** vb. I = înfund; *i te-afundu to-arî'ŭ* = sau te înfund în râu $64_{25}$. Inf. *a-fundare*.

**Afurìşaluĭ** adv. = pe furiş, $190_{29}$; *pre-a-furìşaluĭ*=pe furiş, pe ascuns $115_{2}$.

**Agă** sm = agă, titlu ce se dă Turcilor, cari nu ştiu carte.

**Agale** adv. = agale, încet $106_{12}$, $61_{13}$; *pre-agalea-galea* = încetul pe încetul $33_{29}$, $60_{23}$, $89_{17}$.

**Agăl'isescu** [şi: aγăl'isescu] vb. IV. = obosesc din istovire prin plâns; *ţe-agăl'isì di plîngu* = care obosì de plâns $192_{21}$.

**Agărşescu** [Inf *agărşire* şi *agărşare*]. şi

**Agîrşescu** = 1° uit; *că me-agărşìĭ* = căci uitai $20_{9}$; *si-ş agărşască* = să-şi uite 5; *aveà agărşită* = uitase $5_{36}$; *lo aveàm agîrşită* = îl uitasem $103_{30}$, $59_{29}$; *agîrşìĭ* $51_{21}$, $12_{32}$, $38_{25}$, 39; 2° adorm: *s-agîrşască năbeamă* = să adoarmă puţintel $119_{35}$; *no-apucă s-agîrşască* = n'apucă să adoarmă $157_{29}$, $49_{26}$; *cît-cît agîrşì*=abiă adormì $499_{12}$; *agîrşì s-l'a un ocl'u di somnu*=adormì să-i tragă un puiu de somn $49_{35}$, $36_{24}$, $179_{35}$.

**Agîrşît** adj.=uitat $87_{37}$; subst. uituc $103_{13}$; adormit.

**Agnusescu** (mi-) vb. IV =mă scărbesc.

**Agnòs** [şi *aγnòs*] = scârbă; tr ∾ = de scârbă $296_{2}$.

**Agnusòs** adj. = scârbos.

**Agońa** [şi: *aγońa*] adv.=repede, iute, curând $11_{9}$, 56; *agońa agońa* = curând-curând, $60_{25}$; 279; *nă oară camagońa* = odată mai curând $300_{10}$; vezi şi: *aguńa*.

**Agrime** [recte: *aγrime;* numai la Molovişte, Gopeşi şi la Fărş. se pronunţă *agrime*] sf.=fiară sălbatecă $50_{6}$; $141_{29}$, 286, pl. *agrìńĭ*.

**Agru** sn.=ogor, ţarină, câmp lucrat, 54, 55, 101, 116, 136. *fac agru* = cultiv pământul, ar 117; *canda-l' măcară àgurlu puĭl'i*=par'că îi mâncară păserile ogorul (aşà de trist, aşà de amărît este) $69_{7}$.

**Agră** [şi: *aγră*] adj.=sălbatecă $335_{5}$.

**Agru** [şi: *aγru*] adj.=1° sălbatec 87, $124_{8}$, $140_{35}$, $244_{16}$; *cal' agri*=cai nedeprinşi, cai sălbateci (cari trăesc în erghelii) $14_{5}$; 2° *acăţă s-ti mutreascâ cu agril'* =(începù să te privească cu sălbatecii—ochi)începù să se uite rău la tine $346_{33}$.

**Agru-capră** sf. = căprioară 340.

**Agru-cumban** sm.=trântorul la albine; *agru-cùmbană*= trândavă, trântoare $124_{28}$.

**Agru-om** sm. = om sălbatec $337_{1}$.

**Agudeare** sf.=lov re, nimerire; *unâ trăţeare ş-unâ agudeare feaţe tu semnu* = cum a tras, a şi nimerit la ţintă $345_{26}$.

**Agudescu** vb. [Inf. *agudeare* şi *agudire*]=1° lovesc 265; *o-agudeaşte* = o loveşte $203_{8}$; *carî s-lo-agudeà* = de l'ar fi lovit $159_{19}$; 2°

nimeresc: *tut cîti vîră ţi-ròńŭ agudeà* = tot câte vre-un ţâr (peştişor) nimeriă $84_{15}$; *cum se-agudì* = cum se nimerì $273_{34}$; 3° nu *puteà s-agudeascâ vîră pindară* = nu puteà să câştige nici o leţcae $85_{14}$; 4° *s-le-agudeascâ tu sare* =să le potrivească la sare, $180_{19}$; 5° *scoate căcula sme-agudeşti* = (scoate căcula să mă izbeşti) suntem la fel; a fi unul ca şi altul $79_{35}$; 6° *l'-agudeà mîna* = se pricepeà la furt $456_{35}$; $308_{15}$; *ş-o-aŭ tu minte s-nă l'-agudeascâ lucăniţl'i* = au de gând să ne fure, să ne şteargă cărnaţii $80_{23}$.

**Agudìt** adj.=lovit; *agudìt ca di sfulgu*=izbit ca de trăznet; trâznit, uimit peste fire $25_{26}$.

**Agunescu** [şi: *a‚unescu*] vb. IV = gonesc, alung, dau afară $46_{11}$, $156_{2}$, $300_{13}$; *agunìt* = izgonit, alungat 273—276.

**Agunsescu** vb. IV = agonisesc, muncesc din greu $65_{17}$, $225_{28}$, $280_{13}$.

**Aguńa** adv.=curând, repede, iute $418_{34}$. Vezi: *agońa*.

**Aguńisescu** vb. IV=grăbesc; *me-aguńisescu* = mă grăbesc $27_{26}$, $310_{39}$.

**Ag'ia** adv.=abià. Vezi: *avìa*.

**Ăgìnealuĭ** adv. = deabinele; de — ~ = deabinele $90_{1}$, $291_{25}$.

**Ăgamìt** adj. = agiamiu, nevrîstnic 167.

**Ăgòc** vb. I = joc 8, 352; *s-ăgucà* = se jucau $152_{3}$; *să se-ăgoacă* = să se joace $252_{12}$; *se-ăgucà cu nîsi* = se jucà cu ele $62_{31}$; *lucrà omlu, nu se-ăgucà* = lucrà omul, nu se jucà; lucrà omul, nu glumă $300_{18}$

**Ăgòc**, pl. *ăgocurĭ* sn. = joc.

**Ăgucătòr** sm. = jucător; *ăgucătòr cărţi*=jucător de cărţi 428.

**Ăgumtă** sf. = ajungere; *ună ăgumtă fumlu*=îndată ce fumul ajunse $161_{7}$, $350_{1}$.

**Ăgumtu** adj.=ajuns, devenit 152, 153- 156.

**Ăgùn** vb. I = înflămânzesc; *ăgunàĭ* = înflămânzii; sărăcii.

**Ăgùn** adj. = flămând $44_{36}$; $22_{10}$;~ă $254_{25}$; *ăgùn, suptu di cătuşi* = flămând, supt (par'că) de pisici $90_{2}$; 308, $355_{17}$.

**Ăgunare** sf. = înflămânzire.

**Ăgunceaţă** sf. = înflămânzire. $90_{2}$.

**Ăgùnḑire** şi **ăgunḑeare** sf. = ajungere.

**Ăgungu** vb. III = 1° ajung, sosesc; *ăgumse sînătòs* = ajunse, sosì sănătos $1_{14}$; *ăgumse căravea* = sosì nava $1_{10}$; *ăgùmsiră* = ajunseră, sosiră $4_{31}$, $12_{39}$, 15, 19, 20, 33, 68, 69, 87, 146, 146, 147, 237, 154; *ma tut l'-ăgumse Araplu* = dar tot îi ajunse Harapul; *ăgungînda* $85_{26}$, 147, 359; 2° *pînă z-ḑìc «ăgunḑe»*= până să zic, ajunge, destul! $30_{31}$; *no-ăgunḑeà* = n'ajungeà $35_{27}$, 4, $26_{30}$; 3° *cu cît cama multu le-ăgunḑeà nveasta tuti* = cu cât mai mult le dovedià nevasta toate (trebile) $303_{5}$; 4° *durńà pr-ĭu ăgunḑeà* = dormià pe unde apucà

$367_{25}$; 5° *mutreà s-ağungă lăh'le* = căutà să stea de vorbă, să caşte gura la palavre $283_{10}$;

**Ağùt** vb. I = ajut $257_{28-34}$; *care-ağută aţilòr îndrepţî* = care ajută celor drepţi $21_{28}$; *s-l'-ağută*=să-i ajute $49_{17}$; *ta s-lo-ağută* = să-l ajute $57_{10}$; *ţi lo-aveà ağutată* = care l-ajutase $58_{32}$; *nu l'-ağută ş-sînătate bună* = nu-i ajută ( = nu-i mergeà) şi pace $90_{28}$; *unà cu altă ş-aştară di si sculară* = una cu alta se ajutară, de se sculară $257_{22}$; *nu-l' aştă*=nu-i ajută $258_{2}$; *şi l'-aştà* = şi-i ajută $258_{14}$.

**Ağutare** [şi: *aştare]* sf. = ajutare: *ağùt, ağùţî, ağută, ağutăm (aştăm), agutàţî (aştàţî), ağută; ağutàm (aştàm); ağutàî (aştàî); ağutată (aştată).*

**Ağutòr** sn.=ajutor $60_{15}$, $127_{10}$, 188, 190, 192, 289.

**Ah** interj. = ah $4_{32}$, $5_{2}$, $17_{5}$, $81_{32}$ etc.

**Aha** adv. de afirmare = da, da! $191_{36}$.

**Ahărzìt** adj. = nestimat, nepreţuit; *lucru ahărzìt*=lucru de preţ $143_{14}$; *lucre ahărzite* = lucruri nestimate, nepreţuite $281_{9}$, 406, 497.

**Ahăt** adv. = atâta 14, 16; *ahăţî dischiptàţî h'iţî voî* = aşà de deştepţi sunteţî voi $44_{33}$; vezi: *ahî't, ahîntu.*

**Ahîndà** adv. =adânc; *cît ma ~* = cât mai adânc $72_{14}$;

**Ahîndòs** adj. = adânc, profund $374_{29}$.

**Ahîndusescu** vb. IV=înfund, adâncesc.

**Ahîntu** adv.=atât, atâta; *Tră ahîntu crek'* ? = Pentru atâta te căineşti, te necăjeşti $49_{32}$; *ahîntu lă earà tih'a* = atâta noroc aveau $65_{15}$; *ahîntu muşată*=aşà de frumoasă $2_{37}$; *ahîntu analţî earà murl'i* = aşà de nalte erau zidurile $35_{27}$; *ahînte lăèţî* = atâtea nenorociri $19_{3}$, $7_{1}$; *ahînţî* = atâţia; *ahîndă*=atâta 155.

**Ahî't** adv.=atât 10, *ahî't ş-l'-u l'a*=atât şi i-o ia $30_{17}$, $35_{36}$; *ahî't vrea ş-feata* = atâta vrea şi fata $44_{6}$; *ahîte* = atâtea $6_{9}$; *ahîte ş-tute*=atâtea şi toate $14_{6}$, $32_{17}$; *după ţe viḑù ahîte ş-ahîte*= după ce văzù atâtea şi atâtea $74_{20}$.

**Ahorea** adv. = afară, a parte $141_{11}$; a parte; separat $25_{4}$.

**Ahorvà** adv. prep.=afară de, a parte, separat, $496_{7}$.

**Ahtare** adj. = atare, astfel 3, $90_{34}$, $242_{25}$; *nă greaţă ahtare* = o astfel de greutate $4_{6}$; *ahtare stih'ò*=astfel de stafie $12_{3}$, $34_{6, 16, 17}$ $53_{25}$; *ahtărî nu ştiù ìo* = de al de astea nu ştiu eu $26_{22}$; *Ş-tine-ahtare, ş-ìo ahtare* =Şi tu aşà şi eu aşà, suntem la fel; unul ca altul $80_{1}$.

**Ahte** sf. = răsbunare; *si-ş scoată ahtea* = să-şi răsbune $283_{26}$, $399_{11}$, $218_{23}$; *voî s-ńi scot ahtea* = voi să-mi răsbun $75_{4}$. *Ş-u băgă să-ş l'a ahtea*=îşi propuse să-şi răsbune $190_{10}$, $115_{33}$; *Cara ş-lo ahtea* = După ce se răsbună $458_{22}$.

**Ahulescu** vb. IV= 1° pipăiu $103_{29}$, 143, 207, 393; *ahuleà z-veadă, s-easte-că-ì saclu*

= pipăià să vază, dacă-i sacul $80_{30}$, $442_{20}$; *ţe tut pusputeaşte şi ahuleaşte?* = ce tot dibuie şi pipăie $83_{31}$; 2° aburez : *ahuleà perlu*= aburează părul $440_{18}$; *ahuleà-ŭ* = aburează-o $224_{19}$; *ahulì* = abură $224_{21}$.

**Ahulire** sf. = pipăire; aburare; dibuire; *cu ∾* = pe dibuite, cu pipăitul $395_{30}$.

**Ahundòs** adj. = adânc $166_{14}$; $172_{20}$, $265_{19}$.

**Ahundusescu** vb. IV = confund, înfund; adâncesc; *canda lu aveà ahundusità loclu*=par'că îl înfundase, îl înghiţise pământul $143_{22}$.

**Ahure** sf. = grajd 110, 213, $258_{39}$.

**Ahurh'escu** [la Fărş. şi : *aɣurh'escu* $477_6$] vb. IV =încep $14_{25}$, 15, $24_4$, $64_{31}$, 169, 237; vezi : *ah'urh'escu*.

**Ahurh'ità** sf.= început; *ditu ∾Apriluĭ*=dela începutul lui Aprilie $21_4$.

**Ah'urh'escu şi ah'ursescu** vb. IV=încep $5_1$; *ş-ah'urh'iră s-fugă*= şi începură să fugă $59_{21}$; *ş-ah'ursiră s-mîcă* = şi începură să mănânce $23_7$, 383.

**aĭ** ! = haide ! $52_{11}$, $116_{32}$.

**aĭ** conj. = au, sau; *aì că fičòr, aĭ că feată fure*= sau că băiat, sau că fata de ar fi $197_{28}$.

**aì** =interj. de disperare, vai ! $335_1$.

**aĭde** ! = haĭde ! $4_9$, $18_{19}$, $22_{35}$, 313; *aĭde-aĭde*=haida, haida (= arată un mers continuu) $442_5$.

**aĭdoni** sf. = privighitoare $99_{15}$.

**aìst şi aistu** pron.=acest $15_{17}$, $57_1$, 70, 71, 383; Gen. Dat. *aistùĭ* $177_7$; *aiştùĭ* $15_{25}$; *aiscùĭ fičòr* = acestui băiat $212_{21}$, 261, $388_{10}$, 478; pl. *aişti, aisci* = aceşti, aceştia $141_{10}$, Gen. Dat. *aisčòr, aistòr;* la *avʤîrea aistòr zboară*=la auzul acestor vorbe $14_{33}$; fem. *aistă* $15_{15}$; pl. *aiste;* Gen. Dat. Sing. *aisčèĭ, aisteĭ, aiştèĭ*; pl. ca şi pentru masculin; *Ţi-l' vine ş-aisčèĭ* = Ce-i vine şi acesteia $73_{26}$; vezi : *aestu*.

**Ak'icăsescu** vb. IV= pricep; *ak'icăsire* = pricepere, înţălegere.

**Ak'icăsìt** adj.=priceput $166_{25}$.

**Ak'icăşòńŭ** adj., sb.=năzdrăvan, ghicitor 176, 177, 178; *Aestu erà cal ak'icăşòńŭ*= Acesta erà cal năzdrăvan $318_{3,11}$.

**Al** art. pentru fem. Gen. Dat. sing. masc.; *muma-l Aràp* = mama Harapului $5_7$, 6; *fičorlu al Andrèĭu* = băiatul lui Andreiu $2_{11}$; *al Andrùş* = lui Andruş $4_1$; *fičorlu al pap* = flăcăul, băiatul moşului $5_1$; feata *tăxită al Dumniʤĕŭ*=fata promisă lui Dumnezeu 149; fem. *ali; ca laea ali lae* = (nenorocita nenorocitei) ca o nenorocită mare $36_{29}$.

**Alàg** vb. I=1° alerg; *ĭu alăgà* = unde alergau $4_{18}$; *s-ńi-alàg* = să alerg $24_{22}$; $7_{38}$; $18_{30}$, 25, $113_{16}$; $131_{33}$. 2° umblu; *lo-alăgă* = îl umblă $35_{35}$; *s-alagă dol'i deadùn* = să umble ambii împreună $57_{22}$; *alagă prit hoară* = umblă prin sat $33_8$; *acăţă s-alagă bisèriʦli*=începù să umble pe la bise-

rici $149_{20}$; *alagă şi l'-aspune amirăluĭ* = dă fuga şi spune împăratului $78_{2}$; *alăgî'ndaluĭ* = alergând, îngrabă $23_{15}$; *alăgînda* = alergând $10_{31}$.

**Alagă** sf. = fugă; *si-şi u da alagă*=să alerge $49_{17}$; *ş-u deadi alaga avù la fîntînă* = dede fuga repede la fântână $35_{23}$, $15_{5}$, $285_{34}$, $11_{30}$, $28_{30}$, $108_{29}$, $109_{2}$, $110_{5}$; *alaga-alaga* =într'o fugă, alergând, în fugă mare $54_{6}$; $69_{28}$; $78_{17}$; $180_{6}$.

**alàĭ**=măi, ei; *alài fĭcòr*=măi băete $28_{25}$, 258. Vezi: *laĭ*.

**Alantu** pron. = celalalt, ălalt $5_{26}$, 6, 49; *alî'ntùĭ* (gen.)= ăluilalt $170_{8}$; *alànt* 277, 479; *Un-alantu*=Unul pe altul, unul altuia $81_{9}$, fem. *alantă* $10_{3}$; *aţeà lantă*=cealaltă $168_{17}$; *alîntèĭ* = celeilalte $195_{31}$; *alantă seară* =alaltăseară $3_{28}$; pl. alanţî =ceilalţi $7_{20}$; *alanţî avĭ* = ceilalţi sfinţi $20_{22}$; *Cum a avlor alăntòr*=cum celorlalţi sfinţi $20_{20}$; *ca ş-alîntòr cîńĭ* = ca şi celorlalţi câni $38_{20}$, $59_{20}$; *un tr-alantu* = unul pentru altul $49_{7}$; *cu tută turnarea de-alantă parti, ţe-l' feaţi a locluĭ*= cu toată cercetarea, căutarea cu deamănuntul ce făcù $149_{18}$; *l'a pri un, dă pre-alantu* = ia pe unul, dă pe altul; a fi de o potrivă, a fi la fel (în senz rău) $81_{35}$.

**Alàs** vb. I. = las $4_{12}$, $5_{17}$, $69_{18}$, 347; *o-alăsàşî greaŭă* = (o lăşaşi însărcinată) o însărcinaşi $1_{22}$; *l'-alàsă zbor a mă-saĭ* = îi lăsă vorbă (îi porunci) mamei sale, $6_{18}$; *ni lo, ni alăsă* = (nici luă, nici lăsă) adică: dintr'odată, numai decât $80_{11}$.

**Alatru** vb. I =latru; *avdîră c-alătrà un cîne* = auziră că lătră un câne $23_{11}$; *băgà s-alatră* = începeà să latre $107_{33}$.

**Alavdă** sf. = laudă.

**Alavdu** vb. I = laud 170; *ti alavdî* = te lauzi $14_{28}$; *s-h'ibă alăvdată* = să fie lăudată $14_{29}$.

**Alăčescu** vb. IV = turbur (apa); *mi alăčàĭ* = mă turburai (de apă) $451_{11}$; *ţî si alăčă mintea* = ţi se turbură mintea $102_{26}$;

**Alăčare** şi **Alăčire** sf. = turburare.

**Alăčît** adj.=turburat, turbure $280_{28}$; *apă alăčită*=apă turbure $280_{34}$; *eră (apa) alăčită, canda ş-lă draclu cămeaşa nauntru* = eră (apa) turbure, par'că dracul îşi spălase cămaşa înăuntru $342_{14}$; *alăčît di minte* = zmintit.

**Alăgare** sf.=alergare; umblare, fugă; *de-ahîtă-alăgare* =de atâta alergătură $25_{22}$, $81_{18}$; *z-bîgă pre-alăgari* = se puse să umble 33, $394_{23}$; *Ńarse ... co-alăgare* = Merse ... în fugă $256_{24}$.

**Alăgàt** adj.=umblat; care ştie multe; *oamińĭ alăgàţî* = oameni umblaţi, cu ştiinţă multă $45_{25}$.

**Alăgătură** sf. = alergătură.

**Alăk'escu** vb. IV = lipesc; *se-aveà alăk'ită*=se lipise $31_{37}$; $332_{5}$; *l'i se-alăk'ì ìnima di muşiteaţa l'eĭ*= i se lipì (= se îndrăgì) inima

de frumuseţea ei $159_4$. Vezi: *alik'escu.*

**Alăk'ire** sf. = lipire.

**Alăk'it** adj. = lipit $89_{26}$; *oarfîn, oarfîn alăk'ìt* = sărac, lipit $284_{21}$; *alăk'ită* = slabă, lipită $281_{21}$; *alăk'ite* = slabe de tot, lipite $464_{23}$.

**Alăk'itură** sf. = lipitură; persoană, care se lipeşte de cineva, încât se face nesuferită.

**Alăptéd** vb. I = lăptez, dau lapte. Inf. *alăptare* = alăptare.

**Alăsare** sf. = alăsare; *cu alăsare* = cu nepăsare $361_4$; *seara de-alăsare preasiñi* = sara de lăsat post $233_7$; *Alăsări* s. pl. = ziua de sf. Ion, 22 August, când se lasă liber la vii.

**Alăsată** adj. = lăsată $257_{20}$; părăsită $183_{33}$.

**Alătrare** sf. = lătrare, lătrat $107_{39}$.

**Alătràt** sf. = lătrat, lătrare $107_{35}$.

**Alătrătură** sf. = lătrat, lătrare.

**Alăvdare** sf. = lăudare, laudă; *alăvdările maşi fură di nîs* = numai lauda fu de dânsul $375_1$;

**Alăvdàt** adj. = lăudat $99_{11}$ $183_3$.

**Alăxescu** vb. IV = schimb 144, $199_3$; *Aĭ s-alăxescu calea* = Ai să schimb felul $65_{17}$; *se-alăxì tu faţă* = se schimbă la faţă: o sfeclì $1_{23}$; *me-ălăxescu* = mă premenesc.

**Alăxire** sf. = Schimbare; premenire. *Alăxìt* = schimbat; premenit.

**Alba**, nume propriu: Alba (= candida) 346—350.

**Albastru** adj. = albastru $137_{17}$, $182_{15}$.

**Albă** = nume propriu: candida, fig. zână. Vezi: art. urm.

**Albile** s. pl. = 1° Zâne (pretut.); 2° parce, ursitori $199_{21}$.

**Albu** (amiră) = (împăratul) Alb 322, 357—359, 413.

**Albu** adj. = alb; pl. *alg'i* = albi $77_{25}$; *albu ş-muşàt ca soari* = alb (candid) şi frumos ca soarele $125_{32}$; *cît veade albul soare* = cât vede (= cât luminează) candidul soare $206_{36}$, $372_5$; fem. *albă*, pl. *albe* $76_{14}$; *albe ş-lăĭ* = albe şi negre $24_{31}$; *s-o-aduţĭ albă ca neaua* = s'o aduci albă ca neaua $21_{13}$. *a àlbăl'eĭ Dafnă* = a candidei Dafină 179; *triţeà ca ḑua ţea alba* = trăiă (= treceă) în deplină fericire $177_{19}$; *vrea s-easă cu faţa albă* = vroiă să ieasă cu faţa cinstită $142_{27}$; *lu scoase cu faţa albă* = nu-l dădù de ruşine 177; *ağumse ca s-nu z-veadă per albu* = se ajunse să nu se mai vază (= să nu mai fie) bătrân $166_{16}$; *albu*, pl. *alg'i* = piesă de argint de 20 piaştri, numită: megit (= megidie); *ţì-cupăsì cu un sac di alg'i* = venì (= poftì) cu un sac de megiţi $39_{31}$; *l'-tuk'ì ş-alg'il'* = îi cheltuì, îi prăpădì şi pe megiţi $39_{33}$.

**Alcà** = fă; *aleà doamnă* = fă stăpână $240_{11}$; *a lea grea-ńi* = fă vorbeşte-mi $75_{14}$.

**Aleàḑire** sf. = alegere $394_{17}$; *s-eşci pi aleàḑire* = să fii pe alegere, pe alese $286_3$.

**Aleapid** (me ~) vb. I=mă azvârl; mă avânt; sar cu ardoare, curaj; mă reped; *na-l cî'nile se-aleàpidă*= eată-l cânele se azvârle, se repede $39_{24}$; *se-alipidară* = săriră (cu curaj, cu ardoare) $187_{24}$; *ş-o-alipidà* =o azvârlià cât colo $206_{37}$; *ş-o-alipidă coaja di curcubetă*=îşi azvârlì la o parte scoarţa de dovleac $132_{15}$; *şi s-alipidă apoea călală* = şi se repezì apoi călare $446_{2}$.

**Alèg** vb. III [Inf. *aleàḑire* şi *aliḑeare]*=1° aleg; *aleaḑe* = alege $82_{22}$ $85_{33}$; *s-le-alèḑì* = să le alegi $11_{24}$; *auşlu s-aleapsi cu alăgarea* = moşul se alese cu alergarea (= cu oboseala) $28_{32}$; *altă nu me-aleaḑe* = alta nu mă alege (= n'am altceva de făcut, decât...) $403_{11}$; 2° citesc: *aleapse* = citì $198_{2, 6, 15}$, $245_{38}$; *cum o-aleapsi aestu (cartea)*= cum o cetì acesta (scrisoarea) $47_{19}$; $78_{32}$; *cîndu aleàpsiră cartea* = când citiră scrisoarea $194_{6}$; 3° deosibesc, disting: *no-aliḑeà* = nu deosibià $455_{30}$; *no-aleapse g'ine*= nu distinse bine $78_{4}$, 296, 297; *aleapse-aleapse pînă culeapse* = alese, alese până culese $282_{33}$; *màrḑinea aleaḑi* = sfârşitul alege, sfârşitul hotăraşte $96_{24}$.

**Aleptu** adj. = ales, distins, frumos prin deosebire; *aleptul-ğone*; *fičorlu-aleptu* = făt-frumos; *aleptul* = făt-frumosul 39; *aleptul-alèpţîlor* = (alesul aleşilor) şi *ğone-aleptu* =făt-frumos (pretutindeni.) Fem. *aleaptă*=cu aceleaşi înţălesuri ca şi masculinul.

**Alfie** sf. = alifie.

**Alg'escu** vb. IV, [Inf. *alg'ire* şi *alg'are]* = albesc, înălbesc; *pînă s-alg'ască*=până să albească, până să îmbătrânească $303_{9}$, $126_{20}$; *fără ca lîna s-alg'ască* = fără ca lâna să albească $21_{17}$; *alg'ì* = albì (la păr) $133_{18}$; *alg'à*=înalbià (=eră alb) $14_{16}$; *tră nîşi ńi alg'escu ocl'il'* = (pentru ei îmi înălbesc ochii) = de ei sufer, de ei duc dorul $39_{23}$.

**Alg'inamea** sf.=albinărie, tot neamul albinelor $138_{38}$.

**Alg'ină** sf. = albină 138, 295, 296; *c-alg'ìnile văzeà* = ca albinele vuiau (bâzâiau) $279_{32}$.

**Alg'ire** sf. =albire; îmbătrânire; *alg'ìt*=înălbit; îmbătrânit.

**Alih'a** şi: [*aliθk'a]*= adevăr; adevărat $51_{32}$, $135_{35}$; *alih'a curată*=adevărul curat $14_{2}$, $9_{36}$; *(ca) de alih'a*=în adevăr, adevărat $53_{33}$, 100, $144_{7}$, $325_{28}$; *s-easă ca de-alih'a*= să se împlinească (= să iasă cu adevărat) $236_{30}$.

**Alik'escu** vb. IV=lipesc $332_{5}$, etc. vezi: *alăk'escu*.

**Alìn** vb. I = urc, suiu; *s-alină nîs* = se suie el $45_{38}$; *pînă s-lo alină*=până să-l urce, să-l suie $4_{26}$; *s-alină* = se suì, se urcă $14_{25}$, $21_{19}$; 32, 33, $48_{28}$; *me-alinàì* = mă suii, mă urcai 100, 102, 184, 256, 265; *se-alnă* = se suì $5_{32}$, $108_{13}$; *s alnără* = se urcară, se suiră $88_{3}$.

**Alinare** (și *alnare)* sf. = suire; Indic. prezinte: *me-alìn, te-alìńĭ, se-alină, ne-alinàm (ne-alnàm), v-alinàţĭ (v-alnàţĭ), se-alină;* Imperf.: *me-alinàm (me-alnàm);* Perf. simplu: *me-alinàĭ (me-alnàĭ);* Part. *alinată (alnată). To-alinare* =la suit, la suire $265_{25}$, $23_{37}$.

**Alingu** vb. III=ling; *di lo-alinḑeà boĭl'i*=de-l lingeau boii $53_{11}$; *ţ-alinḑeàĭ ḑeàditle di dulţe ţe erà* = îţi lingeai degetele de dulci ce erau $282_{14}$. Inf. *Alìnḑire* și *alinḑeare;* Prez. *alingu, alinḑi, alinḑe, alinḑim (alinḑèm), alinḑiţĭ (alindèţĭ), alingu.* Part. *alimtu, alimtă.*

**Alisivă** sf. = leșie $170_{29}$.

**Alĭ'ndură** sf.=rândunică $9_{27}$, 205.

**Alnàĭ** = 1° adunai. Vezi: *adùn;* 2° urcai. Vezi: *alìn.*

**Aloàt,** pl. *aloaturĭ* sn.=aluat 107, 165, 266, 168; *le-acăţară g'ine aloàturle* = se împrieteniră bine $94_5$; *le-aspàrsiră aloàturle*=stricară prietenia; rupseră relațiunile $351_{14}$.

**Altu** adj.=alt; pl. *alţî* $14_{21}$, $66_7$; fem. *altă* $21_7$, pl. *alte; cu altă* 6; *pri di altă parte* = pe de altă parte $2_{36}$; *di ună, de-altă* = de una, de alta $37_1$; *ș-altă nu!*=și alta nu $3_{21}$; *ni ună, ni altă* = nici una, nici alta (= fără multă vorbă, fără multă gândire) $56_{29}$; $78_{16}$; *altă ţe vaĭ cafţî?* = ce alta o să mai pretinzi? $11_{21}$.

**Altu-ţivà** pron. = altcevă $16_4$.

**Alțu** vb. I [Inf. *A lţare]* = înalț; *ș-alță pălățli* = își înălță, își clădi palaturile $70_{20}$.

**Alùĭ** = al lui; *di aluĭ-l'i de-acasă* = de ai lui de acasă (=de cunoscuții, de rudele lui), $6_{28}$; *alùĭ-l'i nu vìńiră* = ai lui (rude, cunoscuți) nu veniră. Vezi: *luĭ.*

**Alumak'a** sf. = ramură $50_{34}$, $97_{2,26}$, 98, $316_{27}$.

**Alumtare** sf. = luptare; *tre-alumtare* = pentru luptare, de luptat 15.

**Alumtă-Căl'urĭ** = Luptă-Drumuri, personaj care merge ca un uriaș, 492—495.

**Alumtă-Munță** = (Luptă-Munți) Sfarmă-Pietre 138, 139.

**Alumtu** vb. I =lupt, mă lupt; *me-alumtu* = mă lupt 219; *și se-alumtară*=și se luptară $12_{21}$; $15_{9,10}$; *va se-alumtă* = se va luptă $12_5$; *să se-alumtă* = să se lupte $15_{12,18}$, $40_{14}$, $126_{35}$, 144; *acăţ s-lo-alumtu cuk'ètrili* =încep să dau cu pietrile în el $102_{24}$; *cît se-alumtă* = cât se luptă, cât se muncă 163; *acăţă s-alumtă casa* = începù să facă nebunii prin casă $164_3$; *cal' cu carĭ alumtă hăsăpaţl'i* = (cai cu cari luptă prin orașe) = cai cu cari muncă (să câștige) prin orașe din greu $300_{17}$.

**Alunarlu** sm. (articulat)= Iulie 302.

**Alună** sf.=alună $381_{20,26}$, 441.

**Alunic** [și *arunic]* vb. I = alunec $366_6$; *Alunicare* = alunecare, alunecuș.

**Al'ŭ** sn. = usturoiu $499_{21}$.

**Al'ŭ-k'ìsàt** sm. = mujdeui

(= oţet, usturoiu, sare, amestecate la un loc) $500_{9}$.

**Al'umtrea** adv.=altmintrelea $40_{3}$, $63_{35}$, $116_{14}$, $127_{15}$, $252_{32}$, de ~ = de altminteri $9_{2}$.

**Al'urea** adv.=aiurea $54_{27}$, $110_{1}$, $119_{30}$, 161, $368_{30}$; *cîtră n-al'urea*=ca vai de lume $320_{22}$.

**Am** vb. ajutător [Inf.=*aveare, avere, aeare*; Indic. prez. *am, aĭ, are, avèm (aèm), avèţĭ (aèţĭ), aŭ (ar)*; Imperf. *aveàm (aeàm)*; Perf. *avùĭ*; Perf. comp. *am avută*, M. C. P. *aveàm* şi *avùĭ avută*;]= am, exist, zic, trag, socotesc, cred; *ning-avèm* = mai avem, încă mai este $11_{22}$; *Mul'area-ţĭ are fĭcòr*= Muierea ta are (= a născut) băiat $1_{21}$; *feata no-aveà s-easă* = fata nu eşià odată, nu mai eşià $86_{24}$; *ţe-aveà, ţe no-aveà*=tot ce au avut $42_{10}$; *mîcă, mîcă flurìĭ, di no-aveà ĭu s-li bagă* = mâncă, mâncă la galbeni de nu mai puteà $30_{25}$; *no-avù ţe s-facă*=n'a avut încotro $68_{8}$; *no-avù k'irò* = n'avù timp $2_{29}$; *Ţe-avùt?* = Ce avurăţi $51_{1}$; *no-avù ţe-s-cama ḑîcă*=n'a mai avut încotro, n'a mai avut ce pretext să găsească $12_{26}$; *vaĭ aĭbă*= o să aibă $1_{27}$; *nu vaĭ avèm ĭu s-nă culcăm* = nu vom aveà unde să ne culcăm $8_{22}$; *ĭţe s-aĭ*= ori ce ai aveà $1_{19}$; *K'atra nîs s-o-aĭbă* = (Piatra el să o aibă)=el (a fost) acela la care e piatra, $70_{13}$; *aĭ ńilă di mine*=aibi milă de mine $24_{4}$; *vrea s-le-am*=le-aş fi avut $52_{3}$; *tră-ţe no-are g'ifţî furĭ?* = de ce nu-s Ţiganii hoţi? 22, 23; *no-are niţi feală, niţi fĭcòr* = nu există nici fată, nici băiat $4_{16}$; *Iu lo-are?*= Uni de-ĭ? $309_{9}$; *are 300 de-ańi* = sunt trei sute de ani $25_{30}$; *nu-l are ĭuvà* = nu este nicăiri $29_{31}$; *no-are s-vînă vîrnu* = (nu are să viie nimeni) nu mai vine nimeni $4_{15}$; $78_{12}$; *da se-acaţă vîră, da se-acaţă, no-are*= se încearcă să prinză pe vreunul, se încearcă să prinză cu neputinţă $83_{29}$; *l'-are ună* = îi trage una (bătaie, palmă) $135_{24}$; *l'-are draclu*=îi zice dracul $470_{33}$; =*ţ-o-aĭ că aduk'à di bană?* = crezi, socoteşti, că pricepeà de viaţă? $96_{14}$; *că ş-o-aveà, că no-are tată* = căci credeà, că n'are tată $7_{16}$, $54_{15}$, $67_{32}$, $53_{23}$, $81_{2-9}$; *Feata ş-o-avù*=Fata crezù $37_{12}$ $10_{15}$, *Ń-o-avùĭ* = crezui $42_{24}$, $81_{18}$; *Mea cum v-u avùt* = Dar cum crezurăţi $248_{37}$; *că ş-o-avură* =fiindcă crezură $70_{27}$; *aoà te-am cîtră acasă* = p'acì ţi-e drumul spre casă; fuga acasă $81_{4}$; $181_{4}$; *aoà te-am mula*=şi catârul, p'acì ţi-e drumul $186_{26}$; *aoà l'-are, aclò l'-are* = aci-i aţine, acolo-i aţine (când urmărim pe cinevà) $80_{35}$; *are Dumniḑău* = (n'a pierit Dumnezeu), e speranţă la Dumnezeu, există Dumnezeu $212_{6}$.

**Am** conj. = dară, ci, însă $1_{18}$, $36_{35}$, $32_{35}$, $56_{30}$, $79_{36}$, $254_{18}$, $313_{14}$; *am nu mi făţeàĭ un puĭl'ŭ* = ci nu mă făceai o pasere $21_{21}$; *am el ş-mutreà gustul* = dar el îşi căută

de chief, de gust $19_{20}$; *am carĭ s-ńi daţĭ* = ci, de mi-i veţi da $152_{30-34}$, $153_4$; *am cum!* = ba bine că nu! puţin îmi pasă $31_{19}$.

**Ama** conj. = dară, însă (pretutindeni.)

**Am** [prepoziţia *an* înaintea lui *p* şi *b* devine *am]* = în; de-a; *am-pàtrulea* = în treapăt, în fugă nebună $28_{22}$; *am pàturlea* $48_{10}$; $475_6$.

**Amae** sf. = vraje; pl. *amăĭ* $52_{32}$, $120_{28}$; $176_{27}$; $374_9$; *şi de-amăĭ* = şi din pricina vrăjilor $37_1$; *l'i se-aspàrsiră amăile*=i se stricară farmecele $406_{37}$.

**Amàlamă** sf. = aur 30, 32, 57, 235, 236; *amàlamă s-acăţă, k'atră s-făţeà* = îi mergeà foarte pe dos; îi mergeà prost de tot $90_{28}$.

**Amàn**=aman, graţie, iertare $70_6$, 148, 458.

**Amare** sf. = mare 2, $3_{20}$, 5, 48 $57_{35}$, 58, 68, 69, 375, 381; *cît traţe-amarea* = cât trage (= cât se întinde) marea $261_2$; pl. *amărĭ*.

**Amărăscu** vb. IV= amărăsc; *l'i se-amărî' ìnima fărmàc* = i se amărî inima ca de otravă $472_{27}$; Inf. *amărare*.

**Amărtie** sf.=păcat $107_1$ $165_9$; *amărtie greauă* = păcat mare 285.

**Ambàr** adv.=în bine, a bine, bine, priincios; cu noroc; $61_{37}$, $166_{18}$; *Tih'a-l' si duţeà ambàr* = Norocul îi mergeà spre bine $98_{22}$.

**Ambàr** vb. [din: an+par] = par, arăt; *s-ambară* = să pară $70_7$. Vezi: *par*.

**Ambare** sf. = hambar $11_{36}$ $140_1$, $212_2$, $268_{35}$, 296.

**Ambàturlu şi ambăturlèţ** vb. I = merg în treapăt; *ambàturlu calu* = merg călare în treapăt, în fugă nebună; *băgă s-ambàturlă casa* = începù să facă nebunii prin casă, să umble prin casă prin toate părţile $136_{19}$. Vezi: *ampàturlu*.

**Ambăturlare** sf. = mers în treapăt, mers nebun; [din: *an+pàturle* =în patru].

**Ambăreaţă** sf. = bine, norocire; *vîră ambăreaţă noaveà*= vre-un bine, vre-o norocire nu aveà $57_{27}$.

**Ameàstic** [şi: amèstic] vb. I. amestec; *s-amistică* = se amestecă $220_5$; *le-amisticà cu urţî'ţĭ* = le amestecà cu urzici $168_{20}$; *se-amèstică*=se amestecă (în vorbă), ia parte la vorbă $236_{15}$; *cîndu se-ameàstică ţua cu noaptea* = când se îmbină ziua cu noaptea (= în amurg) $94_{25}$.

**Amì** conj. = dar, ci, însă; $248_{36}$; 277 etc.

**Amìn** = amin; *pîn to-amìn va te-avìn* = până în pânzele albe te voiu prigonì.

**Amìn** vb. I. = 1° dau la ţintă (cu puşca, cu piatra, cu săgeata etc.) $292_{10}$; 2° împuşc: *s-l'-u amină* = să-l împuşte $158_8$; *l'-u amină ună* = împuşcă odată întrânsul $158_{12}$; 3° arunc: *l'-amină un mer*=îi aruncă, îi azvârlì un măr $250_{32}$; $394_{12}$, *cîndu va-l amină vîră călătòr cu 99 di k'etri* = când va da vre-un călător

cu 99 de pietre într'însul $282_{2}$; *l'-aminàĭ ună* = îi trăsei una $103_{33}$.

**Aminare** sf. = Aruncare, împuşcare, tragere la ţintă.

**Amindol'i şi amindoĭl'i**=ambii, amândoi $15_{11}$, $420_{2}$.

**Amintare** sf. = naştere $149_{19}$; câştigare, câştig.

**Amintàt** adj.=1° cu câştig, îmbogăţit; *Nîşĭ măraţl'i loaştiptă s-vînă amintàt* = Ei bieţii îl aşteptau să vie cu câştig (=îmbogăţit) $66_{25}$; 2° născut 421, 422 etc.

**Amintatic** sn. = câştig; folos.

**Aminte** adv. = aminte; *ş-aduse aminte* = îşi amintì, îşi aduse aminte $18_{4}$, $38_{35}$, îşi reamintì $121_{14}$, $76_{17}$, $43_{29}$, $47_{5}$.

**Amintu** vb. I. = 1° câştig; *azĭ s-amintă, mîne s-amintă* = azi să câştige, mâne să câştige $1_{3}$, $57_{31}$, $65_{23}$, 162, $119_{15}$; 2° nasc; *el' no-amintă* = ei nu năşteau $116_{6}$, $130_{19}$, $149_{17}$; *maşĭ feate amintă*=numai fete născù $6_{26}$, $25_{27}$, $75_{30}$, $101_{30}$, 258; *amintară* = născură $49_{4}$; $119_{3}$; *s-easte-că va s-amințî fiĉòr*=dacă vei naşte băiat $7_{4}$, $6_{29}$; *s-amintare feată*=dear naşte fată $6_{39}$.

**Amiră, Amirău**, pl. *amiràţĭ amiràʒĭ*, = împărat (pretutindeni); art. *amirălu, amirăulu.*

**Amiră(ŭ)-Albu** = împăratul Alb 357—359; 413.

**Amiră-Aràp** = împăratul negru 412.

**Amirău-Aròş** =împăratul roşu 385.

**Amiră-Gone** = împăratul viteaz 10, 11, 12.

**Amiră-Laĭŭ** = împăratul negru $248_{35}$, 312, 305.

**Amiră-Vearde** = împăratul verde 357—359.

**Amirărescu** adj. = împărătesc $55_{13}$, $85_{15}$, 249, *numtă amirăreascâ* = nuntă împărătească $40_{19}$; *cămìlili amirăreşti* = cămilele împărăteşti $54_{37}$; *el nu s-minteà tru amirărèştili*=el nu se amestecà, nu se băgà în (afacerile) împărăteşti $40_{22}$.

**Amirăril'e, Amirăril'ă**, pl. *amirărìl'* sf. = împărăţie $14_{9}$, $42_{9}$, 57, 58, $177_{23}$, 270, 366, 476, 477.

**Amirăroańe şi Amiroańe** sf. = împărătească; (pretutindeni); G. D. *amirăroàńil'eĭ* $6_{34}$, pl. *amirăroańi, amiroańe* $70_{30}$, $138_{22-25}$, 179, 225, 289, 396, 397 etc.

**Amirìd** sn.=locul de odihnă al oilor, caprelor pe la amiazi vara $363_{18}$.

**Amirìd** vb. I = dau oile la odihnă pe la amiazi. Inf *amiriʒare.*

**Amisticare** sf. = amestecare, amestec.

**Amisticàt** adj. = amestecat, germ. gemischt $131_{27}$; *om amisticàt* = om asociabil.

**Amî'n** vb. I = amîn, întârziu $78_{14}$; *nu amînă* = nu întârzie $55_{5}$; *no-amînă multu* = nu întârziè mult $56_{26}$; $42_{28}$; $106_{1}$; $150_{12}$; $190_{25}$, $227_{27-28}$.

**Amînare** sf.=întârziere $167_{20}$.

**Amînàt** adv. = târziu.

**Amînete** sf. = amanet, zălog; $190_{18-24}$ etc. $276_{9}$.

**Amò** adv.=1° acum; 2° cuvânt apelativ p. femei: *vînu amò!* vino fă!

**Amol'ŭ** m. f.=leorcă, ud peste tot; *amòl'ŭ : păpùl'ŭ* = ud : paparudă, udată peste tot $369_8$; *amòl'ŭ-pirpirună* = ud ca o paparudă $494_{36}$; *eră tut amòl'ŭ* = eră ud, udat peste tot, eră ud leorcă $162_5$. *Bag amòl'ŭ* = bag să se moaie.

**Ampàr** *[Ambàr]*, vb. II. = par; *nu-ńĭ ampare dip arău* = nu-mi pare rău de loc $146_{18}$; *nu-l' ampăreà* = nu i se păreà $188_{33}$, $90_2$; *le-ampărù g'ini* = le părù bine $130_{24}$. Inf. *ampăreare*, part. trecut: *ampărută*.

**Ampatur şi ampăturèḑ, Ampàturlu şi ampàturlèḑ** vb. I =mân în treapăt calul; călăresc în fugă nebună; *lo-ampăturà calu ta s-fugă* = gonì în treapăt calul, ca să fugă $217_{27}$; *ampàturlă după dirvìş* = goneşte în treapăt cu calul după derviş $427_5$; *să s-toarnă cu calu ampătur(l)àt* = să se întoarcă cu calul în treapăt (franţ.: à bride abbattue) $248_{21}$; *s-ampàturlă pădurle* = (să umble în treapăt prin păduri) = să umble în lung şi lat prin păduri nebuneşte $488_{18}$.

**Ampăturare şi Ampăturlare** sf. = mers în treapăt, în fugă, în goană (fr. à bride abbattue) 427.

**Ampùt şi ampuţăscu** vb. IV [Inf. *ampuţîre* şi *ampuţare]* = put.

**Ampuţi't** adj. = împuţit 213.

**Amură** sf. = 1° mură; 2° zmeură $23_{7\cdot21}$, $399_{37}$.

**Amurḑìş** sn.=amurg; *cîtră tu amurḑìş*=spre amurg $2_{17}$.

**Amurḑită** sf. = amurg, în amurg $55_1$; *cîtră to ∾* = spre amurg $260_{11}$, $288_{12}$.

**Amurgu**=Amurg; nume propriu: Murgilă 242—246.

**Amurţăscu** [Inf. *amurţîre şi amurţare]* vb. IV=amurţesc.

**Amurţătură** sf. = amurţitură, amurţire.

**Amuţàl'ŭ** sn. = muţenie; *că ţ-u deade amuţal'lu* = lovì-te-ar amuţenia $405_{34}$.

**Amuţăscu** vb. IV = [Inf. *amuţîre şi amuţare]*=amuţesc; *amuţî' ca k'atra* =amuţì ca piatra $194_{15}$; $204_1$; *aveà amuţîtă* = amuţise $334_{25}$.

**Amvîrliga** adv. = jur, împrejur; *dipi ∾* = de prin împrejur $21_6$. Vezi: *anvarliga, anvîrliga*.

**Amvîrlig şi amvîrlig'èḑ** vb. I = împresor, înconjor $86_{21}$.

**Amvîrligare** sf. = Împrejurare, împresurare.

**Amvîrligăt** adj.= înconjurat, împresurat 114.

**Amvîrtescu** vb. IV=înfăşur; învelesc; învârtesc; *ca s-şuţîră, ca se-amvîrtîră* = se cam suciră, se cam învârtiră (= A se cam codì, a sta cam la îndoială) $67_{18}$; *pre-aclò se-amvîrteaşti* = pe acolo dă ocoale $94_{21}$; *lu amvîrteaşte* = îl înfăşură $87_{17}$.

**An** prep. = în; devine *am*, înainte de b, p, v; *an trèilea* = în trei; *am-pàturlea* = în patru, în treapăt $81_5$ (pretutindeni); *amvîrtescu* din : an + vîrtescu.

**An** sm., pl. *ańĭ*=an; $20_{32}$, $21_3$, $25_{10}$, $65_{22}$, 129, 249; *treĭ ańĭ di ḑîle* = trei ani de zile

$78_{28}$ ; *an di an* = an cu an, în fie-care an pe rând $157_{17}$; *an cu an* $1_6$; *l'-aveà dată ş-to-an*=îi dase comând pe un an $253_{31}$ ; *un an cale* = depărtare de un an de drum $245_{5,\ 19}$ ; *alantu an* = anul viitor, anul următor $158_4$; *z-dumnească anlu ş-fičorlu* = să domnească anul şi băiatul (= pe fiecare an câte un băiat) $106_{24}$ ; *un an cu anlu*=un an întreg, un an în cap $96_{18}$ ; *Insoară-te, h'il'ŭ, că tu aṅì esči* = Însoară-te, fiule, că ai vârsta (cuvenită) $71_{17}$; *Erà tamàm tru aṅì* = Erà tocmai la vârsta (cuvenită) $38_7$, $247_{36}$, $261_{36}$; *tu aṅl'i a lui* = de vârsta lui $7_{39}$ ; *pri treĭ aṅĭ în cap*=la trei ani împliniţi $65_{23}$.

**Anàĭ, anàm.** Vezi : *adùn.*

**Analmă,** în expresiunea: *ṅĭ-u scoase analmă* = mi-a scos-o prin nas.

**Analtu** adj. şi adv. = înalt, sus $7_{12}$, $60_{25}$ ; *analtu ca k'iparişlu*=înalt ca chiparosul $38_6$ ; *analtu pri k'efi* = la chief, în timpul chiefului $145_{28}$ ; fem. *analtă ;* pl. *analţî, analte.*

**Analţu** vb. I = înalţ $143_{34}$ ; *ş-anălţă mîṅle cître ţer*= îşi înălţă mânile spre cer $21_{19}$, $22_{24}$ ; *se-anălţă nă pălate* = Se înălţă un palat $67_{27}$. Inf. *anălţare.*

**Anàmisa** adv. prep. = la mijloc; printre $101_{21}$, $248_{38}$.

**Anang'e** sf. = nevoie, trebuinţă, necesitate $121_{30}$, $210_{11}$, $244_{38}$, $295_{34}$; *ţe-aĭ anang'e ?* =ce-ţi pasă ? $3_{19}$ ; *anang'a s-ţ-u da !* = bătu-te-ar nevoia, să te bată !

**Anantu** pron.=ălalt, celalalt; fem. *anantă;* pl. *ananţî, anante* $2_2$, $31_{12}$ $37_{33}$ $49_4$, $50_5$, $81_{20}$, 365; *anîntùĭ* Gen. $211_6$, fem. Gen. Dat. *anîntèĭ* şi pl. m. fem. : *anîntòr. L-toarnă udălu di anantă parti* = (Întoarce odaea de cealaltă parte) adică : caută cu deamănuntul $43_4$, $39_{17}$. Vezi : *alantu.*

**Anapod** adj. = sucit, pe dos $23_{20}$. Vezi :

**Anapud** (şi **anapuδ**) adj. = sucit, îndărătnic, pe dos, anapoda $71_8$, $57_{27}$, $90_{29}$, $195_{31}$, $282_{33}$ ; *lucre anàpude*=lucruri, treburi deandoasele $221_{25}$ ; $300_5$.

**Anarga** adv. = încet, agale, uşurel ; *anarga ş-muşàt* = agale şi frumos $13_{34}$, 305 ; *pe-anarga-anarga* = încetul cu încetul $68_{29}$, $214_{35}$, $343_{22}$.

**Anàstasi** sf. = Învierea 416.

**Anàθima !** = blestemat (fie) ; ∾ *l'*= fir'ar blestemat 487; *anàθima-l' oara*=fie blestemat c e a s u l, momentul $146_{15}$.

**Anăh'imèḍ** (şi **anăθimèḍ**) vb. I = blestem, învoc blesteme ; $163_{16}$. Inf. *Anăh'imare.*

**Anăpudil'e** sf.=îndărătnicie; ceva deandoasele.

**Anăsk'irsescu** vb. IV = deretec ; *no-aveà anăsk'irsită* nu deretecase (prin casă) $416_{22}$. Vezi : *anisk'irsescu.*

**Ancalic** vb. I = încalec; *ancălicară* = încălecară $10_{27}$; vezi : *ncalic.*

**Ancalţu** vb I = încalţ ; pot-

covesc, ferec; *cîndu puriclu s-ancălţà* = când se potcovià p u r e c e l e $176_3$; vezi: *ncalţu*.

**Ancînescu** vb. IV=gem, gâfâiu; *ancînì*=gemù $456_{13}$. Inf. *Ancînire* şi *Ancîneare*.

**Ancùp** vb. I=înhaţ $83_{21}$; *şi lu ancupă* = şi-l înhaţă; $50_{35}$, $70_4$; *lu nčupă*=îl înhăţă $340_{39}$; *se-ancupară*= se înhăţară $3_{21}$, $131_{16}$; *vrea lo-angupà di mî'nică* = erà să-l înhaţe de mânecă $154_{22}$; $105_2$; $170_{19}$. *Ancuparе* = Înhăţare.

**Andară** sf.=ciaţa; *să-l' si ducă andară* = să-i meargă pomina; să-i meargă fulgi $354_6$.

**Andoapir** vb. I=reazăm: îndop; *s-l'-andoapir* = să-i îndop $469_1$. *Andupirare*= îndopare, rezemare.

**Andornic** sm. = zvânturatec $102_{33}$; *alăgà c andornic*= alergà ca un zvânturatec $114_7$; *Fuḑeà . . . ca andornic* = Fugià de zvântà pământul $339_{26}$.

**Andreapta** adv.=la dreapta; a dreapta; adj. dreapta; *co-andreapta* = cu cea dreaptă (mână) $424_{11}$.

**Andrèg** [vezi: *ndreg*] vb. I = dreg; pregătesc etc.; *andreaţi-te tră moarte*=pregăteşte-te de moarte $50_{13}$.

**Andrèĭŭ** n. pr. =Andreiu 1, 2.

**Andrupăscu** vb. [Inf. *andrupare, andrupîre*] = razăm; *mi andrupăscu*=mă razăm 491; *s-andrupă* = se răzimă $197_{11}$; $179_{35}$; part. trec. *andrupî'tă* şi *andrupată; andrupàt* (în text greşit: *antrupàt*) = răzemat $187_{19}$, $320_{27}$.

**Andrùş** n. pr. = diminutivul dela Andreiu 1—6.

**Anduk'ilescu** vb. IV = tăvălesc $469_1$; Inf. *anduk'ilire* şi *anduk'ileare*; Part. *anduk'ilită*.

**Anduplic** vb. I = 1° îndoiu, îndoiesc; *o-anduplică năθeamă* = o îndoì niţel $337_{13, 14}$; 2° înduplec, conving; consimt; *şi-l andùplică* = şi-l înduplecă $43_2$, $46_{22}$; *se-anduplică* = se înduplecă, consimţì $117_8$; *l'-anduplicară* = îi înduplecară, îi convinseră $279_{20}$; *s-lo-andùplică*=să-l înduplece $122_7$.

**Anduplicare** sf. = înduplecare, convingere, îndoire [a îndoì cevà].

**Anḑare** adv.=în zori, în zori de zi; *vaĭ erà cîtră de-anḑare* = o fi fost spre zori de zi $203_{31}$; *cîtr-anḑare*= în zori de zi, în fapt de zi $221_{13}$.

**An-ḑare** n. pr.=Zorilă 243—246; zare, orizont.

**Anḑărescu** şi **Anḑirescu** = zăresc $44_6$, $53_{25}$, $80_8$, *l'-anḑărì* = îi zărì $260_{34}$, $152_{24}$; *cît o-anḑîrìră*=cât, îndată ce o zărì $81_{28}$, $274_{25}$. Inf. *Anḑîrire, anḑăreare*=zărire.

**Anḑi** adv. = azi, astăzi $348_{15}$ [din: *an* = în+ *aḑî*=azi.]

**Angàn** vb. I=1° chiem [câne, oi, păsări, vite]; *după ţe l'-angînă ningă nîs*=după ce-i chiemă (pe câni) lângă sine $192_{23}$; *ş-angînă cî'nile* = îşi chiemă cânele 25; *ş-anganà zlăk'le* = îşi chiamă fiarele $52_{11}$; *anganà* . .

*puĭl'i*=cheamă... păsările $451_{37}$, 204; 2° *o-angănară căţaoa* = o tuliră la fugă; *s-o-angînăm căţaua de-aoaţe* = s-o spălăm putina de acì $404_{29}$; *o-anganǎ cîtrǎ aclò căţaua* = o porneşte întracolo $52_{25}$. Inf. *Angînare* şi *Angănare* = 1° Chiemare $223_{38}$; 2° Fugă cam pe nesimţite, când nu miroase a bine.

**Angărie** sf.=angareà; clacă; *ca de-angărie*=în silă mare $486_{35}$; *cu angărie greaŭă*=cu mare chin, în silă mare $89_{13}$.

**Angărlìm.** Vezi: *angîrlìm.*

**Angătàn** [an =cătan] = în cătare, în grije; *s-aì angătàn*=să fii cu grije; să bagi de seamă $116_{29}$, $191_{34}$, 288, 289.

**Angîrlìm** vb. I=caţăr, agăţ, fr. je grimpe $122_{28}$; *lo-angîrlimă* = se agăţâ de el $90_{35}$; *se-angărlimă*=se caţără $470_{25}$, $379_{17}$; *angîrlimînda* = agăţărându-se $269_{19, 20}$.

**Angîrlimare şi Angărlimare**= agăţare, căţarare 185.

**Angîrmare** sf.=fig. bani $162_{2}$.

**Angl'èg** vb. I = închieg; *angl'igate tu hrisăh'*=închiegate în fir; numai în fir de aur lucrate; poleite $10_{23}$; *angl'igàt* = închegat $93_{20}$, $132_{17}$. Inf. *angl'igare.*

**Angl'ìt** vb. I=înghit $159_{20}$; ari *angl'iţătă ìnima* = înghiţise inima $238_{5}$; *s-u ngl'itǎm* = s-o înghiţim 238. *Angl'itare* = înghiţire.

**Angrèc** vb. I = apăs; împovărez; stăruiu, rog. 1° *greŭ ca mùntile ţe-angreacă* = greu cu muntele ce apasă $8_{37}$; *va ne-angreacă* = ne vor împovorà, ne-or îngreuià $216_{1}$; 2° *s-angricǎ multu a tată-suì*=se rugă mult de tatăl său $352_{11}$; *cu ahî't cama multu s-angreacă* = cu atâ mai mult stăruie (ţine) $201_{26}$, $37_{13}$; *cara l'i se-angricară*=dacă-l rugară prea mult $224_{29}$; 3° *angricà trǎ gònile-aleptu* = închină spre Făt-frumos $365_{2}$; 4° *l'-angricà* = îi venià greu, îi erà silă $125_{5}$, $226_{12}$.

**Angricare** sf. = împovărare, apăsare, stăruire, rugare, înclinare.

**Angučescu** vb. IV=ghicesc; *noì angučìm* = noi ghicim $40_{32}$; *angučà* = ghici! $41_{5}$; *cara poate s-angučască*= dacă poate pricepe $359_{2}$. Inf. *Angučire* = ghicire.

**Angučitoare** sf. = ghicitoare $40_{34}$.

**ngusă** sf.=silă, fr. angoisse, strâmtorare, mâhnire, situaţie sufletească grea $52_{20}$, $121_{22}$, $426_{11}$, 443.

**Ang'are** sf. = înviere, reînviere $36_{14}$.

**Ang'èd, Ang'ièd** vb. I=înviez $14_{1}$, $33_{34}$; *va s-ang'èd* = voiu învià $36_{4}$; *ang'àì* = înviai $14_{1}$; *pînă s-ang'aḑă* până să învieze $36_{22}$, 37; *vreaì ang'aḑă* = ar fi înviat $159_{20}$; *lu ang'iă* = îl învie $386_{34}$. Vezi: *anvièd, anvièd.*

**Ang'idă** [şi *ang'idă*] sf.=ţăpuş; intrigă, înţepătură $283_{6}$, $334_{26}$, $470_{31}$; fărâmă.

**Ang'il** sm. = înger 313, 478, 479.

**Ang'ilùș** sm. = îngeraș $287_{14}$.
**Ang'udă** sm.=drăcușor $117_{20}$; $470_{30}$; *dă-ńĭ nă ang'udă di ... pîne*=dă-mi o fărâmă de pâne.
**Anğùp**. Vezi: *ančùp*.
**Anğùr** vb. I=înjur $31_{28}$, $296_{7}$; $455_{1}$; *anğurî'ndaluĭ* $101_{11}$.
**Anğurare** sf. = înjurare $203_{36}$.
**Aniòrihta** adv.=zvântând, nebuneşte; *Fuḑì aniòrihta*= Fugì rupând pământul 499.
**Anisk'irsescu** vb. IV=deretec (prin casă), scutur, fac treaba casei $401_{19}$, $429_{4}$. Inf. *anisk'irsire* = diretecare.
**Anoastră** = noastră $3_{30}$ etc. Vezi: *nostru, noastră*.
**Anòt** vb. I=înnot, *anută* = înnotà $2_{15}$.
**Ansàr** [Inf. *ansărire, ansăreare]* vb. IV=sar; *s-ansară*=să sară, să joace sărind $53_{36}$; *ansărì* = sărì $113_{9}$, $130_{6}$, $286_{36}$. Part. *ansărìt, ansărită*.
**Ansàr** [Inf. *ansărare]* vb. I= săr, puiu sare; *feata işì ş-ansără ... mîcărle*=fata eşì şi sără mâncările $180_{27}$; *să ansàr mîcarea*= să sar (= să puiu sare în) mâncare $27_{6}$.
**Ansărăt** adj. = sărat 180.
**Ansărătură** sf. = sărătură.
**Ansăritură** sf. = săritură.
**Antăvălescu** vb. IV=tăvălesc $144_{23}$; *s-me-antăvălescu*= să mă tăvălesc $468_{38}$, 491.
**Antăvălire** sf. = tăvălire; *antăvălìt* = tăvălit $144_{23}$.
**Antìhristu** = antechrist, care merge cu dracul; drac $252_{16}$, $460_{33}$.
**Antrèc** [Inf. *Artreăţire* şi *Antriţeăre]* vb. III = întrec $98_{3}$; *antreaţi*=întrece $100_{16}$; *mi ntricùşi*= ma întrecuşi $482_{19}$ *lo-antreapsi* = îl întrecù $100_{10}$, $447_{26}$.
**Antrisàr** vb. IV= sar în trei sărituri; sar peste $249_{1}$; *nu s-antrisăreà*=nu se sărià $468_{21}$; *le-antrisăreà* = sărià peste ele 492.
**Antrisărire şi antrisăreare** sf. = sărire în trei sărituri; sărire peste.....
**Antrisătură** sf. = săritură $261_{90}$.
**Anţărţu** adv. = anţărţ.
**Anumir** vb. I. = număr; *l'anùmiră* = îi numără $2_{21}$,
**Anùmire şi anumir** sm. = umăr; *dădeà din anumirĭ* = ridică din umeri, (în semn, că nu ştie, că n'are habar) $310_{18}$; *pinḑe moaşa cu anùmirle* = împinge bătrâna cu umărul $29_{29}$; *seacăţară ... de-anumirĭ*= se prinseră ... de umeri $89_{7}$.
**Anùmirea** loc. adv. = pe umăr; *din anùmirea* = pe umăr $47_{12}$, $87_{23}$ greşit în text: *anunirea*; $91_{12}$, $115_{36}$, $150_{11-12}$, $181_{6}$, 229; *de-anùmirea* = pe umăr $60_{21}$; $81_{4}$.
**Anvălescu** vb. IV=învelesc; înfăşor 221; *anvîlìt* = învelit $78_{5}$.
**Anvălire şi anvăleare** sf = învălire, înfăşurare.
**Anvălitură** sf. = învelitură; învelire.
**Anvălitoare** sf. = cuvertură mică servind la învelit.
**Anvărlig'èḑ şi anvîrlìg şi anvîrlìg** vb. I = împresor, înconjur $241_{1}$; *anvîrligară pălatea*=înconjurară palatul $269_{19}$. Inf. *anvărligare* şi *anvîrligare*.

**Anverliga** adv. prep. = în jur; din împrejur $16_{8}$. Vezi: *anvîrligă*.

**Anvărtescu, anvîrtescu** vb. IV. [Inf. *anvărteare* şi *anvărtire*] = înfăşur, învelesc; învârtesc $175_{30}$; *s-ţ-anvîrteşti* = să-ţi înfăşuri $193_{29}$.

**Anvèţ** vb. I. = învăţ; *va lo-anvèţ*=îl voiu învăţa $212_{25}$.

**Anvèţ** sn.=sfat, consiliu $440_{36}$.

**Anvescu** vb. III = îmbrac; *anviscùt* = îmbrăcat 276; *anvişteare* şi *anveàstire*= îmbrăcare. Vezi: *nvescu*.

**Anvîrliga** adv. = jur, împrejur; $16_{26}$, $60_{26}$, $71_{4}$, *anvîrligaluĭ*= din prejur $66_{23}$.

**Anvèḑ** şi **anvièḑ** vb. I = înviez $6_{22}$, *anvaḑă* = învie, învieză $102_{11}$; *va s-anvièḑ* = să reînviu $13_{39}$, $18_{34}$; *s-anvieaḑă* = să învieze $50_{27}$; *va s-anvaḑă*=va învia $52_{39}$; *l'-anvièḑ* $52_{39}$, $50_{38}$, $200_{14}$, $284_{11}$; *anvèḑ* = învie $220_{18}$. *anviàt*, *anvàt* = inviat.

**Anvare, Anviare** sf.=Înviere 297.

**Aṅurḑescu, Aṅurzescu** vb. IV = miros, mirosesc; *Ţi-ńĭ aṅurzeaşte pînea mortu*= Ce-mi miroase pânea a mort $41_{25, 27}$, $47_{34, 36}$, $58_{16, 19}$, 71, 244, 440. *Aṅurzire*, *aṅurzeare*=mirosire; *aṅurzìt* =lucru cu miros; lucru mirosit.

**Aṅùrizmă** sf.=miros, 71, $89_{35}$.

**Aoà** adv. = 1° aci 49; 2° *aoàea* = acilea $53_{2}$, $63_{30}$; 3° *aoaţe* = acilea, aici 1, 2 etc; 4° *aoà l'-are*, *aclò l'-are* = aci-i aţine, acolo îi aţine (aci să-i prinză, acolo să-i prinză) $80_{35}$, $272_{14}$; 5° *aoà te-am* = p'acî ţi-e drumul $109_{15}$; *aoà te-am, fărtìc* =p-acî ţi-e drumul frăţioare $83_{28}$, $81_{4}$, $186_{26}$, $272_{2}$; 6° *cîtră aoà feaţiră alanţî*=p'aci apucară, p'acî ţi-e drumul: (fugi!), $186_{36}$, $44_{7}$, $67_{21}$; *aoà fac soţl'i* = p'acî ţi-e drumul, şterge-o, rupe-o la sănătoasa $78_{27}$, $47_{13}$, $81_{20}$, $449_{25}$; 7° *s-alăxeà aoà de-aoà* = se schimbă din ce în ce $144_{29}$; 8° *de-aoà ş-năinte* = pe viitor, de acî în colo $22_{29}$, $17_{34}$; 9° Un *amiră aoà nclo s-lu fură din casă?* = Împărat colea şi să fie hoţit din casă? $309_{29}$; *soră aoà nàparte* = soră colea (nu glumă) 243; 10° *cum căftà aoà ş-aclò* = cum căută într-o parte şi alta $21_{28}$, $33_{31}$; 11° *de-aoà*, *de-aclò* = de acî, de acolo (aducând vorba de una, de alta) $36_{18}$; 12° *aoà s-le-acaţă*, *aclò s-le-acaţă* = acî să le prinză, acolo să le prinză, $26_{31}$; *l'-da de-aoà*, *l'-da de-aclò* = îi dă de aci, îi dă de acolo (prin chip şi fel) $43_{21}$. 13° *aoà te-amu mpiticătorlu* = aci să te văd, cărpaciule, aci să-ţi văd capacitatea, putinţa $177_{32}$.

**Aoaltarĭ** adv. = alaltăeri $127_{26}$, $258_{29}$; *nu eară de-aèrĭ*, *de-aoaltarĭ* = nu eră de ieri de alaltăeri (adică: nu eră nou, ci mai de demult) $119_{26}$ [Etimol. vine din: *alaltăerĭ*, unde „*l*“ din „alaltă“ se preface în „*o*“ *(u)*, ceea ce explică, credem, şi trecerea lui *ll* din *stella*, etc. în: o *(u)* = *steaoă*].

**Aoaţe** adv.=acì. Vezi: *aoà.*

**Apală** sf. = un val de lână dărăcită $300_{31}$, $301_{1}$.

**Apală** sf.=pala, paloş, sabie, 2, $39_{13}$, $43_{27}$, 59, 156, 202, etc.; *si strìmsiră ş-el' to-apală*=se puseră pe fugă nebună $4_{18}$; *să ncalţă şi apală se-alasă dipu mincunoşl'i*=se încalţă şi fuga nebuneşte după mincinoşi $80_{34}$; *s-lu umplă t-unä apală* = să-l umplă într-o fugă nebună $248_{21}$.

**Apàndise** sf. = răspuns $99_{32}$, $168_{9}$.

**Apă**, pl. *ape, api* sf.= 1° apă 4, 29, 35, 49, etc.; *ntre-apă* = la apă, să aducă apă dela fântână $55_{6}$; 2° *apă-vie* = apă nemuritoare 10, 13, 495; *apă aθànată*=apă nemuritoare 495; *apă-dibană*= apă de viaţă $397_{31}$; 3° *ni apă vie nu scuteà* =nici apă chioară nu scoteà $455_{39}$; 4° *si-şi facă apa* = să se urineze $80_{38}$; 5° *moaşe, de-aţeale ţe ţin àpile* = bătrână, din cele cari ţin apele, cari închiagă apele $346_{8}$; *ş-àpile li doarme* = adoarme şi apele (= cu înşelătorii, de dat dracului ce este) $234_{31}$; 6° *limba apă-l' lasă n-gură* = limba apă-i lasă în gură (a duce jind) $239_{34}$, $455_{20}$; 7° *îńi vińe ş-a ńia apa la moară* = îmi venì şi mie rândul să fiu tare şi mare $454_{34}$; 8° *easte apă di liturg'ie* = a fi batistă curată, a fi cu totul curat, nevinovat $283_{36}$, $347_{19}$. 9° *li nviţă cu lìngura, ca apa* = învăţă cevà de speriat $187_{35}$; *foc ş-apă l'i si duţeà gura*=idem $128_{9}$; 10° *guvă ntro-apă* = (a face) gaură în apă, o nimica toată $66_{29}$; 11° *Apa doarme, duşmanlu nu doarme*=Apa doarme, duşmanul nu doarme $61_{9}$.

**Apăr** vb. I = 1° apăr, păzesc; *apărà* = apără 14; *să-şi àpără loclu* = să-şi apere ţara $289_{15}$, $51_{28}$; 2° *ca se-àpără Dumniḑău* = (Ca să apere Dumnezeu) cum ferite-ar Dumnezeu $156_{3}$; 3° *c-una mînă te-àpără ş-co alantă ti deàpiră*=cu o mână te apără şi cu cealaltă îţi smulge părul $457_{5}$.

**Apărńescu.** Vezi: *apîrńescu.*

**Apărńita** sf.= Începuta, începere; n. pr. 104.

**Apărvisescu** vb. IV = părăsesc; *apărvisìt* = părăsit $8_{10}$, $87_{37}$, $81_{32}$; Inf. *Apărvisire.*

**Apicăşòńŭ** adj. = năzdrăvan, ghicitor $9_{19}$.

**Apîr** vb. IV [lat. aperior] = ngr. ξημερόνω, germ. tagen; a se lumină de zi, a se crăpà de zi $10_{28}$; 1° *di cum apireà*=de îndată ce se lumină de zi $90_{27}$; *după ţe-apirì g'ine*=după ce se lumină bine de zi $95_{30}$; *Apirì ḑua lantă* = se lumină de zi ziua următoare $9_{11}$; *lo s-àpirà* = începù să se lumineze de zi $373_{16}$, $120_{5}$, $161_{23}$, $170_{27}$; 2° *ńi-apir* = ngr. ξημερὸνω, mi se luminează de zi $301_{14}$; *apirirà pri buḑa de-amare* = li s'a luminat de zi, când erau pe ţărmul mării $69_{29}$; *mîne s-àpirà un arî'ŭ* = mâne în faptul zi-

lei să fie un râu $4_3$, $3_{10}$; *s-apirĭ t-un cireàp arsu di şapti orĭ*=să stai (=să petreci) o noaptea până în fapt de zi într'un cuptor încălzit de şapte ori $139_{26}$; *vrea s-apireà c-un trastu di flurìĭ la căpitìńŭ* = s'ar fi aflat în fapt de zi cu o traistă de galbeni $235_5$; *s-culcà, apireà cu cuvenda n-gură*=Se culcau, se sculau (în fapt de zi) cu vorba în gură $319_5$. Inf. *Apirire* = luminare de zi, fapt de zi.

**Apirită** sf. = fapt de zi, zori de zi $3_{26}$, $4_{15}$, $5_{31}$, $86_{33}$, 119, etc. etc.; *dit apirita pîn tu ascăpitata soarluĭ* = din răsăritul şi până în apusul soarelui $12_{22}$; *ne-apirită g'ine* = în nefapt deplin de zi $113_{38}$.

**Apitrusescu** vb. IV = cupleşesc; *di o-apitrusì* = de o cupleşi $194_{24}$; *d-ĭu l'-aveà apitrusită ahî't somnu greŭ* = de unde-i cupleşise atâta somn greu $309_{23}$. Inf. *Apitrusire* şi *a-apitruseàre* = cupleşire.

**Apîndisescu** vb. IV = răspund $47_9$.

**Apîndoahă** sf.=sprijin, aşteptarea, ajutorul; *Tută apîndoaha lor eră Mitri*=Tot sprijinul lor eră Mitre $65_{14}$.

**Apîrńescu** vb. IV = încep (= pornesc) $3_{23}$, $52_5$, 165, 424. Inf. *apîrńire, apîrńare* = (Pornire) începere.

**Aplàn** sm.= plan, meşteşug; *cu aplàn* = cu plan, cu şiretenie $95_2$, $122_8$.

**Aplèc** şi **àplic** vb. I = alăptez, aplec; *ş-aplică ńiţl'i* = îşi alăptă, îşi aplecă pruncii $193_{34}$; *ş-aplică tatu-su*=îşi aplecà (=alăptà) pe tatăl său $314_{10}$.

**Aplèc** (mi—) vb. I=mă aplec; *Tuţĭ se-apleacă* = Toţi se apleacă $58_{20}$; *s-aplică s-bea apă*=se aplecă să bea apă $15_{37}$, $133_8$; *pînă să se-apleacă*=până să se aplece 89, $173_{10}$, $233_{10}$, 263. Inf. *Aplicare*, part. *aplicàt,-ă* $25_{32}$; *cu nărli aplicati* = cu ruşine, înjosit $155_{16}$.

**Aplèc** vb. I = plec; *şi cîndu l'-o-aplicàĭ* = şi când plecai $45_{39}$. Vezi: *plec.*

**Aplucusescu** vb. IV = cupleşesc, apăs peste ceva; $278_{12}$, $364_{21}$; *s-nu l'-aplucuseascâ ţivà cîńĭ*=să nu dea peste ei cevà câni $184_{14}$; *sta aplucusìt* = stă pitit.

**Apoaca, apoea, apòĭ** adv.=apoi 1, 5, 26, etc. etc.; *pîn apoea* = până lu urmă $21_{32}$; *dipri apoea* = mai apoi, apoi-apoi; la urmă de tot $38_{17, 21}$.

**Apostal** sm.=apostol, ucenic 429, 433; pl. *apostol'*.

**Apreadùn** vb. I = adun bine strâng cu îngrijire, frumos, dau azil, primesc; 1° *ş-le-apreadună tuti* = şi le strânse bine pe toate $53_{35}$, $193_{34}$, $276_{31}$; 2° *îl' pricădù auşluĭ s-o-apreadună n-casă*=se rugă de moş s'o strângă în casă, să o primească acasă la el $32_{13, 15}$, $26_{24}$, $36_{16}$, $80_7$, $94_{30}$, $317_{13}$; *a-preadunare*=strângere bine, primirea, dare azil; *şideà apreadunàt* = şedeà strâns, retras $7_{15}$.

**Apreavegl'u** vb. I=păzesc bi-

ne; *să se-apreaveagl'e di Goea*=să se păzească bine de Joia, să fie cu precauţie faţă de Joia $94_{24}$; *Apreavigl'are*=păzire, precauţie.

**Après** adj. = 1° aprins, *cu doào ţerĭ aprease* = cu două lumânări aprinse $247_{30}$; 2° *après foc* = înfuriat [=aprins] foc $43_{27}$; necăjit, furios $44_{38}$; 3° încălzit; *cum erà cireaplu après* = cum erà cuptorul încălzit $279_{17}$.

**Aprìl.** Vezi: *Aprìr.*

**Aprindu** vb. III = 1° aprind; $121_{22}$; *aprindĭ-u* = aprinde-o $138_{28}$, $16_{13}$, etc.; 2° *se-aprease* = se înfurie $43_{12}$, $93_{33}$; se necăjì $220_1$, $399_{15}$; *se-aprìmsirà* = se-aprinserà $219_{14}$; 3° *l'-aprease seatea* = îi aprinse setea, nu mai puteau de sete $8_{10}$ Inf. *Aprìndire* şi *aprindeare*, part. *après, apreasă*, şi *aprimtu, aprimtă.*

**Aprindu** = în ajun de; *aprindu ḑuă di numtă* = în ajunul zilei de nuntă $255_{16}$. Vezi: *pirindu.*

**Aprìr** şi **Aprìl** sm.=Aprilie; *ditu ahurh'ita Aprìluĭ* = din începutul lui Aprilie $21_{24}$; *Aprìrlu* 302.

**Aproapea** adv.=aproape $16_1$, $48_{19}$, $50_{32}$; *de-aproapea* = din apropiere $23_{16}$; *tora carĭ di carĭ să s-facă di cama aproapea* = acuma care mai de care să se facă (rudă) mai de aproape $455_{23}$.

**Apròk'ŭ** *[Apruk'are* = apropiere]; vb. I = 1° apropiu 1, 12, 24, 66, 89, 48, 49, $112_{33}$; *s-aveà apruk'ată*=se apropiase $50_4$ etc.; *lo-apruk'ară* =(îl apropiară), îl ajunseră $154_5$; 2° primesc, aştept; *apruk'aţĭ-mi* = primiţi-mă $141_8$, $366_{20}$, $390_{12}$.

**Apùc** vb. I [Indic. prez. *apùc, apùţĭ, apucă, apucăm* şi *apcăm, apucàţĭ* şi *apcàţĭ*, a p u c ă; Imperf. *apucàm (apcàm);* Perf. *apucàĭ (apcàĭ);* Inf. *apucare (apcare)*, Part. *apucat,-ă (apcàt,-ă)]* = apuc $12_{17}$, $27_{10}$, $44_{11}$, $69_{27}$, $86_{13}$, $252_{33}$, 280, 416, $434_9$; *ţe s-nu ş-apucă* = dare-ar să n'apuce (să nu trăească) $283_{13}$ (blestem.)

**Apufăsescu** vb. IV=hotărăsc, decid, îmi propun $23_1$, 320, 361; *apufăseare* şi *apufuseari* 477; *apufăsìt* = hotărît $333_4$.

**Apulitie** sf.=oraş $217_3$, $445_{29}$; mulţime: *easte apulitie multă* = este m u l ţ i m e mare. Vezi: *pulitie.*

**Apùn** (me—) vb. III = apun, depun; *se-apùsirà to-aumbrată*=se abătură (se adăpostiră) supt umbră $117_3$; *cît-cît se-apusi* = abià cât se puse (să adoarmă) $301_{11}$; *s-me-apună tu mînle-atale* = să mă încredinţeze în mânile tale $151_{25}$.

**Apùs, apusă** adj. = jos, joasă; *casă apusă* = casa joasă, neînaltă; cu tavanul jos.

**Apurìe** sf. = mirare, aporie $109_{23}$, $186_{13}$, $349_{12}$.

**Apustusescu** vb. IV=obosesc; *di apustusìt ţi erà* = de obosit ce erà $5_{29}$.

**Ar** vb. I = ar, cultiv pământul; *s-ară* = să are $116_{21}$; Inf. *arare;* Part. *arată.*

**Aràd** [Inf. = *aràdire* şi *arădeàre]* vb. III = raz, 502, 503; *arasişĭ* = ai ras.

**Aradă** (şi **araðă**) sf. = rând $72_{6}$, $298_{31}$; *s-ti mărìţĭ ş-tine, s-ţă faţĭ arada* = să te măriţi şi tu, să-ţi faci rândul (misiunea) $256_{7}$; *de-araðă* = de rând $109_{30}$; *cum l-aduţeà arada*=după condiţia lor $129_{18}$; *si-l' faţim arăzli* = să-i facem datinele, obiceiurile $307_{25}$, $220_{31}$; *Cum lo-aduţe arada* = cum îi este potriva, condiţia $278_{17}$; *nu-ĭ pe-aradă bună*=nu-i în bună stare 244; *om de-aradă*=om de rând $141_{25}$.

**Aràḑîm** vb. I = razăm $197_{12}$. *Arăḑîmare* = răzemare.

**Araftu** sm.=croitor $84_{6}$, $102_{15}$, 135, 212.

**Aràk'ŭ** vb. IV=răpesc $143_{20-30}$, 196; *arak'e* = răpeşte (Imperativ) $237_{14}$; *arăk'asče* 219, 392; *arik'aşte* $330_{21}$. Vezi: *aràp.*

**Arao** sf.=rău, răutate, suferinţă, soartă rea; *araoa ta!* (blestem)=soartă rea a ta (să-ţi fie!); *aràlili*=relele, suferinţele $33_{21}$. Vezi: *arăŭ.*

**Aràp** sm. = harap, negru 68, 160, 294, 355 drac 1—6; nume propriu de drac (împărat) 1—6, 391—398, 414.

**Aràp** vb. IV=răpesc. [Indic. prez. *aràp (aràk'ŭ* şi *arăk'escu), aràk' (arăk'eşti), arape (arak'e), a r ă p è m (arăk'ìm), arăpèţĭ (a r ă k' ì ţ ĭ), aràp (arăk'escu).* Perf. simplu: *arăpùĭ* şi *arăk'ìĭ;* Part. *arăk'ită, arăpută.* Inf. *arăk'ire, arăk'are, aràpire* şi *arăpeare];a-ràp* $102_{33}$; *carì ţĭ-o-arapi*= cine ţi-o răpeşte $150_{11}$, $108_{12}$, $43_{27}$; *arăpù* $43_{25}$, 270, 271; *arăpură*=răpiră $14_{14}$, $118_{35}$; *arăk'ì* = răpì $258_{36}$; *arape de-aoà, a r a p e de-aclò* = rupe pe apucate $211_{27}$; *s-o-arapă di muţă*=s-o apuce de bot $186_{17}$, $50_{8}$, $86_{20}$; *arăpută* = răpită $10_{11}$. Vezi: *aràk'ŭ, arăk'escu.*

**Arapsă** sf. = arăpoaică, rea, turbată $122_{25}$.

**Aràpune** sm. = ciorchine de struguri $3_{11}$, $127_{7}$, $466_{14}$.

**Arasă** sf.=rasă (călugărească) $184_{1}$.

**Araste** sf.=loc favorabil; moment priincios; *aştiptà a-rastea*=aşteptă momentul oportun $184_{19}$.

**Araţe** adj.=rece; pl. *arăţĭ* $15_{33}$, $35_{22}$, $48_{1}$; *o-află vatra araţe* =află vatra (căminul) rece, nu găseşte pe nimeni $272_{11}$.

**Aràŭă, arao** adj. şi s. = rea, soartă r e a 282, 283, 284, 290; *l'-o-aduse araoa*=Fie-i-ar (so a r t a rea) să-i fie $451_{20}$; *oara aràul'eĭ*=ceas nefericit $483_{9}$; pl. *arale* = rele, s u f e r i n ţ e, greutăţi $147_{37}$, $303_{29}$. Vezi: *arăŭ.*

**Aravdu** vb. I = rabd, sufer, pătimesc $17_{28}$, $19_{21}$, $52_{29}$, $59_{10}$, $72_{27}$, 131, 334; *me-aravdă* = mă susţine (mă rabdă) $107_{27}$; *cîte no-aravdă loclu* = Câte nu suferă pământul $283_{16}$.

**Arăd.** Vezi: *arî'd.*

**Arădăţină** *(rădăţină)* sf.=rădăcină, pl. *arădăţìńĭ* $15_{38}$, $23_{6,7}$, $53_{18}$, $165_{12}$, $240_{20}$.

**arăḑi'm** sn. = poala de deal, de munte.

**arăḑimàt** adj.=răzemat, spri-

jinit $251_{17}$. Vezi: *araḑîm* = razem.

**Arăk'escu** vb. IV = răpesc $72_{17, 25}$; *fu arăk'ìt*=fu răpit $2_{30, 34}$, 46, 47, 48. Vezi: *aràp.*

**Arăk'ie** sf.=rachiu, ţuică de prăştină 262, 263, 329. 330.

**Arăńòs** adj.=râios $185_{38}$, $219_{35}$, $220_{4}$. Vezi: *arîńòs.*

**Arăpeare** sf.=răpire; *şi-l' da nă arăpeari*=şi-i dă o răpire, şi o răpeşte $44_{7}$.

**Arăspindescu, arăspîndu** vb. IV=răspândesc $17_{35}$; *oile se-arăspînḑîră*=oile se împrăştiară. Vezi: *arîspîndescu.*

**Arăstoacă** sf. (din lat. *rostrum)* sf. = gura staulului, gura mandrei.

**Arăstornu** vb. I = răstorn $425_{2}$. Vezi: *arîstornu.*

**Arăţescu** vb. IV=răcesc $15_{16}$, $362_{14}$. Inf. *Arăţire* şi *arăţeare*, Part. *arăţìt,-ă.*

**Arăţime** sf. = răceală.

**Arău** adj.=1° rău, fem. *arauă, arao* $24_{2}$, 25; 2° adv. $6_{31}$, $15_{39}$, $72_{24}$, $83_{24}$; 3° foarte, prea: *ìo earàm un om arău avùt*=eu eram un om foarte bogat, rupt de bogat $147_{38}$; *muşată-arău*= grozav de frumoasă $49_{2}$,; 4° sbst. *cu arăulu*=cu răul, cu forţa $94_{2}$, $95_{1}$; *s-nu o-află arăulu*=să nu dea nenorocirea peste ea $40_{6}$; *arău o-avèm* nu ni-i bine, rău o să ne meargă $107_{38}$; *tră bun, tră arău* = de bine, de rău $12_{33}$; *s-nu u pată arăulu* = dare-ar să-i fie bine (ferì-o-ar Dumnezeu de rău) $319_{18}$; 5° *răŭ* $477_{30}$; *aròŭ* $241_{26}$. Vezi: *arauă.*

**Arăvdare** sf. = răbdare 167, $400_{28}$.

**Arăvoană** sf. = semnul de logodnă $290_{38}$, $191_{20}$.

**Arăvuńisescu** vb. IV = logodesc $6_{2}$.

**Arăzbòiŭ** sn. = răsboiu 161. Vezi: *arîzbòiŭ.*

**Arbinès,** pl. *Arbinèşi* sm.=Albanez 118, 192; fem. *Arbineasă*=Albanezoaică; rea (ca o Albanezoaică) $303_{16}$.

**Arbinşescu** adj.=albanezesc; *arbinşaşte* adv. = albaneze şte.

**Arbinşie** sf. = Albania.

**Arbure** sm.=arbor $24_{25}$, $33_{24}$, $47_{19}$, $87_{30}$, etc., etc.

**Arcare** sf. = aruncare; *arcari nu vreĭ nàparti* = nu eşti de aruncat în colo, eşti om de treabă $136_{34}$, $95_{12}$.

**Arcàt** adj. = aruncat, care merge pe jos (pe drumuri şi poteci, ca să scurteze cât mai mult drumul); *màţîli arcati*=maţele asvârlite, aruncate $148_{1}$.

**Arcò** adv.=acolo $481_{37}$; derivat din: *aclò* = *alcò*, unde *l* a devenit r = *arcò.*

**Arcoare** sf.=frig $46_{9-10}$, 170, 124; *trimură de-arcoari* = tremură de frig $225_{30}$; *creapă k'ètrili de-arcoari* = crapă pietrele de frig $301_{11}$; *Arcoarea* n. propriu = Gerilă 172.

**Ardu** vb. III = 1° ard $23_{9}$, 73, 74; *ahurh'ì să-l ardă tu ìnimă* = începù să-l arză la inimioară $15_{35}$; 2° *ardeà tră nă k'ìcută di apă* = ardeà pentru o picătură de apă $35_{8}$; *arsi di seati* = i se făcù sete grozavă $293_{15}$; 3° *Ş-*

*ardeà mărațl'i tră nă feată* = Ardeau sărmanii pentru o fată (= doriau mult să aibă o fată) $119_{5}$, $113_{18}$; 4° *s-o-ardu astă-seară* = s-o arz astă seară (=să petrec în astă seară) 354 $_{25-31}$; 5° *lo-àrsiră mìrile pri nare* = îl arseră ursitoarele pe nas, îi meniră soarta $280_{2}$. 6° încălzesc (cuptorul): *Arsiră apòĭ un čireàp di noaŭă orĭ* = Încălziră apoi un cuptor, de nouă ori $53_{1}$, $30_{30}$, $198_{13}$, $407_{11}$.

**Arè** interj. = măi, (apelativ pentru bărbați) $42_{24}$, $133_{6}$, 152, 153, $296_{9}$.

**Areà** adv. = rar $299_{17}$.

**Areàpită** sf. = aripă $143_{36}$, pl. *areàpitle* $143_{35}$, $267_{29}$; *ĭu ∽ di puĭl'ŭ nu zboară* = unde nici aripă de pasere (= nici o pasăre) nu sboară $442_{23}$; *cal' co-areàpite* = cai înaripați 443. Vezi: *àripă*.

**Argàt** sm. = argat, muncitor cu ziua, salahor $403_{30}$, 415.

**Argăstìr** sn. = prăvălie, dughiană $82_{28}$, 188.

**Aridă** sf. = fluerul (piciorului); *staŭ aridă, întru aridă, mi duc aridă* = stăruiu din răsputeri, stăruiu fără să-l slăbesc cătuși de puțin pe cinevà $258_{31}$, $435_{8}$, $300_{6}$, $381_{14}$, $91_{7}$, $277_{9}$.

**Arigè** sm. = rugăminte $189_{23}$; **arigae** sf.: *ță fațim arigae* = rugămu-te $41_{18}$; *ț-am arigae mare* = te rog fierbinte $289_{18}$, $383_{29}$, $394_{39}$, 430.

**Arihate** sf. = liniște, odihnă; *ș-bea čubuk'a cu arihate* (= își fumà ciubucul în liniște) = își căutà de liniște $40_{22}$, $74_{5}$, $85_{31}$; adv. *doarme... arihàte*=doarme... liniștit $219_{39}$, 228.

**Arinà** sf. = nisip $348_{23}$, 432, 466; *cupìĭ di oĭ cît traje arina* = turme de oi cât nisipul (de multe) $279_{31}$; *s-aibă aveari... cît traĝi frînĝa ș-arina* = să aibă avere... cât frunza și nisipul (de multă) $98_{2}$.

**Aripă** pl. *àripite* 210, $216_{26}$, și: *ărik'* $210_{11-12}$, $267_{15}$, 246 și *àrpite; sum àripa luĭ*= supt protecțiunea lui $503_{20}$.

**Aripidină** sf. = povârniș, coborâș 440.

**Aripidinèd** vb. I = merg repede pe coborâș; *s-aripidinară tu cămpu* = se coborîră (repede) la câmp $246_{23}$; Inf. *aripidinare*.

**Arisescu** vb. IV = plac; *te-ariseaști tora?* = îți place acuma $64_{28}$.

**Arìz** sm. = orez $353_{23}$.

**Arî'd, (arăd)**, Inf. *arî'dire* și *arîdeare*=râd, fac să râză; înșel, îmi bat joc. 1° *arîdeà pri su mustățĭ* = surâdeà $185_{11}$; 2° *ahurh'ì s-arădă* = începù să râză $14_{31}$, $16_{19}$ $45_{23-30}$; 3° *că lo-arîdi*= că-l înșală $54_{15}$; *arî'ș un misurăr* = înșelai pe un olar $54_{26}$, $95_{6}$, $98_{25}$; *te-arîde mintea*=te înșală mintea, te înșeli $355_{13}$; *nu-l arîdeà ocl'il'* = nu-l înșelau ochii $380_{13-14}$, 29, $67_{32}$, $79_{33}$; 4° *s-arî'd* = să fac să râză 364; 5° *Feata ș-o-avù, că ș-arîdi cu nîsă* = Fata crezù, că-și bate joc de dânsa $37_{22}$, $10_{5}$, $14_{34}$; *h'ĭĭ arîsă* = ești înșelată $5_{1}$, $81_{26}$.

**Arîdeare, Arî'dire** sf.=râdere, râs; *tr-arîdeare*=de râs $8_{20}$, $54_{19}$, $96_{34}$, $146_{4}$.

**Arî'm** vb. I=1° scobesc; *nu cutidà dìntile si ş-arîmă*= nu îndrăznià nici dintele să-şi scobească, nu îndrăznià câtuşi de puţin $195_{13}$; 2° râcâiu; *arîmà*=râcâià $30_{12}$, $32_{6,7}$; *Arîmare*=scobire, râcâire.

**Arînḍă** sf. = rânză; *Tră cucoaşi-ĭ arînḍa luĭ?*=Pentru nuci îi este lui? Este el în stare să mănânce nuci? $102_{23}$.

**Arîńe** sf. = râie.

**Arîńescu** vb. IV (Inf. *Arîńare, arîńire)*=râiesc, mă apucă râia.

**Arîńòs** adj. = râios; *arănòs* 276, 383.

**Arîpă** sf.=prăpastie (termin pastoral.)

**Arîpòs** adj. = prăpăstios $4_{20}$.

**Arî's,** pl. *arî'sute* sn.=$339_{21,22}$, $89_{18}$, $117_{37}$; *cu arîslu pri buḍă*= cu râsul pe buze: surâzând $36_{7}$, $211_{18}$; *să-s lişină de-arî's*=să se prăpădească de râs $45_{24}$.

**Arîspîndescu, Arîspînḍăscu** vb. IV = răspândesc, împrăştiu, rătăcesc $58_{16}$, $71_{3,11}$, $141_{21}$; *nu-l' alăsà să se-arîspînḍască*=nu-i lăsà să se răspândească, să se împrăştie $117_{35}$; Inf. *Arîspîndire* şi *arîspînḍîre,* Part. *arîspîndit,-ă, arîspînḍî't,-ă* (= rătăcit) $185_{23}$.

**Arîstornu** vb. I = răstorn $100_{26}$.

**Arîsùn** vb. I=răsun; *arîsunà munţîl' di strigarea luĭ*= răsunau munţii de strigarea lui $25_{15}$.

**Arî'ŭ,** pl. *arîurĭ* sn. = rîu $4_{3}$, 31, $50_{9}$, 72, 164, 360, 362 etc.

**Arîzbòĭŭ,** pl. *arîzboae* sn. = răsboiu (de ţesut) $210_{20}$, $265_{39}$, 266, $301_{20}$.

**Armàs** adj. = rămas, uitat $102_{14}$, $57_{8}$ = rămânând 276.

**Armată** sf. = costum frumos, ales (de mire, de voinic, de mireasă, etc.) $184_{1}$, $369_{31}$ 381, $414_{36}$, $436_{25}$.

**Armă,** pl. *àrmate* şi *arme* sf.= 1° armă $47_{19}$, 136, 156, 157, 158; 2° *li deadi àrmatli*= (le dădù armele) se speriè, înghieţă de fricà $298_{24}$; cedez: *nu li băgă àrmatle m-pade* = nu cedă, nu se dădù biruit $365_{6}$; *Deadişĭ di mul'ari s-li bagă àrmatli m-padi*=Ţi-ai găsit muiere să se dea învinsă, să cedeze $210_{37}$.

**Armătusescu** vb. IV=1° înarmez $324_{11}$; *armătusìt*=înarmat $19_{7}$; 2° gătesc(mă): *armătuseà-ti*=găteşte-te (îmbracă-te cu haine alese) $318_{9}$; *Armătusire*=înarmare, gătire (în haine alese.)

**Armî'n şi răman** (Fărşeroţii) vb. III=rămâiu; *ş-armîne tu xeane* = şi rămâne în străinătate $8_{2}$; *va s-armînă* =vor rămâneà $17_{15}$; *armase čudusìt*=rămase uimit $12_{38}$, $21_{16}$, $28_{14}$, 31; *armasi di la agru*=nu merse la câmp, la ţarină $55_{9}$; *ţi-l' aveà armasă*=ce-i rămăsese $16_{3}$, $23_{25}$; *rămîne cu gura căscată*=rămâne uimit 243, $13_{23}$; *no-armîneà seară di la Dumniḍăŭ* = nu rămâneà seară, nu treceà seară dela Dumnezeu $116_{10}$.

**Armî'n, Arumî'n şi Rumăn** (la

Fărşeroţi, Muzichiari, Sămărniaţi şi toţi câţi nu pun proteticul *a* înaintea lui *r)* = Aromân 117.

**Armînescu** adj.=aromânesc, românesc; *h o a r ă armîneascâ* = comună românească $18_{5}$.

**Armînaime** sf. = Românime.

**Armînìŭ** sm. = Românimea.

**Armu** sn.=arm, a patra parte din corp, ciovârtă $50_{7}$; *armurĭ-armurì u scoàsirâ*= o rupseră (= o sfăşiară) în armuri $51_{34}$.

**Arnescu** vb. IV = mătur $29_{18}$, $80_{14}$, $95_{15}$, 161, $204_{20}$, $258_{14}$, $259_{3}$, $286_{32}$, 452, 453.

**Arnire** sf. = măturare, curăţire $179_{21}$; *sum mètura dearnire casa*=supt mătura de măturat casa $29_{11}$.

**Aroà** adv. = acì; *pe-aroà* = pe acì $481_{3, 37}$.

**Aroamig** vb. I= mestec, rumeg $366_{7}$; *s-me-aroamig*= să rumeg, să omor timpul rumegând $102_{6}$. Inf. *Arumigare*, amestecare, rumegare; fig. *le-aroàmigă* = pricepe, înţelege.

**Arocut** = pl. *aroàcute* şi *aròcute* sn.=roata 492; prăpastie.

**Aròd** vb. III=rod, roz $280_{38}$; *s-aroadă* = să roază $150_{34}$; *se aroasi* = se roase $151_{2}$; *va le-aròdĭ* = ai să mănânci o chelfăneală.

**Aròg.** Vezi: *arug'èd.*

**Aroĭbu** sm. = roib, cal roib $380_{26}$.

**Arondu-arondu** = tam-nesam $91_{3}$, $428_{27}$.

**Aròş** adj.=roşu $54_{10}$, $23_{35}$, $29_{32}$, $69_{23}$, $177_{12}$, 325; fem *aroşe*, pl. *aroşe*; figurat: *aroşlu*= (roşul) vin. *Ncălică pri calu aţèl aroşlu* = (Încălică pe calul cel roşu) = se îmbătă.

**Aròş** (amirălu~) = împăratul Roşu 385.

**Aròv** s.=fel de ovăz $11_{24}$; *Măraţl'i di ńiţì aròv simină dipri g'os* = Sărmanii de mititei o sfecliseră rău, se speriaseră grozav $275_{38}$; *acaţă să seămină aròv di frică* = începe să dârdâie de frică $430_{28}$.

**Arpită** sf.=aripă $295_{37}$. Vezi: *àripă, areàpită.*

**Arsàr** vb. IV = răsar 103, 27, 298; *arsare* = răsare $16_{2}$, $50_{35}$; *arsărì*=sări $2_{27}$, $26_{26}$, $41_{17}$; *arsărinda* = sărind 117, 54, 55; *l'-a r s ă r i r ă doaŭă coarni* = îi săriră (= crescuseră) două coarne $44_{38}$.

**A r s ă** pers. III dela Indic. prezinte a unipersonalului verb *Arsare*,=a se revărsà: *s-arsă scafa* = se umplù paharul (încât se revarsă peste buze) $380_{24}$.

**Arsare** sf. = prelingere, revărsare peste marginele unui vas.

**Arsu** adj. = 1° ars; 2° prăpăditul (când e vorba de m o r ţ i) 426; 3° încălzit (despre cuptor) $139_{26}$.

**Arşine** sf. = ruşine; 1° *l'-eră arşine* = îi eră ruşine $5_{19}$; *nu l'-arşine, ţe greaşte* = nu-i (este) ruşine, ce vorbeşte $31_{4}$, $30_{20}$, $37_{31}$, 83, 131, 133; 2° *făr-arşine* = nerușinată, (fără ruşine) $203_{37}$; 3° *s-nu easă cu arşine* = să nu se deà de ruşine $71_{39}$; 4° *lu ngrupă loclu de-arşi-*

*ni*= a intrat în pământ de ruşine (=i-a fost o ruşine grozavă) $97_6$; 5° *o-aveà to-arşine s-fugă dit polim*= o consideră de ruşine să fugă de războiu; *s-faţe arşine ma mare*=se face ruşine mai mare $61_{10}$; *ma mare arşinea*=mai mare ruşinea $70_2$.

**Arùc** vb. I [Inf. *Arucare]* = 1° arunc, azvârl; *arucă-ńĭ vămănḑî* = arucă-mi diamante $33_2$, $4_{16}$; *o-arcă* = o aruncă $47_{16}$, 4; *carì lo-arcară*=dacă îl aruncară 30, $4_{20}$, $15_{18}$, $17_{32}$; *me-arcàĭ* = mă aruncai $20_{28}$; *şi-l arucà* = şi-l aruncă (=erà aruncat $166_{13}$, 7; *vrea s-arcă* = s'ar fi aruncat $33_{37}$; *vrea s-arcare n-foc* = s'ar fi aruncat în foc $179_1$; 2° *Cum s-faţe, c-amirălu s-o-arucă tută furtiea pri mine* = Cum este cu putinţă, ca împăratul să dea toată vina asupră-mi 7₉; 3° *Iu o-arcà tufek'a, m-padi nu cădeà* = Unde trăgeà cu puşca, jos nu cădeà (= nimerià în totdeauna) $136_{29}$; *ş-arucă ocl'il'*=priveşte, se uită $80_9$, $17_1$; 4° *li se-arcă multu si-l' spună tră ţi-l va* = stăruì (se rugă stăruitor) mult să-i spuie pentru ce-l vrea $39_{10}$; 5° *ş-arcă vrearea* = o iubì, se îndrăgostì de ea $40_7$; 6° *z-veadă, s-easte-că le-arcă pètalle* = să vază, (dacă a lepădat potcoavele=) dacă a dat ortul popii $30_{26}$; 7° *arcă tu steauă* = îşi căută norocul $412_{27}$; 8° *lă se-arcă la čičoare* = (li se aruncă la picioare) îi rugă, stăruì $57_4$; 9° *Lo-arcă t-ună lîngoare greauă* = Se îmbolnăvì de moarte $64_3$.

**Arucutescu** vb. IV=rostogolesc $33_3$, $88_{22}$, 263; *arucutiră aproape trei ańĭ* = (rostogoliră aproape trei ani) trăiră aproape trei ani $204_4$.

**Arucutire** sf. = rostogolire; *arucutìt* adj. = rostogolit.

**Arucutòs** adj. = rotund, rotunjor $41_6$.

**Arùd** adj. = moale (despre lână): *lînă arudă* = lână albă şi moale, mătăsoasă.

**Aruḑinà** sf. = rugină $466_{29}$.

**Aruḑinèḑ** vb. I = ruginez; *se-aruḑină vaslu* = vasul căpătă rugină. Inf. *Aruḑinare* = ruginire.

**Aruescu** vb. IV = roesc. Inf. *arueare* şi *aruire* = roire.

**Arufèc** vb. I = tivesc; fel de cusătură cu tivitură. Inf. *Aruficare* = tivitură.

**Arùg** sn. = mărăcine, rug, spin $399_{37}$, $425_4$.

**Arugă** sf. = simbrie, plată, leafă $362_{27-32}$, 363.

**Aruguzină** sf.=rogojină $175_{30}$.

**Arug'èḑ** şi **Aròg** vb. I = tocmesc, dau (pe cinevà) la stăpân; *se-arugă* = se întocmì, se băgă (la stăpân) $362_{20}$; *mutrì s-lo-arug'aḑă iuvà* = căută să-l întocmească (= să-l dea la stăpân) undevà $336_{18}$, $119_{29}$, $403_{25}$; *lo-arugă s-pască cal'i*=îl întocmì să pască caii $135_{36}$. Inf. *arugare*=întocmire, băgare la stăpân. Part. *arugàt,-ă*=dat la stăpân. Etimologia vine dela *rog*=(lat: rogo-rogare).

**Arujescu** vb. IV=nechezesc $109_{32}$, $110_{3}$, $272_{30}$, $359_{4}$.
**Arujire** sf. = nechezire 405.
**Aruk'uşur şi aruk'işur** vb. I = alunec $48_{28, 30}$, $64_{26}$, 440; subst. alunecuş. Vezi: *arunic, alunic.*
**Aruk'uşurare** sf.=alunecare, alunecuş.
**Aruk'işiròs şi [aruk'uşuròs]** adj. = alunecos $4_{25}$.
**Arumig** vb. I = rumeg; *arumigare* = rumegare $189_{20}$.
**Arumin** adj. = rumen; *arùmină* (la faţă) = rumenă $334_{10}$.
**Arumî'n** [Armîn, Rumîn] = Român din Peninsula Balcanică $210_{18}$, 362.
**Arunic** vb. I = alunec; *arunicà*=alunecà $24_{1}$. Vezi: *aruk'uşur, alunic.*
**Arùp** sm. = rup, a 8-a parte din cot.
**Arùp** sn. = prăpăstie, loc prăpăstios $317_{7}$.
**Arùp** vb. III = 1° rup; *[arùp, arùk', arupe, arùpim* şi *arupèm, arùpiţi* şi *arupèţi, arùp; arupşu; aruptă.* Inf. *arùpire* şi *arupeare]* $5_{21}$, 9, $12_{20}$, $14_{6}$, $32_{35}$, $50_{37}$, 128; 2° *s-me-arupă*=să mă sfâşie $14_{13}$; 3° *l'-arupsi plîngul* = (îi rupse plânsul) se puseră pe plâns $35_{29}$, $121_{15}$; 4° *arupeà loclu di minčiùńĭ* = rupeau pământul de minciuni; $78_{5}$, 5° *ş-o-arupse cu nîsă* = se duse (dracului) cu dânsa $404_{8}$, $393_{23}$.
**Arupeare** sf. = rupere $122_{26}$.
**Aruptu** adj. = 1° rupt; *aruptu-partàl*=rupt (ca un) zdrenţuros $238_{24}$; *cu straňe arupte* = cu haine rupte $5_{20}$; 2° *curmàţĭ arupţî* = (rupţi-obosiţi) rupţi de oboseală $87_{29}$; *avùt-aruptu* = rupt de bogat $59_{3}$.
**Aruşescu** vb. IV = 1° roşesc; *aruşì* = se înroşì (=se ruşină) $429_{6}$; *acăţă s-aruşască loclu* = începù să înroşească pământul $220_{5}$; 2° *plîmsi pînă l'-aruşiră ocl'il'* = plânse până i se înroşiră ochii (= se istovì de plânsete) $111_{5}$, $294_{23}$.
**Aruşine** sf. = ruşine 204; *lu ngrupă loclu de-aruşini* = nu mai puteà de ruşine $98_{39}$; *nu se-alăsà s-u mîcă aruşinea* = nu se lăsau să sufere ruşinea $156_{25}$. Vezi: *arşine.*
**Aruşinèd** vb. I = dau de ruşine. Vezi: *aruşnèd.*
**Aruşinòs** adj.=ruşinos, care are ruşine; *aruşinoasă* $142_{3}$. Vezi: *aruşnòs.*
**Aruşnàt (aruşinàt)** adj. = dat de ruşine, făcut de ruşine, făcut de râs $344_{33}$.
**Aruşnèd** *(aruşunèd, aruşinèd)* vb. I = 1° ruşinez (dau de ruşine, fac de râs); 2° *me aruşnèd*=mă ruşinez, mi-e ruşine; 1° *că taha lu aruşnă pri nidriptati* = că doar îl făcù de ruşine pe nedrept $51_{8}$; *s-nu-l' aruşneadă tehnea* = să nu-i dea de ruşine meşteşugul $178_{37}$; *s-nu s-aruşneadă ntră oaspi* = să nu se dea de ruşine faţă de oaspete $161_{33}$; 2° *Fičorlu se-aruşnă* = băiatul se ruşină (= i-a fost ruşine) $3_{3}$, $77_{22}$; 3° *vru s-o-aruşneadă* = vroì s'o necistească $190_{12}$; *s-l'-aruşneadă feata amirălui* =

să necinstească (= să violeze) pe fata împăratului $42_{29-31}$.

**Aruşnòs** (aruşunòs) adj.=ruşinos, cu ruşine 182. Vezi: *aruşinòs.*

**Aruşùţ, Aruşuţăscu** vb. IV= răsucesc, învârtesc; *s-aruşuţă*=se răsucì, se învârtì $272_{33}$; *Uşuţă aruşuţăpălatea* = (îl sucì-răsucì palatul), umblă peste tot în palat $36_{16}$, 321. Infin. *Aruşuţîre* şi *aruşuţare*=răsucire, învârtire.

**Aruşuţî't** adj. = răsucit; *cu mustaţa... şuţîtă-aruşuţîtă* = cu mustaţa ... sucită-răsucită $36_8$; *om aruşuţî't*= om sucit, îndărătnic, cu care greu te poţi înţelege.

**Aruvinèţ** vb. I=stropesc 204, $284_{10}$.

**Aruvinare** sf.=stropire; *aruvinàt* = stropit.

**Asănţî** adv. = astăzi $313_6$.

**Ascaldu** vb. I=scald; *se-ascăldă treì ţîne* = se scăldau trei zâne $33_{25}$; *Ascăldare*=scăldare. Vezi: *scaldu.*

**Ascalnu şi ascalin** vb. I = 1° agaţ de ceva; 2° *lo-ascalnă di guşi* =îl înhaţă de gât $108_{37}$; 3° *li se-ascalnă* = i se prinse nod în gât $224_{39}$; *ascălnàt* = agăţat $87_{13}$, $102_{27}$,

**Ascàp** vb. I=1° scap, salvez; *se-ascapă di Aràp* = să scape de Harap $1_{26}$, $1_{28}$, $2_{9,18}$, $5_8$, $6_8$, $12_{39}$; *vrea s-aveà ascăpată* = ar fi scăpat $23_{22}$, 26, 33, 42, 44, 51, etc.; 2° *pînă s ascàp di părămìo* = până să mântuiu basmul $402_{14}$; 3° *Mitlu nu-l' ascăpà dintr-ocl'i saclu*= Mitul nu scăpă din vedere sacul $80_{26}$. Inf. *Ascăpare.*

**Ascapir** vb. I = scapăr; fulgeră; 1° *s-ascàpiră* = să scapere (din amnar şi cremene) $39_{18}$; *cît ascăpirà* = îndată ce scăpără $39_{19}$, $_{26}$, 40; *ascăpirà... cu mînearlu* = scăpără ... din amnar $122_{37}$; 2° *se-ascàpirà* = să fulgere $52_7$; *ascăpirà loclu cîndu fuţeà* = scăpără pământul când fugià $272_{22}$; 3° *l'-ascăpirà tu minte* = îi trăsnì (=îi fulgeră) prin minte $122_{36}$, $185_{28}$; 4° *l'-ascăpirară ocl'il'* = (îi scăpărară ochii), văzù stele verzi pe pereţi $92_7$, $114_7$, $186_{35}$.

**Ascapit** vb. I = 1° apun; 2° înghit; 1° *di cum apireà pînă ascăpità* = de cum se luminà de zi până apuneà (soarele) $90_{27}$; *cît ascăpità după ţeană Griva* = îndată ce Griva dispărù (= apuse) după colină $196_{21}$, $28_{30}$, $118_6$, $156_{12}$; 2° *Nu apucă s-ascàpità doauă*= Nu apucă să înghită două $44_{28,37}$, $45_{9,10}$, $63_3$, $102_{23}$, $178_9$, $223_{27}$, $340_{25}$, $444_{31}$; *ascăpitî'ndaluì fărmaclu a lor* = îngheţând veninul lor $99_{28}$.

**Ascăpare** sf. = scăpare $35_{13}$, $39_{34}$, 168 etc.

**Ascăpirare** sf. = scăpărare; fulger; *ascăpirărî* = fulgerări 74.

**Ascăpitare** sf. = apunere, apus de soare, dispărere din vedere, înghiţire.

**Ascăpitàt** = nume de munte: Apus 224.

**Ascăpitată** sf.=Apus; ~*soar-*

*luĭ* = apusul soarelui $12_{22}$. $155_{22}$, $144_{31}$, $199_{14}$, $345_{29}$.

**Ascùk'ŭ** vb. I = 1° scuip; *lo-ascuk'è*=îl scuipă $9_{26}$, $237_{36}$; 2° *pînă s-ascùk'* = (până să scuipi) = numai decât, până ai da în palme $39_{38}$, $64_{37}$, 138, $152_{35}$; 3° *lo-ascuk'è amirălu*=(îl scuipă), îl făcù de ruşine împăratul $313_{20}$. Inf. *Ascuk'are*, Part. *ascuk'àt,-ă* = scuipat,-ă, $193_{30}$.

**Ascuk'àt** sm. = scuipat.

**Ascultu** vb. I = ascult, mă supun $19_{8}$, $58_{34}$, 237; *cara s-nu ascultă dimîndăčunea* = de n'ar împlinì porunca $21_{14}$; *ascultă g'ine* = ia bine seamă $12_{13}$; Inf. *Ascultare.*

**Ascumbusescu** vb. IV=suflec; *s-ascumbusì* = îşi suflecă mânecile (= se apucă de treabă) $259_{11}$. *Ascumbusire.*

**Ascumtà** (pre ∾, pe ∾) adv. = pe ascuns, într'ascuns $86_{22}$, $117_{31}$, $171_{26}$, $307_{18}$, $330_{35}$, $358_{30}$, 418.

**Ascùmtaluĭ** adv.=într'ascuns $243_{31}$.

**Ascumtìşaluĭ** adv. = în secret,într'ascuns $126_{33}$, $139_{20}$, $238_{8}$, $273_{12}$, 404.

**Ascumtòs** adj. = ascuns, retras, pitulat $22_{1}$, 396.

**Ascumtu** adj.=ascuns 44, $50_{16}$; *şideà ascumtu*=şedeà ascuns $41_{30}$; *şideà ascumtă*= şedeà ascunsă $17_{28}$, $23_{21, 22}$.

**Ascundeare** sf. = ascundere $110_{1}$.

**Ascundu** vb. III = ascund; Perf. *ascumşu, ascumsişì* şi *ascumsèşì, ascumse;* Inf. *ascùndire* şi *ascundeare* $17_{24}$ $22_{11}$, $46_{32}$, $74_{21}$, $131_{39}$, 172, 173; *li ascumsi tu patru suti di guvi* = (le ascumse în patru sute de găuri) le ascunse în gaură de pământ $55_{7}$.

**asčeptu.** Vezi: *aşteptu.*

**Asčergu.** Vezi: *aştergu.*

**Aseară** adv. = aseară (pretutindeni.)

**Asime** sf. = argint $38_{31}$, $68_{1}$.

**Asimcò** pl *asimcale* şi *asimcàţĭ (asimcàʒĭ)* = argintărie $91_{28}$, $347_{10}$.

**Ask'ere** sf. = oaste, armată regulată 23, 57, 250, 351.

**Ask'erlì** sm. = soldat $23_{21}$.

**Aslàn** sm.=1° leu 38, 59, 60, 61, 144; 2° nume propriu $249_{25}$; 3° piastru(leu vechiu) preţuind 20 de bani 233, $234_{1}$.

**Aspàr** vb. I = speriu; *me-aspăreàì*=mă speriai $6_{21}$, $42_{27}$; *se-aspărè* = se sperie $4_{6}$, $61_{21}$, $35_{7}$; *se-aspăreà* = se sperià $9_{36}$; *nu-l' se-aspăreà ocl'ul*=nu se sperià, nu se temeà de loc $87_{8}$, $66_{5}$; *nu te-aspare dip*=nu te teme, nu te sperià de loc $10_{20}$, 12; *o-aveà (a)spăreată huzmetea*=o sfeclise rău; se speriase rău de tot $9_{1}$; *aspăreàt*=speriat $154_{7}$, 392, $17_{16}$.

**Aspràʒire** şi *[aspărʒeàre]* sf. = spargere, stricare 463.

**Aspargu** vb. III = 1° stric, sparg: *ntribarea no-asparʒe*=întrebarea nu strică $11_{17}$; *s-aspargă Grămustea*=să strice, să dărâme Gramostea $14_{24}$, $28_{7}$; *si nu ţĭ-aspargu k'efea*=să nu-ţi stric placul, cheful $97_{26}$, $52_{11}$, $56_{12}$; *ună lo-asparsi*= una i-a stricat $136_{35}$; 2° *Cum*

*s-l'-o-aspargă a Uvreŭluĭ*= Cum să-i strice (placul) Evreului $235_7$; 3° *dimîndă s-lo-aspargă* =ordonă să-l strice (=să-l omoare, să-l prăpădească) $10_8$; *aspârsiră lume* = prăpădiră lume $337_2$; 4° schimb, cheltuesc; *l'-aspărdeà curundu pradl'i*=îi cheltuià curând banii $39_{32}$, $154_1$; *asparde-ńĭ nă liră* = schimbă-mi o liră.

**Aspartă-gură** sf. = gură stricată $205_4$.

**Asparvu** sm. = sperietură; *Feata, de-asparvu, di frică, l'i si bătŭ ìnima*=Fetei, de sperietură, de frică, i se bătŭ (îi tresări) inima $42_{31}$.

**Aspăreare** sf.=speriere, sperietură $17_{18}$.

**Aspărgăcune** sf. = spargere, stricare $283_9$.

**Aspèl** vb. I=1° spăl; *ca să-şĭ speală mînle*=ca să-şi spele mânile $168_{23}$, etc.; 2° *s-le aspeală di frică* = să o şteargă, să o tulească la fugă de frică $42_{21}$, $95_{11}$, $215_{27}$, $216_{28}$, $231_{31}$, $259_{22}$, $427_8$: *aspeală-li*=şterge-o [în text greşit: *l'i.*] Infin. *aspilare.* Part. *aspilàt*, ~ *ă*=spălat.

**Aspindur** vb. I=atârn, spânzur; *se-aspindură* = se atârnă $73_{17}$; *aspindurât pri cruțe* = răstignit pe cruce $453_{13}$. Vezi: *spindur.*

**Asprimtu** adj.=aprins (de oboseală) $440_{23}$.

**Aspru** sm.=1° ban, para vechie $65_{23}$, 60, 442; 2° solz de peşte; *aspril' a pèsculuĭ* =solzii peştelui $164_{12}$.

**Aspùn** *[aspùnire* şi *aspuneare]* vb. III=spuiu, arăt, povestesc, mărturisesc; *l'-aspuse calea* = îi arătă drumul $27_{11}$; *nu vru s-l'-aspună*=nu vroi să-i spuie 7, $27_5$, $8_{24}$, $10_9$, $9_3$, $54_4$; *si-şĭ aspună picătile* = să-şi mărturisească păcatele $191_4$, $14_1$; *părămìθ v-aspùş* = basm vă povestii $55_{36}$, $38_3$, $32_{19}$, $13_{27}$; *se-aspunearim* = de aş spune $100_{13}$; *si aspunearĭĭ*=de ai spune 12; *ni tr aspuneare nu easte* = nici de spus nu este $365_{27}$.

**Astàl'ŭ** vb. I = taiu drumul cuivà, întâmpin, întâlnesc; *l'-astal'e calea un pondu de-aràp* = îi taie drumul, îi iese în drum un pustiu de harap $1_{16}$, $81_{14}$, $37_9$, $47_7$; *lo-astăl'è* = îl întâmpină $107_{15}$; întâlnì $38_8$, $27_2$, $30_{15}$, 49, $66_6$; *se-astăl'è c-un aùş* =se întâmpină (în drum) cu un bătrân 208, $165_{32}$; *s-lo-astăl'are* = de l-ai întâmpinà $258_{26}$; 2° *se-astăl'è* = se supără; 3° *aestă erà mul'ari s-nu o-astàl' în cali* = (aceasta erà muiere, ce să n'o întâmpini în drum) adică: gălcivitoare, îndărătnică, rea, greu de înţeles $300_4$. Inf. *astăl'are; astăl'àt*=supărat, căruia îi sare ţandăra la cel mai mic motiv.

**Astară** adv. = de seară $21_{12}$, $227_{34}$, $269_{16}$, 304, 440 etc.

**Astăl'itură** sf.=întâmpinare, fig.: om supărăcios.

**Astăzĭ** adv. = astăzi $16_9$ etc.

**Astămăţescu** vb. IV= opresc, mă opresc $187_{19}$, $252_{22}$.

**Astănḑî** adv.=azi, astăzi $49_{31}$, $323_7$, 353. *Astînḑî* $147_{37}$.

**Astă-noapte** adv.=în noaptea trecută $228_{15}$.

**Astărk'escu** vb. IV=stârpesc, sec; *că-l astărk'ì* = că-l secă $15_{39}$. Vezi: *astrăk'escu.*

**Astă-seară** adv.=în astă seară $80_{10}$, 348.

**Astès** adj.=stins, part. dela *astingu.*

**Astimtu** = nepreţuit $314_{14}$. Vezi: *astingu.*

**Astingu** vb. III [Perf. *astimşu* şi *astèş, astimsişĭ (astimsèşĭ* şi *asteasişĭ), astimse* şi *astease* etc. Part. *astimtu,* ~ *ă* şi *astès,* ~ *ă]* = sting, prăpădesc, potolesc; 1° *se-astimse foclu*= se stinse focul 263; *nu-l' se-astinḑeà foclu*=nu i se stingeà focul (=supărarea) $200_{9}$, $120_{3}$; 2° *l'-asteasi... duşmańl'i*=îi stinse... pe duşmani $156_{17}$; *s-mi astingă*=să mă stingă (să mă prăpădească) $49_{28}$, $138_{33}$; *va l'-astingă oastea*=o să-i prăpădească oastea $94_{1}$; *că-l' se-astinḑe casa*=căci i se stinge (= i se nimiceşte) casa 205, $68_{37}$; 3° *să-ş astingă seatea*=să-şi stingă (=să-şi potolească) setea $15_{37}$, $35_{24}$, $243_{38}$, $342_{12}$; 4° *nu-l' se-astinḑeà* = nu mai puteà de supărare, de foc, de necaz mare $216_{26}$; 5° *nu-l' se-astinḑeà dorlu* nu i se stingeà dorul 179; *astimtul di Dumniḑă*=cel stins, cel prăpădit de Dumnezeu! (=cel prăpădì-l-ar Dumnezeu!) $460_{14}$.

**Astînḑî.** Vezi: *àstanḑî.*

**Astînga** adv. = a stânga, la stânga, stânga $424_{11}$.

**Astîngu** adj. = stâng. fem. *astângă.*

**Astràg** vb. III=asvârl, arunc, mă reped; *s-astraḑe to-arî'ŭ* = se asvârle în râu $202_{34}$, $203_{7}$, $138_{6}$; *ţe-astrăḑeà cu k'ètrile* = cari trăgeau cu pietrele $62_{24}$; *astraḑe vearga*=asvârle varga $339_{28}$; *me-atrapsi nafoară*= mă asvârlì afară $95_{27}$, $345_{29}$, $81_{20}$; *se-astràpsiră pri cor* = se ridicară repede în picioare, se alarmară $42_{35}$; *se-astraḑe di nă cale*=se repede dintr'odată $88_{14}$, $30_{27}$; *şi astraḑi cămeaşa*=îşi leapădă cămaşa $85_{3}$; *om astraptu*= om nebunatic, trăsnit.

**Astrăk'escu** vb. IV=stârpesc; 1° *oile astrăk'ìră* = oile stârpiră, nu fată; 2° *le-astrăk'ì tute àpile*=le secară toate apele $171_{32}$; *vaĭ astrăk'ască àpile*=vor secà apele $343_{15}$, 422, 423; *oae astrăk'ită*=oaie care a fătat miel mort; *(arî'ŭ) astrăk'ìt* (rîu) secat $295_{25}$.

**Astùp** vb. I = a s t u p $86_{28}$, $158_{9}$, 165, 213, 451; *şi-l astupà maşĭ cu zàhare*=şi-l îndopà numai cu z a h ă r $459_{11}$.

**Asùd** vb.=asud, înnăduşesc 166, $228_{15}$; *asudàt* $5_{29}$; *cu mustaţa asudată*=cu mustăţile mijite $361_{8}$. Inf. *Asudare, azdare* = asudare, înnăduşire 486, 487.

**Asudoare** sf.=sudoare, năduşeală 5, $27_{1}$, 219; *fără* ~ = fără muncă $118_{31}$; *amintàţĭ ... cu asudòrĭ* = câştigaţi ... din greu $188_{36}$; *asudòrĭ arăţi îl' curà pri frîmti*=

sudori reci îi curgeau pe frunte $334_{3}$.

**Asùn** vb. I=sun $4_{15}$, 122, $133_{5}$, 440; fig. *lo-asunară* = îl bătură.

**Asunare** sf. = sunare.

**Asurdăscu** vb. IV=asurzesc; *cît nu asurdî' di aurlarea lor* = cât p'acî să asurzească de urletul lor $249_{31}$.

**Aşă** adv.=aşà 475—484. Vezi: *aşì, acşì.*

**Aşì, aşè** adv.=aşà; *aşì s-ţĭ-aĭ Luna* = aşà să-ţi trăească (=să ai parte de Luna $75_{14}$ etc.; *aşè* 195, 196, 277, etc. Vezi: *acşì.*

**Aşìţe** adv.=aşà $16_{3}$, $23_{3}$, 196 etc. Vezi: *acşì, acşìţe, aşì.*

**Aşteptu, aşceptu** vb. I=1° aştept; *d-ĭu nu te-aştepţî*= de unde nu te aştepţi $12_{39}$; *me-aşteaptă* = sunt aşteptat $31_{17, 19}$, $7_{1}$; *ş-aştiptà*= îşi aşteptà, tot aşteptà $6_{3}$, $21_{14}$, 47, $51_{5}$, 86; *aştiptă* = aşteptă $7_{29}$, $24_{10}$; 2° *te-aştiptăm* = (te aşteptarăm)=te primirăm $134_{14}$; *işirà s-lo-aşteaptă* = ieşirà să-l primească $66_{10}$, $9_{5}$, $161_{22}$; *aşcaptă* $388_{29}$, $72_{26}$, $73_{24}$, $263_{18}$ etc.; 3° *aştiptà . . . cu gura căscată* = aşteptà . . . cu gura căscată (= cu mare nerăbdare) $101_{26}$; *s-aştiptà nìs . . .* = să fi aşteptat el $12_{30}$.

**Aştergu, aşcergu** vb. III=1° şterg; *ş-aştearse ocl'il'* = îşi şterse ochii $3_{3}$, $33_{21}$, $5_{30}$; *l'-aşcarse a s u d o r l e* = îi şterse sudorile $219_{19}$; 2° *Mara le-aştearse*=Mara o şterse, fugì $48_{8}$; 3° *pînă s-ţ-aşterdî ocl'il'* = (până să-ţi ştergi ochii) = numai decât, într'o clipă $377_{7}$; 4° *se-aştearse dipri loc* = se şterse, dispărù de pe pământ $68_{38}$.

**Aşternu, aşcernu** vb. I, III= 1° aştern, aşez, aranjez $30_{30}$, 237; *se-aştirneà*=se aşezà $132_{25}$, $133_{33}$; 2° *pri lucru să s-aştearnă, nu-l' se-aştirneà curlu*=(la treabă să se aşeze, nu i se aşezà curul) îi venià greu să se apuce de treabă $221_{20, 24}$; 3° *se-aştirnù pri bană* = se puse pe traiu $31_{34}$. Ind. prez. *aşternu, aşterni, aştearne, aştirnèm* şi *aştirnăm, aştirnèţî* şi *aştirnàţî, aşternu* (şi *aştearnă);* Imperf. *aştirneàm* şi *aştirnàm;* Perfect *aştirnùi* şi *aştirnàĭ;* Infin. *Aştirneàre, (aşteàrnire)* şi *aştirnare;* Part. *aştirnută, aştirnată.*

**Aştiptare** sf.=aşteptare $138_{5}$.

**Aştirdeare** (şi: *aşteàrdire)* sf. =ştergere, şters; *tr-aştirdeari narea*=de şters nasul $148_{2}$.

**Aştirnàt** adj. = a ş e z a t, de treabă $290_{30}$, 234, 346.

**Aştirnùt** sn. = aşternùt $15_{16}$, $87_{5}$, $91_{32}$; adj. *aştirnută maşĭ cu asime*=aşternută (= pavată) numai cu argint $68_{1}$.

**Aθànată** adj. = nemuritoare 495.

**Atare** pron. = cutare, anume $156_{4}$, $349_{31}$.

**Atumţea, atùmţealuĭ,** adv.= atunci, (pretutindeni).

**Aţeà** pron.=acea. Vezi: *aţèl.*

**Aţèl** pron.=1° acel $5_{12}$; Gen. Dat. *aţilùĭ (aţiluea);* pl. *aţèl'* = acei $36_{3}$ etc.; Gen. Dat. *aţilòr; aţèŭ* = acel

(Samarina) $434_{31}$; *aţăl* = acel $419_{39}$; G. Dat.: *aţulùĭ* $418_{26}$; *aţela*=acela $3_{14}$; *aţelu-şĭ*=acelaş $389_{13}$; forme intensive: *aţèluea*=acela; pl. *aţel'a;* 2° fem. *aţeà (aţeàea)* $19_{30}$, pl. *aţeale, aţealea, aţele,* (pretutindeni); Gen. Dat. Sing. *aţil'èĭ (aţil'eea),* pl. *aţilòr;* 3° *aţèl din vale* = (acel din vale) dracul, diavolul $1_{23}$; 4° *ţe li vreţĭ ş-aţeale ş-aţeale*= ce mai umblaţi cu de alde astea $199_{30}$.

**Aţia** adv.=1° acì $61_{23}$, $76_{10}$; 2° *aţia-ţĭ păreà, că lo-acàţĭ, aţiaţ-ascăpà prit ḑeàḑite*=acì îţi păreà că-l apuci, acì îţi scăpà printre degete $2_{17}$; 3° *aĭ! fuḑĭ deaţia*=ai! dute încolo $264_{1}$; 4° *aţia de-aţia*=din ce în ce $205_{15}$, $2_{19}$, $92_{16}$, $119_{23}$; 5° acolo (Epir): *stăĭ aţia* = stăĭ acolo!

**Aùă** [citeşte: a-ù-ă] sf.=strugure $3_{11}$, $19_{15}$, $_{18}$, 127, 251, 356 etc.; pl. idem.

**Aumbrată** sf. = umbră (produsă de un pom, casă, etc. şi servind de adăpostit pe timp de căldură) $103_{8}$, $117_{4}$, $118_{20}$, $335_{12}$, $399_{33}$.

**Aumbră** sf. = 1° umbră $2_{19}$, $7_{13}$; 2° fantomă 400, $401_{21}$; 3° aparenţă, vedere: *av à fičorlu-aleptu aumbră di h'il'ŭ di domnu mare* = aveà Fătfrumos aparenţă de fiu de domn mare (=de fiu de neam împărătesc) $10_{36}$.

**Aumbròs** adj. = 1° cu umbră, care produce umbră: *arburi stufòs-aumbròs*=arbore stufos şi cu umbră $33_{24}$; 2° necurat, stăpânit de spirite rele $499_{13}$.

**Aungu, ungu** vb. III = ung 123; *ş-aumse ş-faţa* = îşi unse şi faţa $142_{32}$, $90_{6}$; *u umse* = o unse $175_{31}$; *eară aumtă cu cătrane* = eră unsă cu catran $31_{37}$. Inf. *aùnḑire* şi *aunḑeàre*= ungere.

**Aurăscu** vb. IV = urăsc; *s-me-aurască* = să mă urască $145_{1}$; *poati că l'i s-auraşti* = poate că i se urăşte $84_{17-18}$; *îl' se-aură* = se plictisià $136_{19}$, $19_{3}$, $204_{5}$. Inf. *aurîre;* part. *aurîtă.*

**Aurlu** vb. I=1° url, ţip tare; *băgă s-aurlă* = începù să ţipe $43_{25}$, $127_{10}$, 155, 159, 489; *L'-aurlă dàscalu* = îi strigă tare, îl chiamă puternic învăţătorul $2_{24}$; 2° *l'-aurlă luk' tu pî'ntică* =(îi urlă lupi în pântece) e grozav de flămând; îi chiorăie maţele de foame $290_{15}$; *nu avḑî cum ńi aurlă màţîli* = n'auzi cum îmi chiorăie maţele (de foame) $46_{21}$.

**Aurlare** sf. = urlare, ţipare, strigare tare.

**Aurńescu** vb. IV=năpustesc, dau năvală; *se-aurńì*= se năpustì $11_{36}$; *se-aurńiră tu udălu a l'eĭ* = se năpustiră (= dădură năvală) în odaia ei $42_{36}$; $50_{6}$, $63_{19}$, $86_{28}$, $104_{13}$, $152_{18}$, 338, 339. Inf. *Aurńire* şi *aurńare.*

**Aùş** sm. = bătrân $3_{36}$, 26, 27, 28, 34, 133 etc, etc.; pl. *aùşĭ* =bătrâni $65_{13}$, 137, 166, etc.

**Auşatic** sn.=1° bătrâneţe $27_{15}$,

$50_{31}$, $_{33}$, $133_{18}$, 209, 242; 2° sfat bătrânesc: *cum să zburască di nintea auşăticluĭ* = cum să vorbească înaintea sfatului bătrânesc $17_{8,19}$; 3° bătrânime: *armàs di la auşatic* = rămas din bătrâni $57_{35}$, $166_{18}$, $489_{2}$.

**Auşescu** adj. = bătrânesc; lucru *auşescu* = lucru bătrânesc.

**Auşescu** vb. IV = îmbătrânesc; *carĭ auşìĭ* = dacă îmbătrânii $24_{5}$, $300_{7}$; *auşà* = îmbătrânià $166_{12}$; *aveà auşită*=îmbătrânise $303_{31}$. Inf. *auşire, auşare.*

**Avarliga** adv. prep. = împrejur; de — ∾ = de jur împrejur $195_{13}$.

**Avăriga** adv. prep. = în jur, de jur împrejur $482_{32}$. Vezi: *anvărliga.*

**Avde-Tute** sm. = Aude-Tot, personaj în basme 461, 462, 492—495.

**Avdela** [şi **Avδelă**], = nume de comună în Pind. Vezi: *Avelă.*

**Avdu** vb. IV=1° aud 35, $42_{26}$, $88_{1}$, 107, 108; *no-avdu* = nu aud (ei) $4_{37}$; *avḑî'm*,= auzim $21_{24}$; *avḑî*=auzì 54; *avḑî'ĭ*=auzii $4_{5}$, *avḑî'şĭ* = auziși $5_{16}$; *l'-avḑîră boaţea* = îi auziră vocea $2_{8}$; *avḑî-me* = auzi-mă $56_{19}$; 2° *să-l' s-avdă numa* = să i se audă numele (= să-i meargă faima) $148_{20}$; 3° *Avdi k'atra, s-avdă ş-piscarlu* = (Aude piatra, să audă şi pescarul), adică: pescarul făceà pe n'aude $85_{35}$; 4° *necă s-avdă nu vrea de-altu* = nici să-i pomenești nu vroià de altul $12_{36,37}$; 5° *Ţi avḑî't ş-ţi viḑùt?* = Ce auzirăţi şi ce văzurăţi (Formulă începătoare la basme) $285_{21}$, 366, 372, 409; *avḑînda* şi *avḑî'ndaluĭ*=auzind $7_{6}$, $10_{17}$, $290_{12}$.

**Avḑîre** sf. = auzire $14_{33}$.

**Avḑi't** adj. = 1° auzit; 2° renumit [auzit în lume] $10_{33}$, $14_{20}$; *avḑîtă* = renumită $21_{5}$; *avḑi'ţĭ*=renumiţi $86_{9}$; $93_{28}$, $96_{21}$, $140_{31}$, $299_{32}$, $438_{26}$, $492_{36}$.

**Aveare, Avere** sf. = avere, bogăţie $32_{12}$, 93, $108_{15}$, $148_{8}$; *avere* $166_{31}$ etc.

**Avegl'u** vb. I = păzesc, veghez; *avigl'àm*=păziam; *avigl'àĭ* = păzii, veghiai, *avigl'inda*,*avigl'ìndaluĭ*= păzind $9_{16}$, $20_{6}$, 36, $54_{33}$, $59_{19}$, $61_{25}$, $69_{13}$, 119, 126, 127, 158 etc. etc. Inf. *avigl'are*=păzire, pază.

**Avelă** *[Avdelă, Avδelă* şi *Ardelă]* = este numele mai obicinuit al comunei românești din Pind, aşezată între comunele române Băiasa, Samarina, Zmixe şi Perivole. La numeroasele numiri i s'a mai adăugat de cărturarii români şi numele de *Abela.*

**Avg'ilie** sf.=vioară; pl. lăutari: *cu avg'ilìĭ* = cu lăutari $294_{1}$, $461_{2}$.

**Avigl'itòr** sm. = păzitor $78_{27}$, 127, 241, 291, 309 şi: *avlig'itòr* $176_{29}$

**Avìn** vb. I= vânez $59_{6}$, $104_{11}$, $135_{6}$; *avinî'ndalui* = vânând $76_{11}$; 2° gonesc, prigonesc; urmăresc; *lo-avinà* = îl prigonià $68_{13}$; *Ţi*

*zore ti avinǎ* = Ce zor, ce nevoie mare te prigoneşte (= te zoreşte) $17_{27}$; *avinarǎ agońa* = grăbiră repede $147_{10}$; *s-avinǎ cama multu* = să gonească mai mult $79_{25,26}$; *me-avinarǎ*=mă urmăriră $123_{33}$, $793_{36}$. Inf. *Avinare* = vânare, gonire, prigonire, etc.

**Avinare** sf. = vânare, vânătoare $76_5$; *ursa earǎ (trǎ) avinari* = ursa eră la vânat (după vânat) $47_{21,39}$; *vińi di l-avinari* = veni de la vânătoare $133_3$, $104_{12}$, $140_{33}$, 259.

**Avinàt** sn. = vânat $462_1$.

**Avinatic** sn. = vânat $104_{11}$, $179_{33}$, 476, $489_1$.

**Avinătòr** sm.=vânător 135—139, 185, 487—497.

**Avlàk'ŭ** sn. = albie, zghiab, canal, prin care se abate apa spre a fi îndrumată unde este trebuinţă $348_{24}$.

**Avlie** sf. = curte $1_{20}$, 35, 54, 95, 122, 151 etc.

**Avlig'itòr** sm.=păzitor. Vezi: *avigl'itòr*.

**Avrare** sf. = răcorire.

**Avrǎ** sf. = 1° răcoare, răcoreală 12; 2° vânt răcoritor, zefir $316_{26}$.

**Avrèd̨** vb. I = răcoresc; *apîrńì s-avread̨ǎ* = începù să se răcorească (vremea) $117_5$; *o-avrǎ* = o răcorì $441_{16}$; *să se-avread̨ǎ* = să se răcorească $468_{28}$, $335_{33}$; fig *lo-avrǎ* = îl plesnì.

**Avursescu** vb. IV = obosesc, mă obosesc; *avursìt* = ostenit, obosit $342_{11}$. Inf. *avursire*.

**Avùt** adj. = avut, bogat $14_{18}$, 18, $55_{35}$; *avùt aruptu* = rupt de bogat $59_3$;.. *avùt, di nu ştiù niţi cîtă aveare am* =... bogat, de nu ştiu nici câtă avere am $59_{35}$; *avùt, că no-aveà ĭu s-l'i bagă paraţl'i* =... bogat, de nu aveà unde să ţie banii $90_{22}$; 161, 350—354.

**Avuţame** sf. = 1° avuţie, bogăţie $88_{24}$, $96_{17}$, 124 etc; 2° bogătaşii; bogăţimea.

**Avuţil'e** sf. = avuţie, bogăţie $437_{12}$.

**Avía** adv = abià; *cu-de-avía* = abià $22_{18}$, $70_{31}$, $207_{37}$, $224_2$; *cu de-ag'ia* $383_{15}$.

**Avía** sf. = arşiţa; *părea, că te-afli to-avía căloàril'eĭ di veară* = păreà, că te afli în arşiţa varei $302_{25}$, $117_4$.

**Avíd̨mare** sf. = culesul viilor $367_{29}$.

**Avíd̨mu** vb. I = culeg viile.

**Avíd̨măčune** sf. = culesul viilor; luna Septemvrie, numită şi: *Avíd̨măčunle*.

**Avíńe** sf. = viie 18, 19, $356_{33}$, 367.

**Avísescu** vb. IV = sfinţesc, devin sfânt; *avísì* = devenì sânt $58_{14}$; *Avísire*= sfinţire; devenire sfânt.

**Avísìt** adj. = sfinţit, devenit sfânt 56, 58.

**Avísteare** sf.=comoară; vistierie 38, 53, 55, 276, 304, 305.

**Avítà** sf. = viţă $3_{10}$.

**Avù** adv. = de grabă, repede $427_{16}$, $443_{23}$; *deadi alaga avù la fîntînă*=dădù fuga repede (= de grabă) la fântână $35_{23}$;=abià $84_{31}$, $146_3$, 266.

**Avŭ** sm. = sfânt; *ş-u făţeà*

*aѵ́ŭ* = (sfânt o făceà) o rugà ca pe un sfânt $72_{31}$; *alanţî aѵ́ĭ* = ceilalţi sfinţi $20_{22}$; *a aѵ́lor alăntòr* = celorlalţi sfinţi $20_{20}$, $223_{14}$; *aѵ́ul-Nicola* = Sfântul Nicolae 20; *Aѵ́u-H'il* = Sfântul Ahile (bâlciul ce se ţine în 15 Maiu la Grebena), $94_{22}$.

**Aѵ́usescu** vb. IV = grăbesc; *me* — ∾ = mă grăbesc; *Aѵ́usire* = grăbire.

**Aѵ́useală** sf. = grabă $427_{6}$.

**Axeane** sf. pl. = străinătate 241.

**Axinìt** adj. = străin; înstrăinat, $241_{38}$.

**Az, ază, azĭ** adv. = azi, astăzi $20_{15}$, $25_{36}$, $51_{9}$, $86_{15}$, $313_{28}$.

**Azboàir** vb. I = sbor; *azboair* = sbor $120_{38}$; *azboàiră* = sboară $24_{25}$, $48_{22}$, $216_{7}$; *le-azboàiră nafoară toavlie* = le sboară (= le svântă, le asvârle) afară în curte $95_{13}$; *azbuiră* = sbură $47_{17}$, $179_{23}$; *azbuirară* = sburară $34_{26}$, $100_{20}$. Vezi: *azbòr*.

**Azbòr** vb. I = sbor; *azboară* = sboară $143_{32}$; *pr-ĭu azburàt* = pe unde sburarărăţi $474_{14}$, etc., etc. Vezi: *azboair*.

**Azbuirare şi azburare** sf. = sburare 223 etc.

**Azbuĭrătòr şi azburătòr** adj. = sburător, care sboară $10_{27}$, 216, 217, 218; *puĭl'ŭ azbuĭrătòr* = pasere (= sburătoare) măiastră $35_{3}$, $37_{19}$; *cal azburătòr* = cal (= sburător) năzdrăvan $87_{24}$, $153_{3}$ $_{9}$ 394 etc.

**Azdare** sf. = asudare [Etim. *as(u)dare]* 486. Vezi: *asudare*.

**Azgunescu** vb. IV = izgonesc, alung $327_{2}$; *Azgunire* = izgonire.

**Azvarna, azvàrnaluĭ** adv. = târîş, pe târîş, pe târşite $53_{15}$, $98_{39}$, $168_{3}$, $226_{10}$.

**Azvărnuescu.** Vezi: *Azvîrnuescu.*

**Azvărńàr** adj. = târîtor, tăvălitor, care se tăvăleşte prin noroiu, praf; (se zice despre copii mai mult).

**Azvesti** sf. = var $109_{7}$.

**Azvimtur** vb. I = svânt; *se-azvimtură* = se avântă, se năpustì (în sbor) $109_{4}$; *ca ploaea azvimturată* = ca ploae svântată 462.

**Azvimturare** sf. = svântare.

**Azvingu** vb. III = mă lupt corp la corp (de copii); înving (prin luptă); *cu tut că lo-aveà azvimtă* = cu toate că-l învinsese $199_{7}$; *lo-azvimse pi duşmàn* = îl învinse pe inimic $290_{7}$, 323, $447_{6}$.

**Azvîrnuescu** vb. IV = târăsc pe jos; *lo-azvîrnueà prim padi* = îl târî pe jos $33_{15}$. Inf. *Azvîrnuire* şi *azvîrnueare* = târîre; tăvălire pe jos în noroiu sau praf.

## B

**Ba!** adv. = 1° ba! *ba că s-faţe, ba că nu s-faţe* = ba că se face, ba că nu se face $83_{21}$, $105_{20}$; *ba că spuńĭ, ba că nu spun* = ba că spui, ba că nu spuiu $39_{12}$,

$134_{10}$, $170_{7}$, 201, 202; 2° vai! *ba! ḑîse nîsă* = ba! (vai!) zise dânsa $7_{7}$; *Ba! gumàr mare, ḑîse văsil'elu* = Ba! măgar mare, zise regele $30_{20}$; 3° sau, fie, ba: *ba om, ba pravdă, ba zlape* = fie om, fie vită, fie fiară $367_{27}$; 4° **ba!** = nicidecum! $187_{0}$.

**Babă** sf. = 1° moaşe; 2° mamă mare.

**Bac!** = sunetul produs de orăcăitul broaştelor 4, 5, 6.

**Baca-ca!** = sunetul produs de orăcăitul broaştelor $345_{35}$.

**Bacola** n. propriu = Nae, Nicolae 428, 429.

**Baḑară** sf. = plăcintă din mălaiu şi brânză făcută şi coaptă în *bonḑă*.

**Bag** vb. I = bag: 1° *bag measă* bag masa, puiu masa; *îl' băgă să s-gură* = îi bagă să se jure $13_{36}$; *cîndu băgară s-facă numta* = când băgară să facă nunta $34_{14}$; *nu ş-aveà băgată niţi nă sîrmă în gură* = nu-şi băgase nici o fărimitură în gură (= nu mâncase deloc) $22_{10}$; = *ma s-u băgàĭ* = dacă ai fi băgat-o $66_{37}$; 2° încep: *băgă s-arîdă* = începù să râză $10_{4}$; *băgă să strigă* = începù să strige $25_{14}$; *băgă nîpòĭ* = începù iară $31_{25}$, 45; 3° îmi propun: *şĭ-u băgă* = îşi propuse $40_{7}$; *ş-u băgă s-lo-aveagl'e* = îşi propuse să-l păzească $36_{11}$, $33_{28}$, $49_{29}$, $72_{28}$, $86_{19}$, $155_{8}$; *şi z-bagă* = şi propun (= hotărăsc), fac legământ $89_{27}$; 4° *s-vă bag a treĭlor cîte nă angučitoare* = să vă propuiu la toţi trei câte o ghicitoare $40_{33}$; 5° *Mitlu băgă nă furtie di bălidĭ* = Mitul încărcă (spre vânzare) o povară de balegi $79_{6, 13}$; 6° *băgă boaţea* = ţipă, începù să ţipe $42_{33}$, 307; 7° *băgà bană* = mânià $332_{28}$; 8° *muma-l băgă di cale* = mama îl înduplecă, îl convinse $6_{2}$, $33_{39}$, 9° *şĭ-băgă mintea cu sk'inlu* = îşi bagă mintea cu spinul $53_{17}$. 10° *Bagă-ţĭ mintea* = Bagă de seamă $46_{34}$; 11° *bagă-ţĭ-u tine cu mintea* = închipuieşte-ţi tu $91_{20}$, $89_{4}$; 12° *vrea s-bagă mînă* = (eră să bage mână) eră să-i prinză $4_{19}$; *z bagă vîră tu mînă* = să apuce, să prinză pe cinevà $94_{21}$, $305_{7}$, $108_{16}$; 13° *nu putù si-l' bagă mînă* = nu putù să-l doboare $120_{30}$; 14° *bag mînă* = ating $42_{6,7}$; 15° *bag oara* = observ $369_{34}$; *că nu-l' bagă oară* = că nu-i atent, că nu bagă de seamă $203_{2}$, $33_{30}$; 16° *bag năinte* = urmăresc, alung, gonesc $2_{8}$, $27_{21}$, $89_{36}$, 298; *El cara bagŭ luplu di năpòĭ* = Când începe el să-l gonească pe lup $20_{12}$; 17° *îl băgă tu ocl'u* = îl bagă la ochiu $117_{26}$; *ş-aveà băgatŭ ocl'ul* = îşi propuse $308_{10}$.

**Bagŭ şi bačŭ** = baciu.

**Bah** = cuvânt fără sens $177_{6}$.

**Bair** sn. = colan, salbă; *bàire di flurìĭ* = salbe de galbeni $287_{23}$.

**Bală, pl. bale** (mai uzitat) sf. = bală, bale $16_{29}$; *s-ţă cură*

*bàlile*=(să-ţi curgă balele) să-i duci jindul $455_{19}$, $223_{9}$; *bale-ţĭ lăsà gura*=(bale-ţi lăsà gura) îi duceai jindul $35_{22}$, $372_{19}$.

**Balcone** sf.=balcon $364_{17}$, 366.

**Balig** vb. I=baleg; *z-băligă nă mulă*=se băligă un catâr $118_{1}$; *vaĭ bàligă* = va băligà, se va băligà $456_{23}$. Inf. *băligare*.

**Bàligă** sf.=balegă; pl. *băliqĭ* 79, $118_{2}$, 168, 169, 232, 291.

**Baltă** sf.=baltă, lac $4_{28}$, 142, 171, 222, 223, 347.

**Balţu** sn. = balţ (un fel de peschir cu care se înfăşoară bătrânele la cap) $305_{12}$.

**Bal'ŭ** adj.=breaz, vită neagră sau roşie, şi cu o pată albă în frunte.

**Bal'uca**, nume propriu de câne $1_{30}$, $25_{12}$, 39, 107.

**Bam ! bum !** = sgomotul produs de pocnitura unei puşti $88_{22}$.

**Bană** sf. = viaţă $19_{3}$, 49, 51, $64_{12}$ etc; *bana-ĭ dulţe* = viaţa-i dulce $57_{5}$; *Acşì s-ţĭaĭ bana* = Aşà să trăeşti $46_{18}$; *Aoà-ĭ tră bană*=Aci-i de traiu $179_{29}$; *nu vrea-ńĭ mîc bana* = nu m'aş fi amărît $200_{34}$; *se-aştirnù pri bană* = se puse pe traiu $31_{34}$; *nu-l' dădeà bană a feătil'eĭ*=nu-i da pace fetei $35_{11}$; *nu-ńĭ da bană*=nu-mi da pace $35_{13}$, $47_{2}$, $68_{24}$, 186, $258_{31}$, 301, 302, $457_{12}$.

**Bară** sf. = mocirlă, mlăştină $345_{34}$, $468_{28}$.

**Barbă** sf.=barbă $222_{22}$; *L'-arîdeà barba di g'ineaţă*= îi râdeà barba de fericire $114_{18}$.

**Barbă-Cot şi Palmă-Om**=personagiul Statu-Palmă-Barbă-Cot 268–272, 286, 287.

**Barbèr** sm.=bărbier 502, 504.

**Barbèrĭ**, nume de localitate la Avela 152, $360_{26}$, $383_{1}$.

**Barim** adv.=barem, cel puţin, încaltea $72_{39}$, $254_{25}$, 487.

**Bască** sf. = lâna toată de pe o oaie $128_{28}$.

**Baste** sf. = prinsoare; *s-năacăţăm baste* = să facem prinsoare $419_{12, 27}$.

**Baş** vb. I = 1° sărut 5, $17_{13}$, $66_{13}$, $88_{15}$; *u băşară tu frîmte* = o sărutară pe frunte $74_{33}$, $181_{21}$; 2° *vru s-u başe*=vroì s-o necinstească (=s'o sărute) $190_{12}$; *S-cl'amă, că taha u băşè* = Adică, că doar o necinstì $347_{25}$.

**Başàc** sm.=vânzător de fructe cu schimbul (pe lână de obiceiu) în satele române. Ei sunt săraci şi vin din sătuleţele greceşti $45_{19}$,152, 157.

**Bat** vb. III=1° bat; *u bătea mărata di feată*=o bătea pe sărmana de fată $21_{8}$; *u bătù* = o bătù $54_{31}$; *loaveà bătută* = îl bătuseră (ei) $57_{28}$; 2° *l'-viń si z-bată amirălu*=îi veni (=trebuì) să meargă la răsboiu împăratul $210_{31}$; 3° *că bătùşĭ calea pînă la mine*=fiindcă bătuşi drumul (= ţi-ai dat osteneala să vii) până la mine $441_{15}$; 4° *bătù loclu tut* = umblă tot pământul $299_{31}$; 5° *l'i si bătù ìnima* = îi tresărì inima $42_{32}$; 6° *Ne-că bătù a vĭŭ* = Nici nu dădù semn de viaţă $120_{14}$; 7° *bati-te dit loc*=mişcă-te din loc (cre-

dinţă, ca să nu ţi se întâmple vreun rău, când rosteşti cevà nepotrivit) $171_{18}$; 8° *nu z-bătù*=nu se mişcă $128_{18}$; *nu-l' si băteà di ningă vatra tată-suĭ* = nu se mişcà de lângă vatra părintească $42_{14}, 15_{7}, 91_{5}, 501_{25}$; 9° *aduk'ì, ĭu bate Pitlu*= pricepù, unde bate (=face aluzie) Pitul $80_{11}$, $408_{29}$; 10° *Niţi că-l' si bătù ocl'ul*= nu se sinchisì (=nu se sperie câtuşi de puţin) $210_{38}$; 11° Cânt: a) *lă băteà tută ḑua (puĭl'lu)* = le cântà toată ziua (=într'una) pasărea $38_{1}$; *acăţă z-bată ca di pri lumea nantă* = începù să cânte (pasărea) ca de pe celălalt tărâm $37_{20}$, $50_{26}$, 28; b) *s-bată cu ea (cu flueara)*=să cânte din ea (din fluer) $17_{12, 25}$, $44_{11, 23, 27}$, $232_{18}$. Inf. *bătire* şi *băteare*=batere, cântare, etc.

**Bătire** sf.=bătae, batere $21_{81}$.

**Baţă** sf. = palmă $86_{4}$, $338_{25}$; pl. *băţĭ*=palme $348_{19}$, 470.

**Băcîre** şi **băcără** sf. = aramă 111, 477, 478; *bîcăre* $38_{28}$.

**Băhcise** sf. = bacciş, recompensă 176, $491_{11}$.

**Bănèḑ.** Vezi: *bînèḑ.*

**Băr** = cuvânt fără înţeles $177_{6}$.

**Bărbàt** sm. = bărbat 21, 53, 54 etc., *bărbatu-su* = bărbatul său 307 şi *bărba-su* $72_{34}$, $390_{15}$; *îl lo eară ti bărbàt* = îl luă iarăşi de bărbat $75_{23}$.

**Bărbătescu** adj. = bărbătesc, de bărbat; *scutură bărbăteascâ*=bătaie de cap bărbătească $201_{24}$, $444_{12}$.

**Bărdečcă** sf. = o vergeà la răsboiu, care se anină la partea urzelei când este pe isprăvite; *l'-deade bărdečca* = îl goni, îl alungă $365_{30}$.

**Bărnu** sn.=Brâu 38, 39. Vezi *brîn.*

**Bărţàt** sn. = braţ, lungimea dintre cele două braţe, întinse fiind; cât încape între braţe $272_{29}$, $480_{13}$.

**Bărţire** sf. = bolovan tare, piatră tare $100_{25}$, $171_{13}$, 284.

**Băsearcă** *[băseàrică, biseàrică, bisearcă, bisèrică]* sf. = biserică $34_{5}$, 51, 56, 57, $89_{29}$, 165, 188, 190, 191, 416, 436.

**Băşare** sf. = sărutare $44_{28}$ $47_{24}$, $181_{25}$, $223_{17}$; *se-alăsă feata di fu băşată*=s'a lăsat fata a fi sărutată $44_{28}$,

**Bătaňe** sf.=piua 301.

**Băteare** sf. = batere, bătaie $17_{19}$; cântare (din instrument); cântatul paserilor $44_{15-28}$.

**Beare** sf.=1°băutură $92_{29}$, $321_{1}$; *apătră beare*=apă de băut $184_{13}$; 2° Serbare; ospăţ, banchet; *vru s- facă nă beari mari* = vroì să facă un ospăţ mare, vroì să serbeze $156_{32-36}$, $194_{28-33}$, $199_{9}$, 390.

**Beaŭ** vb. II = 1° beau; *s-bea apă* = să bea apă $15_{37}$, $8_{15}$; *apa ţi aveà biută*=apa ce băuse $16_{7}$; *biùĭ*=băui $45_{39}$, $8_{18}$, 264; *s-nu u biure tine*= de n'ai bea-o tu $262_{29}$; 2° *ş-bea čubuk'a cu arihate* (îşi bea, fumà ciubucul în linişte) îşi căutà de linişte $40_{22}$; 3° *sî'nḑile tut şi-l biù di frică*=(îşi băù tot sângele de frică) îngheţă de

frică $185_{27}$; 4° *s-lu bea de víiŭ* = să-l prăpădească şi alta nu (lit. să-l bea de viu) $63_{19}$, $88_{8}$, $360_{27}$, $250_{2}$.

**Belica** n. propriu de împărat 438.

**Bes** vb. IV = băs $489_{16}$.

**Betă** sf. = chelie, cap chel $131_{25}$.

**Bilbiče** sf. = năut fiert sau prăjit $62_{3,5}$.

**Bileauă** sf. = beleà 303.

**Bilescu** vb. IV = jupoiu; înălbesc pânza; *si-l bileşti* = să-l jupoi $111_{27}$, $298_{31}$, $343_{29}$, $490_{41}$.

**Bilğek'e** sf. = brăţară 445.

**Bilğucă** sf. = brăţară 482, 483.

**Bil'è**, pl. *bil'àţĭ* = belea $8_{27}$, $33_{35}$, $251_{33}$; *mi deadişĭ di bil'è* = m'ai pus în beleà $26_{29}$.

**Birbèc** sm. = berbece $88_{33}$, 208, 210, 341; *lo-aruculì ca birbeclu* = îl rostogolì ca pe un berbece $263_{7}$.

**Birbèr** sm. = bărbier $77_{27}$. Vezi: *barbèr*.

**Birbicuşa** nume propriu 428, 439, etc.

**Birbicùş** sm. = berbecel $127_{29}$, *birbicuşe* = grasă ca un berbece $298_{29}$.

**Biseàrică**. Vezi: *băsearcă*.

**Bişină** sf. = băşină $28_{17}$.

**Bişică** sf. = băşică; ~ *di pescu* = băşica peştelui $164_{25}$.

**Bitisescu** vb. IV = sfârşesc, termin $23_{3}$, 39, $72_{26}$.

**Biţescu** (din *bi(t)isescu*) vb. IV = sfârşesc $183_{35}$, 190; *biţìĭ* = isprăvii $103_{24}$; *biţì* = isprăvì $7_{29}$, $6_{24}$, 83, $339_{2}$.

**Biţită** sf. = sfârşită $126_{17}$; nume propriu, cum am zice: Isprăvilă $105_{10}$.

**Biutură** sf. = băutură $455_{19}$.

**Bizbil'e** sf. = bolovan, pietroiu $171_{3}$, $275_{35}$, 339, $464_{18}$).

**Bizirsescu** vb. IV = mă plictisesc, sufer de urît $116_{16}$.

**Bìcăre**. Vezi: *băcâre*.

**Bìcàl** (şi **băcălă**) sm. = băcan $84_{6}$.

**Bìnèḑ** vb. I = trăesc, vieţuesc; *bănà* = trăià $14_{17}$; *pînă vaĭ bîneaḑă* = până va trăì $13_{6}$, $24_{6}$, $32_{4}$, 38, $45_{33}$, 47, etc.

**Blastim** vb. I = blestem; *blăstimă* = blestemă $5_{11}$, $18_{29}$, $168_{3,4}$, $406_{32}$.

**Blăstèm** sn. = blestem; pl. *blăsteame*, $302_{15}$, $486_{32}$.

**Blăstimare** sf. = blestemare.

**Boaţe** sf. = 1° voce $14_{26}$, $24_{26}$, $35_{17}$; pl. *boţĭ* = voci, glasuri, etc.; 2° *cu boaţi* = cu voce tare; puternic $114_{1}$, $294_{26}$; 3° *fără să scoată niţiună boaţe* = fără să scoată nici un ţipăt $16_{35}$, $286_{21}$; 3° *cu nă boaţe* = într'un glas $51_{3}$, $177_{13}$; 5° *băgă boaţea* = începù să ţipe $42_{38}$, $196_{31}$; 6° *cu ğumităt di boaţe* = (cu jumatate de voce) cu sfială, fără curaj $206_{16}$; 7° *cuună boaţe fricoasă* = cu o voce înspăimântătoare $15_{2}$.

**Bobo!** interj. = vai, aoleo! $54_{30}$, $122_{35}$, $153_{24}$, $463_{41}$.

**Boc** sf. = statură, talie; *nă boe di om* = o statură de om $67_{27}$, $117_{19}$, $222_{37}$, 337; *tra s-ńi misùr boea cu nîs* = să-mi măsor talia (= puterile) cu dânsul $375_{25}$.

**Boc** sf. = culoare 276, 277. Vezi: *bueàŭă*.

**Boĭu** adj. = biet, nenorocit; *arcă s-acaţă vîră boĭu pescu* = aruncă să prinză vreun biet de peşte $84_{14}$; *boĭu-*

*muma* = nefericita de mamă $128_{33}$.

**Bonḍă** sf.=tipsie de pământ, în care se face plăcintă de mălaiu, numită *baḍară*, şi se coace pânea de mălaiu, numită *bubotă* $278_{38}$, $411_{21}$,

**Boŭ** sm.=boŭ $37_{34}$, $44_{45}$, etc. *to-a boĭlor* = (în a boilor) în închisoare $146_{26}$, $232_{34}$.

**Brac!** cuvânt turcesc: lasă! $6_{20}$, $253_{36}$, $345_{34}$.

**Brangă** sf.=fiare, cătuşi, lanţuri; pl. *brănḍi* $146_{25}$, $461_{10}$.

**Braţ** sn.=braţ; pl. *braţă*, şi *braţî* $8_8$, $15_7$; *brâţîle*=braţele $40_{16}$, $68_3$, 170, 213, etc.

**Bravo!** = bravo $406_{29}$.

**Bre!** = măi $25_{30}$, $51_5$, $60_{23}$, 81, 103.

**Brescu** vb. IV [din: *mutrescu*>*mtrescu*,>*mbrescu*] = privesc, cat $79_{29}$, $184_2$, $376_{22}$. Inf. *Brire* şi *Breare* (Epir).

**Brîn** şi [bărnu, bîrn, băr] sn.= brâu, cingătoare 14, $112_{28}$, 127, 147; pl. *brîne* 383, *bîrnile* 265.

**Broască** sf. = broască ţestoasă 319.

**Broatic** sm. = broască, brotăcel $6_{19}$, $128_5$, $253_{33}$.

**Bruescu** vb. IV=privesc. Dezvoltat din: *Brescu*, (Epir).

**Brum!** = buf! $129_{26}$.

**Brumă** sf.=brumă 170; nume propriu 172.

**Brûştură** sf.= brusture $114_{34}$.

**Bubaìr** sm. = al doilea personaj din jucătorii *liguğari*, obiceiu ce se face la carnaval $231_{12}$.

**Bubuescu** (mi ~) vb. IV = mă cutremur; mă vaet (îngrozitor); *acăţă să z-bubueascâ* = începù să se vaete amarnic $303_{16}$; *z-bubueaşti* = se vaetă dureros, se cutremură $303_{21}$.

**Bubulìc** sm. = 1° cărăbuş 362—365; 2° *plină di bubulìţî* = plină de drăcii $417_{12}$; *ţe nu ştea drăcurìĭ şi bubulìţî* = care nu ştiă drăcii şi gărgăuni $453_{31}$.

**Bubotă** sf.=pâne de mălaiu $147_{39}$, $416_{10}$.

**Buburèc** sm.=1° rinichiu; 2° pl. ciuperci: *ş-ti buburèţî* = şi pentru (a culege) ciuperci $21_{28}$. Vezi: *bureate*.

**Bucàl** sn. = canată de porţelan frumoasă şi p'alocurea numită: *bujàn* 248.

**Bucată** sf.=bucată $87_{17}$, $92_{23}$, etc.; *bucăţî-bucăţî*=bucăţele, bucăţele $213_{37}$; *şi s-u facă di bucăţî*=şi s'o facă bucăţele $22_{22}$.

**Bucă** sf. = parte din pulpă, pulpă 379.

**Buclă** sf. = vas de lemn în care se aduce apă de la şipote $189_{29}$.

**Bucl'iţă** sf.= *buclă* mică, ulcior de lemn $244_1$, $343_{39}$.

**Bučum** sm. = buştean $197_{11}$, 228, $365_{15}$.

**Buduvàĭ** sn.=loc în care se strânge apă, numit şi *sternă* 414, 415.

**Buḍă** sf.=1° buză; 127, 171; 2° *buḍa l'-arădeà*=eră bucuros $132_{20}$; *co-arîslu pri buḍă*=râzând (= cu râsul pe buze) bucuros $36_7$; *s-nu ţ-arîdă buḍa ?*=ca să nu fii voios $372_{27}$, $206_{24}$; 3° *cu buḍa cripată*= amărît, întristat din cale afară $23_{33}$, $201_{15}$, $133_{30}$; 4° *strîmbară bùḍîle* = strâmbară din buze (spre semn de bătae

de joc) $98_{38}$; 5° mal, ţărm: *să s-priimnă buḑa de-amare* = să se plimbe pe malul mării $249_{39}$, $2_{14}$, $69_{30}$, $361_{18}$; *buḑa di guvă*=marginea găurii $39_{2}$.

**Bueàŭă** sf.=coloare 174, 175, $456_{36}$; *tu 99 di buèĭ u mul'è* = (o înmuiè în 99 de colori) a ocărît-o ca la uşa cortului $283_{17}$.

**Buf** sm.=bufniţă; adj. bădărănesc: *bufa di ursă*=bădărana de ursă $47_{28}$.

**Bugače** sf.=fel de turtă şi de plăcintă $299_{1}$.

**Buharè** sm. = coşul casei $122_{7}$, $224_{30}$; nume propriu de împărat $25_{31}$.

**Buisescu** vb. IV = colorez, vopsesc; fig. *mi ∾* = mă nenorocesc; *Ţe s-nu plîngu şi s-nu mi buisescu?*=Cum să nu plâng şi să nu mă vaiet ca o nenorocită? $49_{26}$.

**Bujàn** sn.=cană de porţelan frumoasă.

**Bum!**=sgomotul produs de pocnirea puştii 489, $323_{34}$.

**Bumbàc** sn.=bumbac 76, 86, $285_{17}$; *nviţată dipri bumbacurĭ şi dipri mătăsurĭ* =învăţată să trăească bine $459_{30}$.

**Bumbunàrică** sf. = măcriş $168_{25}$. Vezi: *burbunacă*.

**Bumbunèḑ** vb. I=1° a tună; *acătă z-bumbuneaḑă*=începù să bubuie, să tune $102_{18}$, $52_{6}$; *apreàsiră un foc mari di bumbuniḑà* = aprinseră un foc mare, de par'că tună $162_{4}$; *di bumbuniḑà munţîl'*=de se sguduiau munţii $440_{24}$; *u bumbuneaḑă tu čireàp*=(o tună în cuptor) o asvârle în cuptor $110_{27}$.

**Bumbuniḑare** sf.=tunare, tunet puternic 74; *acaţă nă bumbuniḑareş-nă furtună* =începe să tune şi să viscolească odată . . . $52_{13}$.

**Bun**, fem. *bună*, adj.=1° bun $2_{34}$, 10; *multu bună*=foarte bună $18_{8}$; *cama bună* = mai bună $70_{21}$, 40, $283_{1}$; *di bum ma bun* = din ce în ce mai bun $250_{24}$; *ştirĭ bune* = ştiri favorabile $9_{5}$; *z-viḑù tu bune* = se văzù printre lucruri bune $9_{32}$; *bună-ţĭ ḑua* = bună ziua $42_{18}$; *ş-aistă bună* = bună şi aceasta $41_{12}$; *nu o-află bună* = nu o găseşte bine (=nu găseşte de cuviinţă) 238, $83_{26}$; 2° sb. = binele; *di bùnili tuti d:adi Dumniḑăŭ*=de bunătăţile (=fericirile) toate dete Dumnezeu $34_{18}$, $70_{20}$, $68_{36}$, $52_{3}$, $123_{27}$; *tine ţe ńĭ-ul feaţişĭ bunlu aestu* = tu care îmi făcuşi binele acesta $36_{30}$, $20_{22}$, $63_{11}$; 3° *îl' ḑîţe cu bunlu*=îi zice (îi vorbeşte) cu binele $74_{17}$, $40_{18}$; *si-l l'aŭ cu bunlu* = să mă iau cu binişorul pe lângă el $94_{1}$, $38_{30}$; 4° *nu l'-u bună a feàtil'eĭ* = (nu-i este a bună) nu-i e bine fetei $151_{7}$; 5° *omlu aistu, ţi nu vine, nu va s-h'ibă bun* = omul acesta, care nu vine o fi păţit cevà, (=i s'o fi întâmplat cevă rău) $78_{14}$; 6° *tră bun, tr-arăŭ*=de bine, de rău $12_{33}$.

**Bunătate** sf. = bunătate; *fă bunătèţĭ* = fă binefaceri $19_{9}$ etc.

**Bunăteață** sf.=bine, bunătate 161.
**Buneață** sf.=binefacere, bine $20_{23}$, $58_{8}$, $65_{3}$ etc.
**Bura!** = cuvânt de îndemn pentru câni, când se asmut asupra cuivà $298_{14}$.
**Burbunacă** sf. = măcriș (p'alocurea: *bumbunàricà).*
**Burcate** sm. = ciupercă 103.
**Burîc** sn. = buric; 1° *acățà să-l doară buriclu* = s'a îndrăgostit $18_{4}$; *apărńì s-u mîșcă buriclu*=începù să fie amorezată $436_{34}$; 2° *tu buriclu a pădùril'eì* = în mijlocul pădurii $301_{7}$, $192_{16}$, 407, 464.
**Busul'òc** și **Busul'àc** sn.=busuioc $173_{25}$.
**Bute** sf. = butoiu $114_{31}$, 227, 262, 491 etc.
**Buval** sm. = bivol 489.
**Buzdugàn** sm. și **buzgudanc** sf. 263, 265, 275, 461.

## C

**Ca** = 1° conj. ca; *ca s-h'ibă*= ca să fie (pretutindeni); *ca să;* conj. comp.: *laĭŭ ca tucînile* = negru ca tăciunele $1_{16}$ etc.; *ca mastur* = ca meșter; 2° adv. cam: *ca-l' părù pțîn g'ine* = îi părù puțin cam bine $2_{57}$, $25_{3}$, $67_{8}$; *ca nu-l' vine ičĭ g'ine* = cam nu-i venì de loc bine $217_{9}$, $283_{7}$.
**Cacu** (tu ~) adv.=în deșert, în zadar $207_{33}$, $281_{25}$, $456_{22}$.
**Cad** vb. III=1° cad: *canda căděà în foc*=par'că căděà în foc $15_{20}$; *vaĭ cad*=voiu căděà $12_{14}$; *căḑù în pade* = căzù jos $22_{9}$, $186_{14}$; *carĭ căděà*=cari atrăgeau $10_{30}$; 2° *dă-nă partea, țe nă cade* =dă-ne partea ce ni se cuvine $433_{25}$; *aoà-ńĭ cade a ńia plata* = acì mi se cuvine mie plata (=să plătesc) $83_{18}$; 3° *Cum lă căděà* = după potrivă (așà cum se căděà) $129_{18}$; 4° *căḑù arîŭlu*=fu biruit râul (=fu trântit) $31_{22}$; 5° *îl' căḑù arăŭ* = îi venì rău, leșină $151_{33}$; *căzù pi greao minduire*=se mirà mult ce să fie 174; 6° *și-l' căḑù tu ìnimă* = și se îndrăgostì de el $205_{33}$; 7° *Așì căzură tru păzare*=Așà începură să se târguească (=au stat la târg) $236_{20}$; *căḑùt*=căzut; Inf. *càdire, căděare* și *căděre*=căděre, a căděà.
**Cadicìne, cadicìnean**=c... de câne (înjurătură) $158_{14}$, $159_{14}$, $405_{33}$, $556_{7}$.
**càfcală** sf.=scobitura, orbita ochiului $23_{33}$, $172_{24}$.
**Cafè** sm. și **cafèe** sf. = cafeà 76, $107_{3}$, $291_{33}$, 310.
**Cafigì** sm. = cafegiu 310.
**Caftu** vb. I= cer, caut, pretind, doresc; *nî căftàșì*= ne ceruși $5_{3}$, $8_{17}$, $19_{15}$, etc.; *cum căftà aoà ș-aclò*=pe când căutà p'aci și colo $21_{28}$; *fičorlu căftă nă ḑuă tră minduire* = băiatul cerù (pretinse) un termin de o zi pentru a se gândì $11_{2}$; *s-caftă*=se cere, merge pe cerute $27_{32}$; *s-lă căftà* = să le fi cerut $33_{36}$; *iți s-căftàì*=ori ce ai fi cerut $66_{36}$, $87_{7}$; *cît căftàțĭ* = cât pre-

tindeţi $65_{30}$; *ună căftà* = una dorià $10_{2}$; *si duţe s-u caftă feata* = se duce s'o ceară în căsătorie pe fată $10_{33}, 59_{36}$; *şi-l' caftă mintea* =(şi-i cere gândul), îi cere sfat, îi cere părerea $10_{19}$, $11_{27}$, $98_{31}$; *si-l caftă* = să-i caute (în cap) $49_{35}$; *caftăme puţî'n în cap*=cautămă puţin în cap $266_{26}$.

**Caĭ** pr. = care. $58_{22}$ V e z i: *care, carĭ.*

**Caĭdi** = viză; *fă-ţĭ caĭdi pasaportea* = (vizează-ţi paşaportul) fig. pregăteşte-te de moarte $431_{32}$.

**Caĭmò** sn. = dor $199_{20}$, $315_{10}$.

**Cair** sn. = caer $172_{25}$; *cu perlu cair* = cu părul alb $251_{17}$.

**Caĭ-sci, caĭsci** = cine ştie (în senz adverbial întrebuinţat) $234_{25}$, $254_{21}$.

**Caĭ-ţi-do** pron. = o r i c a r e $277_{17}$. Vezi: *carĭ-ţi.*

**Cal,** pl. *cal'* = cal 19, 37, 40, 41, 57 etc.; *cal azbuĭrătòr* $10_{27}$, 87, $200_{4}$, *cal co-areàpite* 443, *cal cu p e a n e* $392_{36}$, = cal sburător, năzdrăvan; *cal... ţe mîcà loclu şi bea niorl'i* = cal... care fuge de rupe pământul $445_{25}$.

**Calàr (n-calàr)** adv. = călare $64_{20}$, $71_{5}$, 116, 147, $272_{5}$, *călàr* $314_{13}$, $321_{1}$, 324.

**Calcu** vb. I = 1° calc $114_{10}$; 2° *s-nu-şĭ calcă zboriu dat* = (să nu-şi calce cuvântul dat) să se ţie de cuvânt $67_{19}$; 3° *şi-l' călcă cu ocl'ul* = şi-i făcù semn din ochiu $117_{29}$; 4° *călcă tu 21 anĭ* = a fi în al 21 an al vârstei $129_{20}$, $127_{6}$; 5° *călcà dipriună* = stăruià într'una $150_{5}$; 6° *s-calcă casa* = să prade casa $81_{19}$; *aestu va s-aĭbă călcată vîră avùt* = acesta a prădat (= a hoţit) pe vreunul bogat $93_{23}$, $308_{31}$; 7° *că-l' călcàşĭ loclu* = căci îi încălcaşi pământul $47_{29}$, $59_{7}$; *călcară lòcurle aeste* =au invadat, prădat aceste ţări $337_{1}$, 289; 8° *călcară pădùrĭ, munţî* = călcară (= perchiziţionară, căutară) păduri, munţi $87_{20, 39}$; *călcînda, (călcînda)* = călcând $80_{27}$; *tră cămila călcată*= pentru cămila prădată $55_{11}$.

**Caldu** adj. = cald $29_{14}$, 158.

**Calc** sf. = 1° cale, drum: *l'-ură cali bună* = îi dorì drum bun, să meargă sănătos $63_{16}$; *loară calea*= apucară drumul $1_{14}$, $4_{17}$, $87_{16}$; *ĭu s-lu scoată calea* = unde l-o duce drumul, unde o eşì $33_{23}$, $44_{35}$; *si-şĭ tragă calea* = să-şi vază de drum $37_{12}$; *carĭ tràpsiră vîră ḑuă cali* = dacă m e r s e r ă drum de o zi $146_{33}$; *l'-astal'e c a l e a* = întâmpină, îi iese în drum $1_{16}$; *ş-feaţe cale*=îşi făcù drum $4_{23}$; 2° (adverbial): *calea-calea cum z-duţeà* = pe drum, (în drum) pe când mergeau $91_{11}$; *calea-calea* = m e r g â n d, mergând în drum $79_{12}$, $30_{14}$, $51_{5}$, $52_{21}$; *calea da di un preftu* = în drum întâmpină pe un preot $105_{21}$; *pri cale*=pe drum 12, $60_{4}$; *tută calea* = pe tot drumul $13_{7}$; *n-cale* = în cale

$8_{10}$, 31, $35_8$; *cu gràile ni n-cale*=cu vorbele necuviincioase $450_{10}$; 3° *di calea estă*=de astădată $44_{16}$, $46_{34}$, $80_{31}$; *di nă cale* = dintr'odată $40_{10}$, $70_{18}$, $88_{14}$, $130_5$, $456_2$. 4° *li bag di cale* = conviu, intru în relaţiuni $190_2$; 5° *l-băgă di cale* = îl înduplecă, îl convinse $6_2$, $33_{39}$; 6° *s-imńi a càlil'eĭ* = să umbli pe calea dreaptă (= să fii drept) $452_{33}$; *orì ń-aspùńi a càlealuĭ*= sau îmi spui drept, adevărat $135_{18}$; *omlu... a càlil'eĭ*=omul... drept $453_{38}$; *erà mul'ere... n-calea al Dumnizdă* = erà muiere... dreaptă, bună $238_7$; *cîte-l' ḑìse feata mèturluĭ, irà cu cale* = câte zise fata măturarului, toate erau adevărate $256_{31}$; 7° *noĭ nu h'im oamińĭ ţe s-mutrìm sum cale şi stră cale* = (noi nu suntem oameni, cari să ne uităm supt drum şi peste drum) adică: noi suntem oameni de treabă, cari îşi caută de drum, ci nu niscaivà tălhari saŭ hoţi $60_{30}$; 8° *s-l'a calea tată-suĭ*=să apuce pe drumul (= pe urmele) tatălui său $135_2$; 9° *ş-lo calea di guşi* = pornì pe drum $125_{16}$; 10° *vîră nu puteà si-l' da cale a lîngoàril'eĭ* = nimeni nu puteà da de rostul boalei (= să afle rostul boalei) $349_{14}$; *ţe cali s-l'i da* = cum să dispuie, cum să aşeze $302_{21}$; *vîrà nu puteà si-l' da cali* = nimeni nu se pricepeà cum să dispuie $45_{18}$; 11° a) *lă deadi cali*=le isprăvì $301_2$ $152_{35}$; b) *şi-l' daŭ cali toarî'ŭ* = şi-i dau drumul în râu $103_1$, 28, $100_{24}$; c) *dădeà cali a caluĭ* = da drum calului, îl slobozià $154_{30}$; d) *şi lî deàdiră cali de aclò* = şi-i goniră de acolo $55_{34}$, $43_{31}$; e) *vulpea l'-deadi nă cali* = vulpea îi arătă un drum, îi arătă un sfat $21_{26}$; 12° *o-aflu cu cale* = găsesc de cuviinţă $106_3$, $35_{15, 19}$, $47_{31}$, $58_{28}$, $199_{24}$; 13° *aĭ s-alăxescu calea*= hai să schimb felul $65_{18}$; 14° *şi-ş mutrì calea năinte*= şi-ş căută de drum înnainte $81_2$; 15° *căl'urle tute si ncl'isiră* = (se închiseră drumurile toate) deveniseră foarte nesigure drumurile din pricina fricei $86_{12}$; 16° *arcà cîti treĭ căl'urĭ tu siptămînă* = făceà câte trei transporturi pe săptămână (dela locul unde cumpărà până unde vindeà $300_{17}$; *s-arucă ş-altă cali* = să facă ş-alt transport $300_{30}$; 16° *fičòr diprit căl'urĭ* = băiat de pe drumuri, fără căpătâiu; copil din flori $8_{35}$, $36_{35}$; pl. *căl'urĭ* şi *căl'* (la Fărşeroţi).

**Calcaşcă** sf.=trăsură închisă, cupeu $238_{18}$.

**Calòtihă** adj. = ferice, norocos $332_{30}$, $463_{31}$.

**Calpu** adj. = calp, falşificat $455_{36}$.

**Cama** adv. = mai 2, $8_4$, 12, 34 etc.

**Can** = 1° cel puţin $34_{29}$, $126_{26}$, $304_{25}$, $260_{35}$; 2° nimeni $260_{27}$.

**Cànale** sf. = zghiab (= lătoc de lemn, servind la morì

dârste, vultori etc.) 295, $348_{24}$.

**Canda** [din: *ca* + *(cî)ndu* = ca şi când] = par'că $7_7$, $15_8$, 35, $84_{34}$ etc.

**Canim** adv. = cel puţin $79_{30}$. Vezi: *can.*

**Cap**, pl. *càpite* = cap 23, 24 etc; capăt $53_{15}$; 1° *cap — cap!* = capule, capule $431_{31}$; 2° *cap di k'atră* = încăpăţânat, îndărătnic 263; *cap di grij* = tare de cap, încăpăţânat $204_6$, $338_{34}$; 3° *caplu a càsil'eĭ* = capul, şeful casei $210_{10}$; 4° *ntreabă càpitle ligate* = întreabă pe cei cuminţi 309; 5° *cap di om nu easte* = cap de om nu-i, nu-i nenorocire ireparabilă $202_{11}$, $283_{22}$; 6° *s-lă l'aĭ caplu şi s-fuḑĭ* = să le iei capul şi să fugi (aşà de frumoase erau), $33_{26}$, $159_6$; 7° *cap de-arî'ŭ îl' curà lăcrămle* = îi curgeau lacrimele ca o sorginte de râu, ca un izvor $25_{34}$, $183_{34}$; 8° *lo-adră caplu* = se ameţì (de băutură), se cherchelì $90_5$, $34_{23}$. 9° *şi-l' l'a caplu* = şi-i iea capul, şi-i taie capul $39_{13}$, $108_{17}$, $120_{34}$, $147_1$; *cum să-l facă si-şĭ mîcă caplu* = cum să-l facă să piară, să moară $9_{35}$, 264; 10° *nă bagă cu caplu n-loc* = ne face, ne dă de ruşine $106_{31}$, $445_8$; *va nă facă s-no-avèm ĭu s-nă scutèm caplu* = ne va face să nu avem obraz de a ne arătà în lume $106_{32}$, $31_7$, $309_{29}$. 11° *carĭ are doauă càpite?* = cine îndrăzneşte? $370_{30}$; *carĭ e-aţèl cu doauă càpite?* = cine-i nesocotitul, îndrăzneţul? 489, $43_1$; 12° *deadi cap* = se ivì, apărù $50_1$, $147_7$, $266_{30}$. 13° *mută cap* = se răsculă, se revoltă $196_8$, $289_{14}$. 14° *cum îţĭ taĭe caplu* = cum te taie capul, cum te pricepi $98_{16}$, $124_{15}$. $137_7$, 176; *l'i li loa multu caplu* = învăţà grozav, prindeà cu mare uşurinţă $187_{35}$; *cum di l'-acăţà ahî't caplu a fičorluĭ* = cum de-i prindeà (de pricepeà) într'atâta băiatul $215_{23}$; 15° *cu arăŭlu, n-cap nu u scot cu omlu aestu* = cu răul, nu o scot la capăt, nu reuşesc cu acest om $94_2$, $95_1$, $120_{37}$, $162_{28}$, $187_{23}$, $202_{34}$, 274, 336, $346_{29}$; 16° *pri treĭ aňĭ în cap* = la trei ani în cap (= împliniţi) $65_{23}$; *Nă sută di lire n-cap cuventa* = tocmai o sută de lire vorba $188_9$; 17° *cu noaptea n cap* = cu noaptea în cap, de cu noapte $287_2$; 18° *din cap pînă n-coadă* = de la început până la sfârşit $51_{32}$, $134_{24}$; 19° *fără s-lu doară caplu* = fără să ducă grije, fără bătaie de cap $147_{17}$, $307_{19}$; 20° *cu caplu spinḑurât* = amărît, întristat; 21° *s-ţă baḑĭ caplu tu tastru* = să te decizi la moarte, că te joci cu viaţa ta $341_{25}$.

**Cap-di-cîne**, pl. *cap-di-cîňĭ* şi *cap di-cîneaňĭ* = căpcăun, cap de câne 36-340.3.

**Cap-de-arî'ŭ** = sorginte de râu, izvor $193_{22}$.

**Capòt** sn. = fel de mănţăluţă, care se îmbracă pe corp $400_8$.

**Capelă** sf.=pălărie $240_6$, $349_8$.
**Caplàn** n. propriu de leu 249.
**Capră**, pl. căpri, art. *căprile, căpărle* și *căpîrle*= capră $26_{30}$, $27_3$, $94_{25}$, 185, 205—207, 277; *capră di lapte* = caprele cari se țin pe lângă casă în tot timpul verii, ca să beneficiem de laptele lor $283_4$; *Ți-vìńiră căpărle?*=(Ți-au venit caprele?): ai venit acasă, te-ai dumerit? $91_{37}$.
**Capră-agră** sf = (capră sălbatecă), căprioară $22_7$.
**Capră-șută** sf. = căprioară 475—484.
**Capsu** adj. = biet; *a capsunveàstil'ei*=a sărmanei de neveste $301_{18}$.
**Cara, carĭ** [etimol. din: *căerà*=*cara*, scăzut la: *carĭ*] = dacă; *cara s-feațe un munte* = dacă se făcù un munte $4_5$, $9_{10}$, 20 etc.; *carĭ avḑî'*=dacă auzì $7_{17}$, 4, 60, 145 etc. etc.
**Caramàn,** nume propriu de câne 11.
**Cară** sf.=carne. Vezi: *carne.*
**Carcalèț** sm. = lăcustă 41.
**Carcandal** sm.=drăcușor; dracii cari stăpânesc dela Crăciun până la sf. Bobotează $91_{13}$, $269_1$.
**Carĭ** conj. Vezi: *cara.*
**Care** și *carĭ* pr. rel. = care, cine 5, 11, 14, 36 etc.; Gen. Dat.: *a cuĭ* $55_{12}$; *a cure (di nîșĭ)* = căruia (dintre ei) $335_{23}$; *caĭ* = care $71_{17}$, $73_{14}$, 74, 264, 479; *carĭ di carĭ s-plătească*=care mai de care să plătească $83_{14}$, 79, $177_{15}$, $66_{12}$.
**Carĭ-ți** pr. nehot. = ori care, ori cine $94_{16}$, $147_{38}$; *carĭ-ți-do* = ori cine $242_{26}$, $247_6$.
**Càriște** (adverbial) = cine știe, poate $13_7$; *s-aștiptà nîs càriște cît* = să fi așteptat doar ori cât de mult 5, $59_{14}$, 87, 146, 201, 442. Vezi și: *caĭ-sci.*
**Carne** sf. = carne $12_{29}$, $94_{27}$, 267 etc.; *cară* = carne 476, $481_{28}$; pl. *cărnurĭ* $13_{18}$; *carnea ca di puĭl'ŭ*=carnea foarte fragetă $111_1$; *carnĭ vaĭ mîșcu di tine*=am să rup carne din tine $158_{15}$; *aestu ș-eră draclu vĭŭ, carne ș-oase* = acesta eră dracul curat, în carne și oase $2_{28}$, $317_{12}$, $404_{28}$; *cărnurli țî si cutrimburà dipri tini* = te cutremurai, te îngroziai $192_7$.
**Caroță** sf. = trăsură 360.
**Carte** sf. = 1° carte 41, $157_{26}$, 178; 2° hârtie: *slăg'ì feata ca cartea* = slăbì fata ca hârtia $460_8$, $193_3$; 3° scrisoare 6, $36_2$, 47, 193, etc; *si-l' pitrèc carte*=să-i scriu $7_3$; *adară nă carte* = scrie (= face) o scrisoare $113_{21}$; 4° cărți de joc; *z-ḑoacă a cărțî* = să joace cărți (de joc) $211_5$, 429; 5° *să nveață carti* = să învețe carte $128_9$; *mașì di carti s-no-armînă orbu*=numai de carte să nu rămâie lipsit, neînvățat $187_{34}$; 6° *loaveà tricută tu cartea mòrțîlor*=îl trecuseră printre cei morți $268_9$.
**Cartu** sn., pl. *carturĭ* (Epir)= 1° sfert de ceas; 2° a patra parte din megidie, valorând 5 piaștri $162_{11, 13}$, 354;

în Macedonia se zice: *curèc.*

**Casă** sf. = casă; pl. *case* şi *căsurĭ* $25_{19}$, $22_{9}$, 30, 87 etc.; 1° *feată di casă bună (mari)* = fată de familie bună (mare) $37_{30}$, $300_{1}$; 2° *auşlu ne casa nu lu ncăpeà di harauă* = pe moş nici casa nu-l încăpeà de bucurie (= nu mai puteà de bucurie) $30_{34}$, $34_{7}$; 3° *va l'i ncl'idă casa* = o să-i strice, o să-i prăpădească casa $188_{37}$; 4° *di casă-casă* =din casă în casă $57_{30}$. Vezi: *acasă.*

**Cascu** vb. I = casc; *vulpea lu ascultà cu gura căscată*=vulpea îl ascultà cu mare atenţie $50_{29}$; *armase cu gura căscată*=rămase uimit $67_{29}$.

**Caselă** sf. = cassă de bani $210_{34}$, 211.

**Casianò** sm. Casianò $20_{19, 30}$.

**Castru,** pl. *castre* = tabără, lagăr $211_{2}$; cetate, fortăreaţă 351, 401.

**Caş,** pl. *caşurĭ* sn. = brânză, caş 226, $258_{38}$.

**Cata,** nume propriu de femee 22, $224_{.6}$.

**Catì** sm. = cadiu, judecător (turc) 55.

**Caθe** pr. neh.=fiecare; *caθiun*=fiecare $15_{13}$, $143_{8}$, $194_{35}$, 438; *di caθe ḑuă* = în fiecare zi $56_{8}$, $72_{31}$; *caθe parte* =fiecare parte $13_{21}$; *caθe seară* = fiecare seară $3_{8}$.

**Cavài!** interj.=vai! $56_{23}$, $86_{12}$, $224_{2}$.

**Că** conj. = că, căci, fiindcă (pretutindeni).

**Căbule** sf.=convenire; *nu sfaţe căbule*=nu convine; nu se înjoseşte a convenì $418_{15}$.

**Căčuă** sf.=căciulă $226_{9}$; *scoate căčua s me-agudeşti* = (scoate căciula să mă izbeşti), adică: suntem la fel, suntem unul ca şi altul $79_{35}$. Vezi:

**Căčulă** sf. = căciulă, fes $8_{5}$, $27_{38}$, 42, 43, 121 etc.; 1° *bînà nìs cu căčula scoasă*=trăià din belşug, în nepăsare $253_{7}$; *u duţeà cu căčula scoasă* = petreceau în nepăsare $355_{35}$, $405_{4}$; *glìndiseà cu căčula scoasă* = se desfătà nebuneşte $319_{13}$; *s-mîcă, s-bea cu căčula scoasă* = să mănânce, să beà la discreţie $130_{32}$; 2° *carĭ vrea să ştibă d-ĭu l'-e căčula*=cine vreà să ştie (= cine se interesà) cine este (ea)? adică: nimeni nu (o) băgà în seamă $37_{4}$; 3° *Adu cîte un vìn di căčulă* = Adă câte un vin de persoană.

**Căḑeare.** Vezi: *càḑire.*

**Căḑùt** adj. = căzut; întrecut. Vezi: *cad.*

**Căfase** sf. = colivie (Macedonia) $175_{10}$, 384.

**Căftare** sf. = căutare, cerere pretindere, etc. Vezi: *caftu.*

**Căhtescu** (mi ∾) vb. IV=mă prăpădesc de râs; *arîdeà di s-căhteà* = râdeà de se prăpădià de râs $364_{34}$.

**Căile** (di ∾) adv.=în stare; cu putinţă; *nu fu di căile* = nu fu cu putinţă $328_{20}$; *că ş-bana mea s-h'ibă di căile, ńi-u daŭ ti nîşĭ* = că şi viaţa mea de ar fi cu putinţă, o dau pentru ei $331_{37}$. *Easte di căile s-facă*

*ţe s-caftî*=Este în stare să facă tot ce vei pretinde.

**Călame** sf. = trestie $447_{25}$.

**Călàr**=adv. călare 324. Vezi: *calàr.*

**Călămàr** sn. = călimări $54_3$, $486_{22}$.

**Çălămbùk'ŭ** sn.=porumb $11_{23}$, $469_1$.

**Călărèţ** sm. = călăreţ $427_6$.

**Călătòr** sm. = călător $88_{26}$ (greşit *călitòr)* $133_{10}$, 161, 162, 357, 434.

**Călăùz** sm. = 1° catârul care merge în capul caravanei; 2° sentinelă; 3° spion, gazdă de hoţi; 4° conducător.

**Călăuzlik'e** sf. = 1° conducerea 178; 2° spionarea.

**Călcare** sf. = călcare, perchiziţionare, etc. Vezi: *calcu.*:

**Călcătură** sf.=călcătură, călcare $369_{32}$.

**Căldare** sf. = căldare $29_{21, 25}$, $87_{14}$, 268, 269; pl. *căldări* $139_{17}$.

**Căldişòr** adj.=căldicel $158_{8, 10}$,

**Căldură** sf.=căldură $12_{13}$, 208, 302.

**Călescu** vb. IV=încălzesc (un obiect la foc); 1° *li călì*= o tulì la fugă, o şterse (cam pe ascuns) $82_{30}$, $122_{21}$, $63_{39}$, $310_{12}$; 2° *Ş-măcară di s-călirà* = Şi mâncară de se săturară deabinele $73_{39}$; 3° *s-călirà*= se îmbătară.

**Călfă**, pl. *călfàdî, călfàţî*= calfă $32_{23}$, $33_8$.

**Călişoară** sf.=potecă, cărare $81_{14}$, $88_6$.

**Călivă** sf. = colibă 5, 8, 26, 28 etc.

**Călivuţcă şi călivuşcă** sf. = colibioară $98_{12}$, $124_{30}$, 281, $370_{11}$, 439.

**Căloare** [Epir] sf. = căldură mare, prea cald $103_5$, $117_4$, 208, 293, $486_{11}$; *ţe s-caftî*= este în stare să facă, tot ce-i pretinde; *tu avìa căloàril'eĭ* = în arşiţa căldurii, în căldura cea mai arzătoare $302_{25}$. În Macedonia se pronunţă: *căroare.* Vezi: *căroare.*

**Călpitură.** Vezi: *cărpitură.*

**Călţăvetă** sf.=calţavetă, jartieră 382, 414.

**Călugăr şi călugur, călugru** sm. = călugăr $19_{4, 7}$, $18_3$, 389, 390, 452 453.

**Călugărescu** adj. = Călugăresc; *strànile călugăreşti* = straiele călugăreşti $183_6$.

**Călugărùş** sm.=călugărel 183, 184.

**Cămară** sf.=1° gang; 2° fudulie: *nu o-aveà loclu di cămară* = nu mai puteà... de fudulie, (=de mândrie) $473_{10}$.

**Cămărusescu** (mi ~) vb. IV = mă fudulesc, mă mândresc $34_6$.

**Cămeaşe** sf.= cămaşă 33, 34, $87_{17}$, 223, 224; 1° *ş-fu cu cămeaşa di la nuna*=fu simplu, cu mintea de copil $83_{39}$; 2° *ş-cu cămeaşa dipri nîsă si ncăcà* = erà peste fire de rea $282_{34}$; 3° *ţî si cutrimburà cămeaşa dipri tine*=te îngroziai 274, $361_{12}$.

**Cămilàr** sm. = cămilar, conducător de cămile 312.

**Cămilă** sf.=cămilă 54, 55, 312, 437.

**Cămişiţă** sf.= cămăşuţă 412.

**Cămpu.** Vezi: *cîmpu.*

**Căne.** Vezi: *cîne.*

**Căngìc** sm. = ciocănel $479_{33}$, 480.

**Căńisescu** (mi ~) vb. IV = mă căinesc $116_{21}$.

**Căńină** sf. = căinire, păs, mâhnire mare.

**Căp** sm. = fig. rege, cap încoronat.

**Căpak'e** sf. = capac $8_{28}$, 112; 1° *aflà căpak'e la tute* = (află capac la toate) le potrivià bine pe toate $370_8$; *va-l' află căpak'a ş-aiştèi lugurìi* = o va potrivì şi pe această afacere, o va aranjà şi treaba aceasta $301_{20}$; 2° *mutreà s-lă bagă căpak'e* = căută să le treacă cu vederea, să nu le scormonească şi mai mult $195_{35}$,

**Căpară** sf. = arvună $162_1$. $217_{22}$.

**Căpăescu** (mi ~) vb. IV = mă prăpădesc; *s-căpăeà de-arî'dire* = se prăpădià de râs $307_{22}$.

**Căpăit** adj. = sleit de oboseală, prăpădit $87_{29}$; *oarfăn căpăìt* = sărac lipit $65_{13}$.

**Căpărleadă** sf. = staulul unde dorm caprele $27_{34}$, $503_{10}$.

**Căpestru** şi **căprestu** sn. = căpăstru $54_{39}$, $109_{31}$, 136, 216, 252, 253; 1° *cu mùlili acăţati di căpestru* = cu catării înşiraţi şi legaţi unul de altul de căpăstru $100_{35}$; 2° *Scoasi di lă deadi căpèstrulu şi-şi mutrì di lucru* = Le dede căpăstrul (= eşì din slujba de păzitor al iepelor) şi-şi căută de drum $119_{29}$.

**Căpia** sf. = căpetenia, şefia $64_{31}$.

**Căpisteare** sf. = căpistere $29_{30}$, 107, 108, $259_{17}$.

**Căpităn** sm. = căpitan (= şef); *căpitanlu di cărave* = căpitanul (= şeful) de corabie $1_{11}$; şeful haiducilor $21_{32}$, $59_{32}$, 60, 61.

**Căpitińŭ** şi **căpitùńŭ** sn. = perină (căpătâiu) $173_{24}$, $202_{29}$, $235_6$, $283_{31}$, 330, 447.

**Căprar** sm. = păzitor de capre.

**Căprestu** sn. = căpăstru 217. Vezi: *căpestru*.

**Caprină** sf. = lână de capră, păr de capră $207_{2,3}$, 300.

**Căpsălsescu** vb. IV = afum; ard (obiect de lână) la foc; fig. 1° *îl' lu căpsălsì gumarlu* = i-l şterse (îi fură) măgarul $456_{36}$; 2° *(el') leaveà căpsălsită* = (ei) o ştersească, o tuliseră pe ascuns $83_{35}$, $90_7$.

**Căpsălsire** sf. = afumare; *unà căpsălsiri ţe feaţi oàspili* = îndată ce o şterse (= ce plecase) oaspetele $162_{13}$.

**Căpsescu** vb. IV = consimt; *căpsiră fraţil'* = consimţiră, conveniră fraţii $477_{15}$.

**Căpul'e** sf. = partea dindărăt a vitei, partea dintre coadă şi şolduri, fr. «la croupe», germ. «Hinterteil des Pferdes» $14_6$, $37_{34}$, $103_{33}$, $116_{33}$; *grasă-grasă: truplu unà cu căpul'a* = de grasă ce erà: nu se deosebià corpul de coadă $186_6$.

**Cărare** sf. = potecă $35_{20}$; *maşi z-da cărare a lùcurluì* = numai să dea o deslegare trebii $87_9$, $96_6$; *carì nu puteà vîrà să-l' da vîrà cărari* = dacă nimeni nu-i puteà spune ce a devenit $150_{16}$.

**Cărave** sf. = corabie, navă $1_{10}$, $20_{28}$, 252; *învirinàţi canda lă si nicară cărávle* = întristaţi, par'că li se înne-

cară corăbiile $35_{31}$, $359_{12}$, $201_{4}$.

**Cărăfetă** sf. = căpăţâna; fig. cap $85_{39}$, $414_{17}$; 1° *s-l'i umplă cărăfeta*=să-l convingă, să-l lămurească; 2° *a-hî't îl' tăl'à cărăfeta* = atâta îl tăiă capul, atât se pricepeà $187_{14}$.

**Cărăntană** sf.=1° piastru de aramă, care nu mai are preţ azi $428_{20}$, $429_{9}$; 2° *cărăntanea* = pliscul, ciocul păsărilor $480_{30}$; *cîrîndană* = piastru $39_{25}$.

**Cărăvinàţî** s. pr.=mahalaua familiei *Cărăinaţilor* din Avela $417_{28}$.

**Cărbune** sm. = cărbune $88_{5}$, 176, $296_{15}$, $475_{6}$.

**Cărcilìŭ** sn.=vârf, pisc, creastă $174_{17}$; *cîrcilìŭ* $48_{30}$.

**Cărinte** sm. = cărinte, dinte canin; *acăţă s-l'-aspună cărinţîl'*=începù să-i arăte colţii $150_{31}$.

**Cărlèg** vb. I = crâcnesc; *nu cărlíga dip* = nu crâcnià de loc $43_{6}$; *nu cărlèg* = nu zic nici pâs, nu crâcnesc, tac mâlc $102_{19}$; $109_{13}$, $306_{10}$, $348_{35}$, $406_{1}$, 504. Inf. *cărlígare;* Part. *cărlígàt,-ă* = crâcnit.

**Cărlibană** sf.= partea încărligată, ce se pune la caţa ciobănească şi cu ajutorul căreia se prind de picior oile, caprele. [Etim. din: *cărlìg*+sufixul *ană.*

**Cărlìg**, pl. *cărlíge*=1° cărlig, caţă (ciobănească); 2° ace de împletit; 3° orice lucru încârligat $27_{21}$, 347, 406.

**Cărnòs** adj. = cărnos.

**Căroare** sf. = căldură mare, căroare (Mac *căloare.*

**Cărpitură şi cripitură** sf. = crăpătură; ţâţâna uşii $8_{27}$, $54_{1}$, $114_{30}$, 182; *cripitură* $172_{2}$, $205_{6}$; *călpitură* $335_{2}$.

**Cărşùt** adj.=fără coarne, ciut; *h'iţi cărşuti* = smochine neîncornorate (fără însuşirea de a face să crească coarne) $45_{12}$; fem. *cărşută.*

**Cărşută** sf.=căprioară (capră ciută, fără coarne.)

**Cărtèl'** sn. = cătuşe, lanţuri $420_{1}$.

**Cărtescu.** Vezi: *cîrtescu.*

**Cărţînescu** vb. IV = 1° trosnesc; *cărţînì uşa*=scârţâi uşa $147_{33}$; 2° plesnesc $464_{2}$; 3° trântesc: *carì lă cărţănì cîti unà* = când le trânţi câte una $37_{34}$, $201_{32}$, $266_{35}$; *cărţîneaşti nă mincună* = trânteşte o minciună $100_{18}$; 4° *cărţînì dinţîl'* = scrâşnì dinţii $95_{22}$; 5° *L'-u cărţînì arîŭlu ng'os* =apucă de-alungul râului în jos $132_{35}$; apucară $81_{38}$.

**Cărţînòs, cărţănòs** adj.=trosnitor, scârţâitor $26_{19}$, $_{26}$, $223_{18}$.

**Căruţă** sf. = car, căruţă, trăsură $167_{25}$, $_{26}$, 482.

**Căruţe.** Vezi: *cruţe.*

**Cărvane** (cărăvane) sf. = caravană $60_{27}$, $117_{11}$, 135; *Iu z-ducă n-cărvane?*=Unde să meargă cu caravana (ca să agonisească, să câştige)? $100_{6}$; *s-nu k'ară di cărvani*=să nu piară, să nu facă, ca să aibă vre-o pierdere din comerciul cu caravana $300_{14}$.

**Cărvănàr** sm. = conducător de caravană, chirigiu, care

se ocupă cu transportul pe uscat prin caravană de catâri, cai, etc. 100, 117.

**Cărveal'e** sf.= o pâne întreagă $82_{11}$, $124_{9}$, $254_{17}$.

**Căsăbă** sm. = oraş 216, 217, 327, 384; *cîsîbă*. Vezi: *hăsăpă*.

**Căscare** sf. = căscare, căscătură 373.

**Căsică** sf.=căsuţă $67_{27}$, $124_{30}$. $156_{3}$, 464.

**Căsistră** sf. = coteţ 108, 109,

**Căsmete** sf. = noroc, soarte $42_{11}$, $55_{23}$, 100, 124, 125, etc.; *căsmetea va s-te-avină, nu s-o-avìnĭ*= norocul trebueşte să umble el după tine, nu tu după el $282_{28}$.

**Căşare** sf=stână, căşărie $96_{16}$, 152, 153, 401; *cu gumarlu adràşĭ căşare?* =ai făcut brânză cu măgarul? $457_{28}$.

**Căşinġìc** sn.=cerbice; *s-loară di căşinġìc*= se înhăţară $468_{29}$.

**Căt.** Vezi: *cît.*

**Cătă.** Vezi: *cîtră.*

**Cătăpăţescu** vb. IV = încerc $415_{3}$, $446_{37}$.

**Cătărgàr** [recte: cătărγàr] adj. =viclean, şiret $8_{18}$.

**Cătărgăril'e** (cătărγăril'e) sf. = viclenie $467_{27}$.

**Cătigurie** sf. = acuzaţie, calomnie 191.

**Cătigursescu** (=cătiγursescu) vb. IV = acuz, calomniez, defaim $56_{9}$, $334_{23}$.

**Cătîndie** sf. = stare, tot avutul casei; *Casa ş-cătîndia tută lă eară găl'ina ş-cucotlu* = casa şi căsnicia (= starea) toată le erau găina şi cocoşul $30_{10}$.

**Cătîndisescu** vb. IV = ajung în stare de $470_{8}$.

**Cătrane** sf. = catran $26_{7}$, 28, 31, 175, 305; *Fuġì cătrane nvirinàt* = Plecă amărît foarte $234_{5}$; *căsmetea mea di cătrane j-di milane* (norocul meu de cătran şi de cerneală) norocul meu nenorocit $381_{12}$; *a-hîntu cătrane l'i si păreà* = atât de nesuferită i se păreà $195_{34}$.

**Cătră.** Vezi: *cîtră.*

**Cătrănìt** adj. = cătrănit, plin de catran $306_{21}$.

**Cătùş**, n. propriu format din *cătuşe* (= pisică) = pisoiu $324_{36}$.

**Cătuşe** sf. = pisică 21, 22, 62—67, 168; *tăţeà ca nă cătuşe* = tăceà ca o pisică 321; *şideà ca nîşte cătuşe* =şedeau (liniştiţi) ca nişte pisici $195_{15}$.

**Cătăuă, cătao** sf.= căţeà $43_{15}$, 44, 68, 196, 198; pl. *Căţale* = căţele 441, 442; 1° *o-angană cîtră aclò cătăuă* =porneşte într'acolo, merge într'acolo $52_{25}$; *o-angănară cătaoa* = o tuliră la fugă $118_{5}$; *s-o-angînăm cătaoa de-aoaţe*= să spălăm putina de aci $404_{29}$.

**Căţăl,** pl. *căţăl'* sm. = căţel $14_{15}$; *s-bînèġĭ ca vîră căţăl orbu* (în text greşit: *căţèl)* = să trăeşti ca un căţel orb; să mănânci, să bei, să ai totul deagata $366_{34}$.

**Căţălìc şi căţălùş** sm. = căţeluş $93_{26}$, 198, $249_{32}$.

**Că-ţe?** pron. = că-ce, de ce? $18_{13}$, $20_{20}$, $32_{28}$, 75 etc.

**Căţî'n** sn. = farfurie $330_{29}$, $455_{36}$.

**Căţùt** sn. = cuţit $175_{16}$. Vezi: *cuţùt.*

**Căvală** adv.=călare; *căvală pri cal* = călare pe cal $19_{17}$; *l'a-mi căvală* = ia-mă călare $208_{29, 33}$, 201.

**Căvălărie** sf.=cavalerie $146_{39}$, 147.

**Căvule** sf. = condiția $139_{11}$, $247_{14}$ *cîvule* $46_{23}$.

**Cică-că, cică-cică**=cutcurigu 30, 31, 108, 109, 449.

**cih!**=câh! *cîh ș-mîh*=turavura! $190_5$; *no-are cîh ș-mîh!* = nu încape scuză!

**Cîmpu** (cămpu) sn. = câmp, câmpie, șes, ogor $8_{16}$, 145, $171_{32}$, $246_{23}$, $293_{14}$; *munțîl' l'-adră cîmpu* = (făcù din munți câmpie) căută prin munți ca în palmă $25_{17}$.

**Cîndilă** sf. = candelă $62_{23}$, 383; *va l'-astinți cîndila làmńil'eĭ* = (o să-i stingi candela balaurului) o să-l omori pe balaur $264_{24}$.

**Cîndu** (cîndo) adv. conj. = când (pretutindeni).

**Cîne** *(căne)* sm.=câne; 19, 23, 30, 39, 62—64, etc.; *inși cănle* = ieși cânele $175_{34}$; pl. *cîńĭ*, $1_{27}$, 476 etc. 1° *cîne vecl'u* = câne vechiu, credincios $2_1$; 2° voinic: *ìnimă, cîne* = curaj, voinicule $154_{24}$; 3° ticălos, rău $2_{17}$, $8_{35}$; 4° *ca cîne fără domnu* = (ca câne fără stăpân): într'o doară $92_{26}$; 5° *niți cîńl'i nu li mîcà* =(nici cânii nu le mâncau): ocară grea, strașnică $43_{13}$; 6° *cîńl'i s-tragă di tini* = mâncà-te-ar cânii $33_4$.

**Cîneaște** adv. = cânește.

**Cînescu** adj. = cânesc.

**Cînestră** sf. = coș, coșuleț $127_7$, $132_5$, 291—292.

**Cîntare** sf. = cântare; citire: *cîntarea càrtil'eĭ*=citirea scrisorii; *cîntarea cucoțlor* = 1° cântatul cocoșilor (= miezul nopții); 2° zori de zi $95_{28}$, $256_{11}$.

**Cîntàt** adj.=1° cântat; 2° vrăjit, fermecat, năzdrăvan $108_{24}$, $180_{36}$, $318_1$, 377, $455_{35}$; 3° *puĭl'ŭ cîntàt* = pasere măiastră $47_{17}$, $50_{26}$. 4° *om cîntàt* = om cu carte, învățat.

**Cîntată** sf.: *tu ∾ cucoțlor* = la cântatul cocoșilor, spre faptul zilei $465_{21}$.

**Cîntîc** vb. I = cânt cântece de leagăn; *așì lă cîntică* = așà le cântà cântece de leagăn $242_5$, 8.

**Cîntîc** sn. = cântec $21_{24}$ etc; *plînjeà un cîntic jil'òs*= plângeà un cântec duios $88_{12}$; *tut cî'nticlu, țe și știea* = tot cântecul vechiu, tot cu trucul său uzat $101_{16}$; *cîntîc di mortu* = bocet $193_{23}$.

**Cîntu** vb. I = 1° cânt: *acățà s-cîntă* = începù să cânte $6_7$, $35_6$; *cîntă jil'òs*=cântà duios, jalnic $26_1$; 3° *ș-unà carte țe cîntà* = și o scrisoare care spuneà $352_{37}$; *țe cîntà firmanea*=ce spuneà firmanul 103; *cîntă-ńi cartea*=citește-mi scrisoarea; 3° *tut g'ineață-l' cîntà* = tot (= numai) fericire îi menià $127_{34}$; 4° *cara-l cîntă și-l discîntă*=(dacă-i cântă și-i descântă), dacă-i indrugă cine știe câte $362_4$; 5° *țe-l' cînți și țe-ți discîntă* = ce-i cânți și ce-ți descântă; ce-i zici, ce-l sfătuești, și ce-ți zice? $231_1$.

**Cîńisescu** vb. IV=mă căinesc;

*Nă ḑuă, cum cîńiseà sìngură* = Într'o zi, pe când se căinià singură $47_{15}$.

**Cîrčilìŭ**, Vezi : *cărčilìŭ*.

**Cîrîndană**. Vezi : *cărăntană*.

**Cîrnòs** (cărnòs) adj.=cărnos; *ş-cîrnoasă ş-lăptoasă şi cu oara acasă* = şi cărnoasă şi lăptoasă şi de vreme acasă, adică: cu toate însuşirile frumoase $208_{13}$.

**Cîrtescu** vb. IV = 1° întristez; *mi cîrtescu* = mă întristez; *s-nu-l cîrtească*= = să nu-l întristeze $7_{22}$, $133_{37}$; 2° ating; *nu-l cîrtì dip* = nu-l atinse deloc, nu se atinse deloc de el $9_{24}$, $42_{7}$, $46_{22}$, $78_{23}$, $162_{28}$; 3° *nu cărteaşte*=nu strică, nu face nimic, nu-i nimic $11_{17}$, $247_{8}$, $291_{31}$, $435_{11}$.

**Cîrtire** *(cărteare)* sf. = 1° întristare, supărare $70_{16}$, 176; 2° atingere; 3° *nu-ĭ cu cîrteare* = nu-i nimic.

**Cîrtìt** adj.=1° întristat, mâhnit $35_{30}$, $54_{35}$, $128_{29}$.

**Cîsîbă**. Vezi: *căsăbă*.

**Cît** adv. = 1° cât; *cît li daĭ?* = cât, cu ce preţ le dai? 233; *arcoari earà cîtu z-dîţĭ*=erà frig cât de mult $46_{9}$; *praḑĭ am cătu s-ḑîţĭ* = parale am cât de multe $40_{1}$; 3° numai ce, cât, îndată ce: *cît ağumsi*= îndată ce ajunse, ce sosì $33_{11}$, 32, $51_{16}$; *cîtu ntunică* = îndată ce se înoptă $3_{8}$, 2, $42_{30}$; *cît vińe*= abià venì $58_{11}$; *cît v́ineà*=cu cât treceà, cu cât se scurgeà (= vremea) $21_{9}$; 5 *cît-cît s-l'-acaţă* = cât p'acì să-i prinză $48_{1}$; *cît-cît*= abià $79_{7}$; *cît-cît să se-ančupă de perče* — cât de cât să se înhaţe de păr (= plete) $83_{21}$, $85_{8}$, $301_{10}$; cât p'acì $475_{12}$; *cît-cît agîrşì* =abià cât adormì 499; *căt* 477; *ună cîte ună* = una câte una $1_{1}$, etc.

**Cîtră** şi *cătă* (Fărşeroţii) adv., prep.=1° către, spre $1_{14, 24}$, 5, $8_{9}$; 2° *cătă ĭu* = în cotro $27_{10, 16}$; *cătră ĭu s-află* = în cotro se află $245_{4}$.

**Cîvule**. Vezi: *căvule*.

**Cleaşte** sf. = cleşte $445_{3}$.

**Clîndu** sn. = lână scărmănată cu mâna şi care trebuie să fie trasă la darac $300_{26, 29}$.

**Clîţ!** = clîţ! $456_{25}$.

**Clo** adv. = acolo $79_{19}$. Vezi: *aclò*.

**Cloče** sf. = cloşcă $218_{22}$, $268_{23}$, $461_{28}$.

**Cloput** sn.=(clopot), talangă $115_{5}$, 231.

**Clučescu** vb. IV = clocesc; *s-clučască plîngul* = să plângă într'una $150_{17}$.

**Cluţată** sf.=lovitură din picior $31_{14}$, $186_{25}$, $456_{39}$.

**Cluvie** sf. = colivie $37_{36}$.

**Cl'ae** sf. = cheie, broască, pl. *cl'eĭ* 40, $59_{13}$, 153, 222; 1° *dure fuĭ cl'aea dracluĭ* = destul am fost sgârcit peste fire $355_{3}$, $91_{3}$; 2° *s- l'-află cl'aea lùcurluĭ* = să-i afle rostul trebii $307_{13}$; *s-l'-aspună cl'aea* = să-i arate chipul, modul, mijlocul $43_{22}$.

**Cl'em** vb. I=chem, numesc; *care s-cl'amă ş-el mùntile Lacu* = care se numeşte şi el muntele Lac $16_{9}$, $18_{12}$,

$23_{30}$, $22_{8}$, 41; *s-cl'amă* = adică: *s-cl'amă dip*=adică de loc $242_{32}$, $349_{31}$. Vezi: *acl'èm.*

**Cl'iță** sf.=cheiță, cheie $310_{34}$.

**Coa** adv.=încoace $384_{18}$; *din coa*=dincoace $251_{22}$. Vezi: *ncoa.*

**Coadă**, pl. *coḑi* și *coade* sf.= coadă $2_{9}$, 37, $69_{21}$, $184_{28}$, 384; 1° *după coada vìmtuluĭ*= după urma vântului $158_{10}$; *hoara din coadă* = satul din urmă $439_{32}$; *pîn tu coadă no-ascăpă* = până la urma urmei nu scăpă $9_{37}$; *tu coadă (n-coadă)* = în sfârșit, la urmă $5_{7}$, $207_{9}$, $258_{37}$, $440_{16}$; *din cap pînă n-coadă*=dela început până la sfârșit $51_{32}$, $134_{4}$; 2° *o-adună coada cîtră acasă*=o pornì spre casă $125_{31}$; 3° *s-află vîră ... coadă*=să afle vre-un ... defect $296_{3}$; 4° *s-da coada* =să se gudure, să dea din coadă $2_{2}$; 5° *ș-aoà j-bägă draclu coada* = și acì își bägă dracul coada $192_{3}$.

**Coaje**, pl. *cojĭ* sf. = coaje, scoarță $102_{29}$, $132_{15}$, 172.

**Coapsă** sf.=coapsă $267_{39}$, $268_{3}$.

**Coardă** și **hoardă** sf.=1° coarda dela cicric, făcută de păr de capră și unsă, pentru a fi tare, cu catran; 2° sabie, spadă $87_{23}$, 167, 174, 219, $447_{14}$; *vă ascăpă... di coardă și fune* = vă scăpă... de sabie și funie: de a fi tăiați și spânzurați $168_{10}$, $167_{3}$. Vezi: *hoardă.*

**Coarnă** sf. = coarnă, fructul pomului corn.

**Coastă** sf. = coastă; 1° *carĭ îl' bägă sula n-coaste* = dacă-i bägă sula în coaste. dacă-l constrânse $488_{18}$; 2° *ńĭ-u s-nu frînḑi coasti* = mi-e că n'ai consimți $206_{12}$; *frînḑeà coaste*= se împotrivià, făceà pe dificilul $369_{8}$, $227_{9}$; *fără z-da n-coasti* = fără împotrivire $301_{24}$.

**Cob** adj.=orfan, lipsit de părinți, de rude $361_{11}$; cobe; de rău augur.

**Coc** vb. III = 1° coc; *s-cuțeà* = se coceà 372, 373; *s-cuțeà aùăle*=se coceau (=se făceau) strugurii $367_{26}$; *s-coapse* (pita) = s'a copt plăcinta $29_{2}$; 2° *l'-cuțeà somnu greŭ*=îi coceà somn greu, dormià buștean $5_{28}$; *si-l' coacă un ocl'u di somnu* = să-i tragă un puiu de somn $136_{1}$; *greŭ somnu l'-copșu* = greu somn îi copsei (= trăsei) $36_{26}$, $87_{2}$, $117_{4}$, $180_{23}$, $269_{2}$; 3° *ț-u coc* =ți-o coc, îți port sâmbetele 491, $480_{5}$. Inf. *coàțire* și *cuțeare;* partic. *coptu, coaptă* $27_{2}$, 30, etc.

**Cocă** sf. = fruct, măricel cu care se distrag copilașii.

**Cocă** sf.=fig. cap. Din Albanezește: «*cocă*» = cap.

**Codru** și **Codur** sm. și sn. = 1° *codur di pită*=o bucată pătrată de plăcintă, pl. *coḑrî, codrĭ;* 2° pădure, pl. *coḑurĭ;* 3° piață, locul din mijlocul satului, unde se strâng sătenii $52_{22}$, $164_{17}$.

**Cofă** sf.=ploscă $89_{23}$, $90_{4}$, 229, 231, 469.

**Coh'e** sf. = 1° unghier; 2° loc de onoare lângă vatră, rezervat celor mai bătrâni și musafirilor; 1° *stăteà adu-*

*nàt tu nă coh'e* = şedeà strâns, ghemuit într'un ungher $43_6$; 2° *aţèl din coh'e*=acela care stă la locul de onoare $195_2$, $101_{30}$, $187_6$, $305_{15}$, $344_{22}$.

**Còk'ilă** sf. = fecioară, fată mare (la Vlaho-Clisura).

**Còk'ul** sm.=fiu din flori, bastard $41_{29, 30}$. La Fărşeroţi: *dočŭ*.

**Cola** n. pr. = Nae, Nicolae 24, 25.

**Còlase** sf. = iad $432_1$.

**Coluv** adj. = Scurt de coadă, berc, fără coadă 184, 185, 186.

**Contră** = în contră, împotrivă; *s-nu nă băgăm contră cu Dumniḑă* = să nu ne împotrivim lui Dumnezeu $391_{20}$.

**Cor,** pl. *coruri* sn.=horă $206_{23}$, 224, $278_{26}$; *după ţe tuţi tràpsiră corlu* = După ce toţi jucară în capul horei $34_{19}$; *corlu-l trăḑeà nveasta noauă* = în capul horei jucă mireasa $279_2$, 380.

**Corb,** pl. *corg'i* = 1° corb $32_{33, 35}$, 463; *corg'il' va stragă di tine*=corbii vor trage (=vor rupe, se vor îndrăgî) de tine $311_7$; 2° *Corbul Ćilibì* = corbul cilibiu 472—475; 3° biet, sărman, nefericit: *corbul* = nefericitul $1_7$; *Nu şi şteà corbul* = Nu ştià nefericitul, sărmanul $13_{15}$, $168_2$; *corbe!*=nenorocitule $13_{26}$; *corba* = nefericita, sărmana $110_{32}$, 191, 277, 278, $283_{38}$; *laĭ corbe curbişane*=sărmanule $51_{12}$; *ca laĭl'i şi ca corg'il'* = ca vai de lume, ca nenorociţii $78_{21}$.

**Corcan**=înţepenit; *lu ngliţă tut loclu şi-l feaţe corcan* = îl îngheţă tot pământul şi-l înţepenì $170_{30}$.

**Cornu** s.=1° pomul *corn,* pl. m. *corńi* $107_{13}$; 2° corn (de vite); pl. n. *coarne*; 45, 63, 150, 151 etc.; 3° fig. cap: *Bag-u g'ine tu cornu*=Ţine-o bine minte, prinde bine $77_{33}$, $67_1$, $128_6$, $228_9$.

**Cos** vb. III=cos; *acaţă di-l coase*=se apucă şi-l coase $32_{32}$; *cum cuseà*=pe când coseà $135_7$; *şi-l cusù g'ine* =şi-l cusù bine $169_{64}$. Inf. *coàsire* şi *cuseare*. Part. *cusùt, cusută*.

**Coş,** pl. *coşurĭ* sn.=coş $166_{13}$, 239.

**Cot** sm. = 1° măsură, pl. *coţĭ* $2_{29}$, $167_1$, 170, $135_{13}$; sn. 2° cotul mânii: *mîńle tăl'ate di la cot* = mânile tăiate dela cot $197_3$; 3° a) *n-cot* = în deşert, în zadar $54_{34}$, $58_{34}$, $65_{17}$, $113_3$, $304_{18, 20}$, 413; b) *din cot*=în deşert, zadarnic 21, $56_4$, $74_{17}$, $125_{10}$, $142_{24}$, $194_{7, 15}$, $439_{37}$. Expresiunile acestea ca şi: *l'-aspuse cotlu* = (îi arătă cotul) îl refuză, îi respinse cererea $457_7$, sunt născute din *cotul (mânei),* cfr. *cînd uva-ńĭ ved cotlu*=pentru a exprimà adverbul «niciodată». Dela Aromâni este împrumutată şi expresiunea albanezească: «*mbă-cot*» = în zadar, germ. umsonst. (G. Mayer: Alb. Wtb.)

**Cota** n. pr.=Cota 273—276.

**Cra!**=1° strigătul produs de corb; convenţional pentru a însemnà «carne» $267_{35}$, $379_{31, 35}$.

**Crac!**=sunetul produs de un obiect solid, când se rupe $152_{18}$.

**Craşt!** = craşt! cuvânt prin care se aseamănă sunetul produs din ruperea a cevà: *craşt-crùşt a sk'iñlor*=rupe la spini (cu gura) $4_{22}$.

**Craŭ!**=1° croncănitul corbului, al vulturului $345_{14}$; 2° sunetul produs de o lovitură $159_{15}$; 3° de loc, absolut de loc $54_{37}$.

**Creaştit** sn.=1° creştetul (capului) $245_{34}$; vârf (de munte, pom), etc.

**Crehtu** adj. = fraged $354_{16}$, fem *crehtă* (greşit în text: *krehtă*) $111_{2}$.

**Crep** vb. I=1° crăp, plesnesc: *După ţi cripă stih'olu* = După ce plesnì, crăpă stafia $16_{11}$; *s-creapă* = de ar crăpà $84_{32}$; *crek' de-apoea tu k'ale?* = Plesneşti apoi de necaz? $103_{16}$, $22_{14}$; *bărbatu-su s-creapă dimineaţa* = Bărbatului său (îi venià) să plesnească (de necaz) dimineaţa $64_{2}$; *că aveà cripată di seati*=căci arsese, nu mai puteà de sete, (= însetase grozav) $51_{9}$, $342_{12}$; 3° *îl' cripà al Paţùlĭ* îi păsà lui Paţuli (=nu-i păsà de loc) $304_{21}$; 4° *ţe crek'* = la ce te căinești? $444_{6}$, $409_{22}$; *nu creapă* = nu fii abătută, nu te căinì $120_{8}$, 116, 200, 359; *cripà*= se văità, se căinià 179, $47_{22}$; 5° *cît cripà ḑua* = cât (=îndată ce) se crăpă de zi $120_{30}$, $157_{23}$; 6° *cu buḑa cripată* = amărît, a bătut $23_{33}$, $133_{30}$; *Cripàt* = căinit, abătut 480.

**Crescu** vb. III=cresc; *creaşte* =creşte $16_{33}$; *s-crească* = să crească $2_{19}$; *crişteà, crisčà* = creşteà $4_{21}$, $57_{16}$, $261_{34}$; *criscù nă palmă di harauă*=(=crescù o palmă de bucurie) nu mai puteà de bucurie $88_{29}$; *ti criscùm* =:te crescurăm 5; *las crească* = să crească! crească! $45_{6}$, 25, 49, 303, 304, etc. Inf. *creàştire* şi *crişteàre* = creştere.

**Crimă** sf. = păcat $160_{6}$, $247_{2}$.

**Cripare** sf.=1° crăpare, plesnire; 2° necaz, supărare, amărîre, întristare 176, 196, 198, 445; *intră... tu cripare* = începe să se preocupe $3_{32}$; *nu ţ-u criparea* = să nu-ţi pese $4_{12}$; *îl' vineà criparea* = îi venià necaz $72_{29}$; *di criparea li featà* = de focul, de dorul fetei $133_{18}$, *criparea l'-erà, că no-are soţ* = păsul îi erà, că n'are tovarăş $308_{11}$; *traḑi criparea pòlimluĭ* = = duci grija războiului $201_{34}$.

**Cripată** sf.=faptul zilei; *s-alutmară pîn tu cripata hărvìil'èĭ* = se luptară până în faptul zilei $15_{10}$; *cripata ḑuăl'eĭ* = zorile de zi $158_{1}$.

**Cripitură** sf.=crăpătură $172_{2}$, $205_{6}$, etc. Vezi: *cărpitură*.

**Crişt**in sm. = creştin 33, 34, 107, 266, etc.

**Crişt**inèḑ (mi ~) vb. I=devin creştin; *s-criştină*=s'a făcut creştin.

**Crişt**inescu adj. = creştinesc 425; *cu ìnima criştinească* = cu inima creştinească

**Crîşt!**=simulează modul de a tăià, de a retezà cevà din-

tr'odată $126_{31}$, 128, $269_{23}$, 275, 466.

**Crucișaluĭ** (în ~)=cruciș, în formă de cruce $103_{3}$.

**Crud** adj. = crud (de carne) $340_{24}$ *ta s-nu-l arucă crud* = ca să nu avorteze $239_{34}$.

**Cruescu** vb. IV = 1° croesc; 2° lovesc, bat; *lo acaţă di-l' cruescu un şcop* = îl apucă de-i trag o bătaie $43_{29}$, $93_{10}$; *îl cruiră*=îl bătură $106_{17}$; 3° ticluesc, plănuesc, puiu la cale; *ţe-l' crueaşte mul'area*=ce-i croeşte, ce-i urzeşte muierea $68_{27}$; *s-l'i cruescu nă minčună*= să-i croesc, să-i ticluesc o minciună $100_{16}$, $177_{5}$; *ţe-l' se-aveà cruită*= ce se urzise contra lui $190_{22}$. $228_{8}$, $273_{13}$, $305_{33}$, $408_{3}$.

**Crustal** sn.=ţuţur de ghiaţă, care atârnă iarna sub streşinile caselor $218_{8}$.

**Cruţe** sf. = cruce $1_{9}$, 85, 114, 463, etc.; *căruţe* = cruce 476, 478; 1° *ş-eră cu cruţea n-cap*=eră drept, eră cu crucea în sân $171_{25}$; 2° *fă-ţi cruţea*=pregăteşte-te de moarte $185_{6}$, $196_{3}$, $298_{27}$; 3° *băgară să-ş facă cruţea*=au început să se mire $148_{17}$, $338_{29}$, = să se mire grozav $308_{33}$; 4° *tut ş-făţeà~şi ḑîţeà*=tot îşi făceà cruce (= se rugà) şi ziceà $34_{8}$, $65_{20}$, $297_{1}$; 5° *După ţe mîcară pîne şi-ş feàţiră cruţea*=După ce mâncară şi isprăvirâ $226_{23}$.

**Csen.** Vezi: *xen.*

**Cu** = conj. $4_{19}$, $5_{5, 10}$, 14, etc.; prep. $1_{1}$, etc.; *co-aestă* =cu aceasta $10_{15}$; *c-* = cu: *di c-seară* = de cu seară 435.

**Cubăescu** vb. IV=mă vaiet (disperat).

**Cubăire** sf. = văitare disperată $267_{13}$.

**Cuc** sm. = cuc 24–26, $182_{25}$, 409; *sìngură ca cuc*=singură ca cucul $352_{13}$ pl. *cuţĭ*.

**Cucoaşe** sf.=nucă 102 (Epir).

**Cucòş** sm. = nuc 102 (Epir).

**Cucòt** şi **(còcut)** sm = cocoş 23, 31, 32, 203, 465; *cucòt cîntàt* = cocoş năzdrăvan $108_{24}$, 109; *ta s-nu z-diñică ca cucoţîl' fraţîl'* = ca să nu se sfâşie fraţii ca cocoşii 240; *atumţea cîntà cucotlu n-casă, nu găl'ina* = atunci cântă cocoşul în casă, nu găina $189_{37}$; *tu cîntarea cucoţlor* = în fapt de zi, în zori de zi $266_{11}$.

**Cuculescu** (mi ~) vb. IV = mă ghemuesc.

**Cuculìt** adj. = ghemuit $172_{26}$.

**Cucùl'ŭ** sn. = cucuiu, moţ.

**Cucută** sf. = un fel de buruiană otrăvitoare; *l'i îmbită, di-l' feaţe cucută, ḑadă*= Îi îmbătă, de-i făcù tun $307_{36}$.

**Cučie** şi *(cuţie)* Epir = trăsură închisă 174, $199_{5}$.

**Cùčubă** şi *cîčubă* (Cruşova) sf. = buturugă 165, 286.

**Cufal** sm. = buştean (găunos, scobit pe din năuntru) $221_{36}$, $275_{32\ 36}$ (Epir).

**Cufetă** sf. = bomboană, pl.; *cufete* $77_{9, 16, 20}$.

**Cufînă** sf. = coş mai mare 476, 477, 480.

**Cuğàmite** şi *(guğàmite)*=cogiamite, destul de mare; *cuğàmite fičòr*=băiat destul de mare $221_{19}$, $336_{26}$.

**Cuĭb** sn., pl. *cuĭburĭ* = cuib $181_{32}$, 236.
**Cuĭbàr** sn. = cuib $233_{13}$, 379; *l'-află cuĭbarlu*=a necinstit-o $255_{27}$.
**Culàc** sn. = colac, cozonac; *Lo-adună culàc*=îl strânge colac $63_{17}$.
**Culă** sf. = castel 143.
**Culèg** vb. III = culeg: *aleapse-aleapse pînă culeapse* = alese alese până culese $282_{33}$.
**Culistră** sf. = fel de coş 203.
**Culcu** (mi ~) vb. I=mă culc; culc, adorm; *nu ti duţi s-ti culţi puţî'n*=nu mi te culci niţel $36_{20}$, 180, $256_{17}$, $236_{37}$; *s-l'i culcă*=să-i culce, să-i adoarmă $309_{1}$; *şi-l culcă m-pade* = şi-l culcă la pământ $19_{23}$, Inf. *culcare* = culcare, dormire.
**Culcùş** sn.=1° culcuş, vizuină, loc de odihnit al cânilor, fiarelor, etc. $181_{31}$, $287_{6}$, 340; 2° *l'-alăsară culcuşlu araţi* = o părăsiră $48_{1,\ 5}$; 3° *adunată culcùş* = strânsă în formă de colac, încolăcită $127_{9}$; *şideà culcùş adunàt*=şedeà strâns în formă de colac, încolăcit $185_{10}$.
**Culutumbă** sf. = dare peste cap, de-a-berbeleacu, fr. „culbute“ $48_{31}$; *feàţiră nă culutumbă* = se deteră odată peste cap, de a berbeleacu $249_{25}$, $340_{17,\ 36}$.
**Culupàn** sn. = scutec $334_{1}$.
**Cum** adv. conj. = 1° cum $1_{2,\ 23,\ 25}$, etc.; 2° pe când: *cum se-ağucà* = pe când se jucà $2_{13}$ etc.; 3° precum: *cum că easte nîs* = precum că este el $40_{32}$; 4° *am cum!* = ei aş! (= puţin îmi pasă) $31_{19}$; 5° *cum di nu!* = ba bine că nu! 6° *mutreà cum di cum s-lu k'ară* = căutà să-l piarză prin ori ce chip $56_{8}$, $68_{15}$, $291_{11}$, $395_{17}$.
**Cumată** sf. = 1° bucată $10_{2,\ 11}$, $90_{7}$, 113, $125_{34}$ etc; *ti diñìc cumăţi-cumăţi*: te prăpădesc, te sfarm în bucăţele $52_{36}$; 2° *o-apreadunàĭ tră nă cumată di pîni* = o strânsei de pe drumuri (= ca să nu moară de foame) $36_{36}$; 3° *va-l' mîc cumata* = am să-l biruesc, am să-l răpuiu $12_{15}$; *va nă mîcă cumata* = o să ne răpuie $462_{32}$. (La moartea cuivà, după înmormântare se distribuie ca pomană pâne făcută anume, în forme de bucăţi pătrate; de aci expresiunea de mai sus)
**Cumătiče** sf. = bucăţică 16, 337.
**Cumătùş** sn. = bucăţică mică $274_{7}$.
**Cumban** adj. = trântor $124_{28}$.
**Cumbàr** sm. = cumătru; fem. *cumbară* = cumătră $27_{32}$, $104_{24}$, $186_{8}$, $271_{31}$.
**Cumbuloc** sf.=mătănii $499_{27}$.
**Cumbură** sf. = pistol 359.
**Cumpru**, vb. I. Vezi: *acumpăr*.
**Cunak'e** sn. = 1° conac, autoritate $55_{20}$; 2° gazdă: *Iu să s-ducă cunak'e* = unde să tragă în gazdă $332_{17}$; 3° *fac cunak'e* = fac descălecătoare, poposesc.
**Cundì'lŭ** sn. = condeiul $193_{3}$; *nu-ĭ cundil'lu a luĭ*=nu-i condeiul (= iscălitura) lui $198_{35}$; *cum nu se-aspune*

*cu cundil'lu* = cum nu se poate descrie cu condeiul $75_{24}$.

**Cunetă** sf. = ulcioraş, de obicei, de tinicheà, servind de pus untdelemn 4.

**Cunoscu** vb. III = cunosc: *nu-ńĭ cunoscu* = nu cunosc, nu ştiu 440; *mi cunoşti carĭ h'iŭ* = mă cunoşti cine sunt $60_{9}$; *s-nu-l cunoască* = să nu-l cunoască $45_{2}$„ $8_{8}$; *nu-l cunuşteà* $25_{23}$; *nu cunuscà* = nu cunoşteà 387; *l-cunuscù* = îl cunoscù $2_{1}$, 198; Inf. *cunoàştire* şi *cunuşteare* = cunoaştere 376; *cunoàscĕre* (Cruşova); *cunuscùt* 307.

**Cupàcŭ** sn. = copac 229, 232, 464.

**Cupańe** sf. = copaie, albie $227_{11}$, $410_{37}$, 440.

**Cupă** sf. = pahar (frumos) $52_{37}$, $164_{26}$, 311; *s-lu sorg'i tu cupă* = să-l sorbi în pahar (de frumos ce e) $36_{6}$.

**Cupăsescu** vb. IV = poftesc: *ţi-cupăsì* = îţi poftì $39_{31}$, $93_{31}$, $208_{34}$, $338_{34}$.

**Cupie** sf. = turmă (de oi, de capre, cai, vaci, copii, etc.); $14_{17}$, $15_{24}$, 17, $24_{31}$, 279, 280, 298, 370, $501_{4}$; Cuvântul vine din latinul « *copia.* »

**Cuprie** sf. = gunoiu 179; *curpăe* (Fărşeroţii) $479_{23}$.

**Cur** vb. I = 1° a) curg $16_{29}$, $25_{34}$, $153_{21}$; *ĭu cură apă vie* = unde curge apă vie $11_{10}$; *ĭu curà, va s-cură* = unde curgeà, o să curgă (prov.) $282_{25}$; b) *lucru slab cură tu mese* = nu miroase a bine $12_{7}$, $78_{13}$; *îl' ḑîse a feàtil'eĭ, ţe cură tu mese* = îi zise fetei despre ce este vorba (= cum stă treaba) $12_{35}$, $52_{24}$, $162_{17}$, $166_{26}$, 80, 338, 344; 2° curăţ: $11_{36, 38}$, $80_{14}$, $98_{36}$, $251_{12}$; *cură-te* = cară-te! Inf. *curare* = 1° curgere; 2° curăţire; *s-u veadă curată di èrburle...* = s'o vază curăţită de ierburile $166_{7}$.

**Cur** sn. = 1° şezut, anus 26, 45; *pri lucru . . . nu-l' se-aştirneà curlu* = de treabă... nu se apucà $221_{20}$; 2° fund: *suflu prit curlu a trumbètăl'eĭ* = suflu prin dosul trompetei $44_{25}$; *curlu (irà) di tinik'èe* = fundul (erà) de tinicheà $256_{37}$.

**Curàt** adj. = curat; *nu-ĭ luc, u curàl* $52_{19}$; *moarte curată* = moarte adevărată (= curată) $13_{26}$, $51_{2}$; *curată mińcună* $185^{7}$; *curată ca Stămăria* = curată ca Maica Domnului $399_{27}$.

**Curàtile** fem. pl. = (lit. cele curăţite); *nîse di multu şloară curàtile* = de mult îşi ridicară ori ce speranţă $341_{29}$; *l'a-ţĭ curàtile* = ridică-ţi speranţa $364_{14}$, $461_{14}$.

**Curauă** sf. = cureà $12_{10}$; *nu-l ţineà curăile* = nu-l ţineau curelele (= a se moleşì, a se înmuià) $252_{13}$.

**Curbane!** = (jertfă) drăguţă! (termin de desmierdare) $196_{38}$.

**Curbetă** sf. = ţigancă nomadă $36_{15}$, $37_{32}$.

**Curbişàn,** ~ă, adj. = sărman, biet, nefericit (format din *corbu*) 51, $347_{39}$, $361_{12}$, 474.

**Curcubetă** sf. = 1° dovleac 29, 102, 111, 171 etc.; 2° fig. cap 155, $188_{20}$, $292_{29}$; *curcubetă goală* = cap sec

$230_{38}$; *l'-umplù curcubeta* = îl convinse $164_1$; *ţe-l' tricù prit curcubetă amirălui?*=ce-i dete împăratului în gând? $208_7$; *va-ţĭ bea curcubeta apă*=are să-ţi bea capul (=dovleacul) apă: am să-ţi taiu capul $208_{17}$, $351_{22}$; *li băgă tu curbubetă*=le bagă în cap, prindeà bine $445_{34}$; *tute suntu curcubete* =toate-s fleacuri, mofturi $369_1$; 3° nume propriu 130-134.

**Curdeauă** sf. = coardă mică (=sfoară care serveşte la cicric, etc.); *nu-l' ţinù curdeaua* = nu îndrăznì, nu avù curaj $340_{28}$, $374_{35}$, $378_{18}$.

**Curdel'e** sf. = ghiata $228_{30}$.

**Curdusescu** vb. IV = 1° întorc ceasul; 2° *mi* ∾ =mă aşez bine $9_{11}$.

**Curie** sf. =pădure mai mică 235.

**Curmu** sn. = curmeiu, capăt de funie (de lână sau păr de capră, nu şi de cânepă), etc $53_{12\ 14}$.

**Curmu** vb. I=1° curm, despart; *cara s-curmară* = dacă se despărţiră $245_{33}$; *s-curmă di uspeţ*=se deslipì de ospăţ $246_{21}$; 2° *a-hurh'ì ... să-l curmă ună mare seate*=începù... să-l răsbească o sete mare $15_{35}$; 3° *îl curmă ńila hînğilu* = i se făcù milă hangiului $25_{1\cdot}$; *ńila ti curmă* = te apucă mila $49_{21}$; *l-curmară lăcrińle* = îl podidiră lacrimile $49_{22}$; 4° obosesc; *carĭ mi curmàĭ*= dacă obosii $88_{32}$; *cum eră curmàt* = cum eră obosit (= fiind obosit) $16_{14}$; *căḑù m-pade di curmată*=căzù jos de obosită $22_{10}$; *curmată moartă* = obosită moartă 36 $_3$, $81_{18}$, $87_{29}$, $133_{24}$, 396, etc.; 5° *ş-curmă natlu* îşi înţarcă pruncul $314_{10}$.

**Curmare** sf. = 1° curmare, despărţire, înţărcare, obosire $27_{14}$, $136_{11}$.

**Curnùt** adj.=cornut, cu coarne $499_{35}$; *h'iţi curnuti* = smochine cu însuşirea de a face să crească coarne $45_{11}$.

**Curpăe.** Vezi: cuprie.

**Curşùm** sm. şi **curşume** sf.= glonte $15_5$, 206, $347_{26}$.

**Curulì,** nume propriu 403, 409.

**Curună** sf.=cunună, coroană 204, 463.

**Curundu** adv.=curând $151_{18}$, 166, 239, $441_{23}$, etc.

**Cuscril'e** sf.=cuscrenie; *cuscril'a se-asparse*=se strică cuscria $257_9$.

**Cuscru,** fem. **cuscră** sf.=cuscru; art. sing. *cùscurlu*, pl. *cuscri*, art. *cùscărl'i*, $72_5$, $96_{37}$, 295, 369, 370.

**Cuscune** sf. = pofil, cureaua care se trece pe supt coada calului, ca să fixeze samarul, şeaua $252_{36}$.

**Cuseare** (şi *coàsire)* sf.=coasere $135_8$.

**Cusiţă** sf.—cosiţă, coadă (de păr) $203_4$.

**Custandìn** n. propr. = Constantin 486, etc.

**Custă** vb. impers. I; *nu-l' custă lùcurlu*=nu-i sporià treaba $212_1$; *îl' custă la mâncare*=e îndemânatec la mâncare.

**Custură** sf. = briceag.

**Cusure** sf. = cusur, rest, rămăşiţă 180; *d-iţi poţĭ, cu*

*sure nu alasă*=ori ce poţi, în lături să nu te dai $170_{17}$.

**Cusurîn,** fem. ~ă sm. = văr, 306, 382.

**Cusutură** *(cusătură)*, sf.=cusătură.

**Cuşoră** sf. = coş 374.

**Cutèd** vb. I. = cutez, îndrăznesc $2_3$, $43_1$, $72_3$, $86_{11}$, $112_{26}$, $159_{13}$, 341; *vîră nu ctiḑà* = nimeni nu cutează $50_{15}$; Inf. *cutiḑare* şi *ctiḑare* sf.= îndrăznire, îndrăzneală.

**Cutie** sf.=cutie 318, 420, 459; *cutie di mortu* = cosciug $112_4$.

**Čutreambur** şi **cutreamur** vb. I.=cutremur; *mi* ~ = mă cutremur; *loclu... s-cutrimburà*=pământul... se cutremură $284_3$, $52_{14}$; *ţî si cutrimburà cămeaşa*= te cutremurai, te îngroziai $122_1$, $274_{23}$, $259_{20}$.

**Cutrèm,** pl. *cutremurĭ* sn.=1° cutremur de pământ; 2° spaimă; *îl' pidipseà oàmiń'i di-l' loa cutremlu*= îi pedepsia pe oameni, de-i apucă groaza $313_{32}$.

**Cutrivîr** vb. I = cutreer; *acăţă s-cutrìvîră loclu ntreg*=începù să cutreere.

## C

**Čac!** = sunetul produs din lovitura de ciocan 482.

**Čamă,** nume propriu de femeie $2_{39}$, etc.

**Čapă** sf. = pas $22_4$, $323_{20}$.

**Čarcu** pl. *čarţi* şi *čarcurĭ* sn. = cocoş de puşcă $400_4$.

**Čarè** sm. şi **čarèe** sf. = chip; leac. 1° *ma nu-ĭ čarè* = dar nu-i chip $7_{32}$; 2° *un čarè easte* = un leac este, există $281_{32}$, $125_{11, 12}$, $246_9$.

**Čaş** n. propriu de căpitan de haiduci, ajuns proverbial prin spaima ce răspândise în Epir: *u lo Čaşlu di frică*=(o apucă Ciaşul de frică) îngheţase de frică $35_{33}$, $67_5$.

**Ceflă** sf. = coaje (de nucă, (=să ocolească) tot pământul $430_9$.

**Cuturbur** vb. I=turbur; *apa s-cuturburà di lăcrińle a meale* = apa se turburà (= devenì turbure) de lăcrimile mele $248_{31}$.

**Cuturbur** adj. = turbure; *apa-ĭ cutùrburà* = apa-i turbure $248_{29}$.

**Cuturburàt** adj. = turbure $248_{27}$.

**Cuţak'e** sf. = oblânc $118_{19}$.

**Cuţitàr** sm. = cuţitar, care face cuţite, bricege etc. 445.

**Cuţur** sm.=buştean 123, $187_{19}$. $309_{19}$.

**Cuţùt, (cuţî't)** sn. = cuţit 37, $50_{11}$, 123, 187; *căţùt* $175_{16}$; *ḑua tută pri cuţute earà* = toată ziua erau la cuţite (= se certau într'una) $282_{35}$.

**Cuţutàş** sn. = cuţitaş.

**Cuţutìčŭ** sm.=cuţit mic 343.

**Cuvată** sf.=covată (= farfurie de lemn, obicinuită la păstori) $152_{31, 35}$, $153_8$, $317_{13}$.

**Cuvă,** pl. *cuvàţĭ*=sm. găleată cu care se scoate apă din puţ $8_{12}$, $103_{11}$.

**Cuvendă** sf. = vorbă, expresiune, discuţie $98_{23}$, $99_{30}$, 134, $146_4$, 187, $283_{10}$, 490.

migdală, alună, etc.) $102_{39}$.

**Celnic** sm. = celnic, fruntaș român bogat în turme, de care depind mai multe familii 17, $93_{28}$, $226_{25}$, $299_{32}$, 317, 318, 398, 399.

**Cergă** sf.=cergă, învelitoare de lână, foarte trainică și foarte călduroasă $78_6$, $113_{29}$, $172_{26}$, 406.

**Cicrică** și **cicrik'e** sf. = cecric $266_1$, 300, 301.

**Cičòr** și **Čor**, [pl. *čičoare* și *čoare*] = a) picior; *čičòr* $15_7$, $25_{10}$; *čor* $37_{32}$, $89_7$; b) pas: *niți un čičòr* = nici un pas $178_{11}$, $154_{18}$; 1° *Și-l loară n-čičoari* = și-l urmăriră pas cu pas $154_{12}$; 2° *se-acăță vulpea di pàturli čičoari*=se prinse vulpea de câteși patru picioarele, adică: până acì a mers cu înșelătoriile $168_{30}$; 3° *ș-lo mintea la čoare* = o luă razna, în neștire $221_{31}$, $358_{15}$ 4° *da čoarle* = amenință $310_{14}$; 5° *Nu putùi s-l'i daŭ cu čorlu* = Nu putui să-l resping $99_{27}$, $163_9$, $184_9$, $206_6$. 6° *(țîn) cu mîńi ș-cu čoare* =(țiu) din răsputeri $247_{16}$; 7° *băgară čičòr pri loclu a șèrk'ilor* = atinseră, călcară pe pământul șerpilor $63_{18}$; 8° *se-astràpsiră pri čor* = (se ridicară repede pe picior) se alarmară $42_{36}$; 9° *Dua tută pri čor* = Toată ziua pe picior (= pe muncă) $302_{14}$; 10° *Șideà ... cu čičorlu un pisti alantu* = ședeà ... picior peste picior (= în nepăsare, fără grije) $20_1$; 11° *Poți să-l' faț̆i čor di l'epre* =poți să-i întreci, să-i dai de rușine $493_{39}$; $495_5$. 12° *ni čor di nîse no-alăsară* = nici picior (= pe niciuna) dintre ele nu lăsară $31_9$; *nu-l' intră čor di om în casă*=nici picior de om nu-i intră în casă $362_2$. 13° *aț̆èl' treĭl'i c-un čor* = (cei trei cu un picior) = cei trei draci $3_{28}$, 163, 339.

**Čiflik'e** sf. = moșie $169_9$.

**Čijmă** sf. = cizmă 426.

**Čileah'e** sf.=seleaf 299, $417_{27}$.

**Čilengă** sf.=moț la fes, canaf $443_{36}$; țurcă.

**Čilibì** adj. = celebiu, nobil 472—475.

**Čilistisescu** vb. IV = agonisesc, muncesc cu hărnicie

**Čilistisirea** sf. = agonisirea, hărnicia $300_{25}$.

**Čimbuze** sf.=petrecere, traiu $352_{33}$.

**Čing'èl'ŭ** sn.=cenghel, cârlig de fier de care atârnă măcelarii carnea $213_{10}$; lanț de fier.

**Cinușe** sf. = cenușe $23_{15}$, 175, 226, 227; 1° *tute aeste suntu činuș̆e ntr-ocl'i* = toate acestea sunt praf în ochi $273_{23}$; 2° *Niți činuș̆e tu vatră no-aveà*=N'aveà nici cinușe în vatră (= eră sărac lipit) $273_6$, $454_{10}$; 3° *l'-alăsă činuș̆a araț̆e tu vatră* =îi lăsă cenușa rece în vatră (= îl părăsì, fugì) $272_{12}$.

**Cinuși-bibil'àr** = personaj în basme, care stă toată ziua în cenușa vetrei 226.

**Cinuș̆e** (amirălu ~) = împărat Cinuș̆e $25_{27}$.

**Čipit** sn. = țipăt, țipenie 132; 1° *Calea tută nu scoàsiră čipit tră gurăt* = Pe tot

drumul nu crâcniră deloc, nu vorbiră câtuşi de puţin $89_8$; 2° *tu pălatea tută čipit nu se-avḑà* = în tot palatul nu se auzià nici o şoaptă (= erà tăcere absolută) $35_{33}$; 3° *nu z-videà čipit di om* = nu se vedeà ţipenie de om (= nici un suflet de om) $8_{11}$, $87_{36}$, $88_{10}$, $221_{32}$, $284_{23}$, $374_6$.

**Čiràc** sm. = calfă, ucenic 482.

**Čirè** sm. = chip; *nu easte čirè* = nu-i chip $238_{10}$. Vezi: *čarè*.

**Čireàp** sn. = cuptor $29_{11}$, 31, $53_1$, 82, etc.; pl. *čireapurĭ* $137_{20}$.

**Čireaşe** sf. = cereaşă 465, 466; *lo-aştiptà... tuţĭ ca čireaşa ţea coapta* = îl aşteptau toţi... ca pe o cireaşă coaptă (= cu mare nerăbdare, cu căldură multă) $7_2$; *s-l'-uda a văsil'eluĭ čireaşe n-gură?* = să i-o dea regeluĭ deagata $497_{15}$.

**Čiripàr** sm. = brutar 82, $338_4$.

**Čirişàr** sm. = luna lui Iunie, Cireşar 302.

**Cirşescu** vb. IV = cer, caut cu ardoare mare; [a nu se cufundà cu sensul verbului dacoromân: *cerşesc*, pentru care în Aromâna se zice: *ţer]: čirşaşte tră nă scafă cu vin* = nu mai poate pentru un pahar cu vin.

**Čirtuescu** (mi—) vb. IV = mă zăpăcesc $580_{29}$. Vezi: *čurtuescu*.

**Či-şte** pron. nehot. = oarece; *Erà či-şte erà* = a fost ce a fost $276_{25}$.

**Čit!** = cit! cuvânt prin care facem să nu miorlăie şi să se depărteze pisicile.

**Čitie** sf. = acoperişul casei $61_{19}$, $67_{27}$, $222_{37}$, $285_6$, 310.

**Čitus!** = mâlc! tăcere absolută! $108_{33}$, $289_{28}$; *tăcù... čitus* = tăcù... mâlc! n'a zis nici pâs! $406_1$. [Etimol. acestui cuvânt vine de la *čit!*].

**Čoară** sf. = sfoară $84_{22}$, $352_9$; 1° a) *U tăl'è čoara* = strică prietenia; b) îi menì (îi tăiè aţa vieţii) cât să trăească $199_{29}$; 2° *čoara omluĭ s-adună* = viaţa omului se scurtează $205_5$; *l'i se-adună čoara-l Bacola* = s'a scurtat viaţa lui Bacola $43_{25}$.

**Čoare-tu-činuşe** sau **Čoari-tu-činuşi** = personaj leneş şi friguros în basme 225—228, $280_{19}$.

**Čoaric** sm. = (cioarec) iţari, cari acoperă piciorul dela genuchi în jos $2_{16}$, 134, $251_{26}$, $415_{26}$.

**Čoc!** = cioc! sunetul produs de lovitura ciocanului 483.

**Čoc**, pl. *čocurĭ* sn. = 1° ciocan 61, $135_{24}$, $482_{16}$; 2° ciocul, pliscul păserilor $47_{17}$, $152_{19}$, $465_{26}$.

**Čoc şi čocut**, pl. *čòcute* sn. = junghiu, svâcnitură; *ńĭ-u da čòcute la mînă* = îmi zvâcneşte mâna, îmi coace (puroiu).

**Čol'ŭ** sn. = 1° ţol, haină ruptă $148_1$; 2° falcă, maxilă $50_8$; ciolan.

**Čòmbură** sf. = fulg $170_{31}$.

**Čońŭ** sm. = vrabie $9_{27}$.

**Čońŭ şi *nčońŭ*** vb. I = chelălăesc (se zice despre câni şi despre copiii, cari plâng într'una.)

**Čor.** Vezi: *čičòr.*

**Čubană** sf. = 1° lingură de lemn, de care se servesc ciobanii: 2° lingură mare de supă (tot de lemn) $29_{24}$, $152_{31}$, $181_{9}$.

**Čubucă** şi **čubuk'e** sf. = ciubuc; *ş-bea čubuk'a cu arihate* = (îşi fumà ciubucul în linişte) trăià liniştit $40_{22}$; *s-şedĭ cu čubuca n-coh'e* = să stai cu ciubucul la locul de onoare (= să trăeşti în tihnă şi respectat) $187_{6}$.

**Čuc!** = sunetul produs din lovitură de ciocan 482.

**Čucutescu** vb. IV = 1° a se lovì în capete $422_{14}$; a se izbì $395_{31}$; 2° *čucuteà pri un tèngĭri* = lovià, ciocănià pe o tingire $55_{15}$; 3° *ş-čucutiră mintea* = îşi frămîntară mintea, se chibzuiră $298_{9}$, 495; 4° *s-čucuteà cu Tih'a* = disputà, se cicălià cu norocul $96_{2}$, $358_{35}$; 5° *čucutescu birbeclu* = întorc, scopesc berbecele.

**Čucutire** sf. = ciocnire $330_{39}$; lovire, etc.

**Čucutoare** sf. = ghionoaie.

**Čuču-Mànguli, Čučù-Mìnguli, Čučul-Minčul,** numele lui Neghiniţă în basmele aromâne 29. Vezi şi *Ţeaţire.*

**Cučulă** sf. = vârf, creastă (de munte, deal) 504.

**Cučur** vb. I = şoptesc $113_{32}$, $207_{13}$, $214_{35}$, $273_{12}$, $310_{39}$, $369_{34}$. Inf. *čučurare* = şoptire.

**Cudescu** vb. IV = mir; *mi~* = mă mir: *s-čudiră* = se mirară $477_{14}$.

**Cudie** sf. = minune, mirare $58_{6}$, $74_{2}$, 109, $131_{23}$, 170, 171, etc.

**Cudisescu** (mi~) vb. IV = mă mir, mă minunez, rămâiu uimit 3, 10, $50_{14}$, $58_{7}$, *mi čudusescu* = mă mir, etc. $12_{17}$, $34_{25}$, $41_{19}$.

**Cudusescu** (mi~). Vezi: *čudisescu.*

**Cuduescu** (mi~) vb. IV = mă mir; *s-čudù mult* = se miră mult $197_{16}$.

**Čuf** adj. = încâlcit.

**Čuflică** şi **Čufulică,** în expresiunea: *o-adrà . . čuflică pî'ntica* = se săturau . . . deabinele, se săturau de nu mai puteau $162_{29}$; *seadră čufulică* = se sătură bine de tot $185_{22}$.

**Čuflik'e** sf. = moşie 157, 346, 347, 350.

**Čuleàĭ** sm. = ciocârlie $224_{1}$.

**Čulescu** vb. IV = ciulesc urechile, ascult cu încordare, cu atenţie mare, trag cu urechea bine $74_{36}$, $150_{34}$, $273_{13}$, $462_{6}$.

**Čulică** sf. = 1° ţurcă; 2° *l'a-l' čulica carĭ poţĭ* = apucă-o, dacă poţi; prinde-o, dacă poţi $105_{28}$.

**Čulik'e** sf. = oţel $337_{16}$.

**Čumagă** sf. = ciomag $107_{13}$, $124_{33}$, $281_{17}$, 338.

**Cumulescu** vb. IV = mototolesc, feştelesc.

**Čun** sn., pl. *čune* = 1° prăjină, par lung $187_{17}$, $252_{20}$; 2° fig.: picioare lungi; *niţi nu videà ĭu călcà, acşiţi li tindea čùnili* = nici nu vedeau (ei) unde călcau, aşà le întindeau picioarele (= aşà de nebuneşte fugiau) $48_{4}$.

**Čun** vb. I = şterg, şterpelesc; *să-l' čună* = să-i şterpelească $80_{17}$; *l-čunară h'il'a de-amiră* = îi furară pe fiica de împărat $462_{19}$.

**Čunare** = ştergere, furare, şterpelire; *buńĭ tră čunare*=buni de furat, de şterpelit $80_8$; plâns.

**Čup** sm., pl. *čuk'* = cârlţi, fire de in, de cânepă $285_{17}$; *om di čuk'*=om de nimic, mămăligă.

**Čùpătă** ! exprimă un mers schiopătând, şoltâc-şoltâc $131_5$.

**Čuplescu** vb. IV =1° tocesc, stâlcesc; *căḑù nă ploače şi-ńĭ čuplì mîna* = căzù o placă (piatră) şi-mi stâlcì mâna; 3° şterg, fur; *lă čuplì cămeşli* = le şterse, le fură cămăşile $33_{30}$, $305_{27}$.

**Čupulìc** sm.=1° şopârlă verde (despre care se crede, că este otrăvitoare); 2° pasăre!? 1° *čupulìc vearde (laĭŭ) va ti mîcă*=vai de tine! vai va fi de tine! $31_{20}$, $46_{29}$, $69_{32}$, $109_{13}$, $293_{26}$.

**Čurèc** sn. = sfert $145_5$.

**Čurlu-păpă** sm.=popă într'o ureche, stricat, beţiv 100, 101, $118_{28}$.

**Čurtuescu** (mi—) vb. IV. = devin neliniştit $87_3$, $380_{29}$; mă zăpăcesc.

**Čutră**=vas mic din care păstorii beau apă.

**Čuvàńŭ** sn.=hârb; ghiveciu (pentru flori).

## D

**Dab** sm. = numele unei păduri foarte dese în Avela $315_{24}$.

**Dadă** sf.=mama $75_7$, $17_{27-34}$; *dado!* (vocativ) $41_{32}$, 255, 262, etc.

**Dadùn** adv.=împreună $49_6$, $55_{20}$, $88_{18}$, 184, 277. Vezi: *deadùn.*

**Dafnă** sf. = nume propriu 179—183; dafină (foae).

**Dafnu** sm.=dafin 179—183.

**Dafńeauă** sf.= dafin, dafină 179, 180, etc.

**Damcă** sf.=stigmat; *s-vă bag vula, damca* = să vă pecetluesc, să vă stigmatizez $471_{18}$; pl. *dămţi* $471_{32}$.

**Daporpoea** adv.=apoi $419_{38}$, 420. Vezi: *deapoea.*

**Dapoea** adv.=apoi 242. Vezi: *deapoea.*

**Daràc** sm.=drac $26_8$, 91, etc. 1° *ş-acăţă daraclu cu cucotlu*=a dat de dracu cu cocoşul $30_{17}$; 2° *du-te la daràţĭ* = du-te dracului $91_{10}$, $371_{22}$; *si z-ducă la daràţĭ ş-ma nclo* = ducă-se la dracul şi mai departe chiar $294_4$; 3° *d-ĭu la daraţĭ* = de unde dracului $43_{38}$, $271_{16}$.

**Dare** sf.=dare; *tră dari*= de dat 296; *ţe l-aĭ tră dare*=ce le datoreşti $82_9$, $82_8$; *l'-are tră dare al Mihàlĭ*=este prostănac, uşurel $231_{29}$.

**Dare-loare** sf.=daraveră, relaţiune $257_{10}$.

**Dascal** şi (ɔascal) sm.=învăţător, profesor 2, 163; *l-pitriţeà la dascal* = îl trimiteà la şcoală $187_{33}$; fem. *dascală* 328.

**Dat** adj.=promis, dat: *zborlu dat*=cuvântul promis $67_{19}$.

**Dat** sm. = birul; *noi plătìm dàtlu*=noi plătirăm birul.

**Data** sf. = (data), răsărit; *dàta soarlui* = răsăritul

soarelui $199_{14}$, $345_{30}$, 473; *ti loa data* = te apucă groaza, spaima $59_{15}$; *data locluĭ*=felul, chipul, obiceiul pământului $380_{21}$.

**Daŭ** vb. I=1°dau; imperf. *dădeàm* (şi *dideàm*) $15_{15}$, $34_{35}$, $234_{2,10}$; *că-ţe nu-l' dădeà tiñie* = de ce nu-l onorà $20_{20}$; perf. *ded* (şi *dìdèĭ*), *deadişĭ* (şi *didèşĭ*) $32_6$; *deade* $6_{25}$, $10_{25}$, $34_3$; şi *dede* $166_{24}$; *deadim* $244_{15}$; *deadit, deàdiră* $6_{18}$, $8_9$; M. c. Perf.: *cum ş-aveà dată zborlu*=cum îşi dase cuvântul $5_{23}$; *l'-are dată*= i-a dat (Perf. Comp.) $335_{20}$; *s-da* = să dea $2_2$; *si-l' da fiĉorlu*=să-i dea pe băiat 1; *si-ţĭ daŭ*=să-ţi dau 1; *altu carĭ vrea l'-u da* = cine altul i-ar fi dat-o $30_{17}$; 2° *z-deadi dipu nîsi* = se luă după ele $26_{31}$; 3° *l'-u deàdiră prit hoare*=apucară prin sate $80_5$, $2_8$; 4° *z-da după oĭ* = să mâne oile în *mandră*, spre a trece prin *arăstoacă*, ca să fie mulse) $153_7$; 5° bat, lovesc; *lă deàdiră cîte unà* = îi loviră câte una $14_6$, $30_{30}$, $72_{10}$, $133_6$; 6° *deadi pîn di Dumniḑă*=ajunse până la Dumnezeu $102_7$; 7° *lă deadi foc*=le-a pus foc $161_{15}$; 8° *si-şi da dinţîl' pi k'atră* = să-şi ascută dinţii $264_{35}$; 9° *nomlu nu u dădeà*; nu permiteà legea; *l'-u ded ĭo* = i-am permis eu $433_4$; 10° *carĭ u dădeà di mîneàr?* = cine o băgă în seamă? $37_3$; 11° *deade frunḑa* = înfrunzì $282_{12}$, $316_{25}$; 12° *ñ-earà dată* = mi-a fost ursit $147_{37}$; 13° *daŭ*=fac pomană $485_{18}$; 14° *caĭ da di ea*=cine se atinge de ea (= cine vine în contact cu ea) $73_{30}$; 15° *da k'eptu cu un lup* = se întâlneşte faţă în faţă cu un lup $27_9$; *da di nă mastorsă di ursă* = întâmpină, întâlneşte pe o jupâneasă de ursă $27_{15}$, $21_{28}$, $38_{17}$, $35_{21}$, $84_{23}$, $111_{31}$; *s-lu dădeàĭ* = să-l fi dat $336_{19}$; *dă-l'* = dăi! $30_{32}$, $40_{19}$; 16° *Dumniḑăŭ lă deade ună feată* = Dumnezeu le dede o fată (= născură o fată) $21_3$, $6_{33}$; 16° *da arîŭlu s-l'-u poată* = se încearcă râul să-l biruie $31_{21}$, $83_{30}$.

**Daucă**, pl. **Daucàţĭ** = nume de familie şi mahală la Avela $14_{11}$, $118_{34}$, 298.

**Daŭsprădaţe** num.=doisprezece $392_{1-4}$. Vezi: *dosprădaţe*.

**Dănisescu** vb. IV = ţin, rabd 204.

**Dăul'e** sf. = tobă mare $364_7$.

**De!** interj. deh! $7_{24}$, $32_1$, $65_{15}$, $66_{11}$.

**De** prep. când urmează un cuvânt începător cu vocala *a; de-aràp* $1_{16}$. Vezi: *di*.

**Deadùn**, adv.=împreună $10_{21}$, $16_{28}$, $17_{23}$, $18_{22}$, 25, $33_{21}$, $57_{23}$, $76_9$, etc., etc. Vezi: *dadùn*.

**Deagă** sf. = ramură, pl. *deḑĭ* $479_{20}$.

**Dealih'a** (di—) adv.=(cu) adevăratul $41_{26}$ *ca dealih'a* = adevărat. Vezi: *alih'a*.

**Deaneavra** adv. = adineaori $42_{25}$, $84_{34}$, $97_{27}$, $99_{31}$; *ca deaneavră*=ca adineaori $180_{27}$.

**Deapin** vb. I=1° deapăn (lână,

etc.); 2° fig. *cît dipină pita* = îndată ce a tocat (= a mâncat) plăcinta $90_1$; *u dipină ş-pînea ş-carnea ş-apa*=mâncă (=înghiţi, consumă) şi pânea şi carnea şi apa $139_{22}$; *Dèapină multă pîne* = Mănâncă grozav de mult. Inf. *dipinare.*

**Deapir** (mi—) vb. I = 1° mă vaiet (în mod disperat, smulgându-mi părul de durere): *acăţă... s-deàpiră* = începù să se vaiete amarnic $17_{21}$, $24_{18}$, $33_{20}$, $45_{17}$, $114_1$, $125_{38}$, $128_{33}$, $182_{39}$, 183, $379_{16}$, $473_{33}$; 2° *C-una mînă te-àpără ş-co-alantă ti deàpiră*=Cu o mână te apără şi cu cealaltă îţi smulge părul (=te nenoroceşte) $457_5$.

**Deapoea** adv. = apoi $257_{22}$. Vezi: *apoea.*

**Deli-Iorgu** n. propriu 326—346.

**Dem** adv.=oare $107_{27}$ (Prescurtare din *[vi]dem,* (=vedem), care însuşi se întrebuinţează ca adverbial uneori).

**Dèniscu,** numele satului românesc aşezat pe muntele Gramoste 14.

**Derte** sf. = păs, pl. *derturĭ* $391_{30}$.

**Di**=1° prep. de, dintre, prin, etc. *un d-el'*=unul dintre ei $22_{33}$; *s-intră di poartă nauntru* = să intre prin poartă înăuntru $2_3$; *se-aspăr căpîrle di-ńĭ fug*=se sperie caprele şi-mi fug $26_{20}$; *Ḑuă di ḑuă*= Zi cu zi $292_{30}$; *lă deade di feată cîte nă pălate* = dede la fiecare fată câte un palat $458_{24}$; Devine *de,* când urmează un cuvânt începător cu *a*: *de-aràp* $1_{16}$; *de-aţèl'*=dintr'acei $7_{31}$; *nviţà ma g'inedi fičorlu*=învăţă mai bine decât băiatul $76_{32}$; *di-la*=dela $2_{10}$, etc.; *di-cît.* Vezi: *dicî't*; 2° conj. *di cum îl băşè mîsa*=de cum îl sărută mă-sa $5_{36}$; *di ş-deade zborlu*=de-şi dădù cuvântul $1_{24}$; *di ağumse*= de ajunse $1_{14}$; *z-vidèm di vă li daŭ* = să vedem de vi le dau (=dacă vi le voiu da) $33_{34}$; 3° şi

**Dicara**=1° aşà dară $57_{37}$, $83_{26}$, $102_7$, 253; dacă, după ce $21_{16}$, $328_{3,7}$, etc.

**Dicî't** (di-cît) = decât, totuşi $25_{18}$ $236_{11}$, etc., etc.

**Aicuńàr** sm. = cerşetor $89_{30}$, 355.

**Didinde** adv. = dincolo, în a parte; *udălu di didinde* $80_{19}$, $64_9$, $88_2$, $107_{30}$, 138, $203_1$, $333_3$.

**Dimineaţă** sf. = dimineaţă $11_{24}$, $95_{29}$, 329. Vezi: *dimneaţă.*

**Dimîndare** sf. = poruncă, comandare, $46_{32}$, $113_1$, 193, 242.

**Dimîndată** sf. = poruncă: *cîndu avḑî' dimîndata draslor* = când auzì porunca dracilor $4_5$, $148_{18}$; *pri dimîndată*=după comandă, după dorinţă $351_{36}$, $356_{29}$.

**Dimîndăčune** sf. = poruncă, comandă, recomandare $21_{14}$, $78_8$, $94_{33}$, $146_1$, 166.

**Dimîndu** vb. I = poruncesc, comand, fac comandă 7, $10_8$, $29_{23}$, $30_{32}$, 39, $41_{22}$ $256_{36}$, 314, etc.; recomand, pun în vedere $66_{34}$, $94_{23}$; Inf. *dimîndare;* part. *dimîn-*

*dîmîndați* = comandate $37_{19}$. *dimîndàtile zboare*= cuvintele poruncite $272_{31}$.

**Dimneață** sf. adv.=dimineață 75, $142_{28}$, 170, 235; *di-cu-dimneață*=desdedimineață $71_{1}$. Vezi: *dimineață*.

**Din** prep.= din, de (pretut.); devine: *dim*, când urmează un p: *dim pade*=$105_{28}$, $326_{6}$, etc.

**Dinàparte** adv.=dincolo, în a parte, peste celălalt (țărm) $63_{39}$, $68_{31}$, $69_{2}$, $202_{35}$, $251_{17}$.

**Dinăinte** adv. prep.=înainte $1_{30}$, $61_{21}$, etc.; *dininte*, *dinintea*=înainte $141_{24}$, $155_{17}$, $212_{32}$.

**Dinăoară** (di-nă-oară) = adv. dintr'odată 47, 323, etc. Vezi: *oară*.

**Dinăpòĭ** (dinîpòĭ) adv. prep. =înapoi, în urmă $1_{20}$, $80_{38}$, $54_{39}$; *pri dinăpòĭ* = pe dindărăt $50_{17}$, $66_{20}$; *Il ligă cu mîńle dinîpòĭ* = Il legă cu mânile cot la cot $110_{14}$.

**Dininte**, Vezi: *dinăinte*.

**Dinisescu** vb. IV = țiu, susțiu: *nu puteà s-u dinisească tu mîńĭ* = nu puteà să o susție în mâni $16_{18}$. Vezi: *dănisescu*.

**Dinisk'òt** subst. și adj. = 1° locuitor din *Deniscu*; 2° denischiotesc: *laĭlu stih'ò dinisk'òt* = biata stafie denischioteasca (= din Deniscu) $15_{34}$, $18_{1}$.

**Dinisk'utescu** adj. = din Deniscu, denischiotesc $15_{5}$.

**Dinîpòĭ**, Vezi: dinăpòĭ.

**Dintană** sf. = plisc, cioc (la paseri) $30_{13}$, $144_{29}$, $465_{27}$. Format din: *dinte* + sufixul *ană*; cfr. *cărlibană* din: *cărlìg* + *ană*.

**Dinte** sm. = dinte 4, 29, etc.; 1° *cu dințîl ca săk'* = cu dinții ca colții de sapă (mari) $147_{35}$; 2° *țineà cu dințî di h'er* = țineà tare, rezistà din răsputeri $12_{21}$; 3° *nu cutiqà dìntile si ș-arîmă di el* = nu îndrăzniau (ei) câtuș de puțin de el $195_{13}$; 4° *tuți prit dinte va-l' treacă* = îi va mâncà pe toți $321_{20}$; 5° *dițĭ intră ahî't tu dințî?* = de nu-l poți suferì? $56_{15}$.

**Dintră** prep.=de lângă $280_{7}$, etc.

**Dińìc** vb. I=1° dumic (pâne), fărâm; 2° prăpădesc, sdrobesc; 1° *îl' dińică nă cuvată di lapte, s-mîcă* = îi dumică (pâne) într-o covată de lapte, ca să mănânce $317_{13}$, $152_{31}$, $110_{28}$; 2° *dińică niscînte* = sdrobește câtevà $15_{29}$; *s-l'i dińică* = să-i fărâme $48_{11}$; *Frati-ńu, cățauă, cădi nu, ti dińìc* — Pe frate-meu (să-mi dai), cățeà, căci de nu, te prăpădesc $52_{36}$, $121_{7}$, $143_{7}$, $320_{26}$, $379_{20}$, $403_{13}$.

**Dip** adv. = de loc, câtuș de puțin $5_{30}$; $9_{24}$, $10_{20}$, 42, 43, $49_{32}$, $66_{33}$, $106_{12}$; *sìngură dip*=cu totul singură $169_{7}$; *dip avùt* = foarte bogat $168_{17}$.

**Diparte** adv. = departe $19_{17}$, $22_{4}$, $25_{5}$, $53_{25}$, $69_{6}$, $102_{36}$, $105_{23}$.

**Dipărtare** sf.=depărtare, îndepărtare $345_{3}$.

**Dipărtéț** vb. I.=depărtez, îndepărtez; *cara s-dipărtă*=dacă se îndepărtă $459_{28}$, $488_{34}$.

**Dipărtòs** adj.=depărtat, îndepărtat $66_{12}$, $425_{35}$, 495, 497.

**Dipi** prep.=de pe $21_5$. Vezi: *dipri.*

**Dipirare** sf.=1° văitare disperată 129, 337; 2° smulgere de păr; *îl' trapse nă dipirare a puĭl'luĭ*=smulse pasării aripele, puful.

**Dipirât** adj.=văitat, în stare deplorabilă; *dipirată*=în stare deplorabilă, disperată $193_{21}$, 439.

**Dipri** prep. = 1° de pe 11, 14, 38, etc.; 2° dela: *ascapă-l dipri moarti*=scapă-l de moarte $99_{10}$; *dipri apoea*=apoi, mai apoi $16_{37}$; *dipri-că*=decât $129_{34}$.

**Diprit** prep=deprin $8_{35}$ etc,

**Dipriună** adv. = mereu, într'una, neîncetat, necontenit $36_{32}$, $50_{29}$, $72_{33}$, $94_{14}$, 129, 268; *le-aveà dipriună* = erau în relaţiuni de dragoste $189_{26}$.

**Dipu** prep.=după $4_{25}$, $8_6$, $26_{31}$. etc. Vezi: *după.*

**Dipùn** vb. I=cobor, mă dau jos $14_7$, 40, $45_{37}$, $53_4$, etc., etc.: *dipùş* = mă coborîi; şi: *dipunàĭ* (Fărş.); *cât u dipunara* = cât îl coborîră 477; *dipunî'ndaluĭ*= dându-se jos, scoborându-se $230_{18}$; 1° *dipusi minti*= prinse minte, se învăţă minte $64_{39}$; 2° *arîùlu... dipuse*=râul... se umflă, se revărsă $282_7$. Inf. *dipuneare şi dipùnire*=coborîre, dare jos $223_{37}$, $251_{37}$, *dipunare* (la Fărşeroţi).

**Dipùs** adj. =1° revărsat, umflat (de râu) $280_{28}$; 2° abătut, trist $201_3$.

**Dirèc**, pl. *direaţe* şi *direcurĭ* = stâlp.

**Dirìn** vb. I = chinuesc, prăpădesc, istovesc; *z-dirină* =se prăpădeşte (în vaiete) $141_{29}$: *z-dirinà di jale* = se prăpădià de jale (văitându-se) $129_{31}$, $192_6$, $306_{14}$, $321_{39}$; Inf. *dirinare* şi *dirnare; Eaşte dirnàt*=Este istovit de puteri.

**Dirpane** sf. = coasă $339_{25}$.

**Dirta.** Vezi: *ditra.*

**Dirvìş** sm. = derviş $219_{35}$, 425—427, 434.

**Dis** = jumătate $162_7$; *dişl'i îl' culcă m-pade* = pe jumătate din ei îi culcă jos, la pământ $338_{21}$; fem. *disa: Tu disa di cale* = La jumătatea drumului $229_{14}$.

**Disagă** sf.=desagi $352_{13}$. Vezi: *tisagă* (singurul uzitat; *disagă* pare a fi introdus de I. Neniţescu).

**Discăcŭ** vb. I = descurc părul cu pieptenele; *discăcàt* =descurcat $172_{24}$; Inf. *discăcare*=descurcare a părului cu pieptenele.

**Discair** vb. I=descaier, desfac caierele de lână; Inf. *discăirare.*

**Discalic** vb. I=descalec $19_{18}$, $85_{18}$, $146_4$, 226, 406.

**Discalţu** vb. I=descalţ $133_{21}$; Inf. *discălţare* = descălţare; *discălţàt*=descălţat.

**Discarcu** vb. I=descarc $55_5$, $103_{15}$, $147_{26}$, 152, 311.

**Discălicată** sf.=descălecare; *Nidiscălicată* = nici n'a descălecat, abia descălicând $198_{28}$.

**Discălicătură** sf.=descălecătură.

**Discărcare** sf. = descărcare.

**Discântare** sf. = descântare.

**Discîntu** vb. I = descânt; 1° *ţe-l' cînţî şi ţe-ţĭ discîntă?*

= ce-i zici şi ce-ţi zice? $231_1$; 2° *cara-l cîntă şi-l discîntă* = dacă-i îndrugă şi-i îndrugă câte şi mai câte $362_4$; 3° *cu apă discîntată* = cu apă descântată $52_{38}$, $291_4$

**Discîrfusescu** vb. IV = descuiu (un lucru bătut cu cuie; stric; fig. *l-discîrfuseaşti* = îl descoase, îi află gândul $43_{21}$.

**Discoapir** vb. IV=descoper; *s-nu ţivà di z-discoàpiră un alantu* = ca nu cumvà să se dea pe faţă unul pe altul $79_{26}$.

**Discòs** vb. III = descos; *u discusù feata*=(o descusù pe fată) îi află gândurile $36_{18}$; *s-lu discoasă* = să-l descoasă, să-i afle gândurile $202_5$, $271_{35}$.

**Discumpăr, Discumpur, Discumpru** vb. I=răsplătesc; 1° *s-ţă li discumpăr tute* = să ţi le răsplătesc pe toate (=să mă răsbun de toate) $60_{12}$; *nu s-discùmpără lişòr* = nu se resplăteşte uşor $67_{11}$, $398_9$, 493, 496. Inf. *discumpărare* = resplătire, răsbunare.

**Discurmu** (mi —) vb. I = mă odihnesc (după se sunt obosit); *pînă s-mi discurmu io*=până să mă odihnesc eu $34_{31}$, $76_7$, $81_{22}$, $143_{34}$, $212_{13}$, $243_{37}$, 324, 326.

**Di-se, di-si** conj. = dacă $147_{19}$, $176_{34}$, $236_{10}$, 426.

**Disfàc** vb. III = desfac, desprind $6_{12}$, $38_{19}$, 53, $76_{27}$, $185_4$, $299_3$; deschid; *u disfeaţe (firida)* = deschise fereastra $77_{36}$; *disfă-ţi ocl'il' patru* = deschide-ţi ochii bine (= în patru) $119_{32}$, $259_7$; desfăşur $87_{19}$.

**Disi.** Vezi: *di-se.*

**Disìc** vb. I=despic $17_{26}$, $29_7$, $100_{25}$, $177_{11}$, $314_{35}$, 344, etc.: sfâşiu: *s-lu disică* = să-l sfâşie $144_{25}$, $298_{15}$, $442_1$; *om ţe disică năinte* = om îndrăzneţ $7_{35}$.

**Dislăk'escu.** Vezi: *dizlăk'escu.*

**Dispartu** vb. IV = despart $22_{29}$, $33_{13}$; *cîndu z-dispărţî'* = când se despărţi $6_{27}$; *nu va ti disparţî* = nu o să te desparţi $6_{10}$; *s-dispărţîră* = se despărţiră $15_{11}$, $17_{13}$, $79_{25}$, $333_{14}$. Inf. *dispărţîre* = despărţire.

**Dispeatic** vb. I = despetec. Inf. *dispiticare* = despetecare, descârpire.

**Dispetur** vb. I = desfoiu (fac în foi); *li dispiturăi* = le am desfoiat (făcut în foi) $103_{16}$. Inf. *dispiturare.*

**Dispîntic** vb. I = despintec $164_{25}$, $283_{14}$.

**Displătescu** vb. IV = despletesc (părul); *cu perl'i displătiţî* = cu părul despletit $143_{38}$. *Displătire* = despletire.

**Dispòl'ŭ** vb. I = despoiu, jefuesc $101_{19}$, $337_2$; *dispoal'e azĭ, dispoal'e mîne* = despoaie azi, despoaie mâne $86_{15}$; *cum îl dispul'è*=cum îl despoie $297_{24}$; *dispul'ară* = despoiară, jefuiră $337_2$; *dispul'àt* = despoiat $94_{27}$; *imnàm dispul'àt*=umblam rupt (despoiat, fără haine) $148_1$, fem. *dispul'ată*=despoiată 290.

**Dispòtĭ** [şi *ðispòtĭ*] sm.=arhiereu 425.

**Dispustusescu** vb. IV = mă

odihnesc, mă repauzez (după oboseală) $229_{16}$.

**Distùp** vb. I = destup $114_{33}$, $115_{29}$.

**Disțingu** vb. III = descing; *s-nă disțingim* = să ne descingem $265_{21}$. Inf. *Disțire* și *distingeare* = descingere.

**Dișcl'id** vb. III = 1° deschid $4_{15}$, 8, 9, 29, 36, etc., etc.; 2° înfrunzesc, înverzesc; *pomlu... dișcl'ise* = pomul... înfrunzì $316_{24}$; 3° *tra s-l'i dișcl'idă inoara* = ca să-i înveselească inimioara $149_{22}$; 3° *l'i si dișcl'ise inima tră vin* = i se făcù poftă de vin $90_3$; 4° *dișcl'ide-ți ocl'il'* = deschide-ți ochii, bagă de seamă $131_{12}$; 5° *z-dișcl'idă* = (să deschiză) să devie deștept $33_{14}$; *dișcl'isiră* = deschiseră (la minte), deveniră deștepți, cu mintea deschisă $34_{10}$.

**Dișcl'ideare** (și *dișcl'idire)* sf. = deschidere $309_{23}$.

**Dișcl'is** adj.=1° deschis, deștept, inteligent; învățat $187_{32}$, 418; 2° înfrunzit, înverzit.

**Dișteptu** (mi —) și *(dișceptu)* vb. I=(mă) deștept; *z-dișteptă*=se deșteptă $25_7$. $36_{25}$, $50_3$, 136, $310_5$. Inf. *dișteptare* = deșteptare.

**Dișteptu** *(dișceptu)* adj. = deștept, inteligent $117_9$; *dișteptu foc* = deștept foc $153_9$.

**Dișteptàt** și **dișceptàt** (Crușova) adj. = deștept, inteligent; *ea erà multu dișceptată*=ea erà foarte deșteaptă $75_{31}$, $77_{28}$; *dișceptàt* = deștept $40_{33}$, $388_1$; *dișteptàt* $98_5$, $294_{16}$, 403—409.

**Dișteptăcune** și **dișceptăcune** (Crușova, Bitolia) sf =deșteptăciune $95_{12}$, 210, $315_3$.

**Dit** prep.=din (pretutindeni).

**Ditră** *(dirta* Vlaho-Clisura) prep. = pentru, din cauza, de; *ditră nîs* = din cauza lui $37_{23}$, $146_{16}$, $328_{28}$, $475_{23}$.

**Ditru** prep.=din $235, 442_{17}$ etc.

**Dĭunăoară** adv.=dintr'odată $17_{25}$, $20_{28}$, $23_{31}$, $58_{12}$, 75.

**Divarliga** adv.=împrejur, de jur împrejur $35_{32}$, $54_{25}$, $68_{35}$, 102, $181_{15}$, 120. Vezi:

**Divarlìgaluí** adv. = în jurul $227_{23}$.

**Dizjùg, Dizjug'èț** și **dizgùc** vb. = desjug; *dizjugară* = desjugară $117_3$. Inf. *dizgugare (dizjugare)*.

**Dizlăcescu** vb. IV. = limpezesc; *z-dizlăcì tră cudie* = se limpezì spre minune $282_9$.

**Dizlăk'escu** și **dizlik'escu** vb. IV=deslipesc $252_5$, 430.

**Dizlèg** vb. I=1° desleg $13_{28}$, $105_{26}$; *dizligați-mi* = deslegați-mă $60_{18}$; *z-dizligă*= se deslegă $83_{39}$; 2° tălmăcesc $167_4$.

**Dizligare** sf.=deslegare, tălmăcire $167_{20}$.

**Diznòŭ** adv.=de nou, iarăși $6_{27}$, $33_{10}$, $34_{29}$, $77_{32}$, etc.

**Dizńerdu** vb. I = desmierd $38_{27}$, $342_5$, 441. Inf. *dizńirdare.*

**Dizńirdàt** adj.= desmierdat, alintat $136_{2}$, $438_{22}$.

**Dizvălescu** vb. I=desvelesc, descoper $61_{19}$, $221_{15}$ $305_1$.

**Dizvescu** vb. IV. = desbrac; *z-dizvișteà* = se desbrăcà $205_{29}$, 347; *si dizviscù* =

se desbrăcă $203_{12}$, $482_{36}$; *u dizviscură*=o desbrăcară $289_{37}$.

**Dizvòc** vb. I = a desghiucă, a scoate cevă din găoace; *şi cîndu-l' viňe oara z-dizvoacă* = şi când sosì momentul ca să nască (=să se uşureze născând) $61_{34}$. Inf. *dizvucare*. Part. *dizvucàt,-ă*.

**Dizvulusescu** vb. IV = despecetluesc 210.

**Dîldăsescu** vb. IV = dau năvală $120_{33}$.

**Dingînescu** vb IV=plesnesc (cuvânt onomatop. de la *dîng!); lă viňi z-dîngîneascâ tu k'ali* = le venì să plesnească în piele, le venì (=le-a fost) mare necaz $115_{19}$.

**Diră** sf. = urma animalelor de vânat; *s-lo dipu dîra unùĭ ţerbu* = se luă după urma unui cerb $192_{14}$.

**Dîrče** sf. = furtună straşnică (Vlaho-Cl'isura).

**Doagă** sf. = cuvertură de lână $95_{16}$, pl. *doḑĭ* $87_{4}$.

**Doamnă** sf. = doamnă, boiereasă, stăpână $64_{17}$, 107, 108, 109, 133, 238, etc., Vezi: *domnu*.

**Doară şi Δoară** sf. = dar $91_{18}$ 417, $382_{29}$, $436_{11}$, 490.

**Doara** (a ∾) = a doua oară, iarăşi 6, $117_{32}$.

**Doauă**. Vezi: *doĭ* 6.

**Doĭ** num.=1° doi 6, etc.; *dol'i (doìl'i)*=ambii $25_{1}$, 49, $57_{22}$, $60_{4}$, *dol'ă* 478; Gen. Dat.: *a doĭlor* = celor doi, ambilor $265_{22}$; fem. *dao, doaŭă, doao* $10_{31}$, $22_{4}$, $24_{21}$, $49_{3}$, $59_{10}$; *dàole, doàule*= ambele $73_{35}$, 78, $96_{13}$; *di a doaua-zĭ* $47_{7,39}$, $40_{17}$, *tr-a doa-zĭ* = pentru a doua zi $468_{32}$, *a doaŭa oară* $16_{30}$, *a aaoa oară*=a doua oră $75_{27}$, $73_{3}$; *doĭlu*= al doilea $82_{2}$, $461_{27}$; *di dao orĭ*=de două ori $39_{27}$; *di doauă* = dublu, îndoit $102_{16}$; 2° *no-aştiptà ḑîcă di doaŭă orĭ*= n'aşteptau poftire multă, n'aşteptau să li se zică de două ori $31_{8}$; 3° *ahtare buneaţă nu s-discùmpără lişòr cu unâ cu doàŭă* = aşà bunătate nu se resplăteşte uşor-uşor $67_{11}$; 4° *Zborlu dao nu-l' si făţeà* = (Cuvântul două nu i se făceà) adică: nu-i stricà placul niciodată, îl ascultà la ori ce $76_{34}$; 5° *îl' deade dol'i a prèftuluĭ* = a dat ortul popii $371_{20}$, $424_{35}$; *şi dol'i a prèftului îl' da*= şi dă ortul popii, şi moare $93_{5}$, $106_{23}$, $205_{16}$.

**Domnu** sm.=1° domn, boier, stăpân 188, 190; *Doamne!* = stăpâne 18, 39, $41_{17}$, $180_{35}$, 418; *plînḑeà ... ningă dòmnu-su* = plângeau (ei) ... lângă stăpânul lor $50_{24}$, $77_{1}$; *s-l'-aflu domnu*=să-l dau la stăpân $212_{10,21}$; *domnusu a grădînăl'eĭ*=stăpânul grădinii $9_{17}$, $70_{15}$, 81; *domnu mare*=domn mare, boier de neam mare $10_{36}$, 12, $199_{32}$, $173_{31}$; *domn* (la Fărşeroţi), art. *domu* în loc de *domnul*, cum se aude la ceilalţi Aromâni $477_{34}$; fem. *doamnă*, la Farseroţi: *doamă*; 2° Domnul, Dumnezeu: *Doamne!* = Dumnezeule! *Doamne Dumniḑale!* = Doamne

Dumnezeule! $22_{26}$, $25_{37}$, $116_{13}$.

**Dona** n. propriu de bărbat 49—51.

**Dor** vb. II=1° doresc; *caftă-ńĭ iţi-ţi doari sùflitlu* = cere-mi ori ce îţi doreşte sufletul $64_{14}$; *s-caftă ţe-l' doare hrisusita*=să ceară ce-i doreşte aurita (subinţ. inima) $67_{10}$, 145, 165; *z-doari* = se doreşte $121_{16}$; *dureà să-l başe* = dorià să-l sărute 25, $98_7$, $115_7$. 2° a dureà: *ţe-ńĭ ti doari* = ce mi te doare $49_{24}$; *că-l dureà* = căci îl dureà $55_{24}$, $161_7$; *fără s-lu doară caplu* = fără să ducă grije $147_{17}$, $195_{17}$; *di oara ţe u viḑù, acăţă să-l doară buriclu* = din momentul în care o văzù, începù să fie îndrăgostit de ea $13_4$. Inf. *dureare* = dorire, durere. Part. *durùt, durută* = dorit, durut.

**Dor** sn. = dor, patimă, durere, dragoste $36_{16}$, $47_{27}$, $73_{26}$, $75_{18}$, 126; pl. *dorurĭ* 145—147; *dor ń-e* = dor mi-e, doresc $7_{31}$; *di cîte orĭ va-l l'a dorlu*=de câte ori îl va apucă dorul $17_{11}$; *îl' vińe dorlu* = îi venì dorul $66_{31}$; *si-l' tragă dorlu* = să-i ducă dorul $299_{17}$.

**Dormu** vb. IV = dorm $108_{25}$; *durńà* = dormià, dormiau $16_{25}$, $59_{17}$; *canda durńà pri şk'ińĭ*=par'că dormiau pe ghimpi $113_{31}$; *durńà, vaĭ ḑîţĭ, ca dipri lumea lantă* = dormià (dus), ca pe lumea cealaltă (= ca dus pe lumea cealaltă) $364_{22}$; *durńìĭ*=dormii $13_{25}$; *durńì* = adormì $36_{25}$; *agîrşì di durńì* = îl apucă somnul, adormì $197_{12}$; *Aĭ durńită*=Ai adormit, (dormit) $77_{14}$; *vrea z-dorńi* = ai fi dormit (= erà să dormi) $36_{27}$. Inf. *durńire* (şi *durńare*) = dormire, adormire.

**Dosă** sf.=başordină, scroafă (din Alb. *dosă* = scroafă); *pal'u dosă* = başordină, scroafă $124_{30}$.

**Dosprăḑàţĭ** num. = doisprezece, douăsprezece; ∾ *di cl'eĭ* = douăsprezece chei $40_6$; ∾ *di mutăfurĭ*=douăsprezece pături de cânepă (sau de păr de capră, amestecat cu alte lânuri) $12_9$.

**Dot** = chip, (mai mult cuvânt de umplutură; este întrebuinţat de Fărşeroţi, din care cuvânt sunt şi porecliţi: *Doteańĭ*) $244_{33}$, $248_6$, 277.

**Dotean**, poreclă aplicată Fărşiroţilor.

**Δoxă** sf. = slavă, glorie $96_{21}$.

**Drac** sm. = 1° drac 2, 5, 44, 99; pl. *draţĭ* 152, 153; art. *draţl'i* (pretutindeni) şi *drasl'i* $3_7$; *dracul* = dracul (Molovişte, Gopeşi) 236. 2° fig. dracul se mai numeşte: a) *aţèl c-un čor* = acela cu un picior $208_{12}$, 293, $336_{33}$; b) *aclò s-lă h'ibă*=fi-le-ar de cap $432_{32}$, 293; c) *si-l' creapă numa* =să-i crape numele (=plesnì-i-ar numele) 212, 213, 293, 396; d) *Futu-ńi-l' măsa* = 468; e) *aţèl din vale* = acel din vale 435; 3° *soacra, l'-aveà intrată dra-*

*clu tu ìnimă* = soacra se înrăise, au apucat-o dracii 303; *ma l'-aveà intrată draclu di ìrà linăvoasă* = dar s'a năravit de se făcù leneşe $70_{33}$; 4° *că ş-aveà draţli tu pî'ntică* = căci erà stăpânit de draci, căci erà maţe pestriţe $295_{9}$; 5° *me-acăţară draţl'i di urecl'i* = m'am înfuriat foc $230_{1}$, $405_{32}$. 7° *drac no-aveà* = n'aveà nici pe dracul $300_{9}$; *veḑĭ, că drac no-avùm* = Vezi, că nici pe dracul nu avurăm (= nu avurăm nimic) $435_{5}$; 7° *ş-lă draclu curlu cu nîs* = (îşi spală dracul curul cu dânsul), adică: s'a dus, s'a sfârşit cu dânsul $367_{16}$, $378_{11}$; 8° *că angîrmarì aveà suflată draclu tu pungă* = cât despre bani, nici lescae n'aveà; 9° *Aestu ş-erà draclu vìù* = Acesta erà dracul în persoană $2_{27}$; 10° *cum di drac*=cum la dracul $109_{22}$; 11° *Cătuşe cama drac trahtărĭ lucre* = Pisica mai drac (=mai dată dracului) la asemenea trebi $70_{3}$; 12° *s-lu băgà draclu vîră* = de l'ar fi împins dracul pe cinevà $147_{22}$; 13° *mplină di draţĭ* = plină de draci, dată rău dracului $190_{11}$; 14° *drac di vali* = dat dracului, foarte deştept $89_{23}$; *drac di sum punte* = dat dracului, deştept $404_{2}, 110_{21}$.

**Drame** sf. = dram; *om cu drăńĭ* = om cu glavă, om cu cap $429_{11}$; *ḑî ş-tine, că nu-l' lipsescu drăńĭ*=zi şi tu, dacă-i în fire $209_{38}$.

**Drăcoańe** sf.=drăcoaică $5_{16}$, 274, 275, 460.

**Drăcòs** adj. = drăcos; *Feată drăcoasă* = fată drăcoasă $43_{20}$.

**Drăcurie** sf. = drăcie $50_{35}$, $275_{15}$, 348, $364_{18}$, $453_{31}$.

**Drăcuròs** sf.=drăcos; *drăcuroasă* = drăcoasă, dată dracului $358_{38}$, 411; pl. *drăcuròşĭ* = drăcoşi $364_{2}$.

**Drăcùş** sm. = drăcuşor $470_{30}$.

**Drăgàt** sm. = pândar $118_{3}$, $136_{3}$. (Epir, Tesalia.)

**Drăşcl'auă, Drîşcl'auă** sf. = pas $89_{6}$, 273, $86_{13}$; *tră ninga nîscîndi drîşcl'èì vrea l'-acaţă* = după câţivà paşi, erà să-i prinză $48_{14}$.

**Drăţescu** adj. = drăcesc 467.

**Driptate** sf. = dreptate $392_{19}$. Vezi: *ndriptate.*

**Drîşcl'auă.** Vezi: *drăşcl'auă.*

**Drîşteală** sf. = vâltoare, dârstă $301_{21}$.

**Drugă** sf.=lână scărmănată, servind la *tort,* din care se fac ciorapii 289, 290, $170_{32}$.

**Du!** interj. = huideo! $228_{33}$.

**Dùa!** interj.=huideo! $106_{4, 6}$, $187_{16}$.

**Duc** vb. III=duc; *mi duc*=mă duc; *si duţe*=se duce $10_{18}$; *va mi duc*=mă voiu duce $8_{5}$; *tra z-ducă*=ca să se ducă $7_{38}$; *du-te*=du-te $3_{19}, 20_{6}$; *di foami nu va s-mi duc s-mor*=de foame n'o să mă las să mor $45_{7}$; *z-duţeà*=se duceà 46; *z-duţeà cu mintea*=mergeà cu gândul $19_{28}$; *duse* = merse $1_{2}$, $3_{23}$, 5, $11_{19}$; *ĭu z-dùsiră tuţĭ* = unde merseră toţi $25_{14}$; *Araplu ţe-aveà dusă h'il'a-al amiră*=Harapul

care condusese pe fata de împărat $50_{15}$; *s-aveà dusă* =se dusese $25_5$; *Fu arăk'ìt di drac şi dus tu...* = Fu răpit de d r a c şi dus în . . . $2_{30}$. Particularităţi: *nă duţèm* şi *nă ţem* $11_{10}$; *vă duţèţĭ* şi *vă ţeţĭ, si duc;* Imperf. *mi ţeam, ti ţeàĭ, s-ţea* $165_3$; Perf. *mi duş, ti dusişĭ şi dusèşĭ, si duse* etc. Viit.: *va nă duţèm* şi *va nă ţem* $259_{28}$; Inf. *dùţire* şi *duţeare* (şi *ţeare.)*

**Ducă** sf.=dus, mers, ducere; *di ducă mînă nu trapse*= de dus tot se duse $8_6$; *tu ducă* = la ducere, la dus, când s'a dus $190_{22}$, 503.

**Dudie** sf.=duduică, drăguţă $442_{27}$.

**Dugoare** sf.=dogoare, dogoreală $103_5$.

**Dugurescu** vb. IV=dogoresc; *Am s-ti dugurescu*=am să te dogoresc $335_{30}$; observ că această construcţie este *Daco-română* şi se datoreşte lui Bagav. *Aromâneşte* se zice: *va s-ti dugurescu* sau *va ti dugurescu,* niciodată: *am s-ti...*

**Dugurire** sf. = dogorire, încălzire m a r e la foc sau soare.

**Duh** sn. = duh, spirit, respiraţie $315_{20}$, $429_{29}$, 446

**Duk'ane** sf.=dughiană, prăvălie 253, 304, 482.

**Duk'escu** vb. IV = înţeleg, simt, pricep (la cel mai mic semn), pricep bine 166, 167; *duk'aşte* = pricepe, simte $18_4$; *s-nu u duk'ască ţivà furl'i*=să nu care cumvà să o simtă hoţii $22_{12}$; *duk'ì* = pricepù, simţì $15_{39}$, 17; *nu duk'ìră*=nu pricepură $72_{14}$; *duk'ìndaluĭ*=înţelegând $17_{20}$; Inf. *duk'ire* şi *duk'are.* Vezi: *aduk'escu.*

**Dulape** sf. = dulap, pl. *dulăk'* $237_{11}$, 415.

**Dulă** (şi *ðulă)* sf.=servitoare 243, $315_{13}$.

**Dulţe** adj. = dulce $4_{30}$, $24_{13}$, $57_5$, $283_2$, $416_{37}$.

**Dulţe** sm. = dulceaţă $329_{22}$.

**Dulţea-locluĭ** sf.=dulcea pământului, iubita pământului $182_{20}$.

**Dulţeame** sf.=1° dulce, dulceaţă, dulcime; *cu dulţeamea*=cu vorbă dulce $352_{25}$; *dulţeamea-sòmnuluĭ*=dulceaţa (=farmecul) somnului $302_{15}$, $391_1$; 2° pl. *dulţèńĭ*=prăjituri $416_{15}$, $426_{30}$.

**Dumî'nică (Dumìnica)** sf. = Dumineca $154_{32}$, 277, 452, 474.

**Dum-l'ertu** vb. I = iert, mă rog la Domnul de iertarea păcatelor cuivà. Se conjugă numai la Indic. Prez. sing.; *Dum-l'ertu, Dum-l'erţî, Dum-l'artă;* Subj. prez. sing. (la fel cu Ind. conj. cu: *si(să);* Imperativ pers. II, III: *Dum-l'artă oară, ìu s-află crişţinlu aţèl* = Fie binecuvântat momentul, în care se află creştinul acela $34_9$; *Dum-l'artă-l* = Doamne iartă-l, Dumnezeu să-l ierte $489_{39}$; *Dum-l'artă-ţi oàsili a tătăluĭ* = Domnul să ierte oasele tatălui tău)=fie sfinţite (=odihnite) oasele tatălui tău $138_{25, 35}$.

**Dumname** sf.=boierime, lume din viţă mare; bogătaşi.

**Dumnescu** vb. IV=domnesc,

stăpânesc; *băgă s-dumneascâ ḑinir-su*=băgă pe ginerele său să guverneze, să domnească $40_{21}$, $97_{29}$, $106_{24}$, $137_{30}$, $341_{26}$; *dumnì* =domnì, stăpânì $398_{16}$; *li dumneà* = le stăpânià $477_{23}$; Inf. *dumnire* = stăpânire.

**Dumnescu** adj.=1° domnesc, regesc, crăesc, boieresc 398; *numtă dumneascâ*=nuntă împărătească $68_{10}$; boierească $270_{20}$; 2° fig. *lucru dumnescu*=lucru turcesc.

**Dumniḑă şi Dumniḑău** sm = Dumnezeu (pretutindeni); cer $101_{36}$, $102_{7}$; *Dumniză* 173 (Gopeşi, Moloviște). Se întrebuinţează şi articulat: *Dumniḑălu, Dumniḑăulu:* voc. *Dumniḑale!* = Dumnezeule! $21_{21}$, 24; fig. se mai numeşte: *Aţèl-de-analtu* (=cel de sus) $316_{7}$, 414; 1° *Şi-şĭ feaţe Dumniḑău ńilă* = şi se îndură Dumnezeu $6_{33}$; 2° *Şi-şĭ se duse oară-bună cu Dumniḑău năinte* = Şi merse cu bine cu ajutorul lui Dumnezeu $65_{20}$; 3° *Măcară cu ţe deade Dumniḑă* = Mâncară cu ce a dat Dumnezeu $66_{14}$; 4° *Puţ s-lu facă Dumniḑă*=ce mai puţ! vai de mama lui de puţ $103_{10}$; 5° *Vru Dumniḑău* = slavă Domnului, mulţumită lui Dumnezeu 334.

**Dumniḑăscu** adj. = Dumnezeesc, de la Dumnezeŭ.

**Duńae, Duńaŭă** sf.=lume $72_{10}$, 195.

**După, dipu, dupu** prep. = după; *după* (pretutindeni); *dupu* $29_{14, 22}$; *dipu* 35, 48 $80_{34}$, 81, 113. Vezi: *dipu.*

**Dur!**=cuvânt turcesc: stăi! $228_{34}$. (Numai acì întrebuinţat).

**Dure** adv.=destul $31_{26}$, $99_{22}$, $201_{39}$; *dure ţĭ-u cu ǧoclu*= destul fie-ţĭ cu gluma (=cu jocul) $8_{21}$.

**Dureare** sf. = 1° avere $127_{13}$; 2° dorire.

**Durèc** (mai des: **dirèc**) sn.= stâlp $348_{28}$.

**Durńit** adj. = adormit 494.

**Durùt** adj. = 1° dorit, iubit; fem. *durută* = dorită, iubită $5_{8}$, 8, $12_{29}$, $126_{24}$, $129_{24}$, $151_{23}$, 274, 279, $283_{2}$, $418_{9}$, 472; 2° doritoare, iubitoare, care iubeşte: *cum sun mumăńle durute* = cum sunt mamele doritoare.

**Dus** adj. = dus; *no-alăsară loc ni-duşĭ* = nu lăsară loc, unde să nu se fi dus $172_{11}$.

**Duşmàn** sm. = duşman, inimic $12_{25}$, $17_{5}$, $35_{16}$, $37_{16}$, $58_{4}$, 156, 222, 456.

**Duşmănil'e** sf.= duşmănie.

**Duvae** sf. = rugăminte (cuvânt orăşenesc) $168_{12}$.

**Duzină** sf.=duzină 119 (neologizm).

## Ḑ

**Ḑa!** = cârc! *niţi ḑa! nu făţeà*=nici ḑa! (nici cârc!) nu făceà $73_{23}$.

**Ḑac** vb. II = zac $464_{3}$; *ḑîcù* = zăcù $395_{19}$; *ḑîţeà* = zăceau $120_{2}$.

**Ḑadă** sf.=zadă $157_{16}$, 204, 452; *l'i mbită, di l' feaţe cu-*

*cută, ḑadă*=îi îmbătă tun $307_{26}$.

**Ḑamă** sf.=zeamă $240_5$, $309_4$, $320_{39}$, 321.

**Ḑamă** n. propriu de familie; *fumeal'e al Ḑamă*=(familia, copiii lui Zamă) copii mulţi şi gălăgioşi, neastâmpăraţi $455_{14}$.

**Ḑanḑă** sf. = arţag; *lo-acăţă nîpòĭ ḑanḑa* = îl apucă iarăşi arţagul $230_{20}$.

**Ḑare** sf. = zare; zori de zi; *cîtră n-ḑare* = spre zori de zi $231_{34}$, $259_{22}$, $374_7$ $468_{25}$, 481.

**Ḑaţe** num.=1° zece $21_{28}$, $73_{74}$; pl. *ḑăţĭ: treĭ-ḑăţĭ, patruḑăţĭ* etc. = treizeci, patruzeci, etc.; *maşĭ ḑăţile (udă)* = numai a zecea odae $17_{35}$; 2° *tu ḑăţile a mul'are—saĭ nu pistipseà niţi unã*=la zece (=vorbe) ale muierii sale nu credeà nici una $283_{19}$; 3° *aestu îl' dădeà ḑaţe ta furtu auşluĭ*= Acesta-i da zece (înainte) bătrânului în hoţie, adică: îl întreceà mult în hoţie pe moş $308_{15}$.

**Ḑăŭ!**=cârc! *niţi ḑăŭ* = nici cârc! a nu crâcnì de loc $407_6$. Vezi: *ḑa*.

**Ḑeadit, deaḑit** (mai rar) şi **ḑeaḑit** sn=deget $2_{18}$, $16_{20, 27}$, $50_{10}$, $73_{37}$, 74, 156, $256_{12}$.

**Ḑeaḑir** vb. I = deger $124_{31}$; *ma ḑiḑirà dipriună*=dar degerà într'una $137_{32}$, $138_1$. Inf. *ḑiḑirare* = degerare.

**Ḑeaḑir** sm. = deger.

**Ḑeană** sf. = 1° colină, deal $21_{19}$, $110_{37}$, 152, 879; pl. *ḑenurĭ* 172, şi (la Fărşeroţi): *ḑeńĭ* 478; 2° geană, sprinceană $36_8$, $172_{30}$, $222_{10}$.

**Ḑeană-Aripidină** sf. = dealpovârniş, (locuinţa soarelui) 440.

**Ḑem** vb. III = gem; *şade şi ḑeame ḑua tută*=şade şi geme într'una; Inf. *ḑimeare* şi *ḑeàmire* = gemere.

**Ḑer** sm. = ger 170, $301_{37}$; ca nume propriu: Gerilă 335, 336.

**Ḑiḑirùş** n. pr.=Degerilă, care degeră de frig 138, 139.

**Ḑiḑiţìc** şi **Ḑiditìc** sn. = degeţel $120_{39}$, $156_{26}$, $374_{13}$; *calu al Barbă-Cot... niţi la ḑiḑiţìc nu lo-aveà*=(calul lui Barbă-Cot... nici la degeţel nu-l aveà), adică: erà mult mai presus decât calul lui Barbă-Cot... $272_{20}$.

**Ḑinḑie** sf. = gingie.

**Ḑiniràc** sm. = ginerică $113_{25}$, $369_{18}$.

**Ḑìnire** sm.=ginere 68, $343_{28}$; *ḑinir-su*=ginerele său $40_{20}$, $52_{23}$, 97.

**Ḑinucl'u** sn. = genuchiu $9_{12}$, $49_{35}$, $84_{27}$, 172, 191, 239, 331; *că no-alăsà (el') vîrnu di ḑinucl'ul a lor* = că nu lăsau pe nimeni de neamul, de sângele lor (= că nu lăsau moştenitori de neamul lor) $437_{25}$.

**Ḑî** = zi, în compunere: *a doaua-ḑî* = a doua zi $33_8$; *astă-ḑî* etc.

**Ḑìc** *(ḑăc)* vb. III [Indic. prez. *ḑîc, ḑiţĭ, ḑîţe, ḑîţèm (ḑîţim şi ţem), dîţèţi (ḑîţiţĭ şi ţeţĭ), ḑìc;* Imperf. *ḑîţeàm* şi *ţeàm;* Perf. *ḑîşŭ, ḑîsişĭ* şi *ḑîsèşĭ, ḑîse,* etc.]; = 1° zic 1, 2, 3, 5, 10, 32, 35, 43, 46, 49, 54, etc.; 2° socotesc, sunt de părere $4_9$, $43_7$;

3° *ahî't ḑîse Dumniḑău*= atâta a vrut Dumnezeu $65_{24}$; 4° *l'-u ḑîţeà... cu flueara* = i-o ziceà... din fluer $298_{20}$; 5° *vaĭ ḑîţĭ* $8_{35}$; *va-l' ḑîţĭ* = adică $336_{11}$; *va ḑîcă* = va să zică, adică $80_1$; 6° *va-l'-u ḑîţĭ, acăţă s-murḑească*=începù să se cam înopteze $2_{19}$; 7° *paraţĭ loară cîtu z-ḑîţĭ* = parale, bani luară cât de mulţi $33_2$; 8° *p-ĭu-l' ḑăc...* = pe unde i se zice... $245_{27}$; *ḑăţĭ* 476—484; *zăc, zăse* $173_{33}$, 235; *ţe s-ţem*=ce să zicem $292_{31}$; *ţeam*=ziceam $5_{39}$, $6_{89}$, $181_1$; *ḑîcînda-l'*= zicându-i $171_9$; *ḑîcî'ndaluĭ* $76_{16}$. Inf. *ḑî'ţire, ḑîţeare* 106 şi *(ţeare), zăţire* (Molovişte, Gopeşi) = zicere.

**Ḑîcă (ḑăcă)** sf.=1° zicere, zis, spusă $93_{11}$, $106_{35}$, $128_{31}$, 296, 298; *am ş-alte zboare tă ḑăcă* = am şi alte vorbe de zis $249_7$; 2° *ună ḑîcă* = cum a zis, îndată ce-a zis $193_{32}$; 3° *no-aştiptă ḑîcă di doaŭă orĭ*=n'aşteptaŭ să li se zică de două ori, n'aşteptau poftire peste poftire $31_{12}$; 4° *nu va ḑîcă* sau *nu va vîrnă ḑîcă* = nici vorbă, fără îndoială $134_4$, $138_{11}$, $356_{28}$, $306_{29}$, $441_7$.

**Ḑîn** sm.=(masc. dela: ḑînă) 221—224, $464_{25}$; *Ḑînlu amăril'eĭ* = zeul, zânul mării 250.

**Ḑînă** sf. = zână (pretut.).

**Ḑuă** *(ḑîuă)* sf. = 1° zi (pretutindeni), pl. *ḑîle* 1, $22_5$, $36, 86_{20}$; *ḑăle* 277; *zuă* $173_{32}$, 235; *ḑua lantă* = ziua următoare $9_1$; a doua zi $329_{29}$, $164_{16}$; *a trea-ză, a trea-zĭ, a trea-ḑî* = a treia zi $76_{38}$, 127, $164_{22}$, $170_{34}$, $171_{31}$; 2° *s-feaţe ḑua g'ine* = se lumină bine, deplin de zi $87_3$; *s-feaţe ḑua prînḑu*= s-a luminat cât se poate de bine $95_{31}$; 3° *tută ḑua* = toată ziua, mereu, într'una $38_1$, $62_8$, $71_5$, $120_9$, $149_{23}$; 4° *treĭ ḑîli cu ḑua* = trei zile întregi $211_{13}$; *cara s-umplură ḑî'lile* = dacă se împliniră zilele $360_{36}$; 5° *din ḑuă în ḑuă* = din zi în zi $21_3$; *ḑuă di ḑuă* = zi cu zi, din zi în zi $7_{12}$, $336_{17}$, $352_{20}$; 6° *nă (ună) ḑuă* = într-o zi $2_{10}$, $9_{36}$, $31_{35}$; 7° *îl' loaĭ ḑua* =îi luai ziua (=viaţa) $270_9$; 8° *noaptea ḑuă u făţeà* = făcea din noapte zi $299_{29}$; 9° *Acşì nă fu ḑua* = Aşà ne-a fost ziua (= norocul, soartea) $457_4$; 10° *şi triţeà ca ḑua ţea alba*=şi treceà (= trăià) în deplină fericire, ca în sânul lui Avraam $177_{19}$, $191_{19}$, $215_{31}$, $249_{37}$; 11° *ḑuă albă* = zi fericită $455_{25}$; 12° *că ḑî'lile nu intră tu sac* = căci zilele nu intră în sac; nu se isprăvesc zilele $11_3$.

## E

**E!**=ei! interj. $3_{19}$, 9, 14, $26_{13}$; $100_{22}$, eacă, ei! $29_{21}$, 53, 54, 201; aşà dară $29_{33}$; *E! ţ-ul dau*=iacă, fie! ţi-l dau $1_0$, $11_{39}$; *e! e, e hare!*=destul, destul, moarte! $24_{11}$.

**Ea** = 1° iacă, iată $76_{33}$, $203_{3,4}$; *ea-mi* = iată-mă, *ea-ti* = iacă-te; *ea-o!*=iată-o! 22; *ea-lea* = iată-l $404_{22}$; *ea-le ĭu vîne Avul Nicola* = iată-l unde vine sf. Nicolae $20_{24}$; *ea-ţĭ-lu* = iată-l $60_{20}$. 2° ean: *ea du-te* = ean du-te $3_{19}$, $54_4$, $150_1$; 3° *ma ea ş-ea cum sta lùcrulu* = dar iată şi iată cum stă treaba, chestia $7_{27}$; *ea ş-ea* = iacă şi iacă $12_7$, $13_{33}$, $64_9$.

**Ea** pron. pers. = ea; la Fărşeroţi: *ìa* (citeşte *ì-a)* 243, 244, 476—484; Gen. *a l'eĭ* şi: *-l'*. Dat *a l'eĭ, îl', l';* Ac. *ea, ia, u, o-;* Pentru Dat. mai există în Epir-Tesalia şi forma *l'il'* = îi: *l'il' li ded* = i le dădui (pretutindeni).

**Eadă** sf.=iadă, fem. dela: *ed* = ied.

**Ealc, ele** pr. pers., pl. dela *ea* = ele; gen. *a lor,* şi *lă;* Dat. *a lor, lă, le- l-;* Ac. *eale şi ele, li, le-, l-;* (pretutindeni).

**Eapă** sf. = iapă; *ntră eape* = printre iepe $3_{15}$, *l-u intrară a eàpilor*=începură să mănânce la iepe $31_{13}$; pl. *eape,* (şi *ĭepe),* 109, 110, 119, 120, 271, 272, 314.

**Eară** adv. conj. = iarăşi 17, $39_{26}$, $56_{13}$, 169.

**Earbă** sf. = 1° iarbă $166_{5,7}$, 220; pl. *erg'i*=ierburi $57_{16}$, 486; 2° *earbă di nipî'rtică* = (iarbă de nepârcă, de şarpe) = iarbă dătătoare de viaţă $272_{17}$, 297; 3° *erg'i di somnu* = ierburi aducătoare de somn $309_4$; 4° *niţi de-aţèl' ţi mîcă earbă nu ş-erà* = (nici de acei, care mănâncă iarbă nu erà), adică: nu erà vită, nu erà prost, ca să nu priceapă $306_{34}$.

**Earnă** sf. = iarnă $43_{39}$, $164_{35}$, 336.

**Eaţă** interj.=iată; *eaţă-l'* = iată-i! $436_3$.

**Ed** sm.=ied; *arsăreà ca eḑl'ì* =sărià ca iezii $323_{28}$.

**Efharìstise** sf. = mulţumire (neologizm) $329_1$.

**Eftin** adj., adv.=ieftin $307_{34}$.

**El** pron. pers. = el $1_1$ etc.; Gen. *a lui,* şi: *-l'; niveasta-l'* =nevasta sa, nevasta lui $1_8$; *acasă-l'* = acasă la el, la casa lui $1_{14}$; *cămeaşa-l'* = cămaşa sa $87_{17}$; Dat. *a luĭ, îl'*=îi, *l'*=i: *îl' tîcănì* = îi trăznì prin cap $1_{26}$; *l'-astal'e calea*=îi taie drumul, îl întâmpină $1_{16}$; *l'il',* =îi (Epir-Tesalia): *L'il' lu deàdirà* = i-l dederă $81_{37}$; *l'il' lu pitricură* = i-l trimiseră $352_{13}$; Ac.: *el, lu* $1_{29}$, *lo-* $1_9$, *îl* $2_1$, $87_{18}$; *ul: na-ţ-ul*=iată-(ţi)-l $13_{22}$, $1_{20}$, $8_{27}$, 237; *lea: ea-lea*=iată-l $404_{22}$ [recte: *ea-l-ea* = eată-l-eată], *l* =îl, l' $1_{23}$, $2_{1,6}$; 2° fig. deseamnă pe bărbat, când soţia, ca semn de respect, ocoleşte a-l numì pe nume: *Muma ḑîsì a luĭ*= Mama zise *lui,* adică: bărbatului său $35_{15}$.

**El'** pron. pers., pl. lui *el*=ei; gen. *a lor* (şi: *lă: mul'er-le-lă* = femeile lor; *suntu a lor-lă*=sunt de ai lor); Dat.: *a lor, lă* $4_{15}$, $66_3$, *l-, le-;* Ac.: *el', îl'*=îi; *l'-* = i, îi, (pretutindeni.)

**Em** adv. conj. = Şi; *em ĭo,*

*em tine*=şi eu, şi tu; conj. dară, ci: *em du-te*=du-te dacă, ci du-te $104_{33}$, $344_{11}$, $453_{10}$; *em de!*=ei de! apoi de! $256_{5}$, $318_{.}$, 502. [Etim. din *e*+*ami* (= dară).]

**Epir** sm. = Epir 504.

**Ergu** sm. = 1° presimţire: *L'-viñi a luĭ ergu*=îi veni presimţire $121_{37}$, $288_{33}$; *că-l' vine ergu* = căci presimte $300_{7}$; 2° bănuială: *intrâ tu ergu* = începù să bănuească $318_{27}$; 3° gelozie, invidie: *ergul nu o-alăsà*= invidia nu o lăsà $74_{4}$; *şi-l' si umplù ìnima di ergu*= i se umplù inima de gelozie $220_{1}$, $376_{30}$, $405_{5}$.

**Ermu** adj.=pustiu $24_{18}$, $121_{35}$; *eară munţîl' va s-armînă erñi* = iară munţii vor rămâneà pustii $17_{10}$; *ermă*= pustie $399_{34}$; *s-nu h'ibă ca èrmile ş-ca còrbile tu lume* =să nu fie ca cele pustii, ca cele nefericite în lume $315_{18}$.

**Es** vb. IV [Ind. prez.: *es, eşĭ, ease (ese), işìm* şi *(inşìm,* Fărş. *işăm, işèm), işìţĭ (inşìţĭ,* Fărş. *işăţĭ); es.* Imperf. *işàm (inşàm).* Perf. *işìĭ (inşìĭ,* Fărş. *işăĭ, işàĭ);* Part. trec. *işită (inşită,* Fărş. *işată);* Inf. *işire, (işare, inşare)* = 1° es.: *l'-easi nă ursă* = îi iese o ursă $46_{15}$; *s-easă*=să iasă $1_{12}$, $4_{6}$, $125_{19}$; *işìĭ*=ieşii 103; *işìşi*=ieşişi $31_{28}$; *işì* = ieşì $7_{37}$; *inşì*=ieşi $84_{29}$; *işiră*= ieşiră $2_{10}$; *inşiră* $29_{9}$; *işară* $476_{10}$; *işà* = ieşià 13; *nu inşà* = nu ieşià $74_{23}$; *aveà işită (inşită)* = ieşise $11_{32}$, $21_{27}$, $41_{15}$, $140_{35}$; 2° *Aìde s-işìm furĭ*=aide să devenim hoţi $22_{35}$; 3° *nu işì di zbor* = (nu ieşì din cuvânt) se ţinù de vorbă $83_{12}$; *s-nu işèm di graĭlu cu limbă di moarte* = să ascultăm cuvântul cu limbă de moarte (spus) $243_{9}$; *s-nu eşĭ di graĭlu a ñeŭ* = să asculţi cuvântul meu $289_{18}$; *işară di zbor* = nu se ţinură de cuvânt 476; 4° *ìuţe s-easă, s-easă* = iasă, unde o ieşì $153_{21}$; 5° câştig la jocul de cărţi $430_{3, 9}$, $432_{27, 31}$; *s-acăţară z-ğoacă a cărţî şi carĭ s-easă ...*= începură să joace cărţi şi cine o ieşì (biruitor)... $211_{5, 12}$.

**Escu** vb ajut. = sunt. Vezi: *h'iŭ.*

**Estă** pr.=aceasta $3_{8}$, etc. Se aude *estă,* când cuvântul precedent se termină prin voc. *a: mul'area estă;* încolo. Vezi: *aestă.*

**Etă** sf.=1° veac, secol, timp $1_{8}$, $18_{30}$, $87_{34}$, 200, $294_{1}$; 2° lume: *ca tută eta*=ca toată lumea $72_{39}$, 478; *eta di dig'òs*=lumea de jos (de supt pământ), dedesupt (în opunere cu *lumea din sus*= lumea aceasta de pe pământ) $265_{28}$, 266; 3° *Tu aţeà etă*=În vremea dedemult (=pe când trăià altă lume) $75_{26}$, $86_{8}$; *Nă oară ş-tu nă etă*=într'o vreme, în vremea dedemult $84_{2}$, $46_{6}$, $49_{3}$; *tu nă etă*=(într'o vreme) în vremea dedemult $42_{3}$; 4° *di eta ali ete*=din vecii vecilor $215_{10}$; *niviḑùt di nă etă ntreagă* = nevăzut de un veac $194_{31}$.

**Etimăsie** sf.=pregătire $330_{32}$, (neologism.)

**Eŭ** pron. pers.=eu $20_{6}$, $23_{26}$, $143_{7}$. Vezi: *ĭo.*

**Eusfòr** sm. = căpetenia dracilor 499.

**Evă** sf. = Evă, femeie vicleană: *h'il'e di Evă*=fiică de Evă $68_{16}$; *Eva, tot Evă* =femeia, tot femeie (=vicleană) $350_{6}$, $234_{35}$, 190.

## F

**Fàbrică** sf. = fabrică 206.

**Fac** [Indic. prez.: *fac, faţĭ, faţe, faţim şi făţèm, faţiţĭ şi făţèţĭ, fac.* Imperf. *făţeàm şi fiţeàm.* Perf. *fecŭ, feaţişĭ* şi fiţèşĭ, feaţe şi feţe; feaţim, feaţit (=feţit), *feàţiră (=fèţiră);* Perf. Comp. *am faptă.* Inf. *fàţire, făţeare]* vb. II, III = 1° fac$_{7}$,$13_{11}$, 329, $68_{4,24}$; *s-nă făţèm soţĭ*=să ne facem soţi, tovarăşi $81_{36}$; *fecŭ* = făcui $5_{9}$, $11_{39}$, $97_{26}$; *fiţèşĭ* =făcuşi $14_{28}$, $17_{34}$, $58_{8}$; *feaţe* = făcù $1_{6}$, $2_{27}$, 4, $45_{6}$, $80_{9}$; *ţi li feaţim* = ţi le făcurăm 5; *feàţiră* = făcură $5_{21}$, 6; *făţeà*=făceà $1_{4}$, $4_{37}$, $21_{18}$, 24, $71_{1}$; *fiţeà* = făceà $234_{38}$; subj. *s-fac; s-facă* $161_{24}$, 1, 2, $10_{18}$, $125_{23}$; *aĭ faptă*=ai făcut $20_{22}$; *aveà faptă* = făcuse $16_{14}$, $19_{4}$, $86_{16}$; *va s-aĭ faptă* = vei fi făcut $170_{20}$; **fă!**=fă! $19_{9}$, $25_{35}$; 2° nasc: *canda mine vream s-fac tut feate* = parcă eu doriam să nasc tot (=numai) fete $7_{7}$; *feaţe fičòr*=născù băiat $7_{11}$, $61_{34}$, $159_{18}$; 3° *s-faţi niviḑùt* = se face, devine nevăzut $43_{22}$, $17_{9}$; 4° *carĭ nu aveà leamni, el dusi tu păduri s-facă* = dacă nu aveà lemne, merse în pădure să aducă (= să facă o povară şi să o-aducă pe spinare) $63_{2}$; 5° *mi fac* = mă prefac $44_{6}$, $53_{33}$; 6° *lucru ţe s-faţe* = lucru cu putinţă $79_{22}$, $444_{22}$, 7° *li feaţe carne-aroşe* = le luă drept carne roşie $30_{1}$; 8° mă adresez, respund: *şi-l' faţe* = şi-i zice, i se adresează $69_{34}$; *îl' faţi* = îi răspunde $27_{17,26}$, 34, $49_{32}$; 9° schimb, prefac: *groşl'i l'-faţi nă liră*=prefface, schimbă piaştrii în liră $43_{36}$; 10° *l'-feaţe toţĭ praḑl'i g'ine*=cheltuì toţi banii $39_{15}$; 11° *feaţi apoea nàparte* = o rupse apoi la fugă $44_{30}$; 12° *cîtră aoà feàţiră* = p'acì apucară, p'acì ţi-e drumul 27, $47_{12}$, $67_{21}$, $81_{20}$; 13° *ună faţe* = e tot una $247_{9}$; 14° *ş-feàţiră zbor*=îşi făcură vorbă, se înţeleseră $106_{26}$.

**Fag**, pl. *faḑĭ* sm. = fag $25_{6}$, 174, 454.

**Fagă** sf. = fructul fagului.

**Falcă** sf. = falcă pl. *fălţi.*

**Fană** sf. = vedere, arătare; *Aoà ţ-u fana*=Acì să te vedem, acì să ţi să vază puterea $423_{25}$; *aoà-ĭ harea Hristoluĭ, nu fana dracluĭ*=acì-i puterea lui Christ, ci nu meritul (= arătarea, vrednicia) dracului $430_{18}$.

**Fàntazmă** sf.=fantomă, stafie $120_{31}$, $401_{21}$.

**Faptu** adj. = 1° făcut $135_{8}$, 174; 2° născut: *eră di mumă faptu*=eră de mamă născut, adică: nu eră om de rând, nu eră un oarecare $12_{8}$, $108_{32}$; *h'il'ŭ di cîne faptu* = fiu de câne născut $56_{21}$.

**Faptă** sf.=fapt, faptă; *Dîca ş-fapta* = zis şi făcut $68_{32}$.

**Farmazòn** sm.=[franc-maçon] înşelător, ademenitor $83_{13}$, $188_{38}$.

**Farmăc** vb. I = otrăvesc.

**Faşe** sf. = făşie $12_{20}$; *făşi-făşi lo-arùpsiră* = îl sfăşiară $14_{6}$, 27, $37_{34}$, $50_{7}$, $123_{3}$, $283_{38}$, $312_{17}$; *din faşe* = din leagăn, din faşe 332.

**Faţă** sf. = 1° faţă $1_{23}$, $24_{1}$, $44_{12}$, $334_{11}$; 2° *Faţa-locluĭ* = a) suprafaţa pământului $170_{3}$, b) nume prop. de fată frumoasă 205; 3° *faţă di feată* = portret, imagine de fată $243_{25}$; 4° *Faţă-lae*=obraznic, neruşinat, necinstit $313_{22}$, $365_{23}$; 5° *vrea s-easă cu faţa albă* = dorià să easă cu faţa cinstită $142_{27}$; *lu scoase cu faţa albă di oara istă*=nu se făcù de ruşine de astădată $177_{22}$; 6° *işiră cu faţa curată* = nu s'au dat de ruşine $162_{8}$, $200_{27}$, $445_{27}$; 7° *făţi-făţi scuteà*= schimbà feţe-feţe $430_{32}$; *făţi-făţi aroşe acăţă să scoată* = începù să facă obrăjorii roşii $441_{20}$.

**Fàţire** (şi *făţeare)* sf.=facere $335_{22}$; naştere.

**Fàŭă, fao** sf. = fasole, bob de fasole.

**Favru** sm. = ferar, argintar $61_{16}$, $436_{25}$, $455_{30}$.

**Fălcare** sf.=toată poporimea ce depinde de un *čelnic;* germ. Sippe.

**Fărase** sf. = făraş $179_{22}$.

**Fără** prep. = fără (pretutindeni.)

**Fărină** sf. = făină 169, $233_{28}$, 258; prescurtat: *frină*.

**Fărmàc** sn.=1° otravă, amărăciune $99_{29}$, $107_{2}$, $180_{34}$; 2° *s-feàţiră ca di fărmàc*= se amărîră grozav, se întristară foarte mult $66_{24}$, $235_{19}$, 288; *eră fărmàc*=eră amărît $372_{10}$; 3° *nipòĭ sun fărmàţile*=la urmă sunt amărăciunile, suferinţele amărîtoare $13_{15}$; *s-neacă fărmàţile* = ca să înece amărăciunele $252_{6}$, $163_{15}$, $202_{1}$, $278_{24}$, $303_{29}$, $382_{2}$; 4° *fărmàc nu-ţĭ daŭ* = nu-ţi dau nimic $226_{27}$.

**Fărmăcat** adj. = 1° otrăvit; 2° amărît şi amărîtor; *noră lae ş-fărmăcată* = noră ticăloasă şi amărîtoare $303_{13}$.

**Fărtàt** şi *Frătàt* (Fărşeroţi) sm. = fărtat $14_{23}$, $16_{16}$, $17_{36}$, 492, 493; [din: *frate+at* = *frătàt;* cfr. *surată* din *soră+ată].*

**Fărtăţil'e** sf. = fărtăţia.

**Fărtic** şi **frătic** sm. = frăţior $81_{21}$, 109, 120, 311.

**Făsùl'ŭ** sn. = fasole 273; *s-h'arbă făsul'e*= să-i tragă aghioase, să doarmă $406_{26}$, $433_{34}$.

**Fčar-fčur** = sunetul produs din izbitura biciului, căpăstrului, etc. $136_{13}$.

**Feamin** adj. = femen. Vezi: *0eamin.*

**Feàrică** sf. = ferigă $278_{c}$.

**Feată** sf. = fată (pretutindeni); *feată-de-amiră* =

fată de împărat (pretut.); *feata cu minte* = fata cea isteaţă 75—77, 313, 314; *feata din faşă* 332, 333; *feata muşată* = fată frumoasă (pretut.).

**Fereastă** sf. = fereastră $269_{28}$. Vezi: *fireastră.*

**Fet** vb. I = 1° făt; *s-feată* = să fete $121_{18}$; *fită* = fătă 271, 272; 2° *iu feată puĭl'i* unde nasc (fată) pasările (= la capătul pământului) $10_{13}$; 3° *ţe nu lă fită ahîntu mintea* = cari nu se pricepeau atâta $184_{30}$; *viḑù, că-l' feată mintea* = văzù, că-i născoceşte, că-i inventează mintea $360_4$, $97_{34}$; *l'-fită mintea cît tră patru filozuh'* = îl tăià capul, se pricepeà cât patru înţelepţi $280_{14}$; *fitàt* = fătat 314.

**Fičòr** sm. = băiat, flăcău (pretutindeni); *fičorlu di-amiră* = fiul de împărat; *fičòr-muşàt, fičòr-aleptu* = Făt-frumos (pretutindeni); *amintă, fičòr cu steaua tu frîmte ş-cu soarle tu k'eptu* = născù un băiat cu steaua pe frunte şi cu soarele în piept $197_{37}$; *feaţe fičòr semnu* = născù un băiat (ca o) minune $197_{39}$; *tràpsiră: fičorlu ş-calea* = merseră, porniră mai departe, fiecare băiat pe câte un drum 464; *fičòr diprit căl'urĭ* = copil de pe drumuri, copil din flori, fără nici un căpătâiu $8_{35}$

**Fičureaţă** sf. = junie, copilărie, vârsta copilăriei $428_{15}$.

**Fičuriċ** sn. = băeţaş $28_{25}$, $43_{23}$, $98_{25}$, 162, 216.

**Fičuràc** sn. = flăcău, copilandru.

**Fidane** sf. = vlăstar, nuià $314_{23}$.

**Fik'** = arată un ciripit oarecare 485.

**Filăkie** sf. = închisoare $146_{26}$.

**Fildiş** sm. = fildeş $442_{13}$.

**Filgane** sf. = ceaşcă de cafeà.

**Filie** sf. = felie $61_{32}$; *filìĭ-filìĭ lu scoàsiră* = îl sfâşiară $13_{10}$, $27_{37}$.

**Filipsescu** vb. IV = ospătez $95_4$, $263_{12}$.

**Filozuf,** pl. *filozuh'* = filozof, înţelept $45_{18}$, $177_{11}$, $195_{21}$.

**Fireastră** sf. = fereastră $239_{33}$.

**Firidă** sf = 1° fereastră $77_{24}$, $326_4$, 442; 2° mic dulap în părete de zid (Epir).

**Firmane** sf. = ferman, ordin, decret împărătesc $103_{34}$.

**Firmintu şi firmìt** vb. I = frământ $168_{19}$, 266, 286. Vezi: *frimintu.*

**Fisea** sf. = natura, firea $353_{35}$, $366_{22}$.

**Fitàl'ŭ** sm. = epocă în care fată oile şi caprele.

**Fitare** sf. = fătare 314.

**Fiteàĭ** n. pr. 462 (se dă unuia care seamănă a fată, căruia îi place a se purtà ca o fată).

**Fitescu** adj. = fetesc; *minte fitească* = minte de fată $110_{26}$; *straṅi fiteşti* = haine de fată $210_{10}$, $444_{21}$; *lu nvişteà tu fiteşti* = (îl îmbrăcà în haine de fată) îl purtà îmbrăcat ca pe o fată $120_{43}$.

**Fitică** sf. = fetiţă $284_{10}$, $433_{36}$, $333_4$.

**Fitìl'ŭ** sf. = fitil; fig. intrigi; *acăţă z-bagă... fitil'e* = începù să bage intrigi (= să aţâţe) $490_{23}$.

**Fiŭ !** = sunetul produş de vâ-

jiitul vântului 504; sunetul produs de fluerat.

**Fintînă** sf.=fântână $20_{3}$, 33, 35, 113; *funtînă* (la Fărşeroţi) 481.

**Fintîneaŭă** sf.=fântână mică, izvoraş, pl. *fintîneale*=fântânele $229_{17}$, $378_{3}$.

**Fintiniče** sf. = fântână mică $35_{29}$.

**Flàmbură** sf.=steag, flamură $57_{32}$, $295_{12}$, 420.

**Fliğane** sf.=ceaşcă $107_{20}$, greşit în text: *fl'igane*.

**Flitur** vb. I = a fluturà, a fâlfâì.

**Flituràc** sm. = flueră-vânt $166_{20}$.

**Flìtură** sf.=fluture 180, 181.

**Floare** sf.=floare; *loclu cu floare* = pământul cu flori 375, 381; *crişteà ca floarea* creşteà ca floarea $438_{29}$.

**Floc** sm.= floc.

**Flor** =(plăviţ), nume propriu 280, 281.

**Flucàt** adj. = flocos 208, 210.

**Flucòs** adj. = flocos.

**Flueară** sf. = fluer $17_{10}$, 134, 232, $298_{21}$, 397; pl. *fluèrĭ*.

**Flurie** sf. = galben $10_{23}$, 30, 31, 53–55, $89_{19}$, etc.

**Foale** sm.=foale, burduf, pl. *fol'*.

**Foame** sf.=foame $22_{2}$, 23, 45, 46, 356; 1° *si-ńĭ frîngu foamea* = să-mi potolesc foamea $89_{33}$; 2° *mor di foame* =mor de foame, mi-e tare foame $22_{13}$; 3° *u strease multu foamea* = o constrânse foamea mult $290_{15}$; 4° *acăţară z-da tîmpărălu di foame* = (începură să dea tambura de foame): suferă grozav de foame, li se rupe inima de foame $274_{12}$.

**Foàrtică** sf. = foarfece $126_{31}$, 128.

**Foc**, pl. *focurĭ* = foc 12, 29, 33 etc.; 1° *foc ş-apă l'i si duţeà gura*=învăţà foarte bine, cât de mult $128_{9}$; 2° foc, necaz mare: *tră foclu a nveàstil'eĭ di prota* = spre necazul nevestii dintâiu $70_{21}$; *îl' vineà foc*= îi venià foc(= necaz mare) $68_{34}$, $56_{31}$, $268_{8}$; *di-l' tricù foclu*=de-i trecù necazul, supărarea $132_{30}$, 44; 3° *nu scoati zbor cu foc din gură* =nu rostì calomnii, vorbe rele, nedrepte $151_{22}$, $285_{4}$, $346_{21}$; *si scoată foclu din gură*?=să'l învinovăţească aşà pe nedrept, aşà de grav? $119_{28}$; 4° *Foc to-aùş* =arză-l focul de bătrân $457_{28}$.

**Fora** adv. = pe faţă $248_{19}$; ca termin haiducesc înseamnă: năvala haiducilor, cu săbiile în mână, asupra poterii.

**Frangă** sf.=fragă; pl. *franḑi* = fragi.

**Frapsin** sm. = frasin.

**Fraşt!** interj. $92_{31}$.

**Frate**, pl. *fraţi* = frate $12_{16}$, $24_{29}$, 40, 41, 106, 107, 112-114, etc.

**Frătic** sm. = frăţior 92, 93. Vezi: *fărtic*.

**Frăţeaşte** adv.=frăţeşte $104_{12}$.

**Frăţescu** adj. = frăţesc.

**Frăţil'e** sf. = frăţie.

**Frec** vb. I=frec; 1° *pînă s-ţă freţi ocl'il'* = (până să'ţi freci ochii), adecă: numai decât, cât ai da în palme, cât ai clipì din ochi $31_{23}$, $33_{38}$, $39_{31}$, $115_{16}$, $212_{31}$; 2° *ţi-şi fricà ocl'il'*=care se mirà

$39_{22}$, 67, $228_{13}$, $236_{29}$. Inf. *Fricare,* Part. *fricăt,-ă* = frecat,-ă.

**Frică** sf.=frică 28, 35, 38, 59, etc.; 1° *li umplù zmeànile di frică*=o sfeclì rău de tot de frică $341_3$, $176_{28}$, $112_{19}$; 2° *ti lua Căşlu di frică* = te apucă groaza de frică $67_5$; 3° *l'i se-adună ìnima cît un puric*=i se strânse inima cât un purece (de frică) $74_{26}$; 4° *te-acăţà h'èvrile di frică* = te apucau frigurile de frică $95_2$; 5° *ţî si sculà perlu din cap di frică* = ţi se ridică părul din cap (=ţi se făceà părul măciucă) de frică $74_{25}$, $221_4$; 6° *cu frica n-sin imnă* = umblă cu frica în sîn $227_{14}$; 7° *Fičorlu, nu erà de-aţèl' ţe lă-ì frică şi de-aumbră-lă* = Băiatul nu erà din cei fricoşi $7_{33}$.

**Fricătură** sf. = frecătură.

**Fricòs** adj. = 1° fricos, care are frică $122_4$, 182; 2° înfricoşător, care inspiră frică $15_2$, $39_{35}$, $399_{34}$.

**Fridă** sf.=dulap mic $244_{22, 35}$. Vezi: *firidă.*

**Frig** sm.=frig puternic 170.

**Frig** vb. III=frig; *s-u frigă* = să o frigă $16_{12}$; *si-l' băgăm maşì niscînte ḑîle, tra s-nu doară şi s-nu frigă moartea luì*=să'i menim numai câtevà zile (de traiu), ca să nu doară şi să nu frigă (=să nu arză) moartea lui (=când o murì) $199_{28}$; *u fripse* = a fript-o $16_{35}$. Inf. *frìḑire* şi *friḑeare* = frigere.

**Frimimtu, firmintu** vb. I = frământ $108_4$; *s-lu firmìnt* = să'l frământ 266. Vezi: *firmìt, firmintu.*

**Friptu** adj.=fript; *ḑîli fripti duţeà* = duceà zile fripte $162_{31}$; *mi măcàşì friptu*= mă mâncaşi fript, m'ai prăpădit $16_6$; *friptu* = ars, amărît $444_{35}$.

**Friptàl'ŭ** sn. = vită friptă (oaie, berbece, viţel, etc.) 491.

**Frìn, Fărnu** sn. = frâu 386.

**Frìnḑă** şi *frunḑă* (mai rar) sf. = frunză $57_{16}$, $98_{37}$; 1° *deade frunḑă* = înfrunḑì $282_{12}$; 2° *u şuţîră frînḑa* =o întoarseră foaia, o întoarseră pe foaia cealaltă $116_{14}$; *u turnă frînḑa* = a întors'o pe foaia cealaltă $312_{24}$; 3° *tu frînḑa ţilòr ţe nu s-toarnă di la lumea lantă* = în foaia celor ce nu se mai întorc de pe lumea cealaltă $67_8$; 4° *l-usturà pîn tu frî'nḑîli di h'icati* = îi ustură până în adâncul ficaţilor $90_{12}$; *uhtà dit frî'nḑîle dit h'icàt* = oftă din adânc $200_{10}$, $279_7$; 5° *vîră ţe s-tal'e frînḑă a cînlor*=vreun netot, vreun prost $280_{13}$; 6° *cît traḑi frînḑa ş-arina*=cât frunza şi nisipul (de mult) $98_2$.

**Frìngu** vb. III=frâng, sparg, rup 144. 145, 441; 1° *s-frîmse pînă se-ascapă* = fugì rupând pământul până să scape $2_9$; *s-frî'msirà di-fugă*=au rupt pământul fugind $185_6$; *fuḑìĭ di mi frîmşu* = fugii de am rupt pământul $299_{21}$; 2° a se umflà în pene, a se fudulì, a se fâţâì $34_{31, 35}$, $68_{11}$, $84_{25}$; 3° *s-frînḑeà merl'i*

*di meari*=(se rupeau merii de mere), adică: merii aveau foarte multe mere $302_{30}$; 4° *pînă s-frîngă căldura* = până să scază căldura $356_{36}$; 5° *si-ńi frîngu foamea* = să-mi potolesc, să-mi astâmpăr foamea $89_{33}$, $239_{21}$; 6° *vrea-l' frîngă k'ilung'a*=era să-l rupă de bătaie $106_{7}$. Perf. simplu *frîmşu* şi *freğŭ*: Inf. *frînd̨eàre, frî'nd̨ire.*

**Frîmte** sf. = frunte $59_{26}$, 60, 167, $285_{32}$.

**Frîmtu** adj.=frânt, rupt, spart; 1° *fu frîmtu*=a fost sdrobit $198_{26}$; *nifrîmtu*=neînfrânt, nesdrobit $106_{14}$; 2° *frîmtă-frîmtă* = fâţâită, umflată în pene $271_{74}$; 3° *tut că ìnima l'-erà frîmtă* =cu toate că inima îi era sdrobită $33_{12}$, $193_{2}$,; *cu ìnima ca frîmtă* = cam fără plăcere, fără tragere de inimă $300_{16}$.

**Frîmtură** sf.=frântură, spărtură; *tute erà frîmtùrĭ* = toate erau fâţâeli, prefăcătorii $292_{4}$.

**Frîp** = cuvânt imitând modul uşurel de a merge, par'că sburând $107_{28}$.

**Frîşt!** = interj. $35_{24}$.

**Frumă** sf. = partea păroasă a velinţelor; lustru, coloare atrăgătoare $302_{31}$.

**Frunḑă.** Vezi: *frînḑă.*

**Ftisescu** vb. IV = sunt de vină, sunt vinovat; *carĭ ftiseaşte* = cine-i de vină $283_{11}$.

**Ftoh** adj.=sărac $161_{31}$, $90_{23}$.

**Ftoh'e** sf. = sărăcie $124_{8}$.

**Fucară** sm. = sărac, sărman $90_{32}$, 124, 165; *fucară, că činuşe tu vatră no-aveà*= sărac, de nu aveà nici cenuşe în vatră $354_{10}$; fem. *fucăroańe* = săracă, sărmană $32_{23}$, $161_{26}$.

**Fucărărescu** (mai des: *fucărescu)* adj. = sărac, sărăcăcios 416.

**Fucurină** sf.=vatră sub cer liber; $136_{31}$, 182, 228, $268_{32}$, 380.

**Fudùl** adj. = fudul, mândru.

**Fudulescu** (mi ∾) vb. IV = mă fudulesc, mă mândresc.

**Fuduleaţă** sf.=mândrie; trufie; fudulie 170.

**Fudulie** sf. = fudulie.

**Fuḑită** sf. = fugire, fugă; *ni-fuḑită ğine de-aclò* = nefugit bine de acolo $110_{1}$.

**Fug** vb. IV [Indic. pres. *fug, fuḑĭ, fuḑe, fuḑìm* (şi *vḑìm); fuḑìţi* (şi *vḑiţi), fug.* Imperf. *fuḑeàm* (şi *vḑeam)* $3_{7}$; Perf. *fuḑìĭ* (şi *vḑiĭ* $6_{21}$; *fuḑìşĭ* şi *vḑişĭ* = fugişi $5_{9}$; *fuḑì* şi *vḑi* = fugì $337_{31}$, 343; *vḑiră* = fugiră $2_{26}$; Inf. *fuḑire, fuḑeare, fugare* (şi *vḑire, vḑeare, vgare),* Part. *fuḑită* (şi *vḑită), fugată* (şi *vgată* 486; *aveà fugată* = fugise $260_{23}$; *aveà fuḑită*= fugise 41] = fug, plec 3, 4, 17, 21, 22, 23, 34, 41, 46, 53; *va fuḑì* = o fi fugit $109_{9}$; *vaĭ fuḑiră* = or fi fugit $185_{13}$; *fuḑĭ, fuḑì* = mergi într'una, mergând mereu $27_{14}$, $4_{22}$, 20, $48_{3}$, $76_{4}$; *fuḑeà calu di mîcă loclu j-bea niorl'i* = fugià calul de rupeà pământul; *fugînda, fugî'ndaluĭ* = fugind $90_{8}$ $312_{18}$. De asemenea: *fuḑinda, fuḑìndaluĭ*

**Fugă** sf. = fugă, plecare, mers; $1_{21}$, $7_3$, $11_{8.26}$, $42_{28}$. 69, 108; *fuga-fuga*=fugind, fugind $70_{15}$; *s-frî'msirâ di fugă*= s'au rupt fugind, au rupt pământul fugind $185_6$.

**Fug-alaga** sf. = fuga, într'o fugă $12_6$, $72_{32}$.

**Ful'òr** sn. = fuior, caier de lână albă.

**Fum** sn. = fum 161; 1° *are fumurĭ în cap* = are gărgăuni în cap; 2° *si-l' l'aĭ fumlu ali Mari* = s'a dus Mara, a şters-o $48_8$; *l'a-l' fumlu pritpoartă afoară*= şterge-o prin poartă afară $80_{28}$; *caftă oaspiţĭ, lă aftă fumlu*=caută oaspeţi, ia-i de unde nu-s $80_{33}$.

**Fumeal'e, Fumel'e** sf. = familia, copii $6_{25}$, $17_5$, $24_5$, 34, 65, 162, 233; *fără fumel'e* = fără copii $172_{22}$; *un jar di fumeal'e* = un jăratec de copii, o spuză de copii $90_{25}$; *fumeal'a-al Ḍamă* =copii nebunatici $455_{14}$; pl. *fumèl'* = familii (nu şi cu sensul de: copii)

**Fundă** sf. = moţ, canaf.

**Fundu** sn. = fund $31_{36}$, $72_{15}$, $172_{22}$, $257_7$, 368.

**Fundutòs** adj. = stufos $231_{35}$, $348_{11}$.

**Fune** sf. = funie $98_3$, 158; *ca ţel' di pri funi* = ca cei de pe funie, ca saltimbancii $107_{28}$; *vă ascăpă di coardă şi fune*=vă scăpă de sabie şi spânzurătoare $168_{10}$; *funea şi săpunea* = spânzurătoarea $406_{18}$.

**Funtînă.** Vezi: *fîntînă.*

**Fur** vb. I=fur 19, 40, 55, 60, 61, 357; *s-fură amirălu*= să hoţească pe împăratul, să fure dela împăratul $308_{10}$; *ti fură ditr-ocl'i*= te fură din faţă $308_8$; 2° *pînă s-lu fură somnul* = până să adoarmă puţintel $16_{16}$; *l-fură somnul* = adormì $157_{29}$, $309_{16}$; 3° *da pîne a furlor*=este necinstită $346_{15}$.

**Furare** sf.=furare, hoţie $313_{22}$.

**Fur** sm.=hoţ, fur 21, 22, 23, 86, 87, 109, 176, etc.; *fur vĭiŭ* = hoţ strașnic, fur încarnat $308_{14}$.

**Fură-oăuă-di-sum-cloče,** n. p. Fură-ouă-de-sub-cloşcă, (a fi: hoţ isteţ) 461, 462.

**Furcă** sf. = furcă 95, $127_{32}$; *nu-ĭ furcă şi scamnu* = nu'i furcă şi darac), adică: nu-i lucru femeesc $201_{33}$.

**Furculiţă** sf.=furculiţă $122_{11}$, $134_{3,4}$, 499.

**Fure-că** *(s-fure-că),* **Furcă** = dacă (ad lit.: de ar fi că) $78_5$, $157_4$, $181_{16}$, 247, $384_{18}$, $399_{24}$, $478_{15}$.

**Furlàni,** nume propriu de bărbat 346—350.

**Furnă.** Vezi: *furnu.*

**Furnigame** sf. = neamul furnicilor $11_{31}$, $297_4$, 476; greşit în text: *furnicame* pag. $138_{28}$.

**Furnigă** sf.=furnică 138. pl. *furnìgĭ*=furnici $279_{23}$, 295, 493; greşit: *furnică* pag. 246, 247.

**Furnigă** (amiră) sm.=împărat-furnică $11_{28}$; *al amirâ furnigă* $11_{35}$.

**Furnu** sn. = cuptor $108_{32}$ şi *furnă* sf. $419_{29}$, 421.

**Furníe** sf. = pretext.

**Furtie** sf. = 1° povară, cât duce o vită (cal, catâr) pe spinare $54_{38}$, 67, $79_6$, 92,

103, $152_{6}$; 2° greutate, sarcină: *furtia tută pri mini căđeà*=toată greutatea căđeà pe mine $102_{1}$, 336, 337; *s-l'a furtia* = să ia greutatea $280_{25}$; *cari-l' căđù furtie*=dacă îi se îngreuiè, dacă i se rugă mult 299.

**Furtu** sn. = furt, hoţie 134; pl. *furturĭ* $308_{3}$.

**Furtună** sf.=furtună, vijelie 52, $102_{18}$, 221, $251_{2}$, 439.

**Furtutire** sf. = furcă de încărcat caii, catârii $187_{17}$.

**Fus** sn. = fus $95_{8}$, 127, 203, 301, 448, 449.

**Fusàr** sm. = fusar, vânzător de fuse, ţigan 203, 449.

**Fustane** sf. = rochie $5_{3}$, $37_{8}$, $134_{33}$, 381, 455.

**Fustă** sf. = fustă, care se poartă sub rochie.

**Fuşek'e** sf. = cartuş; *mîcămîcă ... se-adră fuşek'i*= mâncă, mâncă... de nu mai putù $308_{24}$, $340_{17}$.

**Fuşte**, pl. *fuşti* = bătaie.

**Fuvirsescu** vb. IV=ameninţ $298_{23}$.

**Fuvirsire** sf.=amenințare $500_{34}$.

## G

**Gad** sn. = prunc, copil mic.

**Gae** sf.=cioară; pl. *găĭ* 55, 218.

**Gaĭdă** sf. = cimpoiu.

**Gailei** şi **gailee** sf. = grije; *intră ... tu gailei*=începe să se îngrijească $3_{32}$.

**Galbin,** fem. *gàlbină* adj. = galben $8_{38}$, 182: *galbin ca ţeara* = galben ca ceara $23_{31}$, $48_{24}$, $53_{22}$.

**Gàlbină** sf.=galben, monedă de aur $43_{37}$ $237_{33}$.

**Gal'amàn** sm. = uriaş 422, $434_{36}$.

**Gambrò** şi *yambrò* sm.=mire 6, $27_{38}$, $96_{27}$, 503. pl. *gambrâţĭ, gambrìđĭ, grang'àđĭ*. Vezi: *grambò*.

**Gap-gup!** cuvânt prin care se arată lătratul cânilor $14_{12}$, 194, $298_{4}$, 497.

**Gardu,** pl. *gardurĭ* = gard 114, $333_{5}$, $450_{33}$, 451; *Nica un gardu aveà s-antrisară* =încă peste un gard (=un obstacol) aveà de sărit $249_{1}$.

**Garoaflă** sf. = garoafă 417.

**Gaz** sn. = 1° gaz, petroleu $383_{14}$; 2° opaiţul care luminează cu gaz.

**Găbjèŭ,** Vezi: *gîbjèŭ*.

**Găđăife** sf.=cadaef $416_{15}$, 455.

**Găđil** vb. I=gâdil; *l-găđilà* = îl gâdilau $466_{16}$.

**Găđilìe** şi **gidilìe** vb. I=gâdil: *l-găđilicà* = l'a gâdilat (= i-a cam părut bine) $341_{7}$, $51_{16}$.

**Găđămòl'ŭ** = mototol $168_{2}$.

**Găerete** sf.=curaj $222_{23}$, $274_{27}$.

**Gălăiţ** adj. = negru intens, ca mura cea neagră; *cu ţeana laĭe-gălăiţă* = cu geana neagră negrişoară $36_{8}$, $465_{25}$, $466_{16}$.

**Gălbaţă** sf.=gălbează, boala la oi $280_{6}$.

**Gălbinare** sf.=gălbinare, un fel de boală.

**Găleată** sf. = 1° găleată (în care se mulg oile şi care serveşte şi ca măsură de măsurat laptele) $31_{36}$, $282_{19}$, 299, $437_{29}$; 2° obiceiul de a umblà cu drăgaica.

**Gălescu** vb. IV = a se înseninà, după ploaie, după nori: *ţerlu s-găleà*=cerul se înseninà (din noros sau ploios ce erà) $173_{28}$, 174, 175.

**Găl'ină** sf. = găinà 30, $100_{29}$, 232—242.

**Găl'inèț** vb. I=a se găinăţà.

**Găl'inàt.** Vezi: *gl'inàt.*

**Găl'inùș** adj. = găinar, găinesc $224_{37}$.

**Găl'inușe** sf. 1° găinà mică; 2° constelaţia găinuşe.

**Gărăscu** vb. IV = a ciripì asurzitor (despre p ă s e r i numai.)

**Gărbă** sf.=tocitoare, în care se tocesc strugurii.

**Gărdinàr** sm.=grădinar 174. Vezi: *grădinàr.*

**Gărdină** sf. = grădinà $76_{34}$, 77, 86, $96_{37}$, 114, 463; *Bînà ca tu gărdina-l Dumniḑăŭ*=Trăià ca în grădina lui Dumnezeu: ca în sânul lui Avraam $132_{28}$.

**Gărgal** sm. = gâtlej. Vezi:

**Gărgălàn** sn. = gâtlej $109_{15}$, $366_6$; *lo-arucutì pi ∾* = îl dede pe gâtlej $263_{33}$.

**Gărgălìcŭ** sn. = jucărie pentru copii $313_{1,7}$.

**Gărmare** = fig. bani. Vezi: angîrmare.

**Gărn** sn. = grâu 29. Vezi: *grîn.*

**Gărnișòr** sn. = porumb.

**Gărnùț** sn. = g r ă u n t e 76, $367_{29}$; *gărnùț di gărnùț* =grăunte cu grăunte $203_{24}$, $449_{17}$.

**Gărvèl'ŭ şi gărăvèl'ŭ** sm. = mierloiu.

**Găzetă** sf. = monedă de aramă fără valoare: *el nu aveà niţi g ă z e t ă,* = el n'aveà nici parà chioară $237_{39}$.

**Gì!** interj. a r ă t â n d sunetul cânelui, când t r a g e, muşcând de haina cuivà $14_{14}$.

**Gìbjèŭ** *(g ă b j è ŭ)* sm. = arbust, tufă de jnepi tari $181_{11}$, $295_2$, 466.

**Gìdilìc,** Vezi: *gădilìc.*

**Gìgăńòs** adj. = găunos.

**Gìh!** = gîh! *nu ḑîse gîh!* = n'a zis n i c; g î h! n'a zis nimic $371_6$; *nu cărliḑă ne gîh!* = nici n'a crâcnit, n'a zis nici pîs! $496_1$, $469_{21}$.

**Gìl-gìl** = cuvânt o n o m a t. după sunetul produs de cevà lichid, când e dat pe gât $90_4$.

**Gìnòj** sm. = o m d e nimic, secătură $107_{26}$.

**Gìnusescu** vb. IV = spoesc: *li gînusì vàsili* = (le spoì vasele) o sfeclì rău de tot $122_6$.

**Gìr** = sunetul produs de un obiect oarecare $100_{27}$, $341_{20}$, 375.

**Gìscă** sf. = gâscă $37_{5,10}$, 436.

**Glap-glup**=arată sunetul de înghiţit cevà pe apucate, pe grăbite $338_3$.

**Glar** adj. = prost, netot $3_{19}$, $23_{23}$, 42, 80, 229—232; fem. *g l a r ă* $55_{21}$, $73_{31}$, 290; *a g l a r l u ı: tine l'-aspùńĭ calea ş-el l'-u da valea* = prostului: tu îi arăţi calea (dreaptă) şi el apucă pe vale $230_8$.

**Glaru-lișòr** adj. = uşoratec, uşurel, prostănac $53_{12}$.

**Glăp-Glăp!**=gâlc, gâlc, (când dai cevà pe gât) 340.

**Glăpuescu, glìpuescu** vb. IV

= dau pe gât, înghit; *li glăpuì*=le înghiţì, le dete pe gât $338_{9}$, 404; *glîpuì ńarea* = tocă (= mânc ă) mierea $104_{26}$; *o-aveà glîpuită*=o tocase (=o înghiţise) $105_{14}$.

**Glăpuirea** sf. = mâncarea pe grăbite şi pe apucate $340_{25}$; *casă nu se-adară cu glîpuirea tut ţe-aflăm*=casa nu se ţine (= nu durează) tocând (= înghiţind) tot ce aflăm $104_{17}$.

**Glăreaţă** sf. = prostie, nebunie 329.

**Glărescu** adj. = nebunesc, prostesc.

**Glărescu** v b. IV = înnebunesc; mă prostesc; *v r e a glărească*=ar fi înnebunit $127_{13}$.

**Glărime** sf. = prostie, nebunie $54_{28}$, $65_{1}$, $68_{25}$, 78, 80 etc.

**Glăruşcu** adj. = prostuţ, uşurel $53_{23}$.

**Glăvănic** sf.=gura, capacul, prin care ne introducem în pivniţă din odăile catului $341_{36}$.

**Gliĉŭ** adj. = crud, necopt.

**Glindisescu** vb. IV = petrec, mă desfătez 319.

**Glìc** = gâlc! interj. $31_{8}$.

**Glip!** = gâlc! arată modul de a înghiţì cevă dintr'odată, pe d'intregul $104_{34}$, 237, $458_{29}$.

**Glipuescu**. Vezi: *glăpuescu*.

**Glipuirea**, Vezi: *glăpuirea*.

**Gl'em**, sm. = ghem 21, $100_{8}$, $167_{25}$, 299. pl. *gl'ame, gl'emurĭ; la Fărşeroţi: gl'eńĭ* şi la Vlaho-Clisura: *gl'omurĭ*.

**Gl'eţ**, pl. *gl'aţă* sn.=ghiaţă 171; *cu gl'àţăle crustal* = cu gheţurile ca ţuţurii $281_{18}$.

**Gl'inàt** sm.=găinaţ [la Fărş. se zice: *găl'inàt*], pl. *gl'inàţĭ* = găinaţi $291_{2}$.

**Gl'indă** sf. = ghindă.

**Gl'indură** sf.=glandulă; scrofule.

**Gl'inèd** vb. I=a se găinăţà: *z-gl'inară* = se găinăţară $204_{18}$, $451_{37}$.

**Gl'om** sn.=ghem. Vezi: *gl'em*.

**Goadă** sf.=lovitură, isbitură $353_{27}$, 374, $454_{16}$.

**Goală**. Vezi: *gol*.

**Goal'ă** sf. = găoace, coaje.

**Gog**, n. prop. $24_{29}$, 25.

**Gol**, pl. *gol'*, fem. *goală*, pl. *goale*=1° gol, nud; 1° *munţìl' va s-armînă gol' ş-erńi* = munţii vor rămâneà goi şi pustii $17_{36}$; *cu mîńle goale* = cu mânile goale $184_{17}$; 2° *gol ca tufek'a*= gol-puşcă $360_{30}$; 3° *Am nu ţîţì tine, va grescu goale?* = Ci nu gândeşti, se poate să vorbesc fleacuri? $81_{29}$; 4° *nu-l' si mîcà goală* = erà de treabă, erà voinic; nu erà de glumit cu el, nu erà om de rând $136_{33}$, $491_{17}$; 5° *gol-gulişàn*=gol peste tot, în pielea goală $87_{5}$, 293; 6° *mîcàm pîni... goală* = mâncam pâne... goală, numai pâne $147_{39}$, $181_{4}$; *ti pîne goală-l daĭ?* =numai pentru o pâne îl dai $212_{24}$; *maşĭ aţeà casă goală aveà* = numai acea casă unică erà $244_{5}$.

**Gòngală** sf.=mălura din grâu, nişte bobiţe negre şi rotunjoare din grâu 496.

**Gońa** adv.=curând: *nă oară cama-gońa* = odată mai curând $47_{3}$, $103_{37}$. Vezi: *agońa*.

**Gorțu** sm. = păr ; sn. pară; *deade di un gorțu uscàt, țe nu fățeà gorțî* = dete de un păr uscat, care nu făceà (= nu produceà) pere $280_{24}$, 184, 185, 230.

**Graĭŭ**, sn. = graiu, vorbă, cuvânt $13_{17}$, 25, 40, 170 ; pl. *grae* $78_{8}$, $201_{12}$, $247_{37}$ și *grăire* $43_{13}$, $61_{5}$, $398_{35}$ ; 1° *s-nu da graĭŭ*=să nu vorbească deloc 72 ; *graĭŭ nu grea* = nu vorbià deloc $72_{21}$ ; *ninga ni-grit g'ine graĭlu* = nesfârșind încă vorba $20_{24}$ ; 2° *Nĭ-u că s-nu-ńĭ cadă graĭlu m-padi* = Mi-e că n'oiu fi ascultat $37_{15}$ ; 3° *vine graĭlu*=vorba vine $364_{6}$ ; 4° *Dorlu a lor cu graĭu nu si spuneà, cu cundĭl'ŭ nu si scrià*= Dorul lor cu graiu nu se spuneà, cu condeiu nu se descrià $319_{4}$ ; 5° *cu graĭŭ di moarti* = cu limbă de moarte $42_{5}$, $112_{1}$.

**Graĭlu-Mare** sm.=A doua În viere $56_{7}$, $93_{20}$.

**Grambò**, pl. *grambàțî (grambìdĭ)* și *grang'àdĭ*=mire. 72, 295. Vezi: *gambrò*

**Gramă** sf. = slovă, literă, carte ; *tu carti grami lăi* =în scrisoare slove negre $36_{2}$, $246_{3}$ ; *s-lu nveață fĭcorlu gràmate*=să'l învețe pe băiat carte $187_{31}$ ; *aveà sivdălu a gràmatlor*=erà îndrăgostit de carte $187_{34}$, $358_{17}$.

**Gramèn** adj.=nefericit, biet ; *gramenă* = biată, nefericită $429_{16}$.

**Gràmuste** sf.=Gramoste, numele unui sat românesc în muntele cu acelaș nume 14—18.

**Gras** adj. = gras 186, $390_{31}$.

**Grădinàr** sm. = grădinar 9. 155, 174. Vezi : *gărdinàr.*

**Grădină** sf.=grădină 9, $76_{33}$, 372. Vezi : *gărdină.*

**Grămadă** sf. = Grămadă, ruină ; pl. *grămădĭ*= grămezi și ruine $11_{38}$.

**Grămătìc** sm.=secretar $364_{13}$.

**Grămusteàn** sm. = locuitor din Gramoste $14_{23, 27}$, $16_{2}$.

**Grămustinescu** adj.=grămustenesc, din Gramoste $16_{3}$.

**Grăsime** sf. = grăsime.

**Greață** sf.=1° greață, greutate : *nă ahtare greață.*= o așà greutate $4_{6}$ ; *fără multă greață*=fără multă greutate $394_{27}$, $195_{19}$ ; 2° *îl' vine greață*=îi venì greu $294_{8}$.

**Greața-locluĭ** sm. = trândav peste fire $226_{16}$, $366_{7}$.

**Greasă** sf.=gresie, piatră de ascuțit $153_{35}$.

**Greauă.** Vezi : *greŭ.*

**Greĭ** sm.=cuvânt (Albania). Vezi : *graĭu.*

**Grendă** sf. =grindă $30_{29}$, 32, 271, 355 : *cădù niputùt, ca dipri grendă* = se îmbolnăvì de moarte $23_{32}$.

**Grescu** vb. IV=grăesc, vorbesc, rostesc. Indic. prez. *grescu, greștì* și *gresci* $75_{2}$ ; *greaște* $13_{5}$ și *greasce* $56_{29}$ și *grește* $236_{13}$ ; *grîm, griți, grescu.* Imperf. *gream, greaĭ* $23_{23}$, *grea* $83_{19}$ ; *gream, greațĭ, grea* $7_{17}$. Perf. *griĭ, grișĭ, gri* $2_{4}$, $5_{7}$, $13_{17}$, 51, 59, etc. ; M. c. Perf. *aveàm grită* $285_{28}$. Imperat. *grea-ńĭ* = vorbește-mi $75_{1., 14}$ ; *griți-l'i*=chemați-l

$11_{13}$; *s-grească* = să grăească $4_{31}$, $2_{30}$. Inf. *grire* şi *greare*.

**Greŭ** adj. = greu, grav; 1° *l'-viňe greŭ*=i-a venit greu, i-a părut rău $12_{29}$,=se întristă mult $7_{18}$; 2° *greŭ somnu l'-copşu* = adânc, profund somn i-am tras $36_{26}$; 3° *lî'nḑidă eră greŭ* = eră bolnavă de moarte $56_3$; *căḑù amirăroaňa greŭ lî'nḑită* = se îmbolnăvì de moarte împărăteasa $195_{20}$; 4° *ňilă greauă* = milă sfâşietoare $198_{19}$; *scutură greaŭă*=grije copleşitoare, mare $42_7$; *pădure greauă* = pădure greà (=întunecoasă, deasă, greu de străbătut) $87_{39}$; 5° *greaŭă*=însărcinată, în poziţie: *o-alăşàşi greaŭă* o lăsaşi însărcinată $1_{22}, 6_{27}$; *armasi greauă* = rămase însărcinată $127_{28}$, $131_{35}$, $205_{32}$, $315_{13}$; 6° *o ligă (băgă) tu greaoa*=se încăpăţână $85_{35}$, $69_{37}$, $92_{10}$, $338_{36}$; 7° *el easti di greĭl'i* = el este din cei cu greutate, din cei cuminţi $209_7$; 8° *nipoĭ sun greàlile* = la urmă vine greul $11_{23}$.

**Grij** sm. şi sn. = pin răşinos din care se extrage zada $204_6$; *cap di grij* = cap tare, încăpăţânat, îndărătnic $120_{22}$, $204_6$.

**Grîndină** şi **Grîndine** sf. = grindină, piatră $102_{18}$, $167_5$, $251_3$, $281_{17}$.

**Grip** sn. = undiţă $84_{14}$, $163_{19}$, 154.

**Grire** şi **Greare** sf. = grăire.

**Grită** sf. = grăire, strigare, chemare; *nu aştiptà grită doaŭă orĭ*=nu aşteptà să i se spuie de două ori $458_8$; *ună grită*=cum a vorbit, îndată ce a vorbit $68_5$.

**Griva**, nume propr. 195, 196, etc.

**Grîn** sn.=grîn $11_{23}$, 100, 296, 297; *va s-ńi mîcă grînlu* = vrea să'mi mănânce coliva, vrea să mă omoare $60_{38}$; *Bre! l'-mîcăm şi grînlu* = Ei! îi mâncarăm chiar şi coliva, adică: a murit deabinele, s'a isprăvit cu el $111_{37}$.

**Grînùţ** sn. =grăunte; *grînùţ di grînùţ* = grăunte cu grăunte 11.

**Grîţ**=sunetul produs din rosul a cevà, din mâncarea buruenilor de vite $102_{12}$, $365_{16}$.

**Groapă** sf.=groapă, mormânt $22_{11, 13}$, $172_3$, $195_{26}$. pl. *grok'* şi *(Groape,* nume de localitate).

**Gros,** fem. *groasă* adj.=gros $24_1$, $80_{10}$, 106, $127_{29}$, 299; 1° *eră cama groasă tu minte* =eră mai greoaie la minte $358_{36}$; 2° *tăl'à groasi cu auşiu*=spuneà la palavre cu bătrânul $209_{11}$, $346_5$.

**Gros** *(γros)* sm.=piastru, leu vechiu, preţuind 20 centime $32_{29}$, $34_4$, 43, $67_{12}$, $97_{12}$, $148_{10}$, $208_{23}$.

**Grundă** sf. = grund, bucată (de zahăr, sare); pl. *grunḑî, grunde* $28_{27}$.

**Gruńare** sf. = grohăire, grohăit.

**Gruńŭ** sn.=bărbie $222_{11}$, 281, 315.

**Gučilie** sf.=creştet, vârf (Gopeşi, Moloviste.)

**Gugòş** sn. = glonte 487.

**Gugu-Găgă**, nume propriu 353=357.

**Guğabaş** sm.=primar 187.

**Guğàmite** = gogiamite, cât de mare; *s-feaţi~featǎ*= se făcù fată cât de mare $258_{13}$.

**Guğilescu** vb. IV=giugiulesc: *u guğileasče* = o giugiuleşte $234_{33}$; Inf. *guğulire*.

**Guğu** sm.=pigmeu, piciu; pl. *guğańĭ* $323_{16}$.

**Gulescu** vb. IV=golesc $305_{6}$; *l-gulì* = îl golì $184_{34}$, 355; *z-gulì*=se golì $114_{33}$; *carĭ s-ti guleşti* = dacă te vei desbrăcà (în piele goală) $85_{12}$.

**Gulişàn** adj.=gol de tot, în piele goală $223_{8}$, 293, $347_{16}$; *gol-gulişàn*=gol, în pielea goală $87_{5}$.

**Gulişinèḑ** vb. I=desbrac în pielea goală. Inf. *gulişinare*.

**Gul'anò**, pl. *gul'anàţĭ* sm. = somn (Epir) 84, 85.

**Gumàr** (şi *ɣumàr*) sm.=măgar $30_{20}$, 79, 117, 162, 454-458; *nu ştea si mpartă pal'i la doĭ gumàrĭ*=erà prost, de da în gropi $98_{26}$.

**Gumară** sf. = măgăriţă $102_{11}$.

**Gună** sf.=blană $105_{25}$, $271_{24}$.

**Gură** sf. = 1° gură 4, 9, 22, 30, 68, 86, etc.; 2° *gură di puţ* = gura puţului $8_{8}$; 3° *zg'ileà cît lu ncăpeà gura* =ţipà din răsputeri $119_{24}$, $131_{9}$; 4° *Aştiptà tute n-gură ca vîră puil'ŭ orbu* = Aşteptà totul deagata ca puiul orb, ce n'a deschis încă ochii, care este încă plăpând $366_{4}$; *aşteaptă n-gură*=aşteaptă totul deagata $7_{34}$; 5° *lo-aştiptà cu gura căscată*=îl aşteptau cu nerăbdare mare $7_{1}$, $79_{21}$; *armàsirà cu gura căscată* (=*hăscată*)=rămaseră uimiţi $93_{21}$, $13_{23}$, $67_{28}$; 6° *cu gura nu va-l' grescu* = cu gura n'o să'i grăesc $75_{3}$; *nu-şĭ grescu cu gura* = au întrerupt relaţiile; 7° *ş-curmà di la gură* = se lipsià de mâncare îndestulă, nu mâncà îndestul $162_{26}$; 8° *nvirinàt, că nu-l' si băgà ţivà n-gură* = întristat, că nici poftă de mâncare nu aveà $39_{17}$; 9° *s-no-aibă gură fraţl'i* = să n'aibă cuvânt, să nu poată găsì pretext fraţii $47_{16}$; 10° *Are gură pînea?* = vorbeşte pânea $229_{24}$. $72_{39}$; *tute erà cu gură*=toate erau vorbitoare $284_{19}$; vorbitor, năzdrăvan 108, 109; *va-ţĭ da şi gură* = îţi va da şi gură (=te va face să vorbeşti) $194_{21,26}$; 11° *lo-ağùmsirà cu gură*=îl ajunseră, îl apucară în viaţă $424_{27}$.

**Gurgùl'ŭ** sm.=piatră (rotundă); cocoloş; gură de ulcior.

**Gurgul'utòs** adj. = rotunjor, rotund $401_{32}$; *minčună gurgul'utoasă* = minciună rotunjoară (=care nu se pricepe, că-i minciună) $369_{12}$.

**Gurlèḑ** vb. I=1° a guţăi; 2° vuiesc: *Băgară atumţea s-gurleaḑă àpili* = Începură atunci să vuiască (puternic) apele $50_{9}$, $221_{5}$; *ĭnĭ gurleaḑă màţîle di foame* = îmi chiorăie, îmi gârâie maţele de foame: a aveà foame grozavă $46_{17}$, $92_{28}$, $133_{2}$, $161_{29}$.

**Gurlidare** sf. = 1° guţăire; 2° vuire; 3° gârâială.
**Gurliţă** sf. = boală de porci.
**Gurmàḑ** sm. sn. = g â t l e j $213_{21}$.
**Gurńèḑ** vb. I = s c o t o c e s c, scormonesc $136_{21}$; Inf. *gurńare* = scotocire, scormonire.
**Gusàc** sm. = gânsac, gâscan (V e l e s, Cociani, Scopia) 177.
**Gusgunipsescu.** Vezi: *guzgunipsescu.*
**Gustu** vb. I = gust, a gustà.
**Gustu** sn. = gust, chef, dispoziţie, bunul plac $16_{28}$, 19, $180_{34}$, $356_{16}$.
**Guşe** sf. = gât $2_4$, 47, $50_{13}$; 1° *singur s-te-aĭ pri guşi* = singur să'ţi porţi păcatul $86_1$; *s-nu-l am pri guşi* = să nu'i port păcatul $99_{11}$; 2° *nu mi loaţĭ pri guşe* = nu mă nenorociţi, nu vă faceţi păcat cu mine $10_{10}$; *vrea mi l'aĭ pri guşi* = erà să mă nenoroceşti pe nedrept $97_{24}$; *nu mi l'a pri guşe* = nu mă nenorocì $176_{30}$, $178_3$, $243_{22}$, $345_{24}$; 3° *ş-lo c a l e a di guşi* = se pornì pe drum (= se făcù frate cu drumul) $125_{16}$; 4° *ş-u l'a di guşi* = o apucă de gât $43_{18}$, $88_{15}$.
**Gutuńe** sf. = gutuie 465.
**Gutuńiţă** sf. = gutuie mică.
**Gutùńŭ** sm. = gutuiu.
**Guvă** sf. = gaură 4, 38, $47_{32}$, $55_7$, 434 etc.; 1° *acăţară gùvile*=au apucat găurile, au fugit care încotro a putut, au tulit-o la fugă $29_9$, $112_{20}$, $249_{31}$, $323_{10}$; 2° *Tru patru sute di guve se-ascumse* = s'a ascuns în patru sute de găuri $239_{35}$; 3° *aveà faptă nă guvă ntroapă* = făcuse o gaură în apă (= făcuse nimic) $66_{29}$; 4° *tu guvă di şarpe să se-ascundă* = în g a u r ă de şarpe să se ascunză $339_{13}$.
**Guviče** sf. = g ă u r i c ă $351_{32}$, $451_{38}$.
**Guvojdu** sm.=1° cuiu (de potcovit) $96_{32}$; 2° *Tută ḑua adrà guvojdi cu dinţîl'*= Toată ziua t r e m u r ă de frig, (=îi clănţăniau dinţii de frig) $225_{30}$, $281_{21}$; 3° *acăţă s-adară guvojdi di frică* = începù să dârdâe de frică $350_{22}$; *s-adară guvojdi cu dinţîl' di frică*= să dârdâe, să-l apuce groaza de frică $14_3$.
**Guvujdèl** sm.=ţăpuş, ghimpe, care i n t r â n d în piciorul oilor, le face să schiopăteze; boală provenită de înţepăturile acestui ghimpe $280_6$.
**Guzgùn** adj.=scotocitor, scormonitor $222_2$.
**Guzgunipsescu** vb. IV = scotocesc, s c o r m o n e s c $42_{15}$, 206, 279.
**Guzmòl'ŭ** sn.=mototol, strâns ca un ghem, ghemuit $275_4$.

## G'

**G'amande, g'amante** sf.=diamant $167_{30}$, 253, 420. Vezi: *ṿamande.*
**G'anĭ** sm. propriu=Ioan 336.
**G'atru** sm. = doftor. Vezi: *ṿatru.*
**G'egă** sm. = Albanez.

**G'elă** sf. = mâncare, bucate $329_{37}$.

**G'es** adj.=vită neagră, vărgată cu roşu pe la buze, picioare; *l'-eră fricâ s-nu l'-u facă nìpòĭ g'esă Ţila* = îi eră frică să nu i-o facă iarăşi boacănă Ţila $55_{10}$.

**G'esă** n. propriu de catâr *(=mulă)*, vărgat cu roşu pe la gură, picioare 300; asemenea se zice *g'esă* şi despre capre.

**G'idere** sf.= nenorocire $377_3$ (Epir).

**G'iftă** sf. = ţigancă 36, 254.

**G'iftu** sm. = ţigan 13, 14, 22, 23, 254.

**G'igănescu** adj.=albanezesc.

**G'igărie** sf.=Albania (locuită de triburile, cari vorbesc dialectul Gheghilor $99_{20}$.

**G'ìlandru** sm.=cocoloş $363_{27}$, pl. *g'ìlanḑră, g'ìlandri, g'ìlanḑărĭ*.

**G'ìmtă** sf. = mulţime (Albania.)

**G'ìn.** Vezi: *vín.*

**G'ine** adv.=1° bine $2_{37}$, $12_3$, $15_{33}$, 67, $77_{26}$; *g'ini-g'ini* $49_{36}$; *di g'ine ma g'ine* = din ce în ce mai bine $215_{31}$; *erà g'ine* = bine ar fi, ar fi bine $24_{13}$; *tine s-h'ìĭ g'ine* = tu să fii sănătos $83ì_{36}$; *îl' viñi ca g'ine* = îi pără bine $100_{15}$; *nu pate g'ine* =nu păţeşte binele, o vede rău $73_{3}$; *cîtu ntunică g'ine-g'ine*=în dată ce înoptă deabinele de tot $61_{17}$; 2° *g'ine-muşat* = frumos-frumuşel $27_{34}$, 48, $53_{14}$, $80_8$, $115_{26}$, $153_7$, $293_{24}$; 3° *g'ine-ma*=bine însă, astfel însă 2, 4, 9, 20, $35_{35}$, $45_9$; 4° *de-a-g'ìnealuĭ*=deabinele $95_{19}$, $97_7$. Vezi: *ag'ìnealuì;* 5° *o-aflară g'ine* = au găsit de cuviinţă $302_{22}$; 6° *fac g'ine, adàr g'ine* = consum, fac să dispară; *trâ puţî'n k'irò l'-feaţe toţĭ praḑl'ig'ine*=în puţin timp tocă toţi banii $39_{15}$; *carĭ u feaţi g'ini pita* = după ce mâncă, după ce isprăvì plăcinta $90_3$, $102_{12}$; *niţi dao cărvel'i nu putù s-li facă g'ine* = nici două pâni nu putù consumà $263_3$; *li feaţe g'ine* = le isprăvì $494_4$; 7° *li băgă g'ine cu nă dulă* intră în relaţii de dragoste cu o servitoare $315_{13}$.

**G'ine** sm.=binele; *s-lă facă un g'ine* = să le facă un bine $207_{19}$.

**G'inea** sf.=binele, fericirea; *la g'inea*=la fericirea $381_8$, $479_{28}$, $497_8$.

**G'ineaţă** sf. = bine, norocire, fericire $93_{17}$, $114_{18}$, 128, $363_{22}$; pl. *g'inèţĭ* = binefaceri $148_{20}$, 324, $437_{32}$.

**G'inuescu** vb. IV=salut, mă interesez de sănătate $170_2$, $390_{29}$.

**G'itrie** sf. = leac, doftorie. Vezi: *vítrie.*

**G'ivăsescu** vb. IV = citesc $484_{25}$. Vezi: *g'uvăsescu.*

**G'iză** sf. = urdă (de a doua calitate).

**G'iză** sm. = amendă $378_{24}$.

**G'oea** adv=doară, oare $177_6$, 178, 482 (Macedonia).

**G'on** sm. = fel de cioacă, (o pasăre) 23, 24.

**G'os** adv.=jos; *lo-alăgă din sus în g'os* = umblă din sus în jos: peste tot, în lung şi lat $35_{35}$; *l-l'a dipri supră, l'-la dipri g'os* = îl

iea pe subţire, cu şiretenie $43_{20}$, $190_{38}$.

**G'umăcŭ** sn. = ulcior de aramă $171_4$, $438_5$.

**G'ume** sf.=vas de aramă cu care se cară apă $294_{30}$ pl. *ğuńĭ*=vase, şi: *g'umurĭ* = lăutarĭ.

**G'urĭ**, nume propriu 242–250.

**G'uvăsescu** vb. IV = citesc $157_{26}$, 177, 246.

## Ğ

**Ğaba** adv.=geaba, zadarnic; *nu di ğaba*=nu în deşert $400_{13}$, 148, 181, $322_2$.

**Ğam** sn. şi **Game** sf. = geam $124_{31}$; *nă pălate di ğame* = un palat de cristal, de sticlă $130_8$; pl. sn. *ğamurĭ* 281, sf. *ğeńĭ* $222_6$.

**Ğapi** sf. = buzunar (Fărşeroţii) 483. Vezi: *ğepe*.

**Ğejvă** sf. = ibricel de cafeà, pl. *ğejvi* $256_{36}$, $257_{1,6}$.

**Ğengă** sf. = luptă.

**Ğepe** sf. = buzunar $63_{-1}$, 76, $92_{35}$, pl. *ğek'* $490_{15}$ şi *ğepurĭ* $76_{34}$, $77_9$; 1° *u băgă ş-aestă cuvendă n-ğepe* = o tipărì şi pe această maximă bine în cap $188_{25}$; 2° *ma j-draţl'i nu şideà cu mînle n-ğepi*=dară nici dracii nu şedeau cu mânile în buzunar, în neactivitate $154_3$.

**Ğilìt**=suliţă supţire; *canda un ğilìt araţe îl' tricù pit trup* = par'că un fior rece îi trecù prin corp $142_2$.

**Ğil'àt** sm =gâde, calău $13_{10}$, 190, 191, 502.

**Ğimie** sf.=moschee, geamie, $353_{25}$.

**Ğirimè** sm. = gloabă $136_{4,9}$.

**Ğivaricŭ**, pl. *ğivaricale* şi *ğivaricàdĭ*=giuvaericale, bijuterii $167_{30}$.

**Ğoană** sf. = vitează, voinică, femeie în etate de tinereţe dela 16–30 de ani 446.

**Ğoc** sn. = joc, horă, dans $206_{32}$, 232; *carĭ ti bagă pri ğoclu aestu?*=cine te îndeamnă la toate astea? cine te aţâţă să faci aşà cevà $409_6$; pl. *ğocurĭ* = jocuri, hore, dansuri; *c-aoaţe nu-ĭ ğoc*=căci acì nu-i joc, nu-i glumă $8_{26}$.

**Ğoc** (*joc* Moloviştе, Gopeşi) vb. I = joc (în horă), dansez 34, 232; *cum si jucà* = cum se jucà $236_1$; 1° *erà vîră ţe-l' ğucà ocl'ul* erà vreunul, care se pricepeà $456_{35}$; 2° *ńĭ-u ğucàşĭ* = mi-ai jucat-o, mi-ai făcut-o cât de bună $185_{38}$; *s-l ă u ğ o a c ă*=să le-o joace, să le tragă c l a p a $184_{18}$; *dol'i ş-o-aveà că-ş ğucară hunerea un-alantu* =amândoi credeau, că s'au înşelat unul pe altul $81_9$; 3° *ğoacă preftul di bil'è*= joacă popa de nevoie, de beleà $8_{26}$, $33_{35}$; 4° *pînă ş-arîse di li ğucă meările cu nîsă* = până ce o înşelă şi-şi bătù joc de cinstea ei $255_{27}$.

**Ğoea, Goĭ**, n. pr. = Joi, Joimăriţă $94_{95}$, $277_2$, 417; *de Goĭ pînă n-Goĭ* = de Joi, până Joi, o săptămână întreagă $34_{14}$.

**Ğonă** sf. = voinică, vitează, în puterea vârstei 319. Vezi şi: *ğoană*.

**Ğone** sm.=1° voinic, viteaz, vrednic, flăcău în puterea vârstei 2, 7, 14, 15, 71, 78, 87, etc. etc.; 2° mire, ginere, bărbat $60_{5}$, $319_{21}$; 3° *ğone-muşàt* şi *ğone-aleptu* = Făt-frumos (pretut.).

**Ğone** (amiră ~) = împăratul viteaz 11, 12, 14.

**Ğucare** sf. = jucare; pl. *ğucări* $134_{28}$.

**Ğucăreale** sf. = jucărie $84_{10}$, 495; *ğońĭ, nu ğucăreale*= voinici, nu glumă $364_{15}$.

**Ğucătòr** sm.=jucător; *ğucătòr di cărţî* = jucător de cărţi 428—430.

**Ğudèţ** sn. = judecătorie.

**Ğudic** vb. I=1° cert; *mi ğudică tută ḑua*=toată ziua mă certă; 2° judec, 17, $99_{21}$; *fără s-mi ğudiţĭ* = fără să mă judeci $350_{27}$; *ţe-l' ğudică*=care-i judecă $55_{23}$; *ğudicaţĭ-mi ma nintea*=judecaţi-mă întâiu 97.

**Ğudicare** sf. = 1° a certa, a cicăli; 2° judecare, judecată $97_{19}$, $99_{17}$.

**Ğudicătòr** sm. = 1° cârcotaş, cicălitor; 2° judecător $18_{11, 12, 18}$.

**Ğucape** sf. = răspuns $11_{2}$, $167_{8}$, $493_{35}$; *că ğueape nu-ńĭ daţĭ*=căci văi de voi, vai de capul vostru $93_{36}$, $191_{35}$, $196_{25}$.

**Ğuf!** = cuvânt onomatopeic $55_{31}$.

**Ğug**, pl. *ğugurĭ*=1° suiş $208_{33}$, $209_{8}$; 2° jug.

**Ğugastru** sm. = jugastru, fel de arbor 485.

**Ğuğie** sf. = pereche de boi, cu care se ară.

**Ğumbă** şi **čumbă** sf.=umflătură, uimă.

**Ğumităt, şi ğumitate**=jumătate $17_{2}$, $55_{12}$, $68_{3}$, $131_{6}$, $171_{10}$, 254, 336; *că ğumităţĭ di oĭ psusiră*=căci jumătate (=jumătăţi) din oi muriră $17_{15}$; *ḑìse ca cu ğumităt di boaţe* = zise cam cu jumătate de voce, cam cu sfială, fără curaj $206_{6}$.

**Ğumitìc** sn. = 1° măsura de jumătate de ocă, cu care se vând lichidele; 2° jumătate (din ocă); 3° înjumătăţit; 4° nume propriu: Înjumătăţilă $105_{2}$.

**Ğunăc** adj. s. = viteaz, voinicel $332_{12}$.

**Ğuname** sf.=tineret, voinicie.

**Ğunăr** sm. = voinicel $270_{19}$.

**Ğunatic** sn. = voinicie, vitejie $170_{4}$, $219_{32}$, $398_{15}$.

**Ğuneale**, fem. *guneauă*=voinicel.

**Ğuneàpine** sf.=jenuper, jnep $104_{22}$, $165_{12}$.

**Ğuneaţă** sf. = voinicie, vitejie, tinereţe $9_{3}$, $15_{3}$, 107, 115, 137, 246, 339, 475.

**Ğunescu** adj.=voinicesc, vitejesc; *u nviscù tu straňe ğuneşti*=o îmbrăcă în haine de voinic $202_{17}$, $445_{20}$.

**Ğup** sn.=fel de haină scurtă la Fărşeroţi, care se îmbracă odată cu *mărama*.

**Ğur** vb. I = jur; *mi ğur*= jur 8; *mi ğurăĭ*=jurai, făcui jurământ $13_{39}$; *să s-ğură* = să se jure, să jure $13_{56}$, $6_{10}$; *cum s-aveà ğurată* = cum se jurase $9_{8}$; *băgă feata s-ğură*=băgă pe fată să jure $50_{18, 19}$.

**Ğurare** sf. = jurare.
**Ğurât** sn.=jurământ $13_{28}$, 14, $46_{29}$, $135_{34}$, $164_{23}$, $247_{4}$, 297; *cara feaţe ğuratlu aestu greŭ ca mùntile ţe-angreacă* = dacă făcù acest jurământ greu ca muntele care apasă $8_{37}$; *Calea tută nu scoàsiră čipit tră ğurât* = În tot drumul nici nu crâcniră câtuşi de puţin $89_{8}$; *işè di ğurât*=se văzù deslegat de jurământ $249_{16}$.
**Ğuvaìr** sm. = giuvaer $292_{1}$, $296_{15}$, 445.
**Ğuvaricò**, pl. *ğuvaricàţĭ* şi *ğuvaricale* = bijuterie $445_{31}$; *Pòrţîle irà di ğuvaricàţĭ* = Porţile erau de bijuterii 212.

## H

**Ha!** interj. de satisfacţie şi de afirmare, de îndemn şi mirare $107_{28}$, $260_{38}$, 495.
**Ha!** = hăi! (interj.) $368_{2}$.
**Habìn** adj.=căldicel, potrivit de cald.
**Hağì**=pelerin, persoană care a făcut pelerinajul la Ierusalim $398_{23}$.
**Hahă** sm. = prost, haihui, gură-cască $430_{36}$.
**Haĭ!** interj.= hai! haide $40_{9}$, $150_{25}$, $366_{16}$, $474_{35}$.
**Haĭde!** interj. = haide! hai! $44_{8}$, $_{32}$, 172; *haĭde-haĭde a-ğumse căravea*=încetul cu încetul sosì corabia $1_{10}$, $88_{6}$.
**Haĭhùĭ** adj.=haihui, fluerător, netot.
**Haĭvàn** sm.=animal (cuvântul nu este întrebuinţat în Aromâna, afară de acì) $449_{33}$.
**Hak'e** sf. = hac, rost; *va lă vînă di hak'e a cap-dicînlor*=o să le vie de hac, o să-i biruie pe căpcăunii $338_{14}$.
**Halane** sf.=merit, pe merit; *halane pri pînea ţe-ş mîcà* =halal de pânea ce mâncà $463_{31}$.
**Hală, Hale** sf.=1° hal, stare; 2° stare nenorocită; *ş-a-cîţă să-şĭ plîngă hala* = şi începù să-şi plângă starea ticăloasă $57_{11}$; *ţe-l' si faţe halea?* = ce i se face halul? ce te faci? 280; stare proastă, stare de plâns $212_{5}$, $_{21}$, $214_{2}$; nenorocire $350_{3}$, $89_{18}$; suferinţă: *ştiŭ halea locluĭ*=cunosc suferinţa din partea locului $342_{32}$; *l'i spuse ţi hală aveà feata*=îi arătă ce suferià fata $256_{35}$.
**Haldùp**, pl. *haldupeańĭ* sm.= soldat turc, numit astfel în bătaie de joc 345.
**Ham!**=1° ham! arată lătratul cânelui $30_{2}$, $400_{2}$; 2° nume propriu, după modul de lătrat al cânelui, ca să desemne pe unul care are câni $30_{2}$.
**Hane** sf.=han, cârciumă $25_{2}$, 82, $147_{19}$, 162, 327, 328; *şicàţĭ dì la hane* = glume prosteşti $364_{20}$; *minčună di la hani*=minciună grosolană $100_{18}$.
**Hap!** interj. = ham! $69_{14}$.
**Hap-hup!** = interj. $263_{33}$.
**Hapse** sf. = închisoare $315_{5}$.
**Har** sm. = moarte, charon $24_{8}$, $_{19}$, $115_{31}$, 298, 299, 320, 430, 431.

**Harame** adv.=haram, de haram, pe nedrept; *harame nu-l' si mîcà*=(haram nu i se mâncà) adecă: erà voinic, erà de treabă $468_{26}$.

**Haraŭă, Harao** sf.=bucurie, veselie $5, 6_{34}, 9, 14_8$; *casa nu u ncăpeà di haraŭă*=nu mai puteà de bucurie $34_7$, $193_2$; *criscù nă palmă di haraŭă*=s'a bucurat foarte mult $88_{29}$; *s-umplù di harao*=se umplù de bucurie $75_9$; *haraŭa n-casă*=numai puteà de bucurie $55_{15}$, $34_4$; *nu scià ţi cama s-facă di harao* = nu ştià ce să mai facă de bucurie $76_{20}$, $67_8$; *maşi haraŭă erà* = numai bucurie erà $50_{21}$; *haraoa ţe trapsi*=bucuria ce simţì $65_1$; *aflară casa ndreaptă di ti loa haraoa* =găsiră casa gătită, de-ţi erà mai mare plăcerea să te uiţi $286_{36}$, $73_{38}$; *hrao* = bucurie $236_3$, 418.

**Hare** sf. = însuşire aleasă, dar, calitate; *mare-ţi easte harea*=mare-ţi este puterea $24_{20}$; *cu tute hărle* = cu toate însuşirile alese $206_3$, $299_{33}$, $300_3$, $195_{31}$; dar dumnezeesc, char $461_{23}$.

**Harğe,** pl. *hărği* sf. = cheltuială $83_{38}$, 225.

**Hartă** sf = graţie; *s-avèţi hartă* = (să aveţi graţie) să mulţumiţi... $123_{25}$.

**Hartupèxi** sm. = jucător de cărţi (cuvânt grecesc, neîntrebuinţat) 428, 432.

**Hascu** vb. I = casc;... *ahî't aştiptà cu gura hăscată*= ... într'atâta aşteptà cu gura căscată, cu dorinţă mare $79_{21}$; *armàsiră tuţi cu gura hăscată*=se mirară cu toţii, rămaseră uimiţi cu toţii $13_{23}$; *îl hăscà n-gură* = se uitau (ei) cu mare mirare (ca să auză, ce are să spuie) $297_{17}$; *îl hascu n-gură*=sunt la ordinele lui (din iubire mare, din dragoste arzătoare); Inf. *hăscare*=căscare. Vezi: *cascu.*

**Hascu** adj.=gură-cască; vocativ: *hask'e!*

**Haşa** sf.=negare, tăgăduire; *u feaţe haşa*=a tăgăduit.

**Haze** sf. = haz; *tră haze* = de haz $128_{26}$.

**Hăbare** sf.=ştire; 1° *s-l'i pitriţèm hăbare* = să'l vestim, să'l anunţăm $7_{26}$; *deade hăbare*=vestì $23_{16}$, $71_{33}$, $113_{20}$; 2° *loară di hăbare*= aflară, prinseră de veste $9_5$; 3° *poate c-are hăbare*= poate că ştie $11_{14}$; *nu ş-aveà di hăbare* = nu ştià $177_{27}$; *di tute aĭ hăbare*= la toate te pricepi $177_{29}$; 4° *necă s-l'a vîră di hăbare* =nici să nu simtă nimeni (= să n'afle nimeni) $309_2$; 5° *lo g'ine de hăbare*=auzì bine $285_{33}$; 6° *Cîndu avdî, hăbărli al Ţanḍacùk'* = Când auzì ştirea de moartea lui Ţanzacuchi (=când auzì, că Ţ. a murit) $111_{38}$, $128_{33}$; 7° *mîcări, nu hăbări* =mâncări, nu fleacuri $92_{15}$, $278_{30}$.

**Hăeate,** pl. *hăèţi* sf.=pridvor $23_7$.

**Hăğilik'e** sf. = hagialâc, pelerinaj 234, 398, 399; *adară nă mare hăğilik'e* = face o mare binefacere.

**Hăirlîtcu, Hăirlîtic** adj. = de

bun augur, priincios, favorabil; *ună hăirlîcă* = o (veste) bună, favorabilă $1_{17}$; *hăirlîtca s-ţă ńargă lùcrulu*=cu noroc să-ţi fiie! *om hăirlîtic*=om de bun augur, neghinionist.

**Hăire** sf. = folos, noroc; *că mulţî l'-viḍură hăirea* = căci mulţi îi văzură folosul $98_{33}$; *să-l' veadă hăirea*= să-i vază folosul $445_{12}$.

**Hălate** sf. = unealtă $163_{19}$.

**Hăngàr** sm., sn.=cuţit măcelăresc $16_{34}$.

**Hăngì** sm. = hangiu 83, $89_{12}$, 327.

**Hăńatic** sn. = plata pentru han, cheltuiala dela han; *prindeà s-plătească hăńàtiţle*=trebuià să plătească cheltuielile făcute la han $83_{9}$.

**Hăpseane** sf.=închisoare $17_{9}$; *va s-k'erî hăpseane* = vei perî în închisoare $17_{36}$; *Picurarlu murì hăpseane* = Păstorul murì în închisoare $18_{1}$.

**Hără** sf.=graţie $437_{11}$. Vezi: *hare.*

**Hărăcòp** adj. = vesel $46_{2}$.

**Hărboală** sf. = horcăit.

**Hărbulescu** vb. IV = horcăiu $406_{25}$, $494_{28}$.

**Hărbulire** sf. = horcăire.

**Hărg'ie** sf. = zori de zi $15_{10}$, $324_{16}$.

**Hăriòs** adj. = vesel, bucuros $1_{14}$, $13_{14}$, $34_{16}$, 43, 114, 325; *lucru hăriòs*=lucru îmbucurător $12_{25}$.

**Hărisescu** şi **Hărsescu** vb. IV= 1° alint, bucur; *no-aveà carî s-hărseascâ* = n'aveà pe cine să alinte $126_{10}$; *acşì s-ţî hîrseşti bana* = aşà să ai parte de viaţă $64_{12}$; 2° *mi*∾=mă bucur: *să s-hăriseascâ*=să se bucure $38_{1}$; *s-hăriseà* = se bucurà $50_{5}$, $110_{30}$, 143, 145; Inf. *Hărisire (hărsire)* şi *hăriseare;* Part. *hărisìt (hărsìt).*

**Hărk'escu** vb. IV = sforâiu; *hărk'à* = sforâià $16_{25}$.

**Hărnescu, Hrănescu** vb. IV= nutresc, hrănesc $4_{35}$, $18_{9}$, $32_{21}$, 44, $57_{15}$, 176; 1° *casâ nu hărneà* = casă nu întreţineà (= nu câştigà în destul) $163_{12}$; 2° *Aiştùĭ l'-u hrănì ş-cama puţî'n* = Pe acesta îl menajă şi mai puţin $458_{19}$.

**Hărsescu.** Vezi: *hărisescu.*

**Hărsìt** adj. = 1° alintat, desmierdat; 2° bucurat; *cu ìnima hărsità* = cu inima bucuroasă $268_{22}$.

**Hărtak'e** sf. = carte de joc $431_{36}$, 432.

**Hărvie** (şi *hărg'ie*) sf. = zori de zi $158_{8}$.

**Hărzăescu** vb. IV = am trebuinţă, îmi face trebuinţă, germ. brauche; *Văsil'elu-l hărzăeà ş-nîs un ahtare san*= Regelui îi făceà trebuinţă un aşà «san» $455_{28}$; *Cîndu va ti hărzăească*= Când îţi va trebuì $138_{27}$.

**Hărzescu** vb. IV = dăruesc 326.

**Hăsàp,** pl. *hăsàk'* sm.=casap, măcelar $41_{23}$, $157_{11}$.

**Hăsăbă, Hăsăpă** sm. = oraş $61_{12}$, $81_{38}$, 83, $300_{17}$, 333.

**Hăsăpniţă** sf.=măcelărie, locul unde se taie şi se vinde carnea 307 (Macedonia).

**Hăşòt** sm.=Român grecizat (din provincia *Hăşi*, din

Cazalele Grebene şi Elasona.)

**Hăşutescu** adj. = de Hăşi: *hoară hăşuteascâ*=comună hăşutească $100_{7}$.

**Hătire** sf.=hatâr, plac $363_{24}$, $453_{24}$.

**Hăvane** sf. = piuliţă $499_{22}$.

**Hăvă** sn.=climă; bunul plac, chef; *ş-mutreà hăvălu*=îşi căută de plăcere $339_{18}$.

**Hăzire** adv. = gata $259_{1}$.

**Hăznă** sm.=haznà, vistierie $54_{38}$, 55, $146_{23}$, 308, 309.

**Hîndak'e** sf.=şanţ; pl. *hîndăk'* $172_{3}$, 359.

**Hingì.** Vezi: *hăngì.*

**Hîrlu** adv. = gata: *l'i stîteà hîrlu* = îi sta gata, a sta pe capul nostru ameninţător de moarte $288_{23}$.

**Hirşt!**=hârşt! arată tăierea a cevà dintr'odată $59_{22}$, $398_{11}$. Vezi: *cîrşt!*

**Hoară** sf.=sat, comună, orăşel 1, 2, 4, 5, 6, 12, 18, etc., *tută hoara* = toţi (tot satul) $67_{28}$; *acăţară s-imnă hoară di hoară*=începură să umble din sat în sat $57_{24}$.

**Hoardă** sf. = 1° sfoara dela cicric, unsă cu catran şi care serveşte la întorsul cicricului; 2° sabie, spadă 174. Vezi: *coardă.*

**Hop!** interj. = hop! 340.

**Hrană** sf.= hrană, nutriment 358.

**Hrao.** Vezi: *harauă.*

**Hrap-Hrup** = interj. $120_{32}$.

**Hrănescu.** Vezi; *hărnescu.*

**Hrisafe** sf.=fir aurit, poleit 93, 132; *tu hrisăh'*=în haine cu fir de aur 10, $369_{38}$; *tută tu hrisafe*=toată în fir de aur $57_{32}$; *perlu di hrisafe* = părul aurit 72, $278_{38}$.

**Hrisic** sm. = argintar, giuvaergiu 351.

**Hristò** sm.=Christ; *Hristolu* (art.) 19, $93_{17}$, 426 — 430; *Canda l'i se feaţi Hristolu n-casă*=(Par'că i se născù Christ în casă), aşà de mult s'a bucurat $149_{6}$.

**Hrisusescu** vb. IV = poleesc, auresc; *s-hrisusì* =se aurì $203_{8}$; *Perlu îl' hrisuseà*= Părul par'că-i erà aurit, îi poleià $173_{28}$ Inf. *Hrisusire* =aurire.

**Hrisusìt** adj. = aurit, poleit $37_{36}$, $59_{32}$; *hrisusita-l' gură* =gura ei de aur $37_{14}$, $285_{29}$; fig. inimă: *s-caftă ţe-l' doare hrisusita*=să ceară ce-i doreşte inima $67_{10}$, 92, $145_{33}$.

**Hrişt!** = hârşt! $156_{15}$. Vezi: *hîrşt.*

**Huhutescu** vb. IV=1° chiuiu, strig din răsputeri (de pe culme de deal, munte, etc); *huhutì nă oară*=dede un chiot odată, strigă odată din răsputeri $260_{35}$, $30_{18}$; 2° *şi-l huhutiră nauntru* = şi-l asvârliră înăuntru $31_{30}$; *u huhuteaşte tu mîcarea-l h'il'ŭ de-amiră*=o aruncă (cu grămada) în mâncarea fiului de împărat $181_{18}$.

**Huh'e** [din *hu*+h'e!],=interj. de nerăbdare 483.

**Huleră** sf. = holeră 298, 299.

**Hunere** sf. = meşteşug, renghiu, truc 83, $91_{35}$; *că-ş ğucară hunerea un-alantu*= căci s'au înşelat unul pe altul $81_{9}$; *ţe hunere va lă ğoacă* = ce truc, ce dracovenie le va jucà $307_{23}$; *s-nu-l' ğoacă vîră hunere*

=să nu-i joace vreo festă $449_{23}$, $120_{19}$.

**Hurică** sf. = sătuleţ $161_{21}$.

**Hursescu** vb. IV = datorez; *Va-l' hurseascâ al Mihàlĭ* =o fi c'o doagă, o fi netot $208_{32}$.

**Huzmete** sf.=treabă, servire $10_1$; *o-aveà aspăreată huzmetea* = o cam sfeclise, se cam speriase $370_{11}$, $475_7$, $9_1$.

**Huzmik'àr** sm. = servitor, slugă 49, 56, 57, 174, 175

## H'

**H'are** sf. = fiere $341_2$, $344_{17}$, $469_{19}$.

**H'arh'ir** sm.= piersic (Epir.)

**H'àrhiră** sf. = piersică $465_{35}$ (Epir.)

**H'avră** sf.=friguri; *h'èvrile lo-acăţà*=îl apucau frigurile $90_{31}$; *te-acăţà h'èvrile di fricâ*=te apucau frigurile de frică $95_{22}$, $193_7$, $298_{34}$, 319; *di te-acăţà h'èvrile de boaţi-l'*=de te apucau frigurile (= intrai în răcori) de voce-i $107_{33}$.

**H'er** sn.=1° fier $12_2$, $88_7$, $107_{23}$, 258—261, 337; pl. *h'are* = a) fiare, b) cătuşi, lanţuri 288; 2° *h'àrile s-mîcă-l' vineà*=îi venià să rupă fiarele: se supără foc $132_1$; *ş-mîcà h'àrili di inate*= (mâncà=) rupeà fiarele de necaz $197_{33}$; *h'er* = fierul de călcat; *nîsă va li da tute cu h'erlu* = ea le va potrivì pe toate, va aranjà totul cum e mai bine $369_3$.

**H'erbu** vb. III=1° fierb $29_{21}$, $71_1$, $89_{23}$, 166, 167; *h'arse*= fierse $235_{10}$; *va s-u h'erg'i*= o vei fierbe $235_1$; *aveà h'artă*=fiersese $102_5$; *h'artă* = fiartă 235; 2° *h'irbeà făsul'e*=dormià de a binele $180_9$; 3° *Ţ-u h'erbu*=Ţi-o coc $491_{16}$; *l'-u h'irbeà*=(i-o fierbeà) îi purtà necaz, i-o coceà, îi purtà Sâmbetele $114_{16}$; *h'irbeà pi featâ ş-cama multu*=îi purtà şi mai mare necaz fetei $196_6$; Inf. *h'àrbire* şi *h'irbeare*=fierbere; *h'ertu* = fiert.

**H'ic** sm. = smochin $44_{36}$, 45.

**H'icàt** sn.=ficat; pl. *h'icate*= ficaţi $70_{27}$, $90_{11}$; 1° *susk'irâ dit h'icate* = suspină din adânc (=din ficaţi) $174_{12}$; *uhtă dit frî'nḑîle dit h'icàt* oftă din frunzele (= din adâncul) ficaţilor $200_{10}$; 2° *canda ş-videà h'icàtile*= (par'că-şi vedeà ficaţii) = nu o puteà suferì de loc, îi erà scârbă s'o vază $195_{34}$; 3° *ş-alăsară h'icàtile a lor tu pădure* = îşi lăsară pe iubiţii, pe drăguţii lor (= ficaţii lor) în pădure $273_{25}$.

**H'ică** sf.= smochină $44_{37}$, $45_9$.

**H'iĉĭ** adv. = de loc $15_8$. Vezi: *iĉĭ*.

**H'ig** vb. III=înfig; *lu h'iḑeà* îl înfigeà $166_{13}$; Perf. *h'ip-şu*; Inf. *h'ìḑire*, *h'iḑeare*= înfigere. Vezi: *nh'ig*.

**H'il'astru** sm. = fiu vitreg; *h'il'astră* = fiică vitregă $193_7$.

**H'il'e** sf. = fiică, *h'il'e de-amirâ* = fiică de împărat; *h'il'a-amirăluĭ* = fiica îm-

părătului (pretut.) *h'il'e*; *di Evă*=fiică de Evă $68_{16}$.

**H'il în** sm. = fin; *h'il'ină* = fină.

**H'il'ŭ** sm. = 1° fiu; pl. *h'il'*, art. *h'il'lu* $3_7$; *h'il'ul* 174; *h'il'-ńu* = fiu-meu; *h'il'-tu* fiu-tàu $21_{30}$; *h'il'-su* = fiul său $2_3$, $17_{30}$; *h'il'ŭ* = fiule $5_{34}$ (pretutindeni); 2° *h'il'ŭ-muşàt* (=fiu frumos) făt-frumos; *h'il'ŭ de-amiră*= fiu de împărat; *h'il'ŭ-aleptu* (=fiu ales) făt-frumos; *h'il'u di văsil'è*, *h'il'-lu a văsil'eluĭ* = fiu de rege (pretutindeni); *h'il'ŭ di domnu-mare* = fiu de domn mare, fiu de neam mare 417; *h'il'ŭ di oarfîn* = fiu de om sărac 387.

**H'ima** adv.=în jos; *ş-u deadi h'ima ng'os*=apucă în jos, spre vale $152_{24}$, $100_{25}$.

**H'iptu** adj. = înfipt 172.

**H'ir** sn.=fir, aţă; pl. *h'ire*= fire, aţă $50_{12}$, 73, 102, $127_{36}$, 128; 1° *s-ńi daĭ un h'ir di sari* = să-mi dai niţică (= un fir) sare $26_{10}$; *no-aveà un h'ir de mustaţă*= n'aveà nici pic de mustaţă $402_2$; *doauă h'ire di erg'i* = două fire de iarbă $321_{39}$; 2° *ağumse auşlu pi h'irlu di moarte*=(ajunse bătrânul pe firul de moarte), adecă: pe puntul de moarte, pe moarte $144_{12}$; 3° *l'-ascăpă bana di pri h'ir*= îi scăpă viaţa din pericol de moarte $270_1$; *lo-ascăpă ca di pri h'ir di la spinğurare* = îl scăpă de pe punctul de a fi spânzurat $366_{33}$; 4° *H'iri-h'iri-l' si duţeà prit trup*=fiori-fiori îi treceau prin corp $35_{37}$, $333_{32}$; 5° *acăţară s-l'-u toarcă ğua ńicluĭ maşĭ pri h'irlu aţèl laĭlu*=începură să'i menească numai viaţă plină de nenorociri $361_7$.

**H'irăr** sm. = fierar (Ţigan, care lucrează fierul) 337.

**H'irea** sf.=firea, natura, caracterul; *acşì l'-eră h'irea* = aşà-i eră firea $301_{32}$; *cum lă-ĭ h'irea lor*=cum li-i firea, felul lor de a fi $36_{15}$.

**H'iriţescu** [din: *h'irit(i)escu*] vb. IV=1° sărut (de o parte şi alta pe obraz) $151_{31}$, $415_{18}$; 2° scad, reduc din cevà: *s-nu h'iriţească ţivà cu vîră gros*=să nu scază, să nu care cumvà să se reducă cu vre-un piastru $354_6$, (Epir, Tesalia.)

**H'irisescu** vb. IV = scad, reduc: *putè nu va h'irisească* niciodată nu se va reduce, nu va scădeà $162_{10}$; *apîrńiră s-h'irisească* = începură să scază (= să devie mai puţine) $119_{19}$.

**H'irtură** sf. = fiertură.

**H iŭ şi escu** vb. IV=sunt; Ind. prez. *h'iŭ* şi *(h'im, escu, esc* Fărş., *îs,-s)*, *h'iĭ (eşti, eşci)*, *easte (este, e, i, u)*; pl. *h'im, h'iţĭ, sun (suntu, sînto, îs,-s)*; Imperf. *eràm (earàm, iràm)*, *eràĭ, earàĭ, (iràĭ)*, etc.; Perf. simplu: *fuĭ, fuşì, fu, fum, fut, fură;* Perf. comp. *am fută;* M. c. Perf. *aveàm fută* (şi *eràm fută)*; Perf. anterior: *avùì* (şi *fuĭ) fută;* Viit. *va s-h'iŭ (vaĭ h'iŭ, va h'iŭ, va s-escu)*; Subj. *s-h'iŭ (s-escu);* Imperf. *s-eràm*;

Perf. *s-am fută;* M. c. Perf. *s-aveàm fută (s-eràm fută);* (aceste două timpuri din urmă se întrebuinţează şi cu sens de condiţ.); Condiţ. prez. *v r e a s-h'iŭ (vreaĭ h'iŭ, v r e a s-escu)* [sau în loc de: *vrea s-*, se poate înlocuì cu: *cara s-, s-easte-că vrea, s-fure-că,* etc.]; Forma II: *s-furim, (s-furem), s-furi (s-furişi, z-furèşi,* şi *s-furiĭ), s-fure, s-furim, s-furiţĭ, s-fure;* Perf. *vrea s-eràm* sau *s-erà s-eràm; (s-erà)* rămâne neschimbat); *s-erà s-h'iŭ* şi forma M. c. Perf. dela Subj.; Imperat. *s-h'iĭ (s-eşti), s-h'ibă, (las-h'ibă, as h'ibă), s-h'im, s-h'iţĭ, s-h'ibă (las h'ibă, as h'ibă);* Inf. *h ' i r e* (cu sens substantival); Gerundiu: *h'i n d a, h'indaluĭ;* Part. trec. *fut,-ă* (pretutindeni); *esc*=sunt Fărş. 482; *h'im*=sunt eu $6_{1}$, $5_{22}$, $70_{7}$, $201_{29}$; *u*=este: *ńĭ-u arău* =mi-e rău $6_{31}$; *ńĭ-u foami* =mi-e foame $46_{20}$, $26_{19}$, $37_{15}$; *Nu ţ-u criparea*=să nu'ţi fie grije, să nu duci grije $4_{12}$; *dure ţĭ-u cu ğoclu* = destul fie-ţi cu jocul $8_{21}$, $153_{3}$; *l'-u*=îi este; *sun*=sunt $13_{15}$, $37_{8}$, etc.; *sînto*=sunt (ei, ele) $213_{37}$; *stìzmile-s văpsite* = zidurile-s văpsite $486_{28}$; *iràm, iràĭ*=eram, erai, etc. 56, 58, 70-72, 475-478; *are fută*=a fost $177_{15}$; *s-furim ĭo* = de aş fi eu $272_{28}$; *s-fure*=de ar fi 162, $3_{31}$, $36_{4}$, $222_{15}$; *s-fureşĭ*=de ai fi $222_{16}$; *s-fure ş-că-i dadă*=de o fi mamă $288_{37}$.

**H'ivrescu**. Vezi: *h'uvrescu.*

**H'umusescu** (şi *h'imusescu)* vb. IV=1° năpustesc, dau năvală $40_{13}$, $69_{14}$, $72_{17}$, $110_{7}$; 2° mă las de vale (în fugă, în repeziciune.)

**H'uvrescu, H'ivrescu** vb. IV= sufer de friguri; *h'uvrìĭ*=mă apucară frigurile; *mi h'uvreaşte*=mă apucă friguri; Inf. *H'i v r i r e, h'uvrire* şi *h'ivreare (h'uvreare)* = apucare de friguri, suferire de friguri.

**H'uvrìt, H'ivrìt** adj.=apucat de friguri, care sufere de friguri.

## I

**I!** interj. prin care se îndeamnă caii, catârii ca să meargă $300_{19, 20}$, $413_{28}$.

**I** conj. = sau $7_{33}$, $68_{18}$, $78_{5}$, $84_{6}$, etc. Vezi: *ică.*

**Ia** (citeşte: *ì-a)* pron. = ea (la F ă r ş e r o ţ i) 243—248 476—484.

**Ibrete** sf. = g r o a p ă; *z-da ibrete la duńauă*=să puie groaza, spaima în lume $366_{11}$.

**Ibrìc,** pl. *ibriţe* şi *ibricurĭ* sn. = ibric, ulcior de aramă cu două guri, una mai largă şi alta mai subţire 360.

**Ică** conj. (din *i+că)* = sau $17_{27}$, $40_{7, 8}$, 141, 172, 247, etc.

**Icoană** sf.=icoană $24_{19}$, $206_{22}$; *şideà ca nîşti icoani di la biseàrică* = şedeau ca nişte icoane dela biserică $89_{29}$.

**Icunumie** sf.=economie $236_{38}$.

**Iĕĭ** adj. = nimic, de loc $61_{19}$, 195; *iĕi-ţivà*=pentru o nimica toată $21_{9}$, $314_{1}$; *di iĕi ţivà să scoţĭ pesci* = din nimic să scoţi peşti $74_{2}$. Vezi: *hiĕĭ*.

**Idee** [şi: *iđee]* sf. = idee, părere; *s-nu ţivà di tatăl l'a idee*=să nu care cumvà să-şi închipuie tatăl $464_{8}$.

**Ileače** sf. = leac $320_{31}$.

**Ilene** sf. = lighian $360_{10}$.

**Ilpiđă** sf.=speranţă $370_{12}$.

**Il'e** sf. = coapsă, şolduri; *nu puteà să-şi ţînă ìl'ile de-arî'sute* = se prăpădia de râs, se tăvălià de râs $339_{21}$, $197_{19}$, $364_{30}$.

**Imir** adj. = blând, domestic $143_{4}$.

**Imnare** sf. = umblare, umblet $57_{19}$.

**Imnàt** sn. = umblet, mers; *ta s-l'i ved imnatlu* = ca să-i văz umbletul $217_{21}$.

**Imnatic** sn. = mers, umblet $268_{34}$, $459_{29}$, 492.

**Imnu** vb. I = 1° umblu $1_{24}$, $5_{30}$, $49_{8}$: *cara imnară, imnară* = dacă merserà ce merserà, dacă umblarà ce umblarà $8_{10}$; 2° *aţilùĭ di imnînda* = aceluia care mergeà pe jos $147_{7}$; 3° *că aclò ţ-imnă mintea*=căci acolo îţi este gândul $43_{16}$; *mintea tut aclò l'-imnà*= tot acolo se gândià 68; 177, $237_{1}$; 4° *va s-ţă imnă ş-tih'a* = trebue să ai noroc $66_{6}$.

**Inate** sf.=necaz $21_{9}$, 56, $197_{33}$; *aveà inate pi moaşe* = îi purtà necaz bătrânei $22_{16}$; *ńi-are inate* = îmi poartă necaz $60_{38}$; *nu-l acăţà somnul di inate*=nu-l apucà somnul de necaz 234.

**Inimă** sf = inimă 15, 16, etc. pl. *ìnime* şi *iniń* $16_{37}$; 1° *ìnimă lae*=inimă pestriţă, om rău 346; 2° *cu ìnimă ncl'isă*=întristat, cu inima îndurerată; 3° *cu ìnimă dişcl'isă* = cu bucurie, cu veselie 205; 4° *cu ìnima frîmtă* = cu inima sdrobită $193_{20}$; 5° *cu ìnima ngl'iţată* = cu inima îngheţată (=de frică) $177_{26}$; 6° *Ţi ìnimă di k'atră* = ce inimă împietrită $74_{38}$; 7° curaj: *l'-deadi ìnimă*= îi dede, îi făcù curaj $302_{19}$, $396_{1}$; *îl' făţeà ìnimă a caluĭ*=îi făceà curaj calului $272_{25}$; *feaţi ìnimă* = îndrăznì, îşi făcù curaj $122_{4}$; *nu-l' feaţe ìnima*=nu îndrăznì $221_{10}$; *ìnimă, cîne* = curaj, câne $154_{24}$, $107_{38}$; 8° *l'-vine ìnima la loc* = îi venì inima la loc, se liniştì $289_{10}$, $239_{29}$; 9° *ş-lo ìnima n-dinţî*=îşi luă inima în dinţi $125_{18}$, $222_{3}$; 10° *l'i se-adună ìnima cît un puric* = i se strânse, (= i se făcù inima cât un purece (de frică) $74_{26}$; 11° *nu ţ-u mîcă ìnima* = nu-ţi face sânge rău, nu te amărî, nu te sinchisì $52_{29}$, $132_{11}$, $222_{24}$, $365_{9}$; 12° *l'i intră tu ìnimă* = se îndrăgostì $60_{36}$; *îl' căđù tu ìnimă ğònili aleptu* = se îndrăgostì de făt-frumos $155_{9}$; 13° *ş-feaţe di ìnimă* = se îndură $80_{6}$, $121_{19}$, $287_{36}$, $316_{7}$; 14° *s-ţă si bagă ìnima m-pade* = să nu mai poţi de milă, de compătimirea

ce-ţi inspiră $451_{31}$ ; 15° *li' si bătù ìnima* = îi tresări inima $42_{32}$; 16° *ta să-l scoată j-dit ìnima amirăluĭ*=să-l facă neiubit şi de împărat $56_{10}$; 17° *nu lă si duţeà pînea la ìnimă, macă mîcà ahorea* = nu înţelegeau de mâncare, dacă mâncau separat $25_3$.

**Inimòs** adj. = curagios $284_{12}$, $359_{19}$, $370_{34}$.

**Insu**, pl. *inşi*=ins, persoană $116_{10}$, $200_{29}$, 476; *insu vurcòlaclu earà* = înşuşi vârcolacul erà $147_{35}$.

**Inşìt**. Vezi: *es.*

**Intĭ'ńĭ** = întâiu 218; *somnul d-intĭ'ńĭ*=somnul profund, în deplină nesimţire, (somnul prim, îndată după culcare) $36_{25}$, $69_{25}$.

**Intrare** sf. = intrare.

**Intrată** sf.=intrare; *ună intrată* = o intrare, îndată ce a intrat $35_{24}$, $67_{22}$, $133_{17}$.

**Intru** vb. I = intru 2, 4, 8, 13, 103; *s-intră di poartă nauntru* = să intre pe poartă înăuntru $2_3$; 1° *l-u intră a oàsilor* = a început să mănânce la oase $90_8$; *l-u intrară a eàpilor şi glîc! glîc!... ni cor di nîseno alăsară*=începură a mâncà la iepe şi glâc! glâc!... nu lăsară pe nici una $31_9$, $120_{32}$; 2° *cîndu l'-u intră* = când începù să-i care, să-l bată $30_{32}$, $32_8$, $299_{13}$; *intră l'-u* = începe să-i dai, cară-i $135_{13}$; *l'-u intră pri zvercă cu čumaga* = a început să-i care la ceafă cu ciomagul $124_{38}$, $281_{24}$, $458_7$; *intră... tu gailei ş-tu cripare*=începe să se îngrijască şi să se întristeze $3_{32}$; 4° *Ţe are fičorlu, di-ţi intră ahî't tu dinţî?*=Ce are băiatul de nu-l poţi suferì? $56_{15}$; 5° *cu ocl'il' intràţĭ tu càfcale* = cu ochii înfipţi în orbite $23_{33}$.

**Inoară** sf. = inimioară $126_{35}$, $146_{24}$, $278_{40}$, $302_4$; *tra s-l'i dişcl'idă inoara* = să-i înveselească inimioara $149_{22}$; [Prescurtat din: *in(imi)oara.]*

**Io, ĭoŭ, mine** şi **eŭ** pron. = eu. Dativ: *a ńia, îńĭ, -ńĭ; ńi;* Acuzativ: *ĭo (: tră ĭo* = pentru mine $453_{29}$; *mi ntrèg' ĭo* = mă întrebi pe mine $135_{28}$; *fără d-ĭo* = fără de mine $131_{34}$); *mine, mi, me.* Formele *ĭo, eŭ* se întrebuinţează mai cu seamă în Epir; formele *ĭo, ĭoŭ* şi *mine* în Macedonia. 3, 6, 17, 37, 56, 58, 70, etc.

**Irbòs** adj.=ierbos, cu iarbă $468_{12}$.

**Irg'ilè**, pl. *irg'ilàţĭ* sm. = erghelie $31_8$, 120, $279_{33}$, 281, 282, 370.

**Irńie** sf. = pustietate (localitate lipsită de oameni) $35_{20}$, $132_{13}$, $193_{28}$, 275, 276, 315, 399.

**Isea** adv. = drept $4_3$, $107_{13}$.

**Ist** pron.=ăst; *fičorlu a işţùĭ avùt* = băiatul acestui bogat $18_{32}$. Vezi: *aestu.*

**Isturie** sf. = istorie, poveste $167_{19}$, $242_9$.

**Isusescu** vb. IV = logodesc 174, $255_5$; *îl isusiră* = îl logodiră $129_{17}$; *lo-aveà isusită* = îl logodise $142_{21}$; *ş-isusì*=îşi logodì... $300_5$.

**Işire** sf. = ieşire $35_{35}$, 314.

**Işită** sf. = ieşire $312_{17}$.
**Itie** sf.=pricină, cauză $128_{5}$, $322_{38}$; *di nîs itie*=din pricina lui $13_{12}$; *di mul'are-sa itie* = din pricina muierii sale $474_{24}$.
**Iţe** pron. nehot. = ori ce $1_{19}$, $10_{21}$, $62_{7}$, $68_{21}$, $143_{28}$; *iţi-altu* = ori ce alta $84_{6}$; *iţi viḑù* = îndată ce văzù $24_{10}$.
**Iţi-do** pron. neh.=ori ce $24_{17}$, $21_{9}$, $244_{33}$, 476; *ìţido ḑuă*= în ori ce zi $277_{2}$.
**Iu** adv.=unde (pretutindeni); *d-ĭu*=de unde; *cîtră ĭu*= în cotro; *pr-ĭu*=pe unde? etc., etc.
**Iu-ha** (şi *vu-ha)* interj.=ura! $338_{17}$, $383_{1}$.
**Iuk'umete** sf.=autoritate (Macedonia, în oraşe) $277_{13}$. Vezi: *cuk'imate.*
**Iul'u** (trebue să fie în loc de: *Tul'u* (Tullius) sau *Vulĭ)* nume propriu 326, 327, 328, etc.
**Iuţidò** adv. = ori unde 172.
**Iuvà** [din *ĭu+va* = undevà] adv. = nicăiri $29_{31}$, $172_{11}$; undevà $51_{24}$, $65_{18}$, $177_{20}$, 481.
**Iuvaşuvà** [din: *ĭuvà+şi+ĭuvà]* adv. = 1° nicăiri $133_{20}$, 150; 2° prin nici un chip: *nu vru ĭuvaşuvà s-l' aspună* = nu vru cu nici un chip să-i spuie $68_{25}$; *nu puteàĭ s-lu cunoşti ĭuvaşuvà* = nu puteai să-l cunoşti cu nici un chip $59_{33}$, $82_{38}$.
**Izăne**. Vezi: *izine.*
**Izine** sf. = voie, permisiune $206_{31}$, $255_{8}$; *izăne* $383_{29}$.
**Izvòr** sn. = izvor, sorginte de apă $15_{37}$.
**Izvur** sm. = izvor, sorginte de apă (mai des întreb. decât *izvòr)* 295.

## Î

**Îmbair** vb. I=înşir; *şi-l' îmbăirară*=şi-i înşirară (=povestiră) $51_{3}$. Vezi: *mbair.*
**Îmbugàt** adj. = bogat, fertil $14_{22}$; *îmbugată*=îmbelşugată, fertilă $18_{5}$.
**Împade** adv.=jos, la pământ $20_{1}$.
**Împartu** vb. IV = Vezi: *mpartu.*
**Împlìn** adj.=plin $17_{2}$, 3. Vezi: *mplin.*
**Împrostu** adv. = drept, în picioare $13_{22}$, $57_{10}$; *ńĭ-apir împroastă* = mă deştept în faptul zilei în picioare $302_{15}$. Vezi: *mprostu.*
**În** prep.=în (pretutindeni); *n-hoară* = în sat (pretutindeni). Vezi: *n.*
**Încàčŭ.** Vezi: *ncačŭ.*
**Încalic** vb. I=încalec; *aĭ. încàlică*=hai, încalecă $69_{31}$.
**Încarcu** vb. I = încarc $79_{25}$; *încărcàt*=încărcat, greoiu $173_{26}$. Vezi: *ncarcu.*
**Încărlig'èḑ** vb. I=încărlig; *brăţîle s-încărlig'aḑă* = braţele se încărligă $15_{7}$.
**Înclò** adv. = încolo, departe $2_{23}$: *trăş înclò* = cât colo departe $69_{26}$. Vezi: *nclo.*
**Încl'id** vb. III=închid $41_{3,5,10}$. Vezi: *ncl'id.*
**Încl'în** vb. I=închin; *ahurh'i să s-încl'ină*=începù să-i fie somn, să moţăe $16_{15}$; Vezi: *ncl'in.*
**Încl'is** adj.=închis, 163. Vezi: *ncl'is.*

**Încucĭnèț** vb. I = înțepenesc de frig $171_{4}$. Vezi: *ncucĭnèț.*
**Îndoauă, îndao** adv.=câtevà $73_{26}$, $110_{24}$, 175.
**Îndisàt** adj=îndesat $48_{16}$.
**Îndicinìt** adj. = răcnitor; *cu boaţea l'eĭ îndîcînită* = cu vocea ei dogită $52_{15}$.
**Îndòĭ**=câţivà $56_{36}$, $216_{4}$. Vezi: *ndoĭ.*
**Îndrèg.** Vezi: *ndreg.*
**Îndreptu.** Vezi: *ndreptu.*
**Îndulţescu** vb. IV = îndulcesc: *l'i se-aveà îndulţită* = i se îndulcise $16_{27}$.
**Îndinucl'èț** vb. I = îngenuchez $25_{37}$.
**Înfricușèț** vb. I=înspăimânt; *s-înfricușà agrińle* = se înspăimântau fiarele sălbatece $16_{26}$.
**Îngătàn** adv. = în grije, în pază; *calu îngătàn s-lu aĭ*=să ai grije de cal $215_{25}$. Vezi: *ngătàn.*
**Îngl'ìt** vb. I=înghit 15.
**Îngrińe** sf. = mârâială, cicăleală $56_{17}$. Vezi: *ngrîńe.*
**Îngrișca** adv.=în cârcă $223_{17}$.
**Îngròp** vb. I = îngrop $19_{14}$, Vezi: *ngrop.*
**Îng'òs** adv. = în jos $39_{8}$, $43_{12}$, $83_{86}$. Vezi: *ng'os.*
**Înk'isescu.** Vezi: *nk'isescu*
**Însòr** vb. I=însor $71_{17}$. Vezi: *nsor.*
**Întrèb** vb. I=întreb $9_{4}$, $18_{15}$, $25_{20}$, 237. Vezi: *ntreb.*
**Întrèg** adj.=întreg, tot $139_{17}$, $330_{13}$; *aestu om întrèg* = cu mintea întreagă $55_{4}$. Vezi: *ntreg.*
**Întribare** sf.=întrebare $167_{21}$;
**Întunearic** sm.=întunerec.
**Întuneàrică** vb. I, unipers.= se întunecă, se înserează: *a hurh'ì s-întuneàrică*=începù să se însereze, să se întunece $15_{21}$; *întunică*= se înseră, se înoptă $141_{2}$, 235; *că vaĭ întunicăm a-oaţe* = căci ne va apucà seara acì $8_{21}$. Vezi: *ntuneàrică.*
**Înţăpătură** sf. = înţepătură; intrigă; *tute erà înţăpătùrĭ* = toate erau intrigi $56_{32}$.
**Înveastă.** Vezi: *nveastă, niveastă.*
**Învescu** vb. III = îmbrac: *are moaşa d-ĭu s-mîcă şi s-învească* = are bătrâna de unde să mănânce şi să îmbrace $32_{16}$. Vezi: *nvescu.*
**Învirinàt, învirnàt** adj. = întristat, trist $13_{6}$, 18, $35_{30}$. Vezi: *nvirinàt.*
**Învîrtescu** vb. IV = înfăşur $15_{30}$. Vezi: *nvîrtescu.*
**Învîrtușèț** vb. I = întăresc, împuternicesc; *stih'ima fu... cu ğurà t învîrtuşată* =prinsoarea fu... cu jurământ împuternicită $170_{21}$.
**Îș** pron.=îşi; devine j, când urmează un *v; j-va loclu*= îşi cere (vrea) locul $9_{3}$.

## J

**Jale** sf.=jale $17_{13}$, 128, etc.; doliu: *u ţînù jalea Griva* =ţinù doliul Griva $195_{27}$.
**Jar** sm. = jar, jăratec; *un jar di fumeal'e* = un jaratec de copii, o spuză de copii $90_{25}$, $273_{7}$, $361_{3}$, $388_{25}$, $454_{9}$.

**Jilescu** vb.IV=1° jelesc; *multu lî(si)jilì ìnima*=mult li se jelì inima $57_{20}$; *multu si jilì* = mult se întristă, se mâhnì $331_{25}$; 2° port doliu; *s-mi jilescu*=să fiu în doliu (=să jelesc) $142_{24}$; *va ti jilescu*=te voiu jelì, voiu purtà doliu pentru tine $371_{14}$, $191_{26}$.

**Jilire** sf.=purtare de doliu.

**Jilìt** adj. = jelit, îndurerat, amărît 163, 324; în doliu: *moaşa cu auşlu armàsiră jilìţî* = bătrâna şi moşul rămaseră în doliu $29_{34}$, 440.

**Jilòs** si **Jil'òs** (mai des) adj.= duios, jalnic $26_2$, $88_{12}$ $121_{15}$, $314_{28}$.

**Joc.** Vezi: *ğoc.*

**Jujul** sm.=jiganie 157—160, $181_{10}$.

## K'

**K'adic** vb. I=împiedic; *s-k'àdică* = se împiedică $479_{23}$. La Fărşeroţi prep. *în, (îm, -m, n)* nu se pune înaintea verbelor: *veţ* (în loc de: *nveţ*), *sor* (în loc de: *nsor*, etc.). Vezi: *nk'adic.*

**K'àdin** şi **K'àdine** (mai rar) sn. = aţă subţire $167_{25}$.

**K'àdică** sf. = piedică $381_{21, 30}$.

**K'ale** sf.=piele $32_{32}$, 205, 207, 278, 459; pl. *k'el'* = piei $391_{27}$; 1° *cripà tu k'ale*= pleznià de necaz $399_{11}$; 2° *ţe-l' poate k'alea*=ce este capabil $195_{15}$; 3° *ţe-l' trapse k'alea*=ce a suferit $199_2$.; 4° *carî vrea să ştibă... cîţi paràţî îl' faţe k'alea?* = cui îi păsă... de ce este capabilă (ea)? $374_4$; *ştea cîţi paràţî îl' faţi k'alea* = ştià câte parale îi preţueşte pielea, ştià de ce-i capabilă (ea) $301_{26}$.

**K'aptin** vb. I=piepten: *va-ńî k'aptin*=îmi voiu pieptănà $441_{31}$; *ş-k'iptinà perl'i* = îşi pieptănà părul $88_{11}$; *s-k'iptinà*=se pieptănà 78, 75; *îl k'iptinâ* = îl pieptănă $212_{11}$; *s-k'iptinâ* = se pieptănă $247_{12}$.

**K'àptine**, pl. *k'apţîńî* sm. = 1° pieptene $4_{13}$, 48, 261; 2° pieptenii cu cari se trage lâna şi cari se aşează în *darac* (=arom.: *scamnu).*

**K'àrdire** sf. = pierdere, pierzare.

**K'atră** sf. = piatră $16_{24}$, $20_{11}$, etc. Gen. *a k'àtrăl'eì*=pietrii $70_{16}$; pl. *k'etri* $33_{18}$, $62_{16}$, şi *k'eţîrî* $71_{39}$, *k'eţărì*, artic. *k'èţărle; k'atră di moară* = piatră de moară (= de măcinat) $38_{39}$, $167_{22}$; piatră de ascuţit 48; 1° *ìnimă di k'atră* = inimă împietrită $74_{38}$; *moaşa no-aveà ni feată, ni k'eţîrî*=bătrâna n'aveà nici fată, nici nimic $71_{39}$; *Apă ş-k'etri* = N'am apă! Nu-ţi dau apă= $378_{16}$; *H'il'e ş-k'etri*=Fiica şi pietre (= nimica) $46_{25}$; *mutrirâ, ni om, ni k'etre*= căutară, (nu găsiră) nici om, nici nimica $247_{34}$; 3° *ca di pri k'atră canda dădeà* = par'că se isbià de piatră: îi mergeau toate în deşert $99_7$; 4° *canda li ḑîsi la k'etri amirălu*=par'că vorbì împăratul în deşert $192_1$; 5° *l'i si părù... că-l'*

*si lo nă k'atră di sti ìnimă* =i se părù... că s'a uşurat $192_{11}$; 6° *băgă nă k'atră n-gură* = amuţi, tăcù, nu mai avù ce zice $211_{24}$; 7° *k'atră s-acăţă picurarlu, amàlamă s-făţeà*=piatră să fi apucat păstorul, aur se făceà (=aşà de bine-i mergeà, aşà de norocos erà) $96_{13}$, $98_{21}$; 8° *k'etri mîcă mira*=bârfeli a spus soarta, ursitoarea $128_{20}$; *h'iŭ sigur, că mîţi k'etri*=sunt sigur, că bârfeşti $346_{19}$; 9° *Ţe s-mîcă? k'etri?*=Ce să mănânce? Pietre? (adică: nimica să mănânce?) $105_{14}$; 10° *viňe ca di k'atră*=n'a venit de loc; *va vìnă ca di k'atră* = n'o să vie, nu vine de loc.

**K'efe** sf. = plac, chef $56_{13}$, $73_4$, $97_{26}$; pl. *k'eh'*, art. *k'eh'le* $187_{33}$; 1° *mîcă ţe-aĭ k'efe*= mănâncă ce-ţi place $288_{15}$; 2° *îl' feaţe k'efea*=îi făcù pe plac $8_{12}$, $13_{20}$; *tute k'eh'le l'i li făţeà* = toate plăcerile, dorinţele i le împlinià $317_{23}$.

**K'eleş** adj. = chel, pleşuv $393_{33}$, 394.

**K'eptu** sm. = piept; pl. *k'epturĭ*=piepturi $172_{27}$; 1° *ş-u deadi n-k'eptu k'irutlu*= s'a izbit prostul cu pumnul în piept, (în semn de amenințare) s'a jurat să-şi răsbune prostul $44_{8, 31}$; 2° *na, ĭu da k'eptu cu un lup*= iacă, unde întâmpină pe un lup (faţă în faţă) $27_9$.

**K'er** vb. IV=pier; 1° *vrea s-k'ară di minte* = erà să piară de minte, erà să înnebunească $33_{27}$; *ca s-nu k'ară*=ca să nu piară $8_2$; *va s-k'erĭ hăpseane* = vei pierì în închisoare $17_{36}$, $52_5$, $100_{27}$; 2° dispar; *k'irù ş-pălatea ş-tute bùnile anante* = pierì, dispărù şi palatul şi toate celelalte bunuri $68_{36}$, $26_{31}$, $85_{33}$; 3° a pierde pe cinevà, cevà; *s-k'ară feata*=să o piarză, să o prăpădească pe fată $21_{16}$; *s-lă k'ară torlu*=să le piarză urma $4_{30}$, 106, $44_{20}$; 4° *ĭu k'are soarle* = unde piere, unde apune soarele $224_4$; 5° *s-k'ireà* = se rătăcià $35_{36}$; 6° *va s-k'erĭ di sculie*=ai să rămâi dela şcoală $235_{34}$; 7° *s-mor, s-k'er*=să mor eu, să pier! (jurământ); 8° *moare ş-k'are ti tine* = se prăpădeşte pentru tine $75_1$; 9° *nu k'are oara* (sau: *k'irò*)=nu pierde timpul, momentul $38_{25}$, $50_{16}$, $443_9$; Inf. *k'irire* şi *k'ireare*=pierire: Part. *k'irùt, -ă; nîs lo-aveà k'irùt tră tòtîna*=îl credeau pierdut pentru totdeauna $76_{21}$; *va-ţĭ h'ibă k'irută duca*= te vei duce în zadar $317_{34}$; *k'irute le-aveà*=în deşert erau $71_{21}$.

**K'eră** sf. = car $476_{32}$.

**K'erdu** vb. III = pierd; *nu k'ardi oară* = nu pierde timp, nu întârzie $99_{13}$, $144_{32}$; *s-lu k'ardă* = să-l piarză, să-l facă să dispară $10_5$. Vezi: *sk'erdu*.

**K'ia** sf. = nume propriu de femeie 58.

**K'iamete** sf. = prăpăd, cataclizm $26_{15}$; 1° *Il' vìneà k'iamete* = îi venià să se prăpădească (= îi păreà

straşnic de rău) $74_{14}$; 2° *k'iametea s-facă* = de s'ar face prăpădul (lumii) $186_{37}$, *si ştiŭ, că k'iametea s-faţe* = de-aş şti, că se prăpădeşte lumea, (că se face prăpăd mare) ... $445_{6}$.

**K'ic** vb. I = pic, a picà; *cum îl' k'icà nă làcrimă* = cum îi pică o lacrimă $50_{3}$, 248; 1° *u k'icà n-cap* = a pus-o în cap $42_{28}, 67_{21}$; *şi-şĭ li k'icà di guşi* = şi şi le puse după gât $50_{13}$, $84_{22}$; 2° *u k'icà din anùmirea* = o trântì pe umăr, o luă pe umăr $47_{12}$; *k'icà ńelu din anùmirea* = trânteşte, ia mielul pe umăr $91_{11}$; *k'icà apala di guşi* = ş-a pus sabia după gât $120_{25}$, $445_{25}$; 3° *cu mintea s-u k'icà a vîrnùĭ îm păzare furtia tră sirmă* = cu gândul să pâcălească în târg pe cinevà, dând povara ca marfă de mătase $79_{10}$; 4° *k'icà di muşuteaţă* = pică de frumuseţe $297_{36}$; *îl' k'icà tu ìnimă* = îi părù foarte rău $203_{10}$, $114_{25}$.

**K'icare** sf. = picare.

**K'icàt** adj. = picat; *ma k'icàt dit steale nu vrea s-află* = mai picat din stele (=mai frumos) n'ar fi aflat $12_{31}$.

**K'ìcută** sf. = 1° picătură $31_{23}$ $35_{18}$, $143_{10}$; *k'ìcute*=a) picături; b) streaşina casei 71, $443_{26}$; 2° damblà: *k'ìcuta!* = (lovi-te-ar) damblaoa! $254_{31}$; *armase ca agudìt di k'ìcută* = rămase ca lovit de damblà, ca trăsnit $325_{27}$, $486_{24}$; *si-l' cadă k'ìcută greauă!* = i-a venit, de par'că ar fi lovit de damblà $194_{4}$.

**K'ihlibare** sf. = chihlimbar 426.

**K'in** sm. = pin $97_{2}$, 221, 468.

**K'ilime** sf. = chelim, covor frumos 238, 240, $416_{14}$.

**K'ilipure** sf. = chilipir $185_{25}$ 404.

**K'iliţă** sf. = pieliţă $308_{25}$.

**K'ilung'e** sf.=conduct, burlan, urloiu de cărămidă; fig.: picioare; *v r e a - l' frîngă k'ilung'a* = eră să-l rupă în bătaie $105_{7}$.

**K'inare** sf. = chenar; *cuseà cu k'inare* = coseà cu chenar $375_{15}$.

**K'indin** (şi *k'in ð in*) sm. = pericol $49_{16}$, $84_{5}$, $151_{3}$.

**K'indisescu** vb. IV = brodez $35_{2, 3, 5, 9}$.

**K'insescu** şi **K'inisescu** vb. IV = pornesc $10_{25}$.

**K'iparìş** sm. = chiparos $38_{6}$, 231, $292_{31}$, 408.

**K'ipeng'e** sf. = oblon, 188.

**K'ipin** vb. I=pişc $301_{32}$. Vezi şi: *k'ipur*.

**K'ipinare** sf. = pişcare.

**K'ìpită** sf. = vârf, creastă, pisc $14_{25}$, $73_{10}$, 143, $166_{14}$, 424.

**K'ipitòs** adj. = a s c u ţ i t, cu ascuţiş, $393_{16}$.

**K'ipru** şi **K'ipur** sn.=clopot $115_{25}$ pl. *k'ipre* şi *k'ìpure* $25_{12}$.

**K'iptòs** adj. = pieptos $182_{7}$.

**K'ipur** vb. I = pişc $478_{39}$, 479; Inf. *k'ipurare* = pişcare.

**K'ir** = jupân; *k' i r - V a n ĭ T a s t r u l' a*=Jupân Joan Turbincă 501; *k'ira-Mara* = jupâneasa M a r a (nu-

mele vulpii în basme); 104, 105, 106, $271_{24}$.

**K'irămidă** (şi: *k'irămidă* Epir) sf.=cărămidă; pl. art. *k'irămiqli*=cărămizile $148_{3}$.

**K'irătă** sm.=cornut $23_{20}$. cuvânt prin care se desemnează tot ce-i mai abject; drac.

**K'irdeare** sf.=pierdere; pierzare.

**K'irdùt** adj. = pierdut; *k'irduti le-aĭ tute* = în deşert îţi sunt toate $125_{13}$.

**K'irire** şi **K'ireare** sf. = pierire 317.

**K'irò** sm.=timp, vreme 1, 14, 302; *k'iròŭ* 242, 383; pl. (n'are); 1° *nu k'ari k'irò* = nu pierde timp, nu amână, nu întârzie $50_{16}$, $54_{11}$; 3° *no-am k'irò*=n'am timp $27_{22}$, $2_{30}$; 3° *tră puţi'n k'irò* = în puţin timp $39_{15}$.

**K'irtură**, pl. **K'irturĭ** (uzitat numai la pl.) = prostie, prostii $91_{35}$, $399_{1}$.

**K'irùt** adj. = 1° prost $34_{24}$, 43, 45, 67, $91_{33}$, etc. fem. *k'irută* = proastă, uşurică 204, 290, 452, 453; 2° *k'irută tu somnu* = pierdută în somn $36_{30}$.

**K'irută-prămătie** sf. = prostănac, secătură $53_{33}$, $44_{31}$.

**K'isă** sf.=1° infern, iad $432_{1,6}$, 439; 2° smoală, păcură $195_{4}$; 3° *di k'isă ş-di cătrane*= nenorocită, ca vai de lume $411_{21}$; *laĭu ca k'isa* = negru ca iadul $120_{31}$.

**K'isèd** vb. I = pisez; *şi-l' k'isă* = îi pisă $232_{2}$; *că-ńĭ k'isàşĭ čorlu* = căci îmi pisaşi, îmi tâlcişi piciorul $131_{13}$; *l'i li k'isă oàsile*= i le pisă oasele $54_{31}$; *s-l'i k'iseaqă pipèr în cap* = a pisăgì pe cinevà, a pedepsì aspru pe cinevà $196_{9}$; *l'-adră oàsile ca urqi'ţĭ k'isate*=îi făcù oasele ca urzici pisate $457_{24}$; Inf. *k'isare* = pisare.

**K'iş** (*mi* ∾) vb. I = mă urinez $71_{10}$, $95_{8}$.

**K'işare** sf. = urinare.

**K'işàt** sm. = ud, urină $95_{26}$.

**K'işigì** sm. = tâlhari de drumul mare, cari umblă călări şi sunt caracterisaţi prin cruzimea lor $427_{13}$.

**K'ìt** = nume propriu 82, 83, 89, 100—103.

**K'itriţeauă** sf.=pietriceà; pl. *k'itriţeale* $138_{4}$, $292_{10}$, $410_{15}$.

**K'ivure** sf. = sicriu, cosciug 112, 408.

**K'oşe** sf.=colţ, unghier $384_{28}$; *dit pàturle k'oşe a lùmil'eĭ* = din cele patru colţuri ale lumii $290_{33}$. Vezi: *k'uşè*.

**K'oşcu** sn. = chioşc, pavilion $166_{31}$.

**K'up** sn. = chiup, oală mare, servind la mărături 54.

**K'uşè** sm. = colţ, unghier; pl. *k'uşàţĭ* $40_{14}$, $41_{11}$, $86_{13}$, $98_{28}$.

## L

**La** prep.=la (pretutindeni).

**La!** interj.=fă! (apelativ pentru femei; *no-avqî la?* = fă! n'auzi?

**Lac** sn.=lac, baltă mai mică în locuri nalte de obiceiu 16, 17, 18, 492.

**Lac**, n. pr. de munte în Gra-

moste, unde se află şi un lac 14, $16_{10}$.

**Làcrimă, Làcîrmă** sf. = lacrimă, pl. *lăcriñĭ* = lacrimi $17_4$, $24_1$, 49, 50; *lìmbidă ca làcrima* = limpede ca lacrima $33_{23}$; *şi l loară lăcriñle* = îl apucară lacrimile $121_{15}$; *ună làcîrmă* = o lacrimă $266_{30}$.

**Lac.** Vezi: *laĭu.*

**Lafe** sf. = convorbire; *nora mutreà s-ağungă lăh'le* = nora căută să caşte gura la palavre $283_{10}$; *după ţi li cruiră lăh'le g'ine* = după ce se puseră bine la taifas $356_9$.

**Laĭ!** = măi! *o laĭ picurare!* = măi ciobane $19_{35}$, $25_{15}$; *laĭ c o r b e curbişane* = măi sărmane-sărmane $51_2$; *a laĭ oaspe* = măi fărtate, o a s p e t e $79_{18}$, $10_{.7}$, $135_8$, $290_9$.

**Laĭŭ** adj. = 1° negru: *laĭŭ ca tucînile* = negru ca tăciunele $1_{16}$, 23, $88_5$, $109_{13}$; fem. *lae (laĭe) lînă lae* = lână neagră $21_{11}$, $36_8$, $303_{11}$; 2° nefericit, sărman, biet; *laĭlu di amiră* = bietul, nenorocitul de î m p ă r a t $42_9$, $15_{34}$; *laĭlu-şĭ* = sărmanul de el $101_{26}$; *laea feată* = biata, nefericita de fată $21_{14}$, 43, 49, $62_{33}$, $193_{34}$; *ca laea ali lae* = ca cea mai nenorocită $36_{29}$; *laĭl'i* = sărmanii $146_{13}$; 3° *lae* = ticăloasă $283_3$; *naĭ cama laĭlu* = cel mai păcătos, mai ticălos $177_{14}$; 4° *şi-ñĭ prăxeaşti cama l a e a* = şi-mi meneşte soartea cea mai nenorocită $35_{14}$; *s-l'i cîntă cama l a e a* = să-i cânte tot ce-i mai rău $296_1$, $349_{25}$; 5° *Ţi lae lăeaţă loaflă* = Ce neagră nenorocire dede peste dânsul 72; *dit lăile di xeane* = din n e a g r a străinătate $66_{16}$; 6° *Lo-află aclò pi frate-su ca laĭl'i şi ca corg'il'* = îl află acolo pe fratele său ca vai de lume $78_{21}$; *nu păţi' cama lăile* = nu păţi mai rău $94_4$; 7° *şi-ş băgă lăile adoara* = şi-şi bagă pirostriile pentru a doua oară: s'a căsătorit pentru a doua oară $191_{27}$; *îşĭ băgă lăile cu feata murarluĭ* = se cunună cu fata mo rarului $282_{15}$; 8° *să mviscù tu lăĭ* = se îmbrăcă în doliu $460_{32}$, $401_{23}$.

**Laĭu** (amiră) = Negru-împărat 339, 385, 412.

**Lală** sm. = unchiu $102_{31}$, 188, $234_1$, 302, 363, 502; pl. *lălî'ñĭ.*

**Lamńe** sf. = balaur, smeu $12_{17}$, 49, 50, 51, 113 etc.

**Lampă** sf. = lampă 278.

**Lantu** pron. = celălalt $6_5$; *ḑua lantă* = ziua cealaltă, ziua următoare $12_{32}$. $35_{17}$. 364. Vezi: *alantu, anantu.*

**Lapte** sm. = lapte 152, $283_{14}$; *şi lapti di puĭl'ŭ s-căftăĭ la nîs ş-lapti di p u ĭ l ' ŭ aflăĭ* = şi lapte de pasere de ai fi cerut la el, şi lapte de pasere găsiai; g ă s i a i ori ce la dânsul $126_3$.

**Lare** sf. = spălare, l ă u a r e $278_4$, $340_{19}$, 410. Vezi: *laŭ.*

**Largu** adj. = 1° larg, lat 152, 172, $261_2$; 2° departe $70_{17}$, $114_{24}$, $260_{35}$.

**Las** vb. I = las; *las z-ḑică ş-altu* = las să zică, să povestească şi altul $34_{31}$; *lasi*

= fie, lasă, cu toate că $3_5$; *l-aveà lăsată* = le lăsase $40_{27}$. Vezi: *alàs.*

**Laspe** sf. = noroiu; *dit lăsk'i* = din noroaie $156_{22}$.

**Lat** adj. = lăut, spălat $141_{24}$.

**Laŭ** vb. I = spăl 21, $410_5$ [Indic. *laŭ, laĭ, la, lăm, laţi, la;* Imperf. *lam.* Perf. *laĭ.* Perf. Comp. *am latăʃ; duse s-la mă-sa m-vale*= merse să spele (rufe) mamă-sa la părâu $87_{24}$, $63_1$; *s-u laĭ* = s-o speli $21_{12}$; *s-ti laĭ g'ine-g'ine* = să te speli bine-bine $77_{26}$; *să s-la*=să se spele $9_{39}$; *îl lă* =îl spălă (lăuă) $212_{11}$; *s-lă* = se spălă $247_{12}$; *si lă şi se-aspilă* = se lă şi se spălă $5_{32}$; *lat* = spălat $141_{24}$.

**Lavă** sf.=sgomot, larmă $36_{16}$, $159_{12}$.

**Lavdă** sf.=nume de sat locuit de ţăranii numiţi: copăciari; este aşezat între Avela şi Tişte, în Epir $230_{33}$.

**Lăcărmèḍ şi lăcrimèḍ** vb. I =lăcrimez; *n u-ń i lăcărmeaḍă*= nu lăcrimă $441_{18}$, 439; *lăcîrmă* = lăcrimă $220_7$; *lăcrimèḍ*=$372_{22}$, *lăcrimară*=lăcrimară $273_{37}$; *lăcărmata*=cea lăcrimată, cea care a plâns $441_{15}$; *viñe... lăcrimàt*=venì... cu lacrimi în ochi $163_{30}$.

**Lăcrimare şi lăcărmare** sf. = lăcrimare.

**Lăeaţă** sf.=1° nefericire, ticăloşie, păcătoşenie 3, 19, $86_{10}$, $148_5$, $346_{20}$, 434; pl. *lăèţi* nefericiri, ticăloşii $121_{37}$, $196_3$; *ţi-ĭ lăeaţa ţi lo-aveà aflată* = ce-i nefericirea ce-l isbise $74_{14}$; 2° înnegrire $120_1$.

**Lăcescu** vb. IV=1° înnegresc; *lăeà ţivà*=innegrià cevà, arătà negru $102_{36}$; *lăeasče* = înnegreşte $218_{29}$; *lăì* = înnegrì 220, $294_3$; 2° *vreĭ s-ńi lăeşti ìnima* = (vrei să-mi înnegreşti inima), vrei să mă amărăşti $206_{23}$; 3° nenorocesc. Inf. *lăire* =înnegrire, nenorocire.

**Lăgară** adj. = limpede; *sirìn lăgară* = senin limpede $80_{14}$.

**Lăgăme şi lăgume** sf.=supterană $18_{25}$, $253_{21}$. Vezi; *lugume.*

**Lăhtàr** sm.=spaimă $172_{29}$.

**Lăit** adj.=1° înnegrit; 2° nenorocit: *laĭtu şi corbul*= nefericitul $129_{26}$; *lăita* = nefericita, biata $127_{27}$, $129_{27}$, $440_1$; *şideà plîmtă ş-lăită*, =şedeà plânsă (=istovită de plâns) şi nefericită $47_{22}$; *lăita*=sărmănuţa $13_3$.

**Lălătoare** sf. = zi de lucru, în opunere cu *sărbătoare* $370_5$. Probabil din lat. «*lavator*». Ar însemnà zi în care se *la, se spală.* (cfr. Papahagi: *Românii din Meglenia,* p. 50: *lătoari*= lucrătoare).

**Lăludă** (şi: **lălu∂ă**) sf.=floare pl. *lălùḍĭ*=flori $9_{12}$, $127_{36}$, $182_{14}$, $282_{12}$.

**Lămbie** sf. = flacără strălucitoare $249_8$,

**Lămbisescu** vb. IV = strălucesc 417.

**Lăptòs** adj.=lăptos $208_{13}$.

**Lăvòs** adj. = murdar, puturos $90_{19}$.

**Lăvuescu** vb. IV=rănesc; *u lăvuì* = o rănì $120_{39}$, $121_2$.

**Lăvuit** adj.=rănit 376.
**Lea!** interj.=fă! *lea Cată*=fă Cată $22_{18}$, $75_{12}$.
**Leaḍe** sf. = (Ohrida) lege $166_{0}$, $167_{11}$.
**Leagîn** sn. = 1° leagăn (de prunci) $123_{24}$, $333_{3}$; 2° leagăn: obiceiul de a se face un leagăn cu ajutorul unei frânghii aninată de ramura unui pom.
**Leagîn** vb. I = leagăn; *ţe niòrĭ groşĭ s-leàgănă* = ce nori groşi se leagănă (= plutesc în aer) $80_{10}$; *cîndu faḍl'i s-leàgînă* = când se leagănă fagii 221; Inf. *ligănare* = legănare Part. *ligănàt,-ă* = legănat.
**Leane** sf.=lene 89, 125, 135, 366.
**Leg** vb. I = 1° leg 86, 87; *s-ţă leg*=să-ţi leg $8_{7}$; *ligă*=legă $36_{32}$, $60_{15}$; *ş-u ligară* = şi-o legară $21_{29}$; *leagă* leagă (Imperativ) $23_{12}$; *ligaţĭ-ńi*=legaţi-mi $83_{24}$; 2° *u ligă* = a decis $8_{4}$; 3° *mi leg* = mă oblig, mă leg $139_{13}$; *Tih'a s-ligă* = Norocul se obligă $96_{12}$; *şi s-ligară* = şi făcură legământ $49_{15}$; 4° *ligă poami* =a dat fructe $302_{29}$; 5° *Aestu u ligă tu greaŭa*= Acesta stăruì din răsputeri, cu încăpăţânare $69_{37}$; Inf. *ligare* = legare; Part. *ligàt,-ă*=legat 38, $76_{26}$; *nu h'iŭ ligàt di ğuràt* = nu sunt legat prin jurământ $14_{1}$; *zboare ligate*=vorbe cuminţi, înţelepte $304_{4}$.
**Lele!** interj.=1° aoleo! vai! $90_{14}$, $93_{1}$, 153; *o, lelemamă!* = fă mamă dragă! 273; 2° termin de desmierdare $242_{3}$; 3° sf. = boală mortală: *ş-lo lelea* = s'a îmbolnăvit de moarte.
**Lemnu** sn. = lemn 46, $53_{13}$; pl. *leamne* $21_{27}$, 233 şi *lemne* 235 (Moloviṣte.)
**Lepră** sf = lepră $382_{3}$.
**Lèpure** sm.=iepure (Avela); *ţe ştiĭ d-ĭu arsari lèpurli?* =ce ştii de unde vine norocul? $85_{15}$. Vezi: *l'èpure.*
**Leşe** sf. = leş, stârv, măcel $120_{16}$. $283_{33}$, 493.
**Ligătură** sf.=legământ, legătură $45_{2^{0}}$, $104_{1}$, $247_{39}$, 277.
**Liliče** sf. = floare $25_{35}$, 215, 291, 319, 321.
**Limăreaŭă** sf.=guler de haină $458_{5}$; *ş-acăţă limăreaoa* = se îngrozì $303_{15}$.
**Limbă** sf.= limbă; pl. *limbe* 11, 30, 50, 51, etc.; 1° *cu limba scoasă di curmare* =foarte obosit, mort de oboseală $27_{14}$, $48_{23}$; *imnà cu limba scoasă* = umblà de nu mai puteà, (=în grabă mare) $251_{16}$, $166_{27}$, $187_{2}$; 2° *cu limbă di moarte* = cu limbă de moarte 163, 242; 3° *L'-aprease limba perĭ*=s'a muncit într'atâta, s'a căznit aşà de mult $497_{15}$; 4° *s-află cu tute limbile di priste loc anviţate* = ştià, pricepeà toate limbile de pe suprafaţa pământului $9_{26}$; 5° *scoase limbe-limbe di foc*= scoase flacări, flacări de foc $272_{31}$; 6° *limbi-limbi si-l' si ducă gura*=să'i meargă gura într'una, să fie de elocinţă extraordinară $97_{35}$; 7° *limba apă-l' lasă n-gură*=a-i lăsà g u r a apă (de poftit, de jind) $239_{35}$.
**Limbid** adj.=limpede $229_{14}$;

*s-află nă fîntînă lìmbidă* =se află o fântână (cu apă) limpede $33_{29}$.

**Limbiḍăscu** vb. IV = limpezesc $282_3$; Inf. *limbiḍîre, limbiḍare* = limpezire.

**Limnàr** sm.=lemnar (vânzător de lemne, care însuşi le taie din pădure şi apoi le cară cu cai sau măgari, ca să le vânză prin orăşele) 161, 162, 236, 454, etc.

**Limnăroańe** sf.=lemnăreasă, femeia lemnarului.

**Linăvòs** adj.=leneş; fem. *linăvoasă* $36_{37}$, $70_{33}$, 89, 366, 637.

**Linḍeare** sf.=lingere $16_{27}$.

**Lingu** vb. III=ling $16_{20}$. Vezi: *alingu.*

**Lìngură** sf.=lingură 133; *lìngura-aţeà marea*=lingura de supă, cu care se amestecă mâncarea, când se găteşte $29_{24}$; *li nviţà cu lìngura, ca apa*=învăţă foarte bine $187_{35}$.

**Ling'èr** sm., sn.=farfurie de aramă $203_{20, 23}$, $454_{23}$.

**Linte** sf. = linte 131.

**Lipròs** adj.=lepros, care sufere de lepră $155_{35}$.

**Lipsàu** sm. = moaşte sfinte 58.

**Lipsescu** vb. IV=1° a fi lipsă; 2° a trebui; 1° *s-află, că un lipseaşte* = se află, că unul lipseşte $11_{12}$; *n a că lipseaşte vîră*=nu cumvà l i p s e ş t e cinevà $70_{11}, 2_{22}$, $34_{17}$; 2° *că-l' lipsescu*=căci îi trebuesc, are nevoie de ele $15_{26}$; *ţivà nu lipseaşte* =nu trebue nimic $40_2$, $19_5$, $56_{35}$, $284_{16}$; Inf. *lipsire* = lipsire, trebuire.

**Lipsìt** adj.=trebuincios $166_{22}$; *naĭ cama lipsita*=cea mai trebuincioasă $166_{34}$, $167_{30}$.

**Lirusescu** vb. IV = murdăresc, pătez; *lirusìt* = cu hainele negre, murdare, pătate $19_7$.

**Lìră** sf. = monedă de aur otomană, preţuind 22 lei şi 75 bani 43, 91, 188, etc.

**Lişìn** (mi—) vb. I = l e ş i n; *va s-lişină* = vor leşină $398_1$; *acăţară ... să s-lişină de-arî's (arî'sute, arîdeare)*=începură ... să se p r ă p ă d e a s c ă (= să leşine) de râs $45_{24}$, $89_{18}$, $117_{37}$, $146_4$, $349_{33}$, $364_{29}$; *arîdeà di s-lişină*=râdeau, de se prăpădiau $103_{25}$; Inf. *lişinare*=leşinare; prăpădire (de râs.)

**Lişinàt** adj.=leşinat $57_{11}$; *lişinàt di nimîcare*=prăpădit de nemâncare $314_8$.

**Lişòr** adj., adv. = uşor, uşurel; *ma lişoară* = mai uşoară 180; *nu s-discùmpără lişòr*=nu se răsplăteşte cu uşurinţă $67_{11}$, $69_3$, $110_{13}$; *lişòr di minte* = u ş u r e l $42_{22}$; = prost, u ş u r e l; *Lişorlu-lişòr, ma troară aduk'ì* = Prostuţul-uşurel (prostuţ), dară îndată pricepù $42_{27}$; *nu-ĭ di lişorl'i* =nu-i din cei uşurei, prostănaci $209_6$; *glaru-lişoară* prostănacă, toantă $53_{12}$; *sărbătoare lişoară* = sărbătoare, care nu se ţine, în care se lucrează $235_{35}$.

**Lişuràc** adj.,=uşurel, prost 42, 44, 45.

**Lişureaţă** sf.=uşurinţă, prostie $16_{22}$, $63_{10}$, $106_{32}$, $295_{18}$, 492.

**Lişurèḍ** vb. I=uşurez; *lişură fitarea* = uşură f ă t a r e a

$121_{16}$, $321_{5}$, $372_{35}$; *lişură*= se prostì, devenì uşurel $98_{23}$.

**Liturg'ie** sf. = prescură 32, $105_{22}$, 106; *eară cu mînle apă di liturg'ie curate*= erà cu totul nevinovată, erà curată cu totul $283_{37}$.

**Livade**, pl. *livăḑĭ* sf.=livade 33, 57, 92, 311.

**Livă** sf. = vânt straşnic de sud $170_{29}$.

**Livendu** adj. = elegant, voinic elegant 85—88, $141_{24}$, 292, 335.

**Livină** sf.=nume propriu de femeie 438, 441, 442.

**Lînă** sf.=lână 21, $54_{3}$, 401; pl. *lînurĭ*.

**Lî'ndură** sf.=rândunică 217, 218, 334, 335.

**Lînduruşe** sf. = rândunică $250_{34}$.

**Linḑiḑăscu** vb. IV = mă îmbolnăvesc, îmbolnăvesc; *lînḑiḑî'*=se îmbolnăvì $394_{19}$; *îl lînḑiḑăscu* = îl îmbolnăvesc; *mi lînḑiḑăscu* = mă îmbolnăvesc; Inf. *lînḑiḑîre, lînḑiḑare*= îmbolnăvire.

**Lînḑit, lînḑid** adj. = bolnav, îmbolnăvit $54_{33}$, $70_{15}$, 114, 291; *căḑù greŭ lînḑit* = se îmbolnăvì de moarte $463_{27}$, $195_{20}$; *lînḑid* $56_{3}$, $144_{37}$, 145; *lînzit* 420 (Molovişte, Gopeşi.)

**Lîngoare** sf.=boală 469; *Loarcăt-ună lîngoare greaŭă* = Se îmbolnăvì rău, de moarte $64_{3}$, $290_{32}$; *nu putură s-află lîngoarea*=nu putură să afle de ce boală sufere $290_{34}$.

**Loare** sf. = luare; *macă ari tră loari*=dacă are de luat $47_{5}$.

**Loat** adj.=luat, scăzut; *loată la faţă* = slăbită la faţă $359_{11}$.

**Loată** sf. = luare; *ună loată* = o luare $93_{8}$.

**Loc**, pl. *locurĭ* sn.=1° pământ $11_{10}$, $17_{36}$, $22_{15}$, 68, 87; *loclu cu floare* = pământul cu flori 375, 381; *Tuti muşuteţli a locluĭ*=Toate frumuseţile pământului $34_{17}$; 2° ţară; *dit loclu a luĭ*= din ţara sa $9_{5}$, $76_{22}$; *tu loclă*=în ţara lor 146, $203_{9}$; *nu sun de-a locluĭ* = nu sunt de ai pământului $147_{20}$; 3° *t-un loc*= într'o parte, undevà $19_{12}$, $41_{30}$; *tute lòcurle*=toate părţile $61_{11}$; 4° *s-feăţiră ca loclu* (se făcură ca pământul) se amărîră grozav, $439_{12}$; 5° *dit loclu ĭu feată puĭl'i*= din ţara, unde fată pasările, din depărtări de nenchipuit $10_{13}$; 6° *tu loc di* = în loc de $22_{28}$, $27_{36}$, $50_{5}$, $67_{26}$; 7° *plăscănì tu loc*= plesnì pe loc, la moment $16_{6}$; *psuseà tru loc* = muriau pe loc $17_{1}$; 8° *No-acăţă loc*=nu folosià $26_{8}$; *zboările-a luĭ no-acăţă loc* = vorbele lui nu se luau în seamă $51_{29}$; 9° *arîdeà cîndu nu-l' eară loclu* = râdeà, când nu trebuià $96_{35}$; 10° *ca dit loc*=ca din pământ: (dintr'odată) $44_{12}$; 11° *merlu locu s-feaţi* = mărul dispărù dintr'odată $115_{3}$; *cl'eîle tu loc*=cheile dispărură $310_{13}$; 12° *aveà loată loc multu*=se depărtaseră (ei) mult $4_{26}$; 13°

*fuḑì, di mîcà loclu*=fugì, de prăpădià pământul $250_{2}$; 14) *loclu nu lo-aveà* = nu-şi găsià astâmpăr $200_{35}$, $201_{16}$, $437_{1}$; *loclu nu lo-acăţà*=nu-şi găsià astâmpăr $205_{16}$, $13_{4}$, $61_{10}$, $103_{6}$, $189_{3}$, $193_{10}$; 15° *nă bagă cu caplu n-loc* = ne face de ruşine $106_{31}$; 16° *lu ngrupă loclu de-arşini* = nu mai puteà de ruşine $97_{6}$, $43_{14}$.

**Locmae** sf.=(în Ohrida); *ḑîţeà cu mintea, că aclò va z-da di vîră locmae*=socotià, că acolo o să deà peste vreo plăcintă gata $166_{27}$.

**Lucanic** sm. = cârnat $80_{8}$.

**Lucrare** sf. = lucrare; *Tră lucrare fičorlu lucrà*=De lucrat, băiatul lucrà $65_{15}$.

**Lucrătoară şi lucrătoańe** sf. = lucrătoare, muncitoare 124, 299, 259, 300.

**Lucrătòr şi Lucrătòńŭ** sm. = lucrător, muncitor $166_{6}$, $391_{35}$.

**Lucrèḑ** vb. I = lucrez, muncesc $3_{20}$, $65_{14, 22}$.

**Lucru** sn. = 1° lucru, treabă $7_{36}$; *lucre bune* = lucruri frumoase $20_{31}$; *tr-ahtără lucre* = la asemenea trebi $70_{3}$; 2) ocupaţie: *nu-l' si duţeà lucru tră năinte* = nu-i mergeà, nu-i priià ocupaţia $65_{16}$; 3) chestie: *ştiĭ ţe easte lùcurlu* = ştii cum stă chestia $20_{4}$, $7_{24}$, $13_{30}$, $37_{31}$; 4° *lucru nu şi ştea crau!*=nu se pricepeà de loc la treabă $54_{36}$; *Nu bîgà putè mîna pi lucru* = Nu lucrà câtuşi de puţin $71_{1}$; 5° *Ţe mari lucru*=ce mare treabă $34_{32}$; *mare lucru!* =mare minune $74_{3}$; *mare lucru di ğone, carĭ s-culcă cu puĭl'i* = ce mai voinic, care se culcă odată cu găinile,(cu pasările) $14_{32}$; 6° *tr-ahî't lucru*=pentru o nimica toată $10_{4}$; 7° *şi-ş mutreà lùcurlu* = şi-şi căută de treabă $33_{6}$; *mutreà-ţi lùcrulu* = caută-ţi de treabă $82_{15}$; Pl. *lucre, lucărĭ* $57_{27}$, $166_{16}$; la Fărşeroţi: *lùcără* $482_{24}$, 483.

**Lugrie.** Vezi: *lugurie.*

**Lugume** sf.=subterană $18_{25}$. Vezi: *lăgume.*

**Lugurie** sf. = lucru, obiect, treabă, chestie $41_{7, 11}$, $62_{9}$, $67_{12}$, $68_{18}$, 113, $177_{5}$, 345; *carĭ u viḑù luguria streasă* = dacă se văzù la zor, dacă văzù că se complică treaba $10_{9}$, $178_{29}$; prescurtat: *lugrie* $482_{14}$.

**Lug'ie** sf.=fel $12_{39}$, $44_{7}$, $92_{35}$, $211_{27}$.

**Lujàr** sm. = culcuş, vizuină, loc de odihnit pentru animalele sălbatece $348_{12}$.

**Lumbrusescu** *(lumbrisescu)*, vb. IV = strălucesc $74_{28}$, $212_{37}$.

**Lume** sf. = lume 8, 50, etc.; oameni $43_{7}$; *ma lume nu videà*=dar oameni nu vedeau $88_{2}$; *lumea lantă (nantă)* = lumea cealaltă, celălalt tărâm $5_{25}$, $37_{20}$, $67_{9}$; *erà-l' tu lumea nantă* = dormiau de a binele $465_{33}$; *lumea din g'os*=lumea dedesupt, lumea cealaltă $158_{14}$; *di ḑîţeàĭ, c-a luĭ i lumea*=de ziceai, că simte de traiu, că trăeşte în adevăr $43_{19}$.

**Luminare** sf.=lumânare $50_{36}$, $253_{22}$, 296.

**Lumtă** sf.=nuntă; fig. bătaie, luptă; *biţî lumta*=isprăvì lupta $339_{27}$. Vezi: *numta*.

**Lună** sf. = lună 74, 75, $283_{31}$, 440.

**Lungu** adj. = lung 172, 441.

**Luní**, n. pr.=luni; art. *Lunea* =luni 277.

**Luńină** sf. = lumină 4, $18_{30}$, $39_{7}$, etc.; 1° *s-adùţî luńină* = să aduci lumină, să fii de ajutor $117_{1}$; 2° *ş-aveà vindută luńina*=(îşi vânduse lumina) îşi sacrificase totul $303_{30}$.

**Luńinèd** vb. I=luminez $74_{28}$, $207_{29}$, 278, 439.

**Lup**, pl. *luk'*, sm. = lup 20, 31, 184—187, 257, etc.; voc. *lupe* = lupule $27_{10}$; 1° *s-ti mîcă luplu* = mâncà-te-ar lupul, fire-ai al dracului! $92_{34}$, $103_{19}$, $119_{22}$, $208_{12}$; 2° *li mîcă luplu !*=s'au dus! $364_{6}$; 3° *ţe lup are di strigă* = ce dracu are de strigă $307_{6}$; 4° *l'-aveà intrată luplu tu maţă*=îl răsbise rău foamea $25_{22}$; *l'-aurlă luk' tu pî'ntică* = îi urlă lupii în burtă: îi e foame grozavă $290_{15}$; *s-pari, că z-bat luk'-l'i nauntru* = se pare, că lupii se bat în burta lui, (aşà de mult îi gârâe maţele de foame strașnică) $46_{21}$; 5° *fuţeà di nîs ca di per di lup*=fugiau de dânsul ca de ciumă, fugiau de rupeau pământul $333_{13}$; 6° *mîcare... ca luplu s-u mîcă* =mâncare... vai de mama ei $340_{23}$; 7° *că nacă pîn tu sone creapă l u p l u* = că doar până la sfârşit s'or strică farmecele, s'o împlinì şi cum trebue $367_{32}$.

**Lupată** sf. = lopată $347_{35}$.

**Lupoańe** sf.=lupoaică $121_{31}$.

**Luşa**, n. propriu de femeie 458.

**Luţeafir** sm. = luceafăr $34_{34}$; *luţeàfirle di c-seară* (=luceafărul de cu seară, care apare seara) 207, 279; *luţeàfirle di dimneaţă*=luceafărul care apare dimineaţa 207, 279 (Se crede în popor, că ar fi doi luceferi).

**Luţescu** vb. IV=lucesc, strălucesc $10_{30}$, $80_{35}$, $318_{12}$, $384_{14}$, $442_{13}$.

**Luţît** adj. = strălucit $278_{2}$; *luţitlu* = (cel strălucit) sf. Gheorghe (la P e r i v o l e) $315_{16}$.

**Luvíe** sf.=fel; *luvìì di luvìì* = fel de fel $476_{1}$. Vezi: *lug'ie*.

## L'

**L'aŭ** vb. I = 1° iau; Indic. prez. *l'aŭ, l'aĭ, l'a, lom, loaţî, l'a.* (Sub. idem: *s-nu-l' l'aŭ* $7_{5}$; *s-lu l'aĭ*=să'l iei $1_{29}$; *s-l'a apă* = să ia apă $19_{8}$, etc.); Imperf. *loam, loaĭ, loà: (di-ţî loa ocl'il'* =de-ţi luà ochii, îţi întunecà privirea), *loam, loaţî, loà;* Perf. *loaĭ, loaşî, lo* ($3_{27}$; *s-lo după capră* = se luă după capră $22_{8}$, $11_{19}$, etc.); *lom, loat, loară* (4, $9_{5}$); Perf. comp. *am loată*=am luat: *nă lo-are loată* = ni l'a luat $81_{12}$; M. c. Perf.

*aveàm loată*=luasem; *aveà loată loc* = se depărtaseră mult 4, $57_{28}$; Imperativ: *l'a!* = ia! $62_{19}$; Conditz. *s-l'aŭ*=aş luà; *vra (s) l'aŭ*=aş fi luat: *noĭ vrea-l' lom fluria luĭ?*=noi i-am fi luat galbenul lui $30_{21}$; *s-mi loare... ti nveastă*= de m'ar luà de nevastă 285; Inf. *loare* = luare = *lunda-şĭ* = luând $324_{35}$; *loată* = luată $296_{14}$; 1° primesc: *îl l'aĭ?*=îl primeşti? $32_{27}$; 2° apuc: *lo calea* = apucă drumul $1_{14}$; *oile a-hurh'iră s-l'a plaĭlu*=oile începură să apuce plaiul $15_{21}$, $27_4$; *u lo seatea* = o apucă setea $35_{18}$; *s-l'a xeànile*=să apuce prin străinătate $49_7$; *cît loa s-easă*= cât apucă să iasă $59_{21}$; *lo apulitiile unâ cîte unâ*= apucă prin oraşe dearândul $217_3$; *cara loară amarea-amarea*=dacă apucară pe cursul mării, dealungul mării $355_{29}$; 3° începp: *nica no-aveà loată g'ine cî'nticlu*=încă nu începuseră bine cântecul $439_2$; 4° *ş-loară ahîntă vreare*= se iubiau într'atâta $49_7$; 5° *ş-loară perlu de-aclò*= şi-au luat lumea în cap de acolo $4_{14}$; 6° *s-nă lom ocl'il'* =să fugim de acĭ, pentru a nu ne mai întoarce, să ne luăm lumea în cap $4_9$, $121_{11}$; 7° *va-ńĭ l'aĭ fumeal'a prĭ zvercă* = o să-mi nenoroceşti copiii (=familia) $17_5$; 8° *o lo Căşlu di frică* =o apucă groaza $35_{32}$; 9° *s-l'a vimtu* = să se răcorească $2_{11}$; 10° *lo prĭ nîs* = a) luă asupră-şi; b) se însărcină să facă cevà; c) a se îngrăşà, a se restabilì (după o boală); 11° *şi-l' loară n-čičoare* = se puseră pe urma lui, îl urmăriau de aproape $154_{12}$; 12° *auşàticlu-ńĭ lo urècl'ili* = bătrâneţea mă asurzì $50_{33}$; 13° *ni lo, ni alăsă* = la moment, numai decât $80_{11}$.

**L'èpure şi l'epre** sn.=iepure 76, 320, $461_{27}$, 476; pl. *l'epurĭ* 244; *Poţĭ să-l' faţĭ čor di l'epre?* Poţi să-l întreci, ca să-l faci de ruşine? $493_{39}$, $495_5$. Vezi: *l'èpure.*

**L'ertu** vb. I = iert 146; *îl l'irtă* = îl iertă $75_{23}$, $97_{28}$, $268_{22}$; *mi l'irtàĭ cu părinţî* = m'am iertat cu părinţii, mi-am luat adio pentru totdeauna dela părinţi $85_{22}$, $157_{34}$; *s-mi l'erţî* = să mă ierţi $83_{17}$, $101_{23}$; *tra să-l' si l'artă picătile* = ca să i se ierte păcatele $19_6$; *picătile atale va s-h'ibă l'irtate* = păcatele tale vor fi iertate $19_{11}$.

**L'in** sn. = in $443_{12}$.

**L'ipurăr** sm.=uliu, care prinde găini, miei, iepuri 218.

**L'irtare** sf. = iertare $134_{21}$, 158, $167_{37}$, $330_{30}$; *cu l'irtare s-h'ibă* = să fie cu iertare $10_{34}$; *cu l'irtarea-vă* = să am iertare $146_1$.

**L'irtàt** adj. = iertat; *l'irtatlu* = răposatul $136_{33}$; *al l'irtàt* = a răposatului $243_9$; *l'irtata* = răposata $401_{17}$.

**L'ocă,** nume propriu de bărbat, familie de drăştilar (= posesor de dârste, văl-

tori) de moş strămoş la Avela $348_{22}$.

**L'undàr** sm. = leu $38_{7}$, $49_{11}$, 153, 226—228, etc.

**L'undară** sf. = leoaică 121.

**L'uftă**, pl. *l'ufteańĭ* sm.=om puternic (mai ales la mâncare), mâncăcios mare $338_{8}$, $340_{23}$, $425_{1}$, 469.

## M

**Ma** adv. = 1° mai: *ma mare* =mai mare $3_{30}$; *nu ma putù tra s-aravdă* = nu mai putù să rabde $19_{21}$; *ma vreĭ?*=mai vreai, mai doreşti $152_{36}$, etc. Vezi: *cama;* 2° îndată, cum, numai ce; *Fičorlu, ma cît avdă di feata aistă*=Băiatul, numai ce auzì de această fată $40_{7}$; *Ma-l viḑù, l-cunoscù* = Îndată ce-l văzù, îl cunoscù $9_{23}$, $32_{30}$, $37_{2}$; 3° dacă $213_{38}$; *ma s-nu erà* = dacă n'ar fi (pretutindeni); 4° dar, ci, însă $1_{2}$, $2_{17}$, $3_{8}$, 19, etc., etc.; 5° sau: *s-ul l'aŭ, ma nu?* = să-l iau sau nu? $236_{4}$.

**Macă** conj.=dacă $7_{7}$, 39, $81_{35}$, etc., etc. [Etimologia din conj. *ma* (=dar)+*că;* ca şi D. Rom. *dacă* din *da* (=dar)+*că*].

**Macàr** adv.=macar, cel puţin $324_{14}$.

**Macru** adj. = macru, slab.

**Madè** sm.=articol de o marfă oarecare. *Tr-ahî't madè*= Pentru atâta treabă, pentru o nimica toată $373_{7}$.

**Màḑîre** sf. = mazere 118.

**Mae** sf. = bunică 27, 39, 46, 52, 71, 95, etc., etc.

**Maĭcă** sf.=mămiţă, mamiţică $435_{24}$, 488.

**Maĭŭ** sm.=Maiu; art. *Maĭlu* 302.

**Maĭstur** sm. = meşter $288_{34}$. Vezi: *mastur.*

**Mal, Mală** adv.=o grămadă, foarte mult; *mală de ańĭ* = o grămadă de ani $12_{13}$, *mal di lînă*=o grămadă de lână $300_{26}$; *mal di muşutèţĭ*=o mulţime de frumuseţi $360_{24}$.

**Mal'òt** sm., sn. = măntăluţă, făcută pe talie şi care se poartă iarna $325_{6}$.

**Mal'ŭ** sn. = maiu (obiect de lemn cu care se bat rufele la spălat) $72_{1, 13}$, 454—458.

**Mamă** sf. = mamă $5_{24}$, 7, $34_{11}$, 62, 150 etc.

**Mamă** sf. = 1° măduvă din soc, din lemnul de salcie, etc.; 2° hrană pentru prunci; *ş-eară nviţàţĭ s-mîcă mamă n-gură*=erau obicinuiţi să mănînce de a gata: pară mălăiaţă în gura lui nătăfleaţă $185_{17}$; *mamă n-gură*=leneş; persoană care aşteaptă hrană de a gata $367_{4}$. [Acest cuvânt ne dă şi explicaţia etimologiei lui: *mămăligă*, un deminitiv din *mamă;* cf. *mutuleagă* (= mutulică) deminutiv din *mutu*].

**Ma-mare** sm. = mai-marele, căpetenia; *ma-marle a puĭl'lor* = mai-marele,

căpetenia paserilor $11_{6,8,13}$ $70_{12}$.

**Mană** sf.=mamă (Epir) $484_{28}$, 485.

**Mandră** sf. = coşar, staul în care mân oile noaptea $229_{13}$, $501_3$ ; *La mandră ş-la căşare el, nu la vitrăţîl'e*= La târlă şi la căşerie el, nu la medicină (adică: la ce se pricepe, nu la ce nu se pricepe) $349_{20}$.

**Mară**, nume propriu de femeie $48_{7,8}$; fig. vulpea: *k'ira-Mara* = jupâneasa Mara 104, 105, 271, $368_{18,32}$.

**Màrdine** sf.=1° margine $1_{11}$ $33_{19}$ ; 2° mal ; *la màrdinea (lacluĭ)* = pe malul (lacului) $18_3$ ; *màrdinea de-a-mare* = pe malul mării ; 3° *dit màrdinea locluĭ*= dela capătul pământului $85_{22}$ ; *màrdinea locluĭ* = la capătul pământului $137_{16}$ ; 4° *tu màrdini*=în sfârşit $35_{37}$, $90_6$, $130_{21}$, $320_{31}$ ; *màrdinea aleadi*=sfârşitul alege $96_{24}$ ; 5° *şideà tu màrdini*=şedeà la o parte $90_{36}$.

**Mare** adj. = 1° mare 4, $12_{22}$, 35, etc. ; pl. *mări* $2_{29}$, $38_{18}$, $61_{16}$ ; comp. *cama* (sau: *ma) mare* = mai mare: *cu aţeà cama marea lişureaţă*=cu cea mai mare uşurinţă $16_{22}$ ; *nîsă-ĭ ma mari* = ea-i mai mare $96_3$ ; *aţeali cama mărli*= cele mai mari $53_{21}$ ; la Fărşeroţi: *ma marĕ* = mai mare $477_3$ ; 2° puternic $13_{30}$: *vimtu mare*= vânt puternic $20_{27}$; *ḑîse cu boaţe mare* = zise cu voce tare $21_{21}$ ; 3° *mare ţ-u numa*= mare ţi-e numele! slavă ţie $319_6$ ; 4° *umplù un sac mari-mari*=umplù un sac cât de mare $33_3$ ; 5° *carĭ nu s-ţîni a mari* = care nu se ţine mare $130_{32}$ ; 6° *mărl'i*=cei mari, fruntaşii $156_{33}$; *ma mărl'i, cama mărl'i* = fruntaşii (= cei mai mari) $34_{15}$ ; 7° nume propriu de munte $440_{39}$.

**Mare-gros** sm.=tare şi mare $9_{11}$, $350_{11}$ ;=boereşte $344_{22}$; = ca pe boeri $436_8$.

**Marmar** sn. şi **Màrmură** sf.= marmură $24_3$, $222_5$, 329, 331, 439.

**Martir** sm. = martur $18_{15}$.

**Marţi**, art. *Marţa* sf.= Marţi 277.

**Marţu** sm.=Martie, art. *Marţul* 302.

**Mas** sn.=loc de mas al oilor sterpe în timp de noapte $120_1$ [Din: *maneo*, *mansus*, cfr. *mensa* = masă].

**Mascur** adj. = bărbătesc $7_1$, $49_{13}$, $119_{13}$, 200.

**Màsină** şi **Masnă** sf. = măslină 168, 169, $410_8$.

**Maste** sf. = figură 172.

**Mastorsă** sf.=1° Ţigancă $13_{32}$, 2° *da di nă mastorsă di ursă* = întâlneşte o jupâneasă de ursă $27_{15}$; 3° *mastorsa di vulpi* = meştera, vicleana de vulpe $105_{14}$.

**Mastur, Maĭstur** sm.=1° meşter $288_{33}$ ; *Tine h'ii màsturlu* = Tu eşti meşterul, iscusitul $248_6$ ; 2° zidar $248_{37}$, $355_{22,25}$ ; 3° *viḑù că ş-află màsturlu* = văzù că-şi găseşte stăpânul $104_3$, $135_{10}$ ; 4° *màsture* = jupâne $146_6$ ; 5° *Màsturu-Nicola* = Jupân Nicolae,

nume ce se dă lupului în basme $27_{11}$, 104, 105, 185, 186.

**Maş, maşĭ** adv. = numai 3, 4, 6, 9, 36, 40, etc., etc. Vezi: *mîş.*

**Maţ**, pl. *maţă* sn. = maţ $46_{17}$, 497; 1° *l'-aveà intrată luplu tu maţă* = îl răsbise straşnic foamea $25_{22}$; 2° *Màţîle-ńĭ (greşit în text: mîţîlc) gurleaţă* = îmi chioräie maţele (de foame) $161_{29}$; 3° *maţ-di boŭ* = biciu $37_{24}$, $290_{21}$.

**Mavîr** sm. = bucătar 179, 180.

**Maxus** adv. = în adins $194_{18}$, $431_{27}$.

**Mă** sf. = mamă; *mă-ta, măsa* = mă-ta, mă-sa $5_{27, 23}$, etc. Vezi: pentru mamămea: *mu-mea;* 1° *nurărli a l'eĭ: mă-sa steàul'eĭ* = nurorile ei, mama stelei (=neînchipuit de frumoase) $34_5$; 2° *ta să si ducă la mă-sa* = spre a deveni bună, potrivită $29_{14}$; 3° *trapşu un somnu, măsa-l' fu* = îi trăsei un somn straşnic $103_{35}$; înjurătură $454_{35}$.

**Măc.** Vezi: *mîc.*

**Mădùă** *(mîduă)* sf. = măduvă; 1° *carĭ îl' lipseà mîdua* = dacă-i lipsià mintea, dacă n'aveà minte $96_{13}$; 2° *li băgă tu măduă* = le-a pus în cap, în minte $496_{33}$.

**Mădulàr** sn. = mădular, partea unde se încheie capul de corp; membru; $118_{22}$ = ciafă $265_5$, $432_{13}$; 1° *ş-lo zverca cu tut mădulàr auşlu* = se duse moşul, se cără $458_{18}$; 2° *va-ńĭ l'aŭ zverca de-aoaţe cu tut mădulàr* = am să mă car de acĭ $462_9$; *l'-işì mădularlu* = îi ieşì (=i se rupse) mădularul $469_{21}$.

**Măgăzie** sf. = magazin, prăvălie 189, 447.

**Măhălă** sm. = mahalà, cartier $85_{15}$.

**Măhmuze** sf. = pinteni $448_{16}$.

**Mălăgàr** adj. = isteţ, meşter, iscusit, dibaciu $52_{26}$, $148_{17}$, 308—312, $369_4$.

**Mănată** (scurtat: *mnată)* sf. = mână plină $76_{36}$, 77; *mănăţĭ di sare* = pumni (mâni pline) cu sare $15_{30}$. Vezi: *mînată.*

**Mănă.** Vezi: *mînă.*

**Mănc.** Vezi: *mîc.*

**Măniţă** sf. = mamiţică $274_4$, 412, $487_1$.

**Mărăt** adj. = biet, sărman 25, 27, $80_{20}$, etc.; *măratluńĭ* = biet de mine $3_{18}$, $54_{30}$; *măratlu-ţĭ* = biet de tine; *măratlu-şĭ* = biet, sărman de el $5_{30}$, $130_{11}$, $280_{11}$; pl. *măraţl'i* $48_4$; fem, *mărata* = biata 6, 32, $45_{16}$, 303; pl. *mărate* $17_{35}$, $33_{39}$.

**Măraze** sf. [tk. *maràz]* = dor greu, durere constantă $255_1$, $261_{25}$, 324.

**Mărcăt** sn. = iaurt $89_{21}$, $470_6$. [Etimol. din: *(lapte) mărcăt* = lapte acru, din cuvântul: *macru.]*

**Mărdeao, Mărdeauă** sf. = mărgeà; *ţi ţî sčià s-arucă tu mărdeao* = care ştià să spuie norocul $254_{15}$.

**Măresc** vb. IV = măresc, fac mare; *gura să s-măreascâ* = gură să se mărească, să se facă mare 274; *mi mărescu* = mă fu-

dulesc, mă mândresc. Inf. *mărire* = mărire, creştere, mândrire.

**Mărgăritare, Mărgăritàr** sf.= mărgăritar $233_{21}$, 291, 292.

**Măril'e** sf. = mărie, mărire, demnitate mare; măria ta $436_{16}$; $241_{16}$.

**Mărit** adj. = mărit, slăvit; *mărite amiră!* = înalte, slăvite împărate $51_{38}$; *Mărite socru*=slăvite socru, măria ta socrule $97_{23}$, $148_{25}$, $156_{21}$.

**Mărìt** vb. I = mărit $113_{17}$, 381; *va s-ti mărìţĭ* = o să te măriţi 35, 37; *va s-mărità* = se va mărită $85_8$; Indic. pres. pl. *măritàm* şi *mărtàm;* Imperf. *măritàm şi mărtàm: Erà dua, ţe s-mărtà*=Erà ziua, în care se mărità $51_7$; Perf. *măritàĭ* şi *mărtàĭ: li mărtàm*=le măritarăm $243_{19}$; *ma s-mîrtă* = ci se mărită $61_5$; *s-nu s-măritare* = de nu s'o mărită $319_{22}$ Inf. *măritare, mărtare;* part. *măritată, mărtată* 34, 35, 36.

**Mărìt** sm. = măritare.

**Măritiş** sn. = măritare.

**Mărmurisescu, Mărmărisescu** vb. IV=înmărmuresc; *şi-l' mărmuriseà di mproşti* = şi-i înmărmurià dea'n picioarele $52_{10}$; *armase mărmărisìt* = rămase înmărmurit $10_{25}$.

**Mărtare** sf. = măritare, măritiş $43_{15}$, $85_7$.

**Mărtătoare** sf. = fată mare (= fată *măritătoare,* în vârstă de măritat) 201, $221_7$, $333_{34}$, $444_3$. În bătaie de joc se zice şi de flăcăi bătrâni: *mărtătòr.*

**Mărtirie** sf. = mărturie $51_{22}$.

**Măscără** adj.=strengar, măscăriciu, neruşinat 346, 348.

**Măseaŭă, măseao** sf.=măseà $139_{23}$, 232.

**Măsturil'e** sf.=meşteşug; *cu ahtare măsturil'e*=cu aşà meşteşug $356_{28}$.

**Măşită** [din: *mă(nu)şiţă]* sf. mănuţă, mână drăguţă, delicată $180_7$.

**Măşotă** sf. = mănuţă, (În limb. copil.).

**Mătase** sf. = mătase $50,377_{10}$, *nviţată dipri bumbacurĭ şi dipri mătăsurĭ*=învăţată să trăiască bine, în bogăţie $459_{31}$.

**Mătrìc** vb. I = hrănesc din gură (pruncul,) $366_{27}$.

**Mătricare** sf.=hrana pruncilor din gură; a hrăni din gură pe prunci sau ca pe prunci.

**Mătrică** sf. = oaie care a fătat şi care dă lapte.

**Măţucă** sf.=măciucă, ciomag $355_6$.

**Măvìripsescu** vb. IV=gătesc $401_{36}$.

**Măvie** sf. = farmec.

**Măvipsescu** vb. IV=farmec; *măvipsìt*=fermecat $180_{35}$.

**Măvistră** sf. = vrăjitoare $52_{6,7}$ etc.

**Mbair** vb I = înşir 134, $148_5$; *li mbăiră tute una cîte una*=le înşiră pe toate una câte una $13_{34}$, $66_{21}$, $92_{38}$; *li mbàirà*=le înşirà $50_{12}$; *u mbăirară lăcrińle* = o podidiră lacrimele $50_1$; *cîndu băgà si mbàirà* = când băgà să se înşire $279_3$.

**Mbar** adv. = cu bine $212_1$;

*Iu calea mbar?* = în cotro ai pornit cu bine 262.

**Mbăirare** sf. = înşirare; povestire în şir.

**Mbet** vb. I = î m b ă t; *lu mbeată* = îl îmbată 238; *să mbită di moscul a lor* = se îmbată de parfumul lor $182_{19}$; *l'i mbită* = îi îmbată $307_{36}$.

**Mbistimèn** adj. = credincios $362_{23}$.

**Mbitare** sf. = îmbătare 240.

**Mbităt** adj. = îmbătat; beat $118_{13}$; beţiv.

**Mbităt̀or** adj. = beţiv.

**Mbizuescu** vb. IV=îmi bat joc: *şi mbizueaşti* = îşi bate joc $109_{11}$, [din: *în+pezăj*.

**Mbogru** adj.=talpa iadului; b ă t r â n ticălos; *Na-ŭ şi mbogra di moaşi*=Eacă-o si hârca de bătrână $52_{14}$, $94_{32}$, 95, $124_{35}$, $302_{5}$. [Etimologia din: *în + b o ĭ u* (=biet) + *g(ă)ru* = ngr. γέρο].

**Mbraţă** loc. adv. = în braţe $33_{20}$.

**Mbrăţitèḑ** vb. I=îmbrăţişez $333_{7}$; *si mbrăţitară* = se îmbrăţişară $9_{10}$. Inf. *mbrăţitare* = îmbrăţişare.

**Mbrum** vb. I = îmbrumare; Inf. *mbrumare* = îmbrumare, acoperire cu brumă; *loclu-ĭ mbrumăt*=pământul e acoperit cu brumă.

**Mbubuk'isescu** vb. IV = îmbobocesc, înfloresc: *Pomlu mbubuk'isì* = Pomul îmbobocì $316_{24}$.

**Mbuir** vb. I. = împung cu coarnele; *ţî si păreà, că va s-ti mbùiră*=ţi se păreà, că o să te împungă cu c o a r n e l e $239_{39}$. Inf. *mbuirare*=împungere din coarne.

**Mbun, mbunèḑ** vb. I=împac; *vă mbunèḑ eŭ*=vă împac eu $143_{7}$; *aşì li mbună tute* = aşà le împăcă pe toate $143_{12}$; *s-li mbună* = să le împace $129_{11}$; *si mbună*= se împăcă $94_{4}$, $187_{23}$; *să mbunară* = se împăcără 276; *tra s-vă mbunàţĭ* = pentru ca să vă împăcaţi $83_{24}$.

**Mbunare** sf. = împăcare.

**Mbunăt** adj. = împăcat, îmbunat 493.

**Mburită** sf. = toiul; *era tu mburita căloàril'eĭ* = erà în toiul căldurii $208_{27}$.

**Mbuţ** vb. I=împung cu coarnele (se zice despre animalele cornute, şi despre băeţi, când se bat în capete). Inf. *mbuţare*=împungere cu coarnele, batere în capete.

**Mbuţ** sn. = î m p u n g e r e cu coarnele, batere în capete.

**Mea** conj. = ci, dară, însă (pretut.); *mea cît v i ń e* =însă abià venì $58_{11}$; *mea iţi z-vreţi* = ci ori ce aţi vrea $60_{18, 39}$, $248_{31}$.

**Mea,** pron. pers. Vezi: *meŭ, ńeŭ.*

**Meao!**=meau! miorlăitul pisicii $22_{29, 30}$.

**Measă** sf.=masă $9_{38}$, $31_{36}$, $66_{14}$, $95_{3}$, etc.; *şiḑură pri measă* = se aşezară la masă $96_{33}$.

**Measi.** Vezi: *mese.*

**Meàştire şi mişteare** sf.=cinstire. Vezi: *mescu.*

**Mel'ŭ** sm. = meiu $11_{23}$, 139, 203, 296, 449.

**Mel** pron. posesiv. Vezi: *meŭ, ńeŭ.*

**Mer** sm. = pomul măr $58_{15}$, 174, 175, 301, 372; sn. fructul m ă r u l u i; pl. *meare, mere* 114, 115, $155_{24}$, 223, 239, 412—415; 1° *merlu se-arcàĭ, m-pade nu căděà* = mărul de ai fi aruncat, jos nu căděà (aşà de mare mulţime erà strânsă) $131_{6}$; 2° *ca merlu aţèl aroşlu* = ca mărul de roşu (= nou-nouţ! frumos de tot) $211_{16}$, $48_{34}$; 3° *li ğucă meările cu nîsă*=a fost în dragoste cu dânsa $255_{27}$.

**Mes** sm. = lună 1, $127_{29}$, 173, $259_{20}$; pl. *meşĭ*, art. *meşl'i* 302.

**Mescu** vb. III=cinstesc $311_{31}$; *carĭ s-meascà vĭfţîl'*=cine să cinstească pe Ţigani $34_{26}$; *ĭo prinde z-vă mescu*=eu se cade să vă cintesc $83_{20}$; *miscù*=cinstì $162_{10}$, $307_{35}$.

**Mese, mease** sf. = mijloc; *tu mese*=la mijloc $12_{7}$; *mesea* = mijlocul 69; *feătili dit measĭ*=fetele mijlocii $477_{8}$; *aţèl di mese*=cel mijlociu $41_{26}$; *mesea de-amare*=în mijlocul mării $3_{20}$, $2_{31}$; *tu mesea* = în mijlocul $161_{35}$.

**Mètură** sf.=mătură 52, 254; *cu mètura s-trăğeàĭ, nu dădeàĭ di ţivà* = cu mătura să fi tras (= să fi măturat) nu dai de nimic (=aşà de mare erà sărăcia) $161_{32}$.

**Metur** sm. = măturar, care face şi vinde mături 254—256; mai des: *miturăr*.

**Meţi** adv. = fie, d e ş ì 240, $320_{17}$, etc.

**Meu** pron. pos.=meu. Vezi: *ńeŭ*.

**Mi** conj. [scurtat din *a(mi)* = ci, dar, însă $246_{26}$.

**Migdane** sf. = iveală; *no-are feată tu migdane* = nu e fată la iveală $60_{22}$.

**Migìt** sm.=megidie, monedă otomană, preţuind 20 de piastri, adică: 4 lei şi 40 de bani $148_{10}$, 354.

**Mihàlĭ** n. propriu = Mihail $231_{29}$; *va-l' hurseascà al Mihàlĭ*=o fi prost, o fi cu o doagă $208_{32}$.

**Milane** sf. = c e r n e a l ă, negreală; 1° *căsmetea mea di cătrane ĭ-di milane*=norocul meu nenorocit 381; 2° *tu cacu k'ireà milăńle* = în deşert se căznià $489_{26}$.

**Milete** sf.=neam $11_{29}$; *miletea alg'ìnilor*=neamul albinelor $138_{34}$.

**Miliună, miliune** sf. = milion $145_{19}$, $299_{2}$.

**Miliunistru** sm. = milionar $368_{28}$.

**Min** vb. I=mişc $13_{21}$, $_{22}$, $15_{10}$, $33_{14}$, $34_{10}$, $39_{9}$, $89_{27}$, 158.

**Minare** sf.=mişcare.

**Minčună** sf.=minciună 81, 82, 255, 100—104; *minčunea* $179_{8}$; 1° *s-nu-ńĭ trapse vîră minčună*=să nu-mi fi tras vreo m i n c i u n ă $79_{29}$; 2° *minčunòşĭ, de-arupeà loclu di minčùńĭ* = mincinoşi de rupeau pământul de minciuni $79_{5}$; 3° *s-facă minčùńĭ* = să înşele $80_{5}$; 4° *minčună di la hani* = minciună fără sare, gogoneaţă $100_{8}$.

**Minčunèd** vb. I=mint, înşel, amăgesc 163; *cara z-vă minčunàĭ* = dacă vă voiu fi înşelat, (minţit) $224_{35}$.

**Minčunare** sf. = minţire, înşelare, amăgire.

**Minčunòs** adj = mincinos $9_9$, 79—81, $104_7$ ; *ĭo minčunòs ş-tine pseftu* = (eu mincinos şi tu mai mincinos) suntem de o potrivă de mincinoşi $79_{35}$.

**Minčùş** sm.=păducel $171_2$.

**Minduescu, Mintuescu** vb. IV = gândesc. cuget 1, $11_3$, $21_{18}$, 40, 41, $94_{33}$, $306_4$. Vezi: *mintuescu.*

**Minduire** sf.=gândire, cugetare $11_2$, 198.

**Minduìt** adj. = 1° gânditor; *ţe păţĭ' di sta acşì minduìt, canda-l măcară à-gurlu puìl'i* = ce păţi, ce i se întâmplă de sta aşà pe gânduri, par'că îi mâncară pasările ogorul $69_6$, $201_{1,2}$; 2° om cu minte, om care cugetă.

**Mine** pron.=eu; *mine caftu* =eu vreau; Ac. *maşì mine mi cunoaşte* = numai pe mine mă cunoaşte $9_{17}$ ; *di mine* $6_{10}$ ; *ağumşu ca mini ţe nu vream* = ajunsei precum nu doriam $37_{30}$.

**Minte** sf. = minte, judecată $4_{29}$, 96—99; 1° *cu mintea ni coaptă*=cu mintea necoaptă $77_{19}$; 2° *şcurtă tu minti*=proastă, fără mintea întreagă $54_{10}$; *fără minte* $25_{29}$; 3° *nu ńĭ-u va mintea* = nu-mi vine să crez $68_{19}$; *caĭ ţ-u va mintea*=care crezi $257_1$; 4° *nu l'-u ncăpeà mintea* = nu-i venià să-şi închipue, să crează $236_{29}$; *cîte nu ţî ncape mintea* = câte nu-ţi închipui 164, $284_{24}$; 5° *minte n-cap no-aveà*=erà foarte abătut, (a fi în situaţiune grea) $10_{17}$, $99_6$, $177_{38}$; *mintea tut aclò l'-imnà*= mereu acolo se gândià $68_{14}$; *s-nu-ţĭ imnă mintea*=să nu duci grije $237_2$; 7° *mintea luĭ nu-l' si şuţă* = nu se îndueplecă $8_4$, $13_8$; 8° *s-nu l'-u toarnă mintea ţivà feaţe ş-armîne tu xeane* = să nu-l ademenească cevà fete şi rămâne în străinătate $8_2$; *s-l i torńĭ mintea*=să-l îndupleci $120_{23}$; 9° *l'-vine tu minte*= îi venì în minte $15_{25}$, $16_1$; 10° *l'-armîneà mintea* = i se pironià mintea pe loc, rămânea uimit $60_{33}$, $116_9$, $192_{24}$, $210_2$.; 11° *mută-o mintea* = schimbă-ţi gândul $262_3$ ; 12° *iţe ţĭ-treaţe prin minte* = ori ce-ţi dă prin gând $68_{23}$; 13° *si-şĭ k'ară mintea pri nîsi* = să îmbunească după ele $34_7$ ; 14° *ş-băgă tu minte*=îşi propuse, îşi puse în gând $14_{24}$: 15° *dipusi mintì* = prinse minte, bägă minte $64_{39}$ ; 16° *aveàm tu minte* = aveam de gând $32_1$, $80_{23}$, $83_{11}$, $84_3$ ; 17° sfat, părere; *şi-l' caftă mintea*=şi-i cere sfat $10_{19}$, $98_{32}$, $107_5$ ; *s-lo dipu mintea* = se luă după mintea, după sfatul $125_{15}$, $186_{24}$, 305, 306, $441_6$ ; *şi-şĭ deădiră mìnţili* = şi se sfătuiră între ei $47_{30}$ ; *si-ş da mìnţăli* = să-şi dea părerea $302_{21}$, $191_6$ ; 18° *Bagă-ţĭ mintea g'ini*=fii cu mare bägare de seamă $46_{34}$, $87_1$ ; *s-ţ-aĭ mintea la fĭcòr* — să ai în grije, în bägare de seamă pe bă-

iat 292; 19° *Ţ-aflàşĭ cucòt s-ţă baqĭ mintea cu nîs*= Ţi-ai găsit cocoş cui să te potriveşti la minte $31_9$, $55_{21}$; 20° *Aestă-ĭ mul'are cu mintea tu loc*= Aceasta-i femeie aşezată $347_1$; 21° *o-aĭ cu tine mintea?* eşti în fire? $275_1$; 22° *ş-lo mintea la čoare*=o pornì într'o doară, a apucat-o razna $44_{34}$, $221_{31}$.

**Mintescu** vb. IV=1° amestec; *s-mintească*=să amestece $29_{24, 32}$, 181, $472_{33}$; 2° turbur: *mintiră tută adunarea*=turburară toată adunarea $131_7$; 3° *mintì gura*= bolborosì din gură $133_{26}$, $254_{27}$; 4° *s-mintească tute* = să scormonească toate $164_4$; 5° *el nu s-minteà*= el nu se amestecà $40_{21}$; Inf. *mintire* şi *minteare*.

**Mintimèn** adj.=înţelept $166_{18}$, 167, $326_{25}$.

**Mintiòs** adj. = cuminte, înţelept, mintos $42_4$, $55_4$, $106_{22}$, $128_{12}$, 229—232; fem. *mintioasă*= mintoasă, cuminte $64_{23}$, $208_1$, $247_{37}$.

**Mintireaşe** sf.=răscoală, dezordine, amestecătură.

**Mintìt** adj. = amestecat, în dezordine $309_{26}$; turburat.

**Mintitură** sf.=dezordine, neorânduială, amestecătură.

**Mintuescu** vb. IV = gândesc, cuget $49_9$, 95., 151. Vezi: *minduescu*.

**Minţal'e** sf. = mărunţiş, măruntaie; pl. *minţăl'* = măruntaie, mărunţişuri (se zice despre bani, surcele, etc. $165_{2, 5}$. Vezi: *minuţal'e*.

**Minţime** sf.=neamul lindinilor $171_1$.

**Minùt** adj.=mărunt, subţire; *lişoară-minută ca nă flìtură*=uşoară-subţirică ca un fluture $170_5$, $106_{12}$; *A-hîntu minùt lucru* = Aşà de fin lucru $375_{17}$; *z-vă fătèţi apa minută* = să vă urinaţi $447_{23}$: pl. *minùţi*= mărunţi; fig. bani mărunţi $82_{14, 24}$.

**Minùt** sn. şi **Minută** sf=minut, moment; *ţinţi minute* = cinci minute 238, 301, 302; *tr-un minùt*=într'un moment $40_{16}$;=la moment $66_{33}$, $67_{24}$, $74_{11}$.

**Minuţal'e** sf.=mărunţiş; măruntaie.

**Miră** sf. = soarte, ursitoare 329, 330; 1° *să-l' bagă mira* = să-i menească $126_{18}$; 2° *acăţă să-l' plîngă mira*= începù să-i deplângă soartea $158_{39}$; 3° *mira ţea lae*= soarta cea nefericită $86_{12}$, $191_{25}$, $200_{11}$; *Ahtare miră lae l'-băgară*=Aşà soarte nefericită îi meniră $280_3$, $53_1$; *ş-plînqeà laea-l' miră* = îşi arătà, povestià soartea neîmpăcată $460_{12}$; 4° *miră arao*=soarte rea, neîmpăcată $440_9$; 5° *mea carì ş-u intrară feàtile ca ţivă mire* = dar când începură fetele (=să stăruie) ca nişte ursitoare, adică: stăruitor până la plictiseală $289_{34}$.

**Miràcuni** sf. = piatră de ascuţit $48_2$.

**Mirak'e** sf.=dor, iubire, atragere mare $176_{36}$, $237_8$.

**Mirinde**=timpul dintre prânz şi apusul soarelui, spre chindie, pe la tocate $117_5$, $128_{23}$. $347_{12}$.

**Mirulg'isescu** vb. IV=bocesc $485_{16}$.
**Mirvilòg** sn.=bocet $284_{39}$.
**Misale** sf.=faţă de masă, pe care se aşază mâncările; masă; *va s-h'ibă pi misali* = o să fie la masă $478_{35}$, 479, $41_{33}$.
**Miscă** sf.=curcă, pl. *misk'i* 176.
**Misircă** sf.=curcă; pl. *misirţi* $187_{7}$.
**Misticò** sm. = secret $473_{26}$.
**Mistirvipsescu** vb. IV = mă consfătuesc; *carĭ s-nu ti mistirvipseşti cu mul'area, cu carĭ?* = dacă nu te-i consfătuì cu muierea, cu cine? $68_{26}$.
**Misuhore** sf. = locul unde se strâng sătenii în sat $346_{3}$.
**Misùr** vb. I=1° măsor; *misură tine diznòŭ*=măsoară tu din noŭ $167_{17}$; *aĭ s-nă misurăm puterli* = ai să ne măsurăm puterile (=să ne încercăm puterile) $98_{15}$; *voĭ s-mi misùr cu nîsă*= voiu să mă măsor (=să-mi măsor puterile) cu dânsa $137_{2}$; *s-ńi misùr boea* = să-mi măsor talia (=puterile) $337_{6}$; 2° număr vb. I: *s-misură fluriile* = să numere galbenii $31_{35,39}$, $70_{10}$; *s-misurară*=se numărară $64_{36}$, $224_{1}$, 236; *pînă s-misùrĭ ţinţi* = numai decât, cât ai numărà cinci $151_{9}$.
**Misùr** sn. şi **misură** sf.=farfurie (de pământ, porţelan) $77_{24}$, $89_{24}$, $306_{37}$.
**Misuràr** sn. = producător şi vânzător de farfurii 54.
**Misacă** adj. = mijlociu $373_{30}$.
**Misine** sf. = meşin $393_{16}$.
**Misteare** sf. = cinstire; *misteare cîte un vin di om, vă mescu* = de cinstit cu câte un pahar de vin de om, vă cinstesc $311_{30}$.
**Mit**, nume propriu=Dumitru 81, 82, 79--82, 100, 101.
**Mitańe** sf.=mătanie, pl. *mităńĭ* $323_{7}$.
**Mitcă** sf. = cioc, plisc $30_{13}$.
**Mitre**, nume propriu, diminutiv din: [Du]mitre 65, 66.
**Mitròpule** sf.=mitropolie $425_{19}$.
**Mituńisescu** (mi ~) vb. IV= mă căesc, îmi pare rău $85_{23}$.
**Mizè** sm.=mezelic $186_{37}$, $338_{17}$.
**Mizie, mizia** adv.=abiă $328_{14}$, $383_{16}$, $387_{27}$, 477.
**Mîc şi măc, mîncu şi măncu** vb. I = 1° mănânc, 20, 46, [Ind. prez. *mîc* şi *mîncu, mîţĭ (mînţi), mîcă (mîncă), mîcăm (mcăm, ngăm, mîncăm), mîcaţĭ (mcaţĭ, ngaţĭ, mîncàţĭ), mîcă (mîncă)*; Imperf. *mîcàm, (mcam, ngam, mîncàm)*; Perf. *mîcaĭ (mcaĭ, ngaĭ, mîncaĭ)*; Perf. comp. *am mîcată (mcată, ngată, mîncată)*; Imperat. *mîcă, mîcaţĭ (mcaţĭ, ngaţĭ, mîncaţĭ)*; Inf. *mîcare (mcare, ngare, mîncare)*; *mîcà prĭ measă*=mâncau împreună $9_{38}$; *va s-mi mîcă* = mă va mâncà $3_{17}$; *mîcă*=mâncă $16_{29}$; *mîcàt*=mâncaraţi $230_{25}$; *şi-l' măcă praḍl'i aişti*=şi mâncă toţi aceşti bani $39_{26}$, 239; *s-măncă*= să mănânce $130_{11}$, 425; *mîncu* 383; *s-măn̦ţi*=să mănânci 425; *hăriòs, că vrea s-mîcare caplu*=bucuros, că ar fi mâncat capul $235_{14}$, $130_{11}$, $258_{8}$; 2° *(cal') ţe mîcă*

*niorl'i* = cai cari mâncau norii (de iuți) $87_{24}$; 3° *și tut îl mîcà* = și tot îl sâcâià, nu-i da pace $68_{24}$; 4° *îl' mîcà urècl'ile ḑua tută*=îl asurzià toată ziua $63_{35}$; 5° *că va-l' mîc cumata* = căci îl voiu prăpădi $12_{15}$; 6° *nu u mîcă ne cîńl'i* = cevă de nesuferit, cevă cât se poate de ruşinos $97_{22}$; 7° *ş-mîcară caplu*=îşi pierdură viaţa, s-au prăpădit $85_{11}$; 8° *îl mîcà laìluşĭ*=se îngrijià, duceà grije, erà în neliniște bietul $9_{33}$; 9° *Nus-mîcà aestă*=Nu se suferià aceasta $119_{28}$, $309_{30}$; 10° *nu-l' si mîcà*=nici nu aveà poftă de mâncat (de tristă, de amărîtă) $132_{7}$; 11° *nu sealăsà s-u mîcă aruşinea* = nu se lăsau să sufere, să înghită ruşinea $152_{24}$; 12° *auşluĭ îl' si mîcà multu pita* = moşului îi plăceà mult plăcinta $29_{4}$.

**Mîcare** sf.=mâncare $9_{39}$, $73_{33}$, $82_{2}$, $334_{8}$.

**Mîcàt** adj.=mâncat, săturat; *nu-s mîcate de-aoàltarĭ*= n'au mâncat de alaltăieri $455_{17}$; *mîcate* = mâncate (după ce mâncaseră) $468_{33}$.

**Mîcă-Multă** n. pr. = Flămânzilă 137, 139, 492—494.

**Mîcătură** sf. = mâncătură, când se mănâncă, se ceartă între sine doi inşi $710_{10}$; mâncărime.

**Mîh!** în expresiunea: *cîh ş-mîh* = când îngână cinevà vorbe pe jumătate şi face semne, prin cari îşi arată starea sufletească cam turbure $190_{5}$. Vezi: *cîh*.

**Mîn,** *(mînĭ)* conj.=dară $238_{10}$. $418_{12}$.

**Mînàr** sm. = 1° mielul obicinuit a merge nedespărțit după cinevà. [Obiceiul de a ţineà *mînàrĭ*, este încă în floare prin clasele pastorale în Pind, unde toţi copiii ţin primăvara şi vara câte un *mînàr]* $34_{2}$, $386_{1}$; 2° amnar 38, 39. Vezi: *mîneàr*, pentru sensul din urmă.

**Mînată** sf. = mână plină, pl. *mînățĭ* $15_{30}$, $76_{36}$, $78_{19}$, $248_{23}$; *mnată* $181_{17}$; *deade D-ḑău cu mnata*=dede Dumnezeu din belşug $274_{3}$.

**Mînă** sf.=mână 8, $19_{21}$, etc.; *mănă, măńĭ* $15_{9}$, $22_{24}$; pl. *mîńĭ, măńĭ;* 1° *carĭ îți da di mînă*=dacă îţi dă mâna, dacă-ţi convine $40_{19}$; *îți da di mînă s-faţim trambă* = îţi convine, îţi dă mâna să facem schimb $79_{18}$, $83_{1}$, $96_{8}$, $101_{7}$; 2° *si-l' da di mînă*=să-i vie bine la îndemână $184_{20}$, $215_{37}$; 3° *carĭ u dădeà di mînă?* = cine o băgà în seamă? $416_{38}$; 4° *s-nu bagă mînă* = să nu se atingă $42_{7}$; 5° *nu putù si-l' bagă mînă* = nu putù să-l doboare, să-l biruie $120_{30}$, să-l înduplece $286_{4}$; 6° *nu va-ńi ti băgarim tu mînă* = nu te-oiu prinde $108_{16}$; *z-bagă vîră tu mînă* = să prinză pe cinevà $94_{21}$; *z-bagă mîna pi fur*=să-l prinză pe hoţ $305_{7}$, $4_{19}$; 7° *va tindu s-lu l'aŭ cu mîna-ńĭ*= o să îndrăznesc să-l iau cu dela mine putere $258_{19,21}$; 8° *z-bagă Dumniḑău mîna*

*pri nîsă* = Dumnezeu s'o aibă în pază $198_{24}$; 9° *nu bîgà putè mîna pi lucru* = nu lucrà câtuşi de puţin $70_{33}$; 10° *mîna l'-acăţà di tute* = se pricepeà la toate (lucrurile) $216_{17}$, $294_{16}$; 11° *ahîntu multu l'-acăţà (= l'-agudeà) mîna* = aşà de mult se pricepeà la furt $308_{9, 15}$, $456_{36}$; 12° *Agunseà... cu mîńĭ ş-cu čoare* = Muncià din răsputeri $280_{14}$, $247_{16}$; 13° *z-duse s-l'a mîna amirăluĭ* = se duse să ia voie dela împărat $404_{35}$; 14° *di ducă mînă nu trapse*=de dus, tot s'a dus, nu renunţă de a se duce $8_5$; *s-tragă mînă* = să renunţe, să nu stărue $85_{38}$; = mă depărtez, nu-l mai proteg $96_{12}$, $98_{15}$; *maşĭ di piscàr s-tragă mînă* = numai pescar să nu se facă $163_{15}$; 15° *v-am tu mînă*= vă am la mână $307_{38}$; 16° *deadi D-ḑăŭ cu doàuli mîńĭ* = dede Dumnezeu din belşug $34_{18}$, $96_{13}$; 17° *u ligară cu mîńle dinăpòĭ* = o legară cu mânile la spate, cot la cot $86_{29}$; 18° *amirăril'a lor căḑù tu alti mîńĭ*=împărăţia lor căzù în stăpânire străină $42_{10}$; *nu-i tu mînà noastră* = nu-i în puterea noastră $322_{36}$; 19° *h'im cu mîńle ligate* = ne este cu neputinţă, n'avem mână liberă $322_{33}$: 20° *nu şideà cu mîńle n-ğepi*=(nu şedeau cu mânile în buzunăr) adică: în neenergie $154_3$; 21° *pre aţeà mîna s-ti baḑì* = Fii pe pace (ironic) $451_{21}$; *pot s-mi culcu pri mîna ţea ndreapta* = pot să fiu pe deplin liniştit $180_{21}$; 22° *si-l' hi'bă mîna ndreaptă* = să-i fie de mare folos, de ajutor mare $128_{12}$.

**Mînăstîr** sm.=mânăstire $82_{21}$, 345.

**Mîncare** sf. = mâncare 383, $438_{34}$.

**Mîncu.** Vezi: *mîc.*

**Mîndată**, pl. *mîndăţĭ*=însărcinare, comandă; *ş-aduse aminte di mînḑăţle a feàtilor* = îşi amintì de însărcinările fetei $281_{36}$.

**Mînḑu** sm. = mânz $271_{38, 39}$; *şi-l' fită un mînḑu, ţe loclu mîcà, niorl'i bea di ğone şi de-azbuĭrătòr* = şi-i fătă un mânz, care mâncà pământul şi bea norii de voinic şi sburător ce erà $272_{18}$.

**Mîne** adv.=mâne (pretutindeni); ~ *tah'ina*, ~ *dimineaţă*=mâne dimineaţă 3, $11_{24}$; *pînă mîne s-li căftàţĭ* = de le-aţi căutà ori cât de mult $33_{33}$.

**Mîneàr** sn. = amnar $122_{37}$; *carĭ u dădeà di mîneàr*= cine o băgà în seamă $37_3$, $190_9$, $413_3$, $455_{23}$; pl. *mîneare*=amnare; *mînèrĭ*= mânere (dela spadă, cuţite, etc.); plăsele.

**Mîngăr** sm.=ban de aramă, lăscaie; *tîngăr-mîngăr* = iese, unde o ieşì! întâmple-se ori ce! $405_{20}$.

**Mî'nică** sf. = mânecă $154_{22}$; *apoea-l bagă tu mî'nica di tîmbare* = apoi îl şterpeleşte $455_{35}$.

**Mîntilă** sf.=batistă $45_{11}$, 182,

$252_{19}$, $447_{11}$; *mîndilă* $76_{14}$, 156.

**Minucl'u** sn. = mănunchiu, snop $103_{14}$.

**Mîrşe** sf. = stârv, cadavru $95_{32}$, $120_{15}$, 313.

**Miş, mişĭ** adv. = numai $244_{5}$, $246_{21}$. Vezi: *maşĭ*.

**Mişcătură** sf. = bucăţică $3_{11}$, $22_{5}$, $108_{10}$, 122, 244, etc.; 1° *maşĭ tră nă mîşcătură di pîne*=numai pentru o bucăţică de pâne, cât să trăiască $32_{13}$; 2° *mîcà nă mîşcătură di pîne ş-un picuràr*=se mai află, trăiă şi un păstor $357_{24}$; 3° *u feàţiră mîşcătùri* = o făcură bucăţele $62_{12}$.

**Mîşcăturare** sf.=îmbucătăţire.

**Mîşcăturèd** vb. I = îmbucătăţesc; *După ţe ... s-mîşcătură*=După ce s'a dus la naiba, rupând pământul fugind $405_{27}$.

**Mîşcăturică** sf. = bucăţică; *nă mîşcăturică va ti fac* = te voiu înghiţî ca pe o bucăţică $259_{6}$.

**Mîşcu** [mai rar: *muşcu*] vb. I=muşc $90_{11}$, $127_{10}$; 1° *ţi-l' arucuteà m-pade di mîşcà loclu* = mi ţi-i rostogoliă morţi la pământ $93_{38}$; 2° *s-mîşcară de-arşine* = (se muşcară—la buză—de ruşine): se ruşinară $379_{7}$; *şarpe laĭu ţi-l are muşcată* = şarpe negru ce l'a muşcat $238_{29}$; *ca muşcàt di şarpe* = ca muşcat de şarpe 390, 261, 256.

**Mnată.** Vezi: *mînată*.

**Moară** sf. = moară $23_{9}$, 38, 167, 492; *moara di pipèr* = râşniţa de piper $91_{31}$; *moara draclui* = râşniţa dracului 90, 91.

**Moare** sf. = varză murată, curechiu.

**Moale** adj. = moale $86_{5}$, 489

**Moarte** sf. =moarte $13_{26}$, 16, $35_{34}$, $99_{10}$, 144; pl. *mòrţîle* $299_{16}$; 1° *s-ti l'a moartea*= luà-te-ar moartea $109_{18}$; 2° *trăḑeà di moarte*=trăgeà să moară $70_{16}$; 3° *cu graiŭ di moarte* = cu limbă de moarte $42_{6}$; 4° *s-moară di moarte bună* = să moară de moarte firească, naturală $168_{11}$; 5° *să-l scrie di-tru soarte pîn tu moarte*= să-i menească din soarte (momentul naşterii), până la moarte $199_{22}$. Vezi: *soarte*.

**Moaşe** sf. = bătrână 21—34, 38, 46, 70, etc.; *moaşe deaţeale ţe ţîn àpile* = bătrână din cele cari opresc pe loc apele, bătrână dată dracului, vrăjitoare $346_{27}$.

**Mol'ŭ** adj.=ud, udat îmmuiat.

**Mol'ŭ** vb. I = îmmoiu, ud $315_{4}$; *îl mul'à* = îl muiă $128_{1}$; *s-mul'è* = se muiè $171_{15}$; *şĭ-mul'è coada tu untulemnu*=îşi îmmuiè coada în untdelemn $69_{21}$; *mul'ate* = muiate 366; 1° *Lă si mul'è ìnima arak'lor* = Li se muiè inima arapilor $196_{35}$, $130_{1}$; 2° *lo-alăsară aclò, să s-moal'e ca nîs ţe nu va*=îl lăsară acolo, să se descurce cum o şti $341_{34}$; *moal'e-te*=fi-ţi-ar, să-ţi fie! fii al naibii! 3° *tu 99 di buèĭ u mul'è*= (în 99 de colori o muiè): o făcù de ocară, de râs $283_{18}$.

**Mor** vb. IV=1° mor 38, $127_{11}$; *ţe moare* = care moare 6, 71, 72; *s-mor* = să mor $13_{39}$; *s-mor şi s-anvièz* = după ce voiu murì şi voiu reînvià $18_{34}$; *murìĭ di seate* = crăp de sete $19_{35}$; *murì hăpseane* = murì în închisoare $18_{1}$; *carĭ s-nu muriră*=de n'or fi murit $45_{38}$; *erà s-moară* = ar fi murit $15_{17}$; *vrea s-moară di foame*=erà să moară (= or fi) murit de foame $22_{35}$; *va s-moară*=va murì $17_{9}$; *l'-aveà moartă* = îi murise $21_{33}$, $40_{26}$, $59_{4}$; *cara s-no-aĭbă moartă*=de n'o fi murit $443_{31}$; *ari moartă* =a murit $158_{26}$; Inf. *murire, mureare* = a murì, murire; Part. *murìtă* şi *moartă;* 2° *mor* = omor, ucid; *s-mi moară*=să mă omoare, să mă ucigă $299_{12}$; 3° *morì ş-crek'!* = mori şi crăpi $22_{14}$; 4° *moare ş-k'are ti tine*=se prăpădeşte pentru tine $75_{1}$; 5° *că s-morì s-k'erĭ*=să mori, să pieri (jurământ) $6_{10}$; 6° *trăţeà s-moară*=trăgeà de moarte $290_{33}$.

**More, morĭ** interj. = măi, fă $23_{20}$, $26_{27}$, $108_{17}$, $124_{7}$, $258_{29}$, etc., etc.

**Mortu**=mort 34—37; *moartă* 50, etc.; 1° *curmată moartă* = obosită moartă $36_{23}$; 2° *morţî ş-ningrupàţĭ s-feàţiră* = se făcură morţi de frică $85_{29}$, $123_{2}$; 3° *d-ĭu erà oàmiñli ca di pri mortu*= de unde erau oamenii (îndureraţi) ca la mort $130_{6}$.

**Moscu** sn. = mosc; parfum, miros foarte plăcut $182_{19}$.

**Mostră** sf.=mostră, fr. échantillon; *mi ţîne tră mostră* =(mă ţine de mostră) adică la ce mă mai ţine? $165_{8}$.

**Mostru** sm.=monstru 319—323.

**Mpade** adv.=jos, la pământ $19_{23}$, $20_{10}$. Vezi: *pade.*

**Mpartu** vb. IV=împart, despart, desprind $30_{9}$, 49, 238, 239, 309, $441_{30}$; *li mpărţîră* = le împărţiră $24_{31}$, $105_{20}$, $204_{23}$; *mpărţîtă*=împărţită.

**Mpărţire** sf. =împărţire, despărţire 49.

**Mpeatic** vb. I = cârpesc; *s-u mpeàtică* =s'o cârpească $268_{8}$, *ma cum s-u mpeàtică luguria la amirălu*= dar cum s'o cârpească, s'o dreagă treaba în faţa împăratului $208_{24}$; *mpiticàt* cărpit 408.

**Mpipirèţ** vb. I = puiu piper (mai multicel) $180_{27}$; Inf. *mpipirare*=punere de piper mai mult; *mpipiràt*= piperat, cu piper mult $180_{12}$.

**Mpiticare** sf. = cărpire.

**Mpiticător** sm.=cârpaciu 176, 177.

**Mpizuescu** vb. IV = îmi bat joc; *nu-l' dădeà bană di mpizuire ţe ş-făţeà*=nu-i da pace batjocorindu-l $312_{29}$. Vezi: *mbizuescu.*

**Mplătescu** vb. IV=1° împletesc; *să mplătească* = să împletească $35_{1}$; *mplăteşti* = împleteşti $35_{8}$; *mplătinda* = împletind $35_{1}$; 2° plutesc $429_{30}$; 3° *împlăteaşte ca pescul*=pluteşte (=înnoată) ca peştele; *mplătescu* = înnot $202_{33}$, $251_{5}$; Inf. *mplăteare* şi

*mplătire* = împletire, plutire, înnotare.

**Mplin** adj.=plin $10_{23}$, $65_{8}$,291; *greşti mpline* = vorbeşti lucruri adevărate $81_{28}$.

**Mprostu** adv. = în picioare, drept $9_{39}$, $89_{15}$, $118_{12}$, etc.; *di mproşti* = dea'npicioarele $52_{10}$; *no-armase k'atră priste k'atră mproastă* = nu rămase piatră pesto piatră $31_{33}$; *va ti bea di mprostu*=te va bea (=înghiţi) dea'npicioarele $47_{29}$; *ńi-apir împroastă*= m'am pomenit în fapt de zi în picioare; a petrecenoaptea toată nedormită; cfr. ng. ξημερόνω ὀρθὴ $301_{14}$.

**Mprumùt** sn. = împrumut, bani pe împrumut.

**Mprumùt** vb. I = împrumut (cuivà); *mi mprumùt*=iau împrumut; *si mprumùt*= să ieau pe datorie, să mă împrumut $95_{5}$; *si-mprumutâ*=se împrumută (luă cu împrumut) $351_{8}$; *si mprumută găleata di la moaşa*=se împrumută cu găleata dela bătrâna $31_{36}$, $28_{5}$! *mprumùt* = dau împrumut, pe datorie; *s-lă lu mprumută*=să li-l împrumute $289_{31}$; *D-ĭusă si mprumută* = De unde să se împrumute $44_{23}$.

**Mprumutare** sf. = împrumutare (fie că iei sau dai).

**Mprustèḑ** (mi—) vb. I = stau drept, mă ridic în picioare; *si mprustă* = se ridică în picioare $144_{24}$; Inf. *mprustare*=ridicare în picioare, stare drept; înnaintare (termin cărvănăresc), a se înălţà.

**Mpul'èḑ** vb. I = a scoate pui, a se îmmulţì, a da mai multe vlăstare.

**Mpul'are** sf.=scoatere de pui, îmmulţire, înfrăţire de vlăstare; Part. *mpul'ată* = care a făcut pui, care s'a îmmulţit.

**Mpuşcl'èḑ** (mi ∾) vb. I=mă înciumez; Inf. *mpuşcl'are* = înciumare: *mpuşcl'àt*= înciumat $52_{1}$; *mpuşcl'ata di lamńe* = balaurul cel ciumat $451_{6}$.

**Mučale** adv.=udat peste tot, udat leoarcă; *ud-mučale*= ud peste tot, ud leoarcă $20_{25}$.

**Mučirlă** sf.=mocirlă $468_{38}$.

**Mularе** sf.=catâr (întrebuinţat în Macedonia).

**Mulă** sf. = catâr 100, 101, 118, 151, 159, 186, etc.; pl. *mule, muli* (Epir).

**Mulgu** vb. III=mulg $16_{38,39}$, $94_{31}$, 152. Perf. *mulşu* = mulsei; Inf. *mùlḑire* şi *mulḑeare*=mulgere, muls; Part. *mulsă (am)* = am muls.

**Mulistră** sf. =cuvânt format pentru umplutură, după *culistră;* cfr.: *fărină* (=mărină), *carne* (=marne), etc. $203_{17,20}$. cfr. talmeş-balmeş.

**Multu** adv.=mult (pretutindeni); *di multu*=de mult, mai de mult $59_{4}$; *Dupâ multu-puţî'n*=După multpuţin (timp), după un timp oarecare $75_{26}$, $61_{33}$; foarte, prea: *aveà unâ a vińe multu bunâ* = aveà o vie foarte bună $18_{8}$; *om multu avùt* = om foarte bogat $18_{9}$, $24_{26}$; *ş-loară multupuţî'n*=îşi luară tot ce au

avut $35_{17}$; *imnă, imnă cale multă* = Umblă, umblă drum lung $65_{26}$; *mùltile cupìĭ di oĭ*=multele turme de oi $14_{16}$; *bana multòr oamińĭ*=viaţa multor oameni $19_{30}$.

**Mul'are** sf. = femeie, muiere, soţie, $18_{3}$, 32—34, 40, etc.; *mul'ere* $75_{26}$, 174; pl. *mul'èrĭ*=muieri, femei $46_{7, 13}$; *mul'area-mea*=soţia, muierea mea $6_{29}$; *mul'area-ţĭ*= soţia ta, nevasta ta $1_{26}$.

**Mul'àt** adj.=muiat $309_{4}$.

**Mul'irescu** adj. = femeiesc $446_{38}$; *di lùcîrli mul'ireşti* de trebile femeieşti $127_{25}$; *strańe mul'iresči* = haine muiereşti $72_{1}$.

**Mul'iruşcu** adj. = înfemeiat; *mul'iruşca-l' faţă* = faţa-i de muiere $446_{28}$.

**Mumă** sf.=mamă $2_{23}$, $3_{7}$, $5_{25}$, $34_{3}$, etc. G. D. *ali mumă* $116_{26}$ şi *a mùmăl'eĭ, a mùmil'eĭ*; pl. *mume* şi *mumî'ńĭ* $337_{3}$; *mumăńĭ* $7_{29}$; G. Dat. *a mumîńlor, a mùmilor; erà di mumă faptu* = erà voinic $12_{8}$, $301_{38}$. Vezi: *mamă, mă.*

**Mu-mea**=mamă-mea $38_{28}$, $47_{5}$, $150_{2, 9}$. Vezi: *mă(-ta,-sa.)*

**Mundă**, pl. *munḑă* sf. = 1° rază de soare $10_{30}$; 2° iscălitură $198_{34}$; 3° *L'-deadi mùnḑîli*=îi dede cu tifla (o dede la dracu) $125_{15}$; *că-ţĭ ded mùnḑile, că-ţĭ ded*=da-te-aş la naiba, să te dau $204_{35}$.

**Munḑusescu** vb. IV=dau cu tifla $80_{25}$; *u munḑusì* = îi dede cu tifla $201_{35}$, $281_{28}$.

**Munte**, pl. *munţî* sm.=munte 4, 5, 6, 8, 14—17, etc., etc.; *Munţîl' l'-adră cîmpu* = A umblat prin munţi peste tot $25_{17}$.

**Muntrescu** vb. IV=caut, privesc 171. Vezi: *mutrescu.*

**Mur**, pl. *murĭ* sm.=zid $35_{28}$, $89_{27}$, $243_{35}$.

**Muràr** sm.=morar $92_{29}$, 281, 282, 427; *o murare!* = ei morarule $23_{12}$.

**Mură** sf.=1° mură (fruct) 414.

**Murafete** sf.=meşteşug, truc, tertip $6_{9}$, $368_{35}$, 496.

**Murdàr** adj.=murdar $383_{14}$.

**Murḑescu** vb. IV = a se întunecà; *pînă s-murḑească* = până să se întunece, până să însereze $231_{11}$; *cît aveà murḑită* = abià cât se înserase $309_{14}$; *murḑì* =se înseră $94_{25}$; Inf. *Murḑire*=înserare, întunecare.

**Murḑiş** sn =amurg; *tru* ∾= în amurg $440_{22}$.

**Murgu** sm. = 1° amurg; 2° nume propriu de cal 300, 413.

**Murminte** sm.=mormânt $86_{26}$, $268_{25}$; *murmintu* 24, 286; pl. *murminţî* = 1° morminte (pl.); 2° cimitir.

**Murmur** vb. I = murmur; *murmură ndoàŭă gràire* = îngână câtevà vorbe $475_{14}$; Inf. *Murmurare* = murmurare.

**Murmur** sn.=murmur, murmurare.

**Murnescu** vb. IV=devin vânăt, învineţesc; *murnire*= învineţire; *murnìt*=învineţit.

**Murnu** adj.=învineţit, negru ca mura $119_{37}$.

**Murtuţină** (scurtat: *murţină)* sf. = mortăciune; *nu earà vîră murtuţină* = nu erà

vreo mortăciune, adecă: erà harnic $153_{8}$.

**Muscă** sf. = muscă 143, 246, 248.

**Muscu** sm. = mosc; *muscumîcă* = a mâncat perfect de bine.

**Muscuvulsescu, Muscuvusescu** vb. IV = parfumez, miros frumos, plăcut 179; *muscuvuseà tut loclu*=parfumà, umpleà de miros plăcut tot locul $71_{4}$.

**Muscuvulsire, muscuvusire** sf. = mirosirea plăcută, răspândire de miros plăcut 179, $374_{23}$.

**Mustacă** şi **mustaţă** sf.=mustaţă $402_{2}$, $441_{31}$, 442; 1° *cu mustaţa asudată*=cumustăţile mijite $368_{8}$; *arîdeà pri su mustăţĭ* = surâdeà $182_{12}$.

**Mușàt** adj. = frumos; fem. *mușată* = frumoasă; pl. *mușàţĭ, mușate* (pretutindeni); 1° *mușată steauă*= frumoasă ca o stea $191_{24}$; 2° *Stămărie mușată* = Sfântă Maică a Domnului $25_{16}$; 3° *un tinir si-l beaĭ tu scafă, ahî't mușàt*=un tânăr, să-l sorbi, de frumos $219_{2}$; 4° *(mușàt) di-ţĭ loà ocl'il'* = frumos de-ţi luà ochii (de nu te puteai uità) $67_{28}$; 5° *g'ine mușàt*=frumos, frumuşel (adv.) 5, $27_{34}$; *ncl'ise udaea mușàt*= închise frumos odaia $38_{35}$; 6° *pălate s-ţă k'ĕrĭ mintea* =palat foarte frumos $458_{25}$.

**Mușata-Locluĭ,** nume propriu =un fel de «Ileana Cosinzeana» 3, 72—75, 135—138, 386, 492—497.

**Mușata-mușàtilor**=Frumoasa-frumoaselor, Ileana Cosinzeana din basmele aromâne $347_{17}$.

**Mușat-gone** sm.=Făt-frumos 247.

**Mușatlu-a mușaţlor**=Făt-frumos 239.

**Mușătăscu, mușităscu** vb. IV =înfrumuseţez $54_{29}$, $277_{33}$, $319_{28}$.

**Mușcare** sf. = mușcare $223_{26}$. Vezi: *mîșcare.*

**Mușcătură** sf.=bucăţică $263_{32}$, 441, 442. Vezi: *mîșcătură.*

**Mușcu.** Vezi: *mîșcu.*

**Mușică** sf.=bătrânioară $32_{15}$, $246_{25}$, $300_{12}$, 346, 378.

**Mușiteaţă, Mușuteaţă, Mușăteaţă** sf. = frumuseţe $150_{19}$, $300_{12}$, $33_{28}$, etc., etc.; fig.= ispravă (ironic) $105_{19}$. $336_{9}$; *u păţî' mușuteaţa*=a păţit pozna $406_{37}$, $39_{13}$, $501_{14}$; *k'icà di mușuteaţă* = picà de frumuseţe $297_{36}$.

**Mușutìc** adj.=frumuşel; *mușutica mea* = frumuşica mea $36_{20}$, $182_{26}$.

**Mușuţî't** adj. = înfrumuseţat $406_{14}$.

**Mut** adj. = mut, pl. *muţĭ* = $89_{9}$; fem. *mută*; n. propriu 70—75, 200—204, 442, 451.

**Mut** vb. I=mut, ridic $8_{37}$, $51_{37}$, $89_{7}$; *să s-mută*=să se mute $35_{15}$; 1° *mut cap*=mă răscol 289; 2° *şi-l' mută tută casa*=şi îi ridică (=goleşte) toată casa $260_{19}$; 3° *mută loclu de-aurlari*=sguduià pământul de strigare $155_{4}$; 4° *mută-o mintea*=schimbă-ţi gândul $262_{33}$; *căsmetea omluĭ nu s-mută*=norocul omului nu se schimbă $281_{31}$.

**Mutafe** sf. = preș de cânepă cu păr de capră $12_9$.

**Mutare** sf.=mutare, ridicare $35_{16}$.

**Mută-Munți**, = nume propriu un fel de Sfarmă-Pietre 422—424, 461.

**Mutra** (de-a~) adv. = din răsputeri $242_{24}$. Greșit în text: *mutrà* $243_{15}$.

**Mutră** sf.=mutră; pl. *mutre* =mutre, tipuri: *mutre șubeîlătițe*=tipuri suspecte $501_7$.

**Mutrescu, Mtrescu** (și **brescu**) vb. IV=privesc, caut 51; *s-nu u mutreascâ vîrnu*= să n'o privească nimeni $71_{24}$; *s-nă mutrìm lùcrulu* =să ne căutăm de treabă $41_{19}$; *mutrescu (el') naun-tru*=caută ei înăuntru $4_{16}$; *și-ș mutrì lùcurlu*=și își caută de treabă $33_6$, $119_{29}$; *ș-mutrì calea* = își caută de drum $81_2$'; *s-mutrirâ*= se privirâ $35_{29}$; *cum mu-treà*=privind, pe când privià $25_6$; *mutreà* = căută $2_{16}$; *mutreà-ți lùcrulu* = caută-ți de treabă $82_{15}$; *mutreà g'ine* = bagă bine de seamă $5_{16}$; *Ea, mtrea ncoa!*=Ean te uită 'ncoace $3_{10}$; Inf. *Mutrire, Mtrire (mtreare)*; Part. *mutrită, mtrită; fu mutrìt g'ine* = fu bine îngrijit $162_8$.

**Mutrită** sf.=privire, căutare, îngrijire $121_6$, $133_{27}$, $142_4$, $149_{17}$.

**Mutus!** = tăcere absolută, a nu zice nici pâs! $118_3$, $406_1$ (cuvânt din limbagiul copilăresc).

**Muță** sf. = bot $186_{17}$.

**Muzaîc** sm. = mozaic $425_{14}$.

**Muzică** sf. = muzică 294.

**Mvescu** vb. III=îmbrac; *mi mvescu* = mă îmbrac 460; *si mveaște*=se îmbracă 310.

**Mvirinàt, mvirnàt** adj.=întristat, abătut, amărît $187_3$, 358. Vezi: *nvirinàt.*

## N

**Na** prep. 1° în, a: *na dreapta* =a dreapta $486_{26}$; *na surda* = deasurda, a face pe surdul $229_{35}$; 2° interj. = na, ține, iacă, iată $1_{15}$, $2_{12}$, 25, $27_9$, $35_3$, $65_{32}$, etc.

**Nacă** [din: *na+că*]=nu cumvà; *că nacă, amintă*=că doar, doar n a ș t e $127_{25}$; *nacă, nacă lă agută căs-metea* = doar, doar le-o ajută norocul $155_{15}$, $308_{12}$, $367_{32}$; conj. = nu cumvà: *nacă-ńĭ viḍùșĭ țivà căpîrle* =nu cumvà îmi văzuși caprele $26_3$, $35_{16}$, $_{20}$, $54_5$, $253_{23}$.

**Nafoară** adv.=afară, în afară (pretutindeni).

**Naĭ**=servește la facerea superlativelor, ca întărire: *naĭ ma marle* = cel mai mare; *naĭ tu sone* = la urma urmelor $17_{22}$.

**Naintea** = prep. adv. înainte; totdeauna în unire cu *ma: ma naintea* = mai 'nainte, mai întâiu $22_2$; *îl' căftă z-bea nîs ma naintea* = îi cerù să bea el mai întâiu $8_{16}$, $150_{10}$, $97_{19}$, $139_{21}$; încolo, fără *ma*, devine: *năinte.*

**Naltu** adj.=înalt: *cama nal-*

*tul*=cel mai înalt $88_3$. Vezi: *analtu.*

**Nal'urea** [din: *(î)n + al'urea]* adv.=aiurea; *cu perl'i cîtră nal'urea*=cu părul în dezordine $110_7$; *şuirà tora cîtră nal'urea* = fluerà acuma în neştire $231_2$; cu mintea aiurea $304_{14}$, $368_{28}$.

**Name** sf. = distincţiune, recompensă $470_{19}$.

**Nantu** pron.=ălălalt $35_{27}$, $37_{20}$, $100_{37}$, 465.

**Nao.** Vezi: *noauă.*

**Nàparte** adv.=dincolo, în a parte $54_{20}$, $95_{12}$, $99_{26}$; *Nàparte tu unà vale*=dincolo într'o vale $23_8$; 1° *Cl'eĭ, uşĭ acăţară cîtră nàparte* =chei, uşi apucară în colo $40_{15}$; 2° *nu u scoţĭ nàparti* = nu reuşeşti, nu o scoţi la căpătâiu $135_{19}$; 3° *fac nàparti* = o rup la fugă $23_{32}$, $28_{21}$, $44_{30}$, $151_{14}$, $232_3$, $463_{26}$.

**Napu, napa** [din *na+pŭo* = pot] adv. conj.=nu cumvà: *Napu l'-are furată di la nîsă?* = Nu cumvà îi furase dela dânsa $169_{13}$. Vezi: *nacă, nupo.*

**Napòĭ** adv. = înapoi, în unire cu *ma: ma nàpòĭ.* Fără *ma*, devine: *năpòĭ.*

**Napulione** sf.=Napoleon 418.

**Nare** sf.=nas, nară $69_{29}$; 1° *di sum nare*=(de supt nas): existenţa $273_6$; 2° *ş-acăţă narea* = îşi apucă nasul, s'a scârbit $365_{21}$; 3° *umflă nărle* = se supără, se înfuriè $321_{19}$; 4° *îl' viňe la nărĭ* = îi venì la nas (=a se necăjì) $204_5$; 5° *are nărĭ... ti ğone ca tine?*=are nas pentru un voinic ca tine? $71_{19}$; *noaveà nărĭ*=n'aveà nas, nu meritâ $93_{15}$, $139_{30}$; *nărle a tale nu suntu tră h'il'e deamiră*=n'ai tu nas pentru fiica de împărat 323; 6° *cu nărle frîmte* = (cu nasul frânt): umilit $385_{27}$; *cu nărle spinğurate*=cu buzele umflate, supărat, cu părere de rău $355_{16}$, $83_{37}$; *tuţĭ plică cu nărli aplicati* =toţi plecau cu ruşine, respinşi $155_{16}$; şi *spinğură nărli nă palmă n-g'os* = se amărî grozav $104_4$; 7° *lo-àrsiră pri nare*=îi meniră (îl însemnară pe nas) $199_{33}$; 8° *cu nărli trapti*= cu nasul tras (=frumos) $36_9$.

**Nat** sn. = prunc $129_3$, $139_9$, $334_{13}$; *natlu di ntîńi*=primul născut $61_{30}$; *ş-cu nat pi sin*=cu prunc de alăptat $314_3$; pl. *naturĭ.*

**Nauntru** adv. = înăuntru $2_3$, $4_{16}$, 8, $13_{35}$, 53. Vezi: *nuntru.*

**Nă** num. = una, o (pretutindeni.) Vezi şi: *ună.*

**Năearcă** sf.=mamă vitregă: *dimîndăčunea năearcă-sa ĭ*=porunca mamei sale vitrege $21_{15, 19}$. Vezi: *nearcă.*

**Năfeamă**=puţintel $257_{28}$, $258_4$, $260_1$. Vezi: *năh'amă.*

**Năh'amă, Năh'àmătă, Năh'amtă** adv. = puţin, puţintel 243, $301_2$. $386_{18}$; *nŭeamă* = puţintel $201_{18}$. Vezi: *nh'amă, nih'amă, năfeamă.*

**Năinte** *(nîinte)* prep. adv.= înainte; *năinte ţe s-fugă* =înainte de a se duce $3_8$; *năintea icoànăl'eĭ* = înaintea icoanei $24_{19}$; 1° *bag năinte*=gonesc, mân îna-

inte $2_{8}$, $27_{21}$; *Li bagă năinte şi buţle*=Începe şi la butoaie, se pune pe băut şi din butoaie $338_{10}$; 2° *nu es năinte* = nu mă pot comparà, nu mă potrivesc $101_{23}$; *Tu avinari vîră nu l'i stătea năinti* = La vânat nimeni nu-l întreceà $136_{29}$; 3° *nu-l' si duţeà lùcrulutră năinte, ş-sînătate* = nu-i mergeà treaba (= n'aveà noroc) şi sănătate bună $65_{16}$; 4° *Cu Dumniḑău năinte*=Cu Dumnezeu înainte, cu ajutorul lui Dumnezeu $65_{21}$; 5° *de-aoà ş-năinte* =pe viitor $22_{29}$; 6° *ş-năinte arî'ŭ ş-nîpoĭ furtună*=A fi între ciocan şi nicovală $206_{29}$; 7° Cu *ma* (=mai), devine *nainte: ma-naintea* $156_{26}$. Vezi: *nainte, ninte.*

**Năiresc** (mi—) vb. IV=mă necăjesc, mă supăr $135_{23}$; *s-năirì*=se necăjì $78_{8}$, $7_{10}$, $10_{6}$, $39_{12}$; *s-năirîră*=se supărară $22_{20}$ şi: *niiresc: s-niirîră*=se necăjiră $239_{9}$.

**Năirìt** adj. = necăjit $72_{32}$, $169_{24}$.

**Năirire** sf. = necăjire, supărare $21_{18}$, 173.

**Năjĭ** sf. pl =nazuri; mofturi $107_{17}$; *făţeà năjĭ* = făceà nazuri $369_{9}$. Sing. *naje.*

**Năltĭime** sf. = înălţime $167_{26}$.

**Năpoĭ, Nipoĭ** adv. = înapoi (pretutindeni); ~ =iarăşi $44_{25}$, 48, $185_{14}$; *nîpoĭ*=iarăşi $3_{32}$, $4_{2}$, etc.; *nîpoĭ* = la urmă $11_{22}$, $13_{15}$; cu *ma* (=mai) devine *napoĭ: ma napoĭ*=mai la urmă $108_{17}$, $144_{31}$, $174_{1}$; 1° *l'-u deadi năpoĭ în sus* = a apucat razna (spre munţi), cfr. DR. a apucat câmpii $44_{34}$, $28_{21}$, $7_{30}$; 2° *El cara bagă luplu dinăpoĭ* = El dacă începe să alunge pe lup $20_{12}$; 3° *nu s-trapsi năpoĭ* = nu se dădù în lături $115_{15}$.

**Nărăescu** (mi~) vb. IV=necăjesc, mă necăjesc, mă supăr $321_{18}$, $322_{6}$, 342, 361. Vezi: *năirescu.*

**Nărăìt** adj. = necăjit, supărat $97_{8}$, $148_{23}$, 376.

**Năs.** Vezi: *nîs.*

**Născîndu.** Vezi: *nîscîntu.*

**Năθeamă.** Vezi: *nih'amă.*

**Năùr** sm. = nor (la Vlaho-Clisura). Vezi: *niòr.*

**Ncačŭ** vb. I=cert; *si ncače* = se ceartă $10_{4}$; *s-nu l'i ncače*= să nu-i certe $57_{6}$; *Nu vă ncăcàţĭ* = Nu vă certaţi $58_{25}$, $83_{21}$; *si ncăcà* = se certau (ei) $10_{2}$, $25_{2}$; *nu si ncăcară*=nu se certară $49_{18}$.

**Ncalàr, Ncălàr** [=în+călare] adv. = călare, $146_{36}$, 147, $304_{38}$, etc.

**Ncalìc** vb. I = încalec 252; *şi ncălicară cal'i*=îşi încălecară caii $113_{24}$, *încălicară* $87_{24}$; Inf. *ncălicare* = încălecare.

**Ncalţu** vb. I=1° a se încălţà la picioare; *fraţl'i si ncălţară* = fraţii se încălţară 48, $80_{34}$, $113_{6}$; *şi ncălţă nă preacl'e di ţărùh'*=îşi încălţă o pereche de opinci $271_{3}$; 2° potcovesc; *să şi ncalţă porţil'* = să-şi potcovească porcii $53_{24}$, $45_{36}$, $349_{29}$; 3° înşel: *nu putù s-lu ncalţă*=nu putù să-l înşele (=să-l potcoveacscă) $164_{-4}$; *ncalţă ş-pùriclu* =

potcovesc (ei) şi pe purece, adică: înşală şi pe dracul, de deştepţi ce sunt $96_{31}$, $100_{3}$; Inf. *ncălţare* = încălţare, potcovire, înşelare.

**Ncap** vb. II = încap; 1° *aoà nu ncăpeà groşĭ*=acì nu încăpeau bani: acì nu mergeà cu bani $97_{12}$; 2° *amari teasă, cît mintea nu ţĭ-u ncapi* = mare întinsă, cât mintea nu ţi-o încape (=cât nu poţi să-ţi închipui) $48_{21}$, $4_{29}$; 3° *nu l'-u ncăpeà mintea* =nu-i venià să crează, nu-şi puteà închipuì $236_{29}$; 4° *casa (stràńili) nu u ncăpeà di harauă*=erà în culmea bucuriei, nu mai puteà de bucurie mare $34_{7}$, $116_{34}$; Inf. *ncăpeare* = încăpere.

**Ncarcu** vb. I=încarc; *pînă z-bagă să si ncarcă*=până să se încarce $46_{13}$; *tra să ncarcă v́iptu*=să încarce cereale $100_{36}$; *are ncărcată* =a încărcat $79_{7}$, $88_{24}$, 257, 337; 1° *s-putearim s-l'-u ncarcu furtia cu tramba* = de-aş puteà să-l pâcălesc cu povara prin schimb $79_{15}$; 2° *s-ţă ncarţi sùflitlu* = să-ţi mânjeşti sufletul, să-ţi încarci cu păcat sufletul $134_{14}$; *tra s-nu ńi ncarcu sùflitlu*=să nu păcătuesc $186_{16}$; 3° *ncarcă dit lumea estă* = (încarcă din lumea această), trage de moarte $488_{1}$.

**Ncăčare** sf.=certare, ceartă, pl. *ncăčèrĭ*=certe $126_{29}$, 170.

**Ncăčitură** sf. = ceartă, gâlceavă.

**Ncălàr.** Vezi: *ncalàr.*

**Ncălḑăscu** vb. IV=încălzesc $102_{30}$, $162_{4}$; Inf. *ncălḑîre, ncălḑare* = încălzire.

**Ncănescu** vb. IV = gem, gâfâiu; *ncăneà măratlu* = gemeà sărmanul $23_{34}$. Vezi: *ancînescu.*

**Ncărcare** sf. = încărcare, încărcătură.

**Ncărcàt** adj.=încărcat; *ncărcàţĭ di groşĭ* = plini de bani $34_{4}$, $54_{37}$.

**Ncărcătură** sf. = încărcătură.

**Ncărfusescu** vb. IV=ţintuesc, a bate în ţinte, în cuie; *ncărfusì nîscînte pènure* =bătù câtevà cuie $304_{39}$; *ncărfusìt* = ţintuit, bătut în cuie $251_{28}$.

**Ncărşil'èḑ, ncărşìl'ŭ** vb. I = încreţesc, încârlionţez, încovoez; *cu barba ncărşil'ată* = cu barba încâlcită, încârlionţată $147_{34}$; Inf. *ncăşil'are* = încărţire, încârlionţare, încâlcire.

**Nclo** adv. = încolo, departe (pretutindeni); *ma nclo*= mai încolo $27_{23}$, $85_{33}$; La Fărşeroţi: *nco* $245_{5}$.

**Ncl'id** vb. III=închid; Part. *ncl'işŭ* = închisei; *ncl'ise* = închise $13_{35}$, $27_{34}$, etc.; *ţe-are ncl'isă tată-su* = ce a închis tatăl său $59_{11}$; *me-aveà ncl'isă* = mă închisese 60; 2° *ncl'ideà tamàm 21-l'i ańĭ*= împlinià tocmai 21 de ani $200_{1}$; *Nu ncl'isi g'ini ocl'il' laĭlu di amiră*=N'a apucat să moară, abià a murit bietul împărat $42_{9}$; *să ncl'idă ocl'il'*=ca să moară $112_{33}$; 3° *avḑî'ţĭ... di càsile ţe-aveà ncl'isă*=renumiţi... prin casele ce închise-

seră (=prăpădiseră) $86_{10}$; 4° *căl'urle tute si ncl'isiră*=se întrerupse circulaţiunea pretutindeni $86_{12}$; Inf. *ncl'ideare: cît tră ncl'ideare gura-l'*=numai ca să-i închidă gura, a-l face să nu vorbească $312_{35}$; *ncl'idire* = închidere; Part. *ncl'is, ncl'isă*= închis, închisă 78; *nu vrea s-moară cu inima ncl'isă* = nu vrea să moară cu inima amărîtă $300_8$; *cu ocl'il' încl'işĭ*=cu ochii închişi $163_5$.

**Ncl'in** *(mi ~)* vb. I=1° mă închin, mă rog: *să ncl'ină la Dumniḑă* = se închină (=se roagă) la Dumnezeu $58_2$, $149_{21}$, 165, $261_{26}$; *Aclò ĭu să ncl'ină* = Pe când se rugau $119_{11}$, $188_{31}$; 2° *acăţară să si ncl'ină* =începură să se închine: să le fie somn, să moţăie $309_{15}$; 3° a face act de supunere (fiind vorba despre hoţi, când se predau autorităţilor).

**Ncl'inare** sf. = închinare, rugare $315_{20}$; supunere.

**Ncl'inăčune** sf. = închinăciune; *si-l' ḑiţi.... multe ncl'inăčùńĭ* = să-i spui... multe complimente $258_{18}$.

**Ncoa** adv.=încoace $3_{10}$, $109_5$; *di ncoa de-amare* = din coace de mare, pe cest ţărm al mării $70_3$.

**Ncrun** vb. I = cunun; vrei *s-ti ncruńĭ cu altă*=vrei să te cununi (= să te căsătoreşti) cu alta $6_{11}$; *aclò ĭu să si ncrună* = în momentul de a se cununà $6_4$; *lu-ncrună*=îl cununà $191_{10}$, $365_3$.

**Ncrunare** sf. = cununare; căsătorie $51_{13}$, $160_{20}$, $204_{23}$, 321.

**Ncrupul'èḑ ncurpulèḑ** vb. I = prăpădesc (prin omor, dar pe ascuns, fără să se afle); *lu ncrupul'è*=îl omorî, îl prăpădì $460_{19}$. Inf. *ncrupul'are, ncurpul'are* =omorîre pe tăinuite. *Am nu ţ-u frică s-nu ti ncurpul'aḑă*=Dar nu ţi-e frică, să nu care cumvà să te omoare.

**Ncucutèḑ** vb. I=a se încocoşà, a se aprinde ca un cocoş, a se fudulì, a ridicà capul în sus cu mândrie; *si ncucută* = prinse curaj, devenì îndrăzneţ $90_5$.

**Ncučinèḑ, ncučinescu** vb. I, IV = înţepenesc de frig; *încučinără*=înţepenirà $171_3$; Inf. *ncučinire* IV, *ncučinare* I = înţepenire; *ncučinìt* şi *ncučinàt*=înţepenit de frig.

**Nculeà** adv. = încoace; încolo; *deaoà nculeà* = de acì încolo, pe viitor $343_{16}$.

**Ncuńŭ, Ancŭńŭ şi Angùńŭ** vb. I = a aprinde foc, a înjghebà foc din surcele, etc., prin ajutorul căruia să se aprinză lemnele celelalte; *nu lo-ancuńe* = nu-l bagă în seamă. Inf. *ncuńare, ancuńare, anguńare*=înjghiebare de foc.

**Ncurţil'àt** adj. = încrucişat $172_{28}$.

**Ncurùn** (mi~) vb. I = mă cunun, mă căsătoresc $72_{21}$. Vezi: *ncrun.*

**Ncusurât** adj. = încocoşat 172, $281_{20}$.

**Ncusurèd** (mi~) vb. I = mă încocoşez. (Dela: *cusòr* = cosor).

**Nčoamir, nčomir** (mi~) vb. I = a se amărî, a se otrăvi; *si nčumirară* sau: *si nčimirară* = se amărîră peste măsură $415_{10}$. Inf. *nčumirare, nčimirare* = amărîre; mâncare cu necaz.

**Nčimirât şi nčumirât** adj. = amărît, întristat peste fire $69_1$, 503.

**Nčup** vb. I = înhaţ $346_{39}$. Vezi: *ančùp.*

**Ndao.** Vezi: *ndoaŭă.*

**Ndăcînescu** vb. IV = gâfâesc, hodorogesc; *boaţe ndăcînită* = voce dogită, ce par'că iese din mormânt $323_{12}$.

**Ndes** vb. I = îndes, înghesuiu. *Să si ndeasă* = să se îndese, să se înfigă $36_{15}$; *u ndeasă pînă la zvercă* = o îndeasă până la ceafă $219_{11}$; *multă mîcare l'i ndeasă* = îndoapă multă mâncare; mănâncă mult.

**Ndisare** sf. = Indesare; înghesuire; înfigere; îndopare.

**Ndisât** adj. = 1° îndesat: *cu căčula ndisată* = cu căciula îndesată $43_5$; 2° des: *ndisâţi ca dinţîl' di k'àptine* = deşi, ca dinţii de pieptene $4_{21}$, 154, $315_{24}$, $395_{24}$.

**Ndisescu** vb. IV = nemeresc rău; *ca omlu ţe ndiseaşte* = ca omul, care nemereşte rău $195_{36}$; *ńi ndisiĭ nă soacră araŭă* = am nemerit o soacră rea $302_{12}$; *ş-o-aveà ndisită cu nîs* = o nemerise rău cu dânsul $304_8$, 252. Inf. *ndisire, ndiseare* = nemerire rău [Dela: *ndes].*

**Ndizmă,** mai des: **ndezmă** = nemerire rău, brodire rea: *ndezmă greào ńĭ-acăţâĭ cu soacră-mea* = am brodit-o rău, am nemerit-o rău cu soacră-mea. [dela: ndes(i)mă].

**Ndoaŭă, Ndoao, Ndao** = câtevà $23_6$, $32_{11}$, $43_{13}$, $165_{14}$; *ndao oàuă* = câtevà ouă 233; *îndào* $233_{31}$.

**Ndoapăr** vb. I şi IV = sprijin, razăm; *ndupărî't* = sprijinit $172_{27}$.

**Ndoĭ** = câţivà (pretutindeni); *tră ndoĭ ańĭ* = în câţivà ani $208_{10}$; *ş-cama ndoi paràţĭ* = şi mai puţini bani $84_5$, $488_{12}$.

**Ndornic** adj. = svânturatec, turbat: *alagă nîsă ca ndòrnică* = aleargă de se svântă (aleargă turbat) $150_{14}$.

**Ndrăştèd** vb. I şi **ndrăştescu** vb. IV = a da la vâltoare spre întărire; *ndrăştît* = întărit (prin vâltoare = *drîştească,* nu prin piuă = *bătańe, bătal'e)* $170_{35}$; Inf. *Ndrăştare* I, *ndrăştire* IV. Mai des se zice: *bag tu drăştească* sau *fac tu drăştească* = dau la vâltoare.

**Ndreapta** (a ~) adv. = la dreapta $434_6$.

**Ndreg** vb. III = 1° dreg, orânduesc: *ndrèpsiră* = orânduiră, aranjară $397_{30}$; *ndreapse părţîle a trupluĭ* = orânduì părţile tru-

pului $13_{20}$; *lu ndreg* = îl dreg, îl aranjez $56_{35}$; 2° gătesc, prepar, pregătesc: *s-l'i ndreagă measa* =să-i prepare masa $179_{31}$; *bagă di ndreaḑe tră numtă* = începe şi prepară pentru nuntă $34_{13}$, $83_{10}$; *mi ndriḑeàm*=mă gătiam mă pregătiam $103_{24}$, 75, $72_{26}$; *si ndreapse*=se gătì $56_{18}$; *ndreaḑi-te* = pregăteşte-te $46_{16}$, $186_{8}$, 271; *aveà ndreaptă*=pregătise $210_{10}$ etc.; 3° a se tocmì: *si ndreàpsiră picurări la un čelnic* = se tocmiră ca păstori la un *celnic* $229_{10}$; 4° a se înţelege, a se împăcà: *K'itlu nu si ndriḑeà* =Chitul nu se învoià $82_{38}$; *ţ-aflàşi fičòr, cu carĭ s-ti ndreḑĭ* = ai găsit băiat, cu care să te înţelegi $84_{7}$, $126_{29}$. Inf. *ndriḑeare* şi *ndreàḑire*.

**Ndreptu** adv. = 1° drept: *nu puteà z-grească ndreptu*=nu puteà vorbì drept $136_{15}$, $216_{26}$, $47_{17}$, etc., 2° adj. a) *braţlu ndreptu*=braţul drept $8_{8}$; *mîna ndreaptă* = mâna dreaptă 128, etc; b) = gătit, *cu mumă-sa i ndreptu* = este gătit, împodobit cu mamă-sa $314_{21}$; *s-h'ibă ndreptu* = să fie gătit, să fie gata $407_{8}$; *s-h'ibă mîcarea ndreaptă* = să fie mâncarea gătită, gata $259_{4}$, $102_{20}$; *ndrepţî şi adràţĭ* = gătiţi $155_{19}$; 3° s. = dreptate; *aveà ndreptu* = aveà dreptate $43_{28}$, $314_{3}$.

**Ndreptate** sf. = dreptate, adevăr $190_{39}$, 328.

**Ndulţescu** vb. IV = îndulcesc 196, $358_{4}$; *s-aveà ndulţită*=se îndulcise 164.

**Nduplic** vb. I=înduplec, $175_{14}$.

**Nduplicare** sf.=înduplecare, convingere.

**Ndupărare** sf. = sprijinire, răzemare. Vezi: *ndoapăr*.

**Nḑinucl'èḑ** vb. I = îngenuchez; *Apoea nḑinucl'è* = Apoi îngenuchè $24_{19}$. Inf. *Nḑinucl'are* = îngenuchеare.

**Ne** adv.=nici; *ne unǎ, ne doauă* = nici una, nici două, fără a sta mult pe gânduri $85_{3}$; *ne lo, ne-alăsă* = fără multă gândire $131_{39}$. Vezi: *ni, necă, niţi*.

**Ne-acăţàt** adj.=neprins; *cal' ne-acăţàţĭ*=cai nedeprinşi, cai din erghelie $51_{33}$.

**Neacl'imàt** adj. = neinvitat, nechemat $51_{12}$, $222_{13}$.

**Ne-ağumtă** sf. = nesosire: *ne-ağumtă g'ine* = nesosit bine $52_{13}$; *neağumtă* = necoaptă la minte (=neajunsă) $451_{5}$.

**Nealăgàt** adj.=neumblat $121_{13}$; *no-alăsă hoară nealăgată* = nu lăsă sat neumblat, unde să nu fi umblat $299_{32}$.

**Neapirită** sf. = în nefapt de zi $443_{5}$; ~ *g'ine* = în nefapt bine de zi $275_{9}$.

**Neaprès** adj.=neaprins; *neapreasă* = neaprinsă $140_{16}$.

**Neapucàt** adj.=neprins, neapucat; *neap'catlu*=al naibii! $36_{5}$; *neapucata* = a naibii, (=neapucata)! 283 (blestem).

**Neaştirnàt** adj. = neaşezat; ~*a* = neaşezată $346_{28}$.

**Nearcă** sf. = mamă vitregă; *nearcă-sa* = mama sa vitregă 56—57, 191—198.

**Nearnìt** adj. = nemăturat $286_{31}$.

**Neavḑi't** adj.=neauzit; *neavḑîtă*=neauzită $195_{33}$, 295.

**Neaveare** sf.=neavere, sărăcie $90_{24}$, $454_{10}$.

**Neavùt** adj. = sărac, nebogat $91_{11}$.

**Neauă, Neào** sf.=nea, zăpadă 15, $21_{13}$, 171, 439; *da neao!* = ninge! $170_{6}$.

**Nec** vb. I = înnec; *vrea s-neacăună cărave* = erà să se înnece o corabie $20_{27}$; *s-nicà* = se înnecau (ei) $138_{19}$; *îńĭ si nică* = mi se înnecă $72_{8}$; *s-nicară* = se înnecară $31_{33}$, $35_{30}$. Inf. *nicare* = înnecare.

**Nec** sn. = înnecare; *s-ti l'a neclu* = luà-te-ar prăpădul! (blestem).

**Necă** conj. = nici (pretutindeni). Vezi: *ne, ni, niţi.*

**Nègură** sf.=ceaţă $119_{37}$, 120, $161_{18}$, 481.

**Neïse** adv.=fie! $96_{36}$, $370_{10}$.

**Nel** sn. = inel $37_{8}$, $52_{18}$, 62—64, 176, etc., etc.; 1° *prit nel u triţeà* = prin inel treceà (glontele), adică: erà ţintaş de frunte $136_{30}$; 2° *alăxirà neàlile*=se logodiră $438_{28}$.

**Nerac,** pl. *neraţe* = fel de arbust (!) 339, 340, 345.

**Nerg.** Vezi: *ńergu.*

**Nestrat,** nume propriu; *avu-Nèstratlu di Lavdă* = Sfântut Nestrat din satul Lavdă $230_{33}$ (ironic).

**Nfarmăc** vb. I = otrăvesc; *mi nfărmăcăĭ*=mă otrăvii $97_{25}$; *si nfărmăcă*=se otrăvì $130_{11}$; *să nfărmăcară* = se amărîră mult $108_{18}$. Inf. *nfărmăcare* = otrăvire, amărîre.

**Nfărmăcàt** adj.=amărît $333_{14}$ *nfărmăcatu-nčumirà t* = amărît peste măsură $69_{1}$; otrăvit.

**Nfărmăcòs** adj. = veninos $192_{11}$; jalnic; *scriata nfărmăcoasă* = ursita jalnică, dureroasă $126_{34}$.

**Nfricuşèḑ** vb. I = speriu, spăimânt; *si nfricuşè* = i-a fost frică $214_{1, 23}$. Inf. *nfricuşare.*

**Ngălbinescu** vb. IV = îngălbenesc; *îngălbeneà* = devenià galben $362_{14}$, $471_{15}$; *ngălbinì ca ţeara* = îngălbenì ca ceară (=se făcù galben ca ceara $213_{12}$); Inf. *ngălbinire.*

**Ngărlìm** *(mi~)* vb. I = mă acăţăr, fr. «je grimpe»; *s-aveà ngărlimată* = se acăţarase $267_{10}$, 432. Inf. *ngărlimare* = acăţărare.

**Ngătàn** *(îngătàn)* = în grije, în pază 197, $215_{25}$, $234_{22}$; *s-lo-aĭbă ngătàn* = să-l aibă în grije $169_{10}$. Vezi: *angătàn.*

**Ngl'eg** vb. I=încheg; *u ngl'igară* = o închegară $287_{24}$.

**Ngl'eţ** vb. I=îngheţ; *ngl'aţă* =îngheaţă 170, 171; *ngl'iţă* =îngheţă $139_{34}$; *ngl'iţară di frică* = îngheţară de frică $321_{23}$.

**Ngl'imă** sf. = glumă $217_{35}$, 266.

**Ngl'it** vb. I = înghit 342; *u ngl'ită* = o înghiţi $60_{23}$, $178_{9}$; Inf. *ngl'itare* = înghiţire.

**Ngl'iţare** sf. = îngheţare.

**Ngl'ițàt** adj.=înghețat $171_{14}$; *ngl'ițằți di frică*=înghețați de frică $48_{24}$, $95_{16}$.

**Ngraș** vb. I = îngraș $468_{35}$; *ngrășare* = îngrășare.

**Ngrăpsescu** vb. IV = scriu $399_{14}$; Inf. *ngrăpsire, ngrăpseare* = scriere.

**Ngrîčca** (din: *în*+*cîrcă*) adv. = în cârcă $492_{25}$. Vezi: *ngrîșca*.

**Ngrîńe** sf. = mărăială, cicăleală, gâlcevire $170_{10}$, 415, $277_{30}$, 500; *lă intră ngrîńa* = le intră discordia $30_8$, $283_{18}$.

**Ngrîșca** = în cârcă $251_{24}$. Vezi: *ngrîčca*.

**Ngrop** vb. I=îngrop, îmmormântez $53_{36}$, $54_1$; *s-l u ngroapă* = să-l îngroape $29_{33}$; *ngrupàt*=îmmormântat $24_{17}$, $86_{26}$. Inf. *ngrupare* = îngropare, îmmormântare; 1° *Ţ-u băgàșĭ s-mi ngrok' cu ḑîle*=Ţi-ai propus să mă îmmormântezi cu zile $206_{24}$; 2° *lu ngrupă loclu (de-arșine)* =nu mai puteà de rușine $97_6$, $201_{12}$; *grăiri: s-ti ngroapă loclu* = vorbe, să-ți crape obrazul de rușine; vorbe mari, ocărâtoare $43_{14}$.

**Ngroș** vb. I = îngroș; *si ngroașe șicălu* = se îngroașe gluma $8_{25}$; *si ngrușè luguria* = se îngroșă treaba $510_{23}$; *ngrușà*=se îngroșà, devenià mai gros $459_9$; Inf. *ngrușare* = a se îngroșà, îngroșare.

**Ngustare** sf. = 1° gustare (=mâncarea de dimineață) $113_{39}$; *s-l'a ngustarea* = să guste (dimineața) $86_{34}$; *ti* ∾ = pentru mâncarea de dimineață $289_{20}$; 2° gustare, a gustà cevà.

**Ngustu** vb. I = 1° gust, mănânc (dimineața, după răsărit de soare); 2° gust.

**Nguvujdèḑ** vb. I = a intrà țăpușele *(guvjudèl)* în picior; fig. *si nguvujdă* = se formalizà; Inf. *nguvujdare* = fig. formalizare.

**Ng'iličòs** adj. = strălucitor $174_{16}$.

**Ng'iličescu**. Vezi: *nvíličescu*.

**Ng'os** adv. = jos; *mutrescu nsus, mutrescu ng'os* = se uită în sus, se uită în jos ei $43_4$; *cîtră ng'os*=în jos $50_2$; *ma ng'os* = mai în jos; *un cama ng'os*=unul mai puțin $2_{21}$; *li scoate ună cama ng'os*=le găsește una mai puțin $312_5$.

**Ngumeatic și ngumitik'èḑ** vb. I = înjumătățesc; *u ngumitică*=o înjumătățì $104_{34}$.

**Ngumitate** = jumătate, pe jumătate $310_{15}$.

**Ngumiticare** sf. = înjumătățire, fig. mâncarea $136_4$.

**Nh'amă**. Vezi: *năh'amă, nih'amă*.

**Nh'ig** vb. III = înfig; *l'-u nh'iḑe* = i-o înfige $69_{25}$; *și nh'iḑeà* = își înfigeà $12_{19}$; *si nh'iḑeà* = se înfigeà $131_{10}$, $182_9$; *nh'ipșu* = înfipsei; *si nh'ipse* = se înfipse $69_{13}$, $108_{32}$; *u nh'psiră*=o înfipseră $53_2$; *eră nh'iptă (pălatea)* = eră înfipt (palatul) $245_{10}$; *se-aveà nh'iptă*=se înfipsese $109_7$; Inf. *nh'iḑire* și *nh'iḑeare* = înfigere.

**Nh'ima** adv.=de vale, în jos $477_{13}$.

**Nh'umusescu** (mi~) vb. I= dau năvală, mă reped în spre $217_{44}$, 218. [Format dela: *h'ima].*

**Ni** adv.=nici (pretutindeni); *ni una, ni alta* = n i c i una, nici alta, adică: fără multă vorbă, fără a sta mult pe gânduri $60_{36}$; *ni lo, ni lăsă* = fără multă gândire, dintr'o dată $129_{7}$. Vezi: *ne, necă, niți.*

**Nibășàt** a d j. = nesă utat; ~ *ă*=nesărutată, cinstită $255_{32}$, $365_{4}$; *adrată ș-nibășată*=gătită (de mireasă) și nesărutată $441_{29}$.

**Nibiùt** adj. = care n'a băut, însetat $222_{12}$, $455_{12}$; treaz.

**Nică** adv. = încă (pretutindeni). Vezi: *ningă.*

**Nicălcare** sf.=necălcare; *tră nicălcarea p î' n i l' e ĭ a domnu-suĭ* = pentru credința către stăpân 191.

**Nicălcàt** adj. = n e c ă l c a t; *mașĭ aoà armase loc nicălcàt*=numai acì rămase loc necercetat $87_{31}$; *pădurea erà nicălcată* = pădurea erà neumblată $193_{36}$.

**Nicola**, n. propriu : Nicolae; *masturu-Nicola* (= meșter-Nicolae) = Jupân Nicolae, este numele lupului în basme $27_{11}$, 104, 105.

**Nicoptu** adj. = necopt $230_{15}$, $270_{17}$; *cu mintea nicoaptă* =cu mintea necoaptă $77_{19}$.

**Nicuk'ìr** sm. = stăpân, cărmuitorul casei; fem. *nicuk'ìră* = stăpâna c a ei, cărmuitoarea casei, so ie; $190_{38}$, $253_{30}$, 265, 346, etc.

**Nicuk'ìrată** sf. = gospodărie $195_{30}$.

**Ni-cum** = necum; *cum, nicum nu sciŭ mine*=cum, necum nu știu eu $256_{20}$.

**Nicuràt** adj. = spurcat, necurat $180_{36}$.

**Nicurmàt** adj. = neîncetat $368_{1}$; fără preget.

**Nidată** = nedat, nerăsărit; *nidată soarli* = înainte de răsăritul soarelui $124_{25}$, $403_{16}$.

**Nidiscălicàt** adj. = nedescălecat; *nidiscălicàt g'ine*= pe c â n d nu descălecase încă bine $290_{7}$.

**Nidișcl'ìs** adj.=nedeschis $30_{26}$.

**Nidriptate** sf. = nedreptate $18_{11}$, 51, $97_{24}$, $395_{7}$.

**Nidurńire, nidurńare** sf. = nedormire, n e a d o r m i r e $400_{10}$.

**Nilàt** adj.=nespălat 286; *nilàți, neaspilàți*=(nelăuați, nespălați): nespălați, murdari $59_{15}$.

**Nilùș** sn. = ineluș 410.

**Nimàl'ŭ.** Vezi: *numàl'ŭ.*

**Nimărtată** adj.= nemăritată, 71, 72, $85_{12}$: *feată* ~ =fată virgină, fecioară $291_{19}$.

**Niminàt** adj.=nemișcat $127_{2}$.

**Niminduìt** adj. = nesocotit, (negândit) $204_{1}$.

**Nimìcare** sf. = n e m â n c a r e $400_{10}$.

**Nimicàt** adj. = nemâncat, pe nemâncate, fără să fi mâncat $455_{12}$, $222_{12}$.

**Nincă.** Vezi: *ningă* $274_{6}$.

**Nincălțàt** adj. = neîncălțat $460_{21}$.

**Nincrunàt,** *(nincurunàt)* adj. = necununat, necăsătorit 34, $205_{1}$.

**Ningă** prep. = lângă (pretutindeni).

**Ningă** adv. = încă (pretutideni); *ninga nă oară*=

încă odată $7_3$, etc.; *aşteaptă că ning-avèm* = mai aşteaptă, că mai este încă $11_{22}$. Se mai întrebuinţează: *nică* şi *nincă*.

**Ningrupàt** adj.=neîngropat, neîmmormântat $123_2$.

**Ninsumnare** = sf. insomnie; *erg'i di* ∾ = ierburi de alungat somnul, de insomnie $365_{25}$.

**Ninsumnàt** adj.=fără somn, nedormit $36_{21, 29}$, $31_{,15}$, 373.

**Ninsuràt** adj.=neînsurat. $333_1$.

**Nintea** adv. prep. = înainte (pretutindeni); *diaḑi ninte* de azi încolo, pe viitor $168_{10}$; *de-aoà ş-ninte*=pe viitor $17_{34}$. Vezi: *năinte*.

**Nintră** prep. = pe lângă, în faţă; *nintră nîs*=pe lângă dânsul, în faţa lui $346_7$; *şi-l ţînù pri nintră stearpe* = şi-l ţinù pe lângă (oile) sterpe $317_{14}$.

**Nintribată** (pri ∾) = pe neîntrebate, fără întrebare $408_{14}$.

**Ninudàt** adj.=neînodat; *h'ir* ∾ = aţă neînodată, fără nod $443_{24}$.

**Ninviţàt** adj.=neînvăţat, nedeprins $248_{10}$.

**Ninviscùt** adj. = neîmbrăcat $443_{19}$.

**Niníłòs** adj. = nemilos, care n'are milă 266.

**Nioaspe** sm.=inimic, duşman 395, $400_{26}$.

**Niòr** *(năùr* Vlaho-Clisura), *niùr* sm. = nor 80, $119_{37}$, 120, etc; *cal' azburătòrĭ, ţe mîcă niorl i* = cai sburători, cari mâncau norii, cai foarte iuţi $87_{24}$.

**Niòrihta** (a ∾) adv. = (de-a norii); *fuḑì a niòrihta* = (fugì de-a norii), fugì de rupse pământul, fugì ca vântul $374_{15}$.

**Nipîrtic** (mi ∾) vb. I = mă fac ca o năpârcă, devin ca o viperă de rău; Inf. *nipîrticare; nipîrticàt* = înrăit ca o viperă; *nipîrticata*=cea rea ca o viperă $283_{39}$.

**Nipî'rtică** şi **nîpî'rtică** sf. = năpârcă, viperă, şarpe veninos $62_5$, $63_{19}$, $67_4$, etc.; *c-apoea nipărtică lae va ti mîcă!* = căci apoi năpârcă neagră (= rea) te va mâncà! $349_{26}$, $302_2$.

**Nipîrticuşe, nîpîrticuşe** sf.= năpârcă mică, viperă mică $127_9$, 220.

**Nipăţìt** adj.=nepăţit.

**Nipăţîta** sf. = nepăţire; *vaĭ pată nipăţîtă* = vor păţì ce n'a păţit nimeni $259_{30}$.

**Nipòt** sn.=nepot 102, $134_{27}$; fem. *nipoată* = nepoată $172_{36}$.

**Nipricupsìt** adj. = nepricopsit; ∾ *ă feată*=nepricopsită fată $201_{12}$.

**Niputeare** sf. = boală $444_{11}$; neputere, neputinţă; *eră cu niputeare* = eră cu neputinţă $142_{25}$.

**Niputùt** adj.=bolnav, îmbolnăvit $114_{28}$, $248_1$; *căḑù niputùt ca dipri grendă*=se îmbolnăvì de moarte $22_{32}$; *niputută* = bolnavă, îmbolnăvită $21_{32}$; *niputùţĭ*=bolnavi $437_{20}$; neputincios.

**Nirăvdare** sf.=nerăbdare 476.

**Nisătùl** adj.=nesăturat, nesătul, flămând.

**Nisăturàt** adj.=nesăturat 162.

**Niscîntu, niscăntu** şi **nîscîndu**

adv.=câtvà; *niscănte oĭ*= câtevà oi $15_{26}$; *nîscînțî părmătefțî*=câțivà negustori $60_{17}$, $76_{12}$, $306_{27}$; *tră nîscîndă oară*=după puțin timp, după câtvà timp $47_{33}$, $49_{17}$; *di niscî'ntili pričă* = din unele vietăți 476.

**Niscòs** adj. = nescos; *niscòs grailu* = nescos (= neisprăvit) cuvântul $39_{24}$, $67_{26}$.

**Niscuturàt** adj. = nescuturat 286.

**Nistipsìt** adj. = nevinovat $384_{11}$.

**Nisumnàt** adj. = fără somn, neadormit 482. Vezi: *ninsumnàt.*

**Nișane** sf.=1° minune; *tră* ∞ = spre minune 502; *aoà-i nișane de-apă* = aci-i nevoie mare de apă $342_{19}$; 2° distincțiune, decorație; *lo nișane*=a fost decorat; 3° țintă $461_{38}$.

**Nișanleàĭ** n. propriu=Țintaș, care ochește bine $461_{39}$, 463.

**Nișiḑùt** adj.=neșezut; *nica nișiḑută g'ine m-pade* = încă neșezut bine jos $76_{7}$.

**Nișțiùt** adj.=neînțelept, necuminte; *nișciută*=neștiutoare, toantă 290.

**Niθeamă** adv.=puțintel. $342_{34}$. Vezi: *năh'amă, nih'amă.*

**Nitraptă** = de nesuferit; *nitràptile*=cele de nesuferit $299_{33}$.

**Nitumtu** adj.=netuns $210_{29}$.

**Niți** adv.=nici $2_{29}$, $27_{29}$, $60_{1}$, etc., etc. Vezi: *ni, necă.*

**Niùr** sm.=nor; adj. azuriu; *boea bate a niùr*=coloarea bate a azuriu, a albăstriu.

**Niură** sf.=coloare albastră.

**Niurèḑ** vb. I=a se înnorà; fig. a se posomorî; *s-niură k'irolu* = se înnoră timpul $173_{29}$; Inf, *Niurare* = înnorare.

**Nivătămàt** adj. = neomorît; *nu ț-alăsă oae nivătămată* = nu-ți lăsă oaie neomorîtă $230_{22}$.

**Nivduk'aŭă** sf. propriu=Evdochia 484—487.

**Niveastă, nveastă** și **(înveastă)** sf.=nevastă, soție, mireasă (pretutindeni); G. D. *a nveàstil'eĭ* și *ali nveaste* $6_{6}$; *a nveàstilor* (= *niveàstilor*) $22_{15}$; *nveastă nao* 204, *nveastă noauă* $279_{2}$ și *niveastă nao*=mireasă $129_{31}$; *s-l'i daț înveaste*= să le măritați 242; *u lo nveastă* = o luă de soție, se căsătorî cu ea $6_{17}$; *s-ńĭ-u daĭ nveastă*=să mi-o dai în căsătorie, să mi-o dai de nevastă $45_{29}$; *armase... nveastă adrată ș-nibășată* rămase cu rușinea $365_{4}$; *prifaptă ca vîră nveastă di sum zvon* = devenită foarte smerită $186_{18}$.

**Niviḑùt** adj.=nevăzut $42_{28}$; 1° *niviḑùt s-feațe*=dispărû, se făcû nevăzut $284_{16}$, $193_{32}$, $33_{32}$; 2° *niviḑute, neavḑîte s-feățirĭ* = dispărură cu totul $199_{33}$; 3° *niviḑùt, nicunuscùt*=nevăzut, necunoscut, adică: necunoscut cu desăvârșire 243.

**Nivinită** sf. = nevenire; în funcție verbală: nevenit, abiă venit $125_{36}$.

**Nivistescu** adj. = de nevastă, de mireasă; *nivistèștile*= (hainele) de mireasă $485_{29}$.

**Nivistică** și **nvistică** sf.=nevastă mică $127_{26}$, $161_{12}$, 301.

**Nivistul'e** sf.=nevăstuică.
**Nivreare** sf. = nevrere, neiubire ; *cu vreare, cu nivreare* = de voie, de nevoie $15_{27}$.
**Nipi'rtică.** Vezi: *nipî'rtică.*
**Nipòĭ.** Vezi: *năpòĭ.*
**Nìs, năs** pron. = dânsul; pl. *nîşĭ*=dânşii şi *nîşil'* $397_{14}$, fem. *nîsă*; la Bitolia, Molovişte, se zice: *nîsa*, G. D. *a nîsăl'eĭ;* pl. *nîse*; (la Bitolia, Molovişte): *nî'sile* $240_{15}$, G. D. *a nî'silor* (pretutindeni); *di-l' curà asudorli, ca nîs ţe nu vrea*= de-i curgeau straşnic sudorile, (aşà precum nu dorià) $27_1$, $47_{22}$; *di nîs itie* = din pricina lui $13_{12}$; *si-şĭ k'ară mintea pri nîsi*=să înebunească după ele $34_7$.
**Niscîntu.** Vezi: *niscăntu.*
**Nîşte** pron.=1° cevà; *Duk'ì, că nîşte va s-cură aoà*= Pricepù, că acì e vorba de cevà $197_{18}$; *nîşte cură anàmisa* = se petrece cevà la mijloc $344_{15}$; *nîşte ştea* =ştià cevà $349_{21}$; 2° nişte: *nîşti fĭcòrĭ* = nişte băeţi $69_{15}$, $15_8$, 434, etc.
**Njumitate**=pe jumătate 241. (Molovişte, Gopeşi) Vezi: *nğumitate.*
**Nk'adic** vb. I = împiedic; *să nk'àdică* = se împiedică $147_{12}$; *ti nk'idicàĭ*=te împiedicai $100_{19}$; *l'i si nk'idică calu*=i se împiedică calul $129_{29}$; *să nk'idicară* = se împiedicară $178_{27}$; Inf. *nk'idicare* = împiedicare, poticnire.
**Nk'erdu** (cu ∾)=cu noroc, să ai parte $364_{35}$.
**Nk'idicătură** sf. = împiedicătură.
**Nk'irdăsescu** (şi *nk'irðăsescu)* vb. IV = am parte; *s-u nk'irdăşeşti* = să ai parte de ea $12_{27}$; *s-u nk'irdăseascâ*=să aibă parte de ea $126_{12}$; *mine va s-ti nk'irdăsescu*=eu o să am parte de tine 254, 255; *aşè să nk'irdăsìţĭ bana* = aşà să aveţi parte de viaţă $196_{33}$; [Etimologia din ngr. Κέρδος = câştig].
**Nk'isescu** vb. IV = pornesc $2_{21}$, $8_9$, $33_{32}$, $37_6$, $47_{19}$; Inf. *nk'isire, nk'iseare.*
**Nmărmurisescu** vb. IV=a îmmărmurì; *feata nmărmurisì*=fata îmmărmurì $60_{14}$.
**Noapte** sf. = noapte (pretutindeni); pl. *nopţî*=nopţi $24_{25}$, 36; 1° *ḑuă ş-noapte*= zi şi noapte $23_{34}$; 2° *ńaḑănopţî*=pe la miezul nopţii $80_{27}$, $26_{25}$, $74_{22}$; 3° *noaptea ḑuă u făţeà* = făceà din noapte zi $299_{29}$; 4° *di cu noapte*=peste noapte $80_{13}$; *si scoală di cu noapte*= se scoală fiind încă noapte; *si scoală eara cu noaptea n-cap*=se scoală iarăşi cu noaptea în cap $287_2$.
**Noară** adv. = odată $7_{31}$; *di (din)* ∾=dintrodată $240_{10}$, $49_8$, etc.
**Noastră.** Vezi: *nostru.*
**Noaŭă** num. = nouă 19; *tu noàul' meşĭ*=la nouă luni $127_{29}$; ∾ *ḑăţĭ* = nouăzeci 19, $129_6$; ∾ *spră-vìng'iţĭ* = douăzeci şi nouă $20_{33}$; *noàuli limbi* = cele nouă limbi $50_{11}$, 51; 2° *nao* = nouă 244; *nao-ḑăţĭ*=nouăzeci $213_6$; *naol'*=cei nouă $286_{34}$; *noàŭlu*= al nouălea $106_{22}$.

**Noaŭă** adj. Vezi : *noŭ.*

**Nòcupă** sf. = târnăcop $304_{27}$.

**Nod** sn.=nod $102_{17}$ ; 1° *nod l'i se-acăţă a mărătluĭ di tată*=i se prinse nod sărmanului de tată, adică : se amărî straşnic $294_5$ ; 2° *ş-aŭ un nod la ìnimă*=au un nod (= un dor) la inimă $438_9$ ; 3° *ascăpită nodlu*= înghiţi hapul $399_3$.

**Nod** vb. I = înnod ; *l'i si nudă* = i se înnodă, i se strânse inimioara de dor, de jale ; Inf. *nudare*=înnodare.

**Noĭ** pr. pers. = noi ; D. *a noàŭă (=anao şi a noào), nă (nî), ne-, n-;* Ac. *noĭ, nă (ne), ne* (pretutindeni).

**Noĭmă** sf.=noimă, semn, semnificaţie $37_{24, 25}$.

**Nòlğica**=la mijloc; *nòlğica di ubòr* = în mijlocul curţii $443_{13}$; *nolğic* adj.=mijlociu; *nòlgica* =mijlocie $319_{20}$.

**Nolğicàn** adj. = mijlociu, de mijloc $263_{20}$, 373 ; ∾ *a* = mijlocia $126_{22}$, 243.

**Nom** sn.=lege ; *nomlu nu u dădeà* = nu permiteà legea $398_{32}$.

**Nor, Noră** sf.=noră 161, $286_{38}$, 282—284 ; *nor-sa*=noră-sa $300_{21}$ ; *ḑîse a nor-saĭ*=zise nurorei sale $7_2$ ; pl. *nurărĭ* $34_5$, $166_2$, 301, 303.

**Nostim** adj.=nostim, gustos $73_{38}$, $401_{15}$.

**Nostru** (a ∾), **nostu,** (la Fărşeroţi) pron. pos. = al nostru ; G. D. *a nuştrùĭ;* pl. *a noştri, a nocĭ* (la Fărşeroţi)=ai noştri ; G. Dat. *a nuştròr;* fem. *a noastră;* G. D. *a nuştrèĭ ;* pl. *a noastre ;* G. D. *a nuştròr* (pretutindeni). La Bitolia, Gopeşi, Molovişte, se declină: G. D. *a nòstruluĭ,* f e m. *a noàstrăl'eĭ ;* pl. *a nòştrilor, a noàstrilor.*

**Not** vb. I=înnot; *ştea s-noată* =ştiă să înnoate $64_9$, $202_{33}$; Inf. *nutare* = î n n o t a r e. Vezi : *anòt.*

**Not** sm. = vântul care suflă din spre Sud, vânt căldicel, austrul 170—172.

**Noŭ** adj.=nou 100, pl. *noĭ*= noi ; fem. *noauă, noào, nao,* pl. *noauă* şi *nale : fustăńi noauă*=rochii nouă $5_3$, $115_{24}$ ; *cama nàlile* = cele mai noi $141_{19}$ ; *noŭ-noŭ* = nou-nouţ $177_{12}$ ; *di noŭ*=iarăşi, din nou $48_{31}$.

**Nsarţin, Nsărţinèḑ** vb. I = însărcinez, a da sarcină cuivà ; a însărcinà, lăsà în poziţie $398_{24}$, $453_{37}$.

**Nsărţinare** sf. = însărcinare $399_{25}$

**Nscrumèḑ şi nscrum** vb. I = afum, pârlesc ; *nscrumăĭ măcarea*=am afumat mâncarea ; Inf. *nscrumare* afumare (despre mâncări).

**Nsirìn** vb. I=înseninez : *nsirină* = s'a înseninat vremea ; Inf. *nsirinare* = înseninare.

**Nsor** vb. I=însor ; *mi nsor* = mă însor ; *să si nsoară* =să se însoare $34_{29}$, $261_{36}$ ; *va s-mi nsor*=mă voiu însurà $71_{16}$ ; *si nsură* = se însură $21_7$, $53_3$. La Fărşeroţi se aude : *sor; si soară* = se însoară $483_{21}$ ; ca şi: *veţ* în loc de: *nveţ,* etc.

**Nsurare** sf. = însurare, însurătoare 137 ; *tră* ∾ = de însurat $10_{16}$, $129_{17}$, $254_1$.

**Nsurât** adj.=căsătorit, însurat 253.

**Nsurîn și nsurinèț** (mi ∾) vb. I=stau la soare; *cum si nsurinà* = pe când sta la soare, se încălzià la soare $54_{36}$, $121_{14}$, $184_{21}$; *mi nsurîn* = stau la soare; Inf. *nsurinare*=a sta expus la soare.

**Nsus** adv.=sus, în sus (pretutindeni); *ma nsus*=mai sus, mai mult $86_{6}$, $124_{4}$. Vezi: *sus.*

**Nșarpic** (mi ∾) vb. I = a se face ca un șarpe; *uvreĭlu si nșirpicà* = Evreul se făcù (rău) ca un șarpe $233_{37}$; Inf. *nșirpicare* = a devenì șarpe, rău ca un șarpe.

**Nșièț** vb. I = înșeuez, pun șaua $413_{27}$; fig. înșel; *lu nșiuà*=îl înșelă; Inf. *nșioare*=a pune șaua; a înșelà.

**Nșirpicât** adj.=făcut ca un șarpe; *s-turnă acasă la nșirpicata ș-nipîrticata*= se întoarse acasă la cea rea ca un șarpe și ca o viperă $283_{39}$.

**Nșirpitèț, nșarpit** vb. I = a se face ca un șarpe de rău; *Aestă să nșirpità* = aceasta se făcù (rea) ca un șarpe $190_{9}$.

**Ntirsescu** (mi ∾) vb. IV = mă sfiesc, mi-e rușine; *si ntirseà* =se sfià $327_{14}$.

**Ntiñŭ**=întâiu: *durñà tu somnul di ntîñŭ* = dormià adânc (= în somnul dintâiu, când se crede că sufletul omului iese din corp și umblă pe unde-i place) $310_{2}$, $61_{30}$, $68_{27}$; *ntîña tih'e oarbă*=prima soarte fără noroc 147.

**Ntră** prep.=1° întru, la, pentru; *ntră leamni*=la lemne, să care lemne $46_{7}$, $53_{13}$; 2° lângă, în fața; *s-traḑe pînă ntră mul'are* = se târâie până lângă muiere $69_{24}$; *ntră uși* = în fața ușii $94_{26}$; *ntră oaspi*=față de oaspete $161_{33}$; *ntră amirălu* = în fața împăratului $131_{22}$, $208_{7}$, 490, etc.; *ntre-apă*=la apă $435_{22}$.

**Ntreb** vb. I=întreb (pretutindeni); *nu ti ntreb*=întrebu-te $36_{33}$, $79_{36}$, $82_{23}$; *Nu vă ntreb, se-află càpiti fără limbi ĭuvà?*=Întrebu-vă, se află undevà capete fără limbi? $51_{24}$; *Intreabă un, întreabă alantu* = întrebând pe unul, pe altul $61_{13}$; *ntribî'ndalui*= întrebând.

**Ntreg** adj. = întreg; *nă etă ntreagă*=un veac întreg $1_{18}$, $15_{19}$, 35, $53_{19}$, $330_{13}$; *niți di ntreḑil' nu erà* = nici de cei întregi (la minte) nu erà $276_{21}$.

**Ntr e** vb. I=hrănesc cu *mamă* pe prunci, hrănesc din gură; *lu ntricà* = îl hrănà din gură $459_{11}$. [Etimologia vine din: *mătrìc* vb. I, prescurtàt: *mtric, ntric].*

**Ntribare** sf. = întrebare, pl. *ntribări* 40, 41; *ntribari va lùcurlu aestu*=mai încape vorbă? mai trebue în rebare $159_{26}$; *ntribarea no-asparḑe* = întrebarea nu strică $15_{17}$.

**Ntunecàric** vb. I=înserez, a se întunecà; *s-nu ntunearic*

*tu păduri*=să nu înserez, să nu m'apuce seara în pădure $27_{36}$; *acăţă să ntuneàrică* = începù să se întunece, să se însereze $186_{21}$; *s-nu ntuneàrică*=să nu se întunece $46_{13}$; *Cîtu ntunică g'ine-g'ine* = Indată ce se înseră, ce se făcù întunerec de-a binele $61_{17}$, $86_{21}$, $235_{13}$, $332_{17}$; *ntunicară tu nă hoară*=îi apucă seara într'un sat $80_{6}$; *cîtu ntunică*=îndată ce se înserà $3_{18}$, $153_{39}$; *aveà ntunicată* = se întunecase, se înserase $69_{12}$, $395_{25}$; *Ntunicare* =înserare.

**Ntunearic** sm. = întunerec, întunecime $161_{20}$, $197_{7}$, 395, 396.

**Ntunicată** sf.=înserare; *pînă seara tu* ∞ = până seara într'amurg $304_{13}$.

**Ntunicòs** adj.=întunecos $87_{30}$, $88_{1}$, $172_{21}$, 196.

**Nturvisescu** vb. IV=tocesc, ascut; *şi nturvisì dinţîl'* = îşi ascuţì dinţii $263_{13}$.

**Nţap** vb. I = 1° înţep; *L'i nţăpà truplu* = Îi nţepà trupul $333_{29}$, $342_{36}$, 456; 2° aţâţ, bag intrigi: *ş-lu nţăpà* = şi-l aţâţà $56_{9}$; *Acăţă să nţapă*=Începù să bage intrigi $490_{22}$; Inf. *nţăpare*= înţepare.

**Nţăpătòs** adj.=ghimpos, care înţeapă $393_{17}$.

**Nţăpătură** sf.=1° înţepătură; 2° intrigă, aţâţare $409_{6}$, $470_{31}$.

**Nţercl u** vb. I=cercuesc, pun în cerc, fr. cercler les tonneaux; împresor: *Ask'erea nţircl'è furl'i la Padea Mare*=Armata împresură pe hoţi la Padea Mare; Inf. *Nţircl'are* = împresurare, încunjurare.

**Nţernu** vb. III=cern; *nţirnùt* = cernut; *nţirnùt h'iŭ cu sita di mătase*=(sunt cernut cu sita de mătase), adică: sunt afurisit de deştept, sunt dat draculuì; a fi trecut prin ciur şi prin dermon $458_{17}$.

**Nu** adv.=nu (pretutindeni); *nu* + *a* devine: *no-a*, dar niciodată *n'*: *no-aveà* $2_{14}$; *no-ascultă*, etc.; În întrebări are senz afirmativ une ori: *nu ti ntreb, ţe-ì cu feata estă, di doarmi acşiţi?* = Întrebu-te, ce-i cu fata aceasta, de doarme aşà? $36_{34}$, $79_{36}$; *nu treaţe nîscîntă oară*=abià trece câtvà timp $76_{17}$.

**Nuc,** pl. *nuţì* sm. = nuc 335.

**Nucă** sf.=nucă, pl. *nuţì* $182_{7}$, $233_{21}$, $283_{2}$, 366.

**Numàl'ŭ** sn.=vită mică; *cîte numal'e aì?*=câte capete de vite mici ai? *ş-lo apoea numal'lu*=îşi luă apoi vita $299_{15}$; *nimàl'ŭ* $484_{23}$ (Fărşeroţii).

**Numă** sf.=nume $14_{20}$, 53, etc.; 1° *cu numa*=anume $1_{1}$, $2_{12}$, $188_{1}$, $131_{20}$; 2° *na, da j-di sinduk'a cu numa* = iacă dă şi de lada în chestie, despre care e vorba $42_{15}$; 3° *si-l' creapă-numa*=(crăpà-i-ar numele) = dracul $180_{37}$; 4° *Draclu, pri numa ţea marea*=Dracul, ca să-i zicem pe numele său adevărat $460_{1}$; 5° *cu numa-l Dumniḑău*=cu numele lui Dumnezeu: cu ajutorul lui Dumnezeu $115_{26}$, $345_{11}$,

$413_{36}$; 6° *mari si-l' h'ibă numa*= fie-i numele slăvit $194_{26}$; 7° *să-l's-avdă numa* = să-i meargă faima $148_{20}$; 8° *Ahîtă numă lo* = Aşà de renumit se făcù $136_{11}$; 9° *Aţèl iñoară, aţèl auşatic, aţèl s-lă poartă numa* = Acela inimioară, acela bătrâneţe, acela să le poartenumele (=să le perpetueze numele) $278_{21}$, $126_{12}$, $205_{19}$; 10° *lă lo numa* =le însemnă adresa $166_{30}$; 11° *pri numă s-nu-ñ ḑîţi*= să nu-mi zici pe nume (jurământ) $44_{9, 32}$.

**Număţescu** vb. IV = 1° pui nume, numesc: *îl număţiră* = l numiră $116_{20}$; 2° menesc: *nă ḑînă l-număţì s-moară cu tuţi* = o zână îi menì să moară cu toţii $37_2$, $295_5$; *suntu număţite*= sunt menite $284_{34}$; Inf. *Număţire*=1° numire; 2° menire.

**Numir** vb. I=număr; *nùmiră*=numără $397_{14}$; Inf. *numirare* = numărare.

**Numir** sm =umăr; *acăţă z-da nùmirli*=începù să se codească $206_{16}$. Vezi: *anumir, umir;* sn. număr.

**Numtă** sf.=nuntă 6, 34, $40_{19}$, 60, etc., etc.; pl. *numţî* $88_{30}$; şi: *lumtă* $339_{27}$.

**Nun** sm.=naş $101_{33}$, 102; *nune* = naşu e $187_3$; *ş-fu cu cămeaşa di la nuna* = a fost simplu, a fost prost $83_{39}$.

**Nuntru** adv. =înăuntru $17_{26}$, 38, 41, 177. Vezi: *nauntru.*

**Nupo, nupu**=nu cumvà $397_3$. 314. [Etimologia vine: din adv. *nu*+*po* = pot.] Vezi: *nacă, napu.*

**Nuptèḑ** vb. I=înnoptez, mă apucă noaptea; *nuptă* = înnoptă, s'a făcut noapte $333_{27}$.

**Nvălescu** vb. IV = învelesc, acoper 305.

**Nvărliga** adv. prep. = de jur împrejur; din prejur $168_7$, 443.

**Nvărlig'èḑ, nvărlìg** vb. I=împresor; *lu nvărligà*=îl înfăşurà, îl împresurà $144_{30}$.

**Nveastă.** Vezi: *niveastă.*

**Nver** (mi∞) vb. I = mă întristez: *si nviră* = se întristă $73_{20}$; *nu ti nveară*= nu te întristă 478.

**Nvescu** vb. III=îmbrac; *mi∞* =mă îmbrac 293; *lu nveasče* =îl îmbracă $72_1$; *nveşti* $156_{13}$; *acaţă di nvescu* = se apucă de îmbracă $140_9$; *s-vă nveaştiţi* = să vă îmbrăcaţi $328_9$; *să nviscù* = se îmbrăcă $169_{15}$; *nviscură* =îmbrăcară $443_{23}$; *s-aveà nviscută* = se îmbrăcase $45_{19}$; Inf. *nvişteare, nveăştire* = îmbrăcare.

**Nveţ** *[veţ* la Fărşeroţi] vb. I = 1° învăţ, sfătuesc: *lu nviţă cum să zburască* = îl învăţă, îl sfătuì cum să vorbească $17_7$, $3_{23}$ (pretut.); 2° aflu: *nveaţă ţe cură*= află cum stă afacerea $162_{17}$; *nviţă, că feata eastela h'il'lu de-amiră* = află, că fata este la fiul de împărat $61_{14}$; 3° *ti nveţi*=te înveţi, te obicinueşti $3_5$; *s-ti veaţă* = să te înveţe, să te sfătuească $478_{20}$.

**Nveţ,** pl. *nveţurî* sn.=învăţ, sfat, obiceiu, deprindere $12_2$, $19_3$, $167_{36}$.

**Nvirḑăscu** vb. IV=înverzesc

$316_{25}$ ; *să nvirḑască* = să înverzească 302 ; Inf. *nvirḑîre*=înverzire.

**Nvipiràt** adj. = ca o viperă, veninos, rău cum n'a mai făcut firea $283_{23}$.

**Nvirnàt** adj. = amărît $444_{4}$ (pretutindeni) Vezi: *nvirinàt.*

**Nvirìn** sn. = amărăciune, supărare, mâhnire $169_{32}$.

**Nvirìn** vb. I=amărăsc, întristez, supăr: *Amirăroańa si nvirină* = împărăteasa se întristă $7_{6}$ ; *nu mi fă s-mi nvirìn*=nu mă face să mă întristez $142_{24}$; *nu ti nvirină*=nu te amărî, nu te întristà $69_{9}$, $198_{10}$ ; *Nu-ńĭ ti nvirineaḑă*=Nu te amărî $441_{17}$.

**Nvirinare** sf.=întristare, mâhnire, amărîre, supărare 198 ; pl. *nvirinărĭ* $270_{36}$.

**Nvirinàt** adj.=întristat, amărît $69_{1}$, $39_{17}$. De asemenea : *nvirnàt.*

**Nvirinòs** adj. = trist, mâhnit, amărît $266_{22}$.

**Nviscùlt** adj. = îmbrăcat: *nviscultă*=îmbrăcată $437_{35}$. Vezi : *nviscùt.*

**Nviscùt** adj.=îmbrăcat (pretutindeni.)

**Nviţare** sf.=învăţare, sfătuire, deprindere, aflare (pretutindeni.)

**Nviţàt** adj.=învăţat, sfătuit, deprins $45_{25}$, $92_{4}$, $178_{11}$, etc.

**Nviţătură** sf.=învăţătură $19_{4}$, $357_{27}$.

**Nvîrtescu** vb. IV = învârtesc şi înfăşur; *nvîrtite cu seŭlu a sk'èpilor*=înfăşurate cu seul praporilor $15_{31}$.

**Nv́iare** sf. = înviere $332_{10}$.

**Nv́ie** adv. = repede, de grabă $158_{38}$, $232_{8}$.

**Nv́ièḑ** vb. I = înviez; *va si nv́iaḑă* = va învià $220_{16}$ ; *nv́iè* = a înviat $397_{33}$.

**Nv́ilčescu, nv́iličescu, nv́ilìčŭ** vb. IV=strălucesc, lucesc $279_{3}$ ; *nv́ilčà* = strălucià 410; *nv́iličà* $114_{24}$, $132_{18}$ ; *nv́ilčìĭ* = lucii, strălucii.

**Nv́ilčire** sf. = strălucire $206_{38}$.

**Nv́ilìčŭ** sm. = luciu, lustru, poleiu.

**Nv́isare** sf. = visare.

**Nv́isèḑ** vb. I = visez ; *nu ńi nv́isàm putè* = nu visam niciodată $37_{30}$; *niţi si nv́isà* = nici nu visà $58_{7}$, $177_{19}$ ; *cum niţi nv́isată no-aveà* =cum nici nu visase $222_{5}$, $284_{37}$.

## Ń

**Ńac** sm. = prunc, pruncuşor $388_{32}$, $389_{25}$. [Etimol. din *ńic* = mic; cuvântul face parte din limbagiul copilăresc.]

**Ńaḑă** adv.=miază; ∾*ḑuă* = ziua 'namiazi, miazăzi $22_{3}$, $229_{15}$; *ńaḑă-noapte*=miază-noapte, în miezul nopţii $86_{30}$, $127_{31}$, $329_{14, 31}$, 442, 443; *către ńaḑă noapti* = spre miezul nopţii $147_{28}$ ; *ńaḑă-nopţî*=a) la miezul nopţii $5_{28}$, $74_{22}$, $119_{33}$, 221, 243, etc. = b) Miezilă 243–246,

**Ńaḑă-earnă** adv.=în miezul iernii $148_{29}$.

**Ńaḑă-veară** adv. = în miezul verii, pe la mijlocul verii $474_{37}$. Tot aşà: *ńaḑă-toam-*

*nă* = în miez de toamnă; *ńaḑă oară* = pe la tocate, un ceas înainte de apusul soarelui, etc.

**Ńare** sf.=miere $4_{35}$, 102, 105, $195_{11}$, $319_{29}$, 361.

**Ńată** sf.=tinereţe $141_{10}$, $173_{27}$, $201_{29}$, $387_{38}$.

**Ńauă, ńao** sf. = mioară, mioriţă. Vezi: *ńel.*

**Ńaur** vb. I=miaun, miorlăesc $310_4$; Inf. *ńiurare, ńăurare* =miorlăire.

**Ńeg.** Vezi: *ńergu.*

**Ńel**, pl. *ńeĭ* sm.=miel 187; *mutreà ca ńel ağùn*=se uită ca miel flămând, adică: fără pic de curaj, smerit, de compătimit $90_{31}$, 91, $355_{16}$; Fem. *ńauă, ńao* = mioriţă.

**Ńercuri** sf. = Miercuri; art. *Ńèrcurea* $277_2$, 396, $474_{39}$.

**Ńergu** (şi *ńeg, neg*) vb. III= merg 157; *aĭde s-ńarḑim* =haide să mergem $18_{19}$; *ńarze* = merge 236 (Molovişte, Gopeşi); *ńarse* (şi *ńase* $245_{23}$)=merse; *va s-ńergu* (şi *va ńergu, va ńeg* $233_{23}$)=voiu merge; *nerziţĭ* (mai des: *ńarḑiţĭ*) = mergeţi 420; Inf. *Ńirḑeare, Ńàrḑire, Ńàzire*=Mergere.

**Ńeŭ** (Macedonia, Epir); *meŭ mel* (Epir), *-ńu;* Pron. = mieŭ; 1° G. D. dela *a ńeŭ: a ńeŭ; a ńiùĭ*; Ac. *a ńeŭ;* pl. N. Ac. *a ńeĭ*; G. D. *a ńiòr (a ńeĭ);* 2° Dela: *a meŭ, a mèl:* G. D. *a meŭ, a mel, amiùĭ, a milùĭ* (Avela, Breaza, etc.); Ac. *a meŭ, a mel;* pl. N. Ac. *a meĭ, a melʼ*; G. D. *a meĭ, a melʼ, a miòr*; 3° Dela *-ńu: tată-ńu* = tată-meu: G. D. *-ńuĭ*; Ac. *-ńu;* pl. *-ńi* pentru toate cazurile; 4° fem. *mea;* N. Ac. *mea*; G. D. *a mea a mièĭ, a milʼèĭ* (Epir); pl. N. Ac. *a meale, a mele*; G. D. *a meale, a mele, a miòr, a milòr;* În compunere cu subst. *mamă-mea*, avem: N. Ac. *-mea;* G. D. *-meaĭ;* pl. *-ńi* pentru toate cazurile (pretutindeni); *tut a mea s-feaţe* = tot după dorinţa mea se făcù $229_{35}$.

**Ńic** adj.=1° mic; art. *ńiclu* $33_{11}$; *aţèl cama ńicu*=cel mai mic (Fărş.) $475_{32}$; *aţèl cama ńiclu*=cel mai mic $41_{12}$; pl. *ńiţĭ* = mici $53_{25}$; art. *ńiţlʼi* (pretutindeni) şi *ńiţilʼ* $236_2$; fem. *ńică*=mică $22_{27}$, $29_{25}$, $74_{34}$; 2° prunc, pruncuşor 193, $116_{15}$, $221_8$; 3° *ńic ma drac*=mic, dar drac, dat dracului $374_3$; 4° *nă ńică acăţătură* = un mic pretext $4_1$; 5° *s-feaţe cama ńic* = se umilì $94_3$, $99_8$; *niţi un nu s-făţeà cama ńic* = nici unul nu se da învins, nu cedà celuilalt $170_7$.

**Ńicùţ** adj.=mititel $28_{24}$, $127_{25}$; ~ *a* = mititică $288_{17}$.

**Ńicuz, ńicuzàn** adj. = mititel $29_9$, $70_1$, $274_2$, 420, 421; fem. *Ńicuză, ńicuzană*, $37_{26}$, $200_{10}$.

**Ńicuzòt** adj. = micuşor, mititel $70_{12}$.

**Ńijlucàn** adj.=mijlociu $383_{28}$.

**Ńilă** sf.=1° milă; *ńilă greauă* = milă, jale sfâşietoare $198_{19}$; 2° *s-ţă hʼibă ńilă*= să'ţi fie milă $22_8$, $65_{28}$; *lʼi si feaţi ńilă* = i se făcù milă, îl compătimì $36_{10}$; 3° *îl curmă ńila hînğilu* =

i se făcù milă, îl comptimì mult $25_{28}$, $32_{15}$, $88_{15}$, etc.; *o-arupse ńila* = i se făcù milă 290; 4° *şi-şĭ feaţe ńilă Dumniḑáŭ* = şi se îndură Dumnezeu $6_{33}$; 5° *ş-k'ètrile di m-pade l'-plînḑeà ńila* = şi pietrele de jos îi plângeau de milă $342_{28}$; 6° *ńila mea* = drăguţa mea $457_{30}$.

**Ńilăòs** adj.=milos, compătimitor, $66_8$, $393_{35}$.

**Ńil'e** sf.=mie; pl. *ńil'* şi *ńil'e* = mii $9_{13}$, $133_{15}$, 317, $409_{20}$.

**Ńilòs** adj. = milos, cu milă $167_{32}$.

**Ńiluescu** vb. IV = compătimesc, am milă de; *a căpitànluĭ îl' si ńiluì*=căpitanului (de haiduci) i se făcù milă $21_{32}$; *îl ńiluiră* = îl compătimiră, avură milă de el $57_6$; Inf. *ńiluire, ńilueare.*

**Ńilùş** sm. = mieluşel $275_5$, $435_{25}$.

**Ńir** (mi~) vb. I=1° mă mir; *s-ńirà*=se mirà $57_{34}$, $43_{37}$; *multu s-ńirá*=mult se miră $9_{31}$, $238_{13}$; *s-ńirară*=se mirară $115_6$; 2° mă distrez: *ńiră-te tu udă*=distrează-te în odaie $264_{34}$; Inf. *ńirare* = mirare, minunare, distrare.

**Ńiră** sf. = mirare; *ţe ńira-l' înlr-ocl'i s-l'-află?* = ce (vină) să'i afle? te miri ce vină să'i afle? $303_6$; *ńiraţă ntr-ocl'i!*=Fi-ţi-ar tifla în ochi! $458_4$.

**Ńirăt** adj. = mirat.

## O

**O!** interj.=ei, măi! *o! pap! pap!* = Ei! moşule! moşule; $3_{20}$, 19; *O, murare!* = Măi morarule! $23_{12}$; *o, lele mamă* = fă, mămiţă dragă 273, $434_{25}$.

**Oa!** interj. de mirare 482, 483.

**Oàc!** şi **oacă-ca**=cuvânt format după orăcăitul broaştelor 299, 253, 341.

**Oae** sf.=oaie; pl. *oĭ*, art. *oĭle* $14_{17}$, 15, 20, 24, 128, etc., etc.

**Oală** sf. = oală 54, 104, 105, $131_{29}$, 162

**Oamă** sf =bătrână care trece vârsta de 90 de ani $259_{25}$, $261_{17}$, 320, 321. Vine dela «*om*», femenizat.

**Oară** sf. = 1° oară, ceas; *cu orĭ di guşe* = cu ceasuri după gât $276_{19}$; *mîne tu oara optu*=mâine la ora opt $18_{21}$; *nă oară cu oara* = un ceas împlinit, o oră întreagă $120_{35}$, $82_{13}$, $89_{14}$; *vîră oară* = vreo oră, cam un ceas $36_{22}$; pl. **orĭ**= ori; ceasuri 6, 31, $77_{30}$; 2° *tu (tru) oară* = la moment $13_9$, $15_5$, $37_{32}$, $66_{37}$; *di oara ţea* = din momentul acela $35_{11}$, $13_3$; *di oara estă* =din momentul acesta $8_{30}$; *apruk'è ş-oara* = se apropiè şi momentul $71_{32}$; 3° *o-aduse oara*=a venit momentul priincios $6_{33}$; *carĭ s-o-aducă oara* = dacă va venì momentul priincios 363, $63_{38}$; 4° *nu k'are(=k'ardi) oara*=nu pierde timp, nu întârzie $38_{25}$, $99_{13}$; *după psînă oară* = după puţin timp $27_{28}$; $20_8$, $86_{25}$; *după năθeàm di oară cale* = după câtva timp de drum,

după ce merse puţin $65_{33}$; *nu treaţe nîscîntă oară*= abiă trece câtvă timp $79_{17}$; 5° *ta s-l'i treacă oara* = ca să omoare vremea $74_{35}$, $102_6$, $116_7$, $182_{18}$; 6° *nă (ună, un-) oară*=odată $1_1$, 6, 35, 40, 49; *di nă oară* = dintr'odată $1_{23}$, $4_{28}$, $31_{32}$, $36_{24}$, $83_{34}$; *di oara estă*=de astădată $66_{10}$; *altă-oară*=altădată $20_{14}$, $77_{20}$; *vîrnă-oară* =niciodată (pretutindeni); *di vîrnă oară* = la anul; 7° *di oară-oară* = din când în când $142_3$, $221_{34}$; 8° *nă oară cama goña* $47_4$ sau *nă oară ma naintea* =odată mai curând $247_{24}$; 9° *di cu oară*=de cu vreme $83_{35}$, $208_{13}$; 10° *oară s-no-aravḑî*=să nu suferi de loc $131_{34}$; 11° *oară lae* =ceas rău, moment nefericit $119_{14}$, $295_{24, 34}$; *oară bună* = ceas bun, fericit; 12° *aĭ du-te oară bună*= ai du-te cu bine $25_{32}$, $65_{20}$; *ş-lo oară bună*=şi-a luat rămas bun $439_{28}$; *ş-u pitricură oară bună*=o petrecură cu bine $302_{35}$; 13° *Bună-vă oară* = cu bine, bună ziua (salut obicinuit în timpul zilei) $169_{18}$; 14° *Ḑi'nili nu-l' băgară oara* =Zânele nu băgară de seamă $33_{30}$; *nu-l' băgă oara* =nu observă, nu băgă de seamă $81_{19}$, $203_{23}$, $288_{21}$, $312_{11}$; 15° *Fĭcorlu îşĭ viñi tu orĭ* = Băiatul îşi veni în fire $99_{14}$, $186_{26}$, $252_{15}$, $454_{20}$; 16 *oara ţe vin căpărli n-hoară* = (timpul când vin caprele în sat), adică: în amurg $94_{26}$; 17° *Nă oară mi feaţi mu-mea* =Odată m'a născut mama (cuvinte spuse de Făt-frumos, prin care se arată o hotărîre nestrămutată) $159_{18}$.

**Oarbă**. Vezi: *orbu*.

**Oarfăn, oarfîn** adj. = sărac $8_{16}$, $13_{31}$, $18_8$, $32_{20}$, etc.; biet: *oàrfăna di mumă*=biata mamă $8_6$, 257; fem. *oàrfînă* $36_{35}$; 417—425; *oarfîñĭ arupţî* = rupţi de săraci $211_{32}$; *oarfăn căpăĭt* sărac lipit $65_{13}$.

**Oaspe** sm. = oaspete, amic, prietin 14, $39_{14}$, $79_{35}$, 161 162; pl. *oaspiţî* 98.

**Oàspită** sf.=amică, prietină.

**Oaste** sf. = oaste, oştire 36, 40, 44, 241, $349_{39}$, etc., etc.

**Oaţi** adv. = aci (la Fărşeroţi) 478. Vezi: *aoaţe*.

**Ocă** sm. = ocă (= 400 dramuri) $21_{10}$, $239_{35}$, 250; pl. *òcă* şi *ucàḑĭ* 267.

**Ocl'u** sm. = ochiu, pl. *ocl'i* =ochi; *ocl'u di tisagă*= jumătate din desagi $226_6$ 1° *ocl'i lăĭ* = (ochi negri) = fete frumoase cu ochii negri $340_8$; 2° *cu patru ocl'i* = învăţat, cu carte, cu patru ochi $187_{33}$, 3° *h'im ocl'i dişcl'ìşĭ*=suntem ochi deschişi, adică: cu carte $403_{33}$; 4° *cu ocl'i cripàţĭ* = din zor, din greu, cu muncă obositoare $388_{17}$; 5° *s-l'a (s-coacă) un ocl'u di somnu* = să-i tragă un puiu de somn $49_{36}$, $118_{20}$, $136_1$; 6° *carĭ să ncl'id ocl'il'* = dacă voiu murî $371_{12}$; 7° *încl'ide ocl'il' ş-aleaḑe* = hotăreşte şi alege pe una $206_9$; *ncl'ise o-*

*cl'i*=se hotărî $206_{30}$, $450_{71}$; 8° *să-l' vină ocl'il'* = să-i vie vederea $222_{24}$; *ocl'il' acăţară să-l' vină* = vederea începù să-i vie $223_{27}$; 9° *zăptisì avińa ţe-l' aveà ocl'u*=stăpânì via pe care îşi pusese ochii $18_{28}$; 10° *îl băgă tu ocl'u* = îl băgă în ochiu $117_{20}$; 11° *lă făţeà cu ocl'ul* = le făceà semn $307_{12}$, $302_{31}$; *şi-l' călcă cu ocl'ul* = îi făcù semn din ochi $117_{29}$; *şi-l' deade ocl'i a h'il'-suĭ, s-fugă* = şi-i făcù semn fiului său, ca să fugă $189_{5}$; 12° *pînă s-ţă freţĭ ocl'il'* = cât ai bate în palme, numai decât, într'o clipă $10_{26}$, $33_{38}$, $454_{24}$; 13° *s-nuţĭ h'ibă di ocl'u*=să nu-ţi fie de deochi $136_{34}$, $137_{24}$, 326, $336_{23}$; 14° *scoate-l' ocl'il'*=dă-l la dracul $231_{28}$, $124_{32}$, $54_{33}$, $488_{30}$; 15° *l'i scoàsiră ocl'il' di cu tòtaluĭ* = abuzară cu totul $184_{17}$; 16° *şi-l' scoase ocl'il' a vìftuluĭ* = şi-l făcù de ruşine pe Ţigan $344_{32}$; 17° *zdaŭ ocl'i* = să dau ochi, să-l văd $7_{31}$, $84_{33}$, $124_{22}$, $291_{11}$, $281_{8}$; 18° *ş-aruca ocl'il' nafoară* = se uită, priveşte în afară $80_{9}$, $17_{1}$; 19° *s-l'a ocl'i* = a) să ademenească, să înşele $467_{32}$; b) să bată frumos la ochi $253_{2}$, $67_{28}$; 20° *şi-l' loa ocl'ul la tuti* = se pricepeà la toate $294_{16}$; 21° *nuńĭ lu l'a ocl'ul tră avùt* = nu mi se pare a fi bogat $369_{36}$; 22° *l'i si loară ocl'il'* = i se întunecară ochii $53_{31}$, $206_{37}$, $279_{3}$, $281_{4}$; 23° *dintr-ocl'i* = din faţă, din ochi $61_{10}$, 308; 24° *diparti cît ţi-acaţă ocl'ul* = departe cât vezi cu ochiul $102_{36}$; 25° *s-nă lom ocl'il' de-aoaţe* = să fugim de acì departe; să ne luăm lumea în cap de acì $4_{9}$; *ş-lo ocl'il' de-aclò* = dispărù de acolo, fugì pentru a nu se mai întoarce $121_{11}$, $185_{1}$, $7_{30}$; 26° *cîlră ĭu-l' loa ocl'il'* = încotro vedeà, în lumea largă $395_{24}$; 27° *nu-l' se-aspără ocl'ul*=nu se speriè de loc, nu se temù câtuşi de puţin $66_{5}$, $87_{8}$, $202_{7}$; 28° *nu-ńi te-acaţă ocl'ul ti ahtare*=nu cred, nu sunt de părere că eşti astfel $178_{23}$; 29° *Niţi că-l' si bătù ocl'ul* = Nu se speriè câtuşi de puţin, nu se sinchisì de loc $210_{38}$; 30° *di tine ńi si umple ocl'ul, că va s-u vaţînĭ* = de tine îmi vine a crede, că o vei omorî $264_{14}$; 31° *s-nu faţĭ într-ocl'i* = ca să nu-i duci dorul $303_{3}$, $309_{13}$; 32° *Si-ş u bagă ntr-ocl'i!* = băgă-şi-o-ar în ochi! $290_{20}$, (blestem); 33° *u vrea ca ocl'il' din cap* = o iubià ca pe ochii din cap $191_{24}$.

**Odă** sf. = odaie 330, pl. *ode* 218, $376_{7}$. Vezi: *udă*.

**Ohtu** sn.=ridicătură de pământ, deal mic $132_{39}$, $139_{31}$, 492; *pinţe oahte* = agoniseşte din greu; (treci peste deluşoare) $268_{33}$.

**Oh** interj. = 1° of! $394_{14}$; nume propriu după interj. *of!* 211—215.

**Om,** pl. *oamińĭ* sm. = om

(pretutindeni); 1° *nu easte om* = nu-i om $17_3$; 2° *di om-om* = de o m - o m $9_4$, $52_{21}$, $197_{29}$; 3° *l'-află omlu ş-uĭdia*=i-a găsit potriva $12_{30}$; 4° *omlu cu treĭ scînduri* = om care-i într'o doagă $42_{29}$; 5° *Iu-ĭ omlu cu doaŭă càpiti* = Unde-i îndrăzneţul $43_1$.

**Op!** = hop! $405_{27}$.

**Optu** num.=opt $273_3$; *mîne tu optu oara* = mâne la orele opt $18_{21}$; *optul'*=cei opt $106_{22}$; *tu òptule orĭ* = în opt ori.

**Or** vb. I = urez $63_{26}$; *ură* =ură, dorià $226_{29}$; *lă ură* = le dorì $302_{37}$. Inf. *urare* = urare, dorire.

**Orbu,** fem. *oarbă* = 1° orb; pl. *org'i,* fem. *oarbe* (pretutindeni); 2° nenorocos= *carĭ viḑù ntîńa tih'e oarbă* = dacă văzù p r i m a soarte nenorocoasă $147_{14}$; 3° *s-nu-l a l a s ă orbu* = să nu-l lase orb: fără carte fără î n v ă ţ ă t u r ă $187_{31}$; *Nveaţă-l ş-nîs tehne s-nu armînă orbu* = Învaţă-l şi pe el meşteşug, ca să nu r ă m â i e orb, adică: lipsit, care să nu ştie nimic $214_{17}$; 4° *acaţă orbul, scoate-l' ocl'il'* = p r i n d e pre orb şi scoate-i ochii $230_8$; 5° *aşteaptă n-gură ca ţivà puĭl' org'i* = aşteaptă totul de-a gata: a fi mură în gură $7_{34}$.

**Orḑu** sm. = orz $115_{11}$, 213; *ca calu la orḑu* = ca calul la orz $310_{32}$.

**Ore** interj. = măi $11_{35}$, $12_{16}$.

**Orĭ** conj. = ori, sau $135_{18}$.

**Orixe** sf.=poftă $299_{16}$, $336_{23}$.

**Orńu** sm. şi *orńe* sf. = şoim, vultur, aquilă $32_{23}$, 474; pl. sm. *orńi* 344, sf. *orńe* $246_{21}$.

**Os** sn. = os $2_{28}$, $87_{20}$ etc.; 1° *multi-ńĭ poati oslu* = multe pot, multe sunt în stare să fac $413_{37}$; 2° *K'ali ş-oasi h'iŭ*=piele şi oase sunt: f o a r t e slab $46_{19}$; 3° *aoaţe s-ńi-alàs oàsile* = acì să-mi las oasele, acì să mor $316_{13}$, $338_2$, $262_5$.

**Oŭ** sn. = oŭ; pl. *oaŭă* = ouă, 100—102, 232—236; 1° *ca scos dit oŭ* = ca scos din ou, nou-nouţ $473_6$, $421_{24}$, 2° *tră oàŭă aroşe*= de florile m ă r u l u i $165_9$, $435_{18}$; 3° *na-l ca oŭlu aţèl aroşlu* = (iată-l ca oul roşu—din ziua de Paşti) eată-l nou, nouţ $29_{32}$, $108_{19}$, $404_{22}$, $458_{18}$.

**Oŭlu,** nume de munte între Avela, Perivole şi Băiasa (Epir) 317.

**Oŭ** vb. I = a oà; *găl'ina oaŭă* = găina ouă; *găl'ina ţi uà* = găina care ouà $226_{34}$, $236_{13}$; *uàt* = ouat $100_{29}$; Inf. *uàre* = ouare.

## P

**Pabès** adj. = necredincios; ~ *ă* = n e c r e d i n c i o a s ă $185_{38}$. Din albanezul: „*pa*“ = nu, şi „*besa*“=credinţă: fără credinţă.

**Pac!** interj. = poc! sunetul p r o d u s din pocnitura a cevà $27_{30}$, $112_{12}$, $337_{13}$.

**Pade** sf.=1° loc şes, pajişte $152_3$, $139_{31}$; 2° jos: *pîn di*

*pade* = până jos $270_{26}$; *s-nu cadă m-pade*=să nu cază jos $15_{13}$; *m-padi; m-pade* = jos, la pământ $48_{15}$, 76, $105_{27}$, 237; 3° *pri padi* = pe jos: *imnà pri padi* = umblà pe jos, pe pământ $53_{10}$, $130_{18}$, $146_{36}$, $176_4$, $284_2$; *da pescul di padi* = trânteşte peştele la pământ $85_{27}$, $68_{34}$, $144_{11}$; 4° *s-nu ti daĭ di pade* = să nu te tradezi $445_{28}$; 5° *ea-ŭ padea* = poftim de-ţi arată puterea cfr. ἰδοὺ ἡ Ῥῶδος, καὶ τὸ πήδημα $98_{14}$; 6° *s nu easă tu pade alih'a* = să nu iasă la iveala adevărul $9_{36}$; *nu z-viḑù ţivà tu pade* = nu ieşì nimic la iveală $243_{21}$ $7_0$. *Nĭ-u,că s-nu-ńĭcadă graĭlu mpade*=Mi-e, că n'o să-mi fie vorba ascultată $37_{15}$; *zborlu a tăl îm pade nu cade*=cuvântul tău e sfânt, este ascultat $312_{37}$; 8° *m-pade nu cade* = nu e mai pre jos $492_{34}$.

**Padea-Muşată** sf. = (Pajiştea Frumoasă) nume de localitate în Avela, pe muntele Vasiliţa, unde cresc tot felul de flori $182_{14}$, $315_{20}$.

**Pae** sf. = zestre $459_{27}$.

**Pafse** sf.=vacanţă $358_{23}$; încetare.

**Paĭtone** sf. = trăsură, pl. *paĭtòni* şi *paĭtonurĭ* $238_{18}$.

**Pală** sf. = caier de lână dărăcită; fig. *ded nă pală*= dădui o fugă, mă repezii; *păl'-păl'ĭ vin oàmiń'i la noĭ* = pâlcuri, pâlcurĭ vin oamenii la noi. Vezi: *apala*.

**Pale** adv. = iarăşi $3_{33}$, $31_1$, $55_4$, 135.

**Palmă** sf. = palmă $45_{32}$, $48_{23}$ $88_{29}$, $104_4$; pl. *pălńi*=palme $2_{29}$, $125_1$; 1° *palmă nu zbă'eà* = nu se îndepărtă deloc, nu se deslipià nici cât $321_{15}$; 2° *va-l' ţînă pri palme* = pe palme o să-i ţie, o să-i îngrijască cât se poate de bine $436_{21}$; 3° *si-l' dămpàlmile de-aoà*=(să-l îmbrăncim de aci), să-l izgonim de acì $294_{13}$; 4° *nă palmă criscù di haraŭă* = nu mai puteà de bucurie $6_{34}$; 5° *ţî le-arnì căl'urle ca di pri palmă* = mi-ţi mătură drumurile ca în palmă $452_6$.

**Palmă-om şi Barbă-Cot** = Statu-Palmă-Barbă-Cot 286, 287, 268–270.

**Pal'ŭ** sn.=paiu, pl. *pal'e* 79, $103_{14}$, $135_{23}$, 172, 173; *tră şil'e ş-pal'e*=pentru ori ce, pentru un lucru cât de mic $185_{18}$; *di şil'e, di pal'e* = dela ori ce lucru, dela un lucru cât de mic $240_{10}$; 2° *nu ştià si mpartă pal'i la doĭ gumărĭ*=erà prost de da în gropi $98_{26}$; 3° *nu vrea si-ş aprindă pal'i n-cap*=nu vreà să-şi aprinză paie în cap $301_{27}$.

**Pal'u** adj. m. şi f.=prost; de nimica; *un pal'u-fĭcòr* = un băiat de nimica $10_7$; *pal'u-numă* = nume prost $422_{23}$; *pal'u-moară*= râşniţă proastă $91_{34}$; *pal'u-cîne* = câne prost 184; *cu pal'u cal'*=cu cai proşti, cu mărţoage $200_4$, $124_{30}$. Cuvântul vine din ngr. παλαῖος, παλιὸς=vechiu, prost.

**Pampore** sf.=corabie, navă $251_3$, 253, 418.

**Pangu** sm. = păiajen 475.

**Pap** sm. = 1° b u n i c $134_{27}$, 144, 187, $242_3$; 2° moşneag 3, 200, $233_{16}$, 252, 446, etc.; *pap-ńu* = b u n i c u l meu $101_{30}$; 3° *pap di pap* = bunic de bunic; 4° *di pap stră-pap* = de m o ş strămoş $252_{34}$; pl. *pak'* = bunici, moşnegi şi *papeańĭ* = bunici, moşnegi; figuri, poze.

**Pap-aùş** sm. = moşneag $3_{10}$, $27_{21}$, $168_2$, 454.

**Pap-Aușlu-Știe-Tute** = Moşneagul-ştie-tot 315—316.

**Papa-pa** adv. = ba! nici decum $111_8$.

**Papardelă** sf.=moft; *cînduavdu ahtărĭ papardeli* = când aud aşă mofturi $14_{30}$.

**Papcă** sf. = raţă; *s-feàţiră papk'i*=se făcură raţe $4_{29}$.

**Par** vb. II = par; *s-pari* = se pare, pare $46_{22}$; *va lă si pară*=li se va păreà $78_{23}$, *şi-l' păreà g'ine*=şi-i păreà bine $15_{33}$; *ş-ańia-ńĭ si părù* = şi mie mi se părù $6_{20}$, $9_{33}$, etc.: Inf. *păreare* = părere.

**Par** sm. = par $106_{17}$, $187_{17}$, 230, $333_{5, 39}$.

**Para** = ngr. πάρα; *para-Dumniḑĕù* = al d o i l e a Dumneḑeù; ajutor omenesc $147_7$.

**Parasumă parasume** sf.=poreclă $336_{13}$,$461_{34}$; din: *para* +*numă*=nume.

**Paradis** (şi *paraḑis*) sm. = p a r a d i s $133_{21}$, 326—397, 417—438, etc.

**Parapun** sn. = dor, plângere $20_{19}$.

**Pară, Pră** sm.=1° pară, ban; pl. *paràḑĭ (paràţĭ), praḑĭ* 34, 62, 233, $256_{1, 3}$, 276, etc.; 2° *pară vecl'u* = monedă veche $25_{25}$; 3° *praḑi vecl'i nu trec* = bani vechi, monede vechi nu merg $25_{31}$; 4° *carĭ vrea să ştibă ... cîţĭ paràţĭ îl' faţe k'alea?* = cine vrea să ştie (=cui îi păsà) ... câte parale îi preţueşte pielea? adică: cine o băgà în s e a m ă? $37_4$; 5° *doĭ paràţĭ nu-l' făţeà amaea* = doi bani nu-i făceà vraja, farmecul: n'aveau nici o putere farmecele $52_{32}$, $97_{30}$.

**Partàl** adj.=s d r u n ţ e r o s, coate-goale $238,268_{49}$.

**Parte** sf. = 1° p a r t e; pl. *părţî* $13_{20}$, 25, $29_8$; 2° *pri di nă parte*=pe de o parte $12_{28}$; *de-alantă parti*= pe de altă parte $62_6$; 3° *di partea aistă*=în privinţa aceasta $40_2$; 4° *l-toarnă udălu di anantă parti*= caută cu d e a m ă n u n t u l peste tot $43_5$.

**Pasaporte** sf.=paşaport; *fă-ţĭ caĭdi p a s a p o r t e a* = (vizează-ţi paşaportul) pregăteşte-te de moarte $431_{32}$.

**Pascu** vb. II=pasc 404, 405; *cum păşteà cucotlu*=cum păşteà cocoşul $30_{12}$, $14_{17}$, *păscù*=păscù $362_{21}$; *şi-şĭ paşti ocl'il' divarliga* = şi se uită prin prejur $54_{25}$, $102_{10}$; *ş-păscù, ţe ş-păscù ocl'il'*=se uită ce se uită $222_7$; *u băgară s-pască*= o băgară să pască... $37_5$, $57_{15}$.

**Paspră-ḑaţe** num. = patrusprezece. De asemenea: *paspràḑaţe, p à s p r a ţ e*= paisprezece, paspece.

**Pasprăvíng'iţî** num. = douăzeci şi patru $66_{18}$, $419_{17}$; ~ *di orĭ* = 24 de ceasuri $365_{12}$.

**Paşti, Paşte** sf. pl. = Paşti 56, $90_{31}$; art. *Păştile* 416; *z-viḍură la muma lor ca-n ḍua di Paşte*=se văzură la mama lor ca în zi de Paşti, adică: ca în zi de sărbătoare mare $261_{16}$.

**Pat** sn.=1° pat (de dormit): *z-băgă tu pat* (=se băgă) = se culcă în pat 476, $77_{38}$; 2° scaun lung făcut pe lângă pereţii camerei $5_{32}$; 3° cat: *Am nă pălate cu patru paturĭ*=Am un palat cu patru caturi $61_1$; *tu patlu din sus* = în catul de sus $61_9$: 4° sală în în care se lucrează $133_{13}$. (Vezi: introducerea); 5° ghiveciu în care se păstrează flori.

**Pat, păţăscu,** vb. IV=1° păţesc, sufer; *pate*=păţeşte *nu pate ţivà*=nu păţeşte, $236_{39}$; nu i se întâmplă nimic $109_{24}$, $66_6$; *ţe s-patĕ, s-patĕ*=ce o păţi, las' să păţească $52_{12}$; *nu pate g'ine* = nu păţeşte bine $73_{30}$; *că vaĭ patĕ*=căci va păţi, va suferi $85_{20}$; *vreaĭ pat* = aş fi păţit $63_{23}$; *s-nu u patĕ arăulu* = să nu sufere nimic $319_{27}$; *Ţe u pate?* = Unde o fi? $407_{28}$; *ea ş-ea ţe pat* = iată şi iată ce mi se întâmplă $35_{13}$, $10_{19}$; *di cap li pate tute*=toate le sufere de cap (= din cauza capului): el însuşi este de vină pentru tot ce sufere $282_{24}$; *viḍură ş-păţîră drasl'i pînă s-lo alină* = au suferit mult dracii până să se suie $4_{26}$; La Fărşeroţi: *s-pat; s-paţĭ, s-paţă* = să păţească, să sufere 476; Inf. *păţîre* = păţire, suferire.

**Patalone** sf. = pe mâni; *loadùsiră patalone*=îl aduseră pe mâni, pe targă $310_{24}$.

**Pată** sf. = gâscă 176, 404, 405; s *pască pătile* = să pască gâştele $393_{35}$.

**Patnì** sm.=cartea dela sfârşit (la jocul de cărţi) $430_{13}$.

**Patru** num. = 1° patru 22; 2° *tu patrul' ańĭ ună oară s-vińĭ*=la patru ani să vii odată $30_{32}$; *dit patrul', (păturl'i) k'uşàţĭ*=din cele patru unghiuri $40_{14}$, $98_{28}$; 3° fem. *tu păturle părţî*= în cele patru părţi $292_{18}$; *păturlu*=al patrulea $461_{32}$; 4° *cu patru ocl'i* = învăţat, cu carte, cu patru ochi $187_{32}$; *nu eră di aţèl' cu ucălu patru sute*=nu eră din cei înţelepţi, solizi la cap $276_{32}$; 6° *am păturlea, am pătrulea* = în fugă nebună, în fugă mare $28_{22}$, $48_{10}$, $81_5$, $147_6$, $151_9$.

**Patruḍăţĭ** sm.=patruzeci 59, 112—114; *patruḍăţlu udă* =a patruzecea odaie $222_{33}$.

**Patrusprăḍaţe** num. = patrusprezece $1_{6,7}$. Vezi: *prăḍaţe*.

**Păḍure** sf.=pădure $14_{26}$, 16, 44, 45, etc.

**Păḍurea-Lac** n. pr. = Codrul negru 489.

**Păhă** sm. = preţ $354_8$.

**Păhnie** sf. = iesle $36_{39}$, $109_{36}$, $162_9$.

**Păĭmine** adv. = poimâne;

*mîne-păĭmîne*=mâne poimâne $333_{24}$.

**Pălanḑă** sf.=cântar, balanţă 359.

**Pălască** sf. = cartuşiera, în care altădată se ţineà praful de puşcă, gloanţele şi toate celelalte trebuincioase pentru încărcarea puştii; pl. *pălăştile*=cartuşierele $120_{25}$.

**Pălate** sf.=palat $2_{30}$, 3, $10_{29}$, 35, 36, etc., etc.; *tuţĭ a palàtil'eĭ* = toţi ai palatului, toată lumea din palat $42_{35}$.

**Pălăcărsescu** vb. IV = rog, mă rog 15, 41, $58_2$; *va ti plăcărsească*=te va rugà $389_1$. Vezi: *părăcălsescu*.

**Pălescu** vb. IV = pălesc; 1° *s-pălì di nă oară*=(se pălì dintr'odată) o sfeclì, se speriè dintr'odată $54_{23}$; *s-pălì di nă cali*=o sfeclì de frică dintr'odată $193_5$, $456_2$; *u păliră* = o făcură să presimtă cevà neobicinuit, de rău augur $486_{35}$; 2° *îl pălì peana*=i-a părut rău $78_{22}$; 3° i-a intrat frica, grijea $389_{24}$; 4° *s-pălì*=îngălbenì (de ruşine, frică, etc.) $211_{20}$; 5° *s-pălescu* = să izbesc, să arz $107_{17}$; Inf. *pălire* = pălire, îngălbenire, sfeclire (de frică, ruşine).

**Păltare** sf. = spată, omoplatul 378; *pultare* 484. Vezi: *plătare*.

**Păltescu.** Vezi: *plătescu*.

**Pălθire** sf.=fereastră $9_{29}$, $35_2$.

**Păl'ùr** sm. = arbust spinos $103_4$, $226_{11}$, 261, 403.

**Păntic.** Vezi: *pîntic*.

**Păpară** sf.=păpară, care se face din părţi egale de pâne, brânză proaspătă şi unt; 1° *u mîcă păpara soàcrăl'eĭ*=o mâncase păpara soacrei, o păţì cât de bună din partea soacrei $301_{26}$; *o-aveà mîcată păpara li mari*=o mâncase păpara, o păţise cât de bună din partea celei mari $201_{21}$; *s-nu mîcă ş-altă păpară* = să nu mănânce şi altă bătaie $466_{34}$; 2° *ţă-l' feaţe tuţĭ păpară*=(ţi-i făcù pe toţi păpară): mi ţi-i omorî pe toţi $435_{31}$.

**Păpsescu** [mai des: *păfsescu* Epir] vb. IV = încetez; *s-păpsească di ngrîńa* = să înceteze cu mârâiala, cu cicaleala $170_{10}$; Inf. *păpsire (păfsire), păpseare, păfseare*=încetare.

**Păpùl'ŭ** sm.=paparudă; fig. ud leoarcă $369_8$.

**Păpuţă** sf.=gheată $29_{36}$, $70_{25}$, $83_{27}$, 269.

**Părăcălie** *(pălăcărie)* sf.=rugăminte $116_{13}$.

**Părăcălsescu** vb. IV=rog, mă rog; *ahurh'ì s-pîrăcîlsească Dumniḑăŭ*=începù să roage pe Dumnezeu $24_4$. Vezi: *pălăcărsescu*.

**Părăpuńisescu** vb. IV = întristez; *s-nu-l părăpuńisească*=să nu'l întristeze $131_3$.

**Părămìθ** sm.=basm, poveste (pretutindeni). De asemenea: *pîrîmìθ, părmìθ (pîrmìθ), părmìs*. Vezi: introducerea p. I—III.

**Părăvulie** sf.=1° poveste $146_6$, 194, $278_{28}$, $354_{36}$, $471_{23}$; 2° anecdotă. Vezi: introducerea.

**Părḑìc** sm.=1° solz (de peşte)

295, $296_{21}$; 2° fluturi (ce se cos la zuvelci,), etc.

**Păreacl'e, preacl'e** sf.=pereche $5_{22}$, $70_{25}$, $78_{16}$, $134_{32}$, 156, $240_{6}$.

**Păreàsine, Preàsine** sf. = post; pl. *păreasińĭ, preasińĭ* $233_{29-36}$, 354.

**Părigurie** sf. = consolare, mângâiere, parigorie $123_{13}$, $202_{2}$, 209.

**Părigursescu** vb. IV = mângâiu, consolez 306.

**Părinte** sm. = 1° părinte $1_{15}$, $5_{35}$, etc.; pl. *părinţî* = părinţi 35, 243, etc.; 2° titlu de respect dat preoţilor $101_{3}$; 3° scurtat: *printe;* pl. *prinţî* 418

**Părintescu** adj. = părintesc; *vatră părintească*=cămin părintesc $121_{16}$.

**Părmăteftu** sm. = negustor $60_{17}$, 387—391. Vezi: *prămăteftu.*

**Părmătie** sf.=marfă; *Ţi părmătie easte aistu om!*=Ce marfă este omul acesta? $215_{8}$.

**Părmìθ.** Vezi: *părămìθ.*

**Părmìs** sm.=basm 175. Vezi: *părămìθ.*

**Părnăsescu** vb. IV=părăsesc; *va s-l'i părnăsească* = îi vor părăsì $17_{35}$.

**Părtal'e** sf. = ţol, sdreanţă; pl. *părtăl'*=sdrenţe $467_{8}$; *si nviscù cu părtăl'le a dracluĭ* = se îmbrăcă cu sdrenţele dracului $293_{28}$.

**Părumbu.** Vezi: *purumbu.*

**Păstrămă** sn.=pastramă 312.

**Păşè** sm.=paşe 349, 350; pl. *păşàţĭ* = paşale $75_{36}$.

**Pătăriţă, Pătăriče** sf. = cârje 238, 240.

**Pătèḍ** vb. I=botez $326_{12}$; *meacl'imară s-pătèḍ*=mă învitară să botez $104_{24}$; *s-păteaḍă*=să boteze $101_{34}$, 422. *v́in pătiḍàt* = vin botezat (= amestecat cu apă) $73_{4}$,

**Pătiḍare** sf.=botez, botezare 109.

**Pătiḍàt** adj.=botezat; fig. creştin.

**Pătiğune** sf. = botez $438_{33}$.

**Pătună** sf. = 1° labă $48_{27}$; 2° partea ciorapului cât cuprinde talpa; 3° talpa piciorului.

**Păţăscu** vb. IV. Vezi: *pat.*

**Păţîre** şi **Păţare** sf.=păţire, întâmplare, suferire: *tute păţîrle* = toate întâmplările $141_{26}$; *păţîre* = suferinţă $285_{1}$, 440.

**Păţùlĭ,** n. propriu = Păcală 303—338.

**Păv́idă** sf. = cursă, căpcană $367_{31}$.

**Păzare** sf. = 1° târg 37, 79, 216, 217, 354; *di m-păzare* = din târg $14_{11}$; 2° preţ: *păzarea cît?*=ce preţ $82_{37}$; *Aestu l'-da nă păzare* = Acesta-i dă un preţ $82_{38}$; *Aşì căḍură tru păzare*= Aşà începură târgul (=să se târguească) $236_{20}$; 4° *fu păzare fără hănğì*=fu socoteală fără hangiu $311_{14}$.

**Peaje,** sf. = peliţa (dela ou) $359_{3}$, dela măr 326, dela fructe, legume, etc.

**Peană** sf. = 1° aripă, pană $11_{15}$, $138_{26, 27}$; *cu pene muşate* = cu pene frumoase $174_{16}$, 223, 224, 473; 2° *îl' pălì peana*=i-a părut rău $78_{32}$ şi: i-a intrat frică, grije; 3° *canda-l' si băteà peana picurarluĭ?*=par'că se sinchisià păstorul? 97;

*necă nu-ńĭ si bati peana di ocl'u*=nu mă tem de loc, nu mă sinchisesc câtuş de puţin $146_{20}$, $322_{30}$, $369_{2}$.

**Peàpine** sm. = pepene şi pepene galben.

**Peaşte** sm.=peşte; *viḑù un peaşte* = văzù un peşte $2_{13,14}$; (Numai la Samarina şi Caterina). Vezi: *pescu.*

**Peatic** sn.=petec $87_{19}$, $148_{12}$; pl. *peàtiţe*=petece $216_{2,5}$, $365_{18}$.

**Pèndură** sf.=cuiu; fig. dor: *am un dor, nă pèndură tru k'eptu*=am un dor, un cuiu în piept $245_{26}$. Vezi: *pènură.*

**Pènură** sf.=1° cuiu 304, 305; pl. *pènure, pènuri* 61; *pènure vifteşti* = cuie ţigăneşti $309_{37}$; 2° *maşĭ nă pènură am ninga tu ìnimă*=mai am încă un dor la inimă $51_{39}$, $126_{9}$, $127_{26}$; *cu pènura tu ìnimă*=cu durerea în inimă $133_{30}$, 179, $205_{13}$.

**Per**, pl. *perĭ* sm.=păr $107_{23}$; *per hrisusìt*=păr aurit 289, 291; 1° *ş-alăxì perlu* = îşi schimbă părul $217_{13}$; 2° *ăḑumse ca s-nu z-veadă per albu*=se ajunse să nu se vază bătrân $166_{16}$; 3° *perlu l'-si mută* = i se sbârlià părul, se cutremurà: a se îngrozì $90_{34}$, $302_{18}$; *l'i si mută perlu*=i se făcù părul măciucă $337_{5}$; *ţî si zbîrlescu perl'i n-cap* = ţi se sbârlesc perii din cap $60_{3}$; 4° *ş-loară perlu de-aclò*= îşi luară lumea în cap de acolo, fugiră pentru totdeauna de acolo $4_{14}$; *l'a-ţĭ perlu de-aoà* = fugi, dispari de acì $122_{18}$, $298_{18}$; *ş-lo perlu năpòĭ în sus*=apucă munţii, identic cu: apucă câmpii $303_{15}$; *va-ńĭ l'aŭ perl'i* = o să'mi iau lumea în cap $403_{12}$; 5° *ascăpară di moarti, ca di pri per*=scăpară dela moarte ca prin minune: puţin a lipsit să moară $295_{30}$; 6° *li feaţe toate aiste pîn tu per* = le făcù pe toate cu deamănuntul (=până la cel mai mic lucru) $441_{35}$.

**Per** sm.=1° pomul: păr; 2° pară (fructul părului); pl. *perĭ* = peri; *peare* = pere (fructele părului).

**Per-că** adv.=decât $165_{7}$, 403. Etimologia vine din: *pri-că.*

**Perča** sf. = plete, păr lung, lăsat pe spate $83_{21}$, $203_{5}$, $350_{18}$, $441_{16}$; coamă $377_{15}$.

**Pescu** sm. = peşte $70_{14}$, 84, 162; pl. *peşti* 295, 296; *pesči* $73_{37}$, 74 (Crueşova, Bitolia); *tăţeà ... ca un pescu*=tăceà ... ca un peşte $72_{33}$.

**Pètală** sf.=1° potcoavă $45_{29}$, $349_{29}$, 53, 54; art. pl. *pètalle* = potcoavele (se aud doi «*l*») $186_{22}$; 2° *s-easte-că le-arcă pètale*=dacă a dat ortul popii $30_{26}$, $64_{39}$, $403_{24}$; *le-arcă pètale*=murì, a dat ortul popii $232_{36}$.

**Petur** sn.=foaie, pătură (dela plăcintă): *pèturlu dipri supră*=foaia de pe deasupra (plăcintei) $89_{36}$, *pèturlu dipri g'os*=foaia dedesuptul plăcintei $89_{37}$; pl. *pèture*=1° foi; 2° iofcă.

**Peză** sf.=bătaie de joc; batjocură; *să-şĭ bată peză*=să-şi bată joc $14_{31}$; *pi*~=spre bătaie de joc $73_{6}$, $254_{9}$.

**Pi** prep.=pre (pretutindeni); *pi ningă*=pe lângă $15_{24}$; *pitru* = prin 237; *u isusì pi h'il'ul* = o logodì cu fiul... $174_1$. Vezi: *pri.*

**Pi**=cuvânt convenţional pentru a însemnà «apă» $379_{31}$.

**Pică** sf. = necaz, duşmănie, ură; *tră un aveà pică*=în contra unuia purtà necaz mare, ură mare $312_{28}$.

**Picàt** sn. = păcat 19, $333_{34}$, $335_9$.

**Picùl'ŭ** sn. = avere în bani, strânsă, ca să fie lăsată moştenire $354_8$.

**Picùńŭ** sn. = avere strânsă de bătrâni, pentru a o lăsà moştenire la cel mai iubit al lor copil. Vezi: *picùl'ŭ.*

**Picurăr** sm.=păstor, cioban 15—20, 96—98, 298, 299, etc.

**Picurărescu** adj.=păstoresc, ciobănesc $2_1$.

**Picurăroańe** sf.=femeia ciobanului; păstoreasă.

**Picurărùş** sm.=păstorel, ciobănel 357—359.

**Pidipsescu** [şi: *piðipsescu]* vb. IV = pedepsesc $313_{32}$, 348, 349; 1° *mi pidipseaşti Dumniḑă*=mă pedepseşte Dumnezeu $45_1$; 2° *s-pidipsì* =se muncì, se căznì $48_{28}$, $65_{17}$; *mi piðipsescu* = mă căznesc $138_{18}$.

**Piḑùl'ŭ** sn.=scăunel de piatră sau scânduri făcut de o parte şi de alta a porţii, lângă fântâni (în sat) sau în mijlocul satului, unde se strâng sătenii $81_{22}$, $122_3$, $325_{28}$, $355_{38}$, $430_{21}$.

**Pigade** [recte: *pigaðe]* sf. = puţ (Epir, Tesalia) $341_{18}$.

**Pilistèr** sm. = porumbel 6, 459, 460 (Epir).

**Pindară** sf. = 1° monedă de cinci parale; 2° lescaie, pară chioară $39_{16}$, $85_{14}$, $88_{27}$, $148_3$, $354_{12}$.

**Pindòliră** sf. = monedă preţuind cinci lire otomane 458.

**Pinḑeare** şi **pinḑire** sf. = împingere $72_7$, 407.

**Pingu** vb. III = împing $6_{12}$, $29_{29}$, $52_{39}$, 131, 222; *cum di-l pimse aţèl din vale*=cum de-l îndemnă dracul $1_{23}$; *cavàĭ, carĭ îl pinḑeà mira ţea laea* = vai de cine îl împingeà (=aduceà) soarta cea nefericită $86_{12}$; Perf. simplu: *pimşu* = împinsei; *pimtă* = (impinsă) persecutată $315_{15}$; prigonită (de soartă $402_{38}$; adj. *pimtu* = împins; prigonit.

**Pipèr** sm. = piper $69_{22}$, $91_{32}$, 180. În Macedonia se aude: *k'ipèr.*

**Pipiliţă** [şi *pipiriţă]* sf.=solniţă (de piper) $180_7$, $69_{22}$, $48_8$.

**Pipòńŭ** sm.=pepene galben; *se-arucutiră ca pipoń'i*= se rostogoliră ca pepenii galbeni $154_6$ (Epir). În Macedonia se zice: *peàpine* şi *gălbòńŭ.*

**Pir** prep.=pe: *pir oaţi*=pe acì $478_7$; $237_6$. Vezi: *pri.*

**Piră** sf. = pară: *foc şi piră virsà*=foc şi pară vărsau $12_{17}$; *ş-ma piră* = şi mai foc, şi mai pară $413_{24}$; *aveà un călfă multu piră*=aveà un ucenic foarte deştept 503, $202_{28}$.

**Pirdeşe** sf.=fig. frică, spaimă, sperietură $185_9$.

**Pirgàc** adj.=deştept, iute, ca para focului 38, 39.

**Pirindu, Prindu** = în ajun; *pirindu sărbătoare* = în ajun de sărbătoare $7_{16}$, $36_{13}$; *pirindu-fugă*=în ajunul plecării (fugii) $83_{10}$. Din «*pre* + *inde.*»

**Pirifan** adj.=fudul, îngâmfat $171_5$.

**Pirpirună** sf.=1° mac $340_{14}$; 2° paparudă $494_{36}$; 3° fluture.

**Pirustrie, Pirustie** sf. = pirostrie $269_{12}$.

**Pirușană** = termin de desmierdare către fecioare $335_{29}$. Etimologia din: *per; pirușane* erau numite altădată fetele, cari își lăsau părul pieptenat pe frunte.

**Pirvole [Pirivole]**, n. propriu de comună aromână, așezată pe muntele Ou în Epir $347_9$.

**Piscàr** sm. = pescar 82—85, 142, 163, 456, 457.

**Piscăril'e** sf. = pescărie 84, 163.

**Piscìreao.** Vezi: *piștireauă.*

**Piscăroaĭe** sf. = pescăreasă, femeia pescarului $163_{17}$.

**Piscură** sf.=prescură, covrig $286_{11-14}$.

**Pisk'ese** sf.=peșcheș, dar $6_{18}$, $92_1$, $118_{32}$, $178_{34}$, 298.

**Pispilescu** vb. IV = presăr $170_{31}$; Inf. *pispilire*=presărare.

**Piste** prep.=peste (pretutindeni). Vezi: *priste.*

**Piste** sf. = credință $234_{35}$.

**Pistimèn** adj. = credincios $238_1$.

**Pistipsescu** vb. IV = cred; *va s-pistipsescu*=voi crede $41_1$; *pistipseà*=credeà $10_{15}$; *s-nu pistipsire* = de n'ar crede $167_{26}$; *pistipsìndaluĭ*=crezând $334_{24}$; *nu-ĭ minčună tră pistipsire*= nu-i minciună de crezut $190_{20}$.

**Pișticauă** sf. = 1° peșteră $253_{21}$; *pișcìreao;* pl. *pișcìrèĭ* și *pișcìrèĭ* = peșteri $172_3$; 2° stâncă mare $15_8$, $253_{21}$.

**Pișcoală** (și *pișcolă*) sf. = pistol 134.

**Pit** prep.=prin (pretut.) Vezi: *prit.*

**Pit,** art. *Pitlu,* nume propriu =Pit 79, 80, 89, 100-103, etc.

**Pită** sf. = plăcintă 29, $89_{21}$, 263, $298_{24}$, etc.; *pită di lapte* = plăcintă de lapte $455_{10}$. Se zice și: *lăptară.*

**Pitrèc** vb. III = 1° petrec: *s-lu pitreacă*=să-l petreacă (=să-l însoțească la plecare până la oarecare depărtare) $289_{22}$, $60_5$; 2° trimet $167_{39}$; *pitreați mul'ari-sa* = trimite pe soția sa $55_6$; *să-ńĭ pitrèți carte* = să-mi trimiți scrisoare, să'mi scrii $6_{30}$; *pitrițeà* = trimiteà 7; *pitricùĭ* = trimisei $32_6$; *pitricù* $14_8$, etc. și *pitircù* $174_3$ = trimise; *pitricùm*=trimiserăm; *pitricură* = trimiseră $238_{26}$, $9_5$; *pitricùți* = trimiși $6_5$; Inf. *pitrițeare* și *pitreățire* = trimitere.

**Pitru** prep. = prin 437.

**Pitrundu** vb. III = pătrund, străbat $47_{25}$, $86_{17}$, $260_{16}$, $130_9$; *cu greŭ puteà s-u pitrundă foclu* = cu greu puteà să răsbească focul $16_{24}$.

**Pitrùndire** și **Pitrundeare** sf. = Pătrundere.

**Pitruniel'e** [și **piturniel'e**] sf.

potârniche, străbatere $474_{37}$.

**Pizovul** sn.=un fel de plasă cu care se prind peştii $84_{11}$.

**Pizuescu** vb. IV = bat joc; *şi-l' pizuească* = şi-şi bate joc $256_{13}$, 254.

**Pînăr** sm. = brutar $82_{4}$.

**Pînă** prep.=până (pretutindeni); *păn* $11_{37}$, $43_{5}$; *pîn* 442, etc.

**Pînăvîr** sn.=bâlciu $94_{22}$, 189, 190.

**Pînţă** sf. = pânză 218, 220, 502; *pînţă di pangu* = pânză de păiajen $375_{17}$.

**Pîngi'n** sm. = păgân $48_{18}$; crud, nelegiuit $313_{31}$; spurcăciune $159_{13.\ 14}$; fem. *pîngînă:* păgână, răutăcioasă 128; spurcată $103_{33}$.

**Pinginescu** vb. IV = spurc $281_{39}$; *pîngînit* = spurcat $95_{13}$.

**Pîne** sf.=1° pâne 30, 32, etc.; pl. *pîńĭ*=82; 2° *pînea cucluĭ* = (pânea cucului) un fel de buruiană $25_{36}$; 3° *ağumse avutlu aestu s-noaĭbă di sum nare*=ajunse bogatul acesta să n'aibă existenţa, să n'aibă nici pâne $273_{5}$; 4° *s-ţă scoţĭ pînea* = să-ţi câştigi existenţa $221_{27}$; 5° *pînea domnu-tuĭ s-nu u calţi vîrnăoară*=să nu fii niciodată nerecunoscător faţă de stăpânul tău $188_{19}$, $190_{8}$; 6° *di cîndu-ţĭ mîcăm pînea* = de când te servim $357_{9}$; 7° *s-intri tu pîne văsilk'ască* = să ocupi funcţie regească $187_{12}$; *intră tu pîne-l'* = intră în funcţie-i $350_{1}$; *armase fără pîne* = rămase fără existenţă, în lipsă mare $168_{18}$; slujbă $119_{27}$; 8° *loară di hăbare ĭu l'a pîne amirălu* = aflară unde se găseşte împăratul $9_{5}$; *ĭu l'a pîne* = unde se află $124_{19}$, $158_{33}$, $245_{6}$, $270_{8}$, 375, etc. etc.; 9° *pîni nu-l' si băgă n-gură*=eră foarte abătut, în cât nici poftă de mâncare nu aveă $54_{35}$, $200_{30}$; 10° *ţe ş-u mîcă pînea, carĭ s-nu poată să-l' čună...* = la ce trăieşte el, dacă n'o puteă să-i şterpelească... $80_{16}$; 11° *s-u vătămă cu pînea n-gură* = s'o omoare fără nici o milă $132_{2}$; *no-aveă pîne s-mîcă* = n'aveă nici ce mâncă, eră foarte sărac $90_{24}$; *da pîne a furlor* = e necinstită, neaşezată $346_{15}$

**Pîntic** sn. = pântece, burtă $393_{32}$; *păntic* $16_{7}$.

**Pi'ntică** sf. = burtă, pântece $131_{32}$, 144; 1° *o-adră... čuflică pi'ntica*=să săturau deabinele $162_{29,\ 30}$; 2° *cu pi'ntica la gură* = în poziţie, însărcinată şi aproape de naştere $211_{20}$; 3° *loaĭ nica nă pi'ntică*=mai mâncai odată $324_{1}$; 4° *plîndeà h'il'i tu pi'ntica mumînlor* = plângeau fiii în pântecele mamelor, eră groază mare $337_{3}$; 5° *s-nu îmnă cu pi'ntîca nafoară* = (să nu umble cu burta afară): să nu umble despoiaţi $177_{17}$.

**Pînisescu** vb. IV = întunec, iau vederea $206_{38}$.

**Pladea** (de-am ∾) loc. adv.= deacurmezişul; *l'-u deade cîtră de-am-pladea* = (a-

pucă de a curmezişul): a mers în neştire $358_{16}$.

**Plaĭŭ** sn. = plaiu $15_{21}$; *oĭle păşteà plaĭlu* = oile păşteau pe plaiu.

**Plaĭnà** (de-) adv. = pe plaiu.

**Plan** sn. = plan, proiect $419_{33}$, 420; 1° *cu ţe plan* = cu ce meşteşug, cu ce viclenie 113; 2° *Acăţă uvreŭlu s-u bagă pi plan mul'area* = Începù evreul s'o ademenească, s'o scoaţă din minţi pe femeie $234_{29}$.

**Plase** sf. = lume, populaţie $342_{22}$.

**Plată** sf. = 82, 83, 167, 354.

**Platan** sm. = platan 434.

**Plăcărsescu.** Vezi: *pălăcărsescu.*

**Plăscănescu, plăscinescu** vb. IV = plesnesc $15_6$, $68_{35}$, $103_{17}$, $284_6$; *plăscînì (toarîdeare)* = pufnì (în râs) $364_{29}$; *eapa-l' plăscînì nă cluţată* = iapa îi trântì o lovitură din picior $186_{35}$; *li plăscîneaşte tu čireàp* = le trânteşte în cuptor $473_{19}$; *mi plăscînìşĭ tu zîndane* = mă trântişi în închisoare $78_{31}$; *plăscîniră pălńile* = plesniră din palme, aplaudară $249_{16}$.

**Plăsèţ** vb. I = turtesc; *plăsàt* = turtit; *plăsare* = turtire.

**Plăstură** sf. = pântecele cu tot conţinutul lui $497_{36}$.

**Plătare** sf. = spată, omoplat; *pri plătărĭ* = pe spete $449_{25}$; *şi-l' aspùsiră plătărle* = (şi-i întoarseră spatele) = îl goniră, îl alungară $226_4$. Vezi: *păltare.*

**Plătescu** vb. IV = plătesc 83, 148, 162, 351; *pînă aoaţe plătiră* = până acì plătiră $1_{12}$; *plătì ca preftu* = plătì ca popa $104_2$; de asemenea: *păltescu: si-ńĭ pălteşti* = să-mi plăteşti $25_{32}$.

**Plec** vb. I = plec; *tuţĭ plicà* = toţi plecau $155_{15}$; *Năinte s-pleacă* = înainte de plecare $146_{29}$; *plicà* = plecă 332; *am plicată* = am plecat.

**Pleačcă, pleaşcă** sf. = pleaşcă, pradă $105_{31}$, $184_{11}$.

**Plicare** sf. = plecare; *tu ~* = la plecare $12_{32}$, 398.

**Pliguescu** vb. IV = rănesc $476_6$; *şi-l pliguì* = şi-l rănì $59_{26}$; *s-pliguì* = se rănì $156_{26}$; *cu ìnima pliguită* = cu inima rănită $25_{33}$; Inf. *pliguire* = rănire.

**Plimună** sf = plămân. De asemenea: *plimùn.*

**Plin** adj. = $29_8$, 54, $133_{36}$, 305.

**Plìscută** sf. = palmă; *il' deade nă plìscută* = îi dede o palmă; *dup-aistă plìscută* după această palmă (= pedeapsă cerească) $439_{11}$.

**Plimtu** adj. = plângător, istovit de plânsete, jelit, duios $126_{25}$, 441; *s-turnă plìmtu* = se întoarse plângând $163_{21}$, 197; *sor-sa şideà plìmtă* = soru-sa şedeà plângătoare $47_{22}$.

**Plingu** sn. = 1° plâns, vaiet $22_{26}$, $58_{34}$, $111_5$, $136_{23}$, 439; 2° plângere, văitare; *deàdiră plăngu* = a duseră plângere, reclamară $40_{28}$; pl. *plì'ngute* = plânsete $58_{34}$, $339_{22}$ şi *plìnguрĭ* = plânsete, plângeri 322.

**Plingu** vb. III = [Ind. prez. *plìngu* $7_{31}$, *plìnḑi* 3, *plìnḑe*, *plìnḑèm* şi *plìnḑim*, *plìn-*

*ḑèţĭ* şi *plînḑiţĭ, plîngu.* Imperf. *plînḑeàm.* Perf. *plîmşu, plîmsişĭ* şi *plîmsèşĭ, plîmse (s-plîmse* = se plânse $13_5$), *plîmsim,* etc.; Part. *plîmtu, plîmtă]* = plâng; *Bagă s-plîngă* începe să plângă $45_{17}$; *cîndu plînzeà*=când plângeà $173_{29}$; 2° *şi-şĭ plînḑeà paràpunle* = şi-şi plângeà dorurile $20_{19}$; 3° *z-duse să s-plîngă la ğudicătòr* = se duse să se plângă la judecător $18_{11}$; 4° *tră aestă l'-plînḑeà ìnima luĭ*= de asta se văită el $126_{13}$; 5° *ş-plînḑeà mira ţea laea mărata*=îşi plângeà nefericita soarte $88_{12}$; 6° *plîmse-plîmse*=a plâns, a plâns: mult de tot $57_{11}$; 7° *plînḑeà h'il'i tu pî'ntica mumînlor di jalea ş-dipirarea*=plângeau fiii din pântecele mamelor de jale şi amarnică văitare (=de groază mare) $337_3$; Inf. *plînḑeare, plî'nḑire*=plângere.

**Plîngurós** adj = plângător, tânguios $407_{13}$.

**Plîntu** vb. I=împlânt, înfig; *li plîntă*=le înfipse $61_{18}$; *şi-l' plîntă cuţutlu* = şi-i înfige cuţitul; *şi-l' plîntă tu k'eptul a stih'iùluĭ* = şi-l împlântă îm pieptul stafiei, smeului $16_{34}$; 2° plantez; *plîntàĭ treĭ pruńĭ tu grădină* = plantai trei pruni în grădină.

**Ploae** sf. = ploaie; *dă nă ploae*=plouă! dă o ploaie! $26_{13}$; *carì deadi nă ploae* = când plouă odată $26_{15}$; *dideà ploae* = plouà $173_{29}$; pl. *ploĭ.*

**Ploače** sf. = placă 420.

**Ploscă** sf.=ploscă (serveşte pentru pus vin) 325, 383.

**Plup,** pl. *pluk'* sm. = plop 122, 221.

**Pluscuk'escu.** Vezi: *pruscuk'escu.*

**Pl'umbu** sm. = glonţ 476;

**Poahă** sf. = plasă (de prins peşte) $84_{14}$, $163_{19}$.

**Poală,** pl. *pol'* şi *poale* sf.= 1° poală (de haină), şorţ $53_{23}$, 144, 182, $283_{12}$; 2° *cu poala dinăinte*=(cu şorţul înainte) adică: servitor $470_8$; 3° *surpă (meare) ună poală*=a scuturat la mere cât încape o poală (de cămaşe, cum se obişnueşte a se purtă la Pind) $239_{23}$; 4° *ş-băgă poàlile m-brîn* = îşi strânse poalele la brâu, adică: se pregătì de muncă $98_{19}$; sau: luă o hotărîre.

**Poarcă** sf. = scroafă 206; *poarca va-ţĭ daŭ din casă* = am să te gonesc, să te dau afară din casă $303_{14}$.

**Poartă** sf.= poartă 35, $45_{15}$; $78_{28}$, 133, etc.; pl. *porţî,* art. *pòrţîle* 36.

**Poate** adv. = poate; *poate ş-avḑî't h'ìĭ*=poate şi renumit eşti $10_{38}$; *poate c-are hăbare*=poate că ştie $11_{14}$, $66_6$; *că poate-poate* = că doar doar $65_{18}$.

**Počŭ,** pl. *poače* sn. = ulcior (de pământ) $11_{18}$, $48_2$, 54, $149_{30}$, $343_{39}$.

**Pole** sf. = Constantinopole $226_{25}$.

**Polim** sn. = răsboiu $6_{28}$, 7, $58_1$, 191; *trag tu polim* =

pornesc la răsboiu 196; *mută polim* = ridică răsboiu 339.

**Pom,** pl. *poñĭ* sm. = 1° pom $88_3$; 2° *pom*, pl. *poame* = fruct; *di tute poàmile* = de toate fructele $65_9$, $295_{37}$; *pomlu sum pom va s-cadă* fructul sub fruct va cădeà (proverb) $282_{25}$.

**Pon,** pl. *ponurĭ* sn.=durere, dor; *tră ponlu ţe-şĭ aveà* = pentru dorul ce-şi aveà $93_{32}$; *o-acăţară pònurle s-feată* = o apucară durerile (de naştere), ca să fete $121_{18}$.

**Pondu** adj.=pustiu; *un pondu de-aràp* = un păcătos de arap $1_{16}$; *ponda dixeană* = amarnica, neagra străinătate $1_3$; *ţe s-adară ş-tu pòndile xeane*=ce să facă şi în neagra străinătate $66_{28}$; *ponda di bană*=pustia de viaţă $24_{13}$; *ponda-l' di tih'e* = pustiul de noroc al său $68_{12}$; *di pondul di lup* = de nemernicul de lup $106_{18}$; *càsili tuti pondi ş-ermi*=casele toate pustii şi părăsite $121_{35}$.

**Porcu** sm.=porc; pl. *porţi*= porci 53, 54, 140, 141, 232.

**Portu** vb. I = port 8, $38_{34}$; *s-lu portu*=să-l port, să-l duc $81_1$, $229_{29}$; *s-l'i poartă cu doàuli mîñĭ*=să-i poarte cu amândouă mânile, adică: din belşug $96_{12}$; *Tih'a s-l'i poartă cu saclu* = Norocul să-i care cu sacul: cu grămada, din belşug $97_{34}$; *Tută lumea s-purtă aclò*=Toată lumea se purtă acolo $270_{21}$; *s-purtà cît puteà cama g'ine* = se purtà cât puteà mai bine $56_{10}$.

**Portu** sn. = port; *Portul a nostru easte ca di zămane* Portul nostru este ca din vechime.

**Pot** vb. II = 1° pot $9_{15}$; *nu putèm*=nu putem, nu suntem în stare $45_{25}$; *carĭ vaĭ poată*=cine va puteà $36_3$, $38_{16}$; *nu puteàĭ* = nu puteai $22_3$; *cît puteà* = cât puteà, din toate puterile $25_{14}$; *cîte nu cama putù*= câte n'a mai putut $8_4$; *cît putură* = din toate puterile, cât putură $34_{27}$; *s-putearim* = de aş puteà $52_2$, $79_{15}$; *s-puteari*=de ai puteà $68_2$; 2° biruesc, înving; *l'-u pot mine a oàstil'eĭ* = înving eu oastea $219_{30}$; *va l'-u poată*=îl va biruì $12_5$, $249_4$; *l'-u putù a şàrpiluĭ duşmàn*=îl biruì pe şarpele duşman $12_{25}$, $156_{32}$, $322_{26}$; 3° *nu poate*= este bolnavă $396_{25}$; 4° *canda ş-ĭoŭ nu va s-po s-u fac*=par'că şi eu n'o să pot s'o fac $73_{12}$; *aţèl ţi va s-poa*=acela care va puteà $262_3$; *c aistă nu poa s-h'ibă altă* = căci asta nu poate să fie alta $289_{28}$, $234_{30}$. Forma *po* (=pot), *poa*=poate vine din *po(t)*, *poa(te)* cfr. *bărba-su* pentru *bărbatu-su*, *ta-su* pentru *tată-su*, etc.

**Pradă** sf. = pradă $47_{15}$.

**Prag,** pl. *pragurĭ* sn.=prag $54_{18}$, $81_{15}$, 103, $291_{29}$.

**Praş** sm. = praz; pl. *praşĭ* $62_{15}$, $152_2$; 2° *s-lo-acàţ tu praşĭ*=să-l prind cu mâna în sac $305_{21}$, $311_8$, $368_{39}$, $373_8$.

**Pravatòs** adj.=puternic, tare, din răsputeri (Epir) $116_{32}$, $161_{10}$, $228_{25}$, $341_{9}$, $347_{34}$. Etimologia cred că vine din *pri*=prea şi *vîrtòs*=tare.

**Pravdă** sf. = vită, (cal, bou, vacă, catâr, măgar, etc. nu însă şi oi, capre, cari se numesc: *numal'e, tutìpută)* $62_{30}$, $98_{36}$; pl. art. *prăvḑile* $9_{28}$, şi *prâvdile* $258_{39}$;=vitele; *ca vîră pravdă* = ca o vită $96_{15}$.

**Pră.** Vezi: *pară.*

**Prămătàr** sm.=negustor 236.

**Prămăteftu** şi *(Părmăteftu)* sm. = negustor 83, 189, 251—254, 328.

**Prămătie** sf. = 1° marfă 189, 251; 2° *u ştea ţe k'irută prămătie easte*=o ştiă cât de proastă este, o ştiă ce vită încălţată este $53_{33}$, $230_{38}$. Vezi: *părmătie.*

**Prăxescu** vb. IV = menesc; *şi-ńĭ prăxeaşti cama laea* =şi-mi meneşte tot ce-i mai rău: soartea cea mai rea $35_{14}$.

**Preacl'e** sf. = pereche $29_{36}$. Vezi: *păreacl'e.*

**Preasinĭ.** Vezi: *păreàsine.*

**Preftu** sm.=preot, popă $8_{26}$, 100—106, 398, etc.; 1° *ḑoacă preftul di bil'è* = joacă popa de nevoie (proverb) $33_{35}$, $406_{19}$; 2° *îl' deade dol'i a prèftuluĭ* = a dat ortul popii $370_{20}$, $93_{5}$.

**Pri** adv.=prea: *s-hărisì pri multu* = se bucură prea mult, mult de tot $142_{15}$.

**Pri** prep.=pe (pretutindeni); 1° *pri căsmete*=la noroc $459_{19}$; *şi-l loaĭ tră soţ pri cale* = şi-l luai tovarăş de drum $13_{32}$; 3° *pri di nă parte*=pe de o parte $2_{36}$; 4° *pri treĭ ańĭ*=la trei ani $65_{23}$; 5° *va lă vînă pri cap*=le va venì peste cap $42_{8}$; 6° *si-şĭ k'ară mintea pri nîsi* = să se înebunească după ele $34_{7}$; *treţe pir la casa* = trece pe la casa $237_{6}$. Vezi: *pi, pir.*

**Prică** (di ~ conj.) = decât $240_{30}$.

**Pricàd** vb. II=rog, mă rog de cinevà; *şi-l' pricadi*= şi-l roagă, se roagă de el $28_{15}$; *pricade la el'* = se roagă umilitor la ei $461_{16}$; *vińĭ la auşlu şi-l' pricăḑù* = venì la moşul şi i se rugă $26_{17}$, $32_{12}$, $44_{26}$; *Tih'a l'-pricăḑù la čoarle a Mìntil'eĭ* = Norocul se prosternă rugător la picioarele Minţii $97_{13}$; *şi-l' pricăḑură amirălui*=şi se rugară de împărat $146_{31}$.

**Priče** sf.=vietate, vieţuitoare 47 — 51, $87_{33}$, $143_{4}$, $281_{19}$, $317_{12}$, 459.

**Pridàŭ** vb. I = 1° predau; *să s-pridà*=să se predeà $339_{13}$; *se-arîde şi-l' si pridà* = se înşală şi i se predă $234_{35}$; 2° *că h'il'ŭ-tu nă prideade*=căci fiul tău ne trădă $21_{30}$, $22_{27}$; pentru sensul de «tradez». Vezi şi: *prudàŭ.*

**Prifàc** vb. IV = prefac; *el s-prifeaţe* = el se prefăcù $203_{22}$, $279_{21}$, $475_{10}$; *s-prifeaţe* = se transformă, se prefăcù 321; *s-prifeàţiră* =se prefăcură $108_{20}$, $171_{3}$.

**Prifaptu** adj. = prefăcut.

**Prifàţire** şi **prifăţeare** sf. = prefacere.

**Prifteasă** sf.=preoteasă $105_{25}$

**Priğùr** (mi ~) vb. I = jur, fac jurământ puternic; *să s-priğură*=să jure solemn $13_{36}$. Inf. *priğurare* = jurare, jurământ.

**Priimnare** sf. = preumblare $78_{36}$, $154_{33}$, 155, $314_{13}$.

**Priimnu** vb. I = preumblu; *să s-priimnă*=să se preumble $11_{32}$, $42_{17}$; *u priimnară*=o preumblară 328; *s-priimnă* = se preumblă 77; *priimnă-te* $77_4$; *meam priimnată*=m'am preumblat.

**Prim**, prep. «prin» înaintea lui *b, p*: *prim pade*=pe jos.

**Prima** adv. = cât se poate de bine: *z-duțeà àgrulu prima* = ogorul mergeà cât se poate de bine $117_{10}$; $282_{18}$. (Cuvântul este popular).

**Primansùs** (di —) adv. = de prisos; cu prisosință; 1° *bîneaḑă un om di primansùs* = trăește un om de prisos (=fără rost în lume) $366_9$; 2° *nă deade Dumniḑă praḑi di* ~ = ne dede Dumnezeu bani cu prisosință $218_{26}$, $362_{31}$, $399_{10}$; *umplù j-doaŭa fusi di primansùs* = umplù și două fuse mai mult $301_3$.

**Primăveară, primuveară** și **prumuveară, prĭumuveară** sf.=primăvară $21_{24}$, $24_{35}$, $25_{35}$, 129, $335_{12}$, $279_{31}$.

**Primnare**. Vezi: *priimnare*.

**Prin** prep. = prin $37_9$, etc.

**Prince** sf. = capcană, cursă $367_{31}$.

**Priude** vb. unipers. III = 1° se cade, trebuie: *aoà prindi s-h'ibă* = acì trebuie să fie $43_3$; *prindi să se-află*=trebuie să se găsească $52_{19}$; *nu prindi* = nu se cuvine, nu se cade $95_{34}$; *Guğabaș prinde un ca tine* = Primar se cade (să fiie) unul ca tine $187_{10}$, 308, 342; *prindeà* = trebuià, se cuvenià 82, $92_{11}$, $96_{34}$, $102_1$; 2° a sta bine, a te prinde: *strànile-nĭ prindu* = mă prind bine hainele; *ațîa-ți prindu àrmatle* = ție îți stau bine armele; *nu prinde* = nu stă bine $400_{19}$.

**Prindeare** (și *prìndire*) sf.= trebuire; a stà bine: *dipri prindearea țe-ți fac àrmatli* = după modul, cum te prind armele $136_{27}$, $411_{25}$.

**Printră** prep.=printre $131_{10}$, etc.; *printr-ocl'i* = prin ochi $103_{32}$.

**Pripsìt** adj. = elegant; *pripsìt ș-aleptu* = elegant și distins $85_{37}$, $141_{11}$.

**Prisine** sm. = o greutate ce se pune la fus dedesupt, ca să-l ție vertical $73_8$.

**Priste** prep. = peste $4_{16}$, 8, 31, $66_{35}$, etc. Vezi: *piste*.

**Prisupră** prep. adv. = pe deasupra $78_{17}$, $79_{6,9}$; *nîs ș-u l'a prisupră-l'*=el se însărcinează $309_1$.

**Prit** prep. = prin $4_3$, 8, 45, etc., etc. Vezi: *pit*.

**Priveagl'u** vb. I=priveghiez; păzesc; *băgă s-priveagl'i* =băgă să păzească $127_{30}$. Inf. *privigl'are* = preveghiere, păzire.

**Prîi** interj.=cuvânt prin care îndemnăm pe măgar la mers $116_{32}$.

**Prînḑîre** (şi *prînḑare)* sf. = prânzire; de prînzit 289.

**Prînḑu** sn. = 1° prânz, masă de prânz $83_{10}$; *fură acl'imâţi la prînḑu* = fură invitaţi la masă $98_{29}$; *Ahurh'ìră s-l'-aducă prînḑu şţină* = Începură să-i aducă prânz şi cină (mâncare la prânz şi la cină) $176_{22}$; 2° *s-aveà apruk'ată a prî'nḑuluĭ* = se apropiase (ora) de prânz $73_{33}$; 3° *Naŭ şi ursa, prînḑu oară, s-toarnă la culcuş-l'i* = Iată-o şi ursa, pe la prânz (= miezul zilei), se întoarce la culcuşul ei $48_5$, 95, 179.

**Prînḑul-mare** sm. = prânzul mare, miezul zilei $208_6$, 468.

**Prînḑu** şi **prîndu, prînḑăscu** vb. IV = prânzesc; *şiḑù s-prîndă* = şezù să prânzească $47_{39}$; *s-prînḑă* = $231_{38}$, $403_{20}$. Inf. *Prînḑîre* şi *prînḑare. Am prînḑîtă* = am prânzit.

**Proańe** sf. = puroiu. Vezi: *prońŭ.*

**Prok'ŭ.** Vezi: *apròk'ŭ.*

**Prońŭ** sm. = puroiu $443_{17}$; 1° *sînḑe ş-prońĭ versu ḑua tută* = (sânge şi puroiu vărs toată ziua): o duc numa într'un chin cumplit în continuu $186_{11}$; 2° *cu sînḑe, cu prońĭ* = cu necazuri mari $488_4$.

**Proscut** sn. = strop.

**Prot,** = 1° întâiu $7_{22}$; *cu nveasta di prota* = cu nevasta dintâiu $56_8$: 2° primul: *şi-l' feaţi c-a protluĭ* = şi-i făcù ca şi primului $33_{10}$; prota = întâiu $66_{18}$; prima.

**Prucuk'ie** sf. = stare, pricopseală $487_{31}$; *vîră prucuk'ie mare no-adră* = nu făcù mare pricopseală $65_{22}$.

**Prucupsescu** *(mi ∾)* vb. IV = pricopsesc; ajung bine; *prucupsìt* = pricopsit, de treabă $40_{20}$; ajuns bine, în stare bună 206.

**Prudàŭ** vb. I = tradez $22_{27}$. Inf. *prudare* = trădare; *prudàt* = trădat.

**Pruftusescu** vb. IV = apuc, ajung; *un di el' nu pruftusì si s-ascundă* = unul din ei nu apucă, nu reuşì să se ascunză $23_{18}$.

**Prumuveară.** Vezi: *primăveară.*

**Prun** sm. = prun.

**Prună** sf. = prună şi curcuduşe $49_{25}$, $85_5$, $197_{19}$; *plînḑeà cu lăcriĭli ca pruna* = plângeà vărsând lacrimi ca pruna $123_{13}$.

**Pruscuk'escu** şi **pruscutescu** vb. IV = stropesc 204, $364_{14}$; *s-lu pruscuk'ască* = să-l stropească $52_{36}$; *li pruscuk'ì* = le stropì $284_{10}$; *pluscuk'ì* $29_{13}$. Vine din *proscut* = strop.

**Pseftu** adj. = mincinos: *ĭo minčunòs ş-tine pseftu* = suntem la fel, unul ca şi altul $76_{36}$.

**Psemă,** pl. *psèmate* sf. = minciună $81_{36}$.

**Psihuharte** sf. = pomelnic, (= hârtia în care sunt însemnate numele morţilor) $151_{32}$; *lo-aveà tricută di multu tu psihuharte* = de mult îl trecuseră în pomelnic, printre cei morţi $253_{30}$.

**Psîn** adv. = puţin $27_{28}$, etc.

Format din *puţîn* = *pţîn*, *psîn*. Vezi: *puţî'n*.

**Psoh'ŭ** adj. = mort (Se zice de vite şi de păgâni) $340_{30}$; *psoah'e* = moartă $102_{11}$, $105_{24}$.

**Psumă** sm. = brutar $41_{22}$.

**Psusescu** vb. IV = mor (despre vite şi păgâni); *psuseà (oĭle)* = muriau oile $16_{39}$; *psusiră* = muriră $17_{15}$, $159_{19}$; *ti psusescu di şcop* = te omor în bătaie $125_{3}$. Vezi şi: *supsescu*. Din ngr. ψοφῶ.

**Ptĭù** interj. = Ptiu! când scuipă cineva $103_{22}$, $470_{7}$.

**Pţîn** adv. = puţin $2_{25}$. Vezi: *puţî'n*.

**Pučìc** sn. = ulcioraş $12_{32}$, 495.

**Pudrume** sf. = subterană; pivniţă în pământ, subsol 358, 359.

**Pugunìc** sm. = masa ce se obişnueşte a treia seară dela naşterea unui prunc şi destinată ursitoarelor 387.

**Puĭl'ŭ** sm. = 1° pasere, puiu, pl. *puĭl'*, fem. *puĭl'e* şi la Fărşeroţi *puĭl'ă* 479, 9, 11, 23, 24, $67_{7}$, 173—175, etc., etc.; *ni puĭl'ŭ nu calcă* = nici pasere nu umblă $47_{36}$; *ĭu niţi puĭl'ŭ nu băteà* = unde nici pasere nu cântă $132_{13}$; 2° *puĭl'ŭ di fičòr* = un puiu de băiat $126_{15}$; 3° *puĭl'ŭ azbuĭrătòr* = paseră sburătoare, măiastră $35_{3}$; 4° *puĭl'ŭ cîntàt* = pasere maiastră $47_{17}$; 5° *s-ńĭ-adùţĭ duşmanlu puĭl'ŭ gură di om* = să-mi aduci pe duşmanca pasere vorbitoare $37_{16}$, 6° *ĭu feată puĭl'i* = unde fată paserile; departe peste nouă mări şi nouă ţări $10_{13}$; 7° *armàsiră... ca puĭl' fără cloče* = rămaseră... ca puii fără cloşcă (= fără nici o apărare, fără sprijin) $268_{23}$; 8° *ca ţivà puĭl' org'i* = ca nişte pui orbi, care aşteaptă totul deagata, în gură $7_{34}$, $366_{5}$; 9° *puĭl' videà ntr-ocl'i* = vedeà stele verzi pe pereţi $470_{36}$; 10° *vidèm ţe puĭl' vaĭ acàţĭ* = vedem, ce treabă ai să faci $373_{36}$.

**Puĭl'a**, nume propriu de băiat 163.

**Pùlbire** sf. = praf, pulbere 442.

**Pulitie** sf. = 1° oraş $45_{20}$, 327; 2° mulţime.

**Puliţă** sf. = poliţă (= o scândură aşezată frumos la perete astfel, ca să servească la aşezarea farfuriilor şi celorlalte obiecte de bucătărie) $48_{9}$, $52_{37}$, 218, 254, 407.

**Pulmu**, pl. *pulńi* sm. = două mâni pline formează un *pulmu* $338_{32}$, $355_{1,\ 6}$; *di-ţĭ părea cu pulmul că-l' mă-că* = de-ţi părea, că cheltuie cu mânile pline $39_{33}$; pumn.

**Pulpă** sf. = pulpă $84_{27}$, $237_{14}$.

**Pultare** sf. = spată $484_{23}$. Vezi: *plătare, păltare*.

**Pul'àn** sn. = băţ 478.

**Pundie** sf. = pustie.

**Pungàr** sn. = pungă de piele, în care îşi păstrează ciobanii cremenele, amnarul, iasca şi alte lucruri trebuincioase lor 343.

**Pungă** sf. = pungă $39_{16}$, 42, 43, $218_{31}$, etc.: *că angîr-*

*mari aveà suflată draclu tu pungă* = cât despre bani, suflase dracul în pungă: n'aveà parà chioară $162_{2}$.

**Punte** sf. = punte 107. La Samarina se zice: *pung'e.*

**Pùpăză** sf.=pupăză 21, 299; *nu mi fă s-l'aŭ calea li pùpăză* = nu mă aduce la desperare, ca să mă faci să-mi iau lumea în cap $303_{24}$.

**Pupu-pu** !=interj. de groază şi desperare, de spaimă şi alarmă $21_{21}$, $42_{34}$, $43_{10}$, $121_{9}$, $303_{17}$.

**Purcàr** sm. = porcar $228_{32}$, 232.

**Purdical'e** sf.=portocală $41_{4}$. Mai des se întrebuinţează: *purtucal'e.*

**Puric** sm. = purece $168_{3}$, 176, $363_{23}$, 459, etc.; 1° *l'i se-adună ìnima cît un puric* = i se strânse inima cât un purece (de frică) $74_{26}$; 2° *ncalţă ş-pùriclu* =potcovesc (ei) şi pe purece, de deştepţi ce sunt $96_{32}$; *cîndu lumea ş-pùriclu lu ncălţă* = când lumea potcoviă şi pe purece: când erà lumea foarte deşteaptă $100_{2}$.

**Purtàr** sm. = portar $404_{35}$.

**Purtare** sf. = purtare, port $10_{35}$.

**Purumbu** (şi *părumbu)* sm. =porumbel; pl. *purung'i* =porumbei $144_{14}$, 459, 501.

**Purumbă** sf.=porumbiţă $275_{20}$; *părumbă* $442_{27}$; *gŭcà ca părumbe* = jucau ca porumbiţele $438_{38}$.

**Pusputescu** vb. IV=pipăiu, caut pe dibuite $310_{11}$, $311_{3}$; *ţe tut pusputeaşte*=ce tot pipăie, ce tot caută pe dibuite $83_{31}$; *s-pusputeaşte* =se pipăie $381_{38}$; *pusputeà*=scormonià $2_{16}$, pipăià $410_{15}$.

**Pustu** adj. = pustiu; *hoara Gràmuste... armase pustă* =comuna Gramoste... rămase pustie $18_{2}$; *pusta di cătuşă* = pustia de pisică $419_{25}$.

**Pusulă** sf. = busolă; *u k'irù pusula* = nu mai ştie de loc ce face $276_{13}$.

**Puşcl'e** sf.=ciumă $121_{35}$, 151, $265_{4}$, 290, 298.

**Puşcl'àt** adj. = ciumat.

**Puşpurèd** vb. I = şoptesc la ureche; *puşpură* = şoptì $134_{3}$; Inf. *puşpurare* = şoptire, şoaptă.

**Puşputescu** vb. IV=şoptesc, vorbesc încet cuivà la ureche $113_{29}$.

**Puştean** adj. = strengar, craiu; *pùşteane!* (greşit în text: puştane)=stricatule! $405_{33}$.

**Puştu** adj. = stricat, craiu, strengar; *No-avdî cucoţ-l'i al puştu de-amìră cum cîntă?* = Nu auzi cocoşii nemerniculuì împărat cum cântă? $203_{33}$.

**Putè** adv.=1° niciodată $37_{30}$, $52_{33}$, $164_{9}$, $233_{26}$, etc.; 2° *cum niţi nvìsată no-aveà putè* =cum nici nu visase vreodată $222_{5}$.

**Puteare** sf.=putere, virtute $52_{31}$, $63_{29}$, 68, $97_{14}$, $139_{24}$; *cara s-l'ibă cu puteare*= de-o fi cu putinţă $141_{30}$; *ma nu easte cu* ~ = dar nu-i cu putinţă $327_{38}$.

**Putrid** adj.=putred; *putrìd*

*de-avùt*=putred de bogat, foarte bogat 355.

**Putriḑăscu** vb. IV = putrezesc $146_{25}$; 1° *s-l'i putriḑască oslu* = să-i putrezească osul: să-i sfinţească oasele; 2° *N-casă putriḑà ḑua tută ca vîră feată*= putrezià (= sta) mereu în casă ca o fată $303_{32}$.

**Putriḑińe** sf.=putrigaiu.

**Putriḑire** sf.=putrezire.

**Putrigune** sf. = putrigaiu.

**Putùt** adj. = puternic, tare $219_{7}$, 395; trecut $439_{26}$.

**Puţ**, pl. *puţurĭ* sn.=puţ $8_{10}$, 73, $103_{10}$, 265.

**Puţî'n** adv.=puţin $18_{1}$, $22_{13}$, $108_{4}$, etc.; *cama puţînă*= mai puţină $2_{15}$; *puţân* 197; forme prescurtate; *pţîn pţînă, psîn* $188_{5}$, $336_{10}$; *După multu-psîn*=După mult puţin (timp) $85_{7}$; *s-loară multu-puţî'n* = îşi luară mult puţinul: tot ce au avut $35_{17}$.

**Puvòńŭ** sn. = infecţie, murdărie.

**Puximade**, pl. *puximăḑĭ* sf. =galetă 366, 367.

## R

**R.** Aromânii obişnuiesc a pune un „*a*“ înaintea cuvintelor începătoare cu litera *R.* Totuşi la Fărşeroţi, la Muzichiari şi la parte din Aromânii Pindeni se păstrează *r* fără proteticul „*a*“. Fărşeroţii pronunţă pe „*r*“ ca: *r* îndoit: *rr* şi, în unele cuvinte, unii îl pronunţă cu totul gutural, ca un «*γ*» grecesc.

**Rac** sm. = rac $166_{19}$.

**Radă** sf. = rând, hal; *pi ahtare radă*=în aşà hal $244_{14}$. Vezi: *aradă.*

**Rană** sf.=rană; *am nă rană tru ìnimă* = am o rană, un dor la inimă $246_{6}$; plagă.

**Raţe** adj. = rece $243_{36}$.

**Rădăţină** sf.=rădăcină $165_{12}$. Vezi: *arădăţină.*

**Răm** vb. I = râm; râcâiu $479_{22}$.

**Rămî'n** vb. III=rămâiu 243, 478.

**Răŭ** adj.=rău 477, etc. Vezi: *arăŭ.*

**Răvdare** sf.=răbdare 478.

**Rečcamàn** adj. = sdrenţuros $482_{28}$.

**Rečk'i** adj. = vechiu, sdrenţuros $481_{35}$, 483.

**Reng'a** sf.=pâcăleală; *reng'a ţi-l' feaţe stih'iŭlu*=pâcăleala ce-i făcù smeul $16_{2}$.

**Riğae** sf. = rugăminte $185_{29}$. Vezi: *ariğè, ariğae.*

**Rihate** sf.=linişte 195. Vezi: *arihate.*

**Rod** vb. III=rod; *ìu va să s-roadă*=unde se va roade $478_{5}$; *s-roase*=se roase 479. Vezi: *aròd.*

**Roput** sm.=treapăt, sgomotul produs de caii, cari merg în treapăt $244_{16, 18}$.

**Rug** sn. = spin, mărăcine $383_{33}$.

**Rumăn** sm. = Român.

## S

**Sa** pron. pos.=sa; *nor-sa*=nora-sa; *mă-sa*=mamă-sa; *sor-sa*=soră-sa; *tetă-sa* = mătuşa-sa (pretutindeni); G. D.: *saĭ: fĭcorl'i a sorsaĭ* = băieţii surorii sale $169_{33}$; *Il ḑîse ea a norsaĭ*= Ii zise eă nurorii sale $7_{2}$.

**Sac** sm.=sac $13_{18}$, $11_{4}$, 33, 80, pl. *saţĭ* 67, 305; 1° *Bunèţĭ făţeà cu saclu* = Binefaceri făceà cu grămada $65_{3}$, $97_{34}$, $123_{28}$; 2° *am groşi şi flurĭĭ cu saclu* = am bani cât de mulţi, mulţi de tot $355_{1}$; 3° fel de blană femeiască.

**Sade** adv.=numai $166_{17}$. (Provincializm).

**Sală** sf. = sală $38_{13}$ (neologizm).

**Salţe** sf.=1° salcie; 2° nume de localitate la Avela, unde se află un izvor cu acelaş nume $292_{34}$, $293_{6}$.

**San** sm.=farfurie de argint 454—458.

**Samure** sf. = samur, blană; *lu nviscù cu samure* = îl îmbrăcă cu blană $18_{23}$.

**Sap** vb. I=sap $95_{18}$, 182, 295; Inf. *săpare*; Part. *săpàt,-ă.*

**Sapă** sf.=sapă; *cu dinţîl' ca săk'* = cu dinţii mari ca colţii sapei $147_{35}$.

**Sarcă.** Vezi: *sàrică.*

**Sare** sf. = sare $15_{30, 31}$, 28, $167_{31}$, 393; *sare ş altu ţe!* = (sare şi alta ce!): cât despre s a r e, mai pune-ţi pofta în cuiu $26_{11}$.

**Sàrică,** scurtat: **sarcă** sf.=sarică, haină groasă de postav, care se poartă de Aromâni $305_{13}$; sunt felurite sărici: *sàrică turnată* $305_{13}$; *sàrică flucată* = cu floci de lână, albă peste tot; *sàrică şută* = sarică fără epulete; *sàrică cu urecl'e*=sarica cu urechi, cu un fel de epulete, etc, etc.

**Sàrţină** sf.=povară, cât poate duce o persoană pe spate; *sàrţină di leamne* = povară de lemne, cât poate duce o persoană pe spate $46_{12}$, $454_{14}$; 2° greutate $237_{32}$, $257_{23}$; 3° adj.=însărcinată; *me-alăsă sàrţină*=mă lăsă însărcinată, în poziţie $7_{25}$; *armase sàrţină* = rămase însărcinată $61_{34}$, $316_{30}$; *ş-eră sàrţină* = eră însărcinată $258_{11}$, $438_{14}$.

**Sat** sm.=saţ, săturare; *noare sat*=nu se mai satură.

**Satrazàm** sm. = prim-ministru, în Turcia $461_{11}$.

**Satur** vb. I=satur $126_{16}$, 247; *pînă să s-sàtură* = până când să se sature $30_{23}$, 31; *nu si sătură di băşari* = nu se sătură sărutându-l $47_{24}$; *nu-l sătură di ḑucari* = nu-l sătură de joc $134_{28}$.

**Savan** sm.=giulgiu $36_{2}$.

**Sazmă** sf.=covor de păr de capră $300_{30}$, $366_{15}$.

**Să,** s- conj.=să (pretutind.). Vezi: *si.*

**Săcòl** sm.=şoim 174, 175.

**Săḑitèḑ** vb. I=săgetez, trag cu săgeata; *şi-l săḑită*= şi-l săgetă $374_{13}$.

**Săhate** sf. = ceas $419_{7}$ (Macedonia); în Epir se zice: *oară.*

**Sălăg'escu, sălg'escu, sîrgl'escu** *(sărgl'escu)*, **sîrg'escu** şi **sărg'escu** vb. IV = 1° dau drumul; *sălg'ì căpak'a*= dede drumul capacului, lăsă să cadă capacul $8_{19}$; *şi-l sălg'ì bărnul îng'òs*= şi-l slobozì brâul în jos $39_8$, $73_8$, 265; 2° dau, drumul, liberez; *sălăg'à Muşata-Locluĭ* = liberează pe Frumoasa-Locului $144_{39}$, 174, 175; *lamńa nu li sîrgl'à àpili*=balaurul nu liberà apele $49_{31}$, $249_{30}$; 3° mă reped, dau năvală; *sîrgl'aşti atumţea g̀ònili cu zlăk'li* = se repede atunci voinicul cu fiarele $52_{34}$; *si sălg'ìră* = se repeziră $61_{31}$, $13_9$, $70_{26}$, $110_{12}$; *ti sîrgl'ìşĭ dipu nîşĭ* = te repezişi după dânşii $81_{27}$; 4° *sîrgl'escu cî'nile* = asmut cânele asupra cuivà; *sîrgl'ìră cîńl'i*=a) au asmuţit cânii; b) se repeziră, deteră năvală cânii $112_{29}$; *sărg'ìră*=se năpustiră $14_{11}$ 5° *cîndu-l' sărgl'ì dàscalu* =când li se dede drumul dela şcoală $188_4$; 6° *cu coada... sălg'ită*=cu coada... întinsă $2_{29}$; Inf. *sîrgl'are* şi *sîrgl'ire, sălăg'are (sălg'are)* şi *sălăg'ire (sălg'ire)* şi *sărgl'ire (sărgl'are), sărg'ire.*

**Sănătate, sănătòs.** Vezi: *sînătate, sînătòs.*

**Săpune** sf. = săpun $261_{1,\ 2}$, 385; *Funea şi săpunea (te aşteaptă)* = spânzurătoarea (te aşteaptă) $406_{18}$.

**Sărak'e** sf.=grije mare, preocupare neliniştitoare; *maşĭ ună sărak'e-l măcà* = numai o grije îl neliniştià, nu-l lăsà în pace $9_{33}$; *Il mîcà sărak'a multu* = Il mustrà mult conştiinţa $243_{23}$.

**Sărave** sf. = palat 477—779

**Sărătòr** sm. = trăistiţă, servind la păstrat sare $180_{30}$.

**Sărbătoare** sf. = sărbătoare $7_{16}$, $90_{30}$, $98_{27}$, 363; ~ *lişoară*=sărbătoare uşoară, în care nu e păcat dacă lucrezi $235_{35}$: *u feaţi sărbătoari mari* = făcù serbare mare $130_{29}$.

**Sărgl'escu.** Vezi: *sălăg'escu*

**Sărg'escu.** Vezi: *sălăg'escu.*

**Sărminiţă** sf.=1° prunc, copilaş $262_{34}$, $331_{38}$, $332_2$; 2° leagănul pruncului $102_{32}$, $103_{16}$, $242_2$.

**Sărună** sf. = Salonic; *tine plătìşĭ Sărună*=tu plătişi la Salonic $83_{17}$.

**Sătînă** sm. = satana, căpetenia dracilor 467.

**Sătùl** adj.=sătul, săturat.

**Săturàt** adj. = săturat, îndestulat 208, $357_1$, 468.

**Scad** vb. II=scad, reduc; 1° *apa scade*=apa scade; 2° *scade treĭ groşĭ, cîţĭ armî'n?* =scade trei piaştri, câţi (piaştri) rămân? 3° *acăţă să si scadă ḍuă di ḍuă*=începù să scadă (să meargă rău, să sărăccască) din zi în zi $336_{17}$. Inf. *scădeare* şi *scàdire* =scădere.

**Scafă** sf. = pahar 231, 378; *cu ocl'ul ca di scafă*=cu ochiul mare cât gura de pahar $38_{14}$.

**Scaldu** vb. I = scald; *mi scaldu* = mă scald $114_{32}$,

222, 223; *să si scaldă* = să se scalde $202_{32}$.

**Scapit** vb. I. Vezi: *ascapit.*

**Scamă** sf.=scamă, caier de bumbac; clăbuci de săpun; se zice şi: *scămang'e.*

**Scamnu** sn.=scaun; 2° darac; *nu-i furcă şi scamnu* = nu-i lucru femeiesc (lit. nu-i furcă şi darac) $201_{23}$, $300_{27}$, $301_{1}$; 3° tron $14_{7}$, $40_{21}$, $45_{38}$, $97_{11}$, etc.; *s-l'-alasă scamnul* = să-i lase tronul $433_{22}$; 4° *scamnu-lemnu* = maşină miraculoasă, sburătoare $288_{4}$.

**Scară** sf.=scară 102, 221, 222, 259; pl. *scări*=a) scări şi trepte; b) scările dela şaua calului) $252_{36}$; *lumea estă scări-scări easte*=lumea aceasta este schimbătoare (când unii sunt bogaţi, când alţii), cfr. aşă e roata lumii $273_{4}$.

**Scark'in** (mi ~) vb. = mă scarpin; *scărk'inare*=scărpinare.

**Scarmin** vb. I = 1° scarmăn (lâna, cânepa, bumbacul, etc.); 2° fig. a o tuli la fugă; *va le-aĭbă scărminată* = o fi şters-o $108_{36}$; *li scărmină de-aclò* = o şterse de acolo $182_{22}$; *Aĭ s-li scărmінăm* = Ai s'o ştergem $215_{36}$, $260_{18}$; Inf. *scărminare*=scărmănare.

**Scăḍùt** adj. = 1° scăzut; 2° sărac, scăpătat, sărac lipit $416_{10}$.

**Scăldare** sf.=scăldare.

**Scăldătoare** sf.=scăldătoare, loc unde se strânge apa râului, de par'că formează o scăldătoare.

**Scălsescu** vb. IV=râcâiu (cu unghiile. cu un beţişor, etc.); *scălsìndaluĭ*=râcâind $30_{12}$. Inf. *scălsire*=râcâire.

**Scăñisescu** vb. IV = sâcâiu, fac în necaz cuivà $114_{11}$.

**Scărcic** vb. I = mă răstesc; scrâşnesc (când ameninţ pe cinevà); *ahurh'ì săscărcică dinţîl'* = începù să scârşnească din dinţi $15_{1}$, $263_{6}$, $265_{3}$; *cîndu l'i scărcică nă oară dinţîl'*=când îi scrâşnì odată din dinţi, când se răstì odată $407_{4}$. Inf. *scărcicare*=scrâşnire, răstire.

**Scărică** sf.=scară mică; scări dela şaua calului $392_{34}$.

**Scărk'escu, scirk'escu** vb. IV =sfârşesc (ţesătura la răsboiu); *carĭ si scărk'eşti* = după ce vei sfârşì $300_{29}$; *scărk'ì arîzboĭlu* = sfârşì (ţesătura) din r ă s b o i u $301_{20}$; *Pòlimlu aveà scîrk'ită* = Răsboiul se sfârşise $211_{16}$.

**Sci'ndură** sf. = 1° scândură 112, 408; 2° un fel de *cărpitòr*, pe care se întind foile de plăcintă $29_{7}$; 3° *omlu cu treĭ scînduri* = omul prostănac $42_{29}$; *o-aduk'ì... că-ĭ cu treĭ scînduri*=o înţelese, că-i lipseşte o doagă $54_{10}$; *easti cu treĭ scînduri*=este într'o doagă, prost $209_{2}$.

**Scîntăliθră** sf. = s c â n t e i e (Epir) $165_{24}$.

**Scînteal'e,** pl. *scîntèl'* şi *scînteal'e* sf.=scânteie $15_{1}$, $92_{7}$, $165_{24}$, $268_{32}$, 279; *scînteal'e viḍù catilu*=scântei văzù cadiul: a vedeà stele verzi pe pereţi $55_{32}$.

**Scîntil'are** sf. = scânteiere, a da scântei.

**Scîntil'èd** vb. I = scânteiez; *scîntil'à de-amàlamă şi vămăndî*=scânteià, (strălucià) de aur şi diamante $133_{1}$.

**Scîrk'escu.** Vezi: *scărk'escu.*

**Scîrpă** sf.=aschie; pană, servind la despicatul lemnelor $103_{21, 22}$, $334_{28}$, 415, 416.

**Sclav** sm. = rob, sclav, prizonier; pl. *sclavĭ* = robi $287_{29}$.

**Sclăvil'e** sf. = sclăvie, robie.

**Sclăvuescu** vb. IV = robesc, reduc în sclăvie. Inf. *sclăvuire, sclăvueare*=robire.

**Sclinču** adj. = sgârcit, avar.

**Sclinčame** sf.=sgârcenie.

**Scloţă** sf. = lovitură din picior 482, 483. Vezi: *cloţă, cluţată.*

**Scol** vb. I=scol: *u sculară* = o sculară, o ridicară $29_{17, 18}$; *si sculă*=se sculă (din somn) $5_{31}$, $86_{33}$; *scoală h'il'a*=se scoală fiica $44_{16}$; *scoală di cu noapte un vimtu* = se ridică peste noapte un vânt $80_{13}$; *s-ti scolĭ* = să te scoli $440_{36}$. Inf. *sculare.*

**Scos** adj. = scos; *minčună scoasă di còluvlu* = minciună născocită de cel fără coadă $185_{8}$. Vezi: *scot.*

**Scot** vb. III=1° scot $3_{7}$; *să scoată apă*=să scoată apă $8_{12}$; *scoase căčula*=scoase căciula $8_{15}$; *vaĭ scoată* = va scoate $19_{10}$; Perf. *scoş, scoasişĭ* şi *scusèşĭ, scoase, scoasim,* etc.; 2° *filĭĭ-filĭĭ lu scoàsiră*=îl sfâşiară, îl făcură bucăţele, bucăţele $13_{10}$; 2° *nă scot sùflitlu*= ne chinuesc amarnic $22_{15}$; 4° *lu scoàsiră la amirălu* = îl prezentară la împăratul $51_{17}$; 5° *E! scoate tora, h'il'ŭ, z-vidèm ţe n-adusişĭ* = Ei, arată acuma, fiule, ca să vedem ce ai adus $66_{16}$; 6° *l'-anùmiră şi-l' scoate un cama ng'òs*= îi numărâ şi-i găseşte (la socoteală) cu unul mai puţin $2_{21}$; 2° *s-nu ţĭ-u scot ĭo* = de nu mi-oiu răsbunà eu $44_{9}$; *s-nu ţĭ-u scutearim* = de nu mi-aş răsbunà $44_{32}$; 8° *ĭu s-l'i scoată draclu* = unde să-i ducă, să-i mâne dracul $72_{12}$; 9° *s-ţă scoţĭ pînea* = să-ţi câştigi hrana, existenţa $221_{27}$; *ḑua ţea nu scoase niţi ti pîne* =în ziua aceea nu câştigă de loc $256_{4}$; Inf. *scuteare, scoàtire* = scoatere; Part. *scos, scoasă* $27_{14}$.

**Sčiu.** Vezi: *ştiŭ.*

**Scriàt** adj.=1° scris; 2° pictat, zugrăvit par'că cu penelul; frumos $472_{32}$, $473_{1}$; *feată scriată* = fată foarte frumoasă; *tinireaţa ţea scriată*=tinereţea cea pictată $36_{10}$.

**Scriată** sf. = ursita, soartea, destinul $126_{34}$, 129, $332_{28}$; 2° *aşì l'-eră scriata*=aşà i-a fost scris, menit $24_{14}$, $44_{21}$, $125_{5}$. $126_{5}$.

**Scriitură** sf. = ursită, soartă $127_{31}$, $334_{8}$; scriptură, scris.

**Scriŭ** vb. III=scriu 197, etc, etc.; [Part. *scrişŭ* şi *scriàĭ, scrisişĭ* şi *scriàşĭ, scrise* şi *scriè, scrisim* şi *scrièm, scrisit* şi *scriàt, scrìsiră* şi *scriară;* Part. *scriàt,-ă]; scriè nă carte* = scrise o

scrisoare $78_{29}$; *să-l scrie ditru soarte pîn tu moarte* = să-i meneasscă de când se naşte până la moarte $199_{22}$. Vezi: *soarte;* Inf. *scriare*=scriere.

**Scrum** sn. = scrum; lucru afumat $53_2$, $207_{22}$, 279, 311, 407, 412.

**Scrum şi scrumèţ** vb. I=fac scrum, afum (despre mâncări); *scrumàt* = afumat; *mîcare scrumată* = mâncare afumată; *cu limba scrumată*=cu limba scrumată, necăjit foc $23_{34}$.

**Scrumare** sf.=facere scrum, afumare.

**Scuk'ŭ** 237. Vezi: *ascùk'ŭ.*

**Sculie** sf.(Macedonia)şi **scul'ò** sm. (Epir) = şcoală $75_{31}$; *va s-k'erĭ di sculie*=ai să rămâi dela şcoală, ai să pierzi dela învăţătură $235_{34}$; *nu aveà sculie* = n'aveau şcoală, curs $235_{35}$; *scul'ò*, pl. *scul'àţĭ* $2_{10}$, 7, $35_1$, $128_9$ *sculie*, pl. *sculiĭ.*

**Scumbusescu** vb. IV=suflec mânecile $286_{32}$.

**Scumbu, scumpu** adj.=scump, drag 8, $24_{23}$, 116, 176, 266, etc.; pl. dela *scumbu,* face: *scung'i* $354_6$; dela *scumpu: scunk'i* $1_8$; fem. *scumpă* = dragă $3_4$, $75_{12}$, 188, etc.; *scumpul a mel*=scumpul (=bărbat) al meu $7_3$; *luguriĭ de-aţeale scùmpile*=obiecte din cele scumpe $67_{13}$.

**Scumpeate** sf.=scumpete $43_{39}$.

**Scupò** sm. = scop $337_{31}$.

**Scutic** sn.=fel de aba, servind de căptuşală la samare sau din care se fac haine mai proaste $135_{23}$, $193_{29}$.

**Scutur** vb. I = scutur 184; *ğucară, si scuturară carì nu vru*=jucară şi se scuturară toţi $34_{19}$; *şi scutură caplu* = îşi scutură capul $203_5$; *să scùtură prin casă* =să deretice, să curete prin casă $275_{19}$.

**Scuturare** sf.=scuturare; curăţire(fiind vorba de casă).

**Scutură** sf.=grije, bătaie de cap $42_7$, $201_{18, 24}$, $444_9$.

**Se, s-** pron. reflexiv=se (pretutindeni); *îs hărneà*=se hrăniau $40_{27}$. Vezi: *si.*

**Seamin** vb. I = 1° seamăn; *u siminàĭ*=am semănat-o $102_6$; 2° *aròv siminà*=dârdâiau de frică $275_{38}$; *acaţă să seàmină aròv di frică* = începe să dârdâie de frică, să o sfeclească rău $430_{28}$.

**Seară** sf. = sară $3_8$, $4_2$, $55_2$, etc.; pl. *serĭ: serle alante* = serile celelalte, următoare $255_{33}$; *astă-seară* = în astă sară $80_{10}$, $94_{28}$; *aèrĭ-seară*=ieri sară; *aoaltarĭ-seară*=alaltăieri sară, etc.

**Seate** sf.=sete 121, 189, 378; 1° *mi lo seatea*=mă apucă setea $103_9$, $135_{18}$; *ńĭ-u seate* =mi-e sete; *l'-aprease seteà* = li se făcù sete grozavă $8_{10}$; *mor di seate, ardu di seate* = mi-e grozav de sete $20_1$, $293_{15}$; *să-l curmă unà mare seate* = să i se facă o sete mare $15_{35}$; 2° *si-ş astingă seatea* = să-şi potolească setea $35_{24}$; 3° *L'-aveà seate mare* = îi purtau (ei) mare necaz $405_7$, $408_{23}$.

**Seaţir** vb. I=secer; *oàmiń'i siţirà sk'ìcurle* = oamenii

secerau spicele $103_{13}$, Inf. *siţirare*=secerare, seceriş.

**Seàvire** sm. = crivăţ, vântul care suflă din spre nord 170—172

**Sec** vb. I=1° sec, usc ; *sică puţlu* = a secat puţul; 2° *va ţ-ul sec aistu mer* = o să-ţi sec mărul acesta, o să-l fac să sece, să nu mai producă fructe $174_{31, 33, 34}$, $175_1$ ; 3° *l'-u sică (mîna)*= i-a uscat-o (mâna) $340_{38}$ ; 4° mi-e frig (Epir); *sicài, că-ĭ arcoare multă*=mi-e frig, căci e frig tăricel. Inf. *sicare* = secare, uscare, a-ţi fi frig.

**Sec** adj. = sec, uscat; *pom sec*=pom sec, care nu produce fructe; *fîntînă seacă* = fântână secată; *seacă ş-goală s-ti ved* = vedeàte-aş seacă şi goală (blestem).

**Semnu** vb. I = însemn: *tu işită simnară...*=la ieşire însemnară $312_{17}$; *cîtu-l simnară tu tiftere*=îndată ce îl însemnară în catastif $364_{12}$. Inf. *simnare* = însemnare; Part. *simnàt,-ă* = însemnat,-ă.

**Semnu,** pl. *seamne* sn. = 1° semn $8_7$; *feaţe un semnu cu caplu*=făcù un semn cu capul $13_9$, 50, 85 $96_{35}$, $122_{36}$, etc ; 2° dovadă, semn; *s-h'ibă semnu* = să fie semn, dovadă $49_{15}$, 57, $71_{26}$, $353_{10, 11}$ ; 3° ţintă: *s-tragă tu semnu* = să tragă la ţintă $345_{25}$ ; 4° minune: *tră semnu* = spre minune $11_{18}$, $44_2$, 48, $70_{13}$; *di semnul ţi viḑură* = de minunea ce văzură $13_{24}$; *om easti i semnu*=om este sau minune $36_9$ ; *pot s-fac seamne şi cudìi*=pot să fac minuni $170_4$ ; *semnu mare*=minune mare $131_{22}$, $187_{36}$ ; *semnu di cal*=minune mare de cal $406_{10}$, $279_9$ ; 5° *ş-lo semnul di păşè*=îşi luă numirea de paşă $349_{38}$ ; 6° *Aveà ş-nîs un semnu di cal'* = Aveà şi el un rând de cai [=*semnul di cal'* se socoteşte dela 7—12 cai] $300_{16}$, $100_5$ ; *om cu semnu*=om cu semn, însemnat, distins $339_3$, $155_8$ ; om însemnat (sens rău) $131_{20}$.

**Semte** sf. = hotar $114_9$.

**Seŭ** sm. = seu, grăsime $15_{31}$, 123.

**Sfină** sf.=pană de lemn, servind la despicatul lemnelor ; *maşĭ ĭo l'i ştiŭ sfina* = numai eu îi cunosc rostul $349_1$.

**Sfinduk'e** sf. = ladă 41, 144, 261. Vezi : *sinduk'e.*

**Sfinusescu** vb. IV=întăresc bine prin cuie, bat cu cuie, închid bine $95_{15}$. $112_{13}$.

**Sfrînteàl'ŭ** sm. = uliu, care prinde paseri, rândunele, etc. $460_{26}$.

**Sfulḑir** vb. I = a fulgerà, a trăsnì: *se-ascàpirà şi să sfùlḑirà*=să fulgere şi să trăsnească $52_7$.

**Sfulgu** sn.=trăsnet $58_{12}$, 443; *agudìt ca di sfulgu*=trăsnit par'că: uimit peste fire $25_{26}$ ; *cîndo lo-agudì sfulgul* = par'că fù lovit de trăsnet $290_{12}$.

**Si, s-, se-**=1° conj. să : *si-l' da* =să-i dea $15_{26}$ ; *si-şĭ veadă părinţîl'* = să-şi vază părinţii $1_{15}$ ; *s-facă*=să facă

*se-ascapă* = să scape $1_{26}$, etc., etc.; 2° conj. dacă, de: *si sciŭ, că lumea k'are*= de aş şti, că piere lumea $286_5$; *că si nu*=că de nu, căci dacă nu $4_3$, etc., etc.; *s-easte-că*=dacă $6_{39}$, $7_4$, 54, $80_{31}$, etc.; *s-fure-că* = dacă 247, etc.; 3° pron. reflex.: *si sură* = se însură $1_2$; *s-făţeà*=se făceau $1_5$, etc., etc.

**Sibepe** sf.=pricină; *di nîsă sibepe* = din pricina ei $447_6$, 19, $384_{13}$.

**Sicară** sf. = secară $131_{28}$.

**Sicàt** adj.= 1° secat: *merlu aţèl sicatlu*=mărul cel uscat, care nu produce fructe $175_{17}$; 2° friguros (Epir).

**Sicliţescu** (mi ~) vb. IV = mi-e urît; *s-nu-s sicliţească* = să nu'i fie urît $150_{20}$; *nu-s sicliţeà dip şi dip*= nu se sinchisià câtuş de puţin $488_{19}$.

**Sifere** sf. = oaste 444.

**Sigur, sìgură** adv.=de sigur, cu siguranţă $315_8$, $438_{14}$; adj.=sigur, neîndoios.

**Sihărik'e** sf. =veste (bună); *s-nu-l' l'aŭ sihărik'e* = să nu-i dau de veste $7_5$; *şi nu vru s-l'i l'a sihărik'e* = şi nu vroì să vestească $7_{10}$, $54_{18}$, $101_{31}$, $193_1$, $405_{12}$.

**Simfunie** sf.=condiţiune $46_{23}$.

**Simigì** sm. = covrigar $309_{33}$.

**Siminare** sf. = semănare.

**Siminţă** sf.=sămânţă $76_{15, 27}$, 102, 251, 496; *Siminţă-di Bumbàc* = (s ă m â n ţ a de B u m b a c), nume de oraş $76_{32}$.

**Simită** sf. = covrig 307, 309.

**Simnare** sf. = semnare, însemnare.

**Simnàt** adj.=însemnat $312_{23}$; *om simnàt*=om însemnat, om cu semn $131_{15}$.

**Simtu** vb. IV = simt; *carì simţà* = cari simţiau $173_{13}$.

**Sin** sn.=sân; pl. *sine* 51, $63_{28}$, $67_{21}$, $83_{14}$, $223_7$, etc., etc.; *ş-cu nat pi sin* = cu prunc la sân $314_3$; *şi staĭ cu mînle n-sin*=şi stai cu mânile în sân: şi stai fără să dai ajutor? $349_1$.

**Sinduk'e** sf.=ladă 38, 42, 43, 313, 347. Vezi şi: *sfinduk'e*.

**Singur** adj. = 1° singur $5_{22}$, $32_{12}$, 35, 57; 2° însuşi: *intră singur tu grădină*=intră însuşi în grădină $9_{21}$; *sìngură avìna mărtiriseaşte* = însăşi via mărturiseşte $18_{16}$; *singur-ni* = însu-mi $92_{25}$; 3° unic: *ş-aveà un singur h'il'ŭ*=îşi aveà un fiu unic $23_{29}$.

**Sinur** sn. = h o t a r $15_5$, $16_3$, $398_{28}$.

**Sińàc** sn. = fr. givre; ger tare $170_{35}$.

**Siptămînă** sf. = săptămână $1_5$, $50_{22}$, $88_{31}$, 138, 259, 502. Vezi: *stămînă*.

**Sirìn** adj. = senin $80_{14, 18}$.

**Sirmaè** sm.=capital; *va lom sirmaè gràile auşluĭ*=vom luà în seamă vorbele moşului $434_{25}$; *va li lo sirmaè* = le-o fi luat drept bune $211_{21}$.

**Sirmă** sf.= mătase $73_{7, 9}$, 79, 156, 182.

**Sirsèm** adj. = nervos, supărăcios, arţăgos $313_{31}$.

**Sirsimlik'e** sf. = nervozitate, arţag $313_{33}$.

**Sìstimă** sf.=obiceiu: *aveà* ~ = aveà obiceiu $3_7$.

**Sită** sf. = sită; *nţirnàt h'iŭ*

*cu sită di mătase* = sunt rafinat, sunt fin, dat dracului $458_{17}$.

**Sivdă** sn. = dragoste $187_{34}$.

**Sî!** interj. prin care îndemnăm cânii spre a se năpusti asupra cuivà $123_{3}$.

**Sîlg'escu.** Vezi: *sălăg'escu.*

**Sîmără** sm.=samargiu, care face samare 135.

**Sî'mbătă** sf. = Sâmbătă 277.

**Sîmtu** adj.= sfânt; nume de localitate în Xirolivade $87_{16}$; pl. *sînţî*=sfinţi; sfintele icoane $315_{19}$.

**Sîm-K'etru** sm.=Sfântul Petru 500.

**Sînătate** sf. = sănătate $40_{23}$; 1° *cu sînătate!* = să-ţi fie cu sănătate, să-ţi fie de bine! să-ţi trăiasca $1_{21}$; 2° *ţi-alàs sînătate*=rămâi cu bine $221_{29}$; *lă alasă sînătate* = îşi ia rămas bun $67_{21}$, $289_{21}$; 3° *fičorlu l'-alàsă sînătate*=băiatul dispărù $122_{24}$; 4° *nu-l' si duţeà lùcrulu tră năinte, ş-sînătate*=nu-i mergeà treaba şi sănătate bună (greşit în text: *snîtate)* $65_{16}$, $90_{28}$.

**Sinătòs, sănătòs** adj.=sănătos $1_{15}$, 15, $16_{33}$; *s-feaţe sînătòs*=se însănătoşì $70_{19}$.

**Sînţe** sm.=sânge $16_{32}$, 17, 23; *sănzile* 174; 1° *h'irbeà sî'nţile tu nîs* = fierbeà sângele într'însul $263_{24}$; 2° *cu tufek'a s-lo-agudeàĭ, sînţe nu curà di nîs*=cu puşca să'l fi lovit, sânge nu curgeà de pe dânsul (de trist şi amărît) $68_{39}$; 3° *j-biură sî'nţile di fricà* = au înghețat de frică $48_{19}$; 4° *s-l'i l'a sî'nţile a h'il'-suĭ*=să răsbune pe fiul său $424_{19}$, $115_{34}$; 5° *s-l'a sî'nţile, sî'nţile* = se ia după urma sângelui $197_{15}$, $374_{29}$; 6° *cu sînţe, cu proñĭ*=din greu, cu necazuri mari $488_{4}$; *sînţe ş-proñĭ versu ţua tută* =o duc într'un chin continuu, cumplit $186_{11}$.

**Sinţinèţ** vb. I = sânger; *cîndu nelu a unùĭ va sînţineaţă* = când inelul unuia va sângerà, va da sânge $49_{15}$, $52_{18}$, $334_{29}$, $399_{28}$, 423.

**Sîrgl'escu.** Vezi: *sălăg'escu.*

**Sîrmă** sf. = fărâmă, fărâmătură $22_{11}$, $90_{18}$, 171, 230, 251.

**Slab** adj.=1° slab: *om slab* =om slab, care nu e gras; 2° rău, periculos $195_{12}$, $126_{1}$, $256_{5}$; *lucru slab cură tu mese*=(lucru rău e la mijloc); nu miroase a bine $12_{6}$; *tră oară slabă*=pentru ocazie grea, pentru momente grele $296_{31}$; 3° nevoie: *omlu tu slab caftă oamiñĭ*=omul la nevoie are trebuinţă de oameni $202_{2}$.

**Slăbinţă** sf. = rău, răutate $112_{23}$, $245_{3}$, 416.

**Slăg'escu** vb. = slăbesc $314_{7}$; *slăg'ì feata ca cartea* = slăbì fata ca hârtia $460_{8}$.

**Sk'epe** sf.=1° prapor $15_{29, 31}$; 2° văl.

**Sk'erdu** (mi~) vb. III = mă pierd, mă rătăcesc; *si sk'irdù*=se pierdù, se rătăcì $161_{19}$; *că sk'irdùĭ calea*=căci rătăcii în drum, perdui drumul 161.

**Sk'ic** sn. = spic; pl. *sk'icurĭ* = spice $103_{14}$, $339_{24}$

**Sk'în** sm. = 1° spin, ghimpe, mărăcine $4_{23}$, $48_{16}$, 53, $97_{27}$,

$226_{11}$; 2° *l'i sta sk'inu ntr-ocl'i*=îi este nesuferit $283_5$; $9_{35}$; 3° *s-tragĭ cu sk'inlu nu se-acaţă di ţivà* = de ai trage cu mărăcinele nu se prinde de nimica: a fi sărac lipit, a nu aveà nimic $304_{19}$; *Bag sk'iñi* = puiu intrigi.

**Sk'în** vb. I=înghimp, înţep, îmboldesc $116_{33}$; *acăţară s-lu sk'inà*=începură să'l atingă, să-l aţâţe $183_{20}$; *lu sk'inà ruglu*=îl înţepà rugul $383_{33}$.

**Sk'inare** sf.=înţepare, atingere, aţâţare.

**Sk'inare** sf.=spinare $336_{33}$; *lùcurlu al Dumniḑă loarcà pri sk'inarea mea*= de treaba lui Dumnezeu mă învinuià pe mine $7_{28}$.

**Sk'inărât** sm.=şira spinării.

**Sk'ipare** sf. = târnacop $112_3$.

**Sk'irdeare** sf.=rătăcire, pierdere, pierire.

**Sk'irdùt** adj.=pierdut, rătăcit 251 — 253, $400_7$; uimit $318_2$.

**Soacră** sf.=soacră $73_{11}$, $197_{38}$, 439; *soacăr-sa*=soacră-sa 74.

**Soară** sf. = supţioară: *sum-soară* = la supţioară $53_{14}$, sub supţioară $85_5$, 479. 480.

**Soarbe-Amare** sm. = Soarbe-Mare (personaj în basme, care poate să beà foarte mult) 422—424.

**Soarbe-Arĭŭlu** sm. = Soarbe-Râu 493—495.

**Soare** sm.=soare 2, $10_{30}$, 36, 74, 75, $285_{32}$, 439—441; *soară* (Fărşeroţii) = soarele $477_1$, 482; pl. *sorĭ* 268; *ĭu k'are soarle*=unde apune soarele $224_4$; *ascàpită soarle* = apune soarele; *soare ş-luńină* = soare şi lumină (termin de desmerdare) $4_{33}$.

**Soarte** sf. = cămaşa în care se naşte pruncul: *să-l scrie ditru soarte pîn tu moarte* = să'i meneascâ din «*soarte*» (= de când se naşte) până la moarte $199_{22}$, $319_{16}$.

**Soaţă** sf.=tovarăşă, pereche; *cum soaţă no-aveà n-lume* =cum pereche n'aveà în lume $319_9$; *să z-ducă tră leamne soaţă*=să meargă împreună la lemne $257_{18}$, $200_{20}$, $124_{29}$.

**Socru** sm. =socru $52_{11}$, $97_{23}$; art. *sòcurlu* şi *sòcrulu*; pl. *socri*, art. *socril'* şi *sòcărl'i*.

**Soe, soĭe** sf. = fel; 1° *nă soĭe di cupilcu*=un fel de copil din flori $8_{35}$, $24_{15}$; 2° *Multe orĭ sun tu lume nă soe*=Multe ce asoarnice sunt la fel pe lume $353_{15}$; 3° *soĭ di soĭe* şi *soe di soe* =fel de fel $49_{10}$, $83_{32}$, $54_{26}$; 4° *nu feaţe altă soe*= nu făcù altfel 490; pl. *soĭ*: 99 *di soĭ*=99 de feluri $33_3$.

**Somnu** sm.=somn 51, 87. 157, 362 — 385; 1° *tuti durńà, canda tu somnul di moarti* = toate dormiau par'că somnul de veci $35_{34}$, $36_{27}$; 2° *şi durńì ca tu somnul d-intîi'ńĭ*=şi adormì ca în somnul dintâiu: somn profund, în nesimţire (când se crede, că sufletul iese din corp şi umblă prin lume) $36_{24}$, $86_{29}$, $68_{27}$; 3° *greŭ somnu-l' copşu* = greu somn am adormit $36_{26}$; *si-l' coacă un somnu*=să'i tra-

gă un somn; *un ocl'u di somnu*=un puiu de somn $136_1$; *şi-l' cuţeà somnu* = şi dormiau de abinele $269_2$; 4° *pînă s-lu fură somnul*=până să'l fure somnul, până să adoarmă $16_{16}$; 5° *nu lo-acăţà somnul* = nu-l apucă somnul (de grije) $88_{14}$, $80_{30}$; 6° *nu ş-bîgă somnu ntr-ocl'i*=nu dormì de loc $36_{12}$; 7° *Aestă erà băgare pi somnu*=Aceasta erà ademenire curată $273_6$.

**Sone** sf. = sfârşit, fine; *pîn tu sone* = până la sfârşit, până la urmă $18_{10}$, $41_{35}$, $61_{13}$; *tu soni*=la urmă, la sfârşit $46_{33}$; *trîş tu sone*= tocmai la sfârşit $87_{39}$; *naĭ tru sone* = la sfârşit $17_{22}$.

**Sor, soră** sf.=soră; pl. *surărĭ* $75_8$, 112—115, 168—169, 243—245; *sor-mea* = sorămea $87_{19}$; *sor-ta*=soră-ta; *sor-sa* = soră-sa $47_{22}$, $76_{23}$.

**Sor** vb. I=însor (la Fărşeroţi, Sămărniaţi, etc.): *El după ţe si sură*=El după ce se însură $1_2$. 483; *surât* =însurat $5_{17}$; *nu h'im surât* = nu sunt însurat $6_1$. Vezi: *nsor*.

**Sorbu** vb. III, IV = sorb 422, 423; *s-lu sorg'i tu cupă*= să'l sorbi în pahar (de frumos ce este) $36_6$, $13_3$; *şi-l soarbi tut*=şi'l soarbe tot $31_{22}$; *va-ńĭ mi soarbă di mprostu*=mă va sorbì dea'n picioarele $294_{29}$; Perf. *surg'ìĭ* şi *sorbşu*, *surg'ìşĭ* şi *soarbsişĭ*, *surg'ì* şi *soarbse* $494_{35}$, etc; Part. *surg'ìt*, *surg'ìtă*=sorbit,-ă, *surg'ìndaluĭ* = sorbind 494; Inf. *surg'ire*, *surg'are* şi *soàrbire*, *surbeare*.

**Soţ** sm. = soţ, tovarăş $7_{37}$, $13_6$, $87_{23}$, 145—147, etc.; pl. *soţĭ* $7_{14}$, $8_9$, $2_{12}$; *soţu-su* = soţul său 9, $16_{28}$; *nî faţim soţĭ*=ne întovărăşim $80_2$; *diştiptàt, că no-ari soţ*= deştept de n'are pereche $98_5$; *soţ no-aveà tu ğuneaţă*=pereche n'aveà în voinicie $157_{15}$, $290_3$; *aoà feàţiră soţl'i*=p'acì ţi-e drùmul, rupe-o la fugă, şterge-o! $47_{13}$, $78_{28}$.

**Spar** (mi~) vb. I = mă sperìu 241. Vezi: *aspàr*.

**Spăstrescu** vb. IV=pun bine, ascund bine, păstrez $312_4$; curăţ; Inf. *spăstrire, spăstreare;* Part. *spăstrìt,-ă*.

**Spel** 481. Vezi: *aspèl*.

**Spil'ŭ** sn.=peşteră; pl. *spil'e* peşteri $87_{27}$.

**Spinḍur** vb. I=1° spânzur: *Loaţĭ-lu s-lu spinḍuràţĭ*= Luaţi-l să-l spânzuraţi $97_8$; 99, 366; 2° atârn: *lu spinḍur* = îl atârn $32_7$; $30_{28}$, $11_{18}$, $73_9$; *şi spinḍură năr li nă palmă n-g'os*=s'a amărît grozav $104_4$; *ğone si-l, pinḍurĭ apala di guşe*= voinic de picà de tinereţe, voinicie şi frumuseţe (lit. bun să-i atârni sabia de gât) $2_4$; *arcoarea... şi spinḍură tî'mbarea*=(frigul... îşi atârnă mantaua), frigul erà neclintit.

**Spinḍurare** sf. = 1° spânzurare, spânzurătoare 99, 366; *canda lo-aduţeà la*~ =par'că-l duceau la spânzurătoare $97_9$; 2° atârnare.

**Spinḍurât** adj. = 1° spânzurat; atârnat: *cu caplu spin-*

*ḑurăt*=(cu capul aplecat, atârnat în jos): mâhnit, trist $1_{25}$, $256_3$; *o-alăsă luguria spinḑurată* = a lăsat afacerea nedeslegată, în doi peri $339_5$; *cu nărli spinḑurati* = cu buzele umflate $83_{37}$.

**Spiòn**, pl. *spiòńĭ* şi *spioneańĭ* sm. = spion $146_9$.

**Spirlungòs** adj. = ascuţit, cu ascuţiş · *par~*=par ascuţit $333_5$, $_{39}$.

**Spirlungu** adj. = lunguieţ, ascuţit.

**Spiŏă** sf.=scânteie (de foc), val vârtej (despre vânt).

**Spin** adj. = spân 349, 402.

**Spriğùr** vb. I=2° jur solemn pe cevà; *s-priğură* = se jură solemn $164_{22}$; *pînă ţe nu va ti ğurĭ şi spriğùrĭ* = până ce nu vei jură şi întărî cu jurământ solemn $8_{30}$, $_{33}$, $_{39}$; 2° *ti spriğùr* =te conjur; *s-mi spriğură* = să mă conjure (= să mă facă să jur solemn) $75_7$; *li spriğurară* = le conjurară $159_{35}$.

**Spriğurare** sf. = jurare, conjurare.

**Spriğurât** sn.=jurământ solemn.

**Sprună** sf. = sprună, spuză 432, 466; *spură* (la Fărşeroţi) 477.

**Spulbir** vb. I = curăţ (prin casă) $125_{16}$; 2° *ti spulbir* = praf te fac; 3° *vimtul spùlbiră* = vântul ridică praf, etc.

**Spulbirare** sf. = curăţire (a casei de praf), prăfuire, svânturare; fig. dispărere.

**Spumă** sf.=spumă $319_{30}$, $410_8$.

**Spun** vb. III = spun; Perf. *spuş*; Part. *spus,-ă*; $1_{17}$, $5_{34}$, $29_{35}$, $329_{34}$; *ţi ni s-aveà spusă* = ce nici nu se pomenise $173_{27}$. Vezi: *aspùn*.

**Spură, spuză** sf. = sprună, spuză (la Fărşeroţi) 477. Vezi: *sprună*.

**Stamulă** sf. = nume propriu de femeie 86, 87, etc.

**Stane** sf. = stână: *s-duse la stane* = merse la stână $16_{38}$. Vezi: *stînă*.

**Statu**, nume propriu=State 367—371.

**Stau** vb. I [Indic. prez. *staŭ*; Imperf. *stam* şi *stăteàm (stiteàm)*, *staĭ* şi *stăteàĭ (stiteàĭ)*, *sta* şi *stăteà* $19_{16}$, $36_{18}$, $39_{17}$, şi *stiteà* 239; *stam* şi mai des: *stăteàm (stiteàm)*, *staţĭ (stăteàţĭ, stiteaţĭ)*, *sta* şi *stăteà (stiteà)*, Perf. *stătùĭ*, Part. *stătùt,-ă*; Inf. *stăteare, stiteare, stare*] =stau; *staţĭ!* = staţi $5_{14}$; *stăĭ, s-lă spun, ma-ĭ aşì* =stăi, să le spuiu, dacă-i aşà $22_{20}$; *l'-aspuni, cum sta luguria*=îi spune, cum stă chestia $44_{16}$; *vîră nu-l' ḑîţeà : stăĭ ma nclo* = nimeni nu-i făceà nici o observaţie, toţi îl lăsau în voie=$356_{35}$; *stătură*=stătură $184_{31}$; *stătù*=stete $26_{23}$.

**Stare, stiteare** şi **stăteare** (mai des) sf. = stare.

**Stăfidă** sf. = stafidă. $37_{36}$

**Stăh'imă** sf.=prinsoare $419_{13}$. Vezi: *stih'imă*.

**Stămărie** sf. = Sântă-Marie $24_{20}$, $88_{23}$, 188; *Stămărie muşată!*=Sfântă Maică a Domnului! $25_{16}$; *dì vă o-adusi Stămăria*=Bate-v'ar Maica Domnului $103_{26}$.

**Stămînă** (prescurtat din: *sip-*

*tămînă)* = sf. săptămână $73_4$, 212, 213, 261, 277.

**Stărk'escu,** Vezi: *străk'escu.*

**Stărnùt** vb. I = strănut: *Mul'area stărnută* = Muierea strănută $69_{25}$.

**Stărnutare** sf. = strănutare $69_{26}$. Vezi: *stărnùt.*

**Stătùt**=1° sm. statură $456_{33}$; 2° om greoiu, care abià îşi târăşte corpul $422_{24}$.

**Stăviñerĭ** sf. =Sfânta-Vineri.

**Stearpă.** Vezi: *sterpu.*

**Steao, steaŭă** sf. = stea; pl. *steale* 74, 75, $181_{28}$, $191_{24}$ $285_{33}$; 1° *feata irà ca steao* = fata erà (frumoasă) ca o stea $255_7$; *k'icàt dit steale*=frumos, par'că erà picat din stele $12_{31}$; *nurărli a l'eĭ, mă-sa steàul'eĭ*=nororile sale, frumoase ca mama stelei: neînchipuit de frumoase $34_5$; 2° *căpri cîte steale*=capre (multe) cât stelele $279_{31}$; 3° *Arcă tu steaŭă*=a dat în stele (=şi-a cercetat norocul în stele) $322_{12}$, $412_{27}$.

**Stepsu** sn.=vină, culpă $99_{19}$, 180; *no-aveà vîră stepsu* = n'aveà nici o vină $283_1$.

**Sternă** sf. = loc în care se strânge apă, rezervoriu de apă $414_{35}$.

**Sterpu** adj. = sterp, neproductiv: *loc sterpu* = pământ nefructifer; fem. *stearpă* = neproductivă; *amirăroańa earà stearpă* =împărăteasa erà stearpă, nu năşteà $315_{10}$; *stearpă* =oaie care nu fată $317_{10}$.

**Sti** prep.=peste $14_6$; *se-alnă sti uşe*=se suì peste uşe, deasupra uşii $59_{16}$; *sti čor* =pe picior $466_3$; *di sti loc* =de pe pământ $9_{28}$, $442_{16}$, etc. Vezi: *stră, stri.*

**Stică** conj. = dacă. Format din: *(s-ea)sti-că*=de estecă, 237, $238_1$.

**Stifusescu** vb. IV = prăpădesc, nimicesc; *lu stifusì* = îl prăpădì $171_{19}$.

**Stihimă** sf.=prinsoare $170_{13}$; *me-acàţ*~=fac prinsoare, mă prind $346_{22}$.

**Stih'ò,** pl. *stih'àdĭ* şi *stih'ìŭ,* pl. *stih'ìĭ* sm. = stafie, şarpe de casă, smeu, balaur 12, 14—17, $222_{20}$, 434, etc.

**Stingu** $167_{24}$. Vezi: *astingu.*

**Stipsescu** vb. IV = sunt vinovat: *canda l'i stipseà duńaea* = par'că îi erà de vină lumea $72_{10}$.

**Stirpàr** sm. = păstor care paşte oile sterpe 317.

**Stizmă** sf. = zid, perete $4_{16}$, $309_{37}$, 486.

**Stînă** sf. = stână $402_{34}$.

**Stînga** (a ~) adv.=a stânga $434_7$; *şi nh'ipse lìrile di na stînga* = îşi înfipse, îşi vârî lirele în partea stângă [, unde se ţine un buzunar ascuns în cămaşe sau scurteică) $236_{31}$.

**Stîngàčŭ** adj.=stângaciu, neîndemânatec.

**Stîngu** adj. = stâng; *mîna ţea stînga* = mâna cea stângă $170_{22}$.

**Stog,** pl. *stoguri* sn. = stol (de paseri); grămadă $60_{20}$, $172_{29}$, $362_{16}$.

**Straňŭ** sn. = straiu, haină; pl. *straňe, straňi* = haine $5_{20}$, $10_{23}$, $45_{20}$, $59_{32}$, $72_1$, 78, etc., etc.; *nu lu ncăpeà strànili di haraŭă* =nu-l

încăpeau hainele de bucurie $116_{34}$; $132_{20}$.

**Straùș** sm. = strămoș $101_{31}$, $187_{21}$.

**Stră** prep.=peste, deasupra (pretutindeni); *stră cale* = deasupra drumului (la drumuri de munte numai) $60_{31}$; *stră k'atră* = peste stâncă, deasupra de stâncă.

**Străbàt** vb. II = străbat $88_3$, $103_2$, $113_2$, 154, $315_{24}$, 461. Inf. *străbăteare* și *străbătire* = străbatere.

**Străk'escu** și **stărk'escu** vb. IV=sec; *arî'urle va străk'ască* = râurile vor secă $442_4$. Vezi: *astrăk'escu.*

**Străk'itură** și **stărk'itură** sf. = stârpitură (când stârpesc oile, când oile nasc miei morți); om de nimica.

**Străk'it** și **stărk'it** adj.=stârpit; secat; *stărk'ite!* = al naibii!

**Strănipòt,** fem. **strănipoată**= strănepot, strănepoată $102_{4, 31}$.

**Străpàp** sm.=străbun, strămoș 187, $252_{34}$.

**Străvecl'u** adj. = străvechiu.

**Strănùt** vb. I = strănut. Vezi: *stărnùt.*

**Străxescu** vb. IV = consimt $106_{24}$, $308_{22}$, $356_{17}$.

**Stremă,** pl. *strèmate* sf. = pogon 434, 435.

**Stres** adj. = 1° strâns, constrâns 277; fem. *streasă; carî viḍù luguria streasă* = dacă văzù, că treaba se complică, dacă se văzù la zor $10_9$, $52_{37}$; *carî u viḍură streasă fraṭl'i*=dacă se văzură frații la zor, la strâmtorare $48_{13}$, $321_{24}$; *cît li viḍù streasi* = îndată ce se văzù la strâmtoare; îndată ce se văzù strâns cu ușa $108_{32}$; 2° sgârcit: *erà stres-stres, cl'aea dracluĭ*=erà sgârcit cum n'a mai făcut firea $91_6$, $147_{39}$, $353_{35}$, 356.

**Stri** prep.=peste, deasupra $59_{22}$, 185. etc.; *di stri faṭa locluĭ* = de peste suprafața pământului 170. Vezi: *stră, sti.*

**Stricòr** vb. I = strecor $90_4$, $183_8$, 223, 227; *lu stricură* =îl strecură $71_2$; *si-l' stricurâṭi*=să-i strecurați $50_{28}$.

**Stricătoare** sf.=strecurătoare; pungă, de lână făcută, în care se strecoară urdă, brânză, spre a li se extrage zerul, etc.

**Stricurare** sf. = strecurare, strecurătoare $90_4$.

**Strig** vb. I = strig, chem $1_{12}$, $3_{20}$, $4_{37}$, $14_{26}$, $22_{28, 29}$ 33, 40, etc.; *strigî'ndaluĭ* = strigând $24_{26}$.

**Strigare** sf. = strigare, chemare 15, $25_{15}$.

**Strigă** sf.=strigă, ființă supranaturală; pl. *striḍe* $172_{31}$.

**Strimtură** sf. = strânsoare, strâmtoare, zor, nevoie $57_{36}$, $121_{33}$, 493.

**Stringu** vb. III = strâng. [Indic prez; *stringu, strinḍi, strinḍe, strinḍim* și *strinḍèm, strinḍiṭi* și *strinḍèṭi, stringu.* Imperf. *strinḍeàm;* Perf. *streșŭ* și *strimșu, streasiși (strisèși)* și *strimsiși, strease* și *strimse, streasim* și *strimsim, streasit* și *strimsit, streàsiră* și *strìmsiră;* Inf.

*strînḑire* şi *strinḑeare* = strângere; Part. *s t r e s, streasă* şi *strimtu, — ă]; să-ş u stringă m-braţă*= să şi-o strângă în b r a ţ e $151_{30}$; *l'i stringu se-aspună* = îi constrâng (ei) să spuie $199_3$; *strinḑe-ţi ìnima cu dinţîl'*=aibi curaj $154_{16}$; *n î p ò ĭ strinḑi-te draclu* = iarăşi ţine-te pe fugă dracul $4_{22}$; *lu streàsiră dipu nîs* = se porniră în fugă după dânsul $81_{13}$; *cara u strease multu foamea*=dacă o constrânse mult foamea $290_{14}$; *strease un frig*=dede, se lăsă un frig tare $170_{34}$; *lu strimse f o a m e a*=îl constrânse foamea $239_{21}$; *u strimse*=o strânse $181_{20}$; *si strìmsiră ş - e l' to-apală* = se porniră şi ei într'o fugă nebună $4_{18}$.

**Strîmbu** a d j. = 1° strâmb 209; 2° prost, rău; *acăţă să-l' si ducă strîmbu* = începù să-i meargă prost $280_6$; 3° anapoda, pe dos $103_{17}$; 4° *om strîmbu*=a) om strâmb, care schiopătează, b) om n e d r e p t; 5° *bag-u strîmbă*=(bagă-o (căciula) strâmbă, îndoită într'o parte): să nu-ţi pese de loc $49_{33}$, $146_{19}$, $323_1$, $455_6$; 6° pl. m. *strîng'i*, fem. *strîmbe*.

**Strîmbu** vb. I = s t r â m b; *Tuţi oàspiţl'i strîmbară bùḑili* = Toţi o a s p e ţ i i strâmbară din buze, adică: s'au strâmbat, şi-au bătut joc $98_{38}$; *s-nu strîng'i*=să nu strâmbi, să nu te abaţi, ci să mergi drept $486_{27}$.

Inf. *strîmbare*=strâmbare

**Strof** sm. = prăpăd $280_8$.

**Struxescu** vb. IV. = ascut $94_{32}$, $108_9$, $343_2$.

**Stufòs** adj.=stufos $33_{24}$, $196_{26}$, $393_{13}$.

**Stuh'ìnàt** adj.=bătut de nenoroc; nenorocit $168_1$.

**Stumbu** sm. şi sn.=pisălog.

**Stup**, pl. *stuk'* sm. = stup; *stup co-alg'ini* = stup de albine $295_{35}$.

**Stupătoare** sf. = dop.

**Supsescu** vb. IV=mor (despre vite şi despre necreştini); *cît supsì*=cât murì $266_{36}$. Vezi: *psusescu*.

**Stur**, pl. *sturĭ* sm. şi *stururĭ* sn.=stâlp $132_{32}$ $195_{28}$, 423, 425.

**Sturnare** sf.=cremene, silex $28_{31}$, $48_{26}$, $118_{11}$.

**Su** pr. pos.=său, — su (pretutindeni); *h'il'-su*=fiu-su, fiul său $2_4$; *ḑinir-su*=ginerele său $473_{18}$; Gen. Dat. *-suĭ: a h'il'-suĭ, a ḑinir-suĭ*.

**Su** prep.=supt 62—64, $366_{17}$. etc. Vevi: *sum, sun*.

**Subaş** sm. = fel de şefie în administraţia otomană; *nu lo-aveà subàş di tamàm la loc*=nu erà tocmai în fire $91_{11}$; *oàspili nu-l ari subaş la loc* = oaspetele nu-i în fire $209_{28}$.

**Subţire** adj. = supţire, mărunt $171_{31}$.

**Sucak'e** sf. = stradă, u l i ţ ă $55_{14}$, $452_4$. (Uzitat în oraşe).

**Sucril'e** sf. = 1° s o c r i m e, socrii mai mari; 2° rudenia de socri.

**Sucrîme** sf. = socrime.

**Sudoare**. Vezi: *asudoare*.

**Sufie** sf. = invenţie, născo-

cire $98_4$; *cu sufiĭ-sufiĭ* = cu inveņţii peste inveņţii $375_{35}$.

**Suflare** sf.=suflare 171, 330.

**Suflit** sn. = suflet $24_{15}$, 49, 465—468; 1° *ş-deade sùflitlu*=a murit, a expirat $32_{11}$; 2° *suflit di om nu se-aflà* = nu se află nici un om, nici un suflet de om $74_{24}$; 3° *z-da... trà suflit* = să dea, să facă .. pomană $165_{26}$; 4° *s-ţă ncarţi sùflitlu*=să-ţi mânjeşti sufletul cu păcat $134_{14}$; *tra s-nu ńi ncarcu sùflitlu* =ca să nu păcătuesc, să numi mânjesc sufletul cu păcat $186_{16}$; 5° *t-un suflit*= într'un suflet, într'o fugă $270_8$, $429_3$; 6° *nă scot sùflitlu* = ne scot sufletul, ne chinuesc amar $22_{15}$; 7° *să-ş adună sùflitlu* = să suspine din greu $204_{12}$.

**Suflu** vb. I = suflu; [Indic. subj. prez. pers. II; *sufli* şi *sufl'i*=sufli] $44_{24}$, $148_3$, 263; *că angîrmari, aveà suflată draclu tu pungă* = cât despre bani, suflase dracul în pungă: n'aveà nici parà chioară $162_2$.

**Sufră** (Epir) sm. şi *sofră* (Macedonia) sf. = masă rotundă pe care se serveşte masa la prânz şi la cină $29_{13}$.

**Sufrîmţeao, sufrîmţeàŭă** sf. = sprinceană 172; *soare, sufrîmţeale*=soare, sprincene (= frumosule) $257_{27}$.

**Sufrusescu** vb. IV=sbârcesc; *sufrusìt*=sbârcit $24_1$, 172.

**Sufsescu** vb. IV = născocesc, inventez, $312_{39}$, $495_{10}$; *Ţe s-şadă si sufseascâ*= (ce să şază să născocească): ce mi s'a pus să născocească $303_6$.

**Sug** vb III = sug $314_9$; *îl' supse făţle* = îi supse obrajii $182_6$; *îl supşu* = îl supsei; *canda nă sùpsiră cătùşile* = Par'că ne supseră pisicile (când cuivà îi este foame mare) $455_5$. Inf. *sùḑire* şi *suḑeare* = sugere. Part. *suptu, suptă* = supt,-ă.

**Sulă** sf. = 1° sulă; *carì îl' băgă sula tu coaste*=dacă îi băgă sula în coaste (= dacă îl constrânse) 488, 499; 3° ţeapă, frigare $16_{12}$-$_{21}$, $228_{25}$.

**Sultă** sf. = Sultană; *armàsiră ca Sulta cu ucnălu* = rămaseră cu ruşinea $34_{28}$, $270_{33}$, $365_4$.

**Sum** prep. = supt $25_6$, $57_{11}$. 63, 64, etc. Vezi; *su, sun.*

**Sumàr** sn. = samar $118_{19}$, 135, 252; *îl' crueaşti un sumàr*=îi trage o bătaie $431_4$.

**Sumă** sf.=un caier de lână neagră sau albă, din care se face *ustură* = urzeala $303_8$.

**Sum-arî'd** vb. III = surâd: *sum-arîsi* = surâse $429_{37}$.

**Sumărìcŭ** sm. = samar mic $252_{44}$.

**Sumără, sămără** sm. = samargiu, care face samare.

**Sumedru** sm. = Sfântul Dumitru.

**Sum-K'etru** sm. = Sfântul Petru $21_{25}$.

**Sumnòs** adj.=somnoros $36_{37}$,

**Sumsoară** sf. = supţioară $85_5$, 86.

**Supane** sf.=buzunar la sâ-

nul stâng al cămăşii sau al scurteicii $17_{25}$, $160_{1}$, $280_{27}$, $295_{24}$.

**Supră** prep. = asupra (pretutindeni); *pi (pri)* ~ = pe deasupra 267, $95_{15}$, $253_{2}$; *dipri supră* = pe deasupra $89_{36}$; şi mai mult $83_{8}$; *l-l'a dipri supră, l-l'a dipri g'os* = îl ia pe subţire $43_{20}$. Expresiunea este împrumutată dela modul de a învăţă să citeşti de altădată, conzistând în a silabisi, citire numită: *dipri g'os* sau a rosti cuvântul dintr'odată, fără a-l silabisi, citire numită: *dipri supră).*

**Supsescu.** Vezi: *psusescu.*

**Suptu** adj. = supt: *agŭn, suptu di cătuşi*=flămând, supt par'că de pisici $90_{2}$.

**Supţire** adj. = subţire, mărunt $373_{17}$.

**Surată** sf.=surată $99_{10}$. Din *soră*+terminaţiunea: *ată,* ca şi *fărtăt* din *frate*+*at.*

**Surda** *(de-a* ~, *na*~) adv. = deasurda, a face pe n'aude $229_{35}$, $251_{32}$.

**Surdu** adj.=surd $150_{24}$; *surdu-ńĭ ḑîc*=surd mă chiamă $431_{8}$.

**Surḑi't** adj. = asurzit.

**Surg'ire** sf.=soarbere $422_{35}$.

**Surică** sf = sorioară $47_{27}$, $88_{20}$, 485.

**Surpu** vb. I=surp, dau jos 239; *să-l surpă*=să-l usurpe $122_{30}$. Inf. *surpare* = usurpare, dare jos; *surpăte!* = piei d'acì.

**Surţèl** sn. = surcel, uscătură $46_{8-12}$, $87_{14}$, $109_{23}$, $227_{36}$, 273.

**Sus** adv.=sus (pretutindeni); *în sus* $2_{16}$, 7, $15_{21}$, $28_{21}$; *nsus* = sus, în sus $25_{6}$; *din sus în g'os*=în lung şi lat: peste tot $35_{35}$; *l'-u deadi năpòĭ în sus* = o pornì în spre munţi; identic cu: a apucat câmpii. [Aromânii locuind mai mult munţii, cei ajunşi la desperare îşi găsesc mai mult refugiul în drumul spre munţi, în viaţa de haiducie, unde nu-i mai pot ajunge impilările nimănui.]

**Susk'ir** vb. I = suspin $51_{36}$; 63, $182_{26}$; *susk'ră ninga nă oară*=suspină încă odată $51_{47}$; *susk'ră dit h'icate* = suspină din adânc $74_{12}$; *ṗluk'l'i sùsk'ră* = plopii suspină $220_{3}$; *tute feătile li susk'ră* = pe toate fetele le făceà să suspine după el $360_{17}$.

**Susk'irare** sf. = suspinare 451.

**Sustă** sf. = capac, care se ridică în sus $252_{17, 19}$.

**Sută** sf. = sută; *nă sută*= o sută $19_{24}$, $88_{20}$, $188_{9}$; pl. *sute* $25_{10}$, 45; *li ascumsi tu patru suti di guvi* = le ascunse în patru sute de găuri, adică: foarte bine $55_{7}$.

**Sutira** = Schimbarea la faţă a Domnului; biserica pe culmea muntelui cu acelaş nume la răsărit de comuna Avela $350_{32}$.

**Suţată** sf. = tovărăşie $185_{19}$, 493.

## Ș

**Șaìn** sm. = șoim 245; nume propriu $249_{26}$.

**Șamie** sf.=batistă, maramă $484_{1}$.

**Șamindòĭ, șamișdol'i, șamijdol'i**, num.=amândoi, ambii 24, $49_{6}$, $79_{4}$,$252_{11}$; *c a p l u șamindoĭlor* = capul ambilor $220_{3}$; *șamijdàole* = ambele $286_{19}$.

**Șamintreĭl'i, șamiștreĭl'i** num. = tustrei, câteși trei $40_{10}$, $89_{6}$, $100_{5}$, $146_{12}$; *șamintrel'ă* 476; fem. *șamiștreĭle, șamintreĭle* = tustrele $33_{25}$. $261_{30}$, 282, $376_{15}$, $444_{2}$.

**Șaminpàturl'ă** num. = toți patru, câteși patru 480. Tot așà se p o a t e zice: *șamiș-țințil', șamiș-șasil'*, etc.

**Șaoă.** Vezi: *șaŭă.*

**Șapte** num.=șapte 157—159; *șàptile*=al șaptelea $462_{1}$; *caĭ di șaptil' amiràḑĭ* = care dintre cei șapte împărați $58_{22}$; *șapte-ḑàḑĭ*=șaptezeci 128; *șapte-optu l'i si duse pi d i n ă p ò ĭ* = s'a speriat răŭ o sfeclise răŭ de frică $177_{32}$, $185_{3}$, $298_{16}$, $392_{24}$.

**Șarpe** sm. și sf. = șarpe 9, 10, 12, 66—68; pl. *șerk'i: doàuăle șerk'i* (sf.) = cei doi șerpi $12_{16}$; *va s-veadă mulți șerk'i* (sm).=va vedeà mulți șerpi $61_{33}$; *amirăril'a șèrk'ilor*=împărăția șerpilor $66_{18}$; *canda-l mușcă vîrnu șarpe*=par'că îl mușcă vreun șarpe $256_{19}$.

**Șase** num. = șase; *șàsile di noapte* = la orele șase de n o a p t e; (corespunde în Turcia cu miezul nopții, când ziua este egală cu noaptea) $388_{1}$; *șai-ḑàḑĭ*= șasezeci.

**Șàŭă, Șao, Șaoă** sf. = șa (de cal) $110_{8}$, $127_{18}$, 314; pl. *șale* și *șel'* $252_{31}$.

**Șcămbă** sf.=bolovan, stâncă $480_{20}$.

**Șcl'oapic** vb. I = schiopătez 209; *șcl'upicà*= schiopătà $54_{38}$; *șcl'upicînda*=schiopătând $268_{6}$; Inf. *șcl'upicare*=schiopătare.

**Șcl'op,** pl. *șcl'ok* adj.=schiop; fem. *șcl'oapă* = schioapă $11_{15}$, $156_{10}$, $224_{2}$, 261—267.

**Șcl'imurare** sf.=scâncire; chelălăire $301_{24}$.

**Șcl'imurèḑ** vb. I = scâncesc, chielălăesc 301; *șcl'imură... auștu* = îngână... moșul $458_{1}$.

**Școp,** pl. *școape* sn.=1° băț $271_{3}$, 431, 460; 2° bătaie $80_{37}$, $54_{31}$; *di-l' cruescu un școp*=de-i croiesc, de-i trag o bătaie $43_{29}$; *ti psusescu di școp* = te omor în bătăi $125_{4}$, $188_{7}$.

**Șcraŭ** adv.=de loc! (coruptiune din alb. **s'ca**=n'am): *Nîșĭ parà: șcraŭ!* = Ei bani: de loc $83_{9}$.

**Șcret** adj. = pustiu, nebun; *Nu-ńĭ si duse mintea, că ńĭ-erà șcreta la praḑĭ* = Nu mi se duse gândul (=nu mi-am adus aminte), căci erà pustia (de minte) la bani $39_{5}$.

**Șcurtèḑ** și **șcurtik'èḑ** vb. I= scurtez; 1° *va ti șcurtèḑ cu nă palmă* = te voiu

scurtà cu o palmă (= îţi voiu tăià capul) $45_{32}$; 2° *mintea si şcurtă multu* = mintea se scurtă mult, adică: nu mai aveà minte multă $98_{22}$; 3° *s-u şcurtăm* = să o prescurtăm $139_1, 193_{36}$; 4° *va-l şcurtik'èḑ cu nă palmă*=îl voiu scurtà cu o palmă: îi voiu tăià capul $85_{10}$; 5° *l'i şcurticà*=(îi scurtà): îi omorà, le tăià capul 504; *După ţe-l' şcurtică tuţĭ*=După ce le tăiè capul la toţi $269_{21}, 270_1$.

**Şcurtare** şi **şcurticare** sf. = scurtare; fig. tăiere a capului, omorîre.

**Şcurtiţă** sf. = sorţi $341_8$, 374, 503; *l'-căḑù şcurtiţa a l'eĭ* =a ieşit ea la sorţi, i-a venit ei rîndul $49_{31}$; *va s-arùc şcurtiţa* = o să trag la sorţi 239; *tràpsiră şcurtiţa* = traseră la sorţi $8_{14}$.

**Şcurtu** adj. = 1° scurt; *om şcurtu*=om scurt; *şcurtul di minti*=scurtul de minte $44_5$; *o-aduk'ì, că-ĭ şcurtă tu minte* = o pricepù, că-i proastă $54_{10}, 276_{27}$; 2° subst: scurteică $290_{30}$; 3° luna lu Fevruarie $20_{33}$, 302.

**Şed** vb. II=şed; *tra si şadă* = ca să şază $5_{32}$; *şideà* = şedeà $7_{15}$, $17_{28}$; *şiḑù* = şezù $20_7$; *trîş cîndu şiḑură pri measă* = tocmai cînd se aşezară la masă $51_{35}$; Part. *şiḑùt,-ă* = şezut,-ă. La Fărşeroţi se pronunţă: *şăd, şăḑù* 479; *şăḑùndaluĭ, ţe şăḑù* = şezând, cît şezù $243_{39}$.

**Şembără** sf. = cele două neveste ale unui bărbat (Albania).

**Şi, ş-, j** = conj. şi (pretutindeni) 1° *ş-: mare ş-muşàt* = mare şi frumos $2_4$, etc., etc.; 2° *j* se aude în unele comune, cînd urmează d, b, v; *j-deade*=şi dădù; *j-de-ağună*=şi de flămândă $22_{10}$; *j-bana ş-u da* =îşi da şi viaţa; *j-viḑù* = şi văzù, etc.; 3° adv. şi, asemenea; *işì ş-Andreĭŭlu* ieşì şi Andreiu $1_{13}$; *care s-cl'amă şi el mùntile Lac* = care se cheamă şi el muntele Lac $16_9$, etc. etc.; 4° ş- pron. reflex. *îşĭ: ş-feaţe cruţea*=îşi făcù crucea $1_9$; *şi şĭ se duse* = şi îşi se duse: şi mi se duse $65_{20}$, etc.

**Şică** sm., **şicae** sf. = glumă; *Treĭ sute de-ańĭ, nu şică* = Trei sute de ani, nu glumă $25_{10}$; *faţe şicàţĭ* = face glume, glumeşte $8_{20}$; *şicàţĭ di la hane*=glume ordinare, fără sare $364_{20}$; *şicae* 236.

**Şideare (şădeare)**, sf.=şedere $136_{16}$; *şidearea nu da pîne* =şederea nu dă pâne: nu aduce folos 300.

**Şiḑùt** adj. = şezut; fig. cur $172_{36}$.

**Şieàc** sn.=abà, fel de postav $170_{35}$.

**Şileah'e** sf. = seleaf $50_{11}$.

**Şil'e** sf. = paiu, un mic paiu, gunoiu; germ. Plüsel, feiner Schmutz $171_{31}$, 172; 1° *tră şil'e ş-pal'e* = pentru ori ce, pentru un lucru cât de mic $185_{18}$; *aşteaptă sînătate di şil'e, di pal'e*= aşteaptă sănătate dela un lucru cât de mic $240_{10}$; 2° *L'i spune... tute pîn la*

*şil'e*=le spune... toate din fir a păr: cu deamănuntul $441_{15}$; 3° *nu s-plîmsi şil'a di nîs*=nimeni nu se plânse de dânsul $119_{27}$; *lo-aveà şil'e ntr-ocl'i*=nu-l puteau suferì: a-l aveà spin în ochi $115_{7}$.

**Şinğir** sn. şi **şinğire** sf.=lanţ 385.

**Şirèt** adj.=viclean, şiret $36_{19}$, $104_{21}$, $151_{11}$, 310, 404.

**Şiritlik'e** sf.=şiretlic, viclenie $171_{23}$, $371_{1}$.

**Şiş** sm., **şişe** sf.=1° sticlă, butelie $420_{6}$. 2° *şiş*=şişul bastonului.

**Şiştimară** sf. = uimire, zăpăceală 380.

**Şiştisescu** *(mi ~)* vb. IV = mă zăpăcesc $412_{1}$; îmi pierd capul.

**Şoaric** sm.=şoarece $29_{8}$, 64, 69, 122; *l'-mîcă şoàriţl'i fărina*=a fi sărac lipit $304_{19}$.

**Şòmbură** sf.=pietroiu, bolovan (Albania).

**Şop** adj. = prost, tont.

**Şoput,** pl. *şòpute* sn.=şipot, fântână a cărei apă curge printr'o albie numită *cupańe* (=copaie) sau *şurcă* $46_{26}$, $222_{35}$, 226, 227, 243, 244; *Şòputlu ali Lamńe*= Şipotul Balaurului (nume de localitate) 294.

**Şteae** sf. = stevie, şteie (legumă) $193_{37}$.

**Şteare** sf. = ştire, recunoaştere.

**Ştie-Tute** = personaj în basmele aromâne, care ştie tot, atât trecutul cât şi viitorul 315, 316.

**Ştire** sf. = ştire, cunoştinţă, pricepere $115_{12}$, 321; ştire, veste $87_{10}$; *z-da tu ştiri*= să dea de veste $127_{11}$; *ştirea ţea urută*=(vestea cea urîtă): vestea despre moartea cuivà $74_{13}$; *l'-adùc ştirĭ bune dit loclu a luĭ* = îi aduc veşti bune din ţara lui $9_{5}$.

**Ştirgoańe** sf.=un fel de plantă (creşte la munte) şi dacă o faci praf şi o tragi în nas ca tabac, provoacă strănutare.

**Ştiŭ, sciu** (Cruşova, Bitolia) vb. IV=cunosc, ştiu. Indic. prez. *ştiŭ (sciŭ)* $73_{7}$; *ştiĭ (sciĭ)* $4_{11}$; *şti* şi *ştie (scie)* $36_{22}$, $11_{10}$; *ştim (scim)* $37_{2}$; *ştiţi (sciţi), ştiŭ (sciŭ).* Imperf. *şteam* şi *ştiàm (scèam)* $29_{35}$; *şteaĭ (sciaĭ), ştea* $9_{7}$, $11_{8}$ şi *ştià* $25_{9}$, *(scià)* $56_{16}$; 171, etc; Perf. *ştiùĭ (sciùĭ);* Subj. prez. *să ştiŭ* (vezi indic. prez.); pers. III: *să ştibă* = să ştie $36_{3}$, $37_{24}$, $129_{19}$; şi *s-tibă* (la Fărşeroţi) = să ştie $477_{19}$, $482_{5}$; Opt. *si ştearim*=de aş şti; *si ştearì tine* = de ai şti tu $186_{10}$; *si ştearе*=de ar şti 242; Part. *ştiùt,-ă* = ştiut; 2° *ştiĭ tine, pr-ĭu s-k'işe găl'ina*=ce ştii tu? tu nu ştii nimica $434_{30}$; 3° *ştea ca apa* = ştià foarte bine $404_{1}$.

**Ştiùt** adj.=1° ştiut, cunoscut; 2° ştiutor, înţelept, priceput $45_{18, 22}$, 196, 240, $292_{17}$, 310, 357, $395_{7}$.

**Ştìrcu** sm. = barză.

**Şubee** sf. = bănuială $202_{23}$, $231_{17}$; *s-nu da şubee* = să nu dea de bănuit $446_{25}$.

**Şubeĭlătic** adj. = suspect, de bănuit $507_{7}$.

**Şuir** şi **şiur** (la Gopeşi) vb.

I = șuier, fluier din gură $66_{20}$, $67_4$, $311_1$, 379; 1° *di tuti cîti l'-șuiră prin cap* = de tot ce-i trăsnì prin cap $37_9$; 2° *cum va-l' șuiră Dumniḑắŭ* = cum l-o luminà Dumnezeu $149_{11}$; 3° *șuirà tora cîtră nal'urea* = fluierà acuma în neștire $231_3$.

**Șuirare** (**șiurare**) sf. = șuierare, fluierare.

**Șuirắt**, (**șiurắt**) sm. = fluierat.

**Șuirătură** sf. = fluierătură, șuierătură.

**Șulinàr** sn. = olan, conduct de apă.

**Șumurònŭ** sm. = 1° cârtiță 18; mușuroiu de pământ.

**Șuníță** sf. = fășie de carne, de pastramă.

**Șupăr** vb. I = bat joc; *și-l șupără* = și-l batjocorià $163_{27}$; *că-l șupără fičorl'i* = căci îșì bătеau joc copiii de el $163_{32}$, $382_3$, $296_1$.

**Șupărare** sf. = bătaie de joc, batjocorire.

**Șupărătòr** adj. = batjocoritor; *șupărătoańe* = batjocoritoare.

**Șupèr** sm. = batjocură; *trắ șupèr* = spre bătaie de joc $131_{24}$, $382_8$.

**Șupleacă** sf. = palmă; *l'-ari nă șupleacă* = îi trage o palmă $86_4$.

**Șuptur** vb. I = șoptesc (la ureche) 404; *țe șùptură* = ce șoptesc $228_5$; *șuptură* șoptià 502. Inf. *șupturare* = șoptire.

**Șurcă** sf. = gura de șipot, făcută fie din lemn, fie din fier, pe unde se scurge apa din fântână în albia mică sau mare $226_9$.

**Șurtescu** vb. IV = 1° a tăià via; 2° a altoì un pom; *șurtire* = tăiere (a viei); altoire.

**Șut** = 1° adj. ciut, fără coarne; *capră șută* = a) capră fără de coarne, căprioară $244_{34}$, 475—484; 2° fig. drac (numit, prin eufemism, fără coarne, *șut*) 293; *șute* = drace $91_{14}$; N-*o-avùĭ, că h'iĭ șutlu din vale* = Mi s'a părut, că ești dracul din vale $42_{25}$. $336_9$, $348_{27}$, 403; *șutlu vĭù* = dracul în carne și oase $459_{26}$; *valea-l șut* = nume de localitate în care se crede, că trăiesc draci mulți $92_1$; *șutlu din Valea-al-Condu* = nume de localitate în Avela, unde se crede, că locuesc draci $283_{28}$; pl. *șuțĭ* $91_{16}$; și *șuteańĭ* $469_{34}$, $432_{15}$.

**Șută** sf. = 1° fel de boală, gâlci, 2° fel de cană fără mănuși.

**Șuț, șuțăscu** vb. I și IV = sucesc, întorc $72_3$, 102; 1° *ca s-șuțîră, ca se-amvìrtiră* = (se cam suciră, se învârtiră): se tot codiră $67_{18}$; 1° *s-u șuță sula* = s'o întoarcă, frigarea $16_{15}$; 2° *mintea luĭ nu-l' si șuță* = nu-și schimbă gândul, nu se lăsă să fie înduplecat $8_4$; *cariște cum, l'-u șuță mințea* = cine știe cum îi întoarce gândul $13_8$, $85_{19}$, $234_{34}$; 3° *l-șuță loclu di anantă parti* = caută peste tot, în toate părțile $109_5$; *u șuță-arușuță pălatea* = îl sucì răsucì palatul: umblă peste tot în palat $36_{16}$; 4° *u șuțîră frînḑa* = o întoarseră pe foaia cealaltă $116_{14}$; 5° *pînă s-ti suțĭ cî-*

*tră aşiea*=până să te întorci acilea, adică: la moment, numai decât $63_{31}$.

**Şuţîre** şi *(şţîre* Epir), *şuţare* şi *(şţare* Epir), sf.=sucire, întoarcere, învârtire.

**Şuţală** (şi: *şţală* Epir) sf.= făcăleţ.

**Şuţi'ţ** adj.=1° sucit, întors; *cu mustaţa asudată, şuţîtă-aruşuţîtă*=cu mustaţa mijită, sucită răsucită $36_8$; 2° scopit (despre vite).

## T

**Ta** pron. posesiv=ta; *a ta*, Gen. Dat. *a tăl'èĭ*, Ac. *a ta*; pl. N. Ac. *a tale*, Gen. Dat. *a tălòr* (pretutindeni); *-ta: mă-ta, sor-ta*, etc. = mamă-ta, soru-ta, etc. Gen. Dat. *-taĭ: a mă-taĭ, a sor-taĭ*, etc.=mamei tale, surorei tale; *mul'ari-taĭ* = muierii tale $316_{37}$.

**Ta** conj. (derivat din *tra*)= pentruca, ca să $23_1$, $56_9$, 57, 73, etc., etc.

**Tac** vb. II=tac (pretutind.); *tăţeà* = tăceà $7_{15}$, $35_{34}$, $72_{32,28}$; *tăcù* $3_6$, etc.

**Tac!** = tronc! *tac! tuc!*=arată nişte sunete succesive, când lovim cu cevà, când tăiem cevà, etc. $110_{30}$, $155_{27}$, $356_{18}$, 494.

**Taha** adv. = doară, poate, par'că $14_{15}$, $32_{21}$, $44_6$, $51_{18}$, 82, $109_{25}$.

**Tahminea** sf. = dibuitul, pipăitul: cu ∾ = cu dibuitul; pe ghicite $57_{13}$.

**Tah'ìnà** adv. = dimineaţă; *mîne-tah'ìnà*=mâne dimineaţă $3_{10}$, $59_{30}$, $68_{33}$; *tah'ìnaŭă* $105_1$.

**Taĭfă** sf.=ceată $71_{38}$, 401.

**Tal'atină** sf.=teletin $497_{34}$.

**Tal'ŭ** vb. I = 1° taiu 23, 28, 59; *că-ţĭ tal'ŭ caplu*=căci îţi taiu capul $43_{17}$; *ta s-lu tal'e* = ca să-l taie $57_3$; *cîndu va s-u tăl'à*=în momentul de a o tăià $22_{24}$; *tăl'è* = tăie $16_{28}$; *nu-l tăl'ară*=nu-l tăiară $57_6$; *tal'-u* =taie-o $90_{16}$; *aveà tăl'ată* tăiase $51_{21}$; *caplu va ţî-l tal'ŭ*=capul ţi-l voiu tăià $45_{32}$; *va ti tăl'èm*=te vom tăià $21_{29}$; *s-tăl'arĭĭ*=de ai tăià $62_{5,7}$; 2° *tăl'à groasi* spuneà la palavre $209_{11}$; *aclò ĭu tăl'à groase* = pe când spuneà la palavre $346_5$; 3° *cum îţĭ tal'e caplu* = cum te taie capul, cum te pricepi $98_{16}$, $124_{15}$; 4° *l' tăl'à ş-caplu avutluĭ* =se pricepeà mult bogatul $351_7$; 5° *tăl'è cuvenda*= puse capăt discuţiunii, vorbei $89_{12}$; 6° *l'-u tăl'è cu tăporlu*=îi spuse verde, pe şleau $190_6$.

**Tàlare** şi **talar** sm.= putină 305, 310, 311, 355, $419_{29}$.

**Tamàm** adv.=tocmai 7, $11_{18}$, $72_{25}$, $83_{26}$, $98_{11}$, etc.

**Θamă** sf.=minune $422_4$, $460_{37}$; pl. *θàmate*.

**Tang-tung!**=sunetul produs din lovirea a două obiecte tari $112_3$.

**Tao-to**=prostănac, tont $186_{26}$, Reaminteşte modul de silabisire numit: *dipri g'os* al copiilor, când învaţă să citească. A fi la *ta+o=to*,

înseamnă deci: a aveà mintea greoaie, a fi greu de cap, a nu pricepe uşor, care încă silabiseşte.

**Tar** sm.=măgar 394.

**Tas**, pl. *tasuri* sn. = vas rotunjor de aramă, servind de băut din fântâni, râuleţe, etc.; farfurioară de aramă în felul *tàsului* păstoresc $385_{38}$.

**Tastru**, pl. *tastre* sm.=traistă $10_{24}$, 23, 113, 190, 349; 1° *s-ţă baḑĭ caplu tu tastu* = să te joci cu moartea $351_{25}$; 2° *c-un tastru di mustăţĭ*=cu o grămadă de mustăţi $304_{1}$. Vezi: *trastu*.

**Tastrul'a** (Vanĭ ⌒), numele lui Ivan Turbincă, în basmele aromâne 498–501.

**Tată**, pl. *tătî'ńĭ* sm. = tată $2_{23}$, $3_{7}$, 13, $40_{26}$, etc., etc.; *tată-ńu*=tată-meu $75_{7}$; *tată-tu*, *tată-su* şi *tatu-ńu (-tu, -su)* 314; *tati* 476; *tătiń'i*=taţii $7_{14}$, etc. Art. *Tata*, *tati* şi *tatăl*. Gen. Dat. *a tàtăluĭ* şi *ali tati*, *al tată*; pl. Nom. Ac. *tătiń'i*, Gen. Dat. *a tătińlor* (pretutindeni).

**Tavlă** sf. = tavă (pe care se serveşte cafeà, vin, dulceaţă, etc., $374_{17}$.

**Taxe** sf. = clasă $357_{24}$.

**Taxirate** sf. = nenorocire $168_{4}$.

**Tă**, prep. din *t(r)ă*=pentru 247, 439, 480, etc, Vezi: *tră*.

**Tăbure** sf. = ceată; batalion $241_{33}$.

**Tăcînescu, ţicînescu** vb. IV = 1° a ticnì, a-ţi da prin gând $1_{26}$; *Nă ḑuă ţe-l' tăcînì a l'eĭ?* = Într'o zi ce-i dede prin gând ei, ce-i ticnì ei? $68_{17}$; *iţe ţĭ-ţîcîneaşte*=ori ce-ţi dă prin gând $68_{21}$; *lă tăcînì* = le venì în gând $146_{30}$, $250_{33}$, $44_{4}$; 2° *l'-u tăcînì*=a zice verde, a zice pe şleau $131_{30}$, 201, $203_{33}$; Inf. *tăcînire* şi *tăcîneare*.

**Tăgare** sf. = baniţă $368_{19}$.

**Tăgărčică, trăgăčică** sf.=săculeţul de piele ce-l poartă ciobanii şi în care pun tot felul de merinde.

**Tăine** şi (**tăime**) sf. = porţie $20_{9}$, $377_{32}$.

**Tăl** (a). Vezi: *tăŭ*.

**Tălăescu** vb. IV=înegresc cu desăvârşire; a face cevà ca vai de lume; *îl tălăì* = îl snopì în bătăi $499_{22}$; *mîcare ... tălăită* = mâncare ... ca vai de lume $340_{22}$.

**Tălăgàn** şi **tălăgane** sf. = abà grosieră din care se fac mantale; mântăluţă de lână, spre deosebire de cea de păr de capră, care se numeşte: *tîmbure, capă* $324_{16}$, $480_{21}$.

**Tălăit** adj.=înegrit peste tot, în proastă stare, în hal ca vai de lume $404_{31}$; *că-ńĭ suntu ... tălăite plătărle* = căci îmi sunt ... terfelite spatele $457_{31}$.

**Tălănḑă** sf. = pasere închipuită în basme $480_{28}$, $481_{25}$.

**Tălărìčŭ** sn. = putinică.

**Tăl'àre** sf. = tăiere.

**Tăl'àt** adj. = tăiat; fig. Turc.

**Tăl'itură** sf. = 1° tăietură; 2° partea care t ie a unui cuţit, briceag, etc. $103_{20}$.

**Θămăsescu** vb. IV=mă mir, mă minunez $23_{13}$, $207_{3}$.

**Θămăturvìe** sf.=miracol, minunăţie $170_{5}$.

**Tămbare.** Vezi: *tîmbare.*

**Tănică,** nume propriu de femeie, deminutiv dela *Tană* (= Sultană) 200, 201.

**Tăpòr** şi *(tupòr)* sn.=topor, secure $112_3$, 454; pl. *tăpoare* 161, 162; *l'-u tăl'è cu tăporlu* = i-o zise verde $190_7$.

**Tăpărişte** sf. = coada de topor

**Tăpsie** sf. = tipsie $122_{11}$, 473.

**Tărcòl** sn.=ocol; *acăţă z-da tărcoale* = începù să deà târcoale $186_7$.

**Tăş** adv.=tocmai $267_{34}$. Vezi: *trăş, trîş.*

**Tăţeare** şi *(tăţire)* sf.=tăcere $121_{38}$, $396_7$.

**Tău, tăl** (a-) pron. poses. = al tău (pretutindeni); Gen. Dat. *a tăiù, a tălùĭ*; pl. *a tăĭ, a tăl'* $64_{33}$; Gen. Dat. *a tăòr, a tălòr.*

**Tăvane** sf. = tavan, pod 74, $115_{28}$, 163, 286, 347.

**Tăxescu** vb. IV=1° promit: *tăxeà* = promiteà $55_{12}$; *l'-tăxì*=îi promise $27_{12}$; *tăxiră părăţĭ* = promiseră bani $87_9$; *ţe-ńĭ are tăxită* =ce mi-a promis $46_{29}$, $62_1$, 258; 2° înjur: *îl' tăxescu tatu-su*=îl înjur de tată; Inf. *tăxire, tăxeare.*

**Tăxìt** adj.=1° promis, juruit $27_{25}$, 149; 2° înjurat.

**Tea** conj. =ca să $200_{14}$, 338, 329, $476_6$. Vezi: *tră.*

**Teacă** sf. = teacă $466_{30}$, 470.

**Θeamin** adj. = femeiesc, femenin; *anantu (lo) θeàminli* = celălalt (luă) cele femeieşti (animale.)

**Tehne** sf.=meşteşug, meserie $84_9$. $163_{14}$, 212 — 215, 488; *duk'ì... că l'-u ğucară tehnea* = pricepù ... că i-au jucat festa, că a fost păcălit $256_{36}$.

**Teja,** nume propriu de bărbat $27_{39}$, etc.

**Tel'ŭ** sn. = 1° beteală; 2° sârmă (telegrafică); *tel'ŭ bătù troară*=telegrafiă numai decât $443_{21}$.

**Templă** şi **temblă** sf.=grindă mare, stâlp puternic $222_6$.

**Templu** şi **temblu** sn.=tâmplă de biserică, iconostas.

**Tendă** sf.=cort; cergă mare, care se poate face şi cort 210.

**Tèngire** (şi: *tingire, tingìr)* sm. = tingire $55_{16}$.

**Tentă** sf.=cort 182. Vezi şi: *tendă.*

**Terlu** num. = al treilea $461_{30}$. Format din: *treìlu*; cfr. *ditră*, devenit *dirtă* (Vlaho-Clisura), *pri*, devenit: *pir*, etc.

**Terse** şi **tersenè** adj.=pe dos, anapoda $124_5$; nenorocos, piază rea; răsucit, cu care greu te poţi înţelege.

**Tes** adj. = întins; pl. *teşĭ*, fem. *teasă*, pl. *tease* $36_1$, $120_{16}$, $182_2$, $184_{21}$, 422. Vezi: *tindu.*

**Tetă** sf.=mătuşe $108_{17}$, $109_{20}$; fig. friguri; *lo-acăţă teta* = îl apucară frigurile.

**Ti** prep. = pentru, la (pretutindeni); *ti leamne*=pentru lemne $2_{27}$, $15_3$; *pînă ti Sum K'etru* = până la Sfântul Petre $21_7$; *ti tih'e* = spre noroc $22_7$; *am ti ţi* = dar pentru ce alta! $56_{30}$, 476: devine *te*, când urmează un cuvânt începător cu *a*: *te-aţeà*=de aceea, pentru aceea $214_{12}$; *te-ahtare bu-*

*neaţă*=pentru (atare) astfel de binefacere $58_8$; *un te-alantu*=unul pentru altul $25_1$.

**Tibişire** sf. = cretă, tibişir $312_{17, 21}$.

**Ticlife** sf. = supărare; *eră fără ticlife* = erau «sans façons» $94_5$.

**Tiflu-pendar** sm. = lefter, ifiliu, fără parà chioara $93_{19}$, $430_{18}$.

**Tiftere** sf.=catastif, registru $364_{12}$, $475_{24}$.

**Tigane** sf.=tigaie $73_{34}$, 74, $296_{24}$.

**Tigănsescu** vb. IV = prăjesc la tigaie $415_{14}$; *tigînsìt*= prăjit la tigaie $162_7$.

**Tih'e** sf. = soarte, noroc 96—99, 161, 316; 1° *tih'e oarbă*=soarte nenorocoasă $147_{14}$; 2° *ti (tră) tih'e*= spre noroc $22_7$, $61_{12}$, $83_{30}$; 3° *va s-ţă imnă ş-tih'a*= trebuie să'ţi meargă şi norocul, trebuie să ai şi noroc $66_6$; 4° *ahîntu lă eară tih'a* = de atâta noroc aveau parte $65_{15}$.

**Tih'ilàĭŭ** adj.=ticălos, mişel $13_{15}$; fem. *tih'ilae* $44_{32}$; *lae ş-tih'ilae* = ticălosule $240_1$.

**Tih'isescu** vb. IV = a se întâmplà; *ţe s-tih'iseaşte* = ce se întâmplă $147_{29}$; *Aistă s-tih'isì multu anàpudă*= Aceasta se nimerì (= se întâmplă să fie) foarte îndărătnică $21_8$; *cum s-tih'isì* = cum se nimerì $65_4$.

**Tilegraf** sn. = 1° sârmă telegrafică; 2° telegramă $177_{24}$; *bat tilègraflu* = dau telegramă, depeşez.

**Tileàl şi til'àn** sm.=pristav, telal, care bate toba când se desface cevà, când se vinde cevà, sau care anunţă cevà publicului în gura mare $55_{11}$, $155_{16}$, 176.

**Timbèl** adj. = leneş, trândav $226_5$.

**Θimèl'ŭ** sn. = temelie $147_{31}$, $275_{22}$.

**Θimńamă** sf. = tămâie 232, $466_{38}$.

**Timtu** adj. = întins $36_1$, 492. Vezi: *tindu*.

**Tindeare şi tìndire** sf. = întindere 373.

**Tindu** vb.=1° întind (pretutindeni); *s-tindeà pri fîntînă*=se întindeà pe fântână $33_{24}$; Perf. *teşŭ* $103_7$ şi *timşu, teasişĭ* şi *timsişĭ*, *tease* 259 şi *timse* $154_{18}$; *teasim* şi *timsim, teasit* şi *timsit, teàsiră* şi *tìmsiră* $246_{23}$; M. c. P. *s-aveà teasă sum un fag*=se întinsese supt un fag $25_6$; Part. *tes* $36_1$, *teasă* şi *timtu, timtă* = întins, -ă; 2° *va tindu s-lu l'aŭ cu mîna-ńĭ* = o să întind (=o să îndrăznesc) să-l iau cu mâna mea (= însu-mi) $258_{19}$; $3_0$ *li tindeà čùnili* = le întindeau prăjinele (fig. pentru: picioare), adică: fugeau nebuneşte $48_3$; 4° *vińe oara s-li tindă maratlu* = venì timpul să dea ortul popii sărmanul $163_{12}$; *s-li tindă* = să dea ortul popii, să moară $430_{20}$; de asemenea: *li tease* $54_{34}$, $454_4$, $300_7$.

**Tindu-gomar** sm. = trândav, măgar trândav (Se crede, că măgarii, cărora le place să se întinză, sunt leneşi).

**Tine** pron. pers.=1° tu; Nom. *tine* (şi *tu*, în unele ex-

presii); Dat. *a ţîa, îţĭ, ţî, ţă, ţĭ* şi z (când urmează un cuvânt începător cu d: *z-daŭ* = îţi dau), Ac. *tine, ti, te* (pretutindeni); 2° *Întreabă un, întreabă alantu, pînă tu sone di tine, di mine, nviţă, că*...=Întrebă pe unul, întreabă pe altul, până la sfârşit de tine, de mine, află, că... $61_{13}$; 3° *tine s-h'ii g'ine*= tu să fii sănătos $83_{36}$.

**Tinik'è** sm. şi **tinik'èe** sf. = tinicheà $256_{37-39}$, 257; *Paràţĭ tu pungă: tinik'è* = Parale în pungă: tinicheà, adică: de loc $81_{39}$.

**Tinir** adj.=tânăr, june $24_{14}$, $113_8$, 166, 167, $247_9$.

**Tinireaţă** sf. = tinereţe $36_{10}$, $85_{38}$, 160, 246, 247, 439.

**Tiniruşcu** adj. = tinerel; pl. *tiniruşk'i* = tinerei $404_{11}$.

**Tińie** sf.=onoare, cinste; 1° *alanţî aŭi aŭ tińie*=ceilalti sfinţi sunt onoraţi $20_{22}$; *că-ţe nu-l' dădeà tińie* = de ce nu-l onorà $20_{20}$; 2° *ş-feaţe tińia* = (îşi fă cù cinstea): se execută $298_{29}$; 3° *Aoà vińi ş-araplu să-şĭ caftă tińia* = Acì venì şi harapul să-şi ceară onoarea: să ceară satisfacţia onoarei sale $51_{18}$.

**Tińisescu** vb. IV = onorez, cinstesc; Inf. *tińisire*; *părinţîl' vor tińisire* = părinţii trebuie să fie onoraţi $201_{13}$; *tińisită* = cinstită $346_{16}$.

**Tiptile** adj.=tiptil, deghizat $369_{16}$, $471_1$.

**Tiràńŭ** sn.=muncă din greu, caznă, chin, tiranisire; *trà tirańe* = pentru chinuri, pentru suferinţe grele $24_6$, $204_9$; *cîti tirańi*=câte chinuri $301_{29}$, $334_{26}$.

**Tirănsescu** vb. IV = tiranisesc: *băgă s-u tirăniseascĭ* =începù s'o tiranizeze $204_9$.

**Θirìŭ** sm.=uriaş $138_3$, $244_{17}$, $468_{37}$, 493—494.

**Θirmane şi firmane** sf. = firman. decret imperial $103_{36}$. Vezi: *firmane*.

**Tisagă** sf. = desagi $65_8$, $66_{18}$, 82, $105_{36}$, 226.

**Tiş** adv.=tocmai $421_{13}$. Vezi: *trîş*.

**Tìc! ticî!** = tic! sunetul produs de ceas, de bătaia inimii, etc. $103_4$, $155_{21}$; *tîcătîc!*=tic, tac! $323_6$; *cît nu feaţe tìc* = abià cât n'a plesnit, puţin a trebuit ca să plesnească $283_{23}$.

**Ticînescu.** Vezi: *tăcînescu.*

**Tìmbare, tămbare** *(tîmpare)* sf. = 1° mantà de păr de capră 228, 324, 325, 341; 2° *arcoarea... şi spìndură tîmbarea* = frigul ... se încuibase bine de tot $46_{11}$; *cu tut că urfańa nu-ş oaveà tu minte să-ş mută tîmbarea din casă-lă*=cu toate că sărăcia nu aveà de gând să se ducă din casa lor $84_4$.

**Tìmpînàr** sm.=toboşar, care bate toba 419, Ţigan care bate toba.

**Tì'mpînă** sf.=tobă 319, 364; *nu puteàĭ niţi cu tì'mpîńle s-l'i diştepţî* = nu puteai nici cu tobele să'i deştepţi $307_{37}$.

**Tìmpìră** sm.=tambură; *acăţară z-da tîmpărălu di foame* = începură să sufere de foame $274_{12}$.

**Tingăr-mîngăr!** cuvinte fără sens propriu, întrebuinţate, pentru a exprimà idea de: ce o fi, o fi! iese, unde o ieşì! $405_{20}$.

**Toamnă** sf.=toamnă 56, 161.

**Tòară** (din *tu oară)* adv.= la moment, numai decât $80_{22}$. Vezi: *oară*.

**Top,** pl. *topurĭ* sn.=1° minge $479_{35}$, 480; 2° tun. Vezi: *topă*.

**Topă** sf. = 1° minge; 2° tun $323_{34}$, $498_{28}$; pl. *tok', tope* şi *toape*.

**Topcă** sf.= minge; pl. *topk'i* $15_{12, 14}$ şi *topţi*.

**Tor** sn.=urmă $76_6$, $87_{27}$, $374_{26}$; *tra s-lì k'ară torlu*=ca să le pearză urma $4_{30}$; *s-ţă aspùn torlu* = să-ţi arăt urma $27_{11}$; *aĭ si-l' lom torlu* = ai să ne aţinem după urmă-i $158_{18}$; *Torlu-torlu lo-ağumsi*=(Mergând) după urmă într'una îl ajunse $122_{27}$; *di torlu a furlor nu deàdiră*=de urma hoţilor nu dădură $87_{38}$.

**Tora** adv. = acuma $5_3$, $25_{31}$, $29_{33}$, 34, 40, 60; *tora ti tora* =deocamdată, pentru moment $212_{22}$.

**Torea** adv. = acuş, acuşica, acuşilea $64_{34}$, $96_8$, $333_{34}$.

**Torcu** vb. III=1° torc 300; *turţeà* = torceà 73; *turţeà čuk'* = torceà fire (de in, cânepă) $285_{17}$; *turţeà di sìngură*=torceà dela sine $266_1$; *torşu*=torsei; *toarsi* = toarse 301; Part. *toarsă (am∾)* = tors (am∾); Inf. *toàrţire* şi *turţeare*=toarcere; 2° *si-l' toarcă căsmetea* = să-i toarcă norocul, să-i menească $127_{33}$; *acăţară s-l'-u toarcă ḑua ńicluĭ*=începură să-i toarcă (=să-i menească) ziua (= norocul) pruncului $361_7$; 3° *nu sčià ţi-l' si toarţe*=nu ştiă ce se plănueşte în contra lui $171_{26}$; *ţe lă toarţe*=ce plănueşte, ce pune la cale în contra lor $184_{25}$.

**Tornu** vb. I = 1° întorc: *ş-turnă caplu*=îşi întoarse capul $19_4$; *s-li torńi* = să le întorci $26_{30}$; *s-turnà di la şoput*= se întorceà, se înapoià dela şipot $46_{26}$; *îl' lu toarnă al Cola* = i-l înapoiază lui Cola $25_{25}$; *nu s-turnă* = nu se întoarse $7_{31}$, $201_{14}$, 60; *ş-turnă*=îşi întoarse $5_{11}$; *nu-ńi se-ari turnată*=nu mi s'a întors $52_2$; *toarnă-ti*=întoarce-te $65_5$; 2° *lă turnà să s-la* = le turnà apă, ca să se spele $9_{39}$; *turnă dit pučìc apă vie* = turnă din ulcioraş apă nemuritoare $13_2$; 3° replic, răspund: *l'-u turnă avutlu*=îi răspunse bogatul (adică: îi întoarse vorba) $18_{16}$, $80_{12}$; *l'-u toarnă* = îi ripostează îi răspunde $100_{22}$, $236_{18}$, $42_{18}$; 4° *s-l'i torńi mintea* =să-i întorci gândul, să-l îndupleci $120_{23}$. La Fărşeroţi *n* după *r* nu se aude; aşà la ei se rosteşte: *tor* (=torn, întorc); *s-turà* = se întorceà $476_2$, 484; *s-tură* =se întoarse 476. Observ că acest r la Fărşeroţi sună ca doi rr.

**Toşe,** nume propiu de femeie $70_{26}$, $30_{13}$;

**Tot** adv. = 1° tot (pretutin-

deni); pl. *toţĭ* $72_{38}$; fem. *toată;* pl. toate $16_{31}$, $14_{19}$, $56_{3}$, 441; 2° totuş: *lîna armîneà tot laĭe* = lâna rămânea totuş neagră $21_{16}$, etc.; 3° *ahîte ş-toate*=asta! astea-s toate $40_{23}$; 4° *di cu tot* = cu totul $36_{13}$, $154_{37}$; *Aveà ntunicată g'ine di cu tot*=Se înnoptase bine de tot $69_{12}$. Vezi: *tut.*

**Tòtaluĭ** (cu ∞, di cu ∞) adv. = cu totul $161_{8}$, $184_{17}$.

**Totna** adv. = totdeauna, mereu, într'una $9_{32}$, $20_{33}$, $49_{6}$, 66, $94_{23}$, $88_{1}$, $117_{30}$, 278.

**Tòtînă, tòtănă** (şi *tòtuna)* adv. = totdeauna, mereu, într'una $71_{6}$, 76, 475; *tòtuna* 4 2; *intră cum ţă ştiĭ di tòtuna* = intră cum ştii de totdeauna, intră ca de obiceiu $250_{8}$.

**Tra să, tra si** conj. = ca să $1_{2}$, $4_{3}$, $5_{29}$, $10_{24}$, $19_{21}$, etc.; Prin căderea lui *r* se aude în Macedonia: *ta si, ta-s* = ca să.

**Trac!** = poc! sunet produs din ruperea, ciocnitura, etc. a ceva $39_{34}$, $408_{30}$, 491.

**Trag** vb. III=1° trag. [Perf. *trapşu, trapsişi şi trăpsèşi, trapse. trapsim, trapsit, tràpsiră;* Part. *traptu, traptă.* Inf. *trăḑeare* şi *tràḑire*]; *şi traḑi un, traḑi alantu*=şi trage unul, trage altul $32_{33}$; 2° sufer: *ţe trapşu* = ce suferii $99_{28}$; *După ţe trapse cît trapse*=După ce suferì cât suferì $195_{23}$, $33_{21}$; *va u trăḑèm deadùn* = o vom suferì împreună $10_{21}$, $146_{16,17}$; *lumea traḑi di apă* = lumea sufere de apă $49_{20}$; *Nu trapse di foame* = Nu suferì de foame $251_{11}$; 3° *s-tragă*=să tragă, să fie curent 129; *Trăḑeà un vimtu mare*=Suflă un vânt puternic $20_{27}$; 4° *trapsi mînă di la nîs* = se îndepărtă dela dânsul $96_{12}$, $98_{15}$; *di ducă mînă nu trapse*=de dus tot s'a dus, nu se lăsă fără a se duce $8_{5}$; 5° *cît traḑi frînḑa ş-arina* = cât frunza şi nisipul de mult $98_{12}$; 6° *Tràpsiră şcurtiţa* = Traseră la sorţi $8_{13}$; 7° *trăḑeà s-moară* $290_{33}$; *trăḑeà di moarte* = trăgeà de moarte $70_{15}$; 8° a trage în gazdă; *iu aveà traptă părmăteftîl'*=unde trăseseră negustorii $60_{35}$, $51_{8}$, $81_{31}$; *tràpsiră ndreptu* =merseră drept la $78_{37}$; 9° *tràpsiră nă bană ca di amiràţĭ* = traseră, duseră o viaţă de alea împărăteşti $78_{38}$; 10° pornesc: *cîndu trapse dit xeane* = când porni din străinătate $1_{9}$, *tràpsiră de-aclò*=porniră de acolo $12_{32}$, $65_{24}$; 11° *si-şĭ tragă calea*=să-şi vază de drum $37_{12}$, $49_{18}$; 12° mă depărtez: *tràpsiră dit irńia ţea di păduri* = se depărtară din pustietatea cea de pădure $35_{29}$, $88_{5}$; *nu ma puteà s-tragă*=nu mai puteà înaintà $261_{5}$; 13° *După ţe tuţĭ tràpsiră corlu*= După ce toţi jucară în capul horei $34_{19}$; 14° *trapse priste nîs şi-l culcă mpade* = trase (din puşcă) peste dânsul şi-l culcă la pământ $19_{23}$.

**Trambă** sf. = schimb, a da una pentru alta; *Feaţi tu oraă*

*trambă*=Făcù schimb numai decât $54_{16}$; 79, $93_6$.

**Trandafir** sm. = trandafir, roză 319, 421.

**Trandafiă, trandàfilă** sf. = roză, trandafir $9_{13}$, $161_{16}$, 180.

**Trandafl'auă** sf. = trandafir.

**Trap,** pl. *trapurĭ* sn. = vălceà, părăiaș $166_{14}$.

**Traptu** adj.=tras; frumos la față, cu trăsurile regulate; *cu nărli trapti* = cu nasul frumos, regulat $36_9$.

**Trastu** sn. = traistă $78_{16, 17}$, 306. La Samarina se aude: *traşt.* Vezi: *tastru.*

**Tră** prep. = pentru, de $10_2$, $34_{12}$, etc.; *tră fricâ easte*= este de temut $4_8$; *tră soț*= de tovarăș, ca tovaraș, $13_{32}$; *si-l' da h'il'i-sa tră nîsă*= să-i dea pe fiică-sa în locul ei $46_{23}$, $79_{11}$; *tre-aţeà* = de aceea $60_{36}$; *tr-ahî't lucru*=pentru o nimica toată $10_4$; *trea îndao ḑîle* = după câtevà zile $73_{26}$; *trarîdeare* = pentru ca să râză $8_{20}$; *tră puțînă oară* = după puțin timp $86_{25}$; *tră-ţe* = pentru ce $3_{15}$, 22; Vezi: *tă*, format din *tră*, prin căderea lui *r*.

**Trăḑeare** sf. = tragere $53_{18}$; *unâ trăḑeare ș-unâ agudeare feaţe tu semnu* = Cum a tras, a și nimerit la țintă $345_{26}$. De asemenea: *trăḑire.*

**Trăș,** Vezi: *trîș.*

**Trăștìc, tăstrìc** sm. = traistiță.

**Trăt** [din *tră*+*tu* (=în)] prep. = pentru $160_{24}$, $344_{37}$; *nu eră trăt lume aclò*=nu eră pentru (a ieși) în lume acolo $39_{14}$, $45_4$.

**Trea.** Vezi: *tră.*

**Treacă** sf. = 1° trecere; 2° traiu; 1° *după treaca treĭlor ḑîle* = după trecerea celor trei zile $170_{19}$; 2° *nu ș-aveà treacă ičĭ*=nu trăià de loc bine $195_{33}$, $282_{34}$.

**Treambur** și **treamur** vb. I= tremur $171_{20}$; *carĭ făţeà s-treàmburâ munţîl'* = care făceà să se sguduie munții $14_{26}$; *acăţâ s-treàmburâ* = începù să tremure $14_3$; *acăţâ s-treàmburâ loclu* = începù să se cutremure pământul $17_{38}$; *acăţarâ..... s-treàmburâ di fricâ*=începură .... să tremure de frică $341_{14}$; *trimburâ ca vearga*=tremurà ca varga $115_{32}$, $350_{23}$; *treamur* 158; *s-treàmurâ ca vearga* $298_{24}$;

**Trecu,** Vezi: *trei.*

**Treàțire** și **triţeare** sf. = 1° trecere; 2° căutare; *ma multă treàţire are ţeara* = mai multă căutare are ceara $79_{23}$.

**Treazĭ** (a-) = a treia zi $46_{33}$, $327_{28}$.

**Trec** vb. III=trec; 1° *s-trec noaptea* = să petrec noaptea $94_{28}$; *u treaţi (amarea) diznòŭ*=trece prin mare iarăș $48_{22}$; *treţe* = trece $173_{32}$; *tra s-treacă prit amare* = ca să treacă prin mare $4_3$; *triţeàm*=treceam $6_{19}$; *triţeà ḑî'lile*=treceau zilele $1_3$; *tricù mùntile*= trecù, străbătù muntele $4_{23}$; nu *tricù multu* = nu trecù mult timp $2_{10}$, $21_6$; *ńĭ-ari tricută* = mi-a trecut $52_1$; *nu ș-aŭ tricută cîmeșli* = nu și-au trecut (=nu și-au îm-

brăcat) cămăşile $34_{21}$; 2° *cîndu tirţeà* (în loc de: *triţeà)* = când treceà $480_{36}$; *tircù* $238_{3}$; 3° *cît g'ine triţeà aestă fumeal'e*=cât de bine trăià această familie $23_{31}$; *nu triţeà g'ine cu soacăr-sa* = nu trăià bine cu soacră-sa $22_{17}$, $30_{8}$; 4° *treaţe cama sirma di ţeară*=are trecere (= preţ, căutare) mai mult mătasea decât ceara $79_{19}$; 5° *Na! că nu treaţe, easte pără vecl'u*= Na! căci nu merge, este monedă veche $25_{25}$; 6° *necă tricù zbor* = nici n'a fost vorbă $156_{34}$.

**Treĭ** num.=1° trei $22_{34}$, $31_{32}$, 32, 65, etc.; *pîn tu treĭ*= până la trei, până la a treia oară $39_{34}$; *s-vă bag a treĭlor cîte nă angučitoare* = să vă propuiu la toţi trei câte o ghicitoare $40_{34}$; 2° *treĭl'i*=câteşi trei $3_{28}$, $82_{31}$; *trel'ă* $476_{24}$; fem. *treĭle*; *nă oară tu treĭli ḑîli mîcà* = mâncai odată la trei zile $89_{5}$; 3° *a treea (a treĭa)* = a treia $13_{22}$, 200; *pînă tu a treĭa* = până într'a treia $10_{32}$, $_{33}$; 4° *treĭlu* = al treilea $82_{2}$, $90_{11}$, $222_{28}$, $414_{27}$, $463_{30}$; *cu treĭlu*=cu al treilea 147; *deade cale a treĭluĭ pilistèr*=dete drumul la al treilea porumbel $460_{23}$; 5° *di treĭ-treĭ ḑili*=din trei în trei zile $104_{20}$; 6° *a treaḑî; a trea-ḑî* = a treia zi $22_{6}$, $76_{38}$; *a trea (=treea) seară*=a treia seară, când vin ursitoarele şi menesc noului născut soartea $129_{4}$, $319_{15}$; 7° *că-ĭ cu treĭ scîndurĭ*=căci este netot, prostănac: a fi într'o doagă $54_{10}$, $209_{21}$.

**Trespră, trèspraţe, trèsprăḑaţe** num.=treisprezece.

**Tresprig'ing'iţĭ, tresprăv́ing'iţĭ** şi **tresprăv́iv́inţĭ** (Samarina) num. = douăzeci şi trei $491_{11}$;

**Tri** prep.=pentru $16_{28}$, $34_{9}$; *tre-alumtare*=pentru luptare $15_{4}$; *tri niscănte ḑîle* = în câtevà zile $39_{33}$; Vezi: *tră*.

**Tricùt** adj.=trecut; *tute tricùtile* = toate cele trecute 205.

**Triḑăţĭ** num.=treizeci $250_{19}$, $299_{11}$.

**Trifiruşcu** adj.=fraget; plăpând $111_{4}$.

**Trimeare** şi **trimere** sf. = a treia seară dela naşterea cuivà, când vin ursitoarele, ca să-i menească soartea $332_{20}$. Din ngr. trei-zile.

**Trimburare** şi **trimurare** sf. =tremurare; cutremurare.

**Triscatarat** sm.=dracul; din ngr.: de trei ori caterisitul $341_{3}$.

**Triţeare** sf.=trecere 449; *tră tiţearea oara*=de omorît timpul, de trecut vremea $194_{34}$; *ună triţeare dinàparte de-amare* = îndată ce a trecut pe celălalt ţărm al mării $68_{37}$ Vezi: *treàţire*.

**Triv́à** şi **triv́aŭă** sf.=răspântie, unde se întretaie trei drumuri $88_{26}$, $464_{12}$ (Epir).

**Trìş, trăş** adv.=tocmai $34_{35}$, $47_{18}$, $51_{35}$, $_{37}$, $143_{35}$; *trîşi -n vale*=tocmai la vale $100_{28}$; *trăş aclò arsărì gl'emlu*= cât colo sărì ghemul $26_{26}$; $69_{26}$. De asemenea: *tăş, tiş*.

**Trît** $64_{4}$; Vezi: *trăt*.

**Troară** adv. = numai decât, îndată, la moment $21_{15}$, $41_{19}$, $42_{27}$, $43_{35}$, $52_{39}$; *ma troară* = mai curând $56_{22}$, $102_{17}$, 400. Vezi: *oară*.

**Trop**, pl. *tropurĭ* sn. = chip, fel, mijloc, mod $9_{35}$, $21_{9}$, $92_{9}$; *cu vîră trop* = cu nici un chip $139_{36}$, $243_{13}$; *Are tropurĭ bune* = are maniere frumoase; este delicat.

**Troput** sn. = treapăt, mers de cai $223_{1}$, $380_{10}$.

**Tru** prep. = întru, în; *tr-unâ noapte* = într'o noapte; $14_{25}$; *tru oară* = la moment $15_{5}$, $_{23}$; *tro-aisle locurĭ* = în aceste locuri 440, 237. Vezi: *tu*.

**Trub** vb. I = 1° a fi neastâmpărat: *băgà... s-trubă* = se puneà... să fie neastâmpărat, să facă nebunii $136_{20}$; 2° a turbà. Vezi: *turbu*.

**Trumbetă** sf. = trompetă 42, 43, 44.

**Trunduescu** vb. IV = sguduiu, clătin; *s-trunduì* = se clătină $40_{13}$; se sguduì $43_{25}$; *trunduescu* = sguduiu $102_{26}$, $118_{22}$, 244, $279_{33}$, 464.

**Trunduire** și **trundueare** sf. = sguduire $147_{27}$, $_{30}$.

**Trup**, pl. *trupurĭ* sn. = trup, corp $13_{20}$, 15, $35_{37}$, $85_{9}$, 173, 313; *avù ș-trăḑeà truplu di curmàt* = abià își duceà corpul de obosit $147_{4}$.

**Tu** pron. pers. II sing. = tu (numai în unele expresiuni): *tu știĭ!* = tu știi!

**Tu** pron. posesiv = tău: *tatătu* = tată-tău; gen. dat. *-tuĭ*: *tată-tuĭ* = tatălui tău (pretutindeni).

**Tu** prep. = în, la, pe; *tu virdeaţă* = pe verdeaţă $2_{11}$; *tu puţ* = în puţ 13; *tu tot loclu* = peste tot pământul $17_{36}$; *tu fugă* = la plecare $1_{21}$; *tu xeane* = în străinătate $1_{2}$, etc., etc. (Vezi: *tru*, din care s'a format acest cuvânt *tu*, prin căderea lui *r)*; *to*, când urmează un cuvânt începător cu *a* și cu care formează un diftong: *to-avlie* = în curte $1_{30}$, etc., etc.

**Tuc!** = toc! poc! $110_{30}$, $338_{10}$, $356_{18}$.

**Tučine** sm. = tăciune $1_{16}$; art. *tučìnile* $226_{36}$, $298_{18}$; pl. *tučiń'i* = tăciunii 19.

**Tueàg** sn. și **tueagă** sf. = băţ 260, $320_{28}$, 439, 473 pl. *tueagurĭ*, *tuèḑĭ* și *tueaḑe*.

**Tufă** sf. = 1° moţ de păr, tufă de păr $120_{35}$, $401_{39}$; *lu nčupă di tufă* = îl înhaţă de păr $341_{1}$; 2° buchet $173_{25}$; 3° tufă, boschet (de pomi, etc.).

**Tufek'e** sf. = puşcă $19_{16}$, $87_{23}$, $88_{22}$, $120_{25}$; *cu tufek'a s-loagudeàĭ, sînḑe nu curà di nîs* = cu puşca să-l fi lovit, sânge nu curgeà de pe dânsul (de trist, de amărît ce erà) $68_{39}$.

**Tuficči** sm. = armurier; pl. *tuficčàţĭ* 445.

**Tuk'escu** vb. IV = 1° topesc; *să s-tuk'ască tută căliva* = să se topească toată coliba $26_{13}$; *neaua s-tuk'ì* = neaua se topì $302_{24}$, 171; *Mintea noastră... tuk'ită la un loc* = Mintea noastră... topită (= strânsă) la un loc $168_{8}$; 2° *ti tuk'ìșĭ di ninsumnată* = mi te topişi, mi te prăpădişi de nedormit $36_{20}$; 3° *L'-tuk'ì ș-alg'il' tri niscănte ḑîle* = îi tocă și albii

(= megedielele albe) în cătevà zile $39_{33}$; *tuk'ì avearea* = prăpădì, tocă averea 428. $354_{33}$.

**Tuk'irea** (şi: *tuk'area)* sf. = topirea 171.

**Tul** adj.=nebunatic, năuc, zăpăcit; *armase ca tulă*=rămase năucă, zăpăcită $74_1$.

**Tumbă** sf.=1° morman de pământ în şes, lat. tumulus, precum se găsesc în câmpia Salonicului o mulţime; 2° dare peste cap, fr. culbute; *şi tumbi, culutumbi se-aflà di noù trăş în g'os* =şi deaberbeleacu, deaberbeleacu se află iarăşi tocmai în jos, de vale $48_{30}$.

**Tumtu** adj.=tuns; *laì tumte ş-laì k'irute* = tontule şi prostule $103_{27}$; *tumta di soacră* = bat'o pustia de soacră $301_{17}$.

**Tundu** vb. III = tund: *îl tumse* = îl tunse 503; *tundeà un čelnic oĭle* = tundeà un *celnic* oile $128_{25}$. Perf. *tumşu, tumsişĭ* şi *tumsèşĭ, tumse, tumsim, tumsit, tùmsiră.* Part. *tumtu, tumtă* = tuns, -ă. Inf. *tundeare* şi *tùndire* = tundere.

**Tură** adv.=acuma (la Molovişte, Gopeşi) 236. Vezi: *tora.*

**Turbare** sf. = turbare $197_5$, 337.

**Turbàt** adj. = turbat $109_4$, $275_{24}$, 323, 441, 442; *de-ansărată turbată*=de sărată turbată $180_{11}$.

**Turbu, turbèț** vb. I=turbez; *sî'nţile acăţă s-turbă tu nîs* = sângele începù să turbeze, să fiarbă, să clocotească într'însul $116_{32}$; *turbà* $196_4$.

**Turbur** vb. I = turbur; *mi ~* = mă turbur, mă neliniştesc $167_{18}$.

**Turburàt** adj.=turburat, neliniştit $167_{17}$. Inf. *Turburare* = turburare, neliniştire.

**Turcu** pl. *turţi* sm. = Turc.

**Turk'ie** sf. = Turcia $382_{31}$.

**Turlie** sf.=fel, chip, mod $15_{15}$, $18_{28}$, 175, 199; *ţi turlie?* = ce fel? $57_{34}$.

**Turmă** sf. = turmă 185, 240.

**Turnare** sf. = întoarcere, înapoiere, turnare, vărsare de apă, atârnarea mai mult într'o direcţie a poverii unui catâr sau cal, etc.

**Turnàt** adj. = întors, înapoiat $76_{20}$, $108_{18}$.

**Turnată** sf. = întoarcere, întors; *tu ~* = la întors, la întoarcere $32_7$, $37_{19}$, $104_{35}$, $273_{19}$; *ună turnată bărbatu-su* = cum se întoarce bărbatul său $190_{11}$.

**Turnătură** sf. = turnătură, găzduire, ospitalitate $190_4$; *nu erà om... ţe s-no-aĭbă turnătură la nîs* = nu erà om... care să nu-l viziteze, care să nu găsească primire, ospitalitate la dânsul $355_{32}$.

**Turtă** sf. = turtă $23_{15}$, $30_2$, $229_1$, 361; *galbin ca turta di ţeară*=galben ca turta de ceară $8_{38}$.

**Tùrtură** şi *turtùră* sf. = turturică $182_{25}$.

**Turuşte** (şi *turîşte)* sf.=târlă, stână 401.

**Turùtutu!** = sunetul trompetei 44.

**Tuşèț** vb. I şi IV. = tuşesc;

*tușè* = tuși, a tușit $194_{32}$. Inf. *tușare, tușire* = tușire.

**Tut** adv. = 1° tot; pl. *tuți;* fem. *tută*, pl. *tute* (pretutindeni). Gen. Dat. m. sing. *a tutlùĭ* (puțin întrebuințat), fem. *a tutl'èĭ;* pl. m. f. *a tutulòr* $57_{30}$, *a tutlòr* $45_{29}$; 2° mereu, tot, într'una: *tut ma-l' ḑîțeà* = îi tot ziceà $56_{14}$, $2_{14, 16}$, $1_{24}$; 3° *unu ș-tut i la părinți* = unicul este la părinți $126_{21}$; *ș-aveà un fičòr ș-tut* = își aveà un băiat unic 187; 4° *amintă mașĭ treĭ aspri tut-tut* = câștigă trei bani peste tot $65_{23}$, $81_{39}$; 5° *Tute ca tute* = toate ca toate $88_{17}$, $34_{4}$; 6° *cu tut aestă* = cu toate acestea $33_{28}$, $36_{23}$, 131; *tut că ìnima l'-erà frîmtă* = cu toate că inima-i erà îndurerată $33_{12}$; 7° *aț̦èl carì ș̦te ț̦e-l' ḑîse tută calea* = acela cine știe ce-i zise pe tot drumul $13_{7}$; *tută ḑua* = toată ziua, mereu $71_{5}$. Vezi: *tot.*

**Tutdiună** adv = totdeauna (Ohrida) $166_{21}$.

**Tutìpută** sf. = avere în vite, cai, oi, capre, etc. $89_{28}$, $121_{8}$.

**Tutune** sf. = tutun $311_{32}$.

## Ț

**Ț̦ae** sf. = țeavă; *s-fățeà ț̦ae* = se săturau bine, mâncau de nu mai puteau $176_{24}$, $228_{4}$, $162_{30}$.

**Ț̦al** = particulă întrebuințată a desemnà pe nevasta cuivà: *Ț̦al-Curcubetă* = soția lui Curcubeta $134_{13}$; *ț̦al Corbu-Čilibì* = soția lui Corbu-Cilibiu $473_{10}$.

**Ț̦anḑacùk',** nume propriu în basme 106, 109.

**Ț̦ap**, pl. *ț̦ak'* sm. = țap $459_{20}$.

**Ț̦ară** sf. = pământ, țărină $95_{14}$, $193_{30}$, $468_{18}$; *ț̦ară di mortu l'-băgară* = (pământ de pe mormânt îi băgară), se zice de unul, care doarme dus $120_{13}$, $365_{13}$, $397_{1}$; *Durńà ca di ț̦ară di mortu* = Dormiau adânc, în nesimțire $311_{33}$.

**Ț̦as** vb. III = țes $265_{39}$; *s-u ț̦as* = să o țes $210_{19}$; *țăsură* $443_{23}$; *țăsùt, țăsută* $443_{20}$. Inf. *țăseare* = țesere.

**Țăruh'e** sf. = opincă $80_{33}$, 271, 382; *îl' deàdiră țăruh'le* = îl goniră $185_{18}$.

**Ț̦e și ți** pron. = ce, care; «*ț̦e*» se aude la Aromânii, cari, de obiceiu, la sfârșitul cuvintelor rostesc «**i**» în loc de «**e**»; «*ți*» la toți Aromânii, cari păstrează pe «**e**» la sfârșitul cuvintelor și nu-l prefac în «**i**» (pretutindeni); 1° *di oara ț̦e u viḑù* = din momentul în care o văzù $13_{3}$; 2° *l'-aspuse calea ț̦e apucară căpîrle* = îi arătă drumul, pe unde apucară caprele $27_{12}$; 3° *li ascumsi tu 400 di guvi, ț̦e ne draclu s-nu poată s-le-află* = le ascunse cât se poate de bine, încât nici dracul să nu le poată găsì $55_{7}$; 4° *ț̦e-ì nîs, nu-ĭ vîră* = ce-i dânsul, nu-ĭ nimeni (Se zice despre lăudăroși) $90_{6}$.

**Ț̦ea**, $10_{1}$. Vezi: *aț̦eà.*

**Ț̦eam.** Vezi: *ḑîc, duc.*

**Ț̦eară** sf. = 1° ceară $8_{38}$, $23_{32}$,

79; lumânare (de ceară) $157_{32}$; 2° *galbińĭ... ca ţeara* = galbeni... ca ceara $48_{24}$; *vrea s-tuk'à ca ţeara*=s'ar fi topit ca ceara $182_{13}$; 3° *s-u căftàm cu ţeara* = deaş fi căutat-o cât de mult $185_{25}$, $197_{24}$, $346_{10}$.

**Ţeàţire** sf.=năut $116_{15}$; Neghiniţă (în basmele aromâne) 116-118.

**Ţe-că** = cu toate că, deşi, totuşi $91_6$, 194, 409, $445_1$. Din: *ţe-ĭ că-ĭ* (= ce este, că este, cu toate că este).

**Ţem.** Vezi: *ţîc, duc.*

**Ţer** sn.=cer 21, $80_9$, $119_{17}$, 167.

**Ţer** vb. III = cer (pomană), cerşetoresc; *s-ţeară* = să cerşetorească $57_{23}$; *acaţă s-ţeară* = începe să cerşetorească $89_{31}$, $350_9$. Pe când Aromâneşte: *cĭrşescu* înseamnă: cer stăruitor, caut cu ardoare mare cevà.

**Ţerbu**, pl. *ţerg'i* sm. = cerb 63, $140_{44}$, $150_{24}$, 192, 244; *Ţerbul de-amàlamă* = Cerbul de aur 351-352.

**Ţi** pron.=ce $14_{17}$, 39-41, 78, etc., etc. Vezi: *ţe.*

**Ţi** conj.=ci, însă $15_{13}$, $477_{39}$.

**Ţii!** interj. $64_{12}$.

**Ţigară** sf. = ţigară $39_{18}$, 147.

**Ţigărèt** sn. = ţigaretă 426.

**Ţilàr** sn. = chelar, pivniţă $53_{36}$, $108_{8,9}$, 122, $148_9$, 405.

**Ţilă** sf., nume de femeie 53-55.

**Ţili-pae** sm. = terchea-berchea; *tuţĭ ţili-pàeańl'i* = toţi terchea-berchii $501_1$.

**Ţin** vb. I=cinez; *s-ţină de-adùn*=să cineze împreună $238_{25}$; *După ţe ţinară* = După ce cinară $80_7$. Inf. *ţinare* = cinare.

**Ţină** sf.=cină $238_{25}$; *şi-l' ţînù pri ţină*=şi-i ţinù la cină $80_8$; *adră ţina* = prepară mâncare de cină $286_{33}$.

**Ţinḑeare** (şi: *ţinḑire)* sf. = încingere; *ḑone tră ţinḑeare apala*=(voinic, bun să-i încingi paloşul): voinic viteaz! $445_{24}$.

**Ţine** pron.=cine, care $419_{22}$.

**Ţingrime** sf. = frig, care îngheaţă de poleieşte totul pe jos $171_1$, 172.

**Ţingu** vb. III = încing $12_{10}$, $14_{15}$; *ş-ţinḑi àrmatli* = îşi încinge armele $47_{19}$, $87_{23}$, $115_{26}$, 156, 157. Perf. *ţimşu* = încinse; Part. *ţimtu, ţimtă*=încins, -ă. Inf. *ţinḑeare* şi *ţìnḑire* = încingere.

**Ţinivà** pron. neh. = cinevà, oarecine $325_{36}$.

**Ţinţi** num.=cinci $233_{11}$; *pînă z-ḑîţĭ ţinţi* = până să zici cinci: numai decât $61_{31}$; *ţìnţile* şi *ţinţirlu*=al cincilea $461_{35}$.

**Ţir** sn. = ciur 204, $451_{28, 38}$; pl. *ţire* = ciururi.

**Ţirimońe** sf. = pompă, alaiu, ceremonie $293_{48}$.

**Ţiripùl'ŭ** sm.=puiu jumulit, fără aripi $499_{26}$.

**Ţiritòr** sm. = cerşetor $241_{36}$; fem. *ţiritoańe*=cerşetoare.

**Ţirònńŭ** sm.=ţâr, peştişor $70_{11}$, $84_{15}$.

**Ţispră şi ţisprăḑaţe, ţisprăḑàţĭ** num.=cinsprece, cinsprezece; ∾ *di ańĭ* = cinsprezece ani $333_{22}$.

**Ţitate** sf.=cetate, fortăreaţă $35_{28}$, 242-250, $437_{26}$.

**Ţiţir-viţir!** = cuvânt prin care se imită ciripitul rândunelelor $10_{1, 2}$.

**Ţiur** vb. I = a ciripì (când

paserea este amenințată de vreun pericol); *puĭl'i ţiurà* = puii ciripiau (de spaimă) $224_{8}$, 379; *ţiurară*=ciripiră 266.

**Ţivà** pron. neh. = 1° cevà $2_{30}$, $7_{34}$, 8, $15_{25}$, $40_{5}$; 2° nimic: *nu-ĭ ţivà* = nu-i nimic $3_{5}$, $5_{31}$, $25_{12}$, $58_{9}$; *u băteà... ti ičĭ ţivà* = o băteà... pentru o nimica, fără nici un motiv $21_{9}$; 3° *s-nu ţivà* = să nu c a r e cumvà, să nu cumvà $79_{26}$, $89_{5}$, $95_{11}$; *nu-ńĭ viḑùşĭţivà cărîrli* = nu-mi văzuşi cumvà caprele $27_{10}$, $22_{12}$.

**Ţivale** sf. pl. = fărmături, bucăţele $227_{12}$, $353_{26}$.

**Ţopă** sf. = bucată mare (de pâne) $274_{8}$.

**Ţuc!** = ţuc! arată chipul de a bea în continuu $264_{18}$, 422.

**Ţucuescu** vb. IV = a bea, a ţucuì; *li ţucuì tute* = le băù pe toate $338_{10}$.

**Ţupată** sf. = secure $29_{7}$, 103, $356_{14}$, 454.

**Ţùpătă!** = şovâlc! arată un mers greoiu, schiopătând, şontâc $11_{19}$, 264, $369_{28}$.

**Ţupătiče** sf. = secure m i c ă $159_{15}$.

**Ţîn** vb. II şi III = 1° ţiu; *ma ţîńĭ s-ti duţĭ* = dacă ţii să te duci $8_{7}$; *ţîneà cu dinţî di h'er* = (ţineà cu dinţi de fier) ţineà tare, ţineà stăruitor $12_{21}$; *nu ţîńĭ minte* = nu-ţi reaminteşti $82_{7}$; *ţîn s-lu mîc ti preasińĭ* = ţin (= am dorinţa) să-l mănânc la post $233_{36}$; 2° a durà: *nu ţînù multu* = nu dură mult $23_{31}$; *maşĭ cît ţîneà grìndinea* = numai cât dură grindina $52_{31}$; 3° a îndrăznì, a cutezà: *nu lă ţîneà* = nu cutezau $23_{5}$, $_{10}$; *nu-l' ţîne* = nu îndrăzneşte $317_{16}$; *m a - l' ţîne a ğ ò n i l u ĭ* = dacă îndrăzneşte voinicul $61_{4}$; 4° mă stăpânesc: *s-ţînù, cîtu s-ţînù* = se stăpânì cât se stăpânì $364_{28}$; 5° susţin: *ţîneà, că nîsă-ĭ ma mari* = susţineà, că dânsa-i mai mare $96_{3}$; 6° *casa moàşil'eĭ nu ţîneà ahîntu multu* = casa bătrânei nu ţineà atât de mult; nu erà aşà solidă $46_{10}$; 7° *ţăn: si s-ţănă di zbor* = să se ţie de cuvânt $163_{18}$; 8° *îl' ţîn calea* = îi aţin d r u m u l $293_{7}$.

**Ţîneare** şi *(ţî'nire)* sf. = ţinere; îngrijire $300_{23}$; întreţinere: *c a s a v r e a ∾* = casa trebuià a fi întreţinută $195_{29}$.

**Ţîţă** sf. = ţâţă $86_{3}$, $203_{3}$; *ţîţă n- gură* = (mură'n gură), deagata, f ă r ă osteneală $366_{34}$.

## U

**U** pron. fem. Acus. = o; *u viḑùĭ* = o văzui.

**U** pers. a treia a verbului *h'iŭ* saŭ *escu* = sunt. Vezi: *h'iŭ*.

**Uare** sf. = ouare, a ouà; Indic. prez: *où, uèḑĭ, oàŭă, uăm, uàţĭ, oaŭă*. Imperf. *uàm*. Perf. *uàĭ*. Imperat. *oàuă* şi *oàuă-te!*

**Uàt** adj. = ouat; *uàt di gă-l'ină* = ouat de găină $100_{29}$.

**Uă** (pronunţă ŭă, o singură silabă) = interj. de uimire, de surprindere $7_{18}$, $254_{18}$, 290.

**Ubòr**, pl. *uboare* sn. = curte $216_8$, 323, 425, $443_{13}$.

**Ucă** sm. = ocă, pl. *ucàţĭ (ucàdĭ)* = ocale $82_{35}$; *nu erà di aţèl' cu ucălu patrusute* = nu erà din cei cu ocaua patru sute (subînţeles: dramuri), adică: erà cam prost $276_{32}$. Vezi: *ocă*.

**Ucnă** sm. = cană: fel de boiă, cu care se cănesc la unghii femeile şi-şi boiau miresele altădată părul $270_{33}$, $365_4$; *ş-armàsiră ca Sulta cu ucnălu* = îşi rămaseră cu ruşinea, (cu pofta neîmplinită) $34_{28}$.

**Ud** vb. I = ud; *fără sî-l' si udă* = fără să i se ude $73_{10}$; *si-ş udă grumazlu* = să-şi ude, să-şi stropească gâtlejul $293_{15}$; *ş-udă* = îşi udă, îşi stropì $365_{24}$.

**Ud** adj. = ud; *ea-le ĭu vine Avul Nicola, ud-mucale* = iată-l unde vine sfântul Nicolae ud leoarcă $20_{24}$; *ţe h'ii acşì ud* = de ce eşti aşà ud $20_{26}$; *ma ud* = mai ud $447_{33}$

**Udae** sf. = odaie; pl. *udăĭ* 36, $38_{18}$, 59, $88_{11}$. Vezi şi: *odă*, *udă*.

**Udare** sf. = udare, stropire; udătură.

**Udàt** adj. = udat, ud.

**Udă** sm. = odaie; pl. *udàţĭ* = odăi $36_1$, $42_{30}$, $77_{34}$, $87_{36}$, $90_8$; *mutrescu nauntru udă di udă* = caută (ei) înnăuntru din odaie în odaie $4_{16}$.

**Udăiţă** sf. = odăiţă.

**Udătură** sf. = udătură.

**Udìčŭ** sm. = odăiţă.

**Udìre** sm. = u g e r; *că l' zdruncinà ùdîrle* = căci le stâlcià ugerele $17_1$.

**Ueàr** sm. = oier, crescător de oi $1_{26}$.

**Uf!** interj. = of! uf!

**Ugurlìŭ** adj. = de bun augur, priincios.

**Uğàc** sn. şi **uğak'e** sf. = ogiac, coşul casei pe unde iese fumul; *uğaclu-ì strîmbu* = coşul de vatră e strâmb 209; *s-nu o-lasă s-l'i k'ară uğaclu* = (să n'o lase să-i piară căminul): să n'o lase să i se stângă familia $261_{27}$; *feată di uğak'e* = fată de familie bună.

**Uh!** interj. = uf! $90_{14}$.

**Uhtare** sf. = oftare $279_7$.

**Uhtèd** vb. I = oftez; *uhtà* = oftà $200_{10}$; *s-uhtà nicurmàt* = oftà neîncetat $368_1$; *uhtă* = oftă $17_4$, $213_{24}$.

**Uhticare** sf. = ofticare.

**Uhtik'èd** *(mi ~)* vb. I = mă oftichez, mă atac.

**Uh'el'e** sf. = ţipar $84_{29}$.

**Uì!** = interj. de spaimă, de mirare, etc. $486_{10}$.

**Uìdia** sf. = potriveală, asemănare $12_{30}$, $85_{35}$.

**Uidisescu** vb. IV = potrivesc 270. Inf. *uĭdisire* = potrivire. Part. *uĭdisìt,-ă* = potrivit.

**Uĭńisìt** adj. = î n c r e m e n i t $172_{32}$.

**Ulalèc** sm. = barză (Albania). Ceilalţi zic: *ştîrc* (Macedonia) şi *lelic* (Epir).

**Ulčòr** sn. = 1° ulcior (vas) 230; 2° bubă ce apare la ochiu.

**Umflare** sf. = umflare.

**Umflătură** sf. = umflătură.

**Umflu** vb. I. = umflu; 1° *um-*

*flă saclu* = umflă sacul, fură sacul $80_{28}$; 2° *umflă* = a umflat (în bătăi) $125_{7}$; 3° *l'-umflă nih'àm k'alea* = îi umflă puţin pielea $290_{20}$; 4° *l-umflă ngrîşca* = îl umflă în cârcă, îl luă în cârcă $251_{27}$.

**Uminătate** sf. = omenie, umanitate.

**Uminil'e** sf. = omenie.

**Umir** sm. = umăr $324_{17}$. Vezi: *anumir*.

**Umpleare** şi **ùmplire** sf. = umplere.

**Umplu** vb. III = 1° umplu $8_{15}$, $23_{2}$, $54$, $63_{28}$, $76_{34}$; *ńĭ-umplù casa* = îmi umplù casa $32_{8}$; 2° *s-umplù loclu* = se svonì în tot pământul $177_{23}$; 3° a împlinì; *să s-umplă di cu tot patruḍăţli di ḍîli* = să se împlinească în totul cele 40 de zile $36_{13}$; *umplù 21 di ańĭ* = împlinì 21 de ani $199_{34}$; *carì s-umplură ḍî'-lili* = dacă se împlinì terminul $131_{37}$; 4° *le-aveà umplută măratlu* = o băgase pe mânecă, se speriase rău $9_{1}$; *li umplù lamńa* = se speriè grozav balaurul $115_{32}$, $248_{10}$, $197_{32}$; 5° *s-umplură tuţi atumţea* = se convinseră toţi atunci $55_{34}$; *s-umplă cărăfeta* = să convingă, să înduplece $162_{36, 37}$, $85_{39}$, *l'-umplù curcubeta* = îl convinse $164_{1}$; $433_{33}$.

**Umtu** sn. = unt $258_{38}$, $335_{31}$; pl. *umturĭ*.

**Umtură** sf. = untură.

**Un**, fem. *ună* num. = un (pretutindeni). Gen. Dat. *a unùĭ, a unèĭ;* (şi: *a ùnuluĭ, a ùnil'eĭ);* pl. *(nîscînţî)* Gen. Dat. m. şi fem. a *unòr*. 1° *un cîte un* = unul câte unul $11_{10}$; $59_{21}$; *ună cîte ună* = una câte una $1_{4}$; cu deamănuntul $66_{21}$; 2° *un di un* = unul câte unul $70_{10}$, $120_{20}$, 246; *ună di ună* = cu deamănuntul, una câte una $51_{3}$; $3_{0}$ *pîn di un (ună)* = până la unul $77_{28}$, $80_{26}$; 4° *unu ş-un* = unu şi unu (a fi distinşi, aleşi) $317_{25}$, $458_{24}$; 5° *ună-ună* = într'una, mereu, fără întrerupere $142_{13}$, $155_{39}$, $213_{17}$; 6° *ună z-duţeà cu bătearea luĭ* = cântă într'una $44_{15}$; *ună l'i si duţeà* = stăruià mereu $85_{38}$; 7° *L-tindu di una* = îl întind neîndoit $102_{15}$; 8° = *aveà un fičoru ş-tut* = aveau un băiat unic $84_{3}$, $199_{24}$; 9° *ună* = îndată ce, din moment ce: *ună cît sculă mètura* = îndată ce ridică mătura $29_{18}$, $52_{32}$; *ună ağumtă* = îndată ce sosì 161; *ună căpsălsire* = îndată ce o şterse 162, $190_{10}$, $451_{24}$, 502; 10° *ună l'-are* = la fel îi consideră $281_{11}$; *earà-l' ună* = erau la fel $185_{16}$; *ună faţe* = e tot una $247_{9}$; *li feàţiră ună* = le făcură una $14_{9}$; 11° *pînă s-ḍîţi «ună»* = cât ai zice «una», într'o clipă $39_{15}$; 12° *nu s-discùmpără lişòr cu ună cu doàuă* = nu se răsplăteşte uşor cu una cu două $67_{11}$; $69_{4}$; 13° *l'a pri un, dă prealantu* = a fi la fel, a fi unul ca şi altul $81_{35}$; 14° *ună-alta* = una alta $60_{36}$, $398_{25}$; *ni ună, ni altă* = nici una, nici alta (= fără a sta mult pe gânduri) $60_{36}$, $56_{29}$, $76_{16}$.

**Ună-oară** adv. = odată $1_1$, 18, 20 etc. vezi: *oară, unoară.*

**Unăşună** adv. = dintr'odată, numai decât $1_{15}$, $2_{26}$, $52_{18}$, $70_{20}$, $82_{11}$, $134_4$, etc.

**Undă** sf. = undă $355_{29}$; *l'-vińe unda*=l'a apucat arţagul; pl. *unde*, art. *ùndile*=undele.

**Unḑescu** vb. IV = aseamăn 415; *nu unḑeaşte s-h'ibă lucru bun* = nu miroase a lucru bun $311_2$; *cum eră cama unḑită* = cum eră mai bine, mai potrivit $350_{35}$; se zice de asemenea: *aunḑescu.*

**Ungu** $220_{15}$, vezi: *aungu.*

**Ungl'e** sf. = 1° unghie 406; 2° *ne cît traḑi nă ungl'i* = nici cât negrul de subt unghie $117_{29}$; 3° *nu eră niţi cît nă ungl'e* = nu eră nici cât o unghie, adică: eră o nimica toată $44_{14}$; 4° *pri ungl'i* $83_{28}$ sau *pri ùngl'ile di čoare* = foarte încet, pe nesimţite (= pe vârful unghiilor) $80_{27}$, $180_6$, $269_4$.

**Unoară** (un-oara) adv. = odată $21_{30}$, $24_{29}$, $30_6$, 56, 59, 315; *nica un-oară* = încă odată 74; *di unoară* = dintr'odată $16_1$, $17_3$, $41_{31}$, $174_{13}$. Vezi: *noară.*

**Unsprăvìng'iţî** num. = douăzeci şi unu $129_{14}$; *tu ∾ l'i de-ańĭ* = la douăzeci şi unu de ani $126_{24}$, $199_{30}$.

**Untulemnu** sn. = untdelemn 4, $48_2$ $58_{16}$, 62, $69_{22}$, $73_{35}$, 74, $153_{35}$ etc.

**Upărescu şi upurescu.** (Macedonia) vb IV = opăresc; *şi-l' upăreà* = şi-i opărià $29_{14}$; *îl' upăriră mîńle* = i se opăriră mânile $74_{10}$, $228_{12}$, 237. Inf. *upărire (upăreare)* şi *upurire* = opărire.

**Upărît** adj. = opărit 494; *si sculă ca upărît* = se sculă ca opărit, adică: numai decât; *ca upărite* = ca opărite (= neliniştite) $223_{12}$.

**Upăritură** sf. = opăritură.

**Urare** sf. = urare, dorire, felicitare $123_{28}$; *alasă urărle* = lasă la o parte urările $34_{11}$.

**Urăčune** sf. = urare, felicitare, binecuvântare $413_{20}$, $445_{36}$.

**Urăscu** vb. IV = urăsc; *Il se-aveà urîtă bana* = I se urîse viaţa $142_{11}$. Inf. *urîre* = urîre, plictisire.

**Urăţame** sf. = urîţenie, sluţenie.

**Urăţamea-locluĭ** = urîţenia de pe pământ, urît foc, monstruos de urît $320_{10}$.

**Urbare** sf = 1° orbire $197_6$; 2° *Urbarea-ţĭ!* = du-te încolo! ei! aş! $435_{13}$; 3° *ţe urbarea-ţĭ feaţişĭ?* = ce pe dracu mi-ai făcut? Ce păcătoşenie mi-ai făcut $348_{27}$; 4° *Işĭ viḑù urbarea Amirălu-Laĭŭ* = Şi-a văzut neghiobia Împăratul Negru $313_{24}$; 5° fig. = noroc: *Pitlu ş-o-avù, că-ĭ urbari aoà* = Pitul crezù, că acì a dat norocul peste dânsul $101_{9, 21}$; *ţe urbare deade sti nîs* = ce noroc a dat peste dânsul $366_{32}$.

**Urdă** sf. = urdă, brânză foarte unsuroasă. Se prepară ca şi urda românească, fără a i se scoate însă untul.

**Urdie** sf. = grămadă; *urdie di puĭĭ* = stol de paseri 491; ceată 475.

**Urdin** sm. = 1° brazdă; 2° şirurile de *urdătură* (=urzeală), când pune femeia să urzească; urzitură, urzeală.

**Urdin** vb. I = a comunicà, a frecventà, a se înşirà; 1° *ş-acătă s-ùrdină la scul'ò* = şi începù să frecventeze la şcoală $61_{37}$; 2° *nu aŭ urdinată pre-aclò* = nu s'au perindat p'acolo $155_{14}$; *carĭ urdinară, urdinară dicum deadesoarli pîn...* = dacă se tot perindară de când a răsărit soarele până... $155_{22}$; 3° *s-urdină* = să urmeze, să curgă $92_{16}$; 4° *s-urdinară goñĭ* = se înşirară voinici $381_{36}$, $206_{6}$, 472; 5° *îl ùrdină* = îi scoate afară.

**Urdinare** sf. = comunicare, frecventare, înşirare, eşire afară.

**Urdăscu şi ordu** vb. IV = urzesc (despre: urzeală); intrighez; pun la cale. Inf. *urdîre, urdare* = urzire.

**Urdătură** sf. = urzitură, urzeală.

**Urdi'c** vb. I = urzic (pe cinevà cu urzici). Inf. *urdîcare* = urzicare.

**Urdică** sf. = urzică; pl. *urdî'tĭ* = urzici $168_{20}$, $193_{37}$, 290-291; *ca urdî'tĭ k'isate* = (ca urzici pisate): moi de tot $457_{24}$.

**Ureacl'e** sf. = ureche 50, 74, $90_{11}$; pl. *urecl'i* = urechi $43_{5}$; *Ureacl'a di ac* = gaura acului $102_{14}$; 1° *Auşàticlu-ńĭ lo urècl'ili.* = Bătrâneţea mă asurzì $50_{33}$; *di-tĭ l'a urècl'ile* = de te asurzesc $221_{5}$; 2° *prit una ureacl'e l'-intrà, prit alantă l'-işà* = nu ascultà de loc 489; 3° *s-nu-l' mîcă urècl'ile* = să nu-l tot plictisească, să nu-l tot asurzească, să-i dea pace $130_{22}$, $150_{9}$; 4° *ş-acătă urècl'ile* = se miră grozav $138_{6}$, $297_{27}$; 5° *nu lî si bate ureacl'a dip aoaţe* = acì nu se sinchisesc, nu se neliniştesc câtuş de puţin $359_{36}$.

**Urfańe** sf. = 1° sărăcie $84_{3}$, $124_{6}$, $211_{33}$, 454; 2° sărăcime $88_{25}$.

**Urfănătate** sf. = sărăcime, lume săracă; popor.

**Urfănescu** adj. = sărăcăcios; orfan. Vezi: *oarfîn.*

**Urg'escu** vb. IV = orbesc; *ş-aistă urg'ì* = şi aceasta orbì $58_{12}$, $217_{28}$; *ma si-l k'ireà, urg'à* = dacă-l pierdeà, şi orbià $217_{25}$, $349_{35}$.

**Urg'are** sf. = orbire. De asemenea: *urg'ire.*

**Urg'ie** sf. = 1° lungimea cuprinsă între cele două braţe întinse orizontal $434_{27}$; 2° mănia cerească. Vezi: *urvie.*

**Urg'ire** sf. = orbire $348_{17}$. Vezi: *urg'are.*

**Urg'işaluĭ** (de-a) adv. = pe orbite, cu ochii închişi: *s-treacă de-a-urg'işaluĭ* = să treacă cu ochii închişi $163_{6}$.

**Urg'it** adj. = orbit $470_{23}$. Vezi: *urg'escu.*

**Uricl'at** adj. = urechiat, cu urechile lungi; fig.: măgar 186, 187.

**Urixescu** vb. IV = poftesc, mi se face poftă de cevà; *l'i si urixì nă trandaflă* = i se făcù poftă de un tran-

dafir $9_{13}$, $301_{34}$. Inf. *urixire, urixeare* = poftire.

**Urìz şi arìz** sn. = orez.

**Urî't** adj. = urît; *urî't s-nu-l veḑî* = urît încât să nu-ţi vie să te uiţi la el $219_{35}$; *urùt: erà urùt ca loclu* = erà urît ca pământul $320_1$; *urắt* $383_{13}$.

**Urăteaţă** *(uruteaţă)* sf. = (urătate) răutate; uriţenie.

**Urăţame** sf. = urîţenie, sluţenie.

**Urlu** vezi: *aurlu.*

**Urmă** sf. = urmă 378; *di urma frati-suĭ nu putù z-da* = de urma fratelui său nu putù să dea: n'a putut să afle unde e fratele său $25_8$, $306_{23}$; *pi ùrmile di čičoare* = pe tălpile picioarelor $172_{26}$; *l'-deadi di urmă* = îi dădù de urmă $52_{21}$.

**Urnipsescu** vb. IV = sfătuesc, *urnipsìt* = sfătuit $92_4$.

**Ursàr** sm. = ursar, care joacă ursul.

**Ursă** sf. = ursă 27, 47-49, $93_{27}$, 388, 480.

**Ursescu** vb. IV = 1° stăpânesc *urseà* = stăpânià $412_{25}$; 2° poftesc: *s-urseşti la călivă* = să pofteşti la colibă $27_{32}$; *urseà* = pofteşte, poftim $161_{25}$; 3° *cum urseşti* = cum poruncești $281_{35}$; 4° *ţi mìrile l'-ursiră* = ce-i ursiră, ce-i meniră ursitoarele $333_{38}$.

**Ursire** sf. = 1° poftire; 2° stăpânire; 3° poruncire; 4° menire.

**Ursìt** adj. = ursit, menit; poruncit, stăpânit, hotărît; *ună oară ţe-ĭ ursită s-h'ibă acşì* = odată, din moment ce-i menit să fie aşà $281_{31}$; *ḑua ursită* = ziua menită $167_{28}$; *acşì-l' fu ursită* = aşà i-a fost ursit, menit $296_{34}$.

**Ursită** sf. = poruncă: *tru a ta ursită* = subt porunca ta $170_{16}$; 2° menire, soarte $200_{15}$, $319_{26}$.

**Ursopl'u,** nume propriu = lit. puiu de urs 389.

**Ursu** sm. = urs $336_{11}$; pl. *urşi* $49_{11}$.

**Ursu-G'anĭ,** nume propriu = Ioan cel urs 336—345.

**Ursùz** adj. = răutăcios; fem. ~ *ă* = răutăcioasă $301_{32}$.

**Urùt** adj. = urît, *ştirea ţea uruta* = vestea de moarte $74_{13}$. Vezi: *urî't.*

**Uruteaţă** sf. = răutate $482_{24}$; *si s-cură uruteţle* = să se curăţă răutăţile $166_8$. Vezi: *urăteaţă.*

**Uruţame** sf. = urîţenie. Vezi: *urăţame.*

**Uruţăscu, urăţăscu** vb. IV = urîţesc, devin urît. Inf. *Urắţîre, uruţắre* = urîţire. Part. *uruţî't, urắţî't,* = urîţit, devenit urît.

**Urvie** sf. = 1° mănie cerească: *ţi-l' viñe urvia* = bată-l mânia cerească $486_1$; 2° lungimea cuprinsă între braţele întinse $168_{23}$. Vezi: *urg'ie.*

**Uscare** sf. = uscare, a se uscà.

**Uscăčune** sf. = uscăciune; secetă.

**Uscătură** sf. = uscătură, lucru uscat; pl. *uscătùrĭ* = lemne, surcele uscate.

**Uscàt** adj. = uscat, sec $29_{15}$, 202, 293.

**Usi'c** sn. = soc; fel de vopseà preparată din foi de soc sau din apă rezultată din

spălarea *băştelor* (= lâna toată de pe o oaie), îndată după ce se tund oile.

**Usi'c** vb. I = usuc; *l'i se-aveà uscată gura* = i se uscase gura $35_{23}$; *l-uscară* = îl uscară $162_4$; *ti usùţĭ di plîngu*=te usuci, te istoveşti de plânset $320_{30}$.

**Uspèţ** sn. = ospăţ $76_{21}$; *şi-l ţînù uspèţ* = şi-l ţinù în ospăţ $244_{36}$; *şădù..... n-uspèţ*=şezù, rămase..... în ospeţie (ca oaspete) $245_{15}$; *îl' viñi si z-ducă n-uspèţ*=îi venì să se ducă în ospeţie, la serbare $192_{35}$, $193_{39}$; *s-l'-u facă uspèţ* = să-l ospăteze $363_{30}$.

**Uspiţăl'e** sf.=prietenie, amiciţie $339_2$, $406_{17}$.

**Ustur** vb. I=ustur $90_{11}$. Inf. *usturare*, Part. *usturàt,-ă* = usturat.

**Ustură** sf. = urzeală.

**Usturime** sf. = usturime.

**Usùc.** Vezi: *usî'c* vb. şi sbst.

**Uş!**=interj. prin care îndemnăm pe măgari la mers $116_{22}$.

**Uşe** sf. = uşe $19_{16}$, $29_{10}$, $78_1$, 134, 392; pl. *uşi*, art. *ùşile* $36_{14}$.

**Ută şi hută** sf. = vultur (Albania).

**Utre** sm. = burduf (pentru vin şi untdelemn, şi care se face din piele de ţap) $82_{33.35}$, $227_{25}$; *ùtrile*=burduful $283_{11}$; pl. *uţră* şi *uţrî* 311, 379; art. *ùţărl'i* şi *ùţîrl'i*. Vezi: *vătălàh*.

**Uvg'e** sf.=tivitură, marginea unei haine tivite.

**Uvrescu** adj.=evreiesc; *limbă uvreascâ*=limbă evreiască, neam evreiesc $234_{31}$.

**Uvrèŭ** sm. = Evreu, 32, 33, 164, 233—236.

## V

**Vacă** sf.=vacă; pl. *văţĭ*, art. *văţle* $79_{29}$, $86_{21}$, 96; *ş-easte vacă*=este prost ca o vacă; *Lo-aŭ ca nă vacă, di-l mulgu*=A fi vacă de muls.

**Vah'!** adv.=o fi, poate $141_{38}$, $257_{27}$; *vah' va z-da Dumniţă di va z-greascâ* = Doar o da Dumnezeu de va vorbì $74_{15}$; *vah' s-curmă ţerbul* = poate că obosì cerbul $192_{18}$; *vah' ştea nîs ţivà*=poate că ştià el cevà $243_1$; *vah' are ş-altu* = poate mai este şi altul $308_3$. [Etimologia cuvântului este: *va+h'i*=va fi, o fi!].

**Vahte** sf = vremea, timpul, epoca; *tu vahtea li căloare* = în arşiţa căldurii (de vară).

**Vaĭ!** interj.=vai! *ca vai di nîsă*=vai de dânsa $45_{17}$; *bînà aoà ca vaĭ di nîsă*= trăià acì ca vai de lume $47_{14}$.

**Vaĭ, va, va-s,** forma scăzută din *va să*, servind la formarea viitorului; se întrebuinţează la Epiroţi, Tesalioţi, etc.; *vaĭ aflu*=voiu aflà; *va mi duc*=mă voiu duce; De asemenea: *va s-mi duc* = mă voiu duce, o să mă duc (pretutindeni).

**Vale** sf. = vale, râuleţ, torent $1_{24}$, $21_{12}$, $23_8$, $87_{14}$, 278,

etc.; *căţi vale mare vine*= că ce vale (=torent) mare vine $174_{12}$; *vale arauă* = vale cu apă multă şi torenţială $320_{19}$; *z-duse n-vale*=merse la vale (=unde se duc femeile şi spală de obiceiu rufele) $21_{15}$, $62_1$; *no-alăsă vale ş-pîdure* = nu lăsă vale şi pădure neumblată, necercetată $25_{18}$; pl. **văl'urĭ** $25_{36}$, $26_1$, $50_9$, 132 şi: *văl'* (la Fărşeroţi)=văi; *aţèl din vale*= (acela din vale) = dracul $136_{36}$. [Se crede că locuinţele dracilor sunt văile cele întunecoase.]

**Valea-l Condu,** nume de localitate în Avela, unde se crede că se strânge, îndată ce se înserează, neamul dracilor $283_{28}$.

**Valea-l-Şut** (=valea celui ciut, fără coarne=) adică: valea dracului, (numit prin eufemism fără coarne); nume de localitate, unde se strâng dracii (Epir) $92_1$.

**Vap!** interj. = poc! tronc! $93_{37}$, $340_{37}$, $343_5$.

**Varcă** sf. = barcă 347.

**Varliga** şi **Variga** (la Fărşeroţi) = de jur, împrejur; *varliga di varliga* = de jur împrejur $222_{36}$.

**Vas,** pl. *vase* sn. = vas $54_{16}$, $122_6$, 494.

**Vasilcò** şi **vasilicò** sm. = busuioc 202, 447.

**Vaşe,** nume de catâr de coloare roşatică 300.

**Vatăm** vb. I. = omor, ucid; snopesc în bătăi 51, $57_{65}$, 66, 88, 136, 137, 262, 263; *s-u vaţĭńì feata*=s'o omori pe fată 196; *să-l vătămă* =să-l omoare $14_{24}$; *vătămà oamińĭ* = ucideau oameni $59_7$; *vătămàĭ* = ucisei $19_{22}$; *vîtîmă* $19_1$; *vătămă* $50_{20}$;=ucise, omorî; *di cîţĭ aveà vătămată* = de câţi omorîse 19; *va-l vatăm*= îl voiu omorî $61_{23}$; *pînă-l vătămară* = până îl omorîră $106_{17}$; *va nă vătămà tuţĭ* = ne-ar fi omorît pe toţi $21_{31}$; *ca s-nu ti vătămarim* = de nu te-oiu omorî $69_{28}$; *vătămî'ndaluìlu*=ucizându-l $19_{28}$;2° *ĵ-vătămă mintea, ţe ĵ-vătămă* =îşi frământă mintea, cât îşi frământă $197_{33}$; 3° *îl' vineà s-u vătămă cu pînea n-gură* =îi venià s'o ucidă cu pânea în gură, adică: fără nici un pic de milă $132_2$; $4_0$ *s-vătămă şi s-frîmse pînă se-ascapă*= se prăpădì şi rupse pământul, cătând să scape $2_9$.

**Vătăn** vb. I=bat, pedepsesc, omor; *s-ti vătănă* = să te omoare. (La Vlaho-Clisura, Ohrida). Inf. *vătănare,* part. *vătănàt,-ă.* Vezi: *vătăm. Vătănàt* = obosit.

**Vatră** sf.=vatră, cămin $121_{16}$, 147, $171_4$, 306; *vatra tatăsuĭ* = căminul părintesc $42_{14}$; *la vatra părintească* =la căminul părintesc $443_5$; *no-aveà činuşe tu vatră* = erà sărac lipit $454_{10}$; *o-află vatra araţe* = o află vatra rece: nu găseşte pe nimeni $272_{11}$.

**Văcàr** sm.=văcar, care paşte vacile 370.

**Văcăreadă** sf. = locul unde dorm vacile noaptea, şi care este îngrădit cu zid

sau cu uluci înalţi, spre a nu se puteà întroduce fiarele.

**Văcărie** sf.=cireadă de vaci, turma de vaci 370.

**Văcufe** sf.=averea imobilă, care aparţine bisericii, şcoalei.

**Vălmă** sm.=păzitorul iepelor, cailor, 119, 280, 370.

**Văpsescu** vb. IV=vopsesc; Inf. *văpsire* şi *văpseare*=vopsire; part. *văpsìt*=vopsit; *văpsite*=vopsite $486_{28}$, *laĭlu ş-văpsitlu*=nenorocitul $294_{3}$.

**Vărak'e** sf.=poleială de aur.

**Vărcòlac** sm.=vârcolac 293.

**Vărculàc** sm.=vârcolac $296_{26}$.

**Vărg'escu** vb.=mustru, cert 343. Vezi: *vîrvescu*.

**Văriga**, vezi: *varliga*.

**Vărlìg** şi (**vărìg** Albania) vb. I.=împresor; *vărligàt*=împresurat; *tută pălatea erà vărigată*=tot palatul erà împresurat $243_{35}$; Vezi: *anvărlig'èc*.

**Vărlescu** vb. IV=ameţesc; *l-vărlì*=îl ameţì străşnic $463_{7}$; Inf. *vărlire*=ameţire; boală la oi.

**Vărlu, vîrlu** adj.=ameţit; apucat de boala *vărlire* a oilor; fig. nebun, trâsnit.

**Văru**, Vezi: *vîrnu*.

**Vărvescu** vb. IV=cert, mustru $310_{14}$; Vezi: *vîrvescu*.

**Văsilcàc** sm.=busuioc 71, 173; Vezi: *vasilcò*, *busul'òc*.

**Văsilie** sf.=ţară, regat, împărăţie 57, $87_{33}$, $106_{25}$, 196, $472_{37}$, 292.

**Văsilipsescu** vb. IV=domnesc, stăpânesc $57_{25}$, $123_{25}$.

**Văsilk'escu** adj.=regesc, crăiesc $180_{7}$, $187_{13}$, $369_{22}$.

**Văsiloańe** sf.=regină $179_{21}$, 418, 419.

**Văsil'è, văsil'ă** *(vîsil'è)* sm.=rege 205, 206, 292, 475-476, etc.

**Vătălàh** sm.=burduf pentru vin şi untdelemn $481_{12}$; Vezi: *utre*.

**Vătămare** sf.=ucidere, vătămare, batere, lovire, etc.; *N-casă no-aveà niţi un lemnu ti vătămare şoăriţl'i*=În casă n'aveau nici un lemn de omorît şoarecii 254.

**Vătămàt** adj.=1° omorît, ucis $135_{5}$, $95_{32}$; bătut, etc; *D-ĭu le-aflàşĭ, morĭ vătămată?*=De unde le-ai găsit, fă, bătù-te-ar Dumnezeu? $54_{26}$; obosit, ostenit, istovit de puteri, prăpădit $329_{14}$, $399_{32}$, $465_{22}$.

**Vătămătură** sf.=vătămătură, ucidere; avort (la oi), numit şĭ *băgătură*.

**Văzescu** vb. IV=vuiesc; bâzâiu $279_{32}$; *văzeà clòputle*=vuiau clopotele $23_{16}$, $344_{1}$.

**Văzire** sf.=vuire, vâjiire, bâzâire.

**Vḑeam**, vezi: *fug*.

**Vḑiĭ, vḑim**. Vezi: *fug*.

**Veàdire** sf.=vedere $318_{17}$. Vezi: *videare*.

**Veară** sf.=vară $12_{22}$, $21_{27}$, 302; pl. *verĭ* $129_{5}$.

**Veară** sf.=vară; *cusurină veară*=vară primară, vară bună. Vezi: *ver*.

**Vearde** adj.=verde 31, $46_{29}$, $97_{2}$, pl. *verḑî*=verzi 182.

**Vearde** *(amiră—)*=împăratul Verde 357—359.

**Vearḑă** sf. pl.=legume $89_{37}$; verdeţuri.

**Veare** sf.=cercel; pl. *verĭ*=cercei $37_8$, $445_{31}$ şi *veră* $483_{38}$; *tu urecl'i-l purtà cu verĭ*=îl purtà cu cercei în urechi $120_{28}$.

**Veargă** sf. = vargă $30_{30}$, 32, $92_{20}$, 93, 107, 337; pl. *verḑi* =vergi.

**Veaştid** adj.=palid, veştejit.

**Vecl'u** adj.=vechiu $54_3$, $256_{37}$; *casă veacl'e*=casă veche, învechită $87_{33}$; prost $133_{28}$; *praḑi vecl'i* = bani vechi, cari nu merg $25_{31}$; *adèturle vecl'e* = obiceiurile vechi $166_8$; *cîne vecl'u* = câne bătrân, credincios $2_1$; La Veles şi la unii Muscupuleni se aude şi *vlek'ŭ*, în loc de: *vecl'u* 387; ca şi: *avlèg'ŭ*, în loc de: *avegl'u*.

**Ved** vb. II = 1° văd 13, 42, 43; *z-veadi*=se vede $44_{20}$; *u vede*=o vede 173; *cîndu ţe z-veadă?* = Când ce să vază? $25_{19}$; *si-şĭ veadă părinţîl'* = să-şi vază pe părinţi $1_{15,8}$, $30_{33}$, etc.; *şi z-vidèm di vă li daŭ* = şi să vedem (= vom vedeà), dacă vi le dau $33_{34}$; *nu-l' si videà* = nu i se vedeà (= nu vedeà) $57_9$; *niţi nu videà ĭu călcà* = nici nu vedeau unde călcau (de repede ce mergeau) $48_3$; Perf. *viḑùĭ* = văzuĭ; *viḑùşĭ*=văzuşi, *viḑù*=văzù: *cît îl viḑù*=îndată ce-l văzù $2_1$, $65_{16}$; *viḑùm* = văzurăm $40_{32}$; *viḑùt*=văzurăţi 123, $60_{28}$, *viḑură* = văzură $4_{18}$, $35_{29}$; M. c. P. *aveàm viḑută* = văzusem; *no-aveà viḑută*=nu văzuse $2_{14}$, $5_{25}$; Viit. *vaĭ ved* sau *va s-ved: macă vaĭ veḑĭ*=dacă vei vedeà $12_{13}$; *va z-vidèţĭ* = veţi vedeà $18_{19}$. Imperativ: *veḑĭ: veḑĭ-te n-ḑepe* = vezi-te, caută-te în buzunar $77_{14}$; *nu veḑi, tată*=nu vezi, tată $10_6$; Opt. *s-videarim* =de aş vedeà; *s-videarĭĭ* = de ai vedeà $12_{14}$, etc.; Inf. *videare* şi *veàdire* = vedere; part, *viḑùt,-ă* = văzut. Gerundiul: *viḑînda, viḑî'ndaluĭ* = văzând $13_4$, $24_{15}$, $36_{32}$, şi *viḑùndaluĭ* 482 (la Fărşeroţi); 2° *Ţi avḑî'l şi-ţi viḑùt*=ce auzirăţi şi ce văzurăţi (Formulă începătoare la basme) $285_{21}$; 3° *vidèm*=oare $274_{24}$; 4° *cum mi veḑĭ ş-cum li ved* = cum mă vezi şi cum te văd (= foarte adevărat) $2_{28}$, $13_{23}$; 5° *cum nu ţĭ-aŭ viḑută ocl'il'* = cum nu-ţĭ au văzut ochii, cum nu-ţi închipui $38_{22}$; 6° *Nu veḑĭ, carĭ se-aveà dusă, aveà faptă nă guvă ntro-apă* = Ei şi, dacă se dusese, făcuse gaură în apă, adică: o nimica toată $66_{29}$.

**Vèduă** adj. = văduvă $62_{33}$, 135, 195, 312, 362, 363, etc.;

**Veduŭ** adj.=văduv $56_5$, $191_{26}$; pl. *veduĭ* = văduvi.

**Vegl'u**. Vezi: *avegl'u*.

**Vel'ŭ**, nume propriu de bărbat 187, 188, etc.

**Ver** sm.=văr; *cusurìn ver*= văr primar, văr bun.

**Verḑu** sm.=varză; pl. *verḑî*.

**Versu** vb. I=vărs; *verşi lăcriñĭ* = verşi lacrimi $3_2$, $49_{24}$; *virsă*=vărsă $77_{24}$; *Atumţea virsară ş-untulemnul* = Atunci vărsară şi

untdelemnul $48_{20}$; *z-virsă ş-avîsì* = se vărsă (= se lăsă dintr'odată la pământ) şi sfinţì $58_4$. Inf. *virsare* = vărsare; Part. *virsàt,-ă* = vărsat.

**Veştu** sn. = postav $142_4$; pl. *veşturĭ* = postavuri.

**Vete** sf. = putere, capabilitate, virtute $170_{30}$; *acşì l'-e vetea* = aşà-i este firea.

**Veţ** vb. I = învăţ 478; (Se obişnueşte la Fărşeroţi, Samarniaţi, etc., cari leapădă pe *n* la verbe: *sor*, pentru: *nsor*, *veţ*, pentru: *nveţ*, etc.); *va s-ti veaţă* $478_{20}$, *cum lu viţă* = cum îl învăţă 479. Vezi: *nveţ*, *anvèţ*.

**Via** sf. = râuşor, care trece prin mijlocul satelor sau oraşelor, braţ de râu.

**Videare** sf. = vedere şi lumină $122_{27}$, $348_{18}$.

**Videare şi videre, veàdire** sf = vedere; *ună videari ţe lă feaţi* = cum le văzù $33_{27}$; *videre* $238_{20}$, $396_1$.

**Vidèm** = (vedem), se întrebuinţează ca adverbial: oare $274_{24}$.

**Viduescu** vb. IV = văduvesc, devin văduv. Perf. *viduìì*, Part. *viduìt*. Inf. *viduire* şi *vidueare*.

**Viḑută** sf. = vedere; vază; *ună viḑută* = (o vedere) îndată ce o văzù $400_{14}$; *are viḑută de bărbàt* = are vedere, aspect de bărbat.

**Vigă** sf = ramură lungă de pom şi cu fructe.

**Viglă** sf. = gaura dela cuptor, care se destupă, când cuptorul este prea încins; nume de localitate în Tesalia turcească.

**Vìì** interj. de mirare $477_{29}$, 478.

**Vilenḑă** sf. = velinţă, plapomă de lână (sunt felurite); $30_{29}$, $141_{18}$, $253_2$, $475_{31}$; ∞ *flucată* = fel de velinţă păroasă, cu floci $208_{10}$.

**Vimtu** sn. = vânt $48_{22}$, $80_{13}$, etc.; 1° *s-l'avimtu* = să se recorească $2_{11}$, $11_{33}$, $250_1$; 2° *arucă ... tu vimtu* = risipeşte, prăpădeşte $188_{36}$; 3° *lo vimtu* = îşi dădù vânt $282_8$; 4° *ţe vimtu o-arcă m-păduri* = ce vânt a aruncat o în pădure $302_{10}$; 5° *Gugoşlu pri vimtu nu zduţeà* = Glontele în vânt nu se duceà, adică: nimerià la ţintă în totdeauna $487_{22}$; 6° *tute n-vimtu* = toate în deşert $473_{33}$; pl. *vimturĭ*. La Baiasa (Epir) se zice: *vint*.

**Vìmtu-Fuḑe** = Fuge-vânt (personaj în basme, care merge ca vântul) 461, 462.

**Vină** sf. = vână; pl. *vine* = vine $362_{14}$; *d-ĭu l'-easte vina?* = de unde i se trage originea $362_9$.

**Vindeare** sf. = vindere, vânzare $45_{14}$, $100_{10}$, 311, $352_4$; de asemenea şi: *vìndire* $236_{10}$.

**Vindic** vb. I = vindec $56_4$, 291; *carĭ s-nu u vindiţi* = dacă n'o s'o vindeci $45_{31}$.

**Vindicare** sf. = vindecare, însănătoşire 231.

**Vindicàt** adj. = vindecat, însănătoşit.

**Vìndire** sf. = vindere, vânzare.

**Vindu** vb. III = vând 233, 234; *vindură* = vândură $80_4$.

**Vindùt** adj. = vândut.
**Vinire** sf. = venire. Vezi: *vin.*
**Ving'èl'ŭ** sn. = evangelie; pl. *ving'ale* = evangelii $58_{26-31}$. Vezi: *vîng'èl'ŭ.*
**Vinire** şi **vineare** sf. = venire.
**Vinit** adj. = vânăt 782;
**Vînita** sf. = coloarea vânătă.
**Vinită** şi **vińită** sf. = venire $328_4$, $430_{30}$. Vezi: *vińită.*
**Vińire** sf. = venire. Vezi: *vinire, vineare.*
**Vińiri**, art. **Vińirea** sf. = Vineri; nume de zână 396—397, 474.
**Vińită** sf. = venire; *ună vińită oàmńl'i tu călivă* = îndată ce veniră oamenii în colibă $52_9$, $107_{39}$.
**Vîrdeaţă** sf. verdeaţă 2,325, etc. pl. *viḑèţi* şi *vîrdeţuri.*
**Vîrḑară** sf. = plăcintă cu legume, cu verdeţuri.
**Vîrîn** sm. = supărare, amărăciune, mâhnire.
**Viròŭ** sn. = urlătoare (la ape), vâltoare de apă.
**Virsare** sf. = vărsare.
**Virsàt** adj. = vărsat $58_{20}$.
**Virvèr** sm. = vifor, crivăţ $301_{37}$,
**Virvirìţă** sf. = veveriţă.
**Virviruşe**, nume propriu de femeie 257—261.
**Virvînadă** sf. = virgină, fată mare $416_{34}$. (Epir).
**Viscùt** adj. = îmbrăcat $481_{34}$; Vezi: *nviscùt.*
**Viş** = (Albanezeşte: ureche). Se întrebuinţează în expresiunea: *nu puteà s-l'a di viş* = nu puteà să priceapă $80_{19}$.
**Vişin** sm. = vişin.
**Vişină** sf. = vişină.
**Vîştiḑăscu** vb. IV = a veştejì; *frînḑile deàdiră, nvirḑîră şi z-vîştiḑîră* = frunzele imbobociră, înverziră şi se vestejiră $316_{25}$.
**Vitùl'ŭ** sm. = iedul, după înţărcare până la vârsta de un an, se numeşte *vitùl'ŭ.*
**Viţearcu** adj. = nărăvaş, viţios. $446_{25}$.
**Viţin** adj. = vecin $14_{22}$, 18, 218; *viţină* = vecină $35_{18}$, $53_{32}$, $283_{14}$, 399.
**Viţiname** sf. = vecinătate, toţi vecinii $68_{25}$, $409_{32}$.
**Viţinătate** sf. = vecinătate $283_{11}$.
**Vizìr** sm. = vizir, ministru în Turcia 208, 209.
**Vizitèz** vb. I = vezitez $420_4$, (neologism).
**Vîltoare** sf. = loc mlăştinos, în care te înnămoleşti; loc în formă de rezervoriu, unde se varsă apa în formă de cascadă.
**Ving'èl'ŭ** sn. = evangelie. Vezi: *ving'èl'ŭ.*
**Vîr** pr. nehot. = nimeni; *că nu-ĭ vîr* = că nu-i nimeni $59_{19}$, $231_{32}$. Vezi: *vîrnu, vîrnă.*
**Vîr-vîr** = cuvânt prin care se arată modul cum se întoarce (un cicric, etc.) $301_2$; cuvânt prin care îndemnăm catârii la mers sau îi chemăm să se oprească, ori să vie la noi, după modul cum se modulează vocea.
**Vîră** = 1° vreun; vreo; *cu vîră trop* = prin vreun mijloc $9_{35}$; *vîră zbor* = vreun cuvânt $24_4$; *vîră glărimi* = vreo prostie $54_{23}$; *vîră ndoàŭă* = vreo câtevà $23_6$, $464_{23}$; 2° nimeni $11_{11}$, $32_{31}$; *ţe-află nîsă,*

*no-află vîră* = ce află dânsa, n'află nimeni $55_3$; 3° cinevà $94_{21}$; *niţi că u viḍù vîră* = nici că o văzù cinevà $55_1$; Vezi: *vîrnu, vîrnă.*

**Vîrg'escu** vb. IV = mustru, cert $90_9$, $301_7$. Vezi: *vîrvescu.*

**Vîrnă** = 1° vreun, vreo; *vîrnă mes* = vreo lună $57_{14}$; *vîrnă oae* = vreo oaie $20_4$; *vîrnă om* = vreun om; 2° nimeni 15, $57_9$, $286_{28}$; 3° cinevà (pret.). Din *vîrnă*, prin căderea lui *n* se face: *vîră* şi *vîr*. Vezi: *vîrnu.*

**Vîrnăoară** adv. = 1° niciodată $25_1$, $56_{12}$, $109_8$, $169_{21}$, 439; 2° vreodată: *a vńa zburaşte vîrnăoară* = vorbeşte via vreodată $18_{18}$; 3° câteodată; *aşi-i omlu cîte vîrnăoară* = aşa-i omul câteodată; 4° *di vîrnă oară* = la anul!

**Vîrnu** (şi *vărnu, vărn, văr, vîr*) = 1° nimeni $4_{16}$, $9_{15}$, $13_{1,2}$, $37_5$, $130_9$, $164_8$, $434_4$; Gen. Dat. *a vîrnùĭ* = nimănui $17_9$, $83_{24}$; 2° nici un: *nu-ş grea vîrnu graĭŭ* = nu grăià nici un cuvânt $25_2$; *nu s-videà di vîrnă parte* = nu se vedeà din nici o parte $22_7$; 3° vreun: *vîrnu om* = vreun om; *aĭ faptă vîrnu bun* = ai făcut vreun bine $20_{22}$, $68_{18}$; 4° cinevà.

**Vîrteàniţă** sf. = vârtelniţă.

**Vîrticòniţă** sf. = 1° vârtelniţă; 2° scrânciob.

**Vîrstă** sf. = vârstă; *erà tu vîrsta moàşileĭ* = erà în etatea bătrânei (= de aceeaşi vârstă ca şi bătrâna) $21_{33}$. Vezi: *vrîstă.*

**Vîrtòs** adj. = 1° puternic $144_{28}$; *că erà vîrtoasă ca k'atra* = căci erà puternică, tare ca piatra $16_{23}$; *puterea luĭ vîrtoasă* = puterea lui straşnică, plină de tărie $248_{14}$; 2° *cama vîrtòs* = mai tare, mai puternic $170_{13}$; 3° *vîrtòs g'ine* = prea bine $171_{10}$, $407_6$; 4° *ma vîrtòs* = mai ales, mai cu seamă $390_{22}$; 5° *vîrtòs ǧone* = foarte viteaz $393_8$.

**Vîrtute** sf. = virtute, putere, tărie $170_6$, $269_5$, $330_{12-38}$, $424_{21}$.

**Vîrtuşescu, nvîrtuşescu** şi **nvîrtuşèd** vb. I = întăresc, împuternicesc.

**Vîrvură** sf. = sfârleză; *vine vîrvură* = vine dearotogolul, se dă roată.

**Vîrvescu** vb. IV = cert, mustru; *mà-sa nu-l vîrvì* = mamă-sa nu-l certă $62_{21}$; *vîrg'ì cîńl'i* = îndepărtă, certă cânii 192; Perf. *vîrvìĭ;* Part. *vîrvită.*

**Vîrvire** sf. = certare, mustrare $136_{22}$, $155_4$.

**Vîsil'è.** Vezi: *văsil'è.*

**Vîzescu** vb. IV = bzâiu, vâjiu, vuiesc; *vîzescu k'inl'i* = vâjie pinii 222. Vezi: *văzescu.*

**Vlagă** sf. = puterea focului; *are vlagă* = are putere.

**Vlatură** sf. = lapoviţă.

**Vlăstàr** sm. = vlăstar.

**Vlek'ŭ**, pentru: *vecl'u* cf. *avlèg'ŭ* pentru *avegl'u.* (la Muscupuleni mai mult.)

**Vluisescu** vb. IV = binecuvintez $429_{26}$.

**Vluitò** sm. = binecuvântare $51_{14}$.

**Vluvíe** sf. = binecuvântare 428, 429.

**Voahă** sf. = miros urît, miros displăcut $213_8$, $340_{24}$, $473_{20}$.

**Voàmire** şi **vumeare** sf. = 1° vărsare, borîre; 2° ţâşnire (de apă din pământ.)

**Voastră.** Vezi: *vostru.*

**Voĭ** pron. pers. persoana II pl. = voi. Gen. *a vuştròr, a voştri;* Dat. *a voăuă, a voao, vă (vî), v-*: Ac. *voi, vă (vă), v-* (pretutindeni).

**Voĭ** vb. [Indic. prez. *voĭ, vreĭ, va, vrem, vreţĭ, vor;* Imp. *vream;* Perf. *vruĭ, vruşĭ, vru, vrum, vrut, vrură;* Perf. comp. *am vrută;* Viit. *va s-voĭ (va voĭ, vaĭ voĭ);* Opt. *s-vrurim, s-vruri (s-vrurişĭ), s-vrure,* etc.; Inf. *vreare]* = 1° voiu: *voĭ tra s-acàţ un peaşte* = vreau să prind un peşte $2_{25}$; *vreĭ* $6_{10}$; *ţe vreţĭ* = ce vroiţi $6_{14}$; *vrea* $4_1$, $10_3$; *vru ş-nîs, corbul, si s-toarnă a casă* = vroì şi dânsul, sărmanul, să se întoarcă acasă $1_7$; $7_{10}$, $21_{29}$; *vrut* = vrurăţi $179_9$; *nu vrut* = nu vrurăţi $230_{25}$; 2° doresc: *Aestă vrea ş-nîs* = Asta dorià şi dânsul $45_{11}$, $69_{27}$; *nu vream* = nu doriam $145_{30}$; *va s-l'aĭ praqlĭ cîţĭ vreĭ* = vei luà parale câte poftești $38_{20}$; 3° iubesc: *Nu-l voĭ* = nu-l iubesc $56_{16}$; *şi-ş vrea multu pri mă-sa* = şi-şi iubià mult pe mamă-sa $23_{20}$; *nu-l vrea* = nu-l iubià $56_7$; *îl vrea ca ocl'il' din cap* = îl iubià ca pe ochii din cap $116_{19}$; *u va* = o iubeşte $234_{29}$; *z-vor* = se iubesc $112_{34}$; *s-mi va Dumniqăŭ* = să mă iubească Dumnezeu $146_3$; 4° datoresc: *Ţine-ţĭ groslu, ţe ţî-l voĭ* = Ţine-ţi piastrul, ce ţi-l datoresc $81_5$; *ţ-ul voĭ* = ţi-l datorez $82_7$; 5° trebuie: *va un mes* = trebuie o lună $148_5$; *va s-ţă imnă tih'a* = trebuie să-ţi meargă norocul $66_5$; 6° *nu mi vreĭ ş-mine tu căliva ta* = nu mă primeşti şi pe mine în coliba ta $21_8$; *ti voĭ* = te primesc $26_{19}$; 7° *voĭ, nu voĭ* = vreau, nu vreau (= de voie, de nevoie) 172; *vru, nu vru* = de voie, de nevoie $63_{25}$, $26_{23}$; *vrură, nu vrură* = de voie, de nevoie $23_{10}$, $34_1$; 8° *nu ńĭ-u va mintea* = nu-mi pare, nu-mi vine să crez $68_{19}$; 9° *va moartă, va vie* = fie moartă, fie vie $132_{34}$; *va oarrîn, va avùt* = fie sărac sau bogat $281_{12}$; 10° *vru Dumniqă* = a vrut Dumnezeu, a dat Dumnezeu! $1_{14}$; 11° *ma ţe u vreţĭ* = dar ce folos $23_8$.

**Volbu** sn. = locul şi aparatul, conzistând din doi pari, pe care se află unsul; pe acest sul se înfăşoară urzeala.

**Vom** vb. III = vărs, borăsc, vomitez; *ţi-ńĭ vine z-vom* = ce-mi vine să vărs $14_{29}$; *voame* = varsă, boreşte $265_8$; *vumeà* = vărsà, vomità $164_{28}$, 494; *vumù* = vomità $265_9$, $268_5$, $250_{29}$; *voami-te, voami-te cupa* = = varsă, varsă paharul $164_{29}$; Inf. *vumeare* şi *voàmire;* Part. *vumùt,-ă.*

**Vombir** sm. = vampir; fem. *vòmbiră* = vampiră 119—123.

**Vostru** pr. pos. = vostru; Gen. Dat. *a vuştrùĭ;* Ac. *a vostru;* Pl. *a voştri;* G. Dat. *a vuştròr*, Ac. *a voştri;* fem. *a voastră;* Gen. Dat. *a vuştrèĭ* (=*a voàstril'eĭ*); Ac. *a voastră;* Pl. *a voastre;* Gen. Dat. *a vuştròr*, Ac. *a voastre.* La Fărşeroţi se aude: *a vost* $484_{14}$ şi la Pl. *a vocĭ.*

**Vrap!** = modul de a bate cu cevà $111_{29}$.

**Vre!** interj. = măi $23_{23}$; *a vre om!* = măi omule, omule $32_{25}$.

**Vreare** sf. = 1° vrere, voinţă: *lo-alăsă dipu vrearea luĭ* = îl lăsă după voinţa lui $8_6$; 2° dragoste, iubire $25_1$, $75_{18}$, 237; *ş-loară ahîntă vreare* = se iubiră într'atâta $49_7$; *ş-aveà arcată vrearea pri un aràp* = se îndrăgostise de un harap $68_{14}$; *ş-arcà vrearea* = = iubià $40_7$, $76_{33}$; *cu graĭu di vreare* = cu vorbă de iubire $291_5$; *no-aveà ĭu s-lu bagă di vreare* = îl iubià prea mult $189_{24}$, $145_{33}$, $234_{37}$; *cu vreare, cu nivreare* = de voie, de nevoie $15_{27}$; *vrere* = dragoste, iubire 237.

**Vreaşturĭ** sf. pl. = curpeniş.

**Vreavă** sf. = larmă, gălăgie, sgomot $72_{16}$, $86_{25}$, $143_2$, 213, 220, 383, 493.

**Vrere.** Vezi: *vreare.*

**Vrîstă** sf. = vârstă $398_{22}$.

**Vrut** adj. = iubit $142_7$; *vrùtile a meale* = iubitele mele $168_{29}$.

**Vulă** sf. = pecete, sigiliu $186_{34}$, $193_{10}$, 471.

**Vulipsescu** (mi—) vb. IV = îmi propuiu; *z-vulipsì* = îşi propuse $473_{34}$.

**Vuloagă** sf. = pajişte, poiană $179_{24}$, 298, 315, 316, 499.

**Vulpe** sf. = vulpe 27, 50, 103—106, 178, 345, 367-371; pl. *vulk'i* = vulpi $49_{11}$.

**Vultur** sm. = vultur 160, 224, 267, 379, 493, 495.

**Vultusescu** vb. IV = mă înnămolesc; *vultusì tu cătrane* = se nămolì în catran $310_{38}$; *mula aveà vultusită nauntru* = catârul se înnămolise $156_{22}$.

**Vulusescu** vb. IV = pecetluesc.

**Vumutură** sf. = vărsare, borîre; fig. secătură, om de nimica.

**Vurcòlac şi vurculàc** sm. = vârcolac 147; *vurculàţile di moaşe* = vârcolacele de bătrâne (= ale naibii de bătrâne) $173_6$. Vezi: *vîrcolac.*

**Vurgar** sm. = Bulgar.

**Vurgărame** sf. = Bulgărime.

**Vurgărie** sf. = Bulgaria.

**Vuzuescu** vb. IV = bâzâiu; *hărk'à ahăt sănătòs, că vuzueà şi munţîl'* = sforăià aşà de tare, că vuiau şi munţii $16_{25}$. Vezi: *vîzescu.*

## V

**Vacă** sf. = guler; 1° *l'-acăţă vaca bubuliclu* = se ţinù de el gândacul (insecta de băligar) $363_{29}$; 2° *o-acăţă*

*di vácă* = o înhăţă $52_{34}$; 3° *tut di vaca fičorluĭ... se-acăţă*=tot la băiat recurse $296_{20}$.

**Vaglară** sf. = pomană, plăcintă, masă deagata; *că nîs nu se-aştiptă la ahtare vaglară* = căci el nu se aşteptă să dea aşà noroc peste el, să dea aşà pomană peste el $68_{22}$.

**Vamandă, Vamande** sf. = diamant 33, 34, 344; pl. *vamănḑî* $32_{30}$, $37_{8}$, 164; *g'amande* $167_{30}$.

**Vaní** nume propriu = Iane, Ion; ~ *Tastrul'a*=Ion Turbincă 498—501.

**Varvír** sm. = mercur, argint viu.

**Vaspe** sf. = viespe 493, 496.

**Vatru** sm. = medic, doctor 177, 178; art. *vaturlu* = doctorul $45_{21}$; pl. *vatrî* $45_{18}$, *vatri* 349 şi *vaţărĭ* $195_{20}$; art. *vâţărl'i* $45_{23}$, 349 şi *vatril', vatirl'i; g'atru* = doftor (Gopeşi, Moloviște).

**Vatrăţil'e** şi **vatărţil'e** sf. = medicină. Vezi: *vitrăţîl'e*.

**Vaţă** sf.=vietate, fiinţă, vieţuitoare $181_{10}$, $247_{35}$, 288; viaţă 166; pl. *veţurĭ*=vietăţi, tot ce are viaţă, ce se mişcă: viermi, insecte, animale, etc.

**Vermu** sm.=vierme $215_{20, 21}$, $344_{30}$; pl. *verńi*=viermi.

**Vie** sf.=grabă, grăbire; *Fuḑiră cu vie* = Fugiră cu grabă $475_{17}$; *vie-mare* = în grabă mare $424_{26}$; *ună oară cama n-vie* = odată mai curând $404_{30}$.

**Viftescu** adj.=ţigănesc $96_{32}$, 309.

**Viftu** sm.=Ţigan; pl. *vifţî*=Ţigani $34_{26}$, 118, 225, 343-344; fem. *viftă* = Ţigancă 37; *ca ţivà vifţî mbitaţî* = ca cevà Ţigani beţi $309_{22}$. La Vlaho-Clisura se aude: *g'eg'iftu*. Vezi: *g'iftu*.

**Vilcescu** vb. IV = oglindesc, strălucesc; *mi vilcescu* = mă oglindesc $4_{13}$, $465_{25}$.

**Vilcire** (şi *vilcare*) sf. = 1° strălucire; 2° oglindire; *Vilia di vilcire*=oglinda $4_{13}$.

**Vilicàḑĭ** sm. pl. = sticlărie $307_{2}$.

**Vilie** sf.=1° pahar; 2° sticlă, lucru de sticlă $127_{1}$, 286, 306, 307; 3° oglindă; *vilia di vilcire*=oglinda (de oglindit) $4_{13}$, $465_{24}$; *ţĭ-u feaţe calea vilie* = ţi-o făcù calea (netedă, curată) ca oglinda $204_{22}$.

**Vin** sn.=vin; pl. *vinurĭ*=vinuri 82, $89_{21}$, 262, 263; *vin pătiḑàt* = (vin botezat): vin amestecat cu apă $83_{4}$.

**Viu** vb. IV=viu; Ind. prez. *vin, viń, vine, vinìm* (şi *vinìm), vinìţî* şi *vinìţĭ, vin.* Imperf. *vineàm, vineàm* (şi *vneam).* Perf. *viń (vinìĭ)* 10, $37_{27}$, $127_{19}$; *vińişĭ (vinìşĭ)* $17_{27}$; *vińe (vine)* $6_{4}$, 7, $31_{35}$; *vińim (vinìm), vińit (vinìt* şi *vinit), vìńiră* şi *(vìniră* sau *viniră)* $6_{5}$. Part. *vinìt,-ă* şi *vińìt,-ă* = venit; Inf. *vineare, vińire* şi *vinire*; 2° *na ĭu vin doaŭă alinduri*=iacă unde vin două rânduri $10_{10}$; *no-are s-vină vîrnu* = nu-i cine să vie $4_{15}$; *l'-vineà* = îi venià 5; *cîndu vineà Crăcùn cîndu vineà Paştea*=când sosià

Crăciunul când sosià Paştele $7_{13}$; *cît vineà, inatea luĭ crişteà* = cu cât se scurgeà vremea, supărarea lui creşteà $21_9$; *îl' vińe să z-ducă tu polim*=îi venì să meargă la răsboiu $6_{28}$; *îl' vińe multu greu*= îi venì foarte greu $12_{28}$; *l'-vine jale*=i se făcù jale $17_{23}$; *l'-vine tu minte ţivà* = îi venì cevà în minte $15_{25}$, $16_1$; *cîndu lă vińi oara*= când sosì momentul $49_7$; *Eară pi scamnul di amiră viniră fiĉorl'i a sor-saĭ*= Iar la tron urmară băieţii surorii sale $169_{32}$; *caĭ aveà vinită*=cine venise $74_{29}$; *iţe vaĭ vină*=ori ce va venì, ori ce s'o întâmplà $10_{21}$; *va vinìţĭ cu noĭ* = veţi venì cu noi $34_1$; *carĭ s-vineari* =de ar venì $153_{24}$; *vinu*= vino $1_{29}$. $2_6$, $8_7$; *viniţĭ* (sau *vinìţĭ*) = veniţi $27_{35}$; *las vină*=vie, poftească $61_4$; *g'ine s-vinìţĭ* = să poftiţi cu bine $71_{28}$; *vinìt*=venit, sosit $52_{23}$; *vininda* 496 şi *vinìnda* = venind $46_{30}$; Avem: *g'in* în loc de *vin* la Gopeşi, Moloviştе, Albania, unde ŕ se aude ca *g'*: *tra s-g'inu* = ca să viu $237_{22}$; *Ea va z-g'ină*=Ea va venì $386_1$; *ma s-(ŕ)inĭ* ci să vii $56_{22}$ (la Cruşova).

**Vineare** sf. = venire. Vezi: *vinire, vińire.*

**Vinàr** sm.=vânzător de vin $262_{20}$, 264.

**Vinàr** sm.=Ianuarie 301.

**Vinate** sf.=supărare, necaz, mânie $150_{25}$, $406_{32}$, 490. Vezi: *inate.*

**Vinglă** (şi *vinclă*) sf.=chinga $252_{35}$, 253.

**Vinglusescu** vb. IV = încing calul cu chinga.

**Ving'iţĭ** num. = douăzeci $126_{32}$, $128_{20}$, $129_{16}$; *ving'iţĭ ḑile* = douăzeci de zile; dela 21 încolo primeşte prep. «*di*»: *unsprăving'iţĭ di ḑile* = douăzeci şi una de zile; *Şcurtul are noauă-sprăving'iţi di ḑile* = Fevruarie are douăzeci şi nouă de zile $20_{33}$; *va s-umplă ving'iţle ḑile*=se vor împlinì cele douăzeci de zile $216_{18}$. La Samariniaţi (Epir) se pronunţă *vivinţĭ* şi numărarea se face punându-se unimile după *vivinţĭ*: *vivinţĭ unu, vivinţi doauă, vivinţi treĭ*, etc.

**Vioară** sf. = viorică $332_{31}$.

**Viptu** sn. = vipt, cereale (în genere), grâu; pl. *vipturĭ* $11_{24}$, $100_8$, $157_{16}$, $258_{38}$, 496.

**Virăk'ină** sf. = aquilă.

**Virminòs** adj. = viermănos, care conţine viermi.

**Vis** sn.=vis; pl. *vise*= vise $25_8$, $182_{23}$, $247_{35}$, 350, 357, 358; *ş-viḑù visiu cu ocl'il'* = îşi văzù visul cu ochii, îşi văzù visul împlinit $98_7$.

**Vişteare.** Vezi: *avişteare.*

**Vitrăţîl'e** sf.=medicină $349_{20}$.

**Vitrie** sf.=doftorie, leac $45_{26}$, $90_{30}$, 178, 195, $290_{39}$; *Aestu-i lucru cu vitrie*=Acesta-i lucru cu leac $202_{11}$; pl. *vitrìĭ, g'itrie* 240, 420.

**Viţăl** sm.=viţel; pl. *viţăl'*= viţei.

**Viţeàuă, viţeào** sf. = viţeà; pl. *viţale*=viţele $267_{21}$.

**Viŭ** adj. = 1° viu $2_{28}$, $13_{22}$, 209, 228; *s-lo-ardă di viŭ*

=să-l arză de viu $31_{31}$; *di vie*=de vie $46_{35}$; 2° *Nu-l dau viŭ* = Nu-l dau de viu, cu viaţă $11_{34}$; *no-alăsă una vie*=nu lăsă pe una în viaţă $113_{36}$; 3° *ni apă vie nu scuteà* = nici apă chioară nu scoteà $455_{39}$; 4° *fur viŭ* = hoţ încarnat $308_{14}$; *ţeàţire viŭ* = năut curat $117_{18}$; *erà Şutlu viŭ* = erà Dracul în persoană, în carne şi oase $459_{26}$; 5° *va s-ti bea di viŭ*=o să te prăpădească de viu $88_{18}$; *să-l bea viŭ*=să-l prăpădească de viu $250_2$, $338_{18}$; 6° *nu bătù dip a-viŭ*=nu dădù de loc semn de viaţă $109_{37}$, $120_{14}$. $311_1$.

**Vivînţi** num.=douăzeci (Samarina, Epir) $493_{32-39}$, 494. Vezi: *ving'iţi*.

**Vizmăčune**. Vezi: *avidmăčune*.

**Viḑmu**. Vezi: *avidmu*.

## X

**Xeană** sf. = străinătate; *că xeana-ĭ greauă* = căci amară-i străinătatea $8_1$; pl. *xeane*=străinătăţi $7_{30}$, $65_{8,18}$, $121_{13}$.

**Xen** adj. = străin $78_4$; fem. *xeană*=străină $44_{13}$.

**Xinìt** adj. = înstrăinat; *xiniţl'i*=cei înstrăinaţi; $146_{38}$.

**Xinitie** şi **Xinitil'e** sf.=străinătate.

**Xităsescu** vb. IV=examinez, cercetez $202_{26}$.

**Xurafe** sf. = briciu.

**Xursescu** vb. IV = rad 502.

## Z

**Zàhare** sf.=zahăr $28_{28}$, $37_{36}$, 171.

**Zahmete** sf.=osteneală, muncă $414_{24}$.

**Zahurah'e** sf.=obiect $414_{32}$.

**Zarzavùlĭ** sm. = Scaraoţchi, dracul $42_{21}$, $91_{27}$, 92, 341; *zarzavuleańĭ* $432_7$.

**Zăc**. Vezi: *ḑîc*.

**Zădùh** sn. = zăduh, înăbuşală.

**Zăgàr** sm. = ogar, câne de vânat.

**Zăif'cu** adj.=indispus; *zăifcă* = indispusă $248_1$.

**Zăhărtare** sf. = bomboană; pl. *zăhărtărĭ*=bomboane $110_{12}$.

**Zămane** sf. = vreme, vreme de demult $53_{10}$, 313; *nă zămane* = într'o vreme $130_{18}$; *Tricù di atumţea zămane multă*=Trecù de atunci vreme multă $59_{19}$.

**Zămănescu** adj.=lucru de pe vremuri, lucru vechiu.

**Zămărât** adj.=amărît; *bana aestă zămărată*=viaţa aceastã amărîtă $186_{11}$.

**Zăndane** sf.=închisoare $78_9$. Vezi: *zîndane*.

**Zăptisescu** vb. IV = stăpânesc, ţiu în frâu; *zăptisì avińa* = stăpânì via $18_{28}$; *să zăptisìm aoaţe pamporea* = să oprim acì nava $419_{37,38}$.

**Zărcadă** sf.=căprioară1 $40_{33}$.

**Zărĭ** adv. = chip, chipurile;

*voĭ zări*=vreau chipurile $152_{30}$.

**Zăte** sf. = duşmănie; *z-duc zăte*=se duşmănesc.

**Zăvòn** sn. = zăvon, văl de mireasă $335_4$. Vezi: *zvon*.

**Zbat** (mi ~) vb. II=mă sbat *si zbătù* = se sbătù $384_4$.

**Zbor** sn. =1° vorbă, cuvânt $1_{24}$, 5, 6, etc.; pl. *zboare* $37_{25}$, $41_{19}$ şi *zboară* $14_{33}$, $56_{31}$; 2° *şi-şĭ feăţiră zbor* = şi îşi făcură vorbă, hotărîră $15_{11}$; 3° *s-ţînù di zbor*=se ţinù de vorbă $17_{19}$, $69_{20}$; 4° *cum lă fu zborlu*=cum le-a fost vorba $68_9$; 5° *l'-deadi zbor* = îi dete cuvânt, îi promise $37_{18}$; *Aestu ţĭ-fu zborlu* = Acesta ţi-a fost cuvântul, promisiunea $27_{31}$; 6° *după zbor, după purtare*=după vorbă, după port $10_{35}$; 7° *lo zbor*= luă voie, poruncă $176_{21}$; 8° *nu ncape zbor* =nu încape vorbă, nici vorbă 178, $209_{26}$, *nu va zbor* = nici vorbă, fără îndoială $98_{29}$; *va zbor*? mai încape vorbă? $105_{38}$; 9° *şcurti zboare* =vorbă scurtă $293_{26}$; *nu işì di zbor* = nu ieşì din vorbă, a ascultat totul $83_{12}$; *di zborlu a tău nu va s-es* = din vorba ta nu voiu ieşì, adică: voiu ascultà totul, voiu face totul după cum doreşti $237_3$. 10° *işi zborlu*=se svonì $197_{29}$; 11° *s-nu-l călcăm zborlu* = să ne ţinem de cuvânt $242_{34}$, $67_{19}$; *di zbor-zbor* = din vorbă în vorbă $31_{21}$, $79_{13}$, $96_2$; 12° *băgă zbor* = ţinù cuvântare $85_8$; 13° *ş-feăţiră zbor* = se înţeleseră $82_2$, $106_{26}$; 14° *că acşì ş-avù zbor* = căci aşà se învoì $61_{35}$; *s-nu le-agungă zboările*=să nu se întreacă la vorbă 196; 15° *zborlu dao nu-l' si făţeà*=vorba-i erà sfântă, erà ascultat în totdeauna $76_{34}$; 16° *va-l' daŭ zbor cu gura*=o să-i vorbesc $75_8$

**Zbărlescu** vb. IV=a se sbârlì, a se face părul măciucă; *perlu l'i si zbărleà dipri nîsă*=i se făceà părul măciucă $197_9$, $61_3$; *l'-si zbărlì perlu*=i se făcù părul măciucă: a se înfurià $339_{18}$; *zbărlìt*=sbârlit 468.

**Zbărlire** sf. = zbârlire.

**Zburare şi zburire** sf. = vorbire $96_{34}$.

**Zburăscu** vb. IV=1° vorbesc 47, 48; *ma tut nu zburà*= dar tot nu vorbià $13_{17}$; *zburî'*=vorbì $13_{28}$; *s-nu-l' zburască nveasta*=să nu-i vorbească nevasta $72_{29}$; 2° tocmesc (la stăpân); *la domnul ţe va z-vreĭ tine s-mi zburăşti* = la stăpânul la care o să vrei tu să mă tocmeşti $304_5$; *s-mi zburăşti la aistu*=să mă tocmeşti la acesta $304_{16}$; 3° vorbesc de răŭ, ponegresc: *s-u zburăşti* = să o vorbeşti de răŭ, s'o calomniezi $346_{21}$; *nu triţeà ţuă di la D-ţă, ţe s-nu u zburască la frati-su*=nu treceà o zi dela Dumnezeu, ca să nu o ponegrească la frate-său $285_3$.

**Zdangan** adj. = om din topor, bădăran, netot $105_{12}$.

**Zdîngînescu** vb. IV=a sdrăngănì; *cari da di zdîngî-*

*neaşti unã* = când mi-ţi sdrăngăneşte, mi-ţi trosneşte una $28_{20}$; *s-nu zdîngîneşti vîrã cărţănoasã*= să nu trosneşti vreo trosnitoare $26_{19}$; *cît nu zdîngînì di cripari* = cât nu plesnì de mâhnire $155_{29}$;

**Zdring!**=sdrang! sunet produs de cevà $122_{19}$.

**Zdroamin** vb. I=sfărâm, stâlcesc $155_5$, 230, $251_{13}$. Inf. *zdruminare* = sfărâmare, stâlcire. Vezi: *zdrumin.*

**Zdrumin** vb. I=sfărâm, stâlcesc; *va ti zdrumin dip* =o să te sfărâm cu totul $229_{26}$; *lì zdrumină ùqârle* =le stâlcià ugerele $17_1$. Inf. *zdruminare.*

**Zdruminàt** adj. = sfârâmat, stâlcit $154_{37}$.

**Zdupunescu** vb. IV = trântesc la pământ; *şi-l zdupunì di padi* = şi-l trântì la pământ $110_{14}$; *şi-l zdupuneaşte*=şi-l trânteşte la pământ $469_{18}$, $344_{17}$.

**Zefk'e** sf. = dispoziţie; *ş-mutreà di zefk'e* = îşi căutà de traiu, de petrecere $61_{18}$.

**Zgărlescu, zgîrlescu**=a sgâì din ochi, a face ochii mari $274_{13}$, *zgărlì ocl'il'* = făcù ochii mari, sgâì ochii $313_7$, $209_{13}$; *armàsirã.... cu ocl'il' zgîrlìţì* = se uimirà peste fire $13_{24}$. Inf. *zgărlire* şi *zgărleare* = sgâire (din ochi).

**Zgrămare** şi **Zgrîmare** sf. = sgâriere, scărpinare.

**Zgrămàt** adj =scărpinat, sgâriat $109_{23}$.

**Zgrăm** şi **zgrîm** (şi: **zgărm**) vb. I=sgâriu, scarpin; *mi zgrîmàm* = mă scărpinàm $102_{13}$; *si zgrîmà, ĭu nu-l mîcà* = se scărpinà, unde nu aveà mâncărime $231_3$; *zgrîmă-ţi qeàditle* = sgârie-ţi degetele $288_7$.

**Zgroabă** sf. = bătrâna păcătoasă, baba cloanţa $281_{20}$.

**Zgrum** vb. I=sugrum $147_{37}$, 213; *ca să zgrumă* = ca să sugrume $16_4$; *s-lu zgrumă* = să-l sugrume $107_2$; *arî'urle si zgrumă di apă multă* = râurile se sugrumă de apă multă: (când vine apă foarte multă) $378_{19}$.

**Zgrumare** sf.=sugrumare.

**Zgură** sf. = sgură, rugină.

**Zgrurg'isescu** vb. IV = ruginesc; *zgurg'isìt* = ruginit, cu sgură $466_{29}$.

**Zgurie** sf.=sgură, rugină.

**Zgurńaric** adj.=scotocitor.

**Zgurńescu** vb.=scotocesc. Inf. *zgurńare* şi *zgurńire*=scotocire.

**Zg'ic,** pl. *zg'icurì* şi *zg'ìcute* =ţipăt $42_{35}$, $114_1$, 274, $361_{21}$; *bagă zg'iclu* = începe să ţipe $43_9$.

**Zg'ilescu** vb. IV=ţip; *ahurh'ì si zg'ileascã* = începù să ţipe, $24_{18}$; *vru să zg'ileascã* = vroì să ţipe $61_{21}$, 35, $90_{13}$; *zg'ilì* = ţipà $131_{12}$; *zg'ilinda, zg'ilìndaluì* şi *zg'ilùndaluí* (la Fărşeroţi) 479.

**Zg'ilire** sf.=ţipare.

**Ziafete** sf. = petrecere $126_{16}$, $142_{16}$.

**Zicescu** vb. IV = cântăresc $359_3$.

**Zilipsescu** vb. IV = râvnesc, poftesc (la cevà), *viţinlu a luĭ.... l-zilipsì trã aistà aźiñă* = vecinul său.... îl râvnì pentru această vie

$18_9$, 360, $415_{23}$; *zilipsìt,-ă* = râvnit, dorit $14_{19}$. Inf. *zilipsire* şi *zilipseare* = râvnire, poftire, dorire.

**Zilìŭ** sm. = poftire, râvnire; gelozie.

**Zil'ăr** sm. = poftitor, râvnitor; gelos.

**Zînate** sf. = meşteşug, meserie $84_5$, 135, 237; pl. *zînăţì* (Epir), şi *zînăturì* $326_{36}$ sau *zînaturĭ*.

**Zînă** sf. = zână (la Gopeşi şi Molovişte, unde *ḑ (dz)* se aude ca *z)*. Vezi: *ḑînă*.

**Zîndane** sf. = închisoare 313, 314.

**Zlape** şi **Zulape** sf. = fiară sălbatică; pl. *zlăk'*, *zulăk'* = fiare $27_{36}$, 51, 52 $87_{32}$, $119_{36}$, $150_{30}$, $259_1$.

**Zloată** sf. = trei părţi din piastrul turcesc; treizeci de parale.

**Zmeană** sf. = izmene 122; *Amirălu li umplù zmeànile di fricǎ* = Împăratul o sfeclì rău de frică $44_{13}$, $112_{19}$, $313_8$.

**Zmeŭ** sm. = smeu $14_{17}$, 314, 374, 373, etc.

**Zmoatìe** vb. I = a stâlcì; *s-nu u zmoàtică ţivà di moale ţe ş-erà* = să nu care cum va să o stâlcească de moale ce erà $181_{20}$. Perf. *zmuticàĭ*. Inf. *zmuticare*, Part. *zmuticàt,-ă*.

**Zmùlḑire** şi **zmulḑeare** sf. = smulgere $53_{19}$.

**Zmulgu** vb. III = smulg $120_{33}$, 190, 265; *nu si zmulḑeà* = nu se smulgeà $182_8$; *lu zmulsi* = îl smulse $53_{18}$; Perf. *zmulşu*. Part. *zmultu* = smuls.

**Zńie** sf. = pagubă $351_{26}$.

**Zore** sf. = zor, nevoie $103_{33}$, 178, 179; *zorà* 479; *Carì u viḑură zore* = Dacă se văzură la zor $4_{24}$; *Nĭ-u zorea, că te-aşteaptă tine* = Îmi pasă, că te aşteaptă pe tine $31_{19}$; *cu zore să s-hărnească* = cu greu să se nutrească $22_{28}$; *ḑurà feata di zore* = jură fata de nevoie $50_{19}$; *Ţi zore te-avinà* = ce nevoie te zoreşte $17_{27}$; *l'-u lo cu zore* = i-o luă cu sila $18_{10}$.

**Zof** sn. = furtună straşnică (Avela).

**Zuă.** Vezi: *ḑuă*.

**Zulape.** Vezi: *zlape*.

**Zundane** sf. = închisoare 314. Vezi: *zîndane*.

**Zurleaţă** sf. = nebunie $15_1$, $330_{26}$.

**Zurlu,** fem. *zurlă* adj. = nebun $53_{18}$, $108_{31}$, 109, 171, 329, 330.

**Zurlescu** vb. IV = înnebunesc.

**Zurlire** sf. = înnebunire.

**Zuzul** sm. = fiinţă ciudată, monstru $317_{11}$, 375.

**Zuzuescu** vb. IV = sbârnăiu, bâzâiu (despre albine $140_{18}$).

**Zvercă** sf. = cerbice, ciafă. $27_{30}$, $108_{27}$. $281_{24}$; 7° *va-ńì l'aŭ zverca de-aoaţe cu tut mădulàr* = am să mă duc la naiba, am să mă car de acì $462_{39}$; *ş-lo zverca de-aclò* = s'a cărat de acolo $112_{16}$; *ş-o-aveà, că va ş-lo zverca cì'nili* = credeà, că s'o fi dus dracului cânele $109_{38}$, $458_{18}$; 2° *va-ńì l'aĭ fumeal'a pri zvercă* = o să-mi nenoroceşti familia $17_5$; 3° *nu vru să-l' cadă pì zvercă* = nu vroì să stă-

ruie $481_{25}$; 4° *armase.... cu hărgile.... priste zvercă* = rămase cu cheltuiala pe seama sa $83_{38}$; 5° *s-ńĭ-u l'aĭ dipri zvercă* = să mi-o iei de pe spinare $125_{23}$; 6° *nu l'-u intri pri zvercă*=nu-i cari la ceafă $458_{7}$; *mîcà pri zvercă multe*=îndopà multe la ceafă, erà bătut rău $155_{6}$; 7° *lă deadi sti zvercă a oĭlor*=vândù oile $428_{18}$.

**Zvoame-Apă**, personaj, care scoate apă, care face să ţâşnească apă 461, 462.

**Zvom** vb. III = ţâşnesc; a ţâşnì apă din pământ; *si zvumù nă fîntînă ńică*= ţâşnì o fântână mică $284_{7}$; *si zvoane treĭ patru orĭ*= varsă de trei patru ori $31_{32}$. Inf. *zvumeare* şi *zvoàmire* = ţâşnire (din pământ), vărsare, vomitare.

**Zvon** sn. = vălul cu care se acopere faţa miresei; *di sum zvon* = de subt cununie $270_{9}$. Vezi: *zăvòn*.

FINE.

BIBLIOTECA Centrală Universitară Bucureşti

# CUPRINSUL.


| | | Pagina. |
|---|---|---|
| | **Introducere** | I-XXVII |
| 1. | Andruşlu şi araplu | 1 |
| 2. | H'il'lu de amiră ţe moare ş-anṽiaḑă | 6 |
| 3. | Laclu di Grămuste | 14 |
| 4. | Cum s-feaţe şumurońlu | 18 |
| 5. | Lemnul a crùţil'eĭ | 19 |
| 6. | Cum s-feaţe cî'nile di la oĭ | 19 |
| 7. | » » Casianolu aṽŭ | 20 |
| 8. | » » pùpîza? | 21 |
| 9. | » » cătuşa | 21 |
| 10. | Tră-ţe no-are g'ifţî furĭ? | 22 |
| 11. | Cumu s-feaţe puĭl'lu G'on? | 23 |
| 12. | » » cuclu? | 24 |
| 13. | Moaşa cu auşlu | 26 |
| 14. | » » » | 28 |
| 15. | » » » şi Cuĉi-Mànğuli | 29 |
| 16. | Cucotlu | 30 |
| 17. | Mul'area cu treĭ fiĉòrĭ ş-Uvreŭlu | 32 |
| 18. | Feata măritată cu mortu | 34 |
| 19. | Pirgaclu a ńeŭ | 38 |
| 20. | Treĭl' fraţĭ | 40 |
| 21. | Căĉula, punga, trumbeta | 42 |
| 22. | Feata arăk'ită di ursă | 46 |
| 23. | Lamńa cu noŭă càpiti | 49 |
| 24. | Ţila | 53 |
| 25. | H'il'lu de-amiră aṽisìt | 56 |
| 26. | Feata ş-aslańl'i | 59 |
| 27. | Fitšorlu ku nelu su limbo (Fiĉorlu cu nelu su limbă) | 62 |
| 28. | K'atra di sum limbă | 65 |
| 29. | Muta | 70 |
| 30. | Feata ţea cu minte | 75 |
| 31. | Treĭl'i minĉunòşĭ | 79 |

Pagina.

32. Piscarlu . . . . . 84
33. Livendul şi Stamula . . . . . 86
34. Treĭl'i linăvòşĭ . . . . . 89
35. Moara dracluĭ . . . . . 90
36. Ğoea . . . . . 94
37. Mintea cu Tih'a . . . . . 96
38. » » » . . . . . 97
39. Minċună . . . . . 100
40. Luplu cu vulpea . . . . . 104
41. Ţanʒacùk' şi Ɉîna-din-Vali . . . . . 106
42. Patruʒăţl'i fraţĭ . . . . . 112
43. Ţeăţirle . . . . . 116
44. Vòmbira . . . . . 119
45. Omlu fără căsmeti . . . . . 124
46. H'il'lu de-amiră . . . . . 126
47. Fiċorlu mortu tu ving'iţĭ aŭi . . . . . 127
48. H'il'ilu de-amiră şi scriata luĭ . . . . . 129
49. Curcubeta . . . . . 130
50. Dżonili avinǫtòr şi Muşata-Locluĭ (Ğònili avinătòr şi Muşata-Locluĭ) . . . . . 135
51. Muşata locluĭ şi h'il'lu di amiră . . . . . 140
52. Trei sotsi, trei doruri (Trei soţĭ, trei doruri) . . . . . 145
53. Feata toxitǫ al Dumnidzǫ (Feata tăxită al Dumniʒă) . . . 149
54. Fitšorlu oarfun adżumtu amirǫ (Fiċorlu oarfîn ăgumtu amiră) . . . . . 152
55. Żużulu ku šapti kàpiti (Jùjulu cu şapti càpiti). . . . . 157
56. Cum mor lumea . . . . . 161
57. Tih'a . . . . . 161
58. Piscarlu Puĭl'a . . . . . 163
59. Doàule moaşe . . . . . 164
60. Auşl'i ascăpàţĭ di moarte . . . . . 166
61. Aţeale dao surărĭ ş-cătùşile . . . . . 168
62. Notlu cu Seàvirle . . . . . 170
63. Feata faptă puĭl'ŭ . . . . . 173
64. Ak'icăşońlu . . . . . 176
65. Dafna . . . . . 179
66. Luplu fără coadă . . . . . 184
67. Treĭle cuvenʒî al Vel'ŭ . . . . . 187
68. Feata cu mîńli tăl'ati . . . . . 191
69. Feata cu mîńle tăl'ate . . . . . 195
70. Fiċorlu di amiră şi mîrile . . . . . 199
71. Muta . . . . . 200
72. Capra i Luţeàfirle . . . . . 205
73. Feata mintioasă auşluĭ . . . . . 208
74. Oh! . . . . . 211

Pagina.

75. Fičorlu aflàt şi Ḑînlu . . . . . 221
76. Dracul şi mâna vorbitoare . . . . . 225
77. Čoari tu činuşi . . . . . 225
78. Glarlu şi mintioslu . . . . . 229
79. Găl'ina cu oàule di mărgăritare . . . . . 233
80. Găl'ina de-amàlamă . . . . . 235
81. Ţitatea-l G'urî . . . . . 242
82. Prămăteftul sk'irdùt . . . . . 251
83. H'il'a Mèturluĭ şi h'il'lu de-amiră . . . . . 254
84. Luplu şi feata Virviruşe . . . . . 257
85. Fičorlu şcl'op . . . . . 261
86. Barbă-cot şi Palmă-om . . . . . 268
87. Fičorl'i agunìţî di părinţî . . . . . 273
88. Boŭlu fără boe . . . . . 276
89. Luţeàfirle . . . . . 277
90. Fičòr fără căsmete . . . . . 279
91. Nora arauă . . . . . 282
92. Treĭle surărĭ . . . . . 285
93. Fičorlu şi draclu . . . . . 292
94. Harlu, Puşcl'a şi Hulera . . . . . 298
95. Pùpăza . . . . . 299
96. Păţùlĭ . . . . . 303
97. Un mare mălăgàr . . . . . 308
98. Feata cu minte . . . . . 313
99. Amirălu cu doaŭă mul'èrĭ . . . . . 315
100. Mostrul cu 12 di gurĭ şi h'il'a de-amiră . . . . . 319
101. Amirălu fără di fumeal'e . . . . . 324
102. Ğònile şi feata din faşă . . . . . 332
103. Lî'ndura . . . . . 334
104. Vimtul, Ḑerlu şi Soarle . . . . . 335
105. Ursu-g'anĭ . . . . . 336
106. Alba şi Furlànĭ . . . . . 346
107. Ţerbul de-amàlamă . . . . . 351
108. Gugu-Găgă . . . . . 353
109. Picurăruşlu . . . . . 357
110. Fičorlu di la arĭ'ŭ . . . . . 360
111. Somnul, şoàriclu şi bubuliclu . . . . . 362
112. Linăvoslu . . . . . 366
113. Statu şi vulpea . . . . . 367
114. Grădina cu meàrile de-amàlamă . . . . . 372
115. Ğone-aleptu arăńòs . . . . . 383
116. H'il'lu di oarfîn şi părmăteftul . . . . . 387
117. Fičorlu cu perl'i de-amàlamă . . . . . 391
118. Araplu . . . . . 395
119. Feata di čelnic . . . . . 398

| | Pagina. |
|---|---|
| 120. Diştiptatlu Curulì | 403 |
| 121. Feata dit curcubetă | 409 |
| 122. Muşata-Locluĭ-dit-mer | 412 |
| 123. Oarfîn şi h'il'u di domnu-mare | 417 |
| 124. Fiĉorlu de-amiră, amintàt cu coarda n-mînă | 421 |
| 125. Maşĭ minĉuna faţe praḑĭ | 425 |
| 126. Ğucătorlu di cărţî şi Hristolu | 428 |
| 127. Patru-ḑăţĭ di fraţĭ | 433 |
| 128. Birbicuşa | 437 |
| 129. Me-arde, mi păleaşte, feată tu sifere | 444 |
| 130. Omlu ţe vrea să z-ducă tu paradis | 452 |
| 131. Sanlu, gumarlu şi mal'lu | 454 |
| 132. K'alea di puric | 459 |
| 133. Sùflitlu amirăluĭ tu cruţea dipri curună-l' | 463 |
| 134. Corbul ĉilibì | 472 |
| 135. Capra-şută | 475 |
| 136. Nivduk'aoa | 484 |
| 137. H'il'ú muşàt de-avinătòr | 487 |
| 138. Ṿanĭ-Tastrul'a | 498 |
| 139. Amirălu cu urècl'ile di capră | 502 |
| Glosar | 505–744 |


VERIFICAT 2017

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI BUCUREŞTI BIBLIOTECA

VERIFICAT 1987

VERIFICAT 2007

BIBLIOTECA Centrală Universitară Bucureşti